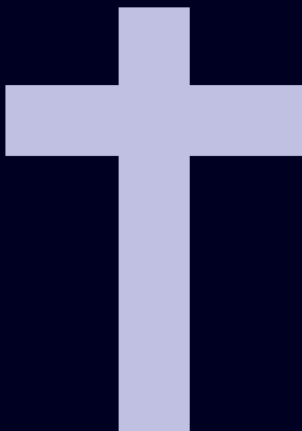

Ja ua ra 'da'yo
cohi bi gomi Oja
yø ja'i

New Testament in Otomi, Tenango (MX:otn:Otomi, Tenango)

Ja ua ra 'da'yo cohi bi gomi Oja yø ja'i

New Testament in Otomi, Tenango (MX:otn:Otomi, Tenango)

copyright © 1975 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Otomi, Tenango

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Otomí, Tenango [otn], Mexico

Copyright Information

© 1975, Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Otomi, Tenango

© 1975, Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 29 Jan 2022
dd38228d-a3b1-5d0f-91ce-4040e165ce0f

Contents

Ra Mateo	1
Ra Marcos	60
Ra Lucas	97
Ra Xuua	155
Hechos	200
Romanos	252
1 Corintios	276
2 Corintios	301
Gálatas	317
Efesios	326
Filipenses	334
Colosenses	340
1 Tesalonicenses	346
2 Tesalonicenses	351
1 ra Timoteo	354
2 ra Timoteo	361
Ra Tito	366
Ra Filemón	369
Hebreos	371
Ra Santiago	390
1 ra Bεdu	396
2 ra Bεdu	402
1 ra Xuua	406
2 ra Xuua	412
3 ra Xuua	413
Ra Judas	414
Apocalipsis	416

Ra Mateo

Nuna ra Mateo, ja ua yø hya bi 'yo't'i ngue te bi 'yøtra Jesucristo.

Ja ua ra lista ngue yø thuhū ya yø mboxita ra Jesucristo.

¹ Ja ua ra lista ngue yø mboxita ra Jesucristo, guehna ra mbom'meto na ngue ra David. Ra David, ra mbom'meto na ngue ra Abraham.

² Ra Abraham, ra papá na ngue ra Isaac. Ra Isaac, ra papá na ngue ra Jacob. Ra Jacob, ra papá na ngue ra Judá co 'nɛ'ɥ mǐ'da yø n'yohɥ. ³ Ra Judá, ra papá na ngue ra Fares 'nɛhrá Zara. Nu ra mamá ya yonc'ɛǐ ya, nǐ hū ngue ra Tamar. Ra Fares, ra papá na ngue ra Esrom. Ra Esrom, ra papá na ngue ra Aram.

⁴ Ra Aram, ra papá na ngue ra Aminadab. Ra Aminadab, ra papá na ngue ra Naasón. Ra Naasón, ra papá na ngue ra Salmón. ⁵ Ra Salmón, ra papá na ngue ra Booz. Nu ra mamá na ra Booz nǐ hū ngue ra Rahab. Ra Booz, ra papá na ngue ra Obed. Nu ra mamá na ra Obed, nǐ hū ngue ra Rut. Ra Obed, ra papá na ngue ra Isai. ⁶ Ra Isai, ra papá na ngue ra dast'abi David. Ra David, ra papá na ngue ra Salomón. Nu ra mamá na ra Salomón, gue'a ra 'danxū mará xisu ndu ra Urias, bi nthatui ra David.

⁷ Ra Salomón, ra papá na ngue ra Roboam. Ra Roboam, ra papá na ngue ra Abías. Ra Abías, ra papá na ngue ra Asa. ⁸ Ra Asa, ra papá na ngue ra Josafat. Ra Josafat, ra papá na ngue ra Joram. Ra Joram, ra papá na ngue ra Uzías. ⁹ Ra Uzías, ra papá na ngue ra Jotam. Ra Jotam, ra papá na ngue ra Acáz. Ra Acáz, ra papá na ngue ra Ezequías. ¹⁰ Ra Ezequías, ra papá na ngue ra Manasés. Ra Manasés, ra papá na ngue ra Amón. Ra Amón, ra papá na ngue ra Josías. ¹¹ Ra Josías, ra papá na ngue ra Jeconías co 'nɛhmǐ'da yø n'yohɥ. Gue'a ra pa'a ngue yø judío bi ma məbɛnt'ǐ, bi ts'its'i jǐ map'ɥ ja ra hǎi Babilonia.

¹² M'mefa p'ɥya ra Jeconías, ra papá na ngue ra Salatiel. Ra Salatiel, ra papá na ngue ra Zorobabel. ¹³ Ra Zorobabel, ra papá na ngue ra Abiud. Ra Abiud, ra papá na ngue ra Eliaquím. Ra Eliaquím, ra papá na ngue ra Azor. ¹⁴ Ra Azor, ra papá na ngue ra Sadoc. Ra Sadoc, ra papá na ngue ra Aquim. Ra Aquim, ra papá na ngue ra Eliud. ¹⁵ Ra Eliud, ra papá na ngue ra Eleazar. Ra Eleazar, ra papá na ngue ra Matán. Ra Matán, ra papá na ngue ra Jacob. ¹⁶ Ra Jacob, ra papá na ngue ra José, nuna rá damme ra Maya. Guehna ra Maya rá mamá ra Jesús. A nuna ra Jesús, nǐ hū ngue ra Cristo, guehna bá t'ɛts'ǐ ngue dǐ ndast'abi.

¹⁷ Janangue 'dɛ'mǎ goho yø papá bi m'mɥi ngue bi m'mɥhyø basi, bá fudi ngue ra Abraham asta ra David. 'Dɛ'mǎ goho yø papá bi m'mɥi, bá fudi ngue ra David asta gue'mø mǐ mbɛntyø judío ngue bi ts'ixpɥ ja ra hǎi Babilonia. Bá fɥ'ɥ yø pa'ɥ p'ɥya ngue bi m'mɥhmǐ 'dɛ'mǎ goho yø papá asta gue'mø mǐ m'mɥhrá Cristo.

Ya bi mǐhrá Jesucristo.

¹⁸ Nuna bá njap'ɥ bá mǐhrá Jesucristo. Nuna ra Maya ya xǐ nhohra hya ngue dǐ nthatui ra José. Pɛ hante ngue da mɛ, ya mǐ hǎ rá basi. Pɛ ra Espiritu Santo'a bi japi ngue bi hya rá basi. ¹⁹ A nuna ra José, ya ja ngue da 'yøt'e ngue rá damme. Mǐ zǎ mǐ badǐ ngue ya hǎ rá basi ra Maya, bi ne ra José ngue xta 'yøt'e te mmamp'ɥ ja ra ley ngue xtǐ nxummǐ rá xisu. Pɛ hǐmbǐ nepe xta mbadǐ

xangu yø ja'i te xta 'yøt'e. ²⁰ Mente di n'yomfɛni te ja ngue da 'yørbaya, nu'mø mi n'aha, bi nu n'na rá anxɛ Oja 'mø mi n'ui. Bi 'yɛmbi:

—Ague José rá mbom'meto'i rá David, ogui su gui mme'a ni xisu rá Maya. Porque nu'a rá basi ha'a, gue'a rá Espiritu Santo bi japi bi hya rá basi. ²¹ Nuna rá Maya, di m'mu'a n'na rá ts'ant'u 'nɛ gdi hutɪ ngue rá Jesús. Porque nuna, guehna da yanyø ja'i ja yø ts'oqui na —bi 'yɛmbi.

²² Ya bi nja gátho ya yø hya ya para ngue di nja'a te rá hya bi bɛnnabi rá pøngahya Oja bi ma, bi 'yɛna: ²³ “Nu'a n'na rá hmute xisu da hya rá basi ngue dra ts'ant'u. Nu'mø bi m'mui, di hu ngue rá Emanuel”, bi 'yɛna. A nuna rá Emanuel i nne da ma ngue ya 'daua di 'bɛhmɔ Oja.

²⁴ Mi nnu'a nt'aha rá José, bi 'yøt'e tengutho xi xihra anxɛ nuna rá m'menhɪ Oja. Bi zixra Maya p'uya ngue di m'mahmi. ²⁵ Pɛ himbi dádi mente rá pa bi hya rá basi rá Maya. Mi zá mi m'máhrá mudi ts'ant'u rá Maya, nuna rá José i hutɪ ngue rá Jesús.

2

Bi ma nthanne rá Jesús.

¹ Nup'u ja rá hnini Belén ngue rá hai Judea, ja bi mip'u rá Jesús. Guehya yø pa mi ndast'abi rá Herodes, gá madɪ manda'a rá xequi'a. Nup'u ja rá danɪhɪ Jerusalén bi zøp'u 'da yø n'yohɔ ngue ja yø mfaɪ ngue di xádi te gá 'yo yø sø, bi 'yɛp'u ja n'na rá hai ni bøxyadi. ² Bi 'yánnbaya, bi 'yɛmbi:

—¿Hapɔ 'buhra 'uene nu'a bi mihya, nuna rá dast'abi yø judio? Porque nup'u ni bøxyadi dá handáhe n'na rá dasø, gue'a rá hmeya'a ngue ya bi mi. A nuyá, nná ɛhɛ ga thannehe ya —bi 'yɛna.

³ Nuna rá dast'abi Herodes mi zá mi 'yøhna rá hya na, ya da záhrá n'yomfɛni ngue su. Da guehyø mmɛngu Jerusalén, gá bi nsu. ⁴ Nuna rá dast'abi bi zonhɪ gátho'u yø hmu yø mmáca, da guehyø xánnbate ngue rá ley. Bi 'yøpɔ rá nt'ánni ngue hapɔ ja ngue di mihra Cristo nuna bá ɛx Oja ngue di ndast'abi. ⁵ Nuya bi t'øpɔ rá nt'ánni p'uya, bi 'yɛmbɔ Herodes:

—Nup'u ja rá hnini Belén ngue rá hai Judea ja di mip'u. Porque gue'a rá hya bi 'yotrá pøngahya Oja'a, bi 'yɛna: ⁶ “Nup'u ja rá hnini Belén ngue rá hai Judea, man'na tate'a ngue gátho yø danɪhɪ ja'a rá hai'a. Porque ja da pømp'u n'na rá dast'abi nu'a di mandagui'u ma ja'i ngue yø judio”.

⁷ A nuna rá Herodes nt'aguitho bi zon'u yø n'yohɔ øtra nt'ánni, ɛna ngue padi te gá 'yo yø sø. Rá Herodes bi 'yánni tema pa bá fadi bi nɛqui rá sø. ⁸ Mi xifi hanja p'uya, nuna rá Herodes bi 'yɛmbi:

—Ni máhá Belén, bá homhmu rá 'uene asta gue'mø guá tímhmɔ. Nu'mø guá tímhmɔ p'uya, gdi 'yɛhmi ua ngue gui xicɔ njuani, n'namhɔ ngue 'nɛqui ga mna ngue ga ma thanne —bi 'yɛmbi.

⁹ Nuya yø n'yohɔ, mi 'yø'a rá hya bi xihra dast'abi, bi ma. Nu'a rá sø xi hyanda m'meto' p'u ni bøxyadi, mahømbi hyandi ngue bí ja rá sø p'u ha ni ma. Nup'u ja rá ngu 'buhra 'uene ja søp'u rá thai rá sø, gue'a hantho'a. ¹⁰ Mi zá mi hyandi hapɔ ɛxa ja ngue da zøni, janjuani di johya. ¹¹ Mi zømp'u ja rá ngu, bi yøt'ambo. Bi nu ngue 'bøp'u rá 'uene cona Maya rá mamá. Gá bi ndant'yøhm'u yø n'yohɔ ngue bi danne rá 'uene. Bi xahya 'beni ngue bi hyahra oro øp'u, cona hoga bopo mañotho ga yuni 'nɛ man'na rá hoga bopo ni hu ngue rá mirra, gá bi unni.

¹² M'mefa p'uya, nu'mø mi n'ahya yø n'yohu, bi 'yut'a Oja ngue nu'mø bi mengui, ya hĩndi map'u ha 'bũhra Herodes. Sinoque n'nan'yo man'na ra 'yu di mengui.

Bi ts'ixra Jesús i map'u ja ra häi Egipto.

¹³ Mi ma ya yø n'yohu, nu'a n'na ra anxɛ Oja bi nu ra José 'mø mi n'aha ngue bi n'yɛmbi:

—Damĩ nangui n'na zihmantho, gui sixra 'uene co 'nɛhra mamá. Gui 'dagui, i map'u ja ra häi Egipto. Ja bá m'mup'u asta gue'mø ga xi'i ngue guá pengui. Porque nuyá, ra Herodes da hyonna 'uene ngue da hyo —bi 'yɛmbi.

¹⁴ Nxuitho'a ra ora'a, pɛ ra José n'na zihmantho bi nangui ngue bi zixra 'uene conná mamá. Bi ma, i ma Egipto. ¹⁵ Ja bá m'mup'u asta gue'mø mi du ra Herodes. Nguna bi nja para ngue di nja ya yø hya bi bennbabi rá pøngahya Oja da ma ngue bi 'yɛna: “Ga ma si ma Ts'ant'u bi 'bu'a Egipto”, bi 'yɛn'Oja.

Xangu yø 'uene bi thop'u ja ra hñini Belén.

¹⁶ Mi bahra Herodes ngue nuya yø n'yohu bi nyai ngue honna 'uene ya hĩn'i mengbu ha 'bui, man'natho bi mbøcue p'uya. Bi menhyø soldado p'u ja ra hñini Belén ngue bá ho yø ts'ant'u nu'u 'bu'a nyo jeya panĩ gai. Gátho mathɛt'i ra hñini Belén bi tho yø ts'ant'u. Porque yø n'yohu bi xifi ngue hĩngui tho'a nyo jeya xi madi bi nu ra sø. ¹⁷ Ra ndødummwi bi nja tengutho ra hya bi 'yotra pøngahya Jeremías, bi 'yɛna: ¹⁸ “Nup'u ja ra hñini Ramá bi t'ode ngue janjuani ngue ya dummwi n'na ra xisu, 'nɛ zoni. Guehna ra Raquel i zoni ngue xi thopyø basi. 'Nɛ hĩmbi ne xtĩ nhojpabi rá mmwi porque ya gá xi du yø basi”.

Nuna ra Jesús i ts'ixpu ja ra hñini Nazaret.

¹⁹ Mi du ra Herodes, nup'u Egipto mambi 'bũhra José bi n'ui 'mø minxui ngue n'na rá anxɛ Oja bi 'yɛmbi:

²⁰ —A nuyá, damĩ sixra ts'ant'u conná mamá, i map'u ja ra häi Israel. Porque ya bi du ra Herodes nuna mi nne xta hyo ra ts'ant'u ya —bi 'yɛmbi.

²¹ Nuna ra José p'uya, bi zixra ts'ant'u conná mamá, bi ma i map'u ja ra häi Israel. ²² Pɛ mi 'yø p'uya ngue nuna ra Arquelao rá ts'ant'u ra Herodes, guehna mi ndast'abi p'u ja ra xɛqui mi nne xtĩ ma. Porque bi ponnbabi ndu rá papá. Ra José p'uya bi zu xtĩ map'u ja ra xɛqui ngue ra häi Judea madi manda na. Mahømbi n'ui ra José p'uya, bi sifi ngue di map'u ja ra häi Galilea.

²³ Mi zømp'u ja ra häi Galilea, bi m'mup'u ja ra hñini Nazaret. Nguna bi 'yøt'e para ngue di nja ya yø hya xi manyø pøngahya Oja ngue bi 'yɛna: “Nuná, di hutyo ja'i ngue ra mmɛngu Nazaret”.

3

Nuna ra Xuua bi 'yotra nxixya bi xihyo ja'i ngue di nsä, da dø'mra Jesús bá ep'u.

¹ Nu'u yø pa'u p'uya, nuna ra Xuua mi øtra nxixya p'u ja ra häi Judea, mi dũmi bi xihra hya yø ja'i bi mpeti p'u ja ra dapo. ² Bi 'yɛmbyø ja'i:

—Damĩ 'bã'ni mmũihũ, gui hɛhmũ p'u ra nts'o gnĩ 'yohu. Porque ya da guehyø pa jap'uya da 'yu Oja ngue di manda ua —bi 'yɛmbi.

³ Nuna ra Xuua guehna bi manna pøngahya Isaías 'mø mi nya ngue bi 'yɛna: “Da t'ode te da man'a n'na nc'ɛi da manna hya p'u ja ra dapo ngue da 'yɛna: Damĩ nsähũ ya, porque ya bá ɛp'u ra Hmu, da 'yɛmbyø ja'i”.

⁴ Nu rá he ra Xuua, gue'u yø xingu ra cameyo ntøt'e ngue ra ulu. Di ngut'a n'na ra xifani. Nu'a te si p'uya, yø mmácja t'axi mi sa. 'Nɛ ra t'afi t'asa tĩmp'u

ja ra dapo mi si. ⁵ Xangu yø ja'i bi zøp'u 'bħhra Xuua ngue økra hya bi ma. Bi zøp'u yø ja'i bá nεxp'u ja ra hnini Jerusalén, gátho'u yø hnini ja'a ra häi Judea, gátho'u yø xεqui ngue ra dathe Jordán, gá bá εhyø ja'i. ⁶ Nuya yø ja'i bi ma ngue ja yø ts'oqui, guehya bi xixyabi ra Xuua p'u ja ra dathe Jordán.

⁷ Mi nu ra Xuua ngue mandøngu dyø judío 'bħp'u ni 'yεhε di xixyabi. 'Bħp'u yø fariseo, 'bħp'u yø saduceo. Bi 'yεmbuya:

—Guí øthn tengutho øtyø c'εya ngue 'da'mø bá εp'u ra sibi. Xiya, ¿hague gni pahmu ngue bá εp'u ra ndate castigo di nja? ⁸ Damí 'yøthn ra nho, n'namhma di nεqui ngue ya gá hyehm p'u ra nts'o. ⁹ Yo sä guí εna ngue ya hunte guí jahu ngue yø mbom'meto'ahn ra Abraham. Porque di xi'ahn ngue nuua ja yø do ja ua, da zä da 'yøt'Oja ngue da bøcua yø mbom'meto ra Abraham. ¹⁰ Guí øthn tengutho yø za hingui zädi, guí njathn p'uya. Pε ya ja ra acha da 'yεxyø za. Gätho yø za hingui nne di nzädi, da t'ets'i ngue da ma nt'udi. ¹¹ A nugui, majuaní ngue nuya yø ja'i i mma ngue da hyep'u ra nts'o, guehya dädi xixyabi connä dehe ya. Pε bá εp'u man'na da 'yøtra nxixya connä sibi 'mø bi ha'ahn ra ts'edi ra Espiritu Santo. Nuna, man'na tate na ngue nugä. ¿Haru gue gä säcä tengu na? ¹² Guehna da huanhyø ja'i na tengutho 'mø mañoqui ra trigo, n'nani ni ma yø xi. Ra trigo p'uya, mapeti ngue da 'bets'i. Nu'a rá xi p'uya, da t'up'u ja ra sibi hinjam'mø da huε'i.

Ra Xuua bi xixyabi ra Jesús.

¹³ Nuna ra Jesús bá nεxp'u ja ra häi Galilea, bi zøp'u ja ra dathe Jordán mi 'bħhra Xuua ngue bi xixyabi. ¹⁴ Pε ra Xuua hingui nne xtí xixyabi ra Jesús. Bi 'yεmbi:

—Nugä go dí nnegä ngue gui xixyagui, 'nε go gni 'yεhε ngue gä xixya'i ya —bi 'yεmbi.

¹⁵ Pε ra Jesús bi 'yεmbra Xuua:

—Damí ne ngue gui xixyagui, porque jatho gä øt'ui'a te gä di manda Oja —bi 'yεmbi.

Janangue ra Xuua bi xixyabi ra Jesús. ¹⁶ Høntho bi nxixya ra Jesús, bi ma nenthe p'uya. Bi nu ngue bi cohra c'amahets'i. Nu'a ra Espiritu Santo, εntho n'na ra paloma p'u i hnu, ngue bi zøp'u ja ra ya ra Jesús. ¹⁷ Bi t'ø p'uya ngue bá nya Oja maya, bi 'yεna:

—Nuna bøcua ya, guehna ma Ts'ant'u dädi mädi. A nuyä, janjuaní ngue ja gampähä connä guehna —bi 'yεna.

4

Ra zithu bi hyonnbí ha di 'yøtra ts'oqui ra Jesús.

¹ Ra Espiritu Santo bi zixp'u bí ja ra dapo ra Jesús para ngue ja da sämhya p'u ra zithu, da hyonnbí ha di mεstho ra hya di manda Oja. ² Mente nyote ma pa, ra pa ra xui himbi zi ra hmε. M'mefa p'uya, ya bi zä ngue mathoguitho tu manthuhü. ³ Ra zithu p'uya bi guarbu 'bħra Jesús. Bi hyonnbí ha di 'yøtra ts'oqui, bi 'yεmbi:

—Nu'mø ngue gue'e rá Ts'ant'u'i Oja, damí 'yøt'e ngue yø do janu da gohi di nthuhmε —bi 'yεmbi.

⁴ Mi dahra Jesús, bi 'yεmbra zithu:

—Nup'u ja ra Macä Libro, nt'ot'i p'u ra hya ngue εna: “Nu ra ja'i hindä ne da 'yøde te mman'Oja, madague'a da zi ra hmε ra ja'i, pε ya hindä zä di m'mai”.

⁵ Ra zithu p'uya, bi zixp'u ja ra macä danihni Jerusalén, bi ntøp'u ja rá 'bet'e ra njja. ⁶ Bi 'yεmbi:

—Nu'mø gue'e rá Ts'unt'u'i Oja ya, dami nsäcua ya. Porque nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro ra hya ngue ɛna: “Nuna Oja, da pɛnhyø anxe ngue da mä'i. Da 'yøt'e ngue njanate gdi söt'a häi, n'namhma ngue hündi un'na ni gua yø do” —bi 'yɛmbi.

⁷ Mi dahra Jesús, bi 'yɛmbra zithu:

—Xquet'a nt'ot'i ra hya p'u ja ra Maca Libro ngue nuna Oja, hünjonda zännbi te da 'yøt'e para ngue da fadi ngue'mø majuani te mma ogue hin'na.

⁸ Ra zithu p'uya bi zixpu bi ja n'na ra danyuni. Bi japi ngue da hyandi gätho yø naciön i ja rá nguni nximhäi. 'Nɛ da hyandi te gä rá nho ga 'bui. ⁹ Bi 'yɛmbi: —Nu te gä gui handya, gä ga 'da'i ngue'mø gui ndantyøhmü gui thannegui —bi 'yɛmbi.

¹⁰ Pɛ ra Jesús bi 'yɛmbi:

—Dami 'uegue grá zithu. Porque nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro ngue hont'a ra Hmu Oja ja ngue da ma nthanne, hünjom man'na.

¹¹ Nu'a ra zithu p'uya, bi zop'u ra Jesús, bi ma. Bá ɛhyø anxe p'uya ngue bi mäts'i.

Ya bi da'mra Jesús ngue bi manna hya p'u Galilea.

¹² Bi 'yɛhra pa ngue bi n'ofädi ra Xuua. Mi 'yøhra Jesús ngue ya ofädi, bi ma p'uya i mpa p'u ja rá häi Galilea. ¹³ Bá sop'u rá hünjü Nazaret, bi ma danj m'map'u ja rá hünjü Capernaum. Nuna rá hünjü na, ja jarbu ja rá nenzabi nup'u di ntøt'a häi ra Zabolón conna häi Neftali. ¹⁴ Nguna ra hya bi nja para ngue di nja'a te rá hya bi 'yotra pøngahya Isaiás ngue bi 'yɛna: ¹⁵ “Nu'u yø mmɛngu p'u ja rá häi Zabolón, 'nɛ'u yø mmɛngu p'u ja rá häi Neftali, guehya yø ja'i 'bup'u jonna nenzabi, 'nɛ'u rá m'map'u man'na ngadi rá ðathe Jordán, 'nɛp'u ja rá häi Galilea, ja jap'u n'na rá xɛqui ngue 'buhyø ja'i hünjyø judío. ¹⁶ Nuya yø ja'i ya mi 'bu 'bɛxui, pɛ nuyá, ya bi nu xanho rá nyot'i ya. Guehya yø ja'i ɛntho ya xi du, pɛ nuyá, ya bi yorpabi rá nyot'i ya”, bi 'yɛna.

¹⁷ Ya bi da'mjü bi xihra hya yø ja'i rá Jesús, bi 'yɛmbi:

—Dami 'bä'ni mmai ngue gui hyehma p'u rá nts'o gnj 'yohu. Ya da guehyø pa ja p'uya da 'yu Oja ngue di manda ua ya.

Ra Jesús bi zixi goho yø mahua, bi 'yøt'e ngue yø xädi.

¹⁸ Nup'u ja rá nenzabi Galilea, bi thop'u n'na pa rá Jesús. Ja bi dimp'u yoho yø mahua ngue di n'yohu. Nu'a n'na i Simu, 'nɛ xquet'a i Bedu. Nuna man'na, rá Andre. Nuya yonc'ɛi ya, mi ɛntyø xit'a p'u ja rá dehe ngue pahua. ¹⁹ Mi nu rá Jesús, bi 'yɛmbi:

—Ma gä mmähä n'yø. Ya hünjyø hua gui theui ya, sinoque gä xän'ngui ha gdi theui yø ja'i ya —bi 'yɛmbi.

²⁰ 'Bexpi zop'u yø xit'a ngue bi mähä rá Jesús. ²¹ Mi thohmjts'u ninguerp'u p'uya, mahømbi dimp'u mi yonc'ɛi di n'yohu ngue n'nat'a yø papá. Rá Jacobo 'nɛhra Xuua, guehya yø ts'unt'u rá Zebedeo. 'Dap'u mi ohu rá papá p'u ja rá barco ngue pøtyø xit'a. Rá Jesús bi xifi ngue da mähä. ²² Nuya ts'its'i, 'bexpi mähä rá Jesús, bi zop'u ja rá barco yø papá.

Nup'u ja rá häi Galilea ja bi mamp'u rá hya rá Jesús.

²³ Rá Jesús bi n'yo ndap'u bi zä gä rá häi Galilea. Nu'mø bi zømp'u ja yø nija di mpeti yø judío, xännbabi yø ja'i rá hya Oja. Xihyø ja'i rá hoga 'da'yo hya ngue ha di njap'u di zo rá 'yɛ Oja yø ja'i. 'Nɛ øthe yø ja'i di hyɛnni. Hont'a bi zä man'u hɛmbi yø ja'i, gä øthe. ²⁴ Gätho ra häi Siria bi n'yo rá hya te øtra Jesús. Janangue nup'u 'buhra Jesús bi ts'innbabi to gä xan'u, ndana bi zä man'u hɛmbi. Nu'u yø ja'i n'youi yø ts'onthi bi ts'innbi ngue øthe. Bi ts'innbabi yø ja'i di guxyø ts'i

'mò bi g_u r_a n' n'youi. D_a guehyò ja'ì tudyò gua bi ts'innbabi r_a Jesús ngue d_a 'yòthe. ²⁵ Nup' u n_i ma r_a Jesús xandøngu yò ja'ì tenni. Bá n_ex_i' da yò ja'ì p' u ja r_a h_ai Galilea. Bá n_ex_i' da yò ja'ì p' u ja r_a h_ai Decápolis. Bá n_ex_i' da yò ja'ì p' u ja r_a h_niñi Jerusalén. Bá n_ex_i' da yò ja'ì p' u ja r_a h_ai Judea. Bá n_ex_i' da yò ja'ì p' u mañ' na nguadi r_a d_athe Jordán.

5

Ra Jesús bi xännba ra hya yò ja'ì p' u ja n' na ra nyuni.

¹ B_i n_u r_a Jesús ngue xandøngu yò ja'ì bi zòhò. B_i map' u b_i ja n' na r_a nyuni, b_i hyoni hap_u d_a m_i. N_u' u yò x_adi p' uya b_i mãsp_u h_udi. ² N_uñ_a r_a Jesús bi d_u' m_i b_i xännba r_a hya yò ja'ì. B_i 'y_emb_i:

³ —R_a mm_enth_i d_i nth_eui yò ja'ì n_uya _entho hyoya, porque t_inyò mm_ei ngue d_i 'b_ehr_a n_ho. Porque guehya yò ja'ì d_a zò r_a 'y_e Oj_a b_i 'b_u mãh_ets' i ya.

⁴ R_a mm_enth_i d_i nth_eui yò ja'ì t_u yò mm_ei. Porque Oj_a d_i hoj_pabi yò mm_ei ya yò ja'ì ya.

⁵ R_a mm_enth_i d_i nth_eui yò ja'ì h_indi 'y_exp_u 'b_uhyò mm_ic' e_iui. Porque guehya yò ja'ì d_a gohm_i r_a h_ai m_a yat' i ya.

⁶ R_a mm_enth_i d_i nth_eui yò ja'ì n_uya ho yò mm_ei ngue hon_i ha d_i 'yòtr_a n_ho, teng_utho 'mò d_i tumanth_u d_i ja ndumm_ei ngue hon_i ha d_i ns_ihm_e. Porque d_a mãx Oj_a ngue d_a z_a d_a 'yòt' e.

⁷ R_a mm_enth_i d_i nth_eui yò ja'ì n_uya d_a 'yòtr_a mãte ngue d_a mãxyò mm_ic' e_iui. Porque guehya yò ja'ì ya d_a 'yòrp_a r_a mãte Oj_a ngue d_a mãts' i.

⁸ R_a mm_enth_i d_i nth_eui yò ja'ì ngue h_in tem_a nts' o so yò mm_ei. Porque guehya yò ja'ì d_a n_u Oj_a ya.

⁹ R_a mm_enth_i d_i nth_eui yò ja'ì n_uya d_a japi ngue d_i nhoj_pa' u d_i ns_ui. Porque guehya yò ja'ì d_a goh_i ngue yò bas_i Oj_a ya.

¹⁰ R_a mm_enth_i d_i nth_eui yò ja'ì n_uya d_a z_a r_a n' u d_a ts' u_i ngue hon_i ha d_i n' yo xan_ho. Porque guehya yò ja'ì d_a zò r_a 'y_e Oj_a b_i 'b_u mãh_ets' i ya.

¹¹ R_a mm_enth_i gu_i nth_eui 'mò bi ts' u_i ngue gu_i t_enn_gah_u. D_a ts' an' ah_u, d_a ts' an' nah_u yò feh_ni. ¹² D_a m_i johyah_u 'mò ngue ngu' a b_i n_ja, d_i n_ja' ah_u mp_ah_a, porque x_angu n_i nz_ab_ih_u b_i ja mãh_ets' i. Ya qu_i pah_mu ngue n_u' u yò p_øngah_ya Oj_a x_a m' m_u' a m' m_et' o x_qu_et' a b_i ts' u_i.

Bi ma mã hye_qui r_a hya te ja ngue d_a n' yo yò x_adi r_a Cristo.

¹³ N_u r_a u, i ja r_a 'b_efi ngue n_u tem_a japi ya h_indi nts' on_i. Gu_i njath_u p' u ua ja r_a x_im_hai ya, ngue gu_i 'b_uhm_u ua, ya xòt' atho r_a nts' o d_a 'yòtyò ja'ì. P_e n_u' mò b_i m' m_ehr_a ts' e_di r_a u, ya h_inda z_a to d_a japi ngue x_ta n' u mãh_øn' a. Ya h_inte d_i m_uui r_a u, d_a t' e_i, d_a n_ep' u yò ja'ì.

¹⁴ N_u' a te gn_i 'yoh_u ya, i nnudyò ja'ì 'b_ucua ja r_a x_im_hai. Gue' ah_u, teng_utho n' na r_a nyot' i d_i yorb_u ja r_a 'b_ex_ui, i nn_utho g_atho yò ja'ì. Gue' ah_u, teng_utho n' na r_a h_niñi 'mò bi ja mãxòts' e r_a nyuni, i nn_utho g_atho yò ja'ì. ¹⁵ N_u' mò b_i ma mã sa_qu_i n' na r_a l_ampara, h_inda thòrb_u ja r_a huada, sinoque d_a thòxp_u ja r_a nthøx_anyot' i n' namhm_a ngue d_i yorpi g_atho' u 'b_u' ambo r_a ngu. ¹⁶ D_a m_i njath_u p' uya, d_a m_i neh_u ngue d_a n_u yò ja'ì' a te r_a n_ho gu_i øth_u. N_u' mò b_i n_u yò ja'ì' a r_a n_ho gu_i øth_u p' uya, yò ja'ì d_a 'y_espabi n_a n_i Pap_ah_u b_i 'b_u mãh_ets' i.

Ra Jesús bi mã ngue xan_ho r_a ley Oj_a.

¹⁷ A n_uy_a, 'yo gu_i _elmhm_u ngue d_a _eh_e g_a hac_a r_a ley b_i 'yotr_a Moisés, ogue g_a hac_a' u yò hya b_i nxännbate yò pøngah_ya Oj_a. N_u' a, h_in' na' a. Sinoque d_a _eh_e ngue n_u' a te g_am_a hya mmamp' u ja r_a ley, g_a gue' a g_a thog_a' a. ¹⁸ N_ug_a mãjuani te d_i x_i' ah_u, m_ente ngue d_i siguetho ja r_a c' am_ah_ets' i 'n_ehr_a h_ai, n_u' a

te gāma hya nt'ot'i p'u ja ra ley, ni xinga n'na ra letra, ni xinga n'na ra punto di sā ngue da thaqui asta gue'mø bi nja gātho'a tema hya nt'ot'i. ¹⁹ Janangue nuyá, nu to bi zā ngue fεstho ra hya di manda ra ley, madague'a zits'utho, 'ne da ngu'a da xānnbabi mī'da yø ja'i ngue da mεstho ra hya, guehna ra ja'i ngue hinga εda hnu mansu p'u mahεts'i na. Pε nu ra ja'i ngue da 'yøt'e te mmanna ley 'ne da ngu'a da xānnbabi mī'da yø ja'i ngue da 'yøt'e, guehna ra ja'i da hnu mansu p'u mahεts'i na. ²⁰ Nugā dí xi'ahū ngue nu'mø guí nne di ncu'ahū p'u di manda Oja, mā datho nne ngue xtá ndønho te gdí n'yohū, ngue'a te ga 'yo yø xānnbate ngue ra ley 'ne'a te ga 'yo yø fariseo.

Hĩngui ho ngue to da nu man'u rá cu.

²¹ Ya xcá 'yøhmū yø hya bi sānnbabi yø ndiua manjam'mø ngue bi t'εmbi: "Yo grá hyote. A nu ra ja'i ngue di nhote, jatho da thaspa ra güenda ngue da ma ra castigo", bi t'εmbi. ²² Pε nugā dí xi'ahū ngue nu ra ja'i da nu man'u rá cu, jatho da thaspabi ra güenda. A nu ra ja'i ngue xihyø ts'omhya rá cu 'mø yāui, jatho ngue di mpeti yø ts'ut'abi da hyaspabi ra güenda. Nu to εmbi ngue ra ndonda rá cu, da ma ra nidu hapu di nzø.

²³ A nuyá, xi'mø guí mmap'u ja ra altar ngue guá ørpaħu ra 'bøt'e Oja, 'ne ja da sop'u ni mmui ngue hĩngui ho te xcá 'yørpā ni cuħu, ya hĩnguá øthū ra 'bøt'e. ²⁴ Sinoque bá sohnī 'bøt'eħu p'u ja ra altar, guá pengui guí nhojpau i ni cu. Ja guá pengui gui dá ni 'bøt'eħu p'uya.

²⁵ Nu'mø bi ma mā yapī'ahū, nu'a di yap'ahū dami nhojpahū p'u ja ra 'yu, n'namh mā ngue hĩndi dá'ahū p'u ja ra ts'ut'abi. Porque nu'mø ya bi ndá'ahū p'u ja ra ts'ut'abi, ra ts'ut'abi di dá'ahū ra policia. Ra policia p'uya da zixahū fādi. ²⁶ Majuanī te dí xi'ahū, ngue nup'u ja ra fādi, ya hĩnda zā guá pønthohū, guá pømhū astā gue'mø guá jut'i gātho ra mεnyu da ts'an'nahū.

Hĩngui ho di n'yots'om'māi ra ja'i.

²⁷ Ya xcá 'yøhmū ra hya bi sānnbabi yø ja'i ngue bi t'εmbi: "Yo grá 'yots'om'māi". ²⁸ Pε nugā dí xi'ahū ngue nu to hεta n'na ra xisu 'ne so rá mmui ngue di n'yots'om'māiui, ya sutho 'mø majuanī bi n'yots'om'māi ra xisu hεti.

²⁹ A nuyá, nu'mø guí εna ngue rá ts'oqui ni dá ngue ni n'yei p'u guí øthū ra ts'oqui, dami hyahni dá, gui 'yei. Man'na xanho ngue di m'mε'a n'na ni dāhū, hĩnda gue'a ngue gā ni do'yohū da ma ra nidu. ³⁰ Nu'mø guí εnā ngue rá ts'oqui ni 'ye ngue ni n'yei p'u guí øthū ra ts'oqui, dami hyejni 'ye, gui 'yei yap'utho. Man'na xanho ngue di m'mε'a n'na ni 'yehū, hĩnda gue'a ngue gā ni do'yohū da ma ra nidu.

Hĩngui ho ngue da 'enyø xisu yø n'yohū.

³¹ Ya xcá 'yøhmū ya yø hya bi sānnbabi yø ja'i 'mø yø pa xa thogui ngue bi t'εmbi: "Nu to da ne da 'yenná xisu, i jatho da nangra sεcuā ngue ra nxuni".

³² Pε nugā dí xi'ahū ngue n'na ra xisu 'mø bi 'yenná ndø, nu'mø bi nthatui man'na ra n'yohū, ya ra ts'oqui øt'ui na da mε. Pε go rá ts'oqui na ra n'yohū bi 'yenná xisu ngue te di nja, porque hønðra xisu ngue ra 'yots'om'māi i sā ngue da t'ei.

'Yo to di εxa ntestigo yø ja'i.

³³ Ya xcá 'yøhmū ya yø hya bi sānnbabi yø ndiua 'mø yø pa xa thogui ngue bi t'εmbi: "Nu'mø guí εxhū ntestigo Oja ngue majuanī di nja'a ra hya guí mmāmhū, ya ja ts'editho ngue guí 'yøthū'a te ra hya gadi yarpa ni mmic'εlħū ngue di nja". ³⁴ Pε nugā dí xi'ahū ngue 'yo guí εxhū ntestigo Oja p'u guí yāhū ngue gdí hatra ts'edi ni hyahū. Nu te bi ja mahεts'i, 'yo guí εxhū ntestigo,

porque ja bí 'bap'ua Oja, entho go t'εxa ntestigo'a. ³⁵ 'Yo guí εxh_u ntestigo ra häi, porque Oja di manda gä ra ximhäi, entho go t'εxa ntestigo'a. 'Yo guí εxh_u ntestigo ra danihni Jerusalén, porque ja ra dast'abi p'ua Oja, entho go t'εxa ntestigo'a. ³⁶ 'Yo guí ena ngue da zä da t'oc'a ni ya 'mø himma juani te guí mmamh_u. Porque ni yah_u, ni xinga n'na ni xta_hu da zä guí 'yøth_u ngue xtä nt'axi ogue xtä mpothi. ³⁷ A nu'mø guí nne guí mamh_u n'na ra hya, njuantho dami mamh_u ngue'mø da zä, ogue hindä zä. Porque ra ja'i ngue rä n'youi ra zithu, hingui t'εc'ei te mma, janangue ngue honi te εxa ntestigo.

Yo to dadi cosra nts'o t'ørpe.

³⁸ Ya xcä 'yøhm_u yø hya bi sännbabi yø ja'i 'mø yø pa xa thogui ngue bi t'εmbi: "Nu ra ja'i da hyamba rä dä rä mmic'eiui, xquet'a da thambabi rä dä. Nu ra ja'i da 'yøjpa yø ts'i rä mmic'eiui, xquet'a da t'øjpa yø ts'i". ³⁹ Pe nugä dí xi'ah_u, ngue nu'a te ra nts'o øt'ah_u n'na ra ja'i, 'yo gadi cospah_u. Hante gue nu'mø to bi mep'a ni hmih_u, dami unman'na nguadi ni hm_u ngue da me mi. ⁴⁰ A nu'mø to guí tupi, 'ne di yap'a'i ngue ä'i ni pahni, co 'nehni tuhu dami unni. ⁴¹ Nu'mø to da 'yεn'i guí fäx_u n'na kilómetro made ngue guí tupa rä 'beni, dami dobleh_ua te xi'i guí fäx_u. ⁴² Nu'mø te'o da 'yä'ah_u n'na ra cosa, dami unni. Nu'a te'o da mip'ah_u n'na ra cosa, dami hmiti.

Nu to 'buhyø nsuiui jatho ngue di mađi.

⁴³ Ya xcä 'yøhm_u yø hya bi sännbabi yø ja'i 'mø yø pa xa thogui ngue bi t'εmbi: "Dami mahni amigoh_u. A nu'ua su'ah_u, 'yo gadi mahm_u'u', bi t'εmbi. ⁴⁴ Pe nugä dí xi'ah_u ngue dami mahni nsuih_u. Dami 'yaph_u Oja ngue di japi to san'ah_u. Nu te'o gä nnu man'ua'ah_u, dami 'yørpah_u ra nho. Dami marpah_u Oja te'o ya mantso 'mø guí yah_u. Marpah_u Oja'ua hingui ho te øt'ah_u. ⁴⁵ A nu'mø guí 'yøth_u ya yø hya dí xi'ah_u ya, ya di nequi ngue yø basi'ah_u a ni Papáhu bí 'bu mahets'i 'mø. Porque ra hyadi bi hoc'a Oja, hinga hønnb_u 'buhyø hoja'i øtra nho, sinoque 'nep'ua 'buhyø ts'oc'ei øtra nho ra hyadi. Ra 'ye p'uya, hinga høndyø hoja'i 'ye p'ua ja yø huah_u, sinoque 'nehyø ts'oc'ei 'ye p'ua ja yø huah_u. ⁴⁶ A nu'mø ngue hont'ua to di ma'ah_u gadi mahm_u, indana ra nho di nequi ngue guí øth_u 'mø? Conque asta yø nguthäi njap'ua. ⁴⁷ Xi'mø ngue hont'ua ni amigo gadi zengua_u, indana ra nho guí øth_u 'mø? Porque xquet'a njap'ua yø ja'i hingui pa Oja. ⁴⁸ Nu ni Papáhu bí 'bu mahets'i, ma datho ngue xandønho te øt'e. Guí njath_u p'uya, dami neh_u ngue ma datho xtánho te guí 'yøth_u.

6

Nu ra ja'i øtra nho, 'yo dadi 'yets'i.

¹ Nu'a te gä ra nho ja ngue guí 'yøth_u, 'yo guí nnehu ngue hønnb_u 'bui xangu yø ja'i da nu ha gdi 'yøth_u ra nho. A nu'mø ngue ra n'yets'i gni 'yøth_u ra nho p'ua ha 'buhyø ja'i, nu'a ni Papáhu bí 'bu mahets'i ya hin tema nzäbi di 'da'ah_u. ² Janangue nuyá, nu'mø guí fäx_u yø ja'i nu'ua hyoya, 'yo guí nnehu ngue 'da di batyø ja'i te gani øth_u. Porque ngu'a øt'i'da yø ja'i p'ua ja yø nija 'nep'ua ja yø caye, høntho nne ngue di 'yets'i ngue da nu yø ja'i'a ra nho øt'e. Pe majuan_u te dí xi'ah_u ngue nuyá yø ja'i njap'ua, nu'a gä nnu manho yø ja'i te øt'e, ya hont'a yø nzäbi'a. ³ Pe nu'ah_u, nu'mø guí fäx_u yø hyoya, nu te ja ngue guí 'yøth_u, 'yo 'be guí xihni amigo gadi nsixui. ⁴ Nu'mø guí øth_u ra 'bäxte, nt'aguitho dami 'yøth_u. Nu'a ni Papáhu bí 'bu mahets'i i nnuitho te guí øth_u, go da gut'ah_ua.

Ra Jesús bi xännbabi ha di mat'Oja yø ja'i.

⁵ A nu'mø ngue guí mmat'Ojahu, 'yo guí øthu tengutho øtyø ja'i ngue hingyø mmái ga 'yøt'a te øt'e. Di ho te ørbu ja yø nija ngue 'bái ha ga mmat'Oja. I nnepe ngue da nu gátho yø ja'i te øt'e. Da guerp'u ja yø caye i mmat'Oja p'u ni ma. Pe nugá majuani te dí xi'ahu ngue nu'a ga nnumanho yø ja'i te øt'e, ya hønt'a yø nzäbi'a. ⁶ Pe nu'ahu, nu'mø guí mmat'Ojahu, dami cut'ambo ni nguhu, tøtra goxthi, dami mat'Ojahu p'uya. A nuna Oja ni Papáhu, ja 'bap'u ha guí 'bahmu na, go nnu dra mhmát'Oja guí ørbu ja ni nguhu na, 'nε go da gut'ahu na.

⁷ Nu'mø gá mat'Ojahu, 'yo ja gadi 'yopthobi yø hya guí xihmu Oja. Porque ngu'a øtyø ja'i hingui pa Oja, i εna ngue nu'a ya'atho guí yahni, gue'a di 'yø Oja te xi'a. ⁸ Pe 'yogui øthu tengutho øt'u. Porque nuna Oja ni Papáhu, ya padi te gá guí homhmu hante ngue guí 'yápi te guí nnehu. ⁹ Janangue nu'mø gá mat'Ojahu, dami 'yεmhmμ: Ma Papá'ahu guí 'bu mahεts'i, dami 'yøt'e ngue da hnu mansu'i. ¹⁰ Bá εhe guí manda ua. Di nja'a te ni páhä ua ja ra ximhäi tengutho bí ja mahεts'i. ¹¹ Dami 'dacje ra hmε n'na pa ngu n'na pa. ¹² 'Nε dami punnga ma ts'oquihe, tengutho gáhe xquet'a dadi punnbahe to hingui ho te ørcáhe. ¹³ Dami fáxcáhe ngue hinga øt'áhe ra nts'o. Dami yanje ngue ra nts'o. Porque nu'i, gue'e gadi mmandase, jase ni ts'edi, guí tate para zantho. Da ngut'atho.

¹⁴ Nu'mø guí 'bai ngue guí punnbabi yø ja'i hingui ho te øt'ahu, nu'a ni Papáhu bí 'bu mahεts'i xquet'a di pun'na ni ts'oquihe 'mø. ¹⁵ Pe nu'mø hingui nne guí punnbabi ni mmic'εiui te øt'ahu, nu'a ni Papáhu bí 'bu mahεts'i xquet'a hĩndi pun'na ni ts'oquihe 'mø.

Ra Jesús bi xämbabi yø ja'i ha di 'yetyø mmái.

¹⁶ Nu'mø guí nne ngue guí 'yε'ni mmáihu, 'yo gadi hmi dummáihu tengutho øtyø ja'i ngue hingyø mmái ga 'yøt'a te øt'e. A nuyá, di hmi dummái 'mø øtyø mmái, i nne ngue da nu yø ja'i te øt'e. Pe majuani dí xi'ahu, nu'a ga nnu manho yø ja'i te øt'e, ya hønt'a yø nzäbi'a. ¹⁷ Pe nu'ahu, nu'mø guí ε'ni mmáihu, 'yo gadi hmi dummáihu, sinoque dami 'yejni yahu 'nε dami nxädáhu. ¹⁸ 'Yo guí nnehu ngue di unna güenda yø ja'i ngue guí ε'ni mmáihu. Hĩnda hønt'a ni Papáhu padi ngue guí ε'ni mmáihu, go da gut'ahu na.

Dami ne ngue bí ja ni mmεtihu mahεts'i.

¹⁹ 'Yo guí nnehu ngue xøgue nma munts'itho'a te guí peshu ua ja ra ximhäi. Porque nu'a te guí peshu ua ja ra ximhäi, da zi yø zu'ε, ya di nts'oní. Ogue da be yø be. ²⁰ A nuyá, dami nehmu ngue nup'u mahεts'i, ja bí jap'u ra nho guí nthεhu, nu'a hĩnha di m'medi. Ya hĩnda zá da zi yø zu'ε, 'nε hĩnda zá da zønyø be ngue da be'ahu. ²¹ Nu'mø guí εmhmμ ngue bí ja mahεts'i'a ra nho tate di muui, hønnba da zo ni mmáihu p'u 'mø.

Ra Jesús bi hyεpa ra hya n'na ra nyot'i.

²² Nu'mø bi xogui xanho ni dáhu ya, ya guí hεthu xanho ra nyot'i i ja. Njarbætho ni n'yomfεnihu ya, nu'mø bi xogui xanho, ya guí pahmu ndana ra nho gdi n'yohu 'mø. ²³ Pe nu'mø hingui xogui xanho ni n'yomfεnihu, ya hĩmma juani guí pahmu ndana ra nho gdi n'yohu 'mø. Ya nsætho 'mø ngue ra ts'a'beχui p'u gni máhä, porque hingui xohni n'yomfεnihu ngue guí pahmu ndana ra nho.

Bi hyεcra hya ra Jesús ngue yoho yø hmu.

²⁴ Hingui sä ngue yoho yø hmu ra ja'i di m'mái. A nu'mø ngue yoho yø hmu di m'mái, n'na'a di mađi, n'na'a hĩndi mađi. N'na rá hmu da 'yørpe te di

manda, man'na rá hmu hinda 'yørpe te di manda. Gui njathu p'uya, hingui sä ngue mbø yoho p'u di ma ni mmaihü. Di ma ni mmaihü Oja, xindi ma ni mmaihü ra mgnyu.

Nuna Oja fä'yø ja'i ya o rá 'ye.

²⁵ Nügä di mma, nu'a te ja ngue gui sihu, ogue te ja ngue gui hyehu, 'yo gue'a mathoguitho ga ndu ni mmaihü'a. A nuyá, nu rá te ra ja'i, man'natho di muui ngue'a te da zi. Nu rá do'yo ra ja'i, man'natho di muui ngue'a te da hye. ²⁶ Ya gui nnuhu yø ts'int's'u 'yo maya, ngue hingui uahi, 'ne hingui xofogue te da mets'i. Pe nuna ni Papáhu bí 'bu mahets'i, go di unni te si yø ts'int's'u na. Goma gue'ahu ya, ngue hinda máxahu Oja, porque man'na xammadj'ahu ngue yø ts'int's'u. ²⁷ Xiya, xi ra ja'i tu rá mmái ngue hingui hets'i, çua da zä di nte man'na doyanj ngue'a ga nhets'i?

²⁸ 'Yo di tu ni mmái te gui hyehu. Ya gui nnuhu yø døni bí ja dapo ngue hinda mpefi, ni xingui mpe, pe mahotho gui nequi. ²⁹ Di xi'ahu na ra hya na, ngue tengu ra dast'abi Salomón, mandønho drá he bi hye, pe hinha da zädi tengu ganho yø døni. ³⁰ Porque guesε Oja øt'e ngue mazihotho gui nequi yø døni bí ja dapo. Bí ja dapo ya, pe nijudi p'uya, di nzø p'u ja ra orno. Goma gue'ahu ngue hinda he'ahu Oja. Pe hingä εgui εc'ei hu xanho ngue faxahu Oja. ³¹ Janangue nuyá, 'yo mathoguitho di tu ni mmaihü ngue sä gui 'yεmhmu: "çTe 'be'a ga sihu ya, o gue te 'be'a ga hehu ya?" gui 'yεmhmu. ³² Porque yø ja'i 'buçua ja ra ximhai, hont'a te da zi 'ne'a te da hye ni ma yø mmái honi. Pe nu'ahu, nu'a ni Papáhu bí 'bu mahets'i, ya padi ngue gui homhmu gátho ya yø cosa ya. ³³ Janangue nuyá, ma datho dami hyoni ha gdi sohü rá 'ye Oja. Nuyá yø hyä di manda Oja, dami ja ndummái gui 'yøthu, n'namhmu ngue di 'da'i te gäma çosa gui homhmu. ³⁴ A nuyá, 'yo sä ma'dihi di tu ni mmaihü'a te ja ngue gui thohmu nijudi. Porque n'na ngu n'na yø pa ja te thohyø ja'i. Høntho ngue nu'a ra n'u gui thohmu n'na pa ngu n'na pa dami hyoni ha gdi thohmu'a ra pa'a.

7

'Yo gui haspahu ra güenda te ga 'yo mi'da yø ja'i.

¹ 'Yo gui haspahu ra güenda te ør'mi'da yø ja'i, n'namhmu ngue hinda hyats'ahu ra güenda Oja te gui øthu. ² Porque da thats'ahu ra güenda tengutho gni haspahu ra güenda mi'da yø ja'i. Tengutho gui 'yøthu, xquet'a gue'a di nja'ahu'a. ³ çHanja yø ja'i ngue ja xangu yø ts'oqui, guehya nne da hyaspa ra güenda yø ja'i ngue ts'adyø ts'oqui ja ya? Tengutho 'mø gui xihni çu ngue oxra häi rá dä, pe nu'i p'uya, ra biga di o ni dä. ⁴ Ya hinda zä gui 'yεmni çu: "Ague n'yø, tø ga hahmi rá häi o ni dä", gui 'yεmbi. A nu'i p'uya, hin gadi unna güenda ngue ra biga oxni dä. ⁵ Ya hinnj 'yup'u te gui mma. 'Be dami hyahra biga o ni dä n'namhmu da zä gui hyamba ra häi o rá dä ni çu.

⁶ Nuna ra hya gui nnu manduxquihu, nu ra ja'i ngue mandønts'o drá mmái hinda zä gui xihmu ra hya. Porque n'na ra cosa xanduxqui, hingui sä di t'unyo fo'yo. Nu'mø bi ncuε ra fo'yo, da za'ahu. Ximmangu n'na ra cosa ngue mandø mma'diho, hingui sä di t'unyø ts'üdi, porque ra ts'üdi di 'da'mi, da ne'p'u häi'a te gui unhna.

Dami 'yäphu Oja te gui homhmu.

⁷ Nuna Oja di 'da'i te gui homhmu. Dami 'yäpi te gui nnehu. Nu te gui hyoni, gui tini. Nu'mø gá jätära goxthi ngue gui nzohmu Oja, da xoc'ahu. ⁸ Porque nu ra ja'i ädi te nne, ma t'unni. Nu'a honi, i tini. Nu'a di jätära goxthi, i sojpi.

⁹ Conque nu ra ja'i 'buhra basi, nu'mo bi 'yapra thuhme, hingui sa ra mmui ra ja'i ngue ra do di unna basi. ¹⁰ Ogue ra hua da 'yapra basi, hingra c'eya di unni. ¹¹ A nuya, i ja ni ts'oquihu, pe gui padi gui unna cosa nu'a xanho ni basihu. Man'natho'a ni Papahu bi 'bu mahets'i ngue xandonho te di 'da'ahu 'mo gui 'yaphu.

¹² Tengu gni ne ngue da maxahu yo ja'i, da ngu'a gui 'yothu, dami 'yorpahu ra 'baxte mu da yo ja'i. Ja ni gaxpu gatho yo hya nt'ot'i p'u ja ra ley, da gue'u yo hya bi 'yotyopongahya Oja.

Mahyeji ra hya n'na ra goxthi hingui xidi.

¹³ Mente gui 'buhmu ua ja ra ximhai, dami hyaxhu ra 'yu njuantho. A nuya, para ngue da za gui hyaxhu na ra 'yu na, dami c'athu p'u ja ra goxthi hingui xidi. Porque nuna ra 'yu ni ma nidu hingui nnu manhenni yo ja'i na, ngue xa nxidi ra goxthi 'ne xa nxidi ra 'yu. Pe mandongu dyor ja'i ni map'u. ¹⁴ Pe nu ra 'yu njuantho da hyaxra ja'i di nthui ra 'da'yo te, hingui xidi ra goxthi 'ne hingui xidi ra 'yu. Pe ziyohotho yo ja'i ni map'u.

Nu'a ga nho ra ndat'a ra za, gue'a di fadi tema za'a.

¹⁵ Dami mfahmu xandonho, nuya yo fehni xannbate da zop'u gui 'buhmu, da 'yena ngue mmambrá hya Oja. 'Yo di ha'ahu, porque maxots'itho di nequi ngue yo hoga n'yohu, pe nu te ga 'yo, ga ra nts'on'i orbu ni ma. ¹⁶ Nu'a te ga 'yo, gue'a gdi pahmu te'o'a. Tengutho p'u ja ra 'uini, gui pahmu ngue hinga ja di nzap'u yo uva. Ni xingyo igo di nzap'u ja yo 'uini. ¹⁷ Porque gui pahmu ngue n'na ra hoga za, ra hoga ndat'a zudi. Pe nu'a hingra hoga za, hingui ho yo ndat'a zudi. ¹⁸ Nu ra hoga za, hinga ja zap'u ra ndat'a hingui ho. Nu'a hingra hoga za, hinga ja zap'u ra hoga ndat'a. ¹⁹ Nu gatho yo za hingui ho yo ndat'a zudi da ma nt'ets'i ngue da t'udi. ²⁰ Janangué di xi'ahu ngue nu'a te ga 'yo ya yo fehni xannbate, gue'a gdi pahmu te'o'a.

Jatho gui 'yothu'a te ra pahá ni Hmuhu.

²¹ Nuya yo ja'i da 'yenguí ngue drá Hmugui, hinga ga da yurbu ha di manda Oja. Nu'a majuaní ngue da yurbu di manda Oja, gue'u yo ja'i da 'yorpabi rá pahá ma Papá bi 'bu mahets'i. ²² Nu'mo bi zonna pa da thaspa ra guenda yo ja'i, xandongu yo ja'i da 'yenguí: "Grá hmu, grá hmu. Xquet'a 'necáhe dá xicáhe yo ja'i te'o'i. 'Ne conni thuhu dá othegáhe yo ja'i mi n'youi yo ts'onthi. 'Ne conni thuhu dá ot'áhe xangu yo milagro", da 'yenguí. ²³ Nu'mo dá thacá p'uya, ga embi: "Dami 'uemhmu ua di 'bucá, porque himma amigo'ahu. Porque hondra nts'o xqui n'yohu", ga embi.

Bi nhyepa ra hya yoho yo hyonnigu.

²⁴ Nu ra ja'i ode te gama hya di mmangá 'ne da 'yot'e te di xifi, guehna nná hyepabi n'na ra n'yohu ngue ra njammui na, ngue ra mmundo p'u bi hyohrá ngu. ²⁵ Nu'mo bi nja ra 'ye, bi mo ra dathe, bi n'yo ra ndahi ngue bi nonhna ngu. Pe himbi dagui, porque ra mmundo p'u hoxrá ngu. ²⁶ Pe nu ra ja'i ode te gama hya di mmangá, 'ne hinda 'yot'e te di xifi, guehna nná hyepabi n'na ra n'yohu ngue hin'yu rá n'yomfeni na. Guep'u ja ra 'bomu dehe bi hyohrá ngu. ²⁷ Mi n'ye p'uya, bi mo ra dathe, bi n'yo ra ndahi ngue bi nonhna ngu. Bi xot'i, maxogue bi n'ueni.

²⁸ Mi juahya yo hya bi xannba yo ja'i ra Jesús, di 'yodyo ja'i ya yo hya bi xifi. ²⁹ Porque yo xannbate ngue ra ley hingui ya manzaqui 'mo xannbate, pe nuna ra Jesús ena nts'ut'abitho 'mo xannbate, nu te mma ngue di nja gue'a di njahma'a.

8

Ra Jesús bi 'yøthe n'na ra n'yohu mi 'ya rá do'yo.

¹ Mambá ɛp'u bí ja ra nyuni mambi 'buhra Jesús, xangu yø ja'i bá n'youi.

² Bi guat'a n'na ra n'yohu mi hembra ts'o'ya p'uya. Bi ndantyøhmü p'u 'buhra Jesús, bi 'yembj:

—Ague grá hmu, nu'mø guí nne gui 'yørca ra mate gui 'yøthegui, nugá dí padj ngue dá zägui —bi 'yembj.

³ Ra Jesús bi dots'i conná 'ye, bi 'yembuya:

—Ahá, dí nne ga øthe'i. Dá zä'i ya —bi 'yembj.

Høntho bi manna ra hya na, nuna ra därkehi mi 'ya rá do'yo, 'bexpi zä ha mi hembj. ⁴ Ra Jesús bi 'yembra n'yohu mi'ü:

—Nuyá, 'yo to guí xifi te dá øt'a'i ya. 'Be ni ma ya, sømp'u 'buhra mmäcja.

Dá nu' ngue ya bi zä'i. Damí 'yøtra 'bøt'e tengutho bi manda ra Moisés ngue dá 'yøtyø ja'i 'mø bi zä ra 'ya hembj. Janangue dá badi gátho yø ja'i ngue ya bi zä'i.

Ra Jesús bi 'yøthebi rá hmiqúi n'na ra capita.

⁵ Nuna ra Jesús, mi zømp'u ja ra hniñi Capernaum. Bi ma bá äpra mate n'na ra capita. ⁶ Bi 'yembj:

—Ague grá hmu, nu'a n'na ra ts'ant'u di mpɛp'u ja ma ngu, sä ra ndate ngue tu gá rá do'yo —bi 'yembj.

⁷ Ra Jesús bi 'yembra n'yohu äpra mate:

—Ga mmagá p'u 'mø, gá ma øthegá —bi 'yembj.

⁸ Nu'a ra capita p'uya, mahømbi 'yembra Jesús:

—Pe ague grá hmu, 'yo gadi n'ani. Nugá himma nsä'be ngue guí carbu ja ma ngu. A nuyá, høntho damí manya ngue dá zä ra ts'ant'u dí xi'i, ya dí padj ngue dá zä ra n'u hembj. ⁹ Porque nugui xquet'a 'bui to 'bøt'o ngue di mandagui. A nugá p'uya, xquet'a dí si ma soldado dadí manda. Nu'mø dí xi'a n'na ra soldado ngue ha dá ma, i pap'u dí øt'i. Ogue ga embj: “Bi 'yecuá”, ra soldado p'uya bá ɛp'u. Ogue ma hmiqúi, gá 'bøpi te dá mafi, ra hmiqúi øt'e te dí xifi.

¹⁰ Nuna ra Jesús mi 'yøde te xihra capita, di 'yøtho te sifi. Bi 'yembyø ja'i n'youi p'uya:

—Majuani dí xi'ahu ngue hijnjoni judío di pøni ngue gdi tinnbä rá nt'ɛ'ɛi tengu ga 'yɛc'ɛigá na ra n'yohu na. ¹¹ Nugá dí xi'ahu ngue xangu yø ja'i hingyø judío dí bømp'u ni bøxyadi 'nɛp'u ni yuhra hyadi, ngue nup'u di manda Oja p'u mahets'i, 'dap'u di nsihmøui ra Abraham, conná Isaac, conná Jacob. ¹² A nu'u yø ja'i mi jahma ngue xta nzo rá 'ye Oja 'nɛ himbi ne, dá t'emp'u thi ja ra 'bexui'u. Ja di nzomp'u 'nɛ ja di guxp'u yø ts'i'u.

¹³ Ra Jesús bi 'yembra capita mi nyau:

—Ni ma ni ngu ya. Nu'a ra hya guí ɛc'ɛi ngue dá zä ga øt'e, ya bi nja ya.

Ngü ra ora bi manna ra hya na, 'bexpi zä ra ts'ant'u mi'u.

Ra Jesús bi 'yøthebi rá to ra Bedu.

¹⁴ Ra Jesús bi map'u ja rá ngu ra Bedu. Nu'a rá to ra Bedu oxpu ja rá t'ots'i ngue mi hembra pa. ¹⁵ Ra Jesús bi bennbä rá 'ye ra därkehi ngue bi gøts'i. 'Bexpi zä ra pa mi hembj. Nuna ra xisu p'uya, bi nangui ngue bi hojpi te dá zi yø ja'i.

Ra Jesús bi 'yøthe xangu yø därkehi.

¹⁶ Mi dähra nde p'uya, nup'u 'buhra Jesús, xangu yø ja'i n'youi yø ts'onthi bá ts'innbi ngue dá 'yøthe. Pe ra Jesús høntho dá ma ngue dá zä yø ja'i n'youi yø

ts'onthi, 'bexi sä. 'Dama 'dan'yo yø n'ü hembuyø ja'i, pε gä bi 'yøthe. ¹⁷ Mi nja na ra hya na, ya bi nja'a te ra hya bi manna pøngahya Isaias ngue bi 'yεna: "Nu te gäma n'ü gmi hēmphü, gä bi hyaqui haru mi'ü", bi 'yεna.

Yonc'ei bi nyqui ra Jesús.

¹⁸ Mi nu ra Jesús ngue mandøngu dyø ja'i di mäts'i. Bi xihyø xädi p'üya ngue bi mähä di ma man'na nguadi ra zabi. ¹⁹ Nu'a n'na ra xännbate ngue ra ley bi guarbu 'bähra Jesús, bi 'yεmbi:

—Ague grä xännbate, nugä di nne ga mme haru gdí ma —bi 'yεmbi.

²⁰ Ra Jesús bi 'yεmp'a yäui:

—Yø haho ja yø 'bido haru säya. Yø ts'int's'ü ja yø 'bafi haru säya. Pε ra N'yohu bi 'yε mahεts'i, hin'yü rä ngu haru di n'oxi.

²¹ Pε nu'a n'na nc'ei rä xädi bi 'yεmbi:

—Ague grä hmu, dami 'dacra nt'edi ngue 'be da du ma papá, ga ägui, ya ga mε p'üya —bi 'yεmbi.

²² Mi dähra Jesús, bi 'yεmbi:

—Ma ga mmehma. Nu'ü yø ja'i εntho ya xa ndu ngue hingui pa Oja, gue'ü da 'yähüø mmindüui'ü.

Ra Jesús bi säyabi ra ndähi conyø funthe.

²³ Nunä ra Jesús bi yarbu ja ra barco ngue bi ma, bi mähä yø xädi. ²⁴ Pε nup'ü ja ra zabi, bi nanga n'na ra ndate ndähi. Nu'ü yø funthe nangui, so mbo ra barco mente atho ra Jesús. ²⁵ Nu'ü yø xädi p'üya, bá äp'ü bi äha, bi 'yεmbi:

—Ague grä Hmu, dami yanje. Ya ja ngue da thunt'a mbonthe ra barco. Ya ga tuhü —bi 'yεmbi.

²⁶ Ra Jesús bi 'yεmbuyø xädi:

—¿Hanja ngue gui suhu? ¿Ua hingui εc'ei ngue ga fäxahu? —bi 'yεmbi.

Mi nangra Jesús, bi hejpabi ra ndähi 'nεhyø funthe. Mi hejpi, 'bexpí nsäya.

²⁷ Nu'ü yø xädi p'üya, di 'yøtho te bi nja. Di n'yεmbi n'na ngu n'na:

—¿Te'o ni n'yohu na n'yø? Astä rä ndähi 'nεhra dehe εc'ei 'mø bi zofu —di n'yεmbi.

Ra Jesús bi 'yøthe yonc'ei mi n'youi yø ts'onthi.

²⁸ Mi zøm man'na nguadi ra zabi, ja ra häi ni hu ngue Gadara. Ja bi nthui p'ü ra Jesús yoho yø n'yohu mi n'youi yø ts'onthi. Pε mandønts'otho, xpí 'yεp'ü ja ra camposanto. Astä nts'utho to da thop'ü ja ra 'yu. ²⁹ Mi nu ra Jesús, bi mähra mafi. Bi 'yεmbi:

—Ague Jesús, rä Ts'ant'üi Oja, ¿hanja ngue gadi nthint'ua di 'bucähe? Porque tobe hingui sønna pa ngue gui pεnngahe ra castigo —bi 'yεmbi.

³⁰ Nup'ü yap'utho, mambi 'yop'ü n'na 'bui yø ts'üdi, ma 'yoní p'ü ngue sühme.

³¹ Nu'ü yø ts'onthi bi 'yεmbra Jesús:

—Nu'mø gui nne ngue ga hεcähe ua ya yø n'yohu 'bucua, pε dami 'dacje ra nt'edi ngue ga cat'ähe yø mmäi yø ts'üdi bi 'yonü —bi 'yεmbi.

³² Ra Jesús bi unna nt'edi yø ts'onthi, bi 'yεmbi: —I mähä nu bi 'bühüø ts'üdi 'mø.

Janangue nu'ü yø ts'onthi bi hyep'ü yø n'yohu mi n'youi, i ncarbja yø mmäi yø ts'üdi. Yø ts'üdi p'üya, bi gu rä 'dihí, bi nhyørbu ja ra zabi. Gä ja bi jarbü ra dehe.

³³ Nu'ü mi fähüø ts'üdi p'üya, bi nsü 'mø mi nu te bi nja. N'na 'dihitho bi map'ü bi ja ra hnini ngue bá mä te bi nja. Bi mä tengue xi thohyø ts'üdi, 'nε bi mä tengue xi tho'ü yø n'yohu mi n'youi yø ts'onthi. ³⁴ Nu'ü yø ja'i mambi

'bap'u ja ra hnini, gä bi ma ngue bi zomp'u bi 'bahra Jesús. Mi zonyo ja'i p'u 'bahra Jesús, bi xifi ngue da ma.

9

Ra Jesús bi 'yot'e ngue da fadi ngue ja rá ts'edi ngue di punnba yø ts'oqui yø ja'i.

¹ Ra Jesús bi yarb'u ja ra barco ngue da ma, di ma man'na nguadi ra zabi ha bi ja rá hnini. ² Mi zomp'u ja ra hnini, bá thunnbabi n'na nc'ei bá oxrá fidi ngue tudyø gua. Mi nu ra Jesús te øtyø ja'i bá du ra dárquēhi, i padi ngue εc'ei yø ja'i ngue da zä da 'yøthe ra dárquēhi. Bi 'yembrá dárquēhi p'uya:

—Ague ts'ant'u'i, 'yo tu ni mmái, ya dá pun'na ni ts'oqui ya —bi 'yembi.

³ Nuná ra hya bi manna Jesús, mi 'yøhyø xänbäte ngue ra ley, bi mbøcue. Bi 'yemp'u ja yø n'yomfēni: “Nuná ra n'yohu 'bucua, thenmahya Oja na co nu'a ra hya i mma”. ⁴ Pē ra Jesús i patho te mbēnya yø n'yohu mbøcue, bi 'yembi:

—Nuná ra hya gä bēmhmu ya, hinga ja rá njap'na. ⁵ Nugä dá xihra n'yohu 'bucua, di embi: “Ya dá pun'na ni ts'oqui ya”. Pē nuyá, hinda nequí xanho ngue'mø bi mpunnbi ogue hin'na. Pē nu'mø ga embi: “Damí nangui, gui caxni fidi, gui mma”, ga embi, nu'mø ngue bi n'yo p'uya, ya gui pahma xanho ngue ja má ts'edi. ⁶ A nuyá, damí pahma ya ngue ra N'yohu bi 'yē mahets'i, ja rá ts'edi ua ja ra ximhai ngue di punnba yø ts'oqui yø ja'i.

Bi 'yembrá n'yohu xan'u p'uya:

—Damí nangui, caxni fidi, ni ma ni ngu.

⁷ Ra dárquēhi p'uya, bi nangui, bi ma rá ngu. ⁸ Mi nu yø ja'i te bi nja, bi nsu yø ja'i. Pē εspabi Oja porque di nequí ngue Oja di unna ts'edi te ø'na ra n'yohu na.

Ra Jesús bi zixra Mateo, da 'yot'e ngue rá xädi.

⁹ Mi ma ra Jesús, ni nthop'u ja rá oficina n'na ra n'yohu ni hu ngue ra Mateo, nuna jamba ra menyu yø ja'i ja te pä. Mi nu ra Jesús, bi 'yembi:

—Ma ga mme n'yø, ga øt'e ngue má xädi'i —bi 'yembi.

Ra Mateo p'uya, bi zop'u rá oficina ngue bi me ra Jesús.

Nuya yø ja'i t'embi ja yø ts'oqui, 'dap'u sikhēui ra Jesús.

¹⁰ Man'na ra pa p'uya, nuna ra Jesús bi me yø xädi p'u ja rá ngu ra Mateo ngue da nsihmē. Xangu yø nguthäi 'bap'u, co 'nē hmi'da yø ja'i t'embi ngue ja yø ts'oqui, gä 'dap'u sikhēui ra Jesús. ¹¹ Yø fariseo p'uya mi nu te øtra Jesús, bi 'yørpabi ra nt'anni'u yø xädi, bi 'yembi:

—¿Hanja ni xänbätehu ngue 'dap'u sikhēhu yø nguthäi co 'nēhu mi'da yø ja'i ja xangu yø ts'oqui? —bi 'yembi.

¹² Mi 'yøhra Jesús te sipyø xädi, bi 'yemp'u di yahní:

—Nuya yø ja'i di hyēni, guehya ni 'yēhra 'yøthe ya. Pē yø ja'i xanzaqui, hinga gue'u ni 'yē'u. ¹³ Damí xähmu te ni bonyø hya nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro ngue εna: “Dí nnegä ngue di nja ni nhuεcatehu, porque guehna man'natho di muui na ngue yø 'bøt'e gui ørcahu”, εn'Oja. A nugä, dá εhē ngue gue'u yø ja'i ja yø ts'oqui ga xifi da hyep'u ra nts'o ga 'yo, hinga gue'u yø ja'i εna ngue ya 'yo xanho dá εhē ga nzofo —bi 'yembi.

Bi manna Jesús hanja ngue hingui etyø mmái yø xädi.

¹⁴ Nu'u yø xädi ra Xuua bi guarbu 'bahra Jesús. Bi 'yembi:

—¿Hanja ni xädi ngue hingui etyø mmái? Conque nugähe 'nēhyø fariseo εmmēi dí e'ma mmäigähe —bi 'yembi.

15 Ra Jesús bi 'yɛmbya yaui:

—Nu'u yø ja'i ts'ofò ngue da nu ra nthati, hingui 'bu ndummui ngue da 'yetyø mmui mente 'dap'u 'buhmu ra novio. Njarbutho ma xädigä ya, hingui etyø mmui ngue 'daua di n'yo'be. Pe bá ep'u ra pa ngue da zigagui ma nsai'be. Nu'a ra pa'a p'uya, mfaði ngue da zä da 'yetyø mmui ya ma xädi 'mø.

16 Nuna ra 'da'yo hya di xänbäte, n'nan'yo na ngue ra nyogui xädi. Tengutho n'na ra 'da'yo ulu, hinda zä di 'bøtra ze'ulu. Porque ra 'da'yo ulu di ngants'i, ya man'na di nts'onna ze'ulu. 17 Tengutho ra 'da'yo vino hingui sä da sirbu ja ra zexfanj ngue da zedi. Porque ra 'da'yo vino da xetra zexfanj 'mø da sit'i, ja di m'mep'u p'uya. Janangue ra 'da'yo vino, ra 'da'yo xifanj da sit'i n'namhma ngue gä yoho händi m'medi.

N'na ra n'yohu bi zixra Jesús ngue da øthebi rá t'ixu.

18 Mente ra Jesús bi xihyø ja'i ya yø hya ya, bi zø'a n'na ra n'yohu 'bet'o ngue yø judío. Bi ndantýøhmui p'u 'bähra Jesús, bi 'yembj:

—Nu ma t'ixu exa ja bi du, pe nu'mø guí mma, gui japni 'ye p'u ja rá do'yo, mahøndi m'mui.

19 Ra Jesús bi nangbu mi hudi, bi me'a sits'i. Bi mähä yø xadi.

20 Mente ni 'yo ra Jesús, nuna n'na ra xisu ya n'ne'ma yonjeya mi hembra m'mäcji, bi guarbu ja rá xutha ra Jesús ngue bi därpa rá nyani rá he. 21 I en'a mbo rá nuna: "Nu'mø gä thärpabi rá he ra Jesús, da zäguí", bi 'yena. 22 Mi dädi, 'bexpi 'bätra Jesús ngue bi hyetra xisu. Bi 'yembuya:

—Ague t'ixu, da hyu ni mmui. Ya bi zä'i ngue gä 'yéc'ei gui ngue da zä'i commä ts'edi —bi 'yembj.

'Bexque'a bi zä ra n'u mi hembra xisu.

23 Mi zømp'u ja rá ngu ra n'yohu na ra Jesús, bi nu ngue 'bup'u yø me'bida. Di yänni yø ja'i 'bup'u ngue zoni. 24 Ra Jesús bi 'yembyø ja'i:

—Damj pømhmu ua. Nuna ra hmute 'bæua, hingui tu na, i atho na —bi 'yembj.

Pe nuya yø ja'i yaui ra Jesús, i thentho, porque padj ngue ya xi du ra hmute.

25 Mi bøn'athi gätho yø ja'i p'uya, ra Jesús bi thop'u brá 'benna hmute. Bi benna rá 'ye ra hmute bi gats'i. Ra hmute p'uya bi bennaäte, bi nangui. 26 Nu te bi 'yøtra Jesús, bi n'yo ra hya ndap'u bi zä'a ra xequi'a.

Ra Jesús bi 'yøthe yoho yø xädä.

27 Mambá ep'u ja ra ngu na ra Jesús, nup'u ja ra 'yu bi denni yoho yø xädä. Ni mafi, bi 'yembj:

—Ague rá mbom'meto'i ra David, damj huëga'be.

28 Mi yarbu ja rá ngu ra Jesús, bi guatyø xädä. Ra Jesús bi 'yembj:

—¿Ua guí ec'eiui ngue da zä gä øt'a na te guí xicu ya?

Yø xädä p'uya bi 'yembj:

—Ahá grá Hmu, di ec'ei'be ngue da zä gui 'yøt'e —bi 'yembj.

29 Bi macyø 'ye ra Jesús ngue bi därpa yø dä yø xädä. Bi 'yembj:

—Ngue guí ec'eiui ngue da zä gä øthe'au, da zä'au ya.

30 Nu'u yø xädä p'uya 'bexpi nzø yø dä. Pe ra Jesús di hejpi ngue hinte da ma, bi 'yembj:

—Man'nan'yo mi 'yøt'e ngue guí mmammj te dá øt'au ya —bi 'yembj.

31 Pe nuya mayø xädä, høntho bi nhyehmj ra Jesús, to bi zä xifi te xi 'yørpabi ra Jesús.

Ra Jesús bi 'yøthe n'na ra gone.

³² Høntho bi ma ya mayø xädä, bi zø hmi'da yø ja'i p'u ha 'bähra Jesús, bá zinnbabi n'na ra n'yohu di gonebi ra ts'onthi. ³³ Nuna ra Jesús bi japa ts'onthi ngue bi hyep'u ra ja'i n'youi. Bi zä bi nya ra gone. Pe yø ja'i bi nu te bi nja, di 'yøthe, di n'yembj:

—Nuna te dá nuha bi nja ya, mēnte yø pa xa thogui hñjongui pøni ngue da ngu'a da 'yøt'ua ja ra häi Israél.

³⁴ Pe yø fariseo bi 'yēna:

—Nuna ra n'yohu 'bucua, i øthe yø ja'i n'youi yø ts'onthi, porque gue'a ra zithu yø hmu yø ts'onthi i fäts'i te øt'e —bi 'yēna.

Ra Jesús di huēcyø ja'i.

³⁵ Nuna ra Jesús bi n'yo ndap'u bi zä yø hñini. Nup'u ja yø hñini søni, xännbabi rá hya Oja yø ja'i di mpeti p'u ja yø nija yø judío. I xihyø ja'i ra hoga 'da'yo hya ngue ha di njap'u di zo rá 'yē Oja yø ja'i. Yø ja'i 'dama 'dan'yo man'u hēmbj, pē gä bi 'yøthe ra Jesús. ³⁶ Nu mø bi nu ngue xangu yø ja'i di mpeti p'u ha søni, emmē di huēqui. Porque yø ja'i 'bu ndummäi, hñguj padj te dá 'yøt'e. Æntho yø de'yo 'mø hñinjo'o to dá mädi. ³⁷ Pe ra Jesús bi 'yēmbyo xädi:

—Majuani dí xi'ahu, ngue xangu ra 'befi i ja, pē yø mēfi zi yohotho 'bui.

³⁸ Janangue nuyá, nuna Oja rá mmeti rá 'befi, damj 'yäpñu ngue da mēnhyo mēfi p'u ja rá 'befi.

10

Ra Jesús bi 'yēxi 'dema yoho yø xädi.

¹ Ra Jesús bi zo'u 'de'ma yoho yø xädi ya xi huanhñi. Bi unna ts'edi ngue da 'yøthe yø ja'i n'youi yø ts'onthi, da gue'u yø ja'i hēmbj n'na ma 'dan'yo ma n'u, da 'yøthe. ² Ja ua yø thuhu ya 'de'ma yonc'ēi yø representante ra Jesús. Rá mädi rá thuhu ra Simu, nu'a i nhuta m'mēfa ngue ra Bēdu. Ra Andre nuna rá n'yohu ra Bēdu. Ra Jacobo, 'nehra Xuua, guehya yø ts'ant'u ra Zebedeo ya. ³ Ra Lipe. Ra Bartolomé. Ra Toma. Ra Mateo nuna ra ngäthäi. Ra Jacobo nuna rá ts'ant'u ra Alfeo. Ra Lebeo nuna ja man'na ra thuhu ngue ra Tadeo. ⁴ Ra Simu nuna n'youi ra partido ngue ra cananista. 'Nehra Judas Iscariote nuna bi dá ra Jesús.

Bi xi'u 'de'ma yoho yø xädi ra Jesús ngue da ma da xännba ra hya yø ja'i.

⁵ Nuya 'de'ma yoho yø xädi ra Jesús, bi 'yet'i ngue da manna hya. Rá mädi bi 'yēmbj:

—Yo gñi mähä p'u ja rá m'mahyø ja'i hñingyø judío. 'Nē 'yo guí cäthñ p'u ja yø hñini ja'a ra ra häi Samaria. ⁶ Sinoque i mähä p'u 'buhyø judío. Porque yø judío tengutho yø de'yo ngue xa m'mēdi. ⁷ Guí xihmu yø ja'i p'u gdi mähä ngue nuna Oja bi 'bu mahēts'i, ya dá guehyø pa jap'u da 'yudi ngue di manda ua ya. ⁸ Damj 'yøtheha yø ja'i di hyēñni. Guí 'yøthe ngue di bēnñate yø ánima. Guí 'yøtheha yø ja'i 'ya yø do'yo. Guí 'yøtheha yø ja'i n'youi yø ts'onthi. Nuna ra ts'edi ga 'da'ahu, hñte dá jap'ahu. Janangue nuyá, nu yø ja'i guí 'yøtheha, 'yo te guí jambaha.

⁹ Yo guí haxha ra mēnyu ngue ra oro ogue ra 'axi ogue ra cobre. ¹⁰ Yo temä lega guí caxha. O guí caxni mponihñu. 'Yo guí caxha mi'da yø thixfanj ogue yø tøhø. Porque rá mēfi Oja jatho ngue di t'unñi te dá zi.

¹¹ Nu mø gä sømhmu p'u ja n'na ra dāñihñi ogue ja n'na ra t'uhñni, damj hyomhmu n'na ra n'yohu nu'a hñumänho p'u ja rá hñini, damj 'yäpñu ra nt'ēdi ngue di 'da'ahu ra ts'äya. Ja damj nsäyahu p'u ja rá ngu'a, asta gue'mø guä ēhmu. ¹² Nu mø gä cäthñ mbo ra ngu, guí 'yēmhmu: "Oja di japyø ja'i 'bucua".

¹³ Nu'mø da nu manho'ah_u yø ja'j 'bøp'u ja ra ngu, ya di tocabi na ra nzengua guí xihm_u 'mø. Pɛ nu'mø ngue hingui nnu manho'ah_u, nu'a ra nzengua guí xihm_u, ya hĩndi tocabi. ¹⁴ Nu'mø ngue hĩmbi hnu manho'ah_u p'u ja n'na ra hĩnĩnĩ ogue ja n'na ra ngu hĩndi n'na'ah_u ra ts'aya 'nɛ hĩnda ne da 'yøhyø ja'j na ra hya guí xihm_u, nĩ mãhã p'uya, pømhm_u p'u ja ra hĩnĩnĩ ogue ja ra ngu. Damĩ huamhmra fonthãĩ dĩ n'youi nĩ mbonguah_u. ¹⁵ Majuanĩ dĩ xi'ah_u ngue nu'mø ra pa danĩ hyaspa ra güenda Oja ya yø ja'j dĩ ja'ah_u p'u, man'na xangu ra castigo da thohya, ngue'a te ra castigo da tho'u yø ja'j mĩ 'bøp'u ja ra hĩnĩnĩ Sodoma 'nɛp'u ja ra hĩnĩnĩ Gomorra.

Bi xihyø xãdi ra Jesús ngue da zã ra n'u da ts'ui.

¹⁶ A nuyá, ga pɛn'nah_u p'u ha 'bøhyø ts'oc'ɛj, ngue nts'utho, tengutho yø dɛ'yo 'mø bi zømp'u 'bøhyø zate. Pɛ damĩ 'yøt'e ngue gyø njammũh_u, guí mfãhm_u, tengutho guí mfãhyø c'ɛya. Pɛ 'yo to guí sũhm_u, guí 'yøthũ tengutho yø paloma ngue hingyø nequisũ. ¹⁷ Damĩ mfãhm_u p'u 'bøhyø ja'j. Porque yø ja'j da zixah_u fãdi. Nup'u ja yø nija yø ja'j da mɛp'ah_u. ¹⁸ Di dã'ah_u p'u 'bøhyø ts'ut'abi 'nɛp'u 'bøhyø gobierno. Di u'ah_u yø ja'j ngue guí ɛc'ɛigah_u. Nu'mø ngue ya gdĩ 'bøhm_u p'u ha 'bøhyø ts'ut'abi, ngu'u yø judío, ngu'u hingyø judío, gã da zã da 'yøhnã ra hoga 'da'yo hya guí xihm_u. ¹⁹ Nu'mø bi jo'ah_u, 'yo sã dĩ tũ nĩ mmũh_u'a te ra hya ja ngue guí xihm_u ra ts'ut'abi. Nu'a ra ora guí dã nĩ hyah_u p'u ja ra ts'ut'abi, Oja dĩ 'da'ah_u ra hya ja ngue guí mmamhm_u. ²⁰ Porque ra Espiritu Santo dĩ bɛn'nah_u ra hya guí xihm_u ra ts'ut'abi. Hĩngnĩ n'yomfɛnɛse guí jɛcra hya guí mmamhm_u.

²¹ Nu yø n'yoh_u ɛc'ɛigui, dĩ yapɛe yø n'yoh_u hingui ɛc'ɛigui ngue da tho. Yø papá, nu'mø bi 'yɛc'ɛigui yø basi, di dã yø basi ngue da tho. Yø basi p'uya, nu'mø bi 'yɛc'ɛigui yø papá, di dã yø papá ngue da tho. ²² Hønnb_u bi zã da zũ'ah_u yø ja'j ngue guí ɛc'ɛigah_u. Pɛ nu ra ja'j da zeti hangu ra n'u da thogui, guehnã dĩ nyannã te na. ²³ Nu'mø bã ju'ah_u n'na ra hĩnĩnĩ, damĩ 'dagui gdĩ mãhã man'na ra hĩnĩnĩ. Pɛ nugã dĩ xi'ah_u, tobe hĩn gadi tãti gadi 'yomhm_u ra hya p'u ha 'bøhyø judío 'mø mĩ zønnã pa da hyaspa ra güenda yø ja'j ra N'yoh_u bi 'yɛ mãhɛts'i.

²⁴ Nu ra xãdi, 'yo dĩ ɛnã ngue hĩnda thogui tengutho thohrá xãnnbate. Xi mmangu ra hmiqũ, 'yo dĩ ɛnã ngue hĩnda thogui tengutho thohrá hmũ. ²⁵ Nu ra xãdi, dĩ m'mãĩ ngue ra conforme, ngue da thogui tengutho da thohrá xãnnbate. Ra hmiqũ p'uya, dĩ m'mãĩ ngue ra conforme, ngue da thogui tengutho da thohrá hmũ. Nu'mø ngue bi nu man'ugã yø ja'j, guí huqũ ngue drã zithu, goma gue'ah_u hĩnda nu mman'u'ah_u yø ja'j ngue guí tɛnnghã.

Ra Jesús bi ma ndana ja ngue da ts'u.

²⁶ Janangue nuya yø ja'j sũ'ah_u, 'yo guí sũh_u ya. Nu te gãma hya njo'mi, siempre da famhã. ²⁷ Nuya yø hya dĩ xi'asɛh_u, damĩ xihm_u gãtho yø ja'j. Nuya yø hya dĩ hut'atho nĩ guh_u, i nt'øde ra hya gã ra hĩnĩnĩ. ²⁸ Yo guí sũh_u da ne da hyo'ah_u. Porque nu'mø bi hyo'ah_u, nu ra te ya hĩnda zã te da japi. Nunã Oja, ja rá ts'edi ngue dĩ juat'a nĩ dõ'yoh_u 'nɛ nĩ teh_u p'u ja ra nidũ, guehnã damĩ sũh_u na.

²⁹ Nu'mø bi 'bã yoho yø ts'int's_u, hõnda n'na ra xanĩ mã t'unĩ. Pɛ hĩnga n'na dĩ m'mɛ'u yø ts'int's_u mɛnte ngue hĩndi unã nt'ɛdĩ nĩ Papáhu.

³⁰ Janjuanĩ ngue fãxah_u Oja. Conque astã nĩ xtah_u i m'mede n'na ngu n'na.

³¹ Janangue 'yo guí sũh_u yø ja'j. Porque man'na xammad'i'ah_u ngue yø ts'int's_u, madague'a ngue yø mmũndotho'u.

Ra Jesús bi xihyø xädi ngue hinda gomp'u ha 'b'hyø mmic'eiui.

³² Nu to gätho da mamp'u 'b'hyø ja'i ngue εc'eiui, xquet'a ga mmangä p'u 'b'hma Papá bí 'b' mahets'i ngue dadi n'amigo'be ra ja'i. ³³ Pe nu te'o da gongä p'u 'b'hyø ja'i, da ma ngue hingui εc'eiui, xquet'a ga mmangä p'u ha bí 'b'hma Papá mahets'i ngue hin dadi n'amigo'be ra ja'i da gongui.

Nup'u ha t'εc'ei ra Jesús, bi ma ngue di nja ra sai.

³⁴ 'Yo guí εmhm ngue dá εcä ua ja ra ximhäi ngue hin tema n'u guí sähu. Nu'a, hin'na'a. Sinoque di nja ra sai. ³⁵ Dá εcä ua ngue di nja'a di nsahyø ja'i. Ra ts'ant'u di nsahmi ra papá. Ra hmute di nsahmi ra mamá. Ra ts'ihue di nsahmi rá cá. ³⁶ Nu'u yø nsaiui ra ja'i da 'yεc'eiui, gue'u 'b'p'u ja rá ngu da zui.

³⁷ A nuyá, nu ra ja'i ngue ma datho di mahrá papá, di mahrá mamá, ngue nugui, guehna ra ja'i ya hingrá nsäui da denngui. A nu ra ja'i ngue ma datho di mahrá ts'ant'u, di mahrá t'ixu ngue nugui, guehna ra ja'i ya hingrá nsäui da denngui. ³⁸ Nu ra ja'i hingui nne da denngui ngue su da tho, guehna ra ja'i ya hingrá nsäui da denngui. ³⁹ Nu ra ja'i da gohrá mmäi ngue su da tho, guehna ra ja'i di m'mehrä te na. Pe nu ra ja'i hinha ga gohrá mmäi ma da tho, guehna ra ja'i di nyannä te na.

Oja da gutyø ja'i'a te ra nho xa 'yøt'e.

⁴⁰ Nu ra ja'i da 'yøt'ah masu, guehna ra ja'i tengutho 'mø go di ørcagui masu na. Nu ra ja'i da 'yørcagui masu, tengutho 'mø go di ørpabi masu'a to bá penngui. ⁴¹ Nu ra ja'i ørpa masu n'na rá pøngahya Oja porque pahra ja'i ngue gue'a rá m'menhni Oja, di t'unnä nzäbi ra ja'i tengutho rá nzäbi ma t'unnä rá pøngahya Oja. Ximmangu ra ja'i ørpa masu n'na ra hoga n'yohu, porque padi ngue xanho ga 'yo ra n'yohu, di t'unnä nzäbi ra ja'i tengutho rá nzäbi ma t'unnä ra hoga n'yohu. ⁴² A nuyá, ndana bi zä ya ma xädi, nu ra ja'i da 'yørpa ra nho ngue padi ngue i tenngui, madague'a n'na zi vaso ra dehe di unni, hinda 'b'ehrä nzäbi ra ja'i, Oja da gut'i.

11

Ra Xuua bi 'yεt'i yoho yø xädi bi ma bá nyai ra Jesús.

¹ Nuya 'de'ma yoho yø xädi ra Jesús, mi juadi bi xifi te ja ngue da 'yøt'e, bi map'u bí ja yø hninä na ra Jesús ngue da xänbä ra hya yø ja'i. ² Ra Xuua ya mi ofädi bi 'yøde te øtra Cristo. Janangue bi menhni yoho yø xädi ngue bá nyai ra Jesús. ³ Mi zomp'u ha 'bui, bi 'yεmbra Jesús:

—¿Ua gue'e na ra Cristo mi ja ngue dá εhe di ndast'abi, ua gue ga tømähe man'na? —bi 'yεmbi.

⁴ Ra Jesús bi 'yεmbya yaui:

—Ni me ya, bá xihmi ra Xuua'a te ra hya gá nuui bi nja. Xihmi ya yø hya gá 'yøhmi di mmangä. ⁵ Damä xihmi ngue yø xädä ya zø yø dä. Yø dogua, ya i 'yo. Yø ja'i mi 'ya yø do'yo, ya bi zä ha hεmbi. Yø gogu, ya øhra hya. Yø ánima, ya di bεnnate. Yø hyoya, ya sihra hoga 'da'yo hya. ⁶ Ra mmεnthi di nthεui ra ja'i hinha di gohrá mmäi ngue εc'eiui.

⁷ Mi mengyø m'menhni ra Xuua, nunä ra Jesús bi da'mi bi c'annbabi yø ja'i na ra Xuua. Bi 'yεmbi:

—¿Te'o gá ma guá nuhu p'u bí ja ra dapo? ¿Ua guá nuhu n'na ra n'yohu hingui nzaqui rá mmäi, εntho n'na ra zafani 'mø annä ndahi? ⁸ Xi'mø ngue hin'na, zte'o guá nuhu 'mø? ¿Ua guá nuhu n'na ra n'yohu ngue he ra hoga

ulu? Pɛ guí pahmɔ ngue yø ja'i he ra hoga ulu, guerp'u ja yø ngu yø dast'abi 'bui. ⁹ Pɛ xi'mø hinga gue'a guá nuh'u'a, ζte'o guá nuh'u 'mø? ζUa guá nuh'u n'na rá pøngahya Oja? Majuaní ngue gue'a rá pøngahya Oja guá nuh'u. Pɛgue tate na, ngue gátho mi'da yø pøngahya xa m'mai. ¹⁰ Nuná ra Xuua guehna rá m'menhni Oja mmamp'u ja ra Macá Libro na, ngue ɛna: “Nugá ga ɛ't'á ma m'menhni, di m'met'o p'u gdi ma. Gue'a di hoqui hapu ja ngue gui thogui”, bi 'yɛna. ¹¹ Majuaní dí xi'ah'u, nu hangu yø ja'i 'bui, hínjongui pøni ngue di tate guehna ra Xuua bi 'yøtra nxixya. Pɛ nuyá, to bi zã ma ja'i ya o rá 'yɛ Oja ya, guehya ma datho bi nthɛui ra mmɛnthi ya ngue ra Xuua.

¹² Bá fu'mø yø pa bá øtra nxixya ra Xuua ya, asta quehyø pa dí 'buhmu ya, januaní di xønø yø ja'i da zo rá 'yɛ Oja. Nuyá yø ja'i di xøni da zo rá 'yɛ Oja, i nne ngue xøgue ra sønitho di nja. ¹³ Hante ngue di m'mahra Xuua, nu te gãma hya bi man'a m'met'o yø pøngahya Oja, dague'u yø hya nt'ot'i p'u ja ra ley, gátho bi ma ngue bá ɛp'u ra pa di manda ua Oja. ¹⁴ A nuná ra Elías bi man'a m'met'o rá pøngahya Oja, nu'mø guí nne gui pahmu ha rá nja ra hya, nuná ra Xuua ya, quehna bi t'ɛmbi ngue ra Elías. ¹⁵ A nuyá, di nja ni gu ngue gui 'yøhmá na ra hya dí mmangá ya.

¹⁶ Ma ga honi te gda hyɛjpá yø ja'i 'buhra pa ja p'uya. Gdá hyɛjpabi yø basi n'yemp'u ja ra tai. I mmatyø mmimbasiui ngue di n'yɛmmi, i ɛmbi: ¹⁷ “Dá pixt'áhe ra xithi ngue xqui nnehmá, pɛ hinga nnehmá. Dá tut'áhe yø thuhu ngue yø thundummai, pɛ hinga nzomhmá”, bi 'yɛmbi. ¹⁸ Guí njathu p'uya, nu'mø himbi nja'a te guí mmamhmá, guí mbøcuehu. Porque bá ɛhra Xuua, nuná bi 'yetrá mmái, a nu'ah'u p'uya, gá 'yɛmhmá ngue n'youi ra ts'onthi ngue'a te øt'e. ¹⁹ A nuyá, guécá drá N'yohu dá ɛ mahets'i, dí si'a te dí tini, a nu'ah'u p'uya guí ɛnju ngue drá nhyøt'a zihmɛ. Guí ɛnju ngue dadi thegá'be'u yø ja'i ja yø ts'oqui 'nɛ'u yø ngathá. Pɛ nuná ra hya njuantho, nu'mø di n'yomfɛni xanho yø ja'i, da badí ha rá nja ra hya.

Oja da hyaspa ra güenda yø ja'i hinguí nnu manho ra hya.

²⁰ Nuná ra Jesús, nu'u yø ja'i 'bap'u ja yø hnini xi 'yøt'e xangu yø milagro, bi madi bi hejpi te ga 'yo yø ja'i, porque hinguí nne yø ja'i dá hyɛp'u ra nts'o ga 'yo. Bi 'yɛmbi:

²¹ —Hague ngu ra castigo dá thohyø ja'i 'bap'u ja ra hnini Corazín. Hague ngu ra castigo dá thohyø ja'i 'bap'u ja ra hnini Betsaida. Porque himbi 'yɛ'ɛjguí 'mø mi nu yø milagro dá ørbu ha 'bui. A nu'mø xta nnu yø milagro yø ja'i mi 'bap'u ja yø nyogui hnini Tiro 'nɛp'u Sidón, n'na zihmantho xta hyɛp'u ra nts'o maní n'yo yø ja'i. Xtí n'yaxyø 'bospí 'nɛ xta hye yø he nu'a he yø ja'i 'mø 'bu ndummai. ²² Nugá dí xi'ah'u ngue nu'mø ra pa daní thaxra güenda, man'na xangu ra castigo dá thohyø ja'i festa ra hya ya, ngue'a ra castigo dá thohyø ja'i mi 'bap'u ja ra hnini Tiro 'nɛp'u ja ra hnini Sidón. ²³ A nuyá yø ja'i 'bap'u ja ra hnini Capernaum, rá nzequi ɛna ngue dá t'ɛspabi ua ja ra hái, 'nɛp'u mahets'i dá t'ɛspi. Pɛ gue di map'u ja ra nidu ya. Porque himbi hyɛp'u ra nts'o ga 'yo. Nu'u yø nyogui ja'i mi 'bap'u ja ra hnini Sodoma, nu'mø xta nnu yø milagro tengutho bi njap'u ja ra hnini Capernaum, xta hyɛp'u ra nts'o maní n'yo yø ja'i'a ra hnini'a 'nɛ hinxta nguahyø ja'i 'mø. ²⁴ Nugá dí xi'ah'u ngue nu'mø ra pa daní thaxra güenda, man'na xangu ra castigo dá tho'u yø mmɛngu Capernaum ngue ra castigo dá thohyø ja'i mi 'bap'u ja ra hnini Sodoma.

Ra Jesús bi yɛspa Oja.

²⁵ Man'na ra ora p'uya, ra Jesús bi 'yɛna:

—Ma Papá'i, dadi ja mammadí'i, grá Hmu p'u mahets'i, grá Hmu ua ja ra ximhái. Porque yø ja'i ena ngue yø bamhya, i ena ngue tiní xanho yø mmái hanja ra hya, pe gá 'yajpabi ya yø hya ya. Gá japi ngue go bi bahya yø ja'i ngue yø 'yøde tengutho yø basí ngue yø 'yøde. ²⁶ Nguna gá 'yøt'e ma Papá'i, porque gue'a guá sanni ngue di nja'a.

Ra Jesús bi zohyo ja'i ya xa nyágui.

²⁷ Ra Jesús bi 'yembyø ja'i:

—Nu'a ma Papá, bi dáqui gátho yø cosa ngue ga manda. Hínjongui pøni ngue dadi mpahmi xanho'a rá Ts'ant'u Oja, sinoque hønse'a rá Papá di mpahmi. Hínjongui pøni ngue dadi mpahmi'a rá Papá, sinoque hønse'a rá Ts'ant'u di mpahmi. Nu ra ja'i da neprá Ts'ant'u Oja ngue da badi te'o na rá Papá, da zä da badi. ²⁸ Nu gátho yø ja'i ya xa nyágui ngue hinguí hát'i da 'yøt'e te gáma hya sanni, dami n'uní ngue ga faxahú n'namhma ngue da dñi ha di nsäya ni tehu. ²⁹ Dami 'yøt'e ngue ni Hmuju. Dami hyaxhu na ra hya di xän'nahú. A nugui, di ya mantudi, híngrá n'yets'i nna ya. Nuna ra hya di mmangá, da hyut'a ni mmáihu na. ³⁰ Nuya yø hya dadi mandagá gui 'yøthu, hín di un'ahú ya. Porque nu te dí xännbate, hinguí henni gdi 'yøthu.

12

Ja rá ts'edi ra Jesús ngue nu te da zänni di nja 'mø ra pa ngue ra ts'äya, gue'a di nja'a.

¹ Nuya yø pa ya, nuna ra Jesús co 'nēhyø xädi bi tocabi ngue bi thop'u ja yø nuátrigo 'mø ra pa ngue ra ts'äya. Nu'u yø xädi bi zä ngue tu manthuhu, janangue bi daxtyø trigo, bi za. ² Mi nu yø fariseo te øtyø xädi rá Jesús, bi 'yembi:

—Nu ni xädi gue di mpefi. Conque mmamp'u ja ra ley ngue nu'mø ra pa ngue ra ts'äya, hinguí sä ngue to di mpefi —bi 'yembi.

³ Mi dahra Jesús, bi 'yembi:

—Xi'mø mi zähra thuhu n'na ndi ra David, co 'nē'u mi n'youi, ¿ua hínjam'mø gadi xähmu p'u ha nt'ot'i'a te bi 'yøt'e? ⁴ Nu ra David bi yørba ja rá ngu Oja ngue bi zi yø thuhme xi t'uspabi Oja ngue da nu. Bi zi ra David co 'nē'u mi n'youi. Conque nu'u yø thuhme'u, hín di unna nt'edi ra ley ngue to bi zä da zi, hín da høndyø mmäcja yø ts'i'u yø thuhme t'uspabi Oja. ⁵ ¿Ua hín gadi xähmu te mmamp'u ja ra ley, ngue yø mmäcja 'bap'u ja ra nija, nu'mø ra pa ngue ra ts'äya di mpefi, pe hín da t'embí ngue ra ts'oqui øt'e ngue njap'u? ⁶ Nugá dí xi'ahú ya, ngue nua ha guí 'bühmu, 'bucua n'na nc'ei tate ngue ra nija. ⁷ Pe hinguí tinní mmáihu hanja'a te ra hya nt'ot'i p'u ja rá Mäca Libro ngue ena: “Dí nnegá ngue di nja ni nhuēcatehu, porque guehna man'natho di muui'a ngue yø 'bøt'e guí ørcahu”, i ena. Porque nu'mø di ja ni nhuēcatehu, nuya yø ja'i hín tema hya øt'e, hinguí 'yemphú ngue ja yø ts'oqui 'mø. ⁸ A nu ra N'yohú bí 'yē mahets'i, ja rá ts'edi ngue nu'a go da zänni, gue'a di nja 'mø ra pa ngue ra ts'äya'a.

Ra Jesús bi 'yøthe n'na ra n'yohú xi 'yotrá 'yē.

⁹ Mi ma ra Jesús, i map'u ja rá nija yø judío. ¹⁰ Nup'u ja ra nija, mi 'bap'u n'na ra n'yohú xi 'yotrá 'yē. Yø ja'i honi ha di dinnbabi ra Jesús ngue da ma ma yapi, janangue bi 'yøpabi ra nt'anni ra Jesús, bi 'yembi:

—¿Ua guí embí ngue ja ra nt'edi da t'øthe n'na ra därkehi 'mø ra pa ngue ra ts'äya?

11 **Mi dahra** Jesús, bi 'yɛna:

—¿Teni 'be'a gui 'yøthə 'mø gdi sihu n'na ra de'yo, 'nɛ da zop'u ja ra ots'i 'mø ra pa ngue ra ts'äya? Uangui 'bexque'a guá jats'i n'nahmantho, madague'a ra pa ngue ra ts'äya. 12 Xi ra ja'i ya, ya fadi ngue man'na xammadi ra ja'i ngue ra de'yo. Janangue madague'a dra pa ngue ra ts'äya, i jatho ngue da t'ørpa ra nho yø ja'i.

13 **Ra Jesús** bi 'yɛmbra n'yohu mi'ə rá 'yɛ:

—Dami majni 'yɛ ya —bi 'yɛmbi.

Ra n'yohu p'uya bi macra 'yɛ, pɛ 'bexpi zä rá 'yɛ mi 'u. Bi gohi tengutho ja'a man'na rá 'yɛ. 14 Mi zä mi nu yø fariseo ngue bi n'øthe ra Jesús, bi ma bá nhɛcahya ngue honi ha di hyo ra Jesús.

Ya nt'ot'i te gä øtra Jesús.

15 **Mi badi** te mbɛnnabi yø ja'i ra Jesús, bi ma. Pɛ bi ntet'i xandøngu yø ja'i. Gä bi 'yøthe yø ja'i di hyɛnni. 16 Pɛ nuya yø ja'i øthe, di 'bɛpi ngue hinjonda xifi te ørpe. 17 Nuya te gä øtra Jesús, ya bi nja'a te ra hya bi manna pøngahya Isaías ngue Oja bi 'yɛna: 18 “Nuna 'bucua ya, guehna mā mɛfi ya xtá huanhni. Emmɛi dadi madi. Co nuna, i ja gampähä. Gä japi ngue di n'youi ra Espiritu Santo ya, n'namhma ngue di hatra ts'edi te da 'yøt'e. Guehna da xihyø ja'i hingyø judío na, ngue nuna Oja, da hyaspa ra güenda te ga 'yo yø ja'i. 19 Nuna, hindra nequishai na. Hingra hmafi di nya p'u ha di nya. Hin hapä da t'øde ngue di dama yahni p'u ja ra hnini. 20 Da zerpabi yø ja'i hingui ha ra ts'edi. Di hatra ts'edi yø ja'i asta gue'mø bi zønna pa ngue di manda ua. 21 Gätho yø ja'i 'bu'a nximhai p'uya da 'yɛc'ei ngue gue'a da yan'a”.

Ra Jesús i embyø fariseo ngue ra zithu fäts'i.

22 Nuna n'na ra n'yohu madi gonebi 'nɛ madi xädäbi ra ts'onthi mi n'youi, bi ts'ixpə 'buhra Jesús ngue bi 'yøthe. Mi 'yøthe p'uya, bi zä bi nya ra n'yohu 'nɛ bi zä bi nzø yø dä. 23 Gä di 'yødyø ja'i bi nu te øtra Jesús, bi 'yɛna:

—Pɛ guehna rá mbom'meto ra David ja ngue di thojpabi rá 'bɛfi na, uague hinga guehna.

24 **Mi 'yøhyø** fariseo na te ra hya mmanyø ja'i, bi 'yɛna:

—Nuna ra n'yohu i hma, i øthe yø ja'i n'youi yø ts'onthi, pɛ gue gue'a ra zithu rá hmu yø ts'onthi fäts'i ngue njap'u.

25 Pɛ ra Jesús, gä padi tema hya mbɛnyø ja'i, bi 'yɛmbaya:

—Xip'u ha di manda n'na ra dast'abi, nu'mø di ndunhyø ja'i, hinjam'mø da zä da zehyø hya. Xip'u ja n'na ra hnini ogue ja n'na ra ngu, nu'mø di nsahyø ja'i 'bup'u, di n'uɛni. 26 Njarbatho na ra hya di xi'ahu ya. Xi'mø ngue di hejpasɛ yø mɛfi ra zithu, ya rá 'bɛfise di ts'oni. 27 Gui emhma ngue ra zithu fäxqui ngue di øthegä yø ja'i n'youi yø ts'onthi. A nu'mø ngue ngu'a, xi ni mmijudiohu tenna hya gui xänbätehu, çua ra zithu fäx'mø øthe yø ja'i n'youi yø ts'onthi? A nuyä, ja di nequi p'uya ngue gui ya xädähu, hingui padi te gui mmamhma. 28 A nugu, Oja bá pennagui ra Espiritu Santo ngue ga n'yo'be, da mäxqui ga øthe yø ja'i n'youi yø ts'onthi. Ja di nequi p'uya, ngue ya di manda ua Oja.

29 Hingra zithu øthe yø ja'i n'youi yø ts'onthi. Xi n'na ra n'yohu xanzaqui, nu'mø to da dut'i, ya da zä to da yarbə ja rá ngu ngue da juppi te ja mbo. Di njadä p'uya, di tut'ä ra zithu di manda yø ts'onthi, janangue sä di øthe yø ja'i n'youi yø ts'onthi.

30 Nu ra ja'i hingui nne ngue mā n'yo'be, guehna ra ja'i rá n'youi mā nsai'be na. Nu ra ja'i hingui fäxqui ngue ga ør'be ra 'bɛfi, guehna ra ja'i di ts'onngatho mā 'bɛfi na. 31 Dami pahma ya, ngue nu'a te gämä ts'oqui øtyø ja'i, da gue'a

te gāma hya man'u ga ya yø ja'i, da zā ngue di mpunnbi. Pe nu ra ja'i ngue da nømman'u ra Espiritu Santo, ya hīndi punnbabi Oja. ³² Janangue nu ra ja'i da nømman'u ra N'yohu bi 'yε mahets'i, i sã ngue di mpunnbi. Pe nu ra ja'i da nømman'u ra Espiritu Santo, ya hīndi mpunnbi, ni xinga guehra pa di 'yohu ya, ni xinga guehra pa di 'yεp'u di mpunnbi.

Nu te ganho ra ndät'ä zã'a n'na ra za, gue'a di fa'a.

³³ Nu ra hoga za, ra hoga ndät'ä zãdi. Pe ra za hingu ho, hinga hoga ndät'ä zãdi. Janangue nuyã, n'na ra za, nu te ra ndät'ä zãdi, gue'a di fa'a ngue'mø ra hoga za ogue hin'na. ³⁴ Guí øthu tengutho yø c'eya ngue n'youi ra ndate yø ne. Porque hingu i sã guí mmamhmu n'na ra hoga hya. Nu te ra hya bi mihra mmui ra ja'i, gue'a pønnã ne'a. ³⁵ Nu ra hoja'i, ra hoga hya i mma, porque xanho ra mmui. Pe nu ra ja'i hingu ho ra mmui, xants'o ra hya ja mbo ra mmui, gue'a pønnã ne'a. ³⁶ Nugã di xi'ahu ngue nu'mø ra pa danj hyaxra güenda Oja, nu te gāma ts'omhya pønni nehã, gã da that'ahu ra güenda. ³⁷ Nu'mø xanho ra hya xcã mamhmu, ya hin tema castigo gui thohmu. Pe nu'mø xants'o ra hya xcã mamhmu, gue'a ra castigo gui thohmu'a.

Yø ts'oc'ei äpyø milagro ra Jesús.

³⁸ Nu 'da yø fariseo conyø xännbate ngue ra ley bi 'yεmbra Jesús:

—Ague grã xännbate, di nne ga nnugãhe ha gdi 'yøt'a n'na ra milagro para ngue da fa'di te'o'i —bi 'yεmbi.

³⁹ Mi dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Nu yø ja'i 'baha, ya yø ts'oqui ngue hingu pa Oja, 'bet'o äcyø milagro da nu, ja da 'yεc'εigu. Pe hin tema milagro ga øt'e ngue da nu yø ja'i. Nu'a da nopa hmeya yø ja'i ya, gue'a te bi thohra pøngahya Jonás. ⁴⁰ Porque ra Jonás nhyu pa bá o rá mmui ra huã. Di njarbutho'a ra N'yohu bi 'yε mahets'i ya, nhyu pa da o hã. ⁴¹ Nu'mø ra pa danj hyaxra güenda Oja, nuyã yø ja'i mi 'bap'u ja ra hnini Nínive da nangui ngue di yappa yø ja'i 'bãhra pa ja p'uya. Porque yø ja'i mi 'bap'u ja ra hnini Nínive, bi 'bãtyø mmui 'mø mi 'yø'a ra hya bi manã Jonás. Conque man'na di tãtegã ya ngue ra Jonás, pe hingu nne gui 'yøhmã ra hya di mmangã ya. ⁴² Dã gue'a n'na ra xisu mi ndast'abi p'u sur, nu'mø ra pa danj hyaxra güenda Oja, da nangui ngue di yappa yø ja'i 'bãhra pa ja p'uya. Porque nuna ra xisu na, ndøyp'utho rá hã bi 'yεhe ngue bi 'yøxra hya mi pahra Salomón. Conque man'na di tãtegã ya ngue ra Salomón, pe hingu nne gui 'yøhmã ra hya di mmangã ya.

Ra ts'onthi bá pengbu ja rá mmui ra ja'i.

⁴³ Nu ra ts'onthi 'mø bi hycp'u ra ja'i mi n'youi, bi 'yo ra ts'onthi p'u ja ra xequi mathoquitho xa 'yot'i, honi ha di nsãya. Pe nu'mø himbi dīni ha di nsãya, i εna: ⁴⁴ “Ga pengã p'u ja ma ngu dá pøni”, i εna. Nu'mø bá pengbãya, da dīnnpabi rá mmui ra ja'i ngue hīnjongui 'bap'u, tengutho n'na ra ngu ngue mahoqui xanho, i njoqui. ⁴⁵ Dã mengbãya, da si mi yoto yø ts'onthi man'na xants'o ngue'a ra ts'onthi rá mudi. Gã da yãrbu ja rá mmui ra ja'i ngue di m'map'u. M'mefa p'uya, man'na di m'mamman'u ra ja'i ngue'a te ra n'u mi sã m'met'o. Xquet'a nguna ra hya thohyø ja'i 'bãhya.

Bi manã Jesús ndana gue'a da bøni ngue da 'yøt'e tengutho 'mø drã mēni.

⁴⁶ Ra Jesús tobe yaðuitho yø ja'i 'mø mi zøhrã mamã conyø n'yohu. 'Bãp'u thi, i nnepe da ts'ohra Jesús ngue di nyau. ⁴⁷ Hīndi 'bedi to bi xihra Jesús, bi 'yεmbi:

—Ni mamã 'nε ni n'yohu 'bãcua thi. I nzo'i ngue gui nyau 'na —bi 'yεmbi.

48 **Mi dahra** Jesús, bi 'yεntho:

—Ma ga xi'ahna ndana ma mama, ndana ma n'yohu —bi 'yεna.

49 Bi macyo 'ye p'uya, bi 'yuhyo xadi, bi 'yεmbyo ja'i di mats'i:

—'Bucua ya yo ja'i di nnope ngue ma mama, di nnope ngue ma n'yohu.

50 Porque nuya yo ja'i di ho da yorpabi ra pahā ma Papá bí 'bu mahets'i, guehya εntho ma n'yohu, ogue ma nju, ogue ma mama —bi 'yεmbyo ja'i.

13

Ra Jesús bi hiejpa ra hya n'na ra momhmudā.

1 Nu'a ra pa'a, ra Jesús bi bomp'u ja ra ngu mi 'bai, bi ma i mmip'u ja ra nenzabi. 2 Pe mandongu dyo ja'i bi mpeti p'u ha 'bai. Janangue bi yat'a n'na ra barco ja bá mip'u. Nu gātho mi'da yo ja'i 'bu'a nenzabi. 3 Xangu yo hya bi xānababi yo ja'i, honi te gui hiejpa yo hya xifi. Nguna n'na ra hya bi hiequi, bi 'yεmbyo ja'i:

—N'na ra n'yohu bi ma da ponna trigo. 4 Nup'u bi thogui ngue ponyo hmudā, bi zop'u ja ra 'yu' da yo hmudā. Bi map'u yo ts'int's'u ngue bi za yo hmudā. 5 Mi'da yo hmudā bi moni, bi zop'u hingui pidi ra hai ngue o ra do. Guehya yo hmudā n'nahmantho bi bōts'e ngue hingui pidi ra hai p'u bi zo.

6 Hinga ya mbo pa yo 'yu. Nu mō bá pōxra hyadi, bi 'yuhyo hmudā ya xi bōts'e.

7 Mi'da yo hmudā bi zop'u ja yo 'uini. Mi nte yo 'uini p'uya, bi ts'onyo hmudā ngue bi hyōt'ambo. 8 Mi'da yo hmudā bi zop'u ja ra hoga hai, guehya εmmei bi nja ya. Nu 'da yo hmudā, n'na ciento bi bōni ngue n'na mhmudā. Mi'da p'uya, hyate bi bōni ngue n'na mhmudā. Mi'da p'uya, 'date ma'det'a bi bōni.

9 A nuyā, di nja ni gu ngue gui 'yōhmu na ra hya dí mmangā ya —bi 'yεmbyo ja'i.

Ra Jesús bi ma hanja ngue honi te gui hiejpa ra hya xihyo ja'i.

10 Ra Jesús bi guatyō xadi, bi 'yεmbi:

—¿Hanja ngue gui honi te gni hiejpa yo hya guí xihyo ja'i?

11 Ra Jesús bi 'yεmbyo xadi:

—Nuya yo hya hingui fadi ha di manda Oja yo ja'i, nuna Oja bí 'bu mahets'i i nne na ngue da dinni mmahna hanja ya yo hya ya. Pe nu'u mi'da yo ja'i, hinda dinyo mmui ya yo hya ya. 12 A nu ra ja'i bi dinna mmui hanja ra hya ya, da māx'Oja ngue man'na di badi. Pe nuya yo ja'i hingui orpato masu ya yo hya di mma, nu'a zits'u ra hya bi badi, da thanbni. 13 Janangue di honi te nnā hiejpa yo hya di xihyo ja'i. Porque yo ja'i nnu te di ot'e, pe otyo ja'i tengutho 'mō ngue hinte bi nu. Nuya yo hya bi 'yōde, tengutho 'mō ngue hin tema hya bi 'yōde, himbi dinyo mmui hanja na ra hya dá ma. 14 Nu te otyo ja'i, ya bi nja'a ra hya bi 'bet'o ra pōngahya Isaias ngue bi 'yεna: "Yo ja'i da 'yōde hanja ra hya, pe hinda dinyo mmui hanja ra hya da 'yōde. Nu te da nu yo ja'i, hinda dinyo mmui yo ja'i hanja'a te da nu. 15 Porque nuya yo ja'i ya, i njot'i yo n'yomfēni. Eñtho xa ngotyō gu ngue hingui nne da 'yōhra hya. Eñtho xa ts'antyō dá ngue hingui nne da hyet'a te ja ngue da hyeti. Porque hingui nne da dinyo mmui hanja ra hya, 'nε hingui nne di 'bātyō mmui ngue da 'yεc'ēigu, n'namhma ngue ga punnababi yo ts'oqui", εn'Oja.

16 Pe ra mmēnthi gā nthēna, porque nu te gā guí nnuhu, bi dinni mmahna hanja ra hya. Nu te ra hya gā 'yōhmu, guí pahmu ha rá nja ra hya. 17 Majuani dí xi'ahna, ngue yo pa xa thogui, xangu yo pōngahya Oja xa m'mui, yo hoga n'yohu xa m'mui, bi ne xta nnu'a te guí nnuhu ya, pe himbi zā bi nu. Bi ne xta 'yō'a ra hya guí ohma ya, pe himbi zā bi 'yōde.

Ra Jesús bi mą te ni bõnya yø hya bi hyejpa ra momhmudä.

¹⁸ Nuya yø hya dadi hyejpabi ra momhmudä, dami 'yøhmæ xanho hanja ra hya. ¹⁹ Nuya yø ja'i ngue høntho bi 'yøhra hya, guehya gui nhyejpi ngue ra nen'yu p'u bi zo yø hmudä ya. Bi 'yøhra hya yø ja'i ngue ha di njap'u di zo rá 'yε Oja, pε himbi dinyø mmæi yø ja'i hanja ra hya. Bi map'u ra zithu p'uya, nuna ra hya xi 'yøhyø ja'i, bi japi ngue bi pumbεni. ²⁰ Mi'da yø ja'i, gui nhyejpa ra häi hinguü pidi ngue mi o ra do p'u bi zo yø hmudä. Mi zä mi 'yøhra hya yø ja'i, janjuani di johya ngue bi nu manho. ²¹ Guehya yø ja'i himbi bent'i xanho ra hya ya. Zits'atho honi ngue ha di hyep'u ra hya. Nu'mø bi ts'æi ngue ra hya εc'ei, 'bexi cohyø mmæi. ²² Mi'da yø ja'i p'uya, gui nhyejpabi ra häi ngue ja yø 'uini p'u bi zo yø hmudä. Guehya yø ja'i bi 'yøde hanja ra hya ya. Pε nu'a te yø 'befi i ja n'na pa ngue n'na pa, høndyø 'befi ni ma yø mmæi yø ja'i. Di ja ndummaï honi ha di ngεmmeti. Ya hin tema ntho bi 'yørpabi na ra hya bi 'yøde. ²³ Pε mi'da yø ja'i, gui nhyejpa ra hoga häi p'u bi zo yø hmudä. Mi zä mi 'yøhra hya, bi dinyø mmæi hanja ra hya. Bi 'yørpabi ra nho na ra hya bi 'yøde. Pε 'bæi'da yø ja'i ngue mathoguiho bi 'yørpabi ra nho ra hya bi 'yøde.

Bi nhyεcra hya ngue bi nuans'ui ra trigo rá hmudä yø paxi.

²⁴ Ra Jesús bi hyoni te gui hyejpabi n'na ra hya bi xihyø ja'i. Bi 'yεmbi:
—Nuua ja ra ximhäi di manda Oja, ja nnøpe ngue rá huahü ua Oja bi tuhra hoga hmudä. ²⁵ Pε mi n'aha gätho yø ja'i, nu'a rá nsæiui ra mmehüi bi yarbæ ja ra nuatrigo ngue ra xui. Bi duprá mihyuui ra trigo. Bi ma p'uya. ²⁶ Mi nte yø trigo p'uya, ya ts'ats'i ngue di nja yø trigo. Ja bi nequü p'u ndana gue'a ra paxitho p'uya. ²⁷ Mi nu yø hmiquü ra mmehüi te ja ra huahü, bi ma bá xihra hmu. Bi 'yεmbi: “Ague grá Hmu, nu'mø ma tuhma ni huahü, xanho ra hmudä dá tuhma. ¿Hanja ngue n'youi yø paxi ra trigo ya'mø?” bi 'yεmbi. ²⁸ Ra hmu p'uya bi 'yεmbyø hmiquü yau: “Gue'a ma nsæigä'be bi du'u yø paxi gui mmammü ya”. Yø hmiquü p'uya bi 'yεmbra hmu: “¿Ua guü nne ga ma xat'ähe yø paxi n'youi ra trigo?” bi 'yεmbi. ²⁹ Pε ra hmu bi 'yεna: “Hin'na. Ogui xathæ yø paxi n'youi ra trigo, porque nu'mø gá xathæ yø paxi, 'nehra trigo da c'ats'i. ³⁰ Dami hyεmhmaui hma 'dap'u di nte asta gue'mø bi thets'i. Ga xicä yø mefi ngue da gacyø paxi, da 'yøtyø tut'i, da t'udi. Nu'a ra trigo p'uya, da 'bespa ja ra njætrigo'a”.

Bi nhyejpa ra hya n'na zi hmudä ra mostasa.

³¹ Mahømbi hyoni te gui hyejpa yø hya xihyø ja'i ra Jesús. Bi 'yεmbi:
—Ma ga xän'nahæ ha di njap'u di nxandyø ja'i da zo rá 'yε Oja ya. N'na ra n'yohæ bi dup'u ja rá huahü n'na zihmudä ra mostasa. ³² Majuani ngue man'na zithæ na ra hmudä na ngue gätho mi'da yø hmudä i ja. Pε nu'mø bi nte, man'na tate ra dat'o ngue gätho mi'da yø c'ani i ja. Nup'u ja yø 'yet'o, ja ørbæ yø 'bafi yø ts'int'sæ.

Bi nhyejpa ra hya ra hojani pε ra levadura ngue di ixqui.

³³ Mahømbi hyonna Jesús te gui hyejpa mi'da yø hya bi xihyø ja'i. Bi 'yεmbi:
—Nu'a di nxandyø ja'i da zo rá 'yε Oja bi 'bæ mahets'i, gui nhyejpabi tengutho rá ixi'mø bi japi hyu t'εni ra hojani n'na ra xisu, asta gue'mø di ixqui gá ra jani.

³⁴ Nuya yø hya bi manna Jesús ngue honi te gui hyejpa yø hya xihyø ja'i. Nu'mø i ya, zant'a honi te gui hyejpa yø hya xänbæ yø ja'i. ³⁵ Nguna bi 'yøt'e, porque mi jatho ngue di nja ya yø hya bi manná pøngahya Oja ngue bi 'yεna:

“Ga honi te gdá hyeƷpa yø hya ga xihyø ja'i. Ga xicä yø ja'i yø hya hingui fadi hanja asta gue'mø mambá nhohra ximhäi”, bi 'yena.

Bi manna Jesús te ga mbønya yø hya bi hyequi ngue yø paxi bi nuqs'ui ra trigo.

³⁶ Mi juadi bi n'yehmi yø ja'i ra Jesús, bi 'yut'ambo rá ngu p'uya. Bi guatyø xädi, bi 'yembi:

—Damí xicje te ga mbønya yø hya gá hyequi ngue yø mihyuui ra trigo bi thup'u ja ra huahí.

³⁷ Ra Jesús bi 'yembyø xädi:

—Nu'a bi duhra gøa hmudä, gue'a ra N'yohu bí 'yε mahets'i'a. ³⁸ Nu ra huahí, ga mbøni ngue guecua ja ra ximhäi'a. A nu ra hoga hmudä, ga mbøni ngue gue'u yø ja'i o rá 'ye Oja. A nu'a rá mihyuui ra trigo, ga mbøni ngue gue'u yø ja'i o rá 'ye ra zithu'u. ³⁹ A nu'a rá nsäiui ra mmehui bi duprá mihyuui ra trigo p'u ja rá huahí, gue'a ra zithu'a. A nu'mø bi thexyø trigo, ga mbøni ngue gue'mø bi gua'a nximhäi 'mø. A nu'u yø mefi da hyexyø trigo, gue'u yø anxé'u. ⁴⁰ A nu'a rá mihyuui ra trigo da ma mapeti ngue da t'udi, ga mbøni ngue gue'a ra ndate di nja 'mø bi gua'a nximhäi'a. ⁴¹ Porque ra N'yohu bí 'yε mahets'i da menhyø anxé p'u ha 'buhyø ja'i ya o rá 'ye. Da ziqui gätho yø ja'i nuya xa japi ngue øtra ts'oqui mi da yø mmic'eiui, da ziqui gätho'u xants'o te ga 'yo. ⁴² Nuya yø ts'oc'ei, da hyørbu ja ra orno di danzø. Ja di nzomp'u yø ja'i 'nε dadi guxyø ts'i ngue ra ndate da zä. ⁴³ Pe nuya yø ja'i xa 'yøt'e te di manda Oja, di m'map'u ha di manda yø Papá, dadi yoxni tengutho gui yotra hyadi. Di nja ni gü ngue gui 'yøhmü ya yø hya di mmangä.

Ra Jesús bi hyecra hya ngue ra menyu nt'ägui p'u ja ra häi.

⁴⁴ Nuya yø ja'i honi ha di zo rá 'ye Oja bí 'bu mahets'i, guehya tengutho n'na ra ja'i bi diñi ha nt'ägui xandøngu ra menyu ya. Mi zä mi diñi ha o ra menyu, ma hømbo go mi, di johya ngue'a te bi diñi. Da mä te gä pespaya ngue da dänna häi ha o ra menyu bi diñi. Ya drä mmæti ra häi p'uya.

Ra Jesús bi hyecra hya ngue ra perla.

⁴⁵ Nuya yø ja'i honi ha di zo rá 'ye Oja bí 'bu mahets'i, guehya tengutho n'na ra pøhø i 'yo ngue honyø perla, tate mandøngu drä muui. ⁴⁶ Nu'mø bi diñna perla mandøngu drä muui, da mä te gä pets'i, da dänna perla bi diñi.

Ra Jesús bi hyeƷpa ra hya yø hua bi the ra xit'a.

⁴⁷ Nuna Oja bí 'bu mahets'i, nuya yø ja'i 'bucua ja ra ximhäi di manda, tengutho yø hua bi the ra xit'a 'mø bi ma yø mahua p'u ja ra jathe. 'Dama 'dan'yo yø hua bí the. ⁴⁸ Nu'mø bá yuhra xit'a yø mahua, da jaca nenthe p'uya, da mi ngue da huanhni. Yø hoga hua i pets'i, pe yø hua hingui ho i ei. ⁴⁹ Di njarbutho'a te ra hya di nja 'mø bi gua'a nximhäi ya. Da ma yø anxé ngue da sicyø ts'oc'ei p'u ha di 'buhyø ja'i xanho te ga 'yo. ⁵⁰ Yø ts'oc'ei da hyørbu ja ra orno di danzø. Ja di nzomp'u 'nε ja di guxp'u yø ts'i ngue ra ndate di sä.

Bi nhyecra hya ngue ra nyogui xädi cona da'yo xädi.

⁵¹ Bi 'yänyø ja'i ra Jesús, bi 'yembi:

—¿Ua tñi xanho ni mmæihü ya yø hya dá mangä ya, uague hin'na? —bi 'yembi.

Yø ja'i p'uya bi 'yena:

—Ahá, grá Hmu, tñma mmæigähe hanja ra hya gui mmanya —bi 'yembi.

⁵² Ra Jesús mahømbo 'yembyø ja'i:

—Nu ra xänbæte ngue ra ley, nu'mø da gohi ngue ma xädi, ma da'yo di xädi ha di zo rá 'ye Oja, ya man'na xangu yø hya da baði. Da gohi tengutho n'na

ra n'yohu xangu te pɛspu ja rá ngu, jap'u yø cosa ngue yø nyogui, ximmi jap'u yø cosa ngue ma'da'yo.

Nu'u yø mmɛnguhu ra Jesús hinguí ɛc'ɛi te øt'e.

⁵³ Ra Jesús hontho bi juadi bi xihyø ja'i ya yø hya bi hyequi, bi ma p'uya. ⁵⁴ Mi zømp'u Nazaret ja ra hnini bá nte. Bi map'u ja ra nija ngue bí xánnba ra hya yø ja'i. Nuya yø ja'i bi 'yøde hanja ra hya bi ma, gá di 'yøtho, di n'yɛmbi:

—¿Hague go ga mba'a te ra hya pahna? ¿Hague ga nzá øtyø milagro? ⁵⁵ Conque guehna rá ts'ant'u ra yaxi na. Nuná rá mamá p'uya, gue'a ra Maya. Yø n'yohu p'uya, gue'a ra Jacobo, 'nehra José, 'nehra Simu, 'nehra Judas. ⁵⁶ Yø nju p'uya, gá 'dadua ra hnini dí 'buhmu. Xina, ¿haru go bá ha'a te ra hya xánnbate ná? —di n'yɛmbyø ja'i.

⁵⁷ Janangue yø ja'i embi ngue to bi zä man'yohu ná ra Jesús. Hinguí ørpatho masu yø ja'i te xifi. Pɛ ra Jesús bi 'yɛmbyø ja'i:

—Gátho yø pøngahya Oja n'nanni ní 'yɛhɛ, gá hnu mansu. Pɛ nu'u yø mmɛnguhu yø pøngahya, hinguí nnu mansu. Ni xinga gue'u to 'bap'u ja rá ngu ra pøngahya di nnu mansu.

⁵⁸ Ya himbi 'yøt'e xangu yø milagro p'u ja ra hnini p'uya, porque yø mmɛnguhu hinguí ɛc'ɛitho ya yø hya bi ma.

14

Ra Herodes embi ngue nuná ra Jesús, gue'a ra Xuua mi øtra nxixya.

¹ Nu'u yø pa'u, nup'u ja rá hái Galilea mi ndast'abi ra Herodes. Ra Herodes mi 'yøde te mmanyø ja'i ngue xangu yø milagro øtra Jesús. ² Ra Herodes bi 'yɛmbyø ja'i ja yø 'befi na ha 'bui:

—Nugá dí ɛna ngue xpi bɛnnate'a ra Xuua mi øtra nxixya. Janangue sä øtyø milagro —bi 'yɛna.

Ja mmangua ha bi nja ya ngue bi du ra Xuua mi øtra nxixya.

³ Nu'mø yø pa bi thogui, ra Herodes bi manda bi mbentra Xuua, bi dut'i conyø cadena bi got'a fádi. Bi api ngue nuná ra Xuua ya xi xihra Herodes ngue hinguí ho di m'mahmi rá 'bepo Herodías nuná mará xisu'a rá n'yohu Lipe. ⁴ Nuná ra Xuua xi 'yɛmbrá Herodes: “Hin'yá ra nt'edí guí m'mahmi ní 'bepo”, xi 'yɛmbi.

⁵ Ra Herodes mi sihna ra hya na, bi ne xtá hyo ra Xuua, pɛ himbi zä porque ra Herodes bi zu yø ja'i. I padí ngue gátho yø ja'i i mma ngue rá pøngahya Oja ná ra Xuua. ⁶ Pɛ mi zøhrá pa bi nsännigo ra Herodes. Nuná rá t'ixu ra Herodías bi yarb'u 'buhyø ja'i xi pɛtra Herodes ngue sännigo, bi mahra hñɛi p'uya. Ra Herodes di ho te øtra hmute. ⁷ Ra Herodes bi 'yɛmbrá hmute: “Nu'mø tema cosa gui 'yáqui, nugá ga 'da'i”, bi 'yɛmbi. ⁸ Ra hmute p'uya bi ma bá ánná mamá te 'bɛ'a dá 'yádi. Mi xihra mamá te dá 'yáp'u ya, bi ma ra hmute, bi 'yɛmbrá Herodes: “Damí 'dacrá ya ra Xuua nuná mi 'yøtra nxixya, dá o rá mohi”, bi 'yɛmbi.

⁹ Mambi dutrá mmui ra dast'abi 'mø mi 'yø'a te sifi. Pɛ ya xi xihra hmute ngue di unni te dá 'yápi. Yø ja'i 'bap'u mi 'bui, gá xi 'yøde te xi ma. Bi manda p'uya ngue bi t'unna hmute'a te ádi. ¹⁰ Bi 'yɛt'i to bá hejpa rá ya ra Xuua p'u ja rá fádi p'uya. ¹¹ Bá jät'a n'na ra mohi, bi t'unna hmute. Ra hmute p'uya, bi dáp'rá mamá.

¹² Mi bahyø xádi ra Xuua ngue bi du, bi ma bá ha ra ánima ngue bi 'yágui. M'mefa p'uya, nu'a te bi nja, bi ma bá xihra Jesús.

Ra Jesús bi 'yot'e ngue bi nsihmε cat'a maḥuaḥi ma'yohu.

¹³ Nuna ra Jesús mi zä mi badī ngue ya bi du ra Xuua, bi 'yo ra barco i ma n'nannī hapu hinjo'o yō ja'ī. Pε yō ja'ī bi badī hapu i ma, mandøngu dyō ja'ī bi denni ni netra nenthe. Nup'u ja yō hnini thogui, ja nexpu mi'da yō ja'ī ngue tet'i. ¹⁴ Mi zøhra barco bā o ra Jesús, bi bōni. Pε ya mandøngu dyō ja'ī 'bup'u. Ra Jesús bi huεcyō ja'ī p'aya, bi 'yøthe yō dārquēhi bi zispabi yō ja'ī. ¹⁵ Nu'mø ya ni ma di nde p'aya, nu'u yō xädi ra Jesús bi guarbu 'bāi, bi 'yεmbi:

—Ya bi nde, 'nε nuua dí 'buhmu ra dapo ua. Damī 'yεhyō ja'ī n'namhma da map'u bí ja yō hnini, da dänse ra hmε da zi —bi 'yεmbi.

¹⁶ Bi 'yεmbyō xädi ra Jesús:

—Hingui ja ngue da ma yō ja'ī da tai te da zi. Damī unhnε ra hmε da zi yō ja'ī —bi 'yεmbi.

¹⁷ Nu'u yō xädi p'aya bi 'yεmbi:

—Pε høndi cat'a yō thuhmε dí hagähe, 'nε yoho yō huä.

¹⁸ Ra Jesús bi 'yεmbyō xädi:

—Bí 'dacju ua yō thuhmε conyō huä —bi 'yεmbi.

¹⁹ Bi 'bepyō ja'ī p'aya ngue bi mip'u ja ra 'batha. Bi hyan'u cat'a yō thuhmε 'nε'u yoho yō huä. Bi hyanma hets'i p'aya, bi ja mammađi Oja. Bi xenyō thuhmε p'aya, bi unyō xädi ngue di 'darpabi yō ja'ī. Daguehyō huä bi dat'i.

²⁰ Bi nsihmε xanho yō ja'ī, gä bi nniya. Mi juate ra ts'ihmε yō ja'ī p'aya, nu'u yō xädi ra Jesús bi peti 'de'mayo canasta yō thuhmε bi bongui. ²¹ Nu'u yō ja'ī bi nsihmε'a ra ora'a, cat'a maḥuaḥi ma'yohu bi nsihmε. Himma cat'i ra güenda yō xisu 'nεhyō basi.

Ra Jesús ni 'yo maxøts'e ra dehe.

²² Mente εhyō ja'ī ra Jesús, bi xihyō xädi ngue di m'met'o da 'yo ra barco di ma man'na nguadi ra zabi. ²³ Høntho bi juadi bi 'yεhyō ja'ī ra Jesús, bi map'u bí ja ra nyuni bā mat'Oja. Mi dähra nde, bi 'buse p'u ja ra nyuni ra Jesús. ²⁴ Pε ra barco ya bi 'yo made ra zabi. Nup'u ja ra zabi, bi nangra ndate ndahī ngue di cosra barco. Asta pa maya yō funthe. ²⁵ Mi z'u i hyu xudi p'aya, nuna ra Jesús bi map'u bí 'buhyō xädi ni 'yo maxøts'e ra dehe. ²⁶ Nu'mø ni ma da zømp'u 'buhyō xädi, mi hyandi ngue mmap'u ni 'yo maxøts'e ra dehe. Bi zu p'aya. Nu'a ga nzu p'aya, bi 'yεna:

—Bā εcua ra ndahī.

²⁷ Pε ra Jesús bi zofu 'bexque'a, bi 'yεmbi:

—Go guecä, 'yogui sūhu —bi 'yεmbi.

²⁸ Ra Bedu p'aya bi 'yεmbrā Jesús:

—A nu'mø ngue gue'e grā Hmu, damī 'yot'e ngue da zä ga n'yogä maxøts'e ra dehe. Ga sōngä p'u garä εhe.

²⁹ Ra Jesús bi 'yεmbi:

—Gue bā 'yo 'mø —bi 'yεmbi.

Ra Bedu p'aya bi gap'u ja ra barco, ni 'yo maxøts'e ra dehe ngue da zømp'u bā εhra Jesús. ³⁰ Pε nu'a ga 'yo ra ndahī, i tønhi, bi nsu p'aya. 'Bexpi mādi bi yu'a mbonthe. Xøgue rá mafi bi 'yεmbrā Jesús:

—Ague grā Hmu, damī jaxcagui.

³¹ 'Bexpi macrá 'ye ra Jesús, bi gats'i. Bi 'yεmbi:

—Ague n'yō, ¿hanja ngue guí yobēni? Gue zits'atho guí ε'c'εigui.

³² Høntho bi yat'ambo ra barco ra Jesús, 'bexpi nsāya ra ndahī. ³³ Nuya mi o ra barco p'aya bi ndantyoḥmu p'u 'bähra Jesús, bi 'yεmbi:

—Majuani ngue gue'e rá Ts'ant'u'i Oja.

Nup'u ja ra häi Genesaret bi 'yøthe yø dārquēhi ra Jesús.

³⁴ Mī zøn'a nenthe ja ra häi Genesaret. ³⁵ Mī bahyø ja'i 'bu'a ra xequi'a ngue ya 'bup'u ra Jesús, ndap'u bi zä, bi n'yonnbase ra hya yø ja'i ngue bá ehē. Dī nxifi ngue da zixyø dārquēhi p'u 'bahra Jesús. ³⁶ Yø ja'i bi 'yāpra mate ra Jesús ngue squerangue rá nyanj rá he da dārpabi yø dārquēhi, 'bexque'a sä ha hēmbi.

15

Ja 'da yø costumbre xa nzänse yø ja'i hingui nnu manho ra Jesús.

¹ Nuya yø fariseo 'nēhyø xännbate ngue ra ley ngue yø mmēngu Jerusalén bi guarbu 'bahra Jesús ngue ørpa ra nt'änni. Bi 'yēmbi:

² —¿Hanja ni xädi ngue festho ra hya bi zogah yø ndiua? Porque hingui pecra ts'oqui ja yø 'ye, ngue di nxu'ye hante di nsihme.

³ Mī dahra Jesús, xquet'a bi 'yørpa ra nt'änni ya yau, bi 'yēmbi:

—Da gue'ahu, xiya yø hya di manda Oja, ¿hanja ngue gui festhohu, ngue nuya yø hya xcä sänsēhu, gue'a gadi ja ndummui gui øth'u'a? ⁴ Porque Oja bi xihyø ja'i, bi 'yēmbi: “Damī su ni papá, damī su ni mamá”. Mahømbi 'yēmbi: “Nu ra ja'i da zanná papá, ogue da zanná mamá, i ja ngue di njapra castigo 'nē da tho”, bi 'yēmbiyø ja'i Oja. ⁵ Pe ya xcä xänbahu yø ja'i ngue ra ja'i da zä da 'yēmbra papá ogue rá mamá: “Nugá papá, nugá mamá, ya hinda zä ga 'da'i te gui siui ya. Porque nu te gä dí pēts'i, guehna Oja dadí unni”. ⁶ Nu'mø nguna ra hya bi manna ja'i p'uya, ya hin gadi japhu ngue di jammansu rá papá ogue rá mamá ra ja'i. Ja di nequi p'uya ngue nuya yø hya di manda Oja, gui ēmhmu ngue hñte di mui. Porque nuya yø costumbre xa nzänyø ndiua, guehya gui ēmhmu ngue ja ts'editho gui 'yøthu ya. ⁷ Ni xirbu gui ena ngue gui ē'ēihu Oja. Go gui øthu na te ra hya bi 'yotra pøngahya Isaias ngue Oja bi 'yēna: ⁸ “Nuya yø ja'i 'bcua, nu'mø bi nya, xøgue ena majuanj ngue nnu mansugui. Pe himma juanj ngue yø mmui gä ndannegui. ⁹ Ya hñte ni bøntho ngue thannegui yø ja'i. Nu te gäma hya xännbate, xangu yø hya xa nzänse ngue ēmbi di manda Oja”, bi 'yēn'Oja.

Nu te si ra ja'i hinga gue'a di ts'onnbá rá n'yomfēni ra ja'i'a.

¹⁰ Ra Jesús bi zonhyø ja'i, bi 'yēmbi:

—Damī 'yēthmu xanho ya yø hya gä mmangä ya. Damī 'yēt'ammuihu. ¹¹ Nu ra ja'i øtra ts'oqui, hinga gue'a te si ra ja'i ga 'yøtra ts'oqui. Nu'a ga 'yøtra ts'oqui ra ja'i, gue'a ra ts'omhya pønná ne ra ja'i'a.

¹² Yø xädi ra Jesús bi guarbu 'bäi, bi 'yēmbi:

—¿Ua gui pädi ngue mbøcuc yø fariseo 'mø mi 'yøhna ra hya gui xifi? —bi 'yēmbi.

¹³ Ra Jesús entho 'mø mi dadí:

—Nu'a ma Papagä bí 'bu mahēts'i, nu'u yø ja'i hingui o rá 'ye, da zijpu ha 'buhyø ja'i. ¹⁴ Damī hyēgui, o sä gui suhu. Nuya guehya yø xädä xänbbabi ra hya mü'da yø mmixädäui ya. Nu'mø bi nthēui ra ots'i, nup'u da zo ra xännbate, ja da zop'u yø xädi.

¹⁵ Ra Bēdu bi 'yēmbra Jesús:

—Damī xicje te ga mbønya yø hya gä hyequi ngue te si ra ja'i.

¹⁶ Ra Jesús bi 'yēmbi:

—¿Ua xquet'a hingui tinnj mmuihu hanja ya yø hya dí mmangä? ¹⁷ ¿Ua hingui pahmu ngue nu te gäma cosa si ra ja'i, mbo rá mmui ra ja'i ni ma, pe pigui te si ra ja'i? ¹⁸ Pe nu ra hya pønná ne ra ja'i, mbo rá n'yomfēni ra

ja'i ní 'yēhra hya. Nu'mø xants'o rā hya bi manna ja'i, guehna rā ts'oqui na. ¹⁹ Porque mbo rá n'yomfēni rā ja'i bi mihra ts'o n'yomfēni, rā nthote, rā n'yots'om'māi, rā mfē, rā fēhni, rā ts'ate. Gā mbo rá n'yomfēni rā ja'i ní 'yēhra ts'omhya. ²⁰ Nuna rā hya naya, guehna rā ts'oqui øtyø ja'i na. Pē nu'mø hingui xh'ye rā ja'i 'mø bi nsihmē, hinga gue'a rā ts'oqui'a.

Nu'a n'na rā xisu ngue hinga judío bi 'yāpra mate rā Jesús ngue dā māt's'i.

²¹ Mī bōmp'u mī 'bāhra Jesús, i map'u ja n'na rā hāi ja rā hnini Tiro conna hnini Sidón. ²² Nup'u ja rā hnini bi zōnna Jesús, mī 'būp'u n'na rā xisu hinga judío, marā mmēngu p'u ja rā hāi Canaan. Bi ma rā xisu p'uya, ní mafi, bi 'yēmbi:

—Ague grā Hmu, rá mbom'meto'i rā David, dami huēgagui. Nu mā t'ixu di si, n'youi rā ts'onthi. Pē emmē di hni, dami 'yøthets'u —bi 'yēmbi.

²³ Pē rā Jesús hingui thatho. Yø xādi p'uya bi 'yēmbra Jesús:

—Dami 'yørpabi nts'edi'a te xi'i, porque rā nxunanyatho ngue nuercāh.

²⁴ Rā Jesús bi 'yēmbra xisu:

—Nugā bā pengagui Oja ngue hōndyø judío gā fāt's'i. Porque yø judío entho yø de'yo ya xā n'uēni, ngue hīnjongui fādi.

²⁵ Pē rā xisu bi guarbā 'bāhra Jesús ngue bi ndantyo hmu, bi 'yēmbi:

—Ague grā Hmu, dami fāxquits'u.

²⁶ Rā Jesús bi 'yēmbra xisu yaui:

—Pē nu'mø ngue 'bet'o go gā fāxā'i, 'nē hīngrā judío, ya satho 'mø dā thannbā rā hmē yø basī, ngue yø fo'yo di t'ūnni.

²⁷ Rā xisu p'uya bi 'yēmbi:

—Ahā, grā Hmu, gue'a guī mma. Pē yø fo'yo, gue'u yø xēmhme tāp'u ja rā mēxā sīhmē yø hmu si'u.

²⁸ Rā Jesús bi 'yēmbra xisu yaui:

—Ague grā xisu, guī ēc'ēigui xandøhho ngue dā zā di nja'a te guī mma. Jananguē di nja ya.

Nu'a rá t'ixu rā xisu mī n'youi rā ts'onthi p'uya, 'bexque'a bi zā.

Rā Jesús bi 'yøthe xangu yø dārquehi.

²⁹ Mī thohra Jesús, i mpa man'na nguadi rā zabi Galilea. Nup'u ja rā nyuni bi zōni, bi mī. ³⁰ Xandøngu yø ja'i bi zōmp'u 'būi. Bi zispa yø dārquehi xā nnunts'i, yø xādā, yø gone, yø do'ye, yø dogua, xangu mī'da yø dārquehi bi ts'ispabi rā Jesús ngue bi 'yøthe. ³¹ Mī nu yø ja'i te øtra Jesús ngue bi zā bi 'yøthe yø dārquehi, di 'yødyø ja'i. Yø gone bi zā bi nya, bi zā yø do'ye, bi zā yø dogua. Bi nzo yø dā yø xādā. Mī nja'a p'uya, gātho yø ja'i bi 'yēspabi Oja nuna thanne yø judío.

Rā Jesús bi 'ūin'i goho māhuahī mā'yohu.

³² Bi zonhyø xādi rā Jesús, bi 'yēmbi:

—Dādi huēcā yø ja'i 'būcua, porque ya rá hyu pa 'daua dí 'yohu ya. Dí pa'a njuani ngue ya hīn'yu te dā zi yø ja'i. Nugā hīndi nne gā et'i ngue dā mā yø ngu 'nē hīndi sīhmē, porque dā güennbā ja rā 'yu.

³³ Nu'u yø xādi bi 'yēmbi:

—Pē çharu go gā hannbahū te dā zi ya yø ja'i 'būcua? Porque xandøngu. A nuua dí 'būhmā, rā dāpo ua.

³⁴ Bi 'yānyø xādi rā Jesús, bi 'yēmbi:

—çHangu yø thūhmē guī hāhū 'mø?

Nu'u yø xādi p'uya bi 'yēmbi:

—Høndi yoto yø thuhmε ja ua, 'nε zi yoho yø hua.

³⁵ Bi manda ra Jesús ngue bi mihyø ja'i. ³⁶ Bi hyan'ua yoto yø thuhmε p'uya conyø hua. Bi ja mammaði Oja ngue ya di nsihmε yø ja'i. Bi xenyø thuhmε p'uya, bi unyø xädi ngue di 'darpa yø ja'i da zi. ³⁷⁻³⁸ Nu'ua yø ja'i bi nsihmε, goho maħuahı ma'yohu. A nu yø xisu 'nehyø basi ħinguı catra güenda'ua. Pe gä bi nniya. Mi ħuate ra ts'ihmε yø ja'i, nu'ua yø xädi ra Jesús bi peti yoto canasta yø thuhmε bi bongui. ³⁹ M'mefa p'uya, ra Jesús bi 'yehyø ja'i. Bi ma p'uya, bi 'yo ra barco, bi zømp'ua ja ra häi ni ħu ngue Magdala.

16

Yø fariseo bi xihra Jesús ngue nne da nup'ua da yøt'a n'na ra milagro.

¹ Ngu i zøhra Jesús, nuya yø fariseo conyø saduceo bi ma bá sämhya ra Jesús. Di 'bepi ngue da 'yøt'a n'na ra milagro nu mahets'i, para ngue di nequi ngue rá m'menħni Oja na ra Jesús. ² Ra Jesús bi 'yεmbi:

—Nu'mø ngue ra nde, gui εmhmu: “Xta nho ra tiempo ya, porque ja yø zøgui”. ³ Nu'mø xudi p'uya, gui εmhmu 'mø: “Nuya ħindi ho ra pa ya, porque ra nduhmi ra c'ammahets'i ngue ja ra gui”, gui εmhmu. Gui εna ngue gui pahmu xanho te gä mbøn'a te bi ja maya. Pe nuya gui εna ngue ħinguı pahmu te gä mbønya te gäma hya gui nnuħu yø pa dí 'bħmu ya. ⁴ Yø ja'i 'bħya, yø ts'oc'ei ngue ħinguı pa Oja. 'Bet'o nne da nu yø milagro, ja da 'yεc'εguı. Pe ħin tema man'na ma milagro di nja ya, ħinda hont'a te bi thohra Jonás da nopa hmεya yø ja'i ya.

Bi zop'ua yø ja'i p'uya, bi ma.

Ra Jesús bi xihyø xädi ngue di mfädi xanho, nuya yø hya xänbäte yø fariseo 'nehyø saduceo, ħinda denbabi yø hya.

⁵ Mi zøm man'na nguadi ra zabi, nu'ua yø xädi ra Jesús xi pumbeni ra thuhmε xta hyats'i ngue da zi. ⁶ Ra Jesús bi 'yεmbyø xädi:

—Dami mfähmu ya, mamı siħu'a ra İxi di unyø fariseo ya, conyø saduceo.

⁷ Di n'yεmbi n'na ngu n'na'ua yø xädi p'uya:

—Rá nzequi xicıa ya ngue ħinxta ħa ra thuhmε ga siħu.

⁸ Bi bahra Jesús te di nxihyø xädi, bi 'yεmbi:

—Gue gui εna dí xi'ahıa ngue ħinxcuá ħa ra thuhmε gui siħu. ¿Ua ħinguı 'yo ni mmuiħu na ra hya di mmangä 'mø? Masque mađi zits'ua gui εc'εigahı.

⁹ ¿Ua ħinguı 'yo ni mmuiħu ya yø hya di mmangä? ¿Ua ħinguı mbεmhmu'a te gui nnuħu p'ua nnä mähä? Xi'mø ra pa ngue høndi cat'a nthuħmε i nsihmε cat'a maħuahı ma'yohu, ¿ua ħinguı mbεmhmu njammı canasta yø thuhmε bi bongui? ¹⁰ Xi'mø ra pa ngue høndi yoto yø thuhmε i nsihmε goho maħuahı ma'yohu, ¿ua ħinguı mbεmhmu njammı canasta yø thuhmε bi bongui? ¹¹ ¿Hanja ngue ħinguı 'yo ni mmuiħu ngue ħingra thuhmε di mma ngue di xi'i ngue gui mfähmu ngue ra İxi di unyø fariseo 'nehyø saduceo?

¹² Ya bi dınyø mmui'ua yø xädi te mmanıa Jesús, ngue ħingra İxi pe ra thuhmε'a xifi ngue di mfädi. Sinoque nu'a ra hya xifi, ngue ħindi xä'ua yø hya xänbäte yø fariseo 'nehyø saduceo.

Bi manıa Bedu ngue ra Jesús, gue'a ra Cristo bá ex Oja ngue di ndast'abi'a.

¹³ Nup'ua ja ra xequı ja ra ħniıi Cesarea ngue Filipos, mi zømp'ua ra Jesús. Bi 'yänyø xädi p'uya, bi 'yεmbi:

—Nugä drá N'yohu dá ε mahets'i, ¿te'o enyø ja'i ngue guecä? —bi 'yεmbi.

¹⁴ Nu'ua yø xädi p'uya bi 'yεmbi:

—'B^u i'da yø ja'i ɛmbi ngue gue'e grá Xuua gmi øtra nxixya. Mí'da yø ja'i p'uya, ɛmbi ngue gue'e grá Elías. Mí'da p'uya, ɛmbi ngue grá Jeremías. Mí'da p'uya, ɛmbi ngue 'bui toni pøngahya Oja.

¹⁵ Ra Jesús mahømbi 'yɛmbyø xádi:

—Xí'ah^u p'uya, ɛte'ogá p'ɛ gni bɛmhm^u ngue guecá?

¹⁶ Mí dahra Bɛdu, bi 'yɛmbi:

—Nú'í, gue'e grá Cristo, rá Ts'ant'w'i Oja nuna majuañi ngue 'bui.

¹⁷ Ra Jesús bi 'yɛmbi:

—Ra mmenthi gá nthɛui grá Simu, rá ts'ant'w'i Jonás. Porque hñjonni ja'í bi bɛn'na'í ra hya guí mma, sinoque gueɛ n^a ma Papá bí 'b^u mahɛts'í bi ja'í gá manna ra hya n^a. ¹⁸ Nugá dí xi'í ya, gue'e gni hu ngue grá Bɛdu, i nne da má ngue tengutho n'na ra do ngue dap'ɛ fots'í, hñjongui añi. Gue'e grá madi 'yɛc'ɛi ya ngue gátho mí'da yø ja'í da 'yɛc'ɛigui m'mefa. Nu to gá da 'yɛc'ɛigui da dapra ndate i ja. ¹⁹ Dí nja ni cargo p'ɛ ha dí manda Oja ya. Gue'e rá representante'í Oja bí 'b^u mahɛts'í. Nu'a ra hya guí unna nt'ɛdi da 'yøtyø ja'í, gue'a dí nja'a. Nu'a ra hya hñgui unna nt'ɛdi da 'yøtyø ja'í ua ja ra ximhái, hñgui sä da 'yøtyø ja'í.

²⁰ Mí juadi bi manna ra hya n^a, bi xihyø xádi p'uya ngue hñjonni ja'í da xifi ngue guehna ra Cristo n^a.

Ra Jesús bi ma ngue da tho, 'nɛ bi ma ngue di bɛnnate.

²¹ Ra Jesús bi xihyø xádi ngue ja ts'editho dí ma Jerusalén, ja daní ma ma'uni p'ɛ. Dí unyø mmácja 'nɛhyø xännbate ngue rá ley, 'nɛhyø n'yoh^u 'bet'o p'ɛ ja ra nija. Da hyo, pɛ rá hyu pa p'uya di bɛnnate. ²² Ra Bɛdu p'uya, bi zica n'nanni ra Jesús, bi 'yɛmbi:

—Ague grá Hmu, 'yo da ne Oja ngue da ngu'a guí thogui.

²³ Mí 'bätra Jesús, bi 'yɛmbrá Bɛdu:

—Damí 'uegue, rá mɛfi'í ra zithu. Porque nu'í guí orcathogui. Hinga gue'a rá ts'anni Oja so ni mmái dí nja. Sinoque gue'a te yø hyase yø ja'í so ni mmái dí nja.

Ra Jesús bi xihyø xádi ngue hñjam'mø da gohyø mmái'a ga 'yɛc'ɛi.

²⁴ Bi 'yɛmbyø xádi ra Jesús:

—Nu to nne da denngui, hñgui sä ngue da zånse te da n'yo. Hñha di gohrá mmái, madague'a da thop'ɛ ja ra pont'í. ²⁵ Nu rá ja'í da 'uegue ngue su da tho, guehna ra ja'í dí m'mehrá te n^a. Pɛ nu rá ja'í hñgui cohra mmái'a ga 'yɛc'ɛigui, mada tho conná gueque, guehna ra ja'í dí nyanná te n^a. ²⁶ Porque hñte da dahra ja'í, madague'a da 'yøt'e ngue rá mmeti gá ra ximhái 'nɛ dí m'mehrá te. Ní xinda hangu ra menyu da gutra ja'í, hinda zá da yanná te. ²⁷ A nu'mø bá ɛhɛ mahøn'a rá N'yoh^u bí 'yɛ mahɛts'í, dí hātra ts'edi Oja, da n'youi yø anxɛ. Dí unyø nzabi n'na ngu n'na yø ja'í, da gut'í te xa 'yøt'e, xanho ogue xants'o. ²⁸ Majuañi dí xi'ah^u ngue nuya 'da 'bucua ya, hinda du, asta gue'mø da nu ngue da hya ra ts'edi rá N'yoh^u bí 'yɛ mahɛts'í dí manda ua.

17

Bi mpä'a te guí nɛqui ra Jesús.

¹ Mí tho'a n'nato ma pa, nuna ra Jesús bi zixra Bɛdu 'nɛhya mī yonc'ɛi dí n'yoh^u, ra Jacobo 'nɛhra Xuua. Bi mɛp'ɛ bí ja n'na ra nyuni xanhɛts'í ngue dí m'mase. ² Ja bá nup'ɛ yø xádi p'uya ngue bi mpä'a guí nɛqui ra Jesús. Nu rá hmí, di yoxni tengu ra hyadi. Rá he p'uya, ra mbøɛ asta di yoxni. ³ Bi nu yø

xädi p'uya ngue 'bäp'u ra Moisés connä Elías ngue yaui ra Jesús. ⁴ Ra Bedu bi 'yembra Jesús:

—Ague grá Hmu, ya xanho ngue dí 'bahmua ua. Xiya, çua guí nne ga hõcähe hyu yø t'annigu, n'na'i, n'na ra Moisés, n'na ra Elías? —bi 'yembj.

⁵ Tobe yadra Bedu 'mø mi go'mra guí p'u ha 'bai. Xøgue di yoxni ra guí. Bi 'yø p'uya ngue nup'u ja ra guí ja bá nyap'u Oja, bi 'yena:

—Nuna 'bucua ya, guehna ma Ts'unt'u dadí madí. Co nuna ya i ja gampähä. Nuya yø hya da manna ya, damí 'yēt'ammühü —bi 'yembj.

⁶ Mí 'yøhyø xädi na ra hya bá man'Oja maya, bi m'memfo häi p'uya, pe mathoguitu bi nsu. ⁷ Nup'u ha 'boní, bi guatra Jesús. Bi dots'i n'na ngu n'na, bi 'yembj:

—Damí nangüi, 'yo guí nsuui —bi 'yembj.

⁸ Mí hyetyø xädi p'uya, ya hñjon gui 'bäp'u'u yoho yø n'yohu xi nu. Ya 'bäse p'u ra Jesús.

⁹ Ya bá 'yo ngue ní gap'u ja ra nguani p'uya. Ra Jesús bi 'yembyø xädi:

—'Yo to gui xifi te gá nuui ya, asta gue'mø bi hnu ra N'yohu bí 'yē mahets'i ngue di beñnate.

Ra Jesús bi ma ngue ra Elías ya bá ehē, bi xihyø ja'i ngue di nsä porque ya bá ep'u ra Cristo.

¹⁰ Nuya yø xädi ra Jesús bi 'yänna n'na ra hya, bi 'yembj:

—çHanja na ra hya mmanyø xänbäte ngue ra ley, ngue ra Elías embj ngue jatho da 'bet'o hante ngue da ehra Cristo?

¹¹ Mí dahra Jesús bi 'yembj:

—Majuani ngue ra Elías ni jatho ngue rá mäditho da ehē da xihyø ja'i ngue di nsä. ¹² Pe damí pahmu ya ngue nuna t'embj ra Elías, ya bá ehē. Pe hñmbi n'yo yø mmui yø ja'i te'o na. Janangu nu hangu ra n'u bi ne da japi, gä bi nja. Xquet'a di njarbatho ra N'yohu bí 'yē mahets'i ya, di anyø ja'i.

¹³ Nu'u yø xädi p'uya bi n'yo yø mmui'a ra hya mmanna Jesús ngue nuna ra Xuua bi 'yøtra nxixya, guehna bi t'embj ngue ra Elías.

Ra Jesús bi 'yøthe n'na nc'ei mi n'youi ra ts'onthi.

¹⁴ Mí zøp'u 'bahyø ja'i ra Jesús, bi guat'a n'na ra n'yohu bi ndantyøhmü p'u 'bäi, bi 'yembj:

¹⁵ —Ague grá hmu, nu ma ts'unt'u dí si n'youi ra n'u ngue ra ataque, janjuani ngue di ani. Nu'mø bi gu, høt'a sibi, ja'mø hørbu ja ra dehe. Damí huεgagui ma ts'unt'u, gui 'yøthe ts'u. ¹⁶ Ya xtä xihni xädi ngue xtä 'yøthe ts'u, pe hñxa nzä xa 'yøthe.

¹⁷ Ra Jesús bi 'yembj gätho yø ja'i 'bap'u:

—çAsta njam'mø da zønna pa gui 'yεc'εigahu? çUa guí ena ngue hangu ra pa ga set'ahu? Bá si ua ra ts'unt'u, ga øthegä —bi 'yembj.

¹⁸ Nuna ra Jesús bi xihra ts'onthi n'youi ra ts'unt'u ngue bi hyεp'u. Ra ts'unt'u p'uya 'bexpi zä ra n'u mi hembj. ¹⁹ M'mefa p'uya, bi 'yänse n'nanni yø xädi ra Jesús, bi 'yembj:

—çHanja ngue hñxa nzä xtä øthegähe ra ts'unt'u mi n'youi ra ts'onthi?

²⁰ Ra Jesús bi 'yembyø xädi:

—Hñxa nzäthä, porque hñ gadi segura ni mmühü ngue da zä ra därquehi. Majuani dí xi'ahu, nu'mø ngue di ja zits'u ni nt'εc'εihü, madague'a tengutho ga nnoho n'na zi hmudä ra mostasa, ya da zä guí 'yεmphü ra nyuni ja nu: "Damí 'uecua guí ja grá nyuni, i ma man'na nguadi", gui 'yεmphü, ra nyuni p'uya da 'uegue. Hñte gui hyεmphü 'mø di ja'ahu zits'u ra nt'εc'εi. ²¹ A nuna

tengu ra ts'onthi mi n'youi ra ts'ant'u, para ngue da za da hyep'u ra ja'i n'youi, mahyonitho ngue da mat'Oja ra ja'i 'ne da 'yetrá mmái.

Mahombi manna Jesús ngue da tho, pe bi ma ngue di bennate.

²² Mente 'youi p'u ja ra hai Galilea yø xädi ra Jesús, bi 'yembj:

—Nu ra N'yohu bi 'ye mahets'i, di ndäpyø ja'i ngue da hyo. ²³ Nu'mø bi hyo p'uya, di bennate'a rá hyu pa.

Nuna ra hya bi xihyø xädi, emmei bi du yø mmái.

Ra Jesús bi gutra mēnyu njai p'u ja ra nija.

²⁴ Ni n'youi yø xädi ra Jesús, bi zømp'u ja ra hñini Capernaum. Nu'u yø n'yohu juhra mēnyu p'u ja ra nija p'uya, bi 'yembra Bedu:

—Xi ni xännbatehu n'yø, çua hinda gutra mēnyu njai p'u ra nija? —bi 'yembj.

²⁵ Ra Bedu p'uya bi 'yembra n'yohu juhra mēnyu:

—Ahá, da gutra mēnyu ra xännbate.

M'mefa p'uya bi ma ra Bedu p'u bi ja ra ngu 'buhra Jesús. Hante ngue di nya ra Bedu, ra Jesús bi 'yembj:

—Ague Simu, çte gui mmanya? Xi yø dast'abi 'bucua ja ra ximhai, çndana gue'a jumbabi ra mēnyu i jai, gue'u yø basi jumbi, ua gue gue'u yø ja'i n'nan'yo jumbi? —bi 'yembj.

²⁶ Mi dahra Bedu p'uya, bi 'yembj:

—Gue'u yø ja'i n'nan'yo njamba ra mēnyu —bi 'yembj.

Mahombi 'yenna Jesús:

—Janangue nu'u yø basi Oja hingui ja ngue da gutra mēnyu'u. ²⁷ A nuyá, para ngue hinda zøj'u yø ja'i, ni map'u ja ra zabi ya. Damj hyaxra xone t'egui, guá the n'na ra hua. Nu'a rá mudi ra hua guá hquí, nup'u ja rá ne ra hua, gui tinnbabi ra mēnyu di op'u. Di za'a p'uya ngue gui jutra mēnyu t'acá p'u ja ra nija, co 'ne'a ra mēnyu t'a'i gui jut'i.

18

Ra Jesús bi xamba yø xädi ndana ma datho da hnu mansu.

¹ Nu'a ra ora'a, bi guatyø xädi ra Jesús, bi 'yembj:

—Ague grá Hmu, çndana hant'a ni mmái ngue ma datho da hnu mansu p'u ha di manda Oja bi 'bu mahets'i?

² Ra Jesús bi zohna n'na ra ts'ant'u mi 'bäp'u, bi 'bämbu made ha 'bui. ³ Bi y'embyø xädi p'uya:

—Majuani di xi'ahu, nu'mø hingui pähni n'yomfēnihu, gui cohmu tengutho ra ts'ant'u 'bucua ya, hñindi cu'ahu p'u di manda Oja bi 'bu mahets'i. ⁴ A nuyá, nuna ma datho da hnu mansu p'u di manda Oja ya, guehna ra ja'i da 'yøt'e ngue hñite di muui, di mmutho tengutho ra ts'ant'u 'bucua ngue hñidi 'yani.

⁵ Nu ra ja'i di ja mmansu n'na ra basi tengu na 'bucua ya, nguna da 'yøt'e porque pahra ja'i ngue nu te øt'e, gue'a di nnu manho ngue da 'yøt'a, tengutho mø ngue go di jammansu gra ja'i.

Ra Jesús di japa nts'edi yø xädi ngue da zu da 'yøtra ts'oqui.

⁶ Nu'u yø basi çc'eigui ndap'u bi zä, tengutho na ra basi 'bucua ya, nu ra ja'i da japi ngue da hyegagui p'u yø basi çc'eigui, ra ndate castigo tømra ja'i da thogui. Hante ngue da 'yøtra ts'oqui ra ja'i, man'na xanho ngue da t'ennbu ja ra jathe ra ja'i, di ntharpa rá 'yuga n'na ra njani ngue da gu'mi. ⁷ Xan'utho te ja ua ja ra ximhai, porque hñidi 'bedi tema cosa ga 'yøtra ts'oqui yø ja'i. Porque ngutho siempre øtra ts'oqui ra ja'i, pe hague ngu ra castigo da tho ra ja'i nu'a di japi ngue øtra ts'oqui rá mmic'ejuí.

⁸ Janangue nu'mø guí ena ngue rá ts'oqui ni 'ye ogue rá ts'oqui ni gua p'u gá 'yøtra ts'oqui, dami hyequi, 'yei yap'utho. Man'na xanho ngue gará do'ye ogue gará dogua 'mø gá cürb# ha guí m'muhmi Oja, hinda gue'a ngue di ja yoho ni 'ye ogue di ja gá yoho ni gua 'ne ngutho guí mmap'u ja ra sibi para zantho. ⁹ Nu'mø guí ena ngue rá ts'oqui ni dá p'u gá 'yøtra ts'oqui, dami hyahní dá, guí 'yei yap'utho. Man'na xanho ngue dá n'natho ni dá 'mø gá cürb# ha guí m'muhmi Oja, hinda gue'a ngue di ja gá yoho ni dá 'ne ngutho guí mmap'u ja ra niðu di danzø.

Bi hyecra hya ra Jesús ngue n'na ra de'yo bi 'uegue.

¹⁰ 'Yo guí emhm# ngue hñte di muui yø basi. Nugá dí xi'ah# ngue nup'u mahets'i bí 'buhma Papá, nu'u yø anxε zamp'u ha 'bui, gue'u fäxyø basi'u. ¹¹ Nu ra N'yohu bí 'ye mahets'i, bi 'yehε ngue dá yanyø ja'i xa m'medi.

¹² A nuyá, xi'mø ngue di 'bui to di si n'na ciento yø de'yo, 'ne dá 'ue'a n'na nde'yo, uangui dá zop'u'u goho 'däte ma'de'ma guto nde'yo p'u ja ra dapo di 'yo. Dá ma dá honná nde'yo xá 'uegue. ¹³ Nu'mø bá timp'uya, man'natho di johya ngue bá tin'a n'na nde'yo xi 'uegue, hinda gue'u goho 'däte ma'de'ma guto nde'yo hingui 'uegue. ¹⁴ Njarbatho ni Papáhu bí 'bu mahets'i ya, hingui nnepe ngue di mm'me'a n'na mbaši ya yø basi 'bucua.

Jatho ngue di punnbabi rá mmic'eiu ra ja'i.

¹⁵ Nu'mø hingui ho te øt'a ni cu, dami zofø, juca n'naní ngue guí nyaseui. Dami xifi ngue hingui ho te øt'e. Nu'mø bi ne bi 'yø'a ra hya guí xifi, ya xanho. Ya gá nhøjpaui ni cu. ¹⁶ Pε nu'mø himbi ne bi 'yøde te guí xifi, dami hyon'i yonc'eí ogue hyu nc'eí guí sits'i, dá 'yøde hap# guí nyauí ni cu, ngue guí nne guí nhøjpaui. ¹⁷ A nu'mø hinda ne dá 'yøde te dá xi'u guí sits'i, dami dá ra güenda p'u ja ra nija 'mø. A nu'mø hinda ne dá 'yø'a te ra hya dá sip'u ja ra nija p'uya, guí 'yø'ni güenda ngue nuna ni cu tengutho 'mø hingra 'yεc'eí ogue tengutho 'mø drá nguthäi.

¹⁸ Dí xi'ah# ngue go gyø representanteh# nguehna Oja bí 'bu mahets'i. Nuna ra hya guí unhn# ra nt'edi dá 'yøtyø ja'i, gue'a di nja'a. Nu'a ra hya hingui unhn# ra nt'edi dá 'yøtyø ja'i ua ja ra ximhäi, hinda sä dá 'yøtyø ja'i.

¹⁹ I ja man'na ra hya ga xi'ah# ya. Nuua ja ra ximhäi, nu'mø bi the yø hya yo nc'eí ngue 'da'igu dá 'yáp'a Oja, Oja di un'a te dá t'äpi. ²⁰ Porque nup'u ha di mpeti yø ja'i εc'eí guí, madague'a høndi yonc'eí ogue hyu nc'eí di mpeti, pe nup'u ha 'bui, ja dí 'bucä p'u.

²¹ Ra Bedu p'uya bi 'yembra Jesús:

—Ague grá hmu, xi ma cu ya ga 'bua ngue hingui ho te ørque, ¿nja mmindi ga punnbj? ¿Gue astä nyoto nnidi?

²² Mi dahra Jesús, bi 'yembj:

—Nugá hñte dí xi'i ngue høndi nyoto nnidi ja ngue guí punnbj. Sinoque dí xi'i nja mmindi guí punnbj, yoto yø hyate ma'det'a nnidi ja ngue guí punnbj.

Ra Jesús bi hyecra hya ngue n'na ra hmiqiu hin'yu rá mpunnbj.

²³ Janangue jatho guí punnbabi ni mmic'eihu, porque nuna Oja bí 'bu mahets'i, mahyeipi n'na ra dast'abi ngue ørpa ra güenda yø hmiqiu hangu tupi. ²⁴ Mi da'mi bi 'yørpa ra güenda yø hmiqiu, bá ts'innbabi n'na nc'eí ngue yø mionetho rá menyu mi tupi. ²⁵ Pε nuna ra hmiqiu bá ts'i, hin'yu ra menyu di gutrá güenda. Ra dast'abi p'uya bi manda ngue dá bá ra hmiqiu, 'ne dá báp'rá xisu, 'ne dá báp'pø basi, 'ne dá báp'i hangu pets'i ngue di gutrá güenda.

²⁶ Pε ra hmiqiu p'uya bi ndantyøhmu p'u 'bährá hmu. Bi 'yäpra mate, bi 'yembj: “Ague grá hmu, dami tøgbagui ts'u mente ga tingá ni menyu ga jut'a'i”, bi

'yεmbi. ²⁷ Nu'a ra hmu p'uya bi huεcrá hmiqúi, bi punnbabí rá güenda mi tupi. Bi thøgue.

²⁸ Pe nuna ra hmiqúi bi ma mapunnbi rá güenda, høntho bi ma mathøgue, bi nthēui man'na nc'ei ngue mi tupi zits'u rá mēnyu. Bi bennbaya bi dorpa rá 'yuga. Bi 'yεmbi: “Gui jurcagui ma mēnyu gui tuqúi, uague hin'na”, bi 'yεmbi.

²⁹ Nu'a ra n'yohu mi ndupate zits'u ra mēnyu p'uya, bi ndantyoħmu p'u 'bá'a tupi, bi 'yāpra mate, bi 'yεmbi: “Damí tøgbagui ts'u mēnte ga ũngá nī mēnyu, ga jut'a'í”, bi 'yεmbi. ³⁰ Pe nu'a ra n'yohu mi thuprá mēnyu p'uya, hĩmbi ne xta ndø'ma tupi. Sinoque bi bent'í, bi zixá fādi asta gue'mø di japi da gutrá mēnyu tupi.

³¹ Mi nu mi'da yø hmiqúi'a te bi 'yørbaya, bi dār'man'u yø mmui'a te bi japrá mmic'ejui. Bi ma'u p'uya bá xiprá hmu te bi 'yøt'e. ³² Nuna ra hmu p'uya, bi manda bá ts'ofø mahøn'a, bi 'yεmbi: “Grá ts'oc'ei n'yø. Conque nu hangu ma mēnyu gmi tuqúi, gá dá pun'na'í ngue gá 'yācra mate. ³³ Uangui xta nzá xqui punnbabí nī amigo mi tu'í tengutho dá pun'na'í”, bi 'yεmbi. ³⁴ Nu'a ra hmu, janjuani ngue mbøcuc. Bi manda p'uya ngue bi ts'ixa fādi rá hmiqúi asta gue'mø da gutrá mēnyu tupi. ³⁵ Di ja'ahu p'u ma Papágá bí 'bū mahets'í ya, hĩndi pun'nahū, ngue'mø hĩnni mmui gdi punnbabí te øt'a nī cūhū.

19

Bi xānba yø ja'í ra Jesús ngue hĩnyu ra nt'edi di nxummi yø xisu.

¹ Ra Jesús mi juadi bi manya yø hya ya, nup'u Galilea mi 'yo, bi ma man'na nguadi ra dāthe Jordán, i mpa p'u ja ra hāi Judea. ² Pe xandøngu yø ja'í bi dēnni. Nup'u bi zøni, bi 'yøthe yø ja'í mādi hyēnni.

³ Bi guat'í da yø fariseo p'u 'būhřa Jesús, porque honnbi ha di zēdi ngue hĩnda gue'a ra hya da ma. Bi 'yεmbi:

—¿Ua ja ra nt'edi ngue di nxummi rá xisu n'na ra n'yohu høn'ta bi zā mā hya di ũpi, uague hĩn'na?

⁴ Mi dahřa Jesús, bi 'yεmbi:

—¿Ua hĩn gadi xāhmu'a te ra hya nt'ot'í p'u ja ra Maca Libro, ngue nu'mø mambá nhohřa xĩmhāi, Oja bi hocra n'yohu 'nε bi hocra xisu? ⁵ Oja bi 'yεna: “Janangue ra n'yohu sop'u rá papá, sop'u rá mamá ngue 'būhmi rá xisu. Nūya yø nc'ei ya, di nne n'na ngu n'na, janangue ya hĩngu'i yø nc'ei, sinoque εntho n'na nc'ei'tho”. ⁶ Janangue nuyá, nuyá yø nc'ei bi pēn'na Oja, hĩn'yū ra nt'edi ngue to di xunnbabí.

⁷ Yø fariseo p'uya bi 'yεmbi:

—¿Pe hanja nā ra Moisés ngue bi 'yεmbi i sá da 'yøtra sūcua ra n'yohu ngue di nxummi rá xisu 'mø?

⁸ Mi dahřa Jesús, bi 'yεmbi:

—Nuna ra Moisés bi unna nt'edi ngue da nangra sūcua ngue ra nxuni, pe ngue mandø nnaixitho yø n'yomfēni yø ja'í, janangue bi njap'u. Pe nup'u rá mādi, hĩnga ngu'a ra hya bá sānba Oja da 'yøtyø ja'í. ⁹ Pe nugá dí xi'ahū, ngue yø n'yohu di nxummi yø xisu 'nε hĩngřa n'yots'om'māi di ũpi, nu'mø hømbi nthatřa n'yohu, da mē man'na ra xisu, ya ra ts'oqui øtra n'yohu. A nu'mø bi nthatřa xisu bi t'ei, ya ra ts'oqui øt'ui ra n'yohu bi mē.

¹⁰ Nu'u yø xādi p'uya bi 'yεmbi:

—Man'na xānho ngue hĩndi nthatřa ja'í 'mø —bi 'yεmbi.

¹¹ Pe ra Jesús mahømbi 'yεna:

—Nuna ra hya dí mma, hĩngu'i nne da mā ngue da gātho yø ja'í di ja ngue di nthatři. Sinoque nuyá yø ja'í, Oja nnepe ngue di nthatři, guehya di mmangá

ya. ¹²I 'b_hhyø n'yoh_h ngue h_ingui sä d_i nthat_i. Porque 'b_hhyø n'yoh_h ya i m_i'a ngue h_inda zä d_i m'm_hhrä xisu. X_immi 'b_hhyø n'yoh_h ngue m'moqui. X_immi 'b_hhyø n'yoh_h h_indi nthat_i para ngue da zäp'u da 'yørpe xanho rá 'b_efi Oja bi 'b_h mah_ets'i. P_e nu to ena ngue da zä d_i nthat_i, ya da 'yøt'e tengutho ra hya d_i mma.

Bi xi Oja ra Jesús ngue di japyø basi.

¹³Bi zixyø basi yø ja'i p'u 'b_hhra Jesús, i nnepyø ja'i ngue da dospa yø ya yø basi 'n_e da xi Oja ngue di japyø basi. P_e nuya yø xädi ra Jesús bi hejpa yø ja'i ba zi yø basi. ¹⁴Ra Jesús, bi 'y_embyø xädi:

—Dam_i hy_ehm_h yø basi da thocua d_i 'b_hi. Porque tengutho yø ja'i ya o rá 'y_e Oja, xquet'a njarb_h ya yø basi ya.

¹⁵Ra Jesús bi japyø 'y_e p'u ja yø ya yø basi. M'm_efa p'uya, bi map'u ja ra x_equi mi 'b_hi.

Ra mm_emmeti h_imbi ne da 'yøt'e te bi xihra Jesús.

¹⁶N'na ra n'yoh_h bi guarb_h 'b_hhra Jesús, bi 'y_embi:

—Ague grá hoga xänb_ate, ¿ndana ra nho exa ja ts'edi ga øt'e n'namh_ha ngue Oja d_i 'dacrä 'da yo te para zantho? —bi 'y_em_i.

¹⁷M_i dahra Jesús, bi 'y_em_i:

—¿Ua gui pad_i te gui mmanya, ngue gui engui xanhogá? Porque hønse Oja xanho. Nu mø gui nne ya ngue di 'da'i ra 'da'yo te Oja, dam_i 'yøt'u yø hya d_i manda Oja mø.

¹⁸Ra n'yoh_h p'uya bi 'y_ena:

—Xi'u yø hya d_i manda Oja p'uya, ¿ndana gue'a ya yø hya gui mma?

M_i dahra Jesús, bi 'y_em_i:

—'Yo grá hyote. 'Yo grá 'yots'om'mäi. 'Yo grá b_e. 'Yo to gui sännb_a ra feh_ni.

¹⁹Dam_i su n_i papá, dam_i su n_i mamá. Dam_i mah_ni mm_ic'eiui tengutho gn_i ne ngue d_i ma mā mađi'i.

²⁰M_i dahra n'yoh_h p'uya, bi 'y_ena:

—Nuya yø hya gui xicya, ya gä xtá øt'e astá gue'mø mará ngü_egui. Xiya, ¿ndana guehn_a ra hya di 'b_edi ngue h_indi øt_{ya}? —bi 'y_em_i.

²¹P_e ra Jesús bi 'y_embr_a n'yoh_h yaui:

—Nu mø gui nne ngue gätho gui 'yøt'a te n_i 'yup'u gui 'yøt'e, n_i ma ya, dam_i pä te gä gui p_ets'i. Dam_i unna m_enyu yø hyoya. Nu mø gä 'yøt'e te d_i xi'i ya, ya bi ja n_i mm_eti mah_ets'i p'uya. Bá ep'u ya, ga mmep'u nná magä —bi 'y_em_i.

²²P_e m_i 'yøhra n'yoh_h na ra hya bi sifi, mambi dudr_a mm_hi. Bi matho, porque mará ndømm_emm_eti.

Bi manna Jesús ngue Oja, h_inte h_em_i.

²³Ra Jesús bi 'y_embyø xädi:

—Nu yø mm_emm_eti, guehya d_i mma ngue xanhen_ni_{tho} ha d_i n'un_i da zo rá 'y_e Oja bi 'b_h mah_ets'i ya. ²⁴Ya fadi ngue ra cameyo, h_injam'mø da zä da thop'u ja rá xagu n'na ra 'yofan_i. P_e d_i xi'ah_h ngue man'na xandøn h_en_ni_{tho} ngue n'na ra mm_emm_eti d_i n'un_i da zo rá 'y_e Oja.

²⁵Nuna ra hya bi manna Jesús m_i 'yøhyø xädi, man'natho bi nsu yø n'yomf_en_i p'uya. D_i n'y_em_i:

—Rá n_egui ya h_injonni ja'i da zä d_i nyanná te ya'mø —d_i n'y_em_i.

²⁶Bi hyetyø xädi ra Jesús, bi 'y_em_i:

—Nu'a ngue yø ja'itho, h_inda zä da zänse ha d_i nyanyø te. P_e Oja h_inte h_em_i, nu te nne da 'yøt'e, da zä ha di japi.

Bi manna Jesús ngue di tocabi ra nho'u yø ja'i n'youi p'u ni ma.

²⁷ Nunā ra Bedu bi 'yembra Jesús:

—Nugāhe, ya xtā sohme p'u te gā dí pēshe ngue dí ten'nahe. ¿Te 'be'a ja ngue di tocagāhe 'mø?

²⁸ Mī dahra Jesús, bi 'yembi:

—Majuani dí xi'aha ngue nu'mø ra pa ðani gom'na'yo gātho yø cosa i ja, gue'a ra pa'a ngue ra N'yohu dí 'yē mahets'i da mīp'u ja rá nthuts'i, dí manda te dí nja. A nu'aha p'uya ngue guí tenngaha, nup'u ha di hø'i 'de'ma yoho yø nthuts'i, ja guí mmihma p'u ngue guí nts'ut'abihma p'u ha di 'bu'u 'de'mayo 'bai yø mbom'meto ra Israel. ²⁹ Nu to gā xpá nzohyø ngu, xpá nzohyø cu, xpá nzohyø papá, xpá nzohyø mamá, xpá nzohyø xisu, xpá nzohyø basi, xpá nzohyø hāi ngue tenngui, pē yø ciento nniditho gā ngu'a te da ðini ngue'a te gā xpá nzogui. Ra pa di 'yēp'u p'uya, di t'unna te para zantho. ³⁰ Xangu yø ja'i hnu mansu ua, pē nu'a ra pa'a, ts'utho da hnu mansu p'u. Xangu yø ja'i hingui hnu mansu ua, pē nu'a ra pa'a, ja ðani hnu mansu p'u.

20

Ra Jesús bi hyejpa ra hya yø nzābi tahyø mēfi.

¹ Nunā Oja bí 'bu mahets'i da gutra nzābi. Tengutho n'na ra n'yohu bi ma mxuditho ngue da honyø mēfi da tacyø uva. ² Bi gohmī ra cohi yø mēfi ngue nu'a n'na pa ra 'befi, da gut'i co n'na ra menyu ni hu ngue ra denario. Bi menhyø mēfi p'u bí ja rá huañi p'uya. ³ Mī z'u'i guto xudi p'uya, mahømbi ma tai ra mmehui. Bi ðimp'u ja rá tai mī'da yø ja'i ngue hīnte pēfi. ⁴ Bi 'yembuya: “Nī me ra 'befi ma huañigā n'yø. Ga jut'au'i'a te ni 'yup'u guí tahmī”, bi 'yembi. Nu'u bi si ra 'befi p'uya, bi ma ra 'befi. ⁵ Mī hyuxyadi p'uya, mahømbi ma tai ra mmehui. Bi nthēui p'u mī'da yø ja'i ngue hīnte pēfi. Mahømbi 'yētra 'befi rá huañi. Mī z'u'i hyu nde, mahømbi ma tai ra mmehui. Bi nthēui mī'da yø ja'i ngue hīnte pēfi. Mahømbi 'yētra 'befi rá huañi. ⁶ Mī z'u'i cat'a nde, mahømbi ma tai ra mmehui. Hømbi nthēui mī'da yø ja'i ngue hīnte pēfi. Bi 'yembuya: “¿Hanja ngue xcá ndethohu ua n'yø, hīncxá mpehmu?” bi 'yembi. ⁷ Bi 'yēn'u zo p'uya: “Xtā ndedāhe ua ngue hīnjon xa xicje ra 'befi”, bi 'yembi. Ra mmehui p'uya bi 'yembi: “Nī me ra 'befi ma huañigā 'mø. Ga jut'au'i'a te ni 'yup'u guí tahmī”, bi 'yembi.

⁸ Mī dāhra nde p'uya, nunā ra mmehui bi xihrá hmiqūi nunā ði mandabi yø mēfi, bi 'yembi: “Ðamī zonhyø mēfi ya, guí jutyø nzābi. Rá mēdi guí unyø nzābi'u yø mēfi rá nzequitho xa nzømp'u ja ra 'befi. A nu'u xa mpefi gā ra pa, rá nzequitho guí unyø nzābi'u”, bi 'yembi. ⁹ Mī njutyø nzābi ya yø hmiqūi xi yatra 'befi cat'a nde. Bi juarpa yø pa, bi unni 'da'a n'na ra menyu ngue ra denario. ¹⁰ Mī tocabi bi t'unyø nzābi ya yø hmiqūi xinde ra 'befi p'uya. Bi 'yēna ngue man'na xangu yø nzābi xti t'unni porque xi mpefi gā ra pa. Pē mī t'unyø nzābi, hōnda n'na ra menyu ngue ra denario bi t'unni. ¹¹ Mī hyanyø nzābi p'uya, bi zāhra mmehui. ¹² Bi 'yembi: “Nuya yø n'yohu 'bucua, rá nzequitho bi zømp'u ja ra 'befi ya. Conque n'na oratho bi mpefi, ¿hanja ngue 'da'igu gā jurcahe? Nugāhe p'uya xtā sāgāhe ra n'u gā ra pa ngue xa mpa ra hyadi”, bi 'yembi. ¹³ Nu'a ra mmehui p'uya bi 'yembra hmiqūi nyai: “Ague n'yø, nugā hīngra nts'oc'ēi dí ot'aha. Uangui xtā nyahu ngue nu'a n'na pa ra 'befi, ga jut'au'i co n'na ra menyu ngue ra denario. ¹⁴ Ðamī hyanni nzābi'a n'na zi pa xcā mpefi, ni ma p'uya. Nunā mā mēfi rá nzequitho xa nyatra 'befi, dí nne gā jut'i tengutho dá jut'a'i. ¹⁵ ¿Ua gadi mandagui? ¿Ua hīn'yū ra nt'ēdi ngue gā sänse te dí nne

ga ørpabi ma mɛnyu? ¿Ua gue gadi seyabi ni mmic'eiui ngue'a ra nho di nne ga ørpe?" bi 'yɛnna mmɛhu.

¹⁶ Janangue nuyá, nuyá yø mɛfi rá nzeGui xa nyøtra 'bɛfi ya, guehya rá mædi di t'unyø nzabi ya. A nuyá yø mɛfi rá mædi xa nyøtra 'bɛfi, guehya rá nzeGuitho di t'unyø nzabi ya. Mandøngu dyø ja'i bi ts'ofø, pɛ ziyohotho yø ja'i bi thanhni.

Mahømbi manna Jesús ngue da tho, pɛ di bɛnnaɛte.

¹⁷ Ra Jesús ni hya ra 'yu ngue ni ma Jerusalén, pɛ bi zica n'nanni'ɛ 'de'ma yoho yø xädi, bi 'yɛmbi:

¹⁸ —A nuyá, ya nná mãhã Jerusalén. Nuna ra hnini na, nu ra N'yohu bi 'yɛ mahɛts'i di ndäpyø hmu yø mmäcja conyø xännbate ngue ra ley. Nuyá p'uya, guehya da zännbi ngue da du. ¹⁹ Di däpyø ja'i hingyø judío. Da denni, di aní, 'nɛ di cuatrá pont'i ngue da hyo. Pɛ rá hyu pa di bɛnnaɛte.

Ra Jesús bi sifi ngue ra Jacobo 'nɛhra Xuua di nja yø cargo xtá nhɛts'i.

²⁰ Nuna ra Jacobo 'nɛhra Xuua, guehya yø ts'ant'ɛ ra Zebedeo ya, 'dap'ɛ 'youi rá mamá, bi guarbu 'bãhra Jesús. Bi ndantyøhmu na ra xisu, bi xifi ngue da 'yørpa ra mate na ra hya nne da xifi. ²¹ Ra Jesús bi 'yɛmbi:

—¿Temã mate guí nne ga øt'a'i? —bi 'yɛmbi.

Ra xisu p'uya bi 'yɛmbrã Jesús:

—Dí nne ngue nup'ɛ ha guí mmi ngue guí ndast'abi, guí unna nt'ɛdi ya yoho ma ts'ant'ɛ 'bæcua, ngue n'na di mihni n'yɛi, n'na di mihni gaha.

²² Pɛ mi ðahra Jesús, bi 'yɛmbyø ts'ant'ɛ:

—Ague n'yø, hingui paði te rá nsäui na ra hya guí ähmi. ¿Ua da zã gui thohm'a ra n'ɛ ja ngue ga thocã? Porque nugã mathoguitho ja ngue di ungã yø ja'i —bi 'yɛmbi.

Bi 'yɛnyø ts'ant'ɛ p'uya:

—Ahá, da zã ga sägã'be ra n'ɛ.

²³ Mi ðahra Jesús, bi 'yɛmbi:

—Majuani ngue ngu'a, xandøngu ra n'ɛ ja ngue gui säui, tengutho ra n'ɛ ja ngue ga thocã. Mathoguitho di un'aui yø ja'i tengutho ja ngue di ungã yø ja'i. Pɛ nuna ra hya guí mmammi, hinda tocaguí ngue go ga sänni to di mip'ɛ ja ma n'yɛi, ogue to di mip'ɛ ja ma gaha. Ma Papá'a ya xa nzänni to di mi n'na ngu n'na ma hyo.

²⁴ Nuna ra hya ähya yo nc'ei di n'yohu, bi mbøcuc 'mø mi bahya mi 'det'a yø xädi ra Jesús. ²⁵ Pɛ ra Jesús bi peti gätho yø xädi, bi 'yɛmbi:

—Ya gui pahma ngue yø dast'abi xa t'ɛts'i, co gätho mi'da yø ts'at'abi 'bɛp'ɛ ja yø hnini, gã di manda yø ja'i. Nu te di manda yø ts'at'abi ngue da 'yøtyø ja'i, gue'a øt'a. ²⁶ Pɛ nu'ahɛ, 'yo guí nne ngue guí mandathohu yø ja'i. Nu ra ja'i nne ngue xtã nhɛts'i rá cargo da mɛfi, guehna ra ja'i jatho ngue di mɛfi da mäxyø mmic'eiui na. ²⁷ A nu'ahɛ ya, nu'a da ne di m'met'o ngue gätho yø amigo ya, guehna jatho da gohi ngue ni mɛfihɛ na. ²⁸ Conque ra N'yohu bi 'yɛ mahɛts'i, hĩmbi 'yɛhɛ ngue n'narbu da mi di mandatho. Sinoque bi 'yɛhɛ ngue di mɛfi da mäxyø ja'i. 'Nɛ hinga høndra 'bãxte da 'yøt'e, astã da du ngue da yaní xandøngu yø ja'i.

Ra Jesús bi 'yøthe yoho yø xädã.

²⁹ Mi bømp'ɛ ja ra hnini Jericó ra Jesús, bi ntet'i xandøngu yø ja'i. ³⁰ Nup'ɛ ja ra 'yu i nthoguí, mi hup'ɛ yoho yø xädã. Mi bahyø xädã ngue guehna ra Jesús ja ngue da thop'ɛ huði. Bi mahra hmafi p'uya, bi 'yɛmbi:

—Ague grã Hmu, rá mbom'met'o i ra David, ðami huɛgã'be —bi 'yɛmbi.

³¹ A nu'u yø ja'i mi 'bap'u hũhyø xädä, di hejpi ngue hĩndi mmafi. Pe yø xädä p'uya, ɛnā man'na ma'beɾi ngue nts'edi ga mafi, bi 'yembj:

—Ague grā Hmu, rá mbom'meto'i ra David, damũ huɛga'be.

³² Ra Jesús bi m'mái ngue øde hmat'i. Bi zonhyø xädä p'uya, bi 'yembj:

—¿Te guí nne ngue di nja'auí?

³³ Yø xädä p'uya bi 'yembj:

—Ague grā Hmu, dí nne ngue di nzø ma dá'be.

³⁴ Bi huɛcyø xädä nā ra Jesús. Bi dospabi yø dä, pe 'bexpi nzø yø dä. Janangue bi mähä ra Jesús.

21

Ra Jesús bi yarbu ja ra hnini Jerusalén, pe espabi yø ja'i, xifi ngue yø dast'abi.

¹ Nu'mø ya ni ma dá zømp'u ja ra hnini Jerusalén, ya 'yop'u ja ra nyuni ja ra mbonza ja yø olivos. Ja jarbatho ra hnini Betfagé. Ra Jesús bi 'yet'i yoho yø xädi. ² Bi 'yembj:

—Ni me nā ja ra hnini bi ja nā. Nu'mø gá cat'ui ra hnini, gui timmi p'u da nthat'i n'na ra burru, n'youi rá basj. Bá xoqui ngue guá siui ua. ³ Nu'mø to di hec'auí ngue gui xocui ra burru, gui xihmi ngue honnā Hmu. Pe damj xihmi ngue hĩnda ya'atho di ndāpi.

⁴ Nguna bi 'yø'te para ngue di nja nā te ra hyā bi manná pøngahya Oja ngue bi 'yena: ⁵ “Damj xihmu yø ja'i 'bap'u ja ra hnini Sión, gui 'yemphu: Nuua gui 'bũhmu, ya bá ep'u ni ndast'abihũ da zøcua. Pe hĩngra tunhni ga 'yo ni dast'abihũ, bá huxā n'na ra burru ngue rá basj n'na ra mbo'øni ngue ra ndũ, gui 'yemphu”.

⁶ Nuya yoho yø xädi ra Jesús bi map'u bi 'yet'i ngue bá si ra burru, bá n'youi rá basj. ⁷ Mi zøp'u 'bħra Jesús, yø tuhu yø ja'i bi gaspa yø burru ngue bi nørpa nts'at'i. Bi hyuxra burru ra Jesús, bi ma. ⁸ Xangu yø ja'i di tans'yø tuhu ngue pøp'u ja ra 'yu ja ngue da thohra Jesús. Mi'da yø ja'i p'uya, bi sajpa yø xi yø palma ngue pøp'u ja ra 'yu. ⁹ O made p'u ni ma yø ja'i ra Jesús. I 'bet'o 'da, bá 'befa 'da. Pe yø ja'i 'da ga matho ngue di johya, i ɛnā:

—Nuna Oja, di japhnā rá m'menhni 'bæcua, guehnā tate naya. Guehnā rá mbom'meto ra David. Oja di japi. Maguesē nā Oja bi 'bũ mahets'i.

¹⁰ Nuna ra Jesús mi yarbu ja ra hnini Jerusalén. Gā bá yans'yø ja'i ngue bi nu. Di 'yembyø ja'i:

—¿Te'o ni n'yohu nā n'yø?

¹¹ Mi'da yø ja'i p'uya bi 'yena:

—Nunā ya, guehnā ra Jesús, rá pøngahya Oja nā, guehna ra mmengu Nazaret ja ra häi Galilea nā.

Ra Jesús bi 'yetyø ja'i mi mpäp'u ja ra nija.

¹² Nuna ra Jesús bi map'u ja rá nija Oja. Nu'u yø ja'i mi mpäp'u thinnija, dá gue'u madĩ ntāi, gā bi 'yet'i. Nuya yø ja'i di pøspa yø mēnyu yø ja'i yap'u ni 'yehɛ, bi 'yennba yø mɛxa. 'Nɛ bi 'yennba yø nthuts'i'ũ pä yø paloma. ¹³ Bi 'yembyø ja'i:

—Nup'u ja ra Maçā Libro, nt'ot'i p'u ra hyā ngue ɛn'Oja: “Nuna mā ngungā, ni hu ngue ra ngunga mhmat'Oja nā”. Pe nu'ghũ, gui øthũ ngue ja di mpɛti ua yø ɛɛ.

¹⁴ Nup'u ja ra nija, bi guatyø xädä 'nɛhyø dogua p'u 'bħra Jesús ngue bi 'yøthe. ¹⁵ Pe yø hmu yø mmäcja conyø xännbate ngue ra ley, mi nu yø milagro øtra Jesús, 'nɛ bi 'yøde te mmanyoø basj p'u ja ra nija, ngue ɛnyø basj: “Nuna rá

mbom'meto rā David i tate na", ɛnyø basj. Janangue bj mbøcuc. ¹⁶ Bi 'yembrā Jesús:

—¿Ua hinguí øde te mmanyø basj? Damj hejpi.

Mj dahra Jesús, bi 'yembj:

—Ahá, dí øde. Pe, ua hin gadi xähmu'u yø hya nt'ot'i p'u ja rā Macā Libro, uangui ja nt'ot'i p'u te øtyø basj ya, ngue ɛna: "Nu yø t'ubasj, dague'u satho, gá japi ngue da 'yets'a'i", uangui ɛna.

¹⁷ Bi zop'u yø ja'i p'uya, j map'u ja rā hnini Betania, ja bá n'oxpu.

Rā Jesús bi otra za ngue rā igo.

¹⁸ Mj hyaxpaya, hømbá pengui, j ma Jerusalén. Nup'u ja rā 'yu p'uya, nuna rā Jesús bi zā ngue tu manthuhj. ¹⁹ Bi hyanda n'na nza rā igo p'u ja rā nen'yu. Bj ma bá nu 'mø ngue di zudi. Pe hunte mj zudi, sinoque høntho xi c'amyø xi. Rā Jesús bi 'yembrā za:

—Ya hinni mantho di nzahnj ndät'a ya grá za —bi 'yembj.

'Bexpi m'manhna za ngue da 'yot'i. ²⁰ Mj nu yø xädi rā Jesús ngue ya fædi otra za, di 'yøtho hanja. Bi 'yänmbaya, bi 'yembj:

—¿Hague nja ngue n'na zihmantho ya nne da 'yotra za? —bi 'yembj.

²¹ Mj dahra Jesús, bi 'yembyø xädi:

—Majuani dí xi'ahu, a nu'mø gui ɛc'ei hu xanho ngue gue'a nnu manho Oja ngue di nja'a te gui xihmu, 'ne hinguí yobeni ni mmahhu, hinga hont'a te gá nuhu dá japā rā za da zā gui 'yøthu, sinoque da zā gui 'yemphu rā nyuni ja nu: "Damj 'uegue grá nyuni, j map'u ja rā jathe", gui 'yemphu. Rā nyuni p'uya da 'uegue, di map'u gui xihmu ngue di ma. ²² Janangue nu'mø te gui áphu Oja, damj 'yɛc'ei hu ngue di 'da'ahu Oja te gui áphu. Oja p'uya, da 'yøt'e ngue di nja'a te gui 'yáphu.

Nu'u yø n'yohu 'bet'o ngue yø judío bi 'yänna Jesús ngue to bi unna nt'edi te øt'e.

²³ Mj zømp'u ja rā nija rā Jesús, bi xännba rā hya yø ja'i. Mente xännbate p'uya, bi guatyø hmj yø mmäcja conyø n'yohu 'bet'o ngue yø judío, bi 'yembrā Jesús:

—Ague n'yø, ¿hanja te gui øt'e? ¿To bi 'da'i rā nt'edi'a te gui øt'e?

²⁴ Mj dahra Jesús, bi 'yembj:

—Nugá xquet'a gā øt'ahu n'na rā nt'anni ya. Pe gue gui xicju hanja'a rā hya gā än'nahu, n'nammā ngue xquet'a gā xi'ahu to bi 'dacā rā nt'edi'a te dí øt'a ua. ²⁵ Xiya, ¿te'o bi unna nt'edi rā Xuua ngue bi xixyabi yø ja'i? ¿Ua Oja bi unna nt'edi, uague yø ja'itho rá nt'edi'a te bi 'yøt'e?

Yø ja'i p'uya, di n'yänni te di dadi. Di n'yembj:

—¿Teni 'be'a gā xihmu ya 'mø? Nu'mø gā xihmu ngue Oja bi unna nt'edi te bi 'yotra Xuua, da 'yɛnju p'uya: "Xina rā hya bj manna Xuua conná ngueque, ¿hanja ngue hinga 'yɛc'ei hu 'mø?" da 'yɛnju p'uya. ²⁶ A nu'mø gā xihmu ngue yø ja'itho bi unna nt'edi te bi 'yotra Xuua, ya nts'udyø ja'i. Porque gátho yø ja'i ɛc'ei ngue rá pøngahya Oja na rā Xuua.

²⁷ Mj dahyø ja'i p'uya, bi 'yembrā Jesús:

—Hindi pacáhe to bi unna nt'edi'a te bi 'yotra Xuua.

Mj dahra Jesús, bi 'yembyø ja'i:

—Ya hinga xicju na rā hya dí än'nahu, ni xinga guécā gā xi'ahu to di 'dacra nt'edi na te dí øt'e.

Rā Jesús bi hyejpa rā hya yoho yø ts'unt'u.

28 Ra Jesús bi 'yembyø ja'i yaui:

—¿Tengu p'u gdí bemhmua na ra hya ga mmangä ya? N'na ra n'yohu di si yoho yø ts'unt'u. Da 'yemba n'na'u yø ts'unt'u: “Ague ts'unt'u, ni ma ra 'befi p'u ja ma huahigä”, da 'yembi. 29 Nu'a ra ts'unt'u t'etra 'befi, da 'yenthø: “Nugä hingä mma”, da 'yembrä papá. Pe m'mefa p'uya di pährä n'yomfëni, da ma ra 'befi t'et'i. 30 Nu'a man'na rá ts'unt'u p'uya hõnda xifi ngue da ma ra 'befi. Nuna ra ts'unt'u p'uya di n'unni ngue da ma ra 'befi, da 'yembi: “Ahá papá, ga mmagä 'mø”, da 'yembi. Pe himma juani ngue da ma. 31 Xiya, ¿ndana guehna ya yoho yø ts'unt'u ngue bi 'yøt'e te di manda rá papá?

Mi dahyø ja'i p'uya, bi 'yena:

—Gue'a ra ts'unt'u rá madi bi ts'ofø, bi 'yøt'e te di manda rá papá —bi 'yembi.

Mahømbi 'yenna Jesús:

—Majuani di xi'ahu, ngue yø nguthäi 'nehyo xisu ngue yø 'yots'om'mäi, man'na m'met'o da zo rá 'ye Oja'u ngue'ahu. 32 Porque ra Xuua bi 'yøtra nxixya, bá ehë bi xän'nhu ra 'yu njuantho, pe hingä 'yec'ëih te bi ma. Pe nuya yø nguthäi 'nehyo xisu ngue yø 'yots'om'mäi, bi 'yec'ëi te bi manna Xuua. Pe nu'ahu, madague'a gui nnuhu te øtyø ja'i di pähyø n'yomfëni ngue hep'u ra nts'o ga 'yo, pe hingä ne xqui pähni n'yomfëni ngue xqui 'yec'ëih te bi manna Xuua.

Ra Jesús bi hyejpa ra hya n'na ra huahí ngue ra jomhmi.

33 Damí 'yøhmua ha rá nja na ra hya ga hycä ya. N'na ra n'yohu bi 'yøt'a n'na rá nua'uva. Bi føt'e gä rá häi. Bi hoqui hapu da de'myø uva 'mø bi nja. N'ë bi hocrä n'nøque hapu da mihra mähuí. Bi hyoni to da gonhui rá huahí, n'namhma ngue nu'mø bi nja yø uva, di t'unna mmehui'a te di tocabi. Bi ma yap'utho rá mmehui p'uya. 34 Mi zønna pa da thacyø uva p'uya, nuna ra mmehui bi menhyø hmiqúi ngue da tu yø uva di tocabi. 35 Pe nu'u yø mæfi mambi 'bep'u bí ja rá huahí, bi bennbabí yø hmiqúi rá mmehui ngue bi uni. Bá ho 'da, bá pando 'da. 36 Ra mmehui p'uya man'na xangu yø hmiqúi hømbi mennbu bí ja rá huahí. Pe nu'u yø mæfi ya mambi 'bep'u ja rá huahí, mahømbi anyø mæfi bi zømp'u 'bui.

37 Rá nzequi p'uya, nuna ra mmehui ya rá ts'unt'use bi mennbu bí 'bøhyø mæfi conhui rá huahí. Bi 'yena: “Nuyá, ma ga penhna na ma ts'unt'u ya. Nu'mø bi nu yø mæfi p'uya, da nu mansu, porque ma ts'unt'u na”, bi 'yena. 38 Pe nu'mø mi zømp'u 'bøhyø mæfi na rá ts'unt'u rá mmehui, yø mæfi di n'yembi: “Nuna ya, guehna rá ts'unt'u ja ngue da gohmi rá huahí naya. Ma ga hohu ya, n'namhma ngue ya ma mætihu rá huahí”, di n'yembi. 39 Bi bennbabí rá ts'unt'u rá mmehui p'uya, bi gøjmaxøts'e rá huahí, ja bá hop'u.

40 Nuna ra Jesús, bi 'yanyø ja'i, bi 'yembi:

—Xi'mø ya bi nja ya yø hya dí xi'ahu ya, ¿teni 'be'a da 'yøtra mmehui 'mø bi zømp'u 'bøhyø mæfi conhui rá huahí?

41 Bi 'yenyø ja'i 'mø mi dadi:

—¿Te 'be'a da jar'u 'mø? Gä da hyo'u yø mæfi ngue yø dondo, hñdi huæqui. Nu'a rá huahí p'uya, n'nan'yo mi'da yø mæfi hõnda gonhui rá huahí. Nuya yø mæfi da gonhui rá huahí p'uya, nu'mø bi zønna pa da thacyø uva, di dæpra mmehui'a te di tocabi.

42 Ra Jesús mahømbi 'yembyø ja'i:

—Gui pahmu xanho ra hya mmamp'u ja ra Maca Libro ngue ena: “Nuna ra do himbi nu manho yø hyønnigu, guehna ra do brä 'bebo p'u brä fuhra jado

na. Nguna ra hya xa nzän'Oja ngue di nja ya. A nuju p'uya, di emhmu ngue mazihotho te ot'Oja", enna hya.

⁴³ Janangue nuyá, mi ja ngue xqui sohu rá 'ye Oja, pe ya hin'na ya. Nu'u yø ja'i da zo rá 'ye Oja ya, gue'u yø ja'i da 'yøtra nho i nne Oja da 'yøtyø ja'i. ⁴⁴ Nu ra ja'i da zoxma xøts'e ra do, da føhra ja'i. A nu'mø da dähra do ngue da zoxra ja'i, da xeni.

⁴⁵ Nu'u yø hmu yø mmäc'a n'ehyø fariseo mi 'yøhna ra hya bi hyecra Jesús, bi n'yo yø mmäi ngue go sihna ra hya na. ⁴⁶ 'Bexque'a bi ne xti bentra Jesús ngue xtä ngot'i. Nja ngue bi zup'i xti mbøcue yø ja'i, janangue himbi bent'i. Porque gätho yø ja'i embi ngue rá pøngahya Oja na ra Jesús.

22

Ra Jesús bi hyeipa ra hya n'na ra dants'ihme di nja.

¹ Ra Jesús mahømbi hyoni te gui hyeipa yø hya xihyø ja'i. Bi 'yembi:

² —Nuna Oja bi 'bu mahëts'i di mbita yø ja'i ngue da zo rá 'ye. Entho n'na ra dast'abi di mbita yø ja'i ngue da nu ra ngo 'mø bi nthatrá ts'ant'u. ³ Bi menhyø mefi ngue da si yø ja'i nuya xa mbita ngue da nu ra nthati. Pe nu'u yø ja'i bá ts'i, himbi ne bá ehë. ⁴ Mahømbi menhmi da yø mefi p'uya, bi 'yembi: "Ga 'youi, bá xihmi yø ja'i ya xtä mbitagä, ngue ya xtä nsä tengue da ts'i. Ya xtä ho ma ndani xi noqui. Ya xtä nsä xänho. Bá xihmu ngue da ehë da nu ra nthati", bi 'yembyø mefi. ⁵ Pe yø ja'i bi ts'i himbi ne bá ehë. Nu'a n'na nc'ei bi ma dra 'befi rá huahi. Man'na nc'ei p'uya, di sigue ngue mpätho. ⁶ Mi da yø ja'i p'uya bi bentyo nzite xi menhna ndast'abi, bi uni, bi hyo 'da. ⁷ Ra dast'abi p'uya bi 'yemmi bi mbøcue. Bi menhyø soldado ngue da ho'u yø ja'i bi ho yø nzite. Bá urpabi yø hñini ya yø hyote. ⁸ Mahømbi 'yembyø mefi p'uya: "Nugä ya xtä nsä ngue ra nthati di nja, pe nu'u yø ja'i ya xtä zofu, hñini 'yup'u ngue xtabá thocua'u. ⁹ Pe nuya ni mähä p'u ja yø 'yu ya. To bi zä ma ja'i gui nthëu, bá xihmu ngue da ehë da nu ra nthati", bi 'yembi. ¹⁰ Nu'u yø mefi p'uya bi map'u bi ja yø 'yu bi sifi. Nu hangu yø ja'i bi nthëui, gä bá si. Bá si yø ts'oc'ei, bá si yø hoja'i. Janangue bi yuhyø ja'i p'u ja ra ngu.

¹¹ Ra dast'abi p'uya, mi yat'ambo rá ngu ngue da nu yø ja'i xi ts'ofu. Bi nu p'uya ngue 'bap'u n'na nc'ei hinguí he rá he tengutho yø he yø ja'i sännigo ngue ra nthati. ¹² Bi 'yembaya: "Ague n'yø, ¿hague xqui catua ya? 'Në hinguí he ni he tengu he yø ja'i nuya sännigo ngue nnu ra nthati", bi 'yembi. Pe nuna ra n'yohu hñte ga ndatho. ¹³ Ra dast'abi p'uya bi 'yembyø mefi: "Nuna ra n'yohu 'bucua, dami turpau yø gua 'nehyo 'ye. 'Yemmi p'u thi ja ra 'bexui, ja di nzomp'u, 'ne ja di guxp'u yø ts'i", bi 'yembi. ¹⁴ Porque xangu yø ja'i bi ts'ofu, pe ziyohotho yø ja'i bi thanhni.

Innepyø nsuii ra Jesús ngue da 'yembi hinguí ja ts'edi di njutra menyu i nñi.

¹⁵ Yø fariseo p'uya bi nhëcähya ha di japi ngue da hupatho häi te ga ya ra Jesús para ngue da zäp'u di yapa m'mefa. ¹⁶ Janangue bi menhyø n'yohu p'uya, bi mähä 'da yø ja'i ra Herodes ngue bá nyaui ra Jesús. Bi 'yembi:

—Ague grä xänbäte, di pacähe ngue grä hoga n'yohu, porque gä pønmanho ra hya gui mma. Majuaní ngue gui xänbäte'a ra hya nne Oja ngue gdä n'yohu. Ni xinguí su'a te mbën'na'i yø ja'i. Madague'a ja yø cargo 'da yø n'yohu gui yaui, pe hinguí su gui xifi ndana ra hya majuaní. ¹⁷ A nuyá, di nne gui xicje ya, ¿ua xänho ngue di njutra menyu ähra dast'abi, uague hin'na? —bi 'yembi.

18 Pe ra Jesús ya patho te mbennabi yø ja'i nguehna ra nt'anni ørpe, i sãmhaytho. Bi 'yembaya:

—¿Hanja ngue guí sãmhagahã? 19 Damí 'yurcahã ra mentyu nu'a gadi umhmã 'mø bi gap'ahã ra mentyu ra dast'abi.

Bi unna mentyu p'uya ngue da nu. 20 Mí nu ra mentyu ra Jesús, bi 'yembí:

—¿To rá hmi ná n'youi rá mentyu ja ua? ¿To rá thuhú ná ra thuhú n'youi ra mentyu?

21 Mí dahyø ja'i yaui ra Jesús, bi 'yembí:

—Guehna rá dast'abi naya —bi 'yembí.

Ra Jesús bi 'yembýø ja'i yaui:

—Nu'a ja ngue guí 'yøthã ya, damí unhnã ra mentyu di tocabi rá dast'abi. Da gue Oja p'uya, damí unhnã'a te di tocabi.

22 Nunã rá hyã i dahra Jesús, mí 'yøhyø nsãui, di 'yøtho, ya hĩmbí zã ha xti japi te mbennbi. Bi zop'ã p'uya.

Bi manna Jesús ngue di bennate yø ánima.

23 Nu'a rá pa'a p'uya, bí ma 'da yø saduceo, nuya embí ngue hĩndí bennate yø ánima. Bi 'yembra Jesús:

24 —Ague grã xãnnbate, nup'ã ja rá ley bi 'yotra Moisés, nt'ot'i p'ã rá hyã ngue enã: nu'mø bi dũ n'ã rá n'yohã, 'nẽ hĩndí m'mãhyø basí, nu rá xisu rá ánima dá zogui, nu'a rá n'yohã rá ánima gue'a dí nthatui rá 'danxu'a, n'namhmã ngue dí m'mãhyø basí tengutho 'mø xti m'mãhyø basí rá ánima.

25 A nuyã, nuyã dí 'bahmã ya, xi'mø ga emhmã ngue di 'bã'i yoto mã'yohã ngue edadi ncu. Nu'a rá n'yohã mã da, dí nthatí. Pe da 'yehra pa da dũ, 'nẽ hĩndí m'mãhyø basí. Janangue nu'a rá n'yohã rá ánima m'mefa bí m'mã, go dí nthatui rá 'danxu'a. 26 Pe xquet'a dá dũ rá n'yohã 'nẽ hĩndí m'mãhyø basí. Di siguetho dí nthatra xisu 'mø bi dũ rá ndø, asta gue'mø bi dũ gã yoto mã'yohã.

27 Mí zãdi ngue bí m'mãmĩ gã yoto mã'yohã ná rá xisu p'uya, xquet'a 'nehse rá xisu dá dũ. 28 A nuyã, xi'mø rá pa daní bennate yø ánima ya, ¿ndana gue'a ya yoto mã'yohã rá mmeti rá xisu? Porque gã bí m'mãmĩ.

29 Mí dahra Jesús, bi 'yembýø ja'i yaui:

—Hĩnguí padí ha rá nja ra hyã guí mmãmhmã. Porque hĩnga guerp'ã gã ndĩnní mmãihã'a te rá hyã nt'ot'i p'ã ja rá Macã Libro. 'Nẽ hĩnguí pahmã hangú rá ts'edi Oja i ja. 30 A nu'mø bi bennate yø ánima, dá gohi tengutho yø anxe Oja bí 'bã mãhẽts'i, ya hĩndí nthatyø ja'i. 31 Nunã te rá hyã nt'ot'i p'ã ja rá Macã Libro, ja dí nequí p'ã ngue di bennate yø ánima. Porque nt'ot'i p'ã rá hyã bí man'Oja ngue bi 'yena: “Guecã drã Ojagã ngue rá Abraham. Drã Ojagã ngue rá Isaac. Drã Ojagã ngue rá Jacob”, bi 'yen'Oja. 32 Ja dí nequí p'uya ngue nup'ã 'bã Oja, hĩnguí tú yø te yø ánima.

33 Mí 'yøhyø ja'i ná rá hyã xãnnbate rá Jesús, yø ja'i di 'yøtho.

Nuya yø hyã dí manda Oja, bí manna Jesús ndana rá hyã mã datho ja ts'edi dá 'yøtyø ja'i.

34 Mí 'yøhyø fariseo ngue rá Jesús bí dapra hyã yø saduceo, bí nhẽcã hyã p'uya ngue honi ha di japra hyã dá xihra Jesús. 35 Nu'a n'na'ã yø fariseo xãnnbate rá ley, bí ma bá sãmhya rá Jesús, bi 'yembí:

36 —Ague grã xãnnbate, xi'ã yø hyã nt'ot'i p'ã ja rá ley Oja, ¿ndana rá hyã exã mã datho di ja ts'edi Oja ngue dá 'yøtyø ja'i?

37 Mí dahra Jesús, bi 'yembí:

—Nunã rá hyã guí ãnnguí, guehna rá hyã ngue enã: “Damí ja ndumãmí ngue mãthoguitho guí mãhmã Oja co gãtho ní mmãihã. Hønt'a guí

mbēmhmā'a". ³⁸ Nuna rā hyā naya, guehna εxā mā dātho di ja ts'edi Oja ngue da 'yōtyō ja'i naya. ³⁹ Nuna rá yoho rā hyā di manda Oja p'uya, 'nε di ja ts'edi Oja ngue da 'yōtyō ja'i, guehna rā hyā ngue εna: "Damī mahni mmic'εiui, tengutho gni ne ngue di ma mamadi'i", εnna hya. ⁴⁰ Guehya yoho yō hyā 'bet'o ya ngue gātho mi'da yō hyā di manda Oja. Porque nuya gā mi'da yō hyā bi 'yotra Moisés co 'nēhyō pōngahya Oja, hōntho xānnabā yō ja'i ha di mā Oja, co 'nēhyō mmic'εiui di mađi.

Rā Jesús bi xihyō ja'i ngue rā Cristo hīngra ja'itho.

⁴¹ Nup'ū 'buhra Jesús, tobe 'bārpatho yō fariseo. ⁴² Rā Jesús bi 'yεmbi:

—Xi'a t'εmbi rā Cristo, ɔua guí pahma to rá ts'ant'ū'a?

Yō fariseo p'uya bi 'yεna:

—Nu'a rā Cristo, gue'a rá mbom'meto rā David —bi 'yεmbi.

⁴³ Mi dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Pe ɔhanja nā rā hyā bi bēnnabā rā Espíritu Santo rā David 'mō? Porque rā David, bi mā ngue rá Hmu'a rā Cristo. Rā David bi 'yεna: ⁴⁴ "Nuna Oja, nu'mō mi zojbagui mā Hmu, nguna rā hyā bi xifi, bi 'yεmbi: Damī micua ja mā n'yeigā ya, asta gue'mō gā ōt'e ngue guí manda gātho'ū ni nsuii", bi 'yεmbi. ⁴⁵ Ja di nεqui p'uya ngue rā David, nu'mō nnōnna Cristo, ni hutī ngue rá Hmu. Janangue rā Cristo di nεqui ngue hīngra ja'itho, mađague'a ngue rá mbom'meto rā David.

⁴⁶ Ni xīngā n'na nc'ei xta mbađi te xti dahya yō hyā bi manna Jesús. Bi mū'a ra pa'a p'uya ngue nuya yō nsuii rā Jesús bi zu ngue nīmantho xta 'yōrpābi yō nt'āni.

23

Rā Jesús bi xihyō ja'i ngue hīnda 'yōt'e tengutho ōtyō xānnbate ngue rā ley 'nēhyō fariseo.

¹ Rā Jesús bi zofō gātho yō ja'i co 'nēhyō xādi, bi 'yεmbi:

² —Nu'ū yō xānnbate ngue rā ley 'nēhyō fariseo, guehya εmbiyō ja'i ngue bi t'unyō 'bēfi ngue di nxānnbate te gā mbōnna ley bi 'yotra Moisés. ³ Janangue nuya yō hyā di manda ngue guí 'yōthū, damī 'yεc'εihū. Nu'mō te di 'bep'āhū ngue guí 'yōthū, damī 'yōthū. Pe 'yogui ōthū tengutho gā 'yo ya yō xānnbate ya, porque nuyā, nu'a rā hyā xānnbate, hīngā gue'a ōt'a. ⁴ A nuna rā ley xānnbā yō ja'i ngue da 'yōt'e, hījongui hāt'i da 'yōt'e. Porque εntho rā ndāte 'benī di dutyō ja'i, pe yō ja'i hīngui hāt'i da duts'i. Ni xīngā n'na rá saha di nne di mfāxte ngue di tōxra 'benī. ⁵ Nu te gā ōt'e, gā 'yōt'e ngue hōntho di 'yεxpū ha 'būhyō ja'i. Porque di ho te ōt'e, ngue nup'ū ja yō dε 'nep'ū ja yō guyūni, xā cuatyō sēcua ngue nt'ot'i rá hyā Oja. 'Nε di ho ngue ōt'a hāi yō he. ⁶ Nup'ū ha ōt'a ngo yō ja'i, da guep'ū ja yō nūja, huantho yō nthuts'i tate xāngo ngue ja hup'ū. ⁷ 'Nε di ho ngue nup'ū ja yō tāi, di respeta yō ja'i ha guí zεngua. 'Nε di ho 'mō t'εmbi ngue yō xānnbate.

⁸ Pe nu'āhū, 'yo guí nne guí 'yεxū ngue di hu'āhū yō ja'i ngue gyō xānnbatehū. Porque n'natho ni xānnbatehū 'bui, gue'a εmbiyō ja'i ngue rā Cristo'a. A nu'āhū, gā gāđi ncuthohū. ⁹ Nūa ja rā hāi, 'yo toni ja'i gni hutī ngue ni Papāhū. Porque nu'a ni Papāhū, hōnda n'na i 'bui, pe mahets'i bi 'bui. ¹⁰ 'Yo guí nne da 'yōt'e ngue yō hmu'āhū yō ja'i. Nu'a da 'yōt'e ngue yō hmu yō ja'i, hōndra Cristo'a rā hmu. ¹¹ Nu rā ja'i di mpēfi ngue fāxrá mmic'εiui, guehna tate nā ngue gātho'āhū. ¹² Porque nu'a nne ngue man'na di hnu mānsu, gue'a

man'na ts'atho hnu mansu'a. Pe nu'a ot'e ngue hinguí hnu mansu p'u ga mbeni, gue'a man'natho hnu mansu'a.

Ra Jesús bi ma te ot'yo xannbate ngue ra ley, da guehyo fariseo.

13 Ague gyø xannbateh ngue ra ley conyø fariseo, hague ngu ra n'u gui thohm, ngue himma juani gyø hoja'ih. Go gui coth ra 'yu, hin gadi japh yø ja'i ngue da zo rá 'ye Oja bí 'b'u mahets'i. Ni xinga gue'ah guí nne gui sohu rá 'ye Oja. Nu'u yø ja'i nne ngue da zo rá 'ye Oja, hin gadi japhu.

14 Ague gyø xannbateh ngue ra ley conyø fariseo, hague ngu ra n'u gui thohm, ngue himma juani gyø hoja'ih. Porque gui tunnbañ yø ngu yø 'danxu. Guí hát'i ngue guí embi gui xannbah te pets'i. Pe para ngue guí corpah yø dá yø ja'i, ndø ya'atho guí mmat'Ojah. Pe nuyá, mathoguiitho ra castigo gui thohm ngue guí njaha p'u.

15 Ague gyø xannbateh ngue ra ley conyø fariseo, hague ngu ra n'u gui thohm, ngue himma juani gyø hoja'ih. Ndap'u bi zá gui 'yohu ua ja ra hái, gui 'daxhu yø jathe ngue gui homhm yø ja'i da denña hya gui xannbateh. Nu'mø ya gá 'báth n'na ra ja'i ngue da denña hya gui xannbateh, nuna ra ja'i gui 'báth, da gohi ngue ndoble ra castigo da thop'u ja ra nidu ngue'ah.

16 Nu to gá gui xannbateh ra hya 'ne hinguí pahm teni bønna hya guí mmamhm, hague ngu ra n'u gui thohm. Porque nuyá yø ja'i di yat'a n'na ra hya ngue da 'yot'e, 'ne bi 'yexa ntestigo ra nija, gui xannbateh yø ja'i ngue hinguí ja ts'edi di nja'a ra hya bi manna ja'i. Pe nu ra ja'i exa ntestigo ra oro ja mbo ra nija, guí xihm ra ja'i ngue ja ts'editho da 'yot'a te ra hya bi ma. 17 Pe ngue ma'bedi ni mmaih, hinguí tímhm teni bønna hya guí mmamhm. ¿Ua guí emhm ngue mits'u tate ra oro ngue ra nija, nuna ot'e ngue xandaxqui ra oro? 18 Xquet'a nuyá yø ja'i exa ntestigo ra altar ngue tema hya di yatra ja'i da 'yot'e, gui xannbah ra ja'i ngue hinguí ja ts'edi da 'yotra ja'i a ra hya bi ma. Pe nu'mø ngue bi 'yexa ntestigo ra ja'i a ra 'bøt'e xa jaxpu ja ra altar, guí xihm ra ja'i ngue ja ts'editho da 'yotra ja'i na ra hya bi ma. 19 Pe ngue ma'bedi ni mmaih, hinguí tímhm teni bønna hya guí mmamhm. ¿Ua guí emhm ngue mits'u tate ja rá ts'edi ra 'bøt'e ngue ra altar, ngue'a ga ndaxqui ra 'bøt'e? 20 Pe nu ra ja'i ngue exa ntestigo ra altar hinga høndra altar exa ntestigo, sinoque exa ntestigo'a te gá ja p'u ja ra altar. 21 A nu ra ja'i ngue exa ntestigo ra nija, hinga høndra nija exa ntestigo, sinoque gue'a Oja 'bap'u ja ra nija exa ntestigo ra ja'i. 22 Xi mmangu ra ja'i exa ntestigo mahets'i, gue'a rá nthuts'i Oja espabi ntestigo. Da guesc Oja p'uya, porque go bí hup'u bi ja rá nthuts'i mahets'i'a.

23 Ague gyø xannbateh ngue ra ley conyø fariseo, hague ngu ra n'u gui thohm, ngue himma juani gyø hoja'ih. Nu'a ra diezmo gadi unhn Oja, gadi unni te gá gui tímhm asta ra xac'andehe gadi unhn ra diezmo Oja. Da guehra anís, da guehra comino gadi unhn ra diezmo Oja. Ya xanho ngue nguna guí øthu, pe nup'u ja ra ley, i mmamp'u man'na ra hya ngue ja ts'editho gui 'yøth. Porque nt'ot'i ra hya ngue mahyonitho gui n'yo manhoh, 'ne di nja ni nhuçateh, 'ne majuaní ngue gá da gue'a te gdi n'yoh. Guehra ra hya ja ts'editho ngue gui 'yøth naya, da guehra diezmo dami siguetho gui unhn Oja. 24 Nuyá te gáma hya guí xannbateh, 'ne hinguí pahm te ni bøni. Go gui ørpah masu ya yø hya zits'atho ja ts'edi, pe nuyá yø hya ma datho ja ts'edi ngue gui 'yøth, hinga egui ørpah masu xanho ya.

25 Ague gyø xannbateh ngue ra ley conyø fariseo, hague ngu ra n'u gui thohm, ngue himma juani gyø hoja'ih. Porque maxots'etho di nequi ngue gyø hoja'ih, pe mbo ni mmaih, gyø beh ngue hont'a te pes'yø ja'i so ni mmái gui hyannbah. 26 Ague gyø fariseoh, hinguí tímni mmái teni bøn'a guí øth.

'Be dā bo mbo nī mm̄ih̄u, n'namh̄mā ngue 'n̄gh̄mā x̄ōts'e nī do'yoh̄u dī n̄ēquī ngue xt̄anho.

²⁷ Ague gyō xāmbateh̄u ngue rā ley conyō fariseo, hague ngu rā n'ū gui thoh̄m̄u, ngue h̄im̄mā juanī gyō hojā'ih̄u. Porque nū'ah̄u, tengutho yō panteón, ngue mazihotho gui n̄ēquī maxōts'e ngue mat'axqui, p̄e mbo yō panteón mandō nts'otho ngue yup'ū yō do'yo yō ánima. ²⁸ Guí njath̄u p'ūya, maxōts'etho dī n̄ēquī ngue x̄anho te gnī 'yoh̄u, p̄e mbo nī mm̄ih̄u, madīts'ū ha dadī n̄ēquī p'ū'ā tengue majuanī, hōndra nts'o i ja mbo nī mm̄ih̄u.

²⁹ Ague gyō xāmbateh̄u ngue rā ley conyō fariseo, hague ngu rā n'ū gui thoh̄m̄u, ngue h̄im̄mā juanī gyō hojā'ih̄u. Nūya yō p̄ongahya Oja x̄a tho manjam'mō, go gadi hojpaḥu yō panteón. Nūya yō ánima x̄a 'yōtrā n̄ho, astā xcā japh̄u yō dōnī yō do 'bāp'ū ha o yō ánima. ³⁰ Guí em̄hm̄u p'ūya: “Nū'mō xcabá m'm̄ah̄m̄u'ū yō pa bá m'm̄ah̄mā mboxitah̄u, h̄inxcā fāx̄u ngue xcā hoh̄u yō p̄ongahya Oja”, guí em̄hm̄u. ³¹ P̄e nū'mō ngue ngunā rā hya guí mm̄am̄m̄u, ya guí pah̄m̄u x̄anho ngue yō basī'ah̄u yō hyote nūya bi hyopyō p̄ongahya Oja. ³² ¿Te guí tōmh̄m̄u ya? Damī 'yōth̄u nts'edi tengutho x̄a 'yōt'ā m'm̄et'o nī mboxitah̄u.

³³ Guí 'bah̄m̄u tengutho yō c'ēya ngue n'youi rā ndate. ¿Ha di zā guí mpom̄h̄m̄u rā castigo p'ū ja rā nidū? ³⁴ A nūyā, ga p̄enhnā yō p̄ongahya p'ū ha guí 'bah̄m̄u, ga p̄enhnā p'ū yō bam̄hya, ga p̄enhnā p'ū yō xāmbate. Nū 'da'ū p'ūya gui hyoh̄u, gui cuath̄u rā pont'ī. Mī'da p'ūya, gui am̄hm̄u p'ū ja yō njīa. Mī'da p'ūya guí cūhm̄u, nū'mō bi 'dagui ngue dī ma mī'da yō hn̄inī, guí mma guá hom̄hm̄u. ³⁵ Janangue nup'ū ha guí 'bah̄m̄u, gā ja dā ma mā p̄en'nah̄u p'ū rā castigo i ja ngue dī nja ngue yō hojā'ī x̄a tho. Dā fap'ū bá tū rā hojā'ī Abel astā guerp'ū i ntū rá ts'unt'ū rā Berequias, nūnā rā Zacaría bi hyo nī mboxitah̄u p'ū ha guí nhyacui rā njīa rā altar. ³⁶ Majuanī dí xi'ah̄u ya, ngue nūnā rā castigo ja ngue dī nja, ngunā dā thogui gātho yō ja'ī 'būhya.

Ra Jesús bi dār'man'ū rá mm̄i 'mō mī hyandra hn̄inī Jerusalén.

³⁷ Ague gyō mm̄enguh̄u Jerusalén, gue'e gui hoph̄u yō p̄ongahya Oja, dā gue'ū yō mam̄hya Oja bi 'bēn'nah̄u gui p̄andothoh̄u. X̄angu yō nn̄idī dā ne ngue gā p̄en'nah̄u tengutho rā ōnī 'mō di p̄etyō basī ngue dī huits'ī conyō zahua, dadī ja'ah̄u p'ū. P̄e h̄ingá neh̄u. ³⁸ A nūyā, dā h̄yēc'ah̄u p'ū Oja ya. ³⁹ Dí xi'ah̄u ngue ya h̄in̄nī mantho gui n̄nuj̄u astā gue'mō dā 'yēhrā pa guí 'yēm̄hm̄u: “Dī j̄ap̄rā m'm̄enhn̄ī Oja bá p̄enhuā”, guí 'yēm̄hm̄u.

24

Bi man̄nā Jesús ngue bá ep'ū rā pa dā xotrā njīa.

¹ Nūnā rā Jesús mī bōmmā x̄ōts'e rā njīa, ya ja ngue dā ma. Bi guatyō xādi ngue utī te ja rā njīa. ² Ra Jesús bi 'yēm̄bī:

—Ya guí n̄nuh̄u te ja rā njīa ya. P̄e ga xi'ah̄u'ā te majuanī. Nūnā rā njīa naya, bá ep'ū rā pa dā xotyō ja'ī nā. Xōgue dī nx̄adi, h̄in har̄u nm̄i n̄ēquī rā njīa.

Bi man̄nā Jesús te dī nja hante rá nzēgui yō pa.

³ Nup'ū nī hyandra njīa, ja nī gop'ū rā nyūnī bí ja rā mbonza ja yō olivos. Ja i m̄ep'ū yō xādi rā Jesús. Bi m̄ip'ū bi zōnī. Bi guatyō xādi p'ūya ngue yas̄eui, bi 'yēm̄bī:

—Dī nne gui xicje njam'mō dī nja ya yō hya guí mma, ngue dā xotrā njīa yō ja'ī. 'N̄ē damī xicje temā hm̄ēya dī nja'mō guá ēh̄ē, dā gue'mō bi gua'ā nx̄im̄h̄ai, te 'bē'ā mā hm̄ēya dī nja.

⁴ Mī dah̄rā Jesús, bi 'yēm̄byō xādi:

—Damí mfähm xandønho, 'yo guí nne ngue to da hyä'ahñ. ⁵ Porque xangu yø ja'í di n'yo ngue da 'yembyø ja'í: “Go guecä drá Cristogä ya”, da 'yembi. Gue'a di hyät'i xangu yø ja'í'a p'uya. ⁶ Nu'mø gá 'yøhmñ ngue ya ja yø datunhñi, ogue gui 'yøhmñ ngue ya ja ngue di nja yø tunhñi, 'yo sä guí suhñ. Porque jatho ngue ya ngu'a ja ngue di nja. Pë hinga gue'ñ yø hmey'a'ñ ngue rá nzequí. ⁷ Da nangyø naciön ngue da 'yørpa rá tunhñi mi'da yø naciön. Da nangyø dast'abi ngue da 'yørpa rá tunhñi mi'da yø dast'abi. Di nja yø thuhñ, di nja yø guehi. Di 'yan'ahäi ndap'ñ bi zä. ⁸ Ja da fup'ñ rá n'ñ ja ngue da tho'a m'mefa yø ja'í p'uya.

Bi xihyø xädi ra Jesús ngue da zä ra n'ñ, da ts'ñi.

⁹ Da ma madä'i ngue da ma ma'ññi'ahñ, 'ñe da tho'ahñ. Ndap'ñ bi zä da zñ'ahñ yø ja'í ngue guí ec'ei'gahñ. ¹⁰ Xangu yø ja'í da hyep'ñ yø nt'ec'ei. Asta di däsce yø mmi'yec'eiui da zäi. ¹¹ Xangu yø fehñi pøngahya di m'mui, da 'yena ngue Oja di beñnbabi rá hya da ma. Gue'a di hyät'i xangu yø ja'í'a. ¹² Nu'mø ya bi zehra nts'o, xangu yø ja'í da 'yep'a' guí mahyø mmi'yec'eiui. ¹³ Pë nu rá ja'í hinda hyegagui, xinda hangü rá n'ñ da thogui, gä da zeti, guehñá rá ja'í di nyannä te na. ¹⁴ Hante ngue da zegui te ja ngue gä di nja, da ma ma'yoni na rá hoga 'da'yo hya gä rá nguñi mximhäi n'nahmñ ngue gätho yø ja'í da badi ha di njap'ñ di nzo rá 'ye Oja.

¹⁵ Xquet'a guí nuññ ngue di nja ya yø hya bi manña pøngahya Daniel, ngue nup'ñ ja rá xequi madaxquibi, ja di ts'omp'ñ yø ja'í. (A nuyä, nu rá ja'í di xädi, di n'yo rá mmui 'mø bi nu ngue di nja ya yø hya ja ua.) ¹⁶ Nu'mø gá nuññ ngue ya bi nja'a p'uya, nu yø ja'í di 'bup'ñ ja rá häi Judea, da 'dagui, di map'ñ ja yø xanthø. ¹⁷ Nu rá ja'í di tømñá xøts'e rá ngu, 'yo di ena ngue di ma mbo rá ngu ngue te da hä, sinoque da 'dagui. ¹⁸ Nu rá ja'í di 'yo rá 'befi, hñdi ma rá ngu ngue da cá rá tuhñ, sinoque da 'dagui n'nahmantho. ¹⁹ Pë huécate yø xisu di hadyø basi'a rá pa'a, ogue di sadyø basi. ²⁰ Damí 'yaphñ Oja ngue nuya yø hya ja ua, hñda gue'mø rá pa ngue xta nse di nja, ni xinga gue'mø rá pa ngue rá ts'äya di nja. ²¹ Porque xandøn'atho te da thohyø ja'í'a rá pa'a. Nu te di nja, hñjam'mø xa njap'ñ asta gue'mø mambá fñ'a nximhäi. 'Ñe ya hññi mantho da hññ ngue mahøndi njap'ñ. ²² Nunä Oja, ya xa nzänni ngue hinga ya'atho yø pa di nja ná rá ndate ná. A nu'mø ngue ya'atho di nja, ya hñjonda bongui. Pë da 'yøt'e ngue da thotho, porque Oja di mahya yø ja'í ya xa huanhñi.

Ra Jesús bi ma ngue di n'yo xangu yø ja'í da ne ngue da hyätya yø ja'í ya ec'ei.

²³ Nu'ñ yø pa'ñ, 'yo sä guí ec'eiñ ya yø ja'í da 'yen'ahñ: “Nñua, ja bí 'bucua rá Cristo”, ogue da 'yen'ahñ: “Ñinguehññ ja bí 'buhññ”, da 'yen'ahñ. ²⁴ Porque xangu yø ndøbethani di n'yo ngue da 'yembyø ja'í: “Go guecä drá Cristogä ya”, ogue da 'yembi: “Go guecä rá pøngahyagä Oja ya”, da 'yena. 'Ñe da zä da 'yøtyø milagro. Nuya yø milagro da 'yøt'e, guehya da ne ngue di hyätyø ja'í nuya yø thanhñi Oja ya. ²⁵ Pë nuyä, dadi 'bet'o'ahñ ya yø hya ja ngue di nja m'mefa.

²⁶ Nu'mø toni ja'í da 'yen'ahñ: “Nñññ bí ja rá dapo, ja bí 'buhññ rá Cristo”, da 'yen'ahñ, 'yo sä guí pähä p'ñ ha da si'ahñ. Ogue da 'yen'ahñ: “Nup'ñ bí ja n'na rá cuarto ma'yagui, ja bí 'bup'ñ”, da 'yen'ahñ, 'yo sä guí ec'eiñ. ²⁷ Porque nu'mø bi zønña pa da ehra N'yohñ di 'yē mahets'í, gätho yø ja'í da nu. Tengutho rá huēi 'mø bí yot'i, gä handyø ja'í ndap'ñ bi zä. ²⁸ Nup'ñ ha di 'buhyø ja'í ni 'yup'ñ da thaspa rá güenda, ja di njap'ñ rá castigo.

Bi manña Jesús ngue mahøndä ecua ja ra ximhäi.

²⁹ Nu'mø bi tho'u yø ndate di nja, di m'mexui ra hyadi 'nehra zana. Da tähyø sø bí ja mahets'i. Nu te gä bí ja maya, gä di pädi ha thogui. ³⁰ Nunu maya, di nja ra hmeya ngue ra N'yohu di 'yε mahets'i. Ndap'u bi zä dara zonyø ja'i m'ø bi thandra N'yohu di 'yε mahets'i, da n'yoi ra gui. Da nu yø ja'i ngue maguese, porque mathoguiho ja rá ts'edi. ³¹ Ngu di nya ra corneta, nu'u yø anxé da n'yoi, da menhni gä rá nguní nximhäi, ngue di perpabi yø ja'i nuya xa huanhni.

Bi nhyejpabi ra hya n'na nza ra igo.

³² Dami pahmu na ra hya ga hycä ya, ngue gdá hycjapabi ra hya n'na nza ra igo. Nu'mø ya bi c'amyø 'yεza ngue bi 'dogui, gui pahmu p'uya ngue ya ni ma di pat'i xanho häi. ³³ Nguna ra hya ja ngue di nja ya. Nu'mø gá nuhu ngue bi nja ya yø hya di xi'ahu ya, dami pahmu ngue ya xma nguerpatho ga ma ehε. ³⁴ Nuya yø hmeya di xi'ahu ya, dami pahmu nguehya di nja ya hante ngue da du yø ja'i 'bahyø pa ja p'uya. ³⁵ Nu te bí ja maya, 'hεcua ja ra häi hingui zai. Pε nuna ra hya di mmangä, ja para zantho na.

Hingui fadi tema pa da εp'u ra N'yohu di 'yε mahets'i.

³⁶ I pase Oja tema pa di nja ya yø hya di xi'ahu. Ni xingyø anxé di padi, ni xinga gueque di padi tema pa di nja, madague'a ngue rá Ts'ant'ugui Oja. ³⁷ Tengutho bá nja'mø yø pa mambá m'mahra Noé, xquet'a ngu'a di nja'a ra pa da ehra N'yohu di 'yε mahets'i ya. ³⁸ Porque nu'a ra pa'a, mi sihmε yø ja'i, madí nthati 'da, ja t'äpyø t'ixu 'da. Pε himbi unna güenda yø ja'i te ja ngue di nja, asta ja gue'mø ra pa mi yarbü ja ra barco ra Noé. ³⁹ Ja bi bahyø ja'i te ja ngue di nja'mø ja jap'u ra ndate 'ye bi juadi gätho yø ja'i. Mahöndi njarbutho yø ja'i 'mø bá ehra N'yohu di 'yε mahets'i ya. ⁴⁰ Nu'a ra pa'a, yoho yø n'yohu 'dap'u dadi mpefi. N'na nc'ei da ts'its'i, n'na nc'ei da gohi. ⁴¹ Yoho yø xisu 'dap'u di ncani. N'na nc'ei da ts'its'i, n'na nc'ei da gohi.

⁴² Janangue dami ndø'matehu, porque hingui padi tema pa, tema ora da εp'u ni Hmuhu. ⁴³ Dami pahmu na ra hya ja ua, ngue n'na ra mmennigu, nu'mø da badi tema ora da zøhra bε p'u ja rá ngu'a di nxui, di mfädi xanho, händi n'aha. Porque händi n'uní da sojpa rá ngu ngue da fε. ⁴⁴ Xquet'a dami njathu p'uya, dami ndø'matehu. Porque nu'a ra ora ngue hñte di so ni mmähü, xi'mø gue'a ra ora da zøhra N'yohu di 'yε mahets'i'a.

Ra Jesús bi hycjpa ra hya yoho yø hmiqúi, n'na ra hmiqúi ngue ra 'yøde, n'na ra hmiqúi ngue hingrá 'yøde.

⁴⁵ Gá xi'ahu te 'be'a da 'yøtra ja'i bi dinna mmü hanja ra hya, nu te sifi da 'yøt'e, gue'a da 'yøt'a. Guehna tengutho n'na ra hmiqúi ngue da ma mafäti te'o 'bup'u ja rá ngu rá hmu. Nu'mø bi zønna ora di nsihmε yø ja'i mafäti, da 'uini. ⁴⁶ Ra mmenthí di nthu'i ra hmiqúi nuna da 'yøt'e te di 'bεprä hmu. Nu'mø bi zøhrá hmu da dini ngue dadi mpefi. ⁴⁷ Majuaní di xi'ahu ngue nu te gä pεsrá hmu, gä di fätrá hmiqúi. ⁴⁸ Pε nuna ra hmiqúi ngue ra ts'oc'ei, da 'yεmp'u ja rá mmü ngue him'be da zøhrá hmu. ⁴⁹ Da mædi da mætyø mmimhmiqúi. Da ma ra hmihni p'uya. ⁵⁰ Nu'a rá hmu ra hmiqúi p'uya, nu'a ra pa ra ora ngue hingui tø'mrá hmu, da gue'a ra ora da zø'a. ⁵¹ Nu'a rá hmu p'uya, mathoguiho da meí, pεts'i ngue da xeni. Di 'yεmp'u ni gohyø ja'i himma juani yø hoja'i. Ja di nzomp'u p'uya, 'nε ja di guxpü yø ts'i.

1 Nuya yø ja'i ya o rá 'ye Oja, guí nhyejpabi 'det'a yø hmute bi duxyø nyot'i ga zø conna aceite. Guehya ndø'mate ngue di hyanna novia 'mø bi zøhrá ndø bá ep'u. 2 Nuya 'det'a yø hmute p'uya, cut'a'u yø m'memmui, ximmi cut'a'u yø njammui. 3 A nu'u cut'a yø hmute ma'bedi yø mmui, bi duxyø nyot'i, pe himbi dux hman'na ra aceite da hyom'mø bi guahra aceite ga zø yø nyot'i. 4 A nuya yø hmute ngue yø njammui bi duxyø nyot'i, pe bi dux hman'na ra aceite da hyoni. 5 A nu'a ra novio nthø'mi p'uya, hinha ni 'yanj. Mi nnetha yø hmute p'uya, gá bi n'aha. 6 Mi zo made ra xui p'uya, bi t'ode ngue bá enna hmafi n'na nc'ej, bi 'yena: "Bá ecua ra novio ya. Ga 'yo ni ma gui c'athu", bi 'yembyø hmute. 7 Mi nangui gátho yø hmute, ya mi t's'atho zø yø nyot'i, bi ne xta xirpa man'na ra aceite ngue di nzø xanho. 8 Nuya cut'a yø hmute ma'bedi yø mmui bi 'yemmui yø hmute ngue yø njammui: "Damj 'dacjets'u ni aceiteui, porque ma nyot'igáhe ya nne da huēt'i", bi 'yembi. 9 Pe nuji yø hmute ngue yø njammui, entho 'mø mi dadj: "Hinda zá'a, porque nu'mø ga 'da'áhe ra aceite gui homhmu, m'mefa ya hin'yu te di nzø ma nyot'ihe. A nuyá, man'na xanho ni máhä p'u bi 'bá ra aceite, bá táhna aceite gui hyomhmu", bi 'yembi. 10 Bi ma ra thán'aceite'u yø hmute ma'bedi yø mmui p'uya. Pe ra novio ya bi zøhø. A nuya yø hmute ya xi nsá, 'da i yathu mbo ra ngu ra novio ya. Bi nøtra goxthi p'uya. 11 Mi ma n'nø't'e ra goxthi p'uya, ja bi zø'u mi cut'a yø hmute xi ma ra thán'aceite, bi 'yembuya: "Ague grá hmu, damj xogahe ra goxthi", bi 'yembi. 12 Pe ra novio bi 'yembi: "Majuani di xi'ahu ngue nugá hindj pa'ahu", bi 'yembi. 13 Damj njathu p'uya, ya xquj nsáhu 'mø ra pa da ep'u ra N'yohu di 'ye mahets'i. Porque hinguj pahmu tema pa, tema ora da ehe.

Bi hycra hya ra Jesús ngue ra menyu bi ma mafati yø mefi.

14 Nuna Oja bi 'bu mahets'i di manda yø ja'i ua, guí nhyejpi tengutho n'na ra n'yohu ja ngue da ma n'na ra hái yap'utho. Bi zonhyø mefi ngue di dápra menyu, da 'yørpabi rá 'befi mēte ra pa da ma. 15 N'na ngu n'na yø mefi bi unna menyu hangu da zá da 'yørpabi rá 'befi. Nu'a n'na ra mefi bi unni cut'a mahuahj ra menyu. Man'na ra mefi p'uya, bi unni yo mahuahj ra menyu. Man'na ra mefi p'uya, bi unna n'na mahuahj ra menyu. Mi dápra menyu yø mefi na ra hmu, bi ma yap'utho p'uya. 16 Nuna ra mefi bi ndäpi cut'a mahuahj ra menyu, bi 'yørpá rá 'befi ra menyu bi t'unni. Mi cut'a mahuahj ra menyu bi dáha. 17 Nuna ra mefi bi ndäpi yo mahuahj ra menyu, bi 'yørpá rá 'befi ra menyu bi t'unni. Mi yo mahuahj ra menyu bi dáha. 18 Pe nuna ra mefi bi ndäpa n'na mahuahj ra menyu, bi 'ya'ma n'na ra ots'i. Ja bi gärra p'u rá menyu rá hmu.

19 Mi ma ya'atho yø pa p'uya, bi zøhrá hmu yø mefi. Bi 'yørpabi ra güenda'a ra menyu xi däpi. 20 Rá mudi bi zo'a rá mefi xi däpi cut'a mahuahj ra menyu. Gá bi dápra hmu 'det'a mahuahj ra menyu mi ha. Bi 'yembi: "Ague grá hmu, cut'a mahuahj ra menyu gá dáqui, pe jaua mi cut'a mahuahj ra menyu dá táha", bi 'yembi. 21 Nu'a ra hmu p'uya bi 'yembrá mefi: "Ya xanho grá hoga mefi, hingá nhyetho. Gá pømmanho co nu'a zits'u ra menyu dá fát'a'i. A nuyá, man'na xangu ga fát'a'i ya. Nuya hangu ra pa di nja'i mpähä ya", bi 'yembi. 22 Bi zø'a ra mefi xi ndäpi yo mahuahj ra menyu p'uya. Bi 'yembrá hmu: "Ague grá hmu, yo mahuahj ra menyu gá dáqui, pe jaua mi yo mahuahj ra menyu dá táha, ya goho mahuahj'a ya", bi 'yembi. 23 Ra hmu p'uya bi 'yembrá mefi: "Ya xanho grá hoga mefi, hingá nhyetho. Gá pømmanho co nu'a zits'u ra menyu dá fát'a'i. A nuyá, man'na xangu ga fát'a'i ya. Nuya hangu ra pa di nja'i mpähä ya", bi 'yembi. 24 Rá nzequitho bi zø'a ra mefi xi ndäpa n'na mahuahj ra menyu

p'uya. Bi 'yembrá hmu: “Ague grá hmu, nugá dí padí ngue guí ya manzaqui. Guí á'a te hinxca taha. Guí xoc'a te hinxca pefi. ²⁵ Janangue nugá dí su'i. Dá cá't'á hái nī mēnyu. Pē nuyá, jaua nā te nī mmeti ya”, bi 'yembj. ²⁶ Nu'a ra hmu p'uya bi 'yembrá mēfi: “Ua go grá ts'omefi n'yø, gue grá ndø danhyēi. Guí engui ngue dí ácá'a te hinx'tá taha. Guí engui ngue dí xocá'a te hinx'tá pefi. ²⁷ Uanguí xtá nzá xqui dá ma mēnyugá p'u ja ra banco. Nu'mø ma søhø, uanguí xti ndäcra nzäbi ma mēnyu”, bi 'yembj. ²⁸ Nuna ra hmu p'uya bi 'yembyø mēfi 'bup'u: “Nuna ra mēfi 'bucua, dami hyannbau'i'a n'na mahuahī ra mēnyu ha. Dami unnui ra mēnyu'a ra mēfi hā 'det'a mahuahī ra mēnyu. ²⁹ Porque nu'a ra mēfi ya xangu ra mēnyu ha, gue'a man'natho ma t'unnī'a. Pē nu'a ra mēfi zits'atho ha, dá thannbabi'a zits'u ra mēnyu ha. ³⁰ A nuna ra mēfi hinguí nne te dá mēfi, dami 'yemhmu p'u thi nā. Ja dí nzomp'u 'nē ja di guxp'u yø ts'i”, bi 'yembj.

Gátho yø ja'i 'bu'a nximhäi dá thaspá ra güenda.

³¹ Nuna ra N'yohu di 'yē mahets'i, 'mø bá ehē ngue di ndast'abi, dá n'youi yø anxē. Nup'u dá mi, ja di njap'u ra ts'ut'abi. ³² Gátho yø ja'i 'bu'a nximhäi ja di mpeti p'u di hutī. Di 'ueque n'na ngu n'na yø ja'i tengutho ra mände'yo 'mø sicyø chivo p'u ha 'bahyø de'yo. ³³ Nu'u yø de'yo di go'a n'yēi, nu'u yø chivo di go'a ngaha. ³⁴ Nu'a ra dast'abi dá 'yembyø ja'i di gop'u ja rá n'yēi: “Bí 'yemmu ua dí 'bui, di jap'ahu ma Papá. Porque ngu'a bá sanni ngue di nja hante ngue di nhohra ximhäi, ngue nuua ha dí manda ja guí m'mahmu ua. ³⁵ Porque nugá dá ntū manthuhu, pē gá 'dacju rá hmē dá si. Nu'mø ma nthuthe, gá 'dacju rá dehe dá si. Nu'mø ma n'yo n'nanni n'na rá häi, gá 'dacju rá ts'aya. ³⁶ Nu'mø hin'y'u rá ulu gá he, gá 'dacju rá ulu dá he. Nu'mø ma hyenni, gá ma güi zenguagahu. Nu'mø ma o rá fädi, gá ma güa nuju”, dá 'yembj.

³⁷ Nuya yø ja'i ya bi nhohyø ts'oqui, dá 'yembrá Hmu: “Ague grá Hmu, ¿njam'mø dá nu'áhe ngue gui tu manthuhu, 'nē dá 'da'áhe ra hmē gá si? ¿Njam'mø dá nu'áhe ngue gui tūthe, 'nē dá 'da'áhe ra dehe gá si? ³⁸ ¿Njam'mø dá nu'áhe ngue gá n'yo n'nanni n'na rá häi, 'nē dá 'da'áhe rá ts'aya? ¿Njam'mø dá nu'áhe ngue hin'y'u rá ulu gui hye, 'nē dá 'da'áhe rá ulu gá hye? ³⁹ ¿Njam'mø dá nu'áhe ngue gá hyenni, oque gá 'yo rá fädi, 'nē dá ma di zengua'áhe?” ⁴⁰ Nu'a ra dast'abi dá 'yembyø ja'i: “Majuani dí xi'áhu, ngue nu'a te gá gá 'yørpah ya ma cugá 'bucua, madague'a hinguí nnu mansu yø ja'i, pē nu te rá 'báxte gá 'yørpah ya, go gá fäxcáhu'a”, dá 'yembj.

⁴¹ Ra dast'abi p'uya dá 'yembyø ja'i nī gop'u ja rá gaha: “Dami 'uehmu ua dí 'bui, porque hinguí nnu manho'áhu Oja. A nuyá, guí mmähä rá castigo ja rá sibi i ja para zantho. Guehna rá sibi bi zän'Oja ngue di ma rá zithu co 'nē'u yø anxē tenni. ⁴² Porque nugá, nu'mø ma ntū manthuhu, hingá 'dacju rá hmē xcá si. Nu'mø ma ntunthe, hingá 'dacju rá dehe xcá si. ⁴³ Dá n'yo n'nanni n'na rá häi, pē hingá 'dacju rá ts'aya. Ja'mø hin'y'u rá ulu gá he, pē hingá 'dacju rá ulu xcá he. Bi nja rá ora dá hyenni, 'nē dá o rá fädi, pē hingá ma güi zenguagahu”. ⁴⁴ Mi dá'u yø ja'i ts'o p'uya, bi 'yembrá Hmu: “Ague grá Hmu, ¿njam'mø dá nu'áhe ngue gui tu manthuhu, 'nē hindá 'da'áhe rá hmē xqui si? ¿Njam'mø dá nu'áhe ngue gui tūthe, 'nē hindá 'da'áhe rá dehe xqui si? ¿Njam'mø dá nu'áhe ngue gá n'yo n'nanni n'na rá häi, 'nē hindá 'da'áhe rá ts'aya? ¿Njam'mø dá nu'áhe ngue hin'y'u rá ulu gui hye, 'nē hindá 'da'áhe rá ulu xqui xcá? ¿Njam'mø dá nu'áhe ngue gá hyenni, oque gá 'yo rá fädi, 'nē hindá ma xcabi zengua'áhe?” ⁴⁵ Ra dast'abi p'uya dá 'yembj: “Majuani dí xi'áhu, ngue nu'mø hin temá 'báxte gui 'yørpah ya yø ja'i 'bucua hinguí nnu

mansu yø ja'i, go gueque hinguí nne gui fäxcah", da 'yembí. ⁴⁶ Nuya yø ja'i ya, guehya da ma ra castigo para zantho ya. A nu'u yø ja'i ya bi nhohyø ts'oqui, di t'unna te para zantho.

26

Yø nsaiui ra Jesús ya sänni ngue da hyo.

¹ Ra Jesús, mi juadi bi ma gátho ya yø hya ya, bi 'yembýø xädi:

² —Gui pahma ngue manyo patho di nja ra ngo ngue ra pascua ya. Da gue'mø édi ja ra ngo da ma ma dá ra N'yohu bí 'yε mahets'i ngue da ma ma cuati ra pont'i.

³ Nu'u yø hmu yø mmäcja conyø xännbate ngue ra ley, conyø n'yohu 'bet'o ngue yø judío, gä bi mpeti p'u ja rá ngu ra Caifás, nuna ra 'bet'o mmäcja. ⁴ Ja bi nheca hya p'u, bi zänni ha di japi ngue di bentra Jesús da hyo. ⁵ Nuna ra hya bi zänni, di n'yembí:

—Hinga gue'mø era ngo di mbent'i, n'namhma ngue hinda nangyø ja'i, da yaní —di n'yembí.

N'na ra xisu bi xispa ra aceite rá ya ra Jesús.

⁶ Nuna ra Jesús, ya 'bup'u ja ra hnini Betania ja rá ngu ra Simu nuna xi 'yøthe m'met'o ngue mi 'ya rá do'yo. ⁷ Nuna ra Jesús, ya shmε p'u ja ra mεxa. Nu'a ra ora'a, bi yat'ambo n'na ra xisu ni du n'na ra m'mo aceite ngue ra alabastro. I yup'u ra aceite mazihotho ga yaní, xandøngu rá muui. Bi xispabi ra aceite rá ya ra Jesús. ⁸ Nu'u yø xädi ra Jesús mi nu te øtra xisu, bi mbøcue p'uya, bi 'yembí:

—¿Hanja ngue bi ma ma'ñitho na ra aceite na? ⁹ Xandøngu rá muui na, xta nzä xta 'bä ngue xti t'unna mēnyu yø hyoya.

¹⁰ Mi 'yøhra Jesús te mmanyø xädi, bi 'yembí:

—Oguí sahma na ra xisu 'bucua, porque xanho te ørque. ¹¹ A nuya yø hyoya guí mmahma, hangu ra pa guí nnu'u ya yø hyoya. Pe nugä hinga nzamhma ua. ¹² A nuna ra aceite bi xisca ma ya na ra xisu, ya bi nja'a te mi ja ngue xti nja'mø dá n'yägui. ¹³ Majuaní dí xi'ahu ngue nup'u ha da hmanna hoga 'da'yo hya gä rá nguní nximhäi, xquet'a 'nε'a te bi 'yørcaguí na ra xisu, da hma. Gue'a di fen'a.

Ra Judas di cutyø hya ha di japi ngue di dá ra Jesús.

¹⁴ Nuna ra Judas Iscariote, guehna n'na n'ε'i 'dε'ma yoho yø xädi ra Jesús, bi ma bá nyaui yø hmu yø mmäcja. ¹⁵ Bi 'yembí:

—¿Hangu ra mēnyu guí nne gui 'dacju n'namhma ga dá'ahu ra Jesús? —bi 'yembí.

Nu'u yø mmäcja p'uya, 'däte ma'det'a yø mēnyu ngue ra t'axi bi unni. ¹⁶ Janangue nuna ra Judas, bi hyoni ha di japi ngue di dāpyø mmäcja ra Jesús.

Yø xädi ra Jesús bi hoqui te da zi'a ra nde bi nsännigo ngue ra pascua.

¹⁷ Ya fuhra ngo guehya yø pa ts'i ra thuhmε hinguí n'youi ra íxi. Bi guatyø xädi ra Jesús, bi 'yembí:

—¿Haru guí nne ga hocähe ra nzibde gdä nsännigohu ngue ra pascua ya? —bi 'yembí.

¹⁸ Mi dahra Jesús, bi 'yembýø xädi:

—Ni mε nu bí ja ra hnini ya, gui sømmi p'u ja rá ngu n'na ra n'yohu. Gui 'yēnuí: “Ra xännbate i enā: Ya bi zønna ora ya. Nūua ja ni ngu ja gā sāgähe ua ra ngo ngue ra pascua, comma xädi, εn'a mma”, guí 'yēnuí.

19 Nuyá yò xádi mǐ yaui rá Jesús, bi 'yòt'e te bi xifi. Nup'u ja rá ngu bi zòni, ja bi hojpa rá nzibde ngue rá pascua.

Bi xihyò xádi rá Jesús ngue padǐ ndana rá xádi ja ngue di dá.

20 Mǐ dáhra nde p'uya, nuna rá Jesús, gátho'u 'de'ma yoho yò xádi, gá 'bup'u ja rá m_xa. 21 M_ente síhm_ε p'uya, bi 'y_εmbyò xádi:

—Nuyá, dí xi'áhu ngue 'bucua n'na nc'ei ngue jugátho hái, ya xa hyoni ha di japi ngue di dágui.

22 Nuyá yò xádi rá Jesús εmm_εi bi dú yò mm_úi ná rá hya bi xifi. Bǐ mudi bi 'yännǐ 'da mǐ'da p'uya te'o ná i mma, bi 'y_εmbǐ:

—Ague grá Hmu, ¿ua go guecá'a guǐ mmana? —bi 'y_εmbǐ.

23 Mǐ dáhra Jesús, bi 'y_εna:

—Nuna dí com'me ma mohi ua dí síhm_ε ya, guehna di dága naya.

24 Majuanǐ ngue rá N'yohu bi 'y_ε mah_εts'ǐ, dá tho'a te rá n'u ja ngue dá thogui, tengutho nt'ot'i p'u ja rá Maça Libro ngue dí nja. P_ε hague ngu rá castigo dá thohna rá n'yohu ja ngue di dágui. Nuna rá n'yohu ná, man'na xanho ngue'mò hin xtabá m'mui.

25 Nuna rá Judas ja ngue di dá p'uya, bi 'y_εmbǐ:

—Ague grá xännbate, ¿ua go guecá ná rá hya guǐ mmana? —bi 'y_εmbǐ.

Mǐ dáhra Jesús, bi 'y_εmthobi:

—Ahá, go gue'e tengutho guǐ mmana.

Rá Jesús bi xihyò xádi ngue di nzibde.

26 M_ente síhm_ε p'uya, bi hyajman'na rá thuhm_ε rá Jesús. Mǐ ja mammadǐ Oja p'uya, bi xenna thuhm_ε, bi unyò xádi ngue dá zi. Bi 'y_εmbǐ:

—Damǐ sihu rá thuhm_ε ja ua ya. Nuna, guehna ma do'yogá ná.

27 Bi decra vaso po rá ngui rá uva p'uya. Mǐ ja mammadǐ Oja, bi unyò xádi ngue dá zi 'da'its'u. Bi 'y_εmbǐ:

—Damǐ si gátho'áhu naya. 28 Nuna po rá vaso ja ua ya, guehna ma jigá ná. Porque guehna rá hm_εya naya ngue nu'mò dá tu, dí nja rá ts'edi rá 'da'yo cohi ót'áhu Oja. Porque nu'a dí mfamma jí, xandøngu yò ja'ǐ dí nhohyò ts'oqui.

29 A nuyá, dí xi'áhu ngue ya hinnǐ mantho 'dap'u ga sihu rá ngui rá uva, asta gue'mò bi zonna pa ngue ma'da'yo honga sihu p'u ha dí manda ma Papá.

30 Mǐ juate rá nsihm_ε p'uya, bi dutá n'na rá thuhu ngue εspabǐ Oja. Bǐ ma p'uya, i map'u bi ja rá nyuni ja rá mbonza ja yò olivos.

I pahra Jesús ngue dá zop'u m'mefa yò xádi.

31 Ra Jesús bi 'y_εmbyò xádi:

—Gátho'áhu ya, guǐ sogahu p'u'a dí nxui. Porque dí nja'a te mmamp'u ja rá Maça Libro ngue εna: “Ga ót'á ngue dá dú rá mände'yo. Yò de'yo p'uya dí n'u_εni”, i εna. 32 P_ε nu'mò dá b_εnnate, ganǐ mpagá Galilea ja ganǐ tòp'áhu p'u.

33 Ra Bedu p'uya bi 'y_εmbǐ:

—Madague'a ngue gátho dá zoc'a'ǐ p'u ya mǐ'da ma n'yohu, p_ε nugá hinga soc'a'ǐ —bi 'y_εmbǐ.

34 Ra Jesús bi 'y_εmbrá Bedu:

—Majuanǐ dí xi'ǐ ngue nu'a dí nxui ya, nu'mò tobe hindǐ mahra øni, ya xqui cønga nhyundi, guǐ mma ngue hinguǐ paqui —bi 'y_εmbǐ.

35 P_ε rá Bedu p'uya mahøn'a'á εna:

—A, nu'a, hin'na'a. Madague'a ngue 'dap'u ga tuui, p_ε nugá hinga cøn'a'ǐ —bi 'y_εmbǐ.

Gátho'u mǐ'da yò xádi p'uya, 'da'igu bi ma.

Rá Jesús bi mat'Oja p'u ja rá xequi nǐ hu ngue Getsemani.

³⁶ Nuna ra Jesús bi mähä yø xädi, bi zømp'u ja ra xequi ni hu ngue Getsemaní. Nup'u bi zøni, bi 'yembj:

—Damj mihmj ua ya, mente ga thocä mits'u ni nguehn ngue ga ma mat'Oja —bi 'yembj.

³⁷ Bi thohmits'u ni nguep'u ra Jesús, bi me ra Bedu 'ne bi me'u yoho yø ts'ant'u ra Zebedeo. Bi mädi bi dār'man'u rá mmäi rá Jesús, mathoguitho ngue bi du rá mmäi. ³⁸ Bi 'yembyø n'youi p'aya:

—Janjuaní ngue tu ma mmäigä, nup'u nnä sä, ya ja ngue 'bexca tu. Damj cohmi ua ya, pe 'yogui ahmi. Ma ga ä ma t'ahah —bi 'yembj.

³⁹ Ra Jesús bi thohmits'u ni nguep'u. Bi m'memfo häi p'aya ngue mmat'Oja. Bi 'yena:

—Ague ma Papá'i, nu'mø guí nnu manho, damj yangui ngue'a ra ndate ja ngue ga thocä. Pe hinga nu'a go ga sännä gue'a di nja'a, sinoque nu te guí sänni, gue'a di nja'a —bi 'yena.

⁴⁰ Mi juadi bi mat'Oja p'aya, bi 'yep'u 'bu'u hyu yø xädi. Pe bi dinj ngue ya mi aha. Bi 'yembra Bedu p'aya:

—¿Ua xinga n'na ora di sä guí 'yä ni t'ahah n'yø? ⁴¹ Damj mat'Oja, 'yogui ahmi. Nu'mø hinga mat'Ojah, nthambenitho hinda gue'a gui 'yøth. I nne ni mmäi ngue gui 'yøth na ra hyä di mmängä, pe emmei cuen'ni do'yoh.

⁴² Mahømbi zop'u yø xädi, bi mengbu xpi 'yeh ngue bá mat'Oja. Bi 'yena:

—Ague ma Papá'i, nu'mø ya hinguí nnu manho ngue gui nyanguí ngue'a ra ndate ja ngue ga thogui, di nja'a te ni pähä 'mø.

⁴³ Mambá pengbaya, mahømbi dinyø xädi ngue mi aha, porque emmei ne tha. ⁴⁴ Mahømbi zop'u p'aya, bi ma'a rá hyu ndi ngue bá mat'Oja. Tengutho xi man'a m'met'o, ngut'a ra hyä xi Oja. ⁴⁵ Mahømbi 'yep'u 'buhyø xädi p'aya, bi 'yembj:

—Gue mahønguí ahmi n'yø. A nuyá, ya bi zønna ora ngue di ndäpyø ts'oc'ei ra N'yoh bi 'yē mahets'i ya. ⁴⁶ Damj nangüi. Ya bá ecua na di dägui, ma ga ma c'athu.

Ya bi mbentra Jesús.

⁴⁷ Mente nzohyø xädi ra Jesús, bi zønna ra Judas rá n'youi'u 'de'ma yoho yø xädi, bá n'youi xangu yø ja'i, bá gu yø juai, bá gu yø za. Guehya yø ja'i xi menhyø hmu yø mmäcja conyø n'yohu 'bet'o p'u ja ra njja. ⁴⁸ Nuna ra Judas, ya xi xihyø ja'i tema senya da 'yøt'e, xi 'yembj: "Nu'a ra n'yohu ga zenguagä ya, 'ne ga sarpa rá hmi, gue'a guí homhm'u p'aya. Damj bentha", xi 'yembj. ⁴⁹ Janangue mi zømp'u 'bähra Jesús, bi guat'i ngue bi zengua. Bi 'yembj:

—Xcade grá xänbate —bi 'yembj.

Bi zarpa rá hmi p'aya. ⁵⁰ Ra Jesús bi 'yembj:

—Ague amigo, ya da guehra ora jap'u di nja'a te gni 'yehya.

'Bexque'a bi bentyø ja'i ra Jesús. ⁵¹ Mi ma ma bent'i ra Jesús, bi guxrá juai'a n'na nc'ei rá xädi. Bi zennbabi rá 'yeh ra 'bet'o mmäcja, bi hycjpa bi rá gu. ⁵² Ra Jesús bi 'yembra zete:

—Damj fos'ni juai. Porque ra ja'i hote conna juai, xquet'a conna juai ja ngue di du. ⁵³ ¿Ua hinguí padi ngue nu'mø ga äpä ma Papá ngue da máxqui, da pennagui tho'i 'de'ma yo'bai yø anxē ngue da máxqui? ⁵⁴ Pe nu'mø ngu'a ga øt'e, ya hinda zä di nja'a te ra hyä nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro 'mø. Porque nu te di thocä ya, ya nt'ot'i ngue ngu'a di nja.

⁵⁵ Ra Jesús bi 'yembyø nzite:

—¿Ua guí gmhmu ngue drá begä, ngue guí cahu yø juai, 'ne guí cahu yø za ngue guí benngahu? Conque n'na pa ngu n'na pa nmi xännbä ra hya yø ja'í p'u ja ra nija. Uangui xta nzä ngue ja xqui benngahu p'u. ⁵⁶Pe nu te guí ørchahu ya, ya bi nja'a te ra hya bi 'yotyø pøngahya Oja p'u ja ra Maca Libro —bi 'yembí.

Gä bi zop'u yø xädi ra Jesús ngue bi 'dagui.

Nuya yø n'yohu 'bet'o ngue yø judío bi hyaspati ra güenda ra Jesús.

⁵⁷Nuna ra Jesús bi ts'ixpu 'buhra Caifás, nuna ra 'bet'o mmäcja. Nup'u ja rá ngu na ra mmäcja na, ja bi mpeti p'u yø xännbate ngue ra ley, conyø n'yohu 'bet'o p'u ja ra nija. ⁵⁸Pe ra Bedu ni 'befa ya'atho p'u ni ma yø ja'í ni zi ra Jesús. Mí zømp'u ja rá ngu ra 'bet'o mmäcja, bi yut'ambo ra dathi. 'Dap'u bi mihmi yø policia. I tømí tengu da thohra Jesús.

⁵⁹Nu'u yø hmu yø mmäcja co 'ne'u yø n'yohu 'bet'o ngue yø judío, 'dap'u bi mpeti ngue bi nheca hya, honi ha di japyø fehni, da 'yembí ngue ni 'yup'u da du ra Jesús. ⁶⁰Pe hingui tini ha di japra hya, madague'a xangu yø ja'í bi manyø fehni ngue di yapra Jesús. M'mefa p'uya, mahømbi guar'mí yonc'ei ngue di yapi. ⁶¹Bi 'yembí:

—Nuna ra n'yohu 'bucua, bi 'yena n'na ndi: “Nugä da zä ga xorpabi rá nija Oja, 'ne nhyu patho gdá hojman'na ra nija ma'da'yo”, bi 'yena.

⁶²Bi m'mähra 'bet'o mmäcja p'uya ngue bi 'yembrá Jesús:

—¿Te guí mmaná ra hya guí nyap'a'í ya n'yø? ¿Ua hin tema hya gdi thadi? —bi 'yembí.

⁶³Pe ra Jesús hinte ga ndatho. Ra 'bet'o mmäcja p'uya mahømbi 'yembí:

—Nuna Oja i 'bai, damí 'yexa ntestigo, damí xicje njuani ya ngue'mø majuaní gue'e grá Cristo rá Ts'unt'u'í Oja.

⁶⁴Mí dahra Jesús, bi 'yembí:

—Ahá, go guecä tengutho ra hya guí mmanya. 'Ne dí xi'ahu, guí nnuhu ra N'yohu bi 'ye mahets'í dani mmip'u bi ja rá n'yei Oja nuna jase rá ts'edi. 'Ne da 'yehra pa ngue hõnda ehé, di 'ye mahets'í da n'youi ra guí.

⁶⁵Mí 'yøhra mmäcja na ra hya bi maná Jesús, n'na xet'itho rá pahni ngue bi ncue. Bi 'yembyø ja'í p'uya:

—Nuna ra n'yohu 'bucua, thenmahya Oja na. Nuya mfadi ya ngue hin tema man'na ma testigo di homhmu ya. Ya gá 'yøschu ya ngue thenmahya Oja.

⁶⁶Xiya, ¿te guí mmamhmu na ra hya bi manya? —bi 'yembyø ja'í.

Yø ja'í p'uya bi 'yena:

—Nuna, ni 'yup'u ngue da tho na.

⁶⁷Yø ja'í p'uya bi zospabi rá hmi ra Jesús 'ne bi mat'i. Mí da p'uya bi memba rá hmi. ⁶⁸Yø ja'í bi 'yembrá Jesús:

—Nu'í guí mma ngue grá Cristo, damí pahya te'o bi mep'a'í ya —bi 'yembí.

Bi maná Bedu ngue hingui padi te'o ra Jesús.

⁶⁹Ya hup'u ja ra dathi ra Bedu. Nuna n'na ra xisu ngue ra gani p'u ja ra ngu bi guarbu hu ra Bedu. Bi 'yembí:

—'Ne'í ni n'youi ra Jesús nuna ra mmengu Galilea.

⁷⁰Ra Bedu p'uya, nuna ra hya bi ma, gä bi 'yøhyø ja'í mí 'bap'u ngue bi 'yena:

—Hin'na, hindí pacä tema hya guí nne guí xicya.

⁷¹Ra Bedu p'uya i map'u bi ja rá goxthi ra dathi. Mí nu man'na ra xisu p'uya, mahømbi 'yembyø ja'í 'bap'u:

—Nuna ra n'yohu 'bucua, xquet'a rá n'youi ra Jesús nuna ra mmengu Nazaret.

⁷²Ra Bedu p'uya asta bi 'yexa ntestigo Oja ngue bi 'yena:

—Hĩn'na, hĩndĩ pacã nã rã n'yohũ guĩ mmanya.

⁷³ Mĩ tho hman'na ts'uquits'u p'uya, nu'u yø ja'ĩ 'bũp'u, bi guatĩa Bẽdu, bi 'yẽmbi:

—Majuani ngue ni n'youi rã Jesús, porque di nẽqui ngue ni mmẽngũh'a, xõgue nt'ødetho'a te gni ya —bi 'yẽmbi.

⁷⁴ Mĩ dahra Bẽdu p'uya, mahõmbi 'yẽna:

—Dã jacã rã castigo Oja 'mø ngue hĩmma juani te dí xi'ahũ. Pẽ nuna rã n'yohũ guĩ xicũ, hĩndĩ pacã te'o nã.

Mĩ juadi bi manã rã hya nã, bi mmahra õni. ⁷⁵ Rã Bẽdu p'uya bi zo rã mmũ nã rã hya xi xihra Jesús ngue xi 'yẽmbi: “Tobe hĩndĩ mahra õni, ya xqui cõnga nhyundi, guĩ mma ngue hĩngui paqui”, xi 'yẽmbi. Rã Bẽdu p'uya, asta rã zondumma bi bõn'athi.

27

Bi ts'ixpũ 'bũhra Pilato rã Jesús.

¹ Mĩ nẽcahã p'uya, bi mpeti gãtho yø hmũ yø mmãcĩa conyø n'yohũ 'bet'o p'u ja rã nĩa. Bi nhẽcahya ngue sãnni ha di japi dã hyo rã Jesús. ² Bi dutĩa Jesús ngue bi zixpũ 'bũhra Pilato marã gobierno.

Rã Judas bi nhyose.

³ Nuna rã Judas xi dã rã Jesús, mi badĩ ngue ya bi nhẽcahya yø ja'ĩ ngue dã hyo rã Jesús, bi dãm'an'u rã mmũ p'uya. Bi map'u bi 'bahyø hmũ yø mmacĩa co'nẽ'u yø n'yohũ di manda p'u ja rã nĩa. Bi cospabi'u 'dãte ma'det'a yø mẽnũ ngue rã t'axi xi unni. ⁴ Bi 'yẽmbi:

—Rã ts'oqui dã øt'ã ngue dã dã'ahũ nã rã n'yohũ hĩnte ndupate ngue dã tho —bi 'yẽmbi.

Pẽ nu'u yø mmãcĩa p'uya, bi 'yẽmbĩa Judas:

—Nu'a guĩ mmanya, ya hĩndĩ mportagãhe'a ya. Ya guĩ nnũsẽ p'u te guĩ øt'e.

⁵ Nuna rã Judas bã enyø mẽnũ p'u ja rã nĩa. Bi ma p'uya, bi datĩa 'yũga conã nthãhĩ i nzũdi ngue bi dũ.

⁶ Nup'u ja rã nĩa p'uya, nu'u yø hmũ yø mmãcĩa bi hyaxra mẽnũ xi 'yenna Judas, di n'yẽmbi:

—Nuyã, hĩngui sã ngue gã uanspãhũ rã mẽnũ ngue rã ofrenda naya, porque rá nzabi'a to bi dã rã ja'ĩ ngue dã tho nã.

⁷ Bi nya p'uya, bi zãnni ngue nuna rã mẽnũ, dã dã'n'a n'na rã hãni hũ ngue rã njats'øye. Bi ne ngue nuna rã hãni dã dãi, ja dã 'yãp'u yø ja'ĩ dã dũ, ngue hĩngũ mmẽngu p'u. ⁸ Janãngue nuna rã hãni naya, gui hũtyø ja'ĩ ngue rã Ji.

⁹ Ya bi nja nã te rã hya xi manã põngahya Jeremias ngue bi 'yẽna: “Bi njo'u 'dãte ma'det'a yø mẽnũ ngue rã t'axi. Guehã rã nzãbi xi zãnyø judio ngue dã gut'i. ¹⁰ Nuna rã mẽnũ nã p'uya, guehã i thãnã hãni hũ ngue rã njats'øye nã. Ya bi nja tengutho rã hya bi 'bejpagui Oja ngue di nja”, bi 'yenna Jeremias.

Nuna rã Jesús ya 'bãp'u 'bũhra Pilato marã gobierno.

¹¹ Rã Jesús bi ts'ixpũ 'bũhra gobierno. Rã gobierno p'uya bi 'yẽmbĩa Jesús:

—¿Ua gue'e rá dast'abi'i yø judío?

Mĩ dahra Jesús, bi 'yẽna:

—Ahã, go guecã tengutho rã hya guĩ mmanya.

¹² Nu'u yø hmũ yø mmãcĩa p'uya co'nẽ'u yø n'yohũ 'bet'o p'u ja rã nĩa, gã di yapra Jesús. Pẽ rã Jesús hĩnte gã ndatho te sifi. ¹³ Rã Pilato bi 'yẽmbĩa Jesús:

—¿Ua hĩngui øde te gãmã hya guĩ nyap'a'i ya?

14 P_ε ngutho ra Jesús hingui thadi. Janangue ra gobierno di 'yotho ngue hin tema hya ga ndatho.

Bi manda ra Pilato ngue da ma macuati ra pont'i ra Jesús.

15 Nuna ra Pilato, ja n'na ra costumbre ngue di thō'a n'na ra ofadi 'mo ja ra ngo ngue ra pascua. P_ε yō ja'i hu huanhni ndana ra ofadi da ma mathogwe.

16 Nu'a ra pa'a p'uya, mi ofadi n'na ra n'yohu ni hu ngue ra Barrabás. 'Nε gātho yō ja'i padī ngue xanhets'i rā ts'oqui mi ja na. 17 Nup'u bi mpeti yō ja'i, ra Pilato bi 'yembyō ja'i:

—¿Ndana guí nnehu ngue ga thōcā ya, ra Barrabás, uague ra Jesús nuna gui hutyo ja'i ngue ra Cristo?

18 Nguna bi xihyō ja'i ra Pilato, ngue bi ne xti thohra Jesús. Porque padī ngue ra nts'eyatho otyō mmācja nuya xi dāpra Pilato na ra Jesús.

19 Ya hup'u ja rá nhudi ra Pilato ngue da 'yōtra ts'at'abi. P_ε nu'a rá xisu ra Pilato bi mennabī ra hya, bi 'yembi: “Nuna ra n'yohu 'yost'abi, ra hoja'i na, 'yo tega di nthint'i ngue'a te ga 'yost'abi na. Porque manxui nts'utho te xtá 'uiji ngue da thogui”, bi 'yembi.

20 P_ε yō hmu yō mmācja conyō n'yohu 'bet'o p'u ja ra nija emmei di hatra ts'edi yō ja'i ngue da 'yāpra Pilato ngue di thō ra Barrabás, go da tho ra Jesús.

21 Ra gobierno mahōmbi 'yembyō ja'i:

—¿Ndana gue'a ya yonc'ei guí nnehu ngue da ma mathogwe ya?

Yō ja'i p'uya, bi 'yena:

—Da ma mathogwe ra Barrabás.

22 Ra Pilato mahōmbi 'yōpra ra nt'anni yō ja'i, bi 'yembi:

—Xina ra Jesús gui hutyo ja'i ngue ra Cristo, ¿te guí nnehu ga japā na? —bi 'yembi.

Yō ja'i p'uya, gātho bi 'yena:

—Da guatra pont'i na guí mmanya.

23 Ra Pilato p'uya bi 'yembyō ja'i:

—P_ε ¿tema nts'o xa 'yō'na p'uya?

Yō ja'i p'uya, man'natho ngue mafi, bi 'yena:

—Da guatra pont'i na.

24 Ra Pilato p'uya bi bađi ngue hinda zā ha di japi di thōhra Jesús. Porque mathoguitho mahyō ja'i ngue ncue. Bi manda bā thannba ra dehe p'uya ngue yō hmi yō dā yō ja'i p'u bi nxu'ye. Bi 'yembyō ja'i:

—Nuna ra n'yohu 'bucua, hinte ndupate na. Himma ts'oquigā p'u ngue da tho na. Ya guí nnuschu p'u te guí othu.

25 Yō ja'i p'uya bi 'yena:

—Nugāhe cō 'nehma basihe, go mā ts'oquigāhe p'u da dū na ra n'yohu na.

26 Ra Pilato p'uya bi manda ngue bi ma mathogwe ra Barrabás. A nuna ra Jesús, bi sityō soldado ngue da fei, 'nε da zits'i ngue di cuarta pont'i.

Yō soldado thenmahya ra Jesús.

27 Nu'u yō soldado ra gobierno bi zixra Jesús, i map'u ja rá dathi ra cuarte. Bi ma mpeti gātho yō soldado p'uya ngue di māt's'i. 28 Yō soldado p'uya bi mōjpbāi rá he ra Jesús, bi heta n'na ra tuhū ngue ra jupoi. 29 Yō soldado ya xi me n'na ra corona ngue yō 'uini, bi gāspa rá ya ra Jesús. Bi gāra n'na ra t'o rá 'ye ngue rā n'yei. 'Nε bi ndantyōhmu p'u ha 'bāhra Jesús tengutho 'mō ngue majuanī hnu mansu n'na ra dast'abi. I thenmahya p'uya, bi 'yembi:

—I tate na rá dast'abi yō judío ya —bi 'yembi.

³⁰ Bi zots'i. Bi guaspabi ra t'o mi fo rá 'ye p'uya, di jännbabi rá ya. ³¹ Mi juadi bi denmahya p'uya, bi gajpabi ra tuhü xi hete. Bi hetrá he ya mi he p'uya. Bi zixp'uya ngue di cuatrá pont'i.

Ya cuatrá pont'i ra Jesús.

³² Nup'u ja ra 'yu, bi nthëui p'u n'na ra n'yohu ngue ra mmengu p'u ja ra hnini Cirene, ni hü ngue ra Simu. Nu'u yø soldado man'i zi ra Jesús, bi japra Simu ngue bi duxra pont'i nuna da ma macuati ra Jesús. ³³ Nuna ra Jesús, i zixyø ja'i p'u ja ra xequi ni hü ngue Gólgota. Nuna ra hya na i nne da ma ngue ra Njuyaxhmu. ³⁴ Nup'u bi zonna Jesús, bi t'unna vino n'youi ra mirra para ngue di pumbenibi. Mi zä te ja p'uya, himbi ne bi zi.

³⁵ Bi cuatrá pont'i p'uya, mi juadi bi nø'mi. Bi ma ra taħa yø soldado p'uya ngue to xta ra taħa, gue'a da gaca n'na xequi rá he ra Jesús. Ya bi nja tengutho ra hya bi manná pøngahya Oja 'mø yø pa xathogui ngue bi 'yena: "Da ma ra taħa yø ja'i ngue to di tocabi ma he", bi 'yena. ³⁶ Bi mihyø soldado p'uya ngue heħto te di ja ra Jesús. ³⁷ Nup'u ja rá ya ra pont'i cuatrá Jesús, bi ma macuati n'na ra letrero xi 'yot'i ngue mmamp'u te bi ma ma'api. Nuna ra letrero, i ena: "Nuna ra n'yohu 'bæcua, guehna ra Jesús rá dast'abi yø judío na", enna letrero.

³⁸ 'Ne yoho yø be bi ma macuati ra pont'i, n'na i gohrá n'yei, n'na i gohrá gaha. ³⁹ Asta huatyø ya yø ja'i thop'u ja ra pont'i cuatrá Jesús ngue thenni. ⁴⁰ I embi:

—A nuya n'yø, dami xorpabi rá nija Oja ya. 'Ne guí ena ngue nhyu patho gdi hojman'na ra nija. Dami nyanse ya, bá cap'u ja ra pont'i guí cuatya ngue'mø majuan'i rá Ts'ant'u i Oja ya.

⁴¹ Nu'u yø hmu yø mmácja conyø xännbate ngue ra ley, conyø fariseo, conyø n'yohu 'bet'o p'u ja ra nija, gä thenmahya ra Jesús. Di n'yembi:

⁴² —Mi mmanna ra n'yohu ngue da yanyø ja'i. Pe nuyá, hinda zä ha di japi di nyanse ya. A nu'mø majuan'i ngue rá dast'abi yø judío ya, da zä da cahna ja ra pont'i ya n'namhna ngue ga ec'ih te da ma. ⁴³ Mi mma ngue rá Ts'ant'u Oja, 'ne mi mma ngue fax Oja. A nuyá, ma ga nnuhu ya ngue'mø nne Oja ya, da máx'mø —di n'yembi.

⁴⁴ Nuya yø be 'dap'u cuathu ra pont'i ra Jesús 'nghya thenmahya ya.

Ya bi du ra Jesús.

⁴⁵ Mi hyuxyadi p'uya, bi m'mexui gä ra ximhäi asta hyunde. ⁴⁶ Nu'mø ni ma da za'i hyunde p'uya, ra Jesús ra ndøts'edi bi 'yena:

—Elí, Elí, ¿lama sabactani? —bi 'yena.

I nne da manna ra hya na: "Ma Oja'i, ma Oja'i, ¿hanja ngue gá hyegagui p'u?"

⁴⁷ Ja mi 'bärpætho 'da yø ja'i, bi 'yøde te bi manna Jesús. Yø ja'i p'uya di n'yembi:

—Nuna ra n'yohu na, i nzohra Elías.

⁴⁸ 'Bexque'a bi ma n'na nc'ei mi 'bäp'u, bá ha n'na xequi ra esponja xa ntudi, bi pop'u ja ra vino xan'ixi. Bi nøtra t'o p'uya ngue bi cuarpabi rá ne ra Jesús ngue da zøts'i. ⁴⁹ Pe mi'da yø ja'i 'bäp'u bi 'yembi:

—Ma ga nnuhu ya ngue'mø da ehna ra Elías i nzofo ngue da yanya.

⁵⁰ Ra ndøts'edi bi 'yen'a n'na rá hmafi ra Jesús. Bi du p'uya. ⁵¹ Nu'a ra ora'a p'uya, nu'a ra ulu mi zup'u ja ra goxthi nija, bi xet'i, i gai. 'Ne bi 'yan'ahäi, yø t'ohø bi hyegue. ⁵² Bi xohyø panteón mi o yø ánima. Bi bennate xangu yø ja'i mi ec'ei Oja. ⁵³ Nu'mø mi bennate, bi bømp'u ja yø panteón. Pe nu'mø mi bennate m'mefa ra Jesús, nuya yø ja'i xi bennate bi map'u ja ra maca hnini Jerusalén. Ja bi nup'u xangu yø ja'i ngue ya 'bai mahøn'a p'uya.

⁵⁴ Nu'a ra capita co 'nghyø soldado 'bäp'u ni hyandra Jesús. Mi nu ya p'uya ngue bi 'yan'ahäi 'ne bi nu te Gä bi 'yøtra Jesús mente bi du. Emmei bi nsu, di n'yembj:

—Majuani ngue nuna ra n'yohu na, rá ts'ant'u Oja na.

⁵⁵ Xangu yø xisu yap'atho mambi 'bäi ngue hantho te Gä bi nja. Nuya yø xisu ya, bá nexa Galilea ngue bá ten'mø manj ma Jerusalén ra Jesús. 'Ne guehya yø xisu mj fäts'i ngue di unni te mj honi. ⁵⁶ Nuya yø xisu ya, n'youi p'u ra Maya nuna ra mmengu Magdala, co 'nehna ra Maya rá mamá ra Jacobo 'nehra José, co 'nehna man'na ra xisu, rá mamá'u yoho yø ts'ant'u ra Zebedeo.

Ya bi ma nt'ägui ra Jesús.

⁵⁷ Ya ni ma da dähra nde p'uya, bi zø'a n'na ra n'yohu ngue ra mmemmeti ni hu ngue ra José, ra mmengu p'u ja ra hniñi Arimatea. Xquet'a 'nehna mará xädi ra Jesús. ⁵⁸ Nuna ra José, bi ma bá nyaui ra Pilato, bá äpra nt'edi ngue da hyajpa rá do'yo ra Jesús. Ra Pilato p'uya bi unna nt'edi ngue da thacra Jesús. ⁵⁹ Nuna ra José, mj hyajpa ja ra pont'i ra Jesús, bi 'uennbabi rá do'yo co n'na ra sávana ma'da'yo. ⁶⁰ Ra José ya xi 'yambu ja ra t'øhø n'na ra 'da'yo panteón ngue xtä 'yo 'mø xtä ndu, ja bi gärbu ra Jesús. Bi gotra goxthi co n'na ra ndø do. Bi ma p'uya. ⁶¹ A nuna ra Maya ngue ra mmengu Magdala co 'nehna man'na ra Maya, hurp'atho Gä i ma nt'ägui ra ánima ya.

Bi mähyø soldado p'u o ra Jesús.

⁶² Ya ra pa ngue ra ts'äya 'mø mj hyats'i. Nu'u yø hmu yø mmäcja conyø fariseo bi ma bá nyaui ra Pilato. ⁶³ Bi 'yembj:

—Ague grá ts'ut'abi, nu'mø mj ya na ra fehni n'yohu bi du, mj ena ngue nu'mø bi gua'a nhyu pa xta ndu, di bennate p'u da nt'ägui. ⁶⁴ Janangue nuyá, damj 'yetyø soldado ngue da fädi ha o ra ánima astä gue'mø bi tho'a rá hyu pa xa t'ägui. Ya hinda zäp'u da ma yø xädi 'mø ra xui ngue da hyaxra ánima, m'mefa p'uya da hyätyø ja'i, da 'yembj ngue ya bi bennate. Ya man'natho bi thär'mants'øj p'uya ngue m'met'o.

⁶⁵ Ra Pilato bi 'yembyø mmäcja:

—'Bup'u yø soldado guí ähmu. Ni mähä, bi fäthu ra panteón, pe damj segurahu xändøho.

⁶⁶ Gä bi ma p'uya ngue bá fädi xanho ra panteón. Bi mepyabi rá njo'mj ra panteón. Bá sop'u'u yø soldado ngue yø mädi p'uya.

28

Ya bi bennate ra Jesús.

¹ Nu'a ra pa ngue ra ts'äya ya bi thogui. Mi hyaxa ndomingo rá mädi ra pa ngue ra semana. Nuna ra Maya ra mmengu Magdala co 'ne'a man'na ra Maya bi ma ngue bá nu ra panteón. ² Nu'mø ya ni ma da zøni, nthambeni'tho bi 'yan'ahäi. Porque n'na rá anxø Oja bi 'ye mahets'i, bi zøp'u ja ra panteón. Bi duntra do mj co'mra panteón. Ja bi hyuxpu p'uya. ³ Nuna ra anxø di yoxni tengutho ra hui 'mø di yot'i. Rá he p'uya, xändønt'axi. ⁴ Yø soldado ngu i nu ra anxø, astä ra huaquj ngue ra ts'u. Entho ya xi du ngue ra ngüent'i.

⁵ Mj sønya yø xisu, ra anxø bi 'yembj:

—'Yo gui suui. Porque dí pacä ngue guí hommj ra Jesús nuna bi cuatra pont'i yø ja'i. ⁶ Damj nuui ua bi 'begui, ya hinjo'o ua, ya xa bennate tengutho ra hya bi xi'ähu 'mø mj 'bui. ⁷ A nuya ni me n'nahmantho ya, ni xihmj yø xädi

ngue ya xā bēnnate ra Jesús 'nē danī dōp'ahū Galilea, ja gnī nuhū p'ū. Guehna ja ngue ga xi'ahū naya.

⁸ Nu'ū yō xisu p'uya, n'na zihmantho bi ma. Māde di johya, mādi i su, pē ni tihī ngue danī xipyō xādi te xi' nja. ⁹ Nup'ū ja ra 'yū p'uya, mī dambēnī ya bi nthēui ra Jesús ngue di zengua. Nu'ū yō xisu p'uya bi guarbū 'bāhra Jesús ngue bi dospā yō gua ha ga ndanne. ¹⁰ Ra Jesús bi 'yēmyō xisu:

—'Yo guí sūui ya. Nī me ya bá xihmī'ū mā cugā ngue jatho dā ma Galilea, ja ganī nnuhū p'ū.

Yō mmācja bi gutra mēnyu yō soldado ngue dā manna fēhni.

¹¹ Mēnte nī hyā ra 'yū yō xisu, nuya 'da yō soldado mī fāhra panteón, bi map'ū ja ra hnīnī, bá xipyō hmū yō mmācja te gā xi' nja. ¹² Yō mmācja p'uya, bi ma bá nyaui yō n'yohū 'bet'o p'ū ja ra nija, bi gohra acuerdo te 'bē'a ja ngue dā 'yōt'e. Bi zānnbaya ngue nuya yō soldado xi' nup'ū xi bēnnate ra Jesús, dā gut'ī xangu ra mēnyu. ¹³ Bi 'yēmyō soldado:

—Nuya guí 'yēmphū yō ja'ī ya: “Manxui xā nzūcje ra t'ahā. Mēnte dī ahme p'uya, xā nzōhyō xādi ra Jesús ngue xā hyats'ī”, guí 'yēmphū yō ja'ī ya. ¹⁴ Nu'mō dā bahra ts'ut'abi ngue guí mmammī ngue xā nzū'ahū ra t'ahā, a nu'mō ngue dā zū'ahū, 'yo te guí mbēmhmū hīnte dā ja, go gā hojpāhe rá mmūi.

¹⁵ Yō soldado p'uya, bi hyanna mēnyu bi t'unni, bi mā tengutho ra hyā bi sifi ngue dā mā. Nūna ra hyā bi manyō soldado, gue'a ra hyā sihyō judío'a ya astā guehra pa ja p'uya.

Ya bi nyqui gā 'de'mā'da yō xādi ra Jesús.

¹⁶ Nu'ū 'de'mā'da yō xādi ra Jesús i ma Galilea. Nup'ū ja ra nyuni mī mmanna Jesús ngue dī nthēhū, ja bi zōmp'ū. ¹⁷ Ja mī nu yō xādi ra Jesús ngue ya 'bap'ū, gā bi danne. Pē yobēnī dī'da ngue'mō majuanī ngue gue'a ra Jesús ogue hīn'na. ¹⁸ Pē ra Jesús bi guarbū ha 'būhyō xādi, bi 'yēmbi:

—Nugā, bi n'najhma cargo ngue ga mānda māhēts'ī 'nē cua ja ra xīmhai. ¹⁹ Janangue nuyá, dī xi'ahū ya ngue guí mmähā gā rá ngūnī nxīmhai. Dāmī hyonī ha gdī japhū yō ja'ī ha di gohi ngue mā xādi. Dāmī xixyabāhū yō ja'ī dā 'yēc'eigui, gue'a dī nēqui'a ngue n'youi ra Papá, n'youi rá Ts'unt'ū Oja, n'youi ra Espiritu Santo. ²⁰ Nuya te gāma hyā xtá xi'ahū guí 'yōthū, dāmī xānnbāhū yō ja'ī ngue dangū'a dā 'yōt'e. Dāmī pahmū ngue dī n'yohū hangū ra pa, astā gue'mō danī njua'a nxīmhai. Dā ngut'ātho.

Ra Marcos Nuna ra Marcos, ja ua yø hya bi 'yo't'i ngue te bi 'yøtra Jesucristo.

Nuna ra Xuua bi 'yøtra nxixya bi xihyø ja'i ngue di nsä, da dö'mra Jesús bá ep'ü.

¹ Ja bi mücua ra hoga 'da'yo hya, ngue mma hanja na ra Jesucristo rá Ts'ünt'ü Oja. ² Nu'mø yø pa xa thogui, ra pøngahya Isaias bi ma hanja na ra hya ja ngue di nja m'mefa. Bi 'yembyø ja'i: "Nuna Oja bi 'yembrá ts'ünt'ü: Nuyá, ga et'ä mä m'menhni, di m'met'o p'ü gdi ma ngue di hoqui ha gui thogui, bi 'yembi. ³ Di m'map'ü ja ra dapo na ra m'menhni. Nu'ü yø ja'i di mpeti p'ü di m'müi, da xifi te da 'yøt'e, da 'yembi: Damü nsähü ya, porque ya bá ep'ü ra Hmu, da 'yembyø ja'i".

⁴ Ya mam'met'o nt'ot'i ya yø hya ya, pe ya bi nja'mø yø pa mi m'map'ü ja ra dapo ra Xuua. Nuna ra Xuua, bi xihra hya yø ja'i, 'ne bi xixyabi. Bi 'yembi: —Damü hyehmü p'ü ra nts'o gni 'yohü. Damü nxixyahü, n'namhma ngue di pun'na ni ts'oquihü Oja.

⁵ Xangu yø ja'i bi zøp'ü 'bähra Xuua ngue øxra hya bi ma. Bi zøp'ü yø ja'i bá nexru ja ra hnini Jerusalén. Gä bi zøp'ü yø ja'i 'bähryø hnini ja'a ra häi Judea. Nuyä yø ja'i bi ma ngue ja yø ts'oqui, guehya bi xixyabi ra Xuua p'ü ja ra dathe Jordán.

⁶ Nu rá he ra Xuua, gue'ü yø xingu ra cameyo ntøt'e ra ulu. Di ngut'a n'na ra xifani. Nu'a te si p'üya, yø mmäcja t'axi mi sa. 'Nehra t'afi t'asa timp'ü ja ra dapo mi si. ⁷ Bi 'yembyø ja'i:

—Ya mi ts'adyø pa da ep'ü man'na ra n'yohü ya. Pe man'natho tate na ngue nugä. ¿Haru gue ga säcä tengu na? ⁸ A nugä, dá xixya'ahü connä dehe. Pe nuna ra n'yohü di xi'ahü, guehna da 'yøt'e ngue di ha'ahü ra ts'edi ra Espiritu Santo na.

Ra Xuua bi xixyabi ra Jesús.

⁹ Nu'ü yø pa'ü p'üya, nup'ü ja ra hnini Nazaret ngue ra häi Galilea, ja bá nexru ra Jesús ngue bi zøp'ü 'bähra Xuua. Ra Xuua p'üya, bi xixyabi p'ü ja ra dathe Jordán. ¹⁰ Mi nxixya p'üya, bi ma nenthe. Bi nu ra Jesús ngue bá xohra c'amahets'i. Bá ep'ü ra Espiritu Santo, tengutho n'na ra paloma bi zøp'ü ja ra ya ra Jesús. ¹¹ Bi t'ø p'üya ngue bá nya Oja maya, bi 'yena:

—Gue'e ma Ts'ünt'ü, dadü ma'i. A nuyá, janjuani ngue ja gampähä connä gue'e —bi 'yena.

Ra zithu bi hyonni ha di 'yøtra ts'oqui ra Jesús.

¹² Bexque'a ra ora'a p'üya, nuna ra Espiritu Santo bi zixru ja ra dapo ra Jesús. ¹³ Nup'ü 'bähryø zate, ja bá n'yop'ü nyote ma pa ra Jesús. Mente gue'ü yø pa'ü p'üya, emmü bi hyonna zithu ha di japra Jesús ngue da mestho ra hya di manda Oja. Yø anxe Oja p'üya, gue'ü bi mäxra Jesús.

Bi du'mi bi manna hya p'ü Galilea ra Jesús.

¹⁴ Mi 'yehra pa ngue bi n'ofädi ra Xuua. Nuna ra Jesús, bi mengui, i map'ü ja ra häi Galilea. Nup'ü ha thogui, xihyø ja'i ra hoga 'da'yo hya ngue ha di njap'ü di zo rá 'ye Oja. ¹⁵ Ra Jesús bi 'yembyø ja'i:

—Ya da guehyo pa jap'uya da 'yu Oja ngue di manda ua ya. A nuyá, dami hyehma p'u ra nts'o gni 'yohu. Dami 'yec'eha ra hoga 'da'yo hya.

Bi zixi goho yø mahua ra Jesús, bi 'yøt'e ngue yø xädi.

16 Nup'u ja ra nenzabi Galilea, bi thop'u n'na pa ra Jesús. Ja bi dimp'u yoho yø mahua ngue di n'yohu. Nu'a n'na, ni hu ngue ra Simu. Nu'a man'na, ni hu ngue ra Andre. Nuya yonc'ei ya, mi entyø xit'a p'u ja ra dehe ngue pahuá.

17 Mi nu ra Jesús, bi 'yømbi:

—Ma ga mmähä n'yø. Ya hingyø hua guí theui ya, sinoque ga xän'naui ha gdi theui yø ja'i ya —bi 'yømbi.

18 Bexpi zop'u yø xit'a ngue bi mähä ra Jesús. 19 Mi thohmjts'u ninguerp'u p'uya, bi dimp'u mi yonc'ei di n'yohu, ra Jacobo 'nehra Xuua. Guehya yø ts'ant'ra Zebedeo. Mi hup'u ja yø barco ngue pøtyø xit'a. 20 Mahømbi xihra Jesús ngue bi mähä. Nuya ts'its'i, bi mähä ra Jesús, bi zop'u ja ra barco yø papá co 'nehyo hmiqú.

Ra Jesús bi 'yøthe n'na ra n'yohu mi n'youi ra ts'onthi.

21 Gä 'dap'u ni 'yo, bi zømp'u ja ra hnini Capernaum. Mi zøhra pa ngue säya yø ja'i, bi map'u ja ra nija ra Jesús ngue bi xänbä ra hya yø ja'i. 22 Mi 'yøhyø ja'i na ra hya xänbäte ra Jesús, ga di 'yøtho. Porque nu'mø xänbäte ra Jesús, ena nts'at'abitho ngue ya manzaqui. Pø yø xänbäte ngue ra ley, hingui njap'u ga ya'u.

23 Mi 'bøp'u ja ra nija n'na ra n'yohu mi n'youi ra ts'onthi. Nts'edi i zohra Jesús, bi 'yømbi:

24 —Ague Jesús grá mmengu Nazaret, çhanja ngue gadi nthint'ua dí 'bucähe? çUa gni 'yehç gui juacje? Nugä dí padí te'o'i, go gue'e'a ra Maca Ja'i mi ja ngue dá penhua Oja.

25 Pø ra Jesús bi 'yømbra ts'onthi:

—Xanhén'i grá ts'onthi. Dami hyep'u ra n'yohu guí n'youi.

26 Mi 'yøhra ts'onthi na ra hya sifi, nu'a ra n'yohu mi n'youi ra ts'onthi, asta ra päni bi 'yen'ahäi. Xøgue rá mafi. Bi hyep'u ra ts'onthi mi n'youi ra n'yohu p'uya. 27 Nu'u yø ja'i bi nu te bi nja, ga di 'yøtho. Di n'yømbi n'na ngu n'na:

—Hinjäm'mø ha xtá øhmä n'na ra hya tengu xänbäte na ra n'yohu 'bucua. Di nequi ngue ja rá ts'edi, porque asta 'nehyo ts'onthi ec'ei 'mø xifi ngue da hyep'u ra ja'i n'youi.

28 N'na zihmantho bi n'yo ra hya Gä ra häi Galilea, ngue di nxihyø ja'i te bi 'yøtra Jesús.

Ra Jesús bi 'yøthebi rá to ra Simu, nuna i Bedu.

29 Mi bømp'u ja ra nija ra Jesús, bi mähä ra Jacobo 'nehra Xuua co 'nç'u mi'da yø xädi. I map'u ja ra ngu ra Simu 'nehra Andre. 30 Nu'a rá to ra Simu oxpu ja rá t'ots'i ngue hembra pa. Mi zønna Jesús, bi sifi ngue di hyenni. 31 Bi yurbu ha 'benna därkehi ra Jesús, bi bennä rá 'yç ngue bi xots'i. 'Bexque'a bi zä ra pa mi hçmbi. Nuna ra xisu mi'u p'uya, guehna bi hojpi te da zi yø ja'i na.

Ra Jesús bi 'yøthe xangu yø därkehi.

32 Ya xi yøhra hyadi, ya bi nxui. Mändøngu dyø ja'i bi map'u 'bøhra Jesús. Bi zixyø därkehi co 'nehyo ja'i n'youi yø ts'onthi bi zispi ngue da 'yøthe. 33 Bi mpeti p'u ja ra goxthi gätho yø ja'i 'bøp'u ja ra hnini. 34 Ra Jesús bi 'yøthe yø ja'i maði hyenni. 'Nç bi 'yøthe yø ja'i mi n'youi yø ts'onthi. Pø nu'u yø ts'onthi hñdi japi di nya, porque yø ts'onthi i nne da ma te'o na ra Jesús.

Ra Jesús bi 'yonna hya p'u ja ra häi Galilea.

³⁵ Mj hyaxp'uya, bi nangma xuditho ra Jesús. Tobe ra 'bexuitho 'mø mj bomp'u ja ra hnini, bi ma dapo ngue da mat'Oja. ³⁶ M'mefa p'uya, bi ma ra Simu co 'ne'u mi'da yø xädi, ngue bi honi hap'u 'bui. ³⁷ Mj dimp'uya, bi 'yembj: —Xandøngu yø ja'i söp'u ja ra ngu ngue hon'a'i —bi 'yembj.

³⁸ P'e ra Jesús bi 'yembyø xädi:

—Ja ua mi'da yø hnini ga mmähä ngue ga ma mamhma ra hoga 'da'yo hya. Porque gue'a dá ec'ä'a ngue ga mmanna hya.

³⁹ Bi n'yo gä ra häi Galilea ra Jesús, somp'u ja yø nija ngue mmanna hoga 'da'yo hya. 'Ne øthe yø ja'i n'youi yø ts'onthi.

Ra Jesús bi 'yøthe n'na ra n'yohu mi 'ya rá do'yo.

⁴⁰ Man'na ra pa p'uya, nup'u 'bähra Jesús, bi guat'a n'na ra n'yohu mi hembra ts'o'ya. Bi ndantyøhmü p'u ha 'bäi, bi 'yembj:

—Nu'mø gui nne gui 'yörca ra mate gui 'yøtheguits'u, nugä dí padj ngue da zägu —bi 'yembj.

⁴¹ Ra Jesús bi huercä n'yohu mi'u, bi dots'i connä 'ye. Bi 'yembuya:

—Ahá, dí nne ga øthe'i. Dä zä'i ya —bi 'yembj.

⁴² Høntho bi manna ra hya na, nuna ra därkehi mj 'ya rá do'yo, 'bexpi zä ra n'u mi hembj. ⁴³ Hante ngue di n'yehmi'a ra n'yohu, bi zembra mazaqui, bi 'yembj:

⁴⁴ —Nuyá, 'yo to gui xifi te dá øt'a'i ya. 'Be ni ma ya, somp'u 'bähra mmäcja. Dä nu ngue ya bi zä'i. Damj 'yøtra 'bøt'e tengutho bi manda ra Moisés ngue da 'yøtyø ja'i 'mø bi zä ra 'ya hembj. Janangue da badj gätho yø ja'i ngue ya bi zä'i.

⁴⁵ Mj ma ra n'yohu p'uya, to bi zä ni ja'i xifi ngue ya xi 'yøthe ra Jesús. Janangue bi n'yo dapo ra Jesús, ya hinga edj 'yup'u ja yø hnini, porque mathoguitho di mpeti yø ja'i 'mø bi nu ra Jesús. P'e madague'a di n'yanj, ndap'u bi zä ni 'yehyø ja'i, pap'u bi 'bähra Jesús ngue bi nnu.

2

Ra Jesús bi 'yøt'e ngue da fadi ngue ja rá ts'edi ngue di punnba yø ts'oqui yø ja'i.

¹ Man'na ra pa p'uya, bi mengra Jesús, i map'u ja ra hnini Capernaum. Mj bahyø ja'i ngue ya 'bap'u ja rá ngu ra Jesús. ² N'na zihmantho bi mpeti yø ja'i, asta hinni 'yenyø ja'i p'u ja ra goxthi. Nuna ra Jesús bi xännba yø ja'i rá hya Oja. ³ Mente ya ra Jesús, bi zø hmi'da yø ja'i. Nu'u goho nja'i bá dü n'na nc'ej bá oxrá fidi ngue tudyø gua. ⁴ Bi ne xti cuträ därkehi p'u mbo ra ngu brä 'bähra Jesús. P'e himbi zä xti cut'i, porque xandøngu yø ja'i 'bap'u. Janangue bi tets'a yannigu ra därkehi p'uya. Bi xots'a n'na xequi ra 'bet'e ha brä 'bähra Jesús. Ja i cambu ra därkehi ni oxrá fidi. ⁵ Mj nu te øtyø ja'i ra Jesús, i padj ngue ec'ej yø ja'i ngue dá zä da 'yøthe ra därkehi. Bi 'yembra därkehi p'uya:

—Ague ts'ant'u'i, ngue dá pun'na ni ts'oqui ya —bi 'yembj.

⁶ Nu'u yø xännbate ngue ra ley mj hup'u, bi mbøcue 'mø mj 'yø'a ra hya mmanna Jesús. Bi 'yemp'u ja yø n'yomfeni: ⁷ “Nuna ra n'yohu 'bæcua, thenmahya Oja na co nu'a ra hya i mma. Porque hinjonda zä di punnba yø ts'oqui yø ja'i, hinda hønt'a Oja sä ngue da 'yøtra mpunnbi”, emp'u ja yø n'yomfeni. ⁸ P'e ra Jesús 'be xi patho te mbemp'u ja yø n'yomfeni ya yø xännbate ngue ra ley. Bi 'yembuya:

—¿Hanja ngue nguna gui mbemhma? ⁹ Nugä dá xihra n'yohu 'bæcua, dí embj: “Ya dá pun'na ni ts'oqui ya”. P'e nuyá, händi nequi xanho ngue'mø bi

mpunnbi ogue hin'na. Pe nu'mò ga embi: “Damì nanguì, guì caxni fidi, guì mma”, ga embi, nu'mò ngue bi n'yo p'uya, ya guì pahma xanho ngue ja ma ts'edi. ¹⁰ A nuyá, damì pahma ya ngue ra N'yohu bí 'yε mahets'i, ja rá ts'edi ua ja ra ximhai ngue di punnba yò ts'oqui yò ja'i.

Bi 'yεmbra n'yohu xan'u p'uya:

¹¹ —Nugá dí xi'i, damì nanguì, caxni fidi, ni ma ni ngu.

¹² Ra dárquehi p'uya, bi nanguì. Bi gaxrá fidi, bi ma rá ngu. Nu'u gátho yò ja'i bi nu te bi nja, gá di 'yòtho. Yò ja'i p'uya, εspabi Oja, i εna:

—Hinjam'mò xtá nuhu'a te dá nuhu bi nja ya.

Nuna ra Leví, bi 'yò'te ngue rá xádi ra Jesús.

¹³ Man'na ra ora p'uya, ra Jesús mahombi map'u ja ra nenzabi. Pe mandøngu dyò ja'i bi mpeti p'u ha 'bui, pe gá bi xännbabi ra hya. ¹⁴ Mi tho p'uya, bi zømp'u ja rá oficina n'na ra n'yohu ni hu ngue ra Leví. Guehna rá ts'ant'u ra Alfeo, guehna jamba ra mentyu yò ja'i ja te pá. Mi nu ra n'yohu na ra Jesús, bi 'yεmbi:

—Ma ga mme n'yò, ga ø't'e ngue ma xádi'i —bi 'yεmbi.

Nuna ra Leví bi zop'u rá oficina, bi me ra Jesús.

Nuya yò ja'i t'εmbi ja yò ts'oqui, 'dap'u sihmεui ra Jesús.

¹⁵ Man'na ra pa p'uya, nuna ra Jesús bi me yò xádi p'u ja rá ngu ra Leví ngue dá nsihmεui. Xangu yò ngúthái 'bap'u, dá gue hmi'da yò ja'i t'εmbi ngue ja yò ts'oqui, gá 'dap'u sihmεui ra Jesús. Porque xquet'a 'nεhya nne dá denná hya mmana Jesús. ¹⁶ Pe nu'u 'da yò xännbate ngue ra ley, 'nε'da yò fariseo, mi nu te øtra Jesús ngue 'dap'u sihmεu yò ja'i nu'u t'εmbi ngue ja yò ts'oqui. Nuya mbøcue p'uya, bi 'yεmbya yò xádi ra Jesús:

—Nu ni xännbatehu, hingui ho ngue 'dap'u sihmεu yò ngúthái co 'nεhyu mi'da yò ja'i ja xangu yò ts'oqui.

¹⁷ Mi 'yøde te sipyò xádi ra Jesús, bi 'yεmp'u di yahnì p'uya:

—Nuya yò ja'i di hyenni, guehya ni 'yεhra 'yøthe ya. Pe yò ja'i xanzaqui, hinga gue'u ni 'yε'u. A nugá, dá εhe ngue gue'u yò ja'i ja yò ts'oqui ga xifi dá hyep'ra ra nts'o ga 'yo, hinga gue'u yò ja'i εna ngue ya 'yo xanho dá εhe ga nzofó.

Bi manna Jesús hanja ngue hingui etyø mmui yò xádi.

¹⁸ Man'na ra ora p'uya, bi ntini ngue nu'u yò xádi ra Xuua 'nε'u yò fariseo mi etyø mmui. Janangue bi ma 'da yò ja'i p'u 'bahra Jesús, bi 'yεmbi:

—¿Hanja ni xádi ngue hingui etyø mmui? Conque yò xádi ra Xuua 'nεhyø fariseo etyø mmui' —bi 'yεmbi.

¹⁹⁻²⁰ Mi dahra Jesús, bi 'yεmbyø ja'i yayi:

—Nu'u yò ja'i ts'ofó ngue dá nu ra nthati, hingui etyø mmui mente 'dap'u 'bahu ra novio. Njarbøtho ma xädigá ya, hingui etyø mmui ngue 'daua dí n'yo'be. Pe bá εp'u ra pa ngue dá zigagui ma nsai'be. Nu'a ra pa'a p'uya, mfaði ngue dá zä dá 'yetyø mmui ya ma xádi 'mò.

²¹ Nuna ra 'da'yo hya di xännbate, n'nan'yo na ngue ra nyogui xádi. Tengútho n'na ra 'da'yo ulu, hindá zä di 'bøtra zε'ulu. Porque ra 'da'yo ulu di ngants'i, ya man'na di nts'onna zε'ulu. ²² Tengútho ra 'da'yo vino hingui sä dá sirbu ja ra zεxfani ngue dá zεdi. Porque ra 'da'yo vino dá xetra zεxfani 'mò dá sit'i, ja di m'mep'u p'uya. Janangue ra 'da'yo vino, ra 'da'yo xifani dá sit'i.

Ja rá ts'edi ra Jesús ngue nu te dá zänni di nja'mø ra pa ngue ra ts'äya, gue'a di nja'a.

²³ Man'na ra pa ngue säya yø ja'j p'uya, nunā ra Jesús co 'nghyø xädi bi tocabi bi thop'u ja yø nuatrigo. Nuya yø xädi p'uya, bi daxyø trigo bi za. ²⁴ Pē nuya yø fariseo bi 'yembra Jesús:

—¿Hanja nj xädi ngue di mpefi? Conque mmamp'u ja ra ley ngue nu'mø ra pa ngue ra ts'äya, hingui sä ngue to di mpefi —bi 'yembj.

²⁵ Mi dahra Jesús, bi 'yembj:

—Xi'mø mj zähra thuhu n'na ndi ra David, co 'ne'u mj n'youi, ¿ua hijnjam'mø gadi xähmu p'u ha nt'ot'i'a te bi 'yøt'e? ²⁶ Conque nup'u ja rá ngu Oja mi 'bahra mmäcja Abiatar, nunā mađi manda yø mmümmäcjaui. Ja bi yarbua ra David ngue bi zi yø thühme xi t'uspabi Oja ngue da nu. Bi zi ra David co 'ne'u mj n'youi. Conque nu'u yø thühme'u, hündi unna nt'edi ra ley ngue to bi zä da zi, hinda høndyø mmäcja yø ts'i'u yø thühme t'uspabi Oja. ²⁷ A nuyá, nu'a te bi 'yøtya mā xädigá, uangui Oja bá sänni bá nja ra pa ngue ra ts'äya para ngue di dinnā nho yø ja'j. Hingue masque bi zän'Oja ra pa ngue ra ts'äya ngue di m'mumman'u yø ja'j. ²⁸ Janangue ra N'yohu bi 'yē mahets'j, ja rá ts'edi ngue nu'a go da zänni, gue'a di nja'mø ra pa ngue ra ts'äya'a.

3

Ra Jesús bi 'yøthe n'na ra n'yohu xi 'yoträ 'yē.

¹ Man'na ra pa p'uya, mahømbi map'u ja ra nija ra Jesús. Nup'u ja ra nija, mi 'bap'u n'na ra n'yohu xi 'yoträ 'yē. ² Yø fariseo p'uya, tøjtho te øtra Jesús. I nne da nu 'mø ngue di n'øthe 'mø ra pa ngue ra ts'äya, para ngue da zäp'u di yapi, da 'yembj ngue hingui supra ley. ³ Pē ra Jesús bi 'yembra n'yohu xi 'yoträ 'yē:

—Bá nangui n'yø, ga 'bäcua mađe —bi 'yembj.

⁴ Ya njuantho bi zohyø fariseo p'uya, bi 'yembj:

—¿Te 'be'a mā hya mmamp'u ja ra ley ja ngue ga øthu 'mø ra pa ngue ra ts'äya? ¿Ga øthu ra nho, ogue ra n'u? ¿Da t'øthe ra ja'j 'mø xan'u, ogue di njapi da du?

Nu'u ts'o p'uya, hinte ga ndatho. ⁵ Ra Jesús bi hyeti gätho yø ja'j 'bap'u, pē di nēquj ngue mbøcue. Pē tu rá mmäi ngue mandø nnaxitho yø mmäi yø ja'j. Bi 'yembra n'yohu mi'u p'uya:

—Damj majni 'yē ya —bi 'yembj.

Ra n'yohu p'uya bi macrá 'yē, pē 'bexpi zä rá 'yē mi'u. ⁶ Mi zä mi nu yø fariseo ngue bi n'øthe ra Jesús, bi ma p'uya. Bi 'yøtra junta. 'Dap'u bi mpetihä yø ja'j ra Herodes, bi zänni ha di japi da hyo ra Jesús.

Ra Jesús mahømbi 'yøthe xangu yø därkehi.

⁷⁻⁸ Ra Jesús bi me yø xädi, i map'u ja ra nenzabi Galilea. Pē xandøngu yø ja'j bi denni, porque øhyø ja'j ngue øtyø milagro ra Jesús. Nuya yø ja'j ya, yø mmøngu 'da p'u ja ra häi Galilea, yø mmøngu 'da p'u ja ra hñini Jerusalén, yø mmøngu 'da p'u ja ra häi Judea, yø mmøngu 'da p'u ja ra häi Idumea, yø mmøngu 'da p'u man'na nguadi ra dathe Jordán, xangu mi'da yø hñini ja'u yø häi ha ja ra hñini Tiro 'nehra hñini Sidón, gä ja bi 'yēp'u yø ja'j. ⁹⁻¹⁰ Xangu yø därkehi bi zøp'u mi 'bahra Jesús. Gä bi 'yøthe, asta di ntøtyø ja'j ngue nne da zømp'u 'bahra Jesús. Porque høntho da därpa rá he ra Jesús, 'bexi sä ha hembyø ja'j. Janangue bi xihyø xädi ra Jesús ngue di nsä n'na ra barco, ja da yarbua. Porque hingä mbønnbua ngue ni mantho di mpeti mi'da yø ja'j. ¹¹ Xquet'a 'bap'u 'da yø ja'j ngue n'youi yø t'onthi. Nu'mø bi guarbu 'bähra Jesús, ra ts'onthi di japra ja'j ngue ndantyøhmü. 'Nē di japi ngue nts'edi ga ya ra ja'j, i enä:

—Gue'e rá Ts'ant'u'i Oja —i embi.

12 Pɛ ra Jesús janjuan̄i ngue di hejpi ngue h̄inda ma te'o.

Ra Jesús bi 'yɛxi 'dɛma yoho yø x̄adi.

13 M'mefa p'uya, bi map'u bi ja n'na ra nyun̄i ra Jesús. Bi zohn̄i hanḡu bi neprá mm̄ai d̄a zofu ngue bi map'u 'b̄ui. 14 Ja bi zipp̄u 'dɛ'ma yonc'ɛi yø x̄adi, bi 'yɛts'i ngue 'dap'u d̄i n'youi. Guehya d̄a m̄ɛnh̄ni d̄i map'u ja yø hn̄ini ngue d̄a xihyø ja i rá hya Oja. 15 Bi unna ts'edi ngue d̄a z̄a d̄a 'yøthe yø d̄arquɛh̄i, 'nɛ d̄a 'yøthe yø ja i n'youi yø ts'onthi. 16 Ja ua yø thuh̄u ya 'dɛ'ma yonc'ɛi bi thanh̄ni: ra Simu nuna i nh̄ta m'mefa ngue i Bɛdu, 17 ra Jacobo, 'nɛhra Xuua guehya yø ts'ant'u ra Zebedeo ya, 'nɛ guehya i h̄utra Jesús ngue ra Boanerges porque nuna ra hya na, i nne d̄a ma ngue ya manzaqui, ɛntho ra nḡani 'mø ya, 18 ra Andre, ra Lipe, ra Bartolomé, ra Mateo, ra Toma, ra Jacobo nuna rá ts'ant'u ra Alfeo, ra Tadeo, 'nɛhna man'na ra Simu yø n'yohu yø ja i n'youi ra partido ngue ra cananista, 19 ra Judas Iscariote nuna bi d̄a ra Jesús.

'Nu'u yø mɛni ra Jesús bi ma ngue d̄a sipp̄u ha 'b̄uhyø ja'i.

Nuna ra Jesús, m̄i juadi bi 'yɛxyø n'yohu ja ngue d̄a mɛp'u d̄i ma, i ma rá ngu p'uya, 'dap'u n̄i 'yo. 20 M̄i zonn̄a ngu p'uya, mañombi mp̄eti xand̄ongu yø ja'i, asta x̄inga mbongui ra ora d̄a ziui ra hmɛ yø x̄adi ra Jesús. 21 M̄i 'yøhyø mɛni'a te øtra Jesús, bi ma p'uya ngue xtábá nzipp̄u ha 'b̄uhyø ja'i. I ɛna:

—H̄antho s̄h̄rá nloco'a —ɛnyø mɛni.

Nu'u yø x̄annbate ngue ra ley embi ngue ra zithu f̄ats'i te øtra Jesús.

22 Nu'a ga mman̄yø ja'i te øtra Jesús, nu'u yø x̄annbate ngue ra ley xp̄i 'yɛ'a Jerusalén, bi 'yɛn'u p'uya:

—Nuna ra n'yohu na, ra zithu n'youi na. Porque nu'a ra zithu rá hmu yø ts'onthi, gue'a d̄i hatra ts'edi'a ngue s̄a øthe yø ja i n'youi yø ts'onthi.

23 Janangue nu'mø m̄i dahra Jesús, bi 'yɛmbi:

—Guí pahma ngue nu'u yø ts'onthi n'youi yø ja'i, gue'u yø m̄efi ra zithu'u. Pɛ h̄inda ne ra zithu di hejpasɛ yø m̄efi. 24 Xip'u ha d̄i manda n'na ra dast'abi, nu'mø d̄i ndunhyø ja'i, h̄injam'mø d̄a z̄a d̄a zehyø hya. 25 Xip'u ja n'na ra ngu ya, nu'mø d̄i ns̄asɛ yø ja'i 'b̄ɛp'u, d̄a 'yɛhra pa d̄i n'uɛni. 26 Njarb̄atho na ra hya d̄i xi'aha ya. Xi'mø ngue di hejpasɛ yø m̄efi ra zithu, ya rá 'bɛfise di ts'on̄i. 27 Xi n'na ra n'yohu xanzaqui, 'b̄u'ambo rá ngu, h̄inda z̄a to d̄a yut'ambo rá ngu ngue d̄a jejpi te p̄ets'i. Nu'mø d̄a thutra mm̄ɛnn̄igu, gue'mø d̄a z̄a to d̄a yut'ambo 'mø. D̄i njad̄a p'uya, d̄i tut'á ra zithu d̄i manda yø ts'onthi, janangue s̄a d̄i øthe yø ja i n'youi yø ts'onthi. 28 A nuyá, dami pahma ngue majuan̄i na ra hya ja ua, ngue nu'a te ḡama ts'oqui øtyø ja'i, d̄a gue'a te ḡama hya man'u ga ya yø ja'i, d̄a z̄a d̄i mpunn̄bi. 29 Pɛ nu ra ja'i d̄a nømman'u ra Esp̄iritu Santo, ya h̄indi punn̄ba Oja.

30 Nguna ra nya bi man̄a Jesús, porque ɛmbyø ja'i ngue ra zithu f̄ats'i te øtra Jesús.

Bi man̄a Jesús ndana gue'a d̄a b̄oni ngue d̄a 'yø'te tengutho 'mø drá mɛni.

31 Nu'a ra ora'a p'uya, nuna ra Jesús bi zøhrá mamá 'nɛhyø n'yohu 'b̄äp'u thi. Bi manda bá ts'o ra Jesús ngue d̄i nyau. 32 Xangu yø ja'i d̄i mäsp̄u 'b̄h̄ra Jesús. Bi t'ɛmbuya:

—N̄i mamá 'nɛ n̄i n'yohu 'b̄äcua thi, i nzo'i ngue guí nyau 'na —bi t'ɛmbi.

33 M̄i dahra Jesús, bi 'yɛntho:

—Ma ga xi'ahu ndana ma mamá, ndana ma n'yohu —bi 'yɛna.

34 Bi hyetyo ja'i di mäspu 'bui, bi 'yembüya:

—'Bucua ya yø ja'i di nnøpe ngue ma mamá, di nnøpe ngue ma n'yohu.

35 Porque nuya yø ja'i di ho da 'yörpabi rá pähä Oja, guehya εntho ma mamá ya, ogue ma n'yohu ya, ogue ma nju.

4

Ra Jesús i hyejpa ra hya n'na ra momhmudä.

1 Man'na ndi p'uya, nup'u ja ra nenzabi Galilea, bi xännba ra hya yø ja'i ra Jesús. Pe mandøngu dyø ja'i bi mpeti p'u ha 'bui. Janangue bi yurbu ja n'na ra barco ja bá mjp'u. Bi zoquits'u ra nenzabi, i ma mbo ra dehe. Gätho yø ja'i 'bu'a nenzabi. 2 Xangu yø hya bi xännba yø ja'i, honi te gui hyejpa yø hya xifi. Nguna n'na ra hya bi hyequi, bi 'yembyø ja'i:

3 —Dami 'yörpabu ra güenda xändonho ya yø hya ga xi'ahu ya. N'na ra n'yohu bi ma da ponna trigo. 4 Nup'u bi thogui ngue ponyø hmudä, bi zop'u ja ra 'yu 'da yø hmudä. Bi map'u yø ts'int's'u ngue bi za yø hmudä. 5 Mi'da yø hmudä bi moni, bi zop'u hingui pidi ra häi ngue o ra do. Guehya yø hmudä n'nahmantho bi bøts'e ngue hingui pidi ra häi p'u bi zo. 6 Hinga ya mbo pa yø yu. Nu'mø bá pøxra hyadi, bi 'yuhyø hmudä ya xi bøts'e. 7 Mi'da yø hmudä bi zop'u ja yø 'uini. Mi nte yø 'uini p'uya, bi ts'onhyø hmudä ngue bi hyøt'ambo. Ya himbi nja yø hmudä. 8 Mi'da yø hmudä bi zop'u ja ra hoga häi. Nu'mø mi bøts'e, mazihotho gui nequi. Mi nja p'uya, 'date ma'det'a bi bøni ngue n'na mhmudä. Mi'da p'uya, hyate bi bøni ngue n'na mhmudä. Mi'da p'uya, n'na ciento bi bøni. 9 A nuyá, di nja ni gu ngue gui 'yøhmü na ra hya di mmangä ya —bi 'yenna Jesús.

Ra Jesús bi ma hanja ngue honi te gui hyejpa ra hya xihyø ja'i.

10 Ya 'yo pa gätho yø ja'i p'uya. Nu'u 'de'ma yoho yø xädi ra Jesús bi guarbu 'bäi, da guehyø ja'i nu'u tobe 'burpu bi guat'i. Bi 'yännbüya te ga mbønya yø hya xi hyequi. 11 Ra Jesús bi 'yembi:

—Nuya yø hya hingui fadi ha di manda Oja yø ja'i, i nne Oja ngue da dinni mmäihü hanja ya yø hya ya. Pe nu'u mi'da yø ja'i, guehya di honi te dadi hyejpa yø hya di xifi. 12 Nu te gä nnu ya yø ja'i ya, εntho 'mø hinte bi nu. Nuya yø hya øde di mmangä, εntho 'mø hin tema hya bi 'yøde. Gue'a di siguetho ra nts'ø ga 'yo'a. Oja p'uya, ya hindü pünba yø ts'oqui yø ja'i.

Ra Jesús bi ma te ni bønya yø hya bi hyejpa ra momhmudä.

13 Ra Jesús bi 'yembyø ja'i yau:

—Xquet'a 'ne'ahu hingui pahmu te ni bønya yø hya dadi hyecä 'mø. ¿Pe hague gdä japi da dinni mmäihü te ni bønya yø hya ga hyecä mahøn'a 'mø?

14 Nuna ra momhmudä di mmangä, guehna ra ja'i pap'u buhyø ja'i ngue bi mmambrä hya Oja na. 15 Nuya yø ja'i ngue høntho bi 'yøhra hya, guehya gui nhyejpi ngue ra nen'yu p'u bi zo yø hmudä ya. Høntho juadi bi 'yøhra hya, bi map'u ra zithu, bi japi bi pumbeni ra hya xi 'yøde. 16 Mi'da yø ja'i, gui nhyejpa ra häi hingui pidi ngue mi o ra do p'u bi zo yø hmudä. Mi zä mi 'yøhra hya yø ja'i, janjuani di johya ngue bi nu manho. 17 Guehya yø ja'i himbi bent'i xanho ra hya ya. Zits'atho honi ha di hyep'u ra hya. Nu'mø bi ts'ui ngue ra hya εc'ei, 'bexi cohyø mmü. 18 Mi'da yø ja'i p'uya, gui nhyejpabi ra häi ngue ja yø 'uini p'u bi zo yø hmudä. Guehya yø ja'i bi 'yøde hanja ra hya ya. 19 Pe nu'a te yø befi i ja n'na pa ngu n'na pa, høndyø 'befi ni ma yø mmü yø ja'i. Di ja ndümmei honi ha di mmemmeti. Hinga ngut'a te gä sänni da 'yøt'e. Ya hin tema ntho bi 'yörpabi na ra hya bi 'yøde. 20 Pe mi'da yø ja'i gui nhyejpa ra hoga häi p'u bi

zo yø hmudä. Nu'mø mi 'yøhrä hoga 'da'yo hya, bi nu manho. Bi 'yørpabi ra nho na ra hya bi 'yøde. Pe 'ba i'da yø ja'i ngue mathoguitho bi 'yørpabi ra nho ra hya bi 'yøde.

Ra Jesús bi hyejpa ra hya n'na ra nyot'i.

²¹ Mahømbi 'yεmbyø ja'i ra Jesús:

—Xi'mø ngue ha ra nyot'i n'na ra ja'i, nu'a ra nyot'i ha, hinda gombu ja ra huada. 'Ne hinda hyøt'a 'bit'ots'i. Sinoque da hyøxpü ja ra nthøxanyot'i n'namhma di yot'i xanho mbo ra ngu. ²² Njarbætho ya yø hya hingui fadi hanja ya. Zi yohotho yø ja'i tinyø mmui hanja ra hya. Pe da 'yεhrä pa ngue gätho yø ja'i da badi hanja ra hya. ²³ Di nja ni gu ngue gui 'yøhmü ya yø hya di mmangä.

²⁴ Mahømbi 'yεmbyø ja'i ra Jesús:

—Damü 'yεt'ammuihu teni bønya yø hya di mmangä. Nu'mø gui 'yørpahu masu ya yø hya ya, da dinni mmuihu xanho hanja ra hya. ²⁵ A nu ra ja'i da dini xanho ra mmui hanja ra hya, da mäx Oja ngue man'na di bahra hya. Pe nu ra ja'i hingui nne da 'yørpabi masu ra hya di mma, nu'a zits'u ra hya padi, da thanbji.

Ra Jesús bi hyejpa ra hya n'na ra hmudä 'mø bi thuhu.

²⁶ Ra Jesús bi 'yεna:

—Nua yø ja'i di manda Oja, gui nhyejpi tengutho 'mø bi thu'a n'na ra hmudä. ²⁷ Nu ra ja'i bi duhra hmudä, di sigue di mpetho mente 'danyø pa brä o häi ra hmudä, sär'mø da bogui, da bøxpüya. Pe nuna ra ja'i bi duhra hmudä, hingui padi hanja ngue bá te ra hmudä. ²⁸ Porque ra häi øt'e ngue da bohra hmudä, da bøts'e, di ndaxi, da 'yot'i. ²⁹ Nu'mø bi 'yot'i, da soqui.

Ra Jesús bi hyejpa ra hya n'na mhmudä ra mostasa.

³⁰ Mahømbi 'yεmbyø ja'i ra Jesús:

—Mahønga hycä man'na ra hya ya. Ma ga xän'nahü ha di njap'u di nxandyø ja'i da zo rá 'yε Oja ya. ³¹ Nup'u rá mædi, tengutho n'na zihmudä ra mostasa, ngue man'na zitchu ngue gätho mi'da yø hmudä ja ua ja ra ximhäi. ³² Pe nu'mø bi ma nthuhu na ra hmudä na, man'na tate ra dat'o ngue gätho mi'da yø c'ani i ja. Nup'u ja yø 'yεt'o, ja ørbu yø 'bafi yø ts'int's'u.

³³ Xangu yø hya bi hycra Jesús. I honnbi ndana ra hya da dini xanho p'u ja yø mmui yø ja'i, gue'a xännbabi'a. ³⁴ Nu'mø yaseui yø xädi p'uya, i xifi te ga mbønyø hya di hycqui. Pe nu'mø gue'u mi'da yø ja'i xännbabi ra hya, guehya honi te gui hyejpa yø hya xännbabi ya.

Ra Jesús bi säyabi ra ndahi conyø funthe.

³⁵ Mi dähra nde'a ra pa'a, bi 'yεmbyø xädi ra Jesús:

—A nuyä, ma ga 'dasu ra zabi gdä mähä man'na nguadi.

³⁶ Nu'u yø xädi ra Jesús, mi juadi bi 'yεhyø ja'i, bi yarbü ja ra barco mi o ra Jesús, bi ma. Bi mähä mi'da yø barco mi jap'u. ³⁷ Nup'u ja ra zabi, bi nanga n'na ra ndate ndahi. Nu'u yø funthe nangui, so mbo ra barco. Janangue ya nne da thuntra barco ngue'a ga nyu. ³⁸ Pe ra Jesús mambi oxpü ja n'na ra nhudi jap'u ja rá xætha ra barco ngue aha. Nu'u yø xädi p'uya, bá äp'u bi aha, bi 'yεmbji:

—Ague grä xännbate, ya ga tuhü. Nu'a'i p'uya, gui atho —bi 'yεmbji.

³⁹ Mi nangra Jesús, bi hejpabi ra ndahi 'nεhyø funthe. Bi xifi ngue di nsäya. 'Bexque'a ra ora'a p'uya, ga bi nsäya. ⁴⁰ Pe ra Jesús bi 'yεmbyø xädi:

—¿Hanja ngue gui suhu? ¿Ua hingui εc'ei ngue ga fäxahu? —bi 'yεmbji.

41 Mi nu yø xädi ra Jesús ngue te bi 'yøt'e, bi ntinnbatho yø ts'u mi ja. Di n'yembji n'na ngu n'na p'uya:

—¿Te'o ni n'yohu na n'yø? Asta ra ndahj n'nehra dehe εc'εi 'mø bi zofo —di n'yembji.

5

Ra Jesús bi 'yøthe n'na ra n'yohu mi n'youi yø ts'onthi.

1 Mi zøm man'na nguadi ra zabi, ja ra häi ni hu ngue Gadara. 2-3 Høntho bi bøm'p'u ja ra barco ra Jesús, ya xpä ep'u n'na ra n'yohu mi n'youi ra ts'onthi. Nuna ra n'yohu na, mi nno'pa ngu p'u ja yø n'o yø ánima. Madague'a nthat'i conyo cadena, pe xejtho. Janangue ya hñjongui sä da zammj. 4 Xangu yø nñidi ngue nthat'i yø 'ye 'nehyø gua conyo cadena. Pe xejtho, hñngui hát'i da zammj. 5 Ra pa ra xui 'yo dapo, bi 'yop'u ha o yø ánima, i mafi hapu ni ma. 'Ne xa nguahyø nsä'mi rá do'yo ngue di nte yø do. 6 Yap'atho mambá εhe, pe mi hyandra Jesús. Bi ntihi i ndantyøhmü p'u 'bäi. 7 Ra ndøts'edi i zofo, bi 'yembji:

—Ague Jesús, rá Ts'ant'u'i Oja nuna jase rá ts'edi, ¿hanja ngue gadi nthint'ua di 'bui? Nguet'Oja'i, 'yo gadi angui.

8 Nguna ra hya bi manna n'yohu, porque ya xi xihra ts'onthi ra Jesús ngue da hyep'u ra n'yohu n'youi. 9 Ra Jesús bi 'yembji:

—¿Teni hu'i?

Ra n'yohu p'uya bi 'yena:

—Nná hugä ngue yø mmundotho gähe, porque xangugähe —bi 'yembji.

10 Nu'u yø ts'onthi p'uya, bi xihra Jesús ngue nup'u mi 'bui, hñga yap'atho da menhni. 11 Ja mi 'yorbatho n'na 'bui yø ts'adi, ma'yoni p'u bi ja ra nguanj.

12 Nu'u yø ts'onthi p'uya, bi 'yembrä Jesús:

—Damj 'dace ra nt'edi ga cat'ähe p'u ja yø mmäi yø ts'adi bi 'yo nu —bi 'yembji.

13 Ra Jesús bi unna nt'edi yø ts'onthi ngue ja i map'u. Janangue bi hyep'u ra n'yohu mi n'youi, bi ma, i ncarbä ja yø mmäi yø ts'adi p'uya. Nu'u yø ts'adi mi jua'i yo mahuahj. Bi ga ra 'dih yø ts'adi p'uya, bi nhyorbä ja ra zabi. Gä ja bi jabra ra dehe.

14 Nu'u mi fähyø ts'adi p'uya, bi nsu 'mø mi nu te bi nja. N'na 'dihitho bi map'u bi ja ra hñinj ngue bá ma te bi nja. Da gue'u yø ja'i 'da'a n'nannj bi 'bui, gä bá xifi. Mi 'yøhyø ja'i'a te bi nja, mandøngu dyø ja'i bá εhe da nu. 15 Mi zonyø ja'i p'u 'bähra Jesús, 'dap'u 'bähmi'a ra n'yohu mi n'youi yø ts'onthi. Ya hñte di ja, ya he ra ulu, ya xi dits'i. Pe bi zu yø ja'i'a te xi nja. 16 Nuya yø ja'i xi nuse'a te xi thohra n'yohu mi n'youi yø ts'onthi, 'ne'a te xi thohyø ts'adi, gä xihyø ja'i nuya ja søhø. 17 Yø ja'i p'uya, bi xihra Jesús ngue da ma.

18 Janangue mahømbi yarbu ja ra barco ra Jesús ngue da ma. Nu'a ra n'yohu mi n'youi yø ts'onthi, bi xihra Jesús ngue xtä mmp'u ni ma. 19 Pe hñmbj nepra Jesús, sinoque bi 'yembji:

—Man'na xanho ni ma ni ngu. Damj xihni meñi te dá øt'a'i. Xihni amigo. Damj xifi ha bi nja ngue bi huεc'a'i Oja bi 'yøthe'i —bi 'yembji.

20 Bi ma ra n'yohu p'uya, bi n'yo gätho p'u ja yø hñinj Decápolis, xifi gätho yø ja'i te xi 'yørpabi ra Jesús. Nu to gä bi 'yøde te xi 'yøtra Jesús, gä di 'yøtho.

Ra Jairo bi zixra Jesús ngue da øthebi rá t'ixu.

21 Mi zømman'na nguadi ra zabi ra Jesús, xandøngu yø ja'i hømbj mpeti. 22 Bi zø'a n'na ra n'yohu 'bet'o ngue di manda p'u ja ra nija p'uya, ni hu ngue ra Jairo. Bi ndantyøhmü p'u 'bähra Jesús. 23 Janjuanj ngue äpra mate, bi 'yembji:

—Nugä nnä ehε ga xi'i ngue ma t'ixu dí si, ya pa man'u, ya ja ngue da du. Xi'mø gui 'yørca ra mate ga mme, gui japni 'ye p'u ja rá do'yo, janangue da zá ra n'u hεmbi.

²⁴ Nuna ra Jesús bi me na ra n'yohu bi zits'i. Xangu mi'da yø ja'i bi denni asta di ntørbu ja ra 'yu.

²⁵ Nu'u yø ja'i ni denna Jesús, n'youi p'u n'na ra xisu ngue ya n'ne ma yonjeya mi hεmbra m'mäcji. ²⁶ Nuna ra xisu mađi hyenni, xandøngu rá mεnyu xi uni ngue honyø 'yøthe da 'yøthe. Ya xi uni gätho'a te mi pets'i, porque nne ngue da zá te hεmbi. Pe hin'i zá'a ngue mađi n'yøthe. Sinoque man'na man'i ma man'u. ²⁷⁻²⁸ Mi zá mi 'yøhna ra xisu ngue øtyø milagro ra Jesús, bi 'yenna xisu p'uya: “Nu'mø ga thärpabi rá he ra Jesús, da zägui”, bi 'yena. Janangue bi nthinnbu ha mma yø ja'i p'uya, asta gue'mø mi guatra Jesús ngue bi därpa rá he. ²⁹ Ngu'i därpa rá he p'uya, 'bexpi nsäya ra ji, bi zá ra n'u mi hεmbra xisu. ³⁰ Mi bahra Jesús ngue bi zá n'na nc'ei conná ts'edi, bi m'mä p'uya ngue hεtyø ja'i. Bi 'yεmbi:

—¿Te'o bi därcaqui ma he? —bi 'yεmbyø ja'i.

³¹ Bi 'yεm'mø mi dahyø xädi ra Jesús:

—Gui änni to bi dät'a ni he. Conque gui nnu ngue xandøngu yø ja'i di ntøt'ua nnä mähä —bi 'yεmbi.

³² Pe ra Jesús bi sigue di za di hεti yø ja'i, ngue nne da bađi te'o bi dädi.

³³ Nu'a ra xisu p'uya, ya pađi te xi 'yøt'e, mmap'u p'uya ni huaqui ngue su. Bi ndantyøhmü p'u 'bähra Jesús. Bi xi'a njuani ngue xi därpabi rá he. ³⁴ Nuna ra Jesús bi 'yεmbi:

—Ague t'ixu, ya bi zá'i ngue gá 'yεc'ei ngue di zá'i comma ts'edigä. Ni ma ya, da hyu ni mmai ngue bi zá'i —bi 'yεmbi.

³⁵ Nuna ra Jesús, mεnte yaui ra xisu mađi hyenni, bi zø hman'na nc'ei bá nεxpü ja rá ngu ra Jairo, bi 'yεmbra Jairo:

—Ya bi du ni t'ixu n'yø, 'yon'i mantho gui sixra xänbäte —bi 'yεmbi.

³⁶ Nuna ra hya bi sihra Jairo, bi 'yøhra Jesús, pe hingui ørpatho masu. Sinoque bi 'yεmbra Jairo:

—'Yo sä gui su'a si'i ngue bi du ni t'ixu. Sinoque dami 'yεc'ei gui ngue da zá ga fäxa'i —bi 'yεmbi.

³⁷ Ya hımbi nepe xta thogui gätho yø ja'i. Sinoque høndra Bedu bi zits'i, co 'nehya yonc'ei di n'yohu, ra Xuua 'nehra Jacobo. ³⁸ Mi zømp'u ja rá ngu ra Jairo p'uya, ya zonyø ja'i, tär'man'u yø mmai ngue ya xi du ra hmute. ³⁹ Pe ngu'i zønna Jesús, bi yat'ambo, bi 'yεmbyø ja'i:

—¿Te 'be'a gui øthu ua gadi yännihü? 'Yon'i mantho gui zomhmü. Nuna ra hmute hingui tu na, i atho na.

⁴⁰ Pe nuya yø ja'i yaui ra Jesús, i thentho, porque pađi ngue ya xi du ra hmute. Mi bøn'athi gätho yø ja'i p'uya, ra Jesús bi thop'u brä 'benna hmute. Ni n'youi rá papá ra hmute 'nehra mamá. Co 'ne'u yø xädi ni n'youi. ⁴¹ Ra Jesús bi bennba rá 'ye ra hmute xi du, bi 'yεmbi:

—Talita cumi —bi 'yεmbi.

Nuna ra hya na p'uya, i nne da ma ngue ena: “Ague grá hmute, dí xi'i, dami nangu”. ⁴² Høntho bi manna ra hya na p'uya, 'bexpi nangra hmute, bi n'yo. Ra hmute p'uya, ya 'de'ma yonjeya mi 'bu. Nuya bi nüp'u bi bεnnäte ra hmute, di 'yøtho. ⁴³ Pe ra Jesús εmmei di hejpa yø ja'i ngue hınjonda ma te bi 'yøt'e. Bi manda p'uya ngue di t'unna hmε da zi ra hmute.

6

Nu'ɥ yø mmɛnguhɥ rɔ Jesúſ hɪngui ɛc'ɛi te øt'e.

¹ Mambá ɛp'ɥ ja rá ngu rɔ Jairo rɔ Jesúſ, i map'ɥ ja rá häi bá nte, bi mɛ yø xädi. ² Nu'mø rɔ pa säya yø ja'i p'ɥya, pap'ɥ ja rɔ nɪja rɔ Jesúſ, ngue bi xännbabi rɔ hya yø ja'i. Xangu yø ja'i øxra hya bi ma. Pɛ gä di 'yødyø ja'i hanja'a rɔ hya øde, di n'yɛmbi:

—¿Haru go bá ha'a rɔ hya xännbate na rɔ n'yohu ya ua? ¿Hague go gá mba'a rɔ hya padi? ¿Hague gá nzá øtyø milagro? ³ Conque guehna rɔ yaxi rá ts'ant'ɥ rɔ Maya na. Yø n'yohu p'ɥya, guehna rɔ Jacobo, 'nɛhra José, 'nɛhra Judas, 'nɛhra Simu. Yø nju p'ɥya, gá 'dadua rɔ hnɪni dí 'bɥhmɥ.

Janangue ɛmbyø ja'i ngue to bi zä man'yohu na rɔ Jesúſ. Hɪngui ørpatho masu yø ja'i rɔ hya xifi. ⁴ Pɛ bi 'yɛmbyø ja'i rɔ Jesúſ:

—Gátho yø pøngahya Oja n'nanni ni 'yɛhɛ, gá hnu mansu. Pɛ nu'ɥ yø mmɛnguhɥ yø pøngahya, hɪngui nnu mansu. Ni xinga gue'ɥ to 'bɥp'ɥ ja rá ngu rɔ pøngahya di nnu mansu.

⁵ Ja bi njap'ɥ ngue hɪmbi zä xta 'yøt'e xangu yø milagro rɔ Jesúſ. Høndi zi hangutho yø dárquɛhi bi japrá 'yɛ ngue bi 'yøthe. ⁶ Di 'yødra Jesúſ hanja ngue hɪngui ɛc'ɛi yø mmɛngui.

Nu'ɥ 'dɛ'ma yoho yø xädi rɔ Jesúſ, bi 'yet'i ngue dɔ xännba rɔ hya yø ja'i.

Mi bømp'ɥ ja rɔ hnɪni mi 'bɥhra Jesúſ, bi ma bá n'yop'ɥ ja yø hnɪni, manyarbu i ma ngue xännba rɔ hya yø ja'i. ⁷ Nuya 'dɛ'ma yoho yø xädi ya xi huanhni, bi zofø ngue dɔ mɛnnbɥ ja yø hnɪni. Bi xifi ngue yø yonc'ɛi p'ɥ dɔ ma. Bi unna ts'edi ngue dɔ 'yøthe yø ja'i n'youi yø ts'onthi. ⁸ Bi xi p'ɥya, ngue hɪn teni buxa dɔ gats'i. 'Nɛ hɪn tema thuhmɛ dɔ hyats'i. 'Nɛ hɪn tema mɛnyu dɔ hyats'i. Sinoque høndra tøhø dɔ hyats'i. ⁹ Bi xifi ngue dɔ gaxyø thɪxfani 'nɛ hɪnda gaxrá mponi. ¹⁰ Bi sigue bi 'yɛmbi:

—Nu'mø gá sømhmu p'ɥ ja n'na rɔ hnɪni, nu'mø to dɔ zixahu rá ngu ngue di säya'ahu, ja m'mɥhmɥ p'ɥ ja rɔ ngu di n'na'ahu rɔ ts'äya, asta gue'mø guá ɛhmɥ. ¹¹ Nup'ɥ ja n'na rɔ hnɪni gui sømhmu, 'nɛ hɪndi n'na'ahu rɔ ts'äya, ogue hɪnjonda 'yøt'ahu masu, dami thogui, gdɪ máhä n'nanni rɔ hnɪni. Pɛ dami huamhmra fonthäi di n'youi ni mbonguahɥ, gue'a rɔ hmɛya'a ngue ya dɔ thɛp'ɥ ya yø ja'i hɪmbi 'yøt'ahu masu.

¹² Nu'ɥ yø xädi rɔ Jesúſ bi ma bá n'yop'ɥ ja yø hnɪni. I xihyø ja'i ngue dɔ hyɛp'ɥ rɔ nts'o gá 'yo. ¹³ Xangu yø nniði bi 'yøthe yø ja'i n'youi yø ts'onthi. Nu'mø bi gosapabi rɔ aceite yø dárquɛhi, 'bexi sä ha hɛmbi.

Rɔ Herodes ɛmbi ngue nuna rɔ Jesúſ, gue'a rɔ Xuua mi øtra nxixya.

¹⁴ Nuna rɔ dast'abi Herodes mi 'yøde te mmanyø ja'i ngue xangu yø milagro øtra Jesúſ. Bi 'yɛmp'ɥya:

—Nugä dí ɛna ngue xpí bɛnnate'a rɔ Xuua mi øtra nxixya. Janangue sä øtyø milagro —bi 'yɛna.

¹⁵ Mi'da yø ja'i p'ɥya bi 'yɛna:

—Nuna rɔ n'yohu i hma, rá nɛɛgui guehna rɔ pøngahya Elías.

Pɛ mi'da yø ja'i p'ɥya, bi 'yɛna:

—Nugä dí ɛna ngue 'bai toni pøngahya Oja na.

¹⁶ Rɔ Herodes bi 'yɛn'a p'ɥya:

—Pɛ nugä dí ɛna ngue gue'a rɔ Xuua mi øtra nxixya xpí bɛnnate ya. Porque nuna rɔ Xuua, guehna dɔ mandagä bi thejpati rá ya na.

Ja mmangua ya ha bi nja ngue bi du rɔ Xuua mi øtra nxixya.

17 Nu'mø yø pa xā thogui, bi manda ra Herodes ngue bi mbentra Xuua, bi dut'i conyø cadena bi got'a fādi. Bi ũpi ngue nuna ra Xuua ya xi xihra Herodes ngue hingui ho di m'mahmi na rá 'bepo Herodías nuna mará xisu na rá n'yohu Lipe. 18 Nuna ra Xuua, xi 'yembra Herodes: "Hin'ya na nt'edi guí m'mahmi ni 'bepo", xi 'yembi.

19 Mi 'yohra xisu na ra hya mmanna Xuua, bi mbøcua ra xisu, i sūhra Xuua ngue'a te ra hya bi mā. I nnepe ngue da tho ra Xuua. 20 Pe ra Herodes hingui nne da hyo, porque nnu mansu na ra Xuua, 'ne parpi ngue ra hoga n'yohu. Nu'a te ra hya mi mmanna Xuua, mādi ho da 'yøde, pe mi yobentiho ha ga 'yøde te gāma hya mmanna Xuua. 21 Pe nuna ra Herodías bi dini ha di japa Xuua nuna sui. Mi zøhra pa bi nsännigo ra Herodes. Bi zonhyø mmist'abiui ngue bi 'yørpabi ra nts'ihme. Gātho yø hmu yø soldado, gā bi zofo. Nup'u ja ra hāi Galilea, gātho'u yø ja'i hnu mansu p'u ja yø hñini, gā bi zofo. 22 Nuna rá t'ixu ra Herodías, bi yarbū 'bahyø ja'i xi petra Herodes ngue sännigo, bi mahra hñei p'uya. Ra Herodes co gātho yø ja'i bi ho te øtra hmute. Janangue bi 'yembra hmute ra Herodes: "Nu'mø tema cosa gui 'yāqui, nugā gā 'da'i", bi 'yembi. 23 Ra Herodes bi 'yexa ntestigo Oja ngue majuaní di unna hmute'a te gāma cosa da 'yāpi, maɖague'a di un maɖe'a te gā pets'i. 24 Ra hmute p'uya, hinga 'bexpi xifi te 'be'a nne da 'yāpi. Sinoque 'be bá ännā mamá. Bi 'yembi: "Ague mamá, ¿tení 'be'a gā ädi?" Nu'a rá mamá ra hmute p'uya, bi 'yembi: "Damí 'yāpya ngue di 'da'i rá ya ra Xuua mi øtra nxixya", bi 'yembi. 25 Nu'a ra hmute p'uya, bi mengui, i ma mbo, ngue bá embra dast'abi: "Nu'a rá ya ra Xuua mi øtra nxixya ya, damí 'daqui, di o n'na ra mohi", bi 'yembi.

26 Mi zā mi 'yøde te 'be'a t'āpra dast'abi, mambi dūdrā mmui. Pe ya xi mā ngue di unna hmute'a te da 'yāpi. Yø ja'i 'bup'u ha mi 'bui, gā xi 'yøde te xi mā. Bi manda p'uya ngue bi t'unna hmute'a te ädi. 27-28 Bi 'yet'a n'na ra soldado da hejpa rá ya ra Xuua p'u ja ra fādi p'uya. Bá jät'a n'na ra mohi, bi t'unna hmute. Ra hmute p'uya, bi dāpra mambá'a ra ya bi t'unni. 29 Mi bahyø xādi ra Xuua ngue ya bi dū, bi ma bá hannbā rá do'yo ra ánima ngue bi 'yāgui.

Ra Jesús bi 'yø't'e ngue bi nsihme cat'a mahuañi ma'yohu.

30 Mambá pengyø xādi ra Jesús ngue bá manna hya p'u ja yø hñini, bi dāpra güenda te xi 'yø't'e, bi dāpra güenda tema hya xi nxännbate. 31 Nu'u yø pa'u, ni ma ni 'yehyø ja'i p'u 'bahra Jesús. Nuna ra Jesús co 'nehyø xādi, ni xingra hme da mbongui ra ora da zi. Janangue bi 'yembyø xādi:

—A nuyá, ma gā mmähā p'u hñino'o yø ja'i ya, n'namhma gā nsāyahu zits'u.

32 Bi yarbū ja n'na ra barco ra Jesús conyø xādi, i map'u hñjongui 'bui.

33 Xangu yø ja'i bi nu'mø mi ma ra barco, pe paɖi te'o ni op'u ja ra barco. Bi ma yø ja'i p'uya, ni n'yoguatho, bi denña nenzabi. Nup'u ja yø hñini thohyø ja'i, i ter'mi'da yø ja'i, mandøngurbu ni ma yø ja'i. M'met'o bi zonyø ja'i p'u ha ja ngue da zønna barco. 34 Mi zøhra barco bá o ra Jesús, bi bøni. Pe ya mandøngu dyø ja'i 'bup'u. Bi huejpya, porque yø ja'i 'bui tengutho yø de'yo 'mo hñino'o to da mādi, njarbutho. Janangue ndø ya'atho ra ora bi xännbabi ra hya yø ja'i ra Jesús. 35 Ya ni ma di nde p'uya, bi guatyø xādi ra Jesús, bi 'yembi:

—Ya bi nde, 'ne nuua dí 'bahmu ra dapo ua. 36 Damí 'yehyø ja'i, n'namhma da map'u bí ja yø hñini, da dānse ra hme da zi.

37 Bi 'yembyø xādi ra Jesús:

—Damí unhnu ra hme da zi yø ja'i —bi 'yembi.

Nu'u yø xādi p'uya, bi 'yembi:

—¿Haru gue ga hahu'a yo ciento ma pa ra nzābi ngue ga tāmpha ra hme da zi yø ja'i 'bucua? —bi 'yembi.

³⁸ Mähømbi 'yεmbyø xädi ra Jesús:

—Damí nu hangü yø thuhmε guí hahü.

Nu'ü yø xädi p'üya, bi nu hangü yø thuhmε hä. Bi 'yεmbüya:

—Ja ua cat'a yø thuhmε 'nε yoho yø huä.

³⁹ Ra Jesús bi 'yεmbyø xädi yaui:

—Damí xihmü yø ja'í da mücua ja ra 'batha. Da 'yøtyø zimundo p'ü da mü.

⁴⁰ Bi mühyø ja'í p'üya ngue di nsihmε. Yø ciento nja'í p'ü bi mü i'da, yø yote mä'det'a nja'í p'ü bi mü i'da.

⁴¹ Ra Jesús bi hyan'ü cat'a yø thuhmε 'nε'ü yoho yø huä. Bi hyanmä hεts'i p'üya, bi ja mammadi Oja. Bi xenyø thuhmε p'üya, bi unyø xädi ngue di 'darpabi yø ja'í. Da guehyø huä bi dat'í. ⁴² Bi nsihmε xanho yø ja'í, gä bi nniya. ⁴³ Mü juate ra ts'ihmε yø ja'í p'üya, nu'ü yø xädi ra Jesús bi peti 'de'mayo canasta yø thuhmε bi bongui. Xquet'a bi mes'yø huä bi bongui. ⁴⁴ Nu'ü yø ja'í bi nsihmε'a ra ora'a, cat'a mähuähü mä'yohü bi nsihmε.

Ni 'yo maxøts'e ra dehe ra Jesús.

⁴⁵ Mente εhyø ja'í ra Jesús, bi xihyø xädi ngue di m'met'o da 'yo ra barco, di ma man'na nguadi ra zabi ha bi ja ra hñini Betsaida. ⁴⁶ Mü juadi bi 'yεhyø ja'í ra Jesús, bi map'ü bi ja ra nyuni ngue bá mat'Oja. ⁴⁷ Mü nxui p'üya, ya bí 'yo mæde ra zabi ra barco ni o yø xädi, pe ra Jesús bi 'büse p'ü bi ja ra nyuni. ⁴⁸ Bi bahra Jesús ngue hangü pefi di 'yonna barco'ü yø xädi, pe hingui sä da thogui, porque ra ndahü di cots'í. Mü zä'í hyu xudi p'üya, bi map'ü bi 'bahyø xädi ra Jesús, ni 'yo maxøts'e ra dehe. Bi ne ngue xtä nuits'í. ⁴⁹ Pe mü hyandyø xädi ngue mmap'ü ni 'yo maxøts'e ra dehe. Nu'ü yø xädi ra Jesús bi 'yεnä ngue ra ndahü i nnu. Bi mahra mafi p'üya ngue sü. ⁵⁰ Gä bi hyandi, pe gä bi nsu. Pe ra Jesús 'bexpi zofö, bi 'yεmbi:

—Go guecä, 'yoguí sühü —bi 'yεmbi.

⁵¹ Mü yrübü ja ra barco mi o yø xädi ra Jesús, 'bexpi nsäya ra ndahü. Mü nu yø xädi'a te bi 'yøt'e, man'natho bi nsu. ⁵² Madague'a xi nu yø xädi'ü yø milagro xi 'yøtra Jesús, ngue bi xandyø thuhmε bi zi yø ja'í, pe hingui 'yo yø mmüi te'o na ra Jesús.

Nup'ü ja ra häi Genesaret bi 'yøthe yø därquēhi ra Jesús.

⁵³ Mü zøn'a nenthe ja ra häi Genesaret, bi dat'yø barco 'mö mü böni. ⁵⁴ Hontho bi bönnä barco ra Jesús, 'bexpi bahyø ja'í mü 'bap'ü ngue te'o. ⁵⁵ Bi ma yø ja'í p'üya, bi 'yonnbabi mü'da yø ja'í ngue da εhe. Xifi ngue da tü yø därquēhi da oxyø fidi, da zøp'ü 'bahra Jesús. ⁵⁶ Hønnbü bi zä sönnä Jesús, sömp'ü ja yø hñini, sömp'ü ja yø ngunhui, hønnbü ts'ü hapü söni, bi njæqui yø därquēhi ngue 'bop'ü ja yø caye, t'äpra mäte ra Jesús squerangue rä nyani rä he da darpabi yø därquēhi. 'Be xi sä ha hεmbi.

7

Ja 'da yø costumbre xä nzänse yø ja'í hingui nnu manho ra Jesús.

¹ Nüya 'da yø fariseo 'nεhyø xännbate ngue ra ley ngue yø mmengu Jerusalén bi guarbü 'bahra Jesús ngue di nyaui. ² Bi mböcue 'mö mü nü te øt'í'da yø xädi ra Jesús, ngue hingui xü'yε hante di nsihmε, ngue da mecra ts'oqui n'youi yø 'yε. ³ Nüya yø fariseo 'nε gätho mü'da yø judío, i øtyø costumbre xä nzännyø ndüa. Zant'a xü'yε hante di nsihmε. ⁴ Nu'mø bá penga täi xquet'a xü'yε, porque εnä ngue pecra ts'oqui ja yø 'yε. Xangu mü'da yø costumbre øt'e, xatyø ts'øye, xatyø mohi, punnbj da dätra häi. 'Nεhyø t'ots'í nts'ihmε pet'e. ⁵ Mü

zä mī nurpi te øtyø xädi rä Jesús ngue hīngui øt'e tengutho gā 'yo, bī mbøcue p'uya, bi 'yørpa rä nt'änni rä Jesús, bi 'yēmbi:

—¿Hanja nī xädi ngue festho rä hyä bi zogahä yø ndiua? Porque hīngui pecrä ts'oqui ja yø 'ye, ngue dī nxu'ye hante dī nsihmε.

⁶ Mī dahrä Jesús, bi 'yēmbi:

—Nī xirbu guí εnä ngue guí εc'ēihä Oja. Go guí øthä nä rä hyä bi 'yotra pøngahya Isaiäs ngue bi 'yēn'Oja: “Nūya yø ja'ī 'bucua, nu'mø bī nya, xøgue εnä majuani ngue nnu mansugui. Pε hīmma juani ngue yø mmäi gā ndannegui.

⁷ Ya hīnte nī bøntho ngue thānnegui yø ja'ī. Nu te gāma hyä xāmbate, xāngu yø hyä xä nzänse ngue εmbi dī mānda Oja”, ngunā bī man'Oja. ⁸ Nu'ahä, guí festhohä yø hyä dī mānda Oja ngue go gādī ja ndummaī guí øthä yø costumbre bi zohyø ndiua. Porque xāngu yø costumbre guí øthä, tengu yø ts'øye 'nēhyø mohi guí xäthä, punnbi dā dāträ häi.

⁹ Go xcá 'yēmhmä n'na nguadi ya yø hyä dī mānda Oja ngue go guí øthä yø costumbre bi zohyø ndiua. ¹⁰ Nūnā rä Moisés bi xihyø ja'ī te 'be'a ja ngue dā 'yøt'e, bi 'yēmbi: “Dāmī sū nī papá, dāmī sū nī mamá”. Bi xi mān'na rä hyä p'uya, bi 'yēmbi: “Nu rä ja'ī dā zanná papá, ogue dā zanná mamá, i ja ngue dī njapra castigo 'nε dā tho”, bi 'yēmbiyø ja'ī. ¹¹ Pε ya xcá xāmbahä yø ja'ī, ngue rä ja'ī dā zä dā 'yēmbi papá ogue rá mamá: “Nugä papá, nugä mamá, ya hīnda zä gā 'da'i te guí siui ya. Porque nu te gā dī pεts'i, guehnä Oja dadī unni”. ¹² Nu'mø ngunā rä hyä bī manna ja'ī p'uya, ya hīn gādī japhä dī jammansu rá papá ogue rá mamá rä ja'ī. ¹³ Xāngu mī'da yø hyä jap'ä hīngui øthä, tengutho ya yø hyä dī xi'ahä ya. Nu'mø ngunā guí øthä p'uya, ya guí øthä ngue hīnte dī muui ya yø hyä dī mānda Oja p'uya, ngue guí εmhmä go ja ts'edittho guí 'yøthä ya yø costumbre bi zohyø ndiua.

Nu te si rä ja'ī hīnga gue'a dī ts'onnbā rá n'yomfēni rä ja'ī'a.

¹⁴ Bi zohyø ja'ī rä Jesús, bi 'yēmbi:

—Dāmī 'yøhmä xānho ya yø hyä gā mmangä ya. Dāmī 'yēt'ammāihä. ¹⁵ Nu rä ja'ī øtra ts'oqui, hīnga gue'a te si rä ja'ī gā 'yøtra ts'oqui. Nu'a gā 'yøtra ts'oqui rä ja'ī, gue'a rä ts'omhya pønnā ne rä ja'ī'a. ¹⁶ Dī nja nī gu ngue guí 'yøhmä nä rä hyä dī mmangä ya —bi 'yēmbi.

¹⁷ Mī ma yø ja'ī p'uya, bi zop'ä rä Jesús. Nūnā rä Jesús bī map'ä ja rä ngu säya. Nūya yø xädi p'uya, bi 'yāpi ngue dā xifi te gā mbønya yø hyä ja juadi bī mā. ¹⁸ Rä Jesús bi 'yēmbiyø xädi:

—¿Ua xquet'a hīngui tinnī mmāihä hanja ya yø hyä dī mmangä 'mø? ¿Ua hīngui pahmā nä rä hyä dā māngä ngue nu te si rä ja'ī, hīnga gue'a rä ts'oqui'a? ¹⁹ Porque nu'a te gā si rä ja'ī, hīndī nuansui rá n'yomfēni rä ja'ī'a, sinoque rá mmāi rä ja'ī nī ma'a te si, pε pigui te si rä ja'ī.

Ngue ngunā rä hyä bī manna Jesús, dī nεqui xānho ngue nu'a te gā si rä ja'ī, bi 'yøt'e ngue gā xānho ngue dā ts'i. ²⁰ Rä Jesús bī sigue bi 'yēmbiyø ja'ī:

—Nu rä ja'ī ngue øtra ts'oqui, mbo rá n'yomfēni nī 'yēhra ts'oqui. ²¹ Porque mbo rá n'yomfēni rä ja'ī bī mīhrä ts'o n'yomfēni, tengu rä n'yots'om'māi, rä nthote, ²² rä mfε, rä nts'o, rä fehni, rä 'yøt'its'oqui, rä zeya, rä zate, rä n'yets'i, rä m'memmāi, dā gue'a so rá mmāi ngue dā hyānbā rá mmeti rá mmic'ēui. ²³ Gātho ya yø nts'o ya, mbo rá n'yomfēni rä ja'ī nī 'yēhε. Guehya dī ts'onna ja'ī ya.

Nu'a n'na rä xisu hīngrä judío bi 'yāpra māte rä Jesús ngue dā mäts'i.

²⁴ Mī bōmp'u mī 'bəhrā Jesús, i map'u ja n'na rā häi ja rā hnīni Tiro connā hnīni Sidón. Nup'u ja rā ngu bī nsāya, hīngui nnepe to xta mbādī ngue 'bap'u. Pē hīmbi zā bī n'yanī. ²⁵ Nu'a rā hnīni'a, mī 'bap'u n'na rā hmute mī n'youi rā ts'onthī. Mī 'yōhrā mamā rā hmute ngue 'bap'u rā Jesús. Bī ma rā xisu p'u 'bəhrā Jesús, bī ndantyoħmū p'u 'bāi. ²⁶ Pē hīngra judío nā rā xisu, porque rā mmengū p'u ja rā häi Sirofenicia. Bī 'yāpra mate rā Jesús ngue dā 'yōthebi rā t'ixū n'youi rā ts'onthī. ²⁷ Pē rā Jesús bi 'yēmbi:

—Nugā, gue'u yō judío ja ts'edi gā fāts'i. A nuyá, nu'mō 'bet'o go gā fāxā'i, ya sutho 'mō dā thānba rā hmē yō basī, ngue yō fo'yo di t'unni —bi 'yēmbi.

²⁸ Rā xisu p'uya, bi 'yēmbi:

—Ahā, grā Hmu, gue'a guī mma. Pē nu'u yō fo'yo, guerp'u 'bimēxa sīhmē'u. I jo yō xēmhmē hēhyō basī p'u sīhmē.

²⁹ Rā Jesús bi 'yēmbra xisu:

—Xāno te guī mma. Nī ma nī ngu ya, nu nī t'ixū n'youi rā ts'onthī, ya bi zā.

³⁰ Rā xisu p'uya, bī mengui, i ma rā ngu. Mī zōnnā ngu p'uya, nu'a rā t'ixū mī n'youi rā ts'onthī ya hup'u ja rā t'ots'i, ya xi zā te mī hēmbi.

Rā Jesús bi 'yōthe n'na rā n'yohū ngue mī gogu 'nē mī c'ūne.

³¹ Mī 'danyō pa p'uya, bi bōmp'u mī 'bəhrā Jesús, i map'u ja rā zabi Galilea. I nthop'is ja rā hnīni Sidón, i mpa p'u ja rā häi Decápolis. ³² Nup'u ja rā häi Decápolis mī zōmp'u rā Jesús, bā ts'innabāi n'na rā n'yohū ngue rā gogu 'nē rā c'ūne. Bī t'āpra mate ngue bi japyō 'ye p'u ja rā ya ngue dā zā te hēmbi. ³³ Nunā rā Jesús bi zica n'nani nā rā n'yohū, bi cārpa yō saha p'u ja yō gu. Bī pohrā saha connā jīni ngue bi dārpa rā janī. ³⁴ Bī hyanma hēts'i p'uya, bi 'yēn'a n'na rā jats'i. Bī 'yēmbra dārquēhī p'uya:

—Efata —bi 'yēmbi.

Nunā rā hyā bī mā, i nne dā mā ngue ēnā: “Dā xohni ne, dā xohni gu”.

³⁵ Nu'a rā ora'a, nunā rā n'yohū mī gogu bi 'yōde xāno rā hyā, 'nē bi zā bī nya xāno. ³⁶ Pē rā Jesús bi xihyō ja'i ngue hīnjondā xifi te bī nūrpī bi 'yōt'e. Pē ēnā man'na ngue di hējpabī yō ja'i ngue hīnte dā mā, i mmanyō ja'i p'u nī ma'a te xi nūrpī xi ōtra Jesús. ³⁷ Nu to gā bi 'yōde te bī nja, gā di 'yōdyō ja'i, dī n'yēmbi:

—Gā xāno te ōt'e. Porque ōt'e ngue ōhra hyā yō gogu, 'nē di japi ngue ya xāno yō gone.

8

Rā Jesús bi 'uīn'i goho mahūqhi mā'yohū.

¹ Man'na rā pa p'uya, xāndōngu yō ja'i bī mpeti p'u 'bəhrā Jesús. Ya hīn'yu te dā zi yō ja'i, ya bi hyātyō nzedi. Bī zonhyō xādi rā Jesús, bi 'yēmbi:

² —Dadi huēcā yō ja'i 'bəcua, porque ya rā hyū pa 'daua dí 'yohū ya. Dí pa'a njuani ngue ya hīn'yu te dā zi yō ja'i. ³ Nu'mō gā etyō ja'i ngue dā ma yō ngu, 'nē hīngui sīhmē, dā güennba ja rā 'yu. Porque yap'u yō ngu 'da yō ja'i.

⁴ Nu'u yō xādi bi 'yēmbi:

—Pē ħharū go gā hānbaħū te dā zi ya yō ja'i 'bəcua? A nuāa dí 'bāħmū, rā dapo ua.

⁵ Bī 'yānyō xādi rā Jesús, bi 'yēmbi:

—Ķhangū yō thūhmē guī hāħū 'mō?

Nu'u yō xādi p'uya, bi 'yēmbi:

—Hōndi yoto yō thūhmē ja ua.

⁶ Bi manda ra Jesús ngue bi mihyø ja'i. Bi hyan'u yoto yø thuhmε p'uya, bi ja mammadi Oja. Bi xenyø thuhmε p'uya, bi unyø xädi ngue di 'darpa yø ja'i da zi. ⁷ Xquet'a mi ha zihangu yø hua. Ra Jesús bi ja mammadi Oja. Bi unyø xädi p'uya, ngue di 'darpa yø ja'i da za. ⁸⁻⁹ Nu'u yø ja'i bi nsihmε, goho mahuahí ma'yohu. Pe ga bi nniya. Mi juate ra ts'ihmε yø ja'i, nu'u yø xädi ra Jesús bi peti yoto canasta yø thuhmε bi bongui. 'Bexque'a bi n'yehmi yø ja'i ra Jesús ngue bi ma. ¹⁰ Bi yarbua ja ra barco p'uya, co 'nεhyø xädi, i map'u ja ra hai Dalmanuta.

Yø fariseo bi xihra Jesús ngue nne da nup'u da 'yøt'a n'na ra milagro.

¹¹ Ngu i zøhra Jesús, nuya yø fariseo bi ma bá sãmhya ra Jesús. Di 'bepi da 'yøt'a n'na ra milagro na mahets'i para ngue di nεqui ngue rá m'menhni Oja ra Jesús. ¹² Bi ngasra Jesús, bi 'yεmbi:

—Høndyø milagro guí nne guí nnuhu di nja. Pe nugä dí xi'ahu ngue hin tema milagro ga øt'a guí nnuhu —bi 'yεmbi.

¹³ Bi zop'u yø ja'i p'uya, bi yarbua ja n'na ra barco conyø xädi, i ma man'na nguadi ra zabi.

Ra Jesús bi xihyø xädi ngue di mfädi xanho, hinda denna hya xänbäte yø fariseo, da guehra Herodes.

¹⁴ Nu'u yø xädi ra Jesús xi pumbeni ra thuhmε xtä hyats'i da zi. Hønda n'na ra thuhmε mi hap'u ja ra barco. ¹⁵ Ra Jesús bi 'yεmbyø xädi:

—Damí mfähm ya, mamí sihu'a ra íxi di unyø fariseo da guehra Herodes.

¹⁶ Di n'yεmbi n'na ngu n'na'u yø xädi p'uya:

—Rá nεgui xicju ya ngue hinxtä ha ra thuhmε ga sihu.

¹⁷ Mi bahra Jesús te di nxihyø xädi, bi 'yεmbuya:

—Gue guí enä dí xi'ahu ngue hinxcuá ha ra thuhmε gui sihu. ¿Ua hingui 'yo ni mmaih na ra hya dí mmangä 'mø? Rá nεgui ma'bēdi ni mmaih 'mø. ¹⁸ Guí nnuhu te dí øt'a, pe tengutho 'mø ngue hinte gdí nnuhu. Guí øhm u yø hya dí mmangä, pe tengutho 'mø hin tema hya gdí øhm. ¿Ua hingui mbεmhma'a te guí nnuhu p'u ha nnä mähä? ¹⁹ Xi'mø ra pa ma xengä'u cat'a yø thuhmε ngue bi zi cat'a mahuahí ma'yohu, ¿njammí canasta yø thuhmε bi bongui?

Nu'u yø xädi p'uya, bi 'yεmbi:

—Dε'ma yo canasta yø thuhmε bi bongui.

²⁰ —Xi'mø ma xengä'u yoto nthuhmε ngue bi zi goho mahuahí ma'yohu, ¿njammí canasta yø thuhmε bi bongui? —bi 'yεmbi.

Yø xädi p'uya, bi 'yεmbi:

—Yoto canasta yø thuhmε bi bongui.

²¹ Ra Jesús bi 'yεmbi mahøn'a p'uya:

—Pe ¿hanja ngue hingui 'yo ni mmaih ya yø hya dí mmangä 'mø?

Nup'u ja ra hini Betsaida, ja bi 'yøthe p'u n'na ra xädä ra Jesús.

²² Mi zømp'u ja ra hini Betsaida ra Jesús, bá ts'innabi n'na ra xädä. Bi t'äpra mate da 'yøthe. ²³ Ra Jesús bi bennabi rá 'ye ra xädä, bi zixa nenihni. Nup'u bi zøni, bi zorpa yø dä. Bi dospa maxøts'e yø dä p'uya, bi 'yεmbi:

—¿Ua guí hēti zits'u ya?

²⁴ Nu'a ra xädä p'uya, bi nhanni, bi 'yεmp'uya:

—Dí hētyø ja'i ngue 'yo, pe εntho ra 'bänza p'u nnä hēti, porque di hmar'ma dä —bi 'yεmbi.

²⁵ Mahømbi dospa yø dä p'uya. Nu'a ra n'yohu mi xädä, bi japi ngue di za di hēti p'u hēti. Bi nzø xanho yø dä p'uya, handi yap'utho. ²⁶ Ra Jesús bi 'yεmbi:

—Ni ma ni ngu ya, 'yo 'be gui 'yo ua ja ra hnini ngue gui xihyø ja'i te dá øt'a'i.

Bi manna Bedu ngue ra Jesús, gue'a ra Cristo'a.

²⁷ M'mefa p'uya, bi me yø xädi ra Jesús. Nup'u ja'a ra hnini Cesarea ngue Filipos, mathet'i ja yø hnini, ja bi ma dá 'yop'u ra Jesús. Nup'u ja ra 'yu p'uya, bi 'yányø xädi, bi 'yεmbi:

—¿Te'ogá p'u ga mbenyø ja'i ya'mø? —bi 'yεmbi.

²⁸ Nu'u yø xädi p'uya bi 'yεmbi:

—'Bu i'da yø ja'i εmbi ngue gue'e grá Xuua gmi øtra nxixya. Mi'da yø ja'i p'uya, εmbi ngue gue'e grá Elías. Mi'da p'uya, εmbi ngue 'bai toni pøngahya Oja.

²⁹ Ra Jesús mahømbi 'yεmbyø xädi:

—Xi'aha p'uya, ¿te'ogá p'u gni bεmhma ngue guecä?

Ra Bedu p'uya bi 'yεmbi:

—Nu'i, gue'e grá Cristo, bá εxa'i Oja ngue gui ndast'abi —bi 'yεmbi.

³⁰ Ra Jesús mahømbi 'yεmbi:

—A nuyá, 'yo to gui xifi te'ogá ya —bi 'yεmbi.

Ra Jesús bi ma ngue da tho, 'ne bi ma ngue di bεnñate.

³¹ Ra Jesús bi xihyø xädi, bi 'yεmbi:

—Nu ra N'yohu bi 'ye mahets'i, dá 'yεmmei dá ma ma'uni. Nu'u yø n'yohu 'bet'o p'u ja ra nja dá zai, dá guehyø hmu yø mmäcja 'nehyø xännbate ngue ra ley, gá dá zai 'ne dá hyo. Pe rá hyu pa p'uya, di bεnñate —bi 'yεmbi.

³² Nguna ra hya bi manna Jesús, bi xifi xanho yø xädi hanja te dá thogui. Janangue ra Bedu bi zica n'nanni ra Jesús, bi xifi ngue dá hyoni ha di mpommi ra ndate. ³³ Pe ra Jesús mi 'yøde te sifi, bi 'bärbaya ngue herhmi'da yø xädi. Bi zähra Bedu p'uya, bi 'yεmbi:

—Damí 'uegue, rá mefi'i ra zithu. Porque hinga gue'a rá ts'anni Oja so ni mmái di nja, sinoque gue'a yø hyäse yø ja'i i so ni mmái di nja —bi 'yεmbi.

Ra Jesús bi xihyø xädi ngue hinjam'mø da gohyø mmái'a ga 'yεc'ei.

³⁴ Bi zonhyø xädi ra Jesús, dá gue hmi'da yø ja'i. Bi 'yεmbi:

—Nu to nne dá denngui, hingui sä dá zänse te dá n'yo. Hinha di gohrá mmái, madague'a dá thop'u ja ra pont'i. ³⁵ Nu ra ja'i dá 'uegue ngue su dá tho, guehna ra ja'i di m'mehrá te na. Pe nu ra ja'i hingui cohrá mmái'a ga 'yεc'eigui, madague'a dá tho conná guegue 'ne conná guehra hoga 'da'yo hya, guehna ra ja'i di nyanná te na. ³⁶ Porque hinte dá dahra ja'i, madague'a dá 'yøt'e ngue rá mmeti gá ra ximhäi, 'ne di m'mehrá te. ³⁷ Ni xinda hangu ra mēnyu dá gutra ja'i, hinda zá dá yanná te. ³⁸ A nuya yø ja'i ngue yø 'yøt'its'oqui ngue hingui øpa mašu Oja, guehya dá den'nathohu ngue gui εc'eihma ma hyagá ya. A nuyá, nu ra ja'i ngue pesrá sä conná guegue, ogue pesrá sä conná guehra hya dí xännbate, xquet'a dá 'yehra pa ngue nuguí drá N'yohu dá ε mahets'i, xquet'a ga pes'ma sä conná gue'u to di jagbu. Guehna ra pa ga ma pengui conná ts'edi Oja, ga ma n'yo'be yø maca anxε Oja.

9

¹ Nuna ra Jesús mahømbi 'yεmbyø ja'i:

—Majuani dí xi'ahu ngue nuya 'da 'bucua ya, hinda du, asta gue'mø dá nu ngue dá hya ra ts'edi Oja di manda ua.

Bi mpá'a te gui nequi ra Jesús.

² Mī tho'a n'nato mā pa, nuna rā Jesús bi zixrā Bēdu, rā Jacobo, rā Xuua. Bī mēp'u bī ja n'na rā nyūni xanħęts'i ngue dī m'māse. Ja bá nup'u yō xādi ngue bī mpā'a guī nęquī rā Jesús. ³ Nu rā he, di yoxni, xandont'axi bi gohi. Hįnjo'o n'na rā menī ua ja rā ximhäi dā zā dā menna ulu tengū ga nt'axi bi gohrā he rā Jesús. ⁴ Bī nu yō xādi p'uya ngue 'bāp'u rā Elías connā Moisés ngue yaui rā Jesús. ⁵ Rā Bēdu bi 'yēmbra Jesús:

—Ague grā xānnbate, ya xanho ngue dī 'bāhmā ua. Ma ga hocāhe hyū yō t'annīgu, n'na'i, n'na rā Moisés, n'na rā Elías —bi 'yēmbi.

⁶ Nguna rā hyā bi xifi, porque rā Bēdu co 'nē'u yō amigo, ęmmęi bī nsu, asta hįngui mbęni ha ga mman'a rā hyā bi mā. ⁷ Bexque'a rā ora'a p'uya, bi go'mra guī p'u mī 'bui. Bi 'yō p'uya ngue nup'u ja rā guī ja bá nyap'u Oja, bi 'yēna:

—Nuna 'bucua ya, guehna mā Ts'unt'u dādī madī. Nuya yō hyā dā manna ya, damī 'yēt'ammāihā —bi 'yēmbi.

⁸ Mī hyętyō xādi p'uya, ya hįnjongui 'bāp'u yoho yō n'yohā xī nū. Ya 'bāse p'u rā Jesús.

⁹ Ya bá 'yo ngue nī gap'u ja rā nguani p'uya. Rā Jesús bi 'yēmbiyō xādi:

—'Yo to guī xifi te gā nuui ya, asta gue'mō bi hnū rā N'yohā bī 'yē mahęts'i ngue di bęnnate —bi 'yēmbi.

¹⁰ Nu'u yō xādi rā Jesús, nū'u yō hyā bi xifi hont'a mbęn'a, pę hįnjombi xifi te bī nū. Sinoque dī nyānsē'u yō xādi te 'be'a ga mbōnna rā hyā bī manna Jesús ngue ęnā di bęnnate.

Bī manna Jesús ngue rā Elías ya bá ęhę bi xihyō ja'i ngue dī nsā, porque ya bá ęp'u rā Cristo.

¹¹ Nuya yō xādi rā Jesús bi 'yānnbū ja rā 'yu, bi 'yēmbi:

—¿Hanja nā rā hyā mmanyō xānnbate ngue rā ley, ęmbi ngue jatho dā 'bet'o rā Elías hante ngue dā ęhra Cristo?

¹² Mī dahra Jesús, bi 'yēmbi:

—Majuani ngue rā Elías i jatho ngue rá māditho dā ęhę dā xihyō ja'i ngue dī nsā. Pę damī bęmhma rā hyā mmamp'u ja rā Macā Libro ngue te dā thohra N'yohā bi 'yē mahęts'i. I mmamp'u ngue dā zā rā n'u, dā zūhyō ja'i. ¹³ Pę damī pahma ya ngue nuna t'ęmbi rā Elías, ya bá ęhę. Ya bī nja tengutho rā hyā mmamp'u ja rā Macā Libro ngue dī nja. Porque nū hangū rā n'u bī ne dā japyō ja'i, gā bī nja.

Rā Jesús bi 'yōthe n'na nc'ęi mī n'youi rā ts'onthi.

¹⁴ Nu'mō nī ma dā zōp'u mī 'bū hmī'da yō xādi p'uya, bī nū ngue nuya yō xānnbate ngue rā ley dī māsabi yō xādi ngue dī njun'mahyāui. Xangu mī'da yō ja'i xī mpeti p'u 'bui. ¹⁵ Pę rā Jesús, ęnā ha bi 'yętho, ja mī nū yō ja'i ya bi zōhō, bī ma yō ja'i p'uya ngue di zęngua. ¹⁶ Rā Jesús bi 'yēmbiyō xādi:

—¿Te 'be'a gni njun'mahyāhā ya 'bucua?

¹⁷ Bá thā'a n'na nc'ęi p'u 'būhyō ja'i p'uya, bi 'yēna:

—Ague grā xānnbate, nuna mā ts'unt'u 'bucua, n'youi rā ts'onthi asta dī gonebi, xtā sigā ua ngue guī 'yōthets'u. ¹⁸ Nu'mō bi gū rā ts'onthi n'youi, ęnā hāi 'nę sohyō fūgui. Di gūxyō ts'i, asta dī 'yōts'e. Ya xtā xihni xādi ngue xtā 'yōthets'u, pę hįnxā nzā xā 'yōthe.

¹⁹ Rā Jesús bi 'yēmbi gātho yō ja'i 'būp'u:

—¿Asta njam'mō dā zōnna pa guī 'yęc'ęigahā? ¿Ua guī ęnā ngue hangū rā pa gā set'ahā? Bá si ua rā ts'unt'u, ga øthegā —bi 'yēmbi.

20 Bi zispabi p'uya. Nu'mø mi nu ra ts'onthi ra Jesús, bi gu ra ts'onthi ra ts'ant'u p'uya. Bi 'yen'ahäi asta di dannî. 'Nε sohyø fugui. 21 Ra Jesús bi 'yembra papá ra ts'ant'u:

—¿Njammi pa nja p'uya?

Mî dahra n'yohu p'uya, bi 'yena:

—Ya njar'u asta guerp'u bá nguε ra ts'ant'u. 22 Nu'a ra ts'onthi n'youi, mø bi gu, xangu yø nniđi ya ja ngue da hyo. I høt'a sibi, ogue hørbu ja ra dehe. Dami huεga'be, fäxca'be 'mø ngue da zä gui 'yøthets'u.

23 Ra Jesús bi 'yembi:

—¿Ua hingui εc'εigui? Nu ra ja'i ngue da 'yεc'εigui, nu te gä man'u hεmbi, hinga hεmbi ga øthe.

24 Nu'a rá papá ra ts'ant'u p'uya, asta ra mafi ha i 'yena:

—Nugä dí εc'εi'i. Pε dami 'yøt'e ngue man'na ga εc'εi'i xanho.

25 Mî nu ra Jesús ngue gä ba εp'u yø ja'i da zøp'u 'bäi. Janangue bi xihra ts'onthi n'youi ra ts'ant'u, bi 'yembi:

—Ague grá ts'onthi, gadi gogubi 'nε gadi gonebi ra ts'ant'u 'bucua. Nuya dí xi'i ngue dami hyep'u ya. 'Yonî mantho güi pengui —bi 'yembi.

26 Nu'a ra ts'onthi p'uya, bi japra ts'ant'u ngue xøgue ra mafi, asta pāni. Ra ndussutho te ørpe. Bi 'yen'ahäi 'mø mi hyep'u. Ëntho bi du. Gätho yø ja'i p'uya, di n'yembi:

—Bi du na cuø —bi 'yena.

27 Pε ra Jesús bi bennbabi rá 'yε ra ts'ant'u, mahotho i xots'i.

28 Ya 'bøp'u ja ra ngu ra Jesús. Nu'u yø xädi p'uya, bi 'yembi:

—¿Hanja ngue hinxä nzä xtä øthegähe ra ts'ant'u mi n'youi ra ts'onthi?

29 Mî dahra Jesús, bi 'yembi:

—Nuna tengu na ra ts'onthi mi n'youi ra ts'ant'u, para ngue da hyep'u ra ja'i n'youi, mahyonitho da mat'Oja ra ja'i, 'nε da 'yεtrá mmæi.

Mahømbi manna Jesús ngue da tho, pε bi ma ngue di bennate.

30 M'mefa p'uya, ra Jesús co 'nεhyø xädi bi map'u ha mi 'bæi, i nthop'u ja ra häi Galilea. Pε hingui nnepe xtä mbahyø ja'i haru di ma. 31 Porque bi xännbase yø xädi ra Jesús. Bi 'yembi:

—Nu ra N'yohu bi 'yε mahets'i, da ma ma däpyø ja'i ngue da hyo. Nu'mø bi hyo p'uya, di bennate'a rá hyu pa.

32 Pε nu'u yø xädi hîmbi ðinyø mmæi na ra hya bi xifi. I su xtä 'yänni te ga mbønya yø hya xi manna Jesús.

Ra Jesús bi xänbä yø xädi ndana ma datho da hnu mansu.

33 Mî zømp'u ja ra hñini Capernaum, mi yærbu ja ra ngu säya. Ra Jesús bi 'yännyø xädi, bi 'yembi:

—¿Tema hya gadi nxihmu p'u ja ra 'yu?

34 Nu'u yø xädi p'uya, hñjongui thadi. Porque xi njun'mahya p'u ja ra 'yu ngue n'na ngu n'na nne ngue ma datho da hnu mansu. 35 Janangue nu'p'u bi mihra Jesús, bi peti gä 'de'ma yoho yø xädi, bi 'yembi:

—Nu'a nne di m'met'o ya ngue nu'ahæ, jatho da 'yøtra 'bæfi ngue da mäxyø amigo, pegue hñdi 'yets'i ngue te da 'yøt'e.

36 Ra Jesús bi zonhna n'na ra ts'ant'u mi 'bäp'u, bi 'bämbu maðe ha 'bæi. Bi gaspøya bi dets'i. Bi 'yembyø xädi p'uya:

37 —Nu ra ja'i di ja mmansu n'na ra basi tengu na 'bucua ya, nguna da 'yøt'e porque pahra ja'i ngue nu te øt'e, gue'a di nnu manho ngue da 'yøt'a, Ëntho

go di jammansu gra ja'i. Nu ra ja'i di ja mmansugui, hinga hongthogui di ja mmansugui, sinoque gue'a Oja bá penngui di ja mmansu.

Ra Jesús di hejpa yø xädi nuya sahyø ja'i nnønabäi rá thuhu 'mø øthe yø ja'i.

³⁸ Ra Xuua p'uya, bi 'yembra Jesús:

—Ague grá xämbate, xtá nugähe n'na nc'ei ngue nnøn'na ni thuhu ha ga 'yøthe yø ja'i n'youi yø ts'onthi. Pe xtá hejpahe, porque händi n'yohu p'u nnä mahä.

³⁹ Pe ra Jesús bi 'yembi:

—'Yo gadi hejpahe yø ja'i nnønnga ma thuhu 'mø bi 'yøthe yø ja'i. Porque hinga höntho da nønnga ma thuhu ra ja'i, xinda ma da zangui. ⁴⁰ Porque nuya yø ja'i hingui sacju, ma n'yohu ya. ⁴¹ Nuya yø ja'i da 'yøt'ahu ra nho ngue i padj ngue gui tenhu ra Cristo, Oja da gut'i. Xquet'a ja rá nzäbi ra ja'i, madague'a n'na rá zi vasotho ra dehe di unj.

Ra Jesús di japa nts'edi yø xädi ngue da zu da 'yøtra ts'oqui.

⁴² A nuyá, nu'u yø basi ec'eigui ndap'u bi zä, tengutho na ra basi 'bucua ya, nu ra ja'i da japi ngue da hyegagui p'u yø basi ec'eigui, ra ndate castigo tømra ja'i da thogui. Hante ngue da 'yøtra ts'oqui ra ja'i, man'na xanho ngue da t'ennu ja ra jathe ra ja'i, di ntharpa rá 'yuga n'na ra njuni ngue da gu'mi. ⁴³ Jananguie nu'mø gui ena ngue rá ts'oqui ni 'ye p'u gá 'yøtra ts'oqui, damj hyejni 'ye, gui 'yei. Man'na xanho ngue gará do'ye 'mø gá carbu ha gui m'mahmi Oja, hinda gue'a ngue di ja gä yoho ni 'ye 'ne ngutho gui mma ra nidu hapu ja ra sibi di danzø para zantho. ⁴⁴ Nup'u ja ra nidu 'bahyø dønxa hinha rá nzeGui da zi'a ni ngø. Ra sibi p'uya, hijnjam'mø da huett'i. ⁴⁵ Nu'mø gui ena ngue rá ts'oqui ni gua p'u gá 'yøtra ts'oqui, damj hyequi, gui 'yei. Man'na xanho ngue gará dogua 'mø gá carbu ha gui m'mahmi Oja, hinda gue'a ngue di ja gä yoho ni gua 'ne ngutho gui mma ra nidu hapu ja ra sibi di danzø para zantho. ⁴⁶ Nup'u ja ra nidu 'bahyø dønxa hinha rá nzeGui da zi'a ni ngø. Ra sibi p'uya, hijnjam'mø da huett'i. ⁴⁷ Nu'mø gui ena ngue rá ts'oqui ni da p'u gá 'yøtra ts'oqui, damj hyahni dä, gui 'yei. Man'na xanho ngue da n'natho ni dä 'mø gá carbu ha gui m'mahmi Oja, hinda gue'a ngue di ja gä yoho ni dä 'ne ngutho gui mma ra nidu. ⁴⁸ Nup'u ja ra nidu 'bahyø dønxa hinha rá nzeGui da zi'a ni ngø. Ra sibi p'uya, hijnjam'mø da huett'i. ⁴⁹ Porque nu to gä da ma ra nidu, di nzø conna sibi.

⁵⁰ Tengu ra u, xanho ngue te di ma ma'ut'i. Pe nu'mø ya hingui u, ya hinte di muui. Xquet'a gu njathu p'uya, 'yo gui nnehu ngue hinte dadi muui'a te gni 'yohu. 'Yo gadi njunt'i n'na ngu n'na'ahu.

10

Bi xänbä yø ja'i ra Jesús hinyu ra nt'edi di nxummi yø xisu.

¹ Nuna ra Jesús mi 'bap'u ja ra hñini Capernaum, pe bi ma i mpa p'u ja ra häi Judea. Bi thogui i ma man'na nguadi ra dathe Jordán. Mandøngu dyø ja'i bi zømp'u 'bui. Gä bi xänbä ra hya yø ja'i, tengutho xi 'yørbu ja yø hñini xi thogui. ² Bi guat'i 'da yø fariseo p'u 'bahra Jesús ngue da 'yøra yø nt'änni, porque honnbj ha di zädi ngue hinda gue'a ra hya da ma. Bi 'yembi:

—¿Ua ja ra nt'edi ngue di nxummi rá xisu n'na ra n'yohu, ua gue hñin'a?

³ Mi dahra Jesús, bi 'yembi:

—Xi ra ley bi 'yøtra Moisés, ¿te 'be'a ma hya mmamp'u?

⁴ Mi dahyø fariseo p'uya, bi 'yembi:

—Nup'u ja ra ley bi 'yot'a, i mmamp'u ngue da zä da 'yötra sacua n'na ra n'yohu ngue di nxummi rá xisu.

⁵ Mi dahra Jesús, bi 'yembí:

—Nuna ra Moisés bi unna nt'edi ngue da nangra sacua ngue ra nxuni, pe ngue mandø nnaixitho yø n'yomfemí yø ja'i, janangue bi njap'u. ⁶ Pe nup'u rá mádi hinga ngu'a ra hya bá sannba Oja da 'yøtyø ja'i. Porque mmamp'u ja ra Maça Libro ngue nu'mø mambá nhohra ximhai, Oja bi hocra n'yohu n'e bi hocra xisu. ⁷ Janangue ra n'yohu sop'u rá papá, sop'u rá mamá ngue 'buhmi rá xisu. ⁸ Nuya yo nc'ei ya, di nne n'na ngu n'na, janangue ya hingui yo nc'ei, sinoque ntho n'na nc'ei. ⁹ Janangue nuyá, nuya yo nc'ei bi pen'na Oja, hin'ya ra nt'edi ngue to di xunnbabi.

¹⁰ Nup'u ja ra ngu p'uya, nuya yø xädi ra Jesús bi 'yänni te nne da manya yø hya xi ma. ¹¹ Ra Jesús bi 'yembí:

—Nu ra n'yohu di nxummi rá xisu, nu'mø hømbi nthatra n'yohu, da me man'na ra xisu, ya ra ts'oqui ötra n'yohu. ¹² A nu ra xisu di nxummi rá ndø, n'e høndi nthatui man'na ra n'yohu, ya ra ts'oqui ötra xisu.

Bi xi Oja ra Jesús ngue di japyø basi.

¹³ Bi zixyø basi yø ja'i p'u 'buhra Jesús, i nnepyø ja'i ngue da dospa yø ya yø basi n'e da xi Oja ngue di japyø basi. Pe nuya yø xädi ra Jesús bi hejpa yø ja'i bá zi yø basi. ¹⁴ Bi mbøcuc 'mø mi nu te øtyø xädi ra Jesús, bi 'yembí:

—Damí hyehma yø basi da thocua dí 'bai. Porque tengutho yø ja'i ya o rá 'ye Oja, xquet'a njarbu ya yø basi ya. ¹⁵ Majuañi dí xi'ahu ngue n'na ra ja'i hinga 'yøde tengutho n'na ra basi ngue ra 'yøde, hinda zä da zo rá 'ye Oja.

¹⁶ I thexyø basi ra Jesús, di japrá 'ye p'u ja yø ya yø basi, i äp'a Oja ngue di japi.

Ra mmemmeti hĩmbi ne da 'yøt'e te bi xihra Jesús.

¹⁷ Ya ja ngue da ma ra Jesús, pe bá ju ra 'dihí n'na ra n'yohu. Bi ndantyøhmü p'u 'bái, bi 'yembí:

—Ague grá hoga xännbate, ¿te 'be'a ja ngue ga øt'e n'namhma ngue Oja di 'dacrá 'da'yo te para zantho? —bi 'yembí.

¹⁸ Mi dahra Jesús, bi 'yembí:

—¿Ua guí padí te guí mmanya, ngue guí engui xanhogá? Porque hønse Oja xanho. ¹⁹ Ua hingui padí hanja'u yø hya di manda Oja ngue ena: “Yo grá hyote. Yo grá 'yots'om'mái. Yo grá b'e. Yo to guí sannba ra fehni. Yo grá hyáte. 'Damí sũ ni papá, damí sũ ni mamá” —bi 'yembí.

²⁰ Mi dahra n'yohu p'uya, bi 'yena:

—Ague grá xännbate, nuya yø hya guí xicya, ya gä xtá øt'e asta gue'mø mará ngüegui.

²¹ Nuna ra Jesús bi hyetra n'yohu yaui, pe di nequi ngue di mádi. Bi 'yembuya:

—Di 'be hman'na ra hya ja ngue gui 'yøt'e. Ni ma ya, damí pä te gä guí pets'i. Damí unna mēnyu yø hyoya. Nu'mø gä 'yøt'e te dí xi'i ya, ya bí ja ni mmeti mahets'i p'uya. Bá e p'uya, ga mme madague'a da tho'i p'u ja ra pont'i —bi 'yembí.

²² Pe mi 'yøhra n'yohu na ra hya bi sifi, mambi dudrá mmai. Bi matho, porque mará ndømmemmeti.

Bi manna Jesús ngue Oja, hĩnte hẽmbi.

²³ Bi hyetyø xädi ra Jesús, bi 'yembí:

—Xandøn hennitho ha di n'unyø mmemmæti ngue da zo rá 'ye Oja.

²⁴ Nu' u yø xädi ra Jesús, di 'yøtho hanja ya yø hya bi ma. Pe ra Jesús mahømbi 'yεmbi:

—Ague ts'ant'u'ah, nuya dí mmangä ngue xanhennitho ha di zo rá 'ye Oja, guehya yø ja'i xøgue mahøndra mēnyu ni ma yø mmæi ya. ²⁵ Ya fadi ngue ra cameyo, hinjam'mø da zä da thop'u ja rá xägu n'na ra 'yofani. Pe man'na xandøn hennitho ngue n'na ra mmemmæti di n'uni da zo rá 'ye Oja.

²⁶ Nuna ra hya bi manna Jesús, mi 'yøhyø xädi, man'natho bi nsu yø n'yomfēni p'uya. Di n'yεmbi:

—Rä nze gui ya hinjonni ja'i da zä di nyannä te ya'mø —di n'yεmbi.

²⁷ Bi hyetyø xädi ra Jesús, bi 'yεmbi:

—Nu'a ngue yø ja'itho, hinda zä da zänse ha di nyanyø te. Pe Oja hinte hεmbi, nu te nne da 'yøt'e, da zä ha di japi.

Bi manna Jesús ngue di tocabi ra nho'u yø ja'i n'youi p'u ni ma.

²⁸ Nuna ra Bedu bi 'yεmbrä Jesús:

—Nugähe, ya xtä sohme p'u te gä dí peshe ngue dí ten'nahe.

²⁹ Mi dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Majuani dí xi'ah, ngue nu to gä xpä nzohyø ngu, xpä nzohyø cu, xpä nzohyø papä, xpä nzohyø basä, xpä nzohyø häi ngue tenngui ngue mmanna hoga 'da'yo hya, ³⁰ pe mēnte 'bucua ja ra ximhäi ra ja'i, yø ciento nniditho gangu'a te gä da dini ngue'a te gä xpä nzogui. Madague'a da ts'ui, pe ra pa di 'yep'u, di t'unna te para zantho. ³¹ Xangu yø ja'i hnu mansu ua, pe nu'a ra pa'a, ja ts'utho danj hnu mansu p'u. Xangu yø ja'i hingui hnu mansu ua, pe nu'a ra pa'a, ja danj hnu mansu p'u.

Mahømbi manna Jesús ngue da tho, pe bi ma ngue di bennate.

³² Ya ni hya ra 'yu ngue ni ma Jerusalén, ni 'bet'otho p'u ni ma yø xädi ra Jesús. Nu' u yø xädi ya i su, di 'yøtho hanja'a te øtra Jesús ngue ni ma Jerusalén. Pe ra Jesús bi zica n'nanni'u 'de'ma yoho yø xädi, bi xifi xanho hanja'a te da thogu. Bi 'yεmbi:

³³ —A nuyä, ya nnä mahä Jerusalén. Nuna ra hnini na, nu ra N'yohu bi 'yε mahets'i di ndäpyø hmu yø mmäcja conyø xänbäte ngue ra ley. Nuya p'uya, guehya da zänbäi ngue da du. Di däpyø ja'i hingyø judio ngue da hyo. ³⁴ Nuya yø ja'i di ndäpi, da n'yemmahya, da zots'i, da mei. M'mefa p'uya, da hyo. Pe rá hyu pa di bennate.

Ra Jacobo conna Xuua bi 'yäpra Jesús ngue di nja yø cargo xtä nhets'i.

³⁵ Ra Jacobo conna Xuua, guehya yø ts'ant'u ra Zebedeo ya, bi guarbu 'bahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Ague grä xänbäte, dí nne ga ä'a'be n'na ra mate ya.

³⁶ Mi dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—¿Tema mate gui nne ga øt'auí? —bi 'yεmbi.

³⁷ Bi 'yēn'u ähra mate p'uya:

—Dí nnegä'be ngue nup'u ha gui mmi ngue gui ndast'abi, n'na dí mihni n'yēi, n'na dí mihni gaha.

³⁸ Pe mi dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Ague n'yø'auí, hingui padi te rá nsäui na ra hya gui ähmi. ¿Ua da zä gui thohm'i ra n'u i ja ngue ga thocá? Porque nugä mathoguitu ja ngue di unga yø ja'i —bi 'yεmbi.

³⁹ Bi 'yεmbuya:

—Ahá, dá zǎ gǎ sǎgǎ'be ra n'ǎ.

Mǐ dahra Jesús, mahømbi 'yembj:

—Mǎjuani ngue ngu'a, xandøngu ra n'ǎ ja ngue gui säui, tengutho ra n'ǎ ja ngue ga thocǎ. Mathogutho di ǎn'ǎui yø ja'ǐ tengutho ja ngue dí ǎngǎ yø ja'ǐ. ⁴⁰ Pǎ nuna ra hyǎ guí mmammǐ, hǐndǐ tocagui ngue go gǎ sǎnnǐ to dí mǐp'ǎ ja mǎ n'yǎi, ogue to dí mǐp'ǎ ja mǎ gahǎ. Nuna Oja, ya xǎ nzǎnnǐ to dí mǐ n'ǎ ngu n'ǎ mǎ hyo.

⁴¹ Nuna ra hyǎ áhya yo nc'ǎi mǐ yaui ra Jesús, bǐ mbøcue 'mø mǐ bahya mǐ 'dǎt'a yø xǎdi, i sǎhra Jacobo 'nǎhra Xuua. ⁴² Pǎ ra Jesús bi peti gǎtho yø xǎdi, bi 'yembj:

—Ya guí pahma ngue yø dast'abi xǎ t'ǎts'ǐ, co gǎtho mǐ'da yø ts'ǎt'abi 'bǎp'ǎ ja yø hnǐnǐ, gǎ dí mǎnda yø ja'ǐ. Nu te dí mǎnda ngue dá 'yøtyø ja'ǐ, gue'a øt'a. ⁴³ Pǎ nu'ǎha, 'yo guí nne ngue guí mandathoha yø ja'ǐ. Nu ra ja'ǐ nne ngue xtǎ nhǎts'ǐ rá cargo dá mǎfi, guehna ra ja'ǐ jatho ngue dí mǎpǎfi dá máxyø mmǐc'ǎui ná. ⁴⁴ A nu'ǎha ya, nu'a dá ne dí m'ǎt'o ngue gǎtho yø amigo ya, guehna jatho dá gohi ngue nǐ mǎfihǎ ná. ⁴⁵ Conque ra N'yoha bí 'yǎ mahǎts'ǐ, hǐmbǐ 'yǎhǎ ngue n'ǎarbǎ dá mǐ dí mǎndatho. Sinoque bí 'yǎhǎ ngue dí mǎpǎfi dá máxyø ja'ǐ. 'Nǎ hǐnga høndra 'bǎxte dá 'yøt'e, astǎ dá dú ngue dá yanǐ xandøngu yø ja'ǐ.

Rǎ Jesús bi 'yøthe rǎ Bartimeo mǐ xǎdá.

⁴⁶ Mǐ zømp'ǎ ja ra hnǐnǐ Jericó ra Jesús, bi thogui nǐ n'youi yø xǎdi. Pǎ xandøngu yø ja'ǐ bǐ ntǎt'ǐ. Nup'ǎ nenǐhǐnǐ p'ǎya, mǐ hup'ǎ ná ra Bartimeo mǐ xǎdá, rá ts'ǎnt'ǎ ra Timeo. Mǐ hup'ǎ ja ra nen'yü ngue ǎpra mǎnyü yø ja'ǐ thop'ǎ. ⁴⁷ Mǐ bahra xǎdá ngue nuna ja ngue dá thop'ǎ hudǐ, guehna ra Jesús ra mmǎngu Nazaret. Bǐ mǎhra hmafi p'ǎya, bi 'yembj:

—Damǐ huǎgagui ague Jesús rá mbom'meto'i ra David —bi 'yembj.

⁴⁸ Nu'ǎ yø ja'ǐ 'bǎp'ǎ mǐ huhra xǎdá, di hejpi ngue hǐndǐ mmafi. Pǎ ra xǎdá p'ǎya, ǎnǎ mǎn'ǎ mǎ'bǎpi ngue nts'ǎdi gǎ mafi, bi 'yembj:

—Damǐ huǎgagui ague rá mbom'meto'i ra David —bi 'yembj.

⁴⁹ Bǐ m'ǎhra Jesús ngue øde hmat'ǐ. Bi 'yembjø ja'ǐ p'ǎya:

—Damǐ xihmǐ ngue dá ǎcua.

Bǐ ma bá ts'ohra xǎdá p'ǎya, bi t'ǎmbj:

—Dǎ hyü nǐ mmǎi ya, gǎ 'yo, bi ts'o'i'ǎ.

⁵⁰ Rǎ xǎdá p'ǎya, bi 'yemp'ǎ rá tuhü, bǐ nangui, astǎ ra n'nats'ǐ ngue di johya. Bǐ map'ǎ bi 'bǎhra Jesús. ⁵¹ Rǎ Jesús bi 'yembj:

—¿Te guí nne dí nja'ǐ?

Rǎ xǎdá p'ǎya, bi 'yǎnǎ:

—Ague grǎ xǎnnbate, dí nne ngue dí nzø mǎ dá.

⁵² Rǎ Jesús bi 'yembrǎ xǎdá:

—Ya dá zǎ guí mma ya, bi zǎ nǐ dá ngue guí ǎc'ǎigui ngue jagǎ ra ts'ǎdi gǎ øthe'ǐ.

'Bǎxpǐ nzø yø dá ra xǎdá p'ǎya. Bi zǎ bǐ n'yo ngue bǐ mǎp'ǎ nǐ ma ra Jesús.

11

Rǎ Jesús bi yǎrbǎ ja ra hnǐnǐ Jerusalén, pǎ ǎspabi yø ja'ǐ, xifi ngue yø dast'abi.

¹ Nu'mø ya nǐ ma dá zømp'ǎ ja ra hnǐnǐ Jerusalén, ya 'yop'ǎ ja ra nyunǐ ja ra mbonza ja yø olivos. Ja jarbøtho ra hnǐnǐ Betfagé 'nǎhra hnǐnǐ Betania. Nuna ra Jesús bi 'yǎt'ǐ yoho yø xǎdi. ² Bi 'yembj:

—Nj me na ja ra hnini bi ja na. Nu'mø gá cat'ui ra hnini, gui timmi p'ua da nthat'i n'na ra burru ngue ma'da'oytho, hnjongui sä. Bá xoqui ngue guá siui ua. ³ Nu'mø to da 'yεn'au, hanja ngue gui xocui ra burru, gui xihmi p'uya ngue honna Hmu. Pe dami xihmi ngue hinda ya'atho di ndäpi.

⁴ Bi ma'u yoho yø xädi bi 'yet'i. Bi dimp'u manthat'i ra burru jonna goxthi ja ra nen'yu. Bi xojp'uya. ⁵ Nu'u yø ja'i mi 'bäp'u p'uya, bi 'yεn'a n'na nc'ei:

—¿Te 'be'a guí øt'ui? ¿Hanja ngue guí xocui ra burru?

⁶ Nu'u xocra burru p'uya, bi ma tengutho xi manna Jesús. Nu'u yø n'yohu p'uya, bi unna nt'edi bi zixra burru. ⁷ Mi zøp'u 'bähra Jesús, bi gaspa ra burru yø tuhu ngue bi nøpa nts'at'i. Bi hyuxra burru ra Jesús, bi ma. ⁸ Nup'u ja ra 'yu ja ngue da thohra Jesús, xangu yø ja'i ni 'bet'o ngue di tans'yø tuhu pøp'u ja ra 'yu. Mi'da yø ja'i p'uya, bi sajpa yø xi yø palma ngue pøp'u ja ra 'yu. ⁹ O made p'u ni ma yø ja'i ra Jesús. I 'bet'o 'da, bá 'befa 'da. Pe yø ja'i 'da ga matho ngue di johya, i εna:

—Nuna Oja, di japhna rá m'menhni 'bucua, guehna tate naya. ¹⁰ Oja di japhna ra dast'abi bá 'benhni ngue di thocra 'befi mi pchra dast'abi David. Maguesε na Oja bi 'bu mahets'i.

¹¹ Nuna ra Jesús mi yarb'u ja ra hnini Jerusalén, bi zømp'u ja ra nija. Bi nu te øtyø ja'i 'bäp'u. Mi dáhra nde, bi mengui, i ma Betania. Bi me'u 'de'ma yoho yø xädi.

Ra Jesús bi otra za ngue ra igo.

¹² Mi hyaxp'uya, nuna ra Jesús bá εp'u Betania bá n'oxi, i ma Jerusalén. Nup'u ja ra 'yu p'uya, bi zä ngue tu manthuhu ra Jesús. ¹³ Bi hyanda n'na nza ra igo ngue ya xi 'dogui xanho. Bi ma bá nu ngue'mø di zädi. Pe hingui zädi, porque hingra pa p'u ngue di nzädi. ¹⁴ Bi 'yø'u yø xädi te bi xihra za, ngue bi yεmbi:

—Ya hinni mantho di nzähni ndät'ä ya grá za —bi 'yεmbi.

Ra Jesús bi 'yetyø ja'i mi mpäp'u ja ra nija.

¹⁵ Nuna ra Jesús, nu'mø mi zømp'u ja ra hnini Jerusalén, bi map'u ja ra nija. Nu'u yø ja'i mi mpäp'u thinnija, da gue'u ma'di ntäi, gä bi 'yet'i. Nuya yø ja'i di pøspa yø mēnyu yø ja'i yap'u ni 'yεhε, bi 'yennba yø mεxa. 'Nε bi 'yennba yø nthuts'i'u pä yø paloma. ¹⁶ Nu'u yø ja'i ja te ha, ya hinda japi da thop'u ja ra thinnija. ¹⁷ Bi 'yεmbyø ja'i p'uya:

—Nup'u ja ra Maca Libro, nt'ot'i p'u ra hya ngue Oja i εna: “Nuna ma ngungä, ni hu ngue ra ngungä mhmat'Oja na, 'nε ja ndanne ua gätho yø ja'i 'bu'a nximhäi”. Pe nu'ah'u, gui øth'u ngue ja di mpeti ua yø bε.

¹⁸ Pe nu'u yø hmu yø mmäcja 'nεhyø xännbate ngue ra ley mi ba'di te bi 'yøtra Jesús, hingui nnu manho. Bi hyoni ha di japi ngue da hyo ra Jesús. Pe hinga 'bexpi zä ha di japi, porque supi di mbøcue yø ja'i. Porque nu'u yø hya xännbate ra Jesús, gä di 'yødyø ja'i. ¹⁹ Mi dáhra nde p'uya, bi bømp'u ja ra hnini ra Jesús, bi me yø xädi.

Jatho da 'yεc'ei yø ja'i ngue Oja di unni te da 'yäpi.

²⁰ Mi hyaxp'uya, bi thop'u 'bähra za ngue ra igo. Bi nu ra za p'uya ngue xi 'yot'i asta yø 'yu. ²¹ Ra Bεdu p'uya bi zo rá mmäi'a te ra hya xi manna Jesús. Bi 'yεmb'uya:

—Ague grá xännbate, nuna ra za gá su hmande, gue xa 'yot'i —bi 'yεmbi.

²² Mi dáhra Jesús, bi 'yεn'a:

—Dami 'yεc'ei ngue nu'mø gui mmat'Ojahu, da mäxahu Oja. ²³ Nu'mø gui εc'ei hu xanho ngue gue'a nnu manho Oja ngue di nja'a te gui xihmu, 'ne hingui yobeni ni mmuihu, da za gui 'yεmphu ra nyuni ja nu: "Dami 'uegue gra nyuni, i map'u ja ra jathe", gui 'yεmphu. Ra nyuni p'uya, da 'uegue, di map'u gui xihma ngue di ma. ²⁴ Janangue di xi'ahu, nu'mø te gui áphu Oja, dami 'yεc'ei hu ngue di 'da'ahu Oja te gui áphu. Oja p'uya, da 'yøt'e ngue di nja'a te gui 'yáphu. ²⁵ Nu'mø gui mmat'Ojahu, 'ne bi zo ni mmui ngue hingui nnu manho te øt'a ni mmic'ei ui, dami punnbi, n'namhma ngue xquet'a di pun'na ni Papáhu bí 'bu mahets'i. ²⁶ Pe nu'mø ngue hin gadi punnbabi ni mmic'ei ui, xquet'a hinda pun'na ni Papáhu bí 'bu mahets'i mø.

Ra Jesús bi t'anni to bi unna nt'edi te øt'e.

²⁷ Ra Jesús, mi zømp'u ja ra hñini Jerusalén, i 'yop'u ja ra nija. Bi guatyø hmu yø mmácia p'uya, 'nchyø xännbate ngue ra ley, 'nehya yø n'yohu 'bet'o p'u ja ra nija. ²⁸ Bi 'yεmbrá Jesús:

—Ague n'yø, ¿hanja te gui øt'e? ¿To bi 'da'i ra nt'edi'a te gui øt'e?

²⁹ Mi dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Nugá xquet'a ga øt'ahu n'na ra nt'anni ya. Pe gue gui xicju hanja'a ra hya ga ä'n'nahu, n'namhma ngue xquet'a ga xi'ahu to bi 'dacá ra nt'edi'a te di øt'á ua. ³⁰ Xiya, ¿te'o bi unna nt'edi ra Xuua ngue bi xixyabi yø ja'i? ¿Ua Oja bi unna nt'edi, uague yø ja'itho rá nt'edi'a te bi 'yøt'e?

³¹ Yø ja'i p'uya, di n'yänni te di dadi. Di n'yεmbi:

—¿Teni 'be'a ga xihmu ya mø? Nu'mø ga xihma ngue Oja bi unna nt'edi te bi 'yøtra Xuua, da 'yenju p'uya: "Xina ra hya bi manna Xuua conná gueueque, ¿hanja ngue hingá 'yεc'ei hu 'mø?" da 'yenju p'uya. ³² A nu'mø ga xihma ngue yø ja'itho bi unna nt'edi te bi 'yøtra Xuua, ya nts'udyø ja'i —di n'yεmbi.

Rá nzequi p'uya, bi zányø ja'i ngue ya hinte da xifi te'o bi unna nt'edi'a te bi 'yøtra Xuua, i supi di mbøcuc yø ja'i. Porque gátho yø ja'i εc'ei ngue rá pøngahya Oja na ra Xuua. ³³ Janangue bi 'yεmbaya:

—Hindi pacáhe to bi unna nt'edi'a te bi 'yøtra Xuua.

Mi dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Ya hingá xicju na ra hya di ä'n'nahu, ni xinga guecá ga xi'ahu to di 'dacrá nt'edi na te di øt'e.

12

Ra Jesús i hyeipa ra hya n'na ra huahí ngue ra jomhmi.

¹ Nuna ra Jesús, bi hyoni te gui hyeipa yø hya bi xihyø ja'i. Bi 'yεmbi:

—Mi 'bu'a n'na ra n'yohu ngue bi 'yøt'a n'na rá nuá'uva. Bi føt'e gá rá häi. Bi hoqui haru da de'myø uva 'mø bi nja. 'Ne bi hocra n'nøque haru da mühra máhu. Bi hyoni to da gonhui rá huahí, n'namhma ngue nu'mø bi nja yø uva, di t'unna mmehui'a te di tocabi. Bi ma yap'atho ra mmehui p'uya. ² Mi zønna pa da thacyø uva p'uya, nuna ra mmehui bi menhna n'na rá hmiqiu ngue da tu yø uva di tocabi. ³ Pe nu'u yø mefi mambi 'bap'u bí ja ra huahí, bi bentra hmiqiu 'mø mi zømp'u 'bui. Bi uni, bá erbaya. Pe hinte bi unni. ⁴ Ra mmehui p'uya, mahømbi menhman'na rá hmiqiu p'u bí ja ra huahí. Nu'u yø mefi ya mambi 'bap'u, hømbá mbøcuc. Bá pændothobi rá hmiqiu ra mmehui. Bá serpa rá ya. ⁵ Ra mmehui p'uya, mahømbi menhman'na rá hmiqiu. Pe ya bá tho'a bi menbaya. Bi sigue bi mennbabi mi'da p'uya. Ngut'atho bi ørpe, 'bu i'da bi øt'i, 'bu i'da bi ho.

6 Nunā ra mm̄huj̄ p'uya, m̄i si n'na rá ts'ant'u ngue em̄m̄ej̄ d̄i m̄adj̄. Ya emp'uya: “Ma gá p̄enhñā nā mā ts'ant'u ya. Nu'm̄o bi nū ȳo m̄efi nā, dā nū mānsu, porque mā ts'ant'u nā”, i ɛnā. 7 P̄e nu'm̄o m̄i z̄omp'u 'buh̄ȳo m̄efi nā rá ts'ant'u ra mm̄huj̄, d̄i n'ȳemb̄ȳo m̄efi: “Nunā ya, guehna ra ts'ant'u ja ngue dā gohm̄i ra huah̄i naya. Ma gá hoh̄a ya, n'n̄amh̄m̄a ngue ya mā mm̄etih̄a ra huah̄i”, d̄i n'ȳemb̄i. 8 Bi b̄enn̄b̄aya ngue bi hyo. B̄i ma bá em̄m̄a x̄o'ts'e ra huah̄i p'uya.

9 Nunā ra Jesús, bi 'ȳanȳo ja'i, bi 'ȳemb̄i:

—Xi'm̄o ya b̄i nja ya ȳo h̄ya d̄i xi'ah̄a ya, ζ̄teni 'be'a dā 'ȳotra mm̄huj̄? Siempre dā ma ra mm̄huj̄ p'uya, dā ho ȳo m̄efi conhui rá huah̄i. N'nan'yo m̄i'da ȳo ja'i d̄i fátra huah̄i p'uya. 10 Guí pah̄m̄a x̄anho ra h̄ya mm̄amp'u ja ra Maçã Libro ngue ɛnā: “Nunā ra do h̄imb̄i nū mānho ȳo hȳon̄n̄iḡu, guehna ra do brá 'bebo p'u brá f̄u ra jado naya. 11 Nguna ra h̄ya x̄a nz̄än'Oja ngue d̄i nja. A nuju p'uya, d̄i em̄hm̄a ngue māzih̄otho te ot'Oja”, ɛnna h̄ya.

12 Ra Jesús h̄on̄tho bi xih̄ȳo ja'i ya ȳo h̄ya ya, b̄i ne ȳo ja'i xti b̄entra Jesús ngue xtā ngot'i. Porque pah̄ȳo ja'i ngue go xih̄ya ȳo h̄ya bi hȳecra Jesús. P̄e h̄imb̄i z̄ā xti bent'i, porque sup̄i d̄i mb̄ocue m̄i'da ȳo ja'i. Jan̄angue h̄inte bi japi.

I n̄n̄ep̄ȳo ns̄aiui ra Jesús ngue dā 'ȳemb̄i h̄inḡui ja ts'edi d̄i njutra m̄enyu nj̄ui.

13 Nuya 'da ȳo fariseo, dā gue'da ȳo ja'i ra Herodes, bi 'b̄enh̄ñi ngue da j̄aj̄patho h̄ai te gā ya ra Jesús, para ngue dā z̄äp'u di yapa m'm̄efa. 14 Bi 'ȳemb̄i: —Ague grá x̄änn̄bate, d̄i pac̄ähe ngue grá hoga n'yoh̄a, porque gā p̄om̄man̄ho ra h̄ya guí m̄m̄a. 'N̄e h̄inḡui su'a te mb̄en'na'i ȳo ja'i. Madague'a ja ȳo cargo 'da ȳo n'yoh̄a guí yaui, p̄e h̄inḡui su guí xifi ndana ra h̄ya majuan̄i. Sinoque majuan̄i ngue guí x̄änn̄bate'a ra h̄ya nne Oja ngue gd̄a n'yoh̄a. Dam̄i xicje ya, ζ̄ua x̄anho ngue d̄i njutra m̄enyu ähr̄a dast'abi, uague h̄in'na? —bi 'ȳemb̄i.

15 P̄e ra Jesús ya pad̄i te mb̄enn̄b̄abi ȳo ja'i ngue'a ra nt'änn̄i ørpe, bi 'ȳemb̄aya:

—ζ̄Hanja ngue guí s̄am̄hyagah̄a? Dam̄i 'yurcah̄a ra m̄enyu —bi 'ȳemb̄i.

16 Bi un̄nā m̄enyu p'uya ngue dā nū. M̄i nū ra m̄enyu ra Jesús, bi 'ȳemb̄i:

—ζ̄To rá hm̄i nā n'youi ra m̄enyu ja ua? ζ̄To rá th̄uh̄u nā ra th̄uh̄u n'youi ra m̄enyu?

M̄i dah̄ȳo ja'i yaui ra Jesús, bi 'ȳemb̄i:

—Guehna ra dast'abi naya —bi 'ȳemb̄i.

17 Ra Jesús bi 'ȳemb̄ȳo ja'i yaui:

—Nu'a ja ngue guí 'ȳoth̄a ya, dam̄i un̄h̄n̄a ra m̄enyu di tocabi ra dast'abi. Da gue Oja p'uya, dam̄i un̄h̄n̄a'a te di tocabi.

Nunā ra h̄ya i dah̄ra Jesús, di 'ȳodya ȳo ja'i yaui.

B̄i man̄nā Jesús ngue di b̄enn̄ate ȳo ánima.

18 M'm̄efa p'uya, b̄i ma 'da ȳo saduceo, nuya em̄bi ngue h̄ind̄i b̄enn̄ate ȳo ánima. Bi 'ȳemb̄ra Jesús:

19 —Ague grá x̄änn̄bate, nup'u ja ra ley bi 'yotra Moisés, nt'ot'i p'u ra h̄ya ngue ɛnā: nu'm̄o bi d̄u n'na ra n'yoh̄a, 'n̄e h̄ind̄i m'm̄ah̄ȳo bas̄i, nū rá xisu ra ánima dā zogui, nu'a rá n'yoh̄a ra ánima, gue'a d̄i nth̄atui ra 'danxu'a, n'n̄amh̄m̄a ngue d̄i m'm̄ah̄ȳo bas̄i tengutho 'm̄o xti m'm̄ah̄ȳo bas̄i ra ánima.

20 A nuyá, xi'm̄o di 'b̄u'i yoto mā'yoh̄a ngue ɛd̄adi ncu ya. Nu'a ra n'yoh̄a mā dā, d̄i nth̄at̄i. P̄e dā 'ȳeh̄ra pa dā d̄u, 'n̄e h̄ind̄i m'm̄ah̄ȳo bas̄i. 21 Jan̄angue nu'a rá n'yoh̄a ra ánima m'm̄efa b̄i m'm̄ai, go d̄i nth̄atui ra 'danxu'a. P̄e xquet'a dā d̄u ra n'yoh̄a 'n̄e h̄ind̄i m'm̄ah̄ȳo bas̄i. Nu'a rá hyu rá n'yoh̄a p'uya, h̄on̄di

nthatui ra 'danxu 'mø bi du rá n'yohu. ²² Di siguetho di nthatra xisu 'mø bi du rá ndø, asta gue'mø bi du gä yoto ma'yohu. Gä di nthatui ra xisu, 'ne gä bi du yø n'yohu. Pe himbi m'mahyø basi. Rá nze gui p'uya, da du ra xisu. ²³ A nuyá, xi'mø ra pa danj bennate yø ánima ya, ¿ndana gue'a ya yoto ma'yohu rá mmeti ra xisu? Porque gä bi m'mahmi.

²⁴ Mi dahra Jesús, bi 'yembuyø ja'i yai:

—Hinguí padj ha rá nja ra hya guí mmamhmu. Porque hinga guerp'u gá ndinni mmaih'a te ra hya nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro. 'Ne hinguí pahmu hangú rá ts'edi Oja i ja. ²⁵ A nu'mø bi bennate yø ánima, da gohi tengutho yø anxø Oja, ya hndi nthatyø ja'i. ²⁶ Nup'u ja ra hya bi 'yotra Moisés, ja di nequi p'u ngue di bennate yø ánima. Porque nt'ot'i p'u ra hya bi man'Oja 'mø mi nyap'u bi nzø ra ndat'o, ngue bi 'yena: “Guecá drá Ojagá ngue ra Abraham. Drá Ojagá ngue ra Isaac. Drá Ojagá ngue ra Jacob”, bi 'yen'Oja. ²⁷ Ja di nequi p'uya, ngue nup'u 'bu Oja, hinguí tu yø te yø ánima. Janangue hinguí padj ha rá nja'a ra hya guí mmamhmu.

Nuya yø hya di manda Oja, bi manna Jesús ndana ra hya ma datho ja ts'edi da 'yøtyø ja'i.

²⁸ Nu'a n'na ra xännbate ngue ra ley, bi 'yøde ha i dapra hya yø ja'i mi yai ra Jesús. I nnu ngue bi dadi xanho. Bi 'yembuya:

—Xiya yø hya di manda Oja p'u ja rá ley, ¿ndana ra hya exa ma datho di ja ts'edi Oja ngue da 'yøtyø ja'i?

²⁹ Mi dahra Jesús, bi 'yembi:

—Nuya yø hya di manda Oja, nuna exa ma datho di ja ts'edi Oja ngue da 'yøtyø ja'i, guehna ra hya ngue ena: “Ague gyø judíohu, dami 'yøhmu na ra hya ja ua. Nuna ra Hmu ma Ojahu, 'dase na. ³⁰ Dami ja ndummai ngue mathoguitho gui mahmu Oja co gátho ni mmaih. Hønt'a guí mbemhmu'a”.

³¹ Nuna rá yoho ra hya di manda Oja, 'ne di ja ts'edi Oja ngue da 'yøtyø ja'i, guehna ra hya ngue ena: “Dami mahni mmic'eui tengutho gni ne ngue di ma mamadi'i”, enna hya. Guehya yoho yø hya di manda Oja ya, 'ne tate di ja ts'edi Oja ngue da 'yøtyø ja'i. Guehya yø hya 'bet'o ya ngue gátho mi'da yø hya di manda Oja.

³² Mi dahra xännbate ngue ra ley p'uya, bi 'yembi:

—Xanho te guí mma grá xännbate. Majuanj te guí mma ngue nuna Oja ma Hmuhu 'dase na. ³³ Guehya yø hya ma datho ja ngue da 'yøtra ja'i ya, da hyahra mmái ra ja'i ngue di ma Oja, 'ne di mahra mmic'eui. Nu'mø ngue ngu'a di øthu p'uya, ya man'natho nnu manho Oja te dí øthu p'uya, ngue'u yø 'bøt'e ørpa yø ja'i p'u ja ra njja, da gue'u mi'da yø cosa ma t'unni Oja.

³⁴ Bi nu ra Jesús ngue padj te mman'a ra n'yohu yai, bi 'yembuya:

—Ya mi zits'atho gadi 'bedi ngue guí so rá 'ye Oja —bi 'yembi.

Mi xifi tengu na ra hya na p'uya, ya hinni mantho tema hya hønxta 'yányø ja'i ra Jesús.

Ra Jesús bi xihyø ja'i ngue ra Cristo hingra ja'itho.

³⁵ Nuna ra Jesús bi xännba ra hya yø ja'i p'u ja ra njja. Bi 'yembi:

—Nuna ra Cristo bá ex Oja ngue di ndast'abi, yø xännbate ngue ra ley p'uya, i mman'u ngue dague'a n'na'u yø mbom'meto ra David. Pe nugá gá xi'ahu hanja ya, madague'a ngue rá mbom'meto ra David, pe nuna i hma, hingra ja'itho na. ³⁶ Porque ra David, gue'a ra Espiritu Santo bi bennbabi ra hya bi 'yot'i, ngue bi 'yena: “Nuna Oja, nu'mø mi zojbagui ma Hmu, nguna ra hya bi xifi, bi 'yembi: Dami micua ja ma n'yeigá ya, asta gue'mø ga øt'e ngue guí manda

gätho'u n̄i ns̄uiui", bi 'yɛmbi. ³⁷Ja d̄i n̄ɛqui p'uya ngue r̄a David, nu'mø nn̄onna Cristo, n̄i huṭi ngue r̄a Hmu. Janangue r̄a Cristo d̄i n̄ɛqui ngue h̄ingra ja'itho, maḍague'a ngue r̄a mbom'meto r̄a David.

Bi xihyø ja'i r̄a Jesús ngue d̄i mf̄adi xanho, h̄inda hyätyø xännbate ngue r̄a ley.

Xandøngu yø ja'i 'bøp'u ja r̄a n̄ija. Nuna r̄a hyä xännbate r̄a Jesús, janjuani ngue yø mm̄ai ga 'yøxyø ja'i. ³⁸Bi sigue bi xännbabi r̄a hyä yø ja'i r̄a Jesús. Bi 'yɛmbi:

—Dami mf̄ahmu xanho ya, 'yo di hä'ahmu yø xännbate ngue r̄a ley. 'Yo gui øth̄a tengutho ga 'yo'u. Porque di ho ngue s̄ot'a häi yø he. 'N̄ɛ di ho ngue di respeta yø ja'i ha gui zengua p'u ja r̄a täi. ³⁹Nup'u ja yø n̄ija p'uya, i huantho yø nthuts'i tate xanho ngue ja hup'u. Nup'u øt'a ngo yø ja'i p'uya, xquet'a nne ngue tate xtanho ha d̄a mi. ⁴⁰I tunnba yø ngu yø 'danxu, i häti ngue ɛmbi di xännbi te p̄ets'i. Nuna r̄a hyä ga ngorpa yø d̄a yø ja'i p'uya, nu'mø mmat'Oja, ndø ya'atho mmat'Oja. I nne d̄a 'yɛmbyø ja'i ngue yø ndøhoga n'yohu. P̄ɛ nuyá, guehya maḥogutho r̄a castigo d̄a thohya ngue gätho mi'da yø ja'i.

N'na r̄a 'danxu bi unna m̄enyu Oja.

⁴¹Nuna r̄a Jesús, mi hup'u ja r̄a n̄ija ha ja r̄a huada utyø m̄enyu yø ja'i. H̄eti ha ga yetyø m̄enyu yø ja'i p'u ja r̄a huada. Bi nu xangu yø ja'i ngue yø mm̄em̄eti xandøngu r̄a m̄enyu di un̄i. ⁴²Bi nu n'na r̄a 'danxu ngue r̄a zibøhyoya, xquet'a bi gät'i yoho yø zi xani p'u ja r̄a njem̄enyu. ⁴³Bi zonhyø xädi r̄a Jesús, bi 'yɛmbaya:

—Majuani d̄i xi'ahmu ngue r̄a zibøhyoya na r̄a 'danxu bi unna m̄enyu ya, p̄ɛ man'natho nnu manho Oja r̄a m̄enyu bi unna, h̄inda gue'u yø m̄enyu mi'da yø ja'i di un̄i. ⁴⁴Porque nuya mi'da yø ja'i, yø mm̄em̄eti ya, p̄ɛ gue'a r̄a m̄enyu xa pongui di un̄i. A nuna r̄a 'danxu, zits'u drá m̄enyu mi ha. Mi ja ngue xta nzi r̄a m̄enyu bi un̄i.

13

Bi manna Jesús ngue bá ɛp'u r̄a pa da xotra n̄ija.

¹Mi bømp'u ja r̄a n̄ija r̄a Jesús, nuna n'na r̄a xädi bi 'yɛmbi:

—Agué gr̄a xännbate, nu r̄a n̄ija, gue xandønnoho yø do n'youi. 'N̄ɛ maḗihotho yø hm̄i yø do.

²Mi dahra Jesús, bi 'yɛmbi:

—Ahá, maḗihotho gui n̄ɛqui r̄a n̄ija. P̄ɛ nuna r̄a n̄ija naya, bá ɛp'u r̄a pa da xotyø ja'i na. Xøgue d̄i nxädi, h̄in hapu nmi n̄ɛqui r̄a n̄ija.

Bi manna Jesús te ja ngue d̄i nja hante rá nzegui yø pa.

³Nup'u n̄i hyandra n̄ija, ja n̄i gop'u r̄a nyuni bi ja r̄a mbonza ja yø olivos. Ja i m̄ep'u yø xädi r̄a Jesús. Nup'u bi zoni, bi mi. Bi guatra Bedu p'uya, conna Jacobo, r̄a Xuua, r̄a Andre. Bi nyaseui r̄a Jesús, bi 'yɛmbi:

⁴—D̄i nne gui xicje njam'mø d̄i nja ya yø hyä gui m̄manya, ngue d̄a xotra n̄ija yø ja'i. ¿Tema hm̄eya d̄i nja'mø ya n̄i ma d̄a zønna pa d̄i nja na te gui m̄manya?

⁵Mi dahra Jesús, bi 'yɛmbyø xädi:

—Dami mf̄ahmu xandønho, 'yo gui nne to d̄a hyä'ahmu. ⁶Porque xangu yø ja'i d̄i n'yo ngue d̄a 'yɛmbyø ja'i: "Go guecä drá Cristogä ya", d̄a 'yɛmbi. Gue'a d̄i hyät'i xangu yø ja'i'a p'uya. ⁷Nu'mø gá 'yøhm̄u ngue ya ja yø datunhni, ogue gui 'yøhm̄u ngue ya ja ngue d̄i nja yø tunhni, 'yo sä gui s̄uhu. Porque jatho ngue ya ngu'a ja ngue d̄i nja. P̄ɛ h̄ingra gue'u yø hm̄eya'u ngue r̄a nzegui. ⁸D̄a

nangyø nación ngue da 'yørpa ra tunhni mi'da yø nación. Da nangyø dast'abi ngue da 'yørpa ra tunhni mi'da yø dast'abi. Di 'yan'ahäi ndap'u bi zä. Di nja yø thuhu. Ja da fap'u ra n'u ja ngue da tho'a m'mefa yø ja'i p'uya.

Bi xihyø xädi ra Jesús ngue da zä ra n'u, da ts'ui.

⁹ Damí mfähmu. Porque da 'yehra pa ngue da ts'ixaha fädi. Da mep'ahü yø ja'i p'u ja yø nija. Da ma ma dä'ahü p'u 'bøhyø dast'abi. Di ndä'ahü p'u 'bøhyø gobierno. Nguna da ja'ahü yø ja'i ngue gui εc'εigahü. Ngue nguna di nja'ahü, nu'mø ya gdi yaha yø ts'ut'abi, ja gui xihmü p'u ra hoga 'da'yo hya p'uya. ¹⁰ Hante ngue da ze'a te ja ngue di nja, nuna ra hoga 'da'yo hya jatho ngue da ma ma'yoni gä rä nguni nximhäi. ¹¹ Nu'mø bi ma ma bent'i'ahü, 'yo sä di tü ni mmühü'a ra hya ja ngue gui xihmü ra ts'ut'abi. Porque nu'a ra ora gui dä ni hyahü p'u ja ra ts'ut'abi, gue'a ra Espiritu Santo di ben'na ra hya gui xihmü ra ts'ut'abi. Ya hingni n'yomfenise gui jecü ra hya gui mmamhmü. ¹² A nu yø n'yohü εc'εigui, di dase'u yø n'yohü hingui εc'εigui ngue da tho. Yø papä p'uya, nu'mø bi 'yεc'εigui yø basi, di dase yø basi ngue da tho. Yø basi p'uya, nu'mø bi 'yεc'εigui yø papä, di dase yø papä ngue da tho. ¹³ Ndap'u bi zä da za'ahü yø ja'i ngue gui εc'εigahü. Pe nu ra ja'i hinda hyegagui, xinda hangü ra n'u da thogui, gä da zeti, guehna ra ja'i di nyannä te na.

¹⁴ Xquet'a gui nnuhü ngue di nja ya yø hya bi manna pøngahya Daniel, ngue nup'u ja ra xequi hin'yu ra nt'edi di m'mahyø ja'i, ja da 'yörbu ra nts'onü yø ja'i. (A nuyä, nu ra ja'i di xädi, di n'yo rä mmüi 'mø bi nu ngue di nja ya yø hya ja ua.) Nu'mø gä nuhü ngue ya bi nja'a p'uya, nu yø ja'i di 'bap'u ja ra häi Judea, da 'dagui, di map'u ja yø xanthø. ¹⁵ Nu ra ja'i di tømha xøts'e rä ngu, 'yo di ena ngue di ma mbo rä ngu ngue te da ha, sinoque da 'dagui. ¹⁶ Nu ra ja'i di 'yo ra 'befi, händi ma rä ngu ngue da ca rä tuhu, sinoque da 'dagui n'nahmantho. ¹⁷ Pe huεcate yø xisu di hadyø basi'a ra pa'a, ogue di sadyø basi. ¹⁸ Damü 'yärhu Oja ngue nuya yø hya ya, hinda gue'mø ra pa ngue xta nse di nja. ¹⁹ Porque xandøn'atho te da thohyø ja'i nä ra pa na. Nu te di nja, hünjam'mø xa nnu yø ja'i ngue xa njap'u asta gue'mø mambä fu'a nximhäi. 'Nε ya hünni mantho da hnu ngue mahøndi njap'u. ²⁰ Nuna Oja, ya xa nzänni ngue hinga ya'atho yø pa di nja na ra ndate na. A nu'mø ngue ya'atho di nja, ya hünjonda bongui. Pe da 'yøt'e ngue da thotho, porque Oja di mahya yø ja'i ya xa huanhni.

Ra Jesús bi ma ngue di n'yo xangu yø ja'i da ne ngue da hyätya yø ja'i ya εc'ei.

²¹ Nu'u yø pa'u, 'yo sä gui εc'εihü ya yø ja'i da 'yεn'ahü: "Nüua, ja bi 'bæcua ra Cristo", ogue da 'yεn'ahü: "Ni'guehnu ja bi 'bøhnu", da 'yεn'ahü. ²² Porque xangu yø ndøbethani di n'yo ngue da 'yεmbyø ja'i: "Go guecä drä Cristogä ya", ogue da 'yεmbi: "Go guecä rä pøngahyagä Oja ya", da 'yεna. 'Nε da zä da 'yøtyø milagro. Nuya yø milagro da 'yøt'e, guehya da ne ngue di hyätyø ja'i nuya yø thanhni Oja ya. ²³ Mami n'unü da thä'ahü. Janangue dadi 'bet'o'ahü ya yø hya ja ngue di nja m'mefa.

Bi manna Jesús ngue mahøndä εcua ja ra ximhäi.

²⁴ Nu'mø bi tho'u yø ndate di nja, di m'mexui ra hyadi 'nehra zana. ²⁵ Da tähyø sø bi ja mahets'i. Nu te gä bi ja maya, gä di pädi ha thogui. ²⁶ Da thandra N'yohü di 'yε mahets'i ngue da n'youi ra gui. Da hnu ngue maguec, porque mathoguitho ja rä ts'edi. ²⁷ Nu'u yø anxε da n'youi, da menhni gä rä nguni nximhäi, ngue di perpabi yø ja'i nuya xa huanhni.

Bi nhyejpabi ra hya n'na nza ra igo.

²⁸ Damí pahmá nã rá hyã ga hyecã ya, ngue gdá hyejpabi rá hyã n'na nza rá igo. Nu'mø ya bi c'amyø 'yeza ngue bi 'dogui, guí pahmá p'uya ngue ya ní ma dí pat'i xanho hái. ²⁹ Nguna rá hyã ja ngue dí nja ya. Nu'mø gá nuhú ngue bí nja ya yø hyã dí xi'ahú ya, damí pahmá ngue ya xma nguerpátho ga ma éhë. ³⁰ Nuya yø hméya dí xi'ahú ya, damí pahmá ngue guehya dí nja ya, hante ngue dá du yø ja'í 'báhyø pa ja p'uya. ³¹ Nu te bí ja maya, 'nécua ja rá hái, hingui zai. Pë nuna rá hyã dí mmangã, ja para zantho nã.

Bi hyecra hyã rá Jesús ngue yø mefi hingui padi temã pa dá zøhyø hmu dí manda.

³² I pásë Oja temã pa dí nja ya yø hyã dí xi'ahú. Ní xingyø anxë dí padi, ní xinga gueque dí padi temã pa dí nja, madague'a ngue rá Ts'ant'ugui Oja. ³³ Janangue damí ndø'mátehú, mat'Ojáhu hangú rá pa. Porque hingui pahmá temã pa, temã ora ga sôcã ua. ³⁴ A nuyá, tengutho n'na rá n'yohú bí ma yap'útho, pë himbí zohrá hyã temã pa dá pengui. Nu'ú yø mefi bí fáti te pëts'i. N'na ngu n'na yø mefi bí zãnbã yø tarea ja ngue dá 'yøt'e. Nup'ú ja rá goxthi, bí 'bãmbú n'na rá mængoxthi, bí xifi ngue dá mádi xanho rá goxthi. ³⁵ Pë nuya bí ma mafáti rá 'bëfi, hingui padi temã pa dá zøhyø hmu. Dã gue'áhú ya, damí mfáhmu xandønho. Porque xquet'a hingui pahmá temã ora dá zøhni hmúhú, o nuhmá ndetho dá zøhø, ogue made rá xui dá zøhø, ogue ní ma dá hyats'i dá zøhø, ogue nëcãhái dá zøhø. ³⁶ Porque hønt'a goma ora dá zøhø, pë man'nán'yo mí 'yøthú ngue hñjondí ndø'máte 'mø bí zøhø. ³⁷ Nuna rá hyã dí xi'ahú ngue guí ndø'mátehú, hinga høn'áthohú dí xi'ahú nã rá hyã nã, sinoque gãtho yø ja'í dí xifi ngue dí ndø'máte xandønho.

14

Nuya yø nsáui rá Jesús ya sãnni ngue dá hyo.

¹ Ya mã nyo patho dí nsãnnigo yø ja'í ngue rá pásua. Guehnã rá pa ts'i rá thuhmë hingui n'youi rá íxi. A nu'ú yø hmu yø mmãcja 'nëhyø xãnnbate ngue rá ley, guehya ya rá ya'átho yø pa honí ha dí mbëtrã Jesús ngue dá tho. ² Dí n'yëmbi:

—A nuyá, hinga gue'mø rá pa ngue rá ngo gã bënthú ya, n'namhmã hinda nangyø ja'í dá yaní.

N'na rá xisu bí xispa rá aceite rá ya rá Jesús.

³ Ya 'bup'ú ja rá hñní Betania rá Jesús. Éxã shímë p'ú ja rá ngu rá Simú nuna xi 'yøthe m'met'o ngue mí 'ya rá do'yo. Bí yut'ambo n'na rá xisu ní du n'na rá m'mo aceite ngue rá alabastro. I yup'ú rá aceite mazíhotho gã yñí, bí ma máhoqui connã paxi ngue rá nardo, pë xandøngu rá muui. Bí 'yøjpa rá 'yuga rá m'mo aceite p'uya, bí xispabi rá ya rá Jesús. ⁴ Bí mbøcúe 'da yø ja'í mí 'bup'ú, dí n'yëmbi:

—¿Hanja ngue bí ma mã'úñtho nã rá aceite nã? ⁵ Xtã nzã xtã 'bã nã ngue xti t'unna mënyu yø hyoya. Porque man'na xangu xti 'bã rá aceite ngue'a te rá nzãbí táhra ja'í n'na jëya.

Hingui nnu manho yø ja'í te bí 'yøtra xisu. ⁶ Pë rá Jesús bí 'yëmbyø ja'í:

—Damí hëchmá nã rá xisu 'bãcua. 'Yogui sahmu, porque xanho te ørque. ⁷ A nuya yø hyoya guí mmámhmá, hangú rá pa guí nnuhú ya yø hyoya. Dã zã guí fãxhú te honí hønt'a gomã ora guí nne guí fãxhú. Pë nugã hinga nzãmhmá ua. ⁸ A nuna rá xisu guí mmámhmá, bí 'yørcaguí'a te bí zerpabi rá ts'edi bí 'yøt'e. Porque ya bí nja'a te mí ja xtí nja'mø dá n'yãgui. ⁹ Majuaní dí xi'áhú

ngue nup'u ha da hmanã hoga 'da'yo hya gã rá nguní nximhäi, xquet'a 'në'a te bi 'yorcagui na ra xisu, da hma. Gue'a di fën'a.

Ra Judas di cetyø hya ha di japi ngue di dä ra Jesús.

¹⁰ Nunã ra Judas Iscariote, guehnã n'na nc'ëi'ü 'de'mã yoho yø xädi ra Jesús, bi ma bá nyãui yø hmu yø mmäcja. Bá nhëcã hyãui yø mmäcja ha di japi di dãpra Jesús. ¹¹ Mi 'yø'a ra hya sihyø mmäcja, astã ra ndijohya. Bi xi p'uya ngue di unã mËnyu. Janãngue bi hyonna Judas ha di japi ngue di dãpyø mmäcja ra Jesús.

Yø xädi ra Jesús bi hoqui te da zi'a ra nde bi nsännigo ngue ra pascua.

¹² Ya fãhrã ngo guehya yø pa ts'i ra thuhmË hingui n'youi ra íxi. Nunã ra pa fãhrã ngo, guehnã ra pa hode'yo yø ja'i ngue sännigo, ngue di nzibde ngue ra pascua. Bi yËmbyø xädi ra Jesús:

—¿Harã guí nne gã hocãhe ra nzibde gdã nsännigohu ngue ra pascua ya? —bi 'yËmbi.

¹³ Bi 'yËmbya yoho yø xädi ra Jesús:

—Ní mË nu bí ja ra hnini ya. Gui nthëui n'na ra n'yohu ni ma rá ngu, di tu n'na xøni ra dehe. Damí tennui harã da zøni. ¹⁴ Nup'u ja ra ngu da zømp'uya, damí 'yËnui ra mmËnnigu: “Ra xãnnbate i ënã: ¿Harã ja ra cuarto gã nzibdehe mã xädi ya, ja gã sähe p'u ra ngo ngue ra pascua?” gui 'yËnui. ¹⁵ Ra mmËnnigu p'uya, da 'yu'tãui n'na ra dacuarto ya mãhoqui, bi ja mãya ra tøcãngu. Ja damí hocui p'u'a te ja ngue gdã nzibdehu p'uya.

¹⁶ Nuya yø xädi mi yaui ra Jesús, bi map'u ja ra hnini bi xifi ngue da ma. Mi zømp'u ja ra hnini, nunã ra hya xi manã Jesús, gue'a bi nja'a. Bi ðinna ngu tengutho xi xifi, ja bi hojpu ra nzibde ngue ra pascua p'uya.

Bi xihyø xädi ra Jesús ngue paði ndana rá xädi ja ngue di dä.

¹⁷ Mi dãhrã nde p'uya, nup'u ja ra ngu xi ma mãhojpi te da zi, ja bi zømp'u ra Jesús, ní n'youi'ü 'de'mã yoho yø xädi. ¹⁸ Mente sihmË p'u ja ra mËxa p'uya, bi 'yËmbyø xädi:

—Nuyá, dí xi'ãhu ngue nuua ja ra mËxa dí sihmËhu, 'bëcua n'na nc'ëi jëgatho häi, ya xã hyoni ha di japi ngue di dãgui.

¹⁹ Nunã ra hya bi manã Jesús, ËmmËi bi du yø mmui yø xädi. Bi müdi bi 'yãnni 'da mü'da p'uya te'o nã i mma, bi 'yËmbi:

—¿Ua go guecã'a guí mmana? —bi 'yËmbi.

²⁰ Bi 'yËntho 'mø mi dãhrã Jesús:

—Nunã dí com'be mã mohi ua dí sihmË ya, guehnã di dägã naya. Guehnã n'na nc'ëi ngue gui 'de'mã yohohu naya. ²¹ Majuaní ngue ra N'yohu bí 'yË mãhëts'i da tho'a te ra n'u ja ngue da thogui, tengutho nt'ot'i p'u ja ra Macã Libro ngue di nja. Pë hague ngu ra castigo da thohnã ra n'yohu ja ngue di dãgui. Nunã ra n'yohu na, mãn'na xãnho ngue'mø hin xtãbã m'mui.

Ra Jesús bi xihyø xädi ngue di nzibde.

²² Mente sihmË ra Jesús, bi hyajman'na ra thuhmË. Mi ja mãmmãdi Oja p'uya, bi xenna thuhmË, bi unyø xädi da zi. Bi 'yËmbi:

—Damí sihu ra thuhmË ja ua ya. Nunã, guehnã mã do'yogã nã.

²³ Bi ðecra vaso po rá ngui ra uva p'uya. Mi ja mãmmãdi Oja, bi unyø xädi da zi 'da'its'u. ²⁴ Bi 'yËmbi:

—Nunã po ra vaso ja ua ya, guehnã mã jigã nã. Porque guehnã ra hmËya naya ngue nu'mø dá tu, di nja rá ts'edi ra 'da'yo cohi ø'tãhu Oja. Porque nu'a di mfãmã jã, xãndøngu yø ja'i di nhohyø ts'oqui. ²⁵ Majuaní dí xi'ãhu ya,

ngue ya hɪnnɪ mantho 'dap'ʰ ga sihʰ rá ngui ra uva, astʰ gue'mø bi zønnʰa pa ma'da'yo hønga sihʰ p'ʰ di mʰnda Oja.

²⁶ Mɪ juate ra nsɪhmɛ p'ʰya, bi dutʰ n'na ra thuhʰ ngue ɛspabɪ Oja. Bi ma p'ʰya, i map'ʰ bɪ ja ra nyunɪ ja ra mbonza ja yø olivos.

I pahra Jesús gue da zop'ʰ m'mɛfa yø xadi.

²⁷ Ra Jesús bi 'yɛmbyø xädi:

—Gätho'ahʰ ya, gui sogahʰ p'ʰ'a di nxui. Porque di nja'a te mmamp'ʰ ja ra Maça Libro ngue ɛna: “Ga øt'a ngue da du ra mände'yo. Yø de'yo p'ʰya di n'ʰɛnɪ”, i ɛna. ²⁸ Pɛ nu'mø dʰ bɛnnate, ganɪ mpagä Galilea, ja ganɪ tøp'ahʰ p'ʰ.

²⁹ Ra Bɛdu p'ʰya, bi 'yɛmbɪ:

—Madague'a ngue gä da zoc'a'i p'ʰ ya mi'da ma n'yohʰ, pɛ nugä hɪnga soc'a'i —bi 'yɛmbɪ.

³⁰ Mɪ dahra Jesús, bi 'yɛmbrʰ Bɛdu:

—Majuani di xi'i ngue nu'a di nxui ya, tobe hɪndi ma'a rá yohmafi ra øni, ya xɛqui cønga nhyundi, gui mma ngue hɪngui paqui —bi 'yɛmbɪ.

³¹ Pɛ ra Bɛdu p'ʰya n'nat'a mma ngue bi 'yɛna:

—A nu'a, hɪn'na'a. Madague'a ngue 'dap'ʰ ga tuui, pɛ nugä hɪnga cøn'a'i —bi 'yɛmbɪ.

Gätho'ʰ mi'da yø xädi p'ʰya, 'da'igu bi ma.

Ra Jesús bi mat'Oja p'ʰ ja ra xɛqui nɪ hu ngue Getsemaní.

³² Nunʰa ra Jesús bi mähä yø xädi, bi zømp'ʰ ja ra xɛqui nɪ hu ngue Getsemaní. Nup'ʰ bi zøni, bi 'yɛmbɪ:

—Damɪ mɪhmɪ ua ya, mɛnte ga thocä mɪts'ʰ nɪ nguehnʰ ngue ga ma mat'Oja —bi 'yɛmbɪ.

³³ Bi thohmɪts'ʰ nɪ nguep'ʰ ra Jesús, bi mɛ ra Bɛdu, ra Jacobo, ra Xuua. Bi mudi bi dār'man'ʰ rá mmui ra Jesús, mʰthoguitho ngue bi du rá mmui. ³⁴ Bi 'yɛmbyø n'yoi p'ʰya:

—Janjuani ngue tu ma mmwigä, nup'ʰ nna sä, ya ja ngue 'bexca tu. Damɪ cohmi ua ya, pɛ 'yogui ahmi —bi 'yɛmbɪ.

³⁵ Ra Jesús bi thohmɪts'ʰ nɪ nguep'ʰ. Bi m'mɛmfo häi p'ʰya ngue mmat'Oja. Bi 'yäp'Oja ngue'mø dʰ ne, dʰ yanɪ ngue'a ra ndate ja ngue dʰ thogui. ³⁶ Bi 'yɛmp'ʰya:

—Ague ma Pap'a'i, nu'i, gätho dʰ zä'i. Damɪ yangui ngue'a ra ndate ja ngue ga thocä. Pɛ hɪnga nu'a go ga sännä gue'a di nja'a, sinoque nu te gui sännɪ, gue'a di nja'a.

³⁷ Mɪ juadi bi mat'Oja p'ʰya, bi 'yɛp'ʰ 'bʰ'ʰ hyu yø xädi. Pɛ bi dɪnɪ ngue ya mi'ahʰ. Bi 'yɛmbrʰ Bɛdu p'ʰya:

—Ague Simu, ðhanja ngue gui'ahʰ? ¿Ua xɪnga n'na ora di sä gui 'yä nɪ t'ahʰ?

³⁸ Damɪ mat'Oja, 'yogui ahmʰ. Nu'mø hɪngä mat'Ojahʰ, nthambenitho hɪnda gue'a gui 'yøthʰ. I nne nɪ mmui ngue gui 'yøthʰ na ra hyä dɪ mmangä, pɛ ɛmmɛɪ cuen'ni do'yohʰ.

³⁹ Mahømbi zop'ʰ yø xädi, bi mengbʰ xpɪ 'yɛhɛ ngue bá mat'Oja. Tengutho xi man'a m'met'o, ngu'a ra hyä xi Oja. ⁴⁰ Mambá pengbʰya, mahømbi dɪnyø xädi ngue mi'ahʰ, porque ɛmmɛɪ nethʰ. Mɪ dambɛnɪ yø xädi ya nzofu, hɪngui padɪ te di dadi. ⁴¹ Bi ma'a rá hyu ndi p'ʰya ngue bá mat'Oja. Mambá pengui, bi 'yɛmbyø xädi:

—Gue mahøngui ahmi n'yø. Ga nuhmɪ, ya bi zønnʰa ora di ndäpyø ts'oc'ɛi ra N'yohʰ bi 'yɛ mahɛts'i. ⁴² Damɪ nangüi. Ya bá ɛcua na di dāgui, ma ga ma c'athʰ ya.

Ya bi mbenra Jesús.

⁴³ Mente nzohyø xädi ra Jesús, bi zøhna Judas rá n'youi'u 'de'ma yoho yø xädi, bá n'youi xangu yø ja'i, bá gũ yø juai, bá gũ yø za. Guehya yø ja'i xi mēnhyø hmu yø mmäcja, co 'nehyø xännbate ngue rá ley, co 'ne'u yø n'yohu 'bet'o p'u ja ra nija. ⁴⁴ Nuna ra Judas, ya xi xihyø ja'i temä senya da 'yø't'e, xi 'yēmbi: "Nū'a ra n'yohu ga zenguagä ya, 'ne ga sərpa rá hmi, gue'a gui homhmu'a p'uya. Gui bēnthu, pē gue mamī thøhmū", xi 'yēmbi. ⁴⁵ Janangue mī zømp'u 'bāhra Jesús, bi guat'i ngue bi zengua. Bi 'yēmbi:

—Ague grá xännbate —bi 'yēmbi.

Bi zərpa rá hmi p'uya. ⁴⁶ 'Bexpi bentyø ja'i ra Jesús.

⁴⁷ Bi gũxrä juai n'na nc'ei rá xädi ra Jesús. Bi zēnnabi rá 'yēhē rá 'bet'o mmäcja, bi hyejpabi rá gu. ⁴⁸ Ra Jesús bi 'yēmbyø ja'i bi bent'i:

—¿Ua gui gmhmu ngue drá begä, ngue gui cahu yø juai, 'ne gui cahu yø za ngue gui bēngaha? ⁴⁹ Conque n'na pa ngu n'na pa nmi xännbä ra hya yø ja'i p'u ja ra nija. Uangui xtä nzä ja xqui bēngaha p'u. Pē nu te gui ørchu ya, ya bi nja'a te ra hya mmamp'u ja ra Maça Libro —bi 'yēmbi.

⁵⁰ Gä bi zop'u yø xädi ra Jesús ngue bi 'dagui. ⁵¹ Nu'mø ya ni zi yø ja'i ra Jesús, bi ntet'a n'na ra ts'ant'u. Hønda n'na ra sábana di mpät'i. Xquet'a 'nehna ra ts'ant'u bi ne xti bentyø ja'i ngue xtä nzits'i. ⁵² Pē nuna ra ts'ant'u bi guas'yø ja'i ngue bi 'dagui. Bi zop'u rá sábana mī tũhũ, bi ma mængøtho.

Nuya yø n'yohu 'bet'o ngue yø judío bi hyaspabi ra güenda ra Jesús.

⁵³ Nuna ra Jesús, bi ts'ixpu 'bāhra 'bet'o mmäcja. Nup'u ja rá ngu rá mmäcja, ja bi mpeti p'u gätho yø hmu yø mmäcja, co 'ne'u yø n'yohu 'bet'o p'u ja ra nija, conyø xännbate ngue rá ley, gä 'dap'u bi mpeti. ⁵⁴ Pē ra Bedu ni 'befa ya'a'ho p'u ni ma yø ja'i ni zi ra Jesús. Mī zømp'u ja rá ngu rá 'bet'o mmäcja, bi yat'ambo ra dathi. 'Dap'u bi mihmi yø policia mađi nharpu ja ra sibi.

⁵⁵ Nu'u yø hmu yø mmäcja co 'ne'u yø n'yohu 'bet'o ngue yø judío, 'dap'u bi mpeti ngue bi nhēca hya, honi ha di japi ngue da 'yēmbi ni 'yup'u da ðu ra Jesús. Pē hinguĩ tĩni ha di japra hya. ⁵⁶ Xangu yø ja'i bi manyø fēhni ngue di yapra Jesús. Pē hĩndi ntĩnyø hya ngue da 'da'igu da mamp'u di yapate. ⁵⁷ M'mefa p'uya, bi guar'mi'da yø ndøbethani ngue di yapi. Bi 'yēna:

⁵⁸ —Nuna ra n'yohu 'bäcua, ya xtä øcähe temä hya xa mman'a m'met'o na, ngue mī ēna: "Ga xot'a na ra nija ngue ra ja'itho bi hoqui", bi hoqi. Rá hyu pa p'uya, di jap'u man'na ra nija ngue hĩnjoni ja'i di hoqui", bi ēna.

⁵⁹ Nguna ra hya bi hma, mi'da yø ja'i p'uya, n'nan'yo ra hya i mma. Ya hĩndi ntĩnyø hya. ⁶⁰ Bi m'mähra 'bet'o mmäcja p'uya ngue bi 'yēmbra Jesús:

—¿Te gui mmanā rá hya gui nyap'a'i ya n'yø? ¿Ua hĩn temä hya gdi thadi? —bi 'yēmbi.

⁶¹ Pē ra Jesús hĩnte ga ndatho. Rá 'bet'o mmäcja p'uya mahømbi 'yēmbi:

—¿Ua gue'e grá Cristo, rá Ts'ant'u'i Oja nuna maguesē?

⁶² Mī dahra Jesús, bi 'yēna:

—Ahá, go guecä. 'Nē gui nnuhu ra N'yohu bi 'yē mahets'i danĩ mmip'u bi ja rá n'yei Oja nuna jase rá ts'edi. 'Nē da 'yēhra pa ngue hønda ēhē, di 'yē mahets'i da n'youi rá gui.

⁶³ Mī 'yøhra mmäcja na ra hya bi manā Jesús, n'na xet'itho rá pahni ngue bi ncuē. Bi 'yēmbyø ja'i p'uya:

—Nuya mfađi ya ngue hĩn te man'na ma testigo di homhmu ya. ⁶⁴ Ya gä 'yøsehya ya ngue thenmahya Oja. Xiya, ¿te gui mmanhmu na ra hya bi manya? —bi 'yēmbyø ja'i.

Gätho yø ja'í p'uya 'da'igü bî ma, bi 'yɛnã:

—Nunã, nî 'yup'u ngue dã tho nã.

⁶⁵ Bî mahyø ja'í p'uya ngue soxra Jesús. Bi gorpa yø dã conna ulu, 'nɛ bî mɛ'mî, bi 'yɛmbî:

—Damî pađi te'o bî mɛp'a'í ya —bi 'yɛmbî.

Yø soldado p'uya, xquet'a bî mɛ'mî.

Bî manna Bɛdu ngue hinguí pađi te'o ra Jesús.

⁶⁶ Ya 'bup'u ja rã dathi rã Bɛdu. Nu'a n'na rã xisu ngue rã ganî p'u ja rá ngu rã 'bet'u bî mmãcã, bi thop'u 'bãhra Bɛdu. ⁶⁷ Mî nu ngue ði nharpã ja rã sibi, bi za di hɛtî p'uya. Bi 'yɛmbî:

—'Nɛ'í nî n'youi rã Jesús nunã rã mmɛngu Nazaret.

⁶⁸ Rã Bɛdu p'uya, bi 'yɛnã:

—Nu'a rã Jesús guí mmanya, hîndî pacã te'o nã. Janangue hîndî pacã tema hyã guí nne guí xicya.

Rã Bɛdu p'uya, bî map'u bí ja rá goxthi rã dathi. Høntho bi zøn'a goxthi p'uya, bî mmãhra øni. ⁶⁹ Mahømbî nu rã Bɛdu'a rã xisu p'uya. Nunã rã xisu bi 'yɛmbyø ja'í 'bup'u:

—Nunã rã n'yohu 'bãcua, guehna n'na n'ɛ'í yø xãdi rã Jesús.

⁷⁰ Rã Bɛdu p'uya, mahømbî ma ngue hinguí pađi te'o rã Jesús. Mî tho hman'na ts'ɛquits'u p'uya, yø ja'í 'bup'u hømbî 'yɛmbrã Bɛdu:

—Majuani ngue nî n'youi rã Jesús, porque ði nɛqui ngue grã mmɛngu Galilea, n'ødetho'a te gni ya.

⁷¹ Mî ðãhra Bɛdu p'uya, mahømbî 'yɛnã:

—Dã jacã rã castigo Oja 'mø ngue hîmma juani te dí xi'ãhã. Pɛ nunã rã n'yohu guí xicjã, hîndî pacã te'o nã.

⁷² Mî juadi bî manna rã hyã nã p'uya, mahømbî mmãhra øni. Rã Bɛdu p'uya bi zo rá mmãi nã rã hyã xi xihra Jesús ngue xi 'yɛmbî: “Tobe hîndî ma'a rá yohmãfi rã øni, ya xqui cønga nhyundi, guí mma ngue hinguí paqui”, xi 'yɛmbî. Mî zo rá mmãi rã Bɛdu nã rã hyã nã p'uya, astã rã zondummaí.

15

Bî ts'ixpã 'bãhra Pilato ra Jesús.

¹ Mî nɛcahãi p'uya, bî mpeti gätho yø hmu yø mmãcã, conyø n'yohu 'bet'o p'u ja rã nîja, conyø xãnnbate ngue rã ley, conyø n'yohu 'bet'o ngue yø judío. Bî nhɛcahya ngue sãnni ha di japi di yapra Jesús. Bi ðurpãya, bi zixpã 'bãhra Pilato. ² Rã Pilato bi 'yɛmbrã Jesús:

—¿Ua gue'e rá ðast'abi'í yø judío?

Mî ðãhra Jesús, bi 'yɛnã:

—Ahã, go guecã tengutho rã hyã guí mmanya.

³ Yø mmãcã p'uya, xangu mî'da yø hyã guí yapi. ⁴ Rã Pilato mahømbî 'yɛmbrã Jesús:

—Ya guí øse te gãma hyã guí nyap'a'í ya. ¿Ua hîn tema hyã gdi thãđi?

⁵ Rã Pilato di 'yøtho ngue hîn tema hyã gã ndãtho rã Jesús.

Bî manda ra Pilato ngue ðã ma maçuati ra pont'í ra Jesús.

⁶ Nunã rã Pilato, ja n'na rá costumbre ngue di thø'a n'na rã ofãdi 'mø ja rã ngo ngue rã pascua. Pɛ yø ja'í'u huanhni ndana rã ofãdi ðã ma mathøgue.

⁷ Nu'a rã pa'a p'uya, mî ofãdi n'na rã n'yohu nî hu ngue rã Barrabás. 'Dap'u

ofädiui mī'da yø ja'ī ngue yø hyote, xi n'øt'a tũnhni. ⁸ Mī peti yø ja'ī ngue dā xihra Pilato ngue di thø'a n'na ra ofädi. ⁹ Ra Pilato bi 'yεmbyø ja'ī:

—¿Ua guí nneha ngue ga thøcä'a rá dast'abi yø judío? —bi 'yεmbi.

¹⁰ I pahra Pilato ngue ra nts'eya øtya yø mmäcja xi däpra Jesús. Janangue nguna bi xihyø ja'ī, porque bi ne xti thøgue. ¹¹ Pe yø hmu yø mmäcja εmmεi di hatra ts'edi yø ja'ī ngue dā 'yäpra Pilato ngue di thøhra Barrabás. ¹² Mahømbi 'yεmbyø ja'ī ra Pilato:

—Xina ra n'yohu guí εmhma ngue rá dast'abi yø judío p'uya, ¿te guí nneha ga japä nä? —bi 'yεmbi.

¹³ Yø ja'ī p'uya, xøgue n'na hmafitho bi 'yεna:

—Da guatra pont'ī nä guí mmanya.

¹⁴ Ra Pilato p'uya, bi 'yεmbyø ja'ī:

—Pe ¿tema nts'o xa 'yø'na p'uya?

Yø ja'ī p'uya, man'natho ngue mafi, bi 'yεna:

—Da guatra pont'ī na.

¹⁵ Ra Pilato p'uya, bi ne di hojpa yø mmui yø ja'ī mbøcuc. Janangue bi thøhra Barrabás. A nuna ra Jesús, bi xihyø soldado ngue dā fei, 'nε dā zits'i ngue di cuatra pont'ī.

Yø soldado thenmahya ra Jesús.

¹⁶ Bi zixyø soldado ra Jesús, i map'ua ja ra dathi cuarte. Ja bi ma mapeti p'ua gätho yø soldado. ¹⁷ Yø soldado p'uya bi hetä n'na ra ulu ngue ra jupoi ra Jesús. Ya xi me n'na ra corona ngue yø 'uini, bi gäspa rá ya ra Jesús. ¹⁸ I thenmahya p'uya, bi 'yεmbi:

—I tate nä rá dast'abi yø judío ya —bi 'yεmbi.

¹⁹ Bi jännä rá ya co n'na ra t'o. 'Nε bi zots'i. Bi ndantyøhmu p'ua b'ähra Jesús tengutho 'mø ngue majuaní hnu mansu n'na ra dast'abi. ²⁰ Mī juadi bi denmahya, bi gajpabi rá tuhü xi hete. Bi hetrá he ya mī he p'uya. Bi zixp'uya ngue di cuatra pont'ī.

Ya cuatra pont'ī ra Jesús.

²¹ Nup'ua ja ra 'yu, bi nthēui p'ua n'na ra n'yohu xpi 'yεhra 'befi. Rá mmεngu Cirene nä ra n'yohu, ni hu ngue ra Simu. Guehna rá papä ra Alejandro 'nεhra Rufo. Nu'ua yø soldado maní zi ra Jesús, bi japra Simu ngue bi duxra pont'ī nuna dā ma maçuati ra Jesús. ²² Nuna ra Jesús, i zixyø ja'ī p'ua ja ra xequi ni hu ngue Gógota. Nuna ra hya nä, i nne dā ma ngue ra Njuyaxhmu. ²³ Nup'ua bi zønna Jesús, bi t'unna vino n'youi ra mirra para ngue di pumbεñibi. Pe ra Jesús himbi ne bi zi. ²⁴ Bi cuatra pont'ī p'uya, mī juadi bi nø'mi. Bi ma ra tahä yø soldado p'uya ngue to xtä ra tahä, gue'a dā gacä n'na xequi rá he ra Jesús.

²⁵ Guto xud'ä ra ora bi ma maçuati ra pont'ī ra Jesús. ²⁶ Nup'ua ja rá ya ra pont'ī bi cuati, bi ma maçuati n'na ra letrero xi 'yot'ī ngue mmamp'ua te bi ma mä'upi. Nuna ra letrero, i εna: “Nuna ra n'yohu 'bucua, guehna rá dast'abi yø judío nä”, εnna letrero. ²⁷ 'Nε yoho yø bε bi ma maçuati ra pont'ī, n'na i gohrá n'yεi, n'na i gohrá gaha. ²⁸ Ya bi nja tengutho rá hya mmamp'ua ja ra Macä Libro ngue εna: “Tengutho majapi yø ts'oc'εi, ngu'a dā thogui”.

²⁹ Astä huatyø ya yø ja'ī thop'ua ja ra pont'ī cuatra Jesús ngue thenni. I εmbi:

—A nuya n'yø, dami xorpabi rá nija Oja ya. 'Nε guí εna ngue nhyu patho gdi hojman'na ra nija. ³⁰ Dami nyansε ya, bá cap'ua ja ra pont'ī guí cuatya —εmbyø ja'ī.

³¹ Nu'ua yø hmu yø mmäcja p'uya, conyø xännbate ngue ra ley, gä thenmahya ra Jesús. Di n'yεmbi:

—Mì mmannu ra n'yohu nguе da yanyo ja'i. Pe nuyá, hindá zä ha di japi di nyanse ya. ³² A nu'mo majuanì nguе ra Cristo rá dast'abi yø judío ya, da zä da cahnu ja ra pont'i ya, n'namhma ga εc'εihu te da ma.

Xquet'a 'nε'u yonc'εi 'dap'u cuathu ra pont'i thenmahya.

Ya bi du ra Jesús.

³³ Mì huuxyadi p'uya, bi m'mexui gä ra ximhäi astä hyu nde. ³⁴ Nu'mo ni ma da zu'i hyu nde p'uya, ra ndòts'edi bi 'yenna Jesús:

—Eloi, Eloi, ¿lama sabactani? —bi 'yena.

I nne da manna ra hya na: “Ma Oja'i, ma Oja'i, ¿hanja nguе gä hyegagui p'u?”

³⁵ Ja mì 'bäp'etho 'da yø ja'i, bi 'yøde te bi manna Jesús. Yø ja'i p'uya di n'yembi:

—Nuna ra n'yohu na, i nzohra Elías.

³⁶ Nuna n'na nc'εi mì 'bäp'u, bi ma n'na 'dihitho bá ha n'na xequi ra esponja xa ntüdi, bi pop'u ja ra vino xan'ixi. Bi nòtra t'o p'uya nguе bi cuarpa rá ne ra Jesús nguе da zats'i. I embyø n'youi p'uya:

—Ma ga nnuhu ya nguе'mø da εp'u ra Elías i nzofu nguе da hyajhna ja ra pont'i.

³⁷ Pe ra ndòts'edi i 'yen'a n'na rá hmafi ra Jesús. Bi du p'uya. ³⁸ Nu'a ra ora'a p'uya, nu'a ra ulu mì zup'u ja ra goxthi nija, bi xet'i, i gai. ³⁹ Nu'a ra capita mì 'bäp'u ni hyandra Jesús, bi nu te 'be'a gä bi 'yøtra Jesús ha i du. Bi 'yen'a p'uya:

—Majuanì nguе nuna ra n'yohu na, rá ts'ant'u Oja na.

⁴⁰ Xangu yø xisu bi 'bäp'u yap'etho, hantho te gä bi nja. Nu'u yø xisu'u p'uya, n'youi p'u ra Salomé, conna Maya nuna ra mmengu Magdala, co 'nεhna man'na ra Maya rá mamá ra t'u Jacobo 'nεhra José. ⁴¹ Nuya yø xisu ya, nu'mo mambi 'yop'u ja ra häi Galilea ra Jesús, mì n'youi p'u ni ma, guehya mì fäts'i nguе di unni te honi. 'Nε xangu mì'da yø xisu 'bäp'u nguе bi den'mø mì ma Jerusalén.

Ya bi ma nt'ägui ra Jesús.

⁴²⁻⁴³ Mì 'bäp'u n'na ra mmengu Arimatea ni hu nguе ra José, i 'bet'o nguе yø judío, 'nε di respeta yø ja'i. Xquet'a mì tømì nguе n'nahmantho di manda ua Oja. Pe comma nguе ya bi nde, ya da yätra pa nguе ra ts'äya, go guehna ra José bi hya ra ts'edi bi ma bá nyai ra Pilato, bi 'yäpra nt'εdi nguе da hyajpa rá do'yo ra Jesús. ⁴⁴ Mì 'yøhra Pilato nguе ya xi du ra Jesús, di 'yøtho hanja. Bi zohna capita p'uya, bi 'yänni nguе'mø majuanì ya xi du, ogue hin'na. ⁴⁵ Ra capita bi ma nguе ya xi du. Ra Pilato p'uya, bi unna nt'εdi ra José nguе da hyaxra Jesús. ⁴⁶ Nuna ra José bi dän'a n'na ra sávana nguе ra hoga ulu, nguе nu'mø bi hyajpa ja ra pont'i ra Jesús, da 'uennbabi rá do'yo. Mì jap'u n'na ra panteón nguе xi ma nt'a mì p'u ja n'na ra 'bido, ja bi hyaxpu nguе bá ägui. Bi gotra goxthi conn'na ra ndodo. ⁴⁷ Nuna ra Maya nguе ra mmengu Magdala 'nεhna man'na ra Maya rá mamá ra José, guehya bi mähä ya nguе bi nu ha bi t'ägui.

16

Ya bi bennate ra Jesús.

¹ Mì thohra pa nguе ra ts'äya, nuna ra Maya nguе ra mmengu Magdala, conna Maya rá mamá ra Jacobo, conna Salomé bi danyø 'yεthi ya p'uya, nguе da map'u bí o ra Jesús, da cots'i. ² Mì hyaxa ra pa ndomingo rá mädi ra pa nguе ra semana, ya pøxyadi, bi map'u bí ja ra panteón. ³ Nup'u ja ra 'yu p'uya, di n'yembi:

—Xiya, ɔte'o gue da hyacra do juaxpu ja ra goxthi ya?

⁴Mi zomp'u ja ra panteón, bi nu ngue ya n'nanni 'benna do mi juaxra goxthi, ya xi thaqui. ⁵Mi yat'ambo, hup'u n'na ra anxε he rá t'axca he, ni mihrá hyo ra goxthi ngue n'yei. Bi zu 'mø mi nu. ⁶Pe ra anxε bi 'yembj:

—'Yo guí suui. Dí paçã ngue guí hommi ra Jesús nuna ra mmengu Nazaret bi cuatra pont'i yø ja'i. Ya hinjo'o ua, ya xa bennate. Dami nuui nu ha bi 'bequi. ⁷A nuyá, ni me ya, ni xihmi ra Bedu co 'ne'u mi'da yø xádi ngue daní dør'ahh p'u Galilea ra Jesús. Ja gni nuh p'u tengutho bi xi'ahh m'met'o.

⁸Mi bømma xøts'e ya yø xisu p'uya, n'na 'dihitho bi ma, made di johya, made i su. Pe hinjonni ja'i xta xifi te xi nu, asta huaqui ngue ra ts'u.

Ra Jesús bi nyauí na ra Maya ngue ra mmengu Magdala.

⁹Xuditho'a ndomingo bi bennate ra Jesús. Rá muditho bi nthui na ra Maya ngue ra mmengu Magdala. Guehna xi 'yøthe m'met'o ngue mi n'youi yoto yø ts'onthi. ¹⁰Nu'a te xi nja, go guehna bi ma bá xi hmi'da yø xádi ra Jesús, porque zoní ngue tu yø mmái. ¹¹Mi 'yøhya p'uya ngue ya xi bennate ra Jesús, 'ne i mmanna ra Maya ngue ya xi nu ra Jesús, pe hingui εc'εitho te sifi.

Ra Jesús mahømbi nthui yoho yø xádi.

¹²M'mefa p'uya, ra Jesús mahømbi nthui p'u ja ra 'yu mi yoho yø xádi, maní map'u ja ra hñini. Pe nu'a ra ora'a p'uya, bi 'yøtra Jesús ngue n'nan'yo p'u i nequi. ¹³Nuya yonc'ei ya, bi ma bá xihyø mmixádiui. Pe mahøn'a hingui εc'εitho yø amigo te xifi.

Ya bi nyauí gá 'de'ma'da yø xádi ra Jesús.

¹⁴Rá nzequi p'uya, nuya 'de'ma'da yø xádi ra Jesús 'darbu 'bui, sihmε p'u ja n'na ra mεxa. Ja mi dannbeni, ya 'bäp'u ra Jesús. Bi zu p'uya, ngue hingui εc'ei 'mø mi sifi ngue ya xi bennate. ¹⁵Bi xihyø xádi te ja ngue da 'yøt'e, bi 'yembj:

—A nuyá, ni mähä rá nguní nximhäi ya, gui xihma ra hoga 'da'yo hya gätho yø ja'i. ¹⁶Nu ra ja'i da 'yεc'ei ra hya 'ne di nxixya, guehna di nyanná te na. Pe nu ra ja'i hinda 'yεc'ei ra hya, da ma ra castigo. ¹⁷Nu'u yø ja'i da 'yεc'ei ra hya, da zä da 'yøtyø milagro, porque høntho da 'yäqui ngue ga fäts'i, ya da zä da 'yøthe yø ja'i n'youi yø ts'onthi. 'Ne da zä da nya yø hya hinxä xádi. ¹⁸Da zä di bentyø c'eya, pe hñte da japi. Mada zi ra 'yεthi ngue ra ndate, pe hñte da japi. Da japyø 'ye p'u ja yø ya yø därkehi, 'ne da zä ha hεmbj.

Ya bi ma mahets'i ra Jesús.

¹⁹Nuna ra Jesús, mi juadi bi xihyø xádi ya yø hya di 'bepi da 'yøt'e, bi ma mahets'i p'uya, i mmip'u ja rá n'yei Oja. ²⁰Nu'u yø xádi p'uya, bi ma ndap'u bi zä, bi xihra hoga 'da'yo hya yø ja'i. A nu'a ra Hmu p'uya, i fäts'i ngue øtyø milagro tengutho bi xifi. Nu'mø bi nu yø ja'i yø milagro øtyø xádi ra Jesús, i haxa njuani yø ja'i ngue majuaní na ra hya sifi. Da ngut'atho.

Ra Lucas Nuna ra Lucas, ja ua yø hya bi 'yo't'i ngue te bi 'yøtra Jesucristo.

Ra Lucas bi ma hanja ngue bi 'yøtra libro ja ua.

¹ Xangu yø ja'i bi ne bi 'yøtra hya, 'nē bi cuatra sɛcua ya yø hya xa nja ua di 'bæhm. ² Guehya bi cuatra sɛcua'a te gæma hya bi nxännbate yø mamhya nuya bi nu te gä bi 'yøtra Jesús, asta gue'mø mambá fædi bá xännba ra hya yø ja'i. ³ Nugä xquet'a dadi ja ndummai di honi ha bi njap'u bæ fædi, asta guehra tiempo ja p'uya. Ague ma ndø'amigo Teófilo, nugä di nnu manho ngue ga ðtra hya ga cuarpu ja ra sɛcua, ga pen'na'i. ⁴ Porque di nne guí paði xanho ngue majuaní na ra hya bi sän'na'i.

N'na rá anxé Oja bi ma ngue di m'mahna ra Xuua nuna bi 'yøtra nxixya.

⁵ Nu'a ra tiempo mi ndast'abi p'u ja ra häi Judea ra Herodes, mi 'bæ'a n'na ra mmäcja ngue yø judío ni hu ngue ra Zacarias. Nuna ra Zacarias, yø mmjmmefih'u yø mmäcja tenna ndu ra mmäcja Abías. Nu'a rá xisu ra Zacarias, ni hu ngue ra Elisabet, guehna n'na rá mbom'meto ra mmäcja Aarón. ⁶ Nuya yonc'ei ya, nu'a ra nho nne Oja ngue da 'yøt'e, gue'a bi 'yøt'a. Gä bi 'yøt'u yø hya mmamp'u ja rá ley Oja. Hinjongui pøni da 'yembí ngue hinga gue'a øt'e. ⁷ Pē himbi m'mahyø basi, porque mará 'yabasi na ra Elisabet. 'Nē ja gä yø dac'ei.

⁸ Nuna ra mmäcja Zacarias, bi tocabi ngue bi zønna ora di m'met'o p'u ja ra ðanija ngue da ðanne Oja. ⁹ Nu'u yø mmäcja, ja yø costumbre ngue jæra suerte ndana gue'a ra mmäcja da yærbu ja ra nija dá uhra bopo. Nu'a ra ora'a, bi tocabi ra suerte ra Zacarias ngue da uhra bopo. ¹⁰ Gætho 'bæ'athi yø ja'i ngue mmat'Oja, mente brá ombo ra Zacarias ngue brá uhra bopo. ¹¹ Ra Zacarias bi nu ngue bi zø'a n'na rá anxé Oja, bi m'mäp'u ja rá hyo ra altar ngue n'yæi, ha zø ra bopo. ¹² Emmei bi nsu 'mø mi nu ra anxé ra Zacarias. Hingui paði te da 'yøt'e. ¹³ Pē ra anxé bi 'yembí:

—Ague Zacarias, 'yo guí su. Porque da 'yøt'a Oja ngue di nja'a te guí äpi. A nuyá, di m'mu'a n'na rá ts'ant'u ni xisu Elisabet. Gdi hutí ngue di Xuua. ¹⁴ Guí johya 'mø bi m'mui, di nja'i mpähä. Xquet'a xangu yø ja'i di johya 'mø bi m'mui. ¹⁵ Porque da nu manho Oja ni ts'ant'u. Nuna ni ts'ant'u hinjam'mø da zi ra vino, 'nē hinte man'na ma cosa da zi ngue di n'iti. Mente yø pa di m'mui, di n'youi ra Espíritu Santo. ¹⁶ Da 'yøt'e ngue xangu yø judío di 'bæra yø mmui da 'yæc'ei Oja nuna 'bæi ngue ra Hmu. ¹⁷ Nuna ra Xuua di m'met'o p'u di ma ra Hmu. Tengutho ra pøngahya Elías ngue bi ma mahati ra ts'edi, xquet'a di njarbatho ni ts'ant'u ya, da ma mahati ra ts'edi. Da japyø ja'i di 'bät'yø mmui, da 'yøt'e tengutho mi øtyø mboxita. Nu'u yø mmejhahya, da baði ngue da ðennbabi yø hya yø hoja'i bá ðinna hya. Da japyø ja'i ngue di nsäp'u ja yø mmui ngue da 'yæc'ei Oja.

¹⁸ Nuna ra Zacarias bi 'yørpä ra nt'änni ra anxé, bi 'yembí:

—¿Hanja na ra hya guí xiqui? Porque nugä ya dá ndø, da guehma xisu p'uya, ya ra dac'ei —bi 'yembí.

¹⁹ Bi 'yenna anxé p'uya:

—Guecā drā Gabriel. Dī 'bucā p'ua ja rā hmi rā dā Oja. Go xpā mmengā Oja ya ngue gā xi'i nā rā hoga 'da'yo hyā dī xi'i. ²⁰ Pē nuya ngue hinguī ε'c'ei nā rā hyā dī xi'i ya, guī ngone ya, hinda zā guī nya, asta gue'mō dī m'mahni ts'ant'ua dī xi'i. Nuna rā hyā dī xi'i, bā ep'ua rā pa dī nja na.

²¹ Nū'ua yō ja'ī 'bu'athi p'uya, i tō'mi ngue dā pōnna Zacarías. Dī 'yodyō ja'ī ngue ya'atho rā ora bā ombo nnija rā Zacarías. ²² Ya hinguī sā dī nya 'mō māmbā pōni. Janangue bi bahyō ja'ī ngue ja te bā t'uta mbonnija. Ya yō 'yetho ga 'yōtra senya p'uya, porque ya hinguī sā dī nya.

²³ Nū'mō mī dātra pa ngue o'ra ndanne p'ua ja rā nija rā Zacarías, bi ma rā ngu p'uya. ²⁴ M'mefa p'uya, mī hyā rā baši rā xisu Elisabet. Bi m'marpu ja rā ngu, hin hapu i ma mēnte ncat'a zana. Ya en'a nbemp'uya: ²⁵ “Ngunā bi jacā Oja ya, i nnepe ngue ya hinni mantho dā denngaguī yō ja'ī”, i enā.

Bi manná anxe Oja ngue dī m'mahra Jesús.

²⁶ Mī dāt'a n'nato zana ngue hā rā baši rā Elisabet, nuna Oja hōmbi menhna anxe Gabriel, bi map'ua ja n'na rā hniñi nī hū ngue Nazaret, ja rā hāi Galilea. ²⁷ Bi ma dā nyauī n'na rā hmute xisu nī hū ngue rā Maya. Nunā, ya ja ngue dī nthatuī n'na rā n'yohu nī hū ngue rā José. Nuna rā José, rā mbom'meto rā dast'abi David. ²⁸ Nū'a rā anxe bi zōp'ua mī 'bahra hmute, bi 'yēmbi:

—Nnā han'na'ī rā nzengua ngue gā nthēui rā mate Oja. I nnu manho'i Oja, 'nē man'na di jap'a'ī ngue gātho mī da yō xisu —bi 'yēmbi.

²⁹ Nū'mō mī nū rā Maya ngue 'bāp'ua rā anxe, dī 'yōtho hanja nā rā hyā xifi. I enā: “¿Tegue manzengua'a xicā na?” ³⁰ Rā anxe p'uya bi 'yēmbi:

—Ague Maya, 'yo guī sū. Nū'ī, gā nthēui rā mate Oja. ³¹ A nuya guī hyā nī baši ya, 'nē drā ts'ant'ua'ā guī ōni. Nū'mō bi m'mai, gdī hutī ngue rā Jesús.

³² Hijnjondā zadi tengū nā. 'Nē dī hū ngue rā Ts'ant'ua Oja maguesē. Nuna Oja mā Hmuhū, dā japi ngue dī ndast'abi nā nī ts'ant'ua tengutho mī pēhrā mboxita David. ³³ Janangue dī mānda para zantho yō judío, 'nē dī ndast'abi hinha rā nzequi.

³⁴ Rā Maya p'uya bi 'yōrpa rā nt'anni rā anxe, bi 'yēmbi:

—¿Ha di zā dī nja'a guī xiqui, conque tobe hin dādī nthati?

³⁵ Bi 'yēnna anxe p'uya:

—Rā Espiritu Santo dā zōp'ua gdi 'bai. Nuna Oja maguesē ja rā ts'edi, dā zā dā 'yōt'e ngue guī hyā nī baši. Janangue nuna rā ts'ant'ua dī m'mai, gā rā nho dā n'yo, 'nē dī nhuti ngue rā Ts'ant'ua Oja. ³⁶ A nuyá, xquet'a 'nē'a nī mēni Elisabet dī m'ma'a n'na rā ts'ant'ua ya, 'nē guī padī ngue ya rā dāc'ei'a rā xisu. 'Nē t'ēmbi ngue rā 'yabasi nā rā xisu nā. A nuyá, ya n'nato zana hā rā baši naya. ³⁷ Nuna Oja, hinte hēmbi.

³⁸ Bi 'yēnna Maya p'uya:

—Ya dī ōcā nā rā hyā mman'Oja 'mō. Dā jacā Oja nā rā hyā guī xiqui.

Mī manna Maya nā rā hyā nā p'uya, bi ma rā anxe.

Bi ma rā Maya di zengua rā Elisabet.

³⁹ A nuyá, nuna rā Maya bi ma n'nahmantho p'ua ja n'na rā hniñi rā njap'ua ja yō xanthō ja'a rā hāi Judea. ⁴⁰ Mī zōmp'ua ja rā ngu rā Zacarías, bi yat'ambo rā Maya, bi zengua rā Elisabet. ⁴¹ Nū'mō mī 'yōhra Elisabet ngue di zenguate rā Maya, rā Elisabet bi 'yannā baši o rā mmai. Rā Espiritu Santo bi bēnnabāi rā hyā dā xihra Maya. ⁴² Bi ts'edi bi 'yēmbuya:

—Man'natho bi jap'a'ī Oja ngue gātho mī da yō xisu. 'Nē xquet'a bi unnā njapi nī baši. ⁴³ ¿Hague ngu rā njama mmađi ja ngue ga ōt'a, ngue bā ēhē bi

zenguagui rá mamá mā Hmū? ⁴⁴ Hontho bi zo mā gu ngue gadi zenguagui, nuna mā basi o mā mmái bi 'yani ngue di johya. ⁴⁵ Rá mmēnthi gá nthēui ngue gá 'yēc'ei rá hya bi si'i, porque nu'a te mman'Oja, di nja'a —bi 'yēna Elisabet.

⁴⁶ Rá Maya bi 'yēna:

—Nugá di εspabi Oja. ⁴⁷ Di johya mā mmái conná guehna Oja mā yantegá.

⁴⁸ Porque bi 'yōrcagui mā sū Oja, 'nē hinga njuanigui, nugá drá mēfitho. Nu rá pa di ma p'uya, gátho yō ja'i da 'yēngui ngue rá mmēnthi dá nthē'be. ⁴⁹ Porque jase rá ts'edi Oja, ¿hague ngu gānho'a te bi 'yōrcagui? Nuna Oja, maguesē na. ⁵⁰ Hangu rá pa di huēcyō ja'i suprá xudi Oja. ⁵¹ I ja ts'edi te bi 'yōt'e. Bi hyeipa yō hya yō ja'i di 'yēts'i. ⁵² Bi 'yēnspe ja yō nhūdi yō dast'abi. Bi japi bi hya rá ts'edi yō ja'i hinga njuani. ⁵³ Bi 'yōt'e ngue mbonguiho te da zi yō ja'i mī tūmanthūhū. Bi 'yetyō mmēmmeti, hīndi japi te da hyats'i. ⁵⁴ Bi nja rá yemmái conná gue'u yō judío mī thanne, hīmbi pūmbēni bī māt's'i. ⁵⁵ Bi nja tengutho rá hya bi sihma mboxitahū Abraham, ngue para zantho da ma mahuequi'u yō mbom'meto.

⁵⁶ Nuna rá Maya, nhyushna bá m'map'u 'būhra Elisabet. Bi ma rá ngu m'mefa p'uya.

Bi mīhra Xuua nuna bi 'yōtra nxixya.

⁵⁷ Mī zōmna pa di ōnná ts'ant'u rá Elisabet. ⁵⁸ Bi ma di zengua'u yō besino, 'nehyo mēni. Bi bahyo ja'i ngue xandōngu rá nho bi 'yōrpabi Oja. ⁵⁹ Ya rá hyato mā pa xi mīhra ts'ant'u, bi ma mhmēpya p'uya, bi njapra circuncisión. Yō ja'i p'uya nnepe di hu rá ts'ant'u tengutho gui hu rá papá Zacarías. ⁶⁰ Pē rá mamá rá ts'ant'u bi 'yēna:

—Hīn'na. Man'na xanho di hu ngue di Xuua —bi 'yēna.

⁶¹ Bi t'ēmbuya:

—¿Hanja? Conque hinga n'na ni mēni ni hu'a rá thūhū gui mmanya.

⁶² Bi t'ōrpa rá senya rá papá rá ts'ant'u p'uya, ngue t'ānni te di hu. ⁶³ Bi 'yā'a n'na rá xithe p'uya, bi cuatra thūhū di ho, bi 'yēna: “Di hu ngue di Xuua”. Gátho yō ja'i p'uya, di 'yōtho. ⁶⁴ 'Bexque'a rá ora'a p'uya, bi zā bi nya rá Zacarías. Janjuani ngue di ja mammadi Oja p'uya. ⁶⁵ Gá di 'yōtho'u yō besino'a te bi nja. Gátho'a rá xequi mī 'bai ja rá hái Judea, i mmanyo ja'i te bi nja. ⁶⁶ Gátho ya yō ja'i bi badi te bi nja, di n'yomfēni, 'nē di n'yānni n'na ngu n'na, hague nja'a ya. Di n'yēmbyo ja'i:

—¿Te 'be'a gátho da 'yōr'mō bi ndan'yohu ná rá ts'ant'u ná? —di n'yēmbi.

Porque emmei di unná njapi Oja.

Ja ua yō hya bi manna Zacarías.

⁶⁷ Nuna rá Zacarías rá papá rá Xuua, bi bēnnbabi rá Espiritu Santo rá hya da mā. Bi 'yēna:

⁶⁸ —Ma ga εspabi ná mā Hmū Oja. Porque da εse ua 'bahyo judío ngue di pōhō. ⁶⁹ Da pēngahū n'na rá Yante ja rá ts'edi. Guehna n'na rá mbom'meto rá David nuna bi 'yōt'e te nne Oja. ⁷⁰ Nu'mō yō pa xa thogui nguna rá hya bi bēnnbabi yō pōngahya Oja 'mō mī yat'a rá hya bi nepe bi mā. ⁷¹ Bi mā ngue da yanju p'u 'būhma nsūihū. 'Nē da yanju ngue'u to gā nnu man'uhū. ⁷² Bi mā ngue di huēc'u mā mboxitahū xa m'mái. 'Nē bi mā ngue nu'a rá maca hya bi xifi, hīndi pūmbēni. ⁷³ Guehna rá hya bi yarpabi Oja ná mā mboxitahū Abraham. ⁷⁴ Bi xifi ngue da yanju p'u 'būhma nsūihū, n'namhma ngue ya hinga sū ga thannehū Oja. ⁷⁵ 'Nē ga nsuphū, gā rá nho gdá n'yohū mēnte rá pa ga m'mūhmū. ⁷⁶ A nu'i grá zits'ant'u, gdi hu ngue rá pōngahya'i ná Oja

maguesε ya. Porque gui m'met'o ngue gui xojpa yø mmui yø ja'i hante dá εhra Hmu. ⁷⁷ Nu'i gui japi dá bahyø ja'i ngue ya dá ma nhyani, 'ne di mpunnbabi yø ts'oqui. ⁷⁸ Nunā Oja di mačju, 'ne di huegah. Tengu ra hyadi di yor'mø mā pa, astā maya bi nεxrā nyot'i sœcua ja ra häi. ⁷⁹ Nu'x yø ja'i 'bu 'bexui dá zā dá dīnna 'yu. Njarbutho ya, nuyā yø ja'i xants'o ga 'yo, ya ja ngue di nthēui ra ndate. Dā xojpa Oja yø mmui. Dā japi dá bahyø ja'i ha di nhojpaui Oja —bi 'yεnna Zacarías.

⁸⁰ Man'na ni zacra ts'ant'u, bi nte 'ne man'na ni ba Oja. Pe bá m'map'u ja ra dapo astā gue'mø mi zōnna pa dá xihra hya yø judío.

2

Ya bi mihra Jesús.

¹ Nu'x yø pa'u p'uya, gätho'u yø naciön di manda ra dast'abi Augusto, bi manda ngue dá ma nsots'i ra censo. ² Guehna rá madi ra censo bi ma nsots'i 'mø mi ndast'abi ra Cirenio p'u ja ra häi Siria. ³ Gätho yø ja'i, ja ngue dá map'u ja ra hñini xa m'mahyø mboxita, ngue di cuatyø thuhu. ⁴ Janangue nunā ra José bá nεxp'u ja ra hñini Nazaret ja ra häi Galilea, i map'u ja ra hñini Belén ja ra häi Judea marā mmengu ra David. Porque ra José, rá mbom'meto ra David. ⁵ Bi ma ra José di cuatrá thuhu conna Maya rá xisu. Nunā ra José hĩmbi dāhrá xisu, pe ra Maya ya ha rá baši. ⁶ Mente 'bap'u ja ra hñini Belén, nunā ra Maya bi zōnna ora di m'meni. ⁷ Bi m'mahrá madi ts'ant'u. Bi 'ue ra ulu 'mø mi mi. Bi gärbu ja rá mosa yø fanj, porque hĩn'yu ha di nsāya, hĩnda hōnnbu ja ra ngumfanj i sä.

Bi zøhyø anxe p'u 'buhyø mände'yo.

⁸ Mi 'bap'u yø mände'yo p'u jon'a Belén, madi haxp'u ngue fädi gä ra xui yø de'yo. ⁹ Mi dambeni, ya 'bap'u n'na rá anxe Oja. Rá nyot'i Oja p'uya, bi yot'i gätho p'u 'bui. Pe εmmēj bi nsu. ¹⁰ Ra anxe p'uya bi 'yεmbi:

—'Yo gui sūh. Porque nnā han'nahu ra hoga 'da'yo hya ya, 'ne hōnnbu bi zā di johya yø ja'i 'mø bi 'yøhna ra hya nnā hagā ya. ¹¹ A nuyā, ya bi mihni Yantehu p'u ja ra hñini mi 'buhra David. Guehna ra Cristo bá εx Oja ngue di ndast'abi naya. ¹² Ga xi'i te jap'u ha gui tĩhmh. I nt'e ra ulu na ra ts'ant'u, op'u ja rá mosa yø fanj.

¹³ Mente ya ra anxe p'uya, bi nequi mi'da yø anxe bí 'yε mahets'i. Gä εspabi Oja yø anxe, i εnā:

¹⁴—Maguesε nā Oja bí 'bu mahets'i. 'Nεcua ja ra ximhäi, dá hyurpa yø mmui yø ja'i dá nurpa rá mate.

¹⁵ Hōntho bi manyø anxe nā ra hya nā p'uya, bi mengui, i ma mahets'i. Yø mände'yo p'uya, di n'yεmbi n'na ngu n'na:

—Ma ga mmähä Belén. Ga ma nuh'a ra hya bi øcahu Oja ngue bi nja ya.

¹⁶ N'nahmantho bi ma yø mände'yo p'uya. Bi dimp'u mi 'buhra Maya 'nεhra José. Nu'a rá ts'ant'u, op'u ja rá mosa yø fanj. ¹⁷ Mi nup'u ha 'bui, bi xifi ngue ya xi manna anxe ngue xi mihra 'uene. ¹⁸ Nu'x yø ja'i bi 'yøhya yø hya bi manyø mände'yo, di 'yøtho hanja nā ra hya sifi. ¹⁹ Pe ra Maya hĩnha gui pumbeni nā ra hya bi sifi, hōnt'a mbēn'a. ²⁰ Nu'x yø mände'yo bi mengbu xpi 'yεhε, pe εspabi Oja, 'ne di ja mammađi ngue'a te ra hya xi 'yøde, 'ne'a te gā xi nu. Gä bi nja tengutho xi sifi.

Bi ts'ixp'u ja ra nija ra Jesús ngue dá ma madäpi Oja.

²¹ Ja rá hyato ma pa xi m'məhrá ts'ant'u p'uya, bi ma mhmɛpya, bi njapra circuncisión. 'Nɛ i hutɪ ngue ra Jesús, tengutho ra thuhu bi manna anxɛ nuna bi nyau i ra Maya hante da hya rá basi.

²² Nup'u ja ra ley bi 'yotra Moisés, i nt'ot'i p'u njammɪ pa xa m'məhrá basi 'mø da zã da ma nija. Janangue nu'mø mi dátra pa, bi ts'ixra 'uene p'u ja ra hnɪnɪ Jerusalén ngue da ma ma dāpi Oja. ²³ Nguna bi 'yøt'e porque nup'u ja rá ley Oja, i nt'ot'i p'u ra hya ngue ɛna: "Nu'a rá mædi basi ra ja'i di m'mæi ngue drá ts'ant'u, da ma ma dāpi Oja", i ɛna. ²⁴ Bi ma p'uya ngue bá øtra 'bøt'e tengutho nt'ot'i p'u ja ra ley, ngue da hyo yoho yø ts'int's'u ngue ra tórtola, ogue yoho yø paloma.

²⁵ Nu'a ra tiempo'a p'uya, mi 'bap'u Jerusalén n'na ra n'yohu ni hu ngue ra Simeón. Guehna n'na ra hoga n'yohu mi thanne Oja, 'nɛ mi tømɪ ngue da ma nhyani yø judío. Ra Espíritu Santo di bɛnnbi te da 'yø'na ra Simeón. ²⁶ Ya xi 'yuti ngue hante da du, 'be da nu ra Cristo nu'a ja ngue da pen'Oja ngue di ndast'abi. ²⁷ Nuna ra Simeón bi bɛnnbabi ra Espíritu Santo ngue bi map'u ja ra nija. A nuna rá papá 'nɛhrá mamá na ra t'ats'ant'u Jesús, ya bi zøp'u ja ra nija, nnepe ngue da ma ma dāpi Oja na ra Jesús, tengutho mmamp'u ja ra ley. ²⁸ Nuna ra Simeón bi hyanna ts'ant'u ngue bi dets'i. Bi ja mammaði Oja p'uya, bi 'yɛna:

²⁹ —Ma Oja'i, bi hyu ma mmæigã ya. Porque ya bi nja'a te gã yarqui ngue di nja hante gã tu. ³⁰ Ya dá nugã na ja ngue di nyante ya. ³¹ Guehna guã sanni ngue da badɪ gátho yø ja'i na. ³² Nuna ya guehna da xojpa yø mmæi yø ja'i hɪngyø judío na. Connã guehna da ma maya yø judío.

³³ Nuna ra hya bi xihra zi'uene ra Simeón, ra José 'nɛhrá mamá ra Jesús di 'yøtho hanja'a ra hya øde. ³⁴ Nuna ra Simeón, bi 'yãp'a Oja ngue di japi. Bi t'embrã Maya rá mamá ra Jesús:

—Nuna rá zi'uene 'bæcua, bá ts'ännbabi na ngue nu'mø bi ndan'yohu, xangu yø judío hinda nu manho, guehya di m'mehya. Pɛ nu to da nu manho, guehna ra ja'i di nyanɪ. ³⁵ Guehna di fadɪ te mbɛmp'u ja yø mmæi n'na ngu n'na yø ja'i na. Dí xi'i te ja ngue di nja, ngue ra dummaɪ gui thogui, tengutho 'mø da thohra juai p'u ja ni mmæi.

³⁶ Nup'u ja ra nija p'uya, mi 'bap'u n'na ra xisu ngue di bɛnnbabi Oja ra hya xihyø ja'i. Ni hu ngue ra Ana na ra xisu, rá t'ixu'a ndu ra Fanuel, rá mbom'meto ra Aser. Rá ngüetho 'mø mi nthati, pɛ hõnda nyoto jeya bi m'məhmɪ rá ndø. Pɛ ya ra bødac'ɛi ya. ³⁷ A nuyá, ya goho 'dãte magoho njeya ra 'danxu ya. Hɪnha ni bømp'u ja ra nija. I thanne Oja ra pa ra xui, mmat'Oja hɪn'y'u p'u rá nzegui 'nɛ etrá mmæi. ³⁸ Mi yatra Ana p'u 'bæhra zi'uene Jesús, bi mat'Oja, di ja mammaði Oja. M'mɛfa p'uya, bi xihyø ja'i 'bap'u ja ra nija, ngue nu'a ra 'uene 'bap'u, gue'a ra Yante mi tøm'yø judío p'u Jerusalén.

Ra José 'nɛhra Maya bi mengui, i ma Nazaret.

³⁹ Mi juadi bi 'yøt'e te gã nt'ot'i p'u ja rá ley Oja, bi mengbaya, i map'u ja ra hnɪnɪ Nazaret ja ra hæi Galilea. ⁴⁰ Nu'a ra zits'ant'u, man'na ni zaqui, i te, 'nɛ man'na ni dinna hya, porque Oja ɛmmɛi bi japi.

Bi map'u ja ra nija na ra ts'ant'u Jesús.

⁴¹ Nuna ra José 'nɛhra Maya, njeya njeya pa Jerusalén, bi nnu ra ngo ngue ra pascua. ⁴² Ya ha n'nemã yo njeya ra Jesús, xquet'a 'nɛhna 'da i ma dra ts'ännigo p'u Jerusalén. ⁴³ Mi guahra ngo, bi mengui, i ma yø ngu. Pɛ ra Jesús bá cop'u Jerusalén, hɪngui pahrá papá 'nɛhrá mamá ngue bá cohi. ⁴⁴ T'ɛmbi ngue ni

n'yohu yə ja' i p'u ja ra 'yu na ra Jesús. Bi n'yo n'na pa, ja bi mædi bi hyomp'uya, änyø mæn̄i 'neh̄yø mpaðih̄u. ⁴⁵ Pɛ h̄imb̄i ðin̄i. Hømbi mengb̄uya, i ma Jerusalén ngue bá honi.

⁴⁶ Rā hyu pa p'uya, bi ðimp'u ja ra nija na ra Jesús, 'dap'u h̄umhm̄u yø xännbate ngue ra ley. Nunā ra Jesús øts'e te mman'u yaui, 'nɛ ørpa ra nt'änni. ⁴⁷ Pɛ xquet'a t'ørpabi ra nt'änni p'uya. Pɛ nu'u to gā øde te gā ndadi, di 'yøtho hanja rá n'yomfɛni bá ðini ngue'a te gā ndadi. ⁴⁸ Nunā ra José 'neh̄ra Maya di 'yøtho 'mø mi nu ngue hup'u ra Jesús. Rā mamá ra Jesús bi 'yɛmbi:

—Ague mā basi'j, ¿hanja ngue ngu'a guí ørca'be? Ni papá co 'nɛqui h̄ind̄i paði te gā ør'be ngue di hon'a'be —bi 'yɛmbi.

⁴⁹ M̄i ðahra Jesús, bi 'yɛmbi:

—¿Ua h̄inguí pahm̄i ha di 'bæi ngue gui hongüi? ¿Ua h̄inguí pahm̄i ngue jatho gā m'mucua ha ja ra xädi ngue rá hya mā Papá?

⁵⁰ Pɛ nuya yaui, h̄imb̄i ðinyø mm̄i ya yø hya bi xifi. ⁵¹ Bi mengb̄uya, i ma Nazaret, 'da i mähä ra Jesús. Pɛ ɛc'ɛi te xifi. Nunā rá mamá ra Jesús, nu'a ra hya bi xifi h̄ont'a mben'a. ⁵² Mɛnte 'danyø pa p'uya, bi ndan'yohu ra Jesús, man'na ni ðinna hya. 'Nɛ nnu manho Oja'a te gā 'yo, ða guehyø ja' i xquet'a nnu manho.

3

Rā Xuua bi 'yøtra nxixya, bi xihra hya'u to gā bi mpɛti p'u ja ra ðapo.

¹ Ya n'ne'mā cāt'a njeya mi 'yop'u ra ndast'abi n'na ra n'yohu ni h̄u ngue ra Tiberio. Nunā ra Poncio Pilato marā ðast'abi p'u ja ra häi Judea na. A nunā ra Herodes marā ðast'abi p'u ja ra häi Galilea na. Nunā ra Lipe rá n'yohu ra Herodes marā ðast'abi p'u ja ra häi Iturea na, 'nɛp'u ja ra häi Traconite maði manda. Nunā ra Lisania marā ðast'abi p'u ja ra häi Abilinia na. ² Nunā ra Anás 'neh̄na ra Caifás, guehya yø 'bet'o mmäcja ya. Oja bi zoprā mm̄i na ra Xuua rá ts'unt'u ra Zacarías mambi 'bup'u ja ra ðapo. ³ Nunā ra Xuua, bi n'yo gätho'u yø xɛqui jap'u ja ra ðathe Jordán. Bi xihyø ja' i ngue ða hyɛp'u ra nts'o gā 'yo, n'namhm̄a ngue di mpunnba yø ts'oqui, di xixyabi p'uya. ⁴ Bi 'yøtra Xuua tengutho ra hya mmamp'u ja ra libro bi 'yotra pøngahya Isaiás, ngue ɛna: “Dá t'øde te ða man'a n'na nc'ɛi ða manna hya p'u ja ra ðapo ngue ða 'yɛna: Dami juannbahu rá 'yu ra Hmu. Dami cähm̄a ra 'yu ða gohi xanho. ⁵ Dā ma majuanni gätho yø nenhäi. Dā ma manih̄ibi gätho yø nyuni 'neh̄yø nguani. Dā ma majuanni yø 'yu xampäni. Nu'u yø 'yu xants'on̄i, ða ma majuanni. ⁶ Gā ða nu yø ja' i'a ra Yante ða pɛn'Oja”, bi 'yɛna.

⁷ Nu'u yø ja' i bi zøp'u mi 'buhra Xuua ngue di xixyabi. Rā Xuua bi 'yɛmbi:

—Guí øth̄u tengutho øtyø c'ɛya ngue 'da'mø bá ɛp'u ra sibi. Xiya, ¿hague gn̄i pahm̄u ngue bá ɛp'u ra ndate castigo di nja? ⁸ Dami 'yøth̄u ra nho, n'namhm̄a di nɛqui ngue ya gā hychm̄a p'u ra nts'o. 'Yo sä guí ɛna ngue ya h̄inte gui jah̄u ngue yø mbom'met'o'ah̄u ra Abraham. Porque di xi'ah̄u ngue nuua ja yø do ja ua, ða zä ða 'yøt'Oja ngue ða bøcua yø mbom'meto ra Abraham. ⁹ Guí øth̄u tengutho yø za h̄inguí zædi, guí njath̄u p'uya. Pɛ ya ja ra acha ða 'yɛxyø za. Gätho yø za h̄inguí nne di nzædi, ða t'ets'i ngue ða ma nt'üdi.

¹⁰ Yø ja' i p'uya, bi 'yännā Xuua, bi 'yɛmbi:

—¿Teni 'be'a ja ngue gā øt'ähe p'uya?

¹¹ Bi 'yɛnna Xuua p'uya:

—Nu'a cā yoho yø pahni, ja ngue di unna n'na mpahni'a to h̄in'yū rá pahni. Nu'a ja te ða zi, ja ngue ða xɛpi to h̄in'yū ða zi.

12 Xquet'a bi zø i'da yø nguthäi p'uya, ngue nne da ma maxixyabi. Bi 'yørpa ra nt'änni ra Xuua p'uya, bi 'yembj:

—Ague grá xännbate, ¿te 'be'a ja ngue ga øt'ähe?

13 Ra Xuua bi 'yembj:

—'Yo di tho'a guí juhmu ngue'a te di marca ra ley.

14 Xquet'a 'ne 'da yø soldado bi 'yørpa ra nt'änni, bi 'yembj:

—Xigähe, ¿teni 'be'a ja ngue ga øt'ähe?

Mi dahra Xuua, bi 'yembj:

—'Yo to gadi pihmu. 'Ne 'yo te guí hannbahu yø ja'i. 'Yo sä gadi yaphu n'na ra ja'i ngue hinte øt'e. Ya da hønt'a te ni nzäbi guí tahä gui hyamhmu.

15 Pe yø ja'i, hinguí nnu ra pa da baði te'o na ra Xuua. Enyø ja'i ngue nuna ra Xuua, xamhmatho guehna ra Cristo bá pen'Oja ngue di ndast'abi na. 16 Pe ra Xuua bi 'yembyø ja'i:

—Nugä majuaní dadi xixya'ahu connä dehe. Pe bá ep'u man'na da 'yøtra nxixya connä sibi 'mø bi ha'ahu ra ts'edi ra Espíritu Santo. A nuna, man'na tate na ngue nugä. ¿Haru gue ga sacä tengü na? 17 Guehna da huanhyø ja'i na, tengutho 'mø mahoqui ra trigo, n'naní nì ma yø xi. Ra trigo p'uya, mapeti ngue da 'bets'i. Nu'a rá xi p'uya, da t'up'u ja ra sibi hijnjam'mø da huët'i.

18 Xangu mi'da yø hya bi manna Xuua ngue honi ha gui opan'yu yø ja'i di øtra hoga 'da'yo hya. 19 Bi hejpabi ra Xuua'a te xi 'yøtra dast'abi Herodes, porque nuna rá 'bepo Herodías rá xisu'a rá n'yohu Lipe, ya xi 'yøt'e ngue rá xisu. Xquet'a xangu mi'da yø hya xants'o xi 'yøt'e, pe gä bi hejpi. 20 Pe mahømbi 'yør'man'na ra nts'o ra Herodes, ngue bi got'a fädi ra Xuua.

Bi nxixya ra Jesús.

21 Nu'mø tobe him maní jotra Xuua, bi xixyabi gätho yø ja'i. Xquet'a bi xixyabi ra Jesús. Mente mmat'Oja p'uya, bi xohra c'amahets'i. 22 Nu'a ra Espíritu Santo, entho n'na ra paloma p'u i hnu, ngue bi zøp'u ja rá ya ra Jesús. 'Ne bi t'ø'a n'na ra hya bá nya mahets'i, bi 'yena:

—Gue'e ma Ts'ant'u, dadi ma'i. A nuyá, janjuaní ngue ja gampähä connä ngue'e.

Ja ua ra lista ngue yø thuhü yø mboxita ra Jesús.

23 Nu'mø mi da'mi bi xännbabi ra hya yø ja'i ra Jesús, ya mi hä 'däte ma'det'a njeya. I t'embj ngue rá ts'ant'u ra José. Pe nu'a erá xita ra Jesús, gue'a ra Elí. 24 Nuya mi'da yø mboxita ra Jesús guehna: ra Matat, ra Leví, ra Melqui, ra Jana, ra José, 25 ra Matatías, ra Amós, ra Nahum, ra Esli, ra Nagai, 26 ra Maat, ra Matatías, ra Semei, ra José, ra Judá, 27 ra Joana, ra Resa, ra Zorobabel, ra Salatiel, ra Neri, 28 ra Melqui, ra Adi, ra Cosam, ra Elmodam, ra Er, 29 ra Josué, ra Eliezer, ra Jorim, ra Matat, 30 ra Leví, ra Simeón, ra Judá, ra José, ra Jonán, ra Eliaquim, 31 ra Melea, ra Mainán, ra Matata, ra Natán. 32 ra David, ra Isai, ra Obed, ra Booz, ra Salmón, ra Naasón, 33 ra Aminadab, ra Aram, ra Esrom, ra Fares, ra Judá, 34 ra Jacob, ra Isaac, ra Abraham, ra Taré, ra Nacor, 35 ra Serug, ra Ragau, ra Peleg, ra Heber, ra Sala, 36 ra Cainán, ra Arfaxad, ra Sem, ra Noé, ra Lamec, 37 ra Musalén, ra Enoc, ra Jared, ra Mahalaleel, ra Cainán, 38 ra Enós, ra Set, ra Adán. Pe ra Adán, Oja bi hoqui.

4

Ra zithü bi hyonnbi ha di 'yøtra ts'oqui ra Jesús.

1 Nūnā rā Jesús ya n'youi rā Espíritu Santo, mambá εp'u ja rā dathe Jordán. Rā Espíritu Santo bi zixpə bí ja rā dapo. 2 Ja bá m'məp'u nyote mā pa. Pε nu'ə yø hyā dī manda Ojā, εmmēi bi hyonna zithū ha dī məstho rā hyā rā Jesús. Nū'ə yø pa'ə, hīmbi zi rā hmε rā Jesús. M'məfa p'uya, bi zā ngue mathoguitho tū manthuhū. 3 Rā zithū p'uya bi 'yεmbi:

—Nū'mø ngue gue'e rā Ts'ant'u'i Ojā, dami 'yøt'e ngue nūnā rā do 'bεngua, da gohi dī nthuhmε —bi 'yεmbi.

4 Mī dahra Jesús, bi 'yεmbra zithū:

—Nup'u ja rā Maca Libro, nt'ot'i p'u rā hyā ngue εnā: “Nū rā ja'i hīnda ne da 'yøde te mmān'Ojā, madague'a da zi rā hmε rā ja'i, pε ya hīnda zā dī m'mai”.

5 Rā zithū p'uya bi zixpə bí ja n'na rā danyūni. Nū'a rā ora'a p'uya, bi japra Jesús ngue bi hyandi gātho yø naciōn i ja rā ngūni nxīmhai. 6 Rā zithū bi 'yεmbra Jesús:

—Nugā dí εxa'i ngue guī ndast'abi, guī manda gātho yø naciōn. Nū te gā pεts'i, gā nī mmēti. Porque go hī ndācā yə. Nū te'o ga nne ga unni, gā unni.

7 Nū'mø guī ndantyøhmū ngue gui thannegui ya, nū te gā ja naya, gā nī mmēti —bi 'yεmbi.

8 Mī dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Dami 'uegue grā zithū. Porque nt'ot'i p'u ja rā Maca Libro ngue hōnt'a rā Hmū Ojā ja ngue da ma nthanne, hīnjom mān'na.

9 M'məfa p'uya, nup'u ja rā hnīni Jerusalén, ja i zixpə rā zithū nā rā Jesús. Bi ntøp'u ja rá 'bet'e rā nija. Bi 'yεmbi:

—Nū'mø gue'e rā Ts'ant'u'i Ojā ya, dami nsācua ya. 10 Porque nt'ot'i p'u ja rā Maca Libro rā hyā ngue εnā: “Nūnā Ojā da pεnhyø anxε ngue da mā'i. 11 Dā 'yøt'e ngue njanate gdi sōt'a hāi, n'nammā ngue hīndi un'na nī gua yø do” —bi 'yεmbi.

12 Mī dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Xquet'a nt'ot'i rā hyā p'u ja rā Maca Libro ngue nūnā Ojā, hīnjonda zānnbi te da 'yøt'e para ngue da fādī ngue'mø majuanī te mma ogue hīn'nā.

13 Rā zithū, ya hīmbi dīnna forma ha xti japi ngue xtā 'yøtra ts'oqui rā Jesús. Bi zop'u njammī pa p'uya, bī ma.

Bi du'mi bi manna hya p'u Galilea rā Jesús.

14 Bī mengra Jesús, i ma Galilea. Pε n'youi rá ts'edi rā Espíritu Santo. Yø ja'i p'uya, ndap'u bi zā di c'a rā Jesús. 15 Dā zømp'u da zønna Jesús, pap'u ja yø nija yø judío ngue xānnbabi rā hyā yø ja'i. Gā nnu manho yø ja'i rā hyā mmanna Jesús.

Rā Jesús ya 'bap'u ja rā hnīni Nazaret.

16 Bī map'u ja rā hnīni Nazaret bá nte rā Jesús. Mī zøhra pa ngue rā ts'āya, bī map'u ja rā nija, gā ngu'a xi 'yørbə ja yø hnīni xi thogui ngue pap'u ja yø nija. Bī m'māhra Jesús ngue da manna letra nt'ot'i p'u ja rā Maca Libro. 17 Bī t'unna libro bi 'yotra pøngahya Isaías. Mī xospəya, bī nthēui p'u nt'ot'i nā rā hyā ja ua ngue εnā: 18 “Dī n'yogā'be rā Espíritu Santo. Porque bá t'εxqui ngue ga xicā rā hoga 'da'yo hyā yø hyoya. Bá 'bεnnguī ngue ga hojpa yø mmāi yø ja'i 'bū ndummai. Nū'ə yø ja'i xā mbent'ui rā ts'oqui, gā xifi ngue ya da ma nhyani. Ga xojpa yø n'yomfēni yø ja'i ngue da ba Ojā. Ga japi ngue ya hīni mantho da zā rā n'ə yø ja'i di unyø hmū. 19 Gā xicā yø ja'i ngue ya bi zønna pa da yan'Ojā”.

²⁰ Mj juadi bi manna letra nt'ot'i p'u ja ra sacua ra Jesús, bi dá ra sacua p'uya, bi un'na ra máxte p'u ja ra nija. Bi mi p'uya. Nu'u yø ja'i 'bap'u ja ra nija p'uya, gá di zadi hēti ra Jesús. ²¹ Mahømbi mudi bi nya ra Jesús, bi 'yēmbiyø ja'i:

—Nu ra ora ja p'uya, ya bi nja'a te nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro, ngue ni hmi ní dá guí nnuju ngue dí 'bacá ua ya.

²² Bi nu manho gátho yø ja'i ra Jesús. Nuna ra hoga hya xihyø ja'i, gá di 'yødyø ja'i na ra hya øde. Di n'yänse yø ja'i, di n'yēmbi:

—¿Ua hinga guehna rá ts'ant'u ra José na?

²³ Mj dahra Jesús, bi 'yēna:

—Rá nze gui guehna ra hya ja ua guí nne gui xicju, ngue éna: “Ague grá 'yøthe, 'be dami n'yøthe se”. Gui nne gui 'yēnju: “Nu'a dí øcáhe guá ørbu Capernaum, nuua ja ni hniñi ya, xquet'a dá ngu'a gui 'yøt'ua ya”, guí nne gui 'yēnju.

²⁴ Bi sigue bi nya ra Jesús, bi 'yēna:

—Majuani dí xi'ahu, ngue hinga n'na ra pøngahya di pøni ngue dá hnu mansu p'u ja rá hniñi. ²⁵ Njarbatho na ra hya dí xi'ahu ya, tengutho ra pa bá m'mahra pøngahya Elías, bi nja ra ndate thuhu p'u ja ra hai mi 'bui, ngue himbi n'ye nhyu jeya made. Xangu yø 'danxu ngue yø judío mi 'bø 'mø ya.

²⁶ Pē hinga n'na'u yø 'danxu ngue yø judío xta mmennbabi Oja ra Elías ngue xtabá mmäts'i. Sinoque bi 'benhni ngue bá fäxa n'na ra 'danxu mi 'bap'u ja ra hniñi Sarepta, querpautho ra hniñi Sidón. ²⁷ Nu'a ra tiempo bi m'mahra pøngahya Eliseo, xangu yø judío mi hembra n'u ngue mi 'ya yø do'yo. Pē hinjombi 'yøthe ya yø judío mi u. A nuna ra Naamán ngue ra mmengu p'u ja ra hai Siria, go bi ma bá øthe na.

²⁸ Gá bi mbøcue yø ja'i mi 'bap'u ja ra nija 'mø mi 'yøhya yø hya bi manna Jesús. ²⁹ Bi nangyø ja'i p'uya, bi bentra Jesús ngue bi gupju ja ra hniñi. Bi zixpu bí ja ra nyanguani ngue dá hørbu ja ra t'øhø. ³⁰ Pē bi guasyø ja'i ra Jesús, bi thop'u made, bi ma.

Ra Jesús bi 'yøthe n'na ra n'yohu mi n'youi ra ts'onthi.

³¹ Nuna ra Jesús, i map'u ja ra hniñi Capernaum ngue ra hai Galilea. Nu'mø ra pa ngue ra ts'aya, nhyato, nhyato pap'u ja ra nija ngue xänbä ra hya yø ja'i. ³² Di 'yødyø ja'i'a ra hya xännbabi, porque nu'mø xännbate ra Jesús, éna nts'at'abitho ngue ya manzaqui 'mø nzohyø ja'i.

³³ Nup'u ja ra nija p'uya, mi 'bap'u n'na ra n'yohu n'youi ra ts'onthi. Nts'edi i zohra Jesús, bi 'yēmbi:

³⁴ —Ague Jesús grá mmengu Nazaret, dami hyegahe p'u. ¿Hanja ngue gadi nthint'ua dí 'bucáhe? ¿Ua gní 'yēhē gui juacje? Nugä dí padi te'o'i, gue'e rá maca Ts'ant'u'i Oja.

³⁵ Pē ra Jesús bi 'yēmbra ts'onthi:

—Xanhēn'i grá ts'onthi. Dami hyep'u ra n'yohu guí n'youi.

Ra ts'onthi p'uya, yø hmi yø dá yø ja'i p'u bi 'yēn'ahai ra n'yohu. Pē hinha bi zet'i. Bi ma ra ts'onthi p'uya. ³⁶ Gá di 'yødyø ja'i bi nu te bi nja. Di n'yēmbi n'na ngu n'na:

—Hinjongui padi tema hya'a ya. Di nequi ngue ja rá ts'edi na ra n'yohu, porque asta 'nēhyø ts'onthi éc'ei 'mø xifi ngue dá hyep'u ra ja'i n'youi.

³⁷ Ndap'u bi zä di c'a yø ja'i te øtra Jesús.

Ra Jesús bi 'yøthebi rá to ra Simu nuna i Bedu.

³⁸ I map'u ja rá ngu ra Simu 'mø mambá pøn'a nija ra Jesús. Mi hembra pa na rá to ra Simu p'uya. Bi t'äpra mate ra Jesús ngue bi 'yøthe na ra xisu mađi

hyēnni. ³⁹ Nuna rā Jesús bi ndojp' b'enna dārquēhi. Bi hejpa rā pa, pē 'bexpi bōnna pa. Bi nangra xisu ngue bi hojpi te dā zi yō jā'i.

Bi 'yōthe xangu yō dārquēhi rā Jesús.

⁴⁰ Mī dāhra nde p'uya, gātho yō jā'i si yō dārquēhi ngue hēmbi 'dama 'dan'yo mān'ū, bi zispabi rā Jesús ngue dā 'yōthe. Bi japyō dārquēhi yō 'yē rā Jesús ngue bi 'yōthe. ⁴¹ Bap'ū xangu yō dārquēhi ngue n'youi yō ts'onthi, pē rā Jesús bi japyō ts'onthi ngue hēp'ū yō jā'i n'youi. Asta mahyō ts'onthi, i ēnā:

—Nu'i, gue'e rā Ts'ant'ū i Oja.

Pē rā Jesús di hejpa yō ts'onthi, hīndi japi di nya. Porque nnepyō ts'onthi dā fadi ngue gue'a rā Cristo.

Bi 'yonna hya p'ū ja rā hāi Galilea rā Jesús.

⁴² Mī nēcahāi p'uya, bi bōmp'ū ja rā hīni rā Jesús, bi ma dapo. Pē ēmmēi honyō jā'i hap'ū 'bui. Mī zōnyō jā'i p'ū bī 'bui, i sāmni, hīnguī nnepe xtā nzop'ū.

⁴³ Pē rā Jesús bi 'yēmbiyō jā'i:

—Jatho ngue gā mna māngā rā hoga 'da'yo hya mī'da yō hīni. Porque guehna bi 'bēnngā nā ngue gā xihyō jā'i ha di njap'ū dā zo rā 'yē Oja.

⁴⁴ Janangue gā bā n'yo'p'ū ja rā hāi Galilea rā Jesús ngue bi mānna hya p'ū ja yō nīja.

5

Bi 'yōtra Jesús ngue bi dē xangu yō hua yō mahua.

¹ Nup'ū ja rā nenzabi nī hū ngue Genesaret, ja 'bāp'ū n'na pa rā Jesús. Bi zōhō xangu yō jā'i p'uya, asta di ntōt'e ngue nne dā 'yōrpabi rā hya Oja. ² Bi nū yoho yō barco p'ū ja rā nenzabi rā Jesús, ngue hīnjonguī o. Ya xi bōnyō mahua ngue petyō xit'a. ³ Bi yarbū ja rā barco rā Bedu rā Jesús. Bi xi p'uya ngue dā zoquits'ū rā nnenguī, di map'ū xānhē rā dehe. Bi mīp'ū ja rā barco rā Jesús ngue ja bā nya p'ū, ngue bi xānnbā rā hya yō jā'i. ⁴ Mī juadi bi mān'a rā hya nne dā māmp'uya, bi 'yēmbra Bedu:

—Dāmī 'yonna barco, di manā xānhē rā dehe. Ja gui 'yent'ui nū rā xit'a ngue gui paui yō hua.

⁵ Bi 'yēnna Bedu p'uya:

—Ague grā xānnbate, ya xtā mmpēhme gā rā xui, pē hīn teni hua xtā thehe. Pē ngue gui ēnguī gā ent'ā rā xit'a, ma gā ent'ā rā xit'a ya.

⁶ Mī 'yēntra xit'a p'uya, xāndōngu yō hua bā the, asta ya nne xtā xetra xit'a.

⁷ Bi 'yōrpabi rā senya'ū yō n'yohū bī o mān'na rā barco ngue bā ēhē, dā māts'i. Bā ē'ū p'uya, pē bi yuts'i gā yoho yō barco'ū yō hua, asta ya nne dā thunt'a mbonthe yō barco ngue'a ganhyū. ⁸ Mī nū rā Bedu'a te bi nja, bi ndantyōhmū p'ū 'bāhra Jesús, bi 'yēmbi:

—Ague grā Hmū, dāmī 'uecua dī 'bācā, porque ja mā ts'oqui.

⁹ Nguna bi mānna Bedu, porque bi nsū. Xquet'a 'nē'ū yō n'yohū bi nsū 'mō mī nū ngue xāndōngu yō hua bi dē. ¹⁰ Xquet'a bi nsū rā Jacobo 'nēhra Xuua, yō ts'ant'ū rā Zebedeo, gā mī n'youi rā Bedu. Pē rā Jesús bi 'yēmbra Bedu:

—'Yo guī sū ague Bedu. Nūya hīnni mantho gui thehyō hua ya, yō jā'i gui theya ngue gui 'bārpā yō mmūi —bi 'yēmbi.

¹¹ Bi sōnna nenthe'ū yō barco p'uya, bi zop'ū yō barco ngue bi dēnna Jesús.

Rā Jesús bi 'yōthe n'na rā n'yohū mī 'ya rā do'yo.

12 Ya mi 'bup'u ja n'na ra hnini ra Jesús. Bi zon'a n'na ra n'yohu p'u ha 'bai, ngue mi hembra ts'o'ya. Mi nu ra Jesús, asta bi m'memfo hai ngue apra mate, bi 'yembi:

—Ague grá hmu, nu'mo gui nne gui 'yorca ra mate gui 'yøtheguits'u, nugä dí padi ngue da zägui —bi 'yembi.

13 Bi dosra därkehi conná 'ye ra Jesús, bi 'yembaya:

—Ahá, dí nne ga øthe'i. Da zä'i ya —bi 'yembi.

Høntho bi manna ra hya na, nuna ra därkehi mi 'ya rá do'yo, 'bexpi zä ra n'u mi hembj. 14 Nuna ra Jesús, bi 'bepi ngue hinjonda xifi te bi japi, bi 'yembi:

—Høntho ni ma ya, sømp'u 'bøhra mmäcja. Da nu ngue ya bi zä'i. Damj 'yøtra 'bøt'e tengutho bi manda ra Moisés ngue da 'yøtyø ja'i 'mø bi zä ra 'ya hembj. Janangue da badi gätho yø ja'i ngue ya bi zä'i.

15 Pe nu'a ga 'yo ra hya te øtra Jesús, man'na, man'na ni fadi. Xandøngu yø ja'i di mpeti p'u ha ni ma ngue øxra hya i mma. I nne yø ja'i da 'yøthebi hapu xan'u. 16 Pe mi pa dapo ra Jesús ngue ja bi mmat'Oja p'u.

Ra Jesús bi 'yøt'e ngue da fadi ngue ja rá ts'edi ngue di punnba yø ts'oqui yø ja'i.

17 Nup'u mi xännbate n'na pa ra Jesús, hup'u 'da yø fariseo, hup'u 'da yø xännbate ngue ra ley. Xpi 'yep'u ja yø hnini ja'a ra hai Galilea, 'nep'u ja yø hnini ja'a ra hai Judea, 'nep'u Jerusalén xpi 'ye i'da. Pe n'youi rá ts'edi Oja na ra Jesús ngue sä øthe yø därkehi. 18 Bi zø i'da yø ja'i bá du n'na ra därkehi ngue tudyø gua, bá oxrá fidi. Bi ne yø ja'i ngue xti thocra därkehi p'u brá 'bähra Jesús. 19 Pe himbi zä ha xti yat'i, porque hinga nzäni yø ja'i. Bi tets'a yannigu p'uya, bi xots'a n'na xequi ra 'bet'e. Ja i cambu ra därkehi ni oxrá fidi. Bi zørbu 'buhyø ja'i brá 'bähra Jesús. 20 Mi nu te øtyø ja'i na ra Jesús, i padi ngue εc'ei yø ja'i ngue da zä da 'yøthe ra därkehi. Bi 'yembra därkehi p'uya: —Ague n'yø, ya dá pun'na ni ts'oqui ya —bi 'yembi.

21 Yø xännbate ngue ra ley p'uya, 'nehø fariseo, bi 'yemp'u ja yø n'yomfēni: “¿Te go mangu na ra n'yohu na, i then'na Oja na ngue ngu'a mma? Porque hinjonda zä di punnba yø ts'oqui yø ja'i, hinda hønt'a Oja sä ngue da 'yøtra mpunnbi”, emp'u ja yø n'yomfēni. 22 Pe ra Jesús i patho te mbēnyø ja'i mbøcuc, bi 'yembi:

—¿Hanja ngue nguna gui mbēmhmø? 23 Nugä dá xihra n'yohu 'bøcua, di embj: “Ya dá pun'na ni ts'oqui ya”. Pe nuyá, hundi nequi xanho ngue'mø bi mpunnbi ogue hin'na. Pe nu'mø ga embj: “Damj nangui, gui çaxni fidi, gui mma”, ga embj, nu'mø ngue bi n'yo p'uya, ya gui pahmu xanho ngue ja ma ts'edi. 24 A nuyá, damj pahmu ya ngue ra N'yohu bi 'ye mahets'i, ja rá ts'edi ua ja ra ximhai ngue di punnba yø ts'oqui yø ja'i.

Bi 'yembra n'yohu xan'u p'uya:

—Nugä dí xi'i, damj nangui, çaxni fidi, ni ma ni ngu.

25 'Bexque'a p'uya, nuna mará därkehi, yø hmi yø dá yø ja'i p'u bi nangui, bi gaxra fidi, bi ma rá ngu. Pe di ja mammaði Oja. 26 Gä di 'yødyø ja'i'a te bi nja, pe gä εspabi Oja yø ja'i. Asta nsu ha ga 'yēnyø ja'i:

—A nuyá, dá nuhu yø cosa ngue hinjam'mø xtá nuhu ya —bi 'yēna.

Ra Jesús bi 'yøt'e ngue rá xädi ra Leví.

27 Mi ma m'mefa ra Jesús, ni nthop'u ja rá oficina ra Leví, nuna jamba ra mēnyu yø ja'i ja te pä. Mi nu ra Jesús, bi 'yembi:

—Ma ga mme n'yø, ga øt'e ngue ma xädi'i —bi 'yembi.

28 Bi zop'u rá oficina ra Leví ngue bi me ra Jesús.

Nūya yø ja'í t'ēmbi ja yø ts'oqui, 'dap'ū sīhmēui rā Jesús.

²⁹ Nūp'ū ja rá ngu rā Leví, bi 'yørpabi n'na rā dants'ihmē rā Jesús. Nūp'ū ja rā mēxa 'dap'ū 'būhmū mī'da yø ngūthāi, dā guehmī'da yø ja'í. ³⁰ Pē yø fariseo 'nēhyø xāmbate ngue rā ley bi zamba yø xādi rā Jesús, bi 'yēmbi:

—¿Hanja ngue 'dap'ū guí sīhmēhū yø ngūthāi 'nēhyū mī'da yø ja'í ja xangu yø ts'oqui? —bi 'yēmbi.

³¹ Mī dahra Jesús, bi 'yēna:

—Nūya yø ja'í di hyēni, guehya nī 'yēhra 'yøthe ya. Pē yø ja'í xanzaqui, hīnga gue'ū nī 'yē'ū. ³² A nugā, dá ēhē ngue gue'ū yø ja'í ja yø ts'oqui gā xifi dā hyēp'ū rā nts'o gā 'yo, hīnga gue'ū yø ja'í ēna ngue ya 'yo xanho dá ēhē gā nzofo.

Bi manna Jesús hanja ngue hīngui etyø mmāi yø xādi.

³³ Yø ja'í p'ūya, bi 'yēmbra Jesús:

—¿Hanja nī xādi ngue zant'a si'a te tīni? Conque yø xādi rā Xuua 'nēhyø fariseo ēmmēi etyø mmāi, 'nē ēmmēi mmat'Oja —bi 'yēmbi.

³⁴ Mī dahra Jesús, bi 'yēna:

—Nū'ū yø ja'í ts'ofu ngue dā nū rā nthāti, hīngui etyø mmāi mēnte 'dap'ū 'būhmū rā novio. Njarbūtho mā xādigā ya, hīngui etyø mmāi ngue 'daua dí n'yo'be. ³⁵ Pē bá ēp'ū rā pa ngue dā zigagui mā nsai'be. Nū'a rā pa'a p'ūya, mīfadi ngue dā zā dā 'yetyø mmāi ya mā xādi 'mø.

³⁶ Hømbi hycra hyā bi xihyø ja'í. Bi xifi ngue rā 'da'yo xādi, hīnga 'da'igui rā nyogui xādi. Bi 'yēmbi:

—Hīnda zā to dā hyēca n'na xēqui rā 'da'yo ūlu ngue dā mōtra nyon'ūlu. A nū'mø ngue dā japi, dī ts'onna 'da'yo ūlu. Rā 'da'yo xēn'ūlu hīndī nējmanho ngue di bōtra nyon'ūlu. ³⁷ Tengūtho rā 'da'yo vino hīngui sā dā sirbū ja rā zēxfanī ngue dā zēdi. Porque rā 'da'yo vino dā xētra zēxfanī 'mø dā sit'i, ja dī m'mēp'ū p'ūya. ³⁸ Janāngue rā 'da'yo vino, rā 'da'yo xifanī dā sit'i, n'namh mā ngue gā yoho hīndī m'mēdi. ³⁹ Nū'ū si rā nyogui vino, hīnjongui pōni ngue dī nne rā 'da'yo vino, porque i ēna: "Xāndønhø dra nyogui vino".

6

Ja rá ts'edi rā Jesús ngue nū te dā zānni dī nja'mø rā pa ngue rā ts'āya, gue'a dī nja'a.

¹ N'na rā pa ngue sāya yø ja'í, bi thop'ū ja n'na rā nuatrigu rā Jesús, nī n'youi yø xādi. Nū'ū yø xādi p'ūya, bi daxyø trigu ngue sa. ² Nū 'da yø fariseo p'ūya, bi 'yēmbi:

—¿Hanja ngue gadi mpēhmū? Conque mmāmp'ū ja rā ley ngue nū'mø rā pa ngue rā ts'āya, hīngui sā to dī mpēfi —bi 'yēmbi.

³ Mī dahra Jesús, bi 'yēmbi:

—Xi'mø mī zāhra thūhū n'na ndī rā David, co 'nē'ū mī n'youi, ūa hīnjam'mø gadi xāhmū p'ū ha nt'ot'i'a te bi 'yøt'e? ⁴ Nūna rā David bi yarbū ja rá ngu Oja ngue bi zi yø thūhmē xi t'ūspabi Oja ngue dā nū. Bi zi rā David co 'nē'ū mī n'youi. Conque nū'ū yø thūhmē'ū, hīndī unna nt'ēdi rā ley ngue to bi zā dā zī, hīnda hōndyø mmācja yø ts'i'ū yø thūhmē t'ūspabi Oja.

⁵ Mahømbi 'yēmbi:

—Nū rā N'yohū bi 'yē mahēts'i, ja rá ts'edi ngue nū'a go dā zānni, gue'a dī nja'mø rā pa ngue rā ts'āya'a.

Rā Jesús bi 'yøthe n'na rā n'yohū xi 'yotrā 'yē.

6 Man'na ra pa ngue ra ts'äya p'äya, nuna ra Jesús bi yarbü ja ra nija ngue bi nxännbate ra hya. Mi 'bup'u n'na ra n'yohu xi 'yotrá 'ye ngue rá n'yei. 7 Nu'u yø xännbate ngue ra ley 'ne'u yø fariseo p'äya, tøjtho te øtra Jesús. I nne da nu 'mø ngue di n'øthe 'mø ra pa ngue ra ts'äya, para ngue da zäp'u di yapi, da 'yembü ngue hinguü supra ley. 8 Nuna ra Jesús ya patho te mbënnbabü yø ja'i. Janangue bi 'yembrä n'yohu xi 'yotrá 'ye:

—Bá nanguü n'yø, ga 'bäcua made —bi 'yembü.

Nuna ra n'yohu p'äya, bi nanguü, bi m'mäp'u sifi di m'mäi. 9 Ra Jesús bi 'yembyø ja'i:

—Nuya ga øt'ahü n'na ra nt'änni ya. ¿Te 'be'a mä hya mmamp'u ja ra ley ja ngue ga øthu 'mø ra pa ngue ra ts'äya? ¿Ga øthu ra nho, ogue ra n'u? ¿Da t'øthe ra ja'i 'mø xan'u, ogue di njapi da du?

10 Ra Jesús bi hyëti gätho yø ja'i di mäts'i. Bi 'yembrä n'yohu mi'u p'äya:

—Damü majni 'ye ya —bi 'yembü.

Ra n'yohu p'äya bi macrá 'ye, pë 'bexpi zä rá 'ye mi'u. 11 Pë bi mbøcuc'e m'i'da yø ja'i. Di n'yänni n'na ngu n'na ngue te da japa Jesús.

Bi 'yëxi 'de'ma yoho yø xädi ra Jesús.

12 Mi ma njammü pa p'äya, bi map'u ja n'na ra nyuni ra Jesús ngue bá mat'Oja. Bi haxa mhmat'Oja gä ra xui. 13 Mi hyaxp'äya, bi zonhyø xädi ngue bi huanhni 'de'ma yonc'ëi, i hutü ngue yø representante. 14 Ja ua yø thuhu ya yø n'yohu bi thanhni: ra Simu nu'a ja man'na ra thuhu ngue i Bëdu, ra Andre rá n'yohu na ra Bëdu, ra Jacobo, ra Xuua, ra Lipe, ra Bartolomé, 15 ra Mateo, ra Toma, ra Jacobo nu'a rá ts'unt'u ra Alfeo, ra Simu nu'a n'yoi n'na 'bui yø ja'i honi ha di mmandasë p'u ja yø häi, 16 ra Judas nu'a rá n'yohu ra Jacobo, 'nehra Judas Iscariote nuna bi dá ra Jesús.

Xandøngu yø ja'i bi xännba ra hya ra Jesús.

17 Ra Jesús bá ep'u ja rá hyo ra nyuni mambi 'bui, bi zøp'u xanjuani, bá n'yoi yø xädi. Xangu yø ja'i mi 'bup'u bi zøhø, bá nexp'u ja yø hniü ja'a ra häi Judea, ra hniü Jerusalén, gä bá ehyo ja'i 'bui gä rá nnenguü ra jathe ha ja yø hniü Tiro 'ne Sidón. Di ho yø ja'i da 'yøxra hya mmana Jesús, 'ne nne da t'øthebi p'u ha hëmbi. 18 Xquet'a bi t'øthe yø ja'i maü anyø ts'onthi. 19 Gätho yø ja'i, gä nne ngue da dähra Jesús, porque ja rá ts'edi ra Jesús ngue nu'u yø ja'i thädi, gä sä ha hëmbi.

Bi manna Jesús to di nthëui ra mmënthi.

20 Bi hyetyø xädi ra Jesús, bi 'yembü:

—Ra mmënthi gä nthëu ngue guü hyoyahu. Porque ya guü ohu rá 'ye Oja.

21 Ra mmënthi gä nthëu 'mø guü tumanthuhuü. Porque Oja da 'yøt'e ngue guü tini te gui sihu.

Ra mmënthi gä nthëu 'mø guü zomhuü. Porque m'mëfa di nja'ahu mpähä ngue guü nthëhuü.

22 Ra mmënthi gä nthëu 'mø nnu man'u'ahu yø ja'i ngue guü ténhuü ra N'yohu bi 'yë mahëts'i. Porque da 'yëhra pa da zu'ahu yø ja'i, da hyøn'ahu thi p'u ha 'bui. Da nu ts'oc'ëi'ahu. 23 Damü johyahu, di nja'ahu ra ndøpähä'a ra pa'a, porque xangu ni nzäbilu bi ja mahëts'i. Xquet'a bi njarbu m'met'o yø mboxita'u yø ja'i'u ya, bi nu man'u byø pøngahya Oja xa m'müi.

24 Pë huëcate'u ëna ngue yø mmëmmëti. Ya bi tho'a ra pähä xanja m'ente ra pa xa m'müi.

25 Huëcate'u ëna ngue hinte di 'bëdi, porque di ntumanthuhuü.

Huεcate'ah ja mpähä ngue thede, porque da 'yεhra pa di nzonj ngue ra dummai.

²⁶ Huεcate'ah, 'mø gä nnu manho'ah yø ja'i. Mi njarbatho'ah yø mboxita yø ja'i ya, mi nnu manho te mi øt'ui yø fehni pøngahya.

Nu to 'buhyo nsuiui jatho ngue di mađi.

²⁷ Di xifi te'o gä øde te di mma, dami mahni nsuih. Dami 'yørpah ra nho'ah gä nnu man'ah. ²⁸ Dami 'yāph Oja ngue di japi to san'ah. Dami marpah Oja'ah sa'ah. ²⁹ Nu'mø to bi mep'a ni hmih, dami un man'na nguadi ni hmi ngue da me'mi. Nu'mø te'o da gan'na ni tuhu, 'nehni pahni dami unni da gats'i. ³⁰ Nu'mø te'o da 'yā'ah n'na ra cosa, dami unni. Nu te'o da ne ngue da hyan'na'i'a te ni mmeti, 'yo gui mmađi. ³¹ Tengutho gni ne ngue da māxah yø ja'i, da ngu'a gui 'yøth, dami 'yørpah ra 'baxte mi'da yø ja'i.

³² A nu'mø ngue hont'ah di ma'ah gadi mahm, ¿dana ra nho di nequi ngue gui øth 'mø? Conque asta yø ts'oc'ei njap'ah. ³³ Nu'mø hont'ah to øt'ah ra nho gui ørpah ra nho, ¿dana ra nho di nequi ngue gui øth 'mø? Porque xquet'a 'ne'ah yø ts'oc'ei njap'ah. ³⁴ Xi'mø ja'a macosa gadi hmith n'na ra ja'i, 'ne gui tøm'i ngue xquet'a di hmi'ah, ¿dana ra nho gui øth 'mø? Porque xquet'a njap'ah yø ts'oc'ei ngue di hmi n'na ra cosa, pe xi mmi tøm'i ngue da ma mahmi. ³⁵ Pe nu'ah, dami mahm'ah sa'ah. Dami 'yørpah ra nho. Dami hmih n'na ra cosa, pe nu'a ra ja'i gadi hmith n'na ra cosa, 'yo gui tøm'i ngue xquet'a di hmi'ah. Nu'mø gä 'yøth tengu na ra hya di xi'ah, xangu ra njapi Oja di da'ah. 'Ne di nequi ngue ya yø basi'ah na Oja magese. Porque xquet'a ørpabi ra nho Oja'ah yø ts'oc'ei, mađaque'a hini ja mammađi Oja. ³⁶ Di nja ni huεcateh tengutho Oja ni Papah i ja ra huεcate'a.

'Yo gui haspah ra güenda te ga 'yo mi'da yø ja'i.

³⁷ 'Yo gui haspah ra güenda te ør'mi'da yø ja'i, n'namhma ngue hinda hyats'ah ra güenda Oja te gui øth. 'Yo sä gui mmamhma ngue da ma ra castigo mi'da yø ja'i, n'namhma ngue hinda men'nah ra castigo Oja. Dami punbabi ni mmi'ei, n'namhma ngue xquet'a di pun'nah Oja. ³⁸ Dami faxh'ah sä ra n'ah, n'namhma ngue da māxah Oja. Da 'yen'nah xanho, di dutra t'enj, da huati asta da bonspu gui 'yøth. Porque tengutho gui 'yøth, xquet'a gue'a di nja'ah'a.

³⁹ Bi hycra hya ra Jesús ngue hinga te bi zä maxädi da denyø ja'i. Bi 'yena: —Xi n'na ra xäda, ¿ua da zä di m'met'o p'ah di ma ra mmixäđui? Hinda zä di m'met'o, porque nu'mø bi nthui n'na ra ots'i, 'dap'ah da zo. ⁴⁰ Nu'a ngue ra xädithe, hin man'na xangu pađi ngue ra xänbäte, pe da zä da bađi te gäma hya pahra xänbäte.

⁴¹ ¿Hanja yø ja'i ngue ja xangu yø ts'oqui, guehya nne da hyaspa ra güenda yø ja'i ngue ts'adyø ts'oqui ja ya? Tengutho 'mø gui xihni cu ya ngue oxra häi rá dá, pe nu'i p'aya, ra biga di o ni dá. ⁴² Ya hinda zä gui 'yemni cu: "Ague n'yø, tø ga hahmi ra häi o ni dá", gui 'yembi. A nu'i p'aya, hin gadi unna güenda ngue ra biga oxni dá. Ya hinni 'yup'ah te gui mma. 'Be dami hyahra biga oxni dá, n'namhma da zä gui hyambabi ra häi o rá dá ni cu.

Nu'a ga nho rá ndät'a ra za, gue'a di fađi tema za'a.

⁴³ Nu'a ga hoga za, hinga ja zap'ah ra ndät'a hingu ho. Nu'a hinga hoga za, hinga ja zap'ah ra hoga ndät'a. ⁴⁴ N'na ngu n'na yø za, nu'a te yø ndät'a zadi, gue'a di fa'a. Tengutho p'ah ja ra 'uini, hinga ja zap'ah yø igo. Ni xingyø uva di zap'ah ja yø 'uini. ⁴⁵ Njarbatho n'na ra hoga n'yoh ya, ra hoga hya mma,

porque xanho rá mmái. Pɛ ra ts'oc'ɛi, xants'o te mma, porque xants'o rá mmái. Nu'a ra hya ponna ne, mbo rá mmái ni 'yɛhɛ, ogue xanho, ogue xants'o.

Bi nhyejpa ra hya yoho yø hyønnigu.

⁴⁶ ¿Hanja ngue gui ɛnjɛ ngue ni hmujɛ, 'nɛ hingui ɔthɛ'a te dí nnegã ngue gui 'yøthɛ? ⁴⁷ Nu te'o gã tɛnngui, i øde hanja ra hya dí mma, 'nɛ da 'yøt'e te dí xifi, ga xi'ahɛ ra hya nna hyɛjpi. ⁴⁸ Nna hyɛjpa bi n'na ra n'yohɛ ngue nne dí nhønnigu. Xtanhɛ ra häi da 'ya'mi. Nup'u ja ra mmɛndo, ja da fup'u ra jado. Nu'mø bi tho'a n'na ra dathe p'uya, ra dehe nts'edi ga nnønhna ngu, pɛ hinda 'yanna ngu, porque ra mmɛndo p'u høts'e. ⁴⁹ Pɛ nu ra ja'i ngue øhra hya dí mma, 'nɛ hinda 'yøt'e te dí xifi, nna hyɛjpa bi n'na ra n'yohɛ ngue guerp'u ja ra häitho bi hyøhrá ngu. Himbi hyøxpɛ ja ra mmɛndo. Nu'mø ni tho ra dathe, bi nønna ngu. Bi hyømbaya, bi xädi.

7

Ra Jesús bi 'yøthebi rá hmiqúi n'na ra capita.

¹ Mi juadi bi manna ra hya bi xihyø ja'i ra Jesús, bi ma, i map'u ja ra hnini Capernaum. ² Nuna ra hnini na, mi 'bap'u n'na ra capita ngue mi si n'na ra hmiqúi ɛmmɛi dí maði. Nuna ra hmiqúi, maði hyɛnni, ya ja ngue da du. ³ Mi zã mi 'yøhra capita ngue hma te øtra Jesús, bi menhni 'da yø judío 'bet'o p'u ja ra nija ngue bá äpra mate ra Jesús ngue da ɛhɛ da 'yøthebi na rá hmiqúi ra capita. ⁴ Nu'u yø judío bi guarbɛ 'buhra Jesús. Bi 'yäpra mate, bi 'yɛmbi:

—Nuna ra capita, ni 'yup'u gui fäxna. ⁵ Porque dí mahyø judío na, 'nɛ bi hogahe n'na ra nija ngue bi gushe.

⁶ Ra Jesús bi mɛ'u yø judío sits'i. Pɛ nu'mø ya xmanguerpɛ da zømp'u ja ra ngu, nuna ra capita bi menhni 'da yø amigo ngue bá ɛmbra Jesús:

—Ague n'yø, 'yo gädi n'ani, porque himma nsäga'be ngue gui carbɛ ja ma ngu. ⁷ Janangue nugã ni xinga gue'a xca masegã p'u ngue xcabã ä'i ra mate. A nuyã, høntho dami manya ngue da zã ma hmiqúi dí xi'i, ya dí paði ngue da zã ra n'u hɛmbi. ⁸ Porque nugui xquet'a 'bwi to 'bet'o ngue dí mandagui. Nugã p'uya, xquet'a dí si ma soldado dadi manda. Nu'mø dí xi'a n'na ra soldado ngue ha da ma, pap'u dí et'i. Ogue ga ɛmbi: “Bi 'yɛcua”, ra soldado p'uya bá ɛp'u. Ogue ma hmiqúi ga 'bepi te da mɛfi, ra hmiqúi øt'e te dí xifi.

⁹ Nuna ra hya t'ɛmbi bi manna n'yohɛ, di 'yøtho 'mø mi 'yøhra Jesús. Bi 'yɛmbyø ja'i n'yoi p'uya:

—Majuani dí xi'ahɛ ngue hinjonni judío di pøni ngue gdi tinnbã rá nt'ɛc'ɛi tengu ga 'yɛc'ɛigã na ra n'yohɛ na —bi 'yɛmbi.

¹⁰ Mi zøp'u ja ra ngu'u yø m'menhni, nu'a ra hmiqúi bi ðini ngue ya xi yani.

Ra Jesús bi japi ngue bi bennate rá ts'unt'u n'na ra 'danxu.

¹¹ M'mɛfa p'uya, nup'u ja ra hnini Naín, ja i map'u ra Jesús. Ni n'yoi yø xädi, xangu mi da yø ja'i ni n'yoi. ¹² Nu'mø ni ma da zømp'u ja ra hnini, bi nu ngue mmap'u n'na ra ánima ni du yø ja'i ngue da ägui. Hønt'a rá 'dants'unt'u mi si n'na ra 'danxu'a. Ni n'yoi xangu yø ja'i ngue yø mmɛngu p'u ja ra hnini. ¹³ Mi nu ra 'danxu rá Jesús, bi huɛqui, bi 'yɛmbi:

—Ogui zoni.

¹⁴ Nuna ra Jesús, bi guatra huada ni thu ngue bi jäti. Bi m'mã'u ni du p'uya. Ra Jesús bi 'yɛmbra ánima:

—Ague n'yø, dí xi'i ngue dami nangui.

¹⁵ Nu'a rā dū p'uya bī nangui bī mī. 'Nē bī nya. Nūnā rā Jesús bi dāprā mamá nā mará dū. ¹⁶ Emmēi bī nsu yō ja'i 'mō mī nu'a te bī nja. Pē espabi Oja yō ja'i, i ēnā:

—Hīn hapu xā hnu n'na rā pōngahya tengū nā bi zōcua dī m'māhma ya.

Mahōn'a emp'uya:

—Ya dā nurpahā rā ts'edi Oja, ngue fāxte ua dī 'būhma ya.

¹⁷ Gā rā hāi Judea bī n'yo rā hyā te bi 'yōtrā Jesús, porque ndap'u bi zā bi fadi te bi 'yōt'e.

Bi 'yet'i yoho yō xādi rā Xuua ngue bī ma bá nyauī rā Jesús.

¹⁸ Nu'u yō xādi rā Xuua, bi xifi te 'be'a gā otrā Jesús. Rā Xuua p'uya, bi zonhni yoho yō xādi. ¹⁹ Bi 'yet'i ngue dā opra rā nt'ānni rā Jesús ngue'mō majuāni gue'a rā Cristo ja ngue dā ēhē dī ndast'abi, ogue dā thōm'mān'na. ²⁰ Nūya yō m'mēnhni rā Xuua, mī zōmp'u 'būhā Jesús, bi 'yēmbi:

—Nūnā rā Xuua otrā nxixya, xpā mmēngā'be ngue gā o't'a'be rā nt'ānni 'mō gue'e nā rā Cristo ja ngue dā ēhē dī ndast'abi, ogue gā tō'māhe mān'na —bi 'yēmbi.

²¹ Nu'a rā ora bi zōn'u yō m'mēnhni p'uya, bi 'yōthe xangu yō dārquēhī rā Jesús, bi 'yōthe'u mī n'youi yō ts'onthi. Xangu yō xādā bī nzō yō dā. ²² Rā Jesús bi 'yēmbya yauī:

—Nī mē ya, bá xihmī rā Xuua nā rā hyā gā nūi bī nja. Xihmī ya yō hyā gā 'yōhmī dī mmāngā. Dāmī xihmī ngue yō xādā ya zō yō dā. Yō dogua, ya i 'yo. Yō ja'i mī 'ya yō do'yo, ya bi zā ha hēmbi. Yō gogu, ya ohrā hyā. Yō ánima, ya di bēnnate. Yō hyoya, ya sihā hoga 'da'yo hyā. ²³ Rā mmēnthi dī nthēui rā ja'i hīnha di gohrā mmāi ngue ēc'ēigui.

²⁴ Mī mengyō m'mēnhni rā Xuua, nūnā rā Jesús bi dū mī bi c'ānnbabi yō ja'i nā rā Xuua. Bi 'yēmbi:

—'Ze'o gā ma guā nūhā p'u bī ja rā dapo? 'Ua guā nūhā n'na rā n'yohū hīnguī nzaqui rā mmāi, ēntho n'na rā zafanī 'mō ānnā ndāhī? ²⁵ Xi'mō ngue hīn'na, 'zte'o guā nūhā 'mō? 'Ua guā nūhā n'na rā n'yohū ngue he rā hoga ulu? Pē guī pahmā ngue yō ja'i he rā hoga ulu ngue 'bū mmāpāhā, guep'u ja yō ngu yō dast'abi 'būi. ²⁶ Pē xi'mō hīngā gue'a guā nūhā'a, 'zte'o guā nūhā 'mō? 'Ua guā nūhā n'na rā pōngahya Oja? Majuāni ngue gue'a n'na rā pōngahya Oja guā nūhā. Pēgue Tate nā ngue gātho mī'da yō pōngahya xā m'māi. ²⁷ Nūnā rā Xuua, guehā rā m'mēnhni Oja mmāmp'u ja rā Macā Libro nā, ngue ēnā: “Gā et'a mā m'mēnhni, dī m'met'o p'u gdi ma. Gue'a dī hoqui hapu ja ngue gui thogui”, bi 'yēnā. ²⁸ Dī xi'āhū, nū hangū yō ja'i 'būi, hīnjongui pōni ngue dī Tate ngue rā Xuua. Pē nūyā, to bi zā mā ja'i ya o rā 'yē Oja ya, guehya mā dātho bī nthēui rā mmēnthi ya, ngue rā Xuua.

²⁹ Mī 'yōhyō ja'i nā rā hyā nā. Gātho yō ja'i p'uya, co 'nēhyō nguthāi xi xixyabi rā Xuua, bi bahyō ja'i ngue xāho te mmān'Oja. ³⁰ Pē yō fariseo 'nēhyō xānnbate ngue rā ley, hīmbi ne'a rā nxixya bi 'yōtrā Xuua'u, nu'a te nne Oja xtā 'yōrpabi hīmbi nū mānho. ³¹ Janāngue bi 'yēnā Jesús:

—'Zēgue gda hējppā ya yō ja'i ya? 'Zēp'u guī nēquī? ³² Gda hējppabi yō basi n'yēmp'u ja rā tāi. I mmatyō mmīmāšiuī ngue dī n'yēmmi, i ēmbi: “Dā pīxt'āhe rā xithi ngue xqui nēhmu, pē hīngā nēhmu”. Dā tut'āhe yō thūhū ngue yō thūndummi, pē hīngā nzomhmu”, bi 'yēmbi. ³³ Guī njathā p'uya, nu'mō hīmbi nja'a te guī mmāmhmā, guī mbōcūhē. Porque bá ēhrā Xuua nūnā mī otrā nxixya 'nē bi 'yētrā mmāi, nu'āhū p'uya, gā 'yēhmū ngue n'youi rā ts'onthi ngue'a te o't'e. ³⁴ A nūyā, guecā drā N'yohū dā ē mahēts'i, dī si'a

te dí t̄inj, nu'ah̄u p'uya guí ɛnj̄u ngue drá nhyot'a zihm̄e. Guí ɛnj̄u ngue d̄adi thegá'be'u ȳo ja'j̄i ja ȳo ts'oqui 'n̄e'u ȳo nguth̄ai. ³⁵ P̄e nuna rā hya njuantho, nu'm̄o di n'yomf̄eni x̄anho ȳo ja'j̄i, d̄a bad̄i ha rá nja rā hya.

Nup'ua ja rá ngu n'na rā fariseo, ja 'bup'ua rā Jesús.

³⁶ Nu'a n'na nc'ej̄i ȳo fariseo bi zixrā Jesús ngue d̄a nsihm̄e p'ua ja rá ngu. M̄i zomp'ua ja rá ngu rā Jesús, bi m̄ip'ua ja rá m̄exa p'uya. ³⁷ Nuna n'na rā xisu mará 'yots'om'm̄ai p'ua ja rá hn̄inj, m̄i bad̄i ngue b̄i ma d̄a nsihm̄e p'ua ja rá ngu rā fariseo n̄a rā Jesús. Bi zomp'ua ja rá ngu p'uya, n̄i d̄u n'na rā m'mo'aceite, yup'ua rā aceite mahotho ḡa yan̄i. ³⁸ Bi ndantȳohmu p'ua 'buhra Jesús ngue bi d̄annebi ȳo gua. M̄ente zon̄i, nu'ua ȳo guid̄a t̄āgui, soxpu ja ȳo gua rā Jesús, thuq̄ui conȳo x̄ta. Bi gospab̄i rā aceite mahotho ḡa yan̄i. ³⁹ Nuna rā fariseo xi zixrā ts'ihm̄e rā Jesús, m̄i nu te ɔtra xisu, ngun̄a rā hya bi b̄enj̄i, bi 'ȳenna: "Nu'm̄o ngue nm̄ajuan̄i rá p̄ongahya Oja n̄a rā n'yoh̄u n̄a, di pad̄i te rá m'm̄ai n̄a rā xisu cuar'm̄o, ngue rā 'yots'om'm̄ai". ⁴⁰ Rā Jesús bi 'ȳembra fariseo:

—Ague Simu, jap'ua n'na rā hya dí nne ḡa xi'i —bi 'ȳemb̄i.

ɛnna fariseo p'uya:

—D̄am̄i xiqui gr̄a x̄annbate.

⁴¹ Bi 'ȳenna Jesús:

—Yoho ȳo n'yoh̄u di tupra m̄enyu'a to di hm̄i rā m̄enyu. Nu'a n'na ra ndupate p'uya, nu'a hanḡu p̄oxa cat'a ciento mā pa rā nz̄abi, gue'a ndupate'a. Man'na nc'ej̄i p'uya, nu'a hanḡu p̄oxa yote ma'det'a mā pa rā nz̄abi, gue'a ndupate'a. ⁴² P̄e nu'ua m̄i ndupate, ya h̄imb̄i z̄a bi ḡutȳo güenda. Nu'a bi hm̄i rā m̄enyu p'uya, bi p̄un̄b̄i ḡa yoho. D̄am̄i xicya, ɛndana gue'a ya ȳo ndupate ngue t̄ate di ja mam̄mad̄i rá hm̄u?

⁴³ Bi 'ȳenna Simu p'uya:

—Nup'ua nn̄a b̄enḡa, man'natho t̄ate di ja mam̄mad̄i'a x̄angu m̄i ndupate, 'n̄e bi p̄un̄b̄i.

Bi 'ȳenna Jesús:

—Nu'a ḡa m̄anya, gue'a ya.

⁴⁴ Bi hȳetra xisu n̄a rā Jesús, bi 'ȳembra Simu:

—Guí nnu n̄a rā xisu 'b̄ucua ya. D̄a cat'a ua ja n̄i ngu, p̄e h̄inḡá 'dacr̄a dehe xc̄a nx̄uga. P̄e nuna rā xisu 'b̄ucua, bi merca mā gua conȳo guid̄a, 'n̄e bi d̄am̄i conȳo x̄ta. ⁴⁵ Nu'ua, h̄inxc̄á z̄enguagui conn'na ra beso, p̄e nuna, m̄ente rā ora x̄t̄a cat'a ua ja n̄i ngu ya, h̄ingui sāya than̄negui mā gua. ⁴⁶ Nu'ua, h̄inxc̄á cosc̄a rā aceite mā ya. P̄e nuna, mahotho ḡa yan̄a aceite bi goscagui mā gua. ⁴⁷ Guehna dí xi'i naya, ngue ɛmm̄ej̄i di maq̄ui, ja di neq̄ui p'ua ngue x̄angu rá ts'oqui, p̄e di mp̄un̄b̄i. P̄e nu rā ja'j̄i ngue ts'utho map̄un̄b̄i, ts'utho di neq̄ui ngue di ma'a n'na.

⁴⁸ Rā Jesús bi 'ȳembra xisu:

—Ya d̄a p̄un'na'j̄i n̄i ts'oqui ya.

⁴⁹ Nu'ua m̄i'da ȳo ja'j̄i xi ts'of̄o 'dap'ua 'b̄ahm̄u p'ua ja rá m̄exa p'uya, di n'ȳemb̄i:

—ɛTe'o n̄i n'yoh̄u n̄a ɛn̄a ngue di p̄un̄b̄a ȳo ts'oqui ȳo ja'j̄i?

⁵⁰ P̄e rā Jesús bi 'ȳembra xisu:

—Ya ḡa nyanya ngue ḡa 'ȳe'ɛigui. D̄a hyu n̄i mm̄ai ya, n̄i ma.

8

Ja ua ȳo th̄uh̄u ȳo xisu b̄i m̄axr̄a Jesús.

¹ M'mefa p'uya, x̄angu ȳo hn̄inj bi thohn̄a rā Jesús ngue xihȳo ja'j̄i ha di njap'ua di zo rá 'ye Oja. N̄i n'you'ua 'de'm̄a yoho ȳo x̄adi. ² Xquet'a n'yoh̄u 'da ȳo

xisu xi 'yøthe ngue mī n'youi yø ts'onthi, dā gue'u mādi hyēnni. N'yohu p'u rā Maya nuna ja man'na rá thuhū ngue rā Magdalena. Guehna xi 'yøthe m'met'o ngue mī n'youi yoto yø ts'onthi. ³N'youi p'u rā Juana nuna rá xisu rā Chuza, guehna dī manda gātho yø mēfi p'u ja rá palacio rā Herodes. 'Nē rā Susana n'youi p'u. N'youi p'u xangu yø xisu ngue ja te pēt'si, nu'mø te honna Jesús, guehya fāxya.

Rā Jesús i hyejpa rā hya n'na rā momhmudā.

⁴Xangu yø ja'i bá ep'u ja yø hnini ngue nne da 'yøde te mmanna Jesús. Mī mpēt'i xangu yø ja'i, bi hyoni te gui hyejpa rā hya xihyø ja'i. Bi 'yēmbi:

⁵—N'na rā n'yohu bi ma dā ponna trigo. Nup'u bi thogui ngue ponyø hmudā, bi zop'u ja rā 'yu 'da yø hmudā. Bi nēhyø ja'i thop'u ja rā 'yu. Bi map'u yø ts'int's'u ngue bi za yø hmudā. ⁶Mi'da yø hmudā bi moni, bi zop'u hinguī pidi rā hāi ngue o rā do. Bi 'yotra hmudā 'mø mī bøts'e, ngue hinguī xa rā hāi. ⁷Mi'da yø hmudā bi zop'u ja yø 'uini. Mī nte yø 'uini p'ya, bi ts'onnyø hmudā ngue bi hyøt'ambo. ⁸Mi'da yø hmudā, bi zop'u ja rā hoga hāi, guehya emmēi bi nja ya. Nu'a n'na mhmudā bi bøn'a n'na ciento yø hmudā.

Nu'mø mī manna rā hya na, bi ts'edi bi 'yēmbiyø ja'i:

—A nuyá, dī nja nī gu ngue gui 'yøhma nā rā hya dī mmangā ya —bi 'yēmbi.

Rā Jesús bi mā hanja ngue honi te gui hyejpa rā hya xihyø ja'i.

⁹Nu'u yø xādi bi 'yānni te gā mbønya yø hya xi hyēqui. ¹⁰Rā Jesús bi 'yēmbi: —Nuya yø hya hinguī fadi ha dī manda Oja yø ja'i, i nne Oja ngue dā dīnni mmāihu ya yø hya ya. Pē nuya mi'da yø ja'i, dā thonna hya dī nhyejpi te dá sifi, n'namhma ngue nu te dá nu, tengutho 'mø ngue hīnte dā nu. Nuya yø hya dā 'yøde, tengutho 'mø ngue hīn tema hya dā 'yøde.

Rā Jesús bi mā te nī bønya yø hya bi hyejpa rā momhmudā.

¹¹Ma gā xi'ahu te gā mbønna rā hya dá mā. Nu rā hmudā bi 'boni, gue'a rā hya Oja'a. ¹²Nuya yø ja'i ngue hontho bi 'yøhra hya, guehya gui nhyejpi ngue rā nen'yu p'u bi zo rā hmudā ya. Hontho juadi bi 'yøhra hya, bi map'u rā zithu, bi japi bi pumbēni rā hya xi 'yøde. Hinguī nnepe ngue dā 'yēc'ei rā hya, ngue dī nyanyø te yø ja'i. ¹³Mi'da yø ja'i, gui nhyejpa rā hāi hinguī pidi ngue mī o rā do p'u bi zo yø hmudā. Mī zā mī 'yøhra hya yø ja'i, janjuani dī johya ngue bi nu māho. Guehya yø ja'i hīmbi bent'i xanho rā hya ya. Bi 'yēc'ei njammī pa. Nu'mø bi ts'ui, 'bexi cohyø mmāi. ¹⁴Mi'da yø ja'i p'ya, gui nhyejpabi rā hāi ngue ja yø 'uini p'u bi zo yø hmudā. Guehya yø ja'i bi 'yøde hanja rā hya ya. Pē nu'a te yø 'befi i ja n'na pa ngu n'na pa, høndyø 'befi nī ma yø mmāi yø ja'i. Di ja ndummāi honi ha dī mmēmeti. Nu'a te yø pāhāse, gue'a nne dā 'yøt'a. Ya hīn tema ntho bi 'yørpabi nā rā hya bi 'yøde. ¹⁵Pē mi'da yø ja'i, gui nhyejpi ngue rā hoga hāi p'u bi zo yø hmudā. Guehya yø ja'i ngue yø mmāi ga 'yøhra hya ya, 'nē ēt'ammāi rā hya øde. Hinguī hegui, guehya haxra 'yu njuantho ya.

Rā Jesús bi hyejpa rā hya n'na rā nyot'i.

¹⁶Nu'mø to di saca n'na rā nyot'i, hinguī sā ngue dā go'mi, ogue dā hyøt'a 'bit'ots'i. Sinoque dā hyøxmayā, n'namhma ngue nu'u cat'ambo rā ngu dā hyētra nyot'i. ¹⁷Njarbutho ya yø hya hinguī fadi hanja ya. Zi yohotho yø ja'i tinyø mmāi hanja rā hya. Pē dā 'yēhra pa ngue gātho yø ja'i dā badi hanja rā hya.

¹⁸Janangue dami 'yēt'ammāihu teni bønya yø hya dī mmangā. A nu rā ja'i dā dīni xanho rá mmāi hanja rā hya, dā máx Oja ngue man'na di bahra hya. Pē nu rā ja'i hinguī nne dā 'yørpabi masu rā hya dī mma, nu'a zits'u rā hya padi, dā thannbi.

Bi manna Jesús ndana gue'a da bõni ngue da 'yõt'e tengutho 'mø drá mēñi.

19 Nup'u mi 'bahra Jesús, ja bi zõmp'u rá mamá, 'nēhyõ n'yohu. Pē hinguí sá da guat'i ngue di nyaui, porque mandõngu dyõ ja'i 'bap'u. 20 Hĩndi 'bedi to bi xihra Jesús, bi 'yēmbi:

—Nĩ mamá 'nēhni n'yohu 'bācua thi. I nzo'i ngue gui nyaui 'na —bi 'yēmbi.

21 Mĩ dahra Jesús, bi 'yēntho:

—Nuya 'bucua õspabi rá hya Oja, nu'a ra hya øde gue'a øt'a, guehya ẽntho ma mamá ya, guehya ẽntho ma n'yohu ya.

Ra Jesús bi säyabi ra ndahĩ conyõ funthe.

22 N'na ra pa ra Jesús bi yarbũ ja n'na ra barco conyõ xädi. Bi 'yēmbi:

—A nuyá, ma ga 'dasu ra zabi gdá máhã man'na nguadi —bi 'yēmbi.

Bi ma p'uya. 23 Mēnte ni 'yop'u ja ra dehe ra barco, bi n'ahra Jesús. Ẽna ha bi 'yētã n'na ra ndõnthi bi n'yo. Nu'u yõ funthe nangui, so mbo ra barco. Ya ja ngue da thunt'a mbõntho ra barco. 24 Nu'u yõ xädi ra Jesús, bá äp'u bi aha, bi 'yēmbi:

—Ague grã xännbate, ague grã xännbate, ya ja ngue da thunt'a mbõntho ra barco. Ya ga tuhũ —bi 'yēmbi.

Mĩ nangra Jesús, bi hejpabi ra ndahĩ 'nēhyõ funthe. Ngu i hejpi, 'bexpĩ nsäya. M'mefa ya hĩn temã di 'yañi. 25 Bi 'yēmbiyõ xädi p'uya:

—¿Hanja ngue hinguí ẽc'ẽi ngue ga fãxahũ? —bi 'yēmbi.

Nu'u yõ xädi di 'yõtho hanja'a te bi nu, 'nē bi nsũ. Di n'yēmbi n'na ngu n'na p'uya:

—¿Te'o ni n'yohu na n'yõ? Nu'mø bi zohra ndahĩ 'nēhra dehe, i ẽc'ẽi —di n'yēmbi.

Ra Jesús bi 'yõthe n'na ra n'yohu n'youi yõ ts'onthi.

26 Mĩ zõnna barco p'u ja ra häi Gadara, man'na nguadi ra zabi ha di nhyandui ra häi Galilea. 27 Mĩ bõmp'u ja ra barco ra Jesús, bi guat'a n'na ra n'yohu ngue ra mmõngu p'u. Ya rá ya'atho yõ pa mi n'youi yõ ts'onthi na ra n'yohu. Nĩ xingra ulu di he. Nĩ xingui 'bap'u ja rá ngu, sinoque guerp'u ja ra camposanto bí 'bãi. 28 Ngu i nu ra Jesús, bi ndantyõhmũ p'u ha 'bãi. Ra ndõts'edi i zofõ, bi 'yēmbi:

—Ague Jesús, rá Ts'ant'u'i Oja nuna jase rá ts'edi. ¿Hanja ngue gađi nthĩnt'ua di 'bãi? Dí ä'i ra mate ngue 'yo gađi angui.

29 Nguna ra hya bi manna n'yohu, porque ya xi xihra ts'onthi ra Jesús ngue da hyep'u ra n'yohu n'youi. Xangu yõ nnĩdi ngue ẽmmẽi di am'mø bi gu. Yõ ja'i p'uya turpa yõ 'yē 'nēhyõ gua conyõ cadena, pē di c'ãqui. Ra ts'onthi p'uya di japra n'yohu ngue 'dagui, ni ma dapo. 30 Ra Jesús bi 'yänni, bi 'yēmbi:

—¿Teni hu'i?

Ra n'yohu p'uya bi 'yēna:

—Nná hugã ngue yõ mmũndõtho gãhe —bi 'yēna.

Bi manna tengũ na porque xangu yõ ts'onthi mi n'youi ra n'yohu. 31 Nu'u yõ ts'onthi p'uya, bi xihra Jesús ngue hĩnda 'yērbũ ha ja ngue da jot'i. 32 Ja mi yorbũtho n'na 'bãi yõ ts'adi ma'yoni p'u ja ra nguanĩ p'uya. Yõ ts'onthi p'uya, bi 'yãdi ngue da yarbũ ja yõ mmũi yõ ts'adi. A nuna ra Jesús bi unna nt'ẽdi.

33 Janangue yõ ts'onthi bi hyep'u ra n'yohu mi n'youi, bi yarbũ ja yõ mmũi yõ ts'adi. Nuya yõ ts'adi p'uya, bi gu ra 'dihĩ, bi nhyõrbũ ja ra zabi. Gã ja bi jãrbũ ra dehe.

34 Nu'u yõ n'yohu mi fãhyõ ts'adi, mi nu te bi nja. Bi gu ra 'dihĩ bi ma bá mamp'u bi ja ra hñĩni. Da gue'u yõ ja'i 'da'a n'nanni ha 'bãi, gã bá xifi. 35 Mĩ

'yøhyø ja'j'a te bi nja, mǎndøngu dyø ja'j' bá εhε dǎ nu. Mǐ zønyø ja'j' p'u 'bǎhrǎ Jesús, 'dap'u 'bǎhmǐ'a rǎ n'yohu mǐ n'youi yø ts'onthǐ. Ya xi dǐts'j'. Ya hǐnte di ja, ya he yø ulu. Pε bi zu yø ja'j'a te xi nja. ³⁶ Nuyǎ yø ja'j' xi nuse'a te xi tho rǎ n'yohu mǐ n'youi yø ts'onthǐ, gǎ xihyø ja'j' nu'u ja søhø. ³⁷ Nunǎ rǎ hyǎ bi nja, nguyǎ yø mmεngu Gadara, nguyǎ yø ja'j' ndap'u bi zǎ bi 'yε'a rǎ xεqui'a, 'da gǎ xityø ja'j' Jesús ngue dǎ ma. Porque εmmεǐ su yø ja'j' te bi 'yøt'e. Janangue hømbi yǎrbu ja rǎ barco rǎ Jesús ngue bi mengui. ³⁸ Nu'a rǎ n'yohu mǐ n'youi yø ts'onthǐ bi xifi ngue xta mmε rǎ Jesús. Pε rǎ Jesús hǐmbi nepe, sinoque bi 'yεmbi:

³⁹ —Man'na xǎnho nǐ ma nǐ ngu, n'namhma gui xihyø ja'j'a te gǎ bi 'yøt'a'j' Oja —bi 'yεmbi.

Bi ma rǎ n'yohu p'uya, bi xifi gǎtho yø ja'j' p'u ja rǎ hnǐnǐ'a te xi 'yørpabi rǎ Jesús.

Rǎ Jairo bi zixrǎ Jesús ngue dǎ øthebi rá t'ixu.

⁴⁰ Mǐ zøm mǎn'na nguadi rǎ zabi rǎ Jesús. Mǐ nu yø ja'j' ya mǎmbi 'bǎp'u, rǎ ndi johya. Porque ya mǐ ndø'mǎte gǎtho yø ja'j'. ⁴¹ Bi zø'a n'na rǎ n'yohu 'bet'o ngue dǐ mǎnda p'u ja rǎ nǐja p'uya, nǐ hu ngue rǎ Jairo. Bi ndant'yøhmǐ p'u 'bǎhrǎ Jesús. Bi 'yǎpra mǎte ngue dǎ map'u bi ja rá ngu. ⁴² Porque ya ja ngue dǎ du n'na rá t'ixu mǐ si. Ya n'ne'mǎ yonjeya mǐ 'bui, pε hønt'a rá 'dant'ixu mǐ si'a. Mǐ ma rǎ Jesús. Xǎngu yø ja'j' bi dǎnnǐ astǎ dǐ ntørbu ja rǎ 'yu.

⁴³ Nu'u yø ja'j' nǐ dǎnna Jesús, n'youi p'u n'na rǎ xisu ngue ya n'ne'mǎ yonjeya mǐ hembra m'mǎcǐ. Nunǎ rǎ xisu mǎdǐ hyεnnǐ, xǎndøngu rá mεnyu xi unǐ ngue mǐ honyø 'yøthe dǎ 'yøthe. Pε xǐnga n'na'u yø 'yøthe xta nzǎ dǎ 'yøthe. ⁴⁴ Nunǎ rǎ xisu, bi m'mεfa p'u nǐ ma rǎ Jesús, bi guarbu ja rá xǎtha, bi dǎrpa rá nyǎnǐ rá he. Ngu'i dǎrpa rá he p'uya, 'bexpi nsǎya rǎ ji mǐ hεmbi. ⁴⁵ Bi 'yεnna Jesús:

—¿Te'o bi dǎrcǎgui mǎ he? —bi 'yεmbyø ja'j'.

Gǎtho yø ja'j' p'uya, i mma ngue hǐnjo'o. Pε rǎ Bεdu 'nε'u mǐ'da yø n'yohu bi 'yεmbrǎ Jesús:

—Ague grǎ xǎnbbǎte, gui ännǐ to bi dǎt'a nǐ he. Conque gui nnu ngue dǐ ntøtyø ja'j', nε tøn'na'j'.

⁴⁶ Pε rǎ Jesús bi 'yεnǎ:

—Hǐn'na. 'Bui to bi dǎrcǎ mǎ he. Porque dǎdǐ unna güenda ngue bi zǎ n'na nc'εǐ commǎ ts'edi.

⁴⁷ Bi nu rǎ xisu p'uya, ngue fǎtho te bi 'yøt'e. Nǐ huaqui mmap'u. Bi ndant'yøhmǐ p'u 'bǎhrǎ Jesús. Yø hmǐ yø dǎ yø ja'j' p'u bi xi'a njuǎnǐ te nnepe ngue bi dǎdi. 'Nε bi xifi ngue 'bexpi zǎ rǎ ji mǐ hεmbi. ⁴⁸ Rǎ Jesús bi 'yεmbi:

—Ague t'ixu, ya bi zǎ'i ngue gǎ 'yεc'εǐ ngue di zǎ'i commǎ ts'edigǎ. Dǎ hyu nǐ mmǎi ya, nǐ ma —bi 'yεmbi.

⁴⁹ Nunǎ rǎ Jesús, mεnte yǎui rǎ xisu mǎdǐ hyεnnǐ, bi zø hman'na nc'εǐ bá nεxpu ja rá ngu rǎ Jairo. Bi 'yεmbrǎ Jairo:

—Ya bi du nǐ t'ixu n'yø, 'yonǐ mantho gui sixrǎ xǎnbbǎte.

⁵⁰ Pε rǎ Jesús, mǐ 'yø'a te si rǎ Jairo, bi 'yεmbi:

—'Yo sǎ gui su'a si'i ngue bi du nǐ t'ixu. Sinoque damǐ 'yεc'εǐgui ngue dǎ zǎ gǎ øthegǎ nǐ t'ixu —bi 'yεmbi.

⁵¹ Mǐ zømp'u ja rǎ ngu p'uya, hǐnjondǐ japi ngue 'da xti yǎt'ui mbo. Høndrǎ Bεdu, rǎ Jacobo, rǎ Xuua, 'nεhrǎ papǎ 'nεhrǎ mamá rǎ hmute bi japi bi yǎt'ambo. ⁵² Gǎ zonyø ja'j', i yǎ dummǎi yø ja'j' connǎ ngue'a bi du. Pε rǎ Jesús bi 'yεmbi:

—'Yo gui zøhma. Nunǎ rǎ hmute hǐngui tu na, i ǎtho na.

⁵³ Pɛ nuya yø ja'i yaui ra Jesús i thenthø, porque paði ngue ya xi dũ ra hmũte. ⁵⁴ Nuna ra Jesús bi bennba rá 'ye ra dũ, nts'edi bi 'yɛmbi:

—Ague grá hmũte, dami nangui.

⁵⁵ Nuna ra hmũte p'aya, mahombi nja rá te. Bi nangui 'bexque'a. Bi manda ra Jesús ngue di t'unna hmɛ da zi rá hmũte. ⁵⁶ Nuna rá papá 'nɛhra mamá ra hmũte di 'yøthø te bi nja. Pɛ ra Jesús bi manda ngue hɔnjonda sifi te bi nja.

9

Bi 'yet'u 'de'ma yoho yø xädi ra Jesús, ngue da xämbabi ra hya yø ja'i.

¹ Nuna ra Jesús, mi peti gätho'u 'de'ma yoho yø xädi ya xi huanhni. Bi unna nt'edi ngue da hya ra ts'edi da 'yøthe gätho yø ja'i n'youi yø ts'onthi, da 'yøthe yø ja'i hɛmbi 'dama 'dan'yo man'u. ² Bi menhni ngue da xihra hya yø ja'i ha di njap'u di zo rá 'ye Oja. 'Nɛ da 'yøthe yø därkehi p'u di ma. ³ Bi 'yɛmbi:

—'Yo te gui hax'mø gá mähä, ni xingra tøhø, ni xingra bolsa, ni xingra thuhmɛ, ni xingra mɛnyu. 'Yo gui cax man'na ni pahni. ⁴ Nup'u ja ra ngu di n'na'ahu ra ts'aya, ja gui n'oxhu p'u, asta gue'mø guá ehmu. ⁵ A nup'u hɔndi n'na'ahu ra ts'aya, gui pømhmu p'u ja ra hɔni. Pɛ dami huamhra fonthäi di n'youi ni mbonguahu, gue'a ra hmɛya'a ngue ya da thɛp'u ya yø ja'i hɔmbi 'yøt'ahu masu.

⁶ Bi ma'u bi t'et'i, i mpa p'u ja yø hɔni. Bi xihyø ja'i ra hoga 'da'yo hya, 'nɛ bi 'yøthe yø därkehi p'u ni ma.

Ra dast'abi Herodes hɔngui nnu ra pa da nu ra Jesús.

⁷ Mi 'yøhra dast'abi Herodes te mmanyø ja'i ngue xangu yø milagro øtra Jesús. Di 'yøthø'a te øde, porque ɛn'i'da yø ja'i ngue nuna ra Jesús, guehna ra Xuua xi bennate p'u bi nt'ägui. ⁸ Mi'da yø ja'i p'aya, ɛmbi ngue ya 'yop'u ra Elías. Mi'da p'aya, ɛmbi ngue 'bwi toni nyogui pøngahya Oja xpi bennate. ⁹ Pɛ ra Herodes bi 'yɛna:

—Nu'a ra Xuua dá mandagä bi t'øpbabi rá ya'a, hinga gue'a 'yop'u'a. ¿Pɛ te'o ni n'yohu na dí øcä ngue xangu yø cosa øt'e?

Ya hɔngui nnu ra pa ra Herodes ngue da nu ra Jesús.

Ra Jesús bi 'yøt'e ngue bi nsihmɛ cut'a ma'huahɔ ma'yohu.

¹⁰ Mambá pengyø xädi ra Jesús ngue bá manna hya p'u ja yø hɔni, bi dæpra güenda te xi 'yøt'e. Nuna ra Jesús bi zixyø xädi ngue bi ma dapo, jonna hɔni Getsaida. ¹¹ Pɛ nu'mø mi bahyø ja'i haru bi 'bakra Jesús, bi map'u bi 'bwi. Di säyabi yø ja'i sømp'u 'bwi. I xihyø ja'i ha di njap'u di zo rá 'ye Oja. Xquet'a bi 'yøthe yø därkehi.

¹² Nu'mø ya ni ma di nde p'aya, bi guat'u 'de'ma yoho yø xädi ra Jesús, bi 'yɛmbi:

—Dami 'yɛhyø ja'i, n'namhma da hyoni ha di n'oxi, ja da dæmp'u ra hmɛ da zi. Porque nuua dí 'bæhmu, ra dapo ua.

¹³ Ra Jesús bi 'yɛmbyø xädi:

—Dami unhnu ra hmɛ da zi yø ja'i —bi 'yɛmbi.

Nu'u yø xädi p'aya, bi 'yɛmbi:

—Pɛ hondi cut'a yø thuhmɛ dí hagähe, 'nɛ yoho yø hua. Rá nɛzgui ga mmäcähe 'mø, ga ma tämhme ra hmɛ da zi yø ja'i.

¹⁴ Yø ja'i p'aya, comma cut'a ma'huahɔ ma'yohu. Pɛ ra Jesús bi 'yɛmbyø xädi:

—Dami xihmu yø ja'i da mi. Da 'yøtyø zimundo ngue dyø yote ma'det'a nja'i p'u da mi.

¹⁵ Gue'a bi 'yøt'a p'uya. Bi mi gätho yø ja'i. ¹⁶ Rā Jesús bi hyan'u cat'a yø thuhmε 'nε'u yoho yø huā. Bi hyanmā hεts'i p'uya, bi ja mammadi Oja. Bi xenyø thuhmε p'uya, bi unyø xädi ngue di 'darpa yø ja'i dā zi. Dā guehyø huā bi 'dat'i. ¹⁷ Bi nsihmε xanho yø ja'i, gā bi nniya. M'mefa p'uya, bi ma mapeti yø thuhmε bi bongui, bi zai 'de'mayo canasta bi bongui.

Bi manna Bedu ngue ra Jesús, gue'a ra Cristo bá ex Oja ngue di ndast'abi'a.

¹⁸ N'na ndi ya, bi ma n'nanni rā Jesús ngue bá mat'Oja, n'youi yø xädi. Bi 'yänbaya, bi 'yεmbi:

—ζTe'ogā p'u gā mbenyø ja'i 'mø?

¹⁹ Mi dahyø xädi p'uya, bi 'yεmbi:

—'Bn i'da yø ja'i εmbi ngue gue'e grā Xuua gmi øtra nixiya. Mi'da yø ja'i p'uya, εmbi ngue gue'e grā Elías. Mi'da yø ja'i p'uya, εmbi ngue gue'e n'na'u yø nyogui pøngahya Oja xpi bεnnate.

²⁰ Rā Jesús mahømbi 'yεmbyø xädi:

—Xi'ahū p'uya, ζte'ogā p'u gni bεmhmu ngue guecā?

Rā Bedu p'uya, bi 'yεmbi:

—Nu'i, gue'e grā Cristo bá exā'i Oja ngue gui ndast'abi —bi 'yεmbi.

²¹ Rā Jesús mahømbi 'yεmbi:

—A nuyá, 'yo to gui xifi te'ogā ya —bi 'yεmbi.

Rā Jesús bi mā ngue dā tho, 'nε bi mā ngue di bεnnate.

²² Bi xihyø xädi rā Jesús, bi 'yεmbi:

—Nu rā N'yohū bi 'yε mahets'i, dā 'yεmmεi dā ma ma'uni. Nu'u yø ja'i 'bet'o p'u ja rā nija dā zai, dā guehyø hmū yø mmäcja, 'nεhyø xänbāte ngue rā ley, gā dā zai 'nε dā hyo. Pε rá hyu pa p'uya di bεnnate —bi 'yεmbi.

Rā Jesús bi xihyø xädi ngue hinjam'mø dā gohyø mmui'a gā 'yεc'ei.

²³ M'mefa p'uya, bi 'yεmbi gätho yø ja'i:

—Nu to nne dā denngui, hingui sä ngue dā zänse te dā n'yo. Hangu rā pa, hinha di gohrā mmui, madague'a dā thop'u ja rā pont'i. ²⁴ Nu rā ja'i dā 'uegue ngue su dā tho, guehna rā ja'i di m'mehrá te nā. Pε nu rā ja'i hingui cohra mmui'a gā 'yεc'εigui, madā tho connā ngueque, guehna rā ja'i di nyannā te nā. ²⁵ Porque hñte dā dahra ja'i, madague'a dā 'yøt'e ngue rá mmeti gā rā ximhäi, 'nε di m'mehrá te. ²⁶ A nuyá, nu rā ja'i ngue pesrá sä connā ngueque, ogue i pesrá sä connā guehra hyā di xänbāte, xquet'a dā 'yεhra pa ngue nugui drā N'yohū dā ε mahets'i, xquet'a gā pes'mā sä connā ngue'u to di jagbu. Guehna rā pa gā ma pengui ngue gā ndast'abi, connā ts'edi Oja gā ma n'yo'be yø maçā anxε Oja. ²⁷ Majuan'i di xi'ahū, ngue nuyā 'da 'bucua ya, hinda du, astā gue'mø dā nu ngue dā hyā rā ts'edi Oja di mānda ua.

Bi mpā'a te gui nεqui rā Jesús.

²⁸ Ya rá hyato mā pa xi manna rā hyā nā p'uya, bi map'u bi ja n'na rā nyun'i rā Jesús ngue bá mat'Oja. Bi zixra Bedu, rā Jacobo, rā Xuua. ²⁹ Mente mmat'Oja rā Jesús, bi mpā'a gui nεqui rá hmi. Rá he p'uya, astā di yoxni'a gā nt'axi. ³⁰ Bi hnu p'uya, ngue 'bāp'u yoho yø n'yohū yaui. Nuyā p'uya, guehna rā Moisés 'nehra Elías. ³¹ 'Nehya xquet'a di yoxni p'u i nεqui ya. Nup'u ha bi nyau'i rā Jesús, bi c'a'a rā ndate ja ngue dan'i nthop'u Jerusalén. ³² Pε rā Bedu co 'nε'u mi'da yø n'yohū, bi n'ahā ngue nethā. Nu'mø mi nnuhu, bi nu p'uya ngue di yoxni p'u 'bāhra Jesús, co 'nε'u miyoho yø n'yohū 'dap'u 'bāhmi di yoxni. ³³ Nunā rā Moisés 'nehra Elías, ya ja ngue dā zop'u rā Jesús. Pε rā Bedu bi 'yεmbrā Jesús:

—Ague grá xännbate, ya xanho ngue dí 'bəhm_u ua. Ma ga hocähe hyu yø t'annigu, n'na'i, n'na ra Moisés, n'na ra Elías —bi 'yembj.

Pe ra Bedu hingui padi te mma. ³⁴ Mente bi manna ra hya na, bi nja n'na ra guí ngue bi go'mi. Emmei bi nsu 'mø mi go'mra guí. ³⁵ Bi 'yø p'uya ngue bá nya Oja p'u ja ra guí, bi 'yena:

—Nuna 'bucua ya, guehna ma Ts'ant'u dadi madi. Nuya yø hya da manna ya, dami 'yet'ammuihu —bi 'yena.

³⁶ Mi juadi bá nya'a ya p'uya, bi nu ngue 'bäse p'u ra Jesús. Pe hijnombi xi'a te bi nu.

Ra Jesús bi 'yøthe n'na nc'ei mi n'youi ra ts'onthi.

³⁷ Mi hyaxpaya, bá ep'u ja ra nyuni mambi 'bui. Pe xangu yø ja'i bi ma di c'at'ui ra Jesús. ³⁸ Nup'u 'bahyø ja'i p'uya, nts'edi bá nya n'na nc'ei, bi 'yembra Jesús:

—Ague grá xännbate, dami nurquits'u ma ts'ant'u 'bucua, porque hønna di si na. ³⁹ Nu'mø bi ga ra ts'onthi n'youi, di japi ngue mafi. I huaqui 'ne sohyø fugui. Hingui nne da hyegui, emmei di uni. ⁴⁰ Ya xtá xihni xädi ngue xtá 'yøthe ts'u, pe hinxä nzä xä 'yøthe.

⁴¹ Ra Jesús bi 'yembj:

—¿Asta njam'mø da zønna pa guí 'yec'eigah? ¿Ua guí ena ngue hangu ra pa ga set'ahu?

Bi t'embrá papá ra därkehi p'uya:

—Bá si ua ni ts'ant'u ya.

⁴² Pe nu'mø ni ma da guatra ts'ant'u p'u 'bähra Jesús, asta ra huaqui bi 'yena häi ra ts'onthi. Ra Jesús bi xihra ts'onthi n'youi ra ts'ant'u ngue bi hyep'u. Mi zä'a te mi hembra ts'ant'u, bi ndäprá papá p'uya. ⁴³ Gä di 'yødyø ja'i te bi nja. Bi bahyø ja'i ngue ma datho ja rá ts'edi Oja.

Mahombi manna Jesús ngue da tho.

Mente di 'yøtho gätho yø ja'i'a te bi 'yøtra Jesús, bi 'yembyø xädi p'uya:

⁴⁴ —Dami 'yøhm_u xanho na ra hya ga xi'aha ya. Mami pumbenihu ngue ra N'yohu bi 'yē mahets'i di ndäpyø ts'oc'ei.

⁴⁵ Pe nu'u yø xädi himbi dinyø mmui na ra hya xifi, porque tobe hingui xojpabi Oja yø mmui ngue da ba'a xifi. I su yø xädi da 'yänni te ga mbøn'a ra hya mmanä Jesús.

Ra Jesús bi xämba yø xädi ndana ma datho da hnu mansu.

⁴⁶ Nu'u yø xädi ra Jesús di njun'mahya n'na ngu n'na, porque n'na ngu n'na nne ngue ma datho da hnu mansu. ⁴⁷ Pe bi bahra Jesús te mbemp'u ja yø mmui yø xädi. Bi zohna n'na ra basi, bi 'bämbu ha 'bäi. ⁴⁸ Bi 'yembuya:

—Nu ra ja'i di ja mmansu na ra basi 'bucua ya, nguna da 'yøt'e porque pahra ja'i ngue nu te øt'e, gue'a di nnu manho ngue da 'yøt'a, entho go di ja mmansu gra ja'i. Nu ra ja'i di ja mansugui, entho go di ja mmansu'a to bá penngui. Gätho'ahu ya, nu'a da t'embi ngue hinte di muui ya, gue'a ma da'a p'uya.

Ra Jesús di hejpa yø xädi nuya sahyø ja'i nnønbabi rá thuhu 'mø øthe yø ja'i.

⁴⁹ Ra Xuua bi 'yembj:

—Ague grá xännbate, xtá nugähe n'na nc'ei ngue nnøn'na ni thuhu ha ga 'yøthe yø ja'i n'youi yø ts'onthi. Pe xtá hejpahe, porque händi n'yohu p'u nnä mähä.

⁵⁰ Ra Jesús bi 'yembj:

—'Yo gadi hejpaḥa yə ja'ḯ nnəngaguḯ mā thūḥu, porque nuyā hḯnguḯ səcjə, mā n'yohə ya.

Rā Jesús bi hejpaḯ rā Jacobo 'nəhrā Xuua te ḯ mma.

⁵¹ Man'na, man'na nḯ guatra pa ngue dā ma mahəts'ḯ rā Jesús. Bi hyā rā ts'edi p'uya ngue dḯ ma Jerusalén. ⁵² Bi 'bet'o 'da yə amigo ngue xtaḯ 'yāhrā nt'ēdḯ ha danḯ nsāya. Mḯ zəmp'u ja n'na rā hnḯnḯ jap'u ja rā hāi Samaria, bḯ ne ngue ja xtaḯ 'yāp'u rā nt'ēdḯ xti n'oxi. ⁵³ Pē yə mməngu Samaria hḯmbi nepe xti n'oxi, porque paḯ ngue dā thotho dḯ ma Jerusalén. ⁵⁴ Nu'u yə xādi rā Jesús, rā Jacobo 'nəhrā Xuua, mḯ nḯ ngue ya hḯmbi t'unna ts'āya. Bi 'yēmbi:

—Ague grā Hmu, ɿua guḯ nne gā āhmə ngue dā tāhyə sibi mahəts'ḯ ngue di juadi, tengutho bi 'yətra pəngahya Elías?

⁵⁵ Bi hyət'u yaui rā Jesús, bi hejpi, bi 'yēmbi:

—Nu'auḯ hḯnguḯ pahmḯ ngue hḯnguḯ ho nā rā hyā guḯ mməmmḯ. ⁵⁶ Porque rā N'yohə bḯ 'yē mahəts'ḯ, hḯmbi 'yēhē ngue di juahyə ja'ḯ, sinoque bḯ 'yēhē ngue dā yaḯ.

Ḳ ma man'na rā hnḯnḯ p'uya.

Hyu nc'ēḯ bḯ nyauḯ rā Jesús.

⁵⁷ Mente nḯ 'yop'u ja rā 'yu p'uya, n'na rā n'yohə bi 'yēmbra Jesús:

—Ague grā hmu, nugā dḯ nne gā mmē hapə gdḯ ma —bi 'yēmbi.

⁵⁸ Rā Jesús bi 'yēmp'a yaui:

—Nu yə haho ja yə 'bido ngue sāya. Yə ts'int's'u ja yə 'bafi ngue sāya. Pē rā N'yohə bḯ 'yē mahəts'ḯ hḯn'yə rā ngu ha dḯ n'oxi.

⁵⁹ Bi 'yēmba n'na nc'ēḯ rā Jesús:

—Ma gā mməp'u nnā magā —bi 'yēmbi.

Pē nu'a ts'o p'uya, bi 'yēna:

—Ague grā hmu, damḯ 'dacrā nt'ēdḯ ngue 'be dā dḯ mā papā gā āgui. Ya dā zā gā mmē p'uya —bi 'yēmbi.

⁶⁰ Rā Jesús bi 'yēmp'a yaui:

—Nu'u yə ja'ḯ entho ya xā ndu ngue hḯnguḯ pā Oja, gue'u dā 'yāhyə mmḯnduui'u. Pē nu'ḯ, ma gā mməhə, n'namhə guḯ xihyə ja'ḯ ha dḯ njap'u di zo rā 'yē Oja.

⁶¹ Mahəmbi 'yēn man'na nc'ēḯ p'uya:

—Ague grā hmu, nugā dḯ nne gā mmē, pē damḯ 'dacrā nt'ēdḯ ngue 'be gā ma ē'u bḯ 'bap'u ja mā ngu.

⁶² Pē rā Jesús bi 'yēmbi:

—Nu'a bi bətra t'abi ndanḯ ngue dḯ nuafanḯ, 'nē cohra mməi m'mefa, gue'a ya hḯngrā nzāui dā mā ha dḯ njap'u di zo rā 'yē Oja yə ja'ḯ'a.

10

Rā Jesús bḯ mənḥnḯ hyate mā'det'a nja'ḯ dā manḯ hya.

¹ M'mefa p'uya, nuna rā Hmu, bi huanḥnḯ hyate mā'det'a nja'ḯ, bḯ mənḥnḯ dḯ m'met'o p'u dḯ ma. Yə yonc'ēḯ p'u dā ma n'na ngu n'na, ḯ map'u ja yə hnḯnḯ ja ngue danḯ nthohra Jesús. ² Bi 'yēmbəya:

—Majuānḯ dḯ xi'ahə ngue rā 'befi xangu i ja, pē yə mēfi zi yohotho 'bēi. Janangu nuyā, damḯ 'yāphə nā Oja rā mmēti rā 'befi, ngue dā mənhyə mēfi p'u ja rā 'befi. ³ Nuyā guḯ mmāhā ya. Pē damḯ mfāhmə, porque guḯ cəthə p'u 'bahyə ja'ḯ ngue yə nduc'ēḯ, tengutho yə dē'yo 'mō 'yop'u hā 'bahyə zate, guḯ njathə p'uya. ⁴ 'Yo temā bolsa guḯ caxə, 'yo temā njmēnyu guḯ caxə. 'Yo

gui cax hmi'da ni thixfaníha. 'Yo to di ot'ahú 'mø gá nzenguahú p'ú ja rá 'yú.
⁵ Nu'mø gá sømp'ú ja n'na rá ngu, gui zenguate 'mø gá cuthú mbo. Gui 'yena:
 "Oja di japrá ngu ja ua ya". ⁶ Nu'mø 'bap'ú yø ja'i ngue nneprá njapi Oja, nu'a
 rá nzengua gadi uní ngue Oja di japyø ja'i, da gohmi rá nzengua. Pè nu'mø
 hingui nne yø ja'i, ya hin'na 'mø. ⁷ Dami nsäya p'ú ja rá ngu gui sømhmu. Dami
 sih'a te si yø ja'i 'bap'ú. Porque ni 'yup'ú ngue di t'unná nzäbi rá mēfi. 'Yo
 hontho gui pøn'a n'na rá ngu, gni mpa man'na rá ngu. Nu'a, hin'na'a. ⁸ Nu'mø
 bi n'na'ahú rá ts'äya p'ú ja rá hñini gui sømhmu, dami si'a te di n'na'ahú. ⁹ Gui
 'yøthéhu yø dāruqehi di 'bap'ú. Gui 'yēmhmú: "Nuyá, ya guerp'ú gui pahmu ha
 gdi sohú rá 'yé Oja ya". ¹⁰ Pè nu'mø hñimbi n'na'ahú rá ts'äya p'ú ja rá hñini
 gui sømhmu, gui 'yēm'mø gá thohmu p'ú ja yø caye: ¹¹ "Dá huambú ja rá hñini
 yø fonthái bá n'youi má mbonguahe. Gue'a rá hmeyá'a ngue ya dá thec'ahú
 p'ú. Dá dami pahmu ngue ya ni ja ngue xtá si'ahú ha gdi sohú rá 'yé Oja", gui
 'yēmphu yø ja'i. ¹² Dí xi'ahú ngue nu'mø rá pa daní thaxra güenda, man'na
 xan'ú rá castigo dá thohya yø ja'i hñimbi unná ts'äya, ngue'a rá castigo dá tho'ú
 yø ja'i mi 'bap'ú ja rá hñini Sodoma.

Xandøngu rá castigo dá thohyø ja'i hingui nne di 'bätýø mmui.

¹³ Hague ngu rá castigo dá thohyø ja'i 'bap'ú ja rá hñini Corazín. Hague ngu
 rá castigo dá thohyø ja'i 'bap'ú ja rá hñini Betsaida. Porque hñimbi 'yēc'ejgu
 'mø mi nu yø milagro dá ørbú 'bái. A nu'mø xtá nnu yø milagro yø ja'i mi
 'bap'ú ja rá nyogui hñini Tiro, 'nep'ú ja rá hñini Sidón, n'nahmantho xtá hærp'ú
 rá nts'o maní n'yo yø ja'i. Xtí n'yaxyø 'bospi, 'né xtá hye yø he yø ja'i nu'a
 xtí nēquí ngue 'bú ndummu. ¹⁴ Pè nu'mø rá pa daní thaxra güenda, man'na
 xangu rá castigo dá thohyø ja'i festá rá hya ya, ngue'a rá castigo dá thohyø
 ja'i mi 'bap'ú ja rá hñini Tiro 'nep'ú ja rá hñini Sidón. ¹⁵ A nu'ú yø ja'i 'bap'ú ja
 rá hñini Capernaum, rá nzequi ená ngue dá t'espabi p'ú mahets'i, 'nēcua ja rá
 hái dá t'ēspi. Pè gue di map'ú ja rá niđu.

¹⁶ Bi 'yēmyø xädi rá Jesús:

—Nu'ú yø ja'i dá ne dá 'yøhra hya gui xihmu, tengutho 'mø go dá 'yørcasē
 má hyagá'ú. Nu te'o hinda nu manho'ahú, tengutho 'mø ngue go hingui nnu
 manho grá ja'i. Nu'a to hingui nnu manhogui, tengutho 'mø ngue go hingui
 nnu manho'a to bá pengui.

Ya bá penc'ú hyate mā'det'a bi 'benhni.

¹⁷ Mambá penc'ú hyate mā'det'a nja'i bi 'benhni, ēmmēi di johya. I ená:

—Ague grá Hmu, nu'mø dá nøngähe ni thuhú, astá 'nēhyø ts'onthi n'youi yø
 ja'i hærp'ú.

¹⁸ Mi dahra Jesús, bi 'yēmbi:

—Gue'a gui mmammí. Dá nugá rá Satanás ngue gá taphú, bi ma hái
 tengutho rá hucí 'mø ni gai. ¹⁹ Nugá dá 'da'ahú rá ts'edi ngue madague'a gui
 nñeshú yø c'ēya 'né gui nñeshú yø ixtehe, pē hñinte dá ja'ahú. 'Né gui taphú
 gátho rá ts'edi ná rá zithú mā nsuihú. ²⁰ Pè 'yo gadi johyahú ngue hontho gui
 nñonngahú mā thuhugá, 'bexi hærp'ú yø ts'onthi n'youi yø ja'i. Sinoque nu'a
 gdi johyahú, ngue bi nt'ot'i ni thuhuhú p'ú mahets'i.

Di johya rá Jesús.

²¹ Nu'a rá ora'a p'uya, rá Espiritu Santo bi japi ngue ēmmēi di johya rá Jesús.
 Bi 'yēná:

—Ma Papá'i, dadi ja mammadi'i grá Hmu p'ú mahets'i, grá Hmu ua ja rá
 ximhái. Porque yø ja'i ená ngue yø bamhya, i ená ngue tñi xanho yø mmui
 hanja rá hya, pē gá 'yajpabi ya yø hya ya. Gá japi ngue go bi bahya yø ja'i ngue

yø 'yøde tengutho yø bāsī ngue yø 'yøde. Ngūnā gā 'yøt'e mā Papá'i, porque gue'a guá sānni ngue dī nja'a.

²² Mā Papágā bi dāqui gātho yø cosa ngue gā mānda. Hīnjongui pōni ngue dadī mpahmī xanho'a rā Ts'ant'ū Oja, sinoque hōnse'a rā Papá dī mpahmī. Hīnjongui pōni ngue dadī mpahmī'a rā Papá, sinoque hōnse'a rā Ts'ant'ū dī mpahmī. Nū rā ja'ī da neprā Ts'ant'ū Oja ngue dā badī te'o nā rā Papá, ya dā zā dā badī.

²³ Bi hyetyø xādi p'uya, bi 'yēmsebi:

—Bi toca'ahū rā mmenthī ngue gā nuse conni dāhū'a te guī nnuhū ya.

²⁴ Porque dī xi'ahū ngue yø pa xa thogui, xangu yø pōngahya Oja xa m'mai, 'nehyo dast'abi xa m'mai, bi ne xtā nnu'a te guī nnuhū ya, pe hīmbi zā bī nū. Bī ne xtā 'yø'a rā hya guī øhmū ya, pe hīmbi zā bi 'yøde.

Bī manā Jesús te bi 'yøtrā mmēngu Samaria.

²⁵ Nū'a n'na rā xānnbate ngue rā ley p'uya, bi guat'i ngue thāmmahya rā Jesús, bi 'yēmbi:

—Ague grā xānnbate, ¿te 'be'a ja ngue gā øt'e para ngue gā tīnnā te para zantho?

²⁶ Mī dahra Jesús, bi 'yēmbi:

—¿Tenī 'be'a nt'ot'i p'ū ja rā ley Oja? ¿Temā hya guī tīm'mø gadi xādi?

²⁷ Nū'a rā xānnbate ngue rā ley p'uya, bi 'yēnā:

—Nūnā rā hya nā, guehna ēna: “Damī ja ndummuī ngue mathogutho guī mahmū Oja co gātho nī mmāihū. Hangu rā pa hōnt'a guī mbēmhmū'a. 'Nē damī mahni mmīc'ēiui tengutho gnī ne ngue dī ma mamādī'ī”, i ēnnā hya.

²⁸ Mī dahra Jesús, bi 'yēmbi:

—Xanho te guī mma. Damī 'yøt'e tengutho rā hya guī mmanya n'namhma ngue guī tīnnā te para zantho.

²⁹ Pe nūnā rā xānnbate ngue rā ley, i ēnā ngue ya gue'a te øt'e ngue hīnga gātho yø ja'ī da guī matho. Janāngue bi 'yēmbra Jesús:

—Pe, ¿ndana gue'a mā mmīc'ēi'be p'uya?

³⁰ Mī dahra Jesús, bi 'yēmbi:

—N'na rā n'yohū bá hya rā 'yū xpi 'yē'a Jerusalén, nī map'ū ja rā hnīni Jericó. Bī nthēui yø bē, bi hyānnbābī'a te mī hā, asta bī mōjpe. Bi ūni, bi zop'ū p'uya. Ya sā rā ndate 'mø mī zop'ū. ³¹ Nū'a rā ora'a p'uya, bi thop'ū ja rā 'yū n'na rā mmācja. Bī nū ngue 'bēmp'ū rā n'yohū sā rā n'ū. Bī māqui, i gāta n'na nguadi, bi thogui. ³² Xquet'a bi thop'ū n'na rā n'yohū mī ja rā 'bēfi p'ū ja rā nija. Nū'mø mī nū'a sā rā n'ū, bi māqui, bi thogui. ³³ Pe nūnā n'na rā n'yohū ngue rā mmēngu p'ū ja rā hāi Samaria, bi thop'ū ja rā 'yū. Mī nū ngue 'bēmp'ū nā xī ma mā'ūni, bi huēqui. ³⁴ Bi guarbā bēnna n'yohū p'uya, bi gospabī rā aceite, 'nehra vino bi gospa p'ū xi ts'ērpi. Bi dūrpabī rā ts'et'ī. Bi 'yēxpū ja rā fanī p'uya, bi zits'i ngue dā hyonnbī ha dī nsāya. Bī mādi. ³⁵ Mī hyaxpūya, nūnā rā mmēngu Samaria 'mø ya ja ngue dā ma, bi hyā'i yoho yø mēnyu nūya dī nthēui n'na pa rā nzābi n'na mmēnyu. Bi unnā mmēnnīgu, bi 'yēmbi: “Damī fārquits'ū nā rā n'yohū 'bēcua. Nū'mø hīndī gua'i nā rā mēnyu ja ua, man'na xangu guī ūni, gā jut'a'ī 'mø dá pengui te guī ūni”, bi 'yēmbi. ³⁶ Xiya, ¿ndana gue'a ya hyu nc'ēi dī nēqui ngue rā mmīc'ēiui nā rā n'yohū bi ūnyø bē ya?

³⁷ Nū'a rā xānnbate ngue rā ley p'uya bi 'yēnā:

—Nū'a bi huēqui, gue'a rā mmīc'ēiui'a.

Mī dahra Jesús, bi 'yēmbi:

—Nī ma ya, damī 'yøt'e tengutho nā rā hya guī mmanya.

Ya 'bup'ua ja rá ngu rá Marta rá Jesús.

³⁸ Bi thop'ua maní ma rá Jesús, bi zomp'ua ja n'na rá hnini. Nup'ua ja rá hnini bi zoni, 'bup'ua n'na rá xisu ni hu ngue rá Marta. Nup'ua ja rá ngu na, bi sáyabi rá Jesús. ³⁹ Nuná rá Marta, 'bua n'na rá juhue ni hu ngue rá Maya. Nuná rá Maya bi mip'ua ni hyandra Jesús ngue oxra hya xihyø ja'i. ⁴⁰ Pe rá Marta humbi di mpetho. Bi guarba hu rá Jesús, bi 'yembí:

—Ague grá Hmu, çua xanho te ot'ma juhue ngue hĩndi zequi? Damí xifi ngue da máxqui —bi 'yembí.

⁴¹ Mĩ dahra Jesús, bi 'yembra Marta:

—Ague Marta, ague Marta, hĩnguí padí te gui 'yot'e. Janjuani gui ho ni mmái'a te gá ja ngue gui 'yot'e. ⁴² Pe hõnda n'na rá hya ja ngue ma datho di mporta. Nuná rá Maya xa huanhna hya nu'a ma datho di mporta 'ne hĩnjonda hyannbi.

11

Bi xännbabi ha di mat'Oja yø ja'i rá Jesús.

¹ Man'na rá ora p'uya, nuná rá Jesús mĩ mmat'Oja p'ua ja n'na rá xequi. Mĩ juadi bí mat'Oja p'uya, nu'a n'na'ua yø xadi bi 'yembí:

—Ague grá Hmu, damí xännbabi rá mhmát'Oja, tengutho rá Xuua bi xännbi da mat'Oja yø xadi —bi 'yembí.

² Mĩ dahra Jesús, bi 'yembí:

—Nu'mø guí mmat'Ojahua, guí 'yemhmu: “Ma Papá'ahé guí 'bu mahets'i, damí 'yot'e ngue da hnu mansu'i. Bá ehé guí manda ua. Di nja'a te ni páhã ua ja rá ximhãit tengutho bí ja mahets'i. ³ Damí 'dacje rá hme n'na pa ngu n'na pa. ⁴ 'Ne damí punnga má ts'oquihe, tengutho gáhe xquet'a dadi punnbahe to hĩnguí ho te ørcahe. Damí fáxcahe ngue hĩnga øt'áhe rá nts'o. Damí yanje ngue rá nts'o”.

⁵ Rá Jesús bi sigue bi 'yembí:

—Ximø ngue n'na rá n'yohua gadi n'amigo n'na'ahua ya. Nu'mø made rá xui p'uya, da zomp'ua ja rá ngu rá amigo, da 'yembí: “Ague ma amigo'i, damí hmíqui hyu yø thuhme. ⁶ Porque n'na ma amigo bi zop'ua ja ma ngu, jap'ua xpi 'yehé. Pe hĩn'ya te gá unni”. ⁷ Nu'a ts'o p'uya, da 'yenthø mø bá tha'a mbo rá ngu: “Yo gadi xunanyagui. Ya n'not'e ma goxthi. Ma basí ya xa 'yoi. Ya hĩnda zã gá nnanguí gá 'da'i'a guí adi”, da 'yembí. ⁸ Madague'a ngue rá amigo, pe hĩnguí nne da nanguí ngue di unni te honi. Pe nu'gã dí xi'ahua ngue da nanghma, di unni te gá honi, n'namhma ngue ya hĩnni mantho di xunanya. ⁹ Janangue nu'gã dí xi'ahua, nuná Oja di 'da'i te guí homhmu. Damí 'yãpi te guí nnehu. Nu te guí honi, guí tĩni. Nu'mø gá jãtra goxthi ngue guí nzohmu Oja, da xoc'ahua. ¹⁰ Porque nu rá ja'i adi te nne, ma t'unni. Nu'a honi, i tĩni. Nu'a di jãtra goxthi, i sojpi.

¹¹ Conque nu rá ja'i 'bahrã basí, nu'mø bi 'yãpra thuhme, hĩnguí sã rá mmái rá ja'i ngue rá do di unnã basí. Ogue rá huã da 'yãprã basí, hĩngura c'eya di unni. ¹² Ogue rá do'ni da 'yãprã basí, hĩngura ixtehe di unni. ¹³ A nuyá, i ja ni ts'oquihua, pe guí padí guí unnã cosa xanho ni basíhu. Nu'a ni Papáhu bí 'bu mahets'i ya, man'natho'a, nu'mø te'o da 'yãpra Espĩritu Santo, da pennbabi.

Yø ja'i embi ngue rá zithu fãts'i te øtra Jesús.

¹⁴ Nuná rá Jesús bi 'yøthe n'na rá n'yohua madi gonebi rá ts'onthi mĩ n'youi. Nu'mø mĩ hyep'ua rá ts'onthi mĩ n'youi rá n'yohua, bí nya p'uya. Yø ja'i p'uya di 'yøtho. ¹⁵ Pe en'i da yø ja'i:

—Nuna ra n'yohu na, othe yo ja'i n'youi yo ts'onthi, pe gue gue'a ra zithu ra hmu yo ts'onthi fäts'i ngue jap'u.

¹⁶ Mi'da yo ja'i p'uya, bi xifi ngue nuna mahets'i xtabá 'yotyö hmeya hinjongui sä da 'yot'e, para ngue da bahyö ja'i ngue Oja bi 'bua mahets'i di unna ts'edi. ¹⁷ Pe ra Jesús gá patho te mbenyö ja'i, bi 'yembi:

—Xip'u di manda n'na ra dast'abi, nu'mö di ndunhyö ja'i, hinjam'mö da zä da zehyö hya. Xip'u ja n'na ra ngu ya, nu'mö di nsäse yo ja'i 'bup'u, da 'yehra pa di n'ueni. ¹⁸ Njarbutho na ra hya di xi'ahu ya. Xi'mö ngue di hejpasε yo mefi ra zithu, ya rá 'befise di ts'oni. Di mmangä na ra hya na ngue gui enjua ngue ra zithu fäxca'mö di othegä yo ja'i n'youi yo ts'onthi. ¹⁹ A nu'mö ngue ngu'a, xi ni mmjudiohu tenna hya gui xännbatehu, lua ra zithu fäx'mö othe yo ja'i n'youi yo ts'onthi? Nuyá, ja di nequi p'uya ngue gui ya xädähu, hingui padi te gui mmamhmu. ²⁰ Pe xi'mö ngue di 'dacrä ts'edi Oja ngue ga othegä yo ja'i n'youi yo ts'onthi, ja di nequi p'uya, ngue ya di manda ua Oja.

²¹ Hingra zithu othe yo ja'i n'youi yo ts'onthi. Xi'mö ngue n'na ra n'yohu xanzaqui, cu yo juai gui mfäp'u ja rá ngu, hinte da ja'a te fädi. ²² Pe nu'mö bá ep'u man'na ra n'yohu ngue man'na xta nzaqui, da dapi, da gunnbabi yo juai gui mfädi. Ya rá mmeti'a te da hyannbi. Di njadá p'uya, tate xa nzaquigui ngue ra zithu, janangue sä di othe yo ja'i n'youi yo ts'onthi.

²³ Nu ra ja'i hingui nne ngue ma n'yo'be, guehna ra ja'i rá n'youi ma nsai'be na. Nu ra ja'i hingui fäxqui ngue ga ør'be ra 'befi, guehna ra ja'i di ts'ongatho ma 'befi na.

Ra ts'onthi bá pengbu ja rá mmui ra ja'i.

²⁴ Nu'mö bi hyep'u ra ts'onthi n'youi ra ja'i, nup'u ja ra xequi mathoguitho xa 'yot'i, ja bi 'yop'u ra ts'onthi, honi ha di nsäya. Pe nu'mö himbi dini ha di nsäya, di n'yomfēni p'uya, i ena: “Ga pengä p'u ja ma ngu dá pōni”, i ena.

²⁵ Nu'mö bá pengbaya, da dinnbabi rá mmui ra ja'i ngue hinjongui 'bup'u, tengutho n'na ra ngu ngue mahoqui xanho, i njoqui. ²⁶ Da pengbaya, da si mi yoto yo ts'onthi man'na xants'o ngue'a ra ts'onthi rá mudi. Gä da yarbua ja rá mmui ra ja'i ngue di m'mup'u. M'mefa p'uya, man'na di m'mu man'u ra ja'i ngue'a te ra n'u mi sä m'met'o.

Bi manna Jesús te'o di nthēui ra mmenthi.

²⁷ Nuna ra Jesús, mente mmanya yo hya ya, nup'u ha 'bahyö ja'i, bá tha'a n'na ra xisu, bi 'yembi:

—Ra mmenthi bi nthēui ra xisu bi øn'a'i, 'ne bi sat'a'i —bi 'yembi.

²⁸ Em'mö mi dahra Jesús:

—Ma datho ra mmenthi bi nthēui ya yo ja'i di ho da 'yøxra hya mman'Oja, nu'a te ra hya øde, gue'a øt'a.

Yø ts'oc'ei äpyö milagro ra Jesús.

²⁹ Man'na ni mpetitho yo ja'i p'u 'bähra Jesús. Mi nya ra Jesús, bi 'yena:

—Nu yo ja'i 'bähra pa ja p'uya, yo ts'oc'ei. 'Bet'o äcyö milagro da nu, ja da 'yεc'eigui. Pe hin temä milagro ga øt'e ngue da nu yo ja'i. Nu'a da nopa hmeya yo ja'i ya, gue'a te bi thohra pøngahya Jonás. ³⁰ Porque tengutho ra Jonás, nu'a te bi tho'a, gue'a bi nopa hmeya yo ja'i mi 'bup'u ja ra hnini Nínive'a. Njarbutho ra N'yohu bi 'yε mahets'i ya, nu'a te da tho'a, gue'a da nopa hmeya yo ja'i 'bähra pa jap'u'a ya. ³¹ Nu'mö ra pa ngue danj hyaxra güenda Oja p'uya, nu'a n'na ra xisu mi ndast'abi p'u sur, da nangui ngue di yäpya yo ja'i 'bähra pa ja p'uya. Porque nuna ra xisu na, ndø yap'atho rá häi bi 'yεε ngue bi 'yøxra hya

mí pahra Salomón. Conque man'na dí tategä ya ngue rá Salomón, pë hinguí nne gui 'yøhmü rá hyä dí mmangä ya. ³² Dä gue'ü yø ja'í mí 'bup'ü ja rá hnini Nínive dá nang'mø rá pa daní hyaxra güenda Oja, di yäpya yø ja'í 'bahrä pa ja p'üya. Porque nu'ü yø ja'í mí 'bup'ü ja rá hnini Nínive, bi 'bät'yø mmüi 'mø mí 'yø'a rá hyä bi manna Jonás. Conque man'na dí tategä ya ngue rá Jonás, pë hinguí nne gui 'yøhmü rá hyä dí mmangä ya.

Rá Jesús bi heyepabi rá hyä n'na rá nyot'i.

³³ Hinguí sä ngue to di sacra nyot'i 'në dá 'yaqui, ogue dá go'mí con n'na rá huada. Sinoque dá hyøxmäya, n'nammä ngue dá nü rá nyot'i yø ja'í dá yat'ambo. ³⁴ Nu'mø bi xogui xanho ni dähü ya, ya gui hëthü xanho rá nyot'i i ja. Njarbatho ni n'yomfënihü ya, nu'mø bi xogui xanho, ya gui pahmü ndana rá nho gdi n'yohü 'mø. Pë numø hinguí xogui xanho ni n'yomfënihü, ya himmä juani gui pahmü ndana rá nho gdi n'yohü 'mø. Ya nsätho 'mø ngue rá ts'a'bexui p'ü gní mähä. ³⁵ Njarbatho ya, damí ne ngue dá xohni n'yomfënihü, n'nammä ngue dá zä gui timhmü rá 'yu xanho. ³⁶ Tengutho n'na rá ja'í 'mø hä rá nyot'i, hëtra 'yu hä ni ma, gui njathü p'üya. Nu'mø ünni mmüihü ndana rá nho, ya gui hyëhmü p'ü rá nts'o ngue gui n'yo manhohü.

Bi manna Jesús te øtyø fariseo 'nëhyø xännbate ngue rá ley.

³⁷ Nu'mø mí juadi bi n'ya rá Jesús, nuna n'na rá fariseo bi zits'i ngue dá nsihmëi p'ü ja rá ngu. Mí yat'ambo rá ngu rá Jesús, bi mup'ü ja rá mëxa. ³⁸ Nuna rá fariseo p'üya, di 'yøtho hanja'a bi 'yøtra Jesús ngue himbi nxü'yë 'mø mí nsihmë. ³⁹ Pë rá Jesús bi 'yëmbi:

—Ague gyø fariseohü, gui pecü maxøts'e rá vaso 'në maxøts'e rá mohi. Pë maxøts'etho di nëqui ngue gyø hoja'ihü. Nü mbo ni mmüihü, gyø bëhü, ngue hont'a te pës'yø ja'í so ni mmüi gui hyännbahü. ⁴⁰ Hinguí padi te gui mmamhmü. ¿Ua hinguí pahmü ngue maxøts'e mä do'yohü, Oja bi hoqui, xquet'a 'në mbo mä mmüihü bi hoqui? ⁴¹ Pë damí fäxyø hyoya co nü'a te gui pets'i. Ya gä dá gommanho p'üya.

⁴² Ague gyø fariseohü, hague ngu rá n'ü gui thohmü. Nu'a rá diezmo gadi unhnü Oja, gadi unni te gä gui timhmü, astä rá xac'andehe gadi unhnü rá diezmo Oja. Dä gue'ü gätho mí'da yø c'aní gadi unhnü rá diezmo Oja. Ya xanho ngue ngunä gui øthü, pë nü te rá nho ja ngue gui 'yøthü, 'në'a gdi mahmü Oja, hinguí øthü'a.

⁴³ Ague gyø fariseohü, hague ngu rá n'ü gui thohmü. Porque gui huanthohü yø nthuts'i tate xanho p'ü ja yø nija. 'Në gui nnehü ngue con n'na rá respeto di zengua'ahü yø ja'í p'ü ja yø 'yu.

⁴⁴ Ague gyø xännbatehü ngue rá ley, conyø fariseo, hague ngu rá n'ü gui thohmü. Porque maxøts'etho di nëqui ngue xanho'ahü, himmä juani ngue xanho ni mmüihü. Nu'ahü, tengutho p'ü o rá ánima hindí nëqui, thohyø ja'í maxøts'e, pë hinguí padi te ja mbo rá häi.

⁴⁵ Mí da'a n'na nc'ë'i'ü yø xännbate ngue rá ley p'üya, bi 'yëmbi:

—Ague grä xännbate, ngue gui mmanna rá hyä näya, xquet'a 'nëcähe gui səcje ya 'mø —bi 'yëmbi.

⁴⁶ Mí dahra Jesús, bi 'yëmbi:

—Xquet'a 'nëhyø xännbate ngue rá ley, hague ngu rá n'ü gui thohmü. Porque nuna rá ley gui xännbahü yø ja'í ngue dá 'yøt'e, hinjongui häti dá 'yøt'e. Æntho rá ndate 'bení gadi duthü yø ja'í. Yø ja'í p'üya, hinguí häti dá duts'i. Pë nü'ahü, ni xinga gue'a n'na ni saha gui nne gdi tøxhü'a rá 'bení gui høspahü yø ja'í.

47 Hague ngu ra n'u gui thohmu. Porque gui hõmbahu yõ panteo'u yõ põngahya Oja xa hyo ni mboxitahu. 48 Ja di nequi p'uya ngue gadi thehu'u ni mboxitahu bi hyopyõ pongahya Oja. Mahõngui nne gui njathu p'uya, madague'a gadi hojpahu yõ panteo'u yõ põngahya ya xandu.

49 Janangue ya patho Oja te di nja. Bi 'yena: "Ga penhna ma põngahya 'ne mi'da yõ m'menhni. Nu 'da'u p'uya, da tho. Mi'da p'uya, da jui". 50 Pe nuya yõ ja'i 'buhra pa ja p'uya, ga ja da ma mapennbi p'ua ra castigo ja ngue di nja, ngue yõ põngahya xa tho asta gue'mõ mambá fu'a nximhai. 51 Da fup'u bá tu ra Abel, asta guerp'u i ntũ ra Zacarías nuna bi thop'u ha gui nhyacui ra nija ra altar. Guehna di xi'ahu naya, da hyaspabi ra güenda Oja ya yõ ja'i 'buhya, ngue'a te i du'u.

52 Ague gyõ xännbatehu ngue ra ley, Hague ngu ra n'u gui thohmu. Porque go gui hahu ra nsogui ngue ra mfadi. Pe ni xinga gue'ahu gdi pahmu, ni xinga di japhu da ba'u yõ ja'i nne da badi.

53 Nuna ra Jesús, hõntho bi juadi bi manya yõ hya ya, mathoguitho bi mbõcuc yõ xännbate ngue ra ley 'nehyõ fariseo. Bi guarbua ngue bi 'yõrpe xangu yõ nt'anni. 54 Honi ha di zudi ngue tema hya da manna Jesús ngue hinda gue'a, para ngue da zã di yapi.

12

Ra Jesús bi xänbã yõ ja'i ngue hanja'u yõ ja'i maxõts'etho di nequi ngue xanho.

1 Nu'a ra ora'a, yõ mahuahitho yõ ja'i bi mpeti, asta di ntõtyõ ja'i. Ra Jesús bi mudi bi 'yembyõ xãdi:

—'Yo gni 'yohu tengutho ga 'yo yõ fariseo. Porque maxõts'etho di nequi ngue xanho te ga 'yo, himma juani ngue xanho. 2 Hijn'uh n'na ra hya da bemp'u ja rá mmu'ra ja'i ngue hinda fadi. Madague'a da 'yena da go'mi, pe ga fatho. 3 A nuyá, nu'a te gãma hya nt'aguitho gadi nxihmu ngue hingui nnephu da fadi, hinga nt'agui'a, i fadi xandõnho. Nu'a ra hya gadi nhyarpatho ni guhu, ogue n'nõ't'e ra ngu p'u gui yahu, i nt'õde gãtho ra hnini'a te gui mmamhmu.

Bi manna Jesús ndana ja ngue da ts'u.

4 Ague ma amigo'ahu, di xi'ahu ngue 'yo gui suhu'u da ne da hyo'ahu. Porque nu'mõ bi hyo'ahu, ya hinda zã te da japra te. 5 Nugã ga xi'ahu ndana ja ngue gui suhu. Damj suhu Oja, ngue nu'mõ bi hyac'a ni tehu, ja rá ts'edi ngue da men'nahu ra nidi. Nuna ya, guehna damj suhu naya.

6 Xi'mõ bi 'bã cut'a yõ ts'int'su, uangui hõndi yoho yõ zixani ma t'uni. Pe nuna Oja, hinga n'na di pumbeni'u yõ ts'int'su. 7 Janjuani ngue faxahu Oja. Conque asta ni xtahu m'mede n'na ngu n'na. Janangue 'yo gui suhu yõ ja'i. Porque man'na xammadj'ahu ngue yõ ts'int'su, madague'a yõ mmundotho'u.

Ra Jesús bi xihyõ xãdi ngue hinda gõmp'u ha 'buhyõ mmic'eiui.

8 Di xi'ahu ngue nu to gãtho da mamp'u 'buhyõ ja'i ngue ec'ei'gui, xquet'a ga mmangã p'u 'buhyõ anxe Oja ngue dadi n'amigo'be ra ja'i. 9 Pe nu te'o da gõngã p'u 'buhyõ ja'i, da ma ngue hingui ec'ei'gui, xquet'a ga mmangã p'u 'buhyõ anxe Oja ngue hin dadi n'amigo'be ra ja'i da gõngui.

10 Nu to bi zã da nõmman'u ra N'yohu bi 'yẽ mahets'i, i sã ngue di mpunnbi. Pe nu ra ja'i da nõmman'u ra Espiritu Santo, ya hinda mpunnbi.

11 Nu'mò bi ts'ixahù p'ù ja yò nija, oque dà ts'ixahù p'ù ja rà ts'ut'abi, 'yo sà di tũ nĩ mmũihù nà rã hyã ja ngue gdi thãhmũ. 12 Porque nu'mò bi zõnnã ora gui nyãhũ, guesẽ rã Espĩritu Santo di bẽn'nahũ rã hyã gui mmãmhmũ'ã rã ora'ã.

Nũ rã ja'ĩ ja rá mɛnyu, hĩnga gue'a rá mɛnyu ja ngue dĩ ma rá mmũi.

13 Mambá nyã n'na nc'ẽi p'ù 'bãhyò ja'ĩ, bi 'yembã Jesús:

—Ague grã xãnnbate, ããmĩ xihmã n'yohũgã ngue di 'dajmã parte ngue rã erensia.

14 Mĩ ããhra Jesús, bi 'yembĩ:

—Ague n'yò, ¿te'o bi 'yexquĩ ngue gã nts'ut'abi ngue gã hec'ãhũ te guĩ peshũ?

15 Mãhõmbi 'yembĩ:

—Dãmĩ mfãhmũ, 'yo sã guĩ ẽmhãmũ ngue gue'a rã mɛnyu mã ããtho ãĩ mũui. Porque rã ja'ĩ nne ngue ãĩ m'mũ mãnhõ, hĩnga gue'a rá mɛnyu xtãngu ãĩ pẽts'ĩ ãĩ m'mũ mãnhõ.

16 Bi hyẽjpãbi nã rã hyã ja ua p'ũya, bi 'yembĩ:

—Mĩ 'bũ'ã n'na rã n'yohũ ngue rã mmẽmmeti. Ẽmmẽi ãĩ nja yò huãhĩ.

17 Nũnã rã mmẽmmeti p'ũya, ngũnã bi bẽnĩ, bi 'yẽnã: “¿Tenĩ 'be'ã gã øt'e? Hĩn'yũ harũ gã pẽts'ã te jap'ũ xtã pẽfi”. 18 Ya ẽmp'ũya: “Ya ãĩ pãđĩ te gã øt'e. Nũya gã xõtmã t'ũ, mãn'nã xtãnnõho gã hoqui. Ja gã pẽsp'ũã te gã gã xoqui, 'nẽ'ã te gã ãĩ pẽts'ĩ. 19 Gã ẽngã p'ũya, Nũya, xãngu te jap'ũ gã ãĩ xãngu yò jẽya. ãĩ nja gãmpãhã ya. Mã gã nsãya, mã gã si te gã ãĩnĩ”, ãã 'yẽnã. 20 Pẽ Ojã p'ũya, ãã 'yembĩ: “Ague n'yò, hĩnguĩ pãđĩ te guĩ mãmã. Nũya guĩ tu'ã ãĩ nxyũ ya. Xĩ'ã te xcã pẽts'ĩ, ¿to ãã gohmĩ'ã?” 21 Njãrbũthõ rã ja'ĩ nu'ã nne ngue xtãngu te ãã mẽts'ĩ, hĩnte ãĩ mũui p'ũ ja rá hmĩ rá ãã Ojã.

Nũnã Ojã i fãhya yò ja'ĩ ya o rá 'yẽ.

22 Bi 'yembã m'mefa yò xãdi rã Jesús:

—Nũgã ãĩ mãmã, nu'ã te ja ngue guĩ sihũ, oque te ja ngue guĩ hyehũ, 'yo gue'ã mãthõguithõ gã ndũ nĩ mmũihũ'ã. 23 A nũyã, nũ rá te rã ja'ĩ mãn'nãthõ ãĩ mũui ngue'ã te ãã zĩ. Nũ rá ãã'yo rã ja'ĩ mãn'nãthõ ãĩ mũui ngue'ã te ãã hyẽ. 24 Ya guĩ nnuhũ yò ãã ngue hĩnguĩ uãhĩ, 'nẽ hĩnguĩ xõfo ngue te ãã mẽts'ĩ. Pẽ Ojã ãĩ unni te si yò ts'ints'ũ. Gomã gue'ãhũ ya, ngue hĩnã mãxãhũ Ojã, porque mãn'nã xãmãđĩ'ãhũ ngue yò ts'ints'ũ. 25 Xiya, xĩ rã ja'ĩ tũ rá mmũi ngue hĩnguĩ hẽts'ĩ, ¿ua ãã zã ãĩ nte mãn'nã ãõyũnĩ ngue'ã gã nhẽts'ĩ? 26 Nu'mò hĩnã zã ngue mãn'nã guĩ ntehũ mĩts'ũ, ¿hanja ngue tũ nĩ mmũihũ mĩ'ã yò cosa 'mò?

27 Ya guĩ nnuhũ yò ãõnĩ ãĩ ja ããpo ngue hĩnãĩ mpefi, nĩ xĩnguĩ mpe, pẽ mãhothõ guĩ nẽquĩ. ãĩ xi'ãhũ ngue tengũ rã ããst'abi Salomõn, mãndõnhõ ãã he bi hyẽ, pẽ hĩnhã ãã zãdi tengũ gã nhõ yò ãõnĩ. 28 Porque guesẽ Ojã øt'e ngue mãzĩhothõ guĩ nẽquĩ yò ãõnĩ ãĩ ja ããpo. ãĩ ja ããpo ya, pẽ nĩxũđĩ p'ũya, ãĩ nzõp'ũ ja rã orno. ¿Gomã gue'ãhũ ngue hĩnãĩ he'ãhũ Ojã? Pẽ hĩngã ẽguĩ ẽc'ẽihũ xãnhõ ngue fãxãhũ Ojã. 29 Nũya 'yo mãthõguithõ ãĩ tũ nĩ mmũi hã gdi hyõnĩ te guĩ sihũ. 30 Porque yò ja'ĩ 'bũcua ja rã xĩmhãĩ, hõnt'ã te ãã zĩ nĩ mã yò mmũi hõnĩ. Pẽ nũ'ãhũ, 'bũhĩnĩ Pãpãhũ, 'nẽ ya pãđĩ ngue guĩ homhãmũ gãthõ ya yò cosa ya. 31 Jãnãngue ããmĩ ja ndũmmũi guĩ 'yõthũ'ã te ãĩ mãnã Ojã. Gue'ã ãĩ ãã'ĩ te gãmã cosa guĩ homhãmũ'ã.

Dãmĩ ne ngue ãĩ ja nĩ mmẽtĩhũ mãhẽts'ĩ.

32 Mããgũe'ã zĩyõhothõ'ãhũ, pẽ 'yo guĩ sũhũ. Nũgã gã fã'ãhũ tengũthõ rã mãndẽ'yo 'mò fãhyò ãẽ'yo. Nũnã Ojã nĩ Pãpãhũ i ja mpãhã ngue guĩ m'mãmhmũ p'ũ hã ãĩ mãnã. 33 Dãmĩ pã te gã guĩ peshũ, guĩ unhũnã rã mɛnyu yò hyõhã.

Damj neh_u ra buxa h_{in}jam'mø di nts'onj. Porque nu'mø bí ja nj mmetih_u mahets'i, h_{in}ha rá nzeugi da bøhø. Nup'u h_{in}da zønna b_e, 'n_e h_{in}da zi ra zu'ε'a te gui p_ets'i. ³⁴ Nu'mø gui emhm_u ngue bí ja mahets'i'a ra nho tate di muvi, hønmba da zo nj mmæih_u p'u 'mø.

Ya xqui nsäh_u 'mø bi zøh_{nj} Hmu_h.

³⁵ Ya xqui nsäh_u 'mø bi zøh_{nj} Hmu_h. Madra xui da zøhø, ya di zø nj nyot'ih_u. ³⁶ Gui 'yøth_u tengutho yø hmiq_{ui} n'na ra hmu 'mø tø'mi ngue da pengb_u da nu ra nthati. Ngu di zøhø di jatra goxthi, 'bexta xojpi. ³⁷ Ra mmenthi di nth_{eui} ra hmiq_{ui} nuna dinná hmu 'mø bi zøhø ngue di ndø'mate. Majuani dí xi'ah_u ngue nu'a rá hmu, di nsá ngue da 'yep'u ja ra m_exa yø hmiq_{ui} ngue da 'uini. ³⁸ Madague'a made nxui da zøhø, ogue tebe h_{in}di hats'i da zøhø, p_e ra mmenthi bi nth_{eui} yø hmiq_{ui} da th_{in}i ngue di ndø'mate. ³⁹ Damj pahm_u na ra hya ja ua. Ngue n'na ra mmen_nigu, nu'mø da badj tem_a ora da zøhra b_e p'u ja rá ngu, di mfadi xanho, h_{in}di n'uni da sojpa rá ngu ngue da ε. ⁴⁰ Xquet'a damj njath_u p'uya, damj ndø'mateh_u. Porque nu'a ra ora h_{in}te di so nj mmæih_u, xi'mø gue'a ra ora da zøhra N'yoh_u di 'y_e mahets'i'a.

Ra Jesús bi h_ye_jpa ra hya yoho yø hmiq_{ui}, n'na ra hmiq_{ui} ngue ra 'yøde, n'na ra hmiq_{ui} h_{in}grá 'yøde.

⁴¹ Ra Bedu bi 'yänna Jesús, bi 'y_embi:

—Ague grá Hmu, çhøngtho gähe gui xicje na ra hya gadi h_yecya, ua gue gätho yø ja'i gui xifi?

⁴² Mi dahra Jesús, bi 'y_embi:

—Nuna ra hya dí mmangä, gue'a ra hmiq_{ui} 'bet'o bá d_{in}na hya dí xicä na, nu'mø da 'yøt'e te dí xifi. Gueh_u tengutho n'na ra hmiq_{ui} da ma mafäti'u to 'bep'u ja rá ngu rá hmu. Nu'mø bi zønna ora di nsihm_e yø ja'i mafäti, da 'uini. ⁴³ Ra mmenthi di nth_{eui} ra hmiq_{ui} da 'yøt'e te di 'bep_ra hmu. Nu'mø bi zøhrá hmu, da d_{in}i ngue dadi mp_efi. ⁴⁴ Majuani dí xi'ah_u ngue nu te gä p_es_ra hmu, gä di fätra hmiq_{ui}. ⁴⁵ P_e nuna ra hmiq_{ui} da 'yemp'u ja rá mmæi ngue h_{in}'be da zøhrá hmu, da mædi da m_{at}yø mm_hmiq_{ui}ui conyø xisu. Da mi dí nsihm_e, ogue di n'iti. ⁴⁶ Nu'a rá hmu ra hmiq_{ui} p'uya, nu'a ra pa ra ora ngue h_{in}gui tø'mrá hmu, gue'a ra ora da zø'a. Nu'a rá hmu p'uya, mathoguitho da m_ei, p_ets'i ngue da xeni. Di 'yemp'u ni gohyø ja'i h_{in}gui ε'εi ra hya.

⁴⁷ Nuna ra hmiq_{ui} bi badj xanho hanja na ra hya nneprá hmu da 'yøt'e, p_e h_{in}bi 'yørpabi'a te rá pähä rá hmu, da 'yem_edi da ma m'm_ei. ⁴⁸ P_e nu'a ra hmiq_{ui} h_{in}bi badj xanho'a te rá pähä rá hmu, da 'yøtyø cosa ní n'yup'u ngue di 'bei, ts'atho da ma m'm_ei, porque h_{in}gui padj te øt'e. Nu te'o bi badj xanho ra hya, jatho ngue da 'yøt'e te sifi. Nu te'o man'na xangu ra hya mafäti, man'natho xangu ja ngue da 'yøt'e.

Bi manna Jesús ngue di nja ra sui.

⁴⁹ Nugä ra sibi dá εh_e ga uçä ua ja ra ximhäi. Dí nnegä ngue di nzø na ra sibi na. ⁵⁰ Xquet'a ja ngue ga thocá n'na ra n'u, p_e dí xøn_ni ngue di nja. ⁵¹ ÇUa gui emhm_u ngue dá εcä ua ja ra ximhäi ngue h_{in} tem_a n'u gui säh_u? Nu'a, h_{in}'na'a. Sinoque di nja ra sui. ⁵² Porque ra pa di ma p'uya, cat'a nja'i 'dat'a ra ngu di 'bui, gä di nsai. Hyu nc'ei di nsahmi'u yo nc'ei di εc'εigui. Ogue yo nc'ei di nsahmi'u hyu nc'ei di εc'εigui. ⁵³ Nu ra papá h_{in}da nu manho rá ts'ant'u di εc'εigui. Nu ra ts'ant'u h_{in}da nu manho rá papá di εc'εigui. Nu ra mamá h_{in}da nu manho rá t'ixu di εc'εigui. Nu ra t'ixu h_{in}da nu manho rá mamá di

εc'εigui. Nu rá cá hinda nu manho rá ts'ihue di εc'εigui. Nu rá ts'ihue hinda nu manho rá cá di εc'εigui.

I ja yø hmεya ngue te di nja.

⁵⁴ Nuná rá Jesús bi 'yεmbyø ja'i:

—Nu'mø gá nuhε ngue bá nangyø 'bogui, guí εmhmε p'aya ngue di n'ye. 'Nε gue'a di nja'a. ⁵⁵ Nu'mø 'yo rá ndahi ni 'yε'a sur, guí εmhmε p'aya: “Xta mpa ya”. 'Nε gue'a di nja'a. ⁵⁶ Éna xø gá guí pahmε p'ε gni bεmhmε, pε hin'na. Nu'ahε guí pahmε te nne dá manna tiempo 'mø guí hanthε yø guí bí ja maya, 'nεcua ja rá hái guí pahmε te di nja'mø 'yo rá ndahi. ¿Hanja ya'mø ngue hingui pahmε te ga mbøn'a te gáma hya guí nuhε yø pa dí 'bεhmε ya?

Dami ja ndummai guí nhojpai ni nsuii.

⁵⁷ ¿Hanja ngue hingui hacsehε rá güenda ndana gue'a xanho? ⁵⁸ Nu'mø bi nyap'ahε, nu'a di yap'ahε dami nhojpahε p'ε ja rá 'yu, n'namhmε ngue hinda dá'ahε p'ε ja rá ts'ut'abi. Porque nu'mø ya bi ndá'ahε p'ε ja rá ts'ut'abi, rá ts'ut'abi di dá'ahε rá policía. Rá policía p'aya, dá zixahε fádi. ⁵⁹ Dí xi'ahε ngue nup'ε ja rá fádi, ya hinda zá guá pønthohε p'ε, guá pømhε asta gue'mø guá jut'i gátho rá mεnyu dá ts'an'nahε.

13

Jatho ngue dá thep'ε rá nts'o.

¹ Nu'a rá ora'a p'aya, bi guat'i 'da yø ja'i p'ε 'bähra Jesús, bi xifi te xi 'yøtra Pilato ngue xi hyo 'da yø ja'i ngue yø mmεngu Galilea. 'Nε ja xi thop'ε há thohyø zu'ε nu'ε thø ngue rá 'bøt'e. ² Rá Jesús bi 'yεmbi:

—Nu'a te rá n'ε bi thohya yø mmεngu Galilea bi tho, ¿ua guí εmhmε ngue man'na mi ja yø ts'oqui ya ngue mi'da yø mmεnguhε? ³ Dí xi'ahε ngue hin'na. Nu'mø hingui hyεhmε p'ε rá nts'o gni 'yohε, xquet'a 'nε'ahε 'da gdi m'mεhmε'ε. ⁴ Xi'ε 'dε'ma hyato nja'i bi hyo rá torre Siloé 'mø mi dāgui, ¿ua guí εmhmε ngue man'na mi ja yø ts'oqui ya bi du ngue gátho mi'da yø mmεngu Jerusalén? ⁵ Nugá di xi'ahε ngue hin'na. Nu'mø hingui hyεhmε p'ε rá nts'o gni 'yohε, 'nε'ahε 'da gni m'mεhmε'ε.

Rá Jesús bi hεjpa rá hya n'na rá za hingui zædi.

⁶ Bi hyoni te guí hεjpa rá hya bi xihyø ja'i rá Jesús, bi 'yεmbi:

—N'na rá n'yohε bi 'yεt'a n'na nza rá igo p'ε ja rá hái. Bi ma dá nu p'aya ngue'mø zædi. Pε hin tema igo bá tini. ⁷ Bi 'yεmbrá mεfi mi fáhra hái p'aya: “Ague n'yø, ya rá hyu jεya di éhε dí hongä yø ndät'ä ua ja rá za ja ua. Pε hinte di tini. Dami 'yets'i man'na xanho, porque cot'ua ja rá hái”, bi 'yεmbi. ⁸ Pε nu'a fáhra hái p'aya bi 'yεna: “Ague n'yø, dami tømra jεya ja ua ya. Ma ga cunnbagá rá hái 'nε ga pojpa rá 'yai. ⁹ Xamhmatho di nzædi ngue ga jap'ε. Nu'mø ya himbi nzædi, ya ga expøya”, bi 'yεmbi.

Rá Jesús bi 'yøthe n'na rá xisu mi mo'mi.

¹⁰ Man'na rá pa ngue rá ts'äya, mi xämbrate p'ε ja n'na rá nija rá Jesús.

¹¹ Nup'ε ja rá nija, mi 'bεp'ε n'na rá xisu ngue ya n'ne'ma hyato njεya madi hyenni. Nu'a rá ts'onthi mi n'youi, di japi ngue mo'mi. Hinjam'mø di sä di juanná xætha. ¹² Nu'mø mi nu rá Jesús, bi zonnbøya, bi 'yεmbi:

—Ague grá xisu, ya dá zá rá n'ε guí hεmbya.

¹³ Bi japyø 'yε p'ε ja rá yá p'aya. Pε 'bεxpi zá'a rá ora'a, bi nuanná xætha rá xisu. Nuná p'aya, bi ja mammadi Oja. ¹⁴ Pε nu'a di manda p'ε ja rá nija p'aya, bi mbøcε ngue rá ts'äya'a rá pa bi n'øthe rá Jesús. Bi 'yεmbyø ja'i p'aya:

—N'nato mā pa ja ngue dī nja rā 'bēfi. Gue'ū yø pa guá ēhē dā t'øthe'āhū 'mø. Pē hīngā gue'mø rā pa ngue rā ts'āya dā t'øthe'āhū.

¹⁵ Mī dahra Jesús, bi 'yēmbýø ja'í:

—Ya gā gue'a guí mmamp'ū gnī bēmhmū ya 'mø. Xi'mø guí si n'na nī ndanī, oge n'na nī burru, ¿ua hīnguī xoc'mø rā pa ngue rā ts'āya ngue dā ma dā nsithe? ¹⁶ Xīnā rā xīsu, rā mbom'meto rā Abraham, ya n'ne'ma hyato nje'ya dī unna zīthu ngue'a te hēmbī. ¿Ua hīndā zā dā t'øthe 'mø rā pa ngue rā ts'āya nā'mø?

¹⁷ Mī manna rā hyā nā p'ūya, mambī mēsta yø sã'ū nnu mān'ū rā Jesús. Pē gā dī johya yø ja'í, porque hīnjondā zā dā 'yøt'e te nnurpī øtra Jesús.

Bi hyecra hyā rā Jesús ngue n'na rá hmuđā rā mostasa.

¹⁸ Mī nya rā Jesús, bi 'yēnā:

—¿Ha dī njap'ū gđī pahmū ngue ha dī nxandyø ja'í dā zo rá 'yē Oja? ¿Tegue gdā hyejpa rā hyā? ¹⁹ Tengutho n'na zīhmuđā rā mostasa, zīthū 'mø bi thup'ū ja rā huahī. Pē dī nte astā gue'mø dī ndat'o. Xtā nhets'í dā gohī, dā 'yøtyø 'bafī yø ts'int's'ū p'ū ja yø 'yēt'o.

Bī nhyejpa rā hyā rā hojani i pē rā levadura ngue di ixqui.

²⁰ Māhømbī 'yēnna Jesús:

—Nu'a dī nxandyø ja'í dā zo rá 'yē Oja, guí nhyejpabī ²¹ rā íxi 'mø bi japi hyū t'ēnī rā hojani n'na rā xīsu, astā gue'mø dī ixqui gā rā janī.

Māhyejpi rā hyā n'na rā goxthi hīnguī uant'í.

²² Bi sigue bī n'yo rā Jesús nī ma Jerusalén, xānnbābī rā hyā yø ja'í p'ū ja yø hnīnī thogui. ²³ Bi 'yēmbā n'na nc'ēī p'ūya:

—Ague grā hmu, ¿ua zīyohotho yø ja'í dī nyani?

Mī dahra Jesús, bi 'yēnā:

²⁴ —Dāmī ja ndummī gđī cūthū p'ū ja rā goxthi hīnguī uant'í. Porque dī xi'āhū ngue xangu to dā ne dā yat'í, pē hīndā zā dā yat'í. ²⁵ Porque nu'mø bī nangra mmēnnīgu dā nøtra goxthi, nu'ū dā go'athi dī jātra goxthi, dā 'yēmbī: “Ague grā Hmu, dāmī xogahe rā goxthi”, dā 'yēmbī. Pē dā 'yēnna Hmū 'mø bi dadī: “Hīn'nā. Hīmma amigo'āhū”. ²⁶ Dā 'yēn'ū dī 'bā'athi p'ūya: “Pē 'nē 'dap'ū dā nsīhmēhū. Nup'ū ja mā hnīnīgāhe ja gā xānngahe p'ū nī hyā”. ²⁷ Dā 'yēnna Hmu 'mø bi dadī: “Ya dī xi'āhū ngue hīmma amigo'āhū. Dāmī 'uehmū ua dī 'bū, porque xants'o te xcā 'yøthū”. ²⁸ Ja dī nzonp'ū'ū dī 'bā'athi p'ūya, dī guxytyø ts'í 'mø bī nu rā Abraham, rā Isaac, rā Jacob, co gātho mī'da yø pøngahya Oja dī 'bup'ū dī mānda Oja. Nu'ū dī 'bā'athi, dā gop'ū'ū. ²⁹ Porque dī bønnyø ja'í p'ū nī hyahra hyadi, dā guerp'ū nī bøxyadi, norte, 'nē sur dī bønnyø ja'í dā mīp'ū ja rā mēxa ngue dī nsīhmē p'ū dī mānda Oja. ³⁰ A nuyā, 'bū i'da ngue 'befa ua ya, gue'ū danī m'mēt'o p'ū'ū. 'Bū i'da ngue 'bet'o ua ya, gue'ū danī m'mēfa p'ū'ū.

Bī nzonna Jesús ngue handra hnīni Jerusalén.

³¹ Nu'a rā pa'a p'ūya, bi zø i'da yø fariseo, bi 'yēmbra Jesús:

—Dāmī pøngua nī ma, porque nne dā hyo'í rā Herodes —bi 'yēmbī.

³² Mī dahra Jesús, bi 'yēnā:

—Hantho enā dā hyācā nā rā Herodes. Nī māhā ya bā xīhmū ngue nuyā 'nē nīxudī, gā øthegā yø ja'í n'youi yø ts'onthī. Gā øthē yø ja'í hēmbī 'dama 'dan'yo mān'ū. Nīmanī p'ūya, gā juadi te dī pēfi. ³³ Pē jatho ngue gā thogui hapū nnā mā. Nīxudī 'nē nīmanī gā n'yo astā gue'mø gā søn'a Jerusalén. Nūua hīmma juanī ngue dā thogā ua, nup'ū Jerusalén hīmma punnbī yø pøngahya somp'ū, gā i tho.

³⁴ Ague gyø mmɛnguhɛ Jerusalén, gue'e gui hophɛ yø pøngahya Oja, da gue'ɛ yø mamhya Oja bi 'bɛn'nahɛ, gǎ gui pandothohɛ. Xangu yø nnidi dá ne ngue gǎ pɛn'nahɛ tengutho rá øni 'mø di petyø basj ngue di huits'i conyø zahua, dadi ja'ahɛ p'ɛ. Pɛ hingǎ nehɛ. ³⁵ A nuyá, dá hyɛc'ahɛ p'ɛ Oja ya. Dí xi'ahɛ ngue ya hinni mantho gui nnujɛ, asta gue'mø dá 'yɛhra pa gui 'yɛmhɛ: “Dí japrǎ m'menhni Oja bá penhua”, gui 'yɛmhɛ.

14

Bi 'yøthe n'na rá dǎrquɛhi rá Jesús.

¹ N'na rá pa ngue rá ts'áya, nuna rá Jesús bi ma dá nsihmɛ p'ɛ ja rá ngu n'na rá n'yohɛ 'bɛt'o ngue yø fariseo. Nuyá p'ɛya, fátho te øtra Jesús. ² Nup'ɛ hudi, 'bap'ɛ n'na rá n'yohɛ ngue nenj. ³ Nuna rá Jesús, bi 'yørpǎ rá nt'anni yø xǎnnbǎte ngue rá ley 'nɛhyø fariseo, bi 'yɛmbj:

—¿Ua dá zǎ ngue dá t'øthe n'na rá dǎrquɛhi 'mø rá pa ngue rá ts'áya, uague hin'na?

⁴ Nu'ɛ nzofø himbj dadi. Bi bɛntra dǎrquɛhi rá Jesús, bi 'yøthe. Bi xifi ngue dá ma. ⁵ Bi t'ɛmbyø fariseo p'ɛya:

—A nuyá, xi'mø gdi sihɛ n'na rá burru ogue n'na rá ndani, dá zop'ɛ ja n'na rá ots'i 'mø rá pa ngue rá ts'áya, uangui guǎ jats'i 'bexque'a, madra ts'áya'a rá pa dá zop'ɛ ja rá ots'i.

⁶ Hinte gǎ ndátho'ɛ yø ja'i nzofø.

Rá Jesús bi xifi te dá 'yøtyø ja'i nnu rá nthati.

⁷ Nu'ɛ yø ja'i xi ts'ofø, hɛtho rá Jesús ha gǎ huanyø nthuts'i 'mø bi mij'ɛ ja rá mɛxa. Bi 'yɛmbɛya:

⁸ —Nu'mø to bi zo'i ngue gui nnuhɛ rá nthati, 'yogui huanthohɛ yø nthuts'i tǎte xanho ngue ja gui mmihmɛ p'ɛ. Nthambɛniþho dá zø hman'na nc'ɛi, nu'a tǎte hnu mansu ngue nu'i. ⁹ Nu'a xa nzo'i p'ɛya, nthambɛniþho dá 'yɛn'i: “Dami unna nthuts'i ná 'bɛcua n'yø”. Ya gui pɛs'ni sǎ p'ɛya ngue gni mmij'ɛ ja rá nthuts'i hingǎ njuani. ¹⁰ Nu'mø bi ts'o'i, dami mij'ɛ ja rá nthuts'i bí ja nyani, n'namhma ngue nu'mø bi zø'a xa nzo'i, dá 'yɛn'i p'ɛya: “Dɛ gui mmicua ja rá nthuts'i xanho n'yø”. Xquet'a 'nɛ'ɛ 'dap'ɛ gdi hɛhmɛ p'ɛ ja rá mɛxa dá nu mansu'i p'ɛya. ¹¹ Porque nu'a nne ngue man'na di hnu mansu, gue'a man'na ts'ɛtho hnu mansu'a. Pɛ nu'a øt'e ngue hingui hnu mansu p'ɛ gǎ mbɛni, gue'a man'natho hnu mansu'a.

¹² Rǎ Jesús bi 'yɛmbra n'yohɛ xi zixpɛ ja rá ngu:

—Nu'mø gui øt'a n'na rá nts'ihmɛ, ogui nzohni amigo, ni xinga gue'ɛ ni n'yohɛ, ni xinga gue'ɛ ni mɛni, ni xinga gue'ɛ ni besino ngue ja te dá zi. Porque nu'ɛ, xquet'a dá 'yɛhra ora dá zo'i ngue gui nsihmɛui. Ya bi ma ma cots'l'a rá mate xcǎ 'yørbɛya. ¹³ A nuyá, nu'mø gui øtra nts'ihmɛ, dami zo'ɛ yø hyoya di nsihmɛ, dami zo'ɛ yø do'yɛ, dami zo'ɛ yø dogua, dami zo'ɛ yø xǎdá ngue gui 'uini. ¹⁴ Janangue di toca'i rá mmɛnthi p'ɛya, porque hinda zǎ dá gut'a'i te gui 'yørpɛ. Pɛ nu'mø rá pa dani bɛnnǎte yø hoja'i p'ɛya, dá gut'a'i Oja te xcǎ 'yøt'e.

Bi ma mahyɛqui rá hyǎ ngue n'na rá dants'ihmɛ di nja.

¹⁵ Nu'a n'na nc'ɛi mi hup'ɛ ja rá mɛxa p'ɛya, bi 'yøde te mmanna Jesús, bi 'yɛmbj:

—Majuani ngue rá mmɛnthi di tocab'i'a to sihmɛ p'ɛ ha di manda Oja 'mø.

¹⁶ Mi nya rá Jesús, bi 'yɛnǎ:

—N'na rā n'yohu, bi 'yot'a n'na rā dants'ihmε ngue rā nde. Bi manda p'uya ngue bá ts'ofo xangu yø ja'i. ¹⁷ Nu'a rā nde ja ngue di nja rā nts'ihmε p'uya, bi menhná hmiqúi rā mmennigu ngue bá si'ua to ya xi ts'ofo. Bi 'yembj: “Ma ga mmähä ya, porque ya bi nho'a te da ts'i”. ¹⁸ Nu'u bá ts'i p'uya, enā ngue hingui pongui. Nu'a rá mædi bá ts'ofo bi 'yena: “Ja dá tän'a n'na rā häi, jatho ngue ga ma nu ya. Damj punngui, nugä hingui pongui ga mmagä p'u”. ¹⁹ Nu'a man'na p'uya bi 'yena: “Ja di tän'i cut'a nt'ei yø ndani. Nuya di nne ga sä ya. Damj punngui, nugä hingui pongui ga mmagä p'u”. ²⁰ Man'na p'uya bi 'yena: “Ja edadi nthati, janangue hindä zä ga mmap'u”. ²¹ Nu'mø mambá pengra hmiqúi, bi xihrá hmu te bá sifi. Bi mbøcue rā hmu p'uya. Bi 'yembrá hmiqúi: “Ni ma n'nahmantho p'u ja rā tai ya, 'nep'u ja yø caye ua ja rā hñini. Bá si ua yø hyoya. Bá si ua yø do'ye, bá si ua yø dogua n'ehyø xädä”. ²² Mambá pengra hmiqúi p'uya, bi 'yena: “Ague grá hmu, ya dá øt'e te gá 'bejpagu ya. Pe tobe mbonguitho yø nthuts'i”. ²³ Bi 'yenna hmu p'uya: “Nuya ni ma mahøn'a p'u ja yø caye 'nep'u ja yø 'yu ya. Bi ja ts'edi ngue da ecua yø ja'i n'namhma ngue da yuhma ngu. ²⁴ Porque di xi'ahh ngue nu'u yø n'yohu dá zocä m'met'o, ya hindä zä da ehε di nsihmεua'u”.

Ja ua rā hya ja ngue da 'yøtra ja'i 'mø nne da denña Cristo.

²⁵ Xangu yø ja'i ni 'befa p'u ni ma rā Jesús. Bi 'bärbuya, bi 'yembj:

²⁶ —Nu te'o tenngui 'ne zits'atho di maqui ngue'a te gui mahrá papá, ogue rá mamá, ogue rá xisu, ogue yø basi, ogue yø n'yohu, ogue yø nju, ogue su da tho conná gueque, nuná, guehna himma xädigä na. ²⁷ Nu ra ja'i hingui nne da denngui ngue su da tho, guehna rá ja'i himma juani má xädigä na. ²⁸ A nu'ahh ya, xi'mø to da ne da hyø'a n'na rā torre, uangui 'bet'o da 'yøtra güenda, da nu 'mø ngue ja te di unj para ngue da hyätra 'befi, ogue hin'na. ²⁹ Porque nu'mø sä di du'mj, 'ne hindä hyät'a m'mefa, da denni to da nu p'uya. ³⁰ Da 'yena: “Nuna rā n'yohu 'bæcua bi du'mrã 'befi, pe hingui sä da hyät'i”, da 'yena. ³¹ Xi'mø ngue n'na rā dast'abi ja ngue da 'yørpabi rā tunhni man'na rá mmidast'abiui, uangui da mi di n'yomfeni, da zänni ngue'mø da zä di jaui 'det'a mahuañi yø soldado 'mø bá ep'u 'däte mahuañi ngue ne tunhni. ³² Pe nu'mø hindä zä p'uya, nu'mø tobe yap'atho bá ehra nsuiui, da mennba rā hya rá mmjnst'abiui p'uya ngue di nhojpau. ³³ Gui njathu p'uya, ngue gui hyacj rā güenda, porque rā ja'i ngue tate di ma'a te pæts'i, a nugä p'uya, zi ts'atho di maqui, guehna rā ja'i himma xädigä na.

Bi ma mahyεqui rā hya ngue'mø bi m'mε'a te ga n'u rā u.

³⁴ Conque rā u, xanho'a. Pe nu'mø ya hingui u, ya hñte di muui. ³⁵ Ni xingra 'yai rā häi da zä, sinoque da t'enthō. A nuyá, di nja ni gu ngue gui 'yøhmū nā rā hya di mmangä ya.

15

Bi hyεcra hya rā Jesús ngue'mø bi 'ue'a n'na rā de'yo.

¹ Gätho yø ngüthäi 'ne'u mi'da yø ja'i t'εmbj ngue ja yø ts'oqui bi guarbū 'bähra Jesús ngue øts'e te mma. ² Gue'a ga nmemhya yø fariseo'a n'ehyø xännbate ngue rā ley, bi 'yena:

—Nuna rā n'yohu 'bæcua, guehya yø ja'i ja yø ts'oqui nne di nyaui 'ne 'dap'u sihmεui nā.

³ Janangue rā Jesús bi hyεcā n'na rā hya bi xifi, bi 'yembj:

4—Nu'áha ya, xi'mø di 'bui to di si n'na ciento yø de'yo, da 'ue'a n'na nde'yo p'uya, uangui da zop'u'gohø 'däte ma'de'ma guto nde'yo p'u ja rá dapo. Da ma da honna n'na nde'yo xa 'uegue asta gue'mø bá tñi. 5 Nu'mø bá ñimp'uya, dadi johya, da huxrá xixi, da ehe. 6 Nu'mø bi zop'u' ja rá ngu, di petyø amigo 'nehyø besino, da 'yembj: “Bá ehma ya, 'da gda johyathohu, porque ya dá tñgá ma de'yo xi m'edi”, da 'yena. 7 Njarbatho ná dí xi'áha ya, ngue'mø bi hyep'u ra nts'o ga 'yo n'na rá ja'i ja rá ts'oqui. Man'na rá ndøpähä bi ja mahets'i, hinda gue'u gohø 'däte ma'de'ma guto nja'i ena ngue yø hoja'i, hin'yü yø ts'oqui.

Bi ma mahyëqui rá hya ngue rá mentyü bi m'edi.

8 Xi n'na rá xisu 'mø cu 'det'a yø mentyü, di 'be'a n'na p'uya, uangui di sacra nyot'i da gocrá ngu, mahotho di hyoni asta gue'mø bi ñini. 9 Nu'mø bi ñimp'uya, di petyø amigo 'ne m'ida yø besino, da 'yembj: “Ma 'da gda johyathohu ya, porque dá tñgá ma mentyü dá 'bedi”, da 'yembj. 10 Njarbatho ná rá hya dí xi'áha ya, ngue bi ja rá johya p'u bi 'buhyø anxé Oja ngue n'na rá ja'i ja rá ts'oqui, da hyep'u rá nts'o ga 'yo.

Bi ma mahyëqui rá hya ngue n'na rá nyohu di untho'a te ma t'unni.

11 Mj nyá rá Jesús, bi 'yena:

—Mj si yoho yø ts'ant'u n'na rá nyohu. 12 Nuna rá ts'ant'u cohi bi 'yembrá papá: “Ague papá, dami 'dac'a te ma mmeti di tocagui”, bi 'yembj. Nuna rá papá p'uya, bi unni n'na ngu n'na yø ts'ant'u'a te di tocabi. 13 Himma ya'atho yø pa p'uya, nuna rá ts'ant'u cohi, bi peti gátho'a te rá mmeti, bi hyats'i, bi ma man'na rá häi yap'atho. Ja bi umma untho p'u rá mentyü p'uya. 14 Pe nu'mø mj hyäti gä bi unna mentyü, nup'u ja rá häi 'bui, bi nja n'na rá thuhü. Ya hin'yü te dá zi p'uya. 15 Bi map'u 'bua' n'na rá nyohu ngue bi 'yanna 'befi p'uya. Nuna rá nyohu p'uya, bi 'bepi ngue da mäpa yø ts'udi p'u bi ja rá häi. 16 I nne da za'u yø juza sa yø ts'udi p'uya, pe hinjondj unni. 17 Ya emp'uya: “Nup'u ja rá ngu ma papágä, xangu yø hmiqúi di mrep'u, pe mbonguitho te da zi. Nugä p'uya, dí tugä rá thuhü ua. 18 Ma ga pengä p'u bi 'buhma papá ya. Ga embj: Ague papá, rá ts'oqui dá øt'a'i, xquet'a rá ts'oqui dá ørpabi Oja. 19 Ya hinnj 'yup'u gui 'yena ngue ni basigui ya. Gui 'yø'ni güenda ngue nugä tengutho'u ni mefi gui si, di njarbatho p'u gdi bengui, ga embj”. 20 Bi hya rá 'yü p'uya bi mengui, i ma rá ngu rá papá.

Nu'mø tobe yap'atho bá e p'uya, bi hyandrá papá, bi huequi. Bi ma p'uya ngue di c'at'ui, asta hafi 'ne di unna beso. 21 Nuna rá ts'ant'u p'uya, bi 'yembrá papá: “Ague papá, rá ts'oqui dá øt'a'i, xquet'a rá ts'oqui dá ørpabi Oja. Ya hinnj 'yup'u gui 'yengui ngue ni basigui ya”. 22 Nu'a rá papá p'uya, embyø hmiqúi: “N'nahmantho bá cahmi rá ulu tate xanho, dami hetui. Dami hyurpau n'na rá mfo'ye rá 'ye. Dami unnu yø 'boxthi dá ñit'i. 23 Bá siui n'na rá ndani xanoqui ga hohu. Ma ga n'øt'a ngohu, ga nsihmehu. 24 Porque nuna ma ts'ant'ugä 'bucua, tengutho 'mø xi du na, a nuyá, tengutho 'mø ma'da'yo bi m'mai. Ya xi m'edi, pe mahøndá nuhu ya”. Bi madi bi n'øt'ango p'uya.

25 Mambí 'yo rá 'befi'a rá ts'ant'u ma dap'uya. Nu'mø ni ma da zop'u ja rá ngu'a rá ts'ant'u mambí 'yo rá 'befi p'uya, bi 'yøde ngue ja yø 'bida, 'buhyø nei. 26 Bi zohna n'na'u yø hmiqúi p'uya, bi 'yanni te 'be'a ma ngo i ja. 27 Nu'a rá hmiqúi p'uya bi 'yembj: “Ñi papá'a øt'ango ngue ni n'yohu xa nzøhø. Xa manda ngue xa tho n'na rá ndani ya xi noqui, porque nnu rá ts'ant'u ngue hinte di ja”. 28 Bi mbøcue p'uya, hingui nne da yat'ambo. Bá pønna papá p'uya, bi xifi ngue da yat'ambo. 29 Pe nu'mø mj da p'uya, bi 'yembrá papá:

“Ya xā mma yø jeya dí øt'a nī 'befi, nugā hīnjam'mø xtá fets'i te guí mma. Pe hīnjam'mø xcá 'daca n'na rā zichivo ngue gā nsānigo'be mā amigo. ³⁰ Pē nuyá, nu'mø mī zōhna nī ts'unt'u bi an'na nī mēnyu ngue yø 'uesi, go xcá hyopra ndanī naya”. ³¹ Nuna rá papá p'uya, bi 'yēmbra ts'unt'u: “Ague ts'unt'u, nu'ī ya 'daua dí 'būhmi. Nu'a te gā dí pēts'á, gā nī mmeti. ³² Pē nuyá, xanhotho ngue dī njajū mpāhā, gā øthū rā ngo. Porque nuna nī n'yohu, tengutho 'mø ya xi dū nā, mā'da'yo ngue bī m'mūi. Ya xī m'mēdi, pē mahōndā nuhū ya”.

16

Bi hyecra hya rā Jesús ngue n'na rā hmiqū dī manda yø mēfi.

¹ Rā Jesús bi 'yēmbyo xādi:

—Mī 'bū'a n'na rā mēmmeti ngue si n'na rá hmiqū dī mandabi yø mēfi. Nuna rā mēmmeti p'uya, bi sifi ngue dī annbatho rá mēnyu nā rá hmiqū. ² Rā mēmmeti p'uya, bi 'yēmbi: “Ague n'yø, ¿hanja nā rā hya dí øcá si'j? Damī dācra güenda'ā rā 'befi guí øt'e, porque ya hīnnī mantho guí mandaguí mā hmiqūgā”, bi 'yēmbi. ³ A nuna rā hmiqū dī manda yø mēfi p'uya, i ense: “¿Tenī 'be'a gā øt'a 'mø ya hīndī 'daca rā 'befi mā hmu ya'mø? Nugā ya hīngūi sá gā mēfi. Nu'mø gā haxra limosna, dí pēs'mā sá. ⁴ A nuyá, ya dí padī te gā øtya para ngue ya dī 'būi to bi 'daca ts'āya p'u ja yø ngu 'mø bi thaga mā 'befi”, i enā. ⁵ Bī mēdi bi zōhni 'da mī'da'u to tuprá hmu p'uya. Nuna rá mēdi bi zōhni, bi 'yēmbi: “¿Hangū guí tūhma hmugā?” ⁶ Rā n'yohu p'uya bi 'yēna: “Dī tupa n'na ciento barre rā aceite”. Nuna rā hmiqū p'uya bi 'yēmbi: “Ja ua rā sacua n'youi nī güenda 'mø. Pē damī mī ya, guí 'yør'man'na, guí cuati ngue yote mā'det'a barre guí ndupate”, bi 'yēmbi. ⁷ M'mefa p'uya, bi 'yān man'na nc'ei, bi 'yēmbi: “Xi'ī, ¿hangū guí tūhma hmugā?” Bi 'yēn'a ts'o p'uya: “N'na ciento t'enī rā trigo”. Bi 'yēmbūya: “Ja ua rā sacua n'youi nī güenda 'mø. Pē damī 'yør'man'na ya, ngue hōndi goho 'dāte t'enī guí cuati ngue guí ndupate”, bi 'yēmbi. ⁸ Nu'a rā hmu, i espa'a rā ts'omefi ngue padī ha dī japi dā hyätyø amigo. Yø ja'ī 'bū'a nxīmhai janjuanī gā mbađī ha dī hyätyø amigo, a nu yø ja'ī ngue yø 'yēc'ei hīngūi njap'u'u.

⁹ Nugā dí xi'āhu, damī usahu rā mēnyu nu'a dī usa yø ts'oc'ei ua ja rā xīmhai ngue gđi hyonni amigohu. A nu'mø gā hyä'nī mēnyūhu p'uya, ya dī 'būi to dī 'da'āhu rā ts'āya p'u ha guí m'mūhma para zantho.

¹⁰ Nu'a dā bōmmanho, madague'a ts'utho dā ma mafāti, man'natho dā bōmmanho 'mø dā ma mafāti xangu. A nu'a hīnda bōmmanho, 'nē ts'utho dā ma mafāti, mā xtāngu dā ma mafāti, pē hīnda bōmmanho. ¹¹ Xi'mø hīngūi pōmmanhohu 'mø mafāti'āhu rā mēnyu ja ua ja rā xīmhai, ¿te'o guí enā dī fāt'āhu'a majuanī ngue xanho 'mø? ¹² Xi'mø ngue hīngūi pōmmanhohu 'mø mafāti'āhu rā mēnyu ndan'yo to rá mmeti, ¿te'o guí enā dī 'da'āhu'a ja ngue dā zo nī 'yēhu 'mø?

¹³ Hīnga n'na rā hmiqū dā zā ngue yoho yø hmu dī m'mūi. A nu'mø ngue yoho yø hmu dī m'mūi, n'na'a dī mađi, n'na'a hīndī mađi. N'na rá hmu dā 'yørpe te dī manda, man'na rá hmu hīnda 'yørpe te dī manda. Guí njathu p'uya, hīngūi sá ngue mbø yoho p'u dī ma nī m'mūihu. Dī ma nī m'mūihu Oja, xīndī ma nī m'mūihu rā mēnyu.

¹⁴ Nu'u fariseo, ngue hōndra mēnyu nne, gā bi 'yøxtho nā rā hya mmanna Jesús. Pē thentho'a te øde hma. ¹⁵ Rā Jesús bi 'yēmbi:

—A nuyá, guí hārpahu yø dā yø ja'ī, porque xøgue enā majuanī ngue gyø hoja'ihu p'u guí nēquī. Pē nuna Oja hīnda zā guí hyāthu nā, i padī te ja mbo nī

mm̄ih̄u n̄a. Porque nu'a ngue yø ja'itho nnu manho te øt'e, h̄inga gue'a nnu manho Oja'a.

Bi x̄annba yø ja'i ra Jesús ngue hanja rá ley Oja.

¹⁶ Nu'uh yø pa bá m'mahra Xuua, ya mi hmanna ley bi 'yotra Moisés, ya mi hman'a te ra hya bi nx̄ambate yø pøngahya Oja. Asta gue'uh yø pa'uh ya, i sihra hoga 'da'yo hya yø ja'i ha di zo rá 'ye Oja. Gátho yø ja'i di ja ndummi ngue da zo rá 'ye Oja. ¹⁷ Pø man'na h̄ingui h̄enni ngue da guahra c'amah̄ets'i 'n̄ehra h̄ai, h̄inda gue'a ngue da t'emb̄i h̄ingui ja ts'edi'a te n'tot'i p'uh ja rá ley Oja, madague'a ts'utho.

Bi x̄annba yø ja'i ra Jesús ngue h̄ingui sã da 'yenyø xisu.

¹⁸ Nu'uh yø n'yohu di nx̄ummi yø xisu, nu'mø hømbi nthatra n'yohu, da me man'na ra xisu, ya ra ts'oqui øtra n'yohu. Nu'mø bi nthatra xisu bi t'ei, ya ra ts'oqui øt'ui ra n'yohu bi me.

Ra mm̄em̄meti conna Lázaro, gã bi du.

¹⁹ Mi 'bu'a n'na ra n'yohu ngue ra mm̄em̄meti. Mi he yø ulu tate x̄anho. N'na pa ngu n'na pa, ñtho øt'ango ngue di yoxni p'uh sihm̄e. ²⁰ Xquet'a mi 'bu'a n'na ra hyoya ni hu ngue ra Lázaro. Xi guahyø sasi na ra Lázaro, hup'uh ja rá goxthi ra mm̄em̄meti. ²¹ Nuna ra hyoya na, i nnehma da zi'uh yø x̄emhm̄e tãp'uh ja rá m̄exa ra mm̄em̄meti, pø h̄indi unni. Nu'mø bi thop'uh yø fo'yo, tespabi yø sasi. ²² Pø bi zønna pa bi du na ra Lázaro. Yø anx̄e Oja p'uya, bi zixpu 'buhra Abraham. Xquet'a bi du ra mm̄em̄meti p'uya, bá t'ãgui. ²³ Nup'uh ja ra niđu sã ra n'uh p'uya, bi nhanni, bi hyannba yap'utho p'uya, ngue bi 'bup'uh ra Abraham, 'dap'uh 'buhmi ra Lázaro. ²⁴ Ra mm̄em̄meti bi 'yena: "Ague ma papá'i Abraham, dami huægagui. Bá p̄enhna Lázaro di po rá saha conna dehe. Da gh̄e di pogbagui ma jani. Porque dí sãgã ra n'uh ua ja yø sibi", bi 'yena. ²⁵ Ra Abraham bi 'yemb̄i: "Ague ts'ant'uh'i, dami b̄eni ngue gã m'mammanho m̄ente ra pa gã m'mui. A nuna ra Lázaro bi zã ra n'uh na. A nuyã, go 'bamma pãhã ua naya, go gui sã ra n'uh ya. ²⁶ I ja man'na ra hya ya. Xandønh̄e ua hapu nnã nhyac̄u. Janangue nu to da ne di map'uh, h̄inda zã da thogui. A nu'uh ni gop'uh, h̄inda zã dí 'yecu'a'uh". ²⁷ Bi 'yenna mm̄em̄meti p'uya: "Pø dí ã'i ra mate ma papá'i Abraham, ngue gui p̄enhna Lázaro p'uh ja rá ngu ma papãgã. ²⁸ Porque 'bup'uh m̄ic̄ut'a ma n'yohu. Da zã da xifi te dí thocã ua, n'namhma h̄inda ecua ha dí sãgã ra n'uh 'mø bi du'uh". ²⁹ Ra Abraham bi 'yemb̄i: "Nuyã gui mma, da zã di xã'uh yø hya bi 'yotra Moisés, da gue'uh bi 'yotyø pøngahya Oja. Da 'yøpra masu'a ra hya hmamp'uh". ³⁰ Enna mm̄em̄meti p'uya: "ãhá ma papá'i Abraham, gue'a gui mma. Pø nu'mø da ma n'na ra ánima da xifi te ja ua, da h̄yep'uh ra nts'o ga 'yo'uh". ³¹ Ra Abraham bi 'yemb̄i: "Nu'mø h̄ingui t'ec'ei'a te ra hya bi 'yotra Moisés 'n̄e'a te bi 'yotyø pøngahya Oja, madague'a di b̄ennate n'na ra ánima da ma da nyau, xquet'a ngutho h̄inda 'yec'ei ra hya da sifi".

17

Xandøngu ra n'uh da zã to da japi da 'yøtra ts'oqui rá mm̄ic'eiui.

¹ Ra Jesús bi 'yembyø xãdi:

—Nuyã, h̄indi 'bedi tema cosa ga 'yøtra ts'oqui yø ja'i. Pø hague ngu ra castigo da thohra ja'i da japi da 'yøtra ts'oqui rá mm̄ic'eiui. ² Man'na x̄anho ngue da thørbu ja rá jathe di ntharpa n'na ra jani p'uh ja rá 'yuga ngue da gu'mi, h̄inda gue'a ngue da japi da 'yøtra ts'oqui ya yø ja'i zits'utho ec'eiui. ³ Dami mfãhm̄u mam̄i njahu p'uh.

Nu'mø hingui nnu manho te bi 'yøt'a'i ni cu, dami hejpi. Nu'mø bi hyep'ua ra nts'o øt'e, dami punnbi. ⁴ Madague'a nyoto nnidi n'na pa da 'yøt'a'i'a hingui nnu manho, 'nε nyoto nnidi da 'yεn'i: "Dami punngu'i", da 'yεn'i, dami punnbi.

Yø xädi ra Jesús bi 'yäpi ngue di hatra ts'edi yø nt'εc'ei.

⁵ Bi 'yεmbyø xädi ra Jesús:

—Ague grá Hmu, nu'mø te nt'äpi Oja, dami 'yøt'e ngue ga εc'eihe xanho ngue di nja.

⁶ Ra Jesús bi 'yεmbi:

—Nu'mø di ja zits'ua ni nt'εc'eihe, madague'a dangu ga nnoho n'na zihmudä ra mostasa, nunu n'na nza ra sicómoro 'bähna, da zä gui 'yεmphu: "Dami 'uecua gui 'bäi, i m'map'ua ja ra jathe", gui 'yεmphu. Nuna ra za, di map'ua gui zihmu.

Nu ra hmiqúi øt'a te rá 'befi ja ngue da 'yøt'e.

⁷ Nu'ahua ya, xi'mø di 'bu'a n'na nc'ei ngue di si n'na rá hmiqúi, nu'mø bi zøhra 'befi ra hmiqúi ngue xpa nuafani ogue fände'yo, çua da 'yεmbrá hmiqúi: "Dami mihya gui nsihmε"? ⁸ Uangui hin'na. Sinoque da 'yεmbrá hmiqúi: "Dami hogagu'i te gá si. Dami nsá gui 'daqui te gá si mεnte gá nsihmεgá. Nu'mø dá juategá ra nts'ihmε p'uya, ja gui nsihmε", da 'yεmbi. ⁹ Çua di ja mammadí rá hmiqúi ngue bi 'yøt'e te bi 'bepi? Conque hin'na. ¹⁰ Xquet'a gui njathu p'uya, nu'mø gá juadi gá 'yøthua' ra 'befi di 'ber'ahua Oja, gui 'yεmhmu p'uya: "Hin'yua te dí hnu manhogähe, porque nu'a ra 'befi bi m'mεjpahe ga øthe, hønt'a dá øthe'a".

Ra Jesús bi 'yøthe 'det'a nja'i mi hembra ts'o'ya.

¹¹ Nuna ra Jesús, bi thogui i ma Jerusalén. I nthop'ua ja ra hyodi di ntøt'ui ra häi Samaria'a ra häi Galilea. ¹² Mi zømp'ua ja n'na ra hñini p'uya, mambá ep'ua 'det'a nja'i yø därkehi mi hembra ts'o'ya. Yap'utho bá εhyø därkehi 'mø mi hyandi, pe 'bexpá m'mäi. ¹³ Bi marpuya, bi 'yεmbi:

—Ague grá xännbate Jesús, huεgahe, dami 'yøthegahe.

¹⁴ Mi hyandyø därkehi ra Jesús, bi 'yεmbi:

—Nuya dami søhmua p'ua 'bøhyø mmäcja ya, gui xifi ngue ya bi zä'aha.

Mεnte ni 'yo yø därkehi ngue ni map'ua 'bøhyø mmäcja p'uya, bi zä ra n'ua mi hεmbi n'na ngu n'na. ¹⁵ Nu'a n'na nc'ei'ua mi u p'uya, mi nu ngue ya bi zä ra n'ua mi hεmbi, bi mengbøya. Pe janjuaní ngue nts'edi guí ja mammadí Oja. ¹⁶ Bi ndantyøhmua p'ua 'bähra Jesús, asta di søt'ahäi rá hmi ha gui ja mammadí. Nuna ra n'yohua na, ra mmεngu p'ua ja ra häi Samaria. ¹⁷ Bi 'yεnna Jesús:

—ÇUangui 'det'a nja'i bi zä ra n'ua mi hεmbi? ÇHaru 'bu'ua mi gato ya? ¹⁸ Hinjo mman'na xtabá mmεngu ngue di ja mammadí Oja, hinda hønna n'na nc'ei hingra judío bá pengui.

¹⁹ Ra Jesús bi 'yεmbrá n'yohua mará därkehi:

—Dami nangui, ni ma. Ya bi zä'i ngue gá 'yεc'ei gui.

Bi manna Jesús ha di njap'ua di nequi ngue di manda ua Oja.

²⁰ Yø fariseo bi 'yänna Jesús ngue njam'mø da zøcua Oja ngue di manda ua. Bi 'yεmbøya:

—Nu'mø bi zøcua Oja ngue di manda ua, hingra cosa di nequi ngue da hnu'a. ²¹ Porque hinda zä dá 'yεnyø ja'i: "Nua, ja bí ja ua", ogue "Nuna, ja bí ja na". Porque Oja ya di manda ua guí 'bøhmua' ya.

²² Bi 'yεmbyø xädi p'uya:

—Da 'yεhra pa guí nne guí nnuh'a ra pa da zøhra N'yohu di 'yε mahets'i, pε hingui nnuhu. ²³ Da 'yεn'ahu yø ja'i'a ra pa'a: "Ma nuhu ninguenu", ogue "Ma nuhu ninguenu", da 'yεn'ahu. "Yo sã guí tenhu hapu di ma yø ja'i ngue guã honju. ²⁴ Porque nu'mø bi zønna pa da εhra N'yohu di 'yε mahets'i, gãtho yø ja'i da hyandi. Tengutho 'mø bi yotra huei, to bi zã handi, di njarbu. ²⁵ Pε nuyã, jatho ngue 'be ga sãgã xangu ra n'u, ngue hinda nu manhogã yø ja'i 'bucua ja ra ximhã. ²⁶ Tengutho bã nja'mø yø pa mambã m'mãhra Noé, xquet'a ngu'a di nja'a ra pa da εhra N'yohu di 'yε mahets'i ya. ²⁷ Porque nu'a ra pa'a, mi sihmε yø ja'i, madj nthati 'da, ja t'ãpyø t'ixu 'da. Pε himbi unna güenda yø ja'i te ja ngue di nja, astã ja gue'mø ra pa mi yutra Noé p'u ja ra barco. Mi nja ra ndate 'ye p'uya, bi juadi gãtho yø ja'i. ²⁸ Njarbatho'a te bi nja'mø yø pa mi m'mãhra Lot. Mi sihmε yø ja'i, te'o di ntãi, te'o i mpã, te'o tuhyo huahj, mi hønngu 'da. ²⁹ Pε nu'a ra pa bi sihra Lot ngue bi bomp'u ja ra hnini Sodoma, bã hõhmaya yø asufre ngue danzø, bi juadi gãtho'u mi 'bap'u ja ra hnini. ³⁰ Mahõndi njarbatho yø ja'i 'mø bã εhra N'yohu di 'yε mahets'i ya.

³¹ Nu'a ra pa'a, nu ra ja'i di tõhma xøts'e rá ngu, 'yo di εnã ngue di ma mbo rá ngu ngue te da ha, sinoque da 'dagui. Nu ra ja'i di 'yo ra 'befi, hĩndi ma rá ngu ngue te da ha, sinoque da 'dagui n'nahmantho. ³² Damj bεmhm'a te bi thohrã xisu ra Lot. ³³ Nu'a te'o nne di mpommi ra ndate, gue'a di m'mε'a. Pε nu'a te'o da 'yεnnã te connã guecã, gue'a di nyan'a.

³⁴ Dı xi'ahu ngue nu'a ra xui'a, yo nc'ei di oxpu ja rá t'ots'i. N'na nc'ei da ts'its'i, n'na nc'ei da gohi. ³⁵ Yoho yø xisu 'dap'u di ncunj. N'na nc'ei da ts'its'i, n'na nc'ei da gohi. ³⁶ Yoho yø n'yohu 'dap'u dadj mpefi. N'na nc'ei da ts'its'i, n'na nc'ei da gohi.

³⁷ Mi 'yøhyø ja'i na ra hya na, εnyø ja'i p'uya:

—¿Pε hapu di nja na ra hya guí mmamp'uya grã hmu?

Mi dahra Jesús, bi 'yεna:

—Nup'u di 'bãhyø ja'i ni 'yup'u da thaspa ra güenda, ja di njap'u ra castigo.

18

Bi hyεcra hya ra Jesús ngue n'na ra 'danxu mi n'äst'abi.

¹ Bi hyεcra hya bi xihyø ja'i ra Jesús. Bi xãnbã yø ja'i ngue jatho zant'a da mat'Oja, hĩnha di gohyø mmã. ² Bi 'yεmbuya:

—Nup'u ja n'na ra hnini, mi 'bap'u n'na ra ts'at'abi ngue hingui su rá mmic'eiui, ni xinga gue Oja di su. ³ Nu'a ra hnini'a p'uya, xquet'a mi 'bap'u n'na ra 'danxu ngue njandyatho pap'u 'bãhra ts'at'abi ngue ãpra ts'at'abi rá nsãiui. ⁴ Nunã ra ts'at'abi, bi ma njammj pa ngue hingui ørpa masu na ra 'danxu. Pε m'mεfa p'uya, bi 'yεna: "Nugã hĩndi sugã Oja, ni xinga guehma mmic'ei'be di su. ⁵ A nuyã, para ngue hĩnni mantho di xunanyagã ua na ra 'dansu, ma ga ørpa ra ts'at'abi, n'namhma ngue ya hĩnni mantho da εhe di xunanyagui".

⁶ Bi sigue bi 'yεnna Jesús:

—Guehna ra hya bi manna ts'at'abi ngue ra ts'oc'ei naya. ⁷ Xi Oja ya, ¿ua hĩnda 'yørpabi ra ts'at'abi ya yø ja'i xã huanhni, i nzofo ra pa ra xui? Xi'mø bi zøfo, ¿ua hĩnga 'be xta mãts'i? ⁸ Dı xi'ahu ngue n'na zihmantho da mãts'i. Nu'mø bi zøhra N'yohu di 'yε mahets'i, ¿ua da dinyø ja'i di εc'ei ua ja ra ximhã?

Yoho yø n'yohu bi ma ra mhmat'Oja p'u ja ra nija.

⁹ Mahõmbi hyej man'na ra hya bi xihyø ja'i ra Jesús, porque 'bãhyø ja'i εnã ngue man'na xanho ngue mi'da yø mmic'eiui. Bi 'yεmbyø ja'i p'uya:

10 —Yoho yø n'yohu bi ma bá mat'Oja p'u ja ra njja. Nu'a n'na nc'ei, ra fariseo'a. Nu'a man'na nc'ei p'uya, ra nguthai'a. 11 Nu'a ra fariseo 'bái ha ga mmat'Oja, i ena: “Ma Oja'i, dadi ja mammadi'i ngue nugá hĩndi øt'á tengutho ør'mi'da yø ja'i ngue yø be, yø ts'oc'ei, yø 'yots'om'mái. Nĩ xinga gue'a te ø'na ra nguthai 'bácua dí øt'á. 12 Nugá nyondi n'na semana dí øt'á ma mmái. Nu'a te dí taha, dí hacra diezmo dadi unĩ”, bi 'yena. 13 Pe nu'a ra nguthai p'uya, yap'utho bá m'mái. Nĩ xinga gue'a dí nnøsmaya, sinoque mente panná tuya mente ena: “Ma Oja'i, dami huεgagui. Nugá ja ma ts'oqui”, bi 'yena. 14 Dí xi'ahu, ngue nu'a ra nguthai bá εhrá ngu, pe ya bi hojpa bi Oja. A nuna man'na p'uya, hin'na na. Porque nu'a nne ngue man'na dí hnu mansu, gue'a man'na ts'utho hnu mansu'a. Pe nu'a øt'e ngue hĩngui hnu mansu p'u ga mbeni, gue'a man'natho hnu mansu'a.

Rā Jesús bi xi Oja ngue di japyø basi.

15 Bi zixyø basi yø ja'i p'u 'buhra Jesús. I nnepyø ja'i ngue da dospa yø ya yø basi, 'ne da xi Oja ngue di japyø basi. Pe nu'mø mi nu ya yø xadi ra Jesús, bi hejpa yø ja'i bá zi yø basi. 16 Pe nuna ra Jesús bi zonhyø basi, bi 'yembi:

—Dami hyεhma yø basi da thocua dí 'bui. Porque tengutho yø ja'i ya o rá 'ye Oja, xquet'a njarbatho ya yø basi ya. 17 Majuanĩ dí xi'ahu ngue n'na ra ja'i hĩngra 'yøde tengutho n'na ra basi ngue ra 'yøde, hĩnda zã da zo rá 'ye Oja.

Rā mmεmeti hĩmbi ne da 'yøt'e te bi xihra Jesús.

18 Nuna n'na ra n'yohu 'bet'o ngue yø judío bi 'yørpa ra nt'anni ra Jesús. Bi 'yembi:

—Ague grá hoga xännbate, ¿te 'be'a ja ngue ga øt'e n'namhma ngue Oja di 'dacra 'da'yo te para zantho? —bi 'yembi.

19 Mĩ dahra Jesús, bi 'yembi:

—¿Ua guĩ padi te guĩ mmanyá, ngue guĩ engui xanhogá? Porque hønse Oja xanho. 20 Ua hĩngui padi hanja'u yø hyá dí manda Oja ngue ena: “Yo grá 'yots'om'mái. Yo grá hyote. Yo grá be. Yo to guĩ sãmbã ra fehni. Dami su ni papá, dami su ni mamá” —bi 'yembi.

21 Nu'a ra n'yohu p'uya, bi 'yena:

—Nuya yø hyá guĩ xicya, ya gá xtá øt'e asta gue'mø mará ngüεgui.

22 Nuna ra hyá bi mamp'uya, mi 'yøhra Jesús, bi 'yembi:

—Dĩ 'behman'na ra hyá ja ngue gui 'yøt'e. Dami pá te gá guĩ pets'i, gui unna mēnyu yø hyoya. Nu'mø gá 'yøt'aya, ya bi ja ni mmeti mahets'i p'uya. Bá ε p'uya, ga mmer'p'u nná magá —bi 'yembi.

23 Nuna ra n'yohu, nu'mø mi 'yøhna ra hyá sifi, mambi dudrá mmái, porque mará ndømmεmeti.

Bi manna Jesús ngue Oja, hĩnte hεmbi.

24 Mĩ nu ra Jesús ngue bi du rá mmái ra mmεmeti, bi 'yembyø xadi p'uya:

—Xandøn hēnnĩtho ha dí n'unyø mmεmeti ngue da zo rá 'ye Oja. 25 Ya fadi ngue ra cameyo, hĩnjam'mø da zã da thop'u ja rá xagu n'na ra 'yofani. Pe man'na xandøn hēnnĩtho ngue n'na ra mmεmeti dí n'unĩ da zo rá 'ye Oja.

26 Mĩ 'yøhyø xadi na ra hyá bi manna Jesús, dí n'yembi:

—Rá nzeGui ya hĩjonni ja'i da zã dí nyanná te ya'mø —dĩ n'yembi.

27 Rā Jesús bi sigue bi 'yembi:

—Nu'a ngue yø ja'ĩtho, hĩnda zã te da 'yøt'e. Pe Oja, hĩnte hεmbi.

Bi manna Jesús ngue di tocabi ra nho'u yø ja'i n'youi p'u ni ma.

28 Nuna ra Bedu bi 'yembi:

—Nugähe, ya xtá sohme p'ua te gä dí peshe ngue dí ten'nahe.

²⁹ Mí dahra Jesús, bi 'yembí:

—Majuani di xi'aha, ngue nu to gä xpá nzohyø ngu, xpá nzohrá papá 'nehrá mamá, xpá nzohyø n'yohu, xpá nzohyø xisu, xpá nzohyø basi, ngue ørpa rá 'befi Oja, ³⁰ pe mente 'bucua ja ra ximhai ra ja'i, nu'a ga ngu'a te xpá nzogui, man'natho xangu'a te da dini. Ra pa di 'yep'ua p'uya, di t'unna te para zantho.

Mahombi manna Jesús ngue da tho, pe bi ma ngue di bennate.

³¹ Bi zica n'nanni'ua 'de'ma yoho yø xädi ra Jesús, bi 'yembí:

—A nuyá, ya nná máhä Jerusalén. Nup'ua, ja dani njap'ua te gä bi 'yotyø pøngahya Oja, ngue te da thohra N'yohu bi 'ye mahets'i. ³² Di ndäpyø ts'oc'ei, ngue da n'yemmahya, da zai, da zots'i. ³³ Di ani, m'mefa p'uya, da hyo. Pe rá hyu pa di bennate.

³⁴ Nu'ua yø xädi himbi dini hanja na ra hya xifi. 'Be ximbí n'yo yø mmui'a te ra hya bi xifi, porque nuya yø hya ya, xanhenñitho ha di fadi.

Ra Jesús bi 'yøthe n'na ra xäda.

³⁵ Nu'mø ni ma da zømp'ua ja ra hnini Jericó ra Jesús, mi hup'ua ja ra 'yu n'na ra xäda ngue äpra menyü yø ja'i thop'ua. ³⁶ Mí 'yøde ngue thogui xangu yø ja'i, nu'ua ra xäda p'uya bi 'yanni hanja ngue thohyø ja'i. ³⁷ Bi si p'uya, ngue nuna ja ngue da thop'ua hudi, guehna ra Jesús ra mmengu Nazaret. ³⁸ Bi mahra mafi p'uya, bi 'yembí:

—Dami huégagui ague Jesús, rá mbom'meto'i ra David —bi 'yembí.

³⁹ Nu'ua yø ja'i ni 'bet'o p'uya, di hejpi ngue hündi mmafi. Pe ra xäda, ena man'na nts'edi ga mafi, bi 'yembí:

—Dami huégagui ague rá mbom'meto'i ra David.

⁴⁰ Bi m'mahra Jesús, bi manda bá ts'i ra xäda. Nu'mø ni ma da zøp'ua 'ba p'uya, bi 'yembí:

⁴¹ —¿Te guí nne di nja'í?

Ra xäda p'uya, bi 'yena:

—Ague grá Hmu, dí nne ngue di nzø ma dä.

⁴² Ra Jesús bi 'yembra xäda:

—Di nzø ni dá 'mø. Bi zä'i ya ngue guí ec'eiguí ngue jagä ra ts'edi ga øthe'i.

⁴³ Nu'a ra ora'a p'uya, 'bexpi nzø yø dä ra xäda. Bi mep'ua ni ma ra Jesús, pe di ja mamadi Oja. Nuya gätho yø ja'i bi nu te bi nja, gä espabi Oja.

19

Ra Jesús bi nyauí ra Zaqueo.

¹ Mí yarbu ja ra hnini Jericó ra Jesús, ya ni 'yop'ua ja ra hnini p'uya. ² Nu'a ra hnini'a, ni 'bap'ua n'na ra n'yohu ngue ra mmemmeti ni hu ngue ra Zaqueo, rá hmu'ua to juhra menyü njai. ³ Nuna ra Zaqueo p'uya, i nne da nu ra Jesús ngue da badi te'o. Pe hingui sä da hyannbaya, porque xangu yø ja'i n'youi ra Jesús, 'ne hingui hets'i. ⁴ I nne ngue da nu xanho. Bi nti p'uya, ni 'bet'o. Bi nexa n'na ra za ngue ra sicómoro 'bap'ua ja ngue dani nthohra Jesús. ⁵ Mí thop'ua ja ra za thohra Zaqueo na ra Jesús, bi nös'maya, bi 'yembí:

—Ague Zaqueo, bá cai n'na zihmantho, porque nuya ja ngue ga nsäyagä p'ua ja ni ngu ya.

⁶ Nuna ra Zaqueo, n'nahmantho bá cai. Nup'ua ja rá ngu, ja bi säyabi p'ua ra Jesús. ⁷ Yø ja'i p'uya, himbi nu manho te øtra Jesús, embí ngue guerp'ua ja rá ngu ra ja'i ja rá ts'oqui ja säya p'ua. ⁸ Ra Zaqueo p'uya, bi m'mai, bi 'yembra Jesús:

—Nuya grá Hmu, nu'a te dí pets'i, ga unná made yø hyoya. Nu'mø 'bui te'o man'na xangu xtá hannbi ngue'a hinni 'yup'u ga hannbi, pe ga cospabi ngoho parte'a te xtá hannbi — bi 'yembj.

⁹ Mj nya ra Jesús, bi 'yena:

—Nu rá ora ja p'uya, ya di nyanna to 'bħra ngu jaua ya. Porque xquet'a 'nehna rá mbom'meto rá Abraham. ¹⁰ Porque rá N'yohu bí 'yε mħets'i, bi 'yεħε dá myonyø ja'i xa m'medi, ngue dá yani.

Bi hyεcra hya ra Jesús ngue 'det'a yø mēnyu bi t'uni.

¹¹ Mente øxyø ja'i ra hya mmanā Jesús, bi hyεcra hya bi xi p'uya. Porque ya xmangerpħ dá zøn'a Jerusalén. Nup'ħ ga mbeNyø ja'i p'uya, εmbj ngue 'bextj nequ'i'a rá ora'a ngue di manda ua Oja. ¹² Bi 'yεmbyø ja'i p'uya:

—Mj 'bħ'a n'na rá n'yohu ngue mj nnu mansu yø ja'i. Ya ja ngue dá ma n'na rá hāi yap'utho, ja di t'unnbħ rá cargo ngue di ndast'abi p'ħ ja rá hāi 'bħi, dá ħrā ngu p'uya. ¹³ Pe hante ngue dá ma rá n'yohu, bi zonhñi 'det'a yø hmiqñi. N'na ngu n'na yø hmiqñi, bi dāpa n'na rá mēnyu xandøngu rá mui. Bi 'yεmbħya: “Nuna rá mēnyu dá 'da'ħu ya, dami 'yørpħu rá 'befi asta gue'mø dá pengā”. ¹⁴ Pe nuya yø mmεnguhħ rá n'yohu, mj nnu man'ħ p'uya. Bj menhyø m'menħñi ngue dá mamp'ħ ha bi zønna n'yohu, bi 'yena: “Hĩndĩ nnegāhe nā rá n'yohu ngue di ndast'abi di mandagaħe”, bi 'yena. ¹⁵ Pe siempre bá t'εts'i ngue bj ndast'abi nā rá n'yohu. Mj zøp'ħ ja rá hāi p'uya, bj manda bá ts'i'ħ yø hmiqñi xi unná mēnyu. I nne dá badĩ hangu xa ndaha n'na ngu n'na. ¹⁶ Nu'a rá mēdi bi zøp'uya, bi 'yena: “Nu ni mēnyu gā dāqui, ya jap'ħ 'det'a yø mēnyu xa ndaha”. ¹⁷ Ra dast'abi p'uya, bi 'yena: “Ya xanho 'mø, grā hoga mēfi. Madague'a zits'utho bj ma mafāti'i, pe gā pøngmanho. A nuyá, dí εxa'i ya ngue guĩ manda 'det'a yø danħñi ya”. ¹⁸ Bi zøhman'na p'uya, bi 'yena: “Ague grā hmu, nu'a ni mēnyu gā dāqui, ya jap'ħ cat'a yø mēnyu xa ndaha”. ¹⁹ Bi t'εmbħya: “Nu'i ya, dí εxa'i ngue guĩ manda cat'a yø hñini”. ²⁰ Mj zøhman'na p'uya, bi 'yena: “Ague grā hmu, ja ua ni mēnyu gā dāqui. Nugā dá 'ue rá bayu dá pets'i”. ²¹ Porque dí su'i ngue guĩ ya manzaqui, guĩ ā'a te hĩxcá taħa. Guĩ xoc'a te hĩxcá pefi”. ²² Bi 'yenna dast'abi p'uya: “Hĩngrā hoga mēfi n'yø. Nu'a rá hya guĩ mmanya, gue'a gdá ħats'a'i rá güenda'a ya. Porque guĩ εngui ngue dí ya manzaquigā. Guĩ εngui ngue dí hangā'a te hĩxtá n'ħni, ogue dí ácā'a te hĩxtá pefi. ²³ Ķhanja ngue hĩngā dá ma mēnyugā p'ħ ja rá banco, n'amħmħa ngue nu'mø dá søcua ja ma ngu, xtĩ ndácā'a te rá nzābi mā mēnyu?” ²⁴ Bi t'εmp'ħ 'bħp'ħ p'uya: “Hyannbħi rá mēnyu nā, n'yø. Dami unui'a ħā 'det'a yø mēnyu”. ²⁵ Nu'ħ ts'o p'uya, bi 'yena: “Ague grā hmu, pe ya ħā 'det'a yø mēnyu nā”. ²⁶ Bi 'yenna dast'abi p'uya: “Nugā dí xi'ħu ngue nu'a ya ħā xangu, gue'a man'na di t'un'na. Pe nu'a zits'utho ħā, dá thannbabi'a zits'ħ ħā. ²⁷ A nuyá, nu'ħ mā nsuigā'be hĩngui nneque xcā ndast'abigā, bá siui ua ya. Gā nnugā ħā gdi hyohu”.

Ra Jesús bi zøp'ħ ja ra hñini Jerusalén.

²⁸ Mj juadi bj manñā rá hya nā, rá Jesús bi thogui, i ma Jerusalén. ²⁹ Mj zømp'ħ ja rá nyunĩ ja rá mbonza ja yø olivos, ja jarbutho rá hñini Betfagē 'nehra hñini Betania. Bi 'yet'i yoho yø xādi p'uya. ³⁰ Bi 'yembj:

—Ni mē nħ ja ra hñini bi janħ ya. Nu'mø gā cat'ui ra hñini, guĩ tĩmmi p'ħ dá nthat'i n'na rá burru mā'da'yotho, hĩnjongui sū. Bá xoqui guā siui ua. ³¹ Nu'mø to dá 'yεn'aui, hanja ngue guĩ xocui rá burru, guĩ xihmj p'uya ngue honñā Hmu.

³² Nu' u yø xädi p' uya, bi ma. Nu' p' u bi zømp' uya, bi ðimp' u nthat' i ra burru, tengutho xi manna Jesús. ³³ Mi xojp' uya, nu' u yø mmemburru bi 'yembj:

—¿Hanja ngue gui xocui ra burru?

³⁴ Bi 'yembuaya:

—Porque honna Hmu.

³⁵ Bi ts'ispabi ra burru ra Jesús. Nu' u yø xädi p' uya, bi gaspa ra burru yø tuhu yø ja' i ngue bi nøpa nts'at' i. Bi huuxra burru ra Jesús, bi ma. ³⁶ Xangu yø ja' i di tansyø tuhu ngue pøp' u ja ra 'yu ja ngue da thohra Jesús. ³⁷ Nu' mø ya xmanguerp' u da zøn' a Jerusalén, ya 'yop' u ja ra ngai ja ra mbonza ja yø olivos. Bi muhra hmafi gätho yø xädi p' uya ngue di johya. I espabi Oja ngue yø milagro xi nurpi otra Jesús. ³⁸ Di n' yembj:

—Oja di japa dast'abi bá 'benhni ngue bi zøcua. Ya bi nhøjpaui yø ja' i na Oja bi 'b' mahets' i. Nuya magues na Oja bi 'b' mahets' i ya.

³⁹ Bi 'yēn' i da yø fariseo n' youi yø ja' i p' uya:

—Ague grā xännbate, dami hejpa ni xädi. 'Yo di mmanā ra hya na.

⁴⁰ Mi dahra Jesús, bi 'yembj:

—Di xi' ahu ngue nu' mø da ma mahejpi ya yø ja' i escagui ya, di nya yø do ja ua ngue da 'yescagui.

⁴¹ Mi zøn' a nenihni ra Jesús, bi hyandra hñini Jerusalén. Bi nzomp' uya, ngue padi te da tho' a m' mēfa yø ja' i 'bap' u ja ra hñini. ⁴² Bi 'yembra mēhñini p' uya:

—Nu ra pa ja p' uya, di nnehmagā ngue gui pahmu hanja na ra hya da 'yot' ahu ra nho. Pe njot' i ni n' yomfenih u ya. ⁴³ Da 'yehra pa ngue gui m' mu mman' uhu, di mäts' a ni nsuihu, mathet' i ra hñini da 'yotyø njudi. Di nexpu di nexyo soldado da 'yot' ahu ra tunhni, da 'yē' ahu made. ⁴⁴ Da t' en' ahu häi p' uya, ngue da tho yø ja' i 'bæcua ja ra hñini. Da ma nsädi yø ngu. Nguna di nja, porque himbi n' yo ni mmah' a ra pa bi zøcua rā m' menhni Oja ngue xi' i ha gdi nyamhmu —bi 'yembj.

Ra Jesús bi 'yetyø ja' i mi mpäp' u ja ra thinnja.

⁴⁵ Bi map' u ja ra nija ra Jesús. Gä bi 'yetyø ja' i mi mpäp' u thinnja p' uya. ⁴⁶ Bi 'yembyø ja' i:

—Nu' p' u ja ra Maca Libro, nt'ot' i p' u ra hya ngue Oja i ena: “Nuna ma ngungā, ni hu ngue ra ngunga mhmāt' Oja na”. Pe nu' ahu, gui øthu ngue ja di mpeti ua yø be.

⁴⁷ N' na pa ngu n' na pa bi xännbate p' u ja ra nija ra Jesús. Pe nu' u yø hmu yø mmäcja p' uya, nē' u yø xännbate ngue ra ley, nē' u yø n' yohu di manda p' u ja ra hñini, gā honna forma ha di hyo ra Jesús. ⁴⁸ Pe hinguñi tñi ha di japi ngue di nja' a te mbēni, porque gā 'batyø ja' i ngue øxra hya mmanā Jesús.

20

Ra Jesús bi t' änni to bi unna nt' edj' a te øt' e.

¹ N' na ra pa ya, nuna ra Jesús bi xännba ra hya yø ja' i p' u ja ra nija, xihyø ja' i ra hoga 'da' yo hya. Bi zøhyø hmu yø mmäcja p' uya, nēhyø xännbate ngue ra ley, bá 'yohu' u di manda p' u ja ra nija. ² Bi 'yembra Jesús:

—Ague n' yø, ¿hanja' a te gui øt' e? To bi 'da' i ra nt' edj' a te gui øt' e? —bi 'yembj.

³ Mi dahra Jesús, bi 'yembj:

—Nugā xquet' a ga øt' ahu n' na ra nt' änni ya. Pe dami xicju hanja' a ra hya ga an' nahu. ⁴ ¿Te' o bi unna nt' edj' a ra Xuua bi xixyabi yø ja' i? ¿Ua Oja bi unna nt' edj' a, uague yø ja' itho rā nt' edj' a te bi 'yot' e?

5 Yø ja'j p'uya, di n'yänni te di dadi. Di n'yembj:

—ζTeni 'be'a ga xihm̄a ya 'mø? Nu'mø ga xihm̄a ngue Oja bi unna nt'edi te bi 'yøtra Xuua, da 'yɛnj̄u p'uya: “Xina ra hya bi manna Xuua conná ngueque, çhanja ngue hingá 'yɛc'eiha 'mø?”, da 'yɛnj̄u p'uya. 6 A nu'mø ga xihm̄a ngue yø ja'jto bi unna nt'edi te bi 'yøtra Xuua, di hyoithogah̄u yø ja'j ngue da mandogah̄u. Porque gá ɛc'ei yø ja'j ngue rá pøngahya Oja nā ra Xuua.

7 Mj dahyø ja'j p'uya, bi 'yembra Jesús:

—Hĩndi pacāhe to bi unna nt'edi'a te bi 'yøtra Xuua.

8 Mj dahra Jesús, bi 'yembyø ja'j:

—Ya hingá xic̄u nā ra hya dí añ'nah̄u, ni xinga guecā ga xi'ah̄u to di 'dacra nt'edi te di øt'e.

Rā Jesús bi hyeja ra hya n'na ra huah̄i ngue ra jomh̄i.

9 Nuna ra Jesús, bi hyoni te gui hyeja yø hya bi xihyø ja'j. Bi 'yembj:

—Mj 'b'a n'na ra n'yoh̄u ngue bi 'yøt'a n'na rá nua'uva. M'mefa p'uya, bi hyonj to da gonhui rá huah̄i, n'namh̄ma ngue nu'mø bi nja yø uva, di t'unna mm̄ehui'a te di tocabi. Bi ma p'uya, ya'atho yø pa i ma. 10 Mj zonna pa da thucyø uva p'uya, nuna ra mm̄ehui bi menhna n'ra rá hm̄iqui ngue da t̄u yø uva di tocabi. Pe nu'x̄u m̄efi m̄ambi 'b̄ap'x̄u ja rá huah̄i, bi unna hm̄iqui, bá ɛrbaya. Pe h̄inte bi unni. 11 Ra mm̄ehui p'uya, mah̄ombi menhman'na rá hm̄iqui p'x̄u bi ja rá huah̄i. Pe xquet'a ngut'atho bá ts'ui. Bi ma ma'uni, h̄inte bi t'unni. 12 Rā mm̄ehui p'uya, mah̄ombi menhman'na rá hm̄iqui. Yø m̄efi p'uya, mah̄ombi antho, bá ɛt'i.

13 M'mefa p'uya, enna mm̄ehui: “ζTeni 'be'a ga øt'a 'mø? Nuna ma ts'unt'x̄u dadi mad̄i, ma ga penn̄bi. Xamh̄atho da nu mansu 'mø bi nuna”, bi 'yɛna. 14 Pe nu'mø mj zomp'x̄u 'b̄ahyø m̄efi nā rá ts'unt'x̄u ra mm̄ehui, di n'yembyø m̄efi: “Nuna ya, guehna rá ts'unt'x̄u ja ngue da gohm̄i ra huah̄i naya. Ma ga hoh̄u ya, n'namh̄ma ngue ya mā mm̄etih̄u rá huah̄i”, di n'yembj. 15 Bi bennbabi rá ts'unt'x̄u ra mm̄ehui p'uya, bi ḡjmaxøts'e ra huah̄i, ja bá hop'x̄u.

Rā Jesús bi 'yānyø ja'j p'uya, bi 'yembj:

—Xi'mø ya gā bi nja ya yø hya dí xi'ah̄u ya, ζteni 'be'a da 'yøtra mm̄ehui?

16 Siempre da ma ra mm̄ehui, da ho yø m̄efi conhui rá huah̄i. N'nan'yo mj'da yø ja'j di fātrá huah̄i p'uya.

Nu'mø mj 'yøhyø ja'j nā ra hya nā p'uya, di n'yembj:

—Yo da ne Oja ngue da ngu'a di nja —di n'yembj.

17 Pe rá Jesús bi hyetyø ja'j, bi 'yembj:

—Te 'be'a ga mbøn'a ra hya nt'ot'i p'x̄u ja ra Maca Libro ngue ɛna: “Nuna ra do himbi nu manho yø hyønnigu, guehna ra do brá 'bebo p'x̄u brá fahra jado na”, i ɛna. 18 Nu'mø da zoxra ja'j maxøts'e ra do, da føhra ja'j. A nu'mø da dahra do ngue da zoxra ja'j, da xeni.

19 Nu'x̄u yø hm̄u yø mm̄ac̄ja 'nɛ'x̄u yø xānnbate ngue rá ley, bi ne xti bentra Jesús ngue xta ngot'i. Porque pahyø ja'j ngue go xihya yø hya bi hyecra Jesús. Pe h̄imbj zā xti bent'i, porque sup̄i di mbøcue mj'da yø ja'j.

I nnepyø ns̄aiui rā Jesús ngue da 'yembj hingui ja ts'edi di njutra m̄enyu n̄ji.

20 Yø fariseo p'uya, bi menh̄ni to da j̄jpatho h̄ai te ga ya ra Jesús. Nuya bi 'benh̄ni xøgue ya manhotho, tengutho 'mø ngue n̄majuan̄i yø hoja'i. I nnepe ngue di nja temā hya da d̄inn̄ba rá Jesús ngue h̄inda gue'a da mā, para ngue da zāp'x̄u di yāpā m'mefa. 21 Janangue bi t'ørpā rá nt'anni nā ra hya ja ua, bi t'embj:

—Ague grá xännbate, dí paçähe ngue gä xanho te guí mma, 'në gä gue'a rá hya njuantho guí xännbate. 'Në hinguí su'a te mbën'na'i yø ja'i. Sinoque majuaní guí xännbate'a rá hya nne Oja ngue gdá n'yohu. ²² Damí xicje ya, çua xanho ngue dí njuträ mēnyu ähra dast'abi, uague hin'na? —bi 'yēmbi.

²³ Pē rá Jesús, ya padí te mbēnnabí yø ja'i ngue'a rá nt'änni ørpe, bi 'yēmbaya:

—¿Hanja ngue guí sāmhyagahu? ²⁴ Damí 'yurcahu rá mēnyu —bi 'yēmbi—. ¿To rá hmi ná n'youi rá mēnyu ja ua ya? ¿To rá thúhu ná rá thúhu n'youi ná rá mēnyu? —bi 'yēmbi.

Mí dahya yauí rá Jesús, bi 'yēmbi:

—Guehna rá dast'abi naya —bi 'yēmbi.

²⁵ Rá Jesús bi 'yēmbiyø ja'i yauí:

—Nu'a ja ngue guí 'yøthu ya, damí unhná rá mēnyu di tocabi rá dast'abi. Da gue Oja p'uya, damí unhná'a te di tocabi —bi 'yēmbi.

²⁶ Ya hĩmbi zá xtä ndĩni ha xti gujpa häi'a rá hya ännbaya. Hante gue di 'yøtho'a rá hya i dahra Jesús. Ya hĩnte mambí mantho.

Bi manna Jesús ngue di bēnnate yø ánima.

²⁷ M'mefa p'uya, bí ma 'da yø saduceo, nuya ēmbi ngue hĩndi bēnnate yø ánima. Bi 'yēmbra Jesús:

²⁸ —Ague grá xännbate, nup'u ja rá ley bi 'yotra Moisés, nt'ot'i p'u rá hya ngue ena: nu'mø bi du n'na rá n'yohu, 'në hĩndi m'mahyø basí, nu rá xisu rá ánima da zoguí, nu'a rá n'yohu rá ánima gue'a dí nthatui rá 'danxu'a, n'namhma ngue dí m'mahyø basí tengutho 'mø xti m'mahyø basí rá ánima.

²⁹ A nuyá, xi'mø di 'bu'i yoto ma'yohu ngue edadi ncu ya. Nu'a rá n'yohu ma da, dí nthatí. Pē da 'yēhra pa da du, 'në hĩndi m'mahyø basí. ³⁰ Janangue nu'a rá n'yohu rá ánima m'mefa bí m'mui, go dí nthatui rá 'danxu'a. Pē xquet'a da du rá n'yohu, 'në hĩndi m'mahyø basí. ³¹ Nu'a rá hyu rá n'yohu p'uya, hōndi nthatui rá 'danxu 'mø bi du rá n'yohu. Di siguetho dí nthatrá xisu 'mø bi du rá ndø, asta gue'mø bi du gä yoto ma'yohu. Gä dí nthatui rá xisu, 'në gä bi du yø n'yohu. Pē hĩmbi m'mahyø basí. ³² Rá nzegui p'uya, bi du rá xisu. ³³ A nuyá, xi'mø rá pa daní bēnnate yø ánima ya, çdana gue'a ya yoto ma'yohu rá mmēti rá xisu? Porque gä bí m'mahmi.

³⁴ Mí dahra Jesús, bi 'yēmbi:

—Nuya ja rá ximhäi, dí nthatui yø xisu yø n'yohu. ³⁵ Pē nu to di tocabi rá mmēnthi ngue dí ma mahets'i 'mø bi bēnnate yø ánima, ya hĩn daní nthatí.

³⁶ Porque ya hĩnjonda du, da gohi tengutho yø anxē. Ya yø basí Oja, porque da 'yøt'Oja ngue ma'da'yo hōndi m'mui. ³⁷ Nup'u ja rá hya bi 'yotra Moisés, ja dí nēqui p'u ngue di bēnnate yø ánima. Porque nt'ot'i p'u rá hya bí man'Oja 'mø mí nya p'u bí nzø rá ndat'o, ngue bi 'yēna: “Guecá drá Ojagá ngue rá Abraham. Drá Ojagá ngue rá Isaac. Drá Ojagá ngue rá Jacob”, bi 'yēn'Oja. ³⁸ Ja dí nēqui p'uya ngue nup'u 'bu Oja, hĩngui tú yø te yø ánima. Nup'u 'bu Oja, hĩnjongui tú.

³⁹ Bi 'yēn'i'da yø xännbate ngue rá ley p'uya:

—Majuani'a guí mma, grá xännbate —bi 'yēmbi.

⁴⁰ Pē ya bi zu xti sigue xtä 'yørpa m'i'da yø nt'änni p'uya.

Rá Jesús bi xihyø ja'i ngue rá Cristo hĩngra ja'itho.

⁴¹ Mí nya rá Jesús, bi 'yēmbiyø ja'i:

—Nu'a rá Cristo bá ex Oja ngue dí ndast'abi, i mmanyø ja'i ngue da gue'a n'na'u yø mbom'meto rá David. Nügä gä xi'ahu hanja ya, madague'a ngue

rā mbom'meto rā David, pε nuna rā Cristo hinga ja'itho nā. ⁴² Porque rā David, enna hya bi 'yorpū ja rā Salmo: “Nuna Ojā, nu'mø mi zojbagui mā Hmu, nguna rā hya bi xifi, bi 'yembj: Damj mīcua ja mā n'yēigā ya, ⁴³ asta gue'mø gā øt'e ngue guī mānda gātho'u ni nsaiui”, bi 'yembj. ⁴⁴ Ja di nequi p'uya, ngue rā David, nu'mø nnømnā Cristo, ni huṭi ngue rā Hmu. Janangue rā Cristo di nequi ngue hinga ja'itho, madague'a ngue rā mbom'meto rā David.

Bi xihyø ja'i rā Jesús ngue di mfādi xanho, hinda hyätyø xānbate ngue rā ley.

⁴⁵ Gā bi 'yøhyø ja'i rā hya bi manna Jesús ngue embyø xādi:

⁴⁶ —Damj mfāhmu xanho ya, 'yo di hā'ahū yø xānbate ngue rā ley. 'Yo guī øthū tengutho gā 'yo'u. Nuya yø n'yohū ya, di ho ngue sōt'a hāi yø he. Di ho ngue di respeta yø ja'i ha guī zengua p'u ja rā tāi. Nup'u ja yø nija p'uya, huantho yø nthuts'i tate xanho ngue ja hup'u. Nup'u øt'a ngo yø ja'i p'uya, xquet'a nne ngue tate xtanho p'u dā mī. ⁴⁷ 'Nε tunnba yø ngu yø 'danxu, i hāti, embj ngue di xānbj te pεts'i. Nuna rā hya ga ngorpa yø dā yø ja'i p'uya, nu'mø mmat'Ojā, ndø ya'atho mmat'Ojā. I nne dā 'yembyø ja'i ngue yø ndøhoga n'yohū. Pε nuyā, guehya mathoguiho rā castigo dā thohya ngue gātho mī dā yø ja'i.

21

Rā 'danxu bi unna mēnyu Ojā.

¹ Nup'u ja rā nija, hehtho rā Jesús ha gā yätyø mēnyu yø mmεmmeti p'u ja rā huada cū rā mēnyu ngue rā ofrenda. ² Bi nu n'na rā 'danxu ngue rā zibøhyoya, xquet'a bi gāt'i yoho yø zi xanī p'u ja rā njumēnyu. ³ Bi 'yēnna Jesús:

—Mājuāni dī xi'ahū ngue rā zibøhyoya nā rā 'danxu bi unna mēnyu ya, pε man'natho nnu manho Ojā'a rā mēnyu bi unna, hinda gue'u yø mēnyu mī dā yø ja'i di unī. ⁴ Porque nuya mī dā yø ja'i, yø mmεmmeti ya, pε gue'a rā mēnyu xā pongui di unī. A nuna rā 'danxu, zits'u drā mēnyu mī hā. Mī ja ngue xtā nzi rā mēnyu bi unī.

Bi manna Jesús ngue bá ep'u rā pa dā xotra nija.

⁵ Di c'a 'da yø ja'i te ja rā nija. I mmanyø ja'i ngue mazihotho guī nequi rā nija. Mazihotho guī nequi yø hmī yø do n'youi. Guī nhohra nija'a temā cosa di unyø ja'i ngue nnøpā ofrenda. Rā Jesús bi 'yembj:

⁶ —Ya guī nnuhū te ja rā nija ya. Pε nuna rā nija naya, bá ep'u rā pa dā xotyø ja'i nā. Xøgue dī nxādi, hin hapū nmī nequi rā nija.

Bi manna Jesús te di nja hante rá nzεgui yø pa.

⁷ Bi t'ännbūya, bi t'εmbj:

—Ague grā xānbate, ¿njam'mø dī nja ya yø hya guī mmanya, ngue dā xotra nija yø ja'i? ¿Temā hmēya dī nja'mø ya ni ma dā zønna pa dī nja'a te guī mmanya?

⁸ Mī dahra Jesús, bi 'yembyø xādi:

—Damj mfāhmu xāndønho, 'yo guī nne ngue to dā hyā'ahū. Porque xangu yø ja'i dī n'yo ngue dā 'yembyø ja'i: “Go guecā drā Cristogā ya”, dā 'yembj. Xquet'a dā 'yēnā: “Nuya, ya dā guehra ora jap'u dā gua'a nximhāi ya”, dā 'yēnā. Pε 'yo sā guī εc'ēihū. ⁹ Nu'mø gā 'yøhmū ngue ya ja yø datunhni, ya dī ndunhyø ja'i, 'yo sā guī sūhū. Porque jatho ngue ya ngu'a ja ngue dī nja. Pε hinga gue'u yø hmēya'u ngue rā nzεqui.

¹⁰ Bi sigue bi 'yembyøya:

—Dā nangyø naciòn ngue dā 'yørpa rā tũnhni mĩ'da yø naciòn. Dā nangyø dast'abi ngue dā 'yørpa rā tũnhni mĩ'da yø dast'abi. ¹¹ Janjuani ngue di 'yan'ahāi. Dī nja yø thũhu, dī nja yø guēhi. Dī nsu yø ja'i 'mø bī nũ yø hmēya dā nja maya.

Bi xihyø xādi rā Jesús ngue dā zā rā n'ũ, dā ts'ui.

¹² Pē hante ngue dī nja ya yø hya dī xi'ahũ ya, da gu'ahũ yø ja'i ngue di bent'ahũ, di dā'ahũ p'ũ ja yø nija, dā jo'ahũ. Dī ndā'ahũ p'ũ 'bũhyø dast'abi. Di ja'ahũ p'ũ yø ja'i ngue guĩ εc'εigahũ. ¹³ Ngue ngu'a dī nja'ahũ, nu'mø ya gdi yahũ yø ts'ut'abi, ja guĩ xihmũ p'ũ rā hoga 'da'yo hya p'ũya. ¹⁴ Nu'mø bī ma mā bent'i'ahũ, 'yo sã di tũ nī mmũihũ'a rā hya ja ngue guĩ xihmũ rā ts'ut'abi. ¹⁵ Porque gā 'da'ahũ rā hya, ngue guĩ pādi te guĩ mmamhmũ p'ũ 'bũ'ũ di sũ'ahũ. Hĩnjonda zã dā dācra hya gā 'da'ahũ. ¹⁶ A nuyã, astã nī papãse di dā'ahũ. Nī n'yohũse di dā'ahũ. Nī mēnũse di dā'ahũ, nī amigose di dā'ahũ. Pē dī m'mũ'i'da dā tho'ahũ. ¹⁷ Dā zũ'ahũ yø ja'i ndap'ũ bi zã ngue guĩ εc'εigahũ. ¹⁸ Pē nī xĩnga n'na nī xtahũ dī m'mēdi. ¹⁹ Nu'mø hĩnguĩ hyεgahũ, gue'a dī n'na'ahũ rā 'da'yo te'a.

²⁰ Nu'mø gá nuhũ ngue ya dī mäs'yø soldado rā hĩnĩ Jerusalén, guĩ pahmũ p'ũya ngue n'na zihmantho dā ma majuadi rā hĩnĩ. ²¹ Nu'ũ yø mmēngu p'ũ ja rā hāi Judea, dā 'dagui, dī map'ũ ja yø xanthø. Nu'ũ di 'bũp'ũ ja rā hĩnĩ Jerusalén, dā 'dagui. A nu'ũ dī 'yo rā 'bēfi, ya hĩndĩ map'ũ ja rā hĩnĩ. ²² Porque ya bi zøhrã pa dī nja rā castigo. Nũ te gã nt'ot'i p'ũ ja rā Maça Libro, dā gue'a rā ora'a ngue dī nja'a. ²³ Huεcate yø xisu di hadyø basĩ'a rā pa'a, ogue di sadyø basĩ. Porque rā ndate dī nja ua ja rā hāi. Rā ndũssutho rā castigo dā thohyø ja'i. ²⁴ Dā tho yø ja'i conyø juai. Mĩ'da p'ũya, dā ts'ixã fãdi, dī ma rā fãdi ndø yap'atho n'nannĩ yø hāi. 'Nē nu'ũ yø ja'i hĩngyø judio p'ũya, dā nē'ahāi yø mmēngu Jerusalén astã gue'mø dā ne Ojã dī m'mehyø hya.

Bi manna Jesús ngue mahõnda εcua ja rā xĩmhāi.

²⁵ Dī nja yø hmēya p'ũ ja rā hyadi, 'nēp'ũ ja rā zana, 'nēp'ũ ja yø sø. Nũua ja rā xĩmhāi p'ũya, hĩnda badi te da 'yøtyø ja'i 'bũp'ũ ja yø naciòn. Dī nsu yø ja'i ngue'a guĩ thoni yø fanthe di ja rā jathe. ²⁶ Nu'mø bi zo yø mmũ yø ja'i'a te ja ngue dī nja ua ja rā xĩmhāi, astã dā güentyø ja'i ngue rā ts'ũ. Nũ te gã bĩ ja maya, gã di pãdi hapũ thogui. ²⁷ Dā thandra N'yohũ di 'yε mēhεts'i ngue dā n'youi rā guĩ. Dā hnu ngue maguesε, porque mathoguiitho ja rā ts'edi. ²⁸ Nu'mø ya bī mudi dī nja ya yø hya ya, damĩ hya rā ts'edi guĩ jũxni yahũ, guĩ hyanthũ mayã. Porque ya xma nguerpũtho dā εhni Nyatehũ.

Bi nhyεpa rā hya n'na nza rā igo.

²⁹ Mahõmbĩ hycĩ hman'na rā hya bi xihyø ja'i rā Jesús, bi 'yēmbĩ:

—Guĩ nnuhũ n'na rā za rā igo, ogue ndana bi zã mā za. ³⁰ Nu'mø ya bi c'ammĩ ngue bi 'dogui, guĩ pahmũ p'ũya ngue ya nĩ ma di pat'i xanho hāi. ³¹ Nguna rā hya ja ngue dī nja ya. Nu'mø gá nuhũ ngue ya bī nja ya yø hya dī xi'ahũ, damĩ pahmũ ngue ya xma nguerpũtho dī mada Ojã ua ja rā xĩmhāi. ³² Nũya yø hmēya dī xi'ahũ ya, damĩ pahmũ ngue guehya dī nja ya, hante ngue dā dũ yø ja'i 'bũhrã pa ja p'ũya. ³³ Nũ te bĩ ja maya, 'nεcua ja rā hāi, hĩnguĩ zaj. Pē nũna rā hya dī mmangã, ja para zantho na.

³⁴ Damĩ mfãhmũ xanho, 'yo dadi mbentui rā nts'o nĩ mmũihũ. Manmã thã'i ngue guĩ n'itũhũ, ogue hõndrã mēnyu guĩ ja ndũmmũ hã gdi tũhmũ. Porque nu'mø bi zõnna pa rã nεzgui, ja guĩ thambēnihũ, ya di jap'ũ. ³⁵ Tengutho 'mø te bi zo rā 'dihi, dī njarbũtho'a te dā thogui gãtho yø ja'i 'bui rã ngani

nximhäi. ³⁶ Gue'a ngue gdi mfähmu xandønho'a. Dami mat'Ojahu hangu ra pa, n'namhma ngue gui mpomhma ra ndate ja ngue di nja. Janangue da zä gui sömhmu p'u di 'buhra N'yohu di 'ye mahets'i.

³⁷ Nu'mø ra pa, i xännbate p'u ja ra nija ra Jesús. Ra xui p'uya, pa bi op'u bí ja ra nyuni ja ra mbonza ja yø olivos. ³⁸ Gätho yø ja'i, xudi xudi pap'u ja ra nija ngue øxra hya mmanä Jesús.

22

Yø nsäiui ra Jesús ya sänni ngue da hyo.

¹ Ya mi ts'udra ngo ngue ra pascua, guehna ra pa ts'i ra thuhme hingui n'youi ra íxi. ² Nu'u yø hmu yø mmäcja 'nehyo xännbate ngue ra ley, guehya ya ra ya'atho yø pa honi ha di hyo ra Jesús. Pe supi di mbøcue yø ja'i.

³ Ra zithu p'uya bi yerbu ja rá mmäi ra Judas Iscariote, guehna n'na nc'ei'u 'de'ma yoho yø xädi ra Jesús. ⁴ Nuna ra Judas, bi ma bá nyau yø hmu yø mmäcja, 'nehyo n'yohu di manda p'u ja ra nija. Bá nheca hyau yø mmäcja ha di japi di dāpra Jesús. ⁵ Ra ndijohya ya yø mmäcja 'mø dīni ha di zädi. Bi xihna ra Judas ngue di unna mēnyu. ⁶ Bi nu manho te bi sihna ra Judas ngue di t'unna mēnyu. Bi hyoni ha di japi ngue di dāpyø mmäcja ra Jesús, pe da gue'a ra ora ngue 'buse ra Jesús.

Yø xädi ra Jesús bi hoqui te da zi'a ra nde bi nsännigo ngue ra pascua.

⁷ Ya fuhra ngo guehya yø pa ts'i ra thuhme hingui n'youi ra íxi. Guehna ra pa hode'yo yø ja'i ngue sännigo, ngue di nzibde ngue ra pascua. ⁸ Nuna ra Jesús bi 'yetra Bēdu 'nehra Xuua, bi 'yēmbi:

—Ni me ya, bí hocui'a te gdá nzibdehu, ga nsännigohu ngue ra pascua —bi 'yēmbi.

⁹ Bi 'yēn'u yø xädi p'uya:

—¿Haru gui nne ga ma hocä'be'a te ga sihu p'uya?

¹⁰ Mi dāhra Jesús, bi 'yēmbi:

—Nu'mø gá cat'ui mbo ra hnini, gui nthēui n'na ra n'yohu ni ma rá ngu, di tu n'na xōni ra dehe. Dami tennui haru da zōni. ¹¹ Gui 'yēnui ra mmēnnigu p'uya: “Ra xännbate i ena: ¿Haru ja ra cuarto ga nzibdehe ma xädi, ja ga sāhe p'u ra ngo ngue ra pascua?” gui 'yēnui. ¹² Ra mmēnnigu p'uya da 'yut'aui n'na ra dācuarto bí ja maya ra tōcangu. Ja dami hocui p'u'a te ja ngue gdá nzibdehu p'uya.

¹³ Bi ma'u yoho yø xädi mi yaui ra Jesús. Mi zōmp'u ja ra hnini, tengutho ra hya xi manna Jesús, gue'a bi nja'a. Bi dīnna ngu tengutho xi xifi, ja bi hojpu ra nzibde ngue ra pascua p'uya.

Ra Jesús bi zi ra nzibde ngue ra pascua.

¹⁴ Nu'mø ni zōnna ora di nsihme p'uya, nuna ra Jesús, gätho'u 'de'ma yoho yø xädi, gä 'bup'u ja ra mēxa. ¹⁵ Ra Jesús bi 'yēna:

—Hante ngue da thogui, janjuanī ngue sixa mpähä ma mmäi ngue 'daua ga nsihmēhu na ra ngo ngue ra pascua. ¹⁶ Porque di xi'ahu ngue ya hīnni mantho ga nsännigohu, astā gue'mø di nja'a te ja ngue di nja, ya gdi 'bähmu p'u ha di manda Oja p'uya.

¹⁷ Bi decra vaso p'uya ngue di ja mammadī Oja. Bi 'yēmbiyø xädi p'uya:

—Dami ndarpañu naya, sihu 'da'its'u. ¹⁸ Porque di xi'ahu ngue ya hīnni mantho ga sigä rá ngui ra uva, astā gue'mø bi zōnna pa di manda Oja ua ja ra ximhäi.

19 M'mefa p'uya, bi hyajman'na ra thuhmε. Mi ja mammaḍi Oja p'uya, bi xenna thuhmε, bi unyø xädi ngue ḍa zi. Bi 'yεmbi:

—Nuna ya, guehna ma do'yogä naya. Nu'mø gä siha yø pa ḍi map'u naya, gue'a ḡḍi benjua'ngue ḍadi ḍa ma do'yo ngue ḍa ḍu connä ngue'ahä.

20 Mi juadi bi nsihmε p'uya, bi decra vaso, bi 'yεna:

—Nuna po ra vaso ja ua ya, guehna ra hmεya naya ngue nu'mø ḍä tü, ḍi nja rá ts'edi rá 'da'yo cohi øt'ahä Oja. Porque ḍi mfämma ḍi connä ngue'ahä.

21 Nuna ja ra mεxa ḍi sihmεha ya, 'bucua n'na nc'ei ngue jugatho häi, ya xa hyoni ha ḍi japi ngue ḍi ḍägui. 22 Nu ra N'yohä bi 'yε mahets'i ja ngue ḍa tho. Nu te xpa ts'ännbi ngue ḍa thogui, ḍa thomhma'a. Pe Hague ngu ra castigo ḍa thohnä ra n'yohä ḍi ḍägui.

23 Bi mäḍi ḍi n'yänni n'na ngu n'na p'uya te'o'a ja ngue ḍi ḍa ra Jesús.

Ḍi ntør'mahya yø xädi ra Jesús ndana ja ngue ḍi m'met'o.

24 Bi mäḍi bi njun'mahya yø xädi ra Jesús ngue nne ḍi m'met'o n'na ngu n'na.

25 Pe ra Jesús bi 'yεmbi:

—Nup'u ja yø nación, i 'buhyo ḍast'abi ngue ḍi manda p'u ja yø häi. Nu'a ra ts'at'abi ḍi manda yø ja'i p'uya, i εnyø ja'i ngue xanho te ørpabi ra ts'at'abi.

26 Pe nu'ahä, 'yo guí nne guí mandathoha yø ja'i. Nu ra ja'i nne ngue xta nhets'i rá cargo ḍa mεfi, guehna ra ja'i jatho ngue ḍi mpefi ḍa mäxyø mmic'eiui na. Nu'a ḍa ne ḍi m'met'o ngue ḡätho yø amigo, guehna jatho ḍa gohi ngue ni mεfithoha na. 27 Porque nuyä, ḡndana gue'a nt'εmbi ma ḍaya, gue'a hup'u ja ra mεxa ma ḍa, ua gue gue'a 'uite ma ḍa? Uanguí hup'u ja ra mεxa'a ma ḍa. A nuyä, ḍi 'bucä ua ha guí 'buhmu ya, pe hin ḍadi mandathogä. Sinoque ḍadi mpefi.

28 A nuyä, gue'ahä xta n'yohä mεnte yø pa xta sägä ra n'u. 29 Ma Papá bá εxqui ngue ga manda ḡätho yø ja'i. Nugä xquet'a ḍi εxaha ya ngue 30 nup'u ḍadi mandagä, 'dap'u ga mmihmu p'u ja ra mεxa ga nsihmεha. Guí mmihmu p'u ja yø nthuts'i ngue guí mandah'u 'de'ma yo'bai yø ja'i Israel.

I pahra Jesús ngue ḍa zop'u m'mefa ra Bedu.

31 Nuna ra Jesús bi 'yεmbra Bedu:

—Ague Bedu, nu'a ra zithu, äpra nt'εḍi Oja ngue ḍa hyoni ha ḍi japi ngue guí hyεgaha p'u. 32 Pe xquet'a ḍi äpra mate Oja connä ngue'e ngue hingui 'behni nt'εc'ei. Pe nu'i 'mø bi n'yo ni mmai'a te guí øt'e, ḍami hatra ts'edi ni cü.

33 Ra Bedu p'uya, bi 'yεmbi:

—Ague ḡrá Hmu, nugä xquet'a ḍi 'bai madague'a 'da ḡḍä mε fädi, ogue asta 'dap'u ga tüui —bi 'yεmbi.

34 Mi dahra Jesús, bi 'yεmbra Bedu:

—Ague Bedu, nugä ḍi xi'i, nu'mø tobe hündi mahra øni, ya xqui cønga nhyündi, guí mma ngue hingui paqui —bi 'yεmbi.

Ya bi zønna ora ḍa ma ma'ni ra Jesús.

35 Bi 'yännyø xädi ra Jesús, bi 'yεmbi:

—Xi'mø ma xi'ahä ngue hñte guí hyaxha p'u ḡä mähä, xingra baxa, ni xingra njemnyu, 'ne hingui cax ni'da ni thixfanihä, ḡua ja temä cosa ḡä 'behmu?

Bi 'yεmbyø xädi p'uya:

—Hin'na, hñte bi m'medi.

36 Mi dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—A nuyä, nu to ja rá baxa, ḍa gats'i. Ḍa gaxrá njemnyu. Nu to hin'ya rá juai, ḍa mā rá pahni ngue ḍa ḍän'a n'na ra juai. 37 Porque ḍi xi'ahä ngue jatho

ngue gā thocā'a te nt'ot'i p'ua ja rā Macā Libro ngue ɛnā: “Dā tho tengutho n'na rā ts'oc'ɛi”, i ɛnā. Porque nu'a te nt'ot'i ngue gā thocā, jatho ngue di njahmā'a.

³⁸ Nu'ua yø xādi p'uya, bi 'yɛmbi:

—Ague grā Hmu, ja ua yoho yø juai.

Mi dahra Jesús, bi 'yɛnā:

—Co nu'a 'mø —bi 'yɛmbi.

Rā Jesús bi mat'Oja p'ua ja rā xequi ni hu ngue Getsemani.

³⁹ Nu'ua bi ja rā nyuni mambi o'a m'met'o rā Jesús ja rā mbonza ja yø olivos, ja i map'ua rā Jesús, bi mähā yø xādi. ⁴⁰ Mi zømp'ua ha ja ngue dā zømp'uya, bi 'yɛmbyø xādi:

—Damī mat'Ojahua ya. Nu'mø hingā mat'Ojahua, nthambɛniṭho hinda gue'a gui 'yøthua.

⁴¹ Bi thohmits'ua ni nguep'ua rā Jesús. Nu'ua bi zøni, tengu ga yap'ua dā zøn'a n'na rā do 'mø bi t'ei. Bi ndantyøhmū p'uya ngue dā mat'Oja. ⁴² Bi 'yɛnā:

—Ague mā Papá'i, nu'mø guī nnu manho, damī yangui ngue'a rā ndate ja ngue gā thocā. Pɛ hingā nu'a go gā sännā gue'a di nja'a, sinoque nu te guī sänni, gue'a di nja'a —bi 'yɛnā.

⁴³ Bi nu p'uya ngue bi zø'a n'na rā anxɛ bí 'yɛ mahɛts'i, di hatra ts'edi. ⁴⁴ Nu'a ga ndār'mā n'ua rā mmāi'a te ja ngue dā thogui, man'na ngue rā mmāi ga mmat'Oja. Nu'ua yø xānthē i ja, i 'yugui so hāi, tengutho 'mø pønna ji p'ua ja n'na rā ts'et'i.

⁴⁵ Mī juadi bi mat'Oja p'uya, bi nangui, bi map'ua bi 'bāhyø xādi. Nu'ua yø xādi p'uya, ja mī aha, bi dapra t'aha ngue rā dummai. ⁴⁶ Bi 'yɛmbuya:

—¿Hanja ngue guī ahmī? Damī nangui, guī mmat'Ojahua. Nu'mø hingā mat'Ojahua, nthambɛniṭho hinda gue'a gui 'yøthua.

Ya bi mbentra Jesús.

⁴⁷ Mɛnte yaui yø xādi rā Jesús, bi zøhna rā Judas ni zi xangu yø ja'i. Guehna n'na nc'ei ya 'de'mā yoho yø xādi rā Jesús. Bi guat'i ngue bi zengua p'ua 'bāhra Jesús, bi zarpa rá hmū p'uya. ⁴⁸ Nuna rā Jesús bi 'yɛmbi:

—Ague Judas, con n'na rā beso guī dā rā N'yohua bí 'yɛ mahɛts'i ya'mø.

⁴⁹ Yø amigo rā Jesús mī nu te bi nja, bi 'yɛmbuya:

—Ague grā Hmu, ¿ua guī nne ga japhua rā juai? —bi 'yɛmbi.

⁵⁰ Bi gaxrā juai n'na nc'ei rá xādi rā Jesús. Bi zennabāi rá 'yɛhɛ rā 'bet'o mmäcja, bi hyɛjpa rá gu ngue rá n'yɛi.

⁵¹ Pɛ rā Jesús bi 'yɛmbi:

—Damī hyɛgui, 'yo gadi japhua —bi 'yɛmbi.

Nuna rā Jesús bi dārpa rá gu na bi thejpa rá gu ngue bi 'yøthe. ⁵² Nuya yø hmū yø mmäcja, 'nɛhyø policia fāhra nija, 'nɛhyø n'yohua 'bet'o p'ua ja rā nija, gā ni 'yɛhra nzite. Rā Jesús bi 'yɛmbi:

—¿Ua guī ɛmhma ngue drā begā, ngue guī cūhua yø juai 'nɛ guī cūhua yø za ngue guī benngha? ⁵³ Conque n'na pa ngu n'na pa nmi xānnbā rā hya yø ja'i p'ua ja rā nija. Uangui xtā nzā ja xqui benngha p'ua. Pɛ ya guehna rā ora guī 'yohua naya, ngue nu'mø rā 'bexui i ja rá pähā rā zithu.

Bi manna Bedu ngue hingui padī te'o rā Jesús.

⁵⁴ Ya bi bentyø ja'i rā Jesús. Bi zixpu ja rá ngu rā 'bet'o mmäcja. Pɛ rā Bedu, ni 'bɛfa yø'atho p'ua ni ma yø ja'i ni zi rā Jesús. ⁵⁵ Nu'ua made rā dathi, bi t'u'a n'na rā sibi ngue bi mihyø ja'i di nhat'i. Xquet'a 'nɛhra Bedu bi mī ngue di nhat'i. ⁵⁶ Nuna n'na rā xisu ngue rā gani p'ua ja rā ngu, mī nu rā Bedu ngue hup'ua ja rā sibi. Bi za di hɛti p'uya, bi 'yɛmbi:

—Nuna ra n'yohu 'bucua, xquet'a rá n'youi ra Jesús.

⁵⁷ Pɛ mi dahra Bedu, bi 'yɛna:

—Hin'na cuø, hĩndĩ pacã na ra n'yohu guĩ mmanya.

⁵⁸ Mĩ tho man'na ts'ũquits'ũ p'uya, hømbi nu man'na nc'ɛi p'ũ mi huħra Bedu, bi 'yɛmbi:

—Nu'ĩ, xquet'a ni n'youi'ũ tenna Jesús.

Mĩ dahra Bedu p'uya, bi 'yɛna:

—Hin'na n'yø, hĩnga 'nɛcã.

⁵⁹ Mĩ tho hman'na ora m'mefa p'uya, man'na nc'ɛi ngũt'a bi ma, bi 'yɛmbi:

—Majuani ngue nuna ra n'yohu 'bucua, rá n'youi ra Jesús, porque di nɛqui ngue ra mmɛngu Galilea na.

⁶⁰ Mĩ dahra Bedu p'uya, bi 'yɛna:

—Ague n'yø, hĩndĩ pacã temã hya guĩ nne gui xicya.

Nũ'a ra ora'a p'uya, tobe hĩn manĩ juadi mmana Bedu'a te mma, bi mahra øni p'uya. ⁶¹ Bi 'bãtra Jesús ngue bi hyannbu bi huħra Bedu. Ra Bedu p'uya, bi zo rá mmũ na ra hya xi xihra Jesús ngue xi 'yɛmbi: “Tobe hĩndĩ mahra øni, ya xqui cønga nhyundi, guĩ mma ngue hĩnguĩ paqui”, xi 'yɛmbi.

⁶² Ra Bedu p'uya, astã ra zondummũ bi bøn'athi.

Ra Jesús rá n'yemmahya yø ja'ĩ.

⁶³ Nu'ũ yø n'yohu fãhra Jesús, i thenni 'nɛ i pɛ'mi. ⁶⁴ Bi gorpa yø dã conna ulu, bi mɛ'mi, bi 'yɛmbi:

—Damĩ pahya te'ø bi mɛp'a'ĩ ya —bi 'yɛmbi.

⁶⁵ Xangu mĩ'da yø hya xifi ngue ga ndenni.

Ya bí 'bu'ũ ja ra dajunta ra Jesús.

⁶⁶ Mĩ nɛcahãi p'uya, bi mpeti gãtho yø n'yohu di manda p'ũ ja ra nija, conyø hmu yø mmãcã, conyø xãnnbate ngue ra ley. Ra dajunta bi nja, ja bi ts'ixpu ra Jesús ngue da t'ørpa ra nt'ãnni, bi t'ɛmbi:

⁶⁷ —Damĩ xicje ya ngue'mø gue'e grã Cristo bá ɛx Oja ngue di ndast'abi, oge hĩn'na. ¿Te guĩ mmana ra hya naya?

Mĩ dahra Jesús, bi 'yɛmbi:

—Nu'mø ga xi'ahũ ngue guecã, hĩnguĩ 'yɛc'ɛigahũ. ⁶⁸ Nu'mø xinga øt'ahũ n'na ra nt'ãnni p'uya, xquet'a hĩnguĩ nne guĩ mmãmhmũ'a te ga ãn'nahũ. 'Nɛ hĩnguĩ nne guĩ thøgahũ p'uya. ⁶⁹ Ya ni ma da zønna ora ya, ngue ra N'yohu bi 'yɛ mahɛts'i danĩ mmĩp'ũ ja rá n'yɛi Oja nuna jase rá ts'edi.

⁷⁰ Gãtho yø ja'ĩ p'uya bi 'yɛmbi:

—¿Ua guĩ ɛnã ngue gue'e rá Ts'ant'ũ'i Oja 'mø?

Mĩ dahra Jesús, bi 'yɛmbyø ja'ĩ:

—Ahã, go guecã tengutho guĩ mmãmhmũ.

⁷¹ Dĩ n'yɛmbyø ja'ĩ p'uya:

—¿Tenĩ 'bɛ'a man'na mã testigo ga nnehu ya'mø? Ya dã øsehũ ra hya pønnã ne ya.

23

Bi ts'ixpu 'buħra Pilato ra Jesús.

¹ Gã bi nangyø ja'ĩ p'uya, bi zixpu 'buħra Pilato ra Jesús. ² Bĩ mahyø ja'ĩ ngue di yapra Jesús, ɛnyø ja'ĩ:

—Dĩ tĩnnbãhe n'na ra hya na ra n'yohu 'bucua, ngue di ts'onnbã yø mmũ yø ja'ĩ. I ɛmbi ngue hĩnguĩ ja ngue di unyø ja'ĩ'a ra mɛnyu ähra dast'abi 'bu'a

Roma. Xquet'a i mma ngue guehna ra Cristo na, i nne da ma ngue n'na ra dast'abi.

³ Ra Pilato bi 'yanna Jesús, bi 'yembi:

—¿Ua gue'e ra dast'abi'i yø judío?

Mi dahra Jesús, bi 'yembi:

—Ahá, go guecá tengutho ra hya guí mmana —bi 'yembi.

⁴ Ra Pilato bi 'yembyø hmu yø mmäcja, da guehmi'da yø ja'i:

—Hin tema ts'oqui dí tinnbá na ra n'yohu 'bucua —bi 'yembi.

⁵ Pe yø ja'i mahombi 'yena:

—Nuna ra hya xännbate p'u ja ra häi Judea na, di ts'onyo ja'i na ra hya na.

Bi fa'a Galilea xännbate ra hya, asta søcua ya.

Bi ts'ixpu 'buhra Herodes ra Jesús.

⁶ Mi 'yohra Pilato na ra hya mmanyø ja'i, bi 'yännbaya ngue'mø ra mmengu p'u Galilea na ra Jesús. ⁷ Nu'mø mi xi p'uya ngue ja ra mmengu p'u, bi menbá na ra Herodes mi ndast'abi p'u Galilea. Porque ra Herodes, nu'u yø pa'u, mi 'bup'u Jerusalén. ⁸ Ra Herodes, nu'mø mi nu ra Jesús, emmei di johya. Porque ya rá ya'atho yø pa i nne da nu, ngue øde te mmanyø ja'i t'embi øtra Jesús. Mi tømí ngue da nurpi tema milagro da 'yøt'e. ⁹ Xangu yø nt'änni bi 'yørpe, pe ra Jesús hinte ga ndatho. ¹⁰ Xquet'a 'bup'u yø hmu yø mmäcja 'nēhyø xännbate ngue ra ley. Di yapí hin'y'u p'u rá nze guí. ¹¹ Nuna ra Herodes co 'nēhyø soldado xquet'a hmbi nu manho ra Jesús. I thenthó, bi heta n'na rá he mazihotho tengutho rá he n'na ra dast'abi. Ra Herodes mahombi menhna Jesús, i map'u 'buhra Pilato. ¹² Madague'a madí nsahmi m'met'o ra Pilato ra Herodes, pe bi n'amigo m'mefa.

Ya nts'änni ngue da tho ra Jesús.

¹³ Nuna ra Pilato bi peti gátho yø hmu yø mmäcja, gátho yø ts'at'abi, gátho mi'da yø ja'i. ¹⁴ Bi 'yembi:

—Ya guá singahu ua na ra n'yohu 'bucua. Guí emhmu ngue di ts'onyo ja'i. Pe ni hmi ni dáhu hapu dí änni, 'nē guí nuuhu ngue hin tema ts'oqui dí tinnbabi ngue'a te gni yaphu. ¹⁵ Ni xinga guehra Herodes ngue xtabá ndinnba rá ts'oqui, porque bi costho hombi 'yēcua. Ja guí nuuhu p'uya ngue hin tema hya dí nēquí para ngue da t'embi ja te rángue'a ngue da tho. ¹⁶ Nugá ga manda ngue da 'bei, pe ga thøgue.

¹⁷ Ra Pilato i ja ngue da 'yøt'e te ra costumbre ja yø ja'i, nu'mø ra ngo ngue ra pacua, pa mathøgue n'na ra ofádi. ¹⁸ Gátho yø ja'i p'uya, bi muhra mafi, i ena:

—Nuna ra Jesús da tho na. Go dami thøhra Barrabás.

¹⁹ Pe nuna ra Barrabás, guehna n'na nc'ei mi ofádi ngue ra 'yøt'i sai, 'nē ra hyote p'u ja ra hnini. ²⁰ Ra Pilato hombi xihyo ja'i ngue da zá di thøhra Jesús.

²¹ Pe yø ja'i p'uya, man'na nts'edi ga mafi, i ena:

—Da guatra pont'i. Da guatra pont'i ra Jesús.

²² Rá hyu ndi p'uya, bi 'yenna Pilato:

—¿Pe tema nts'o xa 'yø'na p'uya? Nugá hin tema ts'oqui di tinnbi ngue da t'embi da tho. Nugá ga manda da 'bei, pe ga thøgue.

²³ Pe yø ja'i hingui säya ngue mafi, ädi ngue da ma macuati ra pont'i ra Jesús. Nu'a ga mahyo ja'i co 'nē'u yø hmu yø mmäcja, bi nja'a te ädi. ²⁴ Ra Pilato p'uya bi zänni ngue di nja'a te mmanyø ja'i. ²⁵ Bi ma mathøgue na ra Barrabás xi manyø ja'i ngue di nthøgue. Guehna xi jot'i ngue ra 'yøt'i sai 'nēhra hyote na. Go bi ndá na ra Jesús, i hnepe ngue da tho p'uya.

Ya cuatṛa pont'ī rā Jesús.

²⁶ Nu'mø mī ts'ixrā Jesús ngue dā tho, bī nthēui p'ū ja rā 'yū n'na rā n'yohū xpi 'yēhrā 'bēfi nī hū ngue rā Simū, rā mmēngu Cirene. Go bī njapi bi duxrā pont'ī nā p'ūya, nī 'bēfatho p'ū nī ma rā Jesús.

²⁷ Pē xāngu yō ja'ī bi dēnnī. I ma'a nts'onī yō xisu, tū yō mmāi ngue te da thohra Jesús. ²⁸ Pē bi hyētyō ja'ī rā Jesús, bi 'yēmbi:

—Ague gyō xisu guī 'bēhmū ua Jerusalén, 'yo guī zomhmū conná ngueque. Sinoque damī nzonī ngue conná ngue'ahū 'nē conná nguehni basīhū.

²⁹ Porque dā 'yēhyō pa guī 'yēmhmū: Xanho 'bēi te'o hīnjo'o yō basi, ogue hīmbi hyā yō basi, ogue hīmbi sātate. ³⁰ Yō ja'ī p'ūya dā 'yēmbiyō t'ōhō: “Bá tǎgui, guī soxcahe”. Dā 'yēmbiyō nyūnī: “Damī cogbahe”, dā 'yēmbi. ³¹ A nūya ngue hīnte gādī aḫhū'a gādī amhmū ya, hague ngu rā n'ū dā tho'a ja rā ts'oqui 'mø.

³² Xquet'a nī ts'i yoho yō ts'oc'ēi ngue 'dap'ū dā duui rā Jesús. ³³ Mī zōmp'ū ja rā nyūnī guī hūtyō ja'ī ngue rā Njūyaxhmū, ja bī ma maçuati p'ū rā pont'ī rā Jesús. 'Nē'ū yoho yō ts'oc'ēi bī ma maçuati rā pont'ī, n'na rā n'yēi, n'na rā gāhā i gohī. ³⁴ Nu'mø emā cuati rā pont'ī rā Jesús, bi 'yēna:

—Mā Papá'i, damī pūnnā yō ja'ī 'bēcua, porque nūya hīngui padī te øtya —bi 'yēnā.

Yō soldado p'ūya bī ma rā tahā ngue to xtā rā tahā, gue'a dā gacā n'na xēqui rā he rā Jesús. ³⁵ Yō ja'ī 'bāp'ū p'ūya, i hētho. Nu'ū yō judío 'bet'o, i thenthō'ū, i ēnā:

—Mī mmānnū rā n'yohū ngue dā yanyō ja'ī. Pē dī nyānse ya, ngue'mø majuānī ngue guehnā rā thanhni Oja nūnā t'ēmbi rā Cristo.

³⁶ Yō soldado p'ūya, xquet'a thennī. Bi guat'i ngue bi unnā vino xā n'ixi da zi. ³⁷ Bi t'ēmbūya:

—Nu'mø gue'e rā dāst'abi'i yō judío, damī nyānse ya'mø.

³⁸ Nup'ū ja rā ya rā pont'ī, bi t'ot'a n'na rā letrero ngue ēnā: “Nūnā rā n'yohū 'bēcua, guehnā rā dāst'abi yō judío nā”. Rā letrero p'ūya, nt'ot'i connā hyā ngue rā griego, rā latín, rā ebreo.

³⁹ Nūnā n'na rā ts'oc'ēi ya cuarbū ja rā pont'ī p'ūya, xquet'a thennī, bi 'yēmbi:

—Nu'mø gue'e grā Cristo, damī nyānse ya'mø. 'Nēcā'be guī nyān'be p'ūya.

⁴⁰ Nu'a mān'na nc'ēi rā ts'oc'ēi bi 'yēmbrā amigo di yahni:

—Nu'ī nī xīngui sū Oja, conque ya guī tup'ū ja rā pont'ī ya. ⁴¹ Nūgūi ja te rāngue'a ngue dī sāui rā n'ū, porque di jutui'a te xtā øt'ui. Ya nī 'yup'ū'a te dī thohmī. Pē nūnā rā n'yohū 'bēcua, hīn temā nts'o xā 'yō'nā.

⁴² Bi 'yēnā m'mēfa p'ūya:

—Ague Jesús, nu'mø rā pa guī sōhō ngue guī mānda ua, guī mbēnguī.

⁴³ Mī dahra Jesús, bi 'yēmbi:

—Majuānī dī xi'i, nūya ya gā m'māhmī p'ū māhēts'ī ya.

Ya bi dū rā Jesús.

⁴⁴ Comā hūxyadi, bī mēdi bī m'mēxui gā rā xīmhai asta hyū nde. ⁴⁵ Rā hyadi bī m'mēxui. Nu'a rā ulu mī zāp'ū ja rā goxthi njā bi hyehmāde i gai ngue bi xet'i. ⁴⁶ Bi 'yēnā n'na rā hmafi rā Jesús, bi 'yēnā:

—Ague mā Papá'i, dādī fāt'a'ī mā tegā ya —bi 'yēnā.

Hōntho bī mān'a p'ūya, 'bēxpi dū. ⁴⁷ N'na rā capita ngue rā mmēngu Roma bī nū te bī nja, bi 'yēspabi Oja p'ūya, bi 'yēnā:

—Majuānī ngue nūnā rā n'yohū 'bēcua, hīn'yū rā ts'oqui nā.

48 Gä bī nū yō ja'ī mī 'bāp'ʰa te bī nja. Bī ma yō ja'ī p'ʰaya, pɛ pʰtyō tīya ŋue tū yō mməi. 49 Gātho'ʰa yō mpādīui rā Jesús, conyō xisu bá nɛxá Galilea ŋue tennī ha nī ma, yap'ʰtho bi 'bāi, gā hantho te bī nja.

Ya bī ma nt'āgui rā Jesús.

50 Mī 'bʰa' a n'na rā hoga n'yohʰa nī hū ŋue rā José, mī øt'e te gā mmamp'ʰa ja rā ley, rā mmɛngu p'ʰa ja rā hnīnī Arimatea ja rā hāi Judea. 'Nɛhna dī mǎnda p'ʰa ja rā nīja na. 51 Xquet'a 'nɛhna mī tø'mī ŋue dī mǎnda ua Oja. Janangue hīngui 'bʰai ŋue rā acuerdo'a te rā hya bi ts'ānnbʰa ha bī mpɛti yō ja'ī. 52 Nuna rā n'yohʰa nā, bī ma bá nyauī rā Pilato, bi 'yāpra nt'ɛdī ŋue da hyajpʰa ja rā pont'ī rā Jesús. 53 Mī hyajpʰa ja rā pont'ī p'ʰaya, bi 'uennbabi rá dō'yo rā Jesús co n'na rā sávana ŋue rā hoga ulu. Bi hyaxpʰa ja rā panteón xī ma nt'a mī p'ʰa bī ja n'na rā 'bido ŋue bá āgui. Nuna rā panteón, hīnjongui o. 54 Nde mbɛhī'a rā pa'a, ya da yatrā pa ŋue rā ts'āya.

55 Nū'ʰa yō xisu bá nɛxá Galilea ŋue bá n'youi rā Jesús, bī ma bá nū rā n'yāgui. Bī nū ha bi t'āgui. 56 Mī zøp'ʰa ja rā ŋu ya yō xisu, bi hocyō 'yɛthī mǎzihotho gā yūnī ŋue da goxrā ánima. Bī nsāya'a rā pa ŋue rā ts'āya p'ʰaya, porque gue'a dī mǎnda rā ley Oja'a.

24

Ya bi bɛnnate rā Jesús.

1 Mī hyaxā rā pa ndomingo, zi xudītho bī ma māhø'n'a yō xisu p'ʰa bī o rā Jesús. Bi hyaxyō 'yɛthī xi hoqui. Bī māhā mī'da yō xisu. 2 Mī zømp'ʰaya, bi dīnī ŋue ya n'nannī 'bɛnna do mī nnøpā nju'mī rā panteón. 3 Bi yət'ambo p'ʰaya, pɛ ya hīmbī dīmp'ʰa rā Jesús. 4 Bī nsu p'ʰaya, hīngui pādī te da 'yøt'e. Mī nū p'ʰaya, 'bāp'ʰa yoho yō anxe di yoxnī yō he. 5 I hɛmtho hāi'ʰa yō xisu ŋue ɛmmɛi sū. Yō anxe p'ʰaya, bi 'yɛmbī:

—¿Hanja ŋue guī homhʰa ua mǎnt'āgui'a ya 'bʰai? 6 Ya hīnjo'o ua, ya xa bɛnnate. Dāmī bɛmhʰa rā hya bi xi'ahʰa 'mø tobe mǎmbi 'bʰatā Galilea. 7 Conque bī mǎ ŋue rā N'yohʰa bī 'yɛ māhɛts'ī, mī ja ŋue da ma mǎdāpi yō ja'ī ja yō ts'oqui ŋue dī cuatrā pont'ī. Rā hyū pa p'ʰaya, dī bɛnnate.

8 Nū'ʰa yō xisu p'ʰaya, bi zo yō mməi nā rā hya xi mǎn'a m'met'o rā Jesús. 9 Nuya yō xisu 'mø mǎmbá pengbʰa ja rā panteón, nū'a te bá nū, bi xi'ʰa 'dɛ'mǎ'da nc'ɛi yō xādi rā Jesús. Bi xifi gātho mī'da yō ja'ī. 10 Nuya yō xisu bi hyaspabi rā hya ya yō xādi rā Jesús, guehna rā Maya Magdalena, 'nɛhra Juana, 'nɛhra Maya rá mamá rā Jacobo, 'nɛ hmī'da yō xisu p'ʰaya. 11 Pɛ nuya bi thaspa rā hya p'ʰaya, hīngui ɛc'ɛitho te mmānya yō xisu. Sinoque ɛntho: “Hantho loco ya yō xisu”, gue ɛmma ɛntho.

12 Pɛ rā Bedu bi bøn'āthi, bī ma n'nahmǎntho p'ʰa bī ja rā panteón. Mī zømp'ʰaya, bi hyɛt'ambo. Bī nū ŋue ya n'nannī 'bønnā ulu mǎnt'ɛ rā Jesús. Bī mengbʰa ha sāya p'ʰaya, pɛ dī 'yøtho hanja'a te xī nja.

Bī ntīmī p'ʰa ja rā 'yu yoho yō xādi rā Jesús ŋue mǎnī map'ʰa ja rā hnīnī Emaús.

13 Nū'a rā pa'a p'ʰaya, yoho yō xādi rā Jesús mǎnī map'ʰa ja rā hnīnī Emaús. Nuna rā hnīnī nā, dī nsocui Jerusalén como 'dɛ'mǎ'da kilómetro. 14 Mɛnte 'yo, mɛnte dī c'a'a te xī nja. 15 Nuna rā Jesús mī zā mī zādi, ya 'dap'ʰa nī n'yo. 16 Madague'a ŋue hɛtī, pɛ ɛnā te corpatho yō dā ŋue hīnda badī te'o nā rā Jesús. 17 Rā Jesús bi 'yānnbaya, bi 'yɛmbī:

—ζTeni 'be'a mā hya gadi nxihmi mēnte guí 'youi ua ja rā 'yu n'yø? Nu'p'ū nnā bēngā, enā gue tu ni mmāiui.

18 Nunā n'na nc'ei ni hu ngue rā Cleofas bi 'yēmbi:

—Gātho yø ja'i bā 'yo Jerusalén, gā pađi te bi nja mantenni pa. 'Nē go gui 'yēnā ngue hinguí pahya.

19 Mi dahra Jesús, bi 'yēmp'ū yaui:

—ζTema hya n'yø?

Nu'ū ts'o p'uya, bi 'yēnā:

—Xigue rā Jesús nunā rā mmēngu Nazaret. Guehna n'na rā n'yohū ngue rā pōngahya Oja, di nēqui ngue ja rā ts'edi ngue bi 'yøtyø milagro, 'nē ja rā ts'edi ngue rā hya bi mā. Porque bi nu manho Oja te bi 'yø't'e, da guehyø ja'i bi nu manho te bi 'yø't'e. 20 Di mmāngā'be ngue nu'ū yø hmū yø mmācja, da gue'ū mā hmūhū di manda p'ū ja rā nija, bi dā rā Jesús. Bi xizpū ja rā ts'ut'abi, ja bā ts'ānmbū ngue da dup'ū ja rā pont'i. 21 Pē nugāhe nmi ēngāhe ngue nunā rā n'yohū nā, guehna xta nyanyø judío nā. A nuyā, ya māngunde bi nja nā rā hya di xi'a'be ya. 22 Nu'ū 'da yø xisu 'da'igu mā nt'ēc'eihe, xā pijthogāhe. Porque xā mma mxuditho p'ū mambi o rā ánima. 23 Pē ya hīnjonxpā ndinī ngue di op'ū. Xpā mmēngbūya, xā xicje ngue xi nu yø anxē. A nu'ū yø anxē p'uya, i mma ngue ya 'bahna rā Jesús. 24 'Bexque'a p'uya, nu'ū 'da mā n'yohē xā mmap'ū mambi o rā ánima, pē xā ndinī tengutho rā hya xā mmānyø xisu. Pē rā Jesús ya hīnxa hnu nā 'nā.

25 Nunā rā Jesús bi 'yēmbi:

—ζUa hinguí ts'ū di 'yo ni mmāihū'a te rā hya i ja? ζUa hīnjam'mø guí øhmū para ngue guí 'yēc'ēihū'a te gā rā hya bi manyø pōngahya Oja? 26 ζUa hinguí pahmū ngue rā Cristo mi ja ngue dā zā rā n'ū hante ngue di ndast'abi ngue di manda ua?

27 Ya bi dū'mj bi xifi gātho'ū yø hya nt'ot'i p'ū ja rā Macā Libro ngue'a te gui c'a rā Jesús. Bi dūnnbābi'a te mmāmp'ū ja yø libro bi 'yotra Moisés. Bi sigue bi xi mi'da yø hya te gā nt'ot'i p'ū ja yø libro bi 'yotyø pōngahya Oja.

28 Nu'mø mi zømp'ū ja rā hniñi manj ma p'uya, rā Jesús bi 'yø't'e ngue enā xø nne dā thogui. 29 Pē nu'ū yø n'yohū p'uya, bi japi ngue di nsāya, bi 'yēmbi:

—Ma 'daua gā nsāyahū. Guí nnu ngue ya bi nde. Ya ni ma dā dahra nxui.

Bi yat'ambo rā ngu rā Jesús ngue di nsāya. 30 Mi mij'p'ū ja rā mēxa p'uya ngue di nsihmē. Bi hyacra thūhmē, bi ja māmāđi Oja. Bi xēmp'ūya, bi un'nā hup'ū ja rā mēxa. 31 Nu'a rā ora'a p'uya, bi xohyø n'yomfēni ngue bi bađi te'o. Pē 'bexpi m'mērpūtho rā Jesús. 32 Di n'yēmbi n'na ngu n'na p'uya:

—Pē uangui hurca mā mmāiui mēnte darā yahū gā rā 'yu, 'nē bi xicui tema hya nt'ot'i p'ū ja rā Macā Libro.

33 Ya hīnte mambi dø'mj. Bi mengui 'bexque'a, i ma Jerusalén. Bi dinī ngue ya xi mpeti'ū 'de'mā'da yø xādi rā Jesús co 'nē'ū mi'da yø n'yohū. 34 A nuyā xi mpeti p'uya, bi 'yēmbya ja bi zøhø:

—Majuani xā bēnnate rā Hmū n'yø. Ya xā nnu rā Bedu.

35 A nuyā ja bi zø p'uya, xquet'a bi mā te xi thop'ū ja rā 'yu. Bi mā ngue hinguí pađi te'o nā rā Jesús mēnte yaui, bi bađi, ja gue'mø mi xēnā thūhmē.

Ya bi zømp'ū 'bahyø xādi rā Jesús.

36 Mēnte tobe di yahniho'ū yo nc'ei, ngue mma te xi nu, mi dāmbēni p'uya, ya 'bāp'ū māde rā Jesús. Bi zēngua p'uya, bi 'yēmbi:

—Dā hyu ni mmāihū ya —bi 'yēmbi.

37 A nu'ḥ yø xādi p'ḥya, di fetyø mm̄ai ngue sū. I ɛnā ngue rā 'yø'a hɛti. 38 Pe rā Jesús bi 'yɛmbi:

—¿Hanja ngue guí sūhḥ? ¿Hanja ngue guí ɛmhḥa ngue ḥimma juani dí 'bæcā ua? 39 Dam̄i nurcahḥ mā 'yɛ 'nɛhḥa gua. Guí nnuhḥ ngue xquecthocā. Dam̄i thānjḥ n'namhḥa guí nnuhḥ ngue guēcā. A nu'ā rā 'yø, rā ndāhitho'a, ḥin'yḥ rā do'yo'a. Pe nugā guí nnuhḥ ngue drá ja'i.

40 M̄i juadi bi xi'a ngu'a p'ḥya, bi 'yutyø 'yɛ 'nɛhyø gua ha bj mɛ yø clavo. 41 Pe nu'ḥ yø xādi ḥinga ɛ'ɛc'ɛi xanho, ngue'a gui johya 'nɛ ɛnā sudyø n'yomfɛni. Pe rā Jesús bi 'yɛmbi:

—¿Ua ḥinguí ts'ḥ ua te gā sigā ts'ḥ? —bi 'yɛmbi.

42 Bi unna n'na xɛqui rā huā ngue nthaxi p'ḥya, 'nɛ bi unna n'na mhmɛ rā t'afi t'asa. 43 Bi hyamp'ḥya, yø hm̄i yø dā yø xādi p'ḥ ha bi zi. 44 Bi 'yɛmbḥya:

—Nunā te dá thocā ya, guehna rā hyā ya xtā xi'ahḥ m'mɛt'o nā. Ya xtā xi'ahḥ ngue m̄i jatho di nja'a te nt'ot'i p'ḥ ja rā Macā Libro. Porque rā Moisés co 'nɛ'ḥ m̄i da yø pøngahyā Oja, bi 'yot'a te ja ngue gā thocā, xquet'a ngu'a mmamp'ḥ ja yø Salmo.

45 Bi xoipa yø n'yomfɛni p'ḥya, ngue dā din̄i te mmamp'ḥ ja rā Macā Libro.

46 Bi 'yɛmbḥya:

—Ya ngu'a nt'ot'i ngue ra Cristo i ja ngue dā tho. Rá hyu pa p'ḥya, di bɛnnate p'ḥ dā nt'āgui. 47 Guehna rā hyā dā thaspabi yø ja'i 'bui ndap'ḥ bi zā yø nación, connā nt'ɛdi rā Jesús, nu to dā hyɛp'ḥ rā nts'o gā 'yo, di punnbabi yø ts'oqui. Pe rá m̄iditho dā manna hyā p'ḥ Jerusalén. 48 Nuyā, go gui xihḥa yø ja'i nā te gā nuhḥ dá thocā ya. 49 Nunā rā hyā bi yat'ahḥ mā Papāgā, gā ma penhnā naya. Pe 'yogui 'uehḥa ua ja rā ḥnin̄i Jerusalén asta gue'mø bi n'na'ahḥ rā ts'edi di 'yɛ mahɛts'i, ya guí mmāhā p'ḥya.

B̄i ma mɛhɛts'i rā Jesús.

50 Bi ḡj̄p̄a m̄i 'buhyø xādi rā Jesús, i map'ḥ jonna ḥnin̄i Betania. Bi macyø 'yɛ p'ḥya ngue di japi. 51 Mɛnte di jap'ḥya, hɛtho ha i nangui, bi ma mahɛts'i.

52 M̄i juadi bi danne'ḥ yø xādi, bi mengui, i ma Jerusalén. Janjuani ngue di johya. 53 N'na pa ngu n'na pa, i pa nija ngue bađi ja mammađi Oja.

Ra Xuua

Nana ra Xuua, ja ua yø hya bi 'yo't'i ngue te bi 'yøtra ra Jesucristo.

Rá Ts'unt'u Oja øt'e ngue fadi hanja Oja.

¹ Nuna rá Ts'unt'u Oja guehna øt'e ngue fadi hanja Oja na. Ya mi 'bu'mø mi nhohra ximhäi. 'Dap'u 'buhmi Oja, pe 'nehna Oja na. ² Hante ngue di nhohra ximhäi, ya rá n'youi Oja. ³ Go bi hoqui gátho yø cosa ja na, tengutho bá ne Oja ngue bi nja. Nu hangu yø cosa ja ya, hin'yü n'na ra cosa ngue hinxti hoqui.

⁴ Nuna go bádi unna 'da'yo te na. Guehna xojpa yø mmái yø ja'i ngue da bádi ndana majuaní. Nuna bádi unna 'da'yo te, tengutho n'na ra nyot'i ngue xojpa yø mmái yø ja'i. ⁵ Nu ra nyot'i di yorbü ja ra 'bexui, pe hingui hátra 'bexui di 'berpabi'a gui yot'i.

⁶ Nuna Oja, bi menhna n'na ra n'yohü ni hu ngue ra Xuua. ⁷ Bi menhni ngue da xihyø ja'i te'o na da xojpa yø mmái yø ja'i. I nnepe ngue guehna da 'yec'ei gátho yø ja'i na. ⁸ Nuna ra Xuua, hinga guehna ja ngue da xojpa yø mmái yø ja'i na. Sinoque bi 'benhni ngue da xihyø ja'i ndana da xojpa yø mmái yø ja'i. ⁹ Nuna bi zøcua ja ra ximhäi, guehna majuaní ngue xojpa yø mmái gátho yø ja'i na.

¹⁰ Nuna rá Ts'unt'u Oja bi m'mæcua ja ra ximhäi. Madague'a ngue go bi hocra ximhäi na, pe himbi bahyø ja'i te'o na. ¹¹ Bi m'mæp'u ja rá häi, pe himbi nu manho yø mmengüh. ¹² Pe nuya to gä bi nu manho, 'ne bi 'yec'ei ngue guehna ra Yante na, guehya bi unna nt'edi bi gohi ngue yø basi Oja ya. ¹³ Nu'a i gohi ngue yø basi Oja yø ja'i, himma 'da'yo 'bui tengutho ga 'bahyø basi yø ja'i, ogue dra ja'itho xtä nnepe ngue bi njap'u. Sinoque guesε Oja bi ne bi 'yøt'e ngue yø basi yø ja'i.

¹⁴ Nuna øt'e ngue fadi hanja Oja ya, bi nja'i na. Bi m'mæcua dí 'buhmü. Pe dá nuhe ngue maguesε. Maguesε porque rá 'dants'unt'u Oja. Gä majuaní te bi mä, 'ne hinha rá nzeGui di mahyø ja'i. ¹⁵ Nuna ra Xuua, bi xihyø ja'i te'o na, bi 'yembj:

—Nuna ya, guehna nmi mmängä m'mæt'o naya. Porque ya xtä mangä ngue dí εna: “Nuna da ep'u m'mefa, man'na tate na ngue nugä, porque hante ngue ga m'mæcä, ya mi 'buhna”.

¹⁶ Nu'a te gä bádi uní, gä di tocagahü. Bádi thijpatho rá mate bádi uní hinha rá nzeGui. ¹⁷ Conná guehra Moisés bi fahrá ley Oja. Pe conná guehra Jesucristo bi fahrá mate Oja, 'ne bi fahna ra hya majuaní. ¹⁸ Nuna Oja hinjamø to di nnu na. Hønt'a rá 'dants'unt'u Oja bi 'bap'u bí 'buhrá Papá, go bi mä hanja Oja na.

Ra Xuua nuna bi 'yøtra nxixya bi mä hanja na ra Jesucristo.

¹⁹ Nu'u yø judío 'bet'o p'u Jerusalén bi menhyø mmäcja bi me yø n'yohü ja yø 'befi p'u ja ra njja. Bi map'u 'buhra Xuua ngue bá änni te'o. ²⁰ Ra Xuua p'uya, njuantho bi mä, bi 'yεna:

—Hinga guecä na ra Cristo bá εx Oja ngue di ndast'abi —bi 'yεna.

²¹ Mahømbi 'yänbaya, bi 'yembj:

—¿Pe te'o'i p'uya? ¿Ua gue gue'e na ra pøngahya Elías?

Mi dahra Xuua p'uya, bi 'yembj:

—Hinga guecä.

Bi 'yänni mahøn'a p'uya, bi 'yëmbi:

—Masque gue'e na ra pøngahya ja ngue da εcua 'mø —bi 'yëmbi.

Bi 'yëna mahøn'a p'uya:

—Hìn'na.

²² Bi t'ëmbaya:

—Pe ζte'o'i p'uya? Damì xicje n'namhma ga haspahe ra hya'u to xpä mænngahe. Damì ma te'o'i.

²³ Mì dahra Xuua, bi 'yëna:

—Go guecä na bi mmanna pøngahya Isaiäs ngue bi 'yëna: “Dì m'ma'a n'na nc'ëi ngue nts'edi di manna hya p'u ja ra dapo. Da 'yëna: Damì nsähu ya, porque ya ni ma da εp'u ra Hmu”, bi 'yëna.

²⁴ Nuya yø n'yohu bi ma bá nyau ra Xuua, guehya yø m'menhnì yø fariseo ya. ²⁵ Mahømbi 'yänbaya, bi 'yëmbi:

—ζPe hanja ngue guí øtra nxixya 'mø ngue hinga gue'e na ra Cristo, ni xingrá Eliäs, ni xingrá pøngahya di xi'i?

²⁶ Mì dahra Xuua, bi 'yëmbiyø ja'i:

—Nugä di øtra nxixya conna dehe. Pe nuua di 'buhmu, 'yo ua n'na nc'ëi ngue hingui fadi te'o. ²⁷ Nugä dá 'bet'o, pe nuna di xi'ahu da εp'u m'mefa na. Man'na tate na ngue nugä. ζHaru gue ga sacä tengu na?

²⁸ Gä guehya yø hya ja ua bi manna Xuua p'u ja ra hnini Betábara, man'na nguadi ra dathe Jordán mambi øtra nxixya.

Bi manna Xuua te'o na ra Jesús.

²⁹ Mì hyaxpaya, bi nu ra Xuua ngue mmap'u ra Jesús da zømp'u ha 'bäi. Bi xihyø ja'i p'uya, bi 'yëmbi:

—Nuna ra n'yohu bá εcua ya, guehna da hnøpa 'bøt'e naya. Tengutho ra de'yo thop'u ja ra nija ngue pa m'møt'e, di njarbu na. Porque guehna bá pen'Oja na, ngue di hojpa yø ts'oqui yø ja'i 'bui gä rá nguñi nximhäi. ³⁰ Guehna dá mmangä 'mø di xi'ahu naya ngue di éna: “Nugä dá 'bet'o, pe bá εp'u man'na ra n'yohu tate ngue nugä. Porque hante ngue ga m'macä, ya mi 'buhna”.

³¹ Nugä xquet'a hinmi pacä te'o na t'ëmbi ra Cristo, pe bá 'benngui ngue ga xixyabi yø ja'i, 'ne ga japi gátho yø judío ngue da badi te'o na ra Cristo.

³² Mahømbi 'yëna Xuua:

—Dá nugä ra Espíritu Santo bí 'yë mahets'i tengutho n'na ra paloma ngue bi zøp'u 'bahra Jesús ngue di n'youi. ³³ Nugä tobe hinmi pacä te'o na ra Cristo, pe nu'mø mambá 'benngui ngue ga xixyabi yø ja'i conna dehe, Oja bi 'yënguì: “Nuna ra n'yohu guí nnurpi ngue da zøhra Espíritu Santo p'u ja ra ya, guehna dá japyø ja'i ngue di hatra ts'edi ra Espíritu Santo na”, bi 'yënguì. ³⁴ Nguna dá nugä ya, janangue dadi jagä majuani ngue guehna rá Ts'ant'u Oja na.

Yø madi xädi ra Jesús.

³⁵ Mì hyaxpaya, mahøn'a 'bur'u ra Xuua n'youi yoho yø xädi. ³⁶ Nu'mø mi nu ngue bi thop'u ra Jesús, ra Xuua bi 'yëna:

—Nuna bá εcua ya, guehna bá pen'Oja ngue da nøpa 'bøt'e yø ja'i na, tengutho ra de'yo thop'u ja ra nija ngue pa m'møt'e.

³⁷ Nuna ra hya bi manna Xuua, mi zä mi 'yø'u yoho yø xädi, bi denna Jesús.

³⁸ Ra Jesús bi nyëguì, bi nu ngue ni thenni. Bi 'yëmbya ni denni:

—ζTe guí hommi ya?

Nu'u ni denni bi 'yëmbi:

—Ague grä xänbäte, ζharu guí säya?

³⁹ Mì dahra Jesús, bi 'yëmbi:

—Ma ga mmähä, ga ut'au.

Bi me p'uya, bi 'yuti haru säya. Nu'a ra ora'a, ya mmap'u 'det'a xudi. Pe ja bá the'inde p'u bi zoni.

⁴⁰ Nunä n'na nc'ei bi 'yode te mmanna Xuua, bi denna Jesús, guehna ra Andre rá n'yohu ra Bedu na. ⁴¹ Nunä ra Andre 'bexpi ma bá honná n'yohu Bedu. Bi 'yembi:

—Dá t'ingá'be ra Mesías —bi 'yembi.

Nunä ra Mesías i nne da ma ngue guehna ra Cristo bá ex Oja ngue di ndast'abi. ⁴² Nunä ra Andre p'uya, bi zixrá n'yohu p'u 'buhra Jesús. Pe mi nu ra Jesús, bi 'yembi:

—Gue'e grá Simu, rá ts'ant'u'i ra Jonás. Nuya gdi hu ngue grá Cefas, 'ne gdi Bedu ya.

Ra Jesús bi zixra Lipe cona Natanael.

⁴³ Mi hyaxp'uya, bi map'u ja ra hai Galilea ra Jesús. Hante ngue da ma, bi nthui ra Lipe, bi 'yembi:

—Ma ga mmep'u ga mmagá ague Lipe.

⁴⁴ Nunä ra Lipe, ra mmengu p'u ja ra hniñi Betsaida. Xquet'a ra mmengu p'u na ra Andre 'nehra Bedu. ⁴⁵ Nunä ra Lipe bi ma bá honná Natanael. Bi 'yembi:

—Dá t'ingá'be na ra n'yohu mmamp'u ja ra Maca Libro bi 'yotra Moisés da gue'u mi'da yø pøngahya. Guehna rá ts'ant'u'i ra José, nunä ra Jesús ra mmengu Nazaret.

⁴⁶ Mi dahra Natanael, bi 'yena:

—Xip'u Nazaret, ¿ua da zá da pømp'u n'na nc'ei ngue xtanhø?

Bi 'yenna Lipe p'uya:

—Gue mmexa gui nnu.

⁴⁷ Mi nu ra Jesús ngue mmap'u ra Natanael da guarbu 'bui, bi 'yembuya:

—Ya gui nnuhu ya, bá ecua n'na ra judío ngue majuaní xanho te ga 'yo, 'ne hinga f'hnitho.

⁴⁸ Ra Natanael bi 'yannb'uya, bi 'yembi:

—¿Hague go gni paqui?

Mi dahra Jesús, bi 'yembi:

—Conque nu'mø tobe himmani zo'i ra Lipe ya, dí nnu'i 'mø gui 'bup'u 'bähra za ngue ra igo.

⁴⁹ Bi 'yenna Natanael:

—Ague grá xannbate, gue'e rá Ts'ant'u'i Oja. Gue'e rá dast'abi'i yø judío.

⁵⁰ Mi dahra Jesús, bi 'yembi:

—Hønt'a gui 'yec'eigu'a ya, ngue dí xi'i ngue dí nnu'i 'mø gui 'bup'u 'bähra igo ya. A nuyá, man'na xanhenni yø cosa gui nnu ya, para ngue man'na gdi padí xanho te'ogä.

⁵¹ Mahømbi 'yenna Jesús:

—Majuaní dí xi'ahu, gui nnuhu ngue da xohra c'amahets'i ya. Yø anxe Oja p'uya, ni ma ni 'yep'u 'bähra N'yohu bí 'yē mahets'i.

2

Bi nja n'na ra nthati p'u ja ra hniñi Caná.

¹ Rá hyu pa p'uya, bi nja n'na ra nthati p'u ja ra hniñi Caná ngue ra hai Galilea. Xquet'a bi m'mup'u ja ra nthati rá mamá ra Jesús. ² Xquet'a bi ma mambita ra Jesús conyø xädi, ngue bi map'u ha bi nja ra nthati. ³ Mi guahra vino p'uya, bi 'yembrá mamá ra Jesús:

—Bi guahra vino —bi 'yεmbi.

⁴ Ra Jesús bi 'yεna:

—Ague mamá, ¿hanja ngue go guí xic'a ya? Porque tobe hinguí sonna ora ngue temá hmεya ga øt'a.

⁵ Pε rá mamá ra Jesús bi 'yεmbyø ja'i nu'u 'uíte:

—Damí 'yøt'e te gá da xi'ahú nη —bi 'yεmbi.

⁶ Mí jar'ú 'dato yø mamohi ngue yø do. Gue'u di usa yø judío'u ngue po ra dehe ga nxu'yε yø ja'i. N'na ngu n'na'u p'uya háti goho 'däte ogue n'na ciento litro ra dehe. ⁷ Ra Jesús bi 'yεmbyø 'uíte:

—Damí 'yushú ra dehe ya yø mamohi ja ua —bi 'yεmbi.

Bi yúspuya. ⁸ Ra Jesús bi 'yεmbi mahøn'a:

—A nuyá, hyaspaui zits'u ra mmεnnigu ya, ngue da zá.

Bi hyaspabi p'uya. ⁹ Ra mmεnnigu p'uya, bi zá ra dehe ya xi gohi ngue ra vino. Pε hinguí padí ha bá tha ra vino. Nu'u to bá há ra dehe go padí hanja'u. Ra mmεnnigu p'uya bi zohná novio. ¹⁰ Bi 'yεmbi:

—Gátho yø ja'i, rá mæditho di un'a ra vino xanho. Pε nu'u to si ra vino 'mø ya bi zi xangu, ya di un'na ra vino hinga njuani p'uya. Pε nu'i, man'na gue go xcá pεstho ra hoga vino ngue rá nεzgui.

¹¹ Nuna ya guehna rá mædi ra milagro bá ørbu ja ra hnini Caná ngue ra hái Galilea ra Jesús. Ja bi nεqui p'u ngue maguesε ra Jesús. Nu'u yø xádi p'uya, man'na bi 'yεc'ei ngue guehna ra Cristo na.

¹² M'mæfa p'uya, bi map'u ja ra hnini Capernaum, ni n'youi rá mamá, co 'nεhyø n'yohu, conyø xádi. Ja bá m'map'u njammí pa p'uya.

Ra Jesús bi 'yet'u mi mpá p'u thinnija.

¹³ Ya xmanguerpatho di nsännigo yø judío ngue ra pascua. Ra Jesús bi ma Jerusalén. ¹⁴ Nup'u thinnija p'uya, bi dimp'u'u mi pá yø ndani 'nεhyø dε'yo, 'nεhyø paloma. Hup'u ja yø nthuts'i'u di pøspa yø mεnyu yø ja'i yap'u ni 'yεhε.

¹⁵ Mí nu te jar'u, bi fut'a n'na ra nthahí ra Jesús ngue bi hyøn'athi gátho'u mi mpá p'u thinnija. 'Da i mε yø dε'yo 'nεhyø ndani. Nu'u mædi páhyø mεnyu p'uya, bi c'uaspabi yø mεnyu, bi 'yennba yø mεxa. ¹⁶ Nu'u yø mãpaloma p'uya, bi 'yεmbi:

—Damí jæcui ya te ja ua. 'Yo guí nnøpa täihu ua ja rá ngu mã Papágä.

¹⁷ Nu'u yø xádi p'uya, bi zo yø mmæ'a te nt'ot'i p'u ja ra Mãca Libro ngue εna: "Mã ga 'becä mã te ngue dí nnu mãnsugä ni ngu".

¹⁸ Nu'u yø hmu yø judío p'uya, bi 'yørpa ra nt'änni, bi 'yεmbi:

—¿Temá milagro guí 'yurcahe n'namhma ga pacáhe ngue'mø majuaní Oja di 'da'i ra nt'edi'a te guí øt'e?

¹⁹ Mí dahra Jesús, bi 'yεna:

—Damí hyømhmú hái ra nija ja ua, 'nε nhyu patho gdá høcä mahøn'a.

²⁰ Nu'u yø hmu yø judío p'uya, bi 'yεmbi:

—Nyote ma'dato njeja i nangra nija ja ua, 'nε go guí 'yεna ngue nhyu patho gdi hoqui mahøn'a.

²¹ Pε nu'a ra nija bi manna ra Jesús, gue'a rá do'yo bi mã ngue da thømmi.

²² Janangue nu'mø mí bεnnate p'u bi ma nt'ägui ra Jesús, bi zo yø mmæi yø xádi'a te xi xifi. Bi bađi ngue majuaní na ra hyá mmanna Mãca Libro p'uya, 'nε'a te xi manna Jesús.

Ra Jesús parpabi yø n'yomfeni yø ja'i.

²³ Nuna ra Jesús ya 'bup'u Jerusalén gä i nja ra ngo ngue ra pascua. Xangu yø ja'i bi 'yεc'ei ngue guehna ra Cristo na, porque nnu yø ja'i ngue hinjondá zá

da 'yot̄yø milagro øtra Jesús. ²⁴ Pɛ nuna ra Jesús h̄indi unna mm̄ai ya yø ja'í ya, porque ḡa patho te mb̄enyø ja'í. ²⁵ H̄imma hyoni to da xifi te ja rá n'yomf̄eni ra ja'í, porque pase te ja rá n'yomf̄eni n'na ra ja'í.

3

Ra Nicodemo bi nyai ra Jesús.

¹ Bi m'm̄'a n'na ra n'yoh̄a ngue ra fariseo ni hu ngue ra Nicodemo. Guehna n'na rá hmu yø judío na. ² Bi ma n'na xui na ra Nicodemo bá nyai ra Jesús. Bi 'yɛmbi:

—Ague gr̄a x̄annbate, dí pac̄ahe ngue bá p̄en'na'í Oja ngue gui nx̄anngahe. Porque h̄injonda z̄a da 'yot̄yø milagro gui øt'e ngue'mø h̄inguí n'youi Oja.

³ Mi dahra Jesús, bi 'yɛmbi:

—Majuani dí xi'í, ngue ra ja'í h̄imma 'da'yo di m'm̄ai, h̄inda z̄a da zo rá 'ye Oja.

⁴ Ra Nicodemo bi 'yänni ha ránja ra hya, bi 'yɛmbi:

—Pɛ xina ra hya gui mma, ¿ha di njapi? ¿Ua da z̄a ngue ma'da'yo h̄ondi m'm̄'a n'na ra daja'í? ¿Ua da z̄a h̄onda yarba ja rá mm̄ai rá mamá ngue ma'da'yo da mi?

⁵ Mi dahra Jesús, bi 'yɛmbi:

—Majuani dí xi'í, jatho ngue da ma maxixyabi ra ja'í cona dehe 'nehra Espiritu Santo di unna 'da'yo te, janangue da zo rá 'ye Oja ra ja'í. ⁶ Numø ja bi mihra basi ra ja'itho rá papá, xquetho ngue ra ja'itho ra basi. Pɛ para ngue ma'da'yo di m'm̄ahra ja'í, h̄ondra Espiritu Santo da z̄a da 'yøt'a. ⁷ Yo gadi 'yøtho na ra hya dí xi'í. Gátho yø ja'í ja ngue ma'da'yo di m'm̄ai. ⁸ Gui padí ngue ndap'u bi z̄a 'yo ra ndahi, nup'u go nne di ma. Gui øde ngue di hi, pɛ h̄inguí padí ha ni 'yɛɛ, ni x̄inguí padí ha ni ma. Njarbatho na ra Espiritu Santo di unna 'da'yo te ra ja'í ya, h̄indi n̄equi.

⁹ Mi dahra Nicodemo, bi 'yɛmbi:

—H̄indí pac̄a hanja na ra hya gui mmana.

¹⁰ Mi dahra Jesús, bi 'yɛmbi:

—Go gr̄a x̄annbate p'u 'bahyø judío, 'nɛ h̄inguí pahna ra hya dí xi'í ya. ¹¹ Majuani dí xi'í, di mmanḡahe'a te dí pahme. Nuna te dí nnuhe, guehna dadi jahe majuani na. Pɛ h̄inguí ɛc'ɛih̄a te dí mmanḡahe. ¹² Xi'mø ngue di mmanḡa ya yø hya ja ngue di nja ua ja ra x̄imh̄ai, 'nɛ h̄inguí ɛc'ɛigah̄u, ¿goma gue'mø ḡa xi'ah̄a te bi ja mah̄ets'í gui 'yɛc'ɛigah̄u?

¹³ H̄injon xp̄a mmengb̄a mah̄ets'í, h̄inda h̄ondra N'yoh̄a bí 'yɛ mah̄ets'í da z̄a da ma te bí jap'u, porque ja rá ngump'u'a. ¹⁴ Nup'u ja ra dapo, ra Moisés bi hoca n'na ra c'ɛya ngue ra t'ɛgui, bi 'b̄a'm̄a n'na ra za bi 'yets'í. Di njarbatho ra N'yoh̄a bí 'yɛ mah̄ets'í ya, i ja ngue da ma 'b̄a'mi ra pont'í di ncuat'í. ¹⁵ Ja da thop'u, n'namhma ngue nu te'o gátho da 'yɛc'ɛi, h̄indi m'm̄edi, sinoque di nja ra 'da'yo te para z̄antho.

Nuna Oja di mahyø ja'í 'bucua ja ra ximh̄ai.

¹⁶ Janjuani ngue di ma Oja yø ja'í 'bucua ja ra x̄imh̄ai. Janangue bá p̄enhua rá 'dants'ant'u ngue da du, n'namhma ngue nu to ḡa da 'yɛc'ɛi na, h̄indi m'm̄edi, sinoque di nja ra 'da'yo te para z̄antho. ¹⁷ Nuna Oja, h̄imbi b̄enhna Ts'ant'u ua ja ra x̄imh̄ai ngue da m̄enhna castigo yø ja'í. Sinoque bá p̄enhua ja ra x̄imh̄ai ngue da yanyø ja'í.

¹⁸ Nu to ḡa ɛc'ɛibi rá Ts'ant'u Oja, ya h̄inda ma ra castigo. Pɛ nuya yø ja'í h̄inguí ɛc'ɛi, ya da ma ra castigo ngue h̄inguí ɛc'ɛibi rá 'dants'ant'u Oja.

19 Porque rá Ts'ant'u Oja bá εcua ja ra ximhäi, a nuya yø ja'i hinguí εc'ei ya, gue'a di ma məsentencia yø ja'i'a. Tengutho n'na ra nyot'i di nequi gátho yø cosa, njarbutho naya, bi japi bi bahyø ja'i ngue ja yø ts'oqui. Pε hinguí nnu manho yø ja'i nuya sifi ngue ja yø ts'oqui, porque xants'o te øt'e. 20 Nu to gá øtra nts'o hinguí nnepe da fadi te øt'e. Janangue hinguí nnu manho brá Ts'ant'u Oja, 'ne hinguí nne da guarbua ha ya. 21 Pε nuya yø ja'i 'yo manho, cuarbua ha ya rá Ts'ant'u Oja. Porque nnepe da fadi ngue gue'a rá pähä Oja ørpabi yø ja'i.

Nuna ra Xuua bi 'yøtra nxixya, høn'a mma hanja ra Jesús.

22 M'mefa p'uya, bi mähä yø xädi ra Jesús, i mpa p'u ja ra häi Judea. Ja bá m'map'u njammí pa, ja bi ma maxixyabi p'u yø ja'i. 23 Nuna ra Xuua xquet'a mi øtra nxixya p'u ja ra häi Enón, ha di ntøt'ui ra häi Salim, porque xangu yø dehe pop'u. Ja bi ep'u yø ja'i ngue di xixyabi. 24 Tobe him maní ma fädi ra Xuua mø mi nja naya.

25 Nu 'da yø xädi ra Xuua, bi njun'mahyauí 'da yø judío ngue ndana man'na xanho ra nxixya øt'e. 26 Bi ma da xihra Xuua p'uya, bi 'yembí:

—Ague grá xänbäte, nuna ra n'yohu gá man'a m'met'o, guehna gá nyaui na man'na nguadi ra dathe Jordán, nuya gá ni map'u yø ja'i badi xixyabi ya.

27 Bi 'yenna Xuua p'uya:

—Nuna Oja, ya xpá nzännbi n'na ngu n'na ndana gue'a tate ngue mi'da. 28 Ya gá 'yøsehu te dá mangä m'met'o, ngue hinga guecä drá Cristo bá εx Oja ngue di ndast'abi. Sinoque bi ma ma'bet'ogä hante ngue da ε'a. 29 Xi'mø ja ngue di nthata n'na ra n'yohu, da ma ra hmute p'u 'bührä ndø. Nu'a rá amigo ra n'yohu p'uya, 'bäp'u ngue øde te mma, di johya ngue ya da me rá ndø ra hmute. Di njadä p'uya, dadi johya ngue di ma yø ja'i p'u 'bührä Jesús. 30 A nuna, man'na di bahyø ja'i ngue tate na, nugä man'na gdä cocä häi.

Bi manna Xuua ngue bi 'ye mahets'i ra Jesús.

31 Nuna bi 'ye mahets'i, tate na ngue gátho. A nu ra ja'i ngue ra mmengu ua ja ra ximhäi, ya ra mmengu ua'a, 'ne mmanyø cosa ja ua ja ra ximhäi. Pε nu'a bi 'ye mahets'i tate'a ngue gátho. 32 'Ne i mma te bi nnu'p'u mahets'i. Nu'a ra hya bi øde, gue'a mman'a. Pε hinjongui εc'ei na ra hya i mma. 33 Pε nuya yø ja'i bi 'yεc'ei na ra hya na, guehya haxa njuani ngue majuaní te bi man'Oja conná guehna ra hya øde i hma. 34 Nuna ra Jesús bá pen'Oja, rá hya Oja mmana. Hinha rá nze'gui di hatra ts'edi ra Espiritu Santo ra Jesús. 35 Nuna ra Papá di mahrá Ts'ant'u, 'ne bi unná ts'edi ngue di manda'a te gá ja ya. 36 Nu ra ja'i da 'yεc'ebi rá Ts'ant'u Oja ja ra 'da'yo te para zantho. Pε nu'a hinguí εc'ebi rá Ts'ant'u Oja, hündi nthui ra 'da'yo te ra ja'i, sinoque gue'a rá castigo da ja Oja da zäui.

4

Ra Jesús bi nthui n'na ra xisu ngue ra mmengu Samaria.

1 Bi bahyø fariseo ngue xangu yø xädi di petra Jesús, 'ne man'na xangu yø ja'i di xixyabi ngue ra Xuua. 2 Pε hingo di jase ra nxixya ra Jesús, sinoque gue'u yø xädi di xixyabi yø ja'i. 3 Mi bahra Jesús ngue ya fadi te øt'e, bá ep'u Judea ngue i ma Galilea.

4 Mi ma p'uya, ja ngue daní nthop'u ja ra häi Samaria. 5 Ni ma da zømp'u ja ra hnini Sicar ngue ra häi Samaria, ja orbua n'na rá häi ra Jacob, nuna bi unná ts'ant'u José. 6 Nuna ra xequi na, jap'u n'na ra poso ngue t'embí bi hocra Jacob.

Ra Jesús ya xpí yäp'ua ja ra 'yu, bi mij'ua ja ra poso. Ya 'dato nde'a ra ora'a. ⁷ Ya mi hup'ua 'mø mi zø'a n'na ra xisu ngue ra mmengu Samaria, ni 'yehra 'yai. Ra Jesús bi 'yembj:

—'Daqui ts'ua ra dehe ga si —bi 'yembj.

⁸ Ya xi map'ua bi ja ra hñini yø xädi ra Jesús ngue da tänna hmē da zi. ⁹ Nu'ua yø judío di nnu man'uu yø mmengu Samaria, janangue nu'mø mi 'yähra dehe ra Jesús, ra xisu bi 'yembj:

—¿Hanja? Nu'i grá judío, 'ne guí äcra dehe guí si. A nugä p'uya drá mmengugä Samaria.

¹⁰ Mi dahra Jesús, bi 'yembj:

—Nu'mø ngue gdi padi te di un'Oja ya, ogue gdi padi te'o na ä'i ra dehe da zi, nu'i p'uya guí 'yäcra dehe guí si. A nugä p'uya ga 'da'i ra dehe di unna 'da'yo te.

¹¹ Mi dahra xisu, bi 'yembj:

—Ague zi'ue, pe hñ'ua te gdi 'yähra dehe ngue xanhye ra poso. ¿Ha gui hya'a ra dehe di unna 'da'yo te guí 'daqui? ¹² Nuna ma mboxitahu ra Jacob, bi zogahe na ra poso ja ua. Ja mi tuxua ra dehe mi si'a. Bi zi yø basí co 'ne'ua yø mbo'øni mi si, bi zi ra dehe. ¿Ua ma da'i ngue nu'a ya?

¹³ Mi dahra Jesús, bi 'yena:

—Nu gätho yø ja'i da zi ra dehe ja ua, mahøndi ntuthe. ¹⁴ Pe nu ra ja'i da zi ra dehe ga ungä, hñjam'mø di ntuthe. Porque ra dehe dadi ungä, tengutho 'mø di pøhra dehe mbo rá mmui ra ja'i da zi ngue di unna 'da'yo te para zantho.

¹⁵ Mi dahra xisu p'uya, bi 'yembj:

—Ague zi'ue, dami 'dajna ra dehe guí mma, n'namhma ngue ya hñni mantho ga ntuthegä. 'Ne ya hñni mantho ga ma ecä ra 'yai ua ja ra poso ja ua.

¹⁶ Mi dahra Jesús, bi 'yembj:

—Ga 'yo, bá si ni damme, bá ecua p'uya.

¹⁷ Mi dahra xisu p'uya, bi 'yena:

—Hñjo'o ma damme.

Ra Jesús bi 'yembj:

—Nu'a guí mmanya, majuanj'a ngue hñjo'o ni damme. ¹⁸ Porque ya rá cat'a ni damme xcá m'mahmi. A nu'a guí 'bhmj ya, hñgni ndø'a. Ja di nequi p'uya ngue majuanj guí mma.

¹⁹ Bi 'yenna xisu 'mø mi 'yøde te sifi:

—Ague zi'ue, nup'ua nnä bēngä, ena gue gue'e n'na rá pøngahya Oja. ²⁰ Nuya ma mboxitagähe yø mmengu Samaria, mi thanne Oja ua ja ra nyuni ja ua. Pe nu'ahu ngue gyø judiohu, guí emhma ngue nup'ua Jerusalén, gue'a ra xequi ja ngue di thanne Oja'a.

²¹ Mi dahra Jesús, bi 'yembj:

—Dami 'yēc'ēguí grá xisu, porque da 'yehra ora ngue gui thannehua ra Papá, pe himma hyoni guá emhma ua ja ra nyuni ja ua, ni xinga guerp'ua Jerusalén di ja ngue 'be guí mmähä. ²² Nu'ua yø mmengu Samaria hinguí pa Oja i thanne'ua. Pe yø judío i pa Oja i thanne. Porque Oja bi zanni ngue da pøn'a n'na nc'ej ra judío ngue dra yante. ²³ Pe da 'yehra pa, 'ne ya guehra ora ja p'uya, ngue nu'ua majuanj da danne ra Papá, pe gue majuanj ngue yø mmui da ndanne. Guehna nnepra Papá da 'yøt'e te'o ngue da danne naya. ²⁴ Nuna Oja, hñdi nequi na ngue hñ'ua rá do'yo. A nu'ua yø ja'i thanne Oja, pe gue majuanj ngue yø mmui da ndanne.

²⁵ Mi dahra xisu p'uya, bi 'yena:

—Nugä dí pađi ngue ja ngue da ġhra Cristo di ndast'abi ua. Nu'mø bá ġhna p'uya, go da ma xanho hanja gátho na.

²⁶ Mí dahra Jesús, bi 'yena:

—Nu'a ra Cristo guí mmanya, go guecä'a ya.

²⁷ Mente mman'a p'uya, bi zøhyø xädi. Di 'yøtho'u p'uya ngue bi ðimp'u mi yauí n'na ra xisu ra Jesús. Pe ġinjombi 'yänni hanja te'be'a mađi nxifi. ²⁸ Nuna ra xisu p'uya, bi zop'u rá ts'øye, bi map'u ja rá ġnini. Bá xihyø mmenguh, bi 'yembi:

²⁹ —Mmähä ga ma nuh'u n'na ra ja'í bi xiqui te gátho xtá øt'e. Nthambenitho ngue guenhä ra Cristo na.

³⁰ Bi nexyø ja'í p'u ja ra ġnini bi zømp'u bi 'buhra Jesús. ³¹ A nu'u yø xädi ra Jesús bi 'yembi:

—Ague grá xännbate, ðami nsihme ya.

³² Pe ra Jesús bi 'yena:

—Nugä jaga n'na ra cosa ga si. Nuna ra cosa na, ġingui pahmu na.

³³ A nu'u yø xädi p'uya di n'yembi n'na ngu n'na:

—Rá nzeui 'bui to ya xa 'uini.

³⁴ Pe ra Jesús bi 'yembyø xädi:

—ġntho dí sihmegä 'mø dí ørpabi rá pähä'a bá pengui, 'ne ga juarpabi rá 'befi bi 'daqui. ³⁵ Guí emhm'u ngue mango ho zana di 'bedi di nja ra nsofo. Pe nugä dí xi'ahu, ðami hyanthu yø ja'í bá ecua. Ĥinni mantho ga ġuxhu ra pa, ya da 'yec'igä yø ja'í. ³⁶ Nu'a xofu da hyannä nzäbi. Di njarbatho ra ja'í di hatra ts'edi yø ja'í ngue da 'yec'igä ya, xquet'a da hyannä nzäbi. A nu'u yø ja'í ec'igä dí nja ra 'da'yo te para zantho. Janangue nu'a to di ða'mra hya, 'ne'a to di hatra ts'edi yø ja'í ngue da 'yec'igä, 'da gui johyatho. ³⁷ I t'en'a ra hma: "N'nan'yo'a tuhu, n'nan'yo'a xoqui". ³⁸ Nugä dí e'ahu ngue guí hathu ra ts'edi yø ja'í ngue da 'yec'igä. Pe gdi mähä p'u hapu ya xa tho'a n'na ra mamhya. Nu'a ra hya bi ðu'mi bi man'u, go guí hathu ra ts'edi yø ja'í na ra hya bi xifi.

³⁹ Co nuna ra hya bi manna xisu, xangu yø mmengu Sicar ngue ra häi Samaria bi 'yec'ei ra Jesús. Porque bi 'yenna xisu: "Bi xiqui te gátho xtá øt'e", bi 'yena. ⁴⁰ Mí zøhya yø mmengu p'u ja ra häi Samaria, bi xihra Jesús ngue di n'oxpu ha bí 'bui. Janangue bi m'mup'u nyo pa ra Jesús. ⁴¹ Xangu mi'da yø ja'í bi 'yec'ei 'mø mi 'yø'a ra hya pönnä ne ra Jesús. ⁴² Ya t'embra xisu p'uya:

—A nuya dí ec'igähe ya, pe ġinga hont'a ra hya gá xicje nnä ec'igähe ya, sinoque ya dí øshe ra hya mmanya. 'Ne dí pahme njuani ngue guenhä ra Cristo bá ex Oja ngue di ndast'abi na, 'ne guehna ra yante ua ja ra ximhäi na.

Ra Jesús bi 'yøthebi rá ts'unt'u n'na ra nyohu.

⁴³ Mí tho'a nyopa p'uya, bi thop'u Samaria ra Jesús, i mpa p'u ja ra häi Galilea. ⁴⁴ Porque ya xi manse ra Jesús ngue n'na ra pøngahya Oja ġingui hnu mansu p'u ja rá xequi bi m'mui. ⁴⁵ Nu'mø mi zømp'u Galilea, bi nu manho yø mmengu p'u, porque 'nhyä ya xi ma ra ts'ännigo ngue ra pascua bá njap'u Jerusalén. Ya xi nurpi te xi 'yørbu ja ra ngo.

⁴⁶ Bi mengra Jesús, i map'u ja ra ġnini Caná ngue ra häi Galilea, nup'u bá øt'e ngue bi gohi ngue ra vino ra dehe. Nuna n'na ra n'yohu ngue ra mmengu Capernaum i ja rá 'befi xanhet'si, di mpehmi ra gobierno. I si n'na rá ts'unt'u mađi hyenni. ⁴⁷ Nuna ra n'yohu p'uya bi 'yøde ngue ya bi zøp'u Galilea ra Jesús, xpí 'y'e'a Judea. Bi ma bá nu p'uya, bá äpra mate ngue da ep'u ja rá ngu da 'yøthebi rá ts'unt'u, porque ya ja ngue da ðu. ⁴⁸ Ra Jesús bi 'yena:

—Nu'mø ngue ġingdi nnuhu yø milagro dí øt'ä, ya ġingui 'yec'igähu.

49 Nuna ra n'yohu p'uya bi 'yembra Jesús:

—Ague n'yø, 'yorca ra mate mme nts'edi, 'ne da du ma ts'ant'u.

50 Mi dahra Jesús, bi 'yembi:

—Ni ma ni ngu ya. Nu ni ts'ant'u guí mma, ya bi zä ya.

Nuna ra n'yohu p'uya bi 'yec'ei te bi manna Jesús. Bi ma rá ngu. 51 Nu'mø ni ma da zønná ngu ra n'yohu p'uya, bi ma yø hmiqúi di c'at'ui, bi 'yembi:

—Ya bi zä ni ts'ant'u —bi 'yembi.

52 Nuna ra n'yohu p'uya bi 'yänni tema ora bi zä. Bi t'embuya:

—Comma yoto nde mande bi bønná pa mi n'youi.

53 Bi ben'a ra n'yohu p'uya ngue gue'a ra ora bi manna Jesús ngue ya bi zä na rá ts'ant'u mi u. Gátho'u to 'bap'u ja rá ngu p'uya, gä bi 'yec'ei ra Jesús. 54 Nguna bi 'yørmø mambá pengbu Judea ra Jesús. Ya rá yondi na ra hmeya bi 'yørbu ja ra häi Galilea p'uya.

5

Ra Jesús bi 'yøthe n'na ra n'yohu tudyø gua.

1 M'mefa p'uya, bi nsännigo yø judío. Janangue nuna ra Jesús bi ma Jerusalén. 2 Nup'u Jerusalén pop'u n'na ra dehe guí nhuti conna hya ngue ra ebreo “Betesda”. Pop'u jonna goxthi guí nhuti ngue rá Goxthi yø De'yo. Ja jap'u cat'a yø 'døscuangü di thesra dehe. 3 Nup'u ja yø 'døscuangü ja 'bomp'u xangu yø dárquehi. 'Bomp'u yø xädä, 'bomp'u'u xannunts'i, 'bomp'u'u tudyø gua. I tømí ngue di 'yanna dehe. 4 Porque njandyatho mi s'ö'a n'na ra anxe ngue anna dehe p'u po. Nu'a ra dárquehi rá madi da yarb'u ja ra dehe 'mø bi 'yani, da zä ndana bi zä man'u di hembj. 5 Mi 'bemp'u n'na ra n'yohu ngue ya n'äte ma'de'ma hyato njeya madi hyenni. 6 Nu'mø mi nu ra Jesús ngue 'bemp'u, bi badi ngue ya rá ya'atho yø pa madi hyenni. Bi 'yännbuya, bi 'yembi:

—¿Ua guí nne da zä'i n'yø? —bi 'yembi.

7 Mi dahra dárquehi p'uya, bi 'yena:

—Ague n'yø, hijnjo'o to di cajiha ja ra dehe 'mø bi 'yani. N'na ndi ngu n'na ndi di ena ngue ga cahnna ja ra dehe 'mø bi 'yani, n'nan'yo'a ni 'bet'o.

8 Bi 'yembra dárquehi ra Jesús:

—Damí nangui. Çaxni fidi, ni ma.

9 'Bexque'a ra ora'a p'uya, bi zä ra dárquehi. Bi gaxrá fidi, bi ma. Pe ra pa ngue ra ts'äya'a ra pa bi n'øthe ra Jesús. 10 Nuya yø hmu yø judío p'uya, bi 'yembra n'yohu mi'u:

—Hinda zä guí çaxni fidi ya, porque ra ts'äya ra pa ja p'uya.

11 Bi 'yenna n'yohu p'uya:

—Nu'a ra n'yohu bi 'yøthegui, gue'a bi xiqui ngue ga çaxma fidi, ga mma.

12 Bi t'ännbuya, t'embi:

—¿Te'o na en'i guí çaxni fidi, guí mma?

13 Pe nuna ra n'yohu p'uya, hingui padi te'o na xi 'yøthe, porque xangu yø ja'i 'yop'u, 'ne ya xi ma ra Jesús. 14 M'mefa p'uya, nuna ra n'yohu xi 'yøthe ra Jesús bi nthui p'u ja ra nija. Bi 'yembuya:

—Ya bi zä'i n'yø. Pe 'yo nimantho guí øtra ts'oqui, n'namhma ngue him man'na guí mma man'u.

15 Nu'mø mi 'yø'a te bi sihna ra n'yohu xi t'øthe, bi ma bá xipyø hmu yø judío ngue guehna ra Jesús xi 'yøthe. 16 Janangue bi madi honnbabi rá gua ra Jesús, porque t'embi ngue di mpetho 'mø ra pa ngue ra ts'äya. 17 Pe ra Jesús bi 'yena:

—Da guehṁa Papágá dī mpεtho astá guehya, dá guecá p'uya dadī mpεfi.

¹⁸ Nuna rá hya ná p'uya, guehṁa ga nne yø hmu yø judío ngue dá hyo. Porque t'embj ngue hinga høndra pa ngue rá ts'áya hinguí supj, sinoque di api ngue j mma ngue 'da'iguui Oja, ngue mma ngue Oja rá Papá.

Bi yuhrá ts'edi rá Ts'unt'u Oja.

¹⁹ Mj nya rá Jesús, bi 'yεna:

—Majuani dí xi'ahṁa ngue rá Ts'unt'u Oja hinda zá te dá jase. Tengutho nnurpī øtrá Papá, gue'a øt'a. Janangue nu'a te øtrá Papá, xquet'a gue'a øtrá Ts'unt'u'a. ²⁰ Nuna rá Papá dí mahrá Ts'unt'u 'nε utj te gá øt'e. A nuyá, man'na xtá nhenni mī'da dá 'yudi, asta gadi 'yøthohṁa 'mø gá nuṁ. ²¹ Nuna rá Papá, øt'e ngue di bεnnate yø ánima. Njarbutho rá Ts'unt'u Oja ya, nu to dá nepe di bεnnate, dá 'yøt'e. ²² Nuna rá Papá hijnonni ja'j di sentencia ná. Nu'a rá Ts'unt'u go bi unná ts'edi ngue go dá zánna sentencia'a. ²³ Porque nnepe ngue go dá hnu mansu ná rá Ts'unt'u, tengutho ga hnu mansu rá Papá. Nu'a hinguí nnu mansu brá Ts'unt'u Oja, ya himma juani ngue nnu mansu brá Papá bá penhni.

²⁴ Majuani dí xi'ahṁa, nu rá ja'j ørpabi masu rá hya dí mmangá, 'nε εc'ei'a to bá penngui, ya ja rá 'da'yo te para zantho rá ja'j. Ya hinda ma rá castigo. Ya bj mpommi rá sentencia mī ja, ya ja rá 'da'yo te para zantho. ²⁵ Majuani dí xi'ahṁa, dá 'yεhra ora dī nja te dí mma, 'nε ya dá guehra ora ja p'uya. Nu yø ja'j 'bɛhya tengutho 'mø ya xandu, pε nu'mø bi 'yøhra hya mmanná Ts'unt'u Oja 'nε dá 'yεc'ei, ya dí t'unna 'da'yo te. ²⁶ I ja rá ts'edi rá Papá ngue dí unná 'da'yo te yø ja'j. Njarbutho rá Ts'unt'u ya, bi unná ts'edi ngue di unná 'da'yo te yø ja'j. ²⁷ 'Nε bi unná ts'edi ngue go dá zánna castigo'a, porque gue'a rá N'yohṁa bi 'yε mahεts'i'a. ²⁸ 'Yo gadi 'yøtho ná rá hya dí xi'ahṁa. Porque dá 'yεhra ora ngue nu'u xandu, dá 'yø'mø bi zo'a rá Ts'unt'u Oja. ²⁹ Dá pømp'u dá nt'águ. Nu'u xa n'yo manho, di bεnnate ngue má'da'yo dī m'mai. A nu'u xa n'yo mants'o, di bεnnate ngue dá ma rá castigo.

Bi nepe dá bahyø ja'j ngue ja rá ts'edi rá Jesús.

³⁰ Nugá hinda zá ga sãnsε te ga øt'e. Ga øt'á ra ts'ut'abi, pε gue má'bejpagui. Nu te ga sãnná dī nja, gue'a dī nja'a, pε gue dá gue'a nī 'yup'u. Hinda zá ga sãnsε te ga øt'e. Nu'a te nnumanho má Papá bá penngui, gue'a ga øt'a. ³¹ Nu'mø dadī jase majuani te dí mmangá, 'yogui 'yεc'εigahṁa 'mø. ³² Pε 'bɛ hman'na di ja majuani te'ogá. 'Nε dí pacá ngue majuani te gá mmanna conná gueque. ³³ Conque gá 'yεtho to bá ørpa rá nt'änni rá Xuua. Nuna p'uya, nu'a te rá hya bá ma, gá majuani. ³⁴ Pε nugá himma hyoni ngue toni ja'j di ja majuani te dí mmangá. Nu'a rá hya bj manna Xuua conná gueque, gue'a dadī ben'nahṁa ya, n'námhṁa ngue gui 'yεc'εihṁa ná rá hya ná, 'nε guehna gdi nyamhṁa ná. ³⁵ Nuna rá hya bj manna Xuua, tengutho n'na rá nyot'i ngue di petyø 'uε, ja gá mpεtihṁa p'u bj nya'a. Gá johyahṁa n'na ts'εquits'u ngue te bj ma. ³⁶ Pε nugá, nuyá yø hmεya dí øt'e ngue hijnonda zá dá 'yøt'e, guehya di ja majuani te dí mmangá ya. Nuna rá hya bj manna Xuua, zits'utho ná. Nuyá yø hmεya dí øt'á, má Papá dí 'bejpi ngue ngu'a ga øt'e. Ja dí nequí p'uya ngue majuani bá penngagui má Papá. ³⁷ Nuna má Papá bá penngui, go di ja majuani te dí mmangá ná. 'Nε hinga como quiera guí ørpaṁa rá hya ná. Porque hijnam'mø guí nuṁhṁa ná. ³⁸ Pε nuna rá hya bá penhni, hinguí nne gui 'yøhmṁa. Porque hinguí nne gui 'yεc'ei te dí xi'ahṁa, 'nε nugá rá m'menhni gá rá Papá. ³⁹ Nu'ahṁa gadi ja ndummai gadi xahṁa rá Maçá Libro guí çahṁa, porque ja guí nne gui

tijhm̄ p'ʰ hanja ngue ja n̄a r̄a 'da'yo te para z̄antho i ja. Conque n̄un̄a r̄a Maçã Libro gadi x̄ahm̄, nu'a to mmanna hya nt'ot'i p'ʰ, go guecã'a. ⁴⁰ N̄e h̄ingui nne gui 'ȳeç'eiğah̄, n'namhm̄a ngue di nja'ah̄ r̄a 'da'yo te.

⁴¹ Nugã hind̄i honi to da 'ȳesqui. ⁴² Nugã di padi ngue h̄in gadi mahm̄a Oja. ⁴³ Nugã, ma Papã bã p̄enn̄gui, p̄e h̄ingui eç'eiğah̄. Nu'm̄o toni n'yoh̄a da ehe ngue rã hyase d̄a ma, man'na go gui eç'eiğah̄'a p'ʰya. ⁴⁴ Hague d̄a n̄zã gui 'ȳeç'eiğah̄a ngue'm̄o gadi nnu manhos̄e n'na ngu n'na'ah̄, 'n̄e h̄ingui honi ha di nu manho'ah̄a Oja. ⁴⁵ 'Yo gui en̄a ngue go gã yap'ah̄ p'ʰ ha 'b̄uh̄ma Papã. Nu'a, h̄in'na'a. Nu'a di yap'ah̄, gue'a r̄a Moisés gui en̄a ngue gui nn̄ox̄'a ya. ⁴⁶ A nu'm̄o gdi eç'eiğah̄ n̄a r̄a hya bi man̄a Moisés, x̄quet'a 'n̄eçã gui 'ȳeç'eiğah̄ 'm̄o. Porque bi 'yot̄ra hya p'ʰ ja r̄a libro r̄a Moisés ngue i m̄ma te'ogã. ⁴⁷ P̄e nu'm̄o h̄ingui eç'eiğah̄ n̄a r̄a hya bi 'yot̄ra Moisés, çhague d̄a n̄zã gui 'ȳeç'ei te di xi'ah̄ 'm̄o?

6

Ra Jesús bi 'yot'e ngue bi nsihm̄e çat'a maħuah̄i ma'yoh̄a.

¹ M'mefa p'ʰya, n̄un̄a r̄a Jesús bi 'dasrã zabi Galilea, n̄un̄a ja man'na rã th̄uh̄u, ni h̄u ngue Tiberias. ² Xand̄ongu ȳo ja'i bi denni, porque n̄nu ȳo ja'i ngue øthe ȳo d̄arq̄uehi. ³ Bi map'ʰ bi ja n'na r̄a nyuni r̄a Jesús, ja i mm̄ih̄mi p'ʰ ȳo x̄adi. ⁴ Ya x̄m̄a nguerpatho di ns̄annigo ȳo judiõ ngue rã pascua. ⁵ Mi nu rã Jesús ngue xand̄ongu ȳo ja'i m̄map'ʰ ni denni, bi 'yem̄ra Lipe p'ʰya:

—ÇHar̄u gã tãhm̄a rã th̄uh̄m̄e d̄a zi ya ȳo ja'i bã eçua ya?

⁶ Nguna bi xifi, porque nne d̄a nu te d̄a man̄a Lipe. A n̄un̄a r̄a Jesús ya padi te ja ngue d̄a 'yot'e. ⁷ P̄e r̄a Lipe bi 'yena:

—Nu'm̄o ngue d̄a th̄anna th̄uh̄m̄e'a te di m̄porta yo ciento ma pa rã n̄zãbi, h̄indi z̄adi ngue d̄a zi 'da'i zits'ʰ ȳo ja'i.

⁸ Nuna n'na n̄e'ei ȳo x̄adi rã Jesús, gueh̄nã rã Andre rã n'yoh̄a rã Bedu. Bi 'yena:

⁹ —'B̄acua n'na rã ts'ant'ʰ hã çat'a ȳo th̄uh̄m̄e 'n̄e yoho ȳo huã. P̄e har̄u gue d̄a gox̄nã, xand̄ongu ȳo ja'i 'b̄acua —bi 'yem̄bi.

¹⁰ Mi d̄ahra Jesús, bi 'yena:

—Dam̄i xihm̄a ȳo ja'i ngue gã d̄a mi.

Com̄ma çat'a maħuah̄i ȳo ja'i bi m̄ip'ʰ ja rã 'batha. ¹¹ Nuna rã Jesús bi hyan'ʰ çat'a ȳo th̄uh̄m̄e, bi ja mam̄madi Oja. M'mefa p'ʰya, bi un̄ȳo x̄adi ngue di darpi gãtho ȳo ja'i d̄a zi p'ʰ h̄udi. X̄quet'a ngut'atho ȳo huã bi darpa bi ȳo ja'i da za. Bi nsahua ȳo ja'i h̄ont'a hanḡu bi ne bi za. ¹² Nu'm̄o mi n̄niya ȳo ja'i, bi 'yem̄bȳo x̄adi rã Jesús:

—Dam̄i peth̄a ȳo th̄uh̄m̄e bi bongui, n'namhm̄a ngue h̄inte di n'antho.

¹³ Çat'a nthuh̄m̄e bi ma nseni ngue bi zi ȳo ja'i. Nu'ʰ bi bongui, 'de'ma yo canasta ȳo th̄uh̄m̄e bi bongui. ¹⁴ Mi nu ȳo ja'i rã milagro bi 'yot̄ra Jesús, bi 'yenȳo ja'i p'ʰya:

—Majuani ngue gueh̄nã rã p̄ongah̄ya Oja mi ja ngue d̄a eçua ja rã x̄imh̄ai na.

¹⁵ Bi z̄anȳo ja'i p'ʰya ngue x̄ta nzixrã Jesús, x̄ti japa nts'edi ngue di ndast'abi. P̄e nu'm̄o mi badi te s̄anȳo ja'i p'ʰya, bi zop'ʰ ȳo ja'i rã Jesús, bi ma mayã rã nyuni.

Bi n'yo max̄ots'e rã dehe rã Jesús.

¹⁶ Nu'm̄o mi d̄ahra nde, nu'ʰ ȳo x̄adi rã Jesús bi map'ʰ brã ja rã zabi. ¹⁷ P̄e rã Jesús h̄inni zorp̄u 'b̄ahȳo x̄adi, 'n̄e ya bi nxui. Nu'ʰ ȳo x̄adi p'ʰya, bi yat'a n'na

rā barco, bī ma ngue di 'dasrā dehe dā zōmp'u ja rā hnīnī Capernaum. ¹⁸ Bī mēdi bī n'yo n'na rā ndōnthī p'uya, bī nangyō funthe. ¹⁹ Nu'mō mī n'yo'a cat'a o 'dato kilómetro p'u ja rā dehe, bī nū p'uya ngue mmap'u rā Jesús dā guatā barco, nī 'yo māxōts'e rā dehe. Bī nsū'u yō xādi p'uya. ²⁰ Pē rā Jesús bi 'yēmbī: —Go guecā. Oguī sūhū —bi 'yēmbī.

²¹ Nu'u yō xādi p'uya, rā ndī johya ngue ya mmap'u rā Jesús, dā zōmp'u ja rā barco. N'na zihmantho bi zōn'a nnenguī harū mānī ma p'uya.

Yō ja'ī ēmmēi honnā Jesús.

²² Mī hyaxp'aya, nūya yō ja'ī xpī gop'u mān'na nguadi rā dehe ya padī ngue hōndā n'na rā barco mī jap'u, gue'a bi 'yo yō xādi rā Jesús. Pē rā Jesús bā cohi. ²³ Ya hīmā ya'atho p'uya, bi zō hmī'da yō barco bā nēxp'u ja rā hnīnī Tiberias, bi zōp'u ja rā xēquī bi ja māmmādī Oja 'mō bi 'uīnyō ja'ī. ²⁴ Nūya yō ja'ī ya, mī nū ngue hīnjo'o p'u rā Jesús, nī xīngā guehyō xādi di 'bup'u. Bi 'yo'u yō barco bi zō p'uya, bī ma dā homp'u Capernaum.

Nūnā rā Jesús, guehnā rā hmē di unnā 'da'yo te nā.

²⁵ Mī zōm mān'na nguadi rā zabi yō ja'ī p'uya, ja nī dīmp'u rā Jesús. Bi 'yāmbūya, bi 'yēmbī:

—Ague grā xānnbāte, ĩha bī nja guī sōcua ya?

²⁶ Mī dahrā Jesús, bi 'yēmbūyō ja'ī:

—Mājuañī dī xī'ahū, guī honjū ya, porque ngue gā nsihmē 'nē gā nnīyahū. Hīngue masque grī hyonjū ngue di tīnnī mmāihū hanja ya yō hmēya dī ōt'e. ²⁷ Yo 'be go gadi ja ndūmmāi ha gdi tīmhmā'a rā hmē dā thoguī. Sinoque damī ja ndūmmāi ha gdi tīmhmā'a rā hmē dī nja para zantho, nūnā guehnā di 'da'ahū rā 'da'yo te nā. Nūnā guehnā rā hmē di 'da'ahū rā N'yohū bī 'yē māhēts'ī nā. Porque nūnā Oja rā Papā, guehnā bi 'dacā rā ts'ēdi ngue ngu'a gā ōt'e.

²⁸ Bi t'ānnbūya, bi t'ēmbī:

—ĪTe 'be'a ja ngue gā ōt'āhe p'uya para ngue dā nūmanho Oja ya yō hya nneque gā ōt'āhe?

²⁹ Mī dahrā Jesús, bi 'yēnā:

—Nu'a rā hya nne Oja guī 'yōthū, gue'a ngue guī 'yēc'ēihū'a to bā pēnhnī.

³⁰ Bi t'ēmbūya:

—ĪTēmā hmēya guī 'yōt'e gā nnugāhe, n'namhūa ja gā ēc'ēi'āhe p'uya? ĪTe 'be'a dā zā guī 'yōt'e? ³¹ Conque mā mboxitahū, bā nsihmē p'u bī ja rā dāpo, tengutho nt'ot'ī p'u ja rā Maçā Libro ngue ēnā: “Nūnā rā Moisés bi unyō ja'ī rā hmē bī 'yē māhēts'ī”, i ēnā hya.

³² Mī nūya rā Jesús, bi 'yēnā:

—Mājuañī dī xī'ahū, nūnā rā Moisés hīngo bi unnā hmē bī 'yē māhēts'ī nā, sinoque guehnā mā Papāgā bi un'a. 'Nē guehnā mājuañī ngue di 'da'ahū rā hmē bī 'yē māhēts'ī nā. ³³ Porque nu'a rā hmē di un'Oja, gue'a bī 'yē māhēts'ī'a, guehnā di unnā 'da'yo te yō ja'ī 'bēcua ja rā xīmāi.

³⁴ Bi t'ēmbūya:

—Ague grā hmū, zant'a guī 'dacje nā rā hmē guī mmām'mō.

³⁵ Mī dahrā Jesús, bi 'yēmbūyō ja'ī:

—Nūgā guecā'a rā hmē di unnā 'da'yo te. Nu rā ja'ī dā dēnnagūī, hīnjam'mō dī ntūmā nthūhū. Nu'a dā 'yēc'ēigūī, hīnjam'mō dī ntūthe. ³⁶ Pē ya dī xī'ahū ngue hīngūī ēc'ēigāhū, mādague'a guī nūhū te dī ōt'e. ³⁷ Nu'u yō ja'ī bi dācā rā Papā tēngā'u. Nu'u to tēngūī, hīnjondā 'yēmbī: “Yo guī tēngūī”. ³⁸ Porque hīmī bēngā māhēts'ī ngue dā gue'a te mā pāhāse gā

øt'e, sinoque dá εηε ngue ga ørpabi rá páhä'a to bá penngui. ³⁹ Pe nu'a te rá páhä ma Papá bá penngui, i nne'a ngue nu'u yø ja'i bi dáqui, hñjondi m'medi, sinoque ga øt'e ngue di bennate 'mø ra pa rá nzeGui. ⁴⁰ Nu'a te rá páhä'a to bá penngui, guehna ngue di nja ra 'da'yo te para zantho te'o gä da badì te'o'a rá Ts'ant'u Oja 'ne da 'yεc'εi. Nugä ga øt'e ngue di bennate 'mø ra pa rá nzeGui.

⁴¹ Gue'a ga nzahyø judío na ra hya bi manña Jesús, di øpi ngue bi 'yεna: "Go guecä'a ra hmε bi 'yε mahets'i". ⁴² Di n'yεmbuya:

—¿Ua hinga guehna ra Jesús, rá ts'ant'u ra José na? A nuju p'uya, dí pahma rá papá 'nehra mamá na. ¿Hanja ngue εna ngue bí 'yε mahets'i 'mø?

⁴³ Mì nya ra Jesús, bi 'yεna:

—'Yo nimantho guí nemhyah. ⁴⁴ Nu'mø hìna ngue hra Papá bá penngui dá 'yøt'e ngue di ntetyø ja'i, ya hñjonda denngui. Pe nu'u tenngui, nugä ga øt'e ngue di bennate 'mø ra pa rá nzeGui. ⁴⁵ Nuna ra hya nt'ot'i p'u ja yø libro bi 'yotyø pøngahya Oja, i εna: "Nuna Oja, da 'yøt'e ngue da bahyø ja'i hanja na". Janangue nuyá, nu to gä øde te mmanna Papá, 'ne da 'yεt'a mmái ra hya xännbabi, gue'u tenngä'u.

⁴⁶ Hìngue masque to ya xpá nnu'a ra Papá. Sinoque nu'a bí 'yεp'u 'bu Oja, gue'a go pa'a. ⁴⁷ Majuanì di xi'ah, ngue nuya yø ja'i εc'εigä ya, ya ja ra 'da'yo te para zantho. ⁴⁸ Go guecä'a ra hmε di unna 'da'yo te. ⁴⁹ Conque nu ma mboxitahu p'u ja ra dapo, bi zi n'na ra hmε bí 'yε mahets'i. Pe hìmbi m'mái para zantho, sinoque bi dù dam'mefa. ⁵⁰ Pe nuna ra hmε dí mmangä, guehna bí 'yε mahets'i na. Nu to dá zi na ra hmε naya, ya hinda dù. ⁵¹ Nugä guecä'a ra hmε bí 'yε mahets'i, madague'a drä ja'igä. Nu to dá zi na ra hmε na, di m'mái para zantho. Nu'a ra hmε ga ungä p'uya, guehna ma do'yogä na. Dadi ungä ma do'yo para ngue di nja ra 'da'yo te yø ja'i 'bucua ja ra ximhai.

⁵² Di njun'mahyase yø judío p'uya, di n'yεmbi:

—¿Pe ua dá zä di 'dacju rá ngø 'mø ngue ga sahu? —di n'yεmbi.

⁵³ Mì nya ra Jesús, bi 'yεmbyø ja'i:

—Majuani di xi'ah, jatho ngue gui saphu rá ngø ra N'yohu bí 'yε mahets'i, 'ne gui siphu rá ji, n'namhma ngue di nja'ahu ra 'da'yo te. ⁵⁴ Nu'a dá zacä ma ngø 'ne dá zicä má ji, ya ja ra 'da'yo te para zantho ra ja'i. 'Ne ga øt'e ngue di bennate 'mø ra pa rá nzeGui. ⁵⁵ Porque ma ngøgä, majuanì ngue guehna nnøpa nts'ihmε yø ja'i na. Ma jigä p'uya, gue'a gui thocra duthe yø ja'i'a. ⁵⁶ Nu ra ja'i dá zacä má ngø 'ne dá zicä má ji, guehna dí 'nyogä'be na. ⁵⁷ Nu'a má Papá i 'bui, 'ne dí 'bucä connä gue'a. Nuna má Papá bá penngui para ngue ga japi di m'mái te'o dá zacä má ngø. ⁵⁸ Janangue ja n'na ra hmε bí 'yε mahets'i ngue di unna 'da'yo te para zantho. Nuna ra hmε na, hinga ngu'a ra hmε bí zi'u má mboxitahu 'ne siempre bi dù dam'mefa.

⁵⁹ Nuna ra Jesús, nguna ra hya bi xänmba yø ja'i bi mpeti p'u ja ra nija Capernaum.

Ra Jesús bi manyø hya ngue ra te para zantho.

⁶⁰ Nu'mø mì 'yøhyø ja'i na ra hya bi nxännbate ra Jesús, nu'u yø ja'i tenbu ni ma, xangu bí 'yεna:

—Nuna ra hya mmanya, xanhennitho di fahna. ¿Hague dá mbä'a n'na'a te mmanna?

⁶¹ Bi bahra Jesús ngue di njun'mahya yø ja'i co nuna ra hya bi ma. Bi 'yännbaya, bí 'yεmbi:

—¿Ua guí mbøcuehu guehna ra hya naya? ⁶² ¿Tegue ngu guí mbεmhmu 'mø guí nnuhu ra N'yohu bí 'yε mahets'i ngue hōnda mengui di map'u bí 'yεhe?

⁶³ HøNSE RA Espíritu Santo di unna 'da'yo te. Nunā ra hyā dí xi'ahū ya, i nne dā mā ngue gui 'yεc'εigāhū, hīngue dí εn'ahū ngue gui saju. ⁶⁴ Pε nūya 'bū i'da ngue hīngui εc'εigāhū.

Bi manna nguna ra Jesús, ngue ya m'met'o mi padī ndana gue'a hīngui εc'εi, 'nε padī te'o ja ngue di dā. ⁶⁵ Bi 'yεmbūya:

—Janangue ya xtā xi'ahū m'met'o ngue nu'mø hīnna ngue hra Papá dā 'yøt'e ngue di ntetyø ja'ī, ya hīnjonda dēnngui.

⁶⁶ Bexpi mudi bi go'a nxatha xangu yø ja'ī mi tenna Jesús. Bi zop'ū p'ūya, ya hīnga 'dap'ū n'youi. ⁶⁷ Nunā ra Jesús bi 'yānya 'dε'mā yoho yø xādi, bi 'yεmbi:

—¿Ua xquet'a guí nne gui 'yøthū tengutho øtyø ja'ī ngue hεgā p'ū?

⁶⁸ Bi dahra Bεdu p'ūya, bi 'yεmbi:

—Ague grā Hmu, hīnjon man'na dā zā gā tennāhe. Nunā ra hyā guí mma, ra hyā ngue ra 'da'yo te para zantho na. ⁶⁹ A nugāhe p'ūya, dí εc'εigāhe 'nε di pahme ngue rá Ts'ant'ū'ī Oja.

⁷⁰ Mī dahra Jesús, bi 'yεmbyø xādi:

—Nugā go dā huan'nahū 'dε'mā yo nc'εi. A nunā n'na nc'εi ngue'ahū ya, rá pāhā rā zithū ørpe.

⁷¹ Ra Jesús bi manna ra hyā na, pε nunā bi mā, guehna ra Judas Iscariote rá ts'ant'ū ra Simū na. Porque ra Judas guehna ja ngue di dā rā Jesús, 'nε guehna n'na nc'εi'ū 'dε'mā yoho yø xādi na.

7

Nī xīnga gue'ū yø cū rā Jesús di εc'εi.

¹ M'mefa nā rā hyā nā p'ūya, bi n'yop'ū ja yø xεqui ngue rā hāi Galilea rā Jesús. Pε hīngui nne dā n'yop'ū ja rā hāi Judea porque nne dī nrote yø hmu yø judío. ² Ya xma nguερpθtho dī nsānnigo yø judío guehna rā ngo mahoqui yø ngumpaxi. ³ Nū'ū yø cū rā Jesús bi 'yεmbi:

—¿Hanja ngue n'nadua guí 'bui? Damī pøngua nī ma Judea, n'namhma ngue 'nε'ū yø ja'ī εc'εi'ī p'ū, dā nū te guí øt'e. ⁴ Nū rā ja'ī nne ngue dā fadi te gā 'yo, hīnga nt'aguiθtho dā 'yøt'a te øt'e. Ya guí øtya tengu ya, pε gue dā badi gātho yø ja'ī nā te guí øt'e.

⁵ Nguna bi xifi porque nī xīnga gue'ū yø cū di εc'εi. ⁶ Mī dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Tobe hīngui sønna ora gā mmagā p'ū guí xicui. Pε nū'ahū, hønt'a gomā ora sā ngue guí mmāhā. ⁷ Nū'ahū, hīngui nnu man'ū'ahū yø ja'ī. Pε nugā nnu man'ūgā yø ja'ī, porque dadi jagā majuanī ngue xants'o te gā 'yo yø ja'ī. ⁸ Nī māhā rā ngo ya. Nugā hīnga mma porque tobe hīngui sønna ora gā mmagā p'ū.

⁹ Mī juadi bi xihyø ja'ī nā rā hyā nā p'ūya, bá cop'ū Galilea rā Jesús.

Rā Jesús ya 'bup'ū ha bi nsānnigo yø judío.

¹⁰ Mī juadi bi ma rā ts'ānnigo yø cū rā Jesús, xquet'a 'nεsε rā Jesús bi ma rā ts'ānnigo. Bi 'yøt'e ngue hīngui pahyø ja'ī ngue 'yop'ū, ya mme nt'aguiθtho gā 'yo. ¹¹ Nūya yø hmu yø judío homp'ū ja rā ngo ngue'mø di 'yop'ū rā Jesús. Dī n'yεmbi:

—¿Harū 'bū'a rā n'yohū'a? —dī n'yεmbi.

¹² Nūp'ū ha 'būhyø ja'ī, xangu to di c'a nā rā Jesús. 'Bū i'da εna: “Rā hoga n'yohū'a n'yø”. Pε mī'da p'ūya i εna: “¿Tegue dra hoga n'yohū nā 'mø, hante gue hātyø ja'ī”, i εna. ¹³ Pε nūya yø ja'ī nnu manho rā Jesús, hīngui nnepe dā fadi ngue nnu manho, porque supyø hmu yø judío.

14 Comma emade ra ngo 'mø mi yarbua ja ra nija ra Jesús ngue bi xännbate.

15 Nu'u yø judío, di 'yøtho'a te ra hya mmanña Jesús, di n'yembj:

—¿Haru go bá ha'a ra hya mmanña? 'Nε hĩndĩ nnuhũ ngue xta mma ra xadi.

16 Mĩ dahra Jesús, bi 'yembj:

—Nuna ra hya di xännbategã, himma hyasẽgã na. Nu'a bá pɛnngui, go rá hya'a. 17 Nu'mø to da ne da 'yørpabi rá páhã Oja, guehna da bahna ngue'mø ní 'yɛp'u 'bu Oja na ra hya di xännbate, oge ma hyasẽ dí mma. 18 Nu ra ja'i ngue rá hyasẽ mma, ga 'yøt'e ngue da nu manhose yø ja'i. Pɛ nu'a di ja ndummĩ ngue da hnu manho'a to bá pɛnhni, guehna majuanĩ ra hya mmanña. 'Nε hĩn tema fɛhni da thinnbi.

19 ¿Ua himma juanĩ ngue bi 'da'ahũ ra ley ra Moisés? Conque nu'a ra ley'a, hĩnjongui pøni ngue gdi ɛc'ɛihũ'u ya yø hya mman'a. ¿Hanja ngue guĩ nne guĩ hoyu, guĩ ɛnjũ ngue hĩndĩ ɛc'ɛigã te mmamp'u ja ra ley?

20 Mĩ dahyø ja'i p'uya, bi 'yembj:

—Ra ts'onthi guĩ n'youi ya. ¿Te'o guĩ ɛna ngue nne da hyo'i?

21 Mĩ dahra Jesús, bi 'yembj:

—Hõnda n'na ra hya dá øt'ã 'mø ra pa ngue ra ts'äya, 'nε gã gadi 'yøthohũ.

22 Nuna ra Moisés, bi zoc'ahũ n'na ra hmɛpya, ni hu ngue ra circuncisión, madague'a hingo bi fat'a, sinoque gue'u yø mboxita bi fati. Janangue njap'u guĩ mmɛpyahũ yø ts'ant'u 'mø bi m'mai, madague'a di tocabi ra pa ngue ra ts'äya, pɛ ngutho guĩ mmɛpyahũ. 23 A nuyá, para ngue hĩngui 'dasthohũ'a te mmanña ley bi 'yotra Moisés, guĩ mmɛpyahũ n'na ra ts'ant'u 'mø bi m'mai, madague'a ra pa ngue ra ts'äya. ¿Hanja ngue guĩ sacju ngue dá øthegã n'na ra n'yohu 'mø ra pa ngue ra ts'äya 'mø? 24 'Yo hõntho guĩ nnuhũ n'na ra cosa sã 'bexqui haxhũ ra güenda. Nu'mø guĩ nne guĩ hyaxhũ ra güenda, pɛ 'bet'o nmajuani gdi padĩ hanja'a te guĩ mmamhmũ.

Bi ma hapu ra mmɛngu ra Jesús.

25 Bi mudi di n'yänni 'da'u yø mmɛngu Jerusalén, di n'yembj:

—¿Ua hĩnga guehna nthoni ngue da tho na 'mø? 26 Pɛ ya 'buhnũ ya, ya yahũ yø ja'i 'nε hĩnte xifi. ¿Ua di ɛc'ɛi yø ts'at'abi ngue da guehna ra Cristo na 'mø?

27 Pɛ dí pahmu hapu ra mmɛngu na. A nu'mø bá ɛ'a ra Cristo, hĩnjonda badi ha di 'yɛ'a.

28 Nup'u ja ra nija mi xännbate ra Jesús, mi 'yøde te mmanyø ja'i. Bi ts'edi bi 'yembj:

—Ya guĩ ɛna ngue guĩ pahmu ha dá ɛcã. Pɛ himma partesɛ ngue dá ɛcã. Sinoque dá ɛcã ngue nuna majuanĩ Oja i 'bai, guehna bá pɛnngã na. Pɛ hĩngui pahmu te'o na. 29 Nugã go dí paçã te'o na, porque ja dá ɛcã p'u bí 'bu'a, 'nε go bá pɛnngã'a.

30 Co nuna ra hya na p'uya, bi ne xti bentyø ja'i ra Jesús ngue xta ngot'i. Pɛ hĩnjombi bent'i porque him manĩ zøhrã ora. 31 Xangu yø ja'i bi 'yɛc'ɛi ra Jesús ngue guehna ra Cristo na. Di n'yembj:

—Nuna ra n'yohu 'bucua, ya øtyø hmɛya tengutho t'ɛmbi da 'yøtra Cristo 'mø bá ɛhɛ.

Yø fariseo bi menhyø policia di bentra Jesús ngue da got'i.

32 Nuyã yø fariseo bi 'yøde te mmanyø ja'i ngue ɛmbi guehna ra Cristo na ra Jesús. Yø fariseo p'uya, conyø hmũ yø mmãcja bi menhyø policia di bentra Jesús ngue da got'i. 33 Mĩ nuyã ra Jesús, bi 'yembyø ja'i:

—Zits'arbu guí nnuju ua guí 'bahmu. Ya himma ya'atho ga mmagä p'u bi 'bu'a to bá penngui. ³⁴ Gui hyonju p'uya, pe ya hinha gui tinju, porque hinda zä guí thohmu p'u ha ga m'mucä.

³⁵ Di n'yänse yø judio p'uya, di n'yembi:

—¿Haru go di ma na p'uya, ngue ena hinga timhmu ha di ma? ¿Ua daní mpa man'a n'nguadi yø häi yap'atho ngue da xänba ra hya yø judio da timp'u? ¿Ua gue gue'u yø mmenguhu da ma da xänbi? ³⁶ ¿Mbe te nne da man'a ra hya xicju na, ngue ena: “Guí hyonju, pe ya hinha gui tinju, porque ya hinda zä guí thohmu p'u ha ga m'mucä”?

I pøhra dehe di unna 'da'yo te.

³⁷ Nuna rá nzequi ra pa ngue ra ngo, guehna ra pa embyø ja'i ngue tate ra dannigo na. Nuna ra pa na p'uya, bi nangra Jesús, bi ts'edi bi 'yembyø ja'i:

—Nu'mø te'o tütthe ya, dá ecua di nsithe. ³⁸ Nu ra ja'i ec'eiä ya, nup'u ja rá mmui ra ja'i tengutho 'mø di pøhra dehe ngue di unna 'da'yo te. Porque ngu'a mmanna Maca Libro.

³⁹ Nuna ra hya na, bi ne bi ma ngue nu to da 'yec'ei, ya di n'youi ra Espiritu Santo. Porque tobe him maní ma mahets'i ra Jesús ngue da pennbabi ra Espiritu Santo yø ja'i.

Hinga 'da'igu mmanyø ja'i.

⁴⁰ Mi t'øhna ra hya mmanna Jesús, bi 'yeni'da yø ja'i p'uya:

—Majuani ngue nuna ra n'yohu na, guehna rá pøngahya Oja mí ja ngue da ecua ja ra ximhäi na.

⁴¹ Mi da yø ja'i p'uya, bi 'yena:

—Nuna ya, guehna ra Cristo naya —bi 'yena.

Pe mi da yø ja'i di n'yembi:

—Himma juani'a. Porque ra Cristo hinga Galilea di 'y'e'a. ⁴² I mmamp'u ja ra Maca Libro ngue nuna ra Cristo, da guehna n'na rá mbom'meto ra dast'abi David. 'Ne drá mmengu Belén nup'u ja ra mmengu ra David.

⁴³ Ya hinga n'nat'a mmanyø ja'i ngue di nxifi te'o na ra Jesús. ⁴⁴ Bi ne 'da yø ja'i xti bentra Jesús ngue xta ngot'i, pe hinjombi bent'i.

Yø ts'at'abi hingui ec'ei ra Jesús.

⁴⁵ Nu'u yø policia bá nexpu ja ra nija, bi mengui bi zømp'u 'buhyo fariseo conyø hmu yø mmäcja xi menhni. Bi t'embya:

—¿Hanja ngue hingua sihu p'uya?

⁴⁶ Mi dahyø policia, bi 'yena:

—Pe hinjam'mø ha di t'øde da man'a n'na ra ja'i tengu mmanna ra n'yohu na.

⁴⁷ Yø fariseo p'uya bi 'yembyø policia:

—Xquet'a 'ne'ahu ya bá thä'ahu ya. ⁴⁸ Ya guí nnuhu ngue hinjongui pøni ngue di ec'ei'ma mā hmuha na ra n'yohu na, ni xinga gue'u yø fariseo di ec'ei na.

⁴⁹ Pe nuya yø ja'i ec'ei na ra n'yohu na, guehya hingui pahra ley ya, 'ne guehya yø ja'i da ma ra castigo ya.

⁵⁰ Nuna ra Nicodemo, guehna bi ma n'na xui bá nyai ra Jesús, xquet'a yø n'yohu yø fariseo na. Bi 'yenna p'uya:

⁵¹ —Nup'u ja ra ley dí cahu, mmamp'u ja ra ley ngue hinga sä da ma masentencia n'na ra ja'i, mente tobe hingui ja ra ts'at'abi ngue da t'øde tema hya da man'a ma yapi.

⁵² Bi t'embra Nicodemo p'uya:

—¿Xquet'a 'ne'i grá mmɛngu Galilea 'mø? Damí xádi te mmanna Maça Libro. Ja guí nnup'u p'uya ngue hinga n'na rá pøngahya Oja ni bøn'a Galilea.

N'na ra xisu ngue ra 'yots'om'mái bi ts'ixp'u 'bahra Jesús.

⁵³ Bi ma yø ngu n'na ngu n'na yø ja'i.

8

¹ Pɛ ra Jesús bi map'u bí ja ra nyuni ja ra mbonza ja yø olivos. ² Mí hyaxpaya, ya nɛcahäi, bá pengui, bi zøp'u ja ra nija. Bi guat'i gátho yø ja'i p'u ha 'bui. Bi mihra Jesús ngue bi xännba ra hya yø ja'i. ³ A nu'u yø xännbate ngue ra ley conyø fariseo, bi zispabi n'na ra xisu xi ma maɛnt'i, ngue xi thinnbabi n'na ra n'yohu hinga ndø. Bi ma ma'ba'mi p'u maɛ na ra xisu p'uya. ⁴ Bi t'embra Jesús:

—Ague grá xännbate, nuna ra xisu 'bucua, bi ma maɛnt'i 'mø mi thinnbabi n'na ra n'yohu ngue hinga ndø. ⁵ A nup'u ja ra ley bi 'yotra Moisés, ja mmamp'u ngue da tho ya yø xisu njap'u, ngue da 'bando. Xi'i, ¿te guí mmana ra hya naya?

⁶ Bi xihna ra hya na, porque nne da nurpi ngue'mø hinga gue'a ra hya da manna Jesús, para ngue da zä di yapí. Nuna ra Jesús bi ndoqui, ot'a häi conná saha. ⁷ Pɛ hingui säya'u yauí ngue änni tema hya da ma. Bi m'mä p'uya, bi 'yɛmbi:

—Nua guí 'bahu ya, nu'mø 'bucua n'na nc'ei ngue hinjam'mø di øtra ts'oqui, gue'a rá mudi da mendo ra xisu'a —bi 'yɛmbi.

⁸ Bi ndojtho mahøn'a p'uya, ngue ot'a häi conná saha. ⁹ Pɛ mi 'yø'a ra hya sihyø ja'i p'uya, bi dár'man'u yø mmái yø ja'i porque paði ngue gä ja yø ts'oqui. Bi bøn'i 'da mi' da p'uya. Rá mudi bi bøn'yø daja'i. Nu'mø mi bøn'i gátho p'uya, bi gøse p'u ra Jesús co 'nɛhra xisu ma yapí bi gøseui p'u. ¹⁰ Mí guxrá ya ra Jesús, bi nu'ngue hijnongui 'bap'u, ya mahøndra xisu 'bap'u. Bi 'yɛmbuya:

—Ague grá xisu, ¿haru 'bu'u maði yap'a'i ya? Ya hijnombi zänni ngue da tho'i ya 'mø.

¹¹ Mí dahra xisu, bi 'yɛna:

—Ya hin'na ya, grá hmu.

Bi 'yembra xisu mahøn'a ra Jesús:

—Ni xinga guecä ga sänni ngue da tho'i ya. Ni ma ya, pɛ 'yoní mantho høngu øtra ts'oqui.

Da xojpa yø mmái yø ja'i ra Jesús.

¹² Nuna ra Jesús, mahømbi zohyø ja'i, bi 'yɛmbi:

—Nugä ga øt'e ngue da xohyø mmái yø ja'i. Nu ra ja'i da dɛnnguí, guehna ra ja'i di nja ra 'da'yo te na, pɛ ya hinni mantho di n'yo mants'o ra ja'i.

¹³ Yø fariseo bi 'yembra Jesús:

—Nu'i gaði jase majuani ra hya guí mma. Hinte di muui ra hya guí mma.

¹⁴ Mí dahra Jesús, bi 'yɛmbi:

—Nuna ra hya di mmangä, di muui na, madague'a dadi jase majuani ra hya di mma. Pɛ nugä di paði ha dá ɛɛ, 'nɛ di paði ha nná ma. Pɛ nu'ahu hingui pahmu ha dá ɛcä, ni xingui pahmu ha nná magä. ¹⁵ Nu'ahu guí haxhu ra güenda tengutho ga hyaxra güenda yø ja'i ua ja ra ximhäi. Nugä hijnondi haspa ra güenda. ¹⁶ A nu'mø xinga haxä ra güenda, nu te ga sännä ngue di nja, pegue dra hya njuantho ga sänni. Porque hündi 'dase ga haxä ra güenda. Nuna ra Papá bá penngaguí, guehna 'da gda haxä'be ra güenda na. ¹⁷ Nup'u ja ra ley guí cahä, nt'ot'i p'u ra hya ngue nu'mø yoho yø testigo 'da'igu mma,

jatho ngue da t'εc'εi te mma. ¹⁸ A nuyá, guecá dadi jase majuaní ra hya dí mmangá. Nuna ra Papá bá penngui, 'nehna di ja majuaní ra hya dí mmangá na.

¹⁹ Bi t'εmbuya:

—¿Haru go 'buhní Papá?

Mí dahra Jesús, bi 'yεna:

—Nu'ahu hinguí pacju, ni xinga guehna ma Papágá guí pahmu. Nu'mø ngue gdi pacju, xquet'a 'nehma Papágá gdi pahmu 'mø.

²⁰ Nu'mø mí xänbá ra hya yø ja'í p'u ja ra nija ra Jesús, guehya yø hya ja ua bi xifi. Bi m'mä p'u ja yø njumenyu ngue ra ofrenda. Pe hijnombi bent'i ngue xtá ngot'i, porque tobe him maní zønna ora.

Hinda zä dä denyø ja'í p'u di ma ra Jesús.

²¹ Mahømbi 'yεmbyø ja'í ra Jesús:

—Ga mmagá, 'ne guí hyonju. Gui tuhu, pe himma hoquitho ni ts'oquihu. Nup'u ha gda magá, hinda zä guí tenngahu.

²² Yø judío p'uya, di n'yεmbi:

—¿Ua da zä di nhyose nu, ngue hinda zä ga tenhnu ha di ma?

²³ Mí nya ra Jesús, mahømbi 'yεmbi:

—Nu'ahu, gyø mmenguhu ua ja ra ximhäi. Pe nugä drá mmengugä mahεts'i. Nu'ahu gyø mmenguhu ua ja ra häi, pe nugä hindrá mmengugä ua ja ra ximhäi. ²⁴ Janangue nugä dí xi'ahu ngue guí tuhu 'ne himma hoquitho ni ts'oquihu. Guehna hinguí nhohní ts'oquihu na ngue hinguí εc'εigahu ngue dí mma te'ogui.

²⁵ Bi t'ännbuya, bi t'εmbi:

—¿Pe te'o'í p'uya?

Mí dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Ya xtá xi'ahu m'met'o te'ogä. ²⁶ Xangu m'ida yø hya da zä ga xi'ahu, 'ne da zä ga hats'ahu ra güenda. Pe nuna ra hya dí xicá yø ja'í ua ja ra ximhäi, guehna ra hya dí øde mman'a to bá penngui, pe gue majuaní ra hya mman'a.

²⁷ Pe himbi dinyø mmai yø ja'í ngue guehna rá Papá i mma. ²⁸ Janangue bi 'yεmbi:

—Nu'mø gá cuathu ra pont'i ra N'yohu bí 'yε mahεts'i, guí pahmu te'ogä p'uya. Hinda zä ga sänse ra hya ga mma. Nuna ra hya xänngagui ra Papá, guehna dí mmangá na. ²⁹ Porque dí n'yogä'be'a to bá penngui. Nugä hinguí hegase ma Papá, porque nu te nnu manho, que'a zant'a dí øt'a.

³⁰ Mí manna ra hya na p'uya, xangu yø ja'í bi 'yεc'εi ra Jesús.

Bi manna Jesús ndana gue'a yø basí Oja.

³¹ Ra Jesús bi 'yεmbyø judío xi 'yεc'εi:

—Nu'mø hinguí hyehmu na ra hya dí xi'ahu ya, majuaní ngue gue'ahu ma xädi'ahu 'mø. ³² 'Ne guí pahmu xänho na ra hya majuaní. Nuna ra hya majuaní p'uya, guehna da yan'ahu na.

³³ Mí dahyø ja'í, bi 'yεmbi:

—Nugähe yø mbom'meto gähe ra Abraham. 'Ne hijnam'mø to xtá øt'e ngue ma hmuhe. ¿Hanja'a guí mma ngue guí εna da ma nhyanigähe?

³⁴ Nuna ra Jesús bi 'yεmbyø ja'í:

—Majuaní dí xi'ahu ngue nu to gä øtra ts'oqui, guehya ya xa mbent'ui ra ts'oqui ya. ³⁵ Nu ra ja'í ngue ra hmiquitho, 'bup'u ja rá ngu rá hmu, hinguí zamp'u ja ra ngu na ra hmiquí. Pe nu'a ngue rá ts'ant'u ra hmu, zamp'u ja rá ngu'a. ³⁶ Janangue nuyá, nu'mø ngue da yan'ahu rá Ts'ant'u Oja, ya majuaní

gá nyámhmu 'mø. ³⁷ Nugá dí padí ngue yø mbom'meto'ahµ rā Abraham. Pε guí nne guí hyoju, porque hinguí nnu manhoµ rā hyā dí mmangā. ³⁸ Ya dá xi'ahµ te gā dí nnugā p'µ bí 'buhma Papá. Pε nu'ahµ gadi siguetho guí øthµ'a te xi'a nī papáhu.

³⁹ Mī dahyø ja'í p'µya, bi 'yεmbi:

—Nu'a ma papágáhe gue'a rā Abraham.

Maħømbi 'yεnna Jesús:

—Nu'mø ngue dyø basi'ahµ rā Abraham, dague'a te bi 'yøtrā Abraham guí 'yøthµ 'mø. ⁴⁰ Pε nuyā guí nne guí hyoju. Conque dí xi'ahµ rā hyā majuanī, nuna rā hyā dí øcā mman'Oja, guehna dí xi'ahµ na. Pε nu'a guí nne guí 'yøthµ ya, hinga ngu'a bi 'yøtrā Abraham. ⁴¹ Nu'ahµ guí øthµ tengutho ø'nī papáhu.

Maħømbi 'yεnyø ja'í p'µya:

—Nugáhe, hīndyø thīmbasitho gáhe. N'nat'a ma papágáhe 'bái, gue'a Oja'a.

⁴² Maħømbi 'yεnna Jesús:

—Nu'mø ngue nmajuani ngue guehna Oja nī papáhu, gadi maçµ 'mø. Porque nugā dá εcā p'µ 'bµ Oja, 'nε ya dí 'bµcua ya. Hīndā sãnsε ngue dá εcua, sinoque Oja bá bennguī. ⁴³ ¿Hanja ngue hinguí sã guí tímhmµ nā rā hyā dí mmangā? Hinguí tímhmµ hanja rā hyā, porque hinguí nne guí 'yøhmµ nā rā hyā dí xån'nahµ. ⁴⁴ Nu'a guí nnøpa papáhu, gue'a rā zithu'a. Nu'a rā hyā nnu manho nā p'µya, guehna guí nne guí 'yøthµ nā. Nuna rā zithu, guehna rā hyote nā astā guerp'µ bá fudi. Hīnjam'mø dí mman'a te majuanī. Nu'mø ya, gā rā fehnī gā ya. Gā rá hyase gā ya porque rā fehnī. 'Nε guehna nnøpa papá'µ to mmanā fehnī nā. ⁴⁵ Pε nugā ngue majuanī nā rā hyā dí xi'ahµ, hinguí εc'εigahµ. ⁴⁶ Gátho'ahµ ya, hīnjonda bønī da 'yεnguī ngue ja ma ts'oqui. Xi'mø ngue majuanī rā hyā dí xi'ahµ, ¿hanja ngue hinguí εc'εigahµ 'mø? ⁴⁷ Nu'a rá basi Oja ya, gue'a dí ho dá 'yøde te mman'Oja'a. Pε nu'ahµ ngue hīngyø basi'ahµ Oja, janangue hinguí nne guí 'yøhmµ rā hyā mman'Oja.

Ya mī 'bµhrā Cristo hante dí m'µhrā Abraham.

⁴⁸ Mī dahyø judío p'µya, bi 'yεmbrā Jesús:

—Nī 'yup'µ te dí mmangáhe ngue grā mmεngu p'µ ja rā hāi Samaria, nu'í guí n'youi rā ts'onthī.

⁴⁹ Mī dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Hīn tenī ts'oqui dí n'yogā'be. Nu'a te dí øt'a, dí nnu mansugā ma Papá. Pε nu'ahµ hinguí nnu mansujµ. ⁵⁰ Nugā hīndī honī ha dí nu mansugyø ja'í. Nuna Oja go honnguī ha dí nu mansugā yø ja'í nā. 'Nε haxta rā güenda Oja ya, te'o ngue hinguí suguī. ⁵¹ Nugā majuanī dí xi'ahµ ngue nu to ørpa masu rā hyā dí mmangā, guehna rā ja'í hīnjam'mø dá du nā.

⁵² Mī dahyø judío p'µya, bi 'yεmbi:

—A nuyā, dadi seguragáhe ya ngue guí n'youi rā ts'onthī. Xi rā Abraham 'nε gátho mī'da yø pøngahya xā m'mµi, gā xā ndu. Nu'í p'µya guí εna: “Nu'a to dá 'yørpa masu rā hyā dí mmangā, guehna rā ja'í hīnjam'mø dá du nā”, guí εna. ⁵³ ¿Ua man'na go ma dá'í ngue'a ma papágáhe Abraham? A nuna bi du. 'Nεhyø pøngahya xā m'mµi gā xā ndu. ¿Te'o guí εna ngue gue'e 'mø?

⁵⁴ Mī dahra Jesús, bi 'yεmbyø ja'í:

—Nu'mø ngue go gdi honī ha dí nu mansugā yø ja'í, hīnte dí muui 'mø εscā yø ja'í 'mø. Pε nu'a honī ha dí hnu mansugā, guehna ma Papágā nā. Nuna guí εna ngue nī Ojahµ. ⁵⁵ Pε hinguí pahµµ nā p'µya. Nugā go dí paçā nā. Nu'mø gā εna ngue hīndī paçā Oja, xquet'a dí fehnīgā 'mø tengutho'ahµ ngue gyø fehnīhµ. Pε nugā majuanī dí paçā nā, 'nε dí ørpa masu te xiquī. ⁵⁶ A nuna ma

mboxitah_u ra Abraham, bi johya na_u ngue mambá εp'u ra pa ga sōcā ua. Bi badī hanja, janangue εmmei bi johya.

⁵⁷ Mj dahyø judío p'uya, bi 'yembra Jesús:

—Tobe hinguí 'bu'a nyote ma'det'a njeya, 'ne go gui 'yena gá nu ra Abraham.

⁵⁸ Mj dahra Jesús, bi 'yembyø ja'i:

—Agajuani dí xi'ah_u ngue ya nmi 'bucā hante di m'mahra Abraham.

⁵⁹ Bi gaxyø do yø ja'i p'uya, ngue da munto ra Jesús. Pe ra Jesús bi thop'u made ha 'buhyø ja'i, bi bømp'u ja ra nja, bi ma.

9

Ra Jesús bi 'yøthe n'na ra 'yoh_u ngue ra xädä.

¹ Nup'u ni nthohra Jesús, bi nu n'na ra 'yoh_u ngue ra xädä asta gue'mø mamba mi. ² Bi 'yānya yø xädi p'uya, bi 'yembji:

—Ague grā xännbate, çhanja ngue ya ra xädä 'mø mambá mihna ra 'yoh_u na? çNdana gue'a ja rá ts'oqui, guehna ra 'yoh_u, ua rá papá, ua gue rá mamá ja rá ts'oqui ngue bi njap'u?

³ Mj dahra Jesús, bi 'yena:

—Hini nxädä na ra 'yoh_u ngue conná ts'oquise, ogue rá ts'oqui rá papá ogue rá mamá. Sinoque bi nxädä para ngue conná guehna da fadi ngue ja rá ts'edi Oja ngue te da 'yørpe. ⁴ Mente jap'u ra tiempo ya, jatho ngue ga ørpabi rá 'befi'a to bá penguini. Porque da 'yehra pa ngue ya himma nzä te ga pefi.

⁵ Mente dí 'bucua ja ra ximhäi, ma ga øt'e ngue da xohyø mmäi yø ja'i.

⁶ Mj juadi bi manna ra hya na, bi zo'a häi rá jini ra Jesús. Bi 'yøtra bøhäi conná jini, bi gospa maxøts'e yø dá ra xädä. ⁷ Bi 'yembuya:

—Ni ma ya, bá nxädä p'u ja ra dehe Siloé —bi 'yembji.

Nuna ra Siloé ga mbøni ngue “Bi 'benhni”. Nuna ra xädä bi ma bá nxädä. Mambá pengui, ya zø yø dá. ⁸ A nu'u yø besino p'uya, 'ne hmj'da yø ja'i ya mi padj ngue mará xädä, gä di n'yembji:

—çUa hinga guehna ra nhyaxa limosna na?

⁹ Mj'da yø ja'i p'uya, bi 'yena:

—Guehna.

Pe mj'da yø ja'i bi 'yena:

—Guehna p'u gui nequi, pe gue hinga guehna.

Pe nuse na mará xädä p'uya, bi 'yena:

—Ahá, go gucā —bi 'yena.

¹⁰ Ya bi t'ännbuya, bi t'embji:

—çHanja ngue ya zø ni dá ya 'mø?

¹¹ Bi 'yenna mará xädä p'uya:

—Nuna ra 'yoh_u ni hu ngue ra Jesús bi 'yøtra bøhäi. Bi goscaqui ma dá. Bi 'yengui: “Ni map'u ja ra dehe Siloé, bá nxädä”, bi 'yengui. Dä magá p'uya ngue dá nxädä, pe 'bexpi nzø ma dá 'mø ma nxädä.

¹² Bi t'ännbuya, t'embji:

—çHaru 'bahna ra 'yoh_u gui mmanya?

Bi 'yembuya:

—Hindi pacā —bi 'yembji.

Yø fariseo bi 'yørpa ra nt'änni na mará xädä.

¹³ Bi ts'ixpu 'buhyø fariseo na mará xädä p'uya. ¹⁴ Ra pa ngue ra ts'äya 'mø mj 'yøtra bøhäi ra Jesús ngue bi xojpa yø dá ra xädä. ¹⁵ Nuya yø fariseo p'uya, xquet'a bi 'yān'na mará xädä ngue ha bi nja ngue ya zø yø dá. Bi 'yembuya:

—Bi gosca rá bõhãi ma_xõts'e ma dá. Dá ma dá nxudã p'uya. A nuyá, ya zõ ma dá ya.

¹⁶ Bi 'yɛn'ida yõ fariseo p'uya:

—Nunã rá n'yohu bi 'yõ'nã rá hyã nã, hìngrã m'menhni Oja nã, porque hìnguĩ suprà pa ngue rá ts'ãya.

Mi'da p'uya, bi 'yɛnã:

—A nu'mõ di ja rá ts'oqui nã rá n'yohu nã, hìnda zã da 'yõtya yõ milagro ør'mõ.

Ya di njun'mahyasɛ p'ya yõ ja'ĩ p'uya. ¹⁷ Mahõmbi t'ãn'nã marã xädã p'uya, bi t'ɛmbi:

—Xi'i n'yõ, ðte guĩ mma guehna rá n'yohu bi xoc'a ni dá?

Nunã marã xädã p'uya, bi 'yɛnã:

—Nugã dí ɛnã ngue rá põngahya Oja nã rá n'yohu nã.

¹⁸ Pɛ yõ hmũ yõ judío, hìnguĩ ɛc'ɛi ngue marã xädã nã rá n'yohu yaui. Bi 'yɛc'ɛi, ja gue'mõ mi zonnabãĩ rá papã 'nɛhrã mamã nã marã xädã. ¹⁹ Bi 'yãnnbaya, bi 'yɛmbi:

—¿Ua guehna ni ts'unt'aui nã 'bucua, nunã t'ɛmbi ngue ya rá xädã 'mõ mambã mi? ¿Hanja ngue ya zõ yõ dá ya 'mõ?

²⁰ Bi 'yɛn'a rá papã 'nɛhrã mamã p'uya:

—Dí paði ngue guehna mã ts'unt'au be nã. 'Nɛ ya rá xädã 'mõ mambã mi.

²¹ Pɛ nuyã, hìndi pa'be hanja ngue ya zõ yõ dá ya. Ni xindĩ pa'be to bi 'yõthebi yõ dá. Damĩ 'yãnsɛhu. Ya rá dan'yohu, da xi'asɛhu hanja.

²² Nunã rá papã 'nɛhrã mamã nã marã xädã, bi manã tengu nã ngue supyõ hmũ yõ judío. Porque ya xi nhɛca hyã ngue da dujpabi rá thuhu p'ya ja rá nija'a to da mã ngue ra Jesús gue'a ra Cristo'a. ²³ Janangue nguna bi man'ya yõ daja'ĩ p'uya, ngue bi 'yɛnã: “Yãnsɛhu, ya rá dan'yohu, da xi'asɛhu hanja”.

²⁴ Nu'ya yõ hmũ yõ judío, mahõmbi zon'nã rá n'yohu marã xädã. Bi 'yɛmbi:

—Hõnt'a Oja guĩ 'yɛspabi ngue bi nzõ ni dá. Nugãhe dí pahme ngue ja rá ts'oqui nã rá Jesús.

²⁵ Bi 'yɛn'mõ mi da p'uya:

—Nugã hìndi paði ngue'mõ ja rá ts'oqui ogue hìn'nã. Hõnt'a dí paði ngue nugã nmarã xädã, 'nɛ ya zõ mã dá ya.

²⁶ Mahõmbi t'ãnnbaya, bi t'ɛmbi:

—¿Te 'be'a bi ja'ĩ? ¿Te bi 'yõt'e para ngue bi nzõ ni dá?

²⁷ Mi da p'uya, bi 'yɛnã:

—Ya xtã xi'ahũ, 'nɛ hìnguĩ ørcãhu mãsu. ¿Hanja ngue mahõn'a guĩ nne ga xi'ahũ ya? ¿Uague guĩ nne ngue 'nɛ'ahũ dyõ xãdi'ahũ nã rá n'yohu nã?

²⁸ Bi zũ p'uya, bi 'yɛmbi:

—Nu'ĩ go rá xãdi'i nã rá n'yohu nã. Pɛ nugãhe yõ xãdigãhe rá Moisés.

²⁹ Nugãhe dí pahme ngue bi nyaui Oja rá Moisés. Pɛ nunã rá n'yohu nã, hìnjõnguĩ paði harũ rá mmɛngu nã.

³⁰ Bi 'yɛn'a rá n'yohu p'uya:

—Xquet'a guehna ngue nnã 'yõthogã naya, ngue hìnguĩ pahmũ harũ ra mmɛngu nã, pɛ bi xõgagui mã dá. ³¹ Conque dí pahmũ ngue nunã Oja, hìnguĩ ø'mõ nzo'ya yõ ja'ĩ ja yõ ts'oqui nã. Pɛ nu'mõ nzo'ya yõ ja'ĩ thanne 'nɛ ørpabi rá pãhã, i øde. ³² Astã guehyõ pa xã thõgui hìnguĩ t'õde ngue da bõn'a n'na rá n'yohu da xõjpa yõ dá n'na rá xädã astã gue'mõ mambã mi. ³³ Ngue'mõ hìndrã m'menhni Oja nã rá n'yohu nã, hìnda zã te da 'yõt'e.

³⁴ Ya bi t'ɛmbaya:

—Nu'i gä rä ts'oquì gnì 'bhai astà gue'mò gambá mì, 'nē go guì 'yēnā guì xānngāhe —bi t'ēmbì.

Bi hyōn'a thi p'uya.

T'ēmbì ngue xādā yō ja'i ngue njot'i yō n'yomfēni.

³⁵ Bi bahra Jesús ngue ya bá thōn'a thi p'ua ja rä nija nā mará xādā. Mì nthēui p'uya, bi 'yēmbì:

—¿Ua guì εc'ēbì rá Ts'ant'u Oja n'yō?

³⁶ Bi 'yēnna n'yohu p'uya:

—Te'o'a p'uya grá hmu, n'namhma ga εc'ēigá —bi 'yēmbì.

³⁷ Mì dahra Jesús, bi 'yēmbì:

—Ya guì nnugya. Go guecā dí nyaui ya —bi 'yēmbì.

³⁸ Nuna rä n'yohu p'uya bi ndantyoħhmu p'u 'bahra Jesús, bi 'yēmbì:

—Nuya grá hmu, dí εc'ēi'ya.

³⁹ Mì nya rä Jesús, bi 'yēnā:

—Dá εcā ua ja ra ximhāi, n'namhma ngue nu'u yō xādā dí nzō yō dā. A nu'u ena ngue zō yō dā p'uya, tengutho 'mō di xādā'u.

⁴⁰ Nu'u 'da yō fariseo mì 'bāp'u p'uya, mì 'yōde te mmanna Jesús. Bi 'yēmbì:

—¿Ua guì ena ngue 'nēcāhe dyō xādāgāhe?

⁴¹ Mì dahra Jesús, bi 'yēmbì:

—Nu'mō ngue gyō xādāhu, hīndi ja nì ts'oquihū 'mō. Pē nuya ngue guì ena ngue zō nì dāhu, ya guì padì ngue ja nì ts'oquihū ya.

10

Bi hyējpa yō fōt'e yō de'yo'a rä hyā bi manna Jesús.

¹ Majuanì dí xi'ahū, nu'a hīnni yarbū ja rá goxthi fōt'e yō de'yo, sinoque nì nexman'na nguadi, guehna rä bēde'yo nā. ² Pē nu'a nì yarbū ja rä goxthi fōt'e, gue'a rä mände'yo'a. ³ Nu'mō bi zōhō, dā xojpa rä māngoxthi dā yat'ambo. Nu'u yō de'yo p'uya, parpabi rá hya. I nzohyō de'yo conyō thūhū, dā gacathi p'uya. ⁴ Nu'mō bá jajma xōts'e rä fōt'e gātho'u yō de'yo p'uya, nì 'bet'o p'u nì ma yō de'yo. Yō de'yo p'uya tenni porque parpabi rá hya. ⁵ Pē nu'a hīngui parpabi rá hya, hīngui ten'na. Hante 'da 'mō bī nū, porque hīngui parpabi rá hya.

⁶ Bi hyonì te guì hyējpa rä hyā bi xihyō ja'ì rä Jesús. Pē nu'u nzofō hīmbi dīnyō mmāi te nì bōnna hyā bi xifi.

Nuna rä Jesús, guehna rä hoga mände'yo nā.

⁷ Bi sigue bi zohyō ja'ì rä Jesús, bi 'yēmbì:

—Majuanì dí xi'ahū, guecā tengutho n'na rä goxthi nì yatyo de'yo. ⁸ Gātho'u yō mādi bī m'mū'a m'met'o hante ngue ga mā εcā, hīnni yarbū ja rä goxthi, gue'u yō bēde'yo'u. Jananguē hīmbi 'yōrpa mā sū yō de'yo 'mō nzofō. ⁹ Go guecā tengutho n'na rä goxthi. Nu'a gā japā dā thoguì, gue'a dī nyan'a. 'Nē dā 'yōt'e tengutho n'na rä de'yo ngue nì yat'ì, nì bōmp'u ja rá fōt'e, 'nē tīnì te si.

¹⁰ A nu'a rä bē, hōndrā mfē ga 'yo'a, di ammahō dyō de'yo. Pē nugā dá ēhē para ngue dī nja'ahū rä 'da'yo te, 'nē guì m'mamma pāhāhu. ¹¹ Nugā guecā tengutho n'na rä hoga mände'yo. Nu'a rä hoga mände'yo enā te ngue nyanyō de'yo. ¹² Pē nu'a rä mādi ngue rä hīmqūitho, hīnga gue'a rä mādi ngue yō de'yo'a. Porque hīngrā mmeti. Nu'mō bī nū ngue bá ēp'u rä zate, dā zop'u yō de'yo, dā 'dagui. Rā zate p'uya, dī bentyō de'yo, dī n'uen'u hīndi bent'ì. ¹³ Nuna rä n'yohū nā, 'dagui porque ngue rä hīmqūitho. Hīngui tū rá mmāi 'mō te dā ja yō de'yo.

14-15 Nuga guecä tengutho n'na ra hoga mände'yo. Nuna ma Papägä pacä na, nuga xquet'a di pacä na ma Papä. Njarbatho ya, di pacä gätho'u ma de'yo. Da gue'u p'uya, xquet'a paqui. 'Ne di engä ma te ngue di nyangä'u ma de'yo. 16 Xquet'a 'bap'u mi'da ma de'yo ngue hingyø n'youi ya 'bucua. Xquet'a jatho ngue ga mma si, 'ne da 'yø'mø da zofu. Ya n'na 'bũitho di nja p'uya, 'ne n'na dra mände'yo di m'mai.

17 Nuna ma Papä di macä na, porque di engä ma te connä nguehma de'yo. A nuga da zä ngue mahønga m'mai. 18 Pe nu'mø ga nnegä, hijnonda hyogui, pe di nnesø ngue di engä ma te. I ja gra ts'edi ngue dadi ungä ma te, 'ne ja gra ts'edi ngue mahønga m'mai. Nuna ya, guehna ra hyä bi xicä ma Papä na.

19 Nu'mø mi 'yøhyø judío na ra hyä na p'uya, ya hinga 'da'igu mma. 20 Xangu yø judío bi 'yena:

—¿Hanja ngue gui ørpa'u masu te mmanä? Nuna di locobi ra ts'onthi n'youi na —bi 'yena.

21 Mi'da yø judío p'uya, bi 'yena:

—Pe nu'mø ngue di n'youi ra ts'onthi, hinda zä da ma tengu na ra hyä na 'mø. A nu'a n'youi ra ts'onthi, hinda zä da 'yøt'e ngue di nzø yø dä yø xädä'a.

Nu'u yø judío himbi nu manho ra Jesús.

22 Mi ja yø se'ye'a ra ora'a. Ya di nsä yø ja'i p'u Jerusalén ngue di nsännigo p'u ja ra nija. 23 Nuna ra Jesús, nup'u ja ra ngun'yu nija ni hu ngue ra Salomón, ja 'yop'u. 24 Nu'u yø judío bi mäsrä Jesús, bi 'yembi:

—¿Ua gui nnepe ngue xøgue gä ra tiempo di 'yot'itho ma mmaigähe? Nu'mø ngue gue'e grä Cristo, n'na ndiþho dami xicje njuani.

25 Mi dahra Jesús, bi 'yena:

—Ya di xi'ahu, pe hinguí ec'eigahu. Nu te gä gui nnuhu di øt'ä connä nguehra ts'edi di 'dacä ma Papä, ja di nequi p'u na ra hyä di xi'ahu ya. 26 Pe hinguí ec'eigahu, porque hinga gue'e ma de'yo'ahu, tengutho ra hyä ya xtä xi'ahu m'met'o. 27 Nu'u ma de'yogä, xa mbarcatho ma hyagä'u. A nuga p'uya, xquet'a di pathogä ndana gue'a ya ma de'yo. Nu'mø bi nuga ma de'yo, tenngui. 28 Nuga ga unnä ra 'da'yo te para zantho'u ma de'yo, 'ne hijnjam'mø di m'medi. Porque hijnonda guasca p'u ja ma 'ye. 29 Nu'a ma Papä bi 'dacä'u. Hijnjo mman'na tengu na, 'ne hijnonda guaspabi p'u ja rá 'ye ma Papä. 30 Tengutho ma Papägä, xquet'a di njadä p'uya.

31 Yø judío p'uya, mahømbi go yø do ngue da mando ra Jesús. 32 Pe mi nya ra Jesús, bi 'yena:

—Ni hmi ni dāhu hapu di øt'ä xangu yø cosa xanho connä nguehra ts'edi di 'dacä ma Papä. ¿Nana gue'a ya yø hyä ya ngue gdi pãndogahu ya?

33 Mi dahyø judío p'uya, bi 'yembi:

—Nu'u yø cosa xanho gui øt'e, hinga gue'a gdä pãndo'ah'e'a. Sinoque gdä pãndo'ah'e ngue hinguí supra xudi Oja, co nuna ra hyä gui mma. Conque nu'i grä ja'itho tengutho gähe, 'ne sä gui enä ngue go 'da'igu'aui Oja.

34 Mi dahra Jesús, bi 'yena:

—I nt'ot'i p'u ja ra ley gui cahu ngue bi 'yēn'Oja: “Nu'ahu, entho Oja'ahu”, bi 'yena. 35 'Ne gui pahmu'a te nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro, hijnonda zä da gøn'a te mmanp'u. A nuna Oja, bi ma ngue nu'u yø ja'i di fäträ hya, tengutho Oja'u. 36 Xi'mø ngue bá excä Oja ngue bá penngä ua ja ra ximhäi, çua da zä gui 'yēmhm'u ngue hĩndĩ supä rá xudi Oja ngue'mø di mma ngue rá ts'ant'ugui Oja? 37 A nu'mø hĩndĩ sä ga øt'ä yø cosa tengutho ør'ma Papä, 'yo gui ec'eigahu

'mø. ³⁸ Pɛ nu'mø ngue sä di øt'e tengutho øt'a, maɖague'a hinguí ɛc'ɛigahɛ, pɛ damí 'yɛc'ɛigahɛ co nu'a te di øt'e. Ja guí pahmɛ p'ɛ, 'nɛ ja dɔ ðimp'ɛ nɪ mmɛihɛ ngue ma Papá ði n'yo'be.

³⁹ Co nuɔa ra hya bi manɔa Jesús, maħømbi ne yø ja'i xti bent'i ngue xtɔ ngot'i, pɛ ħimbí zɔ, porque 'bexpí ma.

⁴⁰ Maħømbi mengra Jesús ngue i ma man'na nguadi ra ðathe Jordán, ha mambi øtra nxixya m'met'o ra Xuua. Ja bɔ n'yop'ɛ p'ɛya. ⁴¹ Xandøngu yø ja'i bi ma bá nu ra Jesús. Di n'yɛmbyø ja'i:

—Majuani ngue ra Xuua ħin temá milagro bi 'yøt'e, pɛ nu'a te gáma hya bi manɔa Xuua conná nguehra Jesús, gá majuaní.

⁴² Ja bi 'yɛc'ɛi p'ɛ xangu yø ja'i ra Jesús ngue majuaní guehna ra Cristo na.

11

Bi ðu ra Lázaro.

¹ Mí 'bɛ'a n'na ra n'yohɛ maði hyɛnni nɪ hu ngue ra Lázaro ra mmɛngu Betania, ja ra ħniñi mí 'bɛ'hra Maya conná juhuɛ Marta. ² Nuɔa ra Maya, rá nju na ra Lázaro maði hyɛnni. Guehna bi ðuxra aceite mazihotho ga yuñi ngue bi gopa yø gua ra Hmu Jesús. 'Nɛ bi ðupí conyø xtɔ. ³ Nuɔa yø nju ra Lázaro, bi mɛnnbɔ ra hya ra Jesús, bi 'yɛmbi:

—Ague grá Hmu, xan'ɛ nɪ amigo gaði nsixui —bi 'yɛmbi.

⁴ Mí 'yøhna ra hya bi 'bɛnnbɔ ra Jesús, bi 'yɛna:

—Pɛ ħinga hyɛmbra n'ɛ na ra Lázaro ngue ða hyo. Sinoque ja ða bap'ɛ yø ja'i ngue maguesɛ Oja. 'Nɛ ða bahyø ja'i ngue xquet'a maguesɛ rá Ts'ant'ɛ Oja.

⁵ Nuɔa ra Lázaro, conná Marta, conná Maya, n'na ngu n'na, ɛmmei maði maħra Jesús. ⁶ Maɖague'a bi 'yøde ngue maði hyɛnni, pɛ bá m'məhma nyopa p'ɛ ha mambi 'bɛi. ⁷ M'mɛfa p'ɛya, bi 'yɛmbyø xádi:

—Ma ga mmähä maħon'a Judea ya.

⁸ Nu'ɛ yø xádi p'ɛya bi 'yɛmbi:

—Ague grá xännbɔte, conque ja xma nguehya nne ða hyo'i yø hmu yø judío ngue xtábá mməndo'i, 'nɛ maħøngu'i nne gdi ma p'ɛya.

⁹ Bi hyɛcra hya bi xihyø xádi ra Jesús, ngue tobe ħim mañi zønna ora p'ɛ ða ðu. Bi 'yɛmbi:

—¿Ua ħimma juani ngue 'de'ma yo ora ja ra nyot'i 'mø ma pa? A nu'a 'yo ngue ra pa, ħinha di fets'e, porque ga 'yo ra nyot'i di yot'ua ja ra ximhäi. ¹⁰ Pɛ nu'mø to 'yo xui, di fesrá gua, porque ħin'yɛ ra nyot'i p'ɛ nɪ ma.

¹¹ M'mɛfa p'ɛya, bi 'yɛnna Jesús:

—Nuɔa ma amigohɛ ra Lázaro bí aħa. Pɛ ga ma ägá ya.

¹² Nu'ɛ yø xádi p'ɛya, bi 'yɛmbi:

—Ague grá Hmu, nu'mø ngue bi aħa, ya ħinte ða ja 'mø.

¹³ Bi ne xtɔ mmanna Jesús ngue ya xi ðu ra Lázaro, pɛ nu'p'ɛ i bɛnyø xádi, bi 'yɛmbi ngue mma ngue bi aħo. ¹⁴ Pɛ njuantho bi man'a m'mɛfa te nne xtɔ mmanna Jesús. Bi 'yɛmbi:

—Ya bi ðu ra Lázaro ya. ¹⁵ Para ngue nu'ahɛ ya, ya xanho ngue ħin ðabi 'bɛcɔ p'ɛ 'mø mí ðu ra Lázaro, porque nuɔa man'natho gui 'yɛc'ɛigahɛ ya. Nuɔa ga ma nuħɛ ya.

¹⁶ Nuɔa ra Toma t'ɛmbi ngue ra cuate p'ɛya, bi 'yɛmbyø mmixádiħɛ:

—Ma 'ða gða mmähä ya, n'namhma ngue 'dap'ɛ ðani thoju nɛ.

Ra Jesús ða 'yøt'e ngue ði nja ra mbɛnnaɛte, 'nɛ ði unna 'da'yo te.

17 Bi zɔn'a Betania ra Jesús, pɛ ya rá gupa xi ma nt'ägui ra Lázaro. 18 Nup'u ja ra hnini Betania, como yo kilómetro made gui nhyacui Jerusalén. 19 Xangu yø judío xi ma ngue badi zɛngua ra Marta conna Maya, di hojpa yø mmái ngue rá ida bi du. 20 Nuna ra Marta 'mø bi badi ngue ya mmap'u ra Jesús, bi ma bí c'at'ui. Pɛ ra Maya bi gop'u ja rá ngu'a. 21 Ra Marta bi 'yembra Jesús:

—Ague grá Hmu, nu'mø gdi 'bæcua, hinxta ndu ma idagá 'mø. 22 Pɛ nugä dí paði ngue dí 'da'i Oja te gä gui 'yapi.

23 Mí dahra Jesús, bi 'yembí:

—Nu ní ida di bɛnnate'a.

24 Bi 'yenna Marta p'uya:

—Ahá, dí paði ngue nu'mø ra pa rá nɛgui, mahøndi bɛnnate yø ánima.

25 Ra Jesús bi 'yena:

—Go ga øt'a ngue di bɛnnate yø ánima, 'nɛ ga unna 'da'yo te. Nu'a da 'yɛc'ɛigä, madague'a xta ndu, pɛ høndi bɛnnate. 26 A nuyá, nu'u yø ja'i 'bæhya 'nɛ ɛc'ɛigui, ya hinxam'mø da du, ya ja ra 'da'yo te yø ja'i. ¿Ua gui ɛc'ɛi na dí xi'i ya?

27 Ra Marta p'uya bi 'yena:

—Ahá, grá Hmu, dí ɛc'ɛigä ngue gue'e grá Cristo, rá Ts'unt'u'i Oja nu'a mi ja ngue da ɛcua ja ra ximhäi.

Ra Jesús bi nzomp'u ha nt'ägui ra Lázaro.

28 Mí juadi bi manna ra hya na p'uya, nuna ra Marta bi ma bá zo rá juhue Maya. Bi xifi njanate, bi 'yembí:

—Bá p'u ra xännbate. Bá pen'na ra hya ngue bi nzo'i 'na.

29 Nu'mø mi 'yøhra Maya ngue bi ts'ofu, bi nangui, bi ma bá nu ra Jesús. 30 Nuna ra Jesús, tobe hin maní yut'ambo ra hnini, bí 'bærp ha bi nthui ra Marta. 31 Mí nu yø ja'i ngue bi nangra Maya, bi bøn n'nahmantho, bi ma. Janangue xquet'a bi ntetyø ja'i p'uya, embi ngue bi ma dá nzomp'u bí o ra ánima. 32 Bi ma ra Maya p'u mambi 'bæhra Jesús. Bi ndantyøhmuy p'u ha 'bái, bi 'yembí:

—Ague grá Hmu, nu'mø ngue gdi 'bæcua, hinxta ndu ma idagá 'mø.

33 Nu'mø mi nu ra Jesús ngue zonna Maya co 'nɛ'u yø judío ni n'youi, bi dár'man'u rá mmái p'uya. 34 Bi 'yännbaya, bi 'yembí:

—¿Haru nt'ägui ya? —bi 'yembí.

Mí da p'uya, bi 'yena:

—Ague grá Hmu, bá ɛhɛ gui nnu.

35 Xquet'a bi nzonna Jesús. 36 Dɪ n'yembyø judío p'uya:

—Ya gui nnuha te øta. Ja di nɛqui p'uya ngue janjuaní ngue maði maði.

37 Bi 'yɛn'i 'da yø judío p'uya:

—A nuná, ngue bi zä bi xojpa yø dá ra xädä, rá nɛgui xta nzä xta 'yøt'e ngue hinxta ndu ra Lázaro.

Ya bi bɛnnate ra Lázaro.

38 Mahombi dár'man'u rá mmái ra Jesús. Bi guarbæ ja ra 'bido o ra ánima p'uya ngue da hyajpa ra ndodo nnøpa njo'mi. 39 Bi 'yenna Jesús:

—Damí hyaçju ra do —bi 'yena.

Bi 'yenna Marta nuna rá nju ra ánima p'uya:

—Ague grá Hmu, rá nɛgui ya yanua, porque ya rá gupa nt'ägui ya.

40 Mí dahra Jesús, bi 'yembí:

—Uangui dí xi'i ngue nu'mø gui 'yɛc'ɛigui, gui pa p'uya ngue maguesɛ Oja.

41 Mí ma nthaquí ra do p'uya. Bi nös'maya ra Jesús, bi 'yena:

—Ma Papá'i, dadi ja mamma'di'i ngue guí ø'mø di nzo'i. ⁴²Nugä dí padj ngue zant'a guí ø'mø di nzo'i, pe dá mangä na ra hya na n'namhma ngue nuya yø ja'i 'bucua, da 'yεc'εi ngue go guá penngagui ua.

⁴³Mi juadi bi manna ra hya na p'uya, bi matra ánima, bi 'yεmbi:

—Ague Lázaro, bá pømp'ua guí o —bi 'yεmbi.

⁴⁴Bá nangra ánima p'uya, bá εp'ua, bá m'mát'i yø ulu yø 'ye conyø gua. Rá hmj p'uya bá n'youi rá njo'mi. Ra Jesús bi 'yεmbyø ja'i:

—Damj xuhmi ya, thøhmi p'uya, da ma.

Bi nhεca hya yø ja'i p'uya, ngue di bentra Jesús.

⁴⁵Nuya yø judío mi 'bap'ua ja rá ngu rá Maya mi nu te bi 'yøtra Jesús, gue'a i 'yεc'εi'a p'uya. ⁴⁶Pe mi'da yø judío, bi ma bá xihyø fariseo te bi 'yøtra Jesús.

⁴⁷Nuya yø fariseo p'uya conyø hmu yø mmäcja, co 'nε'ua yø n'yohu 'bet'o ngue yø judío, bi 'yøtra dajunta. Di n'yεmbi:

—¿Te 'be'a ja ngue ga øthu? Nuna rá n'yohu na, xandøngu yø milagro øt'e.

⁴⁸Nu'mø ngue ga ehmu p'ua, gä yø ja'i da 'yεc'εi te mmana. A nu'ua yø ts'ut'abi Roma p'uya, da penhyø soldado ngue da demhra maça nija ja ua, 'nε da 'yøtra sui ua ja ma häihua.

⁴⁹Bi da'a n'na nc'εi ni hu ngue rá Caifás, guehna rá hmu yø mmäcja'a rá jeya'a. Bi 'yεmbyø ja'i:

—¿Ua hingui pahmu ha di nja te ga øthu ya? ⁵⁰¿Ua hin gadi umhma rá güenda hanja? Man'na xanhu ngue n'na nc'εitho da du conná nguehyø ja'i, hindá gue'a ngue di m'medi gätho yø ja'i 'bucua ja ma häihua.

⁵¹Pe nuna rá Caifás hingra hyase na ra hya bi ma, sinoque Oja bi bennbi ngue ngu'a bi ma. Porque guehna rá jeya ngue bi nopa hmu yø mmäcja. Bi ma ngue rá Jesús guehna ja ngue da du conná nguehyø judío na. ⁵²Nε hinga hont'ua yø judío p'uya, sinoque da du conná nguehyø ja'i 'bui ndap'ua bi zä. Porque nne Oja ngue ndap'ua bi zä di m'mahyø ja'i ngue dyø basi Oja. ⁵³Gue'a rá hya bi nja'a p'uya, nu'ua yø judío mi nts'ut'abi, bi mudi bi nhεca hya ngue da hyo rá Jesús.

⁵⁴Janangue ya him mambi zøp'ua ha 'buhyø judío rá Jesús, sinoque bi ma n'nanni n'na rá xequi ja rá häi Judea. Ya mme rá nendapo, ja n'na rá hñini ni hu ngue Efraín. Ja bá m'mahmu p'ua p'uya co 'nεhyø xädi.

⁵⁵Ya xmá nguerp'utho rá pa ngue rá ngo øtyø judío, nuna εmbi rá pascua. Xangu yø ja'i bi ma Jerusalén ngue dí hocyø ts'oqui p'ua ja rá nija hante di nja rá ngo. ⁵⁶I'yo yø ja'i p'uya, ngue honna Jesús. Nu'mø bi zømp'ua nija di n'yänni n'na ngu n'na, i εna:

—¿Ter'ua gni bεmhmu? ¿Ua da εcua ja rá ngo rá Jesús, ua gue hin'na?

⁵⁷Nu'ua yø fariseo p'uya, co 'nε'ua yø hmu yø mmäcja, ya xi xihyø ja'i ya p'uya, ngue nu'mø to da badi ha bi 'buhra Jesús, da ma. Porque bi ne di 'bentra Jesús ngue da got'i.

12

N'na rá xisu bi gøspa rá aceite rá Jesús.

¹Man'nato ma patho di nja rá ngo ngue rá pascua. Bi ma rá Jesús bá søn'a Betania rá ngu rá Lázaro. Guehna rá Lázaro bi 'yøtra Jesús ngue bi bennate.

²Ja bá t'øp'a p'ua rá nts'ihme rá Jesús, bi n'uite rá Marta. Conná Lázaro 'dap'ua hühmi p'ua ja rá mεxa ngue sühmeui. ³Nuna rá Maya p'uya bá ha made litro rá aceite mahotho ga yuni, pe xandømma'di rá muui. Bi gøspabi yø gua rá Jesús, bi dujpi conyø xta. Bi yu'ambo rá ngu'a ga yanna aceite. ⁴Mi 'bap'ua rá Judas

Iscariote rá ts'ant'u ra Simu. Guehna n'na nc'ei yø xädi ra Jesús, 'ne guehna bi dä na. Nuna ra Judas bi 'yena:

⁵ —¿Hanja ngue himbi 'bä ra aceite, ngue xti t'unna menyu yø hyoya? Porque xti 'bä ra aceite a te pøxi hyu ciento ma pa ra nzäbi.

⁶ Pe nuna ra Judas hin'i mmanna ra hya na ngue di tu rá mmui da mäxyø hyoya. Sinoque bi manna ra hya na ngue ra be. Porque go mafäti ra buxa cu ra menyu na. I pe ra menyu njäti p'u ja ra buxa. ⁷ Mi nya ra Jesús, bi 'yena:

—Damí hyemhma, 'yo te guí mma. Porque nuna ra xisu guí sui, ya mi pesra aceite xta ngosca ma do'yo 'mø dá n'yägui. ⁸ A nuya yø hyoya guí mma, jap'u ra pa guí fäxhu ya, porque 'daua guí 'bähmu ya yø hyoya. Pe nugä ya himma ya'atho ra pa di n'yohu ua.

Bi nhecahya yø ja'i ngue hõnda hyo ra Lázaro.

⁹ Xangu yø judío bi badi ngue bi 'bup'u Betania ra Jesús. Bi ma yø ja'i bá nu. Pe hinga hõntho nne yø ja'i ngue da nu ra Jesús, sinoque xquet'a nne da nu ra Lázaro nuna xi japi xi bennate p'u mant'ägui. ¹⁰ Janangue bi nhecahya yø hmu yø mmäcja ngue xta hyo ra Lázaro conna Jesús. ¹¹ Porque nu'a i bennate ra Lázaro, ya hep'u yø mmijudíoui yø judío p'uya ngue go ec'ei ra hya mmanna Jesús.

Bi yarbu ja ra hnini Jerusalén ra Jesús.

¹² Nup'u ja ra hnini Jerusalén, xandøngu yø ja'i bi ma da nsännigo ngue ra pascua. Ja bi bahyø ja'i 'mø mi hyats'i, ngue ya ja ngue da zøp'u ja ra hnini ra Jesús. ¹³ Yø ja'i p'uya, bi dajpa yø xi yø palma, bi ma di c'at'ui ra Jesús. Bi mahra hmafi yø ja'i p'uya, i ena:

—Nuna rá m'menhni Oja 'bæcua, guehna Tate na. Oja di japhna rá dast'abi yø judío bá 'benhni.

¹⁴ Bi din'a n'na ra burru bi hyuxra Jesús. Ya bi nja tengutho nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro ngue ena: ¹⁵ “Ague gyø mmøngu p'u ja ra hnini Sión, 'yogui suhu. Guí nnu ngue bá ep'u ni dast'abihu, bá hyuxa n'na ra burru”. ¹⁶ Nup'u rá mædi hingui pahyø xädi ra Jesús hanja'a te øt'e. Pe nu'mø mi ma mahets'i ra Jesús, ja bi zo yø mmui p'uya, ngue nu'a te gäma hya xi nja, ya mant'ot'i ngue ngu'a ja ngue di nja.

¹⁷ Nuya yø ja'i n'youi ra Jesús, guehya bi nup'u bi japi bi bennate ra Lázaro, Gä manyø ja'i te Gä xi nurpi ngue øt'e. ¹⁸ Janangue bi ma yø ja'i ngue di c'at'ui ra Jesús, porque pahyø ja'i ngue nu'a ra milagro xi 'yøt'e, hinjonda zä da 'yøt'e. ¹⁹ Yø fariseo p'uya, di n'yemsebi:

—Ya guí nnuhu ya, ya hingui sä te ga øthu. Guí nnuhu ngue Gä ni me yø ja'i ra Jesús.

Nuya 'da yø ja'i hingyø judío bi hyonna Jesús.

²⁰ Nuya yø ja'i bi ma Jerusalén ngue da thanne Oja 'mø bi nja ra ngo, n'youi p'u 'da yø mmøngu Grecia. ²¹ Nuya p'uya bi guarbu 'bähra Lipe nuna ra mmøngu Betsaida ngue ra häi Galilea. Bi 'yäpra mate p'uya, bi 'yembj:

—Ague n'yø, di nne ga nyagähe ts'u ra Jesús.

²² Nuna ra Lipe p'uya, bi xihra Andre'a te sifi. Nuna ra hya bi sifi, 'da i matho Gä yoho ngue bá xihra Jesús. ²³ Nuna ra Jesús bi 'yenthø 'mø mi dadi:

—Nu ra N'yohu bi 'ye mahets'i, ya ni ma da zønna pa p'u da hnu ngue magues. ²⁴ Majuani di xi'ahu, ngue nugä, ja ngue da thøgui, n'namhma ngue xangu yø ja'i da dinna 'da'yo te. Tengutho n'na zihmudä ra trigo, mente hinga nthuhu ra hmudä, xquetho n'na mhmudä tho i ja. Pe nu'mø ya bi thuhu, da

bøxra hmudä, pɛ ya xangu yø trigo da ma ma pɛti 'mø bi nja. ²⁵ Nu ra ja'i honi ha di mpommi ra ndate, guehna di 'behra te na. Pɛ nu ra ja'i ennä te ua ja ra ximhai, guehna di t'unna 'da'yo te para zantho na. ²⁶ Nu ra ja'i nne da 'yorcagui ma pähä, da denngui. Nup'u ha ga m'macä, ja di m'map'u. Nu ra ja'i da 'yorcagui ma pähä, guehna nnu manho ma Papagä na.

Bi manna Jesús ngue ya ni ma da tho.

²⁷ A nuyä, händi padj te ga øya. ζTeni 'be'a ja ngue ga mma? Ya hingui sä ngue ga εna: "Ma Papä'i, dami yangui ngue'a te ja ngue ga thogui", ga εna. Porque ya dá εcä'a, ngue nu'a te ja ngue ga thogui, ga thomhmagä'a.

²⁸ Bi 'yemp'uya:

—Ague ma Papä'i, da fadi ngue mague'ase'i ya.

Nu'a ra ora'a p'uya, bi t'ode ngue bá nya Oja maya, bi 'yεna:

—Ya xa nja'a te di fadi ngue maguecεgui. Pɛ mahønga øt'e ngue da fadi ngue maguecεgui ya.

²⁹ Nu'u yø ja'i mi 'bäp'u, bi 'yøde ngue bá nya Oja maya, pɛ εmthobi ngue ra ngäni'a øde. Mi da yø ja'i p'uya, bi 'yεna:

—Rä anxε Oja i nzohnu —bi 'yεna.

³⁰ Mi nya ra Jesús, bi 'yεmbyø ja'i:

—Nuna ra hya bi t'øhya, himma partegä p'u ngue bi t'øhna ya, sinoque ni partehna na. ³¹ Ya ni ma da zømma ora da thaxra güenda ua ja ra ximhai ya. Da thejpa rá hya ra zithu di manda ua ja ra ximhai. ³² Nu 'mø bi ma ma 'bä'mi ra pont'i da n'ø'migä, ndap'u bi zä, da denyø ja'i ma hyagä.

³³ Bi manna ra hya na, ngue di opan'yu yø ja'i tema forma di du 'mø bi tho.

³⁴ Bi 'yεnyø ja'i p'uya:

—Ya xtä øcähe te nt'ot'i p'u ja ra libro ngue ra ley, ngue ra Cristo i 'bui para zantho. 'Nε nu'i guí εna ngue ra N'yohu bi 'yε mahεts'i, i ja ngue da ma maçuati ra pont'i. ζNdana gue'a'a ra n'yohu bi 'yε mahεts'i guí mmam'mø?

³⁵ Mi dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Nuyä, ya mi's'u dra pa gui hεthu ua'a ja ngue da xoc'a ni mmuihu ya. Nu'mø bi dini xanho ni mmuihu na ra hya di xi'ahu ya, guehna ra hya gdi n'yohu na. Pɛ nuna ra ja'i hinda ne da 'yøt'e te di mmangä, guehna ra ja'i hingui padj te ga 'yo na. ³⁶ Dami 'yεc'εihu na ra hya da xoc'a ni mmuihu mente da zä ga xi'ahu ha di xohni mmuihu. 'Nε majuanj da xoc'a ni mmuihu na ra hya na.

Mi juadi bi manya yø hya ya p'uya, bi ma ra Jesús, hingui fadi ha i ma.

Nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro ngue yø judío hingui εc'εi ra Jesús.

³⁷ Madague'a xangu yø milagro bi nu yø ja'i bi 'yøtra Jesús, pɛ hingui εc'εi te xifi. ³⁸ Pɛ ya ja ngue da ngu'a di nja, tengutho ra hya bi 'yotra pøngahya Isaías ngue bi 'yεna: "Aguε grä Hmu, ζndana gue'a bi bøni ngue bi 'yεc'εi na ra hya dá xicähe ya? ζNdana gue'a pøni ngue da badj ngue ya uhrä ts'edi Oja ya?" ³⁹ Ra Isaías xquet'a bi 'yot'i hanja ra hya ngue himbi 'yεc'εi ra hya yø ja'i, bi 'yεna: ⁴⁰ "Nuna Oja bi gorpabi yø nthandi yø ja'i, n'namhma ngue hinda hεtj conyø dä. 'Nε bi gorpabi yø mmui, n'namhma ngue hinda dimp'u ja yø mmui hanja ra hya. 'Nε händi 'bätø mmui ngue da den'Oja para ngue händi punnbi". ⁴¹ Ra Isaías bi manna ra hya na, ngue parpi ngue maguecε ra Jesús, janangue bi ma hanja'a ra Jesús.

⁴² Co ngu'a xangu yø judío ja yø cargo bi 'yεc'εi ra Jesús. Nja hingui xihyø ja'i ngue εc'εi, porque su yø fariseo, i nne ngue hinda dujpa yø thuhu p'u ja ra

nija. ⁴³ I ɛna ngue man'na xanho ngue da nu manho yø ja'i, hinda gue'a ngue Oja da 'yɛmbi ngue xanho te øt'e.

Da ma ra castigo yø ja'i hinguí ɛc'ɛi te mmanna Jesús.

⁴⁴ Nuna ra Jesús bi ts'edi bi nya, bi 'yɛna:

—Nu ra ja'i ɛc'ɛigá ya, hinga hõngthogui ɛc'ɛiguí ra ja'i, sinoque xquet'a ɛc'ɛi'a ma Papá bá penngui. ⁴⁵ Nu ra ja'i hercá ya, tengutho 'mø go di hɛt'a to bá penngui. ⁴⁶ Nugá guecá ga xoc'a ni mmũhu. Dá ɛcá ua ja ra ximhái, n'namhma ngue nu'a da 'yɛcɛigá, hinda m'mui tengutho ga 'bũhyø ja'i 'yo mants'o. ⁴⁷ A nuyá, i 'bui to øhra hya dí mmangá ya, pɛ hinguí ørpa masu. Ya himma partegá p'u da ma ra castigo ra ja'i. Porque hinda ɛcá ngue 'bexca sãnni da ma ra castigo yø ja'i 'bucua ja ra ximhái, sinoque dá ɛhɛ ngue ga nyani. ⁴⁸ A nuyá, nu ra ja'i hinguí ørca masu, 'nɛ hinguí ørpa masu na ra hya dí mmangá, guehna ra ja'i da ma ra castigo na. Nuna ra hya dí mmangá ya, guehna di ts'ãnbabi ra castigo yø ja'i 'mø ra pa rá nzegui na, ngue hinguí ɛc'ɛi yø ja'i te dí mma. ⁴⁹ Porque himma hyase dí mma. Nu'a ma Papá bá penngui, nuna ra hya di 'bejpi ga mma, guehna ra hya dí xãn'nahũ na. ⁵⁰ Pɛ dí pacá p'uya, ngue nu to da 'yɛc'ɛi na ra hya di 'bejpagui ma Papá ga mma, di nja ra 'da'yo te ra ja'i. Nuna ra hya xijma Papá ga mma, guehna ra hya dí mmangá na.

13

Bi merpa yø gua yø xädi ra Jesús.

¹ Hante di nja ra ngo ngue ra pascua, nuna ra Jesús ya pađi ngue ya bi zõnna ora da bõngua ja ra ximhái, di ma mahɛts'i bí 'bũhrá Papá. Nuna ra Jesús hinha rá nzegui di ma'ũ yø xädi 'bucua ja ra ximhái.

²⁻³ Ra zithu ya xi bennba rá mmui ra Judas Iscariote nuna rá ts'ant'ũ ra Simu ngue di dá ra Jesús. Nuna ra Jesús, ya pađi ngue bi 'yɛp'ũ bí 'bu Oja, 'nɛ mahõndi map'ũ bí 'bu Oja. 'Nɛ pađi ngue nu'a rá Papá, di unna ts'edi ngue di manda gátho yø cosa i ja. ⁴ Mɛnte sihmɛ p'uya, bi nangbu ja ra mɛxa mi hudi, bi møhrá tuhu, bi ngat'a n'na ra toaya p'uya. ⁵ Bi xitra dehe p'ũ ja n'na ra bandeja, bi merpa yø gua yø xädi. I dujpa ra dehe conna toaya di ngat'i.

⁶ Nu'mø ya mmap'ũ da merpa yø gua ra Bɛdu p'uya, ra Bɛdu bi 'yɛmbi:

—Ague grá Hmu, ɛua 'nɛcá gui percagui ma guagá?

⁷ Mi dahra Jesús, bi 'yɛmbi:

—A nuyá, hinguí pađi te ga mbøn'a te dí øt'ã ya, pɛ gui pa'a m'mefa te ga mbøni.

⁸ Mi dahra Bɛdu p'uya, bi 'yɛmbi:

—A nugá hinda zã gui perca ma gua.

Mi dahra Jesús, bi 'yɛmbrã Bɛdu:

—Nu'mø ngue hinga pet'a ni gua, ya himma n'youi 'mø.

⁹ Bi 'yɛnna Bɛdu p'uya:

—Ague grá Hmu, hinga hõrma gua gui percagui 'mø, gui pegagui ma 'yɛ 'nɛ gui hiqui.

¹⁰ Pɛ ra Jesús bi 'yɛmbi:

—Nu ra ja'i ya m'met'e, ya bi bo gá rá do'yo. Ya hinda hõndyø gua ja ngue dá 'berpabi ra ja'i. Ya gá m'meque'ahũ ngue ra nts'o, hinda hõnda n'na'ahũ ngue hinga m'meque.

¹¹ Bi manna ra hya na ngue hinga gátho m'mequebi yø mmui yø xädi ngue ra nts'o, porque pađi ndana gue'a ja ngue di dá. ¹² Mi juadi bi mejpa yø gua yø

xädi p'uya, maḥombi hye rá tuḥu rá Jesús. Bi m̄ip'u ja rá m̄exa maḥon'a p'uya. Bi 'ȳmbi:

—¿Ua guí padí te dá øt'ah̄u ya? ¹³ Nu'ah̄u guí en̄ju ngue drá xännbategä, 'ne drá hmugä. P̄e gue n̄i 'yup'u te guí xic̄ju, porque go guecä drá xännbategä 'ne drá hmugä. ¹⁴ A nu'mø ngue drá xännbategä 'ne drá hmugä, 'ne dí pet'a n̄i guah̄u, xquet'a nne ngue guí njah̄u p'uya. Guí mpejpa n̄i gua n'na ngu n'na'ah̄u. ¹⁵ Nugä, ya dá ut'ah̄u te ja ngue guí 'yøth̄u, n'namhmä ngue tengutho dá øt'ah̄u ya, da ngu'a guí n'yørpe n'na ngu n'na'ah̄u. ¹⁶ Majuaní dí xi'ah̄u, ngue n'na rá m̄efitho, 'yo di en̄a ngue h̄inda zä da 'yøt'e tengu øtrá hm̄u. Nu'a n'na rá m'm̄enh̄ni, 'yo di en̄a ngue h̄inda zä da 'yøt'e tengu øt'a to p̄enh̄ni. ¹⁷ Nu'mø ngue tinn̄i mm̄uih̄u ya yø hyä dí xi'ah̄u guí 'yēt'a mm̄uih̄u ya, rá mm̄enth̄i gä nth̄eh̄u 'mø.

¹⁸ Nu te dí mm̄angä ya, h̄inga gätho di toca'ah̄u n̄a rá mm̄enth̄i n̄a. Porque dí padí te'o ya x̄ta huanh̄ni, gue'u di tocabi'u. P̄e jatho ngue di nja'a te nt'ot'i p'u ja rá Maça Libro ngue en̄a: “Nun̄a 'daua dí s̄ihm̄egä'be ya, gueh̄n̄a 'b̄ai ngue mā n̄s̄igä'be n̄a”. ¹⁹ Dí xi'ah̄u n̄a rá hyä n̄a hante ngue di nja, n'namhmä ngue nu'mø bi nja p'uya, guí 'yēc'eīh̄u ngue go guecä. ²⁰ Majuaní dí xi'ah̄u ngue nu rá ja'í di unna säya'a to dí p̄enh̄n̄ä, tengutho 'mø go dadi 'dacra ts'äya rá ja'í. Nu to dí 'dacä rá ts'äya p'uya, tengutho 'mø go dadi unna ts'äya'a to bá p̄ennguí.

Bi man̄a Jesús ngue gueh̄n̄a rá Judas i ja ngue di dä.

²¹ M̄i juadi bi man̄a rá hyä n̄a p'uya, bi zä ngue tär'man'u rá mm̄ui rá Jesús. Bi mā njuantho p'uya, bi 'yēn̄a:

—Majuaní dí xi'ah̄u ya, ngue 'b̄ucua n'na nc'eī j̄ugatho häi, ya hon̄i ha di japi ngue di d̄agui.

²² Nu'u yø xädi p'uya bi m̄adi di nhyeti n'na ngu n'na, h̄ingui fadi te'o sih̄n̄a rá hyä i h̄m̄ä. ²³ Nu'a n'na nc'eī 'dap'u h̄uhm̄i ngue s̄ihm̄eī rá Jesús, gueh̄n̄a rá xädi em̄eī di m̄adi. ²⁴ Rá B̄edu p'uya, bi 'yørpa rá senya'a 'dap'u h̄uhm̄i rá Jesús ngue da 'yänni te'o n̄a i m̄ma. ²⁵ Nu'a bi t'ørpa rá senya p'uya, man'na bi guarb̄u h̄u rá Jesús ngue bi 'yänni, bi 'yēmbi:

—Ague grä Hm̄u, ¿te'o n̄a guí m̄ma? —bi 'yēmbi.

²⁶ M̄i d̄ahrä Jesús, bi 'yēn̄a:

—Ma gä pocä n'na x̄equi rá th̄uhm̄e ya. Nun̄a gä unn̄a p'uya, gueh̄n̄a dí mm̄angä n̄a.

Bi po'a n'na x̄equi rá th̄uhm̄e p'uya, bi unn̄a Judas Iscariote rá ts'ant'u rá Simu. ²⁷ Nun̄a rá Judas, ngu i hyann̄a rá th̄uhm̄e, bi ȳtra zithu p'u ja rá mm̄ui. Rá Jesús bi 'yēmb̄aya:

—Nu'a te ja ngue guí 'yøt'e, 'yøt'e n'nahmantho.

²⁸ P̄e nu'u 'dap'u h̄uhm̄u p'u ja rá m̄exa ngue s̄ihm̄e, h̄injombi n'yo yø mm̄ui hanja n̄a rá hyä bi sih̄n̄a ts'ofu. ²⁹ A nun̄a rá Judas ngue mā f̄ati rá buxa nj̄am̄nyu, bi 'yēmp'u i b̄en'i'da, ngue nun̄a rá Jesús bi xifi ngue da däi tem̄a hyon̄i ngue rá ngo, oque di unn̄i zi algo yø hyoya. ³⁰ H̄ontho bi zi rá th̄uhm̄e bi t'unn̄a Judas, bi b̄oni, bi ma. P̄e ya nx̄ui p'uya.

Ma'da'yo rá hyä di man̄a rá Jesús ngue di nja.

³¹ M̄i b̄onna Judas, bi 'yēn̄a Jesús:

—A n̄ya ja dí n̄equi p'uya ngue magues̄e rá N'yohu bi 'yē mah̄ets'i. 'N̄e connä ngue'a te øt'e, ja dí n̄equi p'u ngue magues̄e Oja. ³² Xi'mø ngue rá N'yohu bi 'yē mah̄ets'i, nu te øt'e, gue'a guí n̄equi ngue magues̄e Oja'a, nun̄a Oja ya, xquet'a da 'yudi ngue magues̄e'a rá Ts'ant'u ya. 'N̄e ya m̄i ts'adyø pa dí nja n̄a dí xi'ah̄u ya. ³³ Ague mā bas̄i'ah̄u, ya m̄i ts'udra ora dí 'b̄ah̄mu ua

ya. Tengutho ra hya xtá xicá yø judío, xquet'a ngut'atho ra hya dí xi'ahya ya. Gui hyonja, pɛ hinda zä gui tenngaha haru gdá magä. ³⁴ Ma'da'yo høn dadi 'bɛp'aha ya, ngue gui mmahmu n'na ngu n'na'aha. Tengutho nná ma'aha, gui njathu p'uya ngue gui mmahmu n'na ngu n'na'aha. ³⁵ Nu'mø ngue gui mmahmu n'na ngu n'na'aha, di unna güenda gátho yø ja'i ngue gue'e má xádi'aha mø.

Bi manna Jesús ngue da gøn'a m'mefa ra Bedu.

³⁶ Ra Bedu bi 'yøpa ra nt'anni ra Jesús, bi 'yɛmbi:

—Ague grá Hmu, ¿haru gue gdi ma p'uya?

Mi dahra Jesús, bi 'yɛna:

—Nup'u ha gdá magä, ya hinda zä gui tenngaha. Pɛ da zä gui tenngaha m'mefa.

³⁷ Ra Bedu p'uya, bi 'yɛmbi:

—Ague grá Hmu, ¿hanja ngue gui ena ngue hinda zä ga ten'na'i ya? Nugä di emma te conná ngue'e.

³⁸ Mi dahra Jesús, bi 'yɛna:

—Gui ena ngue gui enni te conná nguecä. Pɛ majuaní dí xi'i ngue hante di mmahra øni, ya xqui cønga nhyu ndi.

14

Nuna ra Jesús, guehna ra 'yu na ngue di zønna ja'i p'u 'buhra Papá.

¹ Yo di tu ni mmahmu. Gui hyahni mmui gui 'yɛc'ɛihya Oja, da guecä dami 'yɛc'ɛigaha. ² Nup'u ja rá ngu má Papágä, xangu yø ts'äya bí jar'u. Nu'mø da hin'yuh p'u yø ts'äya, hinte ga sänni ga xi'aha mø. Pɛ nuyá, ga mmagä ya ngue gui nsägä ha gui nsäyaha. ³ Nu'mø dá magä p'uya ngue gui nsägä ha gui nsäyaha, ga ma ɛcä mahøn'a p'uya ga sixaha, n'namhma ngue 'dap'u ga m'mahmu. ⁴ Gui pahmu p'uya haru gda magä, 'nɛ gui pahmu ra 'yu.

⁵ Mi dahra Toma p'uya, bi 'yɛmbi:

—Ague grá Hmu, hinda pacähe ha gdi ma, ¿ha da nzä ga pacähe ra 'yu gdi ma?

⁶ Mi dahra Jesús, bi 'yɛmbi:

—Conná nguecä da zä gui sømhmu p'u 'bu Oja. 'Nɛ conná nguecä gui pahmu ndana majuaní. Go dadi unga ra 'da'yo te. Nu to gä da 'yɛc'ɛigui, gue'u da zømp'u 'buhma Papá'u. ⁷ Ngue hingmi pahmu te'ogä má m'met'o, janangue hingmi pahmu te'o na ra Papá. A nuyá, ya gui pahmu ya, porque ya gui nnuhu ya.

⁸ Bi 'yɛmbrá Lipe p'uya:

—Ague grá Hmu, 'yøt'e ngue da zä ga nnugähe ra Papá 'mø. Co nu'a p'uya.

⁹ Mi dahra Jesús, bi 'yɛmbi:

—Ague Lipe, ya xa mma yø pa dí n'yohu, ¿'nɛ tobe hingui paqui? Nu'a to bi nugä, ya bi nu ra Papá'a. ¿Hanja'a gui xiqui ngue gui engui ga øt'a ngue gui nuu ra Papá? ¹⁰ ¿Ua hingui ɛc'ɛigui ngue tenguthogä ya, njarbatho má Papá? Tengutho má Papágä p'uya, xquet'a dí njadá p'u. Nuna ra hya ya xtá xi'aha, hingo dí mmansgä na. Nu'a ra Papá dí n'yø'be, go øt'a te dí øt'ä'a. ¹¹ Dami 'yɛc'ɛigaha ngue tenguthogä ya, njarbatho má Papá. Tengutho má Papágä ya, xquet'a dí njadá p'u. A nu'mø hingui ɛc'ɛihya na ra hyatho, dami 'yɛc'ɛigaha 'mø gä nuh'a te dí øt'e. ¹² Majuaní dí xi'aha, nu ra ja'i ngue rá mmui ga 'yɛc'ɛigui, xquet'a da zä da 'yøtra ja'i tengutho dí øt'e. Man'na xangu da 'yø'r'mø ngue da zä, porque nugä ga mmagä p'u bí 'buhma Papá. ¹³ Rángue

guí ɛc'ɛigah̄u, nu'mø gá mat'Ojah̄u, gui hya ra ts'edi gui 'yädi te gui nnehu. Nugä ga 'da'ah̄u'a te gá gui 'yähmu, n'namhma da fadi ngue maguesɛ na ma Papá. ¹⁴ Rángue gui ɛc'ɛigah̄u, nu'mø gui hya ra ts'edi gui 'yädi te gui nnehu, nugä ga 'da'i ndana bi zä macosa gui 'yähmu.

Bi xihyø xädi ra Jesús ngue da penhna Espiritu Santo.

¹⁵ Nu'mø gadi macju, dami 'yøt'e te dadi 'bep'ah̄u 'mø. ¹⁶ Ga äpa ra mate ma Papá ngue da penhni te'o da mäxah̄u, 'ne di hoc'a ni mmaih̄u, tengutho dí øt'ah̄u ya. Nuna da 'benhni, guehna ra Espiritu Santo da gäp'ah̄u ra 'yu majuan̄i. 'Ne guehna gui n'yohu para zantho na. ¹⁷ Nu yø ja'i hingui ɛc'ɛi Oja, hingui sä di n'youi ra Espiritu Santo, porque hingui hɛti 'ne hingui padi te'o. Pe nu'ah̄u, ya gui pahmu te'o na, porque ra Espiritu Santo ya 'bucua gui 'bähmu, 'ne gui n'yohu para zantho na. ¹⁸ Nugä hinga soc'asch̄u ua, ga ma pengä ngue ga n'yohu. ¹⁹ Ya mi ts'atho ya, ya hin̄ni mantho da nugä yø ja'i. Pe nu'ah̄u gui nnuju mahøn'a. 'Ne di nja'ah̄u ra 'da'yo te, ngue mahøngdi 'bucä. ²⁰ Nu'a ra pa'a p'uya, gui umhm̄u ra güenda ngue di n'yogä'be ma Papá. Da gue'ah̄u p'uya, di n'yohu p'u gui 'bähmu. ²¹ Nu ra ja'i da 'yøt'e te dadi 'bepi, guehna di nequi ngue majuan̄i di maqui. Ma Papágä p'uya, xquet'a di madi gätho ya yø ja'i di maqui. Nugä p'uya xquet'a dadi madi, 'ne ga øt'e ngue da fadi ngue di n'yo'be ra ja'i di maqui.

²² Bi 'yenna Judas, nuna hingra Iscariote:

—Ague grá Hmu, zhanja ngue høn̄jthogähe gui 'yudi ngue di n'yohu, 'ne hinga gätho mi'da yø ja'i da badi?

²³ Mi dahra Jesús, bi 'yena:

—Nu ra ja'i di maqui, guehna da 'yørpabi masu te di xifi, 'ne guehna di mahma Papágä na. Nugä ya, co 'nehma Papá, ya di n'yohe ra ja'i di maqui. ²⁴ A nu ra ja'i h̄indi maqui, guehna hingui ørcatho masu te di xän̄bi. Nuna ra hya di xi'ah̄u ya, himma hyasägä na, go rá hya'a ma Papá bá penngui.

²⁵ Dí xi'ah̄u gätho ya yø hya ya, mente tobe 'daua di 'bähmu. ²⁶ A nugä ga äpra mate ra Papá ngue da penhna Espiritu Santo, n'namhma da mäxah̄u 'ne di hoc'a ni mmaih̄u. Gue'a go da xän'nah̄u gätho'a p'uya, 'ne gä di bɛn'nah̄u ya yø hya ya xtä xi'ah̄u.

²⁷ Ya ga soc'ah̄u ya, pe di hut'a ni mmaih̄u. Nugä ga øt'e ngue da hyu ni mmaih̄u, hinga tengu ra hya mmanyø ja'i ngue ɛmbi nthummai. 'Yo sä di tu ni mmaih̄u 'ne 'yo gui suhu. ²⁸ Ya gui øde te xtä xi'ah̄u ngue ga mmagä p'u bi 'bähra Papá, 'ne honga ma ɛcä ngue 'dap'u ga n'yohu. Nu'mø majuan̄i gadi macju, dami johyah̄u ngue ga mmagä. Porque nuna ra Papá, tate na ngue nugä. ²⁹ Dí xi'ah̄u na ra hya na hante ngue di nja, n'namhma ngue nu'mø bi nja, ya gui 'yɛc'ɛih̄u na ra hya ya xtä xi'ah̄u p'uya.

³⁰ Ya hinga ya'atho ga nyah̄u ya, porque ya bá ɛp'u ra zithu nu'a di manda yø ja'i hingui ɛc'ɛigä. Pe cohra ts'edi na, hinda zä da dajpi. ³¹ Pe ya jatho ngue ngu'a di nja, para ngue da bahyø ja'i ngue dadi macä ma Papá. 'Ne di øt'e te di 'bɛjpi ga øt'e. Nanju ya, ma ga 'uehm̄u ua.

15

Ra Jesús bi hysjpbäi ra hya bi ma ngue n'na 'bäi ra uva conyø 'yet'o.

¹ Go guecä tengutho n'na 'bäi ra uva, 'ne hinjom man'na tengugä. Ma Papágä p'uya, tengutho n'na ra mɛfi ngue fährä nua'uva. ² Sajpa yø 'yet'o hingui nne di nzadi. Pe nu'u yø 'yet'o zadi, fädi 'ne øjpa yø 'yont'o, n'namhma

ngue man'na di nzadi xanho. ³ A nu'ahũ, tengutho yø 'yet'o ngue zadi, porque gui ðrpaħũ maşu te di xan'naħũ. ⁴ Yo gui hegaħũ p'ũ, tengutho gã hĩndi hec'ahũ p'ũ. Xi n'na ra 'yet'o ya, nu hĩnda zã di nzahrã ndãt'ã 'mø 'yose, ya hĩmbi thep'ũ ja ra da'yu. Gui njathũ p'ũya, hĩnda zã gui n'yo manhohũ 'mø gui hyegaħũ p'ũ.

⁵ Nugã tengutho n'na ra da'yu. A nu'ahũ p'ũya, tengutho yø 'yet'o. Nu'a hĩngui hegagui ya, man'na di n'yo manho, porque di n'yo'be. A nu'mø gui hyegaħũ p'ũ, ya hĩnda zã te gui 'yøthũ. ⁶ A nu ra ja'i hep'ũ ma hyagã, di njapi tengutho ra 'yet'o hĩngui zadi. I nthẽqui ngue ma'ot'i. Nu'mø bi 'yot'i, da ma mapeti ngue da t'ũdi.

⁷ Nu'mø hĩngui hyegaħũ p'ũ, gui 'yet'a mmãi te di xan'naħũ, dami 'yãdi te gui nne gui 'yãhmũ, gui nnu gue di n'na'ahũ. ⁸ Nuna ma Papãgã, da hnu mansu 'mø ngue gui n'yo manhohũ na. Gue'a di nequi'a p'ũya ngue majuanĩ ma xãdi'ahũ. ⁹ Tengutho gui macã ma Papã, njarbũtho nnã ma'ahũ ya. Nu te di nnu manhogã, gue'a gui 'yøthũ'a. ¹⁰ Nu'mø gui 'yøt'e te dadi 'berp'ahũ, ya ni mantho ga ma'ahũ 'mø. Nugã di øt'e te di 'bejpagui ma Papã, janãngue di maqui.

¹¹ Di xi'ahũ na ra hyã na, n'namhma ngue tengutho nnã johyagã, ngu'a gdi johyahũ. 'Nẽ hangũ ra pa gui johyahũ. ¹² Nuna ra hyã naya, dadi 'berp'ahũ ngue tengutho nnã ma'ahũ ya, da ngut'a gdi mmahmũ n'na ngu n'na'ahũ. ¹³ Nu'a ma dãtho ja ngue da 'yøt'a n'na ngue'mø di mahrã amigo, da 'yennã te connã nguehrã amigo. ¹⁴ Nu'ahũ, ya ma amigo'ahũ ngue'mø gui 'yøt'e te dadi 'berp'ahũ. ¹⁵ Nuyã, ya hĩnga en'ahũ ngue gyø mefithohũ ya, porque nu'a ra mefitho hĩngui padĩ te øtrã hmu'a. Nuyã di mma ngue ma amigo'ahũ, porque ya dã o'ahũ n'yu te gãma hyã xicã ma Papã. ¹⁶ Hĩngo gã huanngahũ, nugã go dã huan'naħũ. A nuyã, ngue gui ec'eigahũ, di nne ngue zant'a gui n'yo manhohũ, n'namhma ngue di n'na'ahũ'a te gã gui 'yãphũ ra Papã. ¹⁷ Nuna ra hyã naya, dadi 'berp'ahũ ngue gui mmađi n'na ngu n'na'ahũ.

I nnu man'ũ yø ja'i ra Jesús co 'nẽ'ũ yø xãdi sambabi.

¹⁸ Nu'mø ngue nnu man'ũ'ahũ yø ja'i, ya gui pahmũ ngue ya mam'met'o xã hnu man'ũ'gui. ¹⁹ Nu'mø ngue gadi n'amigohũ yø ja'i hĩngui ec'eigã, dadi ma'ahũ yø ja'i 'mø tengutho gui mahyø amigo. Pẽ nugã, go dã huan'naħũ p'ũ 'bũhyø ja'i ua ja ra ximhãi. A nuyã, ya hĩn gadi n'amigohũ yø ja'i ya. Janãngue nnu man'ũ'ahũ. ²⁰ Dami benna hyã ya xtã xi'ahũ m'met'o. Hĩnjo'o n'na ra mefitho da 'yẽna ngue hĩnda thogui tengutho thohrã hmu. Nu'mø ngue bi nu man'ũgã yø ja'i, xquet'a gui njathũ p'ũya, da nu man'ũ'ahũ yø ja'i. Nu'mø ngue hĩngui t'ec'eĩ'a te di xãnnbatẽgã, ni xĩnga gue'ahũ da t'ec'eĩ'ahũ 'mø. ²¹ Nu te gã di xi'ahũ ya, da ja'ahũ yø ja'i, porque ngue ma xãdi'ahũ. Nuna Oja bã penngui, hĩngui pahyø ja'i te'o na, janãngue di ja'ahũ p'ũ yø ja'i.

²² Nu'mø hĩn xcãbã ẽhe gã nzohyø ja'i, ya hĩndi jase yø ja'i p'ũ da ma ra castigo 'mø. Pẽ nuyã, di jase p'ũ da ma ra castigo ya ngue hĩngui ec'eigui. ²³ A nuyã, nu'a gã nnu man'ũgã yø ja'i ya, xquet'a 'nẽ'a ma Papãgã nnu man'ũ ya. ²⁴ Hĩn tema castigo di nja 'mø ngue hĩn tema hmeya xcã øt'ã p'ũ ha 'bũhyø ja'i. 'Nẽ nu'a te gã di øt'e, hĩnjongui pøni ngue di sã da 'yøt'e. Madague'a bi nu yø ja'i te gã di øt'e, pẽ co ngu'a nnu man'ũ gyø ja'i, co 'nẽ'a ma Papã i hnu man'ũ ya. ²⁵ Nuyã yø hyã di mmangã, di nja ya, porque jatho ngue di nja'a te nt'ot'i p'ũ ja ra Macã Libro ngue ra ley ca yø ja'i, i ẽna: "Hĩngui ja te rãngue'a i hnu man'ũgui".

26 Ga xicä mā Papá ngue dā pēnhnā Espíritu Santo dā māxahū 'nē di hoc'a nī mmāihū. A nu'á, go di ja majuanī te'ogā'a. 27 Xquet'a 'nē'ahū damī jahū majuanī te'ogā, porque dī n'yohū astā guep'ū bā fahra hya.

16

1 Dí xi'ahū ya yō hya ya, n'namh mā hinguī nyobēñihū. 2 'Nē dā ma nthuqū nī thūhū p'ū ja yō nīja yō judío. Dā 'yēhrā ora ngue dī m'mū i'da dā hyo'ahū, dā 'yēnā ngue ōrpa rá 'bēfi Oja. 3 Ngūnā rā hya dā ja'ahū yō ja'ī, porque hīnjām'mō dī nne dā ba'a mā Papá, nī xīngā gueque dī pacyō ja'ī. 4 Dí xi'ahū nā rā hya nā, n'namh mā ngue nu'mō bī zōnnā ora dī nja, dā zo nī mmāihū nā rā hya ya xtā xi'ahū.

Ja dī nēquī p'ū'a te ōtra Espíritu Santo p'ūya.

Mām'met'o hīnte dī xi'ahū nā rā hya nā, porque 'daua dí 'būhmū. 5 A nuyá, ya gā mmagā ya, gani m'māp'ū bī 'būhmā Papá bā pēngui. A nu'ahū ya, ya hīnjondā bōnī dā 'yēngui: “¿Harū gnī ma ya?” 6 Pē nuyā ngue dā xi'ahū nā rā hya nā, bī dū nī mmāihū ya. 7 Pē majuanī te dí xi'ahū, go nī nhohū ngue gā mmagā. Porque nu'mō hīngā mmagā, ¿hague dī 'yē'a rā Espíritu Santo dā māxahū 'nē di hoc'a nī mmāihū 'mō? Pē nu'mō gā mmagā, ya gā ma pēnhnā p'ūya. 8 Nu'mō bā ē'a p'ūya, go dā 'yōt'a ngue dā bahyō ja'ī 'būcua ja rā xīmhai ngue ja yō ts'oqui, 'nē dā bādī hanja nā rā 'yū njuantho. 'Nē dā bahyō ja'ī ngue dā zōnnā pa dā japrā castigo Oja. 9 Dā bādī ngue rā ts'oqui ōtyō ja'ī hīmbi 'yēc'ēigui. 10 A nugā ngue njuantho dā n'yogā, ya gā mmagā p'ū bī 'būhmā Papá. 'Nē ya hīnnī mantho guī nnujū ua. Janāngue dā hyaxā njuani yō ja'ī p'ūya ndanā gue'a rā 'yū njuantho ja ngue dā n'yo. 11 Dā hyaxā njuani yō ja'ī p'ūya hanja nā rā hya xā nzān'Oja. Porque ya dā ts'āmbi ngue dā ma rā castigo nā rā zithū dī manda ua ja rā xīmhai.

12 Xangu mī'da yō hya jar'ū dī nne gā xi'ahū, pē tobe hīngui sōnnā ora p'ū dā zā guī tīmhmū te gā mbōn'a te dí xi'ahū ya. 13 Nu'mō bā ēhrā Espíritu Santo ya, go dī o'ahū n'yū hanja'a te majuanī'a. 'Nē gā majuanī'a te dā xān'nahū'a, porque hīngrā hyasē dā mā, a nūnā tengutho rā hya dā sifi, dā ngu'a dā mā. Dā 'yōt'e ngue guī tīmhmū hanja'a te ja ngue dī nja. 14 Nu'a go dā 'yōt'e ngue dā hñū mansugā'a, porque dā ha'a rā hya gā xifi, 'nē dā 'yōt'e ngue guī pahmū hanja rā hya. 15 Nu te gāma hya mmānā Papá, gā gue'a rā hya dī mmāngā'a. Janāngue dí xi'ahū ngue rā Espíritu Santo dā hanngagui mā hya, 'nē dī ja'ahū ngue guī pahmū hanja rā hya.

Dā gohi ngue rā johya'a rā dūmmū ja yō xādi.

16 Ya mī ts'udrā ora ngue hīn harū guī nnujū ya. M'mefa p'ūya, ya hīnda ya'atho guī nnujū mahōn'a, porque gā mmagā mahets'ī bī 'būhmā Papá.

17 Nuyā 'da yō xādi p'ūya, dī n'yānnī n'na ngu n'na, dī n'yēmbi:

—¿Te gā mbōn'a xicjū nā? ngue ēnā ya mī ts'udrā ora ya, ya hīn harū gā nnuhū. Xīmmi ts'udrā ora ngue gā nnuhū mahōn'a p'ūya, xīmmi mmāmp'ūya ngue dā mā mahets'ī bī 'būhrā Papá. 18 ¿Tenī 'bē'a gā mbōn'a mmānā? ngue ēmbi ya mī ts'ūtho. Hīndī pahmū temā hya mmānā.

19 Bī bahra Jesús ngue nne dā 'yānyō xādi nā rā hya bī mā, bī 'yēmbūya:

—Nugā dí xi'ahū, ya hīnda ya'atho hīn harū guī nnujū. M'mefa p'ūya, ya hīnda ya'atho guī nnujū. ¿Ua guehna rā hya gādī n'yānhnū nāya? 20 Majuanī dí xi'ahū ngue guī nzomhmū 'nē dā dū nī mmāihū. Nu'mō bī nu'ahū yō ja'ī 'bū'a n xīmhai p'ūya, dādi johya. Pē hīnte ja'a. Nu nī dūmmāihū dā gohi ngue rā johya'a. 21 Conque nu'mō ja ngue dī m'māhrā basī n'na rā xisu, tū rá mmūi

porque ya bi zønnā ora dā zā rā n'ū. Pē nū'mø ya bī m'məhrā basī p'ūya, ya hīnnī mantho mbēn'a rā n'ū mī sā. Porque di johya ngue ya bī m'məhrā basī ua ja rā xīmhāi. ²² Xquet'a guī njathū p'ūya. Bā ēp'ū rā ora dā dū nī mmūihū. Pē nugā gā ma pengūi gā nnu'āhū. Gā rā johya dī nja nī mmūihū p'ūya. Gue'a n'na rā johya hīnjondā zā dā hyaqui.

²³ Nū'a rā pa'a p'ūya, ya hīmma hyonī te guī 'yānngāhū. Nugā majuanī dī xi'āhū, nū'mø gā mat'Ojahū rāngue guī ēc'ēigāhū, dāmī hya rā ts'ēdi guī 'yādi te guī nnehū. Mā Papāgā p'ūya dī 'da'i te guī 'yāphū. ²⁴ Astā guehya tobe hīnte guī āphū Oja dī 'da'āhū rāngue guī ēc'ēigāhū. Dāmī 'yāhmū n'namhmā dī n'na'āhū. Janjuanī ngue gā rā johya dī nja'āhū p'ūya.

Bī ntāte rā Jesucristo ua ja rā xīmhāi.

²⁵ Nūya yø hyā ya xtā xi'āhū, dā honī te nnā hyējpabi rā hyā dā mā. Pē dā 'yēhra ora ngue nūya yø hyā dī xi'āhū, ya hīnga honī te gdā hyējpi. Sinoque gā xi'āhū njuantho ha dī njap'ū gdī pahmā rā Papā. ²⁶ Nū rā pa ja p'ūya, ya dā zā guī 'yāphū rā Papā'ā te guī nnehū rāngue guī ēc'ēigāhū. Ya hīmma hyonī ngue 'bet'o gā āpā rā mate mā Papā connā ngue'āhū. ²⁷ Porque dī mā'asēhū rā Papā. Dī mā'āhū, porque gadī maçjū, 'nē gā 'yēc'ēihū ngue dā ēcā p'ū bī 'bū Oja. ²⁸ Bī nēxcā mā Papā 'mø dāmbā ēcua ja rā xīmhāi. A nūyā, gā pøngā ua ja rā xīmhāi ya, gā mma mahēts'i bī 'būhmā Papā.

²⁹ Mī dahyø xādi p'ūya, bi 'yēnā:

—A nūyā, njuantho guī xicje ya. Hīn temā hyā gnī hyējpi te guī mmanya.

³⁰ A nūyā, ja dī tīngāhe p'ūya ngue gā guī parpabi yø n'yomfēni yø ja'i. Hīmma hyonī ngue 'bet'o dā 'tøt'ā'i rā nt'ānnī. Guehna nnā ēc'ēigāhe nāya ngue guī 'yēp'ū mahēts'i bī 'bū Oja.

³¹ Rā Jesús bi 'yēnā:

—A nūyā, ya guī ēc'ēihū rā hyā dī mmāngā ya. ³² Ya mme 'bexque'a ya, ya nī ma dā zønnā ora gā nhyechmū, 'da'a n'nanī gdī mähā. Ya guī sogasēhū p'ūya. Pē nugā hīndī 'dasēgā, porque dī n'yogā'be mā Papā. ³³ Nū'mø ngue guī unni mmūihū ya yø hyā dī xi'āhū ya, guehya yø hyā dā hyut'a nī mmūihū ya. Nūua ja rā xīmhāi guī sāhū rā n'ū ua. Pē dāmī hyāhū rā ts'ēdi, ya xtā tapā'ā ēcua ja rā xīmhāi.

17

Bī marpabi Oja yø xādi rā Jesús.

¹ Mī juadi bī manya yø hyā ya p'ūya, bi hyanmā hēts'i rā Jesús, bi 'yēnā:

—Mā Papā'i, ya bi zønnā ora ya. Dā bahyø ja'i ya ngue maguesē'a nī Ts'unt'ū, n'namhmā ngue xquet'a 'nēhni Ts'unt'ū dā 'yøt'e ngue dā bahyø ja'i ngue mague'asē'i. ² Nū'ī gā unna ts'ēdi nī Ts'unt'ū ngue nū'ū to gā gā dāpi, dī unna 'da'yo te para zantho. 'Nē gā unna nt'ēdi ngue nū'a te dā zānnī gue'a dī nja'a. ³ Nū'a rā 'da'yo te para zantho, gue'a dī dīnna ja'i dā bā'i'a, 'nē dā baqui. 'Nē hōn'atho'i ngue majuanī grā Oja. A nugā p'ūya, guecā drā Jesucristo guā pēnhua.

⁴ Nugā dā øt'e ngue bi bahyø ja'i ua ja rā xīmhāi ngue mague'asē'i. Dā juacā rā 'bēfi gā 'bejpi gā øt'e. ⁵ A nūya mā Papā'i, dāmī 'daqui ngue nup'ū ja nī hmi nī dā, maguecēgāui tengutho nmī jaui m'mēt'o hante dī nhohra xīmhāi.

⁶ Nūya yø ja'i gā huanhua ja rā xīmhāi ngue gā dāqui, dā japi bi badī te'o'i. Mī o nī 'yē yø ja'i, pē go gā dāqui, 'nē bi 'yēc'ēi nā nī hyā guā pēnnbī. ⁷ A nūyā, ya pahyø ja'i ya ngue go guī xiqui te gāma hyā dī mmāngā. ⁸ Dā unna nā nī

hya gá xiqui ga xifi. Yø ja'í p'uya, bi 'yεc'εi. 'Nε haxa njuani yø ja'í ya ngue majuaní dá εcá p'u güi 'bui, 'nε εc'εi ngue go guá pεnnagui ua.

⁹ Dí á'i ra mate ya ngue gui fáhyø ja'í. Nuna ra mate dí á'i, hin dadi terpä p'u gátho yø ja'í 'bua nximhäi. Nu'u yø ja'í gá dáqui, gue'u dí xi'i gui fá'u, porque o n'i 'yε. ¹⁰ Nu'u to gá o ma 'yεgá, gá o n'i 'yε'u. Nu'u to o n'i 'yε p'uya, o ma 'yεgá'u. 'Nε dá hnu mansugá conná ngue'u.

¹¹ Nugá ya hinní mantho ga m'mεc'εi ua ja ra ximhäi. Nugá ga mmagá p'u gui 'bui, ja ga m'mεcá p'u. Pε nuya dá gocua ja ra ximhäi, guehya dí xi'i gui fáhya. Ma Papá'i, xandaxqui'i. Conni ts'edi dami fádi te'o gá dáqui, n'namhma ngue xøgue n'na hyatho dá gohi, tenguthogüi, n'na hyatho dí jauri. ¹² Mente ra pa 'daua dá m'mehme ua ja ra ximhäi ya gá dáqui, conni ts'edi nmará fádi. Hinjombi m'medi, hinda hondá n'na nc'εi, nuna ya bá nt'ot'i ngue di m'medi, para ngue di nja na ra hya nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro.

¹³ A nuyá, ga mmagá p'u gui 'buiya. Pε mente tobe dí 'butá ua ja ra ximhäi, dí mmangá ya yø hya ya, n'namhma ngue nuya ma ja'ui, gá ra johya di nja, tengutho nná johyagá. ¹⁴ Nuna ra hya guá pεnnba yø ja'í ngue ga xännbi, bi nu manho ra hya. Pε nuya yø ja'í himbi nu manho ni hya p'uya, bi nu man'u ya yø ja'í bi nu manho ni hya. Porque ya hinní mantho øtra nts'o ga 'yo yø ja'í, tenguthogá ngue hindá øt'á ra nts'o ga 'yo yø ja'í. ¹⁵ Hinná á'i ra mate ngue gui jεcua ja ra ximhäi ya yø ja'í dí xi'i. Sinoque dí á'i ra mate ngue gui fádi ngue ra zithu hindí ts'onnbá yø nt'εc'εi. ¹⁶ Tengutho gá hindá øt'á ra nts'o øtyø ja'í, dá guehya ma ja'ui, xquet'a hingui øtra nts'o ga 'yo yø ja'í ya. ¹⁷ Dami 'yøt'e ngue dá hyo yø mmui conná ngue'e, dá hyonna nho dá n'yo conná guehni hya. Porque nuna ni hya, guehna majuaní na. ¹⁸ Tengutho güi pεnnagui ua ja ra ximhäi, xquet'a di njadá p'uya, dá et'á ya ma ja'ui ngue dá ma dá manna hya p'u ha 'buihyø ja'í. ¹⁹ Dí engá ma te conná guehna ja'ui, n'namhma ngue xquet'a 'nε'u dá hyo yø mmui ngue xtá nho te dá n'yo conná guehna ra hya majuaní.

²⁰ Pε hinga hont'u dí á'i ra mate gui fá'u, sinoque 'nε'u yø ja'í dá 'yεc'εigá m'mεfa conná guehna hya dá manya ma ja'ui, xquet'a dí xi'i ngue gui fádi.

²¹ Gátho ya dí xi'i ya, dí á'i ngue xøgue n'na hyatho dá gohi tenguthogüi, ngue n'na hyatho di jauri. Ga njathu p'uya, n'na hyatho ga cohmu ya ma ja'ui, ma Papá'i, gue'a di badí gátho yø ja'í'a ngue guá pεnnagui ua ja ra ximhäi.

²² Nugá dá japá ya ma ja'ui tengutho gui jai pagui m'mεt'o, n'namhma ngue gue'a di gohi ngue xøgue n'na hyatho di jah'u'a p'uya, tengutho'i co 'nεcá n'na hyatho di jauri. ²³ Nugá dí n'yogá'be ya ma ja'ui. Nu'i p'uya dí n'youi. Gue'a di gohi ngue xøgue n'na hyatho di jah'u'a. 'Nε gue'a di bá hmi' dá yø ja'í'a ngue nu'i go guá pεnnagui ua, 'nε gadí ma'u ma ja'ui, tenguthogá, gadí maqui.

²⁴ Ma Papá'i, nuya ma ja'ui gá dáqui, dí nnegá ngue 'nεhya di m'mup'u ha ga m'mεcá ya, n'namhma ngue dá nu te gui ørcagui, ngue gui øt'e ngue 'nεcá dí tategá hapu gui 'bui. Porque nu'i gadí maqui hante di nhohra ximhäi. ²⁵ Ma Papá'i, gá ra nho gui øt'e. Nuya yø ja'í 'bucua ja ra ximhäi, hingui pa'i ya. Pε nugá di pa'i. A nuya ma ja'ui p'uya, ya padí ngue go guá pεnnagui ua. ²⁶ 'Nε dá xifi hanja ra hya ngue te'o'i. 'Nε tobe ni mantho dí xifi te'o'i ya, n'namhma ngue tengu'i ngue gadí maqui, dá ngu'a dá 'yøt'e. A nugá p'uya, dí n'yogá'be ya yø ja'í ya.

¹ Mī juadi bī m̄anya yō hyā ya, bī ma rā Jesús, bī mē yō xādi, bī ma m̄an'na nguadi rā 'yuthe Cedrón. Nup'ū ja n'na rā nuāza p'ūya, ja bi yarbū rā Jesús conyō xādi. ² Xquet'a 'nehnā rā Judas bi dā rā Jesús, ya mī pa'a rā xēqui'a, porque xangu yō n̄idī ja mađi p̄rpu yō xādi rā Jesús. ³ Nūnā rā Judas bi zomp'ū 'būhrā Jesús. Nī n'yoi n'na 'būi yō soldado co 'neh'yō policia yō m'menhni yō mmācja conyō fariseo. Nī gū yō juai, 'nē hā yō lāmpara guī nyot'i. Mī'da yō ja'i, nī gū yō za tōhra sibi yō nya ngue guī nyot'i. ⁴ Pē rā Jesús ya gā pađi te ja ngue dā thogui. Bī ma di c'at'ui ngue bi 'yānni, bi 'yēmbi:

—¿Te'o guī homhmū?

⁵ Nu'ū yō ja'i p'ūya, bi 'yēmbi:

—Dī hongāhe rā Jesús nūnā rā mmēngu Nazaret.

Mī dahra Jesús, bi 'yēmbi:

—Go guecā masque guī honjū.

Nī n'yoi yō ja'i nā rā Judas bi dā rā Jesús. ⁶ Nu'mō mī 'yēmb'yō ja'i rā Jesús: "Go guecā", i gohyō x̄atha yō ja'i, bi t'anga hāi. ⁷ Nūnā rā Jesús māhōmbi 'yānnbūya, bi 'yēmbi:

—¿Te'o guī homhmū?

Nu'ū yō nzite p'ūya, bi 'yēmbi:

—Dī hongāhe rā Jesús nūnā rā mmēngu Nazaret.

⁸ Mī dahra Jesús, māhōmbi 'yēmbi:

—Ya dī xī'ahū ngue go guecā. Nu'mō go guī honjū, pē damī thōhmū ya 'būcua, dā ma.

⁹ Ngūnā bī mā, para ngue dī nja'a te rā hyā xī m̄annā Jesús ngue xi 'yēnā: "Mā Papá'i, nu'ū gā dāqui, h̄injombi m'mēdi", xi 'yēnā. ¹⁰ Rā Bēdu p'ūya bi gūxrá juai mī hā, bi h̄eyjpa rá gu ngue rá n'yēi'a n'na nc'ēi nī hū ngue rā Malco, nūnā rá 'yēhē rā 'bet'o mmācja. ¹¹ Pē rā Jesús bi 'yēmbi:

—Rā Bēdu, damī fos'nī juai. ¿Ua guī ēnā ngue ya h̄indī nja'a te rā n'ū xpā nzānmā Papá gā thogui?

Ya 'būp'ū 'būhrā hmu yō mmācja rā Jesús.

¹² Nī n'yoi n'na rá hmu ya yō soldado conyō policia yō m'mēnhni yō hmu yō judío, bi bentra Jesús, bi dut'i. ¹³ Bi zixpū ja rá ngu rā Anás. Nūnā rā Anás mará ndōhya rā Caifás nūnā mađi m̄anda yō mmācja'a rā jēya'a. ¹⁴ Nūnā rā Caifás xi 'yēmb'yō hmu yō judío ngue m̄an'na x̄anho ngue n'na nc'ēitho dā tho connāngue gātho yō ja'i.

Bī m̄annā Bēdu ngue h̄ingui pađi te'o rā Jesús.

¹⁵ Nup'ū ja rá ngu nā rá hmu yō mmācja, nu'a rā dathi ja mbo, ja i ts'ixpū rā Jesús. Nūnā rā Bēdu co 'nehnā m̄an'na nc'ēi rá xādi, bi dēnnā Jesús. Nūnā n'na nc'ēi rá xādi nā, mađi mpahmī rā mmācja. Janāngue bi tho'ambo 'mō mī yut'ambo rā Jesús. ¹⁶ Pē nūnā rā Bēdu bi gohmaxōts'e rā goxthi nā. Janāngue bá pōn'a rā xādi mará mpadiui rā mmācja ngue bī nyāui nā rā xisu fāhra goxthi ngue dā tho'ambo rā Bēdu. ¹⁷ Nu'a rā xisu fāhra goxthi p'ūya, bi 'yānnā Bēdu, bi 'yēmbi:

—¿Ua h̄ingā 'nē'i rá xādi'i nā rā n'yohū nā?

Mī dahra Bēdu, bi 'yēnā:

—H̄in'nā, h̄ingā 'nēcā.

¹⁸ Nu'a rā ora'a mī se, janāngue nu'ū yō hmiqui 'būp'ū, conyō policia, xi 'yuhra sibi p'ū 'bāi ngue dī nhat'i. Rā Bēdu p'ūya xquet'a 'nē'a 'dap'ū 'bāhmū'a ngue dī nhat'i.

Nuna rá hmu yø mmäcja bi 'yørpa ra nt'änni ra Jesús.

¹⁹ Nuna rá hmu yø mmäcja bi da'mi bi 'yänna Jesús ndana gue'a yø xädi, änni te 'be'a ma hya xännbi. ²⁰ Mi dahra Jesús, bi 'yëmbi:

—Nuna ra hya ya xtá mangä, yø hmu yø dá yø ja'i xtá mangä na ra hya na. Xtá nxännbatégä p'ua ja yø t'unija, da guerp'ua ja ra danija di mpeti gätho yø judío. Hin temä hya xtá mangä ngue da nt'aguitho. ²¹ ¿Hanja ngue ja guí ännngui temä hya xtá mangä ya? Damí 'yänhna yø ja'i ya, go da xi'ahna hanja ra hya xtá mangä'ua. Nu'ua go pa'ua temä hya xtá mangä.

²² Hontho bi manna nguna ra Jesús, mi 'bäp'ua n'na ra policia di mper'ua ja ra danija, bi mēmba rá hmi, bi 'yëmbi:

—¿Ua ya ngu'a gdi tha'mø guí yaui rá hmu yø mmäcja ya?

²³ Mi dahra Jesús, bi 'yëmbi:

—Nu'mø ja ma n'ua te dá mangä, dami ma te gui sä man'ua 'mø. Pe nu'mø ngue njuantho di yagä, ¿hanja ngue guí pēgbaguí ma hmi?

²⁴ Ra Anás bi dutra Jesús, bi mēnnabäi na ra Caifás rá hmu yø mmäcja.

Maħombi gōnna Bedu ra Jesús.

²⁵ Mente di sigue 'bäp'ua ja ra sibi ra Bedu ngue di nhat'i, bi t'ēmbaya:

—¿Ua hinga 'ne'i rá xädi'na ra n'yohua na? —t'ēmbi.

Mi dahra Bedu p'uya, hōmbi ncōni, bi 'yēna:

—Hin'na, hinga 'necä.

²⁶ Mi 'bäp'ua n'na rá hmiqūi na rá hmu yø mmäcja. Nuna ra hmiqūi p'uya, di mmenjui na ra n'yohua xi zenna Bedu xi hyejpa ra gu ngue rá n'yēi. Bi 'yännbaya, bi 'yëmbi:

—Pe, uāngui gue'e xtá nu'i p'ua ja ra nuāza ngue guí n'youi ra Jesús —bi 'yëmbi.

²⁷ Ra Bedu p'uya maħombi ncōni. Nu'a ra ora'a p'uya, bi mmahra øni.

Ya 'bäp'ua 'bähra Pilato ra Jesús.

²⁸ Nup'ua ja rá ngu ra Caifás, bá njucra Jesús ngue i map'ua ja ra palacio 'bähra gobernador. Pe ya 'yo haxpaya. Nu'ua yø judío p'uya, himbi yarbua ja ra palacio'ua. I ja yø costumbre, i ena ngue nu'mø ja ngue di nsännigo, hingui sä di ntøt'ui yø ja'i hingyo judío. Nu'mø xtá nyat'i, ena ngue ya hinda zä di nsihme p'ua ja ra ngo ngue ra pascua. ²⁹ Janangue bá pōnna Pilato ngue bi nyaui yø judío. Bi 'yëmbi:

—¿Te 'be'a ma hya gní yapha na ra n'yohua 'bucua?

³⁰ Bi 'yēnyø hmu yø judío p'uya:

—Nu'mø ngue hindra ts'oc'ēi na, hinxca dägähe ua 'mø.

³¹ Bi 'yēnna Pilato p'uya:

—Uāngui guí cahra ley p'uya, da zä gui sixha gui 'yøsehra ra ts'at'abi.

Yø judío p'uya bi 'yēna:

—Pe nugähe ngue yø judío, hin'yügähe ra nt'ēdi ngue sä ga hogähe n'na ra ja'i. Nu'i go nnethe gui sänni te di nja.

³² Ja bi bömp'ua te xi man'a m'met'o ra Jesús, ngue ya xi ma ngue da thop'ua ja ra pont'i. ³³ Nu'mø mi yat'ambo ra palacio ra Pilato, bi manda bá ts'ohra Jesús ngue da 'yørpa ra nt'änni. Bi 'yëmbi:

—¿Ua gue'e rá dast'abi'i yø judío? —bi 'yëmbi.

³⁴ Mi dahra Jesús, bi 'yëmbi:

—Xi'a ra hya guí mmanya, go guí äanse, ¿ua gue 'bui to xa xi'i ngue guecä?

³⁵ Mi dahra Pilato p'uya, bi 'yëmbi:

—¿Ua go mā mmijjudíoḥu p'uya? Nu'u ni mmijjudíoḥu 'nɛ'u yø hmu yø mmäcja go xa dä'i ua dí 'bucä'u. ¿Teni 'be'a gá 'yøt'e?

³⁶ Mī dahra Jesús, bi 'yɛmbi:

—Nup'u dadi mandagä, hinga guecua ja ra ximhäi jaua p'u. Nu'mø ngue ja gadi mandagä ua, gdi sigä to da 'yøtra sui 'mø, ngue hinxta mma madägä p'u 'bahyø judío. Pɛ nup'u dadi mandagä, hinga guecua p'u.

³⁷ Rā Pilato bi 'yɛmbi:

—¿Janangue gue'e grä dast'abi 'mø?

Mī dahra Jesús, bi 'yɛna:

—Ahä, go guecä tengutho ra hya guí mma. Gue'a dá ɛcä ua ja ra ximhäi'a, ngue ga m'mei para ngue ga mmangä na ra hya majuaní. Nu to gätho nne da badi hanja na ra hya majuaní, da 'yøde te dí mmangä ya.

³⁸ Rā Pilato p'uya bi 'yɛmbi:

—¿To go da bøní ngue da badi hanja'a ra hya majuaní p'uya?

Ya nts'änni ngue da tho ra Jesús.

Mī juadi bi 'yøpɔa ra nt'änni p'uya, bi bøn'athi ra Pilato ngue bi nyauí yø judío. Bi 'yɛmbi:

—Hín temä ts'oqui dí tinnbä na ra n'yohu 'bucua. ³⁹ Pɛ ja'ahu ra costumbre ngue pa mathøgue n'na ra ofädi 'mø ja ra ngo ngue ra pascua. ¿Ua guí nnehu ngue ga thöcä na rá dast'abi yø judío?

⁴⁰ Bi mahra hmafi gätho yø ja'í p'uya, bi 'yɛna:

—Nu'a, hín'na'a. Go damí thøhra Barrabás.

Pɛ nunä ra Barrabás, guehna n'na ra bɛ na.

19

¹ Nunä ra Pilato, bi manda ngue bi ma m'mei ra Jesús. ² Nu'u yø soldado, ya xi me n'na ra corona ngue yø 'uini, bi gäspa rá ya ra Jesús. 'Nɛ bi hetä n'na ra he ngue ra 'bojɔpoi. ³ Bi guarbu 'bahra Jesús, bi 'yɛmbi:

—Guí tate ague rá dast'abi'i yø judío —bi 'yɛmbi.

Mɛnte pɛmba rá hmi p'uya. ⁴ Rā Pilato p'uya, mahømbi bøn'athi, bi 'yɛmbyø judío:

—Para ngue guí umhmu ra güenda ngue hín temä ts'oqui dí tinnbä na ra n'yohu na, guí nuuhu ngue ga ma jücä ua ya —bi 'yɛmbi.

⁵ Mambä pønna Jesús, bá oxrá ya n'na ra corona ngue yø 'uini. 'Nɛ he ra 'bojɔpoi xi ma mahete. Rā Pilato p'uya, bi 'yɛmbyø ja'í:

—'Bucua na ra n'yohu ya.

⁶ Nu'u yø hmu yø mmäcja 'mø mī nū p'uya, co 'nɛ'u yø policia, bi mahra hmafi, bi 'yɛna:

—Da guatra pont'í. Da guatra pont'í.

Bi 'yɛnna Pilato p'uya:

—Pɛ damí sisɛhu 'mø, bí cuathu ra pont'í, porque nugä ya hín temä ts'oqui dí tinnbi.

⁷ Nu'u yø hmu yø judío p'uya, bi 'yɛmbi:

—Nugähe dí cahe n'na ra ley. Conforme ra ley dí cagähe, jatho ngue da tho, porque mma ngue rá Ts'ant'u Oja.

⁸ Nunä ra Pilato 'mø mī 'yøhna ra hya na p'uya, man'natho bi nsu. ⁹ Hømbi yat'ambo ra palacio p'uya, bi 'yänna Jesús, bi 'yɛmbi:

—¿Haru grä mmɛngu n'yø?

Pɛ ra Jesús hín te ga ndätho. ¹⁰ Rā Pilato p'uya, bi 'yɛmbi:

—Hingui nne gui tha 'mø di nzo'i 'mø. ¿Ua hingui padi ngue jagá ra ts'edi ga cuat'a'i ra pont'i? 'Nε xquet'a jagá ra ts'edi ngue ga thøc'a'i.

¹¹ Mi dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Hin temá ts'at'abi dá zä gui 'yøt'e, ngue'mø hin nángue Oja xti 'da'i ni cargo. Janangue nu'a bi dägá ua gui 'bai, má datho ja rá ts'oqui'a.

¹² Nu'a ra ora'a p'uya, bi hyonna forma ra Pilato ngue xti thøhra Jesús. Pε janjuani uε yø judío ngue bi 'yεmbi:

—Nu'mø ngue gui thøhna ra n'yohu na, ya hinní amigo ra dast'abi Roma 'mø. Nu to bi zä dá 'yεna ngue ra dast'abi ya, ya rá nsaiui ra dast'abi Roma.

¹³ Nu'mø mi 'yøhra Pilato na ra hya na p'uya, bi ma daní mmip'u ja rá nhudi nhøt'a hya 'mø bi nya. Bi manda p'u hudi ngue bá ts'innbabi ra Jesús. Guehna ra xεqui ni hu cona hya ebreo, "Gabata". I nne dá má ngue "Mats'axti xanho p'u bi t'udo". ¹⁴ Tobe jadyø ngo ngue ra pascua'a ra ora'a, ya mme 'dato xudi. Gue'a ra pa di nsá yø ja'i hante ra pa ngue ra ts'áya. Nuna ra Pilato, bi 'yεmbyø judío:

—'Bucua ni dast'abihu ya —bi 'yεmbi.

¹⁵ Bi mæhra hmafi yø judío p'uya, bi 'yεna:

—Da tho naya, dá tho naya. Da guatra pont'i.

Ra Pilato p'uya, bi 'yεmbyø ja'i:

—¿Ga cuatá ra pont'i ni dast'abihu 'mø?

Bi 'yεn'u yø hmu yø mmäcja p'uya:

—Nu'a má dast'abihu, gue'a ra dast'abi Roma'a, 'nε hinjom man'na.

¹⁶ Mi manyø ja'i na ra hya na p'uya, ra Pilato bi dæpyø ja'i ra Jesús ngue dá ma di cuatra pont'i. Bi zixyø judío na ra Jesús.

Bi ma maçuati ra pont'i ra Jesús.

¹⁷ Bi ma ra Jesús ni hya rá pont'i. I map'u ja ra xεqui ni hu ngue ra Njæxhmü. Nuna ra hya ngue ra ebreo, ni hu ngue ra Gólgota. ¹⁸ Ja bi ma maçuati p'u ja ra pont'i ra Jesús. 'Da i ma maçuatiu ra pont'i mi yonc'ei. 'Da'a n'na nguadi rá hyo i gohi n'na ngu n'na. Nuna ra Jesús, bi gohmade na. ¹⁹ Bi manda ra Pilato ngue bi ma maçuati p'u ja rá ya ra pont'i n'na ra letrero, i εna: "Guehna ra Jesús, ra mmεngu Nazaret ngue rá dast'abi yø judío naya". ²⁰ Xangu yø judío bi nu na ra letrero, porque nup'u bi ma maçuati ra pont'i ra Jesús, guerp'atho ra danihni. Nuna ra letrero, nt'ot'i cona hya ngue ra ebreo, cona hya ngue ra griego, 'nε nt'ot'i cona hya ngue ra latin.

²¹ Janangue bi 'yεmbra Pilato'u yø hmu yø mmäcja:

—'Yo gui ot'i ngue dá 'yεna: "Rá dast'abi yø judío". Sinoque dami 'yot'i ngue dá 'yεna: "Nu'a t'εmbi rá dast'abi yø judío".

²² Mi dahra Pilato p'uya, bi 'yεna:

—Ya di nja p'u'a te nt'ot'i ya —bi 'yεna.

²³ Mi juadi bi cuatra pont'i ra Jesús, nuya goho yø soldado bi gajpa rá he ra Jesús ngue di ndarpi n'na ngu n'na. Bi gajpa rá pahni p'uya. Nuna ra pahni hinha nt'eti, n'na thoguitho bi mε rá 'be gá rá do'yo ra pahni. ²⁴ Di n'yεmbyø soldado p'uya:

—Hinga xεmhmü naya. Man'na xanho ga mmähä ra tahä. Nu'a dá dāhā, gue'a dá ganna pahni'a.

Ya bi nja'a te nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro ngue εna: "Bi ndarpabi n'na ngu n'na'u mā he. Bi ma ra tahä ngue to dá gani". Nguna ra hya bi 'yøtyø soldado.

²⁵ Nup'u bi ma maçuati ra pont'i ra Jesús, ja 'bärp'atho rá mamá co 'nε'a rá juhæ'a rá mamá, cona Maya rá xisu ra Cleofas, co 'nehra Maya Magdalena

'bāp'ʰ. ²⁶ Nūnā rā Jesús mī hyétrá mamá ngue 'bāp'ʰ, 'dap'ʰ 'bāhmī n'na rá xādi emmēj dī mahra Jesús. Bi 'yēmbṛá mamá p'ʰya:

—Ague mamá, gui 'yōt'e ngue nī baṣi nā mā xādigā ya.

²⁷ Mahōmbi 'yēmbṛá xādi p'ʰya:

—Gui 'yōt'e ngue nī mamá nā mā mamágā ya —bi 'yēmbi.

'Bexque'a rā ora'a p'ʰya, nū'a rá xādi rā Jesús bi zixra Maya p'ʰ ja rá ngu ngue dī jammansu.

Ya bi dū rā Jesús.

²⁸ Mī thohnā rā hyā nā p'ʰya, ya pahra Jesús ngue ya bi nja gātho'a te ja ngue dī nja. Para ngue dī nja'a te nt'ot'i p'ʰ ja rā Macā Libro, bi 'yēnna Jesús:

—Dí tūthegā ya.

²⁹ Mī jap'ʰ n'na rā xano yūhṛā vino xān'ixi. Bi ma mapobo p'ʰ ja rā vino n'na rā esponja xānthūti. Bi nōtā n'na rā 'yet'o ngue rā isopo. Bi cuarpa rá ne ngue dā zūts'i. ³⁰ Nūnā rā Jesús mījuadi bi zi rā vino xān'ixi, bi 'yēmp'ʰya:

—Ya gā bi nja'a te ja ngue dī nja ya.

Mī mān'a p'ʰya, bi mēngrā yā ngue bi dū.

Nū'a n'na rā soldado bi hyēspa rā hyo rā Jesús connā lansa.

³¹ Mī hyats'i, ya rā pa ngue rā ts'āya. Nū'ʰ yō judío, hīngui nnepe ngue dī cuatho p'ʰ ja rā pont'i yō ánima 'mō rā pa ngue rā ts'āya, porque gue'a rā pa ngue rā ngaxango ngue rā pascua'a. Janāngue nū'ʰ yō hmū yō judío bi xihra Pilato ngue dī mānda dā ma nthēmhmī yō gua'ʰ mī cuatṛā pont'i, n'namhṃā ngue dā dū nts'ēdi. Janāngue dā thācyō ánima p'ʰ ja rā pont'i 'mō bi dū. ³² Bi ma yō soldado p'ʰya ngue bá tēnnbābi yō gua'a n'na nc'ēi. Ja bi map'ʰ'a mān'na nī guatṛā hyo rā Jesús. ³³ Mī map'ʰ cuatṛā Jesús, bi nū p'ʰya ngue ya xi dū. Janāngue ya hīmbi dēnnbā yō gua nā p'ʰya.

³⁴ Pē nū'a n'na rā soldado siempre bi hyēspi connā lansa rá hyo rā Jesús. Nup'ʰ bi thēxp'ʰya, bi bōnnā ji 'nēhṛā dehe. ³⁵ Nugā go dá ot'ā rā sacua ja ua, dá cuati te dá nū. Majuani te dí mma. Dí padī ngue majuani te dī mma n'namhṃā ngue xquet'a gui 'yēc'ēih. ³⁶ Porque nuya yō hya ya, bi nja para ngue dī nja'a te nt'ot'i p'ʰ ja rā Macā Libro ngue i ēnā: “Hīnda thēnnbābi yō do'yo”, i ēnā. ³⁷ Mān'na parte nt'ot'i p'ʰ ja rā Macā Libro, i ēnā: “Dā hnu ngue dā thēspa rá do'yo”.

Ya bi ma nt'āgui rā Jesús.

³⁸ M'mefa p'ʰya, nūnā n'na rā mmēngu Arimatea nī hū ngue rā José, bi ma bá āpra nt'ēdī rā Pilato ngue dā hyajpṃ ja rā pont'i rā Jesús ngue dā 'yāgui. Xquet'a 'nēhna rā José mī tēna hya mī mmanna Jesús. Pē hīngui nnepe dā bá'ʰ yō mmijjudioui, porque su. Rā Pilato p'ʰya bi unna nt'ēdī. Bi ma rā José ngue bá hajpṃ ja rā pont'i rā Jesús. ³⁹ Xquet'a bi zōmp'ʰ nā rā Nicodemo nūnā bi ma n'na xui bá nyāui rā Jesús. Nī hyā 'dāte mā'det'a kilo yō 'yēthi māuants'i, i n'youi'a nī hū ngue rā mirra, 'nē'a rā 'yēthi nī hū ngue rā aloes. ⁴⁰ Nūnā rā José connā Nicodemo bi hyajpṃ rá do'yo rā Jesús. Bi 'uē connā ulu mā njots'i rā 'yēthi māuants'i. Gue'a yō costumbre yō judío ōr'mō āhra ánima'a. ⁴¹ Nup'ʰ bi ma mācuati rā pont'i rā Jesús, guerpṃ mī ja n'na zant'yō za, ja jarbṃ n'na rā 'bido ngue hīnjom mī o, ya xi ma māhoqui ngue to dā 'yop'ʰ. ⁴² Nūnā rā 'bido nā, ja bi jārbbṃ rā Jesús, porque ja mī jarbatho, 'nē ya bi zōnnā ora dā yātrā pa sāya yō judío.

20

Ya bi bɛnnate ra Jesús.

¹ Mí hyaxa ra pa ndomingo p'uya, zixuditho bi ma ra Maya Magdalena p'u mambí o ra Jesús. Tobe 'bøndra' bɛxui. Bì nù p'uya ngue ya hĩnte juaxpɛ ra do mĩ cotra 'bido. ² Bi ga ra 'dihì p'uya, bì map'u bí 'bàhra Bèdu co 'nɛ'a man'na ra xadi ɛmmɛi mađi mahra Jesús. Bi 'yɛmbɛya:

—Ya xa thaxpɛ ha mĩ o ra Hmù 'na, pɛ hĩndí pahme harɛ xa jãtya.

³ Ra Bèdu p'uya, co 'nɛ'a man'na ra xadi, bì map'u mambí o ra Jesús. ⁴ 'Dap'u bì nɛts'i gá yoho ngue nĩ tihì. Pɛ nù'a man'na nɛ'ɛi, man'na bí nti'a ngue ra Bèdu. Rá mudi bi zomp'u mĩ o ra Jesús. ⁵ Bì ndojpɛya ngue c'at'ambo. Bì nù ngue 'bomp'u yò ulu bi 'bãnnabì ra Jesús. Pɛ hĩmbi yat'ambo. ⁶ 'Bexque'a mmarbutho ra Bèdu p'uya, go bi yat'ambo ra 'bido na. Xquet'a bì nù ngue 'bõnnbutho yò ulu mam'mant'i. ⁷ Da gue'a ra ulu bi jombá rá ya ra Jesús bì nù ngue 'bomp'u, pɛ hĩnga 'dap'u 'bõmhmu'u yò ulu mam'mãnhni ra Jesús. Mã nunn'i'u 'bõn'a n'nanì. ⁸ Xquet'a bi yat'ambo na ra xadi m'met'o bi zomp'u ja ra 'bido p'uya. Bì nù te jap'u mĩ o ra Jesús. Bi 'yɛc'ɛi p'uya ngue ya 'bwi mahõn'a. ⁹ Ja bi ðimp'u'a te ra hya nt'ot'i p'u ja ra Macá Libro p'uya, ngue ra Jesús mĩ jatho ngue di bɛnnate p'u da nt'ãgui. ¹⁰ Bá penc'u yò xadi p'uya, bí 'yɛp'u ja ra ngu.

Bì nthɛui ra Maya Magdalena ra Jesús.

¹¹ Pɛ nuna ra Maya, 'bãrma xõts'e ra 'bido ngue zoni. Mente zomp'uuya, bì ndoqui ngue hɛt'ambo ra 'bido. ¹² Bì nù ngue 'bap'u yoho yò anxɛ p'uya, he yò t'axcahe, ngue hup'u mĩ o ra Jesús. Nuna n'na ra anxɛ hup'u manì go rá ya. Man'na p'uya, hup'u manì go yò gua. ¹³ Nuya yò anxɛ p'uya, bi 'yɛmbi:

—Ague grá xisu, ¿hanja ngue guí zoni?

Mì dahra xisu p'uya, bi 'yɛna:

—Dí zoni tha, porque xa thascagui mã Hmù. A nuyá, hĩndí pađi harɛ xa jãtya.

¹⁴ Mĩ manna ra hya na p'uya, bi 'bãt'i, bì nù p'uya ngue 'bãp'u ra Jesús, pɛ hĩnguì pađi ngue gue'a ra Jesús. ¹⁵ A nuna ra Jesús bi 'yãnnbɛya, bi 'yɛmbi:

—Ague grá xisu, ¿hanja ngue guí zoni? ¿Te'o guí honi?

Nuna ra xisu p'uya, ɛmbi ngue gue'a ra mãdi p'u'a 'bãp'u, bi 'yɛmbɛya:

—Ague grá ja'i, nù'mø ngue go xcá hyats'i, ðamì xiqui harɛ xcuá pɛgui, n'namhma ngue ga ma hats'i.

¹⁶ Mĩ dahra ra Jesús, bi 'yɛmbi:

—Ague Maya —bi 'yɛmbi.

Ra Maya p'uya, bi 'bãt'i, bi zofõ conna hya ngue ra ebreo p'uya, bi 'yɛmbi:

—Raboni.

Nuna ra Raboni, ì nne da mã “Ague grá xãnnbate”. ¹⁷ Mĩ nya ra Jesús, bi 'yɛmbi:

—O gadi bɛnnngui, porque ja ngue ga mmagã p'u bí 'bãhma Papá. A nuyá, nĩ ma ya, bá xi'u mã cugã ngue ya ga mmagã p'u bí 'bãhma Papá, nù'a nĩ Papãh. Gã mmagã p'u bí 'bãhma Oja, nù'a nĩ Ojahũ.

¹⁸ A nuna ra Maya Magdalena p'uya, bì ma bá xipyò xadi ra Jesús. Bá xifi ngue ya xi nù'a ra Hmù, 'nɛ bá xifi te gãmã hya xi xifi.

Ya bi nnuhɛ yò xadi ra Jesús.

¹⁹ Mĩ dãhra nde'a ndomingo rá mudi ra pa ngue ra semana p'uya, bì mpeti yò xadi ra Jesús. Pɛ n'nõt'e xanho yò goxthi p'u ha 'bwi ngue sù yò judío. Mĩ hnu

p'uya, ya 'bāp'ra rā Jesús, bī m'māp'ra mādē ha 'būhyō xādi. Bi zengua p'uya, bi 'yēmbi:

—A nuyá, dā hyū nī mmāihū ya —bi 'yēmbi.

²⁰ Mī juadi bi xihnā rā hyā nā p'uya, bi 'yūtyō 'yē ha bī mfoxyō clavo 'mō mī 'dō'mī. 'Nē bi 'yūtrā hyo bī mē rā lansa. Janjuani rā ndijohya'ra yō xādi 'mō mī nū yō Hmū. ²¹ Nūna rā Jesús mahōmbi 'yēmbi:

—Dā hyū nī mmāihū ya. Nūgā, tengutho bī mēngā ua mā Papá, guī njathū p'uya, xquet'a dī pēn'nāhū ngue guā māmhū rā hyā.

²² Bi japrā hyane p'ra 'bū'ra yō xādi p'uya, bi 'yēmbi:

—A nuyá, guī n'yohū rā Espírītu Santo ya. ²³ Nū'ra yō ja'ī guī pūnnbāhū yō ts'oqui, gue'ra ya bi pūnnbābī Ojā'ra. A nū'ra hīngūi pūnnbāhū yō ts'oqui, gue'ra yō ja'ī hīmbi pūnnbābī Ojā'ra.

Bī nū rā Toma ngue ya 'būhrā Hmū.

²⁴ Nūna rā Toma, guehnā n'na nē'ē'ra yō xādi t'ēmbi ngue rā cuate. Hīnjo'o p'ra 'mō mī zō'a m'met'o rā Jesús. ²⁵ Nū'ra mī'da yō xādi p'uya, bi 'yēmbi:

—Ya xtā nūgāhe rā Hmū.

Mī dāhrā Toma p'uya, bi 'yēna:

—Mēnte hīndī nūnē, 'nē gā nūnp'ra yō 'yē ha bī mfoxyō clavo, hīndī ēc'ēi ngue 'būi. Nū'mō ngue gā thādi conmā saha p'ra ha bi yūhyō clavo, 'nē gā thānba rā hyo bī mē rā lansa, ya gā ēc'ēi.

²⁶ Mī dātrā hyato mā pa p'uya, mahōmbi mpeti p'ra ja n'na rā ngu'ra yō xādi. Mī 'būp'ra rā Toma'a rā ora'a p'uya. Mā nū't'e xānho yō goxthi, pē ja mī hūyā ya 'bāp'ra rā Jesús. Bi zengua p'uya, bi 'yēmbi:

—A nuyá, dā hyū nī mmāihū ya —bi 'yēmbi.

²⁷ Bi 'yēmbra Toma p'uya:

—Dāmī thānī connī saha ya, dāmī nū yō mēdi n'yoi mā 'yē. 'Nē dāmī cū'nī 'yē ngue guī thāngua ja mā hyo bī mē rā lansa. 'Yodi yobēnī nī mmāi, dāmī 'yēc'ēigūi —bi 'yēmbi.

²⁸ Bi 'yēnna Toma p'uya:

—Ague grā Hmū, mā Ojā'ī.

²⁹ Rā Jesús bi 'yēmbi:

—Ague Toma, nūya guī ēc'ēigūi ya ngue gā nūse hanja. Pē rā mmēnthī dī nthēui te'o hīmbi nūguī, 'nē bi 'yēc'ēigūi.

Bī mānna Xuua hanja ngue bi 'yotrā libro ja ua.

³⁰ Nūna rā Jesús, yō hmi yō dā yō xādi p'ra bi 'yōt'e xāngu yō milagro. Pē hīngā gā nt'ot'ī ua ja rā libro ja ua'ra yō milagro bi 'yōt'e. ³¹ Pē nūya yō hyā ja ua, bī ma nt'ot'ī para ngue guī 'yēc'ēihū ngue nūna rā Jesús, guehnā rā Cristo bá ēx Ojā ngue dī ndast'abi nā, 'nē guehnā rā Ts'ant'ra Ojā nā. Nū'mō ngue gā 'yēc'ēihū nā p'uya, ya dī nja'āhū rā 'da'yo te.

21

Ya bī nyāui yoto nja'ī yō xādi rā Jesús.

¹ Mān'na rā pa p'uya, nūp'ra ja rā nenzabi Tiberias, ja mahōmbi nyāui p'ra yō xādi rā Jesús. ² Ja ua yō thūhū ya 'dap'ra mī 'yo: Rā Bēdu, rā Toma nūna t'ēmbi rā cuate, rā Natanael nūna rā mmēngu Caná ngue Galilea, 'nē'ra yō ts'ant'ra rā Zebedeo, 'nē māmi yoho yō xādi rā Jesús. ³ Nūna rā Bēdu bi 'yēmbyo amigo:

—Nūgā gā mma rā 'bahua —bi 'yēmbi.

Nū'ra nzo p'uya, bi 'yēna:

—'Nēcāhe gā mmāhā 'mō.

Bi yut'a n'na ra barco p'uya, bi ma. Pe nu'a ra xui'a p'uya, hin teni hua bi dini. ⁴ Mi n'cahãi p'uya, bi hnu ra Jesús ngue 'bãp'u ja ra nenthe. Pe hingui pa'u yø xãdi ngue gue'a. ⁵ Bi 'yenna Jesús:

—Ague n'yø'ahũ, ¿ua hin teni hua gui theui ya?

Nu'u yø mahua p'uya bi 'yembj:

—Hingui ts'u cuø.

⁶ Mi dahra Jesús, bi 'yembj:

—Damj 'yentra xit'a p'u ja rá hyo ra barco ngue n'yei ya'mø, gui theui yø hua p'uya.

Bi 'yentra xit'a p'uya. M'mefa, asta hingui hãt'i da juxra xit'a p'u ja ra dehe, ngue xangu yø hua bá cãp'u. ⁷ Nu'a ra xãdi emmei di mahra Jesús bi 'yembra Bedu'a p'uya:

—Guehna ma Hmuu na n'yø.

Hontho bi 'yøhra Bedu ngue t'embj gue'a ra Hmu'a 'bãp'u, bi hye rá pahni p'uya, porque xi mmøgue. Mi hye p'uya, bi nhyorbũ ja ra dehe ngue bi zøn'a nts'edi p'u bi 'bãi. ⁸ Man'na ciento metro madj 'bedi ngue da zøn'a nenthe ra barco. Nu'u mi'da yø xãdi p'uya, bi yonna barco bi zøn'a nnengui, ni gutra xit'a ca yø hua. ⁹ Mi zøn'a nenthe p'uya, ya mi zø ra sibi, oxpũ 'da yø hua ngue nthaxi. Jap'u ra thuhme. ¹⁰ Nuna ra Jesús bi 'yembj:

—Bã cuui ua yø hua ja gui theui ya.

¹¹ Bi nexpu ja ra barco ra Bedu p'uya, ngue bá janna xit'a, bi zøp'u hingui he ra dehe. Pe bá yuyhø ndøhua ra xit'a, n'na ciento 'n'ε yote ma'de'ma hyu yø hua bá cãp'u. Xandøngu, pe himbi xetra xit'a. ¹² Bi 'yembyø xãdi ra Jesús:

—'De gui nzimxũdjuui ya.

Nu'u yø xãdi p'uya, hinjombi 'yãnni te'o na ra Jesús, porque ya padj te'o.

¹³ Bexpi guatra Jesús, mi hyacra thuhme, bi unni da zi. Bi hyacra hua p'uya, bi unni da za.

¹⁴ Ya rá hyu ndi na ra ora na, ngue mahømbi nyãui yø xãdi 'mø mi bennate ra Jesús.

Inzohra Bedu ra Jesús.

¹⁵ Mi juadi bi nsihme p'uya, nuna ra Jesús bi 'yãna Bedu, bi 'yembj:

—Ague Bedu, rá ts'ant'u'i ra Jonás. ¿Ua man'na gadj maqui ngue tengui gui macã ya mi'da?

Mi dahra Bedu p'uya, bi 'yembj:

—Ahã, grã Hmu. Nu'i gui padj ngue dadj ma'i.

Mi dahra Jesús, bi 'yembuya:

—Damj fãhyø ja'i nu'u εc'εigã ya'mø.

¹⁶ Rã yondj p'uya, mahømbi 'yembj:

—Ague Bedu, rá ts'ant'u'i ra Jonás. ¿Ua gadj maqui?

Mi dahra Bedu p'uya, bi 'yembj:

—Ahã, grã Hmu. Gui padj ngue dadj ma'i.

Mi nya ra Jesús, bi 'yembuya:

—Damj fãhyø ja'i nu'u εc'εigã ya'mø.

¹⁷ Rã hyu ndi p'uya, mahømbi 'yembj:

—Ague Bedu, rá ts'ant'u'i ra Jonás. ¿Ua gadj maqui?

Nuna ra Bedu p'uya, bi du rá mmãi porque ya rá hyu ndi bi 'yãnni ngue'mø di madj. Bi 'yenna Bedu p'uya:

—Ague grã Hmu, nu'i gãtho gui padj. 'N'ε gui padj ngue dadj ma'i.

Mi dahra Jesús, bi 'yembuya:

—Nu'mø ngue gadi maqui, dami fahyø ja'i nu'u ec'eigä ya'mø. ¹⁸ Majuanì dí xi'i ngue nu'mø mará ngüe'i, bi zä gá dutni ngut'i, gui pa haru gui nne gui mma. Pe dá zønna pa ngue gui ndac'ei, gui majni 'ye p'uya ngue n'nan'yo ra ja'i di dat'a'i, nu'p'u haru hinguì nne gui mma, ja di zixa'i p'u.

¹⁹ Nguna ra hya bi manna Jesús, di opan'yu ra Bedu te ra forma ja ngue di tho, gue'a di 'yεspabi Oja'a di du. M'mefa p'uya bi 'yεmbi:

—Ogui hegagui —bi 'yεmbi.

Bi 'yänna Bedu teni 'be'a da tho'a man'na ra xädi.

²⁰ Bi nyehra Bedu p'uya, bi nu ngue mmap'u'a man'na rá xädi εmmei di mahra Jesús. Guehna rá xädi bi 'yørra ra nt'änni'a ra ora 'dap'u mi sihmēi yø xädi ra Jesús. Bi 'yεmbi: “Ague grá Hmu, ¿te'o'a ja ngue di dá'i?” bi 'yεmbi.

²¹ Mi nu ra Bedu na p'uya, bi 'yänna Jesús, bi 'yεmbi:

—Xina 'bucua, ¿te 'be'a da tho na?

²² Mi dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Nu'mø ga nnegä ngue di m'mucua nη asta gue'mø dá pengui, ya di njatho. Xi'i, ¿te go di mporta'i? Nu'i 'yo gui hegagui.

²³ Ya bi n'yo ra hya p'u ha 'bu hmi da yø 'yεc'ei p'uya, ngue t'εmbi ya hinda du na ra xädi na. Pe nuna ra Jesús hinguε masque bi ma ngue hinda du. Sinoque bi 'yεna: “Nu'mø ngue ga nnegä di m'mucua nη asta gue'mø dá pengui, xi'i, ¿te go di mporta'i?” bi 'yεna.

²⁴ Nuna ra xädi naya, guehna ra xädi di ja majuanì na ra hya naya, 'ne bi 'yot'ua ja ra sacua na ra hya mma. Pe dí pahma ngue majuanì te mma.

²⁵ Xangu te gä bi 'yøtra Jesús. Pe nu'mø ngue xta mma nt'ot'i ua ja ra sacua n'na ngu n'na'u yø hya ya, rá nεgui hinxti 'yεngua ja ra ximhäi yø libro xta mma nt'ot'i 'mø. Dä ngut'atho.

Hechos

Ja ua yø hya bá øtyø xädi ra Jesucristo p'ua bá fädi bi 'yonna hoga 'da'yo hya.

Ra Jesús bi nyau yø xädi 'mø bi bennate.

¹ Ague Teófilo, nuna rá mædi rá libro dá ot'i, gä dá cuarta sɛcuá te gä bá ørbu bá fädi bi nxänbate rá Jesús, ² asta gue'mø mi ma mahets'i. Pɛ hante dá ma maya, nuya yø xädi xi huanhni ngue yø representante, bi xifi te nnepra Espiritu Santo dá 'yøt'e. ³ Porque nu'mø mi bennate p'ua bi t'ägui, søp'ua 'buhyø xädi rá Jesús ngue yaui. Mente gue'a nyote ma pa, njandyatho bi hnu rá Jesús. Janangue bi fädi ngue majuaní 'bui mahøn'a. Bi opan'yu yø xädi rá Jesús ngue ha di njap'ua di zo rá 'yɛ Oja yø ja'i.

⁴ Nu'mø tobe 'dap'ua 'buhmu yø xädi rá Jesús, bi xifi ngue hinda bomp'ua ja ra hniñi Jerusalén. Bi 'yɛmbi:

—Dami tømhmua ná rá hya ya xtá xi'ahua ngue di yat'ahua má Papágä.

⁵ Majuaní ngue bi 'yøtra nxixya rá Xuua cona dehe, pɛ ya himma ya'atho yø pa di ha'ahua rá ts'edi rá Espiritu Santo ya.

Bi ma mahets'i ra Jesús.

⁶ Mahømbi nyau yø xädi rá Jesús. Pɛ bi 'yøpra rá nt'änni ya yø xädi, bi 'yɛmbi:

—Ague grá Hmu, çua guehyø pa ja ua gui 'yøt'e ngue di mmandasɛ yø ja'i ua ja rá häi Israel?

⁷ Mi dahra Jesús, bi 'yɛmbi:

—Nu'a rá hya xa nzänna Papá dá 'yøt'e, hingui ja ngue go gui pahmu tema pa, ogue tema ora daní nja'a. ⁸ Pɛ di ha'ahua rá ts'edi rá Espiritu Santo ngue gui japhua majuaní yø ja'i te'ogä. Nguna rá hya gui xihmu yø ja'i 'bap'ua Jerusalén, gátho mi'da yø ja'i 'bap'ua ja rá häi Judea, dá guerp'ua ja rá häi Samaria, asta gue'mø gá tãthua rá ngani nximhäi.

⁹ Mi juadi bi manna rá hya bi mamp'uya, hɛtho yø xädi ha i ma maya rá Jesús. Bi yarbua ja n'na rá gui p'uya, ya hinni mantho bi hyandi. ¹⁰ Hingui hɛgui hantho mahets'i ha i mpa. Mi nu p'uya, 'bap'ua yoho yø anxɛ, he yø t'axcahe.

¹¹ Bi 'yɛmbuya:

—Ague gyø mmɛnguua Galilea, çhanja ngue gui hanthua maya? Ya gá nuhua ngue bi ma mahets'i rá Jesús, pɛ mahønda ep'ua tengutho gui nuhua ngue i ma ya.

Bi thanna Matias.

¹² Nuya yø xädi mambi 'bap'ua ja rá nyuni ja rá mbonza ja yø olivos, bá çhɛ, bi zø'a Jerusalén. Nuna rá nyuni ná, guerpátho ngue Jerusalén, comma n'na kilómetro. ¹³ Mi zømp'ua ja rá hniñi p'uya, bi nexpu ja rá tɔcangu mi nsäya. Nuya yø xädi, guehna rá Bedu, rá Jacobo, rá Xuua, rá Andre, rá Lipe, rá Toma, rá Bartolomé, rá Mateo, rá Jacobo nuna rá ts'ant'ua rá Alfeo, rá Simu nuna n'yohua rá partido ngue rá zelote, rá Judas nuna rá n'yohua rá Jacobo. ¹⁴ Gátho ya p'uya, 'dap'ua bi mpɛti ngue mmat'Oja. Mi 'bap'ua mi'da yø xisu, 'nɛhra Maya rá mamá rá Jesús, 'nɛ'ua yø çu rá Jesús.

¹⁵ N'na rá pa p'uya, xi mpɛti comma n'na ciento 'nɛ 'däte nja'i. Bi nangra Bedu p'uya, bi m'map'ua made 'buhyø 'yɛc'ɛi. Bi 'yɛmbuya:

16 —Ague mā zi cū'ahū, jatho ngue dī nja'a te nt'ot'i p'ū ja rā Maçā Libro. Porque rā David, rā Espiritu Santo bi bennbabi nā rā hya bi 'yot'i ngue bi mā te dā thora Judas. A nuna rā Judas, guehna bi m'met'o ngue bi zixyō ja'i bi bentra Jesús. 17 Mama n'yogāhe nā rā Judas, porque xquet'a bi tocabi rā 'befi ngue rā representante rā Jesús. 18 A nuna p'ūya, nu'a rā nzābi bi dāhā ngue bi dā rā Jesús, bi thān'a n'na rā hāi. Nuna rā hāi nā, ja bi dup'ū rā Judas ngue bi dāgui, i m'mānya. Bi bōnī gātho yō xēfo ngue bi fōgue. 19 Nu'mō mī 'yōhyō mmēngu Jerusalén te bi nja, i hutra hāi ngue rā Acéldama, gue'a rā hya ga ya yō ja'i'a. I nne da mā, nī hū rā hāi ngue rā ji. 20 Nguna rā hya bi cuarpū ja rā libro ngue yō Salmo rā David, bi 'yēnā: “Da dū rā mmēnnigu, ya hīnjondi m'map'ū ja rā ngu”, bi 'yēnā. Xquet'a bi 'yēnā: “Ndan'yo to di thoja rā 'befi”.

21 A nūua di 'būhmū ya, 'būcua 'da yō n'yohū ngue hīnguī hēgahe mēntē yō pa dā n'yohe rā Hmū Jesús. 22 Bi nup'ū bi xixyabi rā Xuua, 'nē bi nū 'mō mī ma mahēts'i. A nuyá, jatho ngue dā guehya 'da yō n'yohū ya, dā t'ēts'i ngue 'dap'ū gā n'yohe ngue di ja majuani p'ū bi bēnate rā Jesús.

23 Bi thanhni yo nc'ēi p'ūya, rā Matías 'nēhā José. Nuna rā José p'ūya, ja mī'da yō thūhū ngue i Barsabás 'nē i Justo. 24 Mī mat'Oja yō ja'i p'ūya, bi 'yēnā: —Ma Oja'i, nu'i guī parpabi yō n'yomfēni yō ja'i. Dami 'yuhya ndana guī huannya yo nc'ēi 'būcua ya. 25 Nuna rā n'yohū guī huahnī, di thocra 'befi, ngue rā representante mī pēhā Judas, nuna bi hyep'ū rā 'befi 'mō mī 'yōtra ts'oqui, nup'ū nī 'yup'ū dī ma, ja i map'ū.

26 Bi gacra suerte yō ja'i p'ūya. Nuna rā suerte, bi nthēui rā Matías. 'Bexque'a rā ora'a p'ūya, 'dap'ū bi n'yohū'ū 'de'mā'da nc'ēi yō representante nā rā Matías.

2

Rā Espiritu Santo bi hatra ts'ēdi yō xādi.

1 Nu'mō mī zōhā pa ngue rā ngo Pentecostés, gā xī mpeti yō 'yēc'ēi p'ū ja n'na rā ngu. 2 Xōgue nthambēnītho bī 'yēhmayā, ēnā n'na rā ndōnthi rā ndi fut'ambo rā ngu. Gā bi 'yup'ū ja rā ngu xī mīhyō 'yēc'ēi. 3 Bi hnu p'ūya ngue ēnā yō janī yō sibi dī nxamp'ū hūdī n'na ngu n'na. 4 Guehna rā Espiritu Santo di hatra ts'ēdi yō ja'i. Nuna rā Espiritu Santo, bi japyō ja'i ngue ga ya yō 'dan'yo hya hīnguī padī. N'na ngu n'na yō ja'i, gue'a rā Espiritu Santo xānmbi temā hya dā mā.

5 Nu'a rā pa'a p'ūya, nup'ū Jerusalén mī 'būp'ū 'da yō judío xpī 'yēhē 'dama 'dan'yo yō hāi ngue dā nu rā dannigo. 6 Guehya xī mpeti 'mō mī 'yōde ngue ēnā 'yo rā ndōnthi ya. Mī 'yōde ngue di yahnī yō 'yēc'ēi p'ūya, hīnguī padī hanja ngue ga ya yō 'yēc'ēi'a te yō hya. Porque ōhyō ja'i ngue ga ya yō 'yēc'ēi'a te yō hya ga yap'ū ja yō hāi xpī 'yēhē. 7 Gā di 'yōdyō ja'i, hīnguī padī te dā 'yōt'e. Dī n'yēmbi n'na ngu n'na:

—Nūya yō n'yohū di yahnī ua, gā yō mmēngu Galilea ya. 8 Pē 'hague nja ngue dī ōhmū gā ya'a te mā hyahū n'na ngu n'najū? 9 A nuyá, 'būcua yō mmēngu Partia, yō mmēngu Media, yō mmēngu Elam, yō mmēngu Mesopotamia, yō mmēngu Judea, yō mmēngu Capadocia, yō mmēngu Ponto, yō mmēngu Asia, 10 yō mmēngu Frigia, yō mmēngu Panfilia, yō mmēngu Egipto, yō mmēngu Africa nūya rā m'map'ū man'na rā nguep'ū ngue rā hīnī Cirenē. Xquet'a 'būcua yō mmēngu Roma. Nu 'da'n p'ūya, yō judío p'ū bā mī, mī'da p'ūya, ja xā bennbabi yō nt'ēc'ēi yō judío. 11 Xquet'a 'būcua yō mmēngu Creta, yō mmēngu Arabia. 'Nē dī ōhmū ngue ēspabi Oja yō ja'i, 'nē ga ya'a te mā hyahū n'na ngu n'najū.

12 Gä di 'yodyo ja'i, hingui padì hanja ngue ga ya yø 'yεc'ei'a te yø hya ga ya. Dì n'yänni n'na ngu n'na p'uya, dì n'yεmbi:

—¿Hanja'a te hmangua? —dì n'yεmbi.

13 Pε thentho mī'da yø ja'i, i εmbi ngue itī'u di yahni.

Bi zohyø ja'i ra Bēdu.

14 Nuna ra Bēdu mī 'bāp'u p'uya, 'dap'u 'bāhm'u 'de'ma'da yø representante ra Jesús. Bi ts'edi bi 'yεmbyø ja'i:

—Ague gyø judío guí søth'u ua, da guehyø mmengu ua Jerusalén, dami pahmu hanja na ra nya jap'u ya. Dami 'yøhm'u xanho ra hya ga xi'ah'u ya.

15 Nuya yø n'yoh'u 'bucua, hingui itī ya tengutho guí mbεmhmu. Porque hñjongui itī'a guto xudì. 16 Nuna te bi nja ya, guehna ra hya bi manna pøngahya Joel ngue bi 'yεna: 17 “Ga xi'ah'u ra hya mman'Oja. Bi yεna: Da 'yεhra pa ga pennbabi ra Espiritu Santo gätho yø ja'i 'bui rá nguni nximhäi. Guehna di pennbabi ra hya da manñi ts'ant'ah'u 'nehni t'ixuh'u na. Yø ts'ant'u da nu yø cosa hingui nnu mī'da yø ja'i. Yø dac'ei da 'ui yø t'i. 18 Nu'u yø pa'u, ga pennbabi ra Espiritu Santo ma mæfi ngue yø n'yoh'u 'nehyo xisu. Guehna di pennbabi ra hya da manna. 19 Ga øt'a yø milagro nu maya. Nuya ja ra häi p'uya, di nja yø hmεya ngue ra ji, 'nehra sibi, da nangra 'bifi. 20 Ya hñdì yotra hyadi. Xtá ntheni ra zana tengutho ra ji. Guehna di nja naya hante ngue da zønna pa da ep'u ra Hmu. Guehna ra pa di nequi rá ts'edi Oja maguesε. 21 Nu te'o gá nzo Oja, gue'u di nyanyø te'u”, i εn'Oja.

22 Ra Bēdu p'uya, bi sigue bi 'yεmbyø ja'i:

—Ague gyø judío'u, dami 'yøhm'u ra hya ga mmangä. Bi ne Oja ngue bi 'yøtyø milagro p'u guí 'buhmu conná guehna ra Jesús ra mmengu Nazaret. Janangue guí pahmu ngue guesε Oja bi hatra ts'edi'a te bi 'yøtra Jesús. 23 Pε gá dāphu yø ts'oc'ei ra Jesús ngue bi cuatro pont'i, bi hyo. Pε ya manjam'mø xpá nzän'Oja ngue bi zo ni 'yeh'u ra Jesús ngue gá jahu p'u. 24 Pε nuyá, Oja bi japi ngue bi bεnnate ra Jesús. Bi gñjpu ja ra ndate mī o, porque hingui sä ngue da cop'u. 25 Ja bi bømp'u'a te bi manna David conná guehra Jesús ngue bi 'yεna: “Zant'a ga n'yo'be Oja. Oja 'bap'u ja ma n'yei, n'namhma ngue hñjonda 'yangui. 26 Janangue dadi johya, ga mma hanja ngue ja gra pähä. 'Nε hu ma mmui ngue te da thohma do'yo 'mø dá tu. 27 Porque hingui sogagui ma tegä p'u ha o yø ánima. Hingui jaqui da 'ya ma do'yo, porque ni mεfigui gadi maqui. 28 Nu'i gá xogagui ma mmui ngue dá padì ngue ja gra te para zantho. Ya man'natho di njaga mpähä 'mø ga nnu'i”, bi 'yεna.

29 Ague n'yø'ah'u, di nne ga xi'ah'u te bi thohna ma mboxitah'u ra David. Bi du na, 'nε bi t'ägui. A nu'a rá pantedón, i jatho asta guehra pa jap'u'a ya. 30 Pε nuna ra David mará pøngahya Oja na. Mī padì te xi yarpabi Oja, ngue nuna n'na'u yø mbom'meto, guehna ra Cristo naya. Go di ponnbabi'a ra ndast'abi mī pēhra David. 31 Nuna ra David, ya mī pa'a m'mεt'o ngue di bεnnate ra Cristo na. Janangue bi mamp'uya ngue rá te ra Cristo, hñda ts'ojpabi p'u ha o yø ánima. Bi ma ngue hñda 'ya rá do'yo. 32 Oja bi japi ngue bi bεnnate ra Jesús. Gäthogähe ya, gá dadi jahe majuañi ngue bi bεnnate na. 33 Nuna Oja nnepe ngue da hñu mansu ra Jesús, bi zixpu bi ja rá n'yei. Nuna ra Espiritu Santo ya xi yat'Oja ngue da penhni, bi japra Jesús ngue bá penhni, bi zøcua di 'buhmu. A nuyá, guehna ra Espiritu Santo go øt'a te guí nnuhu ya, 'nε'a ra hya guí øhm'u ya. 34 A nuna ra David, hñmbi ts'ixmate p'u ja rá n'yei Oja na. Sinoque bi 'yεna: “Nuna Oja, nu'mø mī zojpagui ma Hmu, nguna ra hya bi xifi, bi 'yεmbi: Dami micua ja ma n'yeigä ya, 35 asta gue'mø ga øt'e ngue guí

manda gátho'u ni nsaiui", bi 'yεmbi. ³⁶ Gátho yø judío rá m'map'u ja ra hái Israel, jatho ngue da ba'a njuani te'o na ra Jesús. Guehna ra Cristo bá ex Oja ngue di ndast'abi na. Pe nu'ah, gá cuathu ra pont'i na.

³⁷ Gá bi dár'man'u yø mmái yø ja'i 'mø mi 'yøhna ra hya bi manna Bedu p'uya. Bi 'yøp'a ra nt'anni ra Bedu p'uya co 'ne'u mi'da yø representante ra Jesús, bi 'yεmbi:

—Ague n'yø'ah, ¿te 'be'a ja ngue ga øt'áhe p'uya?

³⁸ Mi dahra Bedu p'uya, bi 'yεmbyø ja'i:

—Damí hyehmu p'u ra nts'o n'na ngu n'na'ahu. Jatho ngue gui nxixyahu, gue'a di fadi ngue gui εc'ei hu ra Jesucristo'a. Nuna Oja p'uya, di pun'na ni ts'oquihu, 'ne da pen'nahu ra Espiritu Santo. ³⁹ Porque go di toca'ahu na ra hya ya xa mma mayat'i, 'ne ni basihu, 'ne'u to gá rá m'map'u 'yaratho. Nuna Oja ma Hmuhu, i nzohni hangu yø ja'i nne pra mmái da zofo.

⁴⁰ Ra Bedu p'uya, xangu mi'da yø hya bi xihyø ja'i. Bi consejo yø ja'i, bi 'yεmbi:

—Damí hyehmu p'u'a te gáma nts'o ga 'yo yø ja'i —bi 'yεmbi.

⁴¹ Nuya yø ja'i bi nu manho ra hya mmanna Bedu, bi ma maxixyabi. Nuya ja ma'da'yo bi 'yεc'ei ra hya'a ra pa'a p'uya, comma hyu mahuahí njá'i bi zedi.

⁴² Gátho ya yø ja'i ya, hinguí nne da hye'a ra hya xánnbate yø representante ra Jesús. 'Da'igu mma n'na ngu n'na, 'ne 'dap'u mmat'Oja. 'Dap'u xenna thuhmε da zi, tengutho ra hya bi zohra Jesús.

Ya xangu to bi 'yεc'ei ra Jesús.

⁴³ Gá bi nsu yø ja'i ngue xangu yø milagro bi 'yøtyø representante ra Jesús. ⁴⁴ Nu'u ya xi 'yεc'ei ra hya p'uya, gá 'dap'u di mpeti. Nu'a te gá pets'i, 'da gui mmetitho. ⁴⁵ Bi má yø hái yø ja'i, nu'u ja mi'da te mi pets'i, gá bi má. Di ndarpi n'na ngu n'na'a te honi. ⁴⁶ N'na pa ngu n'na pa di mpeti p'u ja ra nija. Nup'u ja yø ngu yø ja'i, gá 'dap'u di mpeti ngue sihmε. Gá 'dagui johyatho yø ja'i ngue 'dap'u sihmε 'ne hínjondi 'yets'i. ⁴⁷ Gá εspabi Oja. Nuya yø ja'i 'bur'u ja ra hni, gátho nu manho ya yø 'yεc'ei. N'na pa ngu n'na pa, nuna Oja øt'e ngue man'na ni hyuxta yø 'yεc'ei di nyanyø te.

3

Bi t'øthe n'na ra dogua.

¹ N'na ra pa, nuna ra Bedu 'nehra Xuua, 'da i marbu bi ja ra nija di mpeti yø judío. Comma hyu nde bi ma, gue'a ra ora pa ra mhmat'Oja yø ja'i'a. ² Mi zømp'u ja ra goxthi nija ni hu ngue ra Goxthi Mahotho. Mi hup'u n'na ra n'yoh'u ngue tudyø gua asta gue'mø mamba mi. I t'εp'u ngue hnepe da 'yápra limosna'u yø ja'i cat'ambo nnija. ³ Nu'mø mi nu ra Bedu 'nehra Xuua ngue mmap'u da yarbu ja ra nija, nuna ra dogua p'uya bi 'yápra limosna. ⁴ Ra Bedu p'uya 'nehra Xuua bi hyeti. Bi 'yεmbra dogua na ra Bedu p'uya:

—Damí hyerca'be —bi 'yεmbi.

⁵ Nuna ra dogua p'uya, bi hyeti. I tømí ngue te xti unni. ⁶ Pe ra Bedu bi 'yεmbi:

—Hín tema mentyu nna hagá ngue ga 'da'i. Pe nu te da zä ga 'da'i, ga 'da'i. Conná ts'edi ra Jesucristo nuna ra mmengu Nazaret, dí xi'i ya, damí nanguí, gui n'yo.

⁷ Nuna ra Bedu p'uya, bi bennba rá 'ye ngue rá n'yei, bi gats'i. 'Bexque'a ra ora'a p'uya, bi hu xanho yø hyundo'yo ngue yø dagua. Bi zä bi m'mái xanho.

⁸ Nuna ra dogua p'uya, xøgue ra n'nas'mø mi nanguí ngue bi n'yo. 'Da i yarbu ja ra nija p'uya. Ya ni 'yo, 'ne ni sägui mente di ja mammađi Oja. ⁹ Gátho yø

ja'i mi 'bɛ'ambo nnija, bi nu ngue mente ni 'yo na mará dogua, mente di ja mammadi Oja. ¹⁰ Nuya yɔ ja'i, i padi ngue gue'a ra dogua xi t'ɛp'u ja ra goxthi nija ni hu ngue ra Goxthi Mahotho'a. Gue'a ra n'yohu mi apra limosna yɔ ja'i'a. Yɔ ja'i p'uya, di 'yotho 'ne i su ngue nu yɔ ja'i ngue ya bi zã na mará dogua.

Ra Bedu bi zohyɔ ja'i 'bɛp'u ja ra nija.

¹¹ Nuna mará dogua 'mɔ mi zã, asta hingui nne di thøhra Bedu 'nehra Xuua, i sammj. Gãtho yɔ ja'i p'uya, gã di fetyɔ n'yomfɛnɔ ngue su. Bi map'u bi 'bãhra Bedu ja ra ngun'yu ni hu ngue ra Salomón. ¹² Mi nu ra Bedu p'uya ngue xangu yɔ ja'i 'bɛp'u, bi 'yembuya:

—Ague gyɔ judiohu, çhanja ngue gadi 'yothohu'a te bi nja? Çhanja ngue gui emhmɛ ngue commã ts'edise'be, ogue ngue dí sugã'be Oja, dá japã'be bi n'yo na ra n'yohu 'bɛcua? ¹³ Sinoque nu'a ma Ojahɛ mi thanne ma mboxitahu ra Abraham 'nehra Isaac 'nehra Jacob, gue'a bi n'othu'a ya, para ngue dá t'ɛspabi'a rá Ts'ant'u Jesús. ɛ nuna ra Jesús, guehna gã dãhu p'u 'bãhyɔ ts'at'abi na. Nu'mɔ mi ne xtí thøhra Pilato, pɛ nu'ahu hingã nehɛ. ¹⁴ ɛ nuna ra Jesús hin temã nts'o bi 'yɔt'e, gã ra nho manɔ n'yo. A nu'ahu p'uya, hingã nehɛ ngue xtã ma mathøgue na, sinoque go gã 'yãhmɛ ngue bi ma mathøgue n'na ra hyote. ¹⁵ Go gã hyohu na bádi unna te. ɛ Oja bi japi ngue bi bennate p'u ha bi t'ãgui. A nugã'be ya, go dadi jagã'be majuanɔ ngue bi bennate ra Jesús. ¹⁶ A nuna ra n'yohu 'bɛcua ya, gui pahmu ngue mi dogua na. ɛ ni hmi ni dãhu ngue bi zã na ra n'yohu na. Rãngue bi 'yɛc'ɛi ngue ra Jesús dá zã da 'yøthe, janangue bi zã xandõho ya.

¹⁷ Ague n'yø'ahu, nugã dí padi ngue hingui padi te ga mbøn'a gã 'yøthu. Xquet'a njarbatho ni hmuhɛ di mãnda p'u ja ra nija ya, aha bi hyo ra Jesús. ¹⁸ ɛ nuna Oja, bi japi ngue bi nja'a te gã bi 'yotyɔ pøngahya 'mɔ yɔ pa xathogui. Nu'u yɔ pøngahya, bi ma ngue ra Cristo i ja ngue dá zã ra n'u. ¹⁹ Janangue nuyã, dami hyehmɛ p'u'a te gni 'yohu. Dami 'yɛc'ɛihu Oja, n'namhmã ngue di mpun'na ni ts'oquihu. Ja dá hyut'a ni mmãihu Oja p'uya. ²⁰ A nuna Oja dá penhna Jesús, porque guehna ra Cristo ya xpa t'ɛts'i ngue di mãnda ua na. ²¹ A nuyã, ra Jesucristo jatho ngue dá m'map'u mahɛts'i asta gue'mɔ dá 'yøt'Oja ngue dá gom'na'yo gãtho yɔ cosa i ja. Nguna ra hya bi man'u yɔ macã pøngahya Oja xa m'mamɔ ya mandonjam'mɔ tho. ²² Nu'mɔ mi zohyɔ nyogui ja'i ra Moisés, bi 'yembj: “Nuna Oja ma Hmuhɛ, nu'u yɔ judio, dá bøn'a n'na nc'ɛi ngue di mpøngahya tengutho bi jacã. Nu'a ra pøngahya'a p'uya, dami 'yøhmɛ te gãma hyã da xi'ahu. ²³ Nu ra ja'i hindã 'yɛc'ɛi na ra pøngahya na, dá ts'ijpɛ ha 'bãhyɔ judio ngue dá tho”, bi 'yɛna.

²⁴ Bá fudi asta ra Samuel, gãtho'u mi'da yɔ pøngahya xa m'mai, gã bi ma ngue di nja'a te gã dí nnuhu ra pa ja p'uya. ²⁵ Nuna ra hya ya xa yarpabi Oja yɔ ja'i ngue di nja, tengutho ra hya bi bennabi yɔ pøngahya ngue bi xihyɔ ja'i, nuna ra hya na, dá 'yøt'ahu ra nho na. Oja bi 'yøt'ui n'na ra cohi ma mboxitahu Abraham, bi 'yembj: “Connã guehna n'na ni mbom'meto di m'mai, dá ma majapi gãtho yɔ ja'i 'bɛ'a nximhãi”, bi 'yembj. ²⁶ Nuna Oja bi unnã cargo na rá Ts'ant'u, rá mudi i mennbu gui 'bãhmɛ ngue di jap'ahu. I nnepe ngue gui hyehmɛ p'u ra nts'o gni n'yo n'na ngu n'na'ahu.

4

Ra Bedu 'nehra Xuua bi 'bãp'u ha 'bãhyɔ mmãcja.

1 Mente yáhu yə ja'i rā Bedu 'nehra Xuua, bi zəhyə mmäcja p'uya, bá n'youi rā 'bet'o asminyó co 'ne'u yə saduceo. 2 I mbəcuc'e'u p'uya, ngue rā Bedu 'nehra Xuua xānbnā rā hya yə ja'i, i xifi ngue nu'u xa ndu i ja ngue di bənnate, porque bi bənnate rā Jesús. 3 Bi bənt'i bi got'a fādi, ja gue'mə mī hyats'i xtī nja rā hya. Porque ya bi nde bi got'i. 4 Pə nu'u yə ja'i bi 'yohra hya i hma, xandəngu bi 'yəc'ej rā hya. Nu'a gangu yə 'yəc'ej p'uya, bi t'ətra güenda ngue hənse yə n'yohu, ya nī ma dá zə i cut'a mahuañi.

5 Mī hyaxpaya, bi mpeti yə hmu yə mmäcja p'u Jerusalén, co 'ne'u yə n'yohu 'bet'o ngue yə judío, nī n'yohu yə xānbnate ngue rā ley. 6 Nī n'yohu nā rā Anás rā hmu mmäcja. Nī n'yohu rā Caifás, 'nehra Xuua 'nehra Alejandro. 'Nə gātho yə mənī ya yə hmu mmäcja nī n'yohu. 7 A nuyá p'uya, bi manda ngue bá ts'i rā Bedu 'nehra Xuua, bi ma ma'ba'mi p'u made ngue da t'əra rā nt'anni. Mī 'yānbnaya, bi 'yəmbi:

—¿Te'o bi 'da'aui rā nt'edi'a te guí ət'ui n'yə, o gue te'o bi 'da'aui rā ts'edi ngue guí ət'ui tengu nā rā hya nā? —bi 'yəmbi.

8 Nunā rā Bedu ts'o p'uya, rā Espiritu Santo di hatra ts'edi bi 'yəmbya yaui p'uya:

—Aguə n'yə'ahū, nuyá yə n'yohu di manda ua ja rā hnīni, dā guehyə n'yohu 'bet'o ngue yə judío. 9 Guí ānnga'be ha bi nja'a rā nho dá ərpā'be nā rā n'yohu mī'u, ngue ha bi njap'u i yañi. 10 A nuyá, gā xi'ahū ha bi nja, n'namhma ngue dā badi gātho yə judío. Nunā rā n'yohu 'bucua bi yañi conná ts'edi rā Jesucristo nunā rā mməngu Nazaret. Guehna rā Jesucristo gā cuathū rā pont'i ngue bi tho nā. Pə Oja bi japi bi bənnate p'u bi t'əgui. Conná guehna ya, nī hmi nī dāhu p'u bi yanā rā n'yohu 'bucua. 11 Gá 'yothū tenguho yə gado 'mə bi 'yen'a n'na nguadi n'na rā do, əmbi ngue hīngui ho. Pə m'mefa p'uya, guehna dā gohi ngue brá 'bebo p'u brá fəhra jado nā. Guí njathū p'uya, hīngá nu manho rā Jesús. Pə guehna rā thanhni Oja nā. 12 Hīnjom man'na dā zā gdá nyamhū. Porque bá sən'Oja ngue nuua ja rā ximhāi, həndra Jesús ja rā ts'edi dā yanju.

13 Nu'u yə n'yohu di manda p'u ja rā nija p'uya, bi nu te ətra Bedu 'nehra Xuua ngue ya manzaqui. 'Nə pahyə ja'i ngue nuyá yə n'yohu ya, hīmbi ma rā xādi, i əmbyə ja'i ngue hīnte pađi. Janəngue di 'yətho. Pə pahyə ja'i ngue mī n'youi mam'met'o rā Jesús. 14 I nnu yə ja'i p'uya, ngue 'dap'u 'bāhmū nā rā n'yohu mará dogua ya xi zā. Ya hīngui sāp'u dā 'yəmbiyə ja'i ngue rā fehni'a te bi nja. 15 Bi xi p'uya ngue bi ma bá m'mā'athi, mēnte bi nhəcahya, bi zānni te dā japi. 16 Di n'yəmbi:

—¿Te 'be'a gā japhū ya yə n'yohu 'youa dí 'bāhmū? Porque gātho yə mməngu Jerusalén, ya pađi ngue hīnjonda zā dā 'yət'a te bi 'yət'e. Ya hīngui sā gā əmhū ngue hīmma juani'a te bi 'yət'e. 17 A nuyá, ma gā pīhmū ya, n'namhma ngue hīnni mantho dā manna hya p'u ha 'būhyə ja'i. Ma gā xihmū ya ngue rā pa di map'u, ya hīnni mantho dā xihyə ja'i hanja nā rā Jesús.

18 Mī juadi bi nhəcahya yə ja'i p'uya, bi zonhni ngue bi 'yəmbi:

—A nuyá n'yə'au, 'yo həngui xihmū rā hya yə ja'i ya. 'Yoni mantho həngui xānbnahu yə ja'i rā hya rā Jesús.

19 Mī dahra Bedu 'nehra Xuua, bi 'yəmbi:

—Đamī hyacjū xanro rā güenda ya. ¿Ua guí haxū njuani ngue dā nu manho Oja ngue go di nja'a te guí mamhū ya'mə, hīngo di nja'a te mman'Oja 'mə?

20 Nunā rā Jesús, jatho ngue gā mmamhmagá'be'a te dá nu'be bi 'yət'e, 'ne'a te dá ə'be bi ma.

²¹ Høntho juadi bi pidi, bi thø p'uya. Porque ya himbi dinî ha xti japi ngue xta ngot'i. Porque supî di mbøcuc ya yø ja'i εspabi Oja ngue te xi nja. ²² A nuna ra dogua xi t'øthe conná ts'edi Oja, i tho'a nyote njeya 'bui.

Bi 'yáprá ts'edi Oja yø 'yεc'ei ngue hîndî nsu.

²³ Nu'mø mi ma mathøgue ra Bedu 'nεhra Xuua, bi map'u 'bahyø amigo. Bi xifi gátho'a te xi manyø hmu yø mmácja, 'nε'u yø n'yohu 'bet'o ngue yø judío.

²⁴ Nu'mø mi 'yø'a te si p'uya, 'da i mmat'Ojatho, bi 'yεna:

—Ma Oja'i, gue'e grá Oja gá hoqui te gá bí ja maya, gá hocra häi, gá hocra jathe, gá hoqui gátho yø cosa i ja. ²⁵ Nu'i ma Oja'i, conná Espíritu Santo gá japi mēfi ra David ngue bi man'a te guí nne guí mma, porque ra David bi 'yεna: “¿Hanja ngue mbøcuc yø ja'i 'bup'u ja yø nación? 'Nε hîndî nja'a te sänni di nja. ²⁶ Di mpeti yø dast'abi p'u ja yø nación. Da guehyø ts'at'abi 'bup'u ja yø hnîni 'da'igu sänni. I sa Oja 'nε sambabi'a ra Cristo bá εts'i”, bi 'yεnna David. ²⁷ Porque majuanî ngue nua ja ra hnîni Jerusalén, nuna ra dast'abi Herodes conná Poncio Pilato, conyø judío, conyø ja'i hîngyø judío, gá bi mpeti, bi nhecayä ngue su'a ni macá Ts'unt'u Jesús guá εts'i. ²⁸ Pe nuna ra hya bi 'yøtyø dast'abi, ya manjam'møtho xcá manna ra hya mi ja ngue di nja. ²⁹ A nuya grá Hmu, ya guí nnu te gui pite yø ja'i ya. Damî hacje ra ts'edi ya, n'namhma ngue hîndî nsu ni mēfi da mamp'a'i ni hya. ³⁰ Connî ts'edi damî 'yøt'e ngue da zá'u to xan'u. Damî 'yuhyø hmεya, ngue di nja yø milagro 'mø ts'o'a ni macá Ts'unt'u Jesús.

³¹ Høntho bi juadi bi mat'Oja yø ja'i p'uya, bi 'yan'a häi p'u xi mpeti yø ja'i. Gá bi zá yø ja'i ngue di hatra ts'edi ra Espíritu Santo. Ya hîngui su da mambra hya Oja p'uya.

Nu'a te pεs'yø ja'i, gá 'da guí mmetitho.

³² Gátho yø 'yεc'ei, 'bui tengutho 'mø ngue da n'na nc'εitho. 'Da'igu øt'e, 'da'igu mbεni. Ni xinga n'na nc'ei ngue da 'yεna jase rá mmeti. Nu te gá pεts'i, gá comhmi. ³³ A nuya yø representante p'uya, gá ha ra ts'edi di ja majuanî ngue bi bεnna te ra Hmu Jesús. Nuna Oja, man'na bi unná njapi. ³⁴ Yø 'yεc'ei p'uya, hînj'o'ngue da hînyu te da hyoni. Porque nu to gá ja yø häi, øgue yø ngu, i pá ngue di unna mēnyu ngue ma darpi yø ja'i. ³⁵ Nu'mø bi zøp'u 'bahyø representante ra Cristo, di dāpra mēnyu. Go di darpabi yø ja'i ya p'uya, n'na ngu n'na yø ja'i ma t'unni'a te honi.

³⁶ Mi 'bup'u n'na ra n'yohu ni hu ngue ra José. Guehna n'na ra levita na ngue ra mmēngu Chipre. A nu'u yø representante ra Cristo p'uya, gui huü ngue ra Bernabé. I nne da ma ngue n'na ra n'yohu di hojpa yø mmai yø mmic'eiui. ³⁷ Nuna ra José darpi, bi ma n'na rá häi mi ja. Bi dāpra mēnyu yø representante ngue di dat'i.

5

Ra ts'oqui bi 'yøtra Ananías 'nεhra Safira.

¹ Nuna n'na ra n'yohu ni hu ngue ra Ananías conná Safira rá xisu, bi mä n'na rá häi ya p'uya. ² Pe bi hyaca n'na parte ra mēnyu i mä rá häi, co 'nεhra xisu bi badî. Nuna man'na parte p'uya, bi dāpyø representante ra Cristo, tengutho 'mø ngue hînte xta hyaqui. ³ Ra Bedu p'uya bi 'yεmbi:

—Ague Ananías, ¿hanja ngue di cants'a ni n'yomfēni ra zithu ngue guí nne gui hyātra Espíritu Santo? Porque gá hyacra mēnyu guí pá ni häi. ⁴ Xina ra häi, ¿uanguî ni mmeti na? Ya gá pá, 'nε mi o ni 'ye ra mēnyu, uanguî xquî 'yøt'e te

guí nne. ¿Hanja ngue gá bēni guí mmanna fehni? Hingyø ja'i'u guí nne guí hyāti, sinoque Oja guí nne guí hyāti —bi 'yēmbi.

⁵ Ngu i 'yøhna ra hya bi sihra Ananías, 'bexpi du, bi da p'uya. Gá bi 'yēmmēi bi nsu ya yø ja'i bi bađi te bi nja. ⁶ Bi nangui 'da yø n'yohu mi 'bup'u, bi 'uennbabi rá do'yo ra ánima, bi hyats'i bá ägui.

⁷ Mi thogu comma nhyu ora p'uya, bi yat'ambo na ra Safira rá xisu ra ánima. Pe hingui pađi te xi nja. ⁸ Ra Bedu p'uya, bi 'yēmbi:

—Damí xiqui, ¿ua gue'a guí pá ni häiui'a ra hya xa hmangua mahe'mø, uague hin'na?

Mi dahra Safira, bi 'yēna:

—Ahá, gue'a dá pá'be'a —bi 'yēna.

⁹ Ra Bedu p'uya bi 'yēmbra xisu:

—¿Hanja ngue ya xcuá nhecahya ngue guí hyär'mahyau ra Espiritu Santo? 'Bäp'u goxthi'u to xpá 'yác'a'i ni damme. 'Ne mahonda hyaxa'i ya ngue guá n'yägui —bi 'yēmbi.

¹⁰ 'Bexque'a ra ora'a p'uya, bi dahra xisu p'u mi yau ra Bedu, ngue bi du. Mi yat'ambo yø 'yäte p'uya, mahombi dini ngue ya xi du ra xisu. Bá jajpaya, bi ma bá ägui 'dap'u bi 'youi rá damme. ¹¹ Gá bi nsu yø 'yēc'ei. Ximmangu'u hingyø 'yēc'ei p'uya, xquet'a bi nsu mø mi 'yø'a te bi nja.

Xangu yø milagro bi nja.

¹² Nup'u ja ra ngun'yu ni hu ngue ra Salomón, ja bi mpeti p'u xangu yø 'yēc'ei. Nuya yø representante ra Cristo p'uya, 'dama 'dan'yo yø hmeya bi 'yutyø ja'i, porque hinjongui sä da 'yøtyø milagro bi 'yørbu bi mpeti yø ja'i. ¹³ Madague'a hingui cuarbu 'buhyø 'yēc'ei ya yø ja'i hingyø 'yēc'ei, pe nuu manho yø 'yēc'ei, hingui sui. ¹⁴ Man'na man'na ni hyuxta yø ja'i bi 'yēc'ei ra Jesús. Yø n'yohu, yø xisu bi 'yēc'ei. ¹⁵ Asta bi jucyø därkehi yø ja'i ngue pop'u ja yø caye. 'Bu'o bá oxyø t'ots'i, 'bu'o bá oxyø fiđi, i nnepyø ja'i ngue nu'mø bi thop'u ra Bedu, madra xahatho di nthui ra därkehi, 'bexi sä ra n'u hēmbi. ¹⁶ Nu'u yø hñini guerpatho bi ja, bá ehyø ja'i bi zø'a Jerusalén. Bá du yø därkehi, bá du yø ndunthi. Pe gá bi t'øthe.

Bi n'ofädi yø representante ra Cristo.

¹⁷ Nuna rá hmu yø mmäcja p'uya, gätho ya mi'da yø n'yohu, nuya ja yø nt'ēc'ei ni hu ngue yø saduceo, gá bi nseyä 'mø mi nu ngue xandøngu yø ja'i n'youi ya yø representante ra Cristo. ¹⁸ Bi ma maβent'i ya yø representante p'uya, bi jot'i. ¹⁹ Pe rá anxē Oja p'uya, bi xocra goxthi fädi 'mø minxui ngue bá juqui. Bi 'yēmbi:

²⁰ —Ni me ya, ni m'mähmi p'u ja rá nija di mpeti yø judío. Damí xihmi yø ja'i hanja na ra hya ngue ra 'da'yo te.

²¹ Nu'u yø representante ra Cristo 'mø mi 'yøhna ra hya bi xihra anxē, bi ma mxuditho p'u ja ra nija ngue bi xänba ra hya yø ja'i. Nu'a ra ora ebi mmanna hya p'u ja ra nija p'uya, ja bi øt'a junta'u yø hmu yø mmäcja. Bi petyø n'yohu di manda p'u ja ra nija. Ja bi manda ngue da njucyø ofädi p'uya. ²² Pe nu'mø mi zøp'u ja ra fädi'u yø policia, ya himbi dimp'u yø ofädi. Bá pennbaya, bi ma ngue ya hinjo'o p'u yø ofädi. ²³ Bi 'yēna:

—Dá tingähe ngue n'not'e xanho ra fädi, 'bäp'u yø mädi p'u ja ra goxthi. Pe nu'mø mä xocähe ra goxthi p'uya, ya hindá tingähe p'u mbo yø ofädi.

²⁴ Mi 'yøhyø hmu yø mmäcja na te xi nja p'uya, 'ne'a rá hmu'u yø n'yohu ja yø 'befi p'u ja ra nija, ngue hinjo'o p'u yø ofädi, di n'yēmbaya:

—¿Xø Hague xpí bøn'u p'uya? —dī n'yēmbi.

²⁵ Nū'a rā ora'a p'uya, bi zø'a n'na nc'ei, bi 'yēmbi:

—Nū'u yø n'yohu gá cothu fādi 'mø minde, ya bí 'bup'u ja rā nija. Bi xānmba rā hya yø ja'i —bi 'yēmbi.

²⁶ Nū'a rā hmu yø policia p'uya, bi mähä'u yø mmipoliciaui ngue da si'u yø representante rā Cristo. Pē hīmbi unī, porque sū da mūdo yø ja'i. ²⁷ Nū'mø māmba ts'i'u yø representante rā Cristo p'uya, bi mā mā'bā'mi p'u ja rā junta. Nū'a rā hmu mmācja bi 'yēmbi:

²⁸ —¿Ua hīnguī øhmū rā hya, uānguī dá hēc'ahe ngue nu'a rá hya rā Jesús, ya hīnni mantho guí xānmbahū yø ja'i? A nūya gātho rā hīnni Jerusalén, ya xcá sinnbahū'a rā hya guí xānmbatehū ya. 'Nē guí ømhmu ngue go mā ts'oquigāhe p'u bi dū nā rā n'yohū guí mmahmū.

²⁹ Mī dahra Bēdu p'uya, co 'nē'u mī'da yø representante, bi 'yēnā:

—Nūgāhe dī ømhme ngue jatho dā t'ēc'ei te mman'Oja, hīnda gue'a ngue yø ja'itho da t'ēc'eibi yø hya. ³⁰ Nūnā rā Jesús dī mmangāhe ya, guehna gá cuathū rā pont'i ngue bi dū nā. Pē nūnā Oja mī thanne mā mboxitahū, bi japi ngue bi bēnnāte. ³¹ Oja p'uya, bi zīxpū bi ja rá n'yei nā rā Jesús, guehna bi 'yēt'si ngue dī ndast'abi ngue da yanyø ja'i nā. A nūyá, nūya yø judio, mat'unni rā tiempo ngue da hyep'u rā nts'o gā 'yo, n'namhma ngue dī mpunnba yø ts'oqui. ³² Guesē rā Espīritu Santo dī ja majuanī nā rā hya nā. Dā guecāhe p'uya, xquet'a dadi jahe majuanī nā rā hya nā. Nūnā rā Espīritu Santo p'uya, guehna bā pennbabi Oja'u yø ja'i bi 'yēc'eibi rá hya nā.

³³ Mī 'yøhna rā hya bi si p'risto, janjuanī ngue bi mbøcue. Bi ne ngue xta hyopyø representante rā Cristo. ³⁴ Nup'u 'bahyø mmācja, n'youi p'u n'na rā n'yohū nī hū ngue rā Gamaliel, ja rá nt'ēc'ei ngue rā fariseo 'nē rā xānnbate ngue rā ley. 'Nē gā nnu mānsu yø ja'i nā rā Gamaliel. Bi m'mā p'uya, bi mānda ngue bi njūcathi n'na ts'ūquits'u ya yø representante rā Cristo. ³⁵ Bi 'yēmbiyø ja'i nā rā Gamaliel:

—Ague gyø judiohū, damī n'yomfēni te guí nne guí 'yørpahū ya yø n'yohū 'būcua. ³⁶ Damī bēmhmu te bi nja 'mø yø pa xa thogui ngue mī 'yonnā hya rā Teudas. Bi 'yēnā ngue māguesē, 'nē bi dēnni commā goho ciento nja'i. Mī zā mī tho p'uya, gā bi n'ueñ'u mī tēnni. Bi m'mēp'u rā hya p'uya. ³⁷ M'mēfa p'uya, nū'mø mī nja rā censo, māhømbi 'yonnā hya rā Judas nū'a rā mmēngu Galilea. Xquet'a xangu to bi dēnnā rá hya. A nū'mø mī tho, gā bi n'ueñi to mī tēnni. ³⁸ Janāngue damī hyēhmū p'uya yø n'yohū 'būcua. 'Yo gadī nthīnt'i ngue guí sūhmū. Porque nū'mø yø hyāse'a rā hya i mma, dī m'mehyø hya 'mø. ³⁹ Pē nū'mø ngue rá hya Oja i mmāmp'uya, hīnda zā guí hejrahū te mmām'mø. Mān'na n'yo mī 'yøthū ngue go gā cohmu ngue mā nsūhū Oja.

⁴⁰ Gā bi nū manho yø ja'i te bi mānā Gamaliel. Bi mā mācāt'i mbo ya yø representante rā Cristo p'uya ngue bi 'bēi. Bi xi p'uya ngue ya hīnni mantho da xihyø ja'i hanja nā rá hya rā Jesús. Bi thø p'uya. ⁴¹ Mī bømp'u ja rā junta'u yø representante rā Cristo p'uya, di johya ngue ya bi zā rā n'u connā guehra Jesús. ⁴² N'na pa ngu n'na pa hīnguī sāya bi xānnbate p'u ja rā nija dī mpeti yø judio, 'nēp'u ja yø ngu i mmānā Jesucristo p'u nī mā.

6

Bi t'ēxi yoto nja'i ngue dī nfāxte.

¹ Nū'u yø pa'u p'uya, mān'na man'na nī hyuxtho'a gangu yø 'yēc'ei. Nū'u gā ya rā hya ngue rā griego p'uya, bi mādi bi zū'u yø judio gā ya rā hya ngue rā ebreo. Iēnā ngue hīnguī t'ørpabi māsu xānho'u yø 'danxu 'mø mā dat'i rā hmē

n'na pa ngu n'na pa. ² Janangue nu'u 'dema yoho yø representante ra Cristo p'uya, bi peti gátho'u yø 'yεc'εi, bi 'yεmbi:

—Hinda zã'a ngue go ga hecãhe p'u'a nnã mangãhe rá hya Oja, ngue gui 'yεmhm̄a ngue 'bet'o go ga ørpahe masu p'u ja ra nts'ihmε. ³ Janangue nuya ma zi cu'ah̄a, nuua ha dí 'buhm̄a ya, dami hyomhm̄a yoto yø n'yoh̄a da mafãti na ra 'befi na. Pe gue da gue'u yø n'yoh̄a bá ðinna hya, 'ne nnu mansu gátho yø ja'i, 'ne ðadi nequi ngue n'youi ra Espiritu Santo. ⁴ A nugãhe p'uya, ga siguegãhe ra mhmat'Oja, 'ne ga nxãmbahe yø ja'i rá hya Oja.

⁵ Gã 'da'igu bi mamp'uya. Bi than'nã ra Teba p'uya, ngue da t'ets'i. Guehna n'na ra n'yoh̄a xanzaqui rá nt'εc'εi, 'ne n'youi ra Espiritu Santo. Conna Lipe bi thanhni, ra Prócoro, ra Nicanor, ra Timón, ra Parmenas, ra Nicolás nuna ra mmengu Antioquia, guehna ya xi 'yεc'εibi m'met'o yø nt'εc'εi yø judío na. ⁶ Nuya yø n'yoh̄a bi thannbuya, bi ts'ixp̄a 'bãhyø representante ra Cristo ngue bi marpabi Oja. Nuya yoto nja'i bi t'unyø cargo, bi japyø 'ye p'u ja yø ya.

⁷ Rá hya Oja p'uya, man'na ni ma ma'yonitho. Man'na ni 'yεc'εitho yø ja'i p'u ja ra hnini Jerusalén. Xquet'a xangu yø mmãcja bi nu manho ra hya, 'ne bi 'yεc'εi.

Bi ma mabent'i ra Teba ngue bi tho.

⁸ Xandøngu rá njapi Oja bi unna Teba, ngue yø hmεya bi 'yørbu 'bãhyø ja'i. Nuya yø milagro bi 'yøt'e, hinjongui sã da 'yøt'e. ⁹ Bi madi bi njuntu ra Teba ya yø n'yoh̄a pap' ja rá nija yø judío ni hu ngue ra Libertos, 'nehya yø judío ngue yø mmengu Cirene, 'nehya yø mmengu Alejandría, 'nehya yø mmengu Cilicia, 'nehya yø mmengu Asia, gã tønmahya ra Teba. ¹⁰ Pe himbi zã xtã ndãpra rá hya, porque ra Espiritu Santo di bennbabi ra hya mmanã Teba. ¹¹ Astã bi ðahra mentyu 'da p'uya, sifi ngue da ma ngue xi 'yøde ngue ya mants'o ra Teba ngue suhra Moisés, 'ne su Oja. ¹² Janangue bi yans'yø ja'i p'uya, bi mpeti yø n'yoh̄a 'bet'o ngue yø judío, 'nehyo xãnbate ngue ra ley. Bi bent'i, bi zixp̄a bi nja ra junta. ¹³ Bi t'εxyø ja'i da manyø fehni p'uya, bi 'yεna: —Nuna ra n'yoh̄a 'bucua, hingui sãya ngue nnømman'u ra maça nija ja ua, 'ne nnømman'ubi rá ley Oja. ¹⁴ Ya xtã øcãhe te mmanã ngue nuna ra Jesús ra mmengu Nazaret, εmbi ngue da ðemhra nija 'na. 'Ne εmbi ngue di pãhyø costumbre bi zogãh̄a ra Moisés.

¹⁵ Nu to gã mi hup'u ja ra junta p'uya, heɾpabi rá hmi ra Teba ngue εntho rá hmi n'na rá anxε Oja.

7

Bi zohyø nsuiui ra Teba.

¹ Nu'a rá hmu yø mmãcja p'uya bi 'yεmbi:

—¿Ua majuan'i'a si'a'i ya n'yø? —bi 'yεmbi.

² Mi ðahra Teba p'uya, bi 'yεna:

—Aguε n'yø'ah̄a, dami 'yøhm̄a na ra hya ga mmangã ya. Nuna ma mboxitah̄a ra Abraham, nu'mø mi m'mu p'u ja ra hãi Mesopotamia, tobe himman̄i map'u ja ra hãi Harán, bi nth̄eui na Oja maguesε. ³ Oja bi 'yεmbi: “Dami sop'u ni hãi ya, gátho'u ni meñi ða gop'u. Gui mmap'u ja ra hãi ga xi'i”, bi 'yεmbi. ⁴ Nuna ra Abraham, bá øomp'u ja rá hãi ni hu ngue Caldea mi 'bui. Bi ma, i m'mu p'u Harán. M'mefa p'uya, bi ðu rá rapá. Oja p'uya, bi xihra Abraham ngue bá εcua ja ra hãi dí 'buhm̄a ya. ⁵ Pe nu'mø mamba εhε, ni xinga n'na xεqui xtí unna ra hãi ja ua. Ni xinga guεp'u di 'bãmrã gua xtí unni. Pe maðague'a, nuna Oja bi yarpi ngue di unni gátho na ra hãi ja ua. A nu'mø bi

du p'uya, da gohmi yø basi. Nu'u yø pa'u p'uya, tobe him manj m'mahyø basi ra Abraham. ⁶ Nuna Oja bi 'yembra Abraham, "Nu'u ni mbom'meto, goho ciento njeja danj m'map'u ja n'na ra 'dan'yo häi. Ja da ma ma'uni p'u, porque jatho da 'yøtra 'befi di manda yø hmu". ⁷ Pe Oja bi 'yembj: "Ga haspagä ra güenda ya yø ja'i da 'yøt'e ngue yø hmu. M'mefa p'uya, da ecua ya ma ja'i ngue da dannegui", bi 'yēn'Oja. ⁸ Nuna Oja bi gohmi n'na ra cohi ra Abraham, bi xifi ngue da thejpa n'na xequi ra xifani rá do'yo yø ts'ant'u 'mø bi m'mai. Gue'a ni hu ngue ra circuncisión, guehna da nōpa hmeya na ngue'a ra cohi bi 'yøt'e. Janangue nu'mø mi m'mahra Isaac, bi mepya 'mø mi gua'a nhyato ma pa. Nuna ra Isaac xquet'a ngu'a bi 'yør'mø mi m'mahra ts'ant'u ni hu ngue ra Jacob. Nuna ra Jacob xquet'a ngu'a bi japy'a 'de'ma yoho yø ts'ant'u bi m'ma'a m'mefa, guehya yø xita ya ngue yø judío.

⁹ Nuya yø ts'ant'u ra Jacob, gä bi seyabi na ra José yø n'yohu. Janangue bi 'bä na ra José p'uya, bi danyø ja'i manj ma Egipto. Pe ra José, bi mäx Oja. ¹⁰ Nu hangu ra n'u bi zä ra José, bi yan'Oja. 'Ne bi unnä n'yomfēni xanho. Bi 'yøt'Oja ngue bi nu manho ra José na ra Faraón. Nuna ra Faraón marä dast'abi p'u ja ra häi Egipto, guehna bi 'yexra José ngue di manda p'u Egipto na, 'ne bi 'yets'i ngue bi mandabi p'u ja rá ngu.

¹¹ N'na ra pa p'uya, bi nja ra ot'i p'u ja ra häi Egipto, 'nep'u ja ra häi Canaán bi nja ra ot'i. Ndummaitho te bi nja. A nu'u ma mboxitahu p'uya, hinha tiji te da zi. ¹² Ngu i 'yøde ngue bi ja te da ts'i p'u ja ra häi Egipto, bi menhyø ts'ant'u ngue da tu ra trigo. Ya rá muditho na ra 'yogui na p'uya. ¹³ Rá yondi bi ma p'uya, ya bá mpate'u yø n'yohu ra José p'uya. Ya bá mmeya ra Faraón ngue te'o yø mēni ra José p'uya. ¹⁴ Bi manda na ra José ngue bá ts'innbabi rá papä Jacob, gätho'u mi'da yø mēni bá ts'i, hyate ma'de'ma cat'a nja'i mi sudi ngue gätho. ¹⁵ Janangue bi njap'u ngue i mpa Egipto ra Jacob. Ja bá tup'u p'uya. Xquet'a 'nē'u 'de'ma yoho yø ts'ant'u bá tup'u. ¹⁶ Pe himbä t'är'u Egipto 'mø mi du, porque nuya yø ts'ant'u ra Hamor ngue yø mmengu Siquem, ya xi mä n'na ra panteón ngue xi danna Abraham, ja i thuxp'u ngue bá t'ägui.

¹⁷ Pe ena bi ba'mø ni ma da zonna pa di nja'a ra hya xi yarpabi Oja ra Abraham, mathoguitho bi nxandyø judío p'u Egipto. ¹⁸ Nup'u Egipto, bi m'ma'a m'mefa n'na ra dast'abi ngue himbi badj te'o na ra José. ¹⁹ Nuna ra dast'abi na, bi nu man'u ya ma mboxitahu. Bi japi ngue da 'yenyø basi 'mø bi m'mai, n'namha da du. ²⁰ Gue'u yø pa'u p'uya, ngue bi mihra Moisés. Guehna n'na ra zits'ant'u bi nu manho Oja. Pe hōnda nhyushna bi zi rá mamá p'u ja rá ngu. ²¹ Nu'mø mi 'yemp'uya, nuna rá t'ixu ra Faraón guese na bi hyaxra 'uene ngue bi tede tengutho 'mø drä basi. ²² Nuna ra Moisés, gä bi barpabi yø mfadi yø mmengu Egipto. 'Ne bi 'yehra pa ngue bi zedi te bi ma. 'Ne padj xanho ha di japi te da 'yøt'e.

²³ Nu'mø mi gua'a nyote njeja 'buhra Moisés, bi zo rá mmai ngue da ma di zengua ya yø judío ngue yø mēni. ²⁴ Mi zomp'u 'buhyø mēni p'uya, bi nu n'na ra mmengu Egipto ngue di annbabi n'na rá mēni. Bi cospabi'a te mi ørbaya, pe bi hyo'a ra mmengu Egipto. ²⁵ Nuna ra Moisés bi 'yēna ngue di mmeya'u yø mēni ngue bi mennbabi Oja ngue da yanj para ngue da ma mathogue p'u sä ra n'u. Pe himbi mmeya yø judío te t'ørpabi. ²⁶ Mi hyaxp'uya, nuna ra Moisés bi dimmi yø nc'ei yø judío ngue di ndunse. Bi hejpa p'uya, i nnepe ngue di nhyegui, bi 'yembj: "Ague n'yø'au, gadj mmejni. ¿Hanja ngue gadj ndunseui?" bi 'yembj. ²⁷ Nu'a mi pate p'uya, bi nōnhna Moisés, bi 'yembj: "¿Te'o bi 'yexa'i ngue gui nts'ut'abi, ngue gui hyasca'be ra güenda? ²⁸ ¿Ua gui nne gui hyogui

tengutho gá japa n'na nc'ei ra mmengu ua Egipto mande?" bi 'yembj. ²⁹ Mí 'yohra Moisés ngue t'embj xi nhoté, bi 'dagui, i map'u ja ra hái Madián. Ja i m'map'u p'uya, 'ne ja bá mip'u yoho yò ts'ant'u.

³⁰ Nuna ra Moisés, mí gua'a nyote njeya ngue 'bup'u Madián. Nup'u ja ra dapo jonna t'ohò Sinai, bí nu n'na ra ndat'o ngue t'ohra sibi. Ja bá nyap'u rá anxé Oja p'uya. ³¹ Nu'mò mí hyetra sibi ra Moisés, di 'yøtho hanja'a te bí nu. Bi guarbaya ngue da nu xanho. Bá nya Oja p'uya, bi 'yembj: ³² "Guecá drá Oja mí thanngé nì mboxita Abraham. Drá Ojagá ngue rá Isaac, drá Ojagá ngue rá Jacob", bi 'yén'Oja. Pè asta huacra Moisés ngue bí nsu. Ya hingui há nzammui ngue da hyeti xanho. ³³ Bi 'yén'Oja p'uya: "Damí c'ojhni thixfani, porque nuua guí 'bái, rá ndaxchái ua. ³⁴ Dí nnugá ra n'u i thohma ja'igá rá m'ma'a Egipto. Dí ø'mò dants'i. Dá écá ya ngue ga nyani n'nammá ngue da ma mathogue. Ague Moisés, dí nne ga pen'na'i Egipto ya" —bi 'yembj.

³⁵ Madague'a himbi nu manho m'met'o yò judío na ra Moisés ngue xi 'yembj: "¿Te'o xpá 'yexa'i ngue guí nts'at'abi, ngue guí hyasca'be ra güenda?" xi 'yembj, pé guehna bí 'yex Oja ngue dyø hmu yò ja'i nuya da jøqui. Nuna bi xihra anxé bí nup'u ja ra ndat'o mí dantzø. ³⁶ Nuna ra Moisés, guehna bá jøpna ja ra hái Egipto má mboxitah na. Ja bá up'u yø hmeya ngue yø milagro bí 'yø't'e, tengutho bí 'yørbu ja ra Thenga jathe. Bi 'yøtyø milagro mēnte bí n'yo dapo nyote njeya. ³⁷ Nuna ra Moisés bi xihyø ja'i, bi 'yembj: "Nuna Oja, da 'yexa n'na ra pøngahya ngue yø judío tengutho bí jacá. Nuna ra pøngahya na p'uya, damí 'yøhmú te gāma hya da xi'aha", bi 'yembj. ³⁸ Guehna 'dap'u bí n'yohu yø ja'i p'u ja ra dapo na ra Moisés. 'Né bí map'u ja ra t'ohò Sinai ngue bá nyauí rá anxé Oja. Ja bá sip'u rá hya Oja p'uya. Bá ep'u 'bahma mboxitahu ngue di thøjapá na ra hya bá sifi, guehna ra hya bí t'unní ngue di thogahu naya.

³⁹ Pé má mboxitahu himbi 'yéc'ei na ra hya bí maná Moisés. Bí mēspatho te bí má, sinoque bí ne xtábé mmengá Egipto mahón'a. ⁴⁰ Bi 'yembjø ja'i ra Aarón: "Ague Aarón, dí nnegáhe ngue guí hocyø dahmu dí m'met'o p'u gdá máh. Porque nuna ra Moisés bá jøgahu p'u ja ra hái Egipto, hündí pahmu te bá jana", bi 'yembj. ⁴¹ Bi hocá n'na na ra dahmu ngue ra t'undani p'uya. 'Né bí hyo yø mbo'øni ngue bí 'yørpá ra 'bøt'e rá dahmu. Di johya yø ja'i ngue ya bí hocra dahmu da danne. ⁴² Nuna Oja p'uya, bí hyep'u yø ja'i. Bí unna 'yu yø ja'i ngue yø sø bí ja maya, gá ørpá yø dahmu ngue thanne. Ngu'a nt'ot'i p'u ja ra libro bí 'yotyø pøngahya Oja ngue éna: "Ague gyø judíohu, mēnte ga n'yo dapo hu nyote njeya, ¿ua gá hyocju yø mbo'øni ngue gá 'yø'ni 'bøt'ehu? Nu'a, hün'na'a. ⁴³ Hante gue nup'u gní máhá, gadi 'yonnba hu rá ngu ra dahmu Moloc, 'né guí tuhú n'na ra dahmu ngue rá sø ní hu ngue rá Renfán. Guehya yø dahmu gadi hocé guí thannehu. Janangué nuyá, gá høn'ahu thip'u ja ra hái guí 'bahmu ya, gdá pen'nahú man'na rá nguep'u ngue rá hái Babilonia", bi 'yēna.

⁴⁴ Bi sigue bí nya ra Teba p'uya, bí 'yēna:

—Nup'u ja ra dapo, nuya má mboxitahu mí ja n'na ra ngun'ulu ngue mí nnøpa níja yø ja'i. Ja pēspu yø xindo nt'ot'i rá ley Oja. Nuna ra ngun'ulu p'uya, bí xi Oja ra Moisés ngue da 'yø't'e tengutho ra forma xi 'yuti. ⁴⁵ Nuna ra ngun'ulu di pont'a cohmi. Nu'mò mamba ehra Josué bá n'youi má mboxitahu, go bí søcua ra ngun'ulu ua dí 'bahmu'u ya. Mí zøhø bí hyannba yø hái yø 'dan'yo ja'i mí 'bucua. Guehna Oja bí hyøn'athi yø mmehái. Bí nja ra ngun'ulu asta gue'mø mí m'mahra dast'abi David. ⁴⁶ Nuna ra David, xangu

rá mate Oja bi dinnbi. Bi ne ngue xta hyo'a n'na ra njja, ngue rá ngu na rá Oja mi thanne ra Jacob. ⁴⁷ Pe go bi hyohra njja na ra Salomón rá ts'unt'u ra David.

⁴⁸ A nuna Oja maguesε, hingui 'bap'u ja yø njja di hocyø ja'i na. Porque rá pøngahya Oja bi 'yotra hya bi man'Oja ngue bi 'yεna: ⁴⁹ "Dí hucá p'u mahets'i ngue dadi manda. Nua ja ra ximhai p'uya, di nnopa nhnets'i. ¿Te 'be'a mangu guí εna gui hogah? Ogue ¿haru gui εmhmu ngue ga nsáyagá? ⁵⁰ ¿Ua hindá hocá ya te gáma cosa i ja?" bi 'yεn'Oja.

⁵¹ Bi sigue bi zohyø ja'i ra Teba, bi 'yεmbi:

—Xandø nnaxi ni mmaih. Ni guh xancoti, zant'a gui festhohu te mmanna Espiritu Santo. Tengutho bi 'yør'ma mboxitahu, gui njathu p'uya.

⁵² Nuya ma mboxitahu, gátho yø pøngahya Oja xa m'mai, gá xa nzai. 'Nε bi hyo'u yø pøngahya bi xihyø ja'i ngue da εp'u n'na nc'ei ngue gá ra nho da n'yo. A nuyá, ya bá ε'a to bi man'u yø pøngahya'u. Pe gá dāhu ngue bi tho. ⁵³ Madague'a bá pεnse yø anxε Oja ngue bi 'da'ahu ra ley, pe hingui εc'eiha ra hya.

Ya bi tho ra Teba.

⁵⁴ Nu'mø mi 'yøhyø ja'i na ra hya bi si p'uya, bi ndanzø yø mmai ngue ra cuε, pets'i da zadra Teba. ⁵⁵ Nuna ra Teba p'uya, di hara ts'edi ra Espiritu Santo. Bi hyanma hets'i p'uya, bi hyandi ngue di yoxni Oja, 'nε bi hyandi ngue nup'u ja ra n'yei Oja ja 'bap'u ra Jesús. ⁵⁶ Bi 'yεnna Teba p'uya:

—Dí handā ngue bi xohra c'ammahets'i. Nuna ra n'yohu bí 'yε mahets'i p'uya, ya 'bahnu ja rá n'yei Oja nu —bi 'yεna.

⁵⁷ Bi mæhra hmafi yø judío p'uya, bi gotyø gu, porque hingui nne da 'yøhna ra hya mmanna Teba. Bi nyuntyo ja'i p'uya ngue bi bent'i. ⁵⁸ Bi gajma xøts'e ra hñini ngue bá pando. Nu'u yø testigo xi manna fēhni p'uya, bi gacyø tuhu ngue bi møp'u 'bá'a n'na ra n'yohu ni hu ngue ra Saulo. Bi mando ra Teba p'uya. ⁵⁹ Mente 'bando ra Teba p'uya, bi zo Oja, bi 'yεmbi:

—Ague ma Hmu'i Jesús, dadi dá'i ma te —bi 'yεmbi.

⁶⁰ Bi ndantyøhmu p'uya, ra ndøts'edi bi 'yεna:

—Ague ma Hmu'i Jesús, 'yogui mbennbabi'a te ra ts'oqui øtya yø ja'i 'bæua. Hontho bi man'a p'uya, bi du.

8

Bi sigue ra Saulo ngue shhyø 'yεc'ei.

¹ Da'igu bi mammi ra Saulo'u to bi hyo ra Teba. Nu'a ra pa'a p'uya, bi nanga n'na ra dasu p'u Jerusalén ngue bi ts'ahyø 'yεc'ei. Gá bi n'uεnyø 'yεc'ei, i mpa mi'da yø hñini rá njap'u ja ra hai Judea. I mpa 'da asta ra hai Samaria. Pe nuya yø representante ra Cristo himbi 'dahya. ² Nuya yø n'yohu suprā xudi Oja, guehya bi 'yāhra Teba ya. Janjuanī zoni ngue mberni. ³ Pe di sigue ngue shhyø 'yεc'ei na ra Saulo. I huaxyø ngu, bi jacyø n'yohu 'nεhyø xisu ngue cot'i.

Bi ma ma'yoni ra hoga 'da'yo hya p'u Samaria.

⁴ Nuya yø ja'i bi 'dap'u Jerusalén, ndap'u bi zā i mpa yø ja'i, pe gá mmanna hoga 'da'yo hya p'u ni ma. ⁵ Nu'a ra Lipe guehna n'na nc'ei ra 'dagui na, i mpa p'u ja n'na ra hñini ngue ra hai Samaria. Bi madi bi xihyø ja'i ra Cristo p'uya. ⁶ Bi mpeti gátho yø ja'i ngue øxra hya mmanna Lipe. Mi nu yø ja'i yø milagro bi 'yøtra Lipe p'uya. ⁷ Mi 'bap'u xangu yø ja'i ngue yø ndunthi, pe gá bi t'øthe. Nu'mø xihyø ts'onthi ngue da hyep'u yø ja'i n'youi, asta mafi. Xangu yø dogua

bi 'yøthe, xangu yø ja'i tudyø gua bi 'yøthe. ⁸ Janangue gä di johya yø ja'i 'bap'u ja ra hnini.

⁹ Nup'u ja ra hnini, mi 'bap'u n'na ra n'yohu ni hu ngue ra Simu. Mi hyatyø ja'i p'u ja ra häi Samaria conná mfadi ngue ra magia, mi ena ngue maguec.

¹⁰ A nuná, dingüec dinnoho mi ørpa masu. Di n'yembuyø ja'i: "Nuna ra Simu, janjuani ngue n'youi rá ts'edi Oja na", di n'yembi. ¹¹ Mi t'ørpabi masu, porque ya rá ya'atho yø pa mi hätyø ja'i conná mfadi. ¹² Pe ra Lipe bi xihra hoga 'da'yo hya yø ja'i. Bi xihyø ja'i ha di njap'u di zo rá 'ye Oja. 'Ne xifi hanja na ra Jesucristo. Nu'mø mi t'ec'ei'a te bi manna Lipe p'uya, yø n'yohu yø xisu bi nxixya. ¹³ Xquet'a 'nehra Simu bi 'yec'ei ra hya 'ne bi nxixya. Asta ya hingui nne da hyehra Lipe na ra Simu. Di 'yøtho 'mø bi nu yø milagro øtra Lipe.

¹⁴ Mi 'yøhyø representante ra Cristo mi 'bua' Jerusalem ngue ra 'nep'u Samaria xi t'ec'ei rá hya Oja. Ja i 'bennebu ra Bedu 'nehra Xuua p'uya. ¹⁵ Nu'mø mi zømp'u Samaria'u bi 'benhni, bi marpabi Oja yø 'yec'ei ngue nnepe di n'youi ra Espiritu Santo. ¹⁶ Porque tobe hinga n'na nc'ei mi n'youi ra Espiritu Santo. Sinoque høntho xi nxixya para ngue da fadi ngue ec'ei ra Hmu Jesús. ¹⁷ Ra Bedu 'nehra Xuua, nu'mø mi japyø 'ye p'u ja yø ya yø 'yec'ei, yø 'yec'ei p'uya bi n'youi ra Espiritu Santo.

¹⁸ Mi nu ra Simu'a te øtyø representante ra Cristo, ngue nu'a gui japyø 'ye p'u ja yø ya yø 'yec'ei, 'be xi n'youi ra Espiritu Santo yø 'yec'ei. Ra Simu p'uya, bi ne xta ngutra mentyu ngue di njap'u. ¹⁹ Bi 'yembi:

—Damj 'dacui na ra ts'edi ja'au, n'namhma ngue nu to bi zä ga japä ma 'ye p'u ja rá ya, di n'youi ra Espiritu Santo —bi 'yembi.

²⁰ Mi dahra Bedu p'uya, bi 'yembi:

—Nu'a ni mentyu 'da gdi m'mehmi'a. ¿Hanto guí ena ngue nu'a bádi un'Oja, ra mentyu gdi tin'a? ²¹ Nu'i hin'yu ni mmenthí ngue guí nthui na ra 'befi na. Porque nup'u ja rá hmi rá dá Oja, hinga njuaniho ni mmai. ²² Damj hyep'u ra nts'o ja ni mmai. Damj 'yáprá mate Oja, xamhmatho di pun'na'i te guí mbeni.

²³ Porque di nnugä ngue grá zeya, 'ne gä ra nts'o xa mbent'ui ni mmai.

²⁴ Bi 'yenna Simu 'mø mi da p'uya:

—Damj marcauits'u Oja n'namhma ngue hinga thocá'a te guí xicui.

²⁵ M'mefa p'uya, nuya yø representante ra Cristo, nu'mø mi juadi bi xihyø ja'i ngue majuaní na rá hya Oja, bá pengbua, bí 'ye'a Jerusalem. Nup'u ja yø hnini ja'a ra häi Samaria bá thogui, gä bi xihra hoga 'da'yo hya yø ja'i.

Ra Lipe bi nthui n'na ra mmengu Etiopía.

²⁶ M'mefa p'uya, n'na rá anxø Oja bi xihra Lipe, bi 'yembi:

—Nuyá, ja ngue guí mma gdi ma Sur. Gui hyaxra 'yu bá nexa Jerusalem, i ntho'a Gaza —bi 'yembi.

Nup'u i nthohna ra 'yu na, hinjongui 'bui. ²⁷ Bi map'u sihna ra Lipe. Bi nthui p'u ja ra 'yu n'na ra n'yohu ngue ra mmengu Etiopía, ngue xpi 'yehra ndanne Jerusalem. Rá 'bet'o mafi na n'na ra xisu ni hu ngue ra Candase mi ndast'abi p'u Etiopía, mi ja rá cargo ngue ra tesorero. ²⁸ Ni huxrá carro jatyo fani ni ma rá häi Etiopía. Mente ni 'yo p'uya, di xahra libro bi 'yotra pøngahya Isaías. ²⁹ Pe ra Espiritu Santo bi 'yembra Lipe:

—Damj cuatrá n'yohu ni huxrá carro mma na.

³⁰ Ra Lipe p'uya bi guarbu ja ra carro. Bi 'yøde ngue nuna ra n'yohu di xäp'u ja ra libro bi 'yotra Isaías. Bi 'yembuya:

—¿Ua guí padi te gadi xähya? —bi 'yembi.

³¹ Mi dahna ra n'yohu p'uya, bi 'yena:

—Pε ζhague gdá pacá p'uya, 'nε h̄inj'o' to da xiqui hanja ra hya? —bi 'yεmbi.

Bi xihra Lipe p'uya ngue bi nexpu ja ra carro, 'dap'u bi m̄ihmi. ³² Nu'a ra parte nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro di xa p'uya, guehna ra hya ngue εna: “Tengutho n'na ra de'yo 'm̄o ni ma da tho, di mmuṭi. Ogue nt'axi n'na ra de'yo h̄indi 'yani. Di njarbatho na ra n'yohu 'm̄o ni ma da tho ya, h̄indi 'yani. ³³ Da ma ma'berpi rá sá ngue h̄inda ma m'ats'i. ζTo go da badj hague ngu ra nts'o da 'ȳotȳo ja'i di 'bu'a ra pa'a? Porque da thajpabi rá te ua ja ra ximhái”.

³⁴ Nuna ra n'yohu p'uya, bi 'yanna Lipe, bi 'yεmbi:

—Dami 'yorca ra mate xiqui te'o na mmanna ra p̄ongahya naya. ζUague nuse, uague 'bui te'o man'na mmanna?

³⁵ Mi dahra Lipe p'uya, i dambatho'a te nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro madi xadi, bi xihra hoga 'da'yo hya ngue ha bi nja ra Jesús. ³⁶ Nu'm̄o m̄i thop'u po n'na ra dehe p'uya, bi 'yεn'a ra n'yohu yau ra Lipe:

—I poua ra dehe ya, ζua h̄inda zá ga nxixyagá 'm̄o?

³⁷ Mi dahra Lipe p'uya, bi 'yεmbi:

—Nu'm̄o guí h̄ahni mm̄i guí εc'ei ra hya, da zá njam'm̄o da h̄in'na.

Mi dahra n'yohu p'uya, bi 'yεmbi:

—Dí εc'igá ngue ra Jesucristo guehna rá Ts'ant'u Oja na.

³⁸ Bi manda ra n'yohu ngue bi ma ma'bá'm̄i ra carro p'uya. Bi mep'u ja ra dehe ngue bi xixyabi ra n'yohu na ra Lipe. ³⁹ Nu'm̄o m̄i b̄on'a nenthe p'uya, bi gas'ra Espiritu Santo ra Lipe. Nuna ra n'yohu bi nxixya p'uya, ya h̄inha mambi nu ra Lipe. Bi sigue bi n'yo p'uya, pε di johya gá ra 'yu. ⁴⁰ Mi dambeni ra Lipe p'uya, ya 'bup'u ja ra h̄ini Azoto. Bi n'yo ngue bi hya 'da ȳo h̄ini ngue bi manna hoga 'da'yo hya, asta gue'm̄o m̄i zomp'u ja ra h̄ini Cesarea.

9

Nuna ra Saulo, bi m̄adi bi 'yεc'ei ra Jesús.

¹ Nuna ra Saulo, h̄inguí sāya di pihȳo ja'i ngue nne da hyo'u εc'ei ra Hmu Jesús. Bi map'u 'b̄hrrá hmu ȳo mm̄ac̄ja p'uya. ² Bi 'yāpra s̄uca da gats'i, di map'u ja ȳo n̄ija p'u ja ra h̄ini Damasco, ni hya ra ts'edi ngue da si'to to εc'ei ra hoga 'da'yo hya. Nu'm̄o ȳo n'yohu ogue ȳo xisu da t̄im̄i, da tut'i da sip'u Jerusalén ngue di n'ofadi. ³ Pε nu'm̄o ni ma da zot'a Damasco p'uya, nthambeni'tho bi yot'a n'na ra nyot'i maya ngue bi nth̄ei. ⁴ Bi dá'a h̄ai ra Saulo p'uya. Bi 'ȳo p'uya ngue ts'of̄o, bi t'εmbi:

—Ague Saulo. Ague Saulo. ζHanja ngue εmm̄ei guí s̄uqui?

⁵ Mi dahra Saulo p'uya, bi 'yεmbi:

—ζTe'o'i p'uya, grá Hmu?

Nu'a nzo p'uya, bi 'yεmbi:

—Go guecá drá Jesús ngue εmm̄ei guí s̄uqui. Pε gadi n'ans̄e, tengutho ra ndani 'm̄o embr̄a nh̄et'i ra za ma s̄uni.

⁶ Asta huacra Saulo ngue bi nsu. Bi 'yεmb̄uya:

—Ague grá Hmu, ζtenj 'be'a guí nneque ga ot'ä p'uya?

Mi dahra Hmu Jesús, bi 'yεmbi:

—Dami nanguí, ni manu bí ja ra h̄ini. Ja dani si'i nu te ja ngue guí 'ȳot'e.

⁷ εmm̄ei di 'ȳodya ȳo n'yohu m̄i n'youi ra Saulo, porque bi 'ȳode ngue bi ya maya'a nzohra Saulo, pε h̄injombi nu. ⁸ Nu'm̄o m̄i nanga h̄ai ra Saulo p'uya, i nne di nhanri, pε bi nxáá. Janangue bi ma mac̄nh̄ni, bi z̄on'a Damasco.

⁹ Bi m'm̄ap'u nhyu pa, pε h̄inha h̄eti. Xingra h̄m̄e, ni xingra dehe xtá nzi.

¹⁰ Nup'u Damasco, m̄i 'bup'u n'na ra 'yεc'ei ni hu ngue ra Ananías. Nuna ra Hmu Jesús bi zohra Ananías, bi 'yεmbi:

—Ague Ananías —bi 'yεmbi.

Mi da p'uya, bi 'yεna:

—Di 'bucua grá Hmu. ¿Tema hya?

¹¹ Mi dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Ga 'yo, ni map'u ja ra caye ni hu ngue Njuantho. Carbu ja rá ngu ra Judas. Damí 'yánnbá n'na ra n'yohu ni hu ngue ra Saulo, ra mmengu Tarso. Nuya, exá bi mmat'Oja ya. ¹² Mente mmat'Oja ra Saulo p'uya, nup'u i nu, bi zón'a n'na ra n'yohu p'u ha 'bui ni hu ngue ra Ananías. Bi nu ngue bi yat'ambo, bi japrá 'ye p'u ja rá ya para ngue di nzø yø dá.

¹³ Nu mø mi 'yø'a ra hya sihra Ananías, bi 'yεna:

—Ague grá Hmu, xangu ra nts'o dí øcá xa 'yø'na ra Saulo ngue di anyø ja'i nu'u εc'ei' p'u Jerusalén. ¹⁴ A nuyá, bá aprá sacua yø hmu yø mmácja ya, ngue bá εcua ngue nu'u yø ja'i nzo'i, gá da dut'i da zits'i.

¹⁵ Pe ra Hmu Jesús bi 'yεmbrá Ananías:

—Ni mahma. Porque nuná ra n'yohu ná, ya xtá huanhná ná ngue da xihyø ja'i te'ogui. Da xihyø ja'i rá m'mu'a n'nanni yø nación, 'nep'u ha 'buihyø dast'abi da má te'ogui, 'nep'u 'buihyø judío da xifi te'ogui. ¹⁶ Nugá ga uti hague ngu gangu ra n'u da thogui conná gueque.

¹⁷ Nuná ra Ananías bi map'u ja ra ngu mambí 'buihra Saulo. Mi yat'ambo p'uya, bi japrá 'ye p'u ja rá ya ra Saulo, bi 'yεmbi:

—Ague má zi cu'i Saulo, nuná ra Hmu Jesús bá zo'i p'u ja ra 'yu, xpá mmenngå ya ngue da zä di nzø ni dá, 'ne gui n'youi ra Espiritu Santo —bi 'yεmbi.

¹⁸ 'Bexque'a bi nzø yø dá ra Saulo p'uya. Bi hyø'u εna yø xihua mi ja yø dá. Bi nxixya p'uya. ¹⁹ Mi nsihme p'uya, mahømbi hya ra ts'edi. Bá m'mahma njammi pa p'u 'buihyø 'yεc'ei' p'u Damasco.

Ra Saulo bi mambí hya Oja p'u Damasco.

²⁰ Bi hu'mi bi manna hya ra Saulo p'u ja yø nija di mpeti yø judío p'uya. I xihyø ja'i ngue ra Jesús, gue'a rá Ts'ant'u Oja'a. ²¹ Nuya gátho yø ja'i øde te mmamp'uya, di 'yøtho, di n'yεmbi:

—¿Ua hinga guehna ra n'yohu 'bui'á Jerusalén, nuná t'εmbi shhyø ja'i εc'ei ra Jesús? Huangui gue'a ni 'yεcua'a ya ngue da dut'u to da dini, da zispabi yø hmu yø mmácja.

²² Pe man'na ni hyadra ts'edi ra Saulo ngue manna hya. I utyø ja'i te mmamp'uya ja ra Macá Libro, ngue ra Jesús guehna ra Cristo xa 'yεc'Oja ngue di ndast'abi ná. Astá hingui padi te da 'yøtyø judío mi 'bui'á Damasco.

Bi pongra ndate yø judío na ra Saulo.

²³ Mi na ya'atho yø pa p'uya, bi nhεcáhya yø judío ngue xtá hyo ra Saulo.

²⁴ Nu'u yø hyote, i fáhyø goxthi ngue ra nenihni ngue da hyo 'mø bi thop'u. Pe mi mme'ya'a te fennbabi ra Saulo. ²⁵ Nu'mø minxui p'uya, nuya yø 'yεc'ei bi 'yεt'a n'na ra canasta ná ra Saulo. I cambu ja ra jado di thesra nenihni. Bi bømp'uya.

Ra Saulo bi ma Jerusalén.

²⁶ Nuná ra Saulo, mi zón'a Jerusalén, bi ne xti mpenhui'u yø 'yεc'ei mi 'bui'p'u. Pe gá su 'mø mi nu, porque εmbi ngue himma juani ra 'yεc'ei ná ra Saulo.

²⁷ Nuná ra Bernabé go bi zixra Saulo p'u 'buihyø representante ra Cristo ná. Go bi manna p'uya ha bi njap'u i nu ra Saulo p'u ja ra 'yu ná ra Hmu Jesús. Bi má ha bi nja ngue bi zofo. Gue'a i hya ra ts'edi ra Saulo ngue bi mamp'u

Damasco hanja nā rā Jesús. ²⁸ Nup'u ja rā hnini Jerusalén, 'dap'u 'yoh'u yø representante nā rā Saulo. Nup'u ni mā yø representante, ja ni map'u rā Saulo. ²⁹ Nunā rā Saulo bi hya rā ts'edi ngue mma hanja nā rā Hmu Jesús. Di nju'mahya 'mø yaui ya yø judío gā ya rā hya ngue rā griego. Pē nuya yø judío ya, i nne dā hyo rā Saulo. ³⁰ Mi mmēya yø 'yēc'ei p'uya ngue nne dā tho rā Saulo. Bi zixp'ya, i ma Cesarea ja bi thøp'u. Ya bi masē p'u ja rā hnini Tarso nā rā Saulo p'uya.

³¹ Ya 'bammānho gātho yø 'yēc'ei rā m'mwp'u ja rā hāi Judea, dā guerp'u Galilea, dā guerp'u Samaria. Man'na ni hyadrā ts'edi'u rā m'mwp'u. I 'bui ngue suprā xudī Oja, 'nē fāxrā Espiritu Santo. Man'na manī 'yēc'ei tho mī'da yø ja'i.

Bi t'øthe rā Eneas.

³² Bi n'yo rā Bēdu ngue bi zengua yø cū. Xquet'a bi ma bí zengua'u yø 'yēc'ei rā m'mwp'u ja rā hnini Lida. ³³ Nu'a rā hnini'a p'uya, bi dīmp'u n'na rā n'yohu ni hu ngue rā Eneas. Ya nhyāto jēya mī oxrā t'ots'i, porque mī tudyø gua.

³⁴ Nunā rā Bēdu bi 'yēmbi:

—Ague Eneas, dā 'yøthe'i rā Jesucristo ya. Dami nangui, pēs'ni fidi.

Nunā rā dārquēhī 'bexpi nangui. ³⁵ Nu'u yø mmēngu Lida 'nē'u yø mmēngu Sarón mī nu ngue bi zā rā Eneas. Bi hyep'u yø nyogui nt'ēc'ei p'uya, bi 'yēc'ei rā Hmu Jesús.

Bi bēnqate rā Dorcas.

³⁶ Nup'u ja rā hnini Jope mī 'bwp'u n'na rā 'yēc'ei ngue rā xisu manī hu ngue rā Tabita. Rā hya ngue rā griego p'uya, gui hu'ti ngue rā Dorcas. Nunā rā xisu nā, mēnte rā pa bi m'mai bi 'yøtra nho, i fāxyø ja'i hīn'yu te dā hyoni. ³⁷ Mī 'yē'a n'na rā pa p'uya, nunā rā Dorcas bi hyēnni, pē bi dū p'uya. Nu'mø mī 'betra ánima, bi 'ber'u ja n'na rā cuarto bí ja mayá rā tōcangu. ³⁸ Nup'u ja rā hnini Lida ja mī dup'u rā Dorcas, querp'atho bí ja rā hnini Jope mambi 'bahrā Bēdu. Nu'mø mī bahyø 'yēc'ei p'uya ngue bi 'bwp'u Jope rā Bēdu, n'na zihmantho bi mēnhni yo nc'ei ngue bā si rā Bēdu.

³⁹ Nu'mø mī zømp'u bí 'bahrā Bēdu'u yø nzite p'uya, 'bexpa ēhrā Bēdu. Mī zøp'u ja rā ngu rā Bēdu p'uya, bi ts'ixp'u ja rā cuarto mayá bí 'bēnna ánima. Xøgue dī mās'yø 'danxu p'u 'bēni ngue zoni. Bi t'ut'ra Bēdu'u yø tuhū 'nēhyø vestido mī ør'mø mī 'bahrā Dorcas. ⁴⁰ Nunā rā Bēdu p'uya, bi xihyø ja'i ngue gā dā bøn'athi. Bi ndāntyøhmū p'uya, bi mat'Oja. Mēnte hētra ánima nā rā Bēdu p'uya, bi 'yēmbi:

—Ague Tabita, dami nangui —bi 'yēmbi.

Bi nzø yø dā rā ánima p'uya, bi hyētra Bēdu, bi nangui bi mī. ⁴¹ Nunā rā Bēdu, bi bēnnā rā 'yē rā Dorcas ngue bi xots'i. Mī xoxp'ya, bi ma maçat'i mbo yø 'yēc'ei conyø 'danxu ngue bi dāpi, pē ya i te. ⁴² Bi fadi gā rā hnini Jope nā rā hya nā p'uya. Jananguē xangu yø ja'i bi 'yēc'ei rā Hmu Jesús. ⁴³ Nunā rā Bēdu p'uya, ya'atho yø pa bá m'mwp'u Jope ja rā ngu n'na rā hyuxfani xquet'a ni hu ngue rā Simu.

10

Bi nyqui rā Bēdu rā Nēyo.

¹ Nup'u ja rā hnini Cesarea, mī 'bwp'u n'na rā n'yohu ni hu ngue rā Nēyo. Marā capita nā rā n'yohu nā, rā hmu n'na 'bui yø soldado ni hu ngue rā Italiano. ² Nunā rā n'yohu nā, gā thanne Oja'u 'bwp'u ja rā ngu, 'nē gā suprā xudī Oja. Xquet'a xangu rā mēnyu mađi unī ngue fāxyø judío. 'Nē zant'a mmat'Oja. ³ N'na rā pa p'uya commā hyu nde, bi mpā rā nthandi rā Nēyo

tengutho 'mø di 'uj. Bi nu xanho ngue n'na rá anxε Oja bi yarbu ha 'bui, bi 'yεmbi:

—Ague Neyo —bi 'yεmbi.

⁴ Bi hyεtra anxε ra Neyo p'uya, pε bi nsu. Bi 'yännbaya, bi 'yεmbi:

—¿Tema hya, grá Hmu?

Mi dahra anxε p'uya, bi 'yεmbi:

—I nnu manho Oja ngue guí mmat'Oja 'nε nnu manho te guí ø'te ngue guí fáxyø ja'í hín'ya te da hyoni. ⁵ A nuyá, dami 'yet'i to da si ra Simu bí 'bu'a Jope, nuna ga ts'ofø ngue i Bedu. ⁶ Nuna ra Bedu, 'bu'p' ja rá ngu ra hyuxfaní nuna xquet'a i Simu. I ja rá ngu p' ja rá nnengui ra jathe. Nuna go da xi'i te 'be'a ja ngue guí 'yø'na —bi 'yεmbi.

⁷ Mi ma ra anxε p'uya, nuna ra Neyo bi zohni yoho yø mεfi 'nε n'na ra soldado. Nuna ra soldado, rá n'youi ra Neyo ngue xquet'a 'nehna mi thanne Oja na. ⁸ Bi xifi te xi nu p'uya. M'mεfa p'uya, bi menhyø nzite p' ja ra hñini Jope.

⁹ Mi hyaxp'ya, ya ni 'yo ra 'yu yø nzite, ni ma da zømp' ja ra hñini. Comma huxyadi p'uya. Nuna ra Bedu bi nexma xøts'e ra ngu ngue da mat'Oja ¹⁰ Nuna ra Bedu p'uya bi ntu manthu. Mεnte mahojpi te da zi, bi mpá rá nthandi tengutho 'mø di 'uj. ¹¹ Bi nu ngue bá xohra c'ammahεts'i. Bá cacua hái n'na ra manta xannoho, bá nthut'i yø ts'at'i. ¹² Nup' ja ra ulu p'uya, bá cap' xangu yø zu'ε ngue ja goho yø gua. Bá cap' yø c'εya, bá cap' yø ts'int's'u. ¹³ Bi 'yøhra Bedu p'uya ngue ts'ofø, bi t'εmbi:

—Ague Bedu, dami nangui. Guí hyo yø zu'ε 'bεcua n'namhma guí sa.

¹⁴ Mi dahra Bedu p'uya, bi 'yεna:

—Hín'na grá Hmu. Porque hínjam'mø xtá sigá n'na ra cosa nu'a hín'ya rá nt'εd'i ga si, ogue xants'o —bi 'yεmbi.

¹⁵ Nu'a bi ya maya p'uya, mahømbi zøfo, bi 'yεmbi:

—Nu'a mman'Oja ngue xanho, 'yo gñi hut'i ngue xants'o'a.

¹⁶ Nhyu ndi bi 'yøhra Bedu ngue ts'ofø. M'mεfa p'uya, bi mengra manta, i ma mahεts'i. ¹⁷ Pε ra Bedu hinguí pad'i te da 'yø't'e. Di n'yomfεni hanja te ga mbøn'a bi nu. Bi zøp' ja ra goxthi' yø nzite ra Neyo p'uya. Ya xp'i n'änni hapu ja rá ngu ra Simu. ¹⁸ Bi 'yänni ngue'mø di 'bu'p' n'na ra n'yoha ni hu ngue ra Simu 'nε i Bedu. ¹⁹ Mεnte sodrá mmai ra Bedu'a te xi nu p'uya, ra Espiritu Santo bi 'yεmbi:

—'Bäcua ja ra goxthi hyu yø n'yohu hon'i. ²⁰ Ga 'yo, dami cai. 'Yo guí yøεni ngue guí mme, porque nugä go xtá εt'ä'u.

²¹ Nuna ra Bedu p'uya, n'na zihmantho bi gai. Bi ma bá nyau'i yø nzite ra Neyo bi zøhø. Bi 'yεmbi:

—Di 'bäcä ua n'yø, masque go guí hongüi. ¿Tema hya gñi 'yεhmi?

²² Nu yø nzite p'uya bi 'yεmbi:

—Nu'a ra capita ni hu ngue ra Neyo xpá mmenngahe ngue ga sixahe. Nuna ra Neyo, guehna n'na ra hoga n'yohu ngue suprá xudi Oja. 'Nε nnu manho gätho yø judío na. I mma ngue bi zø'a n'na rá maca anxε Oja p' ha 'bui, bi xifi ngue da penhni to da zixa'i, para ngue da 'yø'a ra hya ja ngue guí mma —bi 'yεmbi.

²³ Nuna ra Bedu p'uya, bi cat'ambo'u yø nzite ngue di n'oxi. Mi hyaxp'ya, bi mähä ya yø nzite. 'Nε bi mähä mi da yø 'yεc'εi ngue yø mmenngu Jope.

²⁴ Rá yo pa p'uya, bi zøn'a Cesarea. Nuna ra Neyo, ya mi ndø'mate p' ja rá ngu. Ya xi petyø menj conyø amigo di nsixui. ²⁵ Mi zøhra Bedu, 'bεxpä nangra

Neyo ngue bj nzenɡuau. Bj ndantyøhmɯ p'ɥa ngue nne xtã ndanne. ²⁶ Pɛ rã Bedu bi xihrã Neyo ngue dã nangui. Bi 'yɛmbi:

—Dami nangui. Nugã xquet'a drã ja'ithogã tengutho'i.

²⁷ Mente yaui p'ɥa, bi yæt'ambo rã ngu. Bi nu ngue xangu yø ja'i 'bɯp'ɥ ximpeti. ²⁸ Rã Bedu p'ɥa bi 'yɛmbyø ja'i:

—Gui pahmɥa ngue n'na rã judío, hingui nneprã nt'ɛc'ɛi ngue di n'amigoui n'na rã 'dan'yo ja'i, ni xinga gue'a ngue da yɯrbɥ ja rã ngu. Pɛ Oja, ya xã xiqui ngue hɯnjoni ja'i gã embi ngue hingui sã ga nya'be, oɡue ga embi ngue xants'o. ²⁹ Janangue nu'mø mambã ts'igui, hɯnte dã mã, sinoque n'na zihmantho dã ɛɛ. A nuyã, dɨ nne gã padɨ te gui zoqui.

³⁰ Mɨ dahrã Neyo p'ɥa, bi 'yɛmbi:

—Ya rã gɯpa ya, commã tengutho rã ora ja p'ɥa, ya mmap'ɥ commã hyu nde. Hɯm marã nsihmɛ'a rã ora'a. Mente dɨ mmat'Oja ua ja mã ngu, bi mpã mã nthandi tengutho 'mø gdi 'ui. Dã nugã n'na rã n'yohɥ bi zøcua, di yoxni rã he. ³¹ Bi 'yɛngui: “Aɡue Neyo, nu'a ni mhmãt'Oja gui øt'e, i ø Oja'a. ³² Dami 'yɛt'i to dã si n'na rã n'yohɥ ni hɯ ngue rã Simu 'nɛ i Bedu. Bi 'bɯp'ɥ ja rã hnɨni Jope. I säya p'ɥ ja rã ngu'a xquet'a ni hɯ ngue rã Simu. Rã hyuxfani'a rã n'yohɥ, 'bɯp'ɥ ja rã nnengui rã jathe. Nu'mø bi zøcua'a p'ɥa, gø dã xi'i hanja'a”, bi 'yɛngui. ³³ Janangue dã penhnã p'ɥ te'o dã si'i. Ya xanho ngue xcuã ɛɛ. A nuyã, gãtho dɨ 'bucãhe ua ja rã hmɨ rã dã Oja ya. Dɨ nne gã øcãhe te gãmã hyã dɨ 'bɛp'a'i Oja gui xicje —bi 'yɛmbi.

Rã Bedu bi xihrã hyã yø ja'i 'bɯp'ɥ ja rã ngu rã Neyo.

³⁴ Mɨ nya rã Bedu p'ɥa, bi 'yɛnã:

—A nuyã, dɨ haxã njuani ya ngue Oja hɯnjongui ɛn'a. ³⁵ Sinoque i nnu manho hont'o bi zã maja'i 'bucua ja rã ximhãi ngue suprà xudi 'nɛ øtra nho. ³⁶ Nuna Oja bi zohyø judío, bá pennbabi rã hoga 'da'yo hyã ngue di nhøjpaui yø ja'i connã nguehã Jesucristo. 'Nɛ guehna nnøpa hmɯ gãtho yø ja'i naya. ³⁷ Nu'ahɥ gui pahmɥa te bá njap'ɥ Galilea 'nɛcua Judea 'mø mɨ manã hyã rã Xuua bi 'yøtra nxixya.

³⁸ Gui pahmɥa ngue nuna Oja, bá pennbabi rã Espiritu Santo rã Jesús nuna rã mmɛngu Nazaret, ngue bi hætra ts'edi dã 'yøtra nho p'ɥ di ma. Bi 'yøthe gãtho yø ndunthi mãdi unna zithu. Bi zã bi 'yøt'e tengu na rã hyã na, porque n'youi Oja. ³⁹ A nugãhe ya, dadi jagãhe majuanɨ te gã bi 'yøtra Jesús, tengutho te bi 'yørbɥ ja rã xɛqui rã njap'ɥ Judea 'nɛp'ɥ ja rã hnɨni Jerusalén. M'mɛfa p'ɥa, bi ma maçuati rã pont'i ngue ja bi dup'ɥ. ⁴⁰ Pɛ nuna Oja, bi japi bi bennate'a rã hyu pa. Bi nepe ngue mahøndã nuhe 'mø ya xi bennate. ⁴¹ Hɯnque masque gãtho yø ja'i bi nu 'mø mɨ bennate rã Jesús, sinoque go dã nugãhe. Ya m'met'o xpɨ zãn'Oja ngue gã jahe majuanɨ p'ɥ bi bennate rã Jesús. Nugãhe p'ɥa, 'dap'ɥ dã nsihmɛhe 'mø mɨ bennate p'ɥ mant'ãgui. ⁴² 'Nɛ gue'a bi 'bejpãhe'a ngue gã japãhe majuanɨ yø ja'i, ngue nuna rã Jesús guehna bá ɛx Oja ngue dɨ ndast'abi na, ngue dã hyaspa rã güenda'ɥ i te 'nɛ'ɥ xandu. ⁴³ Nuna rã Jesús, guehna bi mã gãtho yø pøngãhyã Oja na, ngue nu to gãtho dã 'yɛc'ɛi na, dɨ mpunnba yø ts'oqui connã nguehna.

Bã 'bennabi rã Espiritu Santo yø ja'i hingyø judío.

⁴⁴ Tobe di yahniho rã Bedu 'mø mɨ zøhra Espiritu Santo p'ɥ 'bãhyø ja'i mɨ øxra hyã mmanã Bedu. ⁴⁵ Nu'ɥ yø judío xi 'yɛc'ɛi m'met'o rã Jesús bá n'youi rã Bedu ngue di hyani, di 'yøtho'ɥ p'ɥa, ngue 'nɛ'ɥ yø ja'i hingyø judío bá

'bennbabi ra Espiritu Santo. ⁴⁶ Mbøngqui xanho, porque øde ngue n'nan'yo ra hya ga ya'u 'bap'u. 'Nε øde ngue εspabi Oja. ⁴⁷ Bi 'yεnna Bedu p'uya:

—Xiya, zua hinda zä di nxixya ya yø ja'i bä 'bennbabi ra Espiritu Santo ya, tengutho bi njacju m'met'o? —bi 'yεna.

⁴⁸ Bi xihyø ja'i p'uya ngue bi ma maxixyabi, gue'a di fadi ngue εc'ei ra Jesucristo'a. M'mefa p'uya, ya himma thøgue ra Bedu, xihyø ja'i ngue di m'map'u njammj pa.

11

Ra Bedu bi dāpra güenda yø 'yεc'ei p'u ja Jerusalén.

¹ Nuya yø representante ra Cristo co 'ne'u mi'da yø 'yεc'ei rá m'map'u Judea, bi 'yøde ngue 'ne'u hingingø judío ya xí εc'ei bi rá hya Oja. ² Nu'mø mi zønna Bedu p'u Jerusalén, bi mbøcuc' da yø judío ngue ya mayø 'yεc'ei. ³ Bi 'yεmbi:

—zHanja ngue gá sømp'u 'buhyo ja'i hingingø judío, 'ne 'dap'u gá nsihmεui? —bi 'yεmbi.

⁴ Nuna ra Bedu p'uya, bi dä ra güenda te gä xi nja, bi 'yεna:

⁵ —Nu'mø dambi 'bucä p'u ja ra hñinj Jope, ma mat'Ojagä p'uya. Bi mpähma nthandj tengutho 'mø gdi 'ui. Dä nugä n'na ra manta xannoho bí gahmaya, bä nthut'i ngoho mats'at'i. Bi zøp'u dí 'bui. ⁶ Nu'mø ma hεtä p'uya, dá nu te 'be'a cambo. Dä nu ngue bá cap'u yø zu'ε ja goho yø gua, bá cap'u yø zate, bá cap'u yø c'eya, bá cap'u yø ts'ints'u. ⁷ Dä øcä p'uya ngue nzoqui bi 'yεngui: “Ague Bedu, dami nangui. Gui hyo yø zu'ε 'bucua n'namhma gui sa”, bi 'yεngui. ⁸ Nugä p'uya dí εmbi: “Hin'na grä Hmu. Porque hñjam'mø xtä sigä n'na ra cosa nu'a hñ'yu rá nt'εdji ga si, ogue xants'o”, dí εmbi. ⁹ Nu'a nzojpaaya, mahømbi 'yεngui: “Nu'a mman'Oja ngue xanho, 'yo gñi hutj ngue xants'o'a”, bi 'yεngui. ¹⁰ Nhyu ndi bi zoqui ngue ngu'a xiqui. 'Bextä nugä p'uya ngue bi mengra manta, i ma mahεts'i. ¹¹ Nu'a ra ora'a p'uya, nup'u ja ra ngu nmi 'bui, bi zøn'i hyu nc'ei xi nεxa Cesarea, ni ma dä sigui. ¹² Ra Espiritu Santo p'uya, bi xiqui ngue hinga nyobεni, ga mme'be'u yø n'yohu bi zøhø ngue sixqui. Xquet'a dá macähe ya 'dato ma zi cūhu 'bucua. Gä dá cat'ähe p'u ja rá ngu n'na ra n'yohu ngue ra mmεngu Cesarea. ¹³ Nuna ra n'yohu p'uya, bi xicje ha bi nja ngue bi nu n'na ra anxε bi zøp'u ja rá ngu. Ra anxε p'uya bi 'yεmbi: “Dami 'yet'i to da si n'na ra n'yohu ni hu ngue ra Simu, 'bup'u ja ra hñinj Jope, nu'a xquet'a ja man'na ra thuhj ni hu ngue ra Bedu. ¹⁴ Nuna ra Bedu, go da xi'i na ha di njap'u gdi nyani, co 'ne'u 'bap'u ja ni ngu”, bi 'yεmbi. ¹⁵ Pε høntho dá fudi dá xicä ra hya yø ja'i p'uya, 'bexque'a bá 'bennbabi ra Espiritu Santo, tengutho bi njacju m'met'o. ¹⁶ Bi zo ma mmwigä p'uya ngue gñuna ra hya bi man'a m'met'o ra Hmu Jesús, bi 'yεna: “Ra Xuua bi 'yøtra nxixya connä dehe'a. Pε nu'ahu, ra Espiritu Santo di ha'ahu ra ts'edi”, bi 'yεna. ¹⁷ Pε xi'mø ngue bi ne Oja ngue bi japyø ja'i tengutho bi jacju 'mø ma εc'ei hu ra Hmu Jesucristo, zua da zä ga täjpagä'a te nne da 'yøt'a Oja p'uya?

¹⁸ Nuya yø 'yεc'ei mi 'bup'u Jerusalén, mi zä mi 'yøhya yø hya bi manna Bedu, mambi nsäyatho. Bi 'yεmp'uya:

—Maguesε na Oja, ngue xquet'a 'ne'u hingingø judío bi ne Oja ngue bi hyεp'u ra nts'o, 'nε bi tocabi ra 'da'yo te para zantho.

Yø mmεngu Antioquia bi 'yεc'ei ra Jesucristo.

¹⁹ Bi 'yεmmεj bi ts'ahyø 'yεc'ei 'mø mi tho ra Teba. Nu'u bi 'dagui, i mpa 'da asta Fenicia, asta Chipre, asta Antioquia i mpa 'da. A nuya p'uya, nuna ra hoga 'da'yo hya ni hya, ja ni mamp'u ni mpa. Pε høndyø judío bi xifi, hñjom

mí'da ní ja'í xta xifi. ²⁰ Da gue 'da yø 'yɛc'ɛi ngue yø mmɛngu Chipre, 'nɛ'u yø mmɛngu Cirene bi zømp'u ja ra hnini Antioquia. Xquet'a bi xihra hoga 'da'yo hya yø ja'í hinguø judío. Bi xihyø ja'í hanja'a ra Hmu Jesús. ²¹ Di hatra ts'edi Oja ngue da manna hya. Janangue xangu yø ja'í bi hye'p'u yø nyogui nt'ɛc'ɛi ngue bi 'yɛc'ɛi ra Hmu Jesús.

²² Nuna te bi nja, mí zä mí 'yø'u yø 'yɛc'ɛi p'u Jerusalén, 'bexpi menhna Bernabé ngue i ma asta Antioquia. ²³ Nu'mø mí zønna Bernabé, bi nu p'uya ngue nuna Oja ya xi japi xandønho yø ja'í. Ra ndijohya p'uya. Bi xifi gätho yø ja'í ngue da hyahyø mmái da hya ra ts'edi ngue da den'na ra Hmu Jesús, hinda hyegui. ²⁴ Nuna ra Bernabé, rá hoga n'yohu na, n'youi ra Espiritu Santo, di zajpabi rá nt'ɛc'ɛi. Janangue xangu yø ja'í bi dapyø mmái ngue bi 'yɛc'ɛi ra Hmu Jesús.

²⁵ Ja bi nɛxp'u ra Bernabé ngue bi map'u ja ra hnini Tarso ngue bá honna Saulo. Nu'mø mambá timp'uya, bá n'youi, bí 'yɛ'a Antioquia. ²⁶ N'na jeya xanho bi m'map'u ha 'bøhyø 'yɛc'ɛi. Xandøngu yø ja'í bi xännbabi ra hya. Ja bá fap'u Antioquia p'uya, ngue nuya yø ja'í tenna Cristo i nhuti ngue yø cristiano.

²⁷ Nu'u yø pa'u p'uya, nu'u 'da yø pøngahya Oja bá nɛxp'u Jerusalén ngue i ma Antioquia. ²⁸ Nuna n'na nc'ɛi ní hu ngue ra Agabo bi nangui bi m'map'u 'bøhyø 'yɛc'ɛi. Bi bennbabi ra Espiritu Santo'a ra hya bi mamp'uya, ngue i ja ngue di nja n'na ra thuhü gä rá ngani ra häi. Nu'a te bi mamp'uya, bi nja, gue'u yø pa ngue mi ndast'abi ra Claudio. ²⁹ Janangue nuya yø 'yɛc'ɛi p'u Antioquia bi 'yørpabi rá 'bäxte'u yø mmi'yɛc'ɛiui ní m'mu'a Judea. N'na ngu n'na bi uní te ts'u bi zarpa yø ts'edi di uní. ³⁰ Nguna bi 'yøt'e ngue bi petra mɛnyu, bi mennbabi yø 'yɛc'ɛi p'u Judea ngue bi ndäpi to 'bet'o. Nuya bi hyaxra mɛnyu, guehna ra Bernabé 'nɛhra Saulo.

12

Bi tho ra Jacobo, 'nɛ bi n'ofädi ra Bedu.

¹ Nuna ra tiempo na p'uya, bi bent'i 'da yø 'yɛc'ɛi na ra dast'abi Herodes ngue bi aní. ² Nuna ra Jacobo rá n'yohu ra Xuua, bi manda ngue bi thejpa rá ya connä juai. ³ Bi nu ra Herodes ngue di ho yø judío te bi 'yøt'e, bi bent'i mahøn'a ra Bedu p'uya. Nuna ra hya na p'uya, bi nja'a ra pa ngue ra ngo ts'i ra thuhmɛ hinguí n'youi ra íxi. ⁴ Nu'mø mí ma mabent'i ra Bedu, bi manda ra Herodes ngue bi jot'i. Nup'u ja ra fädi p'uya, bi mä'i goho poni yø soldado ngue yø goho nja'í n'na poni. Bi zänni ngue ja xti sentencia 'mø xta nguahra ngo ní hu ngue ra pascua. ⁵ Ya ofädi ra Bedu, pɛ m'mädi xandønho. Janangue hinguí säya'u yø mmi'yɛc'ɛiui, janjuani ngue mmarpabi Oja.

Oja bá jnjpu ja ra fädi ra Bedu.

⁶ Nu'a ra xui'a p'uya, høntho xta hyats'i xta mma njæqui ra Bedu ngue xta mma ma sentencia ngue da tho. Nuna ra Bedu, xi 'yɛt'inde yoho yø soldado p'u mí aha. Ma nthut'i co yoho yø cadena. Nu'u mí'da yø soldado p'uya, 'bäp'u ja ra goxthi fädi ngue di mfädi. ⁷ Mí zø'a n'na rá anxɛ Oja p'uya, bi yot'i gä mbo ra fädi. Nuna rá anxɛ, bi dospa rá hyo ra Bedu ngue bi 'yá, bi 'yɛmbi:

—Dami nangui n'nahmantho.

Bi xo'u yø cadena manthut'i yø 'yɛ ra Bedu p'uya. ⁸ Nu'a ra anxɛ bi 'yɛmbi:

—Dami du'ni nguti ya, dami ti'ni thixfani —bi 'yɛmbi.

Nu'mø mí 'yøtra Bedu'a te sifi, ra anxɛ mahømbi 'yɛmbi:

—Dami hye ní tuhü ya, bá nterbaya.

⁹ Nuna ra Bedu p'uya, ni 'befatho p'u ni ma ra anxε ngue bi bōni. Pe hingui pađi ngue'mō majuanī ogue himma juani'a te ørpabi ra anxε, bi 'yεna ngue i 'uj. ¹⁰ Pe nu'mō mī thop'u rá madi 'bui yø soldado, bi 'uix'a rá yo 'bui, mī zømp'u ja ra goxthi ngue gá ra t'εgui p'uya. Bi xose ra jut'i, bi bømþaya. M'mefa p'uya, ya ni 'yop'u ja ra caye. Bi zop'u ra anxε p'uya, bi ma. ¹¹ Bi hyaxa njuani ra Bedu p'uya ngue majuanī'a te ørpabi ra anxε bi nu, bi 'yεmp'aya:

—A nuyá, dí haḡá njuani ya ngue majuanī bá penhna anxε Oja ngue bi yangá p'u ja rá 'yε ra Herodes. Bi yangui ngue ra ndate mī mbεnngagui yø judío.

¹² Mente sodrá mmwi ra Bedu'a te tho p'uya, bi zømp'u ja rá ngu ra Maya rá mamá ra Xuua. Nuna ra Xuua xquet'a ni hu ngue i Marco. Xangu yø 'yεc'ei xi mpeti p'u ja rá ngu na p'uya ngue mmat'Oja. ¹³ Nuna ra Bedu p'uya, bi jatra goxthi p'u thi. Bá pøn'a n'na ra hmute ni hu ngue ra Rode ngue da pađi te'o di jatra goxthi. ¹⁴ Pe nu'mō mī ba p'uya ngue ra Bedu 'bähma xøts'e, nu'a gui johya, bi ntihi i ma mbo ngue bá ma. Gue hinga 'be bi xojpi. ¹⁵ Mī mamp'uya ngue 'báp'u thi ra Bedu. Bi t'εmbaya:

—Antho guí loca ya, tegue da hyongua'a 'mō.

Pe ra hmute n'nat'a mma ngue majuanī gue'a ra Bedu 'bähma xøts'e. Bi 'yεnyø ja'i p'uya:

—Hinga gue'a, sinoque rá ndahi'a.

¹⁶ Pe ra Bedu bi sigue di jatra goxthi. Bi ma to bá xocra goxthi p'uya. Mī nu yø ja'i ngue gue'a ra Bedu, εmmei bi nsu. ¹⁷ Ra Bedu p'uya, ørpatho yø senya conna 'yε ngue hīndi 'yani. Bi xihyø ja'i ha bi nja ngue bá juε'a Oja p'u ja ra fadi. Bi 'yεmbi:

—Nu te dá thocá ya, dami xihma ra Jacobo 'nε'u mī'da ma zi cūh —bi 'yεmbi.

Bi bømþ'uya, bi ma man'na ra xεqui. ¹⁸ Mī hyaxp'uya, janjuani ngue hingui pađi te da 'yøtyø soldado. Porque hingui pađi ha xi nja ra Bedu. ¹⁹ Bi manda ra Herodes ngue bá thonna Bedu, pe hīmbá thini. Bi ma nt'anni yø madi p'uya. M'mefa p'uya, bi manda ngue bi tho'u yø madi. Mī nhotē ra Herodes, bi bømþ'u ja ra häi Judea, bi ma i m'map'u ja ra häi Cesarea.

Ya bi du ra Herodes.

²⁰ Nuna ra Herodes mađi nsahmī yø mmεngu Tiro 'nεhyø mmεngu Sidón. Pe bi nhεcahya yø ja'i ngue da menhna n'na ra comisió ngue da ma da nyai ra Herodes. Pe 'be bi hyøspabi ra mεnyu na ra Blasto di manda p'u ja rá ngu ra Herodes. Go bi cätra hya na p'uya ngue di nhojpaui yø ja'i ra Herodes. Porque nup'u ja ra häi Tiro 'nεp'u ja ra häi Sidón, ja manī map'u'a te mī pømþ'u ja rá häi ra Herodes ngue si yø ja'i. ²¹ N'na ra pa p'uya, bi mennba ra hya yø ja'i ra Herodes ngue bá εhyø ja'i bi nyai. Nuna ra Herodes bi hye rá he ngue ra hedast'abi. Bi mip'u ja ra nthuts'i ngue bi nhøt'a hya p'uya. ²² Mī juadi bi nya p'uya, bi 'yεnyø ja'i:

—Nuna ya ya, hinga ja'itho na, sinoque Oja na —bi 'yεnyø ja'i.

²³ 'Bexque'a p'uya, n'na rá anxε Oja bi japi ngue bi hyεnna Herodes, bi gamyø mase mē ca rá mmwi, bi du. Porque bi hotho te mmanyø ja'i ngue εmbi Oja, hīmbi hejpi ngue εspabi yø ja'i.

²⁴ Pe nuna rá hya Oja, man'na man'na ni zεtho ndap'u bi zä i hma. ²⁵ Nuna ra Bernabé 'nεhra Saulo mī dá ra mεnyu i 'benhni ngue danī dáp'u Jerusalén. Hømbá pengui, bi 'yε'a Antioquia. Bá si ra Xuua nuna ni hu ngue i Marco.

13

Bi mudi di mpehra Bernabé 'nehra Saulo ngue bi yonna hya.

¹ Nu' u yø 'yεc'εi 'bup'u ja ra hnini Antioquia, i n'youi p'u 'da yø pøngahya Oja 'nehyo xänbäte 'da. Guehna ra Bernabé, ra Simu nuna ni hu ngue ra Niger, ra Lucio nuna ra mmengu Cirene, ra Manaén nuna ra tede ra Herodes mi ndast'abi p'u Galilea, 'nehra Saulo. ² N'na ra pa bi mpeti yø 'yεc'εi ngue thanne Oja. 'Nε etyø mmui yø ja'i 'mø ndanne. Ra Espiritu Santo bi 'yεna:

—Dami 'yεxui ra Bernabé 'nehra Saulo, para ngue da 'yøtra 'befi ga 'bepi, porque ya xtä huanhna ya.

³ Mi juadi bi mat'Oja yø ja'i p'uya, 'nε etyø mmui, bi japyø 'ye p'u ja yø ya p'uya, para ngue da fadi ngue ya bi t'εts'i. Bi n'yεte p'uya, bi ma.

Ya bi manna hya p'u Chipre.

⁴ Nuna ra Espiritu Santo bi menhna Bernabé 'nehra Saulo ngue di 'yonna hoga 'da'yo hya. I mpa p'u ja ra hnini Seleucia. Ja bi 'yop'u ra barco ngue i mpa p'u ja n'na ra häi brá ja made ra jathe ni hu ngue Chipre. ⁵ Mi zømp'u ja ra hnini Salamina, nu' u yø judío xi mpeti p'u ja ra nija p'uya, Gä bi xihra hya Oja. Ni n'youi ra Xuua ngue yø mäxte. ⁶ Bi n'yo p'uya, xangu p'u bi thogu. Sär'mø mi zømp'u ja ra hnini Pafos. Ja bi nthēui p'u n'na ra judío ni hu ngue ra Barjesús. A nuna p'uya, ra badi pε mmanna fehni, εna ngue rá pøngahya Oja. ⁷ Nuna ra Barjesús mará amigo ra dast'abi Sergio Paulo. Ra dast'abi p'uya, mi ja xanho rá n'yomfēni. Bi zonhna Bernabé 'nehra Saulo, bi ne bi 'yø'a rá hya Oja. ⁸ A nuna ra badi p'uya, ja man'na rá thuhu ngue ra Elimas. Bi dajpi te mmanya yau'i ra dast'abi, bi ne xti hejpi ngue hinda 'yεc'εi ra hya sifi. ⁹ Nuna ra Saulo xquet'a ni hu ngue ra Pablo. Pε ra Pablo di hātra ts'edi ra Espiritu Santo, bi za di hēti ra Elimas. ¹⁰ Bi 'yεmbuya:

—Nu'i grá ndøbethani, Gä ra nts'o gni 'yo. Rá basi'i ra zithu. Ni nsuiui'a te Gä xanho. ¿Ua hinjam'mø guí 'yεts'a gni ts'onnbabi'a ra hya njuantho di un'Oja?

¹¹ A nuyá, di castiga'i Oja ya. Guí nxädä njammī pa ya, hinda zä guí nnurpa rá nyot'i ra hyadi —bi 'yεmbi.

N'na zihmantho bi Gä 'bexui p'u ha hētra Elimas, honi to di cānhni, porque hinha hēti. ¹² Nu'mø mi nu ra dast'abi'a te bi nja p'uya, 'bexque'a bi 'yεc'εi ra hoga 'da'yo hya. 'Nε janjuani di 'yøtho'a te ra xädi i ja ngue sifi hanja'a ra Hmu Jesús.

Ra Pablo 'nehra Bernabé bi ma man'na ra hnini xquet'a ni hu ngue ra Antioquia.

¹³ Nuna ra Pablo 'nehya mi'da yø n'yohu, Gä bi 'youi ra barco p'u ja ra hnini Pafos ngue i map'u ja ra hnini Perge, ja yø xequi rá njap'u Panfilia. Ja bá nsote p'u ra Xuua p'uya, porque bá pengui ngue bi zø'a Jerusalén. ¹⁴ Mambá thop'u Perge p'uya, i mpa p'u ja ra hnini Antioquia ngue Pisidia. Nu'mø ra pa ngue ra ts'äya, bi yarbū ja ra nija di mpeti yø judío. Bi mi p'uya. ¹⁵ Nu'mø mi juadi bi hman'a te nt'ot'i p'u ja ra libro ngue rá ley Oja, 'nε'a te bi 'yotyø pøngahya Oja, nu' u di manda p'u ja ra nija bi mennba ra hya, bi 'yεmbi: “Ague n'yø'au, nu'mø ja temā hya gni hyau'i ngue guí xihni yø ja'i, da zä guí mmammī ya”. ¹⁶ Ra Pablo p'uya, bi nangui. Bi 'yøtra senya connā 'ye, di hejpbā yø ja'i ngue hīndi 'yāni. Bi 'yεmbuya:

—Ague gyø judío hu, te'o Gä suprá xudi Oja, dami 'yøhmū ya yø hya ja ua.

¹⁷ Nuna Oja thanne yø judío, bá huan'u mā mboxitahu. Bi 'yøt'e ngue bi zε'u yø mbom'meto ra Israel mēnte bá m'map'u ja ra 'dan'yo häi Egipto. Connā

ts'edi Oja bá jycyø ja'í p'ü Egipto. ¹⁸ Mente bi n'yo dapo nyote njeya yø ja'í, nuna Oja bi zeti te øtyø ja'í. ¹⁹ Bi jua Oja yoto yø nación maní njap'u ja yø häi Canaán. Yø häi ya yø ja'í bi gua p'üya, go bi t'unma mboxitahu ngue da gohmi. ²⁰ M'mefa p'üya, mente bi zøn'i goho ciento 'ne yote ma'det'a njeya, bi 'yexyø ts'ut'abi ngue di manda yø judío asta gue'mø mambá m'mahra pøngahya Samuel. ²¹ Nuya yø judío, bi 'yädi ngue da t'exra dast'abi di manda. Nuna Oja p'üya, bi 'yexa n'na ra dast'abi ngue bi mpe'a nyote njeya. Guehna ra Saúl bi t'ets'i, nuna rá ts'unt'u ra Cis. Nuna ra n'yohu na, rá mbom'meto ra Benjamín. ²² M'mefa p'üya, bi hyajpabi Oja rá 'befi ra Saúl. Bi 'yex hman'na ra dast'abi ni hu ngue ra David. Bi 'yén'Oja p'üya: “Nuna ra David rá ts'unt'u ra Isaí, guehna n'na ra n'yohu di nnu manhogá na. Nu'a te gá di nnegá ngue di nja, nuna go da 'yø'na”, bi 'yén'Oja. ²³ A nuna ra Jesús, rá mbom'meto ra David, guehna bá ex Oja ngue da yanyø judío tengutho xi yarpa Oja m'met'o yø judío. ²⁴ Hante ngue da fahna ra Jesús, nuna ra Xuua bi xihyø judío ngue jatho da hyep'u ra nts'o ga 'yo yø ja'í n'namhma di nxixya. ²⁵ Nu'mø ni ma da zønna pa da du na ra Xuua, bi 'yena: “Nu'a ra Cristo guí mmamhma, hinga guecä'a. Da ep'u m'mefa'a, pegue nmaguesø 'mø bá øhe. ¿Haru gue ga sacä tengu'a?” bi 'yena.

²⁶ Ague gyø judío ni menihu ra Abraham, gätho mi'da yø ja'í suprá xudi Oja. Go bá 'ben'nahu na ra hya ja ua ngue gdi nyamhma na. ²⁷ Nu'u yø mmengu Jerusalén conyø ts'ut'abi hinguí 'yo yø mmái te'o na ra Jesús. Nuna ra hya bi 'yotyø pøngahya Oja, nhyato nhyato di xäp'u ja ra nija yø ja'í, pe hinguí tynyø mmái'a te ra hya nt'ot'i. I njarbutho ya, nu'mø mi sentencia ra Jesús, ya bi nja'a te ra hya nt'ot'i. ²⁸ Madague'a himbi dinnba rá ts'oqui ngue xti du, pe bi xihyø judío na ra Pilato ngue di manda da tho. ²⁹ Mi zä mi njapi gätho'a te nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro p'üya, bá thajpu ja ra pont'i p'üya ngue bi t'ägui. ³⁰ Pe nuna Oja bi 'yøt'e ngue bi bennate p'u ha bi t'ägui. ³¹ Nu'u yø xädi 'dap'u mi 'youi ra Jesús, n'youi 'mø mambá nexpu Galilea ngue ni ma Jerusalén. Pe xangu yø nni di mahombi nyauí 'mø mi bennate. Nuya yø xädi ya, guehya 'bui ngue di ja majuaní ra hya p'u ha 'bahyø judío ya, ngue hanja na ra Jesús.

³² Dadi øt'ähe na ra hoga 'da'yo hya, ngue nu'mø yø pa xa thogui, ya bi nja na ra hya xi yarpabi Oja'u ma mboxitahu. ³³ Porque ngue yø mbom'metoju'u ya, nuna Oja, ya bi nja'a te ra hya xa ma mmam'met'o, ngue da penhua ra Jesús. Ya bi nja na ra hya nt'ot'i p'u ja ra Salmo rá yoho ngue ena: “Gue'e ma Ts'unt'u'i, go di exa'i ya ngue guí ndast'abi”, bi 'yén'Oja. ³⁴ Ya m'met'o xi man'Oja ngue jatho da japi di bennate p'u ha da nt'ägui ra Jesús. Porque hinguí nnepe da 'ya rá do'yo. Nguna bi manya ngue bi 'yena: “Ga øt'ä ngue guí tímhma'a ra nho dá yarpagá ra David”. ³⁵ Xquet'a nt'ot'i man'na ra hya p'u ja ra Salmo ngue i ena: “Nu'a ni Maca Ts'unt'u, hinguí japi da 'ya rá do'yo'a”, i ena.

³⁶ Majuaní ngue bi 'yorpabi rá pähä Oja mente ra pa bi m'mahra David. Nu'a ra hya di 'bep'a Oja da 'yøt'e, gue'a bi 'yøt'a. M'mefa p'üya, bi du, 'dap'u bi tähmi rá mboxita. Pe bi 'ya rá do'yo. ³⁷ Pe nuna ra Jesús, bi 'yøt'a Oja ngue bi bennate, himbi 'ya rá do'yo na. ³⁸ Ague n'yø'ahu, nuna ra hya ma øt'e'ahu ya, jatho guí pahma ngue nuna ra Jesús, guehna di punnga ma ts'oquihu na. ³⁹ Hangu bi mehø ja'í ngue nne xti mpunnbi ngue xta 'yøt'e te gäma hya nt'ot'i p'u ja rá ley ra Moisés, pe himbi zä. Di mpunnbabi ra ja'í ya, pe gue gue'a da 'yec'ei ra Jesús. ⁴⁰ Damí mfähma, man'na n'yo mi 'yøt'e ngue go guí thohma'a te bi 'yotyø pøngahya Oja ngue bi 'yena: ⁴¹ “Ague gyø dennatehu, nu'a te gá nuhu ya, madague'a guí suhu, pe ngutho guí m'mehma. Porque guecä drá Ojagá,

da zonna pa ga ot'ä yø cosa ngue tate mazihotho, asta hinguí 'yεc'εihü 'mø to da xi'ahü hanja", bi 'yεna.

⁴² Mí jua'a ra hya bi manna Pablo p'uya, bi bomp'u ja ra njja n'youi ya mí da yø n'yohü. A nu'u hingyø judío p'uya, bi xifi ngue nu'mø bi dättra pa säya yø ja'i, hõnda ngu'a ra hya da manna Pablo. ⁴³ Mí n'uenyø ja'i p'u ja ra njja p'uya, nuna ra Pablo 'nεhra Bernabé, bi denni xangu yø judío, da gue'u yø ja'i ya xa bennba yø nt'εc'εi yø judío xquet'a ni tet'i. Nuya ni terbaya, majari nts'edi ngue hinda hyεjpabi rá mate Oja.

⁴⁴ Mí dättra hyato ma pa säya yø ja'i p'uya, ya mme Gä ra hnini bi mpeti, ngue nne da 'yøspa rá hya Oja. ⁴⁵ Pε mí nu yø judío p'uya ngue εna yø xaju yø ja'i, bi nseyä p'uya. Bi dájpi te mmanna Pablo, bi zhi. ⁴⁶ Ra Pablo p'uya, 'nεhra Bernabé bi hya ra ts'edi ngue bi nya, bi 'yεmbyø ja'i:

—Ague gyø judíoü, mí jahma ngue go rá mudi dá si'ahü rá hya Oja. Pε ya hinguí nthehü ra 'da'yo te para zantho, ngue hinguí nnu manhoü na ra hya na. A nuyá, gdá mäcähe p'u rá m'mahyø ja'i hingyø judío ya. ⁴⁷ Porque guehna bi menngähe Oja na ngue bi 'yεna: “Nuya dí εxa'i ya ngue gui cánnbabi ra 'yu dá n'yo yø ja'i hingyø judío, tengutho n'na ra nyot'i 'mø ni 'bet'o. Janangue dá zä di nyanyø ja'i rá nguni nximhäi”.

⁴⁸ Mí 'yøhyø ja'i na ra hya si p'uya, janjuani ngue ra ndi johya'u hingyø judío. I mmanyo ja'i p'uya ngue xandõnho rá hya Oja. 'Nε Gä bi 'yεc'εi'u yø ja'i ya xpá ts'ännbi ngue di nthēui ra 'da'yo te para zantho. ⁴⁹ Bi ma ma'yoni rá hya Oja gätho'a ra xεqui'a p'uya. ⁵⁰ Nuya yø judío mbøcue, bi 'yatya yø xisu ya suprá xudi Oja, guehya hnu mansu p'u ja ra hnini ya yø xisu. Da guehyø n'yohü di manda p'u ja ra hnini, Gä bi 'yat'i. Janangue bá yans'yø ja'i p'uya, ngue bi zähra Pablo 'nεhra Bernabé. Bi 'yat'i, xifi ngue ya hinda pengü. ⁵¹ Pε nuya yø representante ra Cristo, bi huamhyø fonthäi mí n'youi yø mbongua, gue'a ra hmεya'a ngue ya bi therp'u yø ja'i nuya himbi nu manho ra hya. Bi tho p'uya, i mpa p'u ja ra hnini Iconio. ⁵² Nu'u yø ja'i ya xi 'yεc'εi ra hya p'uya, janjuani ngue di johya 'nε di hatra ts'edi ra Espiritu Santo.

14

Ra Pablo 'nεhra Bernabé bi manna hya p'u Iconio.

¹ Nup'u ja ra hnini Iconio, jap'u ra njja di mpeti yø judío, ja bi yarbu ra Pablo 'nεhra Bernabé ngue bi manna hya. Mí manna hya p'uya, xangu yø judío bi 'yεc'εi, 'nε'u hingyø judío bi 'yεc'εi ra hya. ² Pε nu'u yø judío himbi 'yεc'εi ra hya p'uya, bi 'yatyø mmengü Iconio, bi japi ngue bi nu man'u yø 'yεc'εi. ³ Janangue ya'atho yø pa bá m'map'u, bi hya ra ts'edi bi manna hya. Hõnt'a Oja nõts'e mente xihyø ja'i hanja'a rá mate Oja. I fäx Oja ngue øtyø milagro para ngue dá fadi ngue majuaní te mma. ⁴ Pε nu'u yø ja'i 'bur'u ja ra hnini, yo 'bui njja. Nu'a n'na 'bui 'da'igu mmamhmu yø judío. Man'na 'bui p'uya, 'da'igu mmamhmu yø representante ra Cristo.

⁵ Yø judío, 'nε'u hingyø judío, bi nhεcahyahü yø ts'at'abi ngue dá zamba yø representante ra Cristo, 'nε da mundo. ⁶ Mí zä mí badi te fεnnbabi ra Pablo 'nεhra Bernabé, bi bomp'uya, i map'u ja ra hnini Lистра. Bi thogui, i mpa p'u ja ra hnini Derbe. Guehya yø hnini rá njap'u Licaoia ya. Gä bá n'yop'u ja yø hnini querpu bi ja. ⁷ Ja bi mmamp'u ra hoga 'da'yo hya p'uya.

Bi 'bando ra Pablo.

⁸ Nup'u ja ra hnini Lистра, bi dimp'u n'na ra n'yohü mí hup'u ngue hinguí sä di n'yo. Porque ra dogua mente ra pa xa m'mui, hinjam'mø di 'yo. ⁹ A nuna

ra n'yohu na, mi 'yode te mmanna Pablo. Ra Pablo bi hyeti, bi ba p'uya ngue ec'ei ngue da za yø gua. ¹⁰ Nuna ra Pablo bi ts'edi bi 'yembi:

—Damj nangui ga 'bäi —bi 'yembi.

Nuna ra n'yohu p'uya, bi m'mäi. Bi 'yen'a n'na ra sägui p'uya, bi n'yo. ¹¹ Mi nu yø ja'j'a te bi 'yøtra Pablo p'uya, bi mahra hmafi yø ja'i, ga ya'a te yø hya yø ja'i Licaonia, i ena:

—Yø zi dahmu xpä ngohi ngue yø ja'i, bi zøcua di 'buhmu ya —bi 'yena.

¹² Nuna ra Bernabé, t'embi ngue ra dahmu Júpter. Nuna ra Pablo p'uya, t'embi ngue ra dahmu Mercurio na, porque guehna ra Pablo bi manna hya.

¹³ Nu'a rá mmäcja ra dahmu Júpter i ja rá nija p'u ja ra nenihni ni yatra 'yu. Bá zi yø ndani na p'uya, xpí tøtyø thøðoni, ni map'u 'buhyø representante ra Cristo. Bá n'youi yø ja'i di nhomndani ngue da 'yørpa ra 'bøt'e ngue da danne.

¹⁴ Pe ra Bernabé 'nehra Pablo, bi mmeya'a te nne da 'yøtyø ja'i ya p'uya. Bi xetyø pahni p'uya, ngue gue'a gui nequi ngue hingui nnu manho te nne da 'yørpabi yø ja'i. Bi yərbu ha 'buhyø ja'i p'uya, ni mafi, i ena:

¹⁵ —Ague n'yø'ahu, ¿hanja'a gui nne gui 'yøtha? Nugä'be xquet'a dyø ja'itho gä'be tengutho'ahu. A nuyá, nná eh ga øt'a'be na rá hoga 'da'yo hya Oja ya, n'namhma gui hyehmu p'u'a te gui øthü, hñte di muui'a. Damj 'yec'ei hu Oja nuna 'bui. Guehna bi 'yøt'e te gä bí ja mahets'i, 'nehra häi, 'nehra jathe. 'Ne bi 'yøt'e gätho yø cosa di nnuhu. ¹⁶ Nu'mø yø pa xa thogui, nuna Oja, madague'a hingui nnu manho te øtyø ja'i, pe bi unna 'yu yø ja'i ngue da 'yøt'e te di ho. ¹⁷ Pe zant'a di nequi te'o na Oja, ngue gä ra nho ørcahu. Di 'daj'u ra 'ye. I øt'e ngue nja yø huañi. Di 'daj'u te ga sihu, 'ne di unna pähä ma mmahü.

¹⁸ Madague'a ngue nguna ra hya bi manna Pablo, pe xanhennitho ha i hejpabi yø ja'i ngue hinda hyo yø ndani da 'yørpabi ra 'bøt'e.

¹⁹ Bi zøhyø judío ngue yø mmengu Antioquia p'uya, 'nehyo mmengu Iconio. Bi japa nts'edi yø ja'i ya p'uya, ngue da mando ra Pablo. Mi mando p'uya, ena ngue ya bi hyo. Bi garpaya, bá emma xøts'e ra hñini. ²⁰ Pe bi mpeti yø 'yec'ei p'u ha 'benna Pablo. Bi nangra Pablo p'uya, mahømbi yərbu ja ra hñini. Mi hyaxpaya, bi ma, bi mε ra Bernabé, i mpa p'u ja ra hñini Derbe.

²¹ Mi juadi bi manna hoga 'da'yo hya p'u ja ra hñini Derbe p'uya, xandøngu yø ja'i bi 'yec'ei ra hya. Bi mengui mahøn'a p'uya, i map'u ja ra hñini Listra. Bi tho'a Iconia, i mpa Antioquia. ²² Di hatra ts'edi yø 'yec'ei p'u ja yø hñini bá thogui. Bi xifi ngue hinda hyc'a ra hya ec'ei. Bi xifi ngue nu ra ja'i nne da yərbu di manda Oja, jatho da za ra n'u ua ja ra ximhäi ngue da ts'ui. ²³ Xquet'a bi 'yexyø n'yohu n'na ngu n'na yø hñini ngue di m'met'o p'u di mpeti yø 'yec'ei. Da zømp'u da zøni, øtyø mhmat'Oja 'ne etyø mmäi. Nuna ra Pablo di fät'a Oja ya yø ja'i bi 'yec'ei ra hya.

Bi mengra Pablo 'nehra Bernabé ngue i ma Antioquia.

²⁴ Mambá ep'uya, bá tho'a Pisidia, i mpa Panfilia. ²⁵ Mi zøp'u ja ra hñini Perge p'uya, bi manna hoga 'da'yo hya. Mi thop'u p'uya, i mpa p'u ja ra hñini Atalia. ²⁶ Mambá thop'u p'uya, bá o ra barco i ma Antioquia. Guehna ra hñini na ngue bi t'äpra mate Oja ngue da mäp'u di ma ra Pablo 'nehra Bernabé ngue'a ra 'befi ya bi juadi bi 'yøt'e. ²⁷ Mi zømp'u ja ra hñini Antioquia p'uya, bi mpeti yø 'yec'ei. Bi xihyø ja'i te xi 'yøt'Oja conná ngue'u. Bi xifi ngue nne Oja ngue 'ne'u yø ja'i hingyø judío da 'yec'ei ra Jesucristo. ²⁸ Ya'atho yø pa bá m'map'u 'buhyø 'yec'ei na ra Pablo 'nehra Bernabé.

15

Bi nja n'na ra junta p'u Jerusalén.

¹ Nu'u yø pa'u p'uya, bá neɣa Judea 'da yø n'yohu, bi zø'a Antioquía. Bi mædi bi xännbabi yø 'yεc'ei p'uya, bi 'yεmbi:

—Para ngue guí nyamhmu, jatho ngue gui 'yøthu tengutho bi manda ra Moisés ngue da hmεpya'ahmu conná circuncisión —bi 'yεmbi.

² Nuná ra Pablo 'nehra Bernabé, bi 'yεmmei bi njunt'ui'u mman'a p'uya. M'mefa p'uya, bi t'εxra Pablo 'nehra Bernabé ngue i ma Jerusalén, bi máhã mi'da yø 'yεc'ei ngue da nyahmu yø representante ra Cristo co 'ne'u 'bet'o p'u di mpeti yø 'yεc'ei p'u Jerusalén. Janangue da nu ha di jap'na ra hya na.

³ Nu'u yø 'yεc'ei p'u Antioquía, bi ma bi thøp'u ja ra 'yu ra Pablo 'nehra Bernabé. Ni nthop'u ja yø hãi Fenicia 'ne Samaria. I mma ha bi nja ngue bi hyep'u yø nyogui nt'ε'ei yø ja'i ngue bi 'yεc'ei Oja. Gätho yø 'yεc'ei p'uya, εmmei di johya 'mø mi 'yøhna ra hya na.

⁴ Nuná ra Pablo 'nehra Bernabé bi zømp'u Jerusalén, bi mpeti yø 'yεc'ei conyø representante ra Cristo 'ne'u yø n'yohu 'bet'o p'u di mpeti yø 'yεc'ei. Bi ma te xi 'yørpabi Oja p'uya. ⁵ Bi nangui 'da yø fariseo ya xi 'yεc'ei ra hya p'uya, bi 'yεmbi:

—Jatho ngue da ma mhεpya ya yø 'yεc'ei hingyø judío, di njapra circuncisión. 'Ne di njapi ngue da zupra ley bi 'yotra Moisés —bi 'yεmbi.

⁶ Janangue bi mpeti yø representante ra Cristo p'uya, co 'ne'u yø n'yohu 'bet'o p'u ja ra njja, para ngue da hnu ha di njapra hya. ⁷ Mi juadi mi nyai ya'atho p'uya, bi nangra Bedu, bi 'yεna:

—Ague ma zi cu'ahu, guí pahmu ngue nu'mø yø pa xa thogui, bá huangã Oja p'u ha guí 'bøhm, ngue ga xicã ra hoga 'da'yo hya yø ja'i hingyø judío. I nnepe ngue 'nehya da 'yεc'ei ra hya ya. ⁸ Nuná Oja, i parbabi yø n'yomfēni yø ja'i. 'Ne di nequui ngue bi nu manho Oja ngue 'nehyø ja'i hingyø judío da 'yεc'ei, porque bá pennbabi ra Espiritu Santo, tengutho bi jacju m'met'o. ⁹ Tengutho bi jacju Oja, bi jarbatho ya hingyø judío ya. Bi punnbabi ya yø ja'i bi 'yεc'ei. ¹⁰ Xiya, zhanja ngue guí täcju'a te nne da 'yøt'Oja ya? Porque guí xihmu yø 'yεc'ei ngue jatho da denna ley nuná hinjam'mø di sã da 'yøtyø ja'i, ni xinga guehma mboxitahu xta nza xta 'yøt'e, ni xinga guecju di sã ga øthua te gãma hya di manda ra ley. ¹¹ Pe di εc'ei hu ngue gdã nyamhmu conná mate ra Hmu Jesús. Xquet'a njarbatho yø ja'i hingyø judío ya.

¹² Gä bi nsäya'a guí njun'mahya yø ja'i p'uya. Bi 'yørpã masu ra hya mmanna Bernabé 'nehra Pablo. Bi ma te bi nja 'mø mi map'u 'bahyø ja'i hingyø judío, ngue bi 'yøtyø milagro Oja conná ngue'u. ¹³ Mi juadi bi hmanna ra hya na p'uya, bi 'yεna Jacobo:

—Ague ma zi cu'ahu, dami 'yøhm te ga mmangã ya. ¹⁴ Nuná ra Simu, ya bi xicju ha bi nja te bi 'yørpabi Oja 'mø rá mædi mi map'u 'bahyø ja'i hingyø judío. Nuná Oja, ya xpã huanhyø ja'i ja ngue da zo rá 'ye. ¹⁵ Nuná ra hya naya, di nthēui na ra hya bi 'yotyø pøngahya Oja naya, ngue εna: ¹⁶ “Nu'mø bi nja'a ra hya nt'ot'i ya, nu'a ra njja bi hyøhra David, ma'da'yo ga hoqui haru xants'oní, porque ya xa xot'i. ¹⁷ Dí nne ngue gätho yø ja'i hingyø judío da hyongui n'nahma da zo ma 'ye. ¹⁸ Nguna ra hya bi man'Oja, 'ne bi japi bi bahyø ja'i xa m'mahyø pa xa thogui”, bi 'yεna.

¹⁹ Nugã dí εna ngue nuya yø ja'i hingyø judío, ngue ya 'yo di 'bätyø mmui ngue εc'ei Oja, ya hingui sã ga ts'onnbahmu yø mmui ya. ²⁰ A nuyá, para ngue hindí nsahmi ya yø judío ngue yø 'yεc'ei ya, høndya yø hya ja ua da ma

maçuarpi ra sũaua ya. Ngue hũada za ra ngø, nu'a i tho ngue i t'ørba ra 'bøt'e yø dahmu. 'Nε hũadi n'yots'om'mãi. 'Nε hũada zaprá ngø yø zu'ε hũagui pønna ji mø bi du, 'nε hũadi zi ra ji. ²¹ Porque asta guehyø pa xa thogui, ya mandø njam'møtho, n'na ngu n'na yø hnĩni i 'bui te'o mmanãa ley bi 'yotra Moisés. Nunãa ra ley na, nu'mø ra pa ngue ra ts'ãya, nhyato nhyato hmamp'u ja yø nija di mpeti yø judio.

²² A nũaa yø representante ra Cristo p'ũaa, co 'nε'u yø n'yohu 'bet'o p'u ja ra nija, 'nε gãtho yø 'yεc'ei, bi zãnnbũaa ngue da huanhni to da menhni, di ma Antioquia, da mε ra Pablo 'nεhra Bernabé. Bi t'εxra Judas nu'a ja man'na ra thũhu ngue ra Barsabás. 'Nε bi t'εxra Silas. Guehya yø n'yohu 'bet'o p'u 'bũhyø 'yεc'ei ya. ²³ Bi ma nt'øt'e ra sũaua da gaxpũaa, i enna sũaua:

"Nugãhe yø representante gãhe ra Cristo, 'nεhya 'bet'o ua ja ra nija, 'nεhya mi'da ma zi cũhũ 'bũcua, dadi zẽnguagãhe'u ma zi cũhũ hũagyø judio rá m'map'u ja ra hnĩni Antioquia, 'nε'u rá m'map'u ja ra hãi Siria, co 'nεp'u ja ra hãi Cilicia. ²⁴ Di øcãhe ngue bi nεxua 'da yø n'yohu ngue hũada t'ãhe. A nũaa p'ũaa, hũagui padi te gui 'yøthũ ngue bádi ts'on'na ni mmũihũ 'na ra hũa i mma, ngue di manda di nja'ãhũ ra hmεpya ngue ra circuncisión, 'nε gui suphũ gãtho'a te di manda ra ley bi 'yotra Moisés. ²⁵ Janangue dá mpetigãhe ngue dá nhεcãhyahe. Dã εxãhe yø n'yohu bi map'u, bi mãhã na ma zi cũhũ ra Bernabé 'nεhra Pablo. ²⁶ A nunãa ra Bernabé 'nεhra Pablo i εnyø te connã nguehna ma Hmũhũ Jesucristo. ²⁷ Nũaa yø n'yohu dá t'ãhe p'ũaa, guehna ra Judas 'nεhra Silas. Nũaa p'ũaa da zã gui nyasεhũ, guehya da xi'ãhũ temã hũa dá sãnnãhe ya. ²⁸ Nu'a te bi zãnnã Espiritu Santo p'ũaa co 'nεcãhe, dá nu manhohe ngue hũagui ja ts'edi da 'yøtyø ja'i'a te gã gã 'yo yø judio. Hũada høndya yø hũa i ja ngue gui 'yøthũ p'u ha 'bũhyø judio da si'ãhũ. ²⁹ Yo gui sahu ra ngø i tho ngue t'ørba ra 'bøt'e yø dahmu. 'Nε ra ji p'ũaa, 'yo gui sihu. Nu'a ra ngø hũagui pønna ji mø bi du, 'yo gui sahu. 'Nε 'yo gui 'yots'om'mãihũ. Nu'mø ngue gã 'yøthũ na ra hũa di xi'ãhe ya, ya xanho te gui øthũ 'mø. Hønt'Oja da mã'ãhũ".

³⁰ Ya bi ma'u bi t'erbũaa. Mi zømp'u ja ra hnĩni Antioquia, bi petyø 'yεc'ei, bi da ra sũaua p'ũaa. ³¹ Nu'mø mi nu ra sũaua yø 'yεc'ei p'ũaa, εmmei di johya ngue ya bi nhohyø mmũ. ³² Nunãa ra Judas 'nεhra Silas xquet'a yø pøngahya Oja ya, bi hojpabi yø mmũ yø 'yεc'ei ya p'ũaa, 'nε bi hatra ts'edi na ra hũa bi xifi. ³³ Bã m'map'u njammũ pa p'u Antioquia. M'mεfa p'ũaa, bã n'yεte ngue bi mengui i ma Jerusalén. ³⁴ Pε nunãa ra Silas bi nu manho ngue bã cop'u na. ³⁵ Xquet'a 'nεhra Pablo, 'nεhra Bernabé bã cop'u Antioquia. Bi sigue bi xãnnbabi yø ja'i na rá hoga 'da'yo hũa Oja. Bi mfãxui mi'da yø mmεngu p'u ngue xãnnbã ra hũa yø ja'i.

Nunãa ra Pablo, ya rá yo ndi bi ma ngue di 'yonna hũa.

³⁶ Mi ma njammũ pa p'ũaa, ra Pablo bi 'yεmbrã Bernabé:

—Mahønga mmεp'u ja yø hnĩni ya xtã mammi rá hũa Oja ya. Gã ma nuui te di ja'u ma zi cũhũ —bi 'yεmbi.

³⁷ Nunãa ra Bernabé, bi ne xtã nzixra Xuua nunã ja man'na ra thũhu ngue ra Marco. ³⁸ Pε ra Pablo hĩmbi nu manho ngue xtã nzits'i, porque ra Xuua ya xpĩ nsote p'u Panfilia, hũagui nne da mεp'u ni ma ngue di 'yonna hũa. ³⁹ Bi n'ũni n'na ngu n'na ngue hũaga 'da'igu i mma. Nunãa ra Bernabé bi zixra Marco na. Bi 'yo ra barco i map'u ja ra hãi Chipre. ⁴⁰ Ra Pablo p'ũaa, guehna ra Silas bi ne bi mε na. Yø 'yεc'ei p'ũaa bi 'yãprã mate Oja ngue da mãdi ha ni ma. ⁴¹ Ra Pablo 'nεhra Silas i mpa p'u ja ra hãi Siria, 'nεp'u ja ra hãi Cilicia. Di hatra ts'edi yø 'yεc'ei p'u ni ma.

16

Ra Timoteo bi mähä ra Pablo 'nehra Silas.

¹ Ra Pablo 'nehra Silas bi zomp'u ja ra hnini Derbe. Mi thop'u p'uya, i mpa p'u ja ra hnini Lистра. Nup'u ja ra hnini p'uya, bi dimp'u n'na ra 'yec'ei ni hu ngue ra Timoteo. Ra judio'a ra mama, pe ya ra 'yec'ei. Ra papa p'uya, hingra judio'a. ² Nu'u yø 'yec'ei mi 'bap'u ja ra hnini Lистра bi nu manho na ra Timoteo, da gue'u yø 'yec'ei p'u ja ra hnini Iconio, xquet'a bi nu manho. ³ Ra Pablo p'uya, bi ne bi mähä na ra Timoteo. Bi japi ngue bi ma mhempeya, bi njapra circuncisión n'namhma ngue hndi mbocue yø judio p'u di ma. Porque ya fadi ngue hingra judio ra papa na ra Timoteo. ⁴ Nup'u ja yø hnini ntho p'uya, bi xihyø 'yec'ei ngue da 'yø'te te mmanna sũa bi menhyø representante ra Cristo, conyø n'yohu 'bet'o p'u di mpeti yø 'yec'ei p'u Jerusalén. ⁵ A nuya yø 'yec'ei p'uya, bi hya ra ts'edi yø nt'ec'ei. N'na pa ngu n'na pa, man'na ni 'yec'ei tho mi da yø ja'i.

Ra Pablo bi 'ui n'na ra n'yohu ngue ra mmengu Macedonia.

⁶ Ra Espiritu Santo himbi nepe xtani manna hya p'u ja ra häi Asia na ra Pablo. Janangue bi 'damp'u ja ra häi Frigia p'uya, i mpa Galacia. ⁷ Mi zomp'u ja ra hyodi ra häi Misia p'uya. Ja bi bemp'u p'uya ngue xti map'u ja ra häi Bitinia. Pe ra Espiritu Santo himbi nepe xti map'u. ⁸ Janangue bi 'dastho'a ra häi Misia p'uya, i mpa p'u ja ra hnini Troas. ⁹ Ja bi n'ui p'u na ra Pablo 'mo minxui p'uya. Nu'a ra t'i p'uya, bi nu ngue 'bap'u n'na ra n'yohu ngue ra mmengu p'u ja ra häi Macedonia. Bi 'yembi:

—Bi 'yecua Macedonia, guí faxcahe —bi 'yembi.

¹⁰ Mi n'ui ra Pablo p'uya, dá sänni ngue dá macähe Macedonia. Dí haxhe njuaní ngue nzongähe Oja ngue ja gani mangähe p'u ja hoga 'da'yo hya.

Ra Pablo 'nehra Silas bi ma Filipos.

¹¹ Dä ogähe ra barco p'u ja ra hnini Troas. Dani mpäcähe p'u ja n'na ra häi bi ja mbo ra jathe ni hu ngue Samotracia. Ra yo pa p'uya, dá songähe p'u ja ra hnini Neápolis. ¹² Dä nexähe p'u p'uya, dani mpäcähe p'u ja ra hnini Filipos, gue'a n'na 'bui yø ja'i ngue yø romano. Nu'a ra danihni'a p'uya, tate sedi ngue'u mi da yø hnini jap'u ja ra häi Macedonia. Dä m'macähe p'u njammí pa p'uya. ¹³ Mi zohra pa ngue ra ts'äya, dá mähme nenihni ha ja n'na ra dathe. Nu'a ra xequi'a, ja zai di mpeti p'u yø judio ngue mmat'Oja. Dä mihme 'mø ma sömhme. Dä xihme ra hoga 'da'yo hya yø xisu ya xi mpeti. ¹⁴ Nu'a n'na'u yø xisu p'uya, ni hu ngue ra Lidia, ra mmengu p'u ja ra hnini Tiatira. Mará má'ulu na ra xisu na, pe ya thanne Oja. Pe bi xojpabi Oja ra mmái na ra xisu ngue bi 'yørpabi masu te mmanna Pablo. ¹⁵ Bi nxixya p'uya, dá gue'u mi 'bap'u ja ra ngu, gä bi nxixya. M'mefa p'uya, bi 'yenje:

—Nu'mø guí haxhu njuaní ngue majuaní dí ec'eigä ra Jesús, mmähä p'u ja ma ngungä 'mø, guí nsäyah p'u —bi 'yenje.

Bi jacje ngue dá mähme p'u ja rá ngu p'uya.

¹⁶ Man'na ra ora p'uya, nmará mähme p'u ja ra mhmat'Oja di n'yohe ra Pablo, dá nthéhe n'na ra hmute mará badi ngue mi n'youi ra ts'onthi. Nuna ra hmute na, mi tapi xangu ra menyu yø hmu ngue mi ja rá m'fadi conna ts'onthi. ¹⁷ Nuna ra hmute p'uya, ni denna Pablo ngue mmarcahe, i ena:

—Nuya ha di n'yohu 'bucua, guehya yø mefi Oja maguesé ya. Nuya guehya xän'nahu ha di zä guí nyahmu ya —bi 'yena.

¹⁸ N'na ndi ngu n'na ndi ga mmähme ra mhmat'Oja, di jaje p'u na ra hmute. Mi sörpabi ra Pablo p'uya, bi 'bat'i, bi 'yembra ts'onthi mi n'youi ra hmute:

—Conná ts'edi rá Jesucristo, dí xi'i ngue dami hyep'u rá hmute guí n'youi —bi 'yembj.

'Bexque'a rá ora'a p'uya, bi hyep'u rá ts'onthi mi n'youi rá hmute. ¹⁹ Pɛ nu'u yø hmú rá hmute p'uya, bi nu ngue ya hinguí tømí ngue hõnda dapra mɛnyu rá hmute. Bi bɛntra Pablo 'nɛhra Silas. Bi zixpu ja rá centro 'báhyø ts'at'abi.

²⁰ Bì ma madäpi yø ts'at'abi p'uya, bi t'ɛmbj:

—Nuya yø n'yohu 'bæcua, yø judío ya. Di ts'onyo ja'i 'bæcua ja ma hninihu.

²¹ I xännbate yø costumbre nu'u hinguí ja ngue ga øthu, porque dyø romanoh.

²² Bì nangyo ja'i p'uya ngue bi zai. Yø ts'at'abi p'uya bi manda ngue da bøjba yø ulu ngue da 'bei conyo t'o. ²³ ɛmmɛi bi 'bei. M'mefa p'uya, bi got'i. Bi sihra alcaide p'uya ngue da mádi xandõho. ²⁴ A nu'a rá alcaide 'mø mi si p'uya ngue da mádi xanho, bi cæpu ja rá ngumm'mæxui astá mbo rá fádi. Bi japyø za nt'at'i, ga ts'embá yø gua yø ofádi p'uya.

²⁵ Pɛ nu'mø mi zo made rá xui p'uya, nuna rá Pablo 'nɛhra Silas i mmat'Ojatho, 'nɛ turpabi yø alabansa Oja. Øxta'u mi'da yø ofádi te gá øt'e.

²⁶ Nthambɛniho bi 'yan'a hai p'uya. Xøgue rá huatyø ndæcjado p'u ja rá fádi. 'Bexpi xogui gátho yø goxthi, 'nɛ bi nxahyø cadena manthut'i yø za n'youi yø gua yø ofádi. ²⁷ Nu'a rá alcaide p'uya, mi nu ngue gá xi xohyø goxthi fádi. Bi 'yembj ngue ya xi ma gátho yø ofádi p'uya. Bi gæxrá juai p'uya, bi ne xtí nhyose.

²⁸ Pɛ bi matra Pablo, bi 'yembj:

—Man'nan'yo mi 'yøt'e guí nhyose ague n'yø. Gá dí 'bæcæhe ua —bi 'yembj.

²⁹ Nuna rá alcaide p'uya, bi 'yáhra nyot'i. Ní tihí bi yat'ambo. Ní huaqui ngue bi nsu. Bi guarbu 'báhra Pablo 'nɛhra Silas ngue bi ndantyøhmú. ³⁰ Bá jæcathí p'uya, bi 'yembj:

—Ague n'yø'auí, tte 'be'a ja ngue ga øt'e para ngue ga nyaní?

³¹ Nuya yø ofádi p'uya, bi 'yembj:

—Dami 'yɛc'ɛi rá Hmu Jesucristo n'namhma guí nyaní. 'Nɛ'u to 'bæp'u ja ni ngue, dí nyan'mø da 'yɛc'ɛi —bi 'yembj.

³² Nuna rá alcaide p'uya, gátho'u 'bæp'u ja rá ngu, bi sifi xanho hanja'a rá Hmu Jesús. ³³ Tobe ndaxutho'a rá ora'a. Nuna rá alcaide bi mejpabi yø n'uni mi n'youi. Bi nxixya p'uya, gátho'u 'bæp'u ja rá ngu bi nxixya. ³⁴ M'mefa p'uya, bi zixrá ngu ngue bi unna hmɛ da zi. Nuna rá alcaide p'uya, gátho'u 'bæp'u ja rá ngu, janjuani di johya ngue bi 'yɛc'ɛi Oja.

³⁵ Nu'mø mi hyaxpæya, nu'u yø ts'at'abi bi menhyø policia da xihra alcaide ngue di thøhyø ofádi. ³⁶ Rá alcaide p'uya bi 'yembrá Pablo:

—Bá pɛnngá rá hya yø ts'at'abi ngue ga thøc'auí. Janangue 'yo te guí mbɛmbj ya, ni mɛhma —bi 'yembj.

³⁷ Mì dahra Pablo, bi 'yɛmbyø policia:

—A nugá'be dyø romanogá'be. 'Nɛ nnu yø ja'i p'u bi mɛgba'be, ni xinga 'bet'o hæcra güenda ja dí ncote. 'Nɛ da 'yɛnã go nt'aguitho di thøga'be ya. Nu'á, hín'na'a. Guí xihmi ya da ɛsɛ da gæga'be ua ja rá fádi.

³⁸ Yø policia p'uya, bi mengui bá xihyø ts'at'abi te mmanyø ofádi. Yø ts'at'abi p'uya, bi nsu 'mø mi badí ngue yø romano ya yø ofádi. ³⁹ Mì zøp'u ja rá fádi yø ts'at'abi p'uya, bi 'yápa mpunnbate. Bá jæjp'uya, bi xifi ngue da bømp'u ja rá hnini. ⁴⁰ Nu'mø mi bømp'u ja rá fádi na rá Pablo 'nɛhra Silas, i map'u ja rá ngu rá Lidia. Ja bi nyáhu p'u mi'da yø 'yɛc'ɛi p'uya. Hõntho bi zajpa yø mmæi yø ja'i, bi ma p'uya.

17

Bi ts'u p'u Tesalónica ra Pablo.

¹ Mí ma ra Pablo 'nehra Silas, i mpa p'u ja ra hnini Anfípolis, i nthop'u ja ra hnini Apolonia. Bi zomp'u ja ra hnini Tesalónica p'uya. Mí jap'u ra nija di mpeti yø judío. ² Nuna ra Pablo bi yarb'u ja ra nija, ya gá ngu'a orb'u ja yø hnini xi thogui. Nhyu sábadu bi membi bi nyah'u yø judío p'u ja ra nija. ³ Di opan'yu yø ja'i hanja'a te mmamp'u ja ra Maca Libro, ngue ra Cristo jatho ngue da zã ra n'u, da tho, da t'ãgui. M'mefa p'uya, di bennate p'u da nt'ãgui. Bi 'yembuya: —A nuna ra Jesús dí xi'ah'u ya, guehna ra Cristo bá ex Oja ngue di ndast'abi na.

⁴ Ngue nguna xifi, bi 'yec'ei da yø judío. Bi guarbu ha ya ra Pablo 'nehra Silas. Xquet'a bi 'yec'ei xangu yø ja'i hingyø judío ya mi thanne Oja. 'Ne xangu yø xisu nuya hnu mansu p'u ja ra hnini bi 'yec'ei ra hya. ⁵ Bi nseyu ya yø judío himbi 'yec'ei ra hya p'uya. Bi zonhyø ja'i ngue yø ts'oc'ei mi 'yop'u ja ra caye, bá yuns'yø ja'i p'u ja ra hnini p'uya. Bi mãspa rá ngu ra Jasón ngue honna Pablo 'nehra Silas. Bi ne xta nzits'i ngue xti dáp'u 'bhyø ja'i. ⁶ Pe ngue himbá timp'u'u p'uya, bá jucra Jasón 'ne'u mi'da yø 'yec'ei. Bá si ngue bi dáp'u ja ra ts'ut'abi. I mahyø ja'i p'uya, i ena:

—Nu'u yø n'yohu dí mmangãhe ya, ndap'u bi zã di ts'onoyø ja'i. A nuyá, xquet'a 'youa ja ma hninihu ya. ⁷ Go di säyabi p'u ja rá ngu na ra Jasón. Gãtho ya p'uya, hingui 'ec'ei'a ra ley ga 'yo ra dast'abi Roma. Porque embi ngue 'bu hman'na ra dast'abi ni hu ngue ra Jesús.

⁸ Mí 'yøhyø ja'i na ra hya na p'uya, co 'nehyo ts'ut'abi, di maxni yø ja'i p'uya ngue ncue. ⁹ Nuna ra Jasón co 'ne'u mi'da yø mmi'yec'eiui, bi gutra mnyu ngue bi ma mathøgue.

Ya 'bup'u ja ra hnini Berea na ra Pablo 'nehra Silas.

¹⁰ Mí nxui p'uya, nu'u yø 'yec'ei n'na zihmantho bi japi bi bonna Pablo 'nehra Silas. I mpa p'u ja ra hnini Berea. Mí zomp'u p'uya, bi map'u ja ra nija di mpeti yø judío. ¹¹ Nuya yø judío ngue yø mmengu p'u, man'na yø ndohoja'i ya ngue yø mmengu Tesalónica. Janjuani ngue yø mmui ga 'yøhra hoga 'da'yo hya sifi. N'na pa ngu n'na pa huaxtyø hya nt'ot'i ra Maca Libro. Porque nne da badí ngue'mø majuan'a te sifi ogue hin'na. ¹² Janangue xangu yø judío bi 'yec'ei ra Jesús. Da gue'u hingyø judío, xangu bi 'yec'ei. Ngu yø n'yohu, ngu yø xisu nuya hnu mansu, gá bi 'yec'ei ra hya. ¹³ Mí mambra hya Oja p'u ja ra hnini Berea na ra Pablo. Ngu i 'yøhya yø mmengu Tesalónica, 'bexpi ma yø judío ngue bá utyø ja'i p'u ja ra hnini. ¹⁴ Nu'u yø 'yec'ei p'uya, n'na zihmantho bi 'yetra Pablo, bi map'u ja ra nenga jathe. Pe nuna ra Silas 'nehra Timoteo bi gop'u Berea'u. ¹⁵ Nu'u bi mãhä ra Pablo p'uya, bá emp'u ja ra hnini Atenas. Mambá penc'u p'uya bá hannbabi ra hya ra Silas 'nehra Timoteo ngue daní zãdi n'na zihmantho.

Ra Pablo ya 'bup'u ja ra hnini Atenas.

¹⁶ Mente ndø'mate ra Pablo p'u Atenas, bi m'mähra sibi rá mmui p'uya ngue nnu yø ja'i p'u ja ra hnini ngue gá sihyø dahmu thanne. ¹⁷ Janangue bi xihra hya yø judío p'u ja ra nija, da gue'u ya thanne Oja, gá bi xihra hya. N'na pa ngu n'na pa xihra hya yø ja'i di nthëui p'u ja ra tai. ¹⁸ 'Bu'ida yø n'yohu, ngue madi xã'a ra hya mi xãnnbate ra Epicuro. Mi'da p'uya, madi xã'a ra xãdi ngue ra estoico. Bi mudi bi nyai ra Pablo p'uya. Bi 'yeni'da p'uya:

—¿Teni 'be'a ma hya mmanna ra n'yohu 'bucua? Hin'yu p'u rá nze'gui di yahni ua —bi 'yena.

Mi'da p'uya, bi 'yεnā:

—εnā gue di 'yonnā hyā nā ngue yø 'da'yo dahmu.

Bi manna ngunā, porque rā Pablo bi xihyø ja'i hanja rā Jesús, 'nε xifi ngue bi bεnnate. ¹⁹ Bi ts'ixrā Pablo p'ujā n'nā rā xεqui ni hū ngue rā Areópago p'uya, nup'ū zai di mpeti yø ja'i ngue mā consejo. Bi t'εmbūya:

—Dī nne gā pačāhe teni 'be'a mā'da'yo xādi nā rā hyā guí mma n'yø. ²⁰ Porque hijnām'mø xtá øčāhe te guí mmanya. Dī nne guí xicje te gā mbønya yø hyā guí mma — bi 'yεnyø ja'i.

²¹ Nu'ū yø mmεngu p'ū Atenas co 'nε'ū yø 'dan'yo ja'i ya mi 'bup'ū, hin tema n'nāmā hyā di ørpa masu, hinda hønt'a te mā'da'yo nne dā sifi ogue dā 'yøde.

²² Bi m'mā inde rā Pablo p'ū ja rā junta ngue rā Areópago p'uya, bi 'yεmbyø ja'i:

—Ague gyø mmεnguhū ua ja rā hñini Atenas. Ya xtá nugā te guí øthū ua guí 'buhmū. Dī nεqui ngue εmmεi guí thannehū yø dahmu. ²³ Porque nup'ū xtá thocā, xtá nugā n'nā rā altar ngue nt'ot'i n'nā rā letrero ngue εnā: “Guehñā rā altar Oja nu'a hinguí fadi te'o naya”, i εnñā letrero. A nuyā, guehñā Oja guí thannehū naya, pε hinguí pahmū te'o nā, guehñā Oja dadi øt'ahū naya.

²⁴ Nunā Oja bi hocrā ximhāi 'nε bi hoqui gātho yø cosa i ja. Gue'a rá mmeti te gā bi ja mahεts'i'a ya, 'nεcua ja rā ximhāi. Pε hinguí 'bup'ū ja yø ngunja di hocyø ja'i nā Oja nā. ²⁵ Nunā Oja, hñinte honnā ngue dā 'yεnyø ja'i te di unni. Porque go badi 'dacjū rā te'a, 'nεhma hyā dī jaxhū, 'nε gātho mi'da yø cosa go badi un'a.

²⁶ Nunā Oja, bi 'yøt'e ngue n'nā 'yutho p'ū bá fadi ngue bi nxandyø ja'i 'bui gā rá ngunī nximhāi. Bi zānnbabi rā pa di m'mui. 'Nε bi zānnbabi rā xεqui hapū di m'mui. ²⁷ I 'yøt'Oja'a, n'nāmhma ngue gātho yø ja'i dā hyon'Oja, 'nε dā badi te'o. Majuanī ngue nuyā, hinga yap'ū 'bū Oja ngue gātho gahū. ²⁸ Porque connāngue Oja dī 'buhmū, 'nε dadi 'yamhmū, 'nε ja mā tehū. Tengutho rā hyā bi man'i'da ni 'yot'a sūcūahū, bi mā ngue yø basigahū Oja. ²⁹ Pε xi'mø ngue yø basigahū Oja, hinguí sā gā εmhmmū ngue nunā Oja, gdā hyejpahū yø dahmu ngue yø oro, ogue yø dahmu ngue yø t'axi, ogue yø dahmu ngue yø do. Porque nuyā yø dahmu ya, rá n'yomfεnise rā ja'i guí hoqui. ³⁰ Nu'mø yø pa xā thogui, nunā Oja mi serpabi yø ja'i thanne yø dahmu, porque him manī bahyø ja'i hanja. Pε nu'ra pa dī 'buhmū ya, nunā Oja hønñbū bi zā di 'bepi gātho yø ja'i ngue dā hyep'ū yø dahmu thanne. ³¹ Porque Oja, ya xpā nzānñā n'nā rā pa ngue dā hyaspi xandønho rā güenda gātho yø ja'i 'bū'a nximhāi. Nunā dā hyaxrā güenda p'uya, guehñā n'nā rā n'yohū ya xpā huanhñi. Nunā Oja, i nnepe ngue gātho yø ja'i dā badi te'o nā ya xpā huanhñi. Janāngue bi japi bi bεnnate p'ū ha bi t'ägui.

³² Nu'mø mi 'yøhyø ja'i ngue εmbi bi bεnnate p'ū ha bi t'ägui, i thenthø 'da. Mi'da p'uya bi 'yεmbi:

—'Bet'o man'nā rā pa ya, mahøngui xicje nā rā hyā nā — bi 'yεmbi.

³³ Bi map'ū ha sāya rā Pablo p'uya. ³⁴ Pε nuyā 'da yø ja'i bi nu manho rā hyā mmanñā Pablo, 'nε bi 'yεc'εi. N'youi p'ū rā Dionisio, guehñā n'nā yø ts'at'abi p'ū ja rā Areópago. Xquet'a n'youi p'ū n'nā rā xisu bi 'yεc'εi rā hyā, ni hū ngue rā Dámaris. 'Nε n'youi p'ū mi'da yø ja'i.

18

Rā Pablo ya 'bup'ū ja rā hñini Corinto.

1 M'mefa p'uya, nuna ra Pablo bi nexpu ja ra hnini Atenas, bi zomp'u ja ra hnini Corinto. 2 Nuna ra hnini na p'uya, bi dimp'u n'na ra judio ni nu ngue ra Aquila, ra mmengu Ponto. Nuna ra Aquila n'youi na ra Priscila ra xisu, hinna ya'atho yø pa xi zop'u Corinto. Bá ep'u ja ra hai Italia, ngue nuna ra dast'abi Claudio bi manda ngue ga bi thon'athi yø judio mi 'bap'u ja ra hnini Roma. Bi ma ra Pablo ngue bá nyai. 3 Nuna ra Pablo mi pa'a ra 'befi mi pehna ra Aquila. 'Dap'u bi m'mahmi p'uya ngue bi mpefi, di hocyø ngun'ulu. 4 Nu'mø ra pa säya yø ja'i p'uya, nhyato nhyato pa ra Pablo p'u ja ra nija di mpeti yø judio, ngue nne di 'bät'yø judio 'ne' hingingø judio, ngue da 'yec'ei ra Jesucristo.

5 Mi zohra Silas 'nehra Timoteo ngue xpi 'yē'a Macedonia. Ra Pablo p'uya, hingui säya ngue mmanna hoga 'da'yo hya. Di opan'yu yø judio ngue ra Jesús, guehna ra Cristo bá ex Oja ngue di ndast'abi na. 6 Pe nuya yø judio, ya mants'o ngue sahra hya. Bi huacra pahni ra Pablo p'uya, gue'a ra hmeya'a ngue ya bi hyer'u'u yaui, bi 'yembuya:

—Gadi jasehu p'u gui mmähä ra castigo ya, ya hinni ma ma güendag'a ya. Nuyá, gdá magá p'u rá m'mahyø ja'i hingingø judio ya —bi 'yembí.

7 Mi bomp'u ja ra nija ra Pablo p'uya, i map'u ja ra ngu n'na ra n'yohu ni hu ngue ra Justo. 'Bap'u ja ra hyo nija, ya thanne Oja na ra n'yohu na. 8 Man'na ra n'yohu ni hu ngue ra Crispo p'uya, mi 'bet'o p'u ja ra nija di mpeti yø judio, 'nehna bi 'yec'ei ra Hmu Jesús gátho'u 'bap'u ja ra ngu. Xquet'a xangu mi'da yø mmengu p'u Corinto bi 'yec'ei ra Jesús. Mi zá mi 'yøhra hoga 'da'yo hya yø ja'i, bi 'yec'ei 'ne bi nxixya. 9 Bi n'ui 'mø mi nxui ra Pablo p'uya, bi nu ngue embra Hmu Jesús:

—'Yo gui su ague Pablo. Damí sigue manna hya, o gui säya. 10 Nugá go dí n'youi, hinte dá ja'i yø ja'i. Nuna ra hnini ja ua, dí pacá ngue xangu yø ja'i dá 'yec'ei'gá ua —bi 'yembí.

11 Janangue bá m'mu'a n'na jeya made p'u ja ra hnini Corinto ra Pablo p'uya, ngue bi xannbabi rá hya Oja yø ja'i. 12 Mi 'yehra pa p'uya ngue bi ndast'abi p'u ja ra hai Acaya na ra Galión. Bi mpeti yø judio p'uya ngue bi zehra Pablo. Bi zixpu ja ra ts'ut'abi. 13 Bi t'embra dast'abi p'uya:

—Nuna ra n'yohu 'bucua, di japa nts'edi yø ja'i ngue da danne Oja. Pe hinga gue'a ni 'yup'u i mma, tengutho mmanna ley ngue gdá thannehu Oja —bi 'yenyø ja'i.

14 Ya mmap'u ngue da dahra Pablo, pe nuna ra dast'abi Galión bi 'yembyø judio:

—Nu'mø ngue da n'na ra ts'oqui xtanhets'i na ra hya gui mmamhmu, dá zá ga øt'ahu ra ts'ut'abi conforme ra ley 'mø. 15 Pe nja ngue yø hyatho'u gui mmamhmu, 'ne yø thuhutho yø ja'i, 'ne ni leyschu'a gui ørpathu rá hya, damí hocse ni asuntohu. Porque hinda nne ga øt'ä ra ts'ut'abi na ra hya na.

16 Bi hyon'athi p'u bi nja ra hya p'uya. 17 Nu'u yø ja'i hingingø judio p'uya, bi bentra Sostenes nuna 'bet'o p'u ja ra nija, ngue bi ma ma'ani rá hmi rá dá ra ts'ut'abi. Pe himbi 'yørpatho masu na ra Galión te bi 'yøtyø ja'i.

Mahombi mengra Pablo, i ma Antioquia.

18 Nup'u ja ra hnini mi 'buhra Pablo, bi m'map'u ma njammí pa. M'mefa p'uya, bi 'yehyo 'yec'ei ngue bi ma, bi mähä ra Priscila 'nehra Aquila, i mpa p'u ja ra hnini Cencrea. Ja bi zandi bi 'axpu rá ya ra Pablo p'uya, ga mboni ngue ra ndanne ga 'yo. Ja bi nexpu ngue bi 'yo ra barco i mpa p'u ja ra hai Siria. 19 Mi zomp'u ja ra hnini Efeso p'uya. Ja bá cop'u ra Priscila 'nehra Aquila. Hante ngue da tho p'uya, bi map'u ja ra nija di mpeti yø judio na ra Pablo ngue bá

nyáhu. ²⁰ Nū'u yø judío p'u Efeso p'uya, i xifi ngue xtábá m'map'u njammj pa. Pɛ rā Pablo hĩmbi ne. ²¹ Ɛm'mø mambá ɛdi:

—I ja ngue gā sōngā Jerusalén. Ja ganĩ ságá p'u rā ngo bá ɛp'u. Pɛ nū'mø da ne Oja, gā ma pengā mahøn'a ngue gā nnu'áhu —bi 'yɛmbi.

Bi 'yo rā barco p'uya, bi ma. ²² Nū'mø mĩ zōnna Pablo p'u Cesarea p'uya, bi thoguĩ, i ma Jerusalén. Mĩ juadi bi zengua yø 'yɛc'ɛi 'bap'u, bi tho p'uya, i mpa Antioquía. ²³ Mĩ zømp'u p'uya, bi m'map'u njammj pa. Mambá ɛhɛ, bá thop'u ja yø hnĩnĩ ja'a rā hāi Galacia, 'nɛp'u ja rā hāi Frigia bá thoguĩ ngue di hatra ts'edi gātho yø 'yɛc'ɛi.

Rā Apolos bi manna hya p'u Efeso.

²⁴ Nū'u yø pa'u p'uya, bi zøp'u ja rā hnĩnĩ Efeso n'na rā judío nĩ hu ngue rā Apolos, rā mmɛngu Alejandria. I mma xandønho rā hya, 'nɛ pađi xandønho'a te nt'ot'i p'u ja rā Maça Libro. ²⁵ Ya xi xādi xanho hanja'a te bi 'yøtra Hmu Jesús. I hā rā ts'edi ngue mmanā hya, 'nɛ xānbate xanho hanjana rā Jesús, mađague'a ngue hōnt'a rā nxixya bi nxānbate rā Xuua mĩ pađi hanja. ²⁶ Nūna rā Apolos bi hya rā ts'edi bi manna hya p'u ja rā nija di mpeti yø judío. Pɛ nū'mø mĩ 'yøhra Priscila 'nɛhra Aquila te i mma, bi zica n'nannĩ rā Apolos. Bi opan'yu xandønho hanja nā rā 'da'yo hya Oja. ²⁷ Bi ne bi thohna rā Apolos i map'u ja rā hāi Acaya. Yø 'yɛc'ɛi p'uya, bi māxmahyā. Bi 'yørpā n'na rā sɛcua bi gats'i ngue dañi dāpyø 'yɛc'ɛi rā m'map'u Acaya, n'namhma ngue di unni xanho rā ts'aya. Nū'mø mĩ zømp'u Acaya p'uya, bi 'yørpā rā nho ya yø 'yɛc'ɛi ya xi 'yɛc'ɛi rā hya connā mate Oja. ²⁸ Porque yø hmi yø dā yø ja'i p'u, bi hya rā ts'edi bi dāipi te mmanyø judío. I uti te nt'ot'i p'u ja rā Maça Libro, ngue rā Jesús guehna rā Cristo bá ɛx Oja ngue di ndast'abi nā.

19

Ya 'bap'u ja rā hnĩnĩ Efeso rā Pablo.

¹ Rā Apolos ya 'bap'u ja rā hnĩnĩ Corinto. Nūna rā Pablo p'uya, bi 'damp'u ja yø xanthø ngue bi zøn'a Efeso. Ja i dīmp'u 'da yø 'yɛc'ɛi p'uya. ² Rā Pablo bi 'yānyø 'yɛc'ɛi, bi 'yɛmbi:

—Xi'mø gmĩ 'yɛc'ɛihā rā hya ya, ɷua 'bexquĩ n'yohu rā Espiritu Santo, uague hĩn'na?

Mĩ dahyø ja'i p'uya, bi 'yɛmbi:

—Hĩn'na. Hĩnjam'mø xtá øcāhe ngue di 'bu'a rā Espiritu Santo.

³ Nūna rā Pablo p'uya, bi 'yɛmbyø ja'i:

—ɷTema nxixya bi nja'áhu p'uya?

Bi 'yɛm'mø mĩ dahyø ja'i p'uya:

—Gue'a rā nxixya bi manna Xuua.

⁴ Bi 'yɛnna Pablo p'uya:

—Nūna rā Xuua bi xixyabi yø ja'i nā, gue'a rā hmɛya'a ngue dā fađi ngue ya bi hyɛp'u rā nts'o yø ja'i. Pɛ xquet'a bi xifi ngue jatho dā 'yɛc'ɛi'a n'na nc'ɛi dā ɛp'u m'mefa ngue rā Xuua. Nūna bi ma, guehna rā Jesucristo nā.

⁵ Mĩ 'yøhyø ja'i nā rā hya nā p'uya, mahømbi nxixya para ngue dā fađi ngue ya ɛc'ɛi rā Hmu Jesús. ⁶ Rā Pablo p'uya, bi japrā 'ye p'u ja yø ya yø ja'i. Yø ja'i p'uya di hatra ts'edi rā Espiritu Santo. N'nan'yo yø hya gā ya p'uya, øt'a Oja p'uya ngue sā dā manyø ja'i'a rā hya nnepe dā ma. ⁷ 'De'mā yonc'ɛi'u yø n'yohu bi nxixya.

⁸ Nhyushna bi membabi rā Pablo ngue pap'u ja rā nija di mpeti yø judío. Bi hya rā ts'edi ngue ja bi mmamp'u rā hya. I nne di 'bātø ja'i, porque xihyø ja'i

ha di njap'u di zo rá 'ye Oja. ⁹ Pɛ hinguí nne da 'yɛc'ɛi 'da yò ja'i, nu te ja, ya ja. Sinoque bi nya man'utho p'u ha 'bahyò ja'i, ngue sahra hoga 'da'yo hya. Bi zop'ra rá Pablo'u p'uya. Nu'u yò 'yɛc'ɛi, bi zixra Pablo p'u ja n'na rá escuela 'b'u'a n'na ra xännbate ni hu ngue ra Tiranno. N'na pa ngu n'na pa ja bi mmamp'u ra hya p'uya. ¹⁰ Ngut'a i tho'a nyo jeya p'uya. Janangue gátho'u yò ja'i rá m'mamp'u ja rá hái Asia, ngu yò judío, ngu'u hingyò judío, gá bi 'yòde hanja ná rá hya rá Hmu Jesús. ¹¹ Nuna Oja, xangu yò milagro bi japi bi 'yøtra Pablo. ¹² Madra bayutho, ogue tema ulu di ngut'i, i jaspabi yò dárquehi ngue da dädi. 'Bextá zä rá n'u di ja p'uya. Yò ts'onthi p'uya, i hɛp'u yò ja'i n'youi.

¹³ Mi 'yop'u 'da yò judío ngue yò mpønthi p'uya. Bi zápi bi marpabi rá thuhu rá Jesús, ngue di japi da hyɛp'u yò ts'onthi n'youi rá ja'i. Bi 'yɛna:

—Dadi 'bɛp'a'i ya grá ts'onthi ngue gui hyɛp'u rá ja'i. Dí xi'i ngue gui hyɛp'u conná ts'edi rá Jesús nuna mmanna Pablo —bi 'yɛna.

¹⁴ Nuna n'na rá judío ngue rá hmu mmäcja, ni hu ngue rá Esceva, mi si yoto yò ts'ant'u ngue gá yò mpønthi. Nguna bi man'u p'uya. ¹⁵ Nu'mø mi dahra ts'onthi, bi 'yɛmbi:

—Dí pacá te'o ná rá Jesús guí mmanya. 'Nɛ dí pacá te'o ná rá Pablo. Pe nu'ahu, hĩndi pacá te'o'ahu —bi 'yɛmbi.

¹⁶ Bi bentyò mpønthi ná rá n'yohu mi n'youi rá ts'onthi p'uya, bi ne'ahäi. Bi dapi gátho. Janangue bi 'dap'u ja rá ngu'u yò mpønthi p'uya, ngue bi zɛt'i 'nɛ bi nxennba yò ulu. ¹⁷ Gátho'u yò mmɛngu Efeso p'uya, ngu yò judío, ngu'u hingyò judío, gá bi nsu 'mø mi 'yø'a te bi nja. Gá ɛspabi yò ja'i ná rá Hmu Jesús.

¹⁸ Nuya yò ja'i bi guarbu ha bi nja rá hya, xangu bi 'yɛc'ɛi rá hya. I mmanyò ja'i ngue xants'o te xi n'yo m'met'o. ¹⁹ Nuya yò ja'i ya man'i n'yo'a ngue rá m'fadi, xangu to bá cahyò libro m'fadi p'uya, ngue yò hmi yò dá yò ja'i p'u bi 'yudi. Bi t'øtra güenda hangu di muui yò libro p'uya, bi bøxra güenda comma yote ma 'det'a mahuahí rá t'axi di nthɛui. ²⁰ Nu'mø bi hma hanja ná rá Hmu Jesús, i u Oja ngue ja rá ts'edi, porque hát'i di 'bätüyò ja'i ngue ɛc'ɛi.

²¹ M'mefa p'uya, bi zo rá mmui rá Pablo ngue di ma Jerusalén. Pɛ 'bet'o daní n'yop'u ja rá hái Macedonia, 'nɛp'u ja rá hái Acaya. Bi 'yɛna:

—Nu'mø dá juadi dá n'yogá p'uya, jatho gá thogui ganí mpagá Roma —bi 'yɛna.

²² Nuna rá Pablo, bi menhni yoho yò mäxte ngue di ma Macedonia. Guehna rá Timoteo 'nɛhra Erasto. Pɛ rá Pablo bi gose njammí pa p'u ja rá hái Asia.

Bá ts'uhra Pablo p'u Efeso.

²³ Nu'u yò pa'u p'uya, bi nja n'na rá daswi conná nguehrá hya rá Jesucristo.

²⁴ Go bi 'yuhra sibi ná rá Demetrio mi øtyò nt'ɛmbi ngue rá t'axi, mi øt'e tengutho ja rá nija p'u 'buhra dahmu Diana. Porque xangu rá mɛnyu mi jutyò mɛfi. ²⁵ Nuna rá Demetrio bi peti gátho'u 'da'igu rá 'bɛfi pɛhmi, bi 'yɛmbi:

—Ague n'yø'ahu, guí pahmu ngue nuna rá 'bɛfi jajɛ ya, ja dí tímhmɛ p'u ná rá nho nná 'bahmu. ²⁶ Ya guí nnuhu te øtra Pablo 'yop'u, i xihyò ja'i ngue nu'u yò dahmu di hocra ja'i, hinga gue'u Oja'u. 'Nɛ dí øhmɛ p'uya ngue hinga høndua Efeso njap'u, sinoque ya mmɛ gátho ra hái Asia, ya hinguí ɛc'ɛi yò dahmu yò ja'i co nu'a rá hya mmanna Pablo. ²⁷ Ya nts'utho'a te ja p'uya, porque di m'mehra 'bɛfi dí pɛhmu. Nu'a rá nija rá maca dahmu Diana p'uya, xquet'a ya hinni mantho dá zupyò ja'i. Dí m'me'a gá 'yɛspabi rá dahmu yò ja'i p'uya, conque guehna rá dahmu Diana thanne gátho yò mmɛngu Asia, 'nɛ thanne gátho yò ja'i 'b'u'a nximhäi.

²⁸ Bi ndɛcucɛ yò ja'i 'mø mi 'yøhna rá hya ná p'uya. I mahyò ja'i p'uya, bi 'yɛna: —Maguesɛ ná rá dahmu Diana thanne yò mmɛngu Efeso —bi 'yɛna.

²⁹ Bi mudi bi yans'yø ja'i p'u ja ra hnini p'uya. Bi bentra Gayo, 'nehra Aristarco, guehya yø n'yohu ngue yø mmengu Macedonia mambá n'youi ra Pablo. Bi zixpu ja ra estadio di mpeti gátho ra hnini 'mø øt'a junta p'uya. ³⁰ Bi ne ra Pablo ngue xta mmap'u ha 'buhyø ja'i, pe himbi japyø 'yεc'ei bi ma. ³¹ Xquet'a madj pahmi ra Pablo 'da'u yø ts'ut'abi di manda p'u ja ra hai Asia, guehya bi mennba ra hya ra Pablo ngue hinda zá dá zømp'u ha di mpeti yø ja'i ya. ³² Nup'u bi mpeti yø ja'i, n'nan'yo mman'i'da, n'nan'yo bi mmamm'i'da. Xøgue 'dagui nuanstho yø ja'i p'u ha mafi, xandøngu yø ja'i hingui padj hanja ngue bi mpeti yø ja'i. ³³ Nuná n'na ra judío ni hu ngue ra Alejandro, bi bøn'i'da yø mmijudioui ngue bi xifi hanja ra hya. Mi badi hanja ra hya p'uya, bi 'yøtra senya conná 'ye ngue nne di hejpabi yø ja'i. Bi ne xti nyap'u 'buhyø ja'i ngue di çatra sui p'u 'buhyø mmijudioui. ³⁴ Pe nu 'mø mi buhyø ja'i p'uya, ngue xquet'a ra judío na nne di nya, bi mahra mafi gátho yø ja'i p'uya. Comma nyo ora bi mmafi, i ena:

—Maguesε na ra dahmu Diana thanne yø mmengu Efeso.

³⁵ A nuna go n'na ra secretario p'u ja ra hnini p'uya, go bi zá bi hejpi te mmanyø ja'i na, bi 'yεmbi:

—Ague gyø mmenguha ua ja ra hnini Efeso. Gátho yø ja'i ndap'u bi zá, ga padj ngue nuua ja ra hnini Efeso i høxyø xi yø ja'i ngue dá mahra nija hapu 'buhra dahmu Diana nuna maguesε bi 'yε mahets'i. ³⁶ Nuná ra hya di xi'ahu ya, ga gui pahmu ngue majuani na. Janangue nuyá, dami nsayahu. Dami n'yomfēni te gui nne gui 'yøthu. ³⁷ ¿Hanja ngue sä gni sihu ua ya yø n'yohu 'bæua? 'Ne hingui xocra nija, ni xinga gue'a ni dahmuha di nnømman'u. ³⁸ A nu'mø 'bai to di nsuhmi na ra Demetrio, dá gue'u yø mēfi n'youi, uangui gue'a ga 'buhyø ts'ut'abi'a ngue di nyapi n'na ngu n'na. ³⁹ Nu'mø ja te man'na ma hya gui nnehu, gui mmamhmu 'mø bi nja ra junta, ja di nhop'u. ⁴⁰ Asta guehya di 'bu mman'uhu 'mø dá fadi te xa nja ya. Dá t'εmbi ngue dyø nequisihu. Nu'mø dá t'annghu hanja'a ra njunt'i xanja ya, hin'y'u p'u te ga mmamhmu.

⁴¹ Høntho bi juadi bi man'a ra hya'a p'uya, bi n'yεte yø ja'i ngue bi ma.

20

Ra Pablo bi map'u ja ra hai Macedonia 'nep'u ja ra hai Grecia.

¹ Nu'mø mi thohra sui, bi zonyø 'yεc'ei na ra Pablo ngue di hatra ts'edi. Bi n'yεte p'uya, bi ma i map'u ja ra hai Macedonia. ² Bi zengua gátho yø 'yεc'ei rá m'map'u ja yø xequi rá njap'u. Di hatra ts'edi yø ja'i na ra hya i mma. M'mefa p'uya, bi zømp'u ja ra hai Grecia. ³ Ja bá m'map'u nhyushna. Ya ja ngue xta 'yo ra barco ngue xti ma Siria p'uya. Pe bi ba p'uya ngue sänyø judío ngue dá hyo. Janangue bi zännbaya ngue bi n'yoguatho, mahøn'i map'u ja ra hai Macedonia. ⁴ Nuya yø n'yohu ra Pablo 'dap'u 'youi guehna: ra Sópater ngue ra mmengu Berea, 'ne'u yø mmengu Tesalónica ra Aristarco 'nehra Segundo, 'nehra Gayo nuna ra mmengu Derbe, 'nehra Timoteo, 'nehyø mmengu Asia, ra Tiquico 'nehra Tróximo. ⁵ Bi m'met'o ya ngue i ndø'mate p'u ja ra hnini Troas. ⁶ Nugáhe ja dá macáhe 'mø mi tho ra ngo ts'i ra thuhmε hingui n'youi ra íxi. Dá nexáhe p'u Filipos, danj nthegáhe p'u ja ra hnini Troas. Ja dá m'macáhe p'u nyoto ma pa p'uya.

Ra Pablo ya 'bap'u ja ra hnini Troas.

⁷ Nu'a ndomingo p'uya, bi mpeti yø 'yεc'ei ngue di nxennba ra thuhmε dá zi, tengutho ra hya bi zohra Jesús. Nuna ra Pablo p'uya, bi xännbabi ra hya yø ja'i. Pe comma ya ja ngue dá ma 'mø mi hyats'i, bi ganna hya bi ma, asta

gue'mø mi zo made ra xui. ⁸ Xi mpeti yø ja'i p'u ja ra cuarto bí ja maya, nup'u bí ja xangu yø lámpara di yot'i. ⁹ Mi huxpu ja ra ventana n'na ra ts'ant'u ni hu ngue ra Eutico. Comma ra Pablo p'uya bi gunna hya bi ma, bi do'mra t'aha na ra ts'ant'u p'uya, rá hyu ra piso p'u bá tágui. Ya xi du 'mø mambá thats'i. ¹⁰ Bi gahra Pablo p'uya, ngue bá hats'i. Bi 'yembyø ja'i p'uya:

—Yo sá guí sũh, i te na ra ts'ant'u —bi 'yena.

¹¹ Mahømbi nexmaya ra Pablo. Ja bi xenna thuhme da ts'i p'uya, tengutho ra hya bi zohra Jesús. Mi tho'a p'uya, bi sigue bi nya asta gue'mø mi hyats'i. Ja bi ma p'uya. ¹² A nuna ra ts'ant'u xi dágui, bi ts'ixrá ngu na, pe ya ja manho. Gä bi hyu yø mmui yø ja'i.

Ra Pablo ba nexa Troas, i mpa p'u ja ra hñini Mileto.

¹³ Bi ne bi n'yoguatho ra Pablo asta ra hñini Asón. Ja daní nthegáhe p'u p'uya ngue dá ohe ra barco. ¹⁴ Ma nthegáhe ra Pablo p'u ja ra hñini Asón, ya 'da dá máhme p'uya, dá ohe ra barco daní mpáhme p'u ja ra hñini Mitilene. ¹⁵ Dá pøngáhe p'u'a rá yo pa p'uya. Daní nthogáhe p'u ja rá nnengui ra hai Quío. Rá hyu pa p'uya, dá søngáhe p'u ja ra hai Samos. Daní nsäyáhe p'u ja ra hñini Trogilio. Rá gu pa p'uya, dá søngáhe p'u ja ra hñini Mileto. ¹⁶ Nuna ra Pablo, ya xi zänni ngue da thorp'u ja ra hñini Efeso. Hĩmbi ne di nsäya p'u ja ra hai Asia. Bi xøni bi zøn'a Jerusalén, xamhmatho da zwdi ngue daní záp'u ra ngo ngue ra Pentecostés.

Bi nyauí ra Pablo'u yø 'yεc'εi 'bet'o p'u ja ra hñini Efeso.

¹⁷ Nup'u ja ra hñini Mileto, bi mennbatho ra hya ra Pablo'u yø 'yεc'εi 'bet'o p'u di mpeti yø 'yεc'εi'a ra hñini Efeso, ngue bá εhe bi nyauí. ¹⁸ Nu'mø mi zø'u bá ts'i p'uya, ra Pablo bi 'yembi:

—Ya guí pahmu te dá n'yogá 'mø rá mudi yø pa ma søcä ua Asia ja ni häihũ.

¹⁹ Hingra n'yets'i dá n'yogá p'u guí 'bahmu mente ra pa dá ørpá rá 'befi ra Hmu Jesús. Dá ungä ma mmui conná nguehyø ja'i nu'u hingui nne dá 'yøhra hya. 'Nε xangu ra n'u dá sägä ngue nne xtä hyogä yø judío. ²⁰ Nu'mø ma xi'ahũ ra hya, dá xi'ahũ'a te gäma hya ja ngue dá 'yøt'ahũ ra nho. Dá xän'nahũ ra hya p'u gadí mpetihũ, 'nep'u ja ni nguũ dá xän'nahũ ra hya. ²¹ Ngu'u yø judío, ngu'u hingyø judío, dá xicä ngue dá hyep'u ra nts'o ga 'yo, da den'na Oja, 'ne dá 'yεc'εi na ma Hmuũ Jesucristo. ²² A nuyá, di 'bejpagä ra Espiritu Santo ngue ganí mpagä Jerusalén. Pe hĩndí padí te ganí nthocä p'u. ²³ Hønda n'na ra hya dí padí, ngue nup'u ja yø hñini xtä thogui, ra Espiritu Santo xiqui ngue nup'u Jerusalén, ya nthø'miguí ngue da joqui, 'ne da ma ma'ñiguí. ²⁴ Pe hĩnga gue'a di du ma mmaigä'a. Asta dí engä ma te squerángue ga jua'a te nnä 'yo con n'na ra pähä. Dí nne ga juahna ra 'befi bi färcä ma Hmu Jesús. 'I nne ra Jesús ngue ga xicä yø ja'i na ra hoga 'da'yo hya bá n'youi rá mate Oja.

²⁵ Nu to gä guí 'bahmu ua ya, ya gä xtä xifi ha di njarp'u di zo rá 'ye Oja, dädi seguragä ngue ya hĩnni mantho da nũrcagui ma hmi yø ja'i. ²⁶ Ra ora ja p'uya, dí nne ga xi'ahũ ngue ya hĩnni ma ma xigä te'o da ma ra castigo. ²⁷ Porque nu'a te gäma hya xpä nzän'Oja ngue di nja, ya gä xtä xi'ahũ, hĩn temä hya di 'bedi. ²⁸ Damí hyoní ha gdí n'yo manho n'na ngu n'na'ahũ ya. Xquet'a damí fähmu yø 'yεc'εi. Guehna ra Espiritu Santo εxahũ ngue guí fähmu ya yø ja'i εc'εi Oja. Guehya yø ja'i bi pøhra Jesús conná macä ji bi mãmp'u ja ra pont'i. ²⁹ Dí padí ngue nu'mø dá magä ua, dá ep'u mi'da yø mamhya da ne da 'uenyø 'yεc'εi. Tengutho yø zate 'mø sa yø de'yo, di njarbũ. ³⁰ Guesε ni amigohũ da bøni ngue di nxännbate ra fehni, go da gũrpabi yø 'yεc'εi'u p'uya. ³¹ Damí mfähmu 'yo

di hä'ahü ya n'nan'yo rä hyä dä xän'nahü. Gui 'yøthü tengutho dá øt'a mēnte nhyü jeyä, rä pa rä xui dá xän'nahü rä hyä, hīndä nsäya. Astä mä guidä nnä xi'ahü rä hyä n'na ngu n'na'ahü.

³² A nuya mä zi cu'ahü, hønt'Oja dä mä'ahü ya. Damī fähmü xanho nä rä hyä ngue rä mate Oja. Nuná, i ja rá ts'edi nä ngue man'na gdí tímhmü rä hyä. Oja di japi te'o gä o rá 'yē. ³³ Hīnjonnī ja'ī dá nepä rä mēnyu ogue rá ulu. ³⁴ Guī pahmü xanho ngue nu'a te di honi co 'nēhya mī'da dī n'yohe, dá mpehme n'namhmä ga tīni te di homhme. ³⁵ Guī njathü p'üya, porque jatho ngue di mpe'a n'na, n'namhmä dä zä dä mäts'i to hīn'yü te dä hyoni. Damī bēmhümü'a rä hyä bi mam'mø mī 'yēnna Hmü Jesús: “Man'na xanho ngue di un'a n'na, hīndä gue'a ngue dä ma mat'unni”.

³⁶ Høntho bi juadi bi manna Pablo nä rä hyä nä, bi ndantyøhmü gätho yø ja'ī mī n'yohe ngue bi mat'Oja. ³⁷ Astä zoni gätho yø ja'ī ha guī nhyahmī rä Pablo ngue ēdī. ³⁸ Porque emmēi tü yø mmūi yø ja'ī nä rä hyä xi manna Pablo ngue ya hīnni mantho dä nūrpa rá hmī. Bi mähä p'ü ja rä barco p'üya, ja bi n'yēp'ü.

21

Rä Pablo i ma Jerusalén.

¹ Nu'mø dambä n'yētegähe p'ü ha 'bühmä zi cühü, dá ogähe rä barco ngue dá mäcähe njuantho p'ü ja rä häi Cos. Rá yo pa p'üya, danī nthocähe p'ü ja rä häi Rodas. Mä thocähe p'ü p'üya, danī mpäcähe p'ü ja rä hīnīni Pátara. ² Nup'ü Pátara, ja dá tīngähe p'ü man'na rä barco ngue i mpa p'ü ja rä häi Fenicia. Dä ogähe'a p'üya, dá mähme. ³ Nu'mø mä thocähe p'üya, danī nugähe rä häi Chipre nuna ja mbo rä jathe. Ngahä i go 'mø mä thocähe nä rä häi nä, danī nthocähe p'ü ja rä häi Siria. Nu'a rä barco p'üya, i ja ngue danī zohrá 'bēni p'ü ja rä nenthe ngue rä hīnīni Tiro. Janangue ja danī mpähme p'ü. ⁴ Dä nthegähe p'ü 'bühyø 'yēc'ēi p'üya. Ja dá m'mücähe p'ü nyoto mä pa. Pē rä Espiritu Santo bi 'yutyø 'yēc'ēi'a te ja ngue dä thohra Pablo. Janangue hīndi japyø 'yēc'ēi ngue xtī ma Jerusalén. ⁵ Pē mī gua'a nyoto mä pa p'üya, siempre dá mähme. Gätho yø 'yēc'ēi conyø xisu 'nēhyø basī 'da dá mähme astä nenīhni. Dä ndantyøhmü gähe p'ü ja rä nnengui rä jathe p'üya, ngue dá mat'Ojahe. ⁶ Nu'mø mä n'yēhme p'üya, dá cäthe rä barco. Bi mengyø ngu yø 'yēc'ēi p'üya.

⁷ Dambä nēxähe p'ü Tiro, dá sōngähe p'ü ja rä hīnīni Tolemaida. Ja bi zep'ü'a nnä ogähe rä barco p'üya. Mä sōmhme p'ü ja rä hīnīni, dá zēnguahe ya mä zi cühü. Ja dá m'mücähe p'ü n'na pa p'üya. ⁸ Mī hyaxpüya, dá thoguī ngue dá mähme p'ü ja rä hīnīni Cesarea, dī n'yohe rä Pablo co 'nēhya mī'da man'yohe. Dä mäcähe p'ü ja rä ngu rä Lipe mađi 'yonna hoga 'da'yo hyä p'üya. Guehna n'na n'ēi'ü yoto nja'ī xi thanhna m'met'o ngue di mfäxui yø representante rä Cristo. Ja dá n'oxähe p'ü ja rä ngu nä p'üya. ⁹ Nuna rä Lipe, mī si goho yø t'ixu ngue hīm mađi nthätī. Nuya yø hmüte p'üya, nu'a rä hyä di bēnnbabi Oja dä mä, gue'a mman'a. ¹⁰ Ya nmī 'bücähe p'ü njammī pa p'üya, bi zø'a n'na rá pōngahya Oja ni hü ngue rä Agabo, xpī 'yē'a Judea. ¹¹ A nuna p'üya, ni 'yēhē dä nūje. Bi gajpa rá ngut'i rä Pablo p'üya, bi dutyø gua 'nēhyø 'yē. Bi 'yēmp'üya:

—Ngunä rä hyä mmanä Espiritu Santo ya, nuna rä n'yohe rá mmēti rä ngut'i ja ua ya, di jaua yø judío p'ü Jerusalén ngue dä dut'ī. 'Nē dī ndäpyø ja'ī hīngyø judío —bi 'yēmbi.

¹² Nu'mø mä øcähe nä rä hyä nä p'üya, hangu dá xicähe rä Pablo, dä gue'a yø mmēngu p'ü, xifi ngue hīndi ma Jerusalén. ¹³ Bi 'yēnna Pablo p'üya:

—¿Teni 'be'a guí øt'e ngue sã guí zomhmũ? Gadi unngahũ mã mmũigã. Nugã dí 'bui hõnt'a go te ts'ũ gã thogui, hinga hõnt'a di tharcagui, sinoque xquet'a dã zã gã tugã p'ũ Jerusalén connã nguehũa Hmũ Jesús —bi 'yena.

14 Ya hinda taphe ngue hinxti map'ũ, dã hecãhe p'ũ p'ũya, di emphe:
—A nuyã, di nja'a te rá pãhã Oja ya 'mø.

15 M'mefa p'ũya, 'necje dá nsãhe ngue dã mãhme p'ũ Jerusalén. 16 Bi hyungãhe 'da yø 'yec'ei ngue yø mmengu Cesarea. Nuyã yø 'yec'ei ya p'ũya, n'youi p'ũ n'na rá mmengu Chipre ni hu ngue rá Mnasón. Ya marã nyogui 'yec'ei nã. Go bi zixcãhe rá ngu nã p'ũya ngue ja dá nsãyahe p'ũ.

Bi ma ra Pablo di zengua ra Jacobo.

17 Nu'mø mã songãhe Jerusalén, emmei di johya yø 'yec'ei ngue dá nnuhe. 18 Mi hyaxpũya, dá mãhme rá Pablo ngue di zenguahe rá Jacobo. Gã mi 'bup'ũ yø 'yec'ei 'bet'o p'ũ ha di mpeti yø 'yec'ei. 19 Mi juadi bi nzenguaui yø 'yec'ei nã rá Pablo, bi dũmi bi mã te xi 'yøt'e, manyarbũ i ma rá hyã bi mã ngue xifi hanja ngue xi mãx Oja rá Pablo p'ũ ha 'bhyø ja'i hingu yø judío. 20 Mi 'yø'a te sihyø ja'i p'ũya, bi 'yespabi Oja. Bi t'embrã Pablo p'ũya:

—A nuyã mã zi cu'i Pablo, ya guí nnu ngue yø mahuaightho yø judío ec'ei rá Jesús. Pe gãtho ya p'ũya, hinguí nne dã hyep'ũ yø costumbre n'youi p'ũ ja rá ley bi 'yotra Moisés. 21 I hũa ngue t'embi n'nan'yo rá hyã guí xãnnbabi yø judío rá m'mũ hman'na nguadi yø hãi. T'embi ngue guí xifi ngue hinda 'yørpã mãsu'ũ yø hyã bi munda rá Moisés, 'nẽ hinda 'yøtyø costumbre nnã 'yohũ. T'embi ngue guí xifi ngue hinda mepya yø ts'ant'ũ 'mø bi m'mũi. 22 ¿Ha di nja te gã øthũ co nuna rá hyã nãya? Porque di mpeti yø ja'i 'mø bi badí ngue ya gã søhø. 23 Man'na xanho guí 'yøt'a te gã xi'ãhe ya. I 'bucua dí 'bucãhe goho yø n'yohũ ja ngue dã 'yøtyø ndanne. 24 Damí sixã nija'ũ ya, guí nhoqui tengutho dã 'yøt'ũ. Jurpabi yø gasto ngue dã 'yaxyø ya. Nu'mø gã 'yøt'a p'ũya, gãtho yø ja'i dã dinyø mmũ ngue himma juani'a te si'i. Sinoque xquet'a 'nẽ'i guí ec'ei 'nẽ guí hats'i xanho te mmamp'ũ ja rá ley. 25 Pe nuyã yø ja'i hingu yø judío ngue ya ec'ei rá Jesús, ya xtã orpahe rá sacua te dá sãmmãhe ya. Ya xtã xihme ngue hinte dã ma nts'upi ya yø hyã ya. Sinoque hõntho ngue hinda za rá ngø 'bøspabi yø dahmu, 'nẽ hinda zi rá ji. 'Nẽ hinda zapra ngø yø zu'ẽ hinguí pømnã ji 'mø bi dũ. 'Nẽ hinda n'yots'om'mãi.

Ya bi mbentra Pablo.

26 Mi hyaxpũya, bi me rá Pablo'ũ goho yø n'yohũ ngue 'da di nhøjtho. Bi yarbũ ja rá nija di mpeti yø judío p'ũya para ngue dã mã temã pa dã ze'a guí nhoqui. Nu'mø bi dãtra pa p'ũya, dã 'yøtyø 'bøt'e n'na ngu n'na.

27 Pe nu'mø tobe him maní dät'a nyoto mã pa, nuyã yø judío ngue yø mmengu Asia bi nu ngue 'bup'ũ ja rá nija rá Pablo. Bi hyurpã rá cue yø mmũi gãtho yø ja'i p'ũya. Janãngue bi ma mãbent'i rá Pablo. 28 Bi mãhra hmafi yø judío p'ũya, bi 'yena:

—Aguẽ gyø judiõh, damí faxcahe ua. Nuna rá n'yohũ 'bucua ya, guehna xãnnbabi yø ja'i ndap'ũ bi zã nã ngue hinguí nnu manho'a te nnã 'bũhũ. I xãnnbabi yø ja'i ngue hinguí nnu manho rá ley, 'nẽ hinguí nnu manho rá nija jãua. I ja man'na rá hyã p'ũya, ya xã cãtua ja rá nija 'da yø ja'i hingu yø judío. Di ts'ongua ja rá mãcã nija jãua.

29 Nguna rá hyã bi manyø ja'i, porque m'met'o rá pa, ya xi hnup'ũ ja rá hnini rá Pablo ngue n'youi n'na rá n'yohũ hinga judío, ni hu ngue rá Tróximo rá mmengu Efeso. Rã Pablo p'ũya bi t'embi ngue ya xi cãrpũ ja rá nija'a rá n'yohũ xi hnurpi ngue mi n'youi.

³⁰ Bá yants'i gátho yø ja'i p'u ja ra hnini p'uya. Bá tihí ngue di bentra Pablo. Bá jujma xøts'e ra nija p'uya. N'nahmantho bi ma ndøt'e yø goxthi 'bexque'a. ³¹ Ya nne yø ja'i ngue xtá hyo ra Pablo. Bi zønna hya p'u bí 'báhrá hmu yø soldado p'uya, ngue ya bá yants'yø ja'i gá ra hnini Jerusalén. ³² Janangue bi nya mi'da yø hmu p'uya ngue bi peti gátho yø soldado, da ma da nu temá hya bi nja. Ni tihí bi zømp'u 'báhyø ja'i. Mi nu yø ja'i ngue mmap'u yø soldado, bi hye p'u'a gui unna Pablo. ³³ Mi guarbu 'báhyø ja'i yø soldado p'uya, nuna ra hmu bi manda bi mbentra Pablo 'nē bi thut'i co yoho yø cadena. Bi 'yänni te'o na ra Pablo, 'nē bi 'yänni te'be'a xi 'yøt'e. ³⁴ Pe nup'u mahyø ja'i p'uya, n'nan'yo mmap'i'da, n'nan'yo'a bi mma mmi'da. Janangue hingui sá da hyaxa njuani temá hya, porque janjuani di uexhni yø ja'i. Bi manda ra hmu ngue bi ts'ixra Pablo p'u bí ja ra cuarte p'uya. ³⁵ Nu'mø mi zømp'u ja yø 'dexto ngue ra cuarte, xøgue ni gæstho yø soldado na ra Pablo, porque di mäs'yø ja'i ngue nne da guaspi. ³⁶ Bá mafi gátho yø ja'i bá 'befa, bi 'yēna:
—Da du ra Pablo —bi 'yēna.

Bi manna Pablo'a ra hya ja ngue di nyamp'u ha 'báhyø ja'i.

³⁷ Nu'mø ni ma da yarbu ja ra goxthi cuarte ra Pablo p'uya, bi 'yēmbra hmu yø soldado:

—¿Ua dá zä ga xi'i n'na ne yo ne'a te di nne ga mmangä? —bi 'yēmbi.

Mi dahra hmu p'uya, bi 'yēmbra Pablo:

—¿Ua gui padi gui nya ra hya ngue ra griego p'uya? ³⁸ ¿Ua hinga gue'e'a ra mmengu Egipto bi xoxa n'na ra sui 'mø yø pa xa thogui? ¿Ua hin gadi manda'u goho mahuahí nja'i yø hyote bá m'map'u ja ra dapo?

³⁹ Mi dahra Pablo p'uya, bi 'yēna:

—Nugä drá judiögä, drá mmengugä p'u ja ra hnini Tarso, guehna ra hnini tate p'u ja ra häi Cilicia na. Pe dami 'yørcä ra mate gui 'dacra nt'ēdi ga nzocä yø ja'i —bi 'yēmbi.

⁴⁰ Nu'a rá hmu yø soldado p'uya, bi unna nt'ēdi ra Pablo ngue di nya. Bi m'mäp'u ja yø 'dexto ra Pablo p'uya, bi macrá 'yē ngue ørpa ra senya yø ja'i ngue di nsäya. Nu'mø mi nsäya'a gui maxhni yø ja'i p'uya, nuna ra Pablo i nya ra hya ngue ra ebreo, bi 'yēmbi:

22

1 —Ague n'yø'ahü, nuna ra hya gda nyangä ua gui 'báhmü ya, dami 'yøhmü ha rá nja ra hya ga xi'ahü.

2 Mi 'yøhyø ja'i p'uya ngue ga ts'ofø conna ebreo ga ya yø ja'i, man'natho ngue hinjondi 'yanj. Ra Pablo p'uya bi 'yēmbi:

3 —Nugä drá judiögä. Drá mmengugä p'u Tarso ja ra häi Cilicia. Pe bi ma mä tedegä ua Jerusalén. Ja dá ogä ua ra escuela, gue'a ra Gamaliel ja xänbategä. Bi xänngagui'a ra ley manj n'yo ma mboxitahü. Nugä dá ja ndummai ngue dá supä rá xudi Oja co gátho ma mmai, tengutho gui øthu ra pa ja p'uya. ⁴ Nugä 'mø yø pa xa thogui, xtá sacä'u yø ja'i mi 'ēc'ēi ra hoga 'da'yo hya. Yø n'yohü 'nēhyø xisu di tut'i ngue di cot'i, 'nē di nne ga ho 'da. ⁵ Nu'a rá hmu yø mmäcja, 'nē'u yø n'yohü 'bet'o ngue yø judío, dá zä da ma hanja'u, porque go bi 'dacä ra sacua dá cats'i ngue xcanj dápä yø judío p'u Damasco. Dá magä p'u ngue di hongä yø 'yēc'ēi, xcambá sigä ua Jerusalén ngue xtj n'ofädi.

Bi manna Pablo ha bi nja ngue bi 'yēc'ēi ra Jesús.

6 Pɛ nup'u ja ra 'yu p'uya, comma huxyadi ya ni ma ga sɔn'a Damasco, nthambɛnitho bi yot'a n'na ra nyot'i maya ngue bi gogbagui. 7 Dá táca hái p'uya, dá øde ngue nzoqui, bi 'yɛngui: "Ague Saulo. Ague Saulo. ¿Hanja ngue ɛmmɛi guí nnu man'ugui?" bi 'yɛngui. 8 Ya dí embá p'uya: "¿Te'o'i p'uya grá Hmu?" Hombá tha p'uya, bi 'yɛngui: "Guecá drá Jesús, drá mmɛngu Nazaret, janjuani ngue guí nnu man'ugui", bi 'yɛngui. 9 A nu'u ma amigo nmi n'yo'be p'uya, majuaní ngue bi nu ra nyot'i, pɛ bi zú. Pɛ hĩmbi mmeya ma amigo te 'be'a xicá'a nzoqui. 10 Nugá p'uya, dí ɛmbi: "Ague grá Hmu, ¿te 'be'a ja ngue ga øt'a p'uya?" Nu'a ra Hmu p'uya, bi 'yɛngui: "Damí nanguí, guí thogui gdi ma Damasco. Nup'u ja daní si'i p'u te gá ja ngue guí 'yøt'e". 11 Bi xádágui'a ra nyot'i dá nthɛ'be. Bi cǎnngagui'u ma n'yo'be, gá dá sɔn'a Damasco.

12 Nup'u Damasco p'uya, mi 'bɔp'u n'na ra n'yohu ni hu ngue ra Ananías. Gue'a n'na ra n'yohu ngue mi øt'e gátho'a te mmamp'u ja rá ley Oja. 'Nɛ di nnu manhoui gátho yø judío. 13 Bá ɛɛɛ bi nugá na ra Ananías. Mi zɔp'u dí 'bei, bi 'yɛngui: "Ague ma zi cu'i Saulo, di nzø ni dá ya", bi 'yɛngui. 'Bexque'a rá ora'a p'uya, bi nzø ma dá, dá hɛti ha 'bái. 14 Bi 'yɛngui: "Nuna Oja mi thanne ma mboxitahu ya, ya mam'met'o xpá huan'na'i ngue guí parpabi rá páhá. Bi ne ngue guí nnurpabi rá hmi'a rá Ts'unt'u Oja nuna gá rá nho øt'e, 'nɛ guí 'yø'a ra hya bi ma. 15 A nuyá, ndap'u bi zá guí ja hmajuaní gátho yø ja'i na ra hya di xi'i ya. Guí xihyø ja'i te gá nu ya, 'nɛ guí xihyø ja'i temá hya gá 'yøde. 16 Xiya, ¿te guí tøm'ya? Damí nanguí, guí nxixya nts'edi, n'namhma di nɛqui ngue guí ɛc'ei rá Hmu Jesús, 'nɛ di pun'na'i ni ts'oqui", bi 'yɛngui.

Bi manna Pablo temá hya i men'Oja p'u ha 'bɔhyø ja'i hĩngyø judío.

17 Dámábá pengá p'uya, ngue dá sɔ'a Jerusalén. Dá map'u ja ra nija ngue dá mat'Oja. Bi mpáhma nthandi p'uya. 18 Dá nugá rá Jesús ngue ɛngui: "Damí xøní guí pøn'a nts'edi ua Jerusalén, porque hĩnda t'ørpa masu rá hya guí mma conná guecá", bi 'yɛngui. 19 A nugá p'uya, dí ɛmbi: "Ague grá Hmu, ya pahyø ja'i ngue nmi pagá p'u ja yø nija, dambí sigá yø ja'i ɛc'ei'i ngue di cot'i, 'nɛ dadi uní. 20 Nu'mø mi tho na ni mɛfi rá Teba bi xihyø ja'i ni hya, dí 'bácá p'u 'mø, xquet'a dá negá ngue bi du na. Nu'mø mi tho na, dá fárpagá yø tuhu'u to bi hyo". 21 Pɛ rá Jesús bi 'yɛngui: "Gá 'yohma. Nugá yap'utho ga pen'na'i, guí mmarp'u rá m'mahyø ja'i hĩngyø judío", bi 'yɛngui.

Yø soldado bi bentra Pablo.

22 Bi 'yøxhyø ja'i p'u bá fadi ngue bi nya, asta gue'mø mi manna rá hya ngue ɛna dá map'u 'bɔhyø ja'i hĩngyø judío. Bi mahra hmafi yø ja'i p'uya, bi 'yɛna: —Dá tho na rá n'yohu na. Hĩnni 'yup'u ngue 'bahna —bi 'yɛna.

23 Mente mafi, mɛnte cacyø tuhu, ɛn'a hái. 'Nɛ ɛns'maya yø fonthái ngue rá cuc. 24 Bi manda na rá hmu yø soldado p'uya ngue bi ma macut'i mbo rá cuarte rá Pablo. 'Nɛ bi manda ngue bi 'bei, bi njapi dá ma hanja ngue sahhyø ja'i. 25 Pɛ nu'mø mi dut'i ngue dá mɛi, nuna rá Pablo bi 'yɛmbra capita 'báp'u:

—¿Temá nt'edi guí pets'i ngue guí nne guí fɛhma n'na ra n'yohu ngue rá romano, 'nɛ hĩnga 'bet'o guí haxha rá güenda hanja rá hya? —bi 'yɛmbi.

26 Nu'mø mi 'yø'a rá hya sihra capita p'uya, bi ma bá xi'a rá hmu nne di mfete, bi 'yɛmbi:

—Damí n'jomfɛni te guí nne guí 'yøt'e, porque nuna rá n'yohu guí nne guí fɛi, rá romano na —bi 'yɛmbi.

27 Nu'a rá hmu p'uya, bi guarbu 'báhra Pablo, bi 'yɛmbi:

—¿Ua majuaní ngue grá romano ague n'yø?

Mi dahra Pablo p'uya, bi 'yεmbi:

—Aha, majuanj.

²⁸ Nu'a ra hmu p'uya, mahombi 'yεmbi:

—Pe nugā, xangu ra mnyu xa cuestagā ngue dā cohi ngue drā romano.

Ra Pablo p'uya, bi 'yεna:

—Pe nugā drā romanogā p'u dā micā.

²⁹ Co nuna ra hya na p'uya, bi zop'u ra Pablo'u mi nne xtī mfete. Da guehna ra hmu, xquet'a bi zop'u 'mø mi hyaxa njuanj ngue ra romano. Bi nsu p'uya ngue xi dut'i.

Ra Pablo 'bäp'u ha bi 'yøtra junta yø judío.

³⁰ Mi hyaxp'uya, nu'a rá hmu yø soldado bi ne xtā hyats'i xanho ra güenda teni 'be'a gui yapyø judío na ra Pablo. Bi xojpa yø cadena ma nthat'i p'uya, bi manda ngue bi ma mapeti yø hmu yø mmäcja. Bi nja ra dajunta. Bá njacra Pablo p'uya, bi ma ma 'bä'mi p'u 'buhyø ja'i.

23

¹ Nuna ra Pablo bi hyetyø ja'i 'bap'u ja ra junta. Bi 'yεmbuya:

—Ague n'yø'ah, i nnu Oja ngue yø pa xpí 'yεp'u, 'nε astā guehya, co n'na ra hoga mmũitho nná 'bwi.

² Nuna ra hmu mmäcja Ananías, bi 'berp'u 'dap'u 'bähmi ra Pablo ngue da memba rá ne. ³ Bi 'yεnna Pablo p'uya:

—Go di un'i Oja ngue hinga njuantho gui øtra ts'ut'abi. ¿Ua hingtonj mip'u ngue gui 'yøtra ts'ut'abi conforme ra ley? ¿Hanja ngue gui nuixra ley ngue gadj mandā dā 'begbā ma ne? —bi 'yεmbi.

⁴ Nu'u 'bäp'u p'uya, bi 'yεmbrā Pablo:

—Gui thennbabi rá da mmäcja Oja 'mø —bi 'yεmbi.

⁵ Mi dahra Pablo p'uya, bi 'yεmbi:

—Pe hĩndj paçā n'yø, ngue'mø guehna ra da mmäcja na. Porque nt'ot'i p'u ja ra Maçā Libro ngue εna: “Yo gui nnømman'u'a nnøpa ts'ut'abi yø ja'i”, i εnna hya.

⁶ Bi bahra Pablo p'uya, ngue 'bap'u 'da yø judío p'u ja ra junta ngue tenna nt'εc'εi nĩ hu ngue ra saduceo. Man'na 'bwi yø judío p'uya, nĩ hu yø nt'εc'εi ngue ra fariseo. Ra Pablo p'uya, bi ts'edi bi 'yεmbyø ja'i:

—Ague n'yø'ah, nugā drā fariseogā, rá ts'unt'ugā n'na ra fariseo. Nu'a nná εc'εigā ya ngue bá εp'u ra pa di bεnnate yø ánima, gue'a ga thascā ra güenda'a ya.

⁷ Nu'mø mi manna ra hya na p'uya, nu'u yø fariseo, conyø saduceo, di njun'mahyase p'uya. Ya yo 'bwi bi gohyø ja'i. ⁸ Porque yø saduceo mman'u ngue hĩndj bεnnate yø ánima, nĩ xingyø anxe di 'bwi, nĩ xingra ndahj. Pe yø fariseo p'uya, gā εc'εi ya yø hya ya. ⁹ Bi muhra hmafĩ gātho yø ja'i p'uya. Bi nangui 'da yø xāmbate ngue ra ley, yø n'yohu yø fariseo. Bi 'yεn'u p'uya:

—Nuna ra n'yohu 'bucua, hĩn tema nts'o dí ø'na. Nu'mø da t'εmbi ngue n'na ra anxe bi zofu, hĩngui ho gā cohi ngue ma nsuihu Oja.

¹⁰ Mathoguiho bi nsuihyø ja'i p'uya. Ya nsu'a rá hmu yø soldado ngue pεts'i da xenyø ja'i ra Pablo. Bi 'berpø soldado p'uya ngue bi zicra Pablo p'u ha 'buhyø ja'i, bi zixpu ja ra cuarte.

¹¹ Rá nyohra xui p'uya, bi nu ra Pablo ra Hmu Jesús, ngue bi 'yεmbi:

—Damj hya ra ts'edi ague Pablo. Tengutho guá ørbu Jerusalén ngue gā ma hanja ma hyagā, dá ngut'a ra hya gnj man'a Roma ya.

Inthoni ha di tho ra Pablo.

¹² Mi hyaxpaya, bi nhecahya 'da yø judío ngue da hyo ra Pablo. Bi 'yena:

—A nuyá, ni xingra hme, ni xingra dehe ga siha ya, asta gue'mø dá nuha bi du ra Pablo. Da zæcju Oja 'mø hĩndi nja'a te dí mmamhma —dí n'yembj.

¹³ Pongui yote nja'i ya 'da'igu bi ma ngue da hyo ra Pablo. ¹⁴ Bi map'u 'bahyø hmu yø mmæcja p'uya, 'nep'u 'bahyø n'yohu 'bet'o ngue yø judío. Bi 'yembaya: —Nuna ra hya xtã mangãhe, hĩnga nsihmehe asta gue'mø dá nuhe bi du ra Pablo. Dí engãhe ngue da zæcju Oja 'mø hĩndi nja'a te dí mmamhme. ¹⁵ A nu'ahya ya, co 'ne'u yø n'yohu 'bet'o ngue ra junta, dami xihma rá hmu yø soldado ngue da si nixudi ra Pablo ua gui 'bahma. Gui 'yemp'u ngue ja ts'edi man'na ra hya da t'anni. Nugãhe p'uya, ya xcã nsãhe ngue ga hohe hante da zøcua.

¹⁶ Pe nu'a n'na rá 'be'ue ra Pablo p'uya, bi 'yøde temã hya nts'anni. Bi map'u ja ra cuarte ngue bá xihra Pablo'a ra hya xi 'yøde. ¹⁷ Nu'mø mi xihra Pablo'a te fennbi, bi zohna n'na ra capita p'uya, bi 'yembj:

—Nuna ra ts'ant'u 'bæcua, dami sixpu 'bahni hmu. Porque jap'u n'na ra hya da xifi.

¹⁸ Nu'a ra capita p'uya, bi zixra ts'ant'u p'u 'bãhrã hmu yø soldado. Bi 'yembj:

—Nuna ra Pablo ofãdi, bi zonggagui ngue da sin'na'i ua na ra ts'ant'u 'bæcua. Ja te nne da xi'a'i 'na —bi 'yembrã hmu.

¹⁹ Nuna rá hmu yø soldado p'uya, bi bennba rá 'ye ra ts'ant'u, bi zica n'nanni, bi 'yembj:

—¿Te gui nne gui xiqui n'yø?

²⁰ Nuna ra ts'ant'u p'uya bi 'yembj:

—A nuyá, nu yø judío, ya xa nhecahya ya, ngue nu'mø da xudi, da 'yã'i ngue gui sixpu ja ra dajunta ra Pablo. Gui 'yenui ngue ja ts'edi man'na ra hya da t'anni 'na. ²¹ Pe nu'i 'yo gui æc'ei, porque pongui yote nja'i yø judío xa nzãnni ngue da gorpa ra 'yu ra Pablo, da hyo. 'Ne i mma ngue ni xingra hme, ni xingra dehe da zi, asta gue'mø da nu ngue da du ra Pablo. Enã ngue da za Oja 'mø hĩndi nja'a te xa nzãnni 'na. A nuyá, ya xa nsãya, ngue tømtho temã hya gui mmana.

²² Nu'a rá hmu yø soldado bi xihra ts'ant'u ngue hĩjonda xifi ngue bi man'a te ra hya xi 'yøde.

Bi 'bennbabi ra Pablo na ra gobierno Félix.

²³ Nuna rá hmu yø soldado p'uya, bi zohni yoho yø capita. Bi 'bepi ngue di nsã yo ciento yø soldado ngue yø 'yogua, 'ne hyate ma'det'a yø tøgue, 'ne yo ciento nja'i yø nya lansa ngue da zixra Pablo 'mø bi za'i guto nxui, da menhi di ma Cesarea. ²⁴ 'Ne bi manda ngue da thøspabi ra nthuts'i ra fanĩ da hyuxra Pablo. Bi manda ngue hĩnte di njapra Pablo, sinoque di ndãpra gobierno Félix. ²⁵ Bi 'yøt'a n'na ra sæcua ra hmu p'uya, ngue bi gaxyø soldado, bi dãpra Félix. I enna sæcua:

²⁶ “Nugã drã Claudio Lisias, dadi zengua'i grã hoga gobierno Félix. ²⁷ Di pen'na'i p'u na ra n'yohu 'bæcua, bi gotyø judío, ya ja ngue xtã hyo. Pe nu'mø ma pacã p'uya ngue ra romano, dá pennbabi yø soldado ngue bá yani. ²⁸ Dã ne ngue xcã paði te gui yapi. Dã sixã p'u bi 'yøtyø junta yø judío p'uya. ²⁹ Pe nuna ra hya bi nequi, guehna ja ua naya. Gui yapi ngue'a ra ley ga 'yo judío. Pe hĩmbi nequi ra hya ngue te xtĩ hyo, ni xinga gue'a di sã ngue da jot'i. ³⁰ Pe dá mmeyagã p'uya, ngue nu'u yø judío, ya xi nhecahya ngue xtã hyo. Janangue

nuyá dí p̄n'ná'í p'ú n̄a r̄a n'yoh̄u n̄a. 'N̄e xquet'a dí xicá'u di yap̄i ngue da map'u guí 'b̄ai ngue d̄a xi'i te gá n̄z̄ai. H̄ont'a r̄a hya'a ya".

³¹ N̄u'u ȳo soldado p'uya, bi 'ȳot'e te b̄i m'm̄ep̄i. Bi zixr̄a Pablo 'm̄o m̄i n̄x̄u, bi ma p'uya, i nthop'u ja r̄a hn̄ini Antip̄atris. ³² M̄i z̄a m̄i n̄eçah̄ai p'uya, b̄a p̄enc'u ȳo soldado ngue ȳo 'yogua, bi z̄op'u ja r̄a cuarte. Go b̄i m̄äh̄a r̄a Pablo'u ȳo t̄oḡue. ³³ M̄i z̄omp̄u ja r̄a hn̄ini Cesarea p'uya, bi nd̄äpr̄a s̄uc̄ua r̄a gobierno, 'n̄e xquet'a bi nd̄äpr̄a Pablo. ³⁴ N̄u'm̄o m̄i juadi b̄i n̄u r̄a s̄uc̄ua r̄a gobierno p'uya, bi 'ȳänni h̄ap̄u r̄a mm̄engu n̄a r̄a Pablo. 'B̄expi batho ngue r̄a mm̄engu p'ua ja r̄a häi Cilicia. ³⁵ Bi 'ȳemb̄aya:

—Ḡa øc̄a'a r̄a hya guí mm̄am'm̄o bi z̄oc̄ua'u di yap'a'í —bi 'ȳemb̄i.

N̄up'u ja r̄a ngu n̄a r̄a d̄ast'abi Herodes, b̄i m̄anda ngue ja d̄a m̄äp'u ȳo soldado n̄a r̄a Pablo.

24

R̄a Pablo b̄i m̄ann̄a hya p'ua ha 'b̄ahr̄a Félix.

¹ Ya rá c̄ut'a m̄a pa xi z̄onn̄a r̄a Pablo p'ua Cesarea 'm̄o ja m̄i z̄on'a r̄a h̄mu mm̄äç̄a Ananías, n̄i n'youi 'da ȳo n'yoh̄u 'bet'o ngue ȳo judío. 'N̄e n̄i n'youi n'na r̄a p̄ongah̄ya p'ua ja r̄a ts'ut'abi n̄i h̄u ngue r̄a Tértulo. Bi z̄omp'u 'b̄ahr̄a gobierno ngue di yapr̄a Pablo. ² M̄ambá ts'i r̄a Pablo p'uya, n̄un̄a r̄a Tértulo b̄i m̄adi di yapr̄a Pablo, bi 'ȳembr̄a Félix:

—Agué gr̄a gobierno, d̄adi ja m̄amm̄adi'ähe ngue h̄in tem̄a hya, dí 'b̄u manhogähe. Conn̄a nguehn̄i mf̄adi ḡa 'b̄ummanho ȳo ja'í. ³ Ḡätho'a te guí øt'e, dí 'b̄ummanhogähe ndap'u bi z̄a. Ḡa guehn̄a nn̄a ja m̄amm̄adi'ähe n̄aya, gr̄a ts'ut'abi Félix. ⁴ P̄e h̄ind̄i nne ḡa 'bet'ähe x̄angu n̄i tiempo. Dí äc̄ähe r̄a m̄ate n'na ts'ut'abi, ngue guí 'ȳode te ḡa xi'ähe. ⁵ Dí t̄ingähe n'na r̄a hya, ngue n̄un̄a r̄a n'yoh̄u 'b̄uc̄ua, i 'yo ndap'u bi z̄a ḡa r̄a nḡun̄i n̄ximh̄ai ngue di ts'on̄ȳo ja'í tengutho n'na r̄a n'ua. Guehn̄a r̄a 'ȳot'i sai p'ua ha 'b̄ahȳo judío na, porque 'bet'o n̄a ngue'u to øc'ei n̄a r̄a mm̄engu Nazaret. ⁶ Nugähe d̄a b̄enthe, d̄a äp̄he ngue b̄i ne xt̄i ts'on̄n̄a n̄ija. Dí nne xc̄a h̄aspahe r̄a güenda conn̄a ley ngue m̄a nt'øc'eihe p'uya. ⁷ P̄e n̄un̄a r̄a Lisias rá h̄mu ȳo soldado p'uya, rá ts'editho bi 'ȳot'e ngue bi ȳarb̄u di yahe ngue bi zinngahe n̄a r̄a Pablo. ⁸ Bi xicje p'uya ngue n̄u'm̄o to nne di yap̄i, d̄a øc̄ua guí 'b̄ai. P̄e nuyá, d̄a z̄a ngue guí 'ȳänse ya. Guí p̄ase p'uya ngue majuan̄i'a te ḡa nn̄a yapähe.

⁹ A nuyá, ḡätho'u ȳo judío n'yoh̄u ya, 'da'igu m̄ma ngue ømb̄i majuan̄i'a te xifi. ¹⁰ R̄a gobierno p'uya, bi 'ȳorp̄a r̄a senya r̄a Pablo ngue d̄i n̄ya. R̄a Pablo p'uya bi 'ȳen̄a:

—Co n'na r̄a päh̄ätho ḡa nyangä ua guí 'b̄ai gr̄a ts'ut'abi. Porque dí pacä ngue ya x̄a m̄ma ȳo j̄eya guí n̄ts'ut'abi ua ja r̄a häi dí 'b̄uh̄mu. ¹¹ N̄u'í d̄a z̄a guí hyax̄a n̄juan̄i hanja r̄a hya. Tobe h̄inḡu'í tho'a n'ne'm̄a yomm̄a pa xt̄a magä Jerusalén ngue di thanne Oja. ¹² P̄e h̄imb̄i th̄inḡu'í ngue to ḡadi n̄jun'mahya'be. N̄i x̄inga guerp'u ja r̄a danija xt̄a th̄inḡu'í ngue to gdi orpabi, n̄i x̄inga guerp'u m̄i'da ȳo n̄ija, xt̄a th̄inḡu'í ngue to gdi ya'be. N̄i x̄inga guerp'u ja r̄a hn̄in̄i p'uya. ¹³ Nuyá ȳo n'yoh̄u 'b̄uc̄ua, n̄u'a r̄a hya guí yajpagu'í, h̄inda z̄a ha di japi ngue di ja majuan̄i'a te m̄ma. ¹⁴ Ma ḡa xi'í hanja r̄a hya ya. D̄adi n̄juan̄i, h̄in d̄adi n̄c̄on̄i ngue di øc'ei ḡa Oja n̄un̄a m̄i øc'ei m̄a m̄boxitahe. D̄a gue'a r̄a 'da'yo hya ømbȳo ja'í 'b̄uc̄ua ngue r̄a 'dan'yo nt'øc'ei, gue'a r̄a hya dí tennä'a ya. P̄e ḡa dí øc'ei ḡa 'u ȳo hya nt'ot'í p'ua ja r̄a libro ngue rá ley Oja, da gue'u m̄i'da ȳo hya bi 'yotȳo p̄ongah̄ya Oja. ¹⁵ Tengutho ȳo nt'øc'ei ȳo judío, d̄i njadä p'uya. Dí øc'ei ḡa ngue d̄a 'ȳot'Oja ngue di b̄enn̄ate ȳo ánima, gue'u ȳo

hoja'i, gue'u yø ts'oc'ei, gä di bennate. ¹⁶ Janangue dadi ja ndummäi ngue ga n'yo xanho, n'namhma ngue hin tema hya dä dinnagui Oja, ni xinga guehyø ja'i dä zä dä 'yenguì ngue hinga gue'a nnä 'yo.

¹⁷ Mi ma njammì jeya ngue n'nannì rā naciòn dambi 'yo, mahøndá pengui asta Jerusalén ngue dá dá ma limosna, 'nē dá òrpabi rā 'bøt'e Oja. ¹⁸ Pē nu'a rā ora'a p'uya, nu'u 'da yø judío ngue yø mmenguì Asia, bi ñinguì ngue di 'bup'u ja rā njja ngue nmađi nhoqui conforme rā costumbre ja ngue da 'yøt'a n'na. Pē hinguì ngup'u di 'yohe. 'Nē himbi ñinguì ngue gadi yahnihe. ¹⁹ Nuya yø n'yohu di mmangä ya, guehya ja ngue da thocua di yajpagui, ngue'mø ja te ga nzagui. ²⁰ A nu'mø ngue hin'na, nuya yø n'yohu 'bucua, go da manya ngue'mø ja tema ts'oqui bi ñinnagui 'mø ma thocä p'u bi 'yøtra ñajunta yø judío. ²¹ Høndá n'na zine nts'edi dá mangä p'u ja rā junta mi 'bahu, ngue dá ena: "Nu'a nnä ec'eigä ya, ngue bá ep'u rā pa di bennate yø ánima, gue'a ga thascä rā güenda'a ya", dá ena.

²² Nu'a rā Félix, mi zä mi 'yøhna rā hya bi manñā Pablo, mambi njarbutho rā hya. Porque rā Félix ya pađi xanho hanja'a rā nt'ec'ei i ja ngue rā Cristo. Bi hyuspa rā pa yø ja'i p'uya, bi 'yembì:

—Nu'mø bá ehra Lisias rá hmu yø soldado ya, ja ga pacä xanho hanja na rā hya guí mmamhma p'uya.

²³ Nuna rā Félix, bi 'bepa n'na rā capita ngue di sigue da ma m'mädi rā Pablo. Pē bi xihra capita ngue ya hinda ma nthut'i, 'nē bi xifi ngue nu'mø bi zøhyø amigo di zengua, di njapi ngue di nyau'u nne da mats'i te honi.

²⁴ Mi ma njammì pa p'uya, mahømbi zønna Félix, ni n'youi na rā Drusila rá xisu, rā judío na rā xisu. Bi manda bá ts'i rā Pablo p'uya. Bi japi da ma hanja rá nt'ec'ei i ja ngue rā Jesucristo. ²⁵ Nuna rā Pablo, bi ma hanja'a rā nho ja ngue da n'yo rā ja'i, 'nē bi ma ngue jatho da zamrá mmäi n'na. Bi ma hanja na rā castigo di nja m'mefa. Nuna rā hya bi 'yøhra Félix, bi zu. Bi 'yembrā Pablo p'uya:

—Be ni mahma. Nu'mø bi bongagä, mahønga nzon'na'i ga nyauì —bi 'yembì.

²⁶ Nuna rā Félix i tømì ngue xtä ngutra mēnyu rā Pablo ngue xtí thøgue. Janangue xangu yø nnidi bi zohni ngue bi nyauì. ²⁷ Mi gua'a nyo jeya p'uya, bi dá rá cargo mi pehna rā Félix ngue rā gobierno. Bi ponnabì n'na rā n'yohu ni hu ngue rā Porcio Festo. Nuna rā Félix bi ne ngue da nu manho yø judío, janangue bi sigue bi ma m'mäditho rā Pablo.

25

Rā Pablo bi nyauì rā Festo.

¹ Nuna rā Festo p'uya, bi ma di benträ cargo ngue di ngobierno. Ja rá hyu patho xi benträ cargo p'u Cesarea p'uya, ja bá nēxp'u ngue i ma Jerusalén. ² Mi zømp'u Jerusalén, nu'u yø hmu yø mmäcja, 'nē'u yø judío tate ngue t'ec'ei, bi map'u 'bøhra Festo ngue di yapra Pablo. ³ Bi 'yäpra mate ngue da pennabì rā Pablo di 'yē'a Jerusalén. Nu'u yø judío di yapate p'uya, ya xi nhecahya ngue da hyo rā Pablo p'u ja rā 'yu. ⁴ Mi dahra Festo p'uya, bi 'yembì:

—Ya m'mädi p'u Cesarea na rā Pablo. Pē ya himma ya'atho ga pengä p'u Cesarea. ⁵ Nu'u yø n'yohu exä hä rā ts'edi ngue di yapra Pablo, guí xihma ngue ga mmäcähe Cesarea ngue'mø ja rá ts'oqui rā Pablo, da zä gui yapu.

⁶ Pē nuna rā Festo, comma manhyato ma pa, ogue n'net'a ma pa, bá m'mu'a Jerusalén. Bá pengui, bi 'yē'a Cesarea p'uya. Mi hyaxp'uya, bi mij'u ja rá

nthuts'i hu'mø øtra ts'ut'abi. Bi manda bá ts'i ra Pablo p'uya. ⁷ Nu'mø mi yat'ambo ra Pablo, bi más'yø judío xpi 'yε'a Jerusalén ngue di yapi. Xangu yø hya ja man'ü gue gui yapi, pe yø judío hinguí sá di ja majuaní'a te mma.

⁸ Mi dahra Pablo p'uya ngue di nyani, bi 'yεna:

—Nugá hin tema ts'oqui dí øt'e. Ni xinga guehra ley da t'enguí hindí nnu manho, ni xinga guehra danija, ni xinga guehra dast'abi Roma ngue di tingga ma ts'oqui.

⁹ Pe nuna ra Festo, bi ne ngue da nu manho yø judío. Janangue bi 'yεmbra Pablo:

—¿Ua guí nne gdi ma Jerusalén, ja ganí hocä p'ü ni asunto?

¹⁰ Mi dahra Pablo p'uya, bi 'yεmbi:

—Nuaa 'buhra ts'ut'abi bi 'yεxra dast'abi Roma. Ja i ja ngue da thascagui ua ra güenda. Nu'í guí padí xanho ngue hin tema nts'o dí ørpä yø judío. ¹¹ Nu'mø ngue di ja ma ts'oquigä, ogue xtí nequi n'na ra hya ngue ni 'yup'ü ga tu, hindí sü ga tugä. Pe nu'mø ngue hin tema hya di nequi'a te gui yajpä ya 'bucua, hinjonda zä di dāgui ngue ga sogä yø 'yeyü. Man'na xanho ngue ga thocä p'ü 'buhra dast'abi Roma 'mø.

¹² Nuna ra Festo, nuya yø n'yohü di nfäxui p'ü ja ra ts'ut'abi, bi nhεcahya ngue bi zänni te da 'yøt'e. Bi 'yεmbra Pablo p'uya:

—Gui ädi gui thop'ü 'buhra dast'abi Roma. Pe ja gdi ma p'uya.

Ra Pablo i 'bäp'ü 'buhra ts'ut'abi Agripa.

¹³ Mi ma njammí pa p'uya, bi map'ü Cesarea na ra ts'ut'abi Agripa, ni n'youi rá nju Berenice, ngue bí zengua ra Festo. ¹⁴ Pe bá m'map'ü njammí pa p'uya, nuna ra Festo bi xihra ts'ut'abi'a rá asunto ra Pablo. Bi 'yεmbi:

—Gosque 'bucua n'na ra n'yohü ngue m'mäditho, bi zocua 'mø mi nts'ut'abi ra Félix. ¹⁵ Nu'mø dambä 'yogä p'ü Jerusalén, nu'ü yø hmu yø mmäcä co 'ne'ü yø n'yohü 'bet'o ngue yø judío, bi map'ü dí 'bui. I ädi ngue da ma ma sentencia na ra n'yohü na. ¹⁶ Pe nugä p'uya dí εmbi: “Nu ra dast'abi Roma hñdi costumbra ngue to sä di sentencia'a ngue da tho, mente tobe hñdi n'yunnba hñiui rá nsaiui'a ma yapi, para ngue da fadi ndana gue'a di dunna hya”. ¹⁷ Janangue nu'mø mi zocua'ü ya, hindä 'betä ra tiempo. 'Bexque'a 'mø mi hyats'i, dá magä p'ü ja ra ts'ut'abi. Dä mandagä bá ts'i'a ra n'yohü p'uya.

¹⁸ Dí engä ngue mi ja rá ts'oqui, pe nu'mø mi zø'ü yø yapate p'uya, hin tema ts'oqui bi nequi ngue'ü yø hya gui yapi. ¹⁹ Nu'a ra hya gui nyapi, gue'ü yø nt'ε'c'ei yø judío'a, 'ne'a n'na ra n'yohü bi dü ni hu ngue ra Jesús, i mmanna Pablo ngue 'bui. Gue'a ga nza'a ya. ²⁰ Nugä p'uya, hindí padí ha gda japi ga øt'ä ra ts'ut'abi tengu na ra hya na. Janangue dá ännä ra Pablo p'uya, ngue'mø da ne xtí ma Jerusalén, ja xtabä njap'ü ra ts'ut'abi na ra hya na. ²¹ Pe ra Pablo p'uya, bi 'yädi ngue da thop'ü 'buhra Augusto nuna ndast'abi p'ü Roma. Dä manda p'uya ngue bi sigue bi 'bädi, 'be da bonngagui ja ga penhni, di map'ü 'buhra dast'abi Roma.

²² Mi dahra Agripa p'uya, bi 'yεmbra Festo:

—Xquet'a dí nne ga øcä te da manna ra n'yohü na.

Ra Festo bi 'yεmbi:

—'Bex hñixudí gui 'yøde te da manya 'mø.

²³ Mi hyaxpüya, nuna ra Agripa 'nehra Berenice bi yarbu ja ra cuarto bi nja ra hya. Xandøngu p'ü ni 'yo, tengutho 'mø di sämigo. Ni n'yohü yø hmu yø soldado, 'ne'ü yø n'yohü 'bet'o p'ü ja ra hñini. Bi manda ra Festo p'uya ngue bá ts'i ra Pablo. ²⁴ Bi 'yεnna Festo p'uya:

—Ague grá dast'abi Agripa, gätho ya yø n'yohu 'daua xtá mpetihu ya. Xangu yø judío bi xiqui ngue hinguí nnu manho na ra n'yohu 'bucua, ngup'u Jerusalén, nguua Cesarea. Hinguí säya yø ja'i xiqui ngue jatho da tho na ra n'yohu na. ²⁵ Pe nugá p'uya, di tūngá ngue hin tema ts'oqui di øt'e ngue sä da tho. Nuna ra Pablo adi ngue da thop'u 'buhra Augusto nuna ndast'abi p'u Roma. A nuyá, di sänni ngue ga pennbabi ya. ²⁶ Pe nja ngue nuna ra n'yohu di nne ga pennbabi na ma hmu ra dast'abi, madits'u tema hya di tūnnbi ngue di ja ts'edi ga pennbi. A nuyá, dá sigá ua ha guí 'buhmu ya. Ma datho go nná sin'na'i ya grá ts'ut'abi Agripa, ngue guí juannbabi xanho ha exa hanja rá asunto. Nu á ra hya da bønna ne p'uya, gue'a da cuatra sacua ga pennba ra dast'abi'a. ²⁷ Porque nup'u nná bengá, ena gue hinguí pønna güenda ngue ga penhna n'na ra ofádi, 'ne hinda mep'u ja ra sacua'a ra hya gui nyapi.

26

Bi manna hya ra Pablo p'u 'buhra ts'ut'abi Agripa.

¹ Nuna ra Agripa bi 'yembra Pablo:

—Da zá guí mma te guí nne guí mmana n'yø.

Bi mudi bi nya ra Pablo p'uya, i anyø 'ye ha ga ya. Bi 'yena:

²—I jaga mpähä ngue dá zá ga nyagá ua ha guí 'bui, grá ts'ut'abi Agripa. Di nne ga nyangá ngue'a te gäma hya guí yajpä yø judío. ³ Dadi johyagá ngue guí padí gätho yø costumbre øtyø judío, 'ne guí padí te guí njunt'i. 'Yorca ra mate gui 'yøde xanho na ra hya ga mmanjá ya.

Bi manna Pablo te maní n'yo 'mø him maní 'yec'ei ra Cristo.

⁴ Nu'u ma mmjudiohe gá padí te xtá m'mucá p'u Jerusalén. I fadi te xtá m'mucá p'u ja ra hñini Tarso mente mará ngüegui. ⁵ Nuyu p'uya, i padí xanho hapu dá ngüe asta yø pa xpi 'yep'u. Nu'mø nne da ma, da ma ha bá njap'u dá ngüegá ngue drá fariseo. 'Ne da gue'e guí padí ngue nu'a rá nt'ec'ei yø fariseo, gue'a hats'i xandønho'a te nt'ot'i p'u ja ra ley ga 'yo ma nt'ec'eihe'a. ⁶ A nuyá, guehna nná n'yost'abigá naya, ngue di tømá da 'yøt'Oja'a te bi yarpabi ma mboxitahe ngue di bennate yø ánima. ⁷ Gätho'u 'de'ma yo'bui yø judío di mmēni ya, i tømí ngue da nu di nja'a te xá mma ma yat'i. Janangue njap'u thanne Oja ra pa ra xui. Pe nuna ra hya di xi'i ngue nthø'mi ya grá ts'ut'abi Agripa, guehna gui yajpä yø judío naya. ⁸ ¿Hanja ngue hinguí ec'ei hu ngue da 'yøt'Oja ngue di bennate yø ánima?

Mam'met'o mayø nsiui ra Pablo'u mi ec'ei ra Cristo.

⁹ Nugá 'mø mam'met'o, di ena ngue xanho te nmi øt'e, ngue nmi sacá yø ja'i mi ec'ei ra Jesús nuna ra mmengu Nazaret. ¹⁰ Nguna ra hya xtá øt'a p'u Jerusalén. Pe gue yø hmu yø mmäcja'u madi 'dacrä nt'edi ngue di cot'a fadi yø 'yec'ei. Nu'mø bi hyo p'uya, 'nequi di nnu manho te øt'e. ¹¹ Xangu yø nnidi dá angá yø ja'i ngue di nnepe da hyep'u yø nt'ec'ei. Da guerp'u n'nanni yø nija, ngu'a dambí øt'e. Janjuaní gue jo ma xyu ngue ra cue, ngue di sacá yø ja'i ec'ei ra Jesucristo, asta xtá magá n'nanni yø hñini ngue di honi hapu ga tñi.

Mahømbi manna Pablo te bi nup'u ja ra 'yu.

¹² Conque gue'a nná 'yogá 'mø ma magá Damasco'a. Gue'u yø hmu yø mmäcja bi hacra ts'edi ngue da magá p'u. ¹³ Pe ague grá ts'ut'abi, nup'u ja ra 'yu, comma huxyadi dá nugá ngue bí 'yē mahets'i n'na ra nyot'i bi gogbagui co 'ne'u yø n'yohu nmi n'yo'be. Pe man'na xanzaqui ra nyot'i bi gogbagui ngue'a gui yotra hyadi. ¹⁴ Gä dá tächē häi p'uya. Dá øde ngue nzoqui comma hya

ngue ra ebreo nna ya, bi 'yengui: “Ague Saulo. Ague Saulo. ¿Hanja ngue gui sɔqui? Gadi n'unse tengutho n'na ra ndani 'mɔ embra hnet'i ra za ma sani”, bi 'yengui. ¹⁵ Nugá p'uya, di embi: “¿Te'o'i p'uya grá Hmu?” Nu'a ra Hmu p'uya bi 'yengui: “Go guecá drá Jesús ngue emmei gui sɔqui”. ¹⁶ Mahon'a bi 'yengui: “Dami nangui, gá 'bái. Porque guehna dá nthui na ngue gui 'yotra 'befi ga xi'i. Conná guecá gui ja hmajuani yɔ ja'i'a te gá nu ya, dá gue'a te gui nnu m'mefa. ¹⁷ Pɛ ga nyan'a'i 'mɔ bi zɛ'i yɔ judío. 'Nɛ ga pen'na'i p'u 'bahyɔ ja'i hɔngyɔ judío. Nu'mɔ bi zɛ'i, ga nyan'i. ¹⁸ Dí pen'na'i p'u rá m'mu'ya, ngue gui xɔjpa yɔ n'yomfeni yɔ ja'i. Ya hɔnni mantho di n'yo mants'o, sinoque di n'yo manho, n'namhma ngue hɔnni mantho dá 'yo rá 'yɛ ra zithu. Sinoque Oja dá zo rá 'yɛ. Nu'mɔ bi 'yɛc'eigá yɔ ja'i, di mpunnba yɔ ts'oqui, 'nɛ di tocabi tengutho di tocabi yɔ ja'i ya o rá 'yɛ Oja”.

Bi 'yɛc'e'i ra Pablo'a ra hya bi sip'u ha bi nu ra nyot'i.

¹⁹ Nuna ra hya bi 'yɛ mahets'i, grá ts'ut'abi Agripa, hinda festhogá na. ²⁰ Sinoque rá mudi dá xicá ra hya yɔ mmengu Damasco. M'mefa p'uya, dá magá p'u Jerusalén, 'nɛ dá n'yogá gátho yɔ hái Judea ngue dá manna hya. 'Nɛ'u hɔngyɔ judío dá xicá ra hya. Dá xihyɔ ja'i ngue dá hyɛp'u ra nts'o ga 'yo, di 'bátyɔ mmui dá 'yɛc'e'i Oja. Dá 'yotra nho para ngue di nequi ngue ya bi 'bátyɔ mmui. ²¹ Conná guehna ra hya naya, bi bennga yɔ judío p'u ja ra danja ngue nne xta hyogui. ²² Pɛ fáxatho Oja, hɔndi hecá ra hya astá guehya. Dí xicá ra hya gátho yɔ ja'i, di ngüɛ, di nnoho. Hɔnte man'na má hya dí xifi, hɔnda hont'u yɔ hya bi manna Moisés, gátho m'i'da yɔ pɔngahya Oja, gá bi má te ja ngue di n'ja m'mefa. ²³ Bi má ngue ra Cristo i ja ngue dá zá ra n'u, 'nɛ dá yɔ. M'mefa p'uya, gue'a rá mudi di benngate p'u dá nt'águ'a. Janangue nu'u yɔ judío 'nɛ'u hɔngyɔ judío dá badi ngue majuaní di benngate yɔ ánima.

Nuna ra Pablo, nnepe ngue da 'yɛc'e'i ra Cristo na ra Agripa.

²⁴ Nuna ra hya i nyanna Pablo p'u bi nya. Ra Festo p'uya, nts'edi bi 'yɛmbi: —Hantho gui loco ya Pablo. Hantho ngue hɔngui sáya gadi xádi astá gui cohi gui loco ya —bi 'yɛmbi.

²⁵ Mí dahra Pablo p'uya, bi 'yɛmbi:

—Hɔndí locogá grá ts'ut'abi Festo. Hante gue nuna ra hya dí xi'i, guehna ra hya majuaní na. ²⁶ 'Bucua ra ts'ut'abi Agripa ya. Nuna i padi xanho ya yɔ hya dí mmangá na. Janangue di há ra ts'edi dí mmangá ra hya ua hapu 'bai. Porque dadi seguragá ngue 'nehna padi xanho ya yɔ hya dí mmangá na. Nuna ra hya dí mmangá ya, hɔnga nt'aguitho bi nja na. ²⁷ Ague grá ts'ut'abi Agripa, ¿uanguí gui ɛc'e'i'u yɔ hya bi manyɔ pɔngahya Oja? Nugá dí padi ngue gui ɛc'e'i.

²⁸ Mí dahra Agripa p'uya, bi 'yɛmbra Pablo:

—Hantho gui ɛna zits'utho dí honi ngue ga ɛc'eigá ra Jesús gui mmanya.

²⁹ Ra Pablo p'uya bi 'yɛmbi:

—Gue'mɔ gue ts'utho gui honi, gue'mɔ gue hɔn'na, pɛ dá ne Oja ngue hɔnga hɔn'atho'i gui 'yɛc'e'i, sinoque dí nne ngue 'nɛhya 'bucua ode te dí mma, gá dá 'yɛc'e'i ra hya tengutho nná ɛc'eigá. Pɛ hɔndí nne ngue nu'mɔ bi 'yɛc'e'i yɔ ja'i ra Jesús, dá ma nthut'i conyɔ cadena tengutho di thocá —bi 'yenna Pablo.

³⁰ Mí manna Pablo na ra hya na p'uya, bi nangra Agripa 'nehra Festo conná Berenice. Gátho m'i'da yɔ ja'i mí hup'u bi nangui. ³¹ Bi ma n'nanni p'uya, di n'yanni ha dí nja na ra hya mmaná Pablo. Dí n'yɛmbuya:

—Nuna ra n'yohu na, hin tema ts'oqui xa 'yot'e ngue da t'embj da tho, ni xinga gue'a ngue di sa di n'ofadi.

³² Mi dahra Agripa p'uya, bi 'yembra Festo:

—I sa da ma mathogue na ra n'yohu na, ngue'mo hndi adi da thop'u 'bakra dast'abi Roma.

27

Bi 'benhna Pablo, i ma Roma ja ra hai Italia.

¹ Mi za bi ts'anni ngue da 'benngähe p'uya, gdä mähme p'u ja ra hai Italia. Nuna ra Pablo, da guehmi'da yø ofadi, bi ndäpa n'na ra capita ni hu ngue ra Julio ngue da zits'i. Nuna ra Julio, yø n'yohu'u yø federal ni hu ngue ra Augusto. ² Dä ohe ra barco bi nexpu ja ra hñini Adramitio, i mpa p'u ja ra nnenga jathe ngue ra hai Asia. 'Da dä mäcähe ra Aristarco nuna ra mmengu Tesalónica ja ra hai Macedonia. ³ Mi hyaxpuya, dä sängähe p'u ja ra hñini Sidón. Nuna ra Julio, emmei di n'yörpau masu ra Pablo na. Janangue bi unna nt'edi bi ma bá nu yø amigo p'u ja ra hñini bi zoni. Nu'u yø amigo ra Pablo bi 'yörpabi masu, bi mäts'i. ⁴ Ma pöngähe p'u ja ra hñini Sidón, danj nthocähe p'u ja ra hai Chipre nuna ja mbo ra jathe. Pe ngaha i go 'mø ma thocähe p'u ha ja na. ⁵ Dä 'dangähe ra jathe, danj mpäcähe p'u ja ra nnenga jathe ngue ra hai Cilicia 'nehra hai Panfilia. Dä sängähe p'u ja ra hñini Mira, gue'a n'na ra danihni jap'u ja ra hai Licia'a.

⁶ Nuna ra capita p'uya, ja bi dimp'u n'na ra barco bi nexpu ja ra hñini Alejandria, manj map'u ja ra hai Italia. Ja dä ogähe p'u ra barco p'uya ngue dä thohme p'u nnä mähme. ⁷ Bi ma njammj pa ngue njanate ga 'yo ra barco. Xandøn hennitho ha dä thocähe p'u ja ra jathe handra hñini Gnido. Pe comma tobe di coscahe ra ndahj p'uya, danj nthocähe p'u handra hai Salmón. Dä nthets'ähe ra hai ja made ra jathe ni hu ngue ra Creta p'uya. ⁸ Xandøn hennitho ha dä thogähe p'u ja ra nnengui'a ra hai'a. Sär'mø ma sängähe p'u ja n'na ra xequi säya yø barco ni hu ngue ra Buenos Puertos. Ya xma nguerpätho ja ra hñini Lasea.

⁹ Pe xa xangu yø pa xi m'me p'uya. Ya nts'utho ngue to di n'yop'u ja ra jathe, porque ya tihj bá cuatyø pa ngue ra se'ye. Ra Pablo p'uya, tobe ximhma'u to di 'yonna barco, ¹⁰ bi 'yembj:

—Ague n'yø'ahu, ena gue nts'utho ga thohma ya. Porque di m'mehra barco 'ne di m'mehyø 'benj, asta 'necju ga tuh —bi 'yembj.

¹¹ Pe himbj 'yörpato masu ra capita'a te mmana Pablo, sinoque go bi 'yec'aito te mman'a to di 'yonna barco, 'ne'a ra mmädi ngue ra barco. ¹² Di n'yembj ngue nu'a rá ts'äya ra barco jap'u bi uits'i, hingui hu ngue ja da thop'u ra se'ye. 'Da'igu bi mamp'uya ngue bi thogui. Di n'yembj ngue xamhmatho da za da zomp'u ja ra hñini Fenice ngue ja xta thop'u ra se'ye. Gue'a n'na rá ts'äya yø barco jap'u ja ra hai Creta'a. I et'inde ra dehe ra hai, ni nja ra hai norte 'ne ni nja ra hai sur.

Bi nangra ndate ndahj p'u ja ra jathe.

¹³ Bi mudi bi n'yo ra huinna ndahj ni 'y'e'a sur. Bi 'yemp'uya ngue da za da thogui. Dä thocähe p'uya, dä tenhne ra nnenga jathe ngue ra hai Creta. ¹⁴ Hirma ya'atho p'uya, bi nthui n'na ra ndonthi ra barco. Gui hutyo ja'i na ra ndahj ngue ra Noreste. ¹⁵ Bi gatra barco ra ndahj p'uya, ya hingui hät'i da hyegui. Dä thöpähe ra 'yu ngue bi nønnbaya. ¹⁶ Danj nthogähe p'u ja rá xatha n'na ra zit'u hai ja made ra jathe, ni hu ngue ra Clauda. Ya hints'e hmisu

'yo ra ndahí'a ra xequi'a. Dá ne dá cut'áhe mbo ra dabarco n'na ra t'ubarco mambá gut'i, pe xanhenñitho i yat'ambo. ¹⁷ Nu'mø ma cut'áhe mbo'a p'uya, bi 'bännbabi yø nthahí ra dabarco p'uya ngue ts'upí dí nxahyø xithe. I sü ngue xtaní mpa p'u ja yø 'bomudehe ni hu ngue ra Sirte. Janangue bi gajpabi ra ulu nu'a enna ndahí p'uya. Bi japi ngue bi nõnhna ndahí ra barco. ¹⁸ Mi hyaxpaya, tobe nts'edi 'yodra ndahí. Bi thørbu ja ra jathe yø 'bení ra barco p'uya. ¹⁹ Rá hyu pa p'uya, dá høt'áhe p'u ja ra jathe yø cosa mi ja mbo ra barco. ²⁰ Bi ma njammí pa ngue hindá nuhe ra hyadi, ni xingyø sø xcá nuhe ngue ra xui. Høndra ndate ndahí fexcahe. Ya dí ena ngue hinxca ponje.

²¹ Bi ma njammí pa ngue hindá nsihmehe. Bi m'mä inde ra Pablo p'uya, bi 'yembø ja i:

—Ague n'yø'ahu, nu'mø xqui 'yørpahu masu'a ra hya dá mangä ngue hin xcabá pømhmu p'u Creta, hinxti nts'onna barco ja ua 'mø, 'ne hinxti m'mehyø 'bení 'mø. ²² Pe nuyá, 'yo tu ni mmuihu ya. Hinjonda du, hindá høndra barco di m'medi. ²³ Porque dí ogá rá 'ye Oja, 'ne dí ørpa rá 'befi. Xtá nugá n'na ra anxé 'mø manxui ngue rá m'menhni Oja. ²⁴ Xa 'yengä ra anxé: “Yo gui sü ague Pablo. Jatho gui sømp'u 'buhra dast'abi Roma. Connä ngue'e da yan'Oja ya yø ja i gui n'yøui ua ja ra barco ngue hinda du”, xa 'yengui. ²⁵ Janangue nuyá n'yø'ahu, 'yo di tu ni mmuihu ya, porque nugá dädi seguragä ngue nu'a ra hya xa xicä rá anxé Oja, di nja'a. ²⁶ Pe nuyá, jatho ngue ga thehu n'na ra häi ja made ra jathe ya.

²⁷ Mi dhära nde'a rá 'de'ma goho ma pa p'uya, dá thocähe p'u ja ra jathe ni hu ngue ra Adria. Ni 'yenje ua, ni 'yenje nu ra ndahí. Nu'mø mi zo made ra xui p'uya, nu'u di 'yonna barco bi mmeya ngue ya ni ma di nthëui ra häi. ²⁸ Bi 'yeni hangu ganhé ra dehe p'uya, 'däte ma'de'ma 'dato metro bi zädi. Dá n'yogähe mits'u p'uya, mahømbi 'yeni hangu ganhé ra dehe. Ya mamí 'däte mayoto metrotho bi zädi. ²⁹ Dí sühe p'uya, ngue di nthëui ra barco yø do ja mbo ra jathe. Bi 'yemmi goho yø xone t'ëgui p'u ja rá xatha ra barco p'uya ngue bi zammí. Dí xønhne ngue da hyats'i. ³⁰ Nu'u mädi 'yonna barco p'uya, bi zänni ngue xtá 'dagui. Bi ca'mra t'ubarco p'u ja rá ya ra dabarco. I hätyø ja i, embi ngue da 'yemmi mi'da yø xone t'ëgui p'u ja rá ya ra barco ngue da zammí xanho. ³¹ Pe ra Pablo bi 'yembra capita co 'ne'u yø soldado:

—Nu'mø ngue händi m'mæcua ja ra barco yu yø n'yohu di 'yonna barco, hingui ponju mø —bi 'yembi.

³² Nu'u yø soldado p'uya, bi hyejpa yø nthahí maní nzähra t'ubarco, bi hyørbu ja ra jathe. ³³ Mi necähäi p'uya, bi xihyø ja i ra Pablo ngue gä di nsihme. Bi 'yembi:

—Ya rá 'de'ma goho ma pa ya ngue hinjongui sihme, 'ne hinjongui aha.

³⁴ Dí äcä ra mate ya ngue gui nsihmehu, n'namhma gui hyahu ra ts'edi. Ya hinjonda du ya, ni xinga n'na ni xtahu di m'medi.

³⁵ Mi manna Pablo na ra hya na p'uya, bi macrá 'ye ngue bi hyacra hme. Yø hmi yø dä yø ja i p'u bi ja mammadi Oja. Bi xejpaya ngue bi mädi bi nsihme. ³⁶ M'mefa p'uya, gä bi hyu yø mmai yø ja i. Janangue bi nsihme.

³⁷ Nu'a gangu'u mi op'u ja ra barco p'uya, mi juadi comma yo ciento 'ne hyate ma'de'ma 'dato ma'yohu. ³⁸ Mi juate ra ts'ihme yø ja i p'uya, bi hyøtra trigo p'u ja ra jathe, i nnepe ngue händi hu ra barco.

Ya bi thunt'a mbonthe ra barco.

³⁹ Nu'mø mi hyats'i xanho p'uya, nu'u mädi 'yonna barco hingui padi tema häi handi. Mi hyanda n'na ra 'yethe ngue gä ra 'bomudehe p'uya. Bi zänni ngue ja xti carpu ra barco. ⁴⁰ Bi hyejpabi yø nthahí mambi the yø xone t'ëgui

p'uya, bi zop'u ja ra jathe'u. Bi 'yannba ra palanca ga 'yo ra barco p'uya. Bi gaspabi ra ulu p'u ja ra za 'ba'p'u ja ra ya ra barco, i nnepe ngue da nonhna ndahi. Ra barco p'uya, bi guarbu ja ra nenthe. ⁴¹ I mpa p'u di nthε yø ts'edi yø dehe p'uya. Bi ndup'u ja yø 'bomudehe ra barco, ya hingu'i sä di 'yani. Bi 'uahra xatha ra barco p'uya ngue emmei tonhyø fanthe. ⁴² Yø soldado p'uya bi ne xtä hyo yø ofädi, porque sup'i xt'i nxaha ngue da 'dagui. ⁴³ Pε nuna ra capita bi nepe ngue da bongra Pablo, himbi japyø soldado xtä hyo yø ofädi. Sinoque bi 'bepyø ja'i ngue nu'u pahra nxaha, di nhyorb'u ja ra dehe, da zøn'a nenthe. ⁴⁴ Nu'u hingu'i pahra nxaha p'uya, da gaxyø xεca xithε jap'u ja ra barco ngue di 'yoxma xøts'e ra dehe, ogue te man na macosa jap'u ja ra barco, da hyats'i ngue di nxaha, da zøn'a nenthe. Gue'a bi nja'a p'uya, ya hinjombi du.

28

Ra Pablo ya 'bup'u ja ra t'uhäi ja mbo ra jathe ni hu ngue ra Malta.

¹ Nu'mø ga ma songähe nenthe p'uya, da mmεyahe ngue nu'a ra häi da nthεhe ni hu ngue ra Malta. ² Mi se'u yø pa'u, ngue marä 'ye. Pε nu'u yø mmεngu p'u ja ra häi da sømhme bi 'yorcahe masu, bi 'yu'a n'na ra sibi ngue di nhatyø ja'i. Bi xicje p'uya ngue ga cuat'i ga nhathe. ³ Bi ma ra Pablo ngue bi honna 'yonza. Mi 'yats'a sibi ra za mambä ga p'uya. Bä hsä'a n'na ra c'εya ngue su ra pa. Bi zaprä 'ye. ⁴ Nu'mø mi nu yø mmεngu p'u ngue di nts'anna c'εya p'u ja ra 'ye ra Pablo, di n'yεmbi n'na ngu n'na:

—Nuna ra n'yohu 'bucua, ra nze'gui ra hyote na. Ya xpä mbongbu ja ra jathe ya, pε di castiga Oja ngue nnepe da du.

⁵ Bi huacra c'εya p'u ja ra sibi na ra Pablo p'uya. Pε hinte bi ja ra 'ye. ⁶ Gätho yø ja'i p'uya, t'ø'mi ngue xtä nnenna 'ye ra Pablo, ogue n'na ts'auqits'utho xtä ndägui ngue da du. T'ø'mi, t'ø'myø ja'i ngue te da ja ra Pablo. Pε bi nu p'uya ngue hinte di jatho. Bi 'bätyø n'yomfεni yø ja'i p'uya, bi 'yεmbi ngue n'na ra dahmu na ra Pablo.

⁷ Nup'u da n'uspigähe p'uya, ja orbutho yø häi n'na ra n'yohu ni hu ngue ra Publio. Gue'a di manda p'u ja ra t'uhäi da songähe'a. Nhyu pa bi ja mmansuje, bi 'dacie ra ts'äya. ⁸ Nu'a ra papä ra Publio p'uya, mi oxpu ja ra t'ots'i ngue ma'di hyεnni. Mi hεmbra pa, 'nε ra 'bicji. Bi ma ra Pablo ngue bä nu p'uya. Bi marpabi Oja, bi japyø 'ye p'u ja ra do'yo ra därkehi. Bi zä p'uya. ⁹ Mi 'yøhyø ja'i'a te bi nja p'uya, nu'u yø därkehi ngue yø mmεngu p'u, bä εhε ngue bi hmarpabi Oja, 'nε bi zä ha hεmbi. ¹⁰ Nuya yø ja'i ya, bi nu manhoje. M'mefa p'uya, nu'mø ma ohe ra barco ngue da mähme, bi 'dacie te ga homhme p'u ja ra 'yu.

Bi zøn'a Roma ra Pablo.

¹¹ Mi gua'a nhyushna da m'mähme p'u ja ra t'uhäi ja mbo ra jathe, mi jap'u n'na ra barco mi t'ø'mi ngue da thohra se'ye, gue'a da ohe'a p'uya. Bi nεxp'u ja ra hnini Alejandria na ra barco. Nu'a nnøpa senya ra barco p'uya, gue'a n'na ra cuate dahmu ni hu ngue ra Cástor, man'na p'uya ni hu ngue ra Pólux. ¹² Da songähe p'u ja ra hnini Siracusa p'uya. Ja da m'mähme p'u nhyu pa. ¹³ Ma mähme p'uya, da tenthøe ra nnenga jathe, da sømhme p'u ja ra hini Regio. Mi hyaxpaya, bi n'yo ra ndahi ni 'ye'a sur. Rä yo pa p'uya, da songähe p'u ja ra hnini Puteoli. ¹⁴ Ja da tinngähe p'u yø 'yεc'ei p'uya. Bi xicje ngue da m'mähme p'u nyoto ma pa. M'mefa p'uya, da mähme Roma. ¹⁵ Nu'u yø 'yεc'ei bi 'bup'u Roma, mi zä mi 'yøde ngue darä mpäcähe p'u, bä ε'u p'uya ngue da c'athe p'u ja ra hnini Tres Tabernas. Mi'da p'uya bi thogui ngue bä thäcje p'u ja ra hnini

Foro de Apio. Nu'mø mā nthεgāhe'u bá thacje p'uya, bi ja mammađi Oja ra Pablo, 'ne bi hya ra ts'edi ngue bi nu yø mm'i'yεc'εiui. ¹⁶ Nu'mø mā sōngāhe Roma p'uya, nuna ra capita nmi n'yogāhe, bi dāpyø ofādi nā rā mmimhmui. Pε ra Pablo bi njapi ngue bi m'm'ua n'nanni, hōnda n'na rā soldado bi mādi.

Ra Pablo bi mambrā hya Oja p'ua Roma.

¹⁷ Rā hyu patho xtā sōngāhe Roma p'uya, bi zohnā Pablo ya yø n'yohu di mānda p'ua ja yø nija di mpeti yø judío, ngue bi nyaui. Bi 'yεmbi:

—Ague n'yø'ah, hīn temā nts'o dá øt'ā ngue'a te ga nzucā yø judío. Ni xīnga gue'u yø costumbre mā mboxitah di thīnngagui n'na rā hya ngue gđi nnømman'u. Pε madague'a, bi jocā p'u Jerusalén, bi ma mā dāgā p'u 'būhyø mmēngu Roma. ¹⁸ Pε commā ngue hīn temā hya bi đinngagui ya bi 'yørcā rā nt'ānni, janāngue bi ne xti thōggagui. Porque hīn temā hya bi nequī ngue da t'εmbi nī 'yup'u ga tu. ¹⁹ Pε hīmbi ne yø judío ngue xti thōggagui. Da guecā p'uya, dá ādi ngue da thocā ua Roma 'būhā dast'abi, ngue da 'yørcagui rā ts'ut'abi, madague'a hīngui ja te rāngue'a gui yajpā yø judío. ²⁰ Janāngue guehna rā hya dá zon'nah naya, ngue ga nyaū. Porque jatho ngue ga mmāngā hanja nā rā hya tō'myø judío ngue di nja. Nuna rā hya naya, guehna ga nthut'igā conyø cadena naya.

²¹ Mī dahyø judío p'uya, bi 'yεmbi:

—Hīn temā sūcua di sōcua ngue di 'yε'a Judea ngue nmayapi'i. Ni xīnga gue'u mā mmijudío hu di sōcua dadi yap'a'i, ogue di nnømman'u'i. ²² Nu'a rā hya guī mbēni guī mmanya, dī nne ga øcāhe Hague rá nja'a. Porque dī pačāhe ngue ndap'u bi zā hnømman'u nā rā 'da'yo nt'εc'εi nā —bi 'yεmbi.

²³ Janāngue bi hyuspabi temā pa di mpeti p'uya. Pε xandøngu yø ja'i bi mpeti p'u sāya rā Pablo 'mø mī zōnna pa. Bi dū'mra hya rā Pablo 'mø mīxudi, astā gue'mø mī dāhra nde. I xihyø ja'i ha di njap'u di zo rā 'yε Oja. I nnepyø judío ngue nu'mø bi đinyø mmā'a te mmāna ley bi 'yotra Moisés, 'ne'a te bi 'yotyø pøngahya Oja, ya da 'yεc'εi rā Jesús. ²⁴ Bi nu manho 'da yø judío te bi mānna Pablo. Mī'da p'uya, hīngui εc'εi te xifi. ²⁵ Pε commā ngue hīnga 'da'igu mmamp'uya, bi mādi bi bōnyø ja'i ngue bi ma. Rā Pablo p'uya bi 'yεmbi:

—Majuani nā rā hya bi mānna Espiritu Santo 'mø mī bēnnba rā hya bi mānna pøngahya Isaías, ngue bi xihma mboxitah, bi 'yεmbi: ²⁶ “Nī ma ya, bá xihyø judío nā rā hya jaua, gui 'yεmbi: Da 'yøhyø ja'i hanja rā hya ja ua, pε hīnda đinyø mmāi hanja rā hya da 'yøde. Nu te da nu yø ja'i, hīnda đinyø mmāi yø ja'i hanja'a te da nu. ²⁷ Porque nuya yø ja'i ya, i njot'i yø n'yomfēni. Ĕntho xa ngotyø gu ngue hīngui nne da 'yøhra hya. Ĕntho xa ts'antyø dā ngue hīngui nne da hye't'a te ja ngue da hye'ti. Porque hīngui nne da đinyø mmāi hanja rā hya, 'ne hīngui nne di 'bātyø mmāi ngue da 'yεc'εi'guī, n'namhma ngue ga punnbabi yø ts'oqui", εn'Oja. ²⁸ A nuyá, dami pahma ya ngue nuna rā hya bá pen'Oja ngue di mpøhyø ja'i, di 'bēnnba rá m'mahyø ja'i hīngyø judío naya. Nu' u p'uya da 'yø'mø bi sifi.

²⁹ Mī mānna Pablo nā p'uya, bi ma yø judío, pε di nju'mahyase p'u nī ma. ³⁰ Nuna rā Pablo, nyo jeya bi m'map'u ja ra ngu bi hmīhi. Pε gā di unna ts'āya'u yø ja'i bāđi zengua p'u 'bui. ³¹ Bi hya rā ts'edi xihyø ja'i ha di njap'u di zo rā 'yε Oja. Bi xānba yø ja'i ha exā nja nā rā hya ngue rā Hmu Jesucristo. Pε hīnjondi hejpi.

Romanos

Ja ua ra carta bi 'yo'tra Pablo, ngue bi mennba yo 'yεc'εi Roma.

¹ Nugā drá Pablo, rá mεfigá rá Jesucristo. Nuna Oja bi 'yεxqui ngue drá representantegá rá Jesucristo. Bi huanngagui Oja ngue ga mmambrá hoga 'da'yo hya. ² Ya mandonjam'mø tho bi 'yorpυ ja rá Maca Libro yø pøngahya Oja ngue dá 'yεhrá pa dí nja ya yø hya n'youi ná rá hoga 'da'yo hya. ³ Nuna rá hoga 'da'yo hya ná, i mma hanja ná má Hmυhυ Jesucristo rá Ts'ant'υ Oja. I mma ngue bi nja'i, 'nε quehna rá mbom'mεto rá dast'abi David. ⁴ Pε nu'a rá maça te rá Jesucristo, dí nεqui xanho ngue hinga ja'itho, porque bi bεnnate 'mø mi du. Janangue nts'editho dí nεqui ngue rá Ts'ant'υ Oja.

⁵ Rá Jesucristo bi 'yøtra mate bi 'dacra 'befi ngue rá representantegui. I nneque ngue ndap'υ bi zā yø hāi, ga xicā rá hoga 'da'yo hya yø ja'i, 'nε dá 'yεc'εi. Dá 'yøtyø ja'i'a rá hya ga xifi. Co nuna rá hya ná, yø ja'i dá 'yεspabi rá Jesucristo. ⁶ A nuya yø ja'i bi zon'na Oja ngue bi 'yεc'εi rá Jesucristo, xquet'a nzon'nahυ Oja ngue gui 'yεc'εihυ rá Jesucristo ya.

⁷ Dadi zengua'ahυ, ague gyø mmenguhy Roma. Bi ma'ahυ Oja, gue'a i zon'nahυ'a ngue gui sohυ rá 'yε. Dí nnegā ngue nuna Oja má Papáhy co 'nεhna má Hmυhυ Jesucristo di jap'ahυ 'nε dá hyut'a ni mmaihυ.

⁸ A nuyā, ngue dí εc'εi rá Jesucristo, ya dá zā ga mmat'Oja. Nu'mø dí mmat'Oja, dadi ja mammadí Oja conná ngue'ahυ. Porque dadi johya ngue nuna ni nt'εc'εihυ i ja, ya i hma ndap'υ bi zā. ⁹ A nugā, dí hahma mmui ngue dí ørpabi rá 'befi Oja. Dí mmangā rá hoga 'da'yo hya ngue hanja rá Ts'ant'υ Oja. Pε pa Oja ngue nu'mø dí mmat'Oja, zant'a dadi tet'ahυ p'υ dí mmat'Oja. ¹⁰ Nugā, εmmεi dí apra mate Oja xamhmatho ngue Oja dá nu ha di japi ngue dá zā ga mmagā p'υ gui 'bahmυ. ¹¹ Porque dí nne ga mmagā p'υ ga ma nu'ahυ. Gue'a di zā ga o'ahun'yū xanho hanja Oja'a, n'namhma ngue man'na gui hyahυ rá ts'edi. ¹² Dí nnegā ngue nuna má nt'εc'εihυ i ja, man'na ga nhyathυ rá ts'edi n'na ngu n'na ja.

¹³ Ague ma zi cu'ahυ, dí nne gui pahmυ ngue ya xangu yø nniði xtá sänni ga ma nu'ahυ. Pε astā guehya hinguí sá ga mmap'υ. Nu'a nna ne ga mmagā p'υ, dí nne ga japá mi'da yø ja'i ngue dá 'yεc'εi rá Jesucristo tengutho dí ørpabi yø ja'i 'bui ndap'υ bi zā. ¹⁴ A nugā 'yo má güenda ngue ga xihra hoga 'da'yo hya gätho yø ja'i. Ga xihra hya yø basucua, ga xihra hya'υ hingyø basucua. ¹⁵ Janangue nugā, nu'υ ni mmenguhy 'bap'υ ja rá hniñi Roma, janjuani ngue dí nne ga xicā rá hoga 'da'yo hya'υ.

¹⁶ Nugā hiniði pes'ma sä ngue ga mmangā ná rá hoga 'da'yo hya. Porque nuna rá hya ná, n'youi rá ts'edi Oja para ngue dí nyani gätho yø ja'i dá 'yεc'εi rá hya. Hinga høndyø judío dí nyanyø te, sinoque xquet'a 'nε'υ hingyø judío dí nyanyø te 'mø dá 'yεc'εi rá hya. ¹⁷ Nuna rá hoga 'da'yo hya ná, ja tump'υ má mmaihυ ngue Oja di hojpa rá ts'oqui rá ja'i, hontho dá 'yεc'εi rá Jesucristo n'na. Nguna rá hya mmamp'υ ja rá Maca Libro ngue εna: "Nu to dá 'yεc'εi Oja, gue'a rá ja'i di hojpa bi rá ts'oqui'a 'nε di unna 'da'yo te rá ja'i".

18 Ya dí nnuh^u ngue nuna Oja bí 'b^u mahéts'i, rá ndussutho rá castigo da japyø ja'i ngue yø ts'oc'ei. Porque nuya yø ja'i ya, nuna te rá nts'o øt'e, hñdi japi da fahna rá hya majuaní. 19 I jahma há rá nja nguep^u di fadi ngue 'b^u Oja. Porque nuna Oja i udi hanja ngue 'b^ui. 20 A nuyá, nuna Oja ná, hñjonguì nnu ná, pè nù te bí hoqui, gá dí nnuh^u. Já dí ñequí p^u ngue 'b^u Oja. Mí zã mí nja rá ximhái, ya bí ñequí ngue 'b^u Oja, 'ñe já rá ts'edi para zantho. Ya hñguì sãp^u dá 'yenyø ja'i ngue hñguì padí ngue 'b^u Oja. 21 Madague'a pahyø ja'i ngue 'b^u Oja, pè hñguì espi ngue dá 'yembí gue'a Oja'a. Ní xindi já mammadi. Nu'a te gãma hya ngue yø hyase yø ja'i, gá hñte dí muui. Gue'a corpabí yø n'yomfeni'a. 22 Yø ja'i ena ngue já yø mfadi, pè nù te øt'e, gue'a guí ñequí ngue hñte padí. 23 Porque yø ja'i hñguì espabí ná Oja magues^e hñjam'mø dá du. Guego espabí'u yø dahmu já yø hmí tengutho rá ja'i nuna dá thotho. Bí hocyø dahmu ngue yø ts'int's^u, bí hocyø dahmu ngue yø c'eyá, bí hocyø dahmu ngue yø zú'è já goho yø gua, embí ngue gue'u Oja'u.

24 Ngue nguna bí 'yøtyø ja'i, nuna Oja ya bí hyep^u, bí unna 'yú yø ja'i ngue dá 'yøt'a te rá nts'o so yø mmái. A nù yø ja'i p'aya, rá 'be'isátho te dí n'yørpe n'na ngu n'na. 25 Guehya yø ja'i hñmbí ne dá 'yec'ei ná rá hya majuaní para ngue dá badí hanja Oja. Sinoque nu'a rá fehni, gue'a ec'ei'a. Pè yø ja'i hñguì thanne Oja, nuna bí hoqui te gãma cosa i já. Sinoque gue'u yø cosa bí hoc'a Oja thanne yø ja'i. 'Ñe gue'u nnu mansu'u. Conque nuna majuaní ngue Oja p'aya, hñnt'a ní 'yup^u ngue dá ma nthanne para zantho'a. Dá ngu'atho.

26 Janangue nuna Oja, di unna 'yú yø ja'i ngue dá 'yøt'a te yø 'be'isá ga 'yo. Nù yø xisu hñguì nne dí nthati ngue dí m'mahyø ndø, sinoque yø mmixisuui'u dí n'uní ngue dí 'bèspabí yø sã. 27 Xquet'a njarbætho yø n'yoh^u p'aya, hñguì nne ngue dí nthati ngue dí m'mahyø xisu. Sinoque dí n'uní ngue yø mmin'yohæui dí 'bèrpabí yø sã. Pè nu'a rá nts'o gá 'yo ya yø ja'i ya, ya já rá njut'i'a te øt'e, ngue gá rá m'mædi gá 'yo.

28 A nù yø ja'i hñguì nne dá badí hanja Oja, janangue nuna Oja bí hyep^u, bí unna 'yú yø ja'i dá 'yøt'a te rá nts'o so yø mmái ngue hñni 'yup^u dá 'yøt'e. 29 Ya xã bènnbã yø mmái yø ja'i'a rá nts'o gá 'yo. A nù yø ja'i, yø 'yots'om'mái, yø ts'oc'ei, man'na ní netho ngue dí xandi te pèts'i, yø zeya, yø hyote, yø nequisú, yø hyáte, yø mambethani. 30 En'a hã yø mmic'eiui p'ua ha ya. 'Ñe nnu man'ua Oja, hñjonguì sú, yø dennate, di 'yets'i há yã, honí há dí zã dá 'yøtrã nts'o. Hñguì ec'ei rá papá ogue rá mamá 'mø nzofo. 31 Má 'bedí yø mmái. Nù te mma ngue dá 'yøt'e, hñguì øt'e. Hñ'y^u yø yemmí, 'ñe hñdi punnbabí yø mmic'eiui. Hñ'y^u yø huécate. 32 Nuya yø ja'i øtya yø hya já ua, padí xanho ngue mman'Oja ngue dá japra castigo ya yø ja'i øtra ts'oqui. Pè yø ja'i enã man'na di sigue ní 'yøtho rá ts'oqui. Nù møn nnu ngue xants'o te øtyø mmic'eiui, asta di johya.

2

1 Nù to gá haspa rá güenda te gá 'yo rá mmic'eiui, embí ngue dá ma rá castigo ngue rá ts'oqui øt'e, pè nuna rá ja'i háxra güenda, guehna di jase p'ua dá ma rá castigo ná, porque xquet'a já rá ts'oqui. 2 Dí pahma njuani ngue nuna Oja, go ní 'yup^u dá hyaspa rá güenda'a te gá rá nts'o øtyø ja'i ná. 3 Nù to gátho mma ngue dá ma rá castigo rá mmic'eiui ngue xants'o te øt'e, 'ñe xquet'a njase p'ua ngue xants'o te øt'e, xquet'a 'ñehya hñdi mpommi rá castigo ya. 4 ¿Ua hñdi unna güenda ná rá ja'i ná, ngue hanja ngue nuna Oja, hñga 'bexque'a di japra castigo rá ja'i 'mø xants'o te øt'e? Rá ja'i i jonnbabí rá mate Oja, porque Oja i tømra ja'i ngue dá hyep^u rá nts'o gá 'yo. 5 Nù rá ja'i xandønnaxi

rá mm̄ai ngue h̄ingui nne da h̄yep̄'u ra nts'o ga 'yo, p̄e nu'm̄o r̄a pa dan̄i hyaxra güenda Oja, man'na xangu r̄a castigo da thohn̄a r̄a ja'i njap'u.

6 Nuna Oja, nu te xa 'yot'e n'na ngu n'na yō ja'i, gue'a ra njut'i di t'un'na. 7 Nuna Oja, ra 'da'yo te di unni te'o ya ga 'b'u'a ngue hōndra nho øt'e, i honnbi ngue ha di hnu manho Oja 'n̄e di ja ndummai ngue honi ha di yarbu di manda Oja para zantho. 8 P̄e Oja, da japr̄a castigo ya yō ja'i f̄estho ra h̄ya 'n̄e h̄ingui nne da 'ȳe'c'ei na r̄a h̄ya majuan̄i, sinoque gue'a te xants'o ga 'yo. 9 R̄a nd̄o dummai da thogui te'o ḡätho xants'o te ga 'yo. H̄inga hōndyø judío, sinoque 'n̄e u h̄ingyø judío mathoguitho ra n'u da z̄a. 10 P̄e nu'u yō ja'i ngue ḡä ra nho ga 'yo, ḡä r̄a nho di t'unni. Oja da 'yot'e ngue da hnu mansu 'n̄e da hyurpa yō mm̄ai. H̄inga hōndyø judío, sinoque xquet'a 'n̄e u h̄ingyø judío di nth̄eui r̄a nho. 11 Porque nuna Oja, n'na ngu n'na yō ja'i da hyaspabi xand̄onho r̄a güenda.

12 A nuyá, ḡätho yō ja'i, ḡä ja yō ts'oqui. P̄e nuna Oja da hyaspabi r̄a güenda. A nu yō ja'i ngue h̄ingui pa'a r̄a ley ga 'yo yō judío, xquet'a da thaspa r̄a güenda co nu'a te r̄a h̄ya pad̄i. P̄e nu yō ja'i pad̄i te mmamp'u ja r̄a ley ga 'yo yō judío, da thaspabi r̄a güenda co nu'a te r̄a h̄ya nt'ot'i p'u ja r̄a ley. 13 Porque Oja h̄indi nu manho yō ja'i'a ngue hōntho da bad̄i te mmamp'u ja r̄a ley Oja. Nu'u yō ja'i nnu manho Oja, gue'u yō ja'i da 'yot'a te r̄a nho mmamp'u ja r̄a ley Oja'u. 14 A nuyá, madague'a 'buh̄yø ja'i ngue h̄injam'm̄o xa 'yode te r̄a h̄ya nt'ot'i p'u ja r̄a ley ḡä 'yo yō judío, p̄e xquet'a ya pase'a te r̄a nho di manda Oja ngue da n'yo. Porque pase p'u ja yō n'yomf̄eni'a te r̄a nho i jatho ngue da 'yot'e. Ya xquet'a di nth̄eui'a te r̄a nho mmamp'u ja r̄a ley Oja. 15 Nu'a te ga 'yo, gue'a gui nequi'a ngue pap'u ja yō n'yomf̄eni'a te r̄a nho mmamp'u ja r̄a ley nuna ja ngue da 'yot'e. I pah̄yø ja'i ngue'm̄o xanho te øt'e, oque h̄ingui ho te øt'e. 16 Nu te ḡäma h̄ya mb̄emp'u ja yō mm̄ai yō ja'i, nuna Oja, da 'ȳehra pa da penhna Jesucristo ngue da hyaspa r̄a güenda yō ja'i te ḡäma h̄ya mb̄eni. Guehna r̄a h̄ya di mmanḡä naya m̄ente ngue dadi 'yonḡä r̄a hoga 'da'yo h̄ya.

17 Nu'u yō judío, di nne ga xi'ahn̄a te r̄a h̄ya ja ngue da thogui. Guehya pad̄i xanho te mmamp'u ja r̄a ley bi 'yotra Moisés. 'N̄e di 'yets'i ngue pad̄i xanho hanja Oja. 18 Yō judío pad̄i xanho hanja'a te rá pähä Oja, porque nuna r̄a ley i ca, guehna x̄annbabi na ndana gue'a r̄a nho i jatho ngue da 'yot'e. 19 I ena ngue yō mbadi xand̄onho, da z̄a da x̄annbabi yō ja'i entho yō xad̄a ngue 'yo 'bexui. 20 I ena ngue pad̄i xand̄onho ha di japr̄a h̄ya da x̄annbabi'u yō ja'i h̄inte pad̄i. I ena ngue pad̄i xand̄onho ha di japr̄a h̄ya di opan'yu'u yō ja'i h̄ingui pad̄i hanja r̄a h̄ya. Porque nup'u ja r̄a ley, i ena ngue ḡä ja bi j̄ujp̄u'a r̄a h̄ya majuan̄i ngue x̄annbabi yō ja'i. 21 P̄e xi'm̄o ena ngue majuan̄i'a te r̄a h̄ya x̄annbabi mi'da yō ja'i, çhanja'm̄o ngue h̄ingui øt'a te r̄a h̄ya x̄annbate 'm̄o? I embi ngue h̄ingui ho di mp̄e yō ja'i, çhanja'm̄o ngue go i mp̄e? 22 I embi ngue h̄ingui ho di n'yots'om'm̄ai yō ja'i, 'n̄e go 'yots'om'm̄aise. I ena ngue h̄ingui nnu manho yō dahnu, p̄e nuya p'uya, guehya p̄e'se'a r̄a m̄enyu di mpeti p'u ja r̄a nija ya. 23 Di 'yets'i ngue ena pad̄i xand̄onho'a te r̄a h̄ya mmamp'u ja r̄a ley. P̄e nuyá, guehya h̄ingui øtya yō h̄ya mmamp'u ja r̄a ley ya, go guehya yō ts'oqui ya nguep'u h̄ingui nnu mansu Oja yō ja'i. 24 I nt'ot'i p'u ja r̄a Maca Libro ngue ena: "Go ni ts'oquih̄a p'u nn̄omman' Oja ya yō ja'i h̄ingyø judío", i enna h̄ya.

25 Nu r̄a ja'i bi mi ngue r̄a judío, ya xanho ngue'm̄o øt'e te ḡäma h̄ya mmamp'u ja r̄a ley ga 'yo yō mmijudioui. P̄e nu'm̄o h̄ingui øt'e te ḡäma h̄ya mmamp'u ja r̄a ley, ya h̄inte di muui, madague'a bi mi ngue r̄a judío. 26 A nu r̄a ja'i h̄ingra judío, 'n̄e da 'yot'e te mmamp'u ja r̄a ley ga 'yo yō judío, ya rá ja'i Oja. Ya cohi tengutho 'm̄o dra judío. 27 Nu r̄a ja'i ngue h̄ingra judío p̄e øt'e te

mmamp'u ja ra ley, ya di nequi xanho ngue ja rá ts'oqui ra judío. Porque ja ha nt'ot'i ra ley i ca, 'ne hingui ot'e te mmamp'u ja ra ley i ca. ²⁸ I t'embí ngue ra judío, gue'a rá ja'i Oja'a. Pe himma juani ngue rá ja'i Oja ra ja'i nu'a hontho bi mi ngue rá basi ra judío, oque n'youi ra hmεpya rá do'yo tengutho yø judío ngue n'youi ra circuncisión. ²⁹ A nu'a majuani ngue rá ja'i Oja, gue'a ra ja'i hahrá mmui ngue hep'u ra nts'o'a. Guehna ra ja'i nnu manho Oja na p'uya, madague'a ngue hingo nnu manho yø ja'i.

3

¹ Pe nuna ra hya dí mmangá, hínjí mmangá ngue hinte di muui te bi 'yøt'Oja ngue bi huanhyø judío 'ne bi manda bi njapra hmεpya ngue ra circuncisión. ² Porque xangu ha rá nja ra hya. Porque gue'u yø judío, ma datho ngue bi fátirá hya Oja. ³ A nuyá, nu 'da'u yø judío ya, ya bi hyep'u Oja. Pe, ¿ua rángue bi hyep'u Oja'u, ua go 'ne'a Oja da hyep'u'a rá hya bi ma ngue da 'yøt'e'? ⁴ Nu'a, hín'na'a. Madague'a gá yø fehni yø ja'i, pe nuna Oja hínjam'mø di fehni na. Nguna ra hya nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro, i ena: "Nu'i ma Oja'i, di nequi ngue nu'a te ra hya guí mma, gá xanho. Hínjonni ja'i da bøni da 'yεmbi ngue hinga gue'a ra hya guí mma", i ena.

⁵ Pe xi'mø ngue gue'a ra nts'o dí øthú, ja di nequi p'u ngue tate xandønho Oja, ¿ndana ja ngue ga mmamhmu ya 'mø? ¿Ua da zá ga emhmu ngue ya hinni 'yup'u te da 'yørcáhu Oja ngue da jacu ra castigo 'mø? Porque gue'a yø hya yø ja'i'a. ⁶ Nu'a ra hya'a, hinda zá ngue gue'a ga mmamhmu'a. Porque nu'mø ya hinni 'yup'u te ørcáhu Oja, ¿ha di zá da hyaspabi ra güenda yø ja'i 'bu'a nximhai 'mø?

⁷ Pe xi'mø mmanna fehni n'na, ja di nequi p'u ngue nuna Oja i tate xandønho rá hya, porque hínjam'mø di fehni Oja, ¿ua sá ga emhmu ngue ya hinni 'yup'u da hasca ra güenda ma ts'oquihu na Oja 'mø? ⁸ Ya sátho ngue man'na xants'o te ga øthú 'mø, n'nammha ngue da zá ga mamhmu ngue di honnbahu ha di nequi ngue xandønho Oja. Nuna ra hya naya, i 'bu'ida yø ja'i di yajpagui ngue engui ngue ngu'a ra hya dí xännbate. Pe himma juani ngue xants'o te di xännbate. Nuya yø ja'i mman'a ra hya'a, guehya yø ja'i ni 'yup'u da ma ra castigo ya.

⁹ Xi ya 'mø, ¿ua man'na tate xanho'u yø judío ngue gátho mi'da yø ja'i ya 'mø? Nu'a ra hya'a, hinda zá'a. Porque ya dí mmangá ngue ngu'u yø judío, ngu'u hingyø judío, gá ja yø ts'oqui. ¹⁰ Nup'u ja ra Maca Libro nt'ot'i p'u ra hya ngue ena: "Hínjonni ja'i di pøni ngue xtanho te ga 'yo, ni xinga n'na nc'ei. ¹¹ Hínjonni ja'i di pøni ngue di tini hanja ra hya. Ni xinga n'na nc'ei di pøni ngue da hyon'Oja. ¹² Gátho yø ja'i ya xa hyep'u Oja. Porque xøge gá ra m'medi ga 'yo. Hínjongui pøni ngue xtanho te øt'e, ni xinga n'na nc'ei. ¹³ Nu'mø bi nya yø ja'i, tengutho 'mø bi ma nts'ots'i p'u o ra ánimá, njapá ga nts'o ra hya pønna ne. Gá ra fehni gá ya. Ra ndate n'youi yø hya pønna ne ra ja'i, tengutho ra pozú 'mø bi za ra ja'i n'youi ra ndate p'u ha sa. ¹⁴ Høndra ts'ate gá ya, hínjam'mø di ya manho. ¹⁵ Høndra nthote nne. ¹⁶ Nup'u ha ni ma, gá ra nts'oní ørpa yø ja'i. ¹⁷ Nu'a da japi ngue hínjí nsahyø ja'i, hingui padí ha rá nja'a ra hya'a. ¹⁸ Ni xinga gue'a di so yø mmui ngue da nu mansu Oja".

¹⁹ Nguna ra hya nt'ot'i p'u ja rá ley Oja. Janangue nuyá, hingui sä ngue to da 'yεna ngue hín'ya rá ts'oqui. Porque nu'a te ra hya mmanna ley, i mman'a te ga 'yo yø ja'i ca'a ra ley'a. Guehna ra hya mman'Oja na ngue gátho yø ja'i

'bɛ'a n̄ximh̄ai, ḡa ja ȳo ts'oqui. ²⁰ Nu'a te ḡa r̄a n̄ho d̄i m̄anda r̄a ley ḡa 'yo ȳo judío, h̄injongui p̄oni ngue di øt'e. Janangue nuyá, nu to ɛna ngue ḡa 'yo'a te d̄i m̄anda r̄a ley, p̄e h̄inga gue'a d̄i nyanná te'a. Porque Oja bi unna ley para ngue ḡa pahmu ngue ja ma ts'oquih̄a.

-----

²¹ A nuyá, r̄a hoga 'da'yo hya i mma ha rá nja r̄a hya ngue di hoga ma ts'oquih̄a Oja. Ya d̄i n̄equi ngue bi hogatho ma ts'oquih̄a Oja, h̄inga gue'a r̄a ley ḡa 'yo ȳo judío i nhohma ts'oquih̄a. Nup'u ja r̄a ley, nu'u ȳo p̄ongahya Oja bi 'bɛ't'o r̄a hya ngue da zonna pa da yanju Oja. ²² Nuna Oja, di hoga ma ts'oquih̄a 'm̄o ḡa ɛc'ɛih̄a ngue ya bi yanju r̄a Jesucristo. Hont'o bi z̄a ma ja'i da 'yɛc'ɛi, di hojpabi rá ts'oqui. Porque ḡatho ȳo ja'i, mahyonitho ngue guehna Oja di hojpabi ȳo ts'oqui. ²³ Porque ḡatho ȳo ja'i, ḡa ja ȳo ts'oqui. H̄injongui p̄oni ngue di øt'a te r̄a n̄ho i nne Oja ngue da 'yøtyø ja'i. ²⁴ Nuna Oja, r̄a matetho bi 'yøt'e ngue bi hoga ma ts'oquih̄a. Porque r̄a Jesucristo gue'a bi gurca ma ts'oquih̄a. ²⁵ Nuna Oja, bá p̄nhna Cristo para ngue ȳo h̄mi ȳo dá ȳo ja'i p'u da tho. Bi du ngue di hojpa ȳo ts'oqui ḡatho ȳo ja'i da 'yɛc'ɛi. Nu'm̄o m̄i du r̄a Cristo, ya bi n̄equi hanja r̄a hya ngue ya bi nhohyø ts'oqui ȳo ja'i. Nu'm̄o ȳo pa xa thogui, xa nzerpa ȳo ja'i na Oja, h̄imb̄i menhna castigo ngue ȳo ts'oqui xa 'yøt'a m'met'o. ²⁶ P̄e nuya ngue ya bi du r̄a Cristo, ya d̄i n̄equi ngue njut'i ḡatho ȳo ts'oqui ȳo ja'i. A nuyá, ya d̄i haxha njuani ngue Oja, njuantho r̄a ts'at'abi øt'e, nu te'o ḡatho ɛc'ɛi r̄a Jesucristo, gue'u di hojpa ȳo ts'oqui'u.

²⁷ Xi ya, ¿hapu d̄i n̄equi ȳo hya'u di 'yɛts'i, ɛna ngue ja tema n̄ho bi 'yøt'e ngue i nhohyø ts'oqui ya? Ya h̄inha d̄i n̄equi'a ya. Porque nu'a i nyanma teh̄a, h̄inga gue'a ngue ḡa øth̄u'a te mmamp'u ja r̄a ley'a. Sinoque nu'a i nyanma teh̄a, gue'a ma nt'ɛc'ɛih̄a ja'a. ²⁸ A nuyá, ya d̄i nnuh̄a ngue nu'a i nhohma ts'oquih̄a, h̄inga gue'a ngue ḡa øth̄u'u ȳo hya mmamp'u ja r̄a ley ḡa 'yo ȳo judío'a. Nu'a d̄i nhohra ts'oqui, gue'a ngue da t'ɛc'ɛi r̄a Jesucristo'a.

²⁹ Xi Oja, ¿ua ɛn'a ngue hont'u ȳo judío ȳo Oja'a? ¿Uangui mman'Oja ngue 'nɛ'u h̄ingyø judío ȳo ja'i Oja? Majuani ngue xquet'a 'nɛ'u. ³⁰ Porque nuna Oja, 'dasɛ na. 'Nɛ guehna di hojpi ḡatho ȳo ja'i da 'yɛc'ɛi r̄a Jesucristo na, ngu ȳo judío, ngu'u h̄ingyø judío, ḡa di hojpi. ³¹ Xi ya, ngue ja ma nt'ɛc'ɛih̄a, ¿ua da z̄a ḡa ɛmhmu ngue ya h̄inga øth̄u'a te r̄a n̄ho mmamp'u ja r̄a ley ya'mø? 'Yo gui mman'a tengu'a. Hante gue man'na gue'a di z̄ap'u ḡa øth̄u'a te mmamp'u ja r̄a ley'a.

4

¹ Xi ma mboxitah̄a r̄a Abraham, ¿te 'bɛ'a bi 'yøt'e ngue Oja bi hojpabi ȳo ts'oqui? ² Nu'm̄o ngue r̄a Abraham ja tema n̄ho bi 'yøt'e janangue Oja bi hojpabi ȳo ts'oqui, ya s̄ap'u da 'yɛna di 'yɛx'm̄o. P̄e pa Oja ngue h̄ingui s̄a di 'yɛts'i. ³ I mmamp'u ja r̄a Maca Libro ha bi nja ngue Oja bi hojpabi r̄a Abraham ngue ɛna: "R̄a Abraham bi 'yɛc'ɛi ngue d̄i nja'a te r̄a hya xi xi Oja. Nu'a i 'yɛc'ɛi p'uya, Oja bi hojpabi", i ɛna. ⁴ A nuyá, nu'm̄o ngue to øt'a n'na r̄a 'bɛfi, nu'a r̄a nz̄abi ma t'unn̄i, ya hingra matetho t'ørpe ngue'a te ma t'unn̄i, sinoque thupi. ⁵ P̄e Oja h̄ingui ɛnju ngue ja tema 'bɛfi ḡa øth̄u ngue di hoga ma ts'oquih̄a. Porque Oja, r̄a matetho bi 'yøt'e ngue bi hoga ma ts'oquih̄a. A nuyá, h̄ontho ḡa ɛc'ɛih̄a ngue Oja d̄i nja'a te bi ma. ⁶ Ra David bi ma ngue r̄a m̄m̄enth̄i d̄i nth̄eui ȳo ja'i nu'u di hojpabi Oja, madague'a h̄ingui øt'e ḡatho'a te r̄a n̄ho ja ngue da 'yøt'e. ⁷ Bi 'yɛna: "Ya r̄a m̄m̄enth̄i bi nth̄eui ȳo ja'i, nu'u di punnbabi

Oja. Ya hinda japra castigo ngue yø ts'oqui xa 'yøt'e. ⁸ Ya ra mmenthitho bi nthëui yø ja'i nu'u ja yø ts'oqui 'në di hojpatho Oja yø ts'oqui', i ëna.

⁹ Xina ra mmenthina, çua høndyø judío mmëpya yø do'yo di nthëui na ra hya na? Nu'a, hin'na'a. Sinoque 'në'u yø ja'i hinga mhmëpya yø do'yo di nthëui na ra mmenthina. Porque di xi'ahua ngue ra Abraham bi 'yëc'ëi ngue di nja'a te ra hya bi xi Oja. Nu'a i 'yëc'ëi p'uya, gue'a i hojpati Oja'a. ¹⁰ Xi'mø mi ma mahojpi ra Abraham, çua ya mhmëpya, ua gue tobe himmanj hmëpya 'mø mi ma mahojpi? Nuná, bi ma mahojpi hante ngue da hmëpya. ¹¹ M'mëfa p'uya, ra Abraham bi njapra hmëpya ngue ra circuncisión, gue'a bi nøpa hmëpya Oja ngue ya bi hojpi ngue bi 'yëc'ëi. Janangue nuyá, guehna ra Abraham i nnøpa papá to gátho ja yø nt'ëc'ëi ya. Madague'a hingui n'youi ra hmëpya ngue ra circuncisión, pë Oja di hojpi. ¹² Xquet'a ra Abraham guehna bi nøpa papá'u to gá bi njapra hmëpya ngue ra circuncisión. Pë hinga høntho bi nøpa papá ngue n'youi ra hmëpya, sinoque bi nøpa papá ngue bi dennabá rá nt'ëc'ëi bi nja ra Abraham hante ngue da hmëpya.

¹³ Nuná Oja, bi yarpabi n'na ra hya ra Abraham ngue nu'u yø mbom'meto, di t'unna häi da gohmi gá rá nguñi nximhäi. Pë hingue i t'unna häi da gohmi ngue da t'ëmbi bi 'yøt'e gátho'a te mmamp'u ja ra ley. Nu'a, hin'na'a. Sinoque bi 'yëc'ëi ngue Oja bi hojpati yø ts'oqui, janangue bi t'un'na ra häi da gohmi.

¹⁴ Nu'mø di t'enja ngue jatho ga øthu te gá mmamp'u ja ra ley, ja di n'nacju'a te ra hya di yat'a Oja, ya hinte ni bøntho ma nt'ëc'ëihua 'mø. Xi mmangu'a ra hya di yat'a Oja p'uya, xquet'a hinte ni bøntho 'mø, porque gá ja yø ts'oqui yø ja'i.

¹⁵ 'Në nu'a ra ley, ra castigotho n'youi'a. Nup'u haru fadi tema hya mmanna ley, ya pahyø ja'i ngue ja yø ts'oqui, porque hingui øt'e te mmamp'u ja ra ley.

¹⁶ Nuná ra hya di yat'a Oja, i mma ngue gue'u yø ja'i da 'yëc'ëi, di japi. Ya di n'ëqui p'uya ngue Oja ra matetho bi 'yøt'e ngue di japi to da 'yëc'ëi. Hingui mman'Oja ngue da høn't'u to da 'yøt'e te mmamp'u ja ra ley di japi. Porque ra ja'i ja rá nt'ëc'ëi tengutho rá nt'ëc'ëi bi nja ra Abraham, ya guehna ra Abraham i nnøpe ngue rá papá ra 'yëc'ëi. ¹⁷ Guehna i nne da manna hya bi xi Oja ra Abraham ngue bi 'yëmbi: "Aguë Abraham, ga øt'a ngue guí cohi grá papá ya. Porque xangu ni basí di nxandi gá rá nguñi nximhäi", bi yëmbi. Nuná ra Abraham bi 'yëc'ëi te bi man'Oja, porque Oja i sá da 'yøt'e ngue di bennate'u to ya xa ndu. Ximmj sá da 'yøt'e ngue di m'mø'u yø basi tobe hingui 'bái.

¹⁸ Ra Abraham bi xi Oja ngue di m'mührá basi, nuná rá basi di m'müi, di nxandi ndap'u bi zä gá ra ximhäi. 'Në hingui sá di 'bede hangü ga ngu. Ra Abraham himbi badí ha di zä di nja na ra hya na, pë nu'a te ra hya bi xi Oja, bi 'yëc'ëi ngue di nja. ¹⁹ Ra Abraham rá nzequi ya mmëmi 'b'u'a n'na ciento njeya. Ra Sara p'uya, xquet'a ya ra bødac'ëi. Ya xi thohyø pa p'u xti m'mührá basi. Pë ra Abraham himbi 'behrá nt'ëc'ëi bi nja. ²⁰ Hijnjam'mø bi nyobëni. Sinoque n'nat'a bi bënë ngue di nja'a te ra hya xi xi Oja. Bi hya ra ts'ëdi ëc'ëitho ngue di m'mührá basi xi xi Oja ngue di m'müi. Janangue ëspatho Oja. ²¹ Nuná ra Abraham ya man'natho di segura p'uya ngue Oja i ja rá ts'ëdi da 'yøt'a te gámá hya di yat'i ngue di nja. ²² Nuná rá nt'ëc'ëi bi nja ra Abraham, guehna i hojpati Oja yø ts'oqui mi ja na.

²³ Nu'mø mi ma nt'ot'i ra hya ngue ya bi ma mahojpi ra Abraham, hin'i ma nt'ot'i na ra hya na ngue høntho da hnu manho ra Abraham. ²⁴ Sinoque bi ma nt'ot'i na ra hya na, ja ga pahmu p'u ngue Oja xquet'a di hogahua 'mø ga ëc'ëihua na Oja bi 'yøt'e ngue bi bennate ma Hmuhu Jesucristo 'mø mi du. ²⁵ Nuná ra

Jesús, bi n'unj bi tho ngue bi gurca ma ts'oquih. M'mefa p'uya, bi bennate. A nuyá, gue'a i hogah Oja'a ya.

5

1 Ya bi nhohma ts'oquih ngue dá ec'eih na ma Hmuha Jesucristo. Conná nguehra Jesucristo ya dá nhohpah Oja. 2 Ya dá tinnbah ra mate Oja ngue dá ec'eih ra Jesucristo. 'Ne dadi johyah ngue bá ep'u ra pa ga nnuh'a ra nho di un'Oja. 3 Pe hinga hondra nho di un'Oja gdá johyah ya, sinoque 'ne'mø dí säh ra n'u jatho ga johyah. Porque nu'mø sä ra n'u n'na, ja fap'u ngue seti hangu ra n'u sä ra ja'i. 4 Nu'mø dí seti hangu ra n'u dí thohm, ya nnu manhoj Oja m'ø. A nu'mø ya nnu manhoj Oja p'uya, ya dí pahm ngue bá ep'u ra pa ga nnuh'a ra nho di unj. 5 Nuna ra nho ja ngue dí n'nacj, hinga fehnitho na. Porque ya bá 'benngha ra Espiritu Santo ga n'yoh, gue'a xoga ma mmeha ha gdá pahm ngue majuanj di macj Oja'a.

6 A nuj, hinda zá ngue ga honse ha di nyamma teh. Pe bi zonna pa bi nja'a te bá sän'Oja, ngue ra Cristo bi du conná nguehma ts'oquih. 7 Conque nuj, hijnonn ja'i di pøni da 'yenna te da tho conná nguehra mmic'eiui, madague'a ra hoja'i a ja ngue da tho. Pe rá nzequi 'bai te'o da 'yenna te da tho conná ngue'a ra ndø hoja'i. 8 A nuyá, di nequi xanho ngue di macj Oja, porque ra Cristo bi du conná nguec, conque ja ma ts'oquih. 9 Ra Cristo ya bi du ngue bi hoga ma ts'oquih. Janangue nuyá, man'natho dí haxha njuanj ngue ya bi yanj p'u ja ra castigo di nja'mø rá nzequi. 10 Conná nguehma ts'oquih, mama nsuh Oja. Pe bi 'yøt'Oja ngue da nhohpah conná ngue'a i du rá Ts'ant'u. A nuyá, ya dadi n'amigoh Oja ya. Ya man'natho dí haxha njuanj ngue hingui encj ra Cristo, sinoque 'bai ngue da yanj p'u ja ra castigo. 11 Pe hinga hontho ga johyah ngue ya bi yanj p'u ja ra castigo, sinoque ma datho dadi johyah ngue ya dá nhohpah Oja conná nguehna ma Hmuha Jesucristo.

12 Nua ja ra ximhäi, n'na nc'eitho rá madi bi 'yøtra ts'oqui. Ja bá fap'u ra ndate p'uya ngue'a ra ts'oqui bi nja. Janangue nuyá, nu gätho yø ja'i 'bai, gä i tu porque gä øtra ts'oqui. 13 Nu yø ja'i bi m'mai hante ngue da fahra ley bi 'yøtra Moisés, gä bi 'yøtra ts'oqui. Nu'u yø ja'i'u, hingui sä da 'yena ngue hingui padi ndana'a ra nho ja ngue da 'yøt'e. 14 Di nequi ngue ra ts'oqui bi 'yøtø ja'i, porque gä bi du. Rá muditho ra Adán bi 'yøtra ts'oqui, m'mefa p'uya gätho mi'da yø ja'i bi 'yøtra ts'oqui, madague'a ngue hinga 'da'igui ra ts'oqui bi 'yøtra Adán.

Nu'a te ra ts'oqui bi 'yøtra Adán, gue'a bi ts'onj gätho yø ja'i'a. Pe m'mefa bi m'mhra Cristo, guehna bi 'yørpabi ra nho yø ja'i na. 15 Ja uana te bi nja ngue ra Adán bi 'yøtra ts'oqui, ximmi ja uana te bi nja ngue'a rá mate Oja bi 'dacj. A nuna ra Adán, mi zá mi 'yøtra ts'oqui, xandøngu yø ja'i bi tocabi ngue bi du. Pe nuna ra Jesucristo guehna bá hannbabi rá mate Oja, 'ne xandøngu yø ja'i bi tocabi ngue di nyanj. Man'na ja ts'editho te bi 'yøtra Jesucristo ngue ra Adán. 16 Nu'mø mi madi bi nja ra ts'oqui, bi man'Oja ngue nu'a ra ts'oqui, di nja ra njut'i ngue ra castigo. Pe nu'mø ya mandøngu dyø ja'i øtra ts'oqui, nuna Oja bi ma ngue da 'yøtra mate di nhohpathoui yø ja'i ja yø ts'oqui. 17 Co nuna n'na nc'ej bi 'yøtra ts'oqui, m'mefa p'uya, gätho yø ja'i ja ngue da tho ra ndate. Pe nu to gä di nthui rá mate Oja ngue di punnba yø ts'oqui, di t'unna 'da'yo te conná nguehra Jesucristo.

¹⁸ Nunā rā Adán bi 'yōtrā ts'oqui, gātho yō ja'ī mī ja ngue dā ma rā castigo. Pē nunā rā Jesucristo bi 'yōtrā nho, gātho yō ja'ī ja ngue dī tocabi dā ma mahōjpi yō ts'oqui 'nē dī nthēui rā 'da'yo te. ¹⁹ Rā Adán himbi 'yōt'e te bi xi Ojā, māndōngu dyō ja'ī bi gohi ngue yō 'yōt'its'oqui. Pē rā Jesucristo ngue bi 'yōt'e te bi xi Ojā, ya māndōngu dyō ja'ī dī tocabi ngue dī hojpaḅi Ojā.

²⁰ Nunā rā ley, bī ma nt'ot'ī para ngue man'na gdā paḅi ngue ja ma ts'oquihū. A nuyá, nū'mō dī paḅi ngue xangu mā ts'oquihū i ja, ya man'na gdā pahmū ngue nunā rá mate Ojā bi 'dacjū, mā dātho ngue xangu nā.

²¹ Janāngue nunā rā ts'oqui xā bēnnga mā mmūihū, gue'a bá hanngahū rā ndate'a. Pē nuyá, ngue ya bi bēnnga mā mmūihū rá mate Ojā ya, guehna bá hanngahū rā 'da'yo te naya, ngue ya bī ma mahōqui mā ts'oquihū conná nguehmā Hmūhū Jesucristo.

6

¹ ¿Ndanā exā ja ngue gā ōthū ya'mō? ¿Ua sā ngue gā sigue gā ōthū yō ts'oqui n'nāmhā ngue nunā Ojā man'na xangu rá mate dī 'dacjū? ² Nū'a, hīngui sá'a ngue gā sigue gā ōthū yō ts'oqui. Sinoque ya bi zep'ū'a te rā ts'oqui xtā ōthū m'met'o. ¿To go enā ngue gā sigue gā ōthū yō ts'oqui? ³ ¿Ua hīngui pahmū ngue nū to gātho ya dá nxixyahū, ya dá mbenthū rā Jesucristo? Nū'a i dū'a, xquet'a tengutho 'mō ya dá tūhū. ⁴ Nū'mō mā nxixyahū, ya dī ōr'mā güendahū ngue ya bi zep'ū'a rā nts'o xtā ōthū m'met'o. Xntho ya bī ma nt'āguigahū tengutho rā Cristo ngue bi t'āgui. Pē nunā rā Cristo conná ts'edi rá Papá bi japi ngue bi bēnate p'ū bi t'āgui. A nuyā ya, tengutho 'mō ya dá bēnatehū ngue mā'da'yo dá m'māhmū. ⁵ Porque nū'mō dī ōthū rā güenda ngue ya dá tūhū tengutho rā Cristo ngue bi dū, xquet'a ya dī ōthū rā güenda ngue ya mā'da'yo hōndá m'māhmū tengutho rā Cristo ngue mā'da'yo bī m'mūi.

⁶ Nū'mō mī 'dōmbū ja rā pont'ī rā Cristo, tengutho 'mō ngue mā do'yohū bi 'dō'mī. Porque ya bi zep'ū yō ts'oqui xtā ōthū m'met'o, ya hīnni mantho dī mandagahū rā ts'oqui tengutho 'mō gdi ōt'e ngue mā hmūhū'a. ⁷ Porque nū rā ja'ī ōtrā güenda ngue bi dū rá do'yo, ya bi hyep'ū rā ts'oqui. ⁸ Pē nū'mō dī ōr'mā güenda ngue ya dá tūhū 'mō mī dū rā Cristo, ya dī ec'ēihū ngue mā'da'yo hōndá m'māhmū tengutho rā Cristo ngue mā'da'yo hōmbi m'mūi. ⁹ Porque dī pahmū ngue nū'mō mī dū rā Cristo, bi bēnate, 'nē ya hīnni mantho dā dū. Sinoque 'būi para zantho. ¹⁰ Rā Cristo n'na ndītho bi dū conná nguehyō ts'oqui yō ja'ī. A nuyā ngue ya 'būi, gā 'būhya ngue ōrpabi rá pāhā Ojā. ¹¹ Dā guecjū ya, ma gā njathū p'ūya, gā ōthū ngue ya bi zep'ū rā ts'oqui ngue ya mā n'yohū rā Jesucristo. Ya gdā 'būhmū'a ya ngue gā ōrpahū rá pāhā Ojā.

¹² Janāngue nuyá, mēnte yō pa dī 'būhmū ua ja rā xīmhāi, ya hīnni mantho gā unhnū rā 'yū'a rā ts'oqui. Hīnga nnehū ngue dā dājpahū'a tengue rá pāhāse mā do'yohū. ¹³ Hīnga unna 'yū mā mmūihū ngue gā ōthū rā nts'o. Sinoque mā gā unna mmūihū Ojā ngue rā nho gā ōthū. Porque ya mā'da'yo hōndá m'māhmū. ¹⁴ Nū'a rā ts'oqui xī bēnnga mā mmūi ngue maḅi mandagahū, ya hīnni mantho dī mandagahū'a ya. Nū'a rā ley mī haxra güenda ngue mā ts'oquihū, ya hīnni mantho hascahū rā güenda'a ya. Porque Ojā, rā matetho bi 'yōt'e ngue bi yangthogahū.

¹⁵ Ya bī nyamma tehū, pē hīnga gue'a ngue gā ōthū te gā mmāmp'ū ja rā ley i nyamma tehū. Sinoque Ojā rā matetho bi 'yōt'e ngue bi hoga mā ts'oquihū. Xi ya, ngue ya bī ma mahōqui mā ts'oquihū, ¿ua sā gā sigue hōnga ōthū yō

ts'oqui? Nu'a ya hin'na'a. ¹⁶ Ya gui pahmua ngue nu'mo ga homma hmu di mandagaha, ya di ohu ra 'ye'a ma hmuh. Janangue nuyá, nu'mo ga ot'e ngue ma hmuh'a ra ts'oqui, ya jatho ngue ga tuh 'mø. Pe nu'mo ga ot'e ngue ma hmuh Oja, ya di hoga ma ts'oquih. ¹⁷ A nugã, dadi ja mamadi Oja porque ya ga hychmua p'u ra ts'oqui xi bent'a ni mmaih. 'Ne ya ga unni mmui ga 'yec'ei'a ra hya bi san'nah. ¹⁸ Ya ba njuc'aha p'u ja ra ts'oqui. A nuyá, ga gue'a ra nho gui nnøpe ni hmuh ya. ¹⁹ Nuna ra hya di mmangã, di honi te nna hycpa ra hya, n'namhma ngue da dini xanho ni mmaih hanja ra hya. A nuyá, nu'mo yø pa xa thogui, xcã unhnu ra 'yu'a ra nts'o ngue ni tap'ahu, mathoguiho yø ts'oqui xcã 'yøth. Pe nuyá, dami unni mmaih ngue ga ra nho gui 'yøth ya. Janangue nu'a te ga gui 'yøth, da gue'a te rá 'befi Oja gui 'yøth.

²⁰ Nu'mo yø pa xa thogui ngue ga ra nts'o xtã øth, hinmi padi ga øth ra rho. ²¹ ¿Teni 'be'a dá tahma ngue'a ra nts'o xtã øth? Porque ra 'be'isátho te xtã øth. Gã ra ndate bá n'youi. ²² Pe nuyá, ya dá pømhmu p'u ja ra ts'oqui ya, ya yø mefigahu Oja ya. Janangue ya yø ja'igahu Oja 'ne ya di 'dajm ra te para zantho. ²³ Nu'a ra njut'i ngue ra ts'oqui, gue'a ra ndate'a. Pe nu'a di un'Oja, gue'a ra te para zantho di 'dajm rángue di n'yohu ma Hmuh Jesucristo.

7

¹ Ague ma zi cu'ahu, ya gui pahmua ngue ra ley i ja, i ja rá ts'edi ra ley ngue di manda ra ja'i mente 'bui. Pe nu'mo bi du ra ja'i, ya hinni mantho di manda ra ley ra ja'i. ² Ya gui nnuh tengutho n'na ra xisu 'mø bi nthati, i ja n'na ra ley hapu mma ngue hin'yu ra nt'edi da hycp'u rá damme ra xisu. Pe nu'mo ya bi du rá damme, ya bi xot'a ra ley mi sammra xisu. ³ Pe nu'mo høndi nthatra xisu 'ne 'bútrá damme, ya ra ts'oqui øtra xisu. A nu'mo bi du rá damme, ya bi xot'a ra ley mi ja ngue ra nthati. Ya sä di nthati mahøn'a, 'ne ya hingra ts'oqui øtra xisu ngue di nthati.

⁴ A nuyá ma zi cu'ahu, ya di øtra güenda ngue dá tuh p'u ja ra pont'i bi du ra Cristo. Nu'a ra ley mi sangbahu, ya bi xotrá hya'a ya. Ya hindi mandagaha ra ley ya. Ya ma n'yohu'a ra Cristo bi bennate p'u ha bi t'ãgui. Ya dá zã ga ørpa hu rá 'befi Oja ya. ⁵ Nu'mo yø pa xa thogui, ga ra nts'o xtã n'yohu. Ma pahmua te mmamp'u ja rá ley Oja, enã man'na bi 'yannga ma mmaih ra ley ngue ra ts'oqui ga øth. Pe nu'a ra njut'i ngue ra ts'oqui, gue'a ra ndate'a. ⁶ Pe ya bi xotrá hya'a ra ley madi mandagaha ya. Porque ya di øth ra güenda ngue ya dá tuh. A nuyá, ma'da'yo dá m'mahmu para ngue ga ørpa hu rá 'befi Oja. Guehna ra Espiritu Santo di 'dajm rá páhã ga ørpa hu rá 'befi Oja ya, pe hinna øth rá 'befi Oja ngue ga suhu'a te mmamp'u ja ra nyogui ley.

⁷ Ngue ya di mmangã na ra hya na, ¿ua gui emhmu ngue di mma ngue ya hingui ho rá ley Oja? Nu'a, hin'na'a. Sinoque ra ley xandønho. Xi'mø ngue hindi ja ra ley, ya hincã pahmu te 'be'a na ra ts'oqui 'mø. Tengutho mmanna ley ngue enã: "Yo gui nnehu n'na ra cosa ngue n'nan'yo to rá mmeti", i enã. Janangue nuyá, di pahmu ngue ra ts'oqui di øth 'mø di nnehu n'na ra cosa ngue n'nan'yo to rá mmeti. ⁸ Nu'mo ma pahmu te mmamp'u ja ra ley, enã man'na bi hacju ra ts'edi ngue di nnehu n'na ra cosa nu'a n'nan'yo to rá mmeti. Mente ra pa himbi fadi te mmamp'u ja ra ley, hindi nequi te 'be'a na ra ts'oqui. ⁹ Nugã, nu'mo himmará padi te mmamp'u ja rá ley Oja, ya di enã ngue xanho

te dí øt'e. Pê nu'mø ma padî te mmamp'u ja ra ley, bi ðinma mmái p'uya ngue hîndî øt'e te mmamp'u ja rá ley Oja. Ya dá padî ngue ja ngue ga mma ra castigo ngue ma ts'oqui. ¹⁰ Porque nuna ra ley mi ja ngue xti 'dacra 'da'yo te 'mø xcá øt'e te gá ði manda, guehna ra ley bi zänngui ngue ga mma ra castigo na, porque hînda øt'e te ði manda ra ley. ¹¹ Nu'a ra ts'oqui mi jagui, gue'a mi hârcá ma n'yomfeni'a, dí ena ngue da zá ga øt'e te gá mmamp'u ja ra ley. Pê nup'u ja ra ley p'uya, dá timp'u mma ngue ga mma ra castigo ngue ma ts'oqui.

¹² Janangue nuna rá ley Oja, xandønho na. Nu te gâma hya ði manda, gâtho xandønho. ¹³ Hîngui sâ ga emhma ngue hîngui ho rá ley Oja ngue i mma ngue jatho ga mmähâ ra castigo. Nu'a ja ngue gdâ mähâ ra castigo, ngue ja ma ts'oquiha. Janangue co nu'a te gâma hya mmanna hoga ley, gue'a gui nequi ngue xandønts'o ma ts'oquiha.

¹⁴ Di pahma ngue nu'a ra ley, gâ gue'a ra hoga hya bi un'Oja i mmamp'u. Pê nuja ngue dyø ja'ithohu, gâ gue'a ra ts'oqui xa bennga ma mmaih. ¹⁵ Hîndî padî hanja te nmi øt'e. Porque nu'a ra nho nmi nne ga øt'e, hînga gue'a nmi øt'a. Nu'a tengue hîndî nnu manho p'uya, go gue'a dí øt'a. ¹⁶ Pê nu'mø ngue 'nequi hîndî nnu manhosê te dí øt'e, ya dí padî ngue nu'a te ra hya mmamp'u ja ra ley, xandønho. ¹⁷ Janangue nuyá, hîngui nne ma mmái ngue dá øt'a te ya xtá øt'e. Sinoque gue'a ra ts'oqui mi jagui, gue'a go ði mpe'a ngue'a te xtá øt'e. ¹⁸ Porque dí padî ngue hîn tema nho xtá øt'e. Nu'a ra nho nmi nne ga øt'e, hîmbi zá xcá øt'e. ¹⁹ Hînda øt'a te ra nho nmi nne ga øt'e, sinoque nu'a te ra nts'o hîndî nnu manho ngue ga øt'e, gue'a xtá øt'a. ²⁰ Janangue nuyá, nu'mø xtá øt'a'a ra nts'o hîndî nne ga øt'e, pê hîngo dadi jagá'a, sinoque gue'a ra ts'oqui xa bennga ma mmái, gue'a go dí ja'a.

²¹ Nguna ra hya xtá thocá ya. Nu'mø nmi nne ga øtra nho, pê xøgue høntra nts'o mi so ma mmái ga øt'e. ²² A nugui, dadi hogá'a te ra hya mmamp'u ja rá ley Oja. ²³ Nua ja ma mmái mi ja ua n'na ra n'yomfeni ngue hîmî nnu manho'a te ra nho nmi sänni ga øt'e. Pê nuna ra hya na, nu'a ra ts'oqui xa benngagui ma mmái, gue'a hîmî nneque ga øtra nho'a. ²⁴ Pê huecate yø ja'î njap'u. ¿Te'o da zá da yanî ngue hînda thohra castigo ja ngue da thogui? ²⁵ Porque conná n'yomfeni ra ja'î i nnu manho'a te ra nho mmamp'u ja rá ley Oja. Pê nu rá do'yo ra ja'î, gâ gue'a rá pähâ ra ts'oqui i nne da 'yørpe. Pê dadi ja mammaðî Oja ngue ma Hmuha Jesucristo go bi zá bá jugaha p'u ja ra nts'o'a.

8

¹ A nuyá, ngue ya ma n'yohu ra Jesucristo ya, ya hînga mmähâ ra castigo ya. Porque nu to n'youi ra Jesucristo, ya bi n'unî ngue gue'a ra Espiritu Santo da xännbi te da n'yo. Ya hînni mantho ngue øtra nts'o mi ja rá mmái m'met'o. ² A nuyá, i ja rá ts'edi ra Espiritu Santo ngue di 'dacra ra 'da'yo te ngue man'yohu ra Jesucristo. Ya bá jugaha p'u ja rá ts'edi ra ts'oqui maðî mandagaha, ya bi yanju ngue ra castigo mi ja ngue ga thohmu. ³ Dâ pahma hanja'a rá ley Oja, pê hîmbi hyät'i bi gūgaha p'u ja rá ts'edi ra ts'oqui'a ra ley. Porque hîmbi zá ðé øthu gâtho'a te gâma hya ði manda ra ley. Pê nuna Oja bi yanju. Bi 'yøt'e ngue bi nja'î rá Ts'ant'u bá penhua. Bi hnu ngue ra ja'î, pê hîmbi 'yøtra ts'oqui. Guehna bi tho na ngue bi gurca ma ts'oquiha. Bi hyejpabi rá ts'edi ra ts'oqui xi bennga ma mmaih. ⁴ Nguna bi 'yøt'e, porque bi nepe ngue gue'a ra Espiritu

Santo da gägbah_u ra 'yu gdä n'yoh_u, n'namhma_u ngue da zäp'u ga øth_u ra nho mmamp'u ja ra ley. Pe nu'a ra nts'o m_i ja ma mmuih_u m'met'o, ya hingui sä ngue ni mantho ga øth'u a ya.

⁵ A nu ra ja'i ngue rá n'yomfēni_ε j_uqui te ga 'yo, hont'a te ra nts'o ga 'bahyø ja'i di ja ndumm_i ngue øt'e. Pe nu ra ja'i ngue gue'a ra Espiritu Santo di unna hoga n'yomfēni ga 'yo, gue'a ra ja'i ngue hōndrā pähā Oja di ja ndumm_i ngue øt'e. ⁶ Janangue nuyá, nu to di ja ndumm_i ngue da 'yøtrā nts'o ga 'bahyø ja'i, da ma ra castigo. Pe nu ra ja'i di ja ndumm_i ngue gue'a rá pähā Oja da 'yørpe, gue'a ra ja'i hu rá mm_i ngue di t'unna 'da'yo te'a. ⁷ Nu yø ja'i ngue hōndra nts'o di ja ndumm_i ngue øt'e, guehya yø nsaiui Oja ya. Porque hingui nne da 'yεc'εi te mmamp'u ja rá ley Oja. Ni xinga gue'a Oja di sä ha di 'yεc'εi. ⁸ Janangue nuyá, nu'u yø ja'i ngue hōndrā nts'o di ho da 'yøt'e, guehya hingui nnu manho Oja te ga 'yo ya.

⁹ Pe nu_u ngue ya dá hehma p'u ra nts'o, gue'a ra Espiritu Santo i cägbah_u ra 'yu nna 'yoh_u. Porque ra Cristo bá penhna Espiritu Santo ngue di n'youi te'o gä εc'εi. A nu yø ja'i ngue hingui n'youi ra Espiritu Santo, guehya yø ja'i hingui εc'εi ra Cristo ya. ¹⁰ Nu ma do'yoh_u, ya bá ep'u ra pa da du ngue ra ts'oqui i ja. Pe ngue di n'yoh_u ra Cristo, nu ma teh_u di sigue di m'matho, porque ya bi hoga ma ts'oquih_u Oja. ¹¹ Nuna Oja bi japi bi bennate ra Cristo 'mø m_i du. Xquet'a da japi di bennate ma do'yoh_u 'mø ya xtá ndu, porque ya di n'yoh_u ra Espiritu Santo.

¹² Ague ma zi cu'ah_u, i ja ts'editho ga øth'u a te ra hya xänngah_u ra Espiritu Santo. Ya hindä dajpah_u ra nts'o so ma mmuih_u. ¹³ Porque nu'mø ga siguethoh_u ra nts'o xtá øth_u m'met'o, ya ga mmähä ra castigo. Pe nu'mø ga øth'u a te xänngah_u ra Espiritu Santo, ngue ga hehma p'u ra nts'o, ya di 'dacju ra 'da'yo te para zantho.

¹⁴ A nuyá, nu to gätho ya ga 'yo'a te ra hya xännbabi ra Espiritu Santo, gue'u yø bas_i Oja'u. ¹⁵ Ya ma n'yoh_u ra Espiritu Santo ya. Ya hingui ja ngue hōnga nsuh_u ya, tengutho n'na ra ja'i 'mø su rá hmu. Porque majuan_i ngue ya yø basigah_u Oja ya. Nuna ra Espiritu Santo di n'yoh_u, guehna annga ma mmuih_u na ngue di εmph_u Oja: "Ma Papá'i", di εmph_u. ¹⁶ A nuna ra Espiritu Santo di n'yoh_u, guehna øt'e ngue di pahmu p'u ja ma mmuih_u ngue ya yø basigah_u Oja na. ¹⁷ Pe ngue ya yø basigah_u Oja ya, xquet'a di tocagah_u a ra nho di yat'Oja di un_i. Tengutho ra nho di t'unna Cristo, ngut'atho di n'nacju. A nuyá, nu'mø di nne di n'nacju na ra nho di t'unna Cristo ya, pe gue'mø ga n'un_i ga säh_u ra n'u tengutho ra n'u bi zä ra Cristo.

¹⁸ Ma ga ør'ma güendah_u ya, ngue zits'urb_u di säh_u ra n'u ya, porque nu'a ra nho di 'dacju Oja m'mefa, ma datho xandøngu'a. ¹⁹ Nu te gäma cosa bi zän'Oja ngue ja ua ja ra ximhäi, a nuyá, i ndø'matetho asta gue'mø da zønna pa xa nzän'Oja ngue di unna nho yø bas_i. ²⁰ Porque Oja bi hocra ximhäi, pe bi nts'om'mø m_i man'Oja ngue di njapra castigo'a ra ts'oqui bi 'yøtrā Adán. Pe xquet'a Oja bi zänni ngue da 'yehra pa mahōnda gom'da'yo ra ximhäi. ²¹ Gue'a ra pa'a ngue ya hinn_i mantho di nja ra ndate'a ra ximhäi'a. Ya hind_i nts'on_{yø} cosa nu'u ja yø te. Nuyá yø hya ya, gä guehya di nja'mø bi zønna pa di unna nho yø bas_i Oja ya. ²² A nuyá, di pahmu ngue nu'a te gäma cosa ja ua ja ra ximhäi, gä sä ra n'u, i dants'i tengutho 'mø bi zønna ora di m'muhrá bas_i n'na ra xisu i sä ra ndate, i njarbøtho yø cosa ja ya. ²³ Ne hinga hont'a te ja nximhäi sä ra n'u, xquet'a 'necju di nneh_u ngue da tho'a ra n'u di säh_u, da

'yeħra pa ngue da gom'na'yo ma do'yohu. Ya di nequĩ ngue dyø basigahu Oja p'uya. Madague'a ngue ya di n'yohu ra Espiritu Santo, pe di nne ga nuhu te gama nho di nja m'mefa. ²⁴ A nuyá, ya di ec'eihu ngue di nja'a te mman'Oja, janangue bi yanju. Pe xi'mø ngue ya bi nja te mman'Oja, ya hingui ja ngue te nimantho ga tømhmũ 'mø. ²⁵ A nuju, di tømhmũ'a te ja ngue di nja m'mefa. Ma ga seth'a te ga ra n'ũ di thomhmũ, asta gue'mø di nja'a te di tømhmũ di nja.

²⁶ A nuju, nu'mø di nne ga mmat'Ojahu 'ne hĩndĩ pađi te ga xihmũ Oja, go ra Espiritu Santo i fãxte. Madague'a ra jats'ĩtho nna bømhmũ Oja, pe ra Espiritu Santo go øt'a ngue i cohi ngue ra mhmat'Oja'a ra hya hingui pøts'e ga mmamhmũ. ²⁷ Porque nuna Oja, ya pađi tema hya ja mbo ma mmũihu. I tĩni tema hya i nne da manna Espiritu Santo. Porque nu'a te ra hya nne Oja ngue di ts'ofu, go ra Espiritu Santo'a apra mate Oja conná nguecju.

²⁸ Dĩ pahmũ ngue nu to gã dađi mahmũ Oja, gue'mø xanho ogue xan'u te di thomhmũ, pe Oja honĩ ha gui japi ngue da 'yørcahu ra nho. Porque ya xpa nzãnn'Oja tengu ga cohmu m'mefa. ²⁹ Hante ngue di nhohra ximhãi, nuna Oja ya pađi te'o ja ngue da 'yec'eĩ m'mefa, guehya yø ja'i bi zãmbi ngue da gohi tengutho rá Ts'ant'u Oja ya. Janangue nuna rá Ts'ant'u Oja, guehna 'bet'o na ngue di ncũui gãtho yø 'yec'eĩ. ³⁰ Nuna Oja, ya mam'met'o xpa nzãnni te'o ja ngue da zofo, guehya yø ja'i bi zohya. A nuya yø ja'i bi zofo, ya bi hojpađi yø ts'oqui. Nuya yø ja'i ya bi hojpađi yø ts'oqui, bá ep'u ra pa da gohyø ja'i tengutho rá Ts'ant'u Oja.

³¹ Ndana man'na ra hya ja ngue ga mmamhmũ 'mø? Ya ma amigohu Oja ya. Nu te'o nne da zxcju ya, ya hĩnte di muui'u ya. ³² Nuna Oja hĩmbi nya rá mmũ ngue bá penhua rá Ts'ant'u ngue bi du conná ngueju. Ja di haxu p'u njuani ya ngue nu te gama hya bi man'Oja ngue di 'dacju, di 'dacju'a. ³³ Gãtho gahu, ya xa huannghu Oja, ya hingui sã to da 'yembĩ ngue ni mantho ja ma ts'oquihu. Porque guece Oja bi hoga ma ts'oquihu. ³⁴ Ya hĩnda zã to da 'yena ngue ga mmãhã ra castigo. Porque ya bi du ra Cristo conná ngueju, 'ne bi bennate, ya bí 'bep'u ja rá n'yeci Oja ya. A nuyá, gue'a zant'a ma mãxtehũ p'u ha 'bu Oja'a ya. ³⁵ Ya hĩnte da zã da hyaqui te gui macju ra Cristo. Madague'a ga sãhu ra n'u, pe ngutho di macju ra Cristo. Ogue tu ma mmũihu, pe ngutho di macju. Ogue sacju yø ja'i, pe ngutho di macju. Ogue hĩn'yũ te ga sihu, pe ngutho di macju ra Cristo. Ogue hĩn'yũ ra ulu ga hehu, pe ngutho di macju ra Cristo. Ogue di 'bømmã n'ũhu, hingui nne ha da nuhu yø ja'i, pe ngutho di macju ra Cristo. Ogue ya ja ngue da thoju, pe ngutho di macju ra Cristo. ³⁶ I nt'ot'i p'u ja ra Macã Libro ra hya ngue ena: "Di ucãhe yø ja'i ngue di ec'eĩ'ãhe, n'na pa ngu n'na pa i nne da hyoje. Entho ho de'yo yø ja'i p'u ga mbẽni", i ena. ³⁷ Madague'a ga sãhu ra n'u mø ngue di thomhmũ tengu ya yø hya ya, pe ma ga hãhmãhu ra ts'edi'a te gui macju ra Cristo. ³⁸ Janangue ma ga segurahũ ngue nuna Oja zant'a di macju na. Ya hĩnda zã da hyac'a te ra n'ũ di thomhmũ mēnte di tehũ. Ni xinga gue'mø da thoju. Ni xinga guehyø anxẽ da zã da hyaqui. Ni xingra zithũ da zã da hyaqui. Porque Oja di macju ra pa ja p'uya, daguehra pa di 'yep'u di macju Oja. ³⁹ Nu te gãtho bi hoc'a Oja, ngup'u mahets'i, ngu ua ja ra hãi, ya hĩjonda zã da hyagahu'a gui macju Oja. Porque ya ma n'yohu na ra Hmu Jesucristo.

9

1 Nugá dí ec'ej ra Cristo, janangue nuná ra hya dí nne ga xi'ahá ya, hinga fehní ná. Guesé ra Espiritu Santo xijpa má n'yomfeni ngue majuaní ná ra hya dí xi'ahá. 2 Mathoguitho dí 'bá ndummái. I 'bámmán'á má mmái ngue má mmijudíohé hinguí nne dá 'yéc'ej ra Cristo. 3 Nu'mò dí sá ha gdá japi ngue ga nyangá má mmijudíohé, nugá ga øt'e, madague'a go ga mmagá ra castigo, ya hinga nnugá ra Cristo. Pè nja ngue hinguí sá. 4 Nuya yø judío ya, guehya yø mbom'meto ra Israel. Bi zo Oja ngue dá 'yøt'e ngue yø basí. Guehya bí nu ha bí nja ngue bí 'yuhrá ts'edi Oja ya. 'Né bí gohmi ra cohi ja yø judío ya. Bi dápra ley nu'a ja ngue dá n'yo. Bi xifi ha di japyø ndanne ja ngue dá 'yøt'e. Mazihotho ná ra hya bí yarpabi Oja yø judío ngue dá 'yørpe. 5 Guehya yø mbom'meto yø ndiua judío ya. Nu'mò mí mihra Cristo, xquet'a ra judío ná. 'Né guehna Oja ná ngue dí manda gátho'a tengue í ja. 'Né guehna t'espabi ná para zántho ná. Dá ngut'átho.

6 A nuyá, xangu yø judío hinguí nne dá 'yéc'ej ra Cristo. Pè hinguí sá ga emhma ngue ya hinda nja'a te ra hya bí xi Oja yø judío. Porque himma juani ngue gátho yø judío yø ja'í Oja. Janangue hinga gátho yø judío dí tocabi ya yø hya xa yat'Oja ngue dí nja. 7 Porque bí xi Oja ra Abraham ngue hinga gátho'á yø mbom'meto dá gohi ngue yø ja'í Oja. Nuná Oja bí 'yembí: "Nu'á yø basí ra Isaac, hont'á dá gohi ngue yø basí Oja'á", bí 'yembí. 8 Gátho yø ja'í 'bái, hinga gátho yø basí Oja. A nuya yø ja'í ngue yø basí Oja, guehya yø ja'í ya xpá nzánni ngue dí tocabi ra hya dí yat'a Oja ya, høndya yø basí Oja ya. 9 Porque nguna ra hya bí xi Oja ra Abraham, bí 'yembí: "Bá ep'á ra pa ga ut'áui ngue ja má ts'edi. Nuná ra Sara ní xisu, dí m'má'a n'na rá ts'ant'á", bí 'yembí.

10 Mí ma yø jeya p'áya, bí nte ná rá ts'ant'á ní hu ngue ra Isaac, bí nthatui ra Rebeca. Mí hya ra basí ná ra Rebeca p'áya, yø cuate bí øni. 11-13 Pè hante ngue dá mihya yø basí ya, nuná Oja, bí xihra Rebeca ngue ra Esaú rá mádi dá mí'a. Nuná ra Jacob ngue ra zaxinya, dí manda rá n'yohá ná. Nguna nt'ot'i p'á ja ra Maça Libro ngue bí man'Oja, bí 'yena: "Dádi macá ra Jacob, pé ra Esaú, hin dádi mádi". Guehna ra hya bí man'Oja naya hante dá mihyø basí. Hinga 'be bí dømá Oja ngue dí m'máhya yø basí para ngue dá hnu ndaná dí n'yo xanho, ndaná hinguí 'yo xanho. Ja dí nequi ua ya ngue ya mam'met'o xpá nzán'na Oja te 'be'a ja ngue dí nja m'méfa. Hingué masque 'bet'o dá nu te 'be'a dá gohyø basí, sinoque nu'a te xa nzánni ngue dá huanhni, gue'a nja'a.

14 Xi ya, çua í sá ga emhma ngue hinguí ho te øt'Oja? Nu'a hinguí sá'a. Porque nu te gá øt'Oja, gá gue'a ní 'yup'á øt'e. 15 Porque Oja bí 'yembrá Moisés: "Nu te'o dí sánni ga huçqui, gue'a dádi huç'a 'né ja má yemmái conná ngue'a". 16 Janangue nuyá, nuná ra nho di un'Oja, hinda 'yenna ja'í ngue bí 'yemmejí bí hyoni ha di dinna nho. Porque Oja ya xa nzánni to di huçqui. 17 I nt'ot'i p'á ja ra Maça Libro te bí xi Oja rá dast'abi mádi manda p'á ja ra hái Egipto. Bí 'yembí: "Dí exá'í ja ngue guí ndast'abi n'namhma ngue nu'á yø hméya ga ut'á'í, dá bahyø ja'í ndap'á bí zá ngue te'o gá. 'Né dá bádi ngue ja má ts'edi", bí 'yembí. 18 Ja dí nequi ua ya ngue nuná Oja, nu'a go dá zánni ngue dí huçqui, gue'a dí huç'a. Nu'a go dá zánni dí untho ra 'yu ngue xtá nnaxi rá mmái, gue'a dí unna 'yu'a.

19 Rá nzequi 'bái to nne dá 'yengya: "Hanja Oja 'mø ngue embí ja yø ts'oqui yø ja'í. Porque Oja, nu'a te xa nzánni ngue dá 'yøt'e, hinjonni ja'í dá zá dá dáqui te sánni dá 'yøt'e", dá 'yengui. 20 A nu'á ngue dyø ja'íthohá, çteni 'be'a go guí ená ga japhá Oja ngue'mø ga ená hinga nnu manhohá te sánni dá 'yøt'e? Xi n'na ra ts'øye, çua sá dá 'yembrá 'yøt'ats'øye: "Hinda nnu manhogá te ra forma

guí hogagui”, da 'yembí? ²¹ Nu ra 'yot'ats'oye, nu'a goma forma da nepe da gohra ts'oye di hoqui, ya gue'a da go'a. Madague'a ngue n'nat'a ra bõhã, pe da zã da 'yot'a n'na ra ts'oye ngue nts'upi, xinda zã da 'yot'a n'na ra ts'oye ngue hinga nts'upi.

²² A nuyá, nuna Oja, nnepe ngue man'na di bahyø ja'i ngue jase rá ts'edi. 'Né nnepe ngue man'na di bahyø ja'i ja yø ts'oqui ngue da japra castigo. Janangue tobe serpabi ya yø ja'i ni 'yup'u ngue da ma ra castigo. ²³ Bi nepe ngue da bahyø ja'i ngue mathoguitho xandøngu rá nho i ja Oja. Porque bi huegahu 'né ya dí pahm'a te rá nho xa nzãnni ngue di 'dacju ya. ²⁴ Bi zongahu Oja. Hinga høndyø judío bi zofó, sinoque xquet'a 'nèhyø ja'i hingyø judío bi zofó. ²⁵ Bi nja tengutho mmamp'u ja ra libro bi 'yotra pøngahya Oseas, ngue Oja bi 'yena: “Nuya yø ja'i xtã man'a m'met'o ngue himma ja'i, a nuyá dí mma ngue ma ja'i ya. Guehya yø ja'i ngue hin madí madí, pe nuya dadí mahya”, bi 'yena. ²⁶ Nu'u yø mmengu p'u ja ra xequi bi xihyø ja'i Oja ngue embi: “Nugã, himma ja'i'ahu”, pe ja 'bexpi xip'u p'uya ngue embi: “Nugã drã Oja, majuaní ngue dí 'bui, guecã mã basi'ahu ya”, bi 'yembí.

²⁷ A nu'u yø ja'i ngue yø judío, nuna ra pøngahya Isaías bi 'yena: “A nu'u yø judío, madague'a mandøngutho'u, tengutho yø 'bomu dehe p'u ja ra jathe, pe zi yohotho'u da bõni ngue di nyani. ²⁸ Porque nu'mø ra pa da japra castigo Oja gãtho yø ja'i rá nguní nximhã, n'na zihmantho di nja”. ²⁹ Ra Isaías mahõmbi 'yena: “Nuna Oja jase rá ts'edi, nu'mø hin dadí huecyø ja'i na, n'na zihmantho di jua'u yø judío, tengutho 'mø mi jua'u yø ja'i mi 'bap'u ja ra hnini Sodoma 'nep'u ja ra hnini Gomorra”.

³⁰ Guehna ra hya naya ngue nuya yø ja'i hingyø judío, guehya himmi honi ha di nhojpauí Oja ya. Pe bi 'yehra pa ngue bi 'yec'ei Oja yø ja'i, gue'a i nhojpauí Oja'a ya. ³¹ Pe nuya yø judío mi hu yø mmui xti nhojpauí Oja, ngue mi enã xtã 'yot'e te gã mmamp'u ja ra ley. Pe hinjombi bõni ngue xtã mma mahojpi rá ts'oqui ngue xtã 'yot'e te mmamp'u ja ra ley, porque hinjongui põni ngue da 'yot'e te gãma hyã di manda ra ley. ³² ;Hanja 'mø ngue himbi nhojpauí Oja yø ja'i? Porque mi nne ngue xti nyanyø te yø ja'i ngue xtã 'yot'a te gã rá nho mmamp'u ja ra ley. Pe himbi ne xtã 'yec'ei yø ja'i ngue ra Cristo na da zã da yani. Ja bi fesp'u yø gua p'uya, porque ra Cristo tengutho 'mø 'benna do p'u ha da tho ra ja'i, di fets'e. ³³ Nup'u ja ra Macã Libro nt'ot'i p'u ra hya ngue Oja bi 'yena: “Gã pecã p'u Sión n'na ra do ngue di fesyø ja'i. Pe guedra nõ mgeda da 'yot'e ngue da dãhyø ja'i. Pe nu to gãtho da 'yec'ei na ra do na, da dini xanho p'u ja yø mmui ngue nu te ra hya ec'ei, gãtho majuaní ngue di nja”.

10

¹ Ague mã zi cu'ahu, janjuaní dí hãhma mmui dí mmarpabi Oja'u yø judío ngue di nyani. ² Porque dí pacã ngue yø mmui gã ndanne Oja. Pe nja ngue nu'a rá ndanne øt'e, hingui tinyø mmui hanja na ra hyã nne Oja ngue di nyanyø ja'i. ³ Porque hingui nne da badí tema hyã xa zã'n Oja ngue di nhojpabi yø ja'i. I enã ngue da hyonsc ha di japi ngue di hojpabi Oja. Janangue hingui nne da 'yec'ei na ra hya di hojpabi Oja yø ja'i. ⁴ Nu to gãtho ya ec'ei ra Cristo, guehya yø ja'i bi nhohyø ts'oqui ya. Ya hinni mantho da 'yenyø ja'i ngue 'be da 'yot'e te gã mmamp'u ja ra ley, ja di nyanyø te.

⁵ Pe nuya yø ja'i enã ngue di hojpa Oja yø ts'oqui ngue da 'yot'e te gã mmamp'u ja ra ley bi 'yotra Moisés, pe ra Moisés, i ja ua na ra hyã bi 'yot'i,

ngue ɛna: “Nu ra ja'i da hyät'i da 'yøt'e gätho'u yø hyä di manda ra ley, guehna ra ja'i di nyanna te na”, i ɛna hyä. ⁶ Pɛ ja man'na ra hyä, guehna ra hyä naya di nhohma ts'oquihä ngue ga ɛc'ɛihä ra Jesucristo. Porque nt'ot'i ra hyä ngue ɛna: “Janangue nuyä, 'yo sä gui ɛmhmä ngue jatho ngue to da ma mahɛts'i, da si ra Cristo ngue di nyante. Porque ya bi zøcua ra Cristo. ⁷ 'Yo sä gui ɛmhmä ngue nuya jatho ngue to da map'u o yø änama ngue da honna Cristo. Porque ya bi bennate”. ⁸ Ya hingui ja ngue ja gui hyomhmä hanja ra hyä ngue ha di nhohyø ts'oqui yø ja'i. Porque nt'ot'i ra hyä ngue ɛna: “Nuna ra hyä na, hinga yap'atho ja ngue nu'i. Ya gadi nxihmä na ra hyä na ya. Ya jap'u ja ni mmäihä na ra hyä na”, i ɛna. Nuna ra hyä mmänna ya, guehna ra hyä di xi'i ngue gui 'yɛc'ɛihä na. ⁹ Nu'mø ga mamhmä ngue ra Jesús, gue'a ma Hmuhä'a, 'nɛ ga ɛc'ɛi p'u ja ma mmäihä ngue Oja bi japi bi bennate 'mø bi du, ya di nyanmä tehä. ¹⁰ Porque Oja gue'a di hogahä'a ngue'mø di ɛc'ɛi p'u ja ma mmäihä. 'Nɛ'mø ga xihmä yø ja'i ngue di ɛc'ɛihä ra Hmu Jesucristo, ya da yanjä Oja.

¹¹ Nup'u ja ra Macä Libro, nt'ot'i p'u ra hyä ngue ɛna: “Nu to gä da 'yɛc'ɛi ra Cristo, hinjam'mø da zä da 'yenna ja'i ngue hingui ho te ɛc'ɛi”. ¹² I mma ngue gätho yø ja'i, ngu'u yø judío, ngu'u hingyø judío, gä n'nat'a Oja nnøpe ngue yø Hmu. 'Nɛ nuna Oja, xandøngu ra nho di unni te'o gä nzofø. ¹³ Porque nu to gä nzohna ra Hmu, guehna ra ja'i di nyanna te na.

¹⁴ Xi'u yø ja'i hingui ɛc'ɛi ra Cristo ya, çhague di zohra Cristo 'mø? Pɛ çhague di 'yɛc'ɛi 'mø ngue hingui øde hanja ra hyä? 'Nɛ çhague di 'yøhyø ja'i hanja ra hyä 'mø ngue hinjongui xifi hanja? ¹⁵ 'Nɛ çhague da m'mahyø ja'i da ma hanja ra hyä 'mø ngue hinjongui et'i ngue da ma da manä hyä? Nup'u ja ra Macä Libro i ɛna: “Nu'u yø ja'i mmänna hoga 'da'yo hyä ngue ha di zä ga nhøjpahä Oja, mazihotho 'mø da zøcua'u ngue da xicjä rä hyä Oja”.

¹⁶ Pɛ nja ngue hinga gätho yø ja'i ɛc'ɛi ra hoga 'da'yo hyä 'mø sifi. Ra Isaías nguna ra hyä bi ma, bi 'yena: “Ague ma Oja'i, çhanja ngue hingui ɛc'ɛi yø ja'i na ra hyä di mmangähe?” bi 'yena. ¹⁷ Pɛ nu to bi 'yɛc'ɛi, ya ɛc'ɛi ngue bi 'yøde hanja ra hyä bi sifi. 'Nɛ nuna ra hyä bi sihyø ja'i p'uya, guehna ra hyä i hma hanja na ra Cristo na.

¹⁸ Pɛ xi'u yø judío ngue himbi 'yɛc'ɛi ra hyä, çua himbi 'yøde hanja ra hyä'u? Majuanj ngue bi 'yøde hanja ra hyä. Porque mmamp'u ja ra Macä Libro ra hyä ngue ɛna: “Nuna ra hyä na, ndap'u bi zä nt'øde na ra hyä bi manyø mamhya. Porque nuna ra hyä na, ma 'yonj gä rä nganj nximhäi”. ¹⁹ Xiya yø judío ya 'mø, çua hingui 'yo yø mmäi hanja na ra hyä bi sifi 'mø? Pɛ nu mi'da yø ja'i bi dinyø mmäi hanja na ra hyä bi sifi. Nu'mø yø pa xa thogui, bi 'yenna Moisés: “Nuna Oja, da yanyø ja'i hingyø judío, n'namhma ngue yø judío di seyabi yø ja'i nu'u di nyanj. Di ncue yø judío ngue nuya yø ja'i hin'yä yø n'yomfɛni go da dinnbabi rä njapi Oja ya”. ²⁰ Pɛ ra Isaías njuantho bi 'yotra hyä bi man'Oja ngue ɛna: “Nu'u yø ja'i himmi hongui, gue'u bi dinyø mmäi ha di badj te'o gui'u. Nu'u yø ja'i himmi änni te'o gui, gue'u da nthɛ'be'u”, bi 'yen'Oja. ²¹ Pɛ nu'u yø judío, Oja bi 'yena: “N'na pa ngu n'na pa di nzocä yø judío. Pɛ nuya p'uya, hingui nne da 'yøhna ra hyä di xifi”.

11

¹ Xi ya, xi'Oja, çua ya bi hyɛp'u'u yø judío ya 'mø? Hin'na, hingui hɛp'u. Porque nugä drä judío, ma mboxitagä na ra Benjamín, nuna rä mbom'meto ra Abraham. ² Nu'u yø judío, ya ma m'met'o xa huan'na Oja'u ngue da gohi

ngue yø bási. Janangue hingui hep'u Oja ya yø judío. Dami bəmhmə te mmamp'u ja rā Maca Libro ngue rā Elías bi yapyø judío 'mø mi mat'Oja, bi 'yēnā: ³ "Ague mā Oja'i, nu yø judío, ya bi hyo'u ni pøngahya. A nu'a ni altar hapə thanne'i yø ja'i, ya bi themhmi. Ya mahøngsegui di 'bui ngue di thanne'i ya. Pe xquet'a nne dā hyogyø ja'i", bi 'yēnā Elías. ⁴ Mi dā Oja p'uya, bi 'yēmbi: "Hin'na, hinga høn'atho'i gui thannegui. Sinoque 'bərəpətho mi yoto mahuaħi yø judío ngue thannegui, 'nē hingui ndantyoħmυ p'u 'bħrā dāhmə Baal ngue dā danne", bi 'yēn'Oja. ⁵ Dā guehrā pa ja p'uya, xquet'a njarbūtho ya, hinga gātho yø judío xā hyep'u Oja. Sinoque 'bū i'da ngue connā mate Oja bi gohi ngue yø thanhni Oja. ⁶ ζUa di ja tema nho bi 'yøtya yø ja'i bi huan'na Oja 'mø? Nu'a, hin'na'a. Sinoque rā matetho bi 'yøt Oja ngue bi huanhni. Nu'mø ngue di ja tema nho xtā 'yøtyø ja'i, janangue bi huanhni, ya hingrā matetho bi 'yøt'Oja 'mø.

⁷ Guehna rā hya naya ngue nu'u yø judío mi honj ha xtī nhohyø ts'oqui, pe hingui ngu'u bi dīni ha dī nhojpa yø ts'oqui. Høndya te'o ya xpā huan'na Oja ngue bi ma mahojpi. A nu'u mi'da yø judío, bi jorpabi yø n'yomfēni'u ngue himbi dīnyø mməi hanja rā hya. ⁸ I mmamp'u ja rā Maca Libro rā hya ngue ēnā: "Nūna Oja, bi 'yøt'e ngue hīnda dīnyø mməi yø ja'i'a rā hya dā 'yøde. Nu'a te dā nu, hīnda dīnyø mməi hanja rā hya. Dā 'yøhyø hya dā hma, pe hīndi n'yo yø mməi hanja'a rā hya dā 'yøde. Ngu'a bā nja'u yø pa xā thogui, dā guehya mahøn'a njarbūtho". ⁹ Rā David ngūnā rā hya bi mā ngue bi 'yēnā: "Nup'u ha di sānnig yø ja'i, di ēnā ngue ja mpāhā, di ēnā ngue i nnu manho Oja te øt'e. Pe himma juani ngue di nnu manho Oja te øt'e. Sinoque di njapra castigo'a te øt'e. ¹⁰ Nu'a te dā hyetyø ja'i, hīnda dīnyø mməi hanja. Janangue dī m'məmman'u hangū rā pa".

-----
¹¹ Xi ya 'mø, ζUa xma ma dā hyep'u Oja yø judío ya 'mø? ζUa hīnjam'mø dā 'yēhrā pa dī nyanyø te mi'da yø judío ya 'mø? ahā, dā 'yēhrā pa dī m'məhyø judío dī nyanyø te. Majuani ngue nūya yø judío bi hyep'u Oja, pe Oja bi 'yøt'e ngue nu'u yø ja'i hingyø judío dā gohi ngue yø ja'i Oja. Porque nnepe ngue nu'u yø judío bi hyep'u Oja, di seyabi ya yø ja'i ya. ¹² Nu'a i hyep'u Oja yø judío, nūya yø ja'i hingyø judío, gue'a di dīnnbabi rā njapi Oja'a. Pe nu'mø bi zønna pa ngue 'nēhyø judío dā 'yēc'ēi rā Cristo, nūnā Oja mathoguithe di japi gātho yø ja'i 'bū'a nxīmhāi.

¹³ A nūyā, i ja man'na rā hya dī nne gā xihyø ja'i ngue hingyø judío. Nūya yø ja'i ya, bā pēnngagui Oja ngue gā xihrā hoga 'da'yo hya. Pe nūnā rā 'befi bi 'dacā Oja, dī honnbabi yø ja'i ha di badī ngue dī nnu mānsugā nā rā 'befi nā. ¹⁴ Porque nu'u mā mmijudíohe hingui ēc'ēi rā Cristo ya, dī nnegā ngue di seyabi ya yø ja'i bi nthēui rā Cristo, n'namhma ngue xquet'a 'nē'u dā 'yēc'ēi'u n'namhma dī nyanyø te. ¹⁵ Mazihotho 'mø dā 'yēhrā pa ngue mahøndi nhojpaui Oja yø judío nūya ya xi hyep'u Oja. Conque Oja, bi 'yøt'e ngue nūya yø ja'i hingyø judío bi nhojpaui. Pe nūyā, nu'mø di 'bātyø mməi yø judío ngue dā 'yēc'ēi rā Cristo, ēntho ja di bēnnate yø ja'i ngue ya xī dū.

¹⁶ Nūnā rā Abraham, guehna rā māditho rā judío nā, 'nē ya o rā 'yē Oja. Xquet'a nu'u yø judío ngue yø mbom'meto ya, xquet'a ya o rā 'yē Oja. Nūnā rā Abraham, tengutho n'na rā daza nā. Nu'u yø judío ngue yø mbom'meto p'uya, tengutho yø 'yeza'u. Pe o rā 'yē Oja gā rā do'yo rā za. ¹⁷ Guehna n'na rā za ngue rā hoga za nā. Pe bi ma nts'aquū 'da yø 'yeza rā za. Guehya yø judío bi hyep'u Oja ya. Nu'ahū ya, ngue hingyø judíoħ, tengutho 'mø ngue yø 'yeza'ahū n'na

ra za ngue ja dapo. Nu p'u bi ts'ajpabi yø 'yeza ra hoga za, ja bi ma nt'ets'i'ahũ p'u. A nuyá, ya ni n'yohũ'u yø ja'i Oja ya. ¹⁸ Pɛ maħsá mi 'yeŋa ngue man'na tate xanho'ahũ ngue'u yø judío bi hyɛp'u Oja. Dami bɛmhmũ ngue yø 'yeza i ja yø te ngue bi thep'u ja ra daza. Hingue masque ja ra te ra daza conná ngue'u yø 'yeza.

¹⁹ ¿Ua gui ɛna ngue man'na tate xanho'ahũ ngue'u yø judío bi hyɛp'u Oja, janangue bi ts'ajpa yø 'ye ra hoga za ngue ja bi ma nt'ets'ahũ p'u? Nu'a, hinda zá'a. ²⁰ Nuyá yø judío mi nnøpa 'yeza ra hoga za, bi ma nts'aqui, bi thep'u p'uya ngue himbi ne bi 'yɛc'ɛi ra Cristo. Pɛ nu'ahũ ja dapo ra za mi nnøpa 'yeza'ahũ. Nu'a ni nt'ɛc'ɛihũ bi nja, gue'a i ma nt'ets'i'ahũ p'u ja ra hoga za'a. Janangue nuyá, 'yo sá gadi 'yɛxhũ, dami mfáhũ xanho. Nu'mø hinga mfáhũ, ya da ma nthɛqui'ahũ mahøna. ²¹ Xi'mø ngue Oja bi hyɛp'u yø judío ngue himbi 'yɛc'ɛi ra Cristo, da gue'ahũ ya, nu'mø hingui 'yɛc'ɛihũ ra Cristo, da hyɛc'ahũ p'u. ²² Nuna Oja, ya gui nnuhũ ngue nu'a rá mate i ja, mandønhotho te øt'e. Pɛ xquet'a da japrã castigo yø ja'i øtra ts'oqui. Porque bi japrã castigo'u yø judío himbi 'yɛc'ɛi. Go bi 'da'ahũ rá mate ngue gá 'yɛc'ɛihũ. Pɛ nu'mø gui hyɛhmũ p'u Oja, xquet'a di ja'ahũ rá castigo. ²³ A nuyá, nu'mø da 'yɛhra pa ngue yø judío da 'yɛc'ɛi Oja, i ja rá ts'edi Oja ngue mahønda 'yɛspũ ja ra za bá saqui. ²⁴ Porque man'na hingui hɛnni di t'ɛsrã 'yeza nu'a bá ts'ajpũ ja ra hoga za, hinda gue'ahũ ngue ja dapo ra za gambi thehũ.

²⁵ Ague ma zi cũ'ahũ, nuna ra hya hingui fadi hanja, di nnegã ya ngue gui pahmũ xanho hanja ya. Porque hinda nnegã ngue gui 'yeŋa ngue gui tatehũ ngue yø judío. Majuanĩ ngue xangu yø judío hingui nne da 'yɛc'ɛi ra Cristo. Pɛ da 'yɛc'ɛi, ja gue'mø bi zønna pa ngue ya mandøngu dyø ja'i hingyø judío da 'yɛc'ɛi ra Cristo. ²⁶ Nu'mø ya bi nja'a p'uya, gátho'u yø judío di 'bũ'a ra pa'a, ya di nyani. I nt'ot'i p'u ja ra Macã Libro ra hya ngue ɛna: "Nuna ra Yante, gue'u Sion di m'mahna. Guehna di hojpa yø ts'oqui yø judío na, nuyá yø 'yãmɛni p'u bá fadi ba m'mahra Jacob. ²⁷ Guehna ra cohi gá co'be na ngue ya gá hojpa yø ts'oqui yø ja'i", ɛn'Oja.

²⁸ Nu'u yø judío ngue fɛstho na ra hoga 'da'yo hya, bi gohi ngue yø nsaiui Oja. Janangue i mɛnhna hya Oja p'u ha 'bũhyø ja'i hingyø judío. Pɛ madague'a, nuna Oja xquetho ngue di ma'u yø judío. Porque nu'u yø mboxita'u gue'u yø thanhni Oja'u. ²⁹ Nuna Oja, hinjam'mø ngue di cohra mmui na. Nu to gã bi zofu, hangu ra pa di madi 'nɛ di japi. ³⁰ Nu'mø ma m'met'o, xã mmestho te mi man'Oja'u yø ja'i hingyø judío. Pɛ nuyá ngue 'nɛhyø judío bi mɛstho te mman'Oja ya, janangue Oja bi unná mate'u yø ja'i hingyø judío ya. ³¹ Nuyá yø judío bi mɛspatho te mman'Oja. Pɛ nuna Oja, ni netho ngue di unná mate tengutho i unná mate'u yø ja'i hingyø judío. ³² Nuna Oja, nguna bi 'yøt'e, bi unná 'yu ngue gátho yø ja'i bi mɛspatho te mma, para ngue da zãp'u 'da di untho rá mate gátho yø ja'i.

³³ Hijnongui pøni ngue di padi xandønho hangu gangu ra nho i ja Oja. Hijnongui padi hangu gangu rá mfadi Oja i ja. Hijnongui padi hangu gangu rá n'yomfɛni i ja. Porque hijnongui pøni ngue di padi xandønho tengu ɛga 'yo Oja. ³⁴ Hijnonni ja'i di pøni ngue di tini xandønho hanja rá n'yomfɛni Oja, 'ng hijnonni ja'i di t'ɛmbi ngue bi xãnni te øt'e. ³⁵ Nuna Oja, hingra mihi na ngue da 'yɛnyø ja'i ya mi ndupate Oja'a te bi unni. ³⁶ Porque nu te gãma cosa di

nnuh̄a ngue ja, Oja bád̄i un̄i. Go bi hoc'a 'nē gā go rá mm̄eti'a. A nuyá, h̄onse Oja i ja ngue d̄a t'ēspi para z̄antho. D̄a ngut'átho.

12

¹ Ague mā zi cū'ah̄a, mathoguito ngue bi 'dacj̄a rá m̄ate Oja. Janangue dí hagá ra ts'edi dí xi'ah̄a ngue gui unn̄i mm̄ih̄a Oja, n'namh̄ma ngue hangū r̄a pa gui 'ȳōth̄a'a te rá p̄ah̄a Oja. Gueh̄na r̄a nd̄anne i ja ngue gui 'ȳor̄pah̄a Oja n̄aya. ² A nuyá, dam̄i p̄ah̄ni n'yom̄f̄en̄ih̄a ya. 'Yo guí ōth̄a tengutho ōtyo ts'oc'ēi ua ja ra xim̄h̄ai. Dam̄i 'ȳot'e ngue d̄a gom'na'yo'a te ja ngue gd̄i n'yoh̄a. Janangue d̄a z̄ap'uh̄a gui pah̄m̄a x̄anho'a te rá p̄ah̄a Oja. N̄una te r̄a n̄ho nne Oja ngue gd̄i n'yoh̄a, d̄a gue'a gui 'ȳōth̄a'a.

³ Oja bi 'ȳor̄tr̄a m̄ate bi 'dacá ra ts'edi ngue ḡa xi'ah̄a te ja ngue gui 'ȳōth̄a. 'Yo to di nne man'na r̄a 'befi x̄anhets'i ngue'a te r̄a 'befi bi un'Oja. Sinoque d̄a hȳacr̄a güenda x̄anho te 'be'a mā'befi bi t'un̄ni. ⁴ Ya guí nnuh̄a ngue rá do'yo r̄a ja'i, xangu ȳo x̄equi i ja ngue 'dama 'dan'yo i p̄efi. ⁵ Xquet'a njarbatho ȳo 'ȳec'ēi ya. Madague'a x̄anguj̄a, p̄e ģntho n'na nc'ēitho di jah̄a. Porque ḡátho mā n'yoh̄a r̄a Cristo. P̄e n̄una r̄a 'befi bi 'dacj̄a Oja, 'dama 'dan'yo mā 'befi n̄a.

⁶ Oja bi z̄ānni tem̄a 'befi di tocabi n'na ngu n'naja. Ya gue'a r̄a 'befi ja ngue ḡa ōth̄a'a p'uya. I 'b̄ahȳo ja'i ngue bi t'unná 'befi ngue dr̄a p̄ongahya Oja. P̄e nu'a te r̄a hȳa di b̄enn̄ba Oja d̄a mā, h̄ont'a d̄a man'a. ⁷ I 'b̄ahȳo ja'i bi t'unná 'befi ngue d̄a m̄āx̄r̄a mm̄ic'ēiui. P̄e i jatho ngue co ḡátho rá mm̄i di 'ȳor̄tr̄a 'b̄ax̄te. I 'b̄ahȳo ja'i bi t'unná 'befi ngue di n̄x̄ānn̄b̄ate rá hȳa Oja. P̄e i jatho ngue di n̄x̄ānn̄b̄ate x̄anho. ⁸ I 'b̄ahȳo ja'i bi t'unná 'befi ngue di hat̄ra ts'edi ȳo mm̄i'ȳec'ēiui. P̄e di ja ndum̄mai ngue d̄a 'ȳot'a te rá 'befi p̄efi. I 'b̄ahȳo ja'i ngue bi t'unná 'befi ngue co nu'a te p̄ets'i, d̄a m̄āxȳo mm̄ic'ēiui. P̄e 'yo di ya ȳo mm̄i ngue'a te r̄a 'b̄ax̄te d̄a 'ȳor̄pa rá mm̄ic'ēiui. I 'b̄ahȳo ja'i ngue bi t'unná 'befi ngue di m'm̄et'o p'uh̄a di mp̄eti ȳo 'ȳec'ēi. P̄e jatho ngue d̄a ḡāmf̄en̄i d̄a 'ȳot'e x̄anho'a te rá 'befi p̄efi. I 'b̄ahȳo ja'i bi t'unná 'befi ngue d̄a m̄āts'i to ja te h̄emb̄i. P̄e nu'a r̄a 'b̄ax̄te d̄a 'ȳor̄p̄ab̄i rá mm̄ic'ēiui, co n'na r̄a p̄āh̄átho di 'ȳot'e.

⁹ P̄e gue majuan̄i ngue n̄i mm̄i gd̄i mah̄ni mm̄ic'ēiui n'na ngu n'na'ah̄a. Dam̄i hyeh̄ma p'uh̄a r̄a nts'o. Dam̄i 'ȳōth̄a r̄a n̄ho. ¹⁰ I jatho ngue guí mah̄ni mm̄ic'ēiui n'na ngu n'na'ah̄a porque ḡátho ḡadi ncuh̄a ngue rá Cristo. N'na ngu n'na'ah̄a dam̄i hyon̄n̄bi ha di h̄nu m̄ansu m̄i'da n̄i cūh̄a. ¹¹ 'Yo guí sāyathoh̄a, dam̄i hyah̄a r̄a ts'edi'a te ja ngue gui 'ȳōth̄a. Co ḡátho n̄i mm̄i gd̄i 'ȳor̄pah̄a rá 'befi mā Hm̄uh̄a Jesucristo. ¹² Zant'a dam̄i johyah̄a ngue bi d̄inni mm̄ih̄a hanja'a r̄a n̄ho ja ngue di n̄ja. Nu'm̄o guí sāh̄a r̄a n'uh̄a, dam̄i seti x̄anho. 'Nē dam̄i mat'Ojah̄a hangū r̄a pa, 'yogui sāyathoh̄a. ¹³ Nu'uh̄a n̄i mm̄i'ȳec'ēih̄a m̄o ngue h̄in'yu te d̄a hyoni, dam̄i f̄āx̄h̄a. A nu'uh̄a ȳo 'ȳec'ēi yap'uh̄a n̄i 'ȳēh̄e, dam̄i unhn̄a r̄a ts'āya.

¹⁴ A nu'uh̄a ȳo ja'i s̄u'ah̄a, dam̄i 'ȳāph̄a Oja ngue di japi. 'Yo tem̄a ȳanth̄i guí āph̄a Oja ngue d̄a thogui. ¹⁵ Nu'uh̄a ha di johya n̄i mm̄ic'ēih̄a, xquet'a dam̄i johyah̄a. Nu'uh̄a zonn̄i mm̄ic'ēih̄a, xquet'a ja dam̄i nzom̄hm̄a p'uh̄a. ¹⁶ Ḡátho dam̄i n̄nu m̄an̄ho n'na ngu n'na'ah̄a. O ḡadi 'ȳēx̄h̄a. Dam̄i 'ȳot'e ngue 'd̄a'iḡu'āh̄a'uh̄a ȳo ja'i h̄inga n̄juani. 'Yo sā guí ģna ngue go jase n̄i mf̄adih̄a.

¹⁷ 'Yo ḡadi cospab̄i'a te r̄a nts'o ōt'a'i n̄i mm̄ic'ēih̄a. Dam̄i ja ndum̄mah̄a ngue nu'a te x̄anho, d̄a gue'a gui 'ȳōth̄a'a. ¹⁸ Dam̄i hyon̄i ha gd̄i n'amigoh̄a ḡátho ȳo ja'i ast̄a nu'uh̄a go d̄a z̄a. Gui ja ndum̄mai ngue 'yo ḡadi n̄junth̄a.

19 Ague ma zi cu'ahũ, 'yo gadi cots'i te t'ot'ahũ. Dami hyemhama hma, nu'a Oja go di cots'a. Porque nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro ra hya ngue en'Oja: "Nugã, go ni 'yẽ ma xi ngue ga jagã ra castigo. Go ga jut'ã'a te ot'ahũ yø ja'i", en'Oja. 20 Xquet'a nt'ot'i ra hya ngue en'Oja: "Nu'mø gã nu ni nsaiui ngue tu manthũ, dami unna hmẽ da zi. Nu'mø gã nu ngue tuthe, dami unna dehe da zi. Nu'mø guĩ orpabi ni nsaiui tengu na ra hya naya, ya da mẽsrã sä, porque da zo rá mmũ'a te ra nts'o xa 'yot'a'i". 21 Manma ndap'ahũ ra nts'o ngue gui 'yot'e tengutho ot'a ni nsuihũ. Sinoque dami taphũ ra nts'o ngue gui 'yorpabi ra nho ni nsuihũ.

13

1 Gãtho yø ja'i 'bui, jatho ngue da 'yẽc'ẽi yø ts'ut'abi. Porque gãtho yø ts'ut'abi, Oja bi zãmbi ngue ja yø cargo. Hinjo'o ra ts'ut'abi ngue da zãnsẽ ngue di nja rá cargo. 2 A nu ra ja'i fespato te mmãna ts'ut'abi, nuna Oja bi 'yẽxra ts'ut'abi, go guehna fespabi rá hya na. Ya rá ts'oquise ra ja'i p'u da jpra castigo ra ts'ut'abi. 3 Porque yø ts'ut'abi hinga 'bui ngue di pihyø ja'i nuya øtra nho. Sinoque guehya yø ja'i xants'o te øt'e i cot'i. Nu'mø guĩ nne ngue hingui suhũ yø ts'ut'abi, dami 'yøthũ ra nho n'namhma ngue da hnu manho'ahũ. 4 Porque yø ts'ut'abi, rá 'bẽfi Oja ørpe para ngue da mãxahũ. Pẽ nu'mø ngue xants'o te guĩ øthũ, ya guĩ suhũ ra ts'ut'abi p'uya. Ya sãp'u hã ra ts'edi ra ts'ut'abi ngue di ja'ahũ ra castigo. Porque rá 'bẽfi Oja ørpe ngue da jpra castigo yø ja'i xants'o te øt'e. 5 Janangue ja ts'editho ngue da t'ẽc'ẽi te di manda yø ts'ut'abi. Pẽ hĩndi 'yøtyø ja'i'a ngue da 'yẽc'ẽi ra ts'ut'abi ngue hõntho di mpommi ra castigo, sinoque da 'yẽc'ẽi te mmãnyø ts'ut'abi porque ni 'yup'u ngue da t'ẽc'ẽi te di manda yø ts'ut'abi.

6 Janangue dami juthũ ra njuthãi 'mø njui. Porque yø ts'ut'abi øtra 'bẽfi nuna bi un'Oja. 7 Nu to gã guĩ tuphũ, dami juthũ. Nu to ndupate ra njuthãi, da gutra njuthãi. Ogue ndupate ra cooperaciõn, da gut'i. Dami nu mansuhũ te'o gãtho ja yø cargo.

8 Nu'mø ngue guĩ ndupatehũ, 'yo di njarbatho, dami juthũ. Nu'a ja ngue gui 'yøthũ hangũ ra pa, dami mahni mmic'ẽiui n'na ngu n'na'ahũ. Porque nu ra ja'i di mahra mmic'ẽiui, ya ga 'yo tengutho ra hya mmamp'u ja ra ley ja ngue da n'yo yø ja'i. 9 A nuna ra hya di manda ra ley i ẽna: "Yo grã 'yots'om'mãi. 'Yo grã hyote. 'Yo grã bẽ. 'Yo to guĩ sãnbã ra fẽhni. 'Yo guĩ nnehũ n'na ra cosa ngue ndan'yo to rá mmẽti". Guehya yø hya ja ua di manda ra ley ya. 'Nẽ ja m'ida yø hya ngue di manda. Pẽ gãtho ja di mpenhua yø hya mmamp'u ja ra ley ngue ẽna: "Dami mahni mmic'ẽiui tengutho gni ne ngue di ma mamadi'i". 10 Porque ra ja'i di mahra mmic'ẽiui, ya hin tema nts'o orpabi rá mmic'ẽiui. Janangue nu ra ja'i di mahra mmic'ẽiui, entho 'mø di padi xanho te mmamp'u ja ra ley, porque gue'a te mmamp'u ja ra ley ga 'yo.

11 Guehya yø hya jatho ngue gdĩ n'yohũ ya. Ya guĩ nuuhũ, nu'mø ra pa dambã ẽc'ẽihũ ra hoga 'da'yo hya, madĩ 'betyø pa 'mø. Pẽ nuyã, n'na pa ngu n'na pa bã cuatyø pa ngue da ep'u ra Cristo mã Yantehũ. Ya hingui ja ngue ga nsãyathohũ ya. 12 Ya ni ma da gaxyø pa di m'muhmu ua ja ra ximhãi, ya bã cuatyø pa ga m'muhmu p'u 'bu Oja. Janangue nuyã, dami hyehmu p'u ra nts'o ga 'yo yø ja'i ua ja ra ximhãi. Gã gue'a te xanho guĩ 'yøthũ. 'Yo di tap'ahũ ra nts'o. 13 Ma gda 'yohũ'a ra nho ni 'yup'u gdã 'yohũ. Hinga n'itihũ. 'Nẽ hinga m'muhmu p'u ha 'bũhyø minhni. Hinga n'yots'om'mãihũ. 'Nẽ hinga

ndunhna. 'Nε hinga nseyaha. ¹⁴Nu'a ma Hmuh Jesucristo, ga ra nho i n'yo'a, da ngut'atho gdi n'yohu ya. 'Yo sa gui emhma ngue i saho gui 'yothu ra nts'o ga 'yo yø ja'i. Nu'a, hin'na'a.

14

¹ Nu ra 'yεc'ei ngue tobe hingui tini xanho ra mmui hanja'a ra hya εc'ei, nup'u ha gadi mpetiha dami unhn ra ts'aya. 'Yo gui nne ngue gui njun'ma hyathohu. ² Porque 'bu i'da yø 'yεc'ei ngue tini xanho p'u ja yø mmui ngue sa da zi gatho'a te ts'i. Pe 'bu hmi'da yø 'yεc'ei p'uya, ngue hingui tini xanho p'u ja yø mmui hanja'a ra hya εc'ei. I εna ngue ra ts'oqui da 'yøt'e ngue da zi ra ngo, janangue εna ngue hondyø cosa ngue hingra ngo sa da zi. ³ A nuyá, nu ra 'yεc'ei ngue si gatho'a te si yø ja'i, 'yo di εmbi ngue hingui ho te otra 'yεc'ei nu'a hajtho yø cosa si. Xi mmangu ra 'yεc'ei nu'a hajtho yø cosa si, 'yo di εmbi ngue hingui ho te otra 'yεc'ei nu'a si gatho'a tengue ts'i. Porque ya ra 'yεc'ei, ya o rá 'ye Oja. ⁴ Nu ra mēfi n'nan'yo to di mpehmi, zteni 'be'a gui εna go gui japi ngue gui 'yεmbi hinga gue'a te øt'e? Nu'a rá hmu ra mēfi, go da man'a ngue mø xanho te øtrá mēfi ogue hin'na. Pe nu ra ja'i ngue ra 'yεc'ei da gommanho, porque nu'a rá Hmu jase rá ts'edi ngue da zá da 'yøt'e ngue da gommanho.

⁵ I 'bu i'da yø 'yεc'ei ya, εmbi ngue ja dra pa tate xandaxqui ngue mi'da yø pa. Ximmi 'bu hmi'da p'uya, εmbi ngue gatho yø pa, ga 'da'igutho. Janangue nuyá, n'na ngu n'na yø 'yεc'ei, nu te ra hya timp'u ja rá n'yomfēni ngue εmbi xanho, da 'yøt'a te ra hya tini. ⁶ Nu ra 'yεc'ei ngue ja n'na ra pa supi, ga nzup'a ra pa'a ngue nnu mansu Oja. A nu ra 'yεc'ei ngue hingui supra pa supra mmi'yεc'eiui, hingui sup'a ra pa'a porque nu te øt'e, gue'a ga nnu mansu Oja'a. A nu ra 'yεc'ei ngue si gatho'u yø cosa i ts'i, i si, porque di ja mammadi Oja ngue'a te gá si. A nu ra 'yεc'ei εna ngue i ja 'da yø cosa ngue hingui nnepe'a Oja ngue da zi, ya hingui si, porque gue'a ga nnu mansu Oja'a te øt'e. 'Nε xquet'a di ja mammadi Oja ngue te si.

⁷ Hinjo'o ngue to da zānse te da n'yo, porque gathogahu dí ohu rá 'ye ma Hmuh Jesucristo. Nu'mø dí tehu, dí ohu rá 'ye. Nu'mø dá tuhu, dí ohu rá 'ye.

⁸ Janangue nuyá, mente dí 'bahmu, ya gdá 'bahmu'a ngue ga ørpahu rá páhā mā Hmuh Jesucristo. Nu'mø ja ngue ga tuhu, gue'a mā Hmuh sānni ngue ga tuhu. Janangue nuyá, gue'mø dí tehu, ogue xtá tuhu, gue'a ra Hmu dí ohu rá 'ye. ⁹ Ra Cristo bi du 'nε mahømbi m'mui para ngue da gohi ngue gue'a mā Hmuh'a. Ngu'mø dí tehu, ngu'mø xtá tuhu, gue'a mā Hmuh'a.

¹⁰ Nu'a ngue ra ja'itho, hingui sa ngue da hyaspa ra güenda te ga 'yo rá cu. Hingui sa ngue sa da 'yεmbi hingui ho te ga 'yo rá cu. Porque bá ep'u ra pa ngue gathogahu ga sømhmu p'u ja rá hmi rá dá ra Cristo. Nuna p'uya, go da hyasahu ra güenda na. ¹¹ Porque nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro ra hya ngue εna: "Nu te di mmangä, majuanj ngue di nja'a, εnna Oja i 'bui. Nugä dí xi'ahu ngue gatho yø ja'i di ndantyøhmu p'u ha ga m'macä. Gatho yø ja'i p'uya da ma ngue gucä drá Ojagä", εnna hya. ¹² Janangue nu'a ra ora'a p'uya, n'na ngu n'najū ga dāpsehu ra güenda Oja te xtá n'yohu.

¹³ Ya hingui sa ngue ga haspahu ra güenda mā mmi'yεc'ei hu ngue ga εmphu hingui ho te ga 'yo. A nuyá, ma ga ja ndummai ngue hingo mā ts'oquihu p'u da 'yøtra ts'oqui mā cuhu. ¹⁴ A nuyá, ngue ya dí εc'ei hu ra Hmu Jesucristo, nu tengue dí sihu, ya dí pahmu njuanj ngue hin tema cosa di ja ngue ga emhma ngue ra ts'oqui dí øthu 'mø dá sihu. Pe nu ra 'yεc'ei εna ngue ra ts'oqui bi

'yør'mø bi zi'a te dí sih_u, ya rā ts'oqui bi 'yøt'e, porque bi zi 'nē ɛmbi ngue hĩngui ho. ¹⁵ Janangue nu'mø majuanĩ ngue gadi mahni cū, 'yo guĩ sih_u n'na rā cosa nu'a di ts'onnbabi rá mmui nĩ cū. Rā Cristo ya bi dū ngue bi yanĩ. 'Yo gni 'yøth_u'a ngue guĩ ts'onnbah_u rá n'yomfēni, ngue høntho go guĩ nne guĩ sih_u n'na rā cosa xanc_uhi. ¹⁶ Madague'a guĩ pah_u njuani ngue xanho te guĩ øth_u, pe 'yo gni 'yøth_u'a ngue da 'yēmbiyø ja'i ngue rā ts'oqui guĩ øth_u. ¹⁷ Porque nuyá, ngue gue'a Oja di ørpah_u rá pähá, ya hĩngui ja ts'edi ngue ga sih_u'a te gā dadi ho ga sih_u. A nu'a ja ts'editho ngue ga øth_u, gue'a ngue ga hahma mmui ga n'yoh_u xanho, 'nē ja ts'edi ngue ga nhøjpah_u te'o dadi nsahm_u, ma ga johyah_u ngue ya dí n'yoh_u rā Espiritu Santo. ¹⁸ Porque nu rā 'yēc'ēi ngue ørpabi rá pähá rā Cristo, guehya yø hya dá mmangá nnepe ngue da n'yo rā ja'i. 'Nē nuna Oja i nnu manho te ga 'yo rā ja'i, da guehyø ja'i p'uya xquet'a da nu manho.

¹⁹ Ma ga homhm_u rā hya ngue hĩnga njun'mahyah_u. N'na ngu n'naj_u, ma ga honnbah_u ha di zacyø nt'ēc'ēi mā mmi'yēc'ēih_u. ²⁰ Yo gadi ts'onnbah_u rá 'bēfi Oja ngue co nu'a te guĩ sih_u. Majuanĩ ngue gätho'a te i ts'i, gā xanho ngue da ts'i. Pē nu'mø 'bap'ua ha di 'bahm_u n'na rā 'yēc'ēi nu'a ena ngue rā ts'oqui da 'yør'mø da zi'a te dí sih_u, man'na xanho ngue hĩnga sih_u'a te ena ngue di 'yøtra ts'oqui 'mø da zi. ²¹ Man'na xanho ngue hĩnga sah_u rā ngø, nĩ xingra vino ga sih_u, hĩnga nne ngue ga øth_u'a tengue di 'yøtra ts'oqui mā cūh_u. Hĩnga øth_u'u yø hya di ts'onnbabi rá nt'ēc'ēi i ja. ²² 'Yo guĩ nne ngue nu te guĩ sih_u, gue'a gdi njunt'ui nĩ cūh_u'a. Ya guĩ ēc'ēih_u ngue gā xanho'a te guĩ sih_u, da gue Oja p'uya, ya pađi te guĩ øth_u. A nuyá, rā mmēnthi bi nthēui rā 'yēc'ēi nu'a pađi xanho p'ua ja rá mmui ngue xanho te øt'e, 'nē hĩngui enná n'yomfēni ngue rā ts'oqui øt'e ngue te gā 'yo. ²³ Pē nu rā 'yēc'ēi ngue si n'na rā cosa nu'a ɛmbi ngue hĩngui ho, nu'mø bi zi, ya rā ts'oqui bi 'yøt'e. Porque hĩng_u mmui ga nzi'a te si. Nu rā ja'i da 'yøt'a te ɛmbrá mmui ngue hĩngui ho dá 'yøt'e, nu'mø bi 'yøt'e, ya rā ts'oqui øt'e.

15

¹ A nu_u, ngue ya tĩni xanho mā n'yomfēnih_u'a te ja ngue gdá 'yoh_u, i jatho ngue ga serpah_u mā mmi'yēc'ēih_u nu'u hĩngui tĩni xanho p'ua ja yø n'yomfēni te ja ngue di n'yo. Hĩnga honseh_u rā nho ngue di tocagah_u, sinoque ga honnbah_u rā nho mĩ'da yø ja'i. ² N'na ngu n'naj_u, jatho ngue ga øth_u'a te nnu manho mā mmi'yēc'ēih_u. Nu'a te dí pah_u ngue da 'yørpabi rā nho mĩ'da yø ja'i, gue'a ga øth_u'a, para ngue da hya rā ts'edi yø nt'ēc'ēi. ³ Porque rā Cristo hĩmbi hyonse rā nho di tocabi. Ya mman_u Maça Libro te rā hya bi xi Oja, ngue bi 'yēmbi: "Nu'u yø ja'i swi, xquet'a 'nēqui bi zəqui", bi 'yēmbi. ⁴ Nu te gāma hya nt'ot'i rā Maça Libro, bi ma nt'ot'i para ngue ga xāhm_u 'nē ga pah_u hanja'a rā hya i mma. Nuna rā hya mman_u Maça Libro, 'nē tĩmma mmuih_u hanja, di hatra ts'edi mā mmuih_u ngue ga seti te dí thohm_u. Porque di pah_u ngue di nja'a te rā hya nt'ot'i. ⁵ Nuna Oja di hatra ts'edi mā mmuih_u ngue ga seti te gā rā n'ua ja ngue ga thohm_u. Dí nnegá ngue Oja da 'yøt'e ngue n'na ngu n'na'ah_u, da zá guĩ n'yoh_u tengutho i n'yo rā Jesucristo. 'Nē da 'yøt'e ngue xøgue da 'da'igu nĩ n'yomfēnih_u. ⁶ Janangue da zāp'ua ngue xøgue n'na hyatho gui 'yēspah_u nā Oja rá Papá mā Hmuh_u Jesucristo.

⁷ Gue'a di t'ēspabi Oja'a, ngue guĩ 'yøt'e ngue guĩ n'amigoh_u n'na ngu n'na. Nguna ja ngue guĩ 'yøth_u porque rā Cristo bi 'yøt'e ngue dá n'amigoh_u'a.

8 Ya guí nnuh_u ngue ra Cristo bí 'yēh_ε ngue di japyø judío. Nu'a te ra hya bi ma mayat'ibi' u ma mboxitah_u 'mø manjam'mø, gue'a bi 'yēh_ε bi 'yøt'a. Ja di nequi p'uya ngue Oja hĩndi pumbēni' a te ra hya xa yat'i ngue di nja. ⁹ Co 'neh_{yø} ja'i hĩngyø judío bí 'yēhra Cristo ngue bi japi n'namhma ngue 'nē' u di ja mammađi Oja ngue ya bi dinnbabi rá mate. I nt'ot'i ra Maca Libro te ra hya bi xihrá Papá ra Risto ngue bi 'yēmbi: "Nup' u ha 'bħhyø ja'i hĩngyø judío, ga ęts'a'i. 'Nē ga t'ut'a'i yø alabansa n'namhma di bahyø ja'i ngue guí tate", bi 'yēmbi. ¹⁰ I mmanna hya nt'ot'i ra Maca Libro ngue ęna: "Nu' u yø ja'i hĩngyø judío, 'da di johyathoui' u yø judío ngue yø thanhni Oja". ¹¹ Man'na parte ra Maca Libro i nt'ot'i ra hya ngue ęna: "Gätho yø ja'i hĩngyø judío, dami 'yęspah_u Oja. Hønnb_u bi zä 'bħhyø ja'i, gä dā 'yęspabi Oja". ¹² Ra pøngahya Isaías bi 'yęna: "Đi m'mu'a n'na rá mbom'meto rá Isai. Nuná, guehna dā bøni ngue hønnb_u bi zä di manda yø ja'i ngue hĩngyø judío. 'Nē nuya yø ja'i ya, guehya dā 'yęc'ęi ya ngue gue'a yø Yante'a".

¹³ Dā ne Oja ngue gā ra johya di nja'ah_u, 'nē dā 'yøt'e ngue dā hyu ni mmui ngue ya guí ęc'ęih_u. 'Nē dā 'yøt'e ngue ra Espiritu Santo dā xoc'a ni mmuih_u ngue man'na gdi pahmu ngue nu'a te ra nho guí tømhm_u di nja, majuan_i ngue di nja.

¹⁴ Ague mā zi cu'ah_u, dí haxā njuan_i ya ngue guí padi xanho ndana ra nho ja ngue gdí n'yoh_u ya. Ya bi dinn_i mmuih_u xanho hanja nā ra hya nā. A nuyá, ya sá ngue n'na ngu n'na'ah_u gui opān'yū ni cuh_u hanja ra hya ya. ¹⁵ Pē nugā njuantho dā xi'ah_u hanja ya yø hya dā cuatā ra sacua ja ua. Høntho dadi bēn'nah_u hanja ra hya, n'namhma ngue hĩngui pumbēnih_u. Nugā dadi ha'ah_u ra ts'edi, porque gue'a mā 'bēfi bi 'dacā Oja'a ngue ga ha'ah_u ra ts'edi. ¹⁶ Nuna Oja bi 'dacā mā 'bēfi ngue ga mmambra hya ra Jesucristo p' u ha 'bħhyø ja'i hĩngyø judío. Dí mmambra hoga 'da'yo hya Oja n'namhma ngue nu' u yø ja'i hĩngyø judío ga dāpā Oja tengutho 'mø ngue ra 'bøt'e t'ørpabi Oja. Nuna Oja p'uya, dā nu manho yø 'yęc'ęi, porque ra Espiritu Santo ya xa 'yøt'e ngue ya yø ja'i Oja.

¹⁷ Dadi ja mammadigā ra Jesucristo ngue ya bi bønnmanho nā rá 'bēfi Oja dí ørpe. ¹⁸ Hĩnte man'na mahya di nne ga mma, høntho di nne ga xi'ah_u te bi 'yørcagui ra Jesucristo. Nuna ra hya dā xicā yø ja'i hĩngyø judío, ra Jesucristo bi 'yøt'e ngue yø ja'i bi 'yęc'ęibi rá hya Oja. Go bi 'dacra ts'edi ngue dā mangā nā ra hya nā. 'Nē bi 'dacra ts'edi te dí øt'e. ¹⁹ Connā ts'edi ra Espiritu Santo bi nja yø milagro. Janangue nuyá, ya dā tati dā mangā ra hoga 'da'yo hya ya, ngue ra Jesucristo gue'a ra Yante'a. Bá fudi asta Jerusalén ngue dā mangā ra hya ndap' u bi zä. Dani mpagā astā ra hāi Ilirico ngue dā mangā ra hya. ²⁰ A nugā, nup' u hap_u hĩnjam'mø xa 'yøtyø ja'i rá thūh_u ra Cristo, ja dā ja ndummui dā mangā p' u ra hoga 'da'yo hya. Porque nup' u ya fahra hya, ngue n'nan'yo to xa mpēfi, hĩnda ne ngue ja hønga mmangā p' u ra hya. ²¹ Dí øt'e tengutho ra hya manna Maca Libro ngue ęna: "Nu' u yø ja'i hĩnjam'mø xa 'yøde hanja rá hya Oja, pē dā ma ma'øte ra hya ya. Nu yø ja'i mada n'na ndi di sifi hanja rá hya Oja, pęgue nuya dā sifi hanja ra hya ya".

²² Janangue njap' u ngue hĩnga mbongui ga mmagā p' u guí 'bħhm_u ga ma nu'ah_u. Madague'a xangu yø nnidi di sanni ga mmap' u, pē hĩngui sá. ²³ Pē nuyá, ya dā zā ga mmagā p'uya, porque ya dā tati dā mangā ra hya yø xęqui rá njaua ya. Pē ya xa mma yø jęya di sanni ga mmagā p' u guí 'bħhm_u ngue

ga ma nu'ah^u. ²⁴ Nu'mø dá magä p'ü ja rä häi España, nup'ü guí 'bühm^u ganj nthocä p'ü ngue ga nzenguah^u. Porque ja gampähä ngue ga nnuh^u. M'mefa p'üya ga n'yehm^u. ²⁵ Pe nuyá, dí nne 'be ga mmagä Jerusalén. Ga ma dägä rä mēnyu, nuna bi ma mapeti ngue di t'unyø 'yεc'εi nu'ü hyoya. ²⁶ Porque nu'ü yø 'yεc'εi 'bup'ü ja rä häi Macedonia conyø 'yεc'εi 'bup'ü ja rä häi Acaya, gä bi petra mēnyu dá mēnhni ngue di t'unyø 'yεc'εi ngue hyoya p'ü Jerusalén. ²⁷ Nuya yø 'yεc'εi hingyø judío i ja mpähä ngue dá 'yørpabi rä 'bäxte ya yø judío ngue yø mmi'yεc'εiui. Nj' 'yup'ü ngue dá mäts'i, porque yø ja'i hingyø judío bi ma mathoquibi rä hoga 'da'yo hya mi εc'εi ya yø judío. Janangue nuyá, nuya yø judío bi thocra hya mi εc'εi ngue bi xihra hya yø ja'i hingyø judío. A nuya yø ja'i hingyø judío bi sihra hya ya, 'nε ja te pets'i, nu'ä gui ja mammadj ya to bi xihra hya, i fäts'io to hyoya. ²⁸ Pe nuyá, høntho ga ma dägä nä rä mēnyu bi ma mapeti, 'bexque'a ga mmagä España p'üya. 'Nε dí nne ganj thocä p'ü guí 'bühm^u ngue ga nzenguah^u. ²⁹ Nu'mø dá sōngä p'ü guí 'bühm^u, nuna te rä hyä ga xi'ah^u, dí haxä njuanj ngue rä Cristo mathoguitho di jajpah^u.

³⁰ Ague mä zi cu'ah^u, ngue ya guí εc'εi mä Hmu^u Jesucristo, rä Espiritu Santo i øt'e ngue gadj macj^u. Janangue nuyá, dí äcä rä mate ya ngue guí fäxch^u, guí mmarch^u Oja ngue Oja dá mäxcagui. ³¹ Damj 'yärh^u Oja ngue nup'ü ja rä häi Judea, Oja dá yangä p'ü 'bühyø ja'i hingyø 'yεc'εi. 'Nε damj 'yärh^u Oja ngue nuna rä mēnyu ga haspä'ü yø 'yεc'εi 'bup'ü ja rä hninj Jerusalén, dá ne dá hyanj. ³² Dä ne Oja ngue ngu'ä di nja. Janangue nu'mø dá sōngä p'ü guí 'bühm^u, ga johya. Porque ya dá zäp'ü ga nsäyats'ü. ³³ Oja dá hyut'a nj mmai^u, 'nε di japi gätho'ah^u. Dä ngut'atho.

16

¹ Nuna n'na mä cuh^u ngue rä xisu nj hu ngue rä Febe, damj pahm^u te'ö nä. Nuná, guehna dj mpep'ü ja rä njja jap'ü ja rä hninj Cencrea nä. ² Nuná, rä 'yεc'εi xanho nä, damj unhn^u rä ts'äya 'mø bi map'ü. Porque nj 'yup'ü ngue ngu'ä dá 'yøtyø 'yεc'εi. Nuna rä Febe, nu'mø tema hyä dá hyεmb^u guí 'bühm^u, damj fäxh^u. Porque nuná, xangu rä 'bäxte xä 'yørpabi yø ja'i 'bucua, dá gueque 'nεqui fäxcagui 'mø te dí honj.

³ Damj zenguagah^u ts'up'ü rä Priscila co 'nēhra Aquila nuna rá damme rä Priscila. Nuyá, guehya mä mmimfēfhe ngue di ørpahe rá 'befi rä Jesucristo. ⁴ Nu'mø mi zwcä yø ja'i, nuya guehya bi 'yenyø te ya ngue bi yangui. Janangue dadi ja mammadigä ya yø ja'i ya. 'Nε hinga hønthogui dadi ja mammadj ngue'a te øt'e, sinoque 'nēhyø 'yεc'εi hingyø judío di ja mammadj ngue bi yangui. ⁵ 'Nε damj zenguagah^u ts'up'ü gätho yø 'yεc'εi di mpeti p'ü ja rä ngu rä Aquila. Co 'nε'ä mä ndø'amigo rä Epeneto, damj zenguagui ts'up'ü. Nuná, guehna rá mudj bi 'yεc'εi rä Cristo p'ü ja rä häi Acaya nä. ⁶ Co 'nēhra Maya, damj zenguagui ts'up'ü. Nuná, guehna mathoguitho xangu rä 'befi xä 'yørb^u hä guí 'bühm^u nä. ⁷ Dä guehya mä mmēnguhe rä Andrónico co 'nēhra Junias damj zenguaguits'ü p'üya. Guehya 'dap'ü dá 'nofädigähe ya. Xquet'a damj pahmj xanho ngue 'nēhya yø representante rä Cristo ya. 'Nε guehya m'met'ö bi 'yεc'εi rä Cristo ya ngue nugä.

⁸ Nuna rä Amplias mä ndø'amigo ngue εc'εi rä Hmu Jesús, damj zenguagui ts'up'ü nä. ⁹ Damj zenguagui ts'up'ü rä Urbano, guehna mä mmimfēfhe nä ngue di ørpahe rá 'befi rä Jesucristo. Co 'nēhna mä amigo rä Estaquis damj zenguagui ts'up'ü. ¹⁰ Damj zenguagui ts'up'ü nä rä Apeles. Nuná, xandøngu rä

n'ua bi zä 'mø mi 'yɛc'ɛi rā Cristo. Dā gue'u yø ja'i ɛc'ɛi rā Cristo p'ua ja rá ngu rā Aristóbulo, dami zenguagui ts'ap'u. ¹¹ Nuna mā mmengu'be rā Herodión, dami zenguagui ts'ap'u. Co 'nɛ'u yø ja'i 'bap'u ja rá ngu rā Narciso ngue ya ɛc'ɛi rā Cristo, xquet'a dami zenguagui ts'ap'u.

¹² A nuya mā cūhā ngue yø xisu, nuna n'na ni hū ngue rā Trifena, nuna man'na ni hū ngue rā Trifosa, dami zenguagui ts'ap'u. Nuya yo nc'ɛi ya, ɛmmɛi di mpefi xandõnho, ngue ɔrpabi rá 'befi rā Hmu Jesús. Co 'nɛ'hna man'na mā cū ngue rā xisu ni hū ngue rā Pérsida, dami zenguagui ts'ap'u. 'Nɛ'hna xquet'a ɛmmɛi di mpefi xanho ngue ɔrpabi rá 'befi rā Hmu Jesús.

¹³ Dami zenguagui ts'ap'u rā Rufo. Nuna, ya fadi xanho ngue ɛc'ɛi xanho rā Hmu Jesús. Co 'nɛ'a rá mamá rā Rufo, dami zenguagui ts'ap'u. Nuna rā xisu nā, 'nɛquĩ xogue ɛntho mā mamágā nā. ¹⁴ Dami zenguagui ts'ap'u ya yø ja'i gā xi'ahū ya: guehna rā Asíncrito, rā Flegonte, rā Hermas, rā Patrobas, rā Hermes, co gátho'u mi'da mā cūhā 'bap'u ha 'buhya p'uya, dami zenguagui ts'ap'u. ¹⁵ Dami zenguagui ts'ap'u rā Filólogo, connā Julia, connā Nereo, co 'nɛ'a rá nju, connā Olimpas, co gátho'u mi'da mā cūhā 'bap'u ha 'bū'u ya, dami zenguagui ts'ap'u.

¹⁶ Co n'na rā respeto dami nzengua n'na ngu n'na'ahū. Gátho ya yø ja'i 'bui ndap'u bi zä ngue ya xā 'yɛc'ɛi rā Cristo, gā di zengua'ahū.

¹⁷ Ague mā zi cū'ahū, nugā dí xi'ahū ngue dami mfāhū xandõnho. Porque 'bū i'da ngue hõndrā sui nne. I 'uenyø ja'i, astā di ts'onna hya. Nuya yø ja'i ya, guehya hingui nnu manho rā hyā bi sã'n'ahū. O gadĩ nsixhā ya to ɔtrā sui.

¹⁸ Porque nuya yø n'yohū ya, hingā gue'a rá 'befi rā Hmu Jesucristo ɔrpabi, s n que gue'a te nnepebi yø mmaĩ dā n'yo, gue'a ɔt'a. 'Nɛ di hoc'a te rā hyā xihyø ja'i nu'ū hingui henni gā thāt'i. ¹⁹ Nu hangū yø 'yɛc'ɛi i 'bui, gā padĩ xanho ngue ya guĩ ɛc'ɛihā rā hoga 'da'yo hya. Janangue nugā, nu te gā 'yøthū, janjuani dadi johya. A nuyá, dí nne gā xi'ahū ngue dami pahmā xanho ha gdi 'yøthū rā nho. A nu'a rā nts'o, 'yogui 'yøthū'a. ²⁰ Nuna Ojā zā dā 'yøt'e ngue dā thohrā sui, ya hingui njunthū. A nu'a rā zithū nne dā 'uenyø ja'i p'uya, Ojā dā 'yøt'e ngue dā mā hāi rá hyā'a. Dí nnegā ya ngue di jap'ahū mā Hmuhū Jesucristo.

²¹ Nuna mā mmimfeigā'be rā Timoteo di zengua'ahū. 'Nɛ di zengua'ahū ya hyū mā mmenguhe 'bucua, rā Lucio, rā Jason 'nɛhrā Sosípater.

²² A nugā drá Tersio, dadi cuatā ua ja rā sūcua nā te rā hyā mmanā Pablo, xquet'a 'nɛcā dadi zengua'ahū connā guehrā Jesucristo.

²³ 'Nɛ'hna mā cūhā rā Gayo di zengua'ahū. Go rá mmeti rā ngu hap' di säyagā nā. 'Nɛ xquet'a di hmī nā rá ngu ngue ja di mpeti ua yø 'yɛc'ɛi 'bucua. Xquet'a di zengua'ahū nā rā Erasto, nuna ja rá 'befi ngue rā tesorero ua ja rā hnini. Nuna mā cūhā ni hū ngue rā Cuarto, xquet'a di zengua'ahū.

²⁴ Nuna mā Hmuhū Jesucristo, dí nne ngue di japi gátho'ahū. Dā ngut'atho.

²⁵ A nuyá, ma gā ja mammadihū Ojā ya. Nuna, guehna dā 'yøt'e ngue dā zā di ndū ni nt'ɛc'ɛihū i ja nā. Nguna rā hyā n'youi rā hoga 'da'yo hyā dā ɔt'ahū 'mø mā xi'ahū hanja rā Jesucristo. Nuna rā hyā nā, ya mändø njam'mõtho hingui fadi hanja. ²⁶ Pɛ nuyá, ya bi fadi hanja ya. Porque guehya yø hyā bi 'yotyø pøngahya Ojā ya. 'Nɛ nuna Ojā i 'bui para zantho, guehna di 'bepyø ja'i ngue di 'yonna hyā naya, i nnepe ngue ndap'u bi zä dā 'yɛc'ɛi yø ja'i nā rā hyā nā 'nɛ dā 'yotyø ja'i'a te rā hyā ma'bepi dā 'yøt'e.

²⁷ A nuna Ojā, hõnse nā i ja rá mfadi. 'Nɛ connā guehrā Jesucristo i t'ɛspabi Ojā para zantho. Dā ngut'atho.

1 Corintios

Ja ua rá mudi rá carta bi 'yo'tra Pablo, ngue bi menna yø 'yεc'εi Corinto.

¹ Nugä drá Pablo, Oja bi 'yεxqui ngue drá representantegä rá Jesucristo. Co 'nehna mä zi cüha rá Sóstenes 'bucua, ² dädi zεnguagä'be'u to gätho ya o rá 'ye Oja, rá mmup'u ja rá hñini Corinto. Ya yø ja'i'ahü Oja ngue gui εc'εihü rá Jesucristo. Bi zon'nahü Oja ngue gui hyεmhü p'u rá nts'o. Porque gue'a i ts'ofó gätho yø ja'i εc'εi rá Jesucristo'a ngue dä hyεp'u rá nts'o. Nguju, ngu mi'da yø ja'i, gue'a rá Jesucristo ga øt'e ngue mä Hmüha. ³ Dí nnegä'be ya ngue nuna Oja mä Papáha co 'nehna mä Hmüha Jesucristo di jap'ahü 'nε dä hyut'a ni mmühü.

⁴ Nugä njandyatho dädi ja mammädi Oja conná ngue'ahü. Porque xandøngu rá njapi Oja bi unni te'o gätho ya gui n'yohü rá Jesucristo. ⁵ A nuyá, ngue ya gui n'yohü rá Jesucristo ya, εmmεi di jap'ahü Oja. Porque xoc'a ni mmühü Oja, ngue gui pahü xanho hanja rá hyä. 'Nε øt'e ngue gui paði ha gdi japra hyä gui xihü yø ja'i. ⁶ A nuyá, nu te rá hyä dá xi'ahü ngue di nja'mø gä 'yεc'εihü rá Cristo, gue'a rá hyä bi njap'u gui 'bähm'a ya. ⁷ Janangue nuyá, mente rá pa gui tømhmü ngue dä εp'u mä Hmüha Jesucristo, ya hñte gadi 'behm'a rá njapi Oja di uní. ⁸ Di ha'ahü rá ts'edi Oja ngue gui ndähü xandønho asta guerp'u rá nzeñgu. Porque nnepe ngue hñ tema hyä dä ðin'nahü 'mø rá pa da εp'u mä Hmüha Jesucristo. ⁹ Nuna mä Hmüha Jesucristo, rá Ts'ant'u Oja. Bi zonngahü Oja ngue 'dap'u ga n'yohü nã. Nu'a rá hyä di yarçahü Oja ngue di nja, gue'a di nja'a.

¹⁰ Ague mä zi cü'ahü, gue'a mä Hmüha Jesucristo di 'dacä rá ts'edi ngue di xi'ahü nã rá hyä ja ua. Dí xi'ahü ngue hñga 'da'a n'nanní di n'yo ni hyähü, sinoque 'dap'u di n'yo ni hyähü. I jatho ngue dä 'da'igu ni n'yomfεñihü, dä 'da'igu gui 'yøthü. ¹¹ Dí xi'ahü nã rá hyä nã mä zi cü'ahü, porque nu'u yø meñi rá Cloé bi xiqui ngue gadi njunthü. ¹² Porque hñga n'na hyatho gui mmamhmü. I 'bä i'da ni n'yohü ngue εnã: "Nugä dí tennä rá hyä mmanna Pablo". Mi'da p'uya εnã: "Nugä dí tennä rá hyä mmanna Apolos". Mi'da p'uya εnã: "Nugä dí tennä rá hyä mmanna Bεdu". Mi'da p'uya εnã: "Nugä dí tennä rá hyä mmanna Cristo". ¹³ A nuyá, xi'a rá Cristo, çua 'bati'da yø 'yεc'εi ngue n'youi'a? A nugä drá Pablo, çua gui εmhü ngue bi ma mä cautigä rá pont'i conná ngue'ahü? çUague gä nxixya 'da'ahü ngue gui tennagahü?

¹⁴ Nugä dädi ja mammädi Oja ngue hñjon dá xixya'ahü, hñnda hønðra Crispo 'nehra Gayo dá xixyabi. ¹⁵ Janangue hñgui sä gui 'yεmhü ngue dá xixyabi yø ja'i para ngue dä ðεnngui. ¹⁶ Bi zo mä mmü ya ngue rá Estéfanos co nε'u 'bøp'u ja rá ngu'a, xquet'a dá xixyabi. Hñdi paði ngue'mø 'bä hmí'da yø ja'i dá xixyabi, ogue hñ'na. ¹⁷ Pε rá Cristo hñmbi mεnngui ngue ga xixyabi yø ja'i. Sinoque bi mεnngui ngue rá hoga 'da'yo hyä ga xihyø ja'i. Nugä hñdi mñangä yø hyä mahotho ga nt'øde ngue høntho ga nnepe dä 'yεc'εigui yø ja'i te di mma. Sinoque høn't'a ja ts'edi ga mma ngue bi ðu p'u ja rá pont'i rá Cristo, gue'a di mman'a.

18 Nuna ra hoga 'da'yo hya na, i hma ngue bi du p'u ja ra pont'i ra Cristo ngue bi yanju. A nu yø ja'i ngue di m'mædi, embi ngue hinte di muui na ra hya na. Pe nuju ngue di nyamma teh, n'youi ra ts'edi Oja na ra hya na. 19 I mamp'u ja ra Maca Libro ra hya te bi man'Oja ngue ena: "Nu'u yø ja'i ena ngue ja xangu yø mfadi, nugä ga udi ngue hinte di muui yø hya padi. Nu ra ja'i da 'yena ngue ra bamhya, di nequi ngue hinte di muui ra hya padi", en'Oja. 20 Nuna ja ra ximhai, i 'buhyo ja'i ena ngue ja yø mfadi. I 'buhyo ja'i ena ngue yø xambate. I 'buhyo ja'i ena ngue yø mbadi xandønho, i padi te ga ja nximhai. Pe nuna Oja i embi ngue hinte di muui yø mfadi ya yø ja'i ya.

21 Nuna Oja majuanj ngue jase ra mfadi. Bi zanni ngue nu'a te yø mfadi yø ja'i 'bucua ja ra ximhai, hinga gue'a ja ngue di fadi te'o Oja'a. Nuna Oja bi zanni ngue nu'u yø ja'i da 'yec'ei ra hoga 'da'yo hya, gue'u di nyanyø te'u. Nuna ra 'da'yo hya na, embyø ja'i nu'u hingui ec'ei ra hya, ngue hinte di muui ra hya. 22 Yø judio, i nne ngue 'be da nu yø milagro, ja da 'yec'ei ra hya. A nu yø ja'i hingyø judio, gue'a te yø mfadi yø ja'i 'bucua ja ra ximhai di ho da 'yøde. 23 Pe nugähe, nuna ra hya ja ts'editho ga mmangähe, guehna ngue da sihyø ja'i ngue bi du p'u ja ra pont'i ra Cristo na, ngue di hoga ma ts'oquih. Hont'a di mmangähe'a. Pe yø judio p'uya, i ena ngue ra 'be'isätho 'mø øhna ra hya na. A nu'u yø ja'i hingyø judio p'uya, embi ngue hinte di muui na ra hya na. 24 Pe nuju, ngue ya di ec'eiha ra Cristo, ngu yø judio, ngu'u hingyø judio, ga bi zongaha Oja 'ne bi xoga ma n'yomfeniha para ngue ga pahma ngue ra Cristo hapra ts'edi Oja 'ne hapra mfadi Oja. 25 Nu'a te i du ra Cristo, yø ja'i embi ngue Oja hingui padi te øt'e. Pe Oja i pase te øt'e. A nu yø ja'i hingui padi hanja'a te øt'Oja. Porque yø ja'i embi ngue hingui nzaqui Oja. Pe Oja mathoguitho ga ndønzaqui ngue'a ga nzaqui yø ja'i.

26 Ague ma zi cu'ah, ya guj nnuh te gäma ja'i bi zon'na Oja ngue da 'yec'ei ra Cristo. Zi yohotho bi zo'u yø ja'i t'embj ngue ja yø mfadi, nuya nnu manho yø ja'i ua ja ra ximhai. Nu'u ja yø cargo ngue nts'ut'abi xquet'a zi yohotho bi zofo. Xquet'a zi yohotho bi zo'u yø ja'i ngue hnu'ei p'u ja yø hnini. 27 A nuyä, Oja bi huanhyø ja'i nu'u hin'yü yø mfadi ua ja ra ximhai para ngue di 'berpabi yø sä'u yø ja'i ena ngue ja yø mfadi. Oja bi huanhyø ja'i nu'u hingui nzaqui yø hya ua ja ra ximhai para ngue di 'berpabi yø sä'u yø ja'i ena ngue xanzaqui yø hya. 28 Nuna Oja bi huanhyø ja'i nu'u t'embj ngue hinga njuani ua ja ra ximhai xøque ma høt'e p'u, para ngue da hycpabi yø hya'u yø ja'i ena ngue ja yø ts'edi. 29 Janangue nup'u ja ra hmi rá dá Oja ya hinjonni ja'i da zäp'u da 'yena ngue di 'yets'i. 30 Nuna Oja, bi 'yøt'e ngue ya man'yohu ra Jesucristo ya. Oja bi ne ngue connä guehra Cristo dá pahma hanja na rá hya Oja. A nuyä, ngue connä guehra Cristo, ya bi hoga ma ts'oquih. 'Ne go øt'a ra Cristo ngue ya di øhü rá 'ye Oja. Porque go gue'a ra Cristo bi gurca ma ts'oquih. 31 Ja di nequi ua hanja na ra hya nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro ngue ena: "Nu to i nne di 'yets'i, pe gue da 'yespabi'a rá Hmu bí 'ba mahets'i, hingue masque go ra ja'i'a di 'yets'i", i ena.

2

1 Ague ma zi cu'ah, nu'mø ma magä p'u guj 'bhm ngue dá xi'ahü rá hya Oja, hindä mangä yø hya ga ya yø ja'i ena ngue yø bamhya. Ni xindä mangä yø hya nu'u mahotho da nt'øde. 2 Porque nu'mø ya di 'bcä p'u ha guj 'bhm, høndä n'na ra hya dá sännj ngue ga xi'ah. Guehna ra hya na ngue ga mma

hanja ngue bi ma mā cuati p'ua ja rā pont'i rā Jesucristo. ³ A nu'mō ya di 'bucā p'ua ha guí 'buhma p'uya, gá nuhū ngue hīndí ya manzaquí. Sinoque asta dí huaquí, porque dí sū ngue hīnda bōngmanho rā hyā gā mma. ⁴ Nu'mō mā xi'ahū nā rā hyā nā, hīndā mangā'ū yō hyā mahotho dā nt'ode ngue mā mfadise, para ngue di thap'a nī mmuihū. Sinoque nūya yō hyā dá xi'ahū, gae'ā rā Espírītu Santo i ja rá ts'edi ngue bi xoc'a nī mmuihū para ngue dá dīnnī n'yomfēnīhū xanho hanja nā rā hyā nā. ⁵ Janangue nūna nī nt'ec'ēihū ja ya, guehna Oja jase rá ts'edi bi the nā rā hyā nā. Hīnga guep'ua ja yō hyā yō ja'ī nū'ū ēnā ngue yō bamhya bi the nā rā hyā nā.

⁶ Pē nup'ua 'buhyo ja'ī ngue ya xā nzehyō nt'ec'ēi, guehya dí xicā rā hyā nū'a majuanī ngue di gohi ngue yō bamhya yō ja'ī. Pē nūna rā hyā nā, hīnga guehna rā hyā pa'ua yō ja'ī ēnā ngue yō bamhya 'bucua ja rā xīmhāi yō hyā nā. Nī xīnga gue'a te rā hyā pa'ua yō ja'ī dī manda ua ja rā xīmhāi yō hyā nā. Porque nū te rā hyā pa'ua, dā thotho'a. ⁷ A nūna rā hyā ngue majuanī di gohi ngue yō bamhya yō ja'ī, guehna rā hyā Oja dí mmangā nā. Nu'mō yō pa xā thogui, nū yō ja'ī mī 'bucua ja rā xīmhāi hīmbi badi hanja nā rā hyā nā. Hante ngue di hocra xīmhāi Oja, ya xi zānnī te 'be'a dī njam'mefa ngue ha dī njap'ua dī nyamma tehu. ⁸ Nu'ua yō ts'at'abi ua ja rā xīmhāi, hīnjombi n'yo yō mmāi ngue xtā mbadi hanja nā rā hyā nā. Porque nu'mō ngue xtā ndīnyō mmāi yō ja'ī hanja nā rā hyā nā, nūna mā Hmūhū Jesucristo maguese, ya hīntā mma mā cuati rā pont'i 'mō. ⁹ Bi nja tengutho rā hyā mmamp'ua ja rā Macā Libro ngue ēna: "Nūna Oja, ya xā nzānnī te dā japyō ja'ī nū'ua dī madi. Guehna rá njapi Oja hīnjonnī ja'ī dī pōnī ngue di padi hanja nā. Porque hīnjam'mō 'be bi nja'a te mī ja ngue dá 'yot'Oja". ¹⁰ Pē Oja bá penngahū rā Espírītu Santo, gue'a bi 'yot'e ngue bi dīnma mmuihū hanja nā rā hyā nā. Porque rā Espírītu Santo i padi gātho'a te rá n'yomfēnī Oja'a. ¹¹ Nū n'na rā ja'ī ya, hīnjongui parpi te ja rá n'yomfēnī. Hōnse rā ja'ī pase te mbēmp'ua ja rá n'yomfēnī. Xquet'a njarbatho Oja ya, hīnjonnī ja'ī dá zā dá badi te ja rá n'yomfēnī Oja. Sinoque hōnse rā Espírītu Santo i padi xanho te ja rá n'yomfēnī Oja. ¹² Janangue nuhū, hīnga gue'ua yō hyā yō bamhya 'bucua ja rā xīmhāi nā rā hyā dí pahmū. Oja'a bá penngahū rā Espírītu Santo ngue gdā pahmū hanja nā rá njapi Oja di 'dacū. ¹³ Janangue nūna rā hyā dí mmanya, hīnga guehya yō hyā ngue mā n'yomfēnīse dí mma, sinoque rā Espírītu Santo i xānnga rā hyā dí xihyo ja'ī nūya n'youi rā Espírītu Santo.

¹⁴ Pē yō ja'ī hīngui n'youi rā Espírītu Santo hīngui sá dá dīnyō mmāi hanja nā rā hyā xānngahū rā Espírītu Santo. Ēmbi ngue hīngrā bamhya rā ja'ī mmanā rā hyā nā. Hīngui padi hanja, porque hīngui n'youi rā Espírītu Santo. ¹⁵ A nū yō ja'ī n'youi rā Espírītu Santo i sá hacra güenda xandōho hanja nā rā hyā nā. 'Nē hīngui sá to dá 'yēmbi ngue hīnga gue'a te rā hyā i mma. ¹⁶ Porque nt'ot'i p'ua ja rā Macā Libro rā hyā ngue ēna: "¿Te'o nī ja'ī dá zā dá barpabi rá n'yomfēnī'a mā Hmūhū? ¿Te'o dá 'yēnā ngue bi m'mahrā xānnbate Oja ngue bi xānnbi te ot'e?" Pē nuhū, rā Espírītu Santo'a dí n'yohū, 'nē gue'a rā Espírītu Santo ot'e ngue dí tīmhū zits'ua hanja rá n'yomfēnī rā Cristo.

3

¹ Ague mā zi cū'ahū, nu'mō dāmbā m'mucā p'ua guí 'buhma, nugā hīndā xi'ahū yō hyā nū'ua dí xicā yō 'yec'ēi ya n'youi rā Espírītu Santo. Sinoque dá xi'ahū rā hyā hīngui hēnnī gdi pahmū. Porque guí 'buhma tengutho yō basi

ngue zits'utho tinn̄i mm̄aihu hanja rá hya rá Cristo. ² Dá xän'nah̄u yø hya h̄ingui h̄enni gdi pah̄ma. Tengutho n'na rá baši 'mø sidra xi'ba, h̄ingra hm̄e ma t'unn̄i dá zi, dá ja'ah̄u p'u. Porque h̄imbi zä xtã nd̄inni mm̄aihu hanja ya yø hya xän'henni. Astã ni xinga guedya di t̄intho ni mm̄aihu hanja rá hya ya. ³ Porque tobe gui øthoh̄u tengutho ga 'bu hm̄i'da yø ja'i. Tobe gyø zeyathoh̄u. Tobe gyø 'yøt'i saithoh̄u. Tobe h̄inga 'da'igu rá hya gui mm̄amhu. Tobe gui øthoh̄u tengutho øtyø ja'i nu'u h̄ingui pa Oja. ⁴ Porque nu 'da'ah̄u, gui em'mø gui yah̄u: "Nugã dí tennã rá hya mm̄anna Pablo". M̄i'da p'uya ena: "Nugã dí tennã rá hya mm̄anna Apolos". Janangue ja di n̄equi p'uya ngue gui øthoh̄u tengutho øtyø ja'i 'bucua ja rá ximh̄ai.

⁵ Nugã drã Pablo, conã Apolos, çteni 'be'a goma ts'edi jagã'be ngue go tennã'be yø ja'i? A nugã'be yø m̄efithogã'be Oja. Høntho dá øt'ã'be rá 'befi ngue gã 'yec'eihu rá Hm̄u Jesucristo. P̄e n'na ngu n'nagã'be, nu'a te rá 'befi bi 'dacã'be Oja, gue'a dí øt'ã'be'a. ⁶ Nunã rá hya dá xi'ah̄u, tengutho n'na rá hmudã 'mø bi thuhu, njarbutho na. Nu rá Apolos, go bi xinth'e'a. P̄e gue'a Oja di tetra hmudã. ⁷ Janangue nuyã, ngu'a tu rá hmudã, ngu'a xithe, h̄injongui tate. Go gue'a Oja i tate, porque go øt'e ngue i te rá hmudã'a. ⁸ A nu'u tuhra hmudã, 'n̄e'u xithe, 'da'igu yø hya. P̄e n'na ngu n'na ya, nu'a te rá 'befi bi 'yøt'e, Oja dá gut'i. ⁹ A nugã'be, yø m̄efithogã'be Oja. A nu'ah̄u, ni mm̄aihu p'u bi ma nthuhu rá hmudã, gue'ah̄u i nnøpa huah̄i Oja.

Ija man'na rá hya ya. Nunã Oja, tengutho 'mø ngue bi d̄u'mi bi hyø'a n'na rá ngu p'u gui 'b̄ah̄mu. ¹⁰ A nugã p'uya, tengutho n'na rá gado. Nunã Oja bi 'yøt'e ngue dá d̄u'mã rá 'befi. A nu m̄i'da yø xänb̄ate p'uya, tengutho 'mø dadi tetra jado'u. P̄e n'na ngu n'na yø gado di sigue rá 'befi, i ja ngue dá mädi xandønho, h̄inha di dunna ngu. ¹¹ Nunã te rá hya bi ma d̄u'mi ngue bi si'ah̄u hanja rá Jesucristo, gueh̄na rá hya bi nøpa do p'u ha brã fahra ngu na. H̄ingui sä ngue dá ma mad̄u'mi rá 'befi Oja m̄ente h̄ingui h̄ma hanja'a rá Jesucristo. ¹² P̄e nuyã, xangu yø do i ja ngue di usa'u to di sigue rá 'befi ngue høn̄nigu. Nu 'da yø m̄efi, dá japrã do ngue rá oro p'u ja rá ngu. Nu m̄i'da yø m̄efi, dá japrã do ngue rá t'axi. M̄i'da yø m̄efi, dá japyø do ngue mazihotho gui n̄equi. A nu m̄i'da yø m̄efi, yø dá dá japrã ngu. M̄i'da yø m̄efi, dá japyø paxi rá ngu. M̄i'da yø m̄efi, yø xunza dá japrã ngu. ¹³ P̄e n'na ngu n'na yø m̄efi, nu'a te rá 'befi bi hoqui, nu'mø rá pa dan̄i thaxra güenda, ja dá fadi xanho p'uya ngue'mø xanho rá 'befi bi hoqui, ogue h̄in'na. Porque nu'a rá pa'a, rá sibi di nja. Nu'a rá sibi p'uya, ja di n̄equi p'u'a te ga nho rá 'befi bi hoqui n'na ngu n'na yø høn̄nigu. ¹⁴ A nu rá høn̄nigu ngue h̄indi nzø'a te bi japrã ngu, ya dá hyanna nzäbi. ¹⁵ P̄e nu rá høn̄nigu ngue bi nzø'a te bi japrã ngu, ya di m'm̄e'a te rá 'befi bi hoqui. Høn̄e rá høn̄nigu di nyanna te, tengutho 'mø ngue bá pongra ndate n'na rá ja'i p'u ja rá ndate sibi.

¹⁶ ÇUa h̄ingui pah̄ma ngue gätho'ah̄u, i nnøpa nija Oja hapu 'b̄ahra Espiritu Santo? Porque rá Espiritu Santo ya gui n'yohu'a ya. ¹⁷ Nu'mø ngue to di ts'onnbabi rá nija Oja, Oja di castiga rá ja'i. Porque rá nija Oja xand̄axqui'a. Janangue nu rá xänb̄ate ngue di ts'onnbabi rá 'befi Oja p'u gui 'b̄ah̄mu, dá ma rá castigo.

¹⁸ H̄ingui sä ga här'mã mm̄ai, ga enã ngue dí pasehu hanja rá hya. Madague'a en'i'da yø ja'i ngue xangu yø mfadi i ja, p̄e nuyã yø ja'i ya, jatho ngue dá 'yøt'e tengutho 'mø ngue h̄inte di pad̄i. Ja dá dimp'u xanho rá mm̄ai rá ja'i ha rá nja na rá hya majuan̄i di nja rá mfadi. ¹⁹ Porque nuyã yø ja'i 'bucua ja rá ximh̄ai, ngue h̄ingui pa Oja, nup'u ja rá hm̄i rá dá Oja h̄inte di

muui yø mfadi ya yø ja'i ya. I mmamp'u ja ra Maca Libro ra hya ngue ena: "Nuna Oja, i øt'e ngue nuna ra ja'i ena ngue bi ðinse rá mmui na ra hya padi, nuna ra hya bi ðinna ja'i, hin tema nho da 'yørpabi". ²⁰ I nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro man'na ra hya ngue ena: "Nu yø ja'i ena ngue ja yø mfadi, pe Oja parpabi yø n'yomfeni yø ja'i ngue nuya yø hya pahyo ja'i hinte di muui". ²¹ Janangue nuyá, nu'u yø ja'i gui emhma ngue ja yø mfadi ngue yø bamhya, 'yo sä gui ešpañ ngue da guehya gui huanhni ndana gui tenhna ya. Porque gätho yø xännbate, gätho'a te ja nximhäi, gätho Oja bá sänni ngue i ja para ngue da 'yøt'ahna ra nho. ²² Nugä drá Pablo, ra Apolos, ra Bedu, dí 'bucähe ngue ga faxähe. A nuyá, nu te gä bá sän'Oja ngue ja ua ja ra ximhäi, i ja ma tehna, i ja rdate, nu te gä dí nnuhna ngue ja ra pa dí 'bæhmna ya, da gue'a te ga nnuhna ra pa di 'yep'u, nu te gätho dí nnuhna ya, ga nja yø cosa ngue da 'yørcähe ra nho. ²³ A nuju ya, ma ga ørpañ rá pähä ra Cristo. Ra Cristo p'uya, i ørpabi rá pähä Oja.

4

¹ A nuyá, ðami 'yø'ni güendahna ngue yø mæfithogähe ra Cristo. Bá excahe ngue nuna rá hya Oja hingui fadi hanja, ga xännbate yø ja'i hanja na ra hya na. ² Gui pahma ngue n'na ra mæfi 'mø bi ndäpa n'na ra 'bæfi, nu'a ra 'bæfi sifi ngue da 'yøt'e i ja ts'editho ngue da 'yøt'e. ³ A nugui, ðte'o da zä da hyasca ra güenda ngue'mø xanho te dí øt'e, ogue hin'na? Dí haxä njuani ngue hinga gue'a ni 'bæfihna ngue gui hyascaha ra güenda. 'Ne hijnonni ja'i da zä ngue da hyascajui ra güenda ngue'mø gue'a dí øt'e ogue hin'na. Ni xinga gueque dí haxä njuani ngue'mø gue'a te dí øt'e ogue hin'na. ⁴ Nup'u nnä bængä'a te dí øt'e, dí ena ngue ya gue'a te nnä 'yo ya. Pe hingue masque dí ena ngue hin'ya ma ts'oqui. A nuyá, nu'a ja ngue da hyasca ra güenda te dí øt'e, guese Oja da hyasca ra güenda. ⁵ A nuyá, 'yo to sä gui haspahna ra güenda mente tobe hingui sønna pa da ep'u ma Hmuha Jesucristo. Nu'a go da hyaxra güenda'a, ndana ra ja'i xanho te xa 'yøt'e, ndana ra ja'i hingui ho te xa 'yøt'e. Nu'a go pa'a te mbemp'u ja yø n'yomfeni n'na ngu n'na yø ja'i. Nu'a te da ðinnabi Oja n'na ngu n'na yø ja'i, gue'a ra njut'i di nja'a.

⁶ Ague ma zi cu'ahna, ya dá xi'ahna ya yø hya dá hyequi ngue ra 'bæfi dí øt'e, da guehra 'bæfi øtra Apolos. Nguna ra hya dá xi'ahna, n'namhma ngue gui pahma ngue nu'a te mmamp'u ja ra Maca Libro, 'yo gui festhohu. Porque gätho di muui yø xännbate, hingui ho gui 'yøspañ da yø xännbate, xingui 'yemhma ngue hinte di muui mi'da yø xännbate. ⁷ Xiya, ðte'o bi xi'ahna ya ngue man'na tate xanho'ahna ngue mi'da yø ja'i? ¿Ndana ra hya gui timhma ya ngue hinda gue'a Oja bi 'da'ahna ra hya ya? A nuyá, xi'mø ngue Oja bi 'yøt'e ngue gá pahma ra hya gui pahma ya, çhanja ngue gadi 'yexhna co nu'a te ra hya gui pahma ya 'mø, entho xøga xäsehna ra hya p'u gni bæmhma ya?

⁸ Nup'u gni bæmhma ya, ngue ya gá pahma hanja na ra hya na, gui ena ngue ya hinte gadi 'bæhma ya. Gui 'bæ mmanhohu p'u gni bæmhma ya, entho gui ndast'abihna p'u ga mbøn'a te gui øthna ya. Nugähe p'uya, gui enje n'na nguadi tengutho 'mø ngue hinte ðadi mugähe. Nuhma 'mø majuanj ngue gdi ndast'abi, gadi mandahna ndap'u bi zä. 'Necähe dí jats'u ma cargogähe 'mø ngue'a te ra 'bæfi gdi pæhma. ⁹ Nup'u ga mbøn'a te t'ørcähe ngue yø representantegähe ra Cristo, ena gue xøgue ga 'yøt'a Oja'a ngue ga m'mefathogähe. Dí 'bucähe tengutho 'mø ngue yø ofädi xa ts'ännbi ngue da tho, di njagähe p'u. Di mpeti yø ja'i ngue da nu te ga thohme. Ngu yø anxæ, ngu yø ja'i da nu tho te ga

thohme. ¹⁰ A nugähe, i t'enje ngue dyø 'yammügähe ngue rá hya rá Cristo dí mmamhme. Pɛ nu'ahũ p'uya, nup'u gni bɛmhmũ, nu'a rá hya rá Cristo ya gui tĩnɛhũ xandõnho hanja rá hya. Pɛ nugähe dí engähe ngue hĩndĩ ya manzaquigähe. A nu'ahũ p'uya, guí ɛmhmũ ngue xanzaqui te guí mmamhmũ. Mɛnte thenngähe yø ja'ĩ, a nu'ahũ p'uya i hnu mansu'ahũ. ¹¹ Nu'mø yø pa xathogui, xtã sähe ra n'ũ ngue hĩn'yũ te ga sihe. Astã guehya, dí sähe ra n'ũ rá thũhũ. Ja'mø dí tuthegähe, ogue hĩn'yũ te ga hegähe. Ja'mø dí unje yø ja'ĩ ngue pɛgbahe. Nĩ xingra ngu di ja ngue hapũ ga m'mahme. ¹² Dadi n'unj dadi mpefi conma 'yɛhe. I sanje yø ja'ĩ, pɛ nugähe p'uya dí äpãhe Oja ngue di japi te'o sanje. I mbɛngahe xan'u yø ja'ĩ, pɛ dí setãhe. ¹³ I nnø man'uje p'u ha ya yø ja'ĩ. Pɛ nugähe dí thammantho gähe. I nnu häigähe yø ja'ĩ, ɛnje p'u tengutho 'mø ngue n'na ra cosa ya xa hørbu yø ja'ĩ, ya hĩnte di muui. Guna bi 'yørcahe yø ja'ĩ, asta guetya njarbatho.

¹⁴ Nuna ra hya dá cuatã ua ja ra sæcuã ja ua, hĩndã cuatã na rá hya na ngue gadi 'bet'a nĩ sähu. Sinoque dadi 'da'ahũ n'na rá consejo tengutho 'mø ngue ma basi'ahũ. ¹⁵ Madague'a gui 'yɛna ngue di 'bu'i 'det'a mahuahĩ nĩ xãnnbathũ ngue di xãn'nahũ hanja rá hya rá Cristo, pɛ nugã go nĩ papãgahũ. Porque go rá madi dá xãn'nahũ rá hoga 'da'yo hya, janangue bi njap'u ngue gui ɛc'ɛihũ rá Cristo ya. ¹⁶ A nuyá, ya gã nuhũ te dá øt'a p'u gui 'bahmũ, gue'a dí xi'ahũ gui 'yøthũ'a ya. ¹⁷ Janangue di ɛ't'a p'u na rá Timoteo ngue da xi'ahũ te ja ngue gdi n'yohũ. Nunã, dadi madi tengutho 'mø ngue ma ts'ant'u, porque dí padi ngue ɛc'ɛi xanho rá Jesucristo. Nu'a te nnã 'yogã ya ngue dí tennã rá Jesucristo, go da xi'ahũ hanja na. Tengutho rá hya dí xãnnbã yø 'yɛc'ɛi di mpefi ndap'u bi zã, da ngut'atho da xi'ahũ naya.

¹⁸ Nu'u nĩ xãnnbathũ p'u ha gui 'bahmũ, i 'bap'u 'da ngue di 'yɛts'ĩ, ɛna ngue yø bahya. Nup'u ga mbɛni, ɛna ngue ga su ga mmagã p'u ngue ga ma nyahũ. ¹⁹ Pɛ da ne Oja ngue ya hĩnda ya'atho ga mmagã p'u ga ma nyahũ. Gã nnugã p'uya tegue ngu da 'yøt'u di 'yɛxpũ gui 'bahmũ. Ya gã nnugã 'mø ngue majuanĩ øt'a te rá hya i mma, hĩngra hyatho i mma. ²⁰ Porque nu'u yø ja'ĩ ngue ørpabi rá 'bɛfi Oja, hĩngra hyatho mman'u, sinoque hã rá ts'edi ngue øt'a te rá hya i mma. ²¹ Xiya, ¿ndana gui nne gui 'yøthũ ya? Gui nne gui sigue te gui øthũ para ngue ga sæ'ahũ 'mø dá magã p'u, ¿uague gui nne gui n'yo manhohũ para ngue mahotho gda zo'ahũ 'mø dá magã p'u?

5

¹ A nuyá, ndap'u bi zã i hma te 'bɛ'a bi 'yøt'a n'na ma cuhũ p'u ha gui 'bahmũ, ngue ya 'bahmi rá hømme. Nuna rá ts'oqui na p'uya, guehna tate xants'o, conque gui nnuhũ ngue nu'u yø ja'ĩ hĩngui pa Oja, hĩngui øt'e tengu na ra hya na. ² Nɛ tobe gadi 'yɛxpũ gui yahũ ngue gui ɛna ya gã gue'a te gui øthũ. A nuyá, ngue guna rá hya bi nja, i jatho ngue gui m'mũ ndummuhũ. A nuna rá n'yohũ bi 'yø'na rá ts'oqui na, dami hyømhmũ thi p'u ha gadi mpetihũ na. ³ Madague'a ngue hĩndĩ 'bucã p'u ha gui 'bahmũ, pɛ nu'mø dá bɛn'ahũ ɛntho ya xti 'bucã p'u ngue ga haspa rá güenda na rá n'yohũ bi 'yøtrã ts'oqui. ⁴ A nuyá, dami mpetihũ ya, dami 'yøthũ'a te nnu manho ma Hmuhũ Jesucristo. Nup'u ha gui mpetihũ, gui 'yø'ni güendahũ ngue dí 'bucã p'u. Da gue'a ma Hmuhũ Jesucristo gui pahmũ ngue di m'mup'u'a ngue da xãn'nahũ'a te ja ngue gui 'yøthũ. ⁵ Nu'a rá n'yohũ bi 'yøtrã ts'oqui, dami hyømhmũ thi p'u gui 'bahmũ, di

map'u 'buhyo ja'i di manda ra zithu, ja da sap'u ra n'u ra do'yo. Xamhmatho ngue di nyanna te 'mora pa da ep'u ra Hmu Jesus.

⁶ Nu'a te ra hya gui othh, ya hingui sa nimantho sa gui 'yets'i ngue gui 'yena ga gue'a te gni 'yohu. Ua hingui pahmu ngue co zits'u ra Ixi, di ixqui ga ra jani? ⁷ Janangue nuyá, dami hyomhmu thi'a ra n'yohu bi 'yotra ts'oqui ya, n'namhma ngue hndi ts'om m'ida yo ja'i. Porque tobe hndi nts'onyo n'yomfeni yo ja'i ya. Ra Cristo ya bi tho ngue bi hoga ma ts'oqui, bi gohi tengutho ra 'bot'e ja'mo ra ngo ngue ra Pascua. ⁸ Janangue jatho ngue majuaní gui hyehmu p'u ra nts'o, gátho da gue'a ra nho gdi n'yohu.

⁹ Nu'a ra carta da pen'nahm m'met'o, dá xi'ahm te ja ngue gui 'yothh, ngue 'yo gadi nuansu'u yo 'yots'om'mái. ¹⁰ Pe nugá hndi en'ahm ngue ya hingui sa gui ntóthh'u yo 'yots'om'mái 'bucua ja ra ximhai. Ogue ya hingui sa gui ntóthh'u yo ja'i hndyó mnyu di xandi, ogue yo be, ogue thanne yo dahmu. Nu'mo ngue da gue'a gdi xi'ahm'a, ya nneto ngue gui pomhmu ua ja ra ximhai 'mo. Pe nja ngue hinga gue'a di mmangá'a. ¹¹ A nuna ra hya dá ne ga xi'ahm ya, 'yo nimantho gadi nsixui'u sa ena ngue gadi ncuhm, ne yo 'yots'om'mái, ogue hndyó mnyu di xandi, ogue thanne yo dahmu, ogue yo fehni, ogue yo iti, ogue yo be. Nuyá, guehya ni xinga gue'a di sa ngue 'dap'u gui nsimhmu ya. ¹²⁻¹³ Porque nu'u yo ja'i hngma n'yohu, hngo di tocagui ga haspa ra güenda. Guesc Oja da haspa ra güenda ya di xi'ahm. Pe nup'u ha gadi mpetih, dami hyaxh ra güenda te ga 'yo yo 'yec'ei. Janangue nugá di xi'ahm ngue nuna ra n'yohu bi 'yotra ts'oqui, dami hyomhmu thi na.

6

¹ A nuyá, nu'mo 'buhyo 'yec'ei ja ngue di yaprá mmi'yec'eiui, 'yo di thop'u 'bhra ts'at'abi hngra 'yec'ei. Da zá di map'u 'bhyo mmi'yec'eiui, da xifi ngue di hoji tema hya hmbi. ² Ua hingui pahmu ngue nu'u yo ja'i Oja, gue'u da haspa ra güenda yo ja'i 'bucua ja ra ximhai'u? Xi'mo ja ngue ga haspah ra güenda yo ja'i 'bucua ja ra ximhai, xi ra asunto zits'utho gui hemphu, Ua hnda zá gui xihni mmi'yec'eiui ngue di hoqui? ³ Conque asta yo anxé Oja ga haspah ra güenda. Janangue goma gue'a n'na ra asunto zits'utho di hemseh ngue hnda zá ga hocju. ⁴ Xi'mo hingui padi ha gdi hocju n'na ra asunto 'mo gui hemphu, Ua sa ngue gue'u yo ja'i hngyo 'yec'ei di hoc'a ni asuntoh 'mo? ⁵ Di xi'ahm na ra hya na n'namhma ngue gui pes'ni sahu. Xip'u ha gui 'bhm, Ua xinga n'na nc'ei ni n'yohu ngue di padi di hoc'a n'na ra asunto 'mo ja te hembyo cu? ⁶ Hanja ngue nup'u 'bhra ts'at'abi hngra 'yec'ei, ja ni map'u yo 'yec'ei ngue di yaprá mmi'yec'eiui?

⁷ A nuyá, nu'a te ra njunt'i gui othh, ja di nequi p'uya ngue gadi 'behmu ra hya. Ua Hanja ngue nu'mo hinga gue'a t'ot'ahm, hingui hat'i gui seth? Ua Hanja ngue hin gadi n'uni da f'ahm, xogue madi zits'u te gui nne gui 'behmu? ⁸ Conque xquet'a gui njahm p'u ngue hingui ho te gui othh, asta ni mmi'yec'eiui gui pchu.

⁹ Yo gyó thätih. Gui pahmu ngue nu'u yo ja'i xants'o te ot'e, hnda yarb ha di manda Oja'u. Hnda yarb yo 'yots'om'mái. Hnda yarb ya yo n'yohu orpe tengutho 'mo dra xisu yo mm'n'yohuui. Hnda yarb ya yo ja'i thanne yo dahmu. ¹⁰ Hnda yarb yo be. Hnda yarb ya yo ja'i hontho i nne ngue di xandi te pets'i. Hnda yarb yo iti. Hnda yarb yo zate. Hnda yarb'u corpa ra 'yu yo mmi'c'eiui ngue pe. ¹¹ Nuyá yo hya di xi'ahm ya, ya xcá njap'u 'da'ahm

ya. Pɛ nuyá, ya bɪ ma maɔhojpi'ahɯ. Ya yø ja'í'ahɯ Oja ya, ngue gá 'yɛɛihɯ'a ra Hmu Jesús. Ya guí n'yohɯ rá Espírítu Santo bá pɛn'nahɯ Oja ya.

12 Ya hɪndɪ mandagahɯ rá ley ga 'yo yø judío ya. Ya sá ga øthɯ te dí nnehɯ ya. Pɛ ma ga sammá mmáihɯ ngue hɪnga øthɯ'a te hɪnnɪ 'yup'ɯ ga øthɯ. 13 Majuaní'a te rá hyá i hma ngue nɯ te sí rá ja'í, rá mmáí nɪ ma. A nɯ rá mmáí rá ja'í p'ɯya, ga nja'a ngue ja dá mespɯ'a te sí. Pɛ nuyá yoho yø hyá ya, Oja dá 'yøt'e ngue dí njap'ɯ rá nzequi ya. Pɛ hɪnguɪ sá ga ɛmhɯ ngue ga nja má do'yohɯ ngue rá 'yots'om'mái. Sinoque rá do'yo rá ja'í, ga nja ná para ngue dá 'yørpabɪ rá 'bɛfi rá Hmu. A nɯ'a rá Hmu p'ɯya, di hatra ts'edi má do'yohɯ. 14 Nuná Oja bi japi ngue bi bɛnnate rá Hmu Jesucristo p'ɯ ha bi t'águi. Xquet'a dí jajɯ p'ɯya, ja rá ts'edi ngue dá 'yøt'e ngue ga bɛnnatehɯ.

15 ¿Ua hɪnguɪ pahɯ ngue nɯ má do'yohɯ, i nnøpe ngue rá do'yo rá Cristo? ¿Ua dá zá ga hajpahɯ n'na parte rá do'yo rá Cristo ngue dí mpɛnhui rá do'yo n'na rá xisu ngue rá 'yots'om'mái? Nɯ'a, hɪnguɪ sá'a. 16 Guí pahɯ ngue n'na rá n'yohɯ 'mø bi mɛ n'na rá xisu ngue rá 'yots'om'mái, nuyá yo nc'ɛi ya, ɛntho n'na nc'ɛitho, porque n'nat'a rá te comhmɪ. I nt'ot'i p'ɯ ja rá Macá Libro ra hyá ngue ɛna: "Nɯ'ɯ yo nc'ɛi dí mpɛnhni, i cohi ngue n'nat'a yø do'yo, porque i comnda rá te". 17 A nuyá, nɯ rá ja'í dí mpɛnhui rá Hmu Jesús, i cohi tengutho 'mø n'na nc'ɛitho.

18 Yo guí 'yots'om'máihɯ. I ja xangu mɪ'da yø ts'oqui øtyø ja'í, pɛ nɯ rá ja'í ngue 'yots'om'mái, rá do'yosɛ dí ts'onɪ. 19 ¿Ua hɪnguɪ pahɯ ngue nɯ má do'yohɯ, gue'a nnøpa nija rá Espírítu Santo'a? Porque Oja bá pɛnhna Espírítu Santo ngue dí m'məp'ɯ ja má mmáihɯ. A nuyá, ya hɪn dadɪ mandasehɯ ya. 20 Porque ya dí ohɯ rá 'yɛ Oja ya ngue bi gurcá má ts'oquihɯ. Janangue nuyá, jatho ngue ga ørpahɯ rá páhã Oja conma do'yohɯ 'nɛ conma n'yomfɛnɪhɯ. Porque ya rá mmɛtigahɯ Oja.

7

1 Nuná man'na rá hyá guí ánnghahɯ ya, dí nne ga xi'ahɯ hanja. Nɯ rá ja'í ngue hɪnguɪ nne dí nthatɪ, ya xanho ngue'mø hɪndɪ nthatɪ. 2 Pɛ i fadɪ ngue ndap'ɯ bi zá ɛmmɛi 'yots'om'mái yø ja'í. Janangue man'na xanho ngue rá n'yohɯ dí m'məhrá xisu. Rá xisu p'ɯya, dí m'məhrá ndø. 3 Nɯ rá n'yohɯ i jatho ngue dí m'məhmɪ xanho rá xisu. Ximmangu rá xisu, i jatho ngue dí m'məhmɪ xanho rá ndø. 4 Nɯ rá xisu ngue ya o rá 'yɛ rá ndø, dá 'yørpabɪ rá páhã rá ndø. A nɯ rá n'yohɯ ngue ya o rá 'yɛ rá xisu, dá 'yørpabɪ rá páhã rá xisu. 5 Nɯ'mø ja rá páhã rá n'yohɯ, 'yo dí ɛnna xisu ngue hɪnda zã. Nɯ'mø ja rá páhã rá xisu, 'yo dí ɛnna n'yohɯ ngue hɪnda zã. A nɯ'mø ja ngue dá 'yøtyø mhmat'Oja, man'na xanho dá gohra cohi ngue hɪnda dáhrá xisu rá n'yohɯ njammɪ pa. M'mɛfa p'ɯya, ya dí siguetho tengutho m'mɛt'o. A nɯ'mø hɪndɪ siguetho tengutho m'mɛt'o, nɯ'a hɪndɪ hyäti dá zamyø mmáí, rá zithɯ p'ɯya dá japi ngue dá 'yøtra ts'oqui n'nannɪ.

6 Nuná rá hyá ja ua dí xi'ahɯ, høntho dí xi'ahɯ ngue dá zã dí nthatra ja'í. Pɛ nugá hɪn dadɪ mandagá ngue xøgue di ja ts'editho dí nthatra ja'í. 7 Dí ɛnsɛgá ngue xanho 'mø ngue gátho'ahɯ guí 'yøthɯ tengutho dí øt'a ngue hɪn dadɪ nthatɪ. Pɛ nuná Oja, gá go bi sánnbɪ n'na ngu n'na yø ja'í te dá zã dá 'yøt'e. 'Bahyø ja'í ngue dí nthatɪ, 'bahyø ja'í hɪndɪ nthatɪ.

8 Nugá dí xihyø ja'í nɯ'ɯ tobe hɪndɪ nthatɪ, dá guehyø 'danxu, nɯ to hɪndɪ nthatɪ tengutho dí øt'a ngue hɪn dadɪ nthatɪ, ya xanho. 9 Pɛ nɯ rá ja'í ɛna

ngue hinda zã di m'mãse, man'na xanho ngue di nthati, hinda gue'a ngue ja di andrá mmãi ngue hinda nthati.

¹⁰ Nugã dí xihyø ja'i ngue ya xã nthati, nu rã xisu ya 'bãhrã ndø, 'yo di hẽp'ũ rá ndø. Nuna rã hyã di xi'ahũ, hĩngma hyãsegã na, sinoque gue'a rã Hmũ rá hyã na te dí xi'ahũ ngue gui 'yøthũ. ¹¹ Pẽ nu'mø ya bi hyẽp'ũ rá ndø n'na rã xisu, rã xisu 'yo dadi nthati mahøn'a, oque man'na xanho da mẽ rá ndø mahøn'a. Ximmangu rã n'yohũ p'ũya, hĩngui ja ngue da hyẽp'ũ rá xisu.

¹² I ja man'na ra hyã dí nne ga xi'ahũ, pẽ ja dí nne ga xi'ahũ na ra hyã naya, hĩmbi man'a m'met'o'a rã Hmũ na rã hyã na. A nu mã cuhũ ngue rã n'yohũ, nu'mø hĩngã 'yẽc'ẽi rá xisu, nu'mø nnu manho rã xisu ngue di sigue di m'mãhmĩ rá ndø, rã n'yohũ 'yo di hẽp'ũ rá xisu. ¹³ A nu'mø ngue rã xisu, hĩngã 'yẽc'ẽi rá ndø, 'nẽ'mø nnu manho rã n'yohũ ngue di sigue di m'mãhmĩ rá xisu, rã xisu 'yo di hẽp'ũ rá ndø. ¹⁴ Porque rã n'yohũ ngue hĩngã 'yẽc'ẽi di tocabi rá njapi Oja di t'unna xisu ngue rã 'yẽc'ẽi. Da guehra xisu ngue hĩngã 'yẽc'ẽi, di nthẽui rá njapi Oja di t'unna n'yohũ ngue rã 'yẽc'ẽi. A nu'mø ngue hõnse rã 'yẽc'ẽi di nthẽui rá njapi Oja, nu yø basĩ p'ũya, ya hĩn'na'ũ. Pẽ ya fadi ngue xquet'a 'nehyo basĩ di nthẽui rá njapi Oja di t'unna papã oque rá mamã ngue rá 'yẽc'ẽi. ¹⁵ Pẽ nu'mø rã n'yohũ oque rã xisu ngue hĩngã 'yẽc'ẽi da ne ngue da hyẽp'ũ rá 'yẽc'ẽi 'bãhmĩ, ya da zã da hyẽp'ũ. Porque rã 'yẽc'ẽi hĩngui sã da 'yøpã rã ts'edi di m'mãhmĩ 'mø hĩngui nne. Porque bi zongahũ Oja ngue ga m'mã mmanhohũ, hĩn temã sui di nja. ¹⁶ A nuyã, ngu yø n'yohũ, ngu yø xisu ngue yø 'yẽc'ẽi, nu'mø 'bãhmĩ yø ja'i hĩngyø 'yẽc'ẽi, xãmhmãtho da zã ha di japi di nyannã te ra ja'i hĩngã 'yẽc'ẽi.

¹⁷ Nuna Oja, bá sãnni te nnã 'bãhmũ n'na ngu n'najũ. Nu te di jahũ 'mø mambã zongahũ Oja, ya gue'a ga siguehohũ'a. Ndap'ũ bi zã yø hĩnĩ hapũ di mpeti yø 'yẽc'ẽi, guehna rã hyã dí xicã yø ja'i naya. ¹⁸ Nu rã ja'i bi zon'na Oja ngue da 'yẽc'ẽi, 'nẽ ya n'yoi rã hmẽpyã ngue rã circuncisiõn, 'yo sã di tũ rá mmãi ngue ya mhẽpyã. A nu rã ja'i bi zon'na Oja ngue da 'yẽc'ẽi, 'nẽ hĩnmanĩ njapã hmẽpyã, 'yo sã dadi ja ndummi ngue di njapã hmẽpyã. ¹⁹ Porque ya hĩngui ja ts'edi'ã ya ngue di njapã hmẽpyã yø ja'i, oque hĩn'na. A nu'ã ja ts'editho ngue da 'yøtyø ja'i ya, mã dãtho ja ts'edi ngue da 'yørpabi rá pãhã Oja. ²⁰ N'na ngu n'na yø ja'i, nu te mi ja 'mø mi zon'na Oja ngue bi 'yẽc'ẽi rá Jesucristo, ya di nja tengũtho ja rã ja'i. ²¹ A nu'mø ngue grã hmiqũ 'mø mambã zo'i Oja, 'yo sã di tũ ni mmãi ngue grã hmiqũ. Pẽ nu'mø ngue da zã ha gdi japi ngue gui pømp'ũ 'bãhni hmu, dami hyoni ha i japi. ²² Pẽ nu rã ja'i marã hmiqũ 'nẽ ya rã 'yẽc'ẽi ya, da badi ngue nup'ũ ja rá hmi rá dã Oja, ya rá n'yoi rá Cristo. A nu rã ja'i ngue manjo'õ rá hmu, 'nẽ ya rá 'yẽc'ẽi ya, da badi ngue nup'ũ ja rá hmi rá dã Oja, ya rá mẽfi rá Cristo. ²³ A nuyã, ya dí ohũ rá 'yẽ rã Cristo nu'ã bi gurca mã ts'oquihũ ya. Ya hĩngã ja'itho mã hmu ya. ²⁴ A nuyã mã zi cu'ahũ, nu'ã te rã 'bẽfi mi pẽhyø ja'i 'mø mi zon'na Oja, di siguehãmãhã yø 'bẽfi yø ja'i. Porque ndap'ũ bi zã 'bãhyø ja'i ngue ẽc'ẽi Oja ya, pẽ ya gã yø n'yoi Oja.

²⁵ A nuyã, nu'ũ yø ja'i ngue tobe hĩndi nthati, nu'ã rã Hmũ hĩn temã hyã bi mã ngue ha di njapi. Pẽ nugã ga xi'ahũ na te rã hyã dí mbẽni ga mma. Pẽ dami 'yẽc'ẽihũ te gã mma, porque connã mãte Oja ja ts'edi na te rã hyã dí mma. ²⁶ Nup'ũ nnã bẽngã, xanho ngue hĩndi nthatã n'na rã n'yohũ. Porque yø pa dí 'bãhmũ, ya xãnhẽnni'itho 'mø ngue 'bãhrã xisu rã n'yohũ. ²⁷ A nu rã n'yohũ ngue ya 'bãhrã xisu, 'yo sã di sãnni da hyẽp'ũ. Pẽ nu rã n'yohũ ngue hĩnjo'õ

rá xisu, man'na xanho 'yo di honná xisu. ²⁸ Nu'mø bi nthatra n'yohu, hingrá ts'oqui bi 'yot'e. Nu ra hmute 'mø bi nthati, ngutho hingrá ts'oqui bi 'yot'e. Nja ngue nu'u yø ja'i di nthati, hĩndi 'bedi tema hya hembĩ, hinga ngu'mø ngue hĩndi nthati. Dĩ mmangã na ra hya na ngue hĩndi nnegã ngue gui thohmu'a ra dummai tho'u yø ja'i ya xa nthati.

²⁹ Ague ma zi cu'ahu, nu'a ga mbõnna ra hya dí xi'ahu ya, ya mĩts'u dyø pa jap'u. Janangue jatho ngue gui 'yõrpa hu rá 'befi Oja. Ya hinga mbongui ra ora ga m'mamma pãhãtho hu p'u ja ma ngumhu ya. ³⁰ Nu yø ja'i ngue 'bu ndummai, ya hinga mbongui ra ora 'be di nzonĩ. Nu yø ja'i 'bamma pãhã, ya hinga mbongui ra ora 'be di nthede. Nu yø ja'i ja te nne da dai, ya hinga mbongui ra ora da dai te honi. ³¹ Mente ngue dí 'bahu ua ja ra ximhai, ya hĩndi ma ma mmũih'u'a te dí peshu ua. Porque nuna ra ximhai ja ua dí 'bahu, ya ni ma da guadi.

³² Dĩ nnegã ngue hĩnte man'na ni hya di ma ni mmũih. Nu ra n'yohu hĩndi nthati, guehna ra n'yohu di ja ndummai õrpabi rá 'befi ra Cristo para ngue da nu manho ra Cristo te õt'e. ³³ Pe nu ra n'yohu ya xa nthati, gue'u yø cosa honyø ja'i ua ja ra ximhai ni ma rá mmũi ngue honi. Porque nne da nu manho rá xisu. ³⁴ Ximmangu yø xisu, xquet'a njarbãtho. Nu ra hmute hĩndi nthati, i ho rá mmũi ngue õrpabi rá 'befi ra Cristo. Ngu rá do'yo, ngu rá n'yomfeni, gã xa dãp'a Oja ngue õrpabi rá 'befi. Pe nu ra hmute ngue ya xa nthati, i ho rá mmũi ngue da 'yõt'a te rá 'befi ja ua ja ra ximhai, porque i nne ngue da nu manho rá ndø.

³⁵ Nuna ra hya dí xi'ahu ya, hõntho dí nnegã ngue ga fãxahu. Porque hĩndi nnegã ngue gui m'mu mman'ahu. Sinoque dí nnegã ngue gui m'mu mmanho hu, gui hyo ni mmũi ngue gui 'yõrpa hu rá 'befi ra Cristo.

³⁶ A nuyá, dí nne ga xi'a n'na ra hya ya yø n'yohu si yø t'ixu, 'ne ya sonyø pa ngue di nthati. Nu'mø enna n'yohu p'aya ngue hĩngui ho ngue da thohrá nthati rá t'ixu, da zã di tharpĩ. Porque ra nthati, hingrá ts'oqui'a. ³⁷ A nu ra n'yohu ngue n'nat'a mbeni ngue hĩndi tharpabi rá t'ixu, da 'yemp'u ja rá mmũi ngue hĩngui ja ts'edi ngue di nthatrã t'ixu, ya xanho te õt'e. ³⁸ Nu'a di tharpabi rá t'ixu, ya xanho te õt'e. A nu'a hĩndi tharpabi rá t'ixu, man'natho xanho te õt'e.

³⁹ A nu ra xisu 'mø ngue bi nthati, ya hĩn'ya ra nt'edi ngue hõndi nthatui man'na ra n'yohu mente ra pa ngue 'bãtrã ndø. Pe nu'mø ya bi du rá ndø, ya da zã di nthati mahõn'a. Hõnt'o bi zã da ne da me, gue go drã 'yẽc'ei'a ra n'yohu da me. ⁴⁰ Pe nu ra 'danxu ngue'mø ya hĩnni mantho di nthati, man'na xanho. Guehna ra hya dí mbengã naya, pe dí padĩ ngue ra Espĩritu Santo'a di benngui te dí mma.

8

¹ A nuna man'na ra hya guĩ ännghu ngue'mø da zã guĩ sahu ra ngø i tho ngue 'bõspabi yø dahmu, oque hĩnda zã guĩ sahu. Majuanĩ ngue nuju dí pahmu ngue nu'a ra ngø 'bõspabi ra dahmu, hĩndi ts'onnga ma mmũih 'mø ngue ga sahu. Pe hĩngui ho 'mø ga enã ngue dí pasehu xanho hanja ra hya ngue mĩ'da ma mmũic'ei hu. A nuju, jatho ngue ga mmahmu n'na ngu n'naju para ngue man'na di zajma nt'ẽc'ei hu. ² A nu ra ja'i enã ngue ya bi dĩni xanho hanja ra hya, pe di 'betho da dĩni xanho ha exã nja ra hya nu'a ja ngue da badi. ³ Pe nu ra ja'i di ma Oja, Oja i nnu manho ra ja'i.

⁴ A nuyá, ma ga xi'ahũ xanho hanja'a ra ngõ i tho ngue 'bõrpabi yõ dahmu ya. Dí pahmũ xanho ngue nu yõ dahmu 'bucua ja ra ximhäi, hĩnte di mũui, porque n'natho Oja i 'bui. ⁵ A nu yõ ja'i embi ngue xangu yõ Oja i 'bui, ngup'ũ mahets'i, ngu ua ja ra häi. Madague'a enyõ ja'i ngue xangu yõ dahmu 'bui, 'nẽ xangu yõ hmu, ⁶ pe para ngue nuju, n'natho'a ma Ojahũ 'bui, gue'a ma Papáhũ'a. Nuná, guehna Oja bi hoqui te gá dí nnuhũ ngue ja naya. A nuju p'ũya, dí buhmũ para ngue ga õrpa hũ rá pähã Oja. A nuna di nnõpe ngue ma Hmũhũ ya, guehna ra Jesucristo na. Conná guehna ya, i ja dyõ cosa dí nnuhũ ngue ja ya, 'nẽ guehna di 'dacjũ ma tehũ na.

⁷ Pe hĩnga gátho ma cũhũ tĩni xanho yõ mmũi hanja na ra hya naya. Ya xa nzanyõ ja'i ngue mi thanne yõ dahmu. Janangue nuya yõ ja'i hĩnguĩ nzaqui yõ nt'ẽc'ẽi ya, nup'ũ ga mbeni, i enã ngue ra ts'oqui õr'mõ bi za ra ngõ nu'a tho ngue t'õrpa ra 'bõt'e yõ dahmu. ⁸ A nuyá, nuna Oja, hĩnte da jacjũ ngue'mõ ga sihũ oque hĩnga sihũ'ũ yõ cosa'ũ. Pe nu'mõ ga sihũ, hĩnga sã ga emhmũ ngue man'na xanho te dí õthũ. Nu'mõ hĩnga sihũ, ngũtho hĩnga sã ga emhmũ ngue hĩnguĩ ho te dí õthũ.

⁹ Madague'a sã ngue ga sihũ'a ra ngõ'a, pe dami mfãhmũ xanho ngue te guĩ sihũ. 'Yo guĩ nne ngue nu te guĩ sihũ, go guĩ ndupatehũ p'ũ da 'yõtra ts'oqui'ũ ma cũhũ hĩnguĩ nzaqui yõ nt'ẽc'ẽi. ¹⁰ Xi'mõ da nu ni cũhũ ngue guĩ sihmẽ p'ũ ja n'na ra ngunja 'bahyõ dahmu. A nu'ahũ p'ũya, ya guĩ pahmũ ngue hĩnte ja ngue guĩ sihũ'a te ts'i p'ũ. Pe nu ni cũ, ngue hĩnguĩ nzaqui rá nt'ẽc'ẽi, da 'yõtra ts'edi da zi'a te xa 'bõrpa yõ dahmu. ¹¹ A nu'ahũ guĩ pahmũ ngue da za guĩ sihũ'a te gá ts'i p'ũ. Pe nu ni cũ, ngue hĩnguĩ nzaqui rá nt'ẽc'ẽi, da 'yõt'e tengue guĩ õt'e. Gue'a di m'mẽ'a p'ũya ngue enã ngue ra ts'oqui bi 'yõt'e ngue bi zi'a te ts'i p'ũ 'bahyõ dahmu. Conque guĩ nnuhũ ngue gue'a i du ra Cristo'a ngue bi yanĩ. ¹² Janangue nu to ndupate p'ũ õtra ts'oqui rá cũ, gue'a ra ts'oqui õt'a, ngue festho'a te ra hya mmana Cristo. ¹³ A nugã, nu'mõ ngue gue'a ra ngõ dí si ngue ga 'yõtra ts'oqui ma cũ, ya hĩnguĩ ja ngue ga si ra ngõ. Porque hĩndĩ nne ngue ga japi da 'yõtra ts'oqui ma cũ co nu'a te dí si.

9

¹ A nugã, rá representantegã ra Cristo, hĩnga to bi zã ni ja'itho di mandaqui ya. Nuna ra Hmu Jesús, dá nyasẽgã'be na. A nuna te ra 'befi bi 'dacrã Hmu, di nẽqui ngue bi bõmmanho, porque go dá ja'ahũ gá 'yẽc'ẽibahũ rá hya. ² Madague'a 'bui i da engui ngue hĩnga guecã rá representantegã ra Cristo, pe nu'ahũ guĩ pahmũ xanho ngue guecã rá representantegã'a. A nuyá, ngue ya guĩ ẽc'ẽihũ ra Cristo ya, ja guĩ hãxhũ p'ũ majuanĩ ngue go rá representantegã na.

³ Nu'mõ te'o enã ngue hĩnguĩ nnu manho te dí õt'e, guehna ra hya dí xihna ya. ⁴ Nuna te ra 'befi dí õt'e, ni 'yup'ũ di n'nacrã hmẽ dí si. ⁵ Nẽ xquet'a ja gra nt'ẽdi ngue ga nthãtĩ, ga mme'be n'na ra xisu ngue dra 'yẽc'ẽi n'namhmã ngue ga mme'be p'ũ gdã ma. Porque gue'a õt'ũ mi'da yõ representante'a ngue sixyõ xisu. Tengũtho õtyõ n'yohũ ra Hmu Jesús, ximmangu ra Bẽdu xquet'a njarbũ.

⁶ ¿Ua guĩ emhmũ ngue nugã ya, 'nẽhra Bernabẽ, hõngthogã'be jatho ngue ga tahã te ga si'be mẽnte ga mmangã'be ra hoga 'da'yo hya? ⁷ Xi n'na ra soldado, ¿ua hĩnguĩ tahrà nzãbi ngue'a te rá 'befi õt'e, ua n'nanni bi tahra mẽnũy ngue rá gasto p'ũ ha 'yo? Xi n'na ra n'yohũ ngue'mõ bi 'yõt'a n'na ra nuandãt'ã ngue yõ uva, ¿ua hĩnguĩ si'a te põmp'ũ ja rá 'befi? Xi n'na ra n'yohũ ngue fãhyõ de'yo, ¿ua hĩnguĩ si ra leche 'mõ bi de'mi?

8 'Yo guí εmhm̄a ngue mā hyāsε nā rā hyā dí mmangä ya. Porque nuna rā hyā nā, guehna mmamp'u ja rā ley bi 'yotra Moisés. 9 Nuna rā hyā nt'ot'i p'u ja rā ley, guehna ngue εna: "Yo guí turpabi rá ne rā ndani nu'a nnehyø trigo ngue dí ntaqui", i εnā. A nuna Oja ya, hin'i mmanna rā hyā nā ngue dā høndyø ndani dadi ja ndummi ngue di nnepe di nsihme. 10 Sinoque bi manna rā hyā nā, porque nnepe ngue gue'u yø mēfi Oja dā 'bāts'i. Porque n'na rā mēfi di mpep'u ja n'na rā huah'i i tō'mi dā dahrá nzābi. Ximmangu'a tacyø trigo, xquet'a tō'mi dā dahrá nzābi ngue'a te pēfi. 11 Nuna rá hyā Oja dá mangä'be p'u guí 'buhm̄a, tengutho 'mø dá tucä'be n'na rā huah'i co nuna rā hyā nā. Xi ya, lua ya ni mmah̄a ya ngue'mø guí fäxçä'be te dí hongä'be ya? 12 Conque gadi unhn̄a te hon'u mi'da yø mamhya. Goma guecä'be p'uya ngue man'natho ni 'yup'u ngue guí 'dacj̄a te dí hongä'be.

Pe nugä'be h̄inte dí xi'ah̄a 'mø ja te dí hongä'be. A nu'mø hin'ȳa te ga hongä'be, dí hä't'i dí setä'be p'u. Porque hindí nnegä'be ngue da gohyø mm̄ai yø ja'i guehna rá hoga 'da'yo hyā rā Cristo dí mmangä'be. 13 Pe guí pahm̄a xanho ngue nu'u yø ja'i øtra 'bēfi p'u ja rā nija di mpeti yø judío, nu'a tema cosa haxyø ja'i p'u ja rā nija, gue'a ja ngue dā zi'a. Nuya dí mmangä guehya yø ja'i ho yø zū'ε ngue øtra 'bøt'e p'u ja rā altar, guehya di tocabi sa rā ngø nu'a pøt'e. 14 Ximmangu'dya, nuna rā Cristo bá sanni ngue nu'u yø mēfi manna hoga 'da'yo hyā, nu'u yø ja'i sihra hyā gue'u go di pøn'a te honyø mamhya'u.

15 Pe nugä h̄injam'mø te dí xi'ah̄a ngue guí fäxçah̄a 'mø ja te dí honi. Madague'a ni 'yup'u ga xi'ah̄a ngue guí fäxçah̄a, pē h̄inte dí xi'ah̄a. A nugä ya, hinna ot'ä nā rā rā scua ja ua ngue gd̄i guí 'dacj̄a te dí honi. Man'na xanho gá tū ua rā thuh̄u, hinda gue'a ngue guí 'yēnj̄u ngue dí ädi guí fäxçah̄a. 16 'Yo guí εmhm̄a ngue rā matetho dí øt'e ngue dí xi'ah̄a rā hoga 'da'yo hyā. A nugä, ya mā 'bēfigä'a, i hōxhma xi ngue ga mmanna hyā. Huεcategui ngue'mø h̄inga mmangä nā rā hoga 'da'yo hyā. 17 A nuyá, nu'mø ngue mā pähäse nnä mmangä nā rā hyā nā, ya ja rá njut'i xanho. Pe nja ngue h̄ingm̄a pähäsehε te dí øt'e, sinoque ja ts'editho ngue ga mmanna hyā, porque Oja bi 'dacrä 'bēfi ngue ga mmambrä hyā. 18 A nuyá, nuna dí ør'ma güenda ngue mā nzābi ya, i ja gra pähä ngue h̄inte dí jui guehna rā hoga 'da'yo hyā di mma. Madague'a ja gra nt'ēdi ga xi'ah̄a ngue guí 'dacj̄a te dí honi, pē nugä h̄inte dí xi'ah̄a ngue guí 'dacj̄a.

19 A nuyá, madague'a ngue h̄injonni ja'i di 'bui ngue mā hm̄u, pē nugä dí øt'e ngue tengutho 'mø di nnøpa hm̄u gätho yø ja'i. Porque di nne ga japi ngue xtangu yø ja'i dā 'yεc'ēi rā Cristo. 20 Nu'mø dí 'bacä p'u ha 'buhyø judío, dí øt'ä tengutho øtyø judío, n'namhma ngue xamhmatho ga tapyø mm̄ai ngue da 'yεc'ēi rā Cristo. Tengutho øt'u to øt'a te mmamp'u ja rā ley bi 'yotra Moisés, gue'a dí øt'ä'a. Madague'a ngue h̄ingui ja ts'edi ga øt'ä te mmamp'u ja rā ley, pē dí øt'e para ngue xamhmatho ga tapyø mm̄ai yø ja'i ngue da 'yεc'ēi rā Cristo. 21 Nu'mø ngue dí 'bacä p'u 'buhyø ja'i h̄ingui pad̄i hanja rā ley bi 'yotra Moisés, dí øt'ä tengutho øt'u, n'namhma ngue xamhmatho ga tapyø mm̄ai ngue da 'yεc'ēi rā Cristo. Pe hindí nne ga mma ngue ga εnā ya hindí tennbā rā ley Oja, sinoque dí tenna ley bi manna Cristo. 22 Nu'mø dí 'bacä p'u 'buhyø 'yεc'ēi ngue h̄ingui nzaqui yø nt'εc'ēi, dí øt'e tengutho øt'u, n'namhma ngue da zäp'u ga hatra ts'edi yø nt'εc'ēi i ja. Nnā øt'ä'a ngue 'da'igu dí ør'be yø ja'i 'bap'u ha dí mmanna hyā, n'namhma ngue xamhmatho dā zäp'u di nyanyø te 'da'u øxra hyā dí mma. 23 Nguna rā hyā dá øt'ä ya, n'namhma ngue dā zäp'u dā 'yøhyø

ja'i ra hoga 'da'yo hya. Nu'a rá njapi Oja bá n'youi na ra hya na, da záp'u di tocabi gátho'u bi 'yøde hanja ra hya.

²⁴ Ya guí pahmu ngue nup'u ja n'na ra xequi majuanñi ngue di nja ra 'dihí, gátho'u to da gacra 'dihí, n'na ngu n'na ni tihí, pe n'natho'a da daha. Damí njathu p'uya, guí ja ndummai guí 'yøthu'a te di 'bep'ahu Oja guí 'yøthu, n'namhna ngue da záp'u guí tahmu. ²⁵ Gátho'u to honi ha di dap'u ja ra nt'eni, hñte nne di heni para ngue da daha. Pe nuya p'uya, di ja ndummai ngue da da'a n'na ra corona ngue da thotho, porque ra paxitho. Pe nuju, dadi ja ndummai ngue ga øthu'a te di 'bejpahu Oja, n'namhma ngue di 'dacju rá njapi, nu'a hñjam'mø da thogui. ²⁶ Nuna ra hya nná 'yogá, dí haxra 'yu nu'a ja ngue gdá n'yo, hñdi pájtho'a te ja ngue gdá n'yo. Nugá dí ho ma mmui ha gdá ørpabi rá páhä Oja, porque hñdi nne ngue hñte di bontho na rá 'befi Oja nná 'yo. ²⁷ Nu ra ja'i 'mø nne ngue da daha, di n'annbi ngue emmei di xadi ha di daha. Di njadá p'uya, di ho ma mmui ngue dí honi ha di ntahna ra hya nná 'yo. Porque dí nne ga øt'e tengutho ra hya di xihyo ja'i da 'yøt'e. Nugá hñdi nne da 'yenc'a Oja ngue hinga gue'a te dí øt'e.

10

¹ Ague ma zi cu'ahu, mamí pumbeniha na ra hya ja ua, ngue Oja bi 'yøt'e ngue ni 'bet'o ra guí p'u ni ma yø nyogui ja'i nuya bi japi bi 'daxra Thenga jathe. ² Gátho ya yø ja'i ya, 'dap'u ni 'youi ra Moisés ngue ni danna guí, 'ne gá 'da i thorp'u ja rá jathe. Guehya yø ja'i bi 'yøt'e ngue yø n'youi ra Moisés. ³ Gátho yø ja'i bi zi'a ra hmé bi 'yø mahets'i. ⁴ Ne gátho yø ja'i bi zi'a ra dehe bi bop'u ja rá mmendo. Pe nu'á bi 'uñthe yø ja'i, hñgra do, sinoque gue'a ra Cristo bi máxyø ja'i hapu ni ma. ⁵ Pe nuna Oja, hñmbi nu manho te bi 'yøtyø ja'i m'mefa. Janangue ya mme gá bi du p'u ja rá dapo.

⁶ A nuyá, nuna ra ndate bi thohya yø nyogui ja'i bi 'yøtra nts'o, nu'mø ngue 'necju ga øthu ra nts'o ya, xquet'a ngu'a ra ndate ga thohmu. ⁷ Janangue nuyá, 'yo guí thannehu yø dahmu tengutho bi 'yøt'i'da'u ngue bi danne yø dahmu. Porque nt'ot'i p'u ja rá Maca Libro te bi 'yøtyø ja'i, i ena: "Bi mi yø ja'i ngue di nsihme, 'ne bi mmihni. Mi juate rá ts'ihme yø ja'i, bi nangui ngue bi danne rá dahmu. Bi mahra hñei p'uya", enna Maca Libro. ⁸ Ne hinga n'yots'om'maihu tengutho bi 'yøt'i'da'u ngue bi n'yots'om'mai. Ngue nguna bi 'yøt'e, n'na patho i du 'däte mahyu mahuañi yø ja'i. ⁹ Nuna Oja i seti te dí øthu, pe hñguí sá ngue xøgue gdá øthu'a ngue ga unhu ra cue Oja. Nguna bi 'yøt'i'da yø nyogui ja'i, pe mi søtrá mmui Oja, bi guadi bi du yø ja'i ngue bi za yø c'eya. ¹⁰ Mamí nømman'uhu Oja tengutho bi 'yøt'i'da'u yø nyogui ja'i ngue bi nømman'u Oja. Janangue Oja bá pennbabi rá anxé ngue bi hyo ya yø nyogui ja'i.

¹¹ Nuna ra ndate bi thohya yø nyogui ja'i, bi ma macuati p'u ja rá Maca Libro'a te bi nja, n'namhma ngue nu yø ja'i 'bahya yø pa rá nzequitho di 'buhmu, da sifi ngue 'yo di njap'u. ¹² Janangue nu te'o ena ngue hñjam'mø da 'yøtra ts'oqui, jatho ngue di mfadi xandønho manma 'yøtra ts'oqui. Porque yø nyogui ja'i bi 'yøtra ts'oqui. ¹³ Nu'mø so ma mmuihu ngue ga øthu rá nts'o, xquet'a njarbutho gátho mi'da yø ja'i. Pe nuna Oja hñguí hegahu na, da máxcahu ngue hñda dajpa ma mmuihu rá nts'o. Nu'mø ya bá ep'u rá ts'on'yomfeni, nuna Oja di mfáxte ngue da zá ga taphu'a rá nts'o ngue hñdi nja.

¹⁴ Janangue nuya ma zi cu'ahu, 'yo guí thannehu yø dahmu. ¹⁵ Da dñni mmuihu na ra hya ga mmangá ya. I sá ngue gui hyacsehu rá güenda ngue'mø

gue'a dí xi'ahú ogue hín'na. ¹⁶ Nu'mò dí áphú Oja ngue di japra vaso 'mò dí sihú rá Santa Cena, ¿huangú gá mbòni ngue nuyá yò ja'í si, guehya yò ja'í i mánná ji rá Cristo p'ú ja rá pont'í ngue dá yaní? Nuna rá thúhmé dí xéni ngue dí sihú, ¿huangú gá mbòni ngue nú to gátho dí sihú ná, gue'ú yò ja'í i unná do'yo rá Cristo p'ú ha bi tho ná ngue dá yaní? ¹⁷ A nuyá, xa ngu'ú ya. Pè má mmáihá, xógue 'da'ígu porque nú'á rá thúhmé dí xéni ngue di comhmí dí sihú, n'natho'a.

¹⁸ Guí nnuhá te ótyò judío 'mò órpa rá 'bòt'e Oja. Nú to gátho sa rá ngò i tho ngue órpa rá 'bòt'e Oja, i comhmí sa, porque 'da'ígu yò mmáihá ngue'a rá ndanne ót'e. ¹⁹ Nuna te dí nne gá mmánya, hinga mbòni ngue dá t'embí ja rá ts'edi n'na rá dahmu. Ní xinga gue'a rá ngò hinga m'mòt'e. ²⁰ Nuna rá hya dí mmangá, ngue nú'ú yò ja'í hinguí pá Oja, órpa rá 'bòt'e rá dahmu, gue'ú yò ts'onthí órpabi rá 'bòt'e 'né hinga gue'a Oja órpabi rá 'bòt'e. Pè híní nnegá ngue 'né'ahú guí cohi ngue dá 'da'ígu guí 'yòthú ya yò ja'í thanne yò ts'onthí. ²¹ Hinguí sá gá sihú rá Santa Cena bi zogahú rá hya rá Hmú Jesús ngue gá óthú, 'né xinga mmáhá p'ú ha ts'a rá ngò nú'á 'bòspabi yò ts'onthí. ²² Yo guí nne ngue dá zácju rá Hmú Jesús. ¿Tení 'be'a guí éná go gá japhú'a?

²³ A nuyá, ya híní mandagahú rá ley ga 'yo yò judío ya. Ya sá gá óthú te dí nnehú ya. Pè hinguí ja ngue gá óthú'a te híní 'yup'ú gá óthú. Hinga nne ngue gá óthú'a te dí ts'onnbabi rá mmáihá má mmíc'éihá. ²⁴ Jatho ngue gá honnbahú rá nho mí'da yò ja'í, hingue masque gá honse rá nho gdá 'báhmú.

²⁵ Nú'á rá ngò pá yò ja'í p'ú ja rá tái, damí sihmáhmá hma. 'Yo temá nt'ánni guí óthú porque 'yo sá guí sú guí sihú'a rá ngò xa 'bòspabi yò dahmu. ²⁶ Porque nú te gá ja ua ja rá ximhái, gá rá mméti Oja.

²⁷ Nu'mò dá zixahú rá ts'íhmé n'na rá ja'í ngue híngrá 'yé'c'ei 'né guí n'uni ngue guí mmáhá, damí sihú te dí 'da'ahú. 'Yo 'be guí ánhnú ngue'mò rá 'bòt'e rá ngò ogue hín'na. 'Yo sá guí sú guí sihú. ²⁸ Pè nu'mò toní ja'í dá 'yé'n'ahú: "Nuna rá ngò ja ua, ya xa 'bòspabi yò dahmu ná", dá 'yé'ná, 'yo guí sahú rá ngò p'ú ya. Porque hinguí nneho ngue guí ts'onnbahú rá mmáihá rá ja'í nú'á sú dá za rá ngò ngue rá 'bòt'e. ²⁹ Madague'a guí pahmú ngue gátho yò ngò 'da'ígu, pé 'yo guí sahú rá ngò 'mò émbýo ja'í ngue hinguí ho dá ts'í.

A nuyá, rá nzéguí 'bú i'da ngue nne dá 'yénguí: "¿Hanja ngue gá ets'a te dí si conná ngue'a te rá n'yomféní n'nan'yo n'na rá ja'í?" dá 'yénguí. ³⁰ "Xi'mò dí áprá máte Oja ngue di japí te dí si, ¿teni 'be'a go nne'a n'nan'yo n'na rá ja'í ngue dá 'yòrpa rá hya te dí sí?" dá 'yénguí. ³¹ Nugá gá xi'ahú hanja ná rá hya ná. Nu'mò guí síhmé'ahú ogue guí síthé'ahú, ogue ja te man'na mácosa guí óthú, nú te gá guí óthú, damí hyomhmú rá hya ngue ha dí t'espabi Oja. ³² 'Yo guí nnehú ngue go dá t'énjé ngue di jéthú rá 'yú hapú ótra ts'óqui mí'da yò ja'í, ngu'ú yò judío, ngu'ú híngyò judío, ní xinga gue'ú yò ja'í Oja. ³³ Conma parte, dádi ja ndumhá ngue dí ót'á'a te 'be'a ja ngue dá nú manho yò ja'í. Porque híngrá nhosé dí honí, sinoque dí honnbabi rá nho dá n'yo mí'da yò ja'í para ngue dí nyanyò te.

11

¹ Tengutho guí nnuhá dí ót'á ya, dá ngu'a guí 'yòthú. Porque nugá dí ót'e tengutho bi 'yòtra Cristo.

² Ague mā zi cu'ahū, dādi johyagā ngue zant'a guí mbɛnjū, 'nɛ h̄ingui hɛhmū nā rā hyā dā xān'nahū. ³ Pɛ nugā jap'ū n'na rā hyā dī nne gā xi'ahū. Damī pahmū ngue nūnā Oja i 'bet'o nā ngue rā Cristo. Rā Cristo p'uya, i 'bet'o nā ngue rā n'yohū. Rā n'yohū p'uya, i 'bet'o nā ngue rā xisu. ⁴ Nū'mø mmat'Oja n'na rā n'yohū p'ū ja rā nija, ogue nne dā manna hyā di bɛnnbā Oja dā mā, 'nɛ'mø hūstho rá fūi rā n'yohū, ya dī nɛquī ngue h̄indi respeta xanho rā Cristo. ⁵ Nū n'na rā xisu 'mø ngue mmat'Oja p'ū ja rā nija, ogue i nne dā manna hyā di bɛnnbā Oja dā mā 'nɛ h̄ingui 'uɛ rá yā, ya dī nɛquī ngue h̄indi respeta xanho rá damme. Nū'mø h̄ingui 'uɛ rá yā rā xisu, ya øt'e tengutho yø xisu nt'axi yø yā. ⁶ Nū rā xisu h̄ingui nne dā 'uɛ rá yā, man'na xanho dā 'yaxrá yā. Pɛ nū'mø ɛnnā xisu ngue rā 'bɛ'isā ngue dā 'yaxrá yā, man'na xanho dā 'uɛ rá yā 'mø. ⁷ A nū rā n'yohū, h̄ingui sá dā hyusta rá fūi p'ū ha dī mpeti yø ja'í, porque Oja bi hocra n'yohū ngue bi gohi tengutho'a. Janangue connā guehṛā n'yohū i t'ɛspabī Oja. Pɛ nū rā xisu, i 'bui ngue gā t'ɛspabī rā n'yohū'a. ⁸ Porque Oja, nū'mø mambī hocra n'yohū, h̄ingra xisu'a bi tajpabī rá do'yo ngue bī nhohra n'yohū. Sinoque rā n'yohū'a bi tajpabī rá do'yo ngue bī nhohra xisu. ⁹ A nū rā xisu, bī ma maḥoqui para ngue rá máxtetho rā n'yohū, h̄ingue masque rā n'yohū bī ma maḥoqui para ngue drá máxtetho rā xisu. ¹⁰ Janangue guehna dī mmangā naya ngue rā xisu jatho ngue dā 'uɛ rá yā, gue'a rā hmɛyā'a ngue ɛc'ɛi rá damme 'mø nzofo. 'Nɛ gue'a nnu manho yø anxɛ Oja'a. ¹¹ Pɛ Oja bá sänni ngue ngu yø n'yohū, ngu yø xisu, mahyonitho ngue dī m'mui. ¹² Porque majuanī ngue nup'ū bá fudi bá m'muhra xisu, guep'ū ja rá do'yo rā n'yohū bá thaqūi. Pɛ xquet'a majuanī ngue nū rā n'yohū, rā xisu dī mī'mī. Nūnā p'uya, gātho Oja bá sänni ngue njap'ū.

¹³ Damī hyacjū xanho rā gūenda nā rā hyā dī xi'ahū ya. Xi n'na rā xisu 'mø mmat'Oja, ¿ua xanho ngue dā 'uɛ rá yā uague h̄in'na? ¹⁴ Ya guí nnuhū te øt'e gātho yø ja'í. Nū rā n'yohū, h̄ingui nnu manho ngue xtamma rá xtā. Porque ɛmbī ngue rā 'bɛ'isā. ¹⁵ Pɛ rā xisu i nnu manho ngue xtamma rá xtā. Porque gue'a rá xtā bi t'unnī ngue dā nɔpā nt'ɛyā. ¹⁶ Pɛ nū'mø 'bui to i nne dī nnemhyā guehna rā hyā dī xi'ahū ya, dā batā njuani ngue nī xinga guecju, nī xinga gue hmī dā yø ja'í Oja i 'bui ndap'ū bi zā yø h̄ini ngue dā n'nan'yo man'na rā hyā dī tenni.

¹⁷ I ja man'na rā hyā dī nne gā xi'ahū ya. Porque nup'ū ha gadī mpetihū, h̄ingā gue'a te guí øthū. Ngue h̄ingra nho gnī mpetihū, sinoque n'na rā n'atho gnī mpetihū. ¹⁸ Dī øcā ngue nup'ū ha gadī mpetihū gadī njun'mahyahū. Rá nɛgūi majuanī nā rā hyā dī øcā. ¹⁹ Pɛ ngutho ya ja ngue dā ngu'a dī nja, ngue dī nja rā njun'mahya p'ū ha guí 'buhmū. Gue'a dī fa'a ndana rā ja'í ngue majuanī rā 'yɛc'ɛi, ndana rā ja'í h̄imma juani rā 'yɛc'ɛi. ²⁰ Janangue nū'mø gadī mpeti ngue guí sihū rā Santa Cena, h̄ingui nnu manho rā Cristo te guí øthū. ²¹ Porque nū'mø bi zønna ora guí nsihmɛhū, n'na ngu n'na yø ja'í xahyø hmɛ nī hyā ngue dā zi. Dā mī, dī nsihmɛ sehɛ p'uya. Pɛ nū yø ja'í ngue hyooya, i tū manthuhū, mɛnte mī da yø ja'í p'uya i niyā asta ititho. ²² ¿Ua h̄in'yū nī ngu guí si'a te guí t̄imhmū? ¿Hanja ngue h̄ontho guí nne ngue gadī 'berpahū yø sã'ū yø ja'í Oja i hyooya, h̄in'yū te dī nsihmɛ p'ū ha gadī mpetihū? ¿Ua guí ɛmhmū ngue dī nnu manhogā te guí øthū? Nū'a, h̄in'na'a.

²³ A nūnā rā Santa Cena dī xi'ahū, gueɛ'a rā Jesucristo bi xānngagui hanja nā rā hyā nā. Nū'a rā xui bī ma mā dā rā Hmū Jesús, bi hyacra thuhmɛ. ²⁴ Mī

ja mammaḍi Oja, bi xemp'uya. Bi 'yεmbyø xädi: "Damj sihu ra thuhme ja ua ya. Guehna ma do'yoga na. Nu'mø gá sihu yø pa di map'ua naya, gue'a gdi beñj'ua ngue ma do'yo dadi da ngue da du conná ngue'ahua". ²⁵ Mi juadi bi nsihme p'uya, bi decra vaso, bi 'yεna: "Nuna ya, guehna ra hmeya naya ngue nu'mø dá tu, di nja rá ts'edi na ra 'da'yo cohi øt'ahu Oja. Porque di mfamma ji conná ngue'ahu. N'na ndi ngu n'na ndi gui sihu naya, damj beñj'ua ngue dá tugá", bi 'yεna. ²⁶ Janangue n'na ndi ngu n'na ndi gui sihu na ra thuhme na, 'ne gui sihu na rá ngui ra uva, gui 'yøthu ngue da bahyo ja'i ngue bi du ra Hmu Jesús. Dang'u'a gui 'yøthu asta guehra pa ngue da ep'ua ra Hmu Jesús.

²⁷ A nuyá, nu to bi zá ngue hingui nnu mansu na ra Santa Cena 'mø bi zi, ya ra ts'oqui øt'e. Porque hingui nnu mansu'a ra Hmu bi mánna ji p'ua ha bi du conná guehra ja'i. ²⁸ Janangue nuyá, n'na ngu n'naju, ma ga hacju ra güenda te ja ma n'yomfēñi hante ngue ga sihu ra Santa Cena. ²⁹ Porque nu'mø ngue sä da zi ra Santa Cena ra ja'i, 'ne hinga 'bet'o hacra güenda hanja te ga mbøñi ngue bi du ra Hmu, ra ja'i ya honse rá castigo da thogui. ³⁰ Ja njap'ua ngue xangu yø ja'i tho ra castigo, sä ra n'ua ngue di hyenni. Ya hingui nzaqui 'da, 'ne ya xandu 'da. Porque hingui nnu mansu ra Santa Cena. ³¹ Pe nu'mø ngue ga hacju ra güenda xanho p'ua ja ma n'yomfēñi hante ngue ga mbønna Santa Cena, ya hin tema castigo ga thohma. ³² A nuyá yø ja'i hingui hacra güenda xanho p'ua ja yø n'yomfēñi tengue ga mbøñi, guehya da pennbabi ra castigo Oja ya ngue di hyenni. Porque Oja nnepe ngue di 'bätyø n'yomfēñi yø ja'i, n'namhma ngue hinda map'ua ja ra castigo di ma yø ja'i hingui εc'ei Oja.

³³ Janangue nuyá ma zi cu'ahu, nu'mø gadi mpetihua ngue 'dap'ua gui sihmehua, damj nø'mi n'na ngu n'na'ahu ngue 'da gdi nsihmethohua. ³⁴ Pe nu'mø ngue to hingui hatra thuhu, 'be di nsihme 'mø bi nexp'ua ja rá ngu, n'namhma ngue hinda 'yøtra ts'oqui p'ua ha gadi mpetihua, ya hin tema castigo da thogui. A nu'mø ngue ja mi'da yø hya gui hemphu, ga xi'i ha gdi japhu 'mø dá magá p'ua.

12

¹ Ague ma zi cu'ahu, di nne ga xi'ahu hanja'a te ørpe n'na ngu n'na yø ja'i na ra Espiritu Santo.

² Ya gui pahma ngue nu'mø yø pa xa thogui, nu'mø tobe hingmani pahma Oja, xcá thannehua yø dahma hingui ya. 'Ne conná guehyø dahmu xcá thannehua, hinga pahma hanja na ra 'yu Oja. ³ A nuyá, nu ra ja'i εna ngue ra Espiritu Santo di beñnabi ra hya i mma, damj padi ha gdi hacju ra güenda xanho ngue'mø majuanj ra Espiritu Santo di beñni te mma øgue hin'na. Porque nu ra ja'i ngue ra Espiritu Santo di beñnabi ra hya i mma, guehna ra ja'i hinjam'mø di sanna Jesús. A nuyá, nuyá yø ja'i n'youi ra Espiritu Santo, høndya sä da ma ngue ra Jesús gue'a ra Hmu mahets'i'a.

⁴ A nuna rá 'befi Oja i ja, 'dama 'dan'yo ma 'befi di 'bepi da 'yøtyø 'yεc'ei. Pe gá gue'a ra Espiritu Santo øt'e ngue da zá da 'yøtra 'befi yø ja'i. ⁵ N'na ngu n'naju, 'dama 'dan'yo ra 'befi di pēhma, pe nu te gá di øthu, gue'a ra Hmu Jesús di ørpañ rá 'befi. ⁶ Hinga 'da'igu ra 'befi bi n'nacju, sinoque 'dama 'dan'yo ra 'befi. Pe gátho gue'a Oja di hatra ts'edi yø ja'i ngue da badi ha di japra 'befi da 'yøt'e. ⁷ N'na ngu n'naju, Oja bi zanni tema 'befi ja ngue ga øthu, gue'a ra Espiritu Santo di hacju ra ts'edi ngue da zá ga ørpañ rá 'befi Oja. Pe nu'a te

gätho mā 'befi bi 'dacjū, bi 'dacjū rā 'befi para ngue dā 'yørpabi rā nho mā mmī'yēc'eiha.

⁸ Nu 'da yø 'yēc'ei ya, rā Espiritu Santo di japyø ja'i ngue dā badi xanho p'ū japi yø mmū ha di japrā hyā dā mā. Nu mī'da p'ūya, di japi ngue dā badi ha di japi dā man'ū yø hyā xanhēnni, para ngue dā zā dā dīnyø mmū yø ja'i ya yø hyā dā mā. ⁹ Mī'da p'ūya, di japrā Espiritu Santo ngue nu'mø mmāt'Oja rā ja'i, dā dīnna mmū rā ja'i ngue dī nja'a te äp'a Oja. Mī'da p'ūya, rā Espiritu Santo di unna ts'edi rā ja'i ngue dā 'yøthe yø dārquehi. ¹⁰ Mī'da p'ūya, rā Espiritu Santo di unna ts'edi yø ja'i ngue dā 'yøtyø milagro. Mī'da p'ūya, rā Espiritu Santo di bēnnbabi'a te rā hyā ja ngue dā mā. Mī'da p'ūya, di japyø ja'i ngue dā badi xanho ngue'mø guesē rā Espiritu Santo di bēnnbabi'a rā hyā mmanna ja'i ogue hīn'na. Mī'da p'ūya, rā Espiritu Santo di japyø ja'i ngue dā nya yø 'dan'yo hyā hīngui padī. 'Bū i'da yø ja'i p'ūya ngue rā Espiritu Santo di japyø ja'i ngue dā zā dā mā te nī bøn'ū yø 'dan'yo hyā i hma. ¹¹ Pē gätho ya yø 'befi ya, guesē'a rā Espiritu Santo di japyø ja'i ngue dā zā dā 'yøtra 'befi. Nu'ā, go gue'a sännbi n'na ngu n'na yø 'yēc'ei'a ndana gue'a rā 'befi dā zā dā 'yøtyø ja'i.

¹² Nu rā ja'i, madague'a xangu yø xequi n'youi rá do'yo, pē rā ja'i n'na nc'eitho. Dī njathū p'ūya, ngue connā Cristo xangujū ngue dí ēc'eiha'a, pē tengutho 'mø ngue n'na nc'eitho di jahū rā Cristo. ¹³ Gäthogaha ya, ngu yø judío, ngu'ū hīngyø judío, 'bū i'da ngue 'būhyø hmu, 'bū i'da ngue hīnjo'o yø hmu, pē gäthogaha, nu'mø bī ma mā xixyagaha, rā Espiritu Santo øt'e ngue dí cohi ngue ēntho n'na nc'eitho di jahū. Porque gäthogaha, gue'a rā Espiritu Santo dí n'youh.

¹⁴ Ya guī nnuhū ngue rá do'yo rā ja'i hīnga n'na xequitho i ja, sinoque xangu yø xequi n'youi. ¹⁵ Nu'mø dā 'yēnnā gua rā ja'i: "¿Hanja ngue hīngrā 'yegā rā ja'i? Ya hīngma n'yogā'be rá do'yo rā ja'i", dā 'yēna, pē nup'ū ja rá do'yo rā ja'i ja n'youi p'ū. ¹⁶ Ogue mā guhū dā 'yēna: "¿Hanja ngue hīngrā dāgā rā ja'i? Ya hīngma n'yogā'be rá do'yo rā ja'i", dā 'yēna, pē nup'ū ja rá do'yo rā ja'i ja n'youi p'ū. ¹⁷ Xi'mø ngue gā rá ngunī rá do'yo rā ja'i, gā dyø dā, ¿ha di zā gā øhmū rā hyā 'mø? Ogue gā mā do'yohū, gā dyø gu, ¿ha di zā dī nja ma fahaha 'mø? ¹⁸ Pē Oja bi 'yøt'e ngue bī njap'ū mā do'yohū. N'na ngu n'na yø xequi ja rá do'yo rā ja'i, bi japi hapū bī nepe dā me. ¹⁹ A nu'mø ngue gätho ya yø xequi ja rá do'yo rā ja'i, dā 'da'igu, ¿ha di zā dī nēqui ngue ja rá do'yo rā ja'i 'mø? ²⁰ Pē nuna rā hyā i ja, madague'a ngue xangu yø xequi n'youi rá do'yo rā ja'i, pē gätho ya yø xequi ya, gue'a guī nēqui xanho ngue ja rá do'yo rā ja'i'a.

²¹ Nu yø dā rā ja'i, hīngui sā dā 'yembyø 'ye: "Nugā hīndī hon'a'i", dā 'yēmbi. Nu rá ya rā ja'i, hīngui sā dā 'yembyø gua: "Nugā hīndī hon'au'i", dā 'yēmbi. ²² Pē gätho ya yø xequi ja mā do'yohū, gätho mahyonitho. A nu yø xequi dí ēmhma ngue hīn'ē mahyonī, gue'ū yø xequi mā datho mahyonī'ū. ²³ I ja 'da yø xequi n'youi mā do'yohū ngue ēntho hīnts'ēhmi su t'ørpa masu, pē gue'a rā xequi'a ngue man'na dí pāxhū xanho. 'Nē ja n'na rā xequi mā do'yohū ngue hīngui sā dā hnu, 'nē guehna rā xequi nā p'ūya ngue man'natho dí suphū nā. ²⁴ I ja yø xequi mā do'yohū ngue dī nēqui, 'nē hīnte man'na dí honī ngue gā japhū. Nuna Oja bi hoqui gätho mā do'yohū, 'nē bi 'yøt'e ngue man'na dī muu'a rā xequi dí ēmhma ngue hīnga njuani p'ū guī nēqui. ²⁵ Janangue nuyá, hīnga 'da'a n'nanni 'yo rá do'yo rā ja'i, sinoque gätho'ū yø xequi ja rá do'yo rā ja'i, n'na ngu n'na, dī nhyoni. ²⁶ Nu'mø ngue di hyēnnā n'na xequi rá do'yo rā

ja'i, gá rá do'yo rá ja'i di hyenni. Nu'mò ja n'na rá xequi rá do'yo rá ja'i ngue hnu mansu, gá rá do'yo rá ja'i, gá di johya.

²⁷ A nuyá, guecju'a nnòpe ngue rá do'yo rá Cristo ya. N'na ngu n'najm, guecju'u yò xequi n'youi p'u ja rá do'yo'a. ²⁸ Njarbatho Oja ya, n'na ngu n'na yò 'yéc'ei bi zännbi ndana gue'a rá 'befi dá zä dá 'yòt'e n'na ngu n'na. Rá mäditho, Oja bi unyò 'befi'u yò representante rá Cristo. Rá yoho, 'buhyo ja'i ngue bi t'unna 'befi ngue dá manna hya di bennbabi rá Espiritu Santo ngue dá ma. Rá hyu, i 'buhyo ja'i ngue bi t'unyò 'befi ngue di nxännbate rá hya Oja. I 'buhyo ja'i bi t'unyò 'befi ngue øtyò milagro. I 'buhyo ja'i bi t'unyò 'befi ngue dá 'yøthe yò därkehi. A nuyá, i 'buhyo ja'i bi t'unyò 'befi ngue faxyò mmic'eiui. 'Né i 'buhyo ja'i ngue bi t'unyò 'befi ngue di manda p'u ja rá nija. I 'buhyo ja'i ngue bi t'unyò 'befi ngue dá nya'u yò 'dan'yo hya hinguí padí. ²⁹ Pè hinga to bi zä ngue dá zä dá 'yòtra 'befi ngue drá representante rá Cristo. Ni jinga to bi zä ni ja'i dá zä dá 'yòtra 'befi ngue dá nya'u yò hya di bennbabi yò ja'i rá Espiritu Santo dá ma. 'Né hinga'da gui t'untho yò 'befi yò ja'i ngue dá zä di nxännbate rá hya Oja. 'Né hinga'da gui t'untho yò 'befi yò ja'i ngue dá zä dá 'yøtyò milagro. ³⁰ 'Né hinga'da gui t'untho yò 'befi yò ja'i ngue dá zä dá 'yøthe yò därkehi. 'Né hinga'da gui t'untho yò 'befi yò ja'i ngue dá nya'u yò 'dan'yo hya hinguí padí. 'Né hinga'da gui t'untho yò 'befi yò ja'i ngue dá zä dá ma te ga mbøn'u yò 'dan'yo hya i hma. ³¹ Damí nehü ngue Oja di 'da'ahü rá 'befi nija dátho tate di muui. Pè nugä, nuna man'na rá hya tate di muui ngue m'ida yò hya, guehna dí nne ga xän'nahü nya.

13

¹ A nuyá, madague'a gdi padí gdá nya'u'u yò hya yò 'dan'yo ja'i, ogue gdi padí gdá nya'u'u yò hya ga ya yò anxé, pè nu'mò hin dadi mahma mmic'eiü, ya hinte dadi muü. Nu ma hyahü hinte di muui porque di cohü tengutho rá t'egui 'mò ma zant'i, ogue tengutho rá xit'egui di zentyò hyüxi. ² Madague'a gdi padí gdá nya'u'u yò hya di bennbabi rá Espiritu Santo yò ja'i dá ma, ogue gdi pahmü gätho'u yò hya xänhenni, ogue gdi tühmü xandönho hanja'u yò hya hinguí fadi hanja, ogue di ja xänho ma nt'éc'eiü, asta ga emphü yò nyuni ngue dá 'uegue, daní mpa n'na nguadi, 'né di nja, pè nu'mò hin dadi mahma mmic'eiü, ya hinte dadi muü. ³ Madague'a ga dat'i gätho'a te di peshü ngue ga unhü te dá zi yò hyoya, ogue asta ga n'uni ngue dá ma nt'udi gahü, pè nu'mò hin dadi mahma mmic'eiü, ya hinte dadi muü.

⁴ A nu rá ja'i ngue majuaní di mahrá mmic'eiui, guehna rá ja'i seti te sifi. Guehna rá ja'i ja rá yemü. Guehna rá ja'i hinga zeya. Guehna rá ja'i hinda 'yets'i hapü ya. ⁵ 'Né di jammansu rá mmic'eiui. Hinguí honsé rá nho dá m'mü, sinoque honnbabi rá nho yò mmic'eiui. 'Né hinga cue. I ja rá mpunnbi tengue t'ørpe. ⁶ Hinda johya 'mò nnu ngue øtra ts'oqui m'ida yò ja'i, sinoque di johya 'mò nnu ngue njuantho ga 'yo yò ja'i. ⁷ Nu'mò di mahrá mmic'eiui n'na, ya di siguetho di madi madague'a hinguí ho te ørpabi. Zant'a embra mmü ngue xänho te øtra mmic'eiui, porque hinguí nne dá hyep'u'a gui madi. I tømí ngue di n'yo rá mmü rá mmic'eiui 'mò ngue hinga gue'a øt'e.

⁸ A nuyá, nu'a ngue ga mahma mmic'eiü, i jatho ngue hinha rá nzeui ga mahmü. Pè nuya yò 'befi bi 'dacju Oja, di njap'u rá nzeui ya. Porque dá 'yehra pa ngue rá Espiritu Santo ya hinni mantho di bennba yò ja'i rá hya dá ma. Dá 'yehra pa ngue rá Espiritu Santo ya hinni mantho dá japyò ja'i dá nya yò 'dan'yo hya. Dá 'yehra pa ngue rá Espiritu Santo ya hinni mantho ngue ja

da xännbabi yø ja'i'u yø hya xanhenni. ⁹ A nuyá, majuaní ngue hinga gátho dí pahmu hanja yø hya. Porque Oja hinguí udi gátho'a te ra hya i ja. ¹⁰ Pe da 'yehra pa ngue gáthogahu ga pahmu xanho hanja ra hya. Nu'u yø pa'u, ya himma hyoni ngue di m'mahyo ja'i da xännba ra hya yø mmi'yec'eiui.

¹¹ A nu'mø mará ngüegui, di mmanyø hya ga nya yø basi. Nu ma n'jomfeni mi ja, tengutho yø n'jomfeni yø basi. Pe nuyá, ya dá ndan'yohu ya, ya bi gop'u'u yø hya xtá mangá 'mø mará ngüegui. ¹² Nuyá, nup'u ga mbemma mmi hanja ra hya ya, entho tengutho 'mø di hetra hye, hĩndi nequi xanho hanja gátho yø hya. Pe da 'yehra pa ngue ga nuprahá rá hmi ra Cristo. Ya ja ga pahmu p'u xanho hanja ra hya p'uya. A nuyá, zits'atho dí pahmu hanja ra hya ya, pe nu'u yø pa'u, ya ga pahmu xandønho gátho hanja, tengutho Oja i pac'u xandønho'a.

¹³ Janangue ja ua ya hyu yø hya zant'a ja ts'editho ngue ga øthu. Ja ts'editho ngue zant'a ga ec'eiui Oja. Ja ts'editho ngue zant'a ga emhma ngue di nja'a te mman'Oja. 'Ne ja ts'editho ngue zant'a ga mahma mmi'c'eiui. Pe nuna ma datho di muui ya hyu yø hya ya, gue'a ngue zant'a ga mahma mmi'c'eiui.

14

¹ Damí ja ndummái ngue guí mahni mmi'c'eiui n'na ngu n'na'ahu. Nuna Oja, 'dama 'dan'yo yø 'befi i ja, pe dami ne ngue da zä guí 'yørpahu rá 'befi Oja. 'Ne ma datho dami nehú ngue di m'mahyo ja'i ngue ya dyø 'befitho'a ngue da manna hya di bennba Oja. ² Porque nu'mø 'bahra ja'i ngue ga ya'u yø hya hinguí fadi, ya hinguý ja'i'u nzofu, porque hĩnjonguí øde te ga ya. Hĩnda hønse Oja padí tema hya mmaná ja'i. Porque ra Espiritu Santo di hatra ts'edi di bennbi te da ma, pe hĩnjonguí padí te ga mbønyø hya i mma. ³ Pe nu ra ja'i ngue di bennbabi Oja ra hya ja ngue da xihyo ja'i, gue'u yø ja'i nzofu para ngue di zacyø nt'ec'ei yø ja'i. Di hatra ts'edi yø ja'i na ra hya øde hma, 'ne hurpabi yø mmi. ⁴ A nuya yø ja'i ga ya yø 'dan'yo hya, guehya hĩnjonguí øde te ga ya, sinoque pase hanja'a ra hya mma. Pe nu ra ja'i ngue di bennbabi Oja na ra hya da xihyo ja'i, nuya yø ja'i di mpeti, di japi ngue da dinyø mmi yø ja'i na ra hya xifi.

⁵ Mahotho 'mø ngue gátho di sä gdi nyahu yø 'dan'yo hya hinguí fadi. Pe ma datho di nnegä ngue di ben'nahú Oja'a te ra hya guí xihmu yø ja'i. Porque man'na xanho ngue da 'yøde xanho yø ja'i'a te ra hya guí mmamhma, hĩnda gue'a ngue gdi nyahu n'na ra hya ngue hinguí øhyø ja'i. Xquet'a xanho, pe gue'mø 'bap'u te'o da zä da ma te ga mbønna hya da hma. Janangue gátho yø ja'i di 'bap'u da dinyø mmi hanja ra hya. ⁶ Ague ma zi cu'ahu, xi'mø ga mmagá p'u ngue ga xän'nahú ra hya, 'ne gdá zo'ahu yø hya hinguí øhmu, ¿dana ra hya guí 'yēt'ammuihu 'mø? Pe nu'mø gdá zo'ahu'a te ra hya gni yahu, ya da dini xanho ni mmuihu hanja ra hya 'mø. Ya guí pahmu hanja'a ra hya di bennbaguí Oja ga mmamp'uya, guehna ra hya da zä ga xän'nahú na.

⁷ Ya guí nuuhu, nu'mø ya ra corneta ximmi ya ra 'bida, nu'mø hĩndi ntinyø hya, ya hinguí fadi tema so i ja. ⁸ Nup'u ja n'na ra tunhni ya, nu'a pixtra corneta 'mø hinguí padí da mixt'i, aha ya ra corneta, hĩnte ni bøntho. Porque hĩndi nsä yø ja'i ngue di nja ra tunhni. ⁹ Guí njathu p'uya, nu'mø hinguí øhyø ja'i'a ra hya gni yahu, ¿hague da mbahyo ja'i'a ra hya guí mmamhma 'mø? aha gadi yahnihu, hĩnjonguí øde te guí mmamhma. ¹⁰ Nua ja ra ximhai, mandõngu dyø hya ja ua ngue ga ya yø ja'i. Pe gátho'u yø hya ga ya yø ja'i, ja te ga mbøni. ¹¹ A nuyá, nu'mø toni ja'i da zoqui, 'ne ga ya ra hya hĩndi øde, ya

tengutho 'mø dā ndø yap'atho rá häi'a nzoqui, porque hinda zä gdá nya 'be'a te rá hya ga ya rá ja'i. ¹² Nugä dí padí ngue emmei guí nne di há'ahä rá ts'edi rá Espíritu Santo ngue dá zä guí 'yörpahä rá 'befi Oja. Pë dami nehä ngue nu'a rá 'befi guí 'yøthä, dá gue'a rá 'befi má datho dá 'yörpabi rá nho ní mmi'yéc'eihä guí 'yøthä.

¹³ Nu to nne dá nya yø hya ngue hinguí øhyø ja'i, dá 'yäpra mate Oja ngue dá zä dá xihyø mmi'c'eiui te ga mbønna hya dá ma. ¹⁴ Porque nu'mø dí mmat'Oja 'në hinguí øhyø ja'i'a te rá hya nna mat'Oja, nuua ja má mmui dí padí ngue dí mmat'Oja, pë nuua yø hya dí mma, ya hín tema nho dá 'yörpabi yø ja'i. ¹⁵ ¿Ndana gue'a ja ngue ga øt'a ya 'mø? I ja ngue ga mmat'Oja co gátho má mmui, pë guehya yø hya øhyø ja'i gdá mat'Oja. I ja ngue ga tutyø alabansa co gátho má mmui, pë dá gue'ä yø alabansa ngue øhyø ja'i yø hya i mma. ¹⁶ Nu'mø gadi ja mammaðihä Oja, 'në'mø hinjonguí øde tema hya guí mmamhmu, nu rá ja'i øts'e te guí mmamhmu, ya hinguí padí te ga mbønna hya. Ya hinguí sä dá 'yenna ja'i dá ngut'atho. ¹⁷ Madague'a ngue mazi hotho ha gní ja mammaðihä Oja, pë nu'mø ngue hinguí øhyø ja'i'a rá hya gní ja mammaðihä Oja, ya hín tema ntho ørpabi yø ja'i rá hya øde.

¹⁸ Nugä dadi ja mammaðí Oja ngue mits'ä xangu yø 'dan'yo hya dí padí gdá nyagä ngue'ähä. ¹⁹ Pë nup'ä dí mpeti yø ja'i, nugä dí nnu manho ngue høndí cut'atho yø hya ga xännbabi yø ja'i, pë dá gue'ä yø hya øhyø ja'i gdá nya, hinda gue'a ngue ga mmangä 'det'a mahuahí yø hya ngue hinguí pahyø ja'i te ga mbøni.

²⁰ Ague má zi cu'ähä, 'yoní mantho guí øthä tengutho yø basi ngue zits'ä dyø n'yomfëni i ja. Pë xanho ngue guí cohmä tengutho yø basi ngue hinguí ngu rá nts'o padí, guí njathä p'äya. Pë ya gyø daja ihä, dami 'yøt'e ngue ya ja xanho ní n'yomfënihä ya. ²¹ Nup'ä ja rá libro ngue rá ley, Oja i ënä: "Nuua yø ja'i ngue yø mmejmähya, ga japi ngue di ts'ofø conyø hya ga ya yø 'dan'yo ja'i. Pë madague'a di ts'ofø conyø 'dan'yo hya, ngutho hinda 'yørcaguí masu", ën'Oja. ²² Janangue nuna Oja, nu'mø nzohyø ja'i conyø hya hinguí fadi, gue'a rá hmëya'a ngue hinguí 'yéc'ei yø ja'i ts'ofø, sinoque yø mmejmähya. Pë nu'mø nzo Oja yø ja'i conna hya di bënnbabi yø pøngahya dá ma, gue'a rá hmëya'a ngue ya yø 'yéc'ei yø ja'i nzofo.

²³ A nu'mø ngue n'narhä xä mpeti yø 'yéc'ei, 'në'mø gä ga ya yø 'dan'yo hya ngue hinga nt'øde te ga ya, xi'mø bi yat'a n'na rá ja'i hingra 'yéc'ei 'në hinguí pahyø 'dan'yo hya ga ya yø ja'i, uanguí dá 'yëmbí ngue loco yo ja'i di yahní.

²⁴ Pë nu'mø nne dí nya n'na rá 'yéc'ei ngue dá manna hya di bënnbabi Oja dá ma, 'në dá nya rá hya ga ya yø ja'i, xi'mø bi yat'a n'na rá ja'i hingra 'yéc'ei 'në hinguí padí hanja rá nt'éc'ei, rá ja'i dá ðinná mmui ngue ja rá ts'oqui co nu'a te rá hya dá 'yøde. ²⁵ Dí n'yo rá mmui rá ja'i ngue Oja i padí xanho te gäma hya mbëmp'ä ja rá mmui. Dí ndantyøhmü p'äya ngue dá danne Oja. Dá 'yënä: "Majuani ngue gue'a Oja n'youi ua ha dí mpeti yø ja'i 'bæua", dá 'yënä.

²⁶ Ague má zi cu'ähä, nup'ä ha gadi mpetihä ya, i 'bai to nne dá dutyø salmo, i 'bai to nne dí nxännbate rá hya Oja, i 'bai to nne dá manna hya di bënnbabi Oja, i 'bai to i nne dá nya yø hya ngue hinga nt'øde, i 'bai to dá zä dá má te ga mbønnyø 'dan'yo hya hinga nt'øde. Pë nu te gäma hya guí nne guí mmamhmu, guí mmamhmu'ä yø hya di haträ ts'edi yø ja'i. ²⁷ A nu'mø te'o ga ya rá 'dan'yo hya hinga nt'øde, ya høndí yo nc'ei ogue hyu nc'ei dí nya. Pë 'dá mi'datho dí nya. 'Në nnetho ngue di 'bai te'o dá xihyø ja'i tení bøn'ä yø hya dá hma. ²⁸ A nu'mø ngue hínjo'o p'ä to di thocra hya, man'na xanho ngue 'yo dí nzohyø

ja'i'a n'nan'yo ra hya ga ya. Porque h̄njongui øde te ga ya. Sinoque n'na ngu n'na di nyas̄eui Oja p'u ja yø mm̄ai.

²⁹ Xquet'a ngut'a ya, nu te'o nne da xihyø ja'i'u yø hya di b̄ennbabi Oja da ma, di nya yonc'ei ogue hyu nc'ei. Mi'da yø ja'i p'uya, da hyacra guenda ngue'mø majuan̄i Oja di b̄ennbabi ra hya mmanna ja'i ogue h̄in'na. ³⁰ Nu'mø ngue 'b̄ur'u man'na ra ja'i nne da xihyø ja'i ra hya di b̄ennbabi Oja da ma, di ns̄aya'a ya p'uya, di japi di nya man'na nc'ei nne di nya. ³¹ Ḡätho'ah̄u, nu to nne da xihyø ja'i ra hya di b̄ennbabi Oja da ma, 'da mi'da di nya. Janangue nu'u yø ja'i økra hya da hma, da dinyø mm̄ai hanja ra hya, gue'a di hya ra ts'edi'a. ³² Nu te'o nne da xihyø ja'i'a te ra hya di b̄ennbabi Oja da ma, da d̄o'mi m̄ente da z̄a di nya. ³³ Porque Oja h̄ingūi nnepe ngue 'da di yah̄nitho yø ja'i p'u ha ja ra hya.

Nu'a te ør'mi'da yø 'ȳec'ei mi'da yø hn̄ini, danḡu'a gui 'yøth̄u. ³⁴ Porque yø xisu h̄ingūi s̄a ngue di nyap'u ha di m̄peti yø 'ȳec'ei. Porque yø xisu h̄in'ȳu ra nt'edi ngue da gue'u di op̄an'yu ra hya yø ja'i'u. Sinoque yø n'yoh̄u'u i ja ngue di m'net'o tengutho ra hya mmamp'u ja r̄a ley Oja. ³⁵ Nu'mø ja tema hya nne da 'ȳanna n'na ra xisu, da 'ȳanna damme p'u ja r̄a ngu. Porque h̄indi n̄ejmanho ngue ra xisu di nyap'u ha di m̄peti yø 'ȳec'ei.

³⁶ Mah̄s̄a mi 'ȳena ngue da z̄a gui s̄anse te gui 'yøth̄u. Porque h̄ingo ḡa d̄amhm̄u r̄a hya Oja, sinoque m'm̄efatho bi z̄onna hya p'u gui 'b̄ah̄m̄u. ³⁷ Nu'mø toni ja'i da 'ȳena ngue di b̄ennbabi Oja ra hya ja ngue da ma, ogue to da 'ȳena ngue n'youi r̄a Esp̄iritu Santo, da bad̄i ngue n̄uya yø hya di xi'ah̄u, gue'a Oja di 'bejp̄asegui te di mma. ³⁸ A nu'mø toni ja'i da 'ȳengui ngue h̄inga gue'a ra hya di mma, da gue'a to mman'a p'uya xquet'a h̄ingūi ja ngue da t'emb̄i ngue gue'a ra hya mma.

³⁹ Ague ma zi cu'ah̄u, dami neh̄u ya ngue gues̄e Oja di b̄en'nah̄u ra hya gui xihma yø ja'i. A nu'u yø ja'i ḡa ya yø 'dan'yo hya, dami unhn̄u r̄a nt'edi ngue di nya. ⁴⁰ P̄e da 'yo ni 'yu'a te ḡama hya gui mmamhm̄u, mazihotho gdi mamhm̄u ra hya.

15

¹ A n̄uya ma zi cu'ah̄u, man'nan'yo mi 'yøt'e ngue gui pumb̄en̄ih̄u n̄a r̄a hoga 'da'yo hya d̄a xi'ah̄u ya. Ya ḡa nu manhoh̄u n̄a r̄a hya n̄a, 'n̄e guehna ḡa d̄u ni nt'ec'ei h̄a naya. ² Nu'mø ngue h̄ingūi hȳehm̄ap'u n̄a r̄a hya naya, gue'mø ngue h̄inga x̄ots'etho gni 'ȳec'ei h̄u n̄a r̄a hya 'mø, guehna r̄a hya di nyann̄i teh̄u n̄a.

³ Nun̄a r̄a hya bi siqui, guehna r̄a hya r̄a m̄uditho d̄a x̄an'nah̄u n̄a. Guehna r̄a hya n̄a ngue bi d̄u r̄a Cristo ngue bi hoga ma ts'oquih̄u. Ya bi n̄ja n̄a te r̄a hya nt'ot'i p'u ja r̄a Mac̄a Libro. ⁴ Mi d̄u r̄a Cristo, bi ma nt'ägui. P̄e bi b̄ennate'a r̄a hyu pa. Ya mah̄ombi n̄ja r̄a hya nt'ot'i p'u ja r̄a Mac̄a Libro. ⁵ Mi b̄ennate'a r̄a Cristo, bi nu r̄a Bedu ngue ya 'bai mah̄on'a. M'm̄efa p'uya, bi nu ḡätho'u mi'da yø representante r̄a Cristo. ⁶ Man'na r̄a pa p'uya, tho'i cat'a ciento'u ma cuh̄u bi n̄nūi r̄a Cristo mah̄on'a. 'N̄e x̄angu tobe 'b̄atho ya, x̄inx̄a ndu 'da. ⁷ M'm̄efa p'uya, bi nu r̄a Jacobo. Man'na r̄a pa p'uya, ḡätho'u yø representante bi nu mah̄on'a.

⁸ Mi nu r̄a Cristo ya to ḡa bi nu, ya d̄a nthes̄e'be p'u r̄a nzequi. P̄e nugui, man'natho h̄inga n̄juanigui. ⁹ Porque guec̄a m̄its'u h̄inga n̄juaniḡa ngue ḡätho mi'da yø representante r̄a Cristo. A nugui, ya r̄a matetho bi 'yøt'Oja ngue bi 'dajma 'befi ngue r̄a representantegui, porque nugui xt̄a sac̄a ya yø ja'i Oja. ¹⁰ P̄e Oja bi 'yøtra mate ngue bi 'dacra 'befi di p̄ehya, 'n̄e h̄inga

särbutho'a rá mate bi 'daqui. Porque man'na xangu rá 'befi dí øt'ä ngue gätho'u mi'da yø representante rá Cristo. Pë nunä rá 'befi nä, hingö dädi jasegä nä, sinoque ørcaguí rá mate Oja ngue fäxqui te dí øt'e. ¹¹ A nuyá, nu'mø gueque xangu rá 'befi dí øt'e, øgue go gue'u mi'da xangu rá 'befi bi 'yøt'e, pë nunä rá hyä dí mmangähe, 'da'igu nä. 'Në guehna rá hyä guí ëc'ëihü nä ya.

¹² A nuyá, gä 'da'igu dí mmangähe ya ngue bi dü rá Cristo 'në bi bënnate. ¿Pë hanja ngue guí ëmhü ngue hündi bënnate yø ánima? ¹³ A nu'mø ngue majuaní guí mmahmü ngue hündi bënnate yø ánima ya, ¿hanja ngue bi zä bi bënnate rá Cristo 'mø? ¹⁴ A nu'mø ngue himmä juani bi bënnate rá Cristo, ya hñte nì bøntho nä rá hoga 'da'yo hyä dí mmangähe 'mø. Dä guehni nt'ëc'ëihü p'üya, xquet'a hñte nì bøntho 'mø. ¹⁵ Ya rá fehni dí mmangähe 'mø ngue dí xi'ahü te bi 'yøt'Oja. Porque dí xi'ähe ngue Oja bi japi bi bënnate rá Cristo 'mø mi dü. A nu'mø ngue himmä juani di bënnate yø ánima ya, ya himmä juani ngue Oja bi japi bi bënnate rá Cristo 'mø. ¹⁶ Xi'mø ngue hündi bënnate yø ánima ya, ya xmäma bi dü rá Cristo 'mø. ¹⁷ Xi'mø ngue rá Cristo himbi bënnate, nunä nì nt'ëc'ëihü i ja, ya hñte nì bøntho. Porque hinga njut'itho nì ts'oquihü 'mø. ¹⁸ Nu'mø ngue ngu'a ya, nu'u to ya xa ndü, madague'a bi 'yëc'ëi rá Cristo, pë xquet'a 'në'u di m'më'u. ¹⁹ Nu'mø ngue hñte nì bøntho ngue dá ëc'ëihü rá Cristo mente rá pa dá m'mahmü, ya man'natho huëcateju 'mø ngue gätho mi'da yø ja'i.

²⁰ Pë majuaní dí xi'ahü ngue nu'mø mi dü rá Cristo, bi bënnate. Co nunä rá hyä naya, dí haxa njuaní ngue gätho yø ánima xa ndü jatho ngue di bënnate m'mëfa. ²¹ Nu'a rá ts'oqui bi 'yøtra Adán, ja bá fup'u ngue bi dü yø ja'i ua ja rá ximhäi. Pë xquet'a nu'a i bënnate rá Cristo 'mø mi dü, go bá jetra 'yu'a ngue jatho di bënnate yø ánima. ²² Rá Adán, rá 'yu'a ngue gäthogahü, gätho ja ngue gä tuhü. Pë nu'u to gätho ëc'ëi rá Cristo ya, ja ngue di bënnate. ²³ N'na ngu n'na bá n'youi rá pa p'u ngue di bënnate. Rá müditho bi bënnate rá Cristo, m'mëfa p'üya, nu'mø bá ehra Cristo, nu te'o gä xa 'yëc'ëi, gä di bënnate. ²⁴ Nu'mø ngue bi dapi gätho yø nsüüi, nu'u ënä ngue ja yø ts'edi ngue di mmändase, gä di ts'onnbabi yø hyä, ya gue'a rá pa rá nze'gu'a p'üya. Nunä Oja rá Papá, di dáp'ä cargo p'üya ngue di ndast'abi. ²⁵ Porque rá Cristo jatho ngue gue'a di ndast'abi'a astä gue'mø dá 'yøt'a Oja ngue dá dapi gätho yø nsüüi. ²⁶ Nu'a rá nsüüi rá nze'guitho dá dapi, gue'a rá ndate i ja'a, porque ya hñjon dá dü. ²⁷ Nunä Oja bi unnä cargo rá Cristo ngue gä go di manda te gä ja nä. Pë nuyá, hingui nne dá mä ngue rá Cristo di manda rá Papá, porque go gue'a rá Papá bi unnä cargo rá Cristo ngue di manda te gä i ja. ²⁸ Dä zønna pa ngue dá dahra Cristo ngue di manda te gä ja. Rá Cristo p'üya, nu'a rá Papá bi unnä cargo ngue di manda te gä ja, di dapi ngue di mandase, ya guesë Oja di manda te gä ja p'üya.

²⁹ I ja man'na rá hyä dí nne gä xi'ahü ya. I 'bu i'da yø ja'i ngue nyondi i nxixya ngue di pørpabi yø ánima himbi nxixya hante ngue dá dü. A nuyá, xi'mø ënyø ja'i ngue hündi bënnate yø ánima, ¿hanja ngue nxixya yø ja'i ngue di pørpabi yø ánima tengutho 'mø xtí nxixya hante ngue dá dü 'mø?

³⁰ ¿Hanja ngue hangü rá pa dí engä mä te 'mø ngue hündi bënnate yø ánima 'mø? ³¹ Porque n'na pa ngu n'na pa ja ngue dá hyo gyø ja'i. Ague mä zi cü'ahü, høntho dí xi'ahü nä rá hyä nä, porque majuaní ngue ja gampähä ngue n'na ngu n'najü, gä di n'yohü rá Hmü Jesucristo. ³² Nup'u ja rá hñini Efeso, xandøngu rá n'u dá sägä p'u, porque ënä yø zate yø ja'i dá njun'me. A nuyá,

xi'mø ngue hĩndĩ bennate yø ánima ya, ¿teni 'bε'a dí tahā ngue te dí øt'á 'mø? Man'na xanho ngue ga εna: “Ma ga nsännigo ya, ga mmĩ ga si te xtá tĩni. Porque nĩ xudĩ ga tu”, ga εna.

³³ Yo gadĩ nhyεgui ngue to da hyá'ahũ. Porque nu'mø gadĩ nsixhũ'u yø ja'ĩ xants'o ga 'yo, di ts'on'natho'a te ra nho gni 'yohũ'u. ³⁴ Yo ma'bēdi nĩ mmũihũ. Dami'yaxhũ ra 'yu njuantho, mamĩ 'yøthũ ra ts'oqui. Porque 'bũ i'da ngue tobe hĩnguĩ pahmũ Oja. Dí mmangã na ra hya na n'namhmã ngue guĩ pεs'nĩsãhũ.

³⁵ Rá nzeɣui 'bũ i'da nne ngue da 'yørca ra nt'ännĩ ya, da 'yεnguĩ: “¿Ha dĩ njap'ũ di bennate yø ánima? ¿Tengu da gohyø do'yo 'mø bi bennate?” da 'yεnguĩ. ³⁶ Gue'a ra ja'ĩ ngue ma'bēdi rá mmũi da 'yännĩ tengu na ra hya na. Ya guĩ nnuhũ 'mø bi ma nthuhũ n'na ra hmudã, i 'ya rá do'yo ra hmudã, nu'a rá mmũi ra hmudã p'uya da bøts'e. ³⁷ Nu'mø bi ma nthuhũ ra hmudã, ogue ra trigo, ogue ja te man'na ma hmudã, hĩnga tengu nja ra hmudã da thuhũ da ngut'atho 'mø bi bøts'e. Sinoque ya n'nan'yo rá do'yo 'mø bi bøts'e. ³⁸ N'na ngu n'na yø hmudã 'mø bi ma nthuhũ, nu te nne Oja ngue da gohrá do'yo n'na ngu n'na yø hmudã, gue'a dĩ jap'a.

³⁹ Gátho yø cosa ngue ja yø do'yo, hĩnga 'da'ĩgu yø do'yo. Nu rá do'yo ra ja'ĩ hĩnga 'da'ĩguui rá do'yo yø zu'ε. 'Dama 'dan'yo yø do'yo i ja, n'nan'yo rá do'yo yø ts'int's'ũ, ndan'yo rá do'yo yø hua.

⁴⁰ Njarbũtho te bí ja mahεts'ĩ ya. N'nan'yo guĩ neɣui yø do'yo nguεp'ũ guĩ neɣui yø do'yo ya te ja ua ja ra hãĩ. Nu'ũ bí ja mahεts'ĩ, n'nan'yo guĩ neɣmanho ngue'a te guĩ neɣmanho ya ja ua ja ra hãĩ. ⁴¹ N'nan'yo guĩ yotra hyadi ngue'a guĩ yotra zana. Xquet'a njarbũtho yø sø ya, nu'a te guĩ yot'ĩ 'da yø sø hĩnga 'da'ĩguui yø nyot'ĩ mi'da yø sø.

⁴² Nu'mø ra pa danĩ bennate ma do'yohũ, n'nan'yo da gohi, ya hĩnda ngu'a tengutho ja ya. 'Nε ya hĩnda zã da du 'mø bi bennate. ⁴³ Xants'o rá do'yo ra ja'ĩ 'mø bi t'ãgui. Nu'mø bi bennate p'uya, ya dĩ neɣmanho rá do'yo. Hĩnguĩ nzaqui ra ja'ĩ 'mø bi t'ãgui, pε nu'mø bi bennate, ya xanzaqui. ⁴⁴ Nu ma do'yohũ ja ua ja ra xĩmhãĩ da ma nt'ãgui. Pε nu'mø danĩ bennate p'uya, ya hĩnmã nzã ngue da du. Porque ja rá do'yo ra ja'ĩ ngue da du, xĩndĩ nja rá do'yo ra ja'ĩ ngue hĩnda du.

⁴⁵ I mmamp'ũ ja ra Maçã Libro ngue εna: “Nunã ra Adán, ra mudi ja'ĩ bí m'mũ, Oja bí hoqui 'nε bí japi ngue bí nja rá te”, i εna. Pε nunã ra Cristo bí m'mũ'a m'mefa, ya hĩgra ja'ĩtho na, guehna da zã dĩ unna 'da'yo te yø ja'ĩ na.

⁴⁶ Rá mudi, bí nja ma do'yohũ ngue da du. M'mefa p'uya, dĩ nja ma do'yohũ ngue hĩnda du. ⁴⁷ Nunã rá mudi ra ja'ĩ bí m'mũ, ra hãĩ rá do'yo 'mø mi ma mahøts'ĩ na. Pε nunã rá yoho ra ja'ĩ bí m'mũ'a m'mefa, gue'a ra Cristo bí 'yε mahεts'ĩ na. ⁴⁸ Gátho yø ja'ĩ 'bũ'a nxĩmhãĩ i ja yø do'yo tengutho rá do'yo na ra ja'ĩ rá mudi bí m'mũ ngue ra hãĩ rá do'yo. Pε nu'ũ yø ja'ĩ dĩ ma mahεts'ĩ, dĩ nja yø do'yo tengutho rá do'yo'a bí 'yε mahεts'ĩ. ⁴⁹ A nuju, i ja ma do'yohũ tengutho rá do'yo ra Adán. Pε m'mefa, xquet'a dĩ nja ma do'yohũ tengutho rá do'yo ra Cristo bí 'yε mahεts'ĩ.

⁵⁰ Ague ma zi cu'ahũ, dĩ nne ga xi'ahũ ya, nunã ma do'yohũ n'youi ra ji, hĩnda zã dĩ m'map'ũ ha dĩ manda Oja na. Porque nunã ma do'yohũ hĩnguĩ zai, ya hĩnda zã dĩ m'mũ para zantho na. ⁵¹ Pε dĩ nne ngue ga xi'ahũ n'na ra hya hĩnguĩ fadi hanja. A nuju ya, hĩnga gátho ga tuhũ, pε gã da ma mapadi ma do'yohũ, n'nan'yo da gohi. ⁵² Tengutho guĩ ts'antrã dã ra ja'ĩ, n'na zihmantho

dí njarb'atho'a te ja ngue dí nja. Nu rá pa ngue rá nze'gui, dá t'ode ngue dí nya rá corneta. Nu m'ò bí nya'a p'nya, nu'x xandu, di bennate ngue dí m'mai para zantho. Pɛ nu'x yò ja'í di 'b'atho'a rá pa'a, dá ma mapadithobi yò do'yo. ⁵³ Porque ma do'yohu hinguí zai, jatho ngue dí mpádi, dá gohi ngue dí nzai. A nuyá, nuna má do'yohu ja ngue dá du. Nu m'ò bí zà bí mpádi, ya hinda du. ⁵⁴ Nuna má do'yohu i tu, bí zà bí mpádi, para zantho dí nja má do'yohu. Ya dí nja'a te mmamp'u ja rá Maca Libro ngue ena: “Nu rá ndate i ja, dí m'mehrá ts'edi, porque dá thapi. ⁵⁵ Ya hinda zà dá hyoju rá ndate. Porque hinha dá zà dí ntate ngue dá hyoju”, i enna hya. ⁵⁶ I ja rá ts'edi rá ndate ngue ho yò ja'í porque ja yò ts'oqui yò ja'í. 'Nɛ i mmanna ley ngue dí njapra castigo rá ts'oqui. ⁵⁷ Pɛ janjuani dádi ja mamma'í Oja ngue mí zà má ɛ'ɛi má Hmuhu Jesucristo, gue'a bí 'yòt'e ngue dá taphu rá ndate'a.

⁵⁸ Janangue nuya má zi cu'ahu, ga dahu xandonho. 'Yo guí hehmu ná ma nt'ɛ'ɛihu i ja. 'Yo guí sayahu ya, zant'a dami 'yòpahu rá 'befi rá Hmu. Ya guí pahmu ngue nuna rá 'befi rá Hmu dí òpahu hinga sárb'atho dádi mpehmu.

16

¹ Nu'a rá mɛnyu ja ngue gui pethu para ngue gui unhnu má cuhu rá m'm'a n'nanni, dami 'yòthu tengutho rá hya dá xicá yò 'yɛ'ɛi rá m'map'u ja rá hai Galacia. ² Nu m'ò gá mpethu'a ndomingo, n'na ndi ngu n'na ndi guí mpethu, n'na ngu n'na yò 'yɛ'ɛi dá hyaxi zi algo rá mɛnyu ngue rá ofrenda para ngue dá ma m'mets'i. Janangue nu m'ò dá magá p'u guí 'bahmu, hinga ja gui pethu rá mɛnyu. Ya xqui 'uecu zihangu'a tengue xa nzat'a ní ts'edi xcá tahmu. ³ Nu m'ò dá magá p'u, ya xqui huanhnu yò n'yohu ga et'á ngue dá ma Jerusalén, di dá rá mɛnyu. 'Nɛ ga unna carta dá gats'i ngue daní dá. ⁴ A nu m'ò dá zà ngue 'nɛqui ga mma, 'da gdá megá'be'u yò n'yohu dá ma p'nya.

⁵ Nu m'ò dá nɛxá ua ngue ganí mpagá p'u ja rá hai Macedonia, m'mefa p'nya ga thogui ganí mpap'u Corinto guí 'bahmu. ⁶ Xamhatho dá zà ngue ga m'macá p'u njammí pa. A nu m'ò dá zà, ja ga m'map'u mɛnte gá di thohyò sɛ'ye. Ya dá zà guí fáxahu te ga honi ha ganí mpa m'ò dá thogui. ⁷ Híndí nne ngue ga thotho 'm'ò dá map'u guí 'bahmu. Dá ne Oja ngue dá zà ga m'macá p'u njammí pa. ⁸ Pɛ nuyá, dí nne ga m'macua Efeso mɛnte dá zonna pa ngue rá ngo Pentecostés. ⁹ Porque nuua Efeso sá'p'u ga mmangá xanho rá hya ua madague'a xangu to s'qui.

¹⁰ Nu m'ò bí map'u guí 'bahmu ná rá Timoteo, dami 'yòpahu masu, porque nuna xquet'a òpabi rá 'befi rá Hmu tengutho rá 'befi dí òt'á. ¹¹ Nuna rá Timoteo, dami nu mansuhu ná. A nu m'ò bá pengui ngue dá zocua dí 'bái, guá fáxhu'a te di zocua. Porque dí t'ò'mi ngue dá zocua há dí 'bái, dá gue'u má cuhu n'youi dí t'ò'mi ngue dá zocua.

¹² A nuna má cuhu rá Apolos, dá xicá ná ngue 'da xtí máh'a má cuhu bí ma dá nu'ahu. Pɛ hímbi ne bí ma. A nuyá, xamhatho dá bongui ngue dá map'u ya.

¹³ Dá 'yo ní 'yu te gui 'yòthu. Dami 'yòt'e ngue dá ní nt'ɛ'ɛihu. Dami hyahu nzammí n'na ngu n'na. ¹⁴ Nu'a te gá i ja ngue gui 'yòthu, to bí zà má ja'í, gá guí mahmu.

¹⁵ Ague mā zi cū'ahū, nu'mø rá mudi mambá hmanā hoga 'da'yo hya p'ū ja rā häi Acaya guí 'buhmū, guí pahmū ngue nūnā rā Estéfanos co gátho'ū 'bap'ū ja rá ngu nā, guehya rá mæditho bi 'yεc'εi nā rā hya nā. 'Nε guehya janjuanī ngue ho yø mmūi ngue fāxyø cū ya. ¹⁶ Dí nnegā ya ngue nu'a te rā hya mmanya dí xi'ahū ya, damī 'yεc'εihū. Dā gue'ū mī'da dī mpefi ngue mmanna hya, 'nε dā 'yøt'ahū rā nho nā rā hya ī mma, damī 'yεc'εihū te mma.

¹⁷ Janjuanī dādi johya ngue bi zøcua ya nī mmenguū rā Estéfanos, bá n'youi rā Fortunato, conna Acaico. Porque hīngui sā guí zenguagahū ngue yap'utho nī nguū. Pε ya bi zøcua ya mā cūhū ngue bi zenguagui, εntho gā søsehū ua ngue gā zenguagahū. ¹⁸ Janjuanī ngue di hacra ts'edi 'mø mī zøhø, tengutho gui hā'ahū rā ts'edi. Damī pahmū ngue nūya yø n'yohū njap'ū ngue di hatra ts'edi yø ja'ī, damī nū mansūhū ya.

¹⁹ Nūya yø 'yεc'εi 'bui gā rā häi Asia, gā di zengua'ahū. Nūya di zengua'ahū, guehnā rā Aquila 'nehra Priscila, dā guehya yø ja'ī dī mpeti p'ū ja yø ngu ya p'ūya di zengua'ahū. Porque n'nat'a mā Hmū dí εc'εihū. ²⁰ I pen'nahū rā nzengua gátho ya mā cūhū 'bucua. Gátho mā zengua n'na ngu n'na'ahū.

²¹ Nūgā drā Pablo dādi cuatā mā thūhū nā rā carta ja ua ngue dādi zengua'ahū.

²² A nūyá, nu'mø tonī ja'ī ngue hīndī mā'a mā Hmūhū Jesucristo, guehnā rā ja'ī dā ma rā castigo nā. Dā ne'a rā Hmū ngue dā εhε.

²³ Nu'a mā Hmūhū Jesucristo dā ne ngue di jap'ahū. ²⁴ Nu to gátho di εc'εihū rā Jesucristo, dí pennbabī rā hya ngue dādi mādi. Dā ngut'atho.

2 Corintios

Ja ua rá yoho rá carta bi 'yo'tra Pablo, ngue bi mēnba yø 'yεc'εi Corinto.

¹ Nugá drá Pablo, Oja bi 'yεxqui ngue drá representantegá ra Jesucristo. Nugá ya, co 'nehna mā zi cuh ra Timoteo dadi zεngua'be'ε yø ja'i Oja di mpeti p'ε ja ra hñini Corinto, da gue'ε mi'da yø ja'i ya o rá 'yε Oja rá m'map'ε ja ra häi Acaya dadi zεngua'be. ² Dí nnegá'be ngue nuna Oja mā Papáhu co 'nehna mā Hmuh Jesucristo di jap'áhu 'ne da hyut'a ni mmuihu.

³ Nuna Oja ngue rá Oja 'nehra Papá mā Hmuh Jesucristo, ma ga ja mammađihu naya. Nuna Oja mā Papáhu, di huεgahu 'ne di hoga mā mmuihu na. ⁴ N'na ndi ngu n'na ndi ga sáhu ra n'ε, guehna Oja di hoga mā mmuihu. Pe tengutho bi 'yørcáhu Oja ngue bi hoga mā mmuihu, i nnepe ngue ga jahu p'ε mā mmic'εihu ya. Nu mø dí nnu mā mmic'εihu ngue sá ra n'ε, xquet'a ga hojpa hu yø mmui. ⁵ Nu mø xangu ra n'ε dí sáhu tengutho ra n'ε bi zá ra Cristo, pe nuna ra Cristo mathogutho di hoga mā mmuihu na. ⁶ A nuyá, nuna ra n'ε dí ságá, guehna di záp'ε di nhohni mmuihu na 'ne di nyanni tehu naya. Nu mø ngue di hogá mā mmui Oja, xquet'a da zá gui tñi ha di nhohni mmuihu 'ne gui tñi ha di nyanni tehu. Porque nu mø gui sáhu ra n'ε tengutho xtá ságá, dí nne ngue gui seti xanho te gá ra n'ε ja ngue gui sáhu. ⁷ A nuyá, dí pa'a njuani ngue gá gui pømmanhohu ya, porque dí pa'ca ngue nu mø ya gdi sáhu ra n'ε tengutho xtá ságá, nuna Oja xquet'a di hoc'a ni mmuihu tengutho i hogá mā mmui.

⁸ Ague mā zi cu'áhu, nu'ε yø xεqui jap'ε ja ra häi Asia, dami pahmu ya ngue xandøngu ra n'ε xtá ságá p'ε. Janjuani ngue dá m'mu mman'ε. Ya di εna ngue hñi xcabá seti te gá ra n'ε dá thogui. Porque ya ja ngue xtabá thogui. ⁹ Nup'ε ngue nná beñi, εna gue ya xi ts'anni ngue da thogui. Pe nuna te gá ra n'ε dá thocá, i nja na para ngue man'natho ga hon'Oja ngue da yangui. Porque Oja i sá da 'yøt'ε ngue di beñate yø ánima. Ya hinda zá da 'yεnna ja'i ngue dá hyonse ha di nyannate. ¹⁰ Pe nu mø ra ora mi ja ngue xtabá thogui, di haxa njuani ngue guehna Oja bi yangui. Asta guehya i faxqui. Da guehya dí haxa njuani ngue nu mø nimantho ga sá ra n'ε di sigue da yangui. ¹¹ Pe i jatho gui faxcahu ya ngue gui mmarcáhu Oja. Nu hangu gangu yø ja'i da marcagui Oja, nu mø bi nu yø ja'i ngue di jappagui Oja, gá gue'ε di ja mammađi Oja'ε.

¹² I jap'ε man'na ra hya ya ngue man'na mā datho nná johya. Porque dadi unna güenda ua ja mā n'yomfēni ngue majuaní dadi mporta xanho ua ja ra ximhai. Pe nu te gá dí øt'e, majuaní ngue mā mmui nná øt'e. Nuna ra hya dí xi'áhu ya, guehna dá n'yogá 'mø mā magá p'ε gui 'buhmu naya. Pe gue bi 'dacrá mate Oja, go bi 'yøt'a ngue ngu'a dá n'yo. Hinga sá ga εna ngue dí pase te nná 'yo. ¹³ Nuya yø hya dadi cuatá ua ja ra sacua, hñi temá man'na mā hya mā uants'ibi, gá gue'a te mmanña sacua. Nuna ra hya gui tímhm p'ε ja ra sacua, guehna ra hya dí nne ga xi'áhu naya, nugá hñi dá hä'áhu. Emmi dí nnegá ngue da dinni mmuihu xandønho ngue gá gue'a te dí øt'e. ¹⁴ Porque nuyá, hinga gá tñni mmuihu xanho hanja te dí øt'e. Pe dí nnegá ngue da dinni

mmũihũ xanho te dí ɔt'e, n'namhũa ngue nu'mø ra pa da ep'u ra Hmu Jesús, ya da zãp'u gui 'yẽspahũ'a tengue nná 'yogã. Dagueque, xquet'a ga ẽspabi'a tengue gnĩ 'yohũ p'uya.

¹⁵ Nugã nup'u nná bẽni, dí ẽna ngue ya gui nnu manhojũ, janangue dá sãnnã'a rá yondi ngue xcã map'u ngue xcabi zẽngua'ahũ. ¹⁶ Porque dá ne ngue nu'mø xcã ma Macedonia, xcãni nthocã p'u gui 'bũhmũ. Nu'mø xcabã pengã Macedonia p'uya, mahõn'a xcabã thocã p'u gui 'bũhmũ. Dí ẽngã ngue gui fãxcãhũ te ga honĩ ngue gdã thop'u ja ra hãĩ Judea. ¹⁷ Pẽ ya hĩmbĩ zã dá map'u. ¿Ua gui ẽmhũ ya ngue hĩmma juãni te dí mmangã 'mø mã sãnnĩ ngue ga mmap'u? Nunã ra hya dá mã ngue xcã ɔt'e 'nẽ ya hĩmbĩ nja, ¿ua sã gui 'yẽmhũ ngue 'da'igu nna yagã'be yø ja'ĩ 'bũcua ja ra xĩmhãĩ? Porque yø ja'ĩ i mã ngue dá 'yøt'a n'na ra hya, 'nẽ padĩ xanho ngue nu' ra hya i mã, hĩnda 'yøt'e. ¹⁸ Pẽ i pa Oja ngue hĩjam'mø dí mã ngue ga ɔt'ã n'na ra hya nu'a dí padĩ ngue hĩnda zã ga ɔt'e. ¹⁹ Hĩnga gue'a dí ɔt'ã'a, porque dí ẽnnã ra Jesucristo rá Ts'unt'u Oja. A nugã ya, conã Silvano, conã Timoteo, ya xtã xi'ahẽ hanja na ra Jesucristo. Nunã, hĩjam'mø bi man'a n'na ra hya ngue dá 'yøt'e, 'nẽ padĩ ngue hĩnda 'yøt'e. Porque nunã ra Cristo gãtho majuanĩ te bi mã. ²⁰ Nu te gãma hyã xã yat'Oja ngue dĩ nja, go gue'a ra Cristo ɔt'e ngue gã dĩ nja. Janangue ya dí ẽspahũ Oja 'mø dí ẽmhũ ngue majuanĩ'a te mmannã hyã Oja. Porque nu'a te mi hũa ngue da tho ra Jesucristo, ya bi nja. ²¹ A nugã ya, xĩmma ngu'ahũ, guehũa Oja di hacjũ ra ts'edi ngue hĩnha gdã hẽhmũ ra Cristo. Nunã Oja, ya bi 'yøt'e ngue yø ja'igahũ. ²² Ya dí ohũ rá 'yẽ Oja ya. Ya bá 'bẽngahũ ra Espĩritu Santo ngue ga n'yohũ. Janangue ya dí hãxhũ njuãni ya ngue gãtho mi'da yø hyã xã yat'Oja ngue ra nõ di 'dacjũ, gã dĩ nja.

²³ Nu'a ngue hĩndã magã p'u Corinto tengutho nmi sãnnĩ ngue xcã map'u, nugã dí ẽna ngue go ni nhohũ ngue hĩndã magã p'u. I pa Oja ngue majuanĩ te dí xi'ahũ. A nu'mø gui ẽmhũ ngue hĩmma juãni te dí mã, nugã dadĩ n'unĩ ngue madã zũcã Oja 'mø. ²⁴ Hĩndĩ nne gã mã ngue ja ga sãnnĩ ha gdi japnĩ nt'ẽc'ẽihũ, ya dí padĩ ngue da ni nt'ẽc'ẽihũ. A nunã ra hyã dĩ nne ga ɔt'e, guehũa ngue man'natho gui johyahũ 'mø dĩ yahũ.

2

¹ Janangue nugã dí ẽna ngue man'na xanho ngue ya hĩndã map'u mahõn'a, porque nu'mø xcã magã p'u, hõnt'a xti dũ ni mmũihũ co nunã ra hyã xcã mã ngue xcã hẽc'ahũ te gã gui ɔthũ. ² Porque nu'mø ga ɔt'ã ngue da dũ ni mmũihũ, ¿te'o da zã da 'yøt'e ngue ga johyagã 'mø? Hĩnda hõn'athohũ sã gui 'yøthũ ngue ga johyagã. Pẽ ¿ha di zã ga johyagã 'mø ga xi'ahũ yø hyã di dũ ni mmũihũ? ³ Janangue ya hĩndã magã p'u, sinoque hõntho dá pẽn'nahũ ra carta dá ot'i. Hĩndã ne ngue ga mmap'u ngue hõndrã dummãĩ ga ma ha. Porque ya hĩnda zã ga johya 'mø ga hẽc'ahũ te gui ɔthũ. Dague'ahũ p'uya, xquet'a dí padĩ ngue hĩnda zã gui johyahũ 'mø hõndrã dummãĩ ga hats'ahũ p'u. ⁴ Nu'mø mã ot'ã ra carta dá pẽn'nahũ p'u, janjuãni ngue hĩndĩ padĩ te ga ot'i, astã dí zonĩ ngue ra ndødũmmãĩ jagui. Porque dí padĩ ngue da dũ ni mmũihũ 'mø gã nuhũ na ra hyã dá ot'i. Pẽ nunã ra hyã dá pẽn'nahũ p'u, hĩndã pẽn'nahũ p'u ra hyã ngue da dũ ni mmũihũ. Sinoque dá pẽn'nahũ p'u ra hyã n'namhũa gui padĩ ngue mãthoguitho dadĩ mã'ahũ.

⁵ A nunã ra n'yohũ bi 'yøtrã sũi p'u gui 'bũhmũ, hĩnga hõngthogui bi 'yøt'e ngue bi dũ mã mmũ, sinoque xquet'a 'nẽ'ahũ bi 'yøt'e ngue bi dũ ni mmũihũ na. Pẽ hĩndĩ nne gã mã ngue mãthoguitho ra nts'onĩ bi 'yø'na ra n'yohũ di

xi'ahũ. Porque hĩndĩ nne ngue dũ 'yengũĩ ngue dí hõrpabĩ rã hya. ⁶ Pẽ nuyã, ya mmẽ gãtho 'da'igũ gã mamhmũ ngue gã hejpahũ'a te ø'na rã n'yohũ nã. Ya co nu'a ya. ⁷ Xanho ngue guĩ punnbahũ'a rã n'yohũ ya. Damĩ hojpahũ rã mmũ. Nuyã hĩngũĩ padĩ te dũ 'yøtya, pẽ 'yo guĩ nnehũ ngue nĩmantho mathogũitho dũ dũ rã mmũ. ⁸ Mã'da'yo damĩ 'yutĩ ngue gadĩ mahmũ'a rã n'yohũ ya. ⁹ Ya mam'met'o xtã pen'nahũ p'ũ rã carta ngue guĩ hejpahũ'ũ yø mmẽjmahya. Dã xi'ahũ nã rã hya nã, dã ne ngue gã hãxã njuani ngue'mø guĩ 'yøt'e te dí xi'ahũ, ogue hĩn'na. Pẽ ya bĩ nja, ya gã hejpahũ nã rã n'yohũ dí mmangã. ¹⁰ Nu'mø guĩ punnbahũ nã rã n'yohũ gã hejpahũ ya, xquet'a 'nequi dadĩ punnbĩ. Porque dí nne ngue rã hmĩ rã dã rã Cristo p'ũ ga punnbĩ te'o guĩ punnbahũ. Madague'a hĩngũĩ ho te bi 'yõrcagũĩ rã ja'ĩ, pẽ ga punnbĩ, porque hĩndĩ nne ngue di nts'onna hya p'ũ ha guĩ 'bũhmũ. ¹¹ Porque rã zithũ janjuani ngue thũhrã xã ngue di ts'onna hya p'ũ ha guĩ 'bũhmũ. Pẽ nu'mø dũ nhõjpaĩ yø ja'ĩ, ya hĩnda dahra zithũ.

¹² Nugã dã map'ũ ja rã hnĩnĩ Troas ngue dã mangã hanja nã rã hoga 'da'yo hya ngue rã Cristo. Pẽ Oja bĩ 'yøt'e ngue bi bõngmanho rã hya dã mangã p'ũ. ¹³ Pẽ hĩmbĩ zã xca n'yo mapãhã, porque mã cuhũ rã Tito ya marã hya'a ngue ja xca nthẽ'be p'ũ, pẽ hĩmbĩ zøhø. Janangue dã n'yetegã p'ũya, dã thõguĩ, danĩ mpağã p'ũ ja rã hãĩ Macedonia, xãmhmãtho ngue ja xcanĩ nthẽ'be p'ũ rã Tito.

¹⁴ Bĩ mãqui jamãdigũĩ Oja nũnã bi 'yøt'e ngue dí n'yo'be rã Cristo, 'nẽ fãxquĩ ngue hõnnbũ bi zã nnã ma ĩ nthahã rã hya. Ndap'ũ bi zã nĩ ma rã hya, tengũtho rã bopo ngue mahõtho gã yũnĩ ndap'ũ bi zã. Porque Oja bĩ 'yøt'e ngue nũnã rã hya dí mma dũ n'yo ndap'ũ bi zã. ¹⁵ Janjuani ngue nnu manho Oja ngue dadĩ 'yonna hya ngue rã Cristo. Nu'mø zø rã bopo, nu'a ga yũnĩ, gãtho yø ja'ĩ paha. Njarbũtho rã hya dí mmangã ya, gãtho yø ja'ĩ øxra hya, ngu'ũ dũ nyanyø te, ngu'ũ dã ma rã castigo, gã øxra hya. ¹⁶ A nu yø ja'ĩ dã ma rã castigo, nũnã rã hya øde, enã rã ndate n'youi rã hya p'ũ ga mbẽnĩ. Pẽ yø ja'ĩ dũ nyanyø te, nũnã rã hya øde, mãzĩhotho p'ũ ga 'yøde, 'nẽ tĩnyø mmũ ngue guehã rã hya ĩ dĩnna 'da'yo te nã. ¿Te'o xødã bõnĩ ngue dã base ha di japi dã 'yø'na rã 'bẽfi nã? ¹⁷ Porque xangu yø ja'ĩ di ho ngue dã mambrã hya Oja, pẽ hõntho nne ngue dã gũjpaĩ rã mnyũ yø ja'ĩ. Porque mã uants'ĩ rã hya ĩ mma, hĩnga gã gue'a rã hya Oja ĩ mma. Pẽ nugã, nũnã rã 'bẽfi bi 'dacã Oja ngue gã øt'e, gue'a dí øt'a. 'Nẽ nnu Oja ngue hĩmma xøts'etho nnã manã hya, sinoque dí hãhma mmũ ngue dí ørpabĩ rã 'bẽfi rã Cristo.

3

¹ Mãmĩ 'yẽmhũ ngue nnã mangã nã rã hya nã ngue dí espabĩ rã hya dí mma. ¿Ua guĩ emhmũ ngue mahyonĩtho gdi cagã n'na rã carta gã dã'ahũ, ja dũ mmamp'ũ ngue xanho rã 'bẽfi dí øt'e? ¿Ogue go guĩ 'dacũ n'na rã carta ngue gã caxpũ nnã ma, ja dũ mamp'ũ ngue xanho rã 'bẽfi dí øt'e, tengũtho øt'i'da? ² Pẽ nugã hĩngã carta dí honĩ ngue dã mãxqui. Nu'mø nne n'na rã ja'ĩ ngue dã bađĩ hanja rã hya, dã zã dã nu te gnĩ 'yohũ, ja dã bap'ũ p'ũya ngue'mø põmmãnho rã hya dã mangã p'ũ guĩ 'bũhmũ ogue hĩn'na. Nugã zant'a dí mbẽn'ahũ. ³ Rã Cristo nnepe ngue dã nu yø ja'ĩ hangũ rã nho bi 'yøt'ahũ nã rã hya dã mangã. Pẽ hĩmbĩ 'yotra carta connã tinta para ngue dã nu yø letra yø ja'ĩ. 'Nẽ hĩmbĩ 'yotyø letra p'ũ ja n'na rã xindo tengũtho yø hya bi 'yotra

Moisés. Sinoque ra Espíritu Santo bi 'bät'a ni mmäihä, gue'a gui nequi'a te bi 'yöt'ähä ra Cristo'a.

⁴ Di häxa njuani ya ngue nup'ä ja rä hmi rä dä Oja, nuna rä 'befi ra Cristo di öt'e i pømmanho ngue di n'yogä'be ra Cristo. ⁵ Nu'a rä 'befi Oja dä öt'e, i pase Oja ha gui japi ngue i sä di örpabi rä 'befi. A nugui, hingui sä ga ena ngue di pase ha gda japi te di öt'e. ⁶ I öt'a Oja ngue i sä ga xicä yø ja'i hanja na ra 'da'yo cohi bi 'yöt'ui Oja yø ja'i. Nuna ra 'da'yo cohi na, hingui ngu yø ley nt'ot'i ngue da t'embj da 'yötra ja'i. Sinoque i mmanna 'da'yo cohi ngue høndra Espíritu Santo da zä di unna 'da'yo te yø ja'i. Pe nu ra ja'i ena ngue da 'yöt'e gätho yø hya nt'ot'i p'ä ja ley, ya rä castigo di nthëui, porque hingä zä da 'yöt'e te gä mmamp'ä ja ra ley. Pe ra Espíritu Santo, ra 'da'yo te di unj.

⁷ A nuna rä ley bi 'yotra Moisés, gup'ä ja n'na ra xindo bi 'yotra letra. Nu'mø mi ma nt'ot'i na ra hya p'äya, xandøn zaqui rä nyot'i Oja n'youi. Nu'a rä hmi rä Moisés, astä hingui sä da hyetyø judío porque emmei di yoxni rä hmi. Pe nu'a te gui yoxni rä hmi, 'damjts'ä bi m'medi astä gue'mø mi gohi tengutho mi ja m'met'o. Janangue mazihotho te bä njap'ä ha bá fudi bá nja rä ts'edi ra ley. Nja ngue nu'a ra ley, i mma ngue nu ra ja'i hingui öt'e te gäma hya mmamp'ä ja ra ley, da ma ra castigo ra ja'i. ⁸ Pe ma datho mazihotho na ra hya bi 'dacjä ra Espíritu Santo. ⁹ Xi'mø ngue mazihotho i nequi na ra hya bi ma ngue da ma ra castigo yø ja'i, goma guehna ra hya xicjä Oja ya ngue ya bi hoga mä ts'oquihä. Man'na mä datho ngue mazihotho na ra hya naya. ¹⁰ Mi täte mi ho ra ley mi ja mam'met'o, pe hapä gue da hyannbabä ra ley'a ganho ra hoga 'da'yo hya ya. ¹¹ Xi'mø ngue mi täte mi ho ra ley mi ja m'met'o, 'ne himbi zedi para zantho, ya man'natho mathoguitho xandønho na ra hoga 'da'yo hya ya, porque i ja para zantho naya.

¹² Di pa'a njuani ngue guehna ra hya täte xanho naya. Janangue nuyä, dädi ja ndummi ngue di mmanna hya, di nnepe da badj gätho yø ja'i ngue täte xanho na ra hya na. ¹³ Nugä hindj öt'e tengutho bi 'yotra Moisés ngue bi guträ hmi, himbi nepe xtä nnu yø judío ngue di yoxni rä hmi. Porque hingui nnepe da nu yø ja'i ha di m'm'e'a gui yoxni rä hmi. ¹⁴ Himbi zä bi dinyø mmäi yø judío hanja na ra hya na. Astä guetya njarbätho, hingui tindyø mmäi yø ja'i hanja ra hya. Nu'mø di xähra Macä Libro ha nt'ot'i ra nyogui cohi bá nja m'met'o, hingui tinj hanja ra hya. Porque høndra ja'i da 'yec'ei ra Cristo, da zä da dinj xanho rä mmäi hanja na ra hya na. ¹⁵ Astä guetyo pa ja p'äya, nu'mø di xähyø judío ya yø hya bi 'yotra Moisés, njot'itho yø n'yomfëni. ¹⁶ Pe nu'mø bi 'yec'ei ra Hmu Jesucristo ra ja'i, ya i xohrä n'yomfëni i njot'i, da dinna mmäi hanja ra hya. ¹⁷ Porque ra Hmu Jesucristo connä Espíritu Santo 'da'igu öt'e. A nuyä, nu ra ja'i ngue n'youi ra Espíritu Santo, nuna ra ley mi mma ngue da ma ra castigo ra ja'i, ya bi xotra hya madj ja ts'edi ra ley. ¹⁸ Gätho gahä ya, ya bi dinj xanho mä mmäihä ngue mä datho xandønho'a ra Hmu Jesús. Mente ra pa di 'bëhmä ya, hont'a hont'a so mä mmäihä ya, ya sär'mø ngue man'na man'na gda cohmä tengutho'a. Pe gue gue'a ra Espíritu Santo da ja na ra hya na.

4

¹ Bi 'yörca ra mäte Oja ngue bi 'dacä na ra 'befi na. Janangue nuyä, hinjam'mø di cohmä mmäi ngue ha nnä mangä ra hya. ² Nu'a n'na ra hya ngue nt'aguitho i nja, i n'youi ra 'be'isä, hinga gue'a nnä 'yogä'a. Hingra nts'o nnä n'yo ngue gä hätyø ja'i. Sinoque rä hya Oja di mma, hindj sänse yø hya di mma. Nup'ä ja rä hmi rä dä Oja, gä gue'a ra hya majuanj di mma. Nguna di

øt'e, n'namhma ngue di n'yo yø mmæi yø ja'i ngue xanho na ra hya di mma. ³Pe nuya yø ja'i hingui timp'u ja yø mmæi hanja na ra hoga 'da'yo hya di mma, guehya yø ja'i ni hya ra 'yu ngue di ma ra castigo ya. ⁴Gue'a ra zithu 'yo ua ja ra ximhai xa ngorpa yø n'yomfeni yø ja'i hingui εc'ei ra hoga 'da'yo hya ya. Porque hingui nnepe da xohyø n'yomfeni yø ja'i co nuna ra hoga 'da'yo hya, ngue da badi hanja ngue maguesε na ra Cristo. Porque ra Cristo bi nja'i, 'ne gue'a ra Cristo 'da'iguui Oja. ⁵Nuna ra hya di mmanğa p'u ha 'buehyø ja'i, hinna mangä na ra hya na ngue go da 'yescagui yø ja'i. Sinoque gue'a ra Jesucristo di mma hanja ngue hønse'a ra Hmu ja ngue da t'εc'ei'a. A nugä p'uya, rä mefitho gra Cristo, di ørpabi rä 'befi nuna da 'yøt'ahü ra nho. ⁶A nuyä, Oja bi zänni ngue bi nja rä nyot'i di yorbu ja ra 'bexui. 'Ne xquet'a bä sänni ngue guehna ra hoga 'da'yo hya bi xoga ma mmæihü, n'namhma ngue ga pahma hanja ngue tate Oja. Porque ya bi dimma mmæihü hanja ra Cristo.

7 Nuna ra hya bi färcagui Oja ngue ga mma, guehna ra hoga 'da'yo hya hin'yü n'na ra cosa ngue rä muui na. Pe nugui, hin tema ts'edi jagui ngue gdí pase ha gdä japi ga mmanna hya. Janangue ja di nequi p'u xanho ya ngue guesε Oja bi 'daca ts'edi ngue di mmambrä hya. ⁸Madague'a ngue gä ra n'u nnä 'bui, pe hingui tu ma mmæi. Madague'a ngue ja'mø ya hindí padí te ga øt'e, pe hingui cohma mmæi. ⁹Madague'a sacyø ja'i, pe Oja hingui hegagui. Madague'a engba häi yø ja'i ra hya di mma, pe mahøndí ha ra ts'edi di honi ha nnä japra hya. ¹⁰Hønnbu bi zä di søni dadi n'uní ngue mada thogui, tengutho bi 'yøtra Jesús ngue bi tho. Janangue ja dá bap'u yø ja'i ya ngue gue'a ra Jesús i 'bui ngue fäxcagui. ¹¹Mente yø pa di 'bui, n'na pa ngu n'na pa, ya ja ngue da hyogyø ja'i ngue di mma hanja ra Jesús. Ja dá bap'u yø ja'i ya ngue gue'a ra Jesús i 'bui ngue fäxcagui, janangue hinte di jacyø ja'i. ¹²Mente yø ja'i honi ngue ha di hyogui, pe nugä p'uya mente di 'bui, di honi ha gdí nthehu ra 'da'yo te.

¹³Nup'u ja ra Maca Libro, i nt'ot'i ra hya bi man'a n'na nc'ei ngue bi 'yena: "Nuna te ra hya di εc'ei, guehna ra hya ja ngue ga xihyø ja'i na", bi 'yena. Xquet'a di njadä p'uya ngue nuna te ra hya di εc'ei, guehna di xihyø ja'i naya. ¹⁴'Ne hindí sü ngue da hyogyø ja'i, porque di padí ngue nu'mø mí tho ra Jesús, Oja bi japi bi bennate. Di njathu p'uya, ngue ya ma n'yohu ra Jesús, xquet'a da 'yøt'Oja ngue ga bennatehü, 'ne 'da zixcathohü Oja p'u ha 'bui. ¹⁵Nu te gä ra n'u dá sägä ya, dadi n'uní ngue dá sägä ra n'u ngue di honi ha gdí nthehu rá mate Oja. Nu'mø ya xtangu yø ja'i di nthëui rá mate Oja, nu'a gangu yø ja'i di ja mammadí Oja p'uya, gä guehya yø ja'i da 'yεspabi Oja ya.

¹⁶Janangue nuyä, hinjam'mø ngue di cohma mmæi te di øt'e. Madague'a ngue man'na ni gahma ts'edi, pe ma n'yomfeni, n'na pa ngu n'na pa man'na ni hya ra ts'edi. ¹⁷Madague'a ngue di sä ra n'u mente yø pa di 'bucua ja ra ximhai, pe zits'utho p'u nnä bεngä'a, porque da thotho'a ra n'u di sägä. A nup'u di mengra n'u xtä sägä, xandøngu ra nho ga nthε'be para zantho. ¹⁸Janangue nu'a te ra n'u di thogui, hindí ør'ma güenda ngue masque di sä ra n'u. Nu'a ma datho ngue so ma mmæi, gue'a ra nho di 'daca m'mefa Oja'a. Porque nu'a te ra n'u tho'a n'na mente ra pa 'bui, i thotho'a. Pe nu'a ra nho mman'Oja ngue di nja m'mefa, i ja para zantho'a.

5

¹ A nuyá, gá dí padí ngue gá tuhú, porque má do'yohú hinguí zai. Pɛ Oja, ya xá nsáp'u mahɛts'i ngue ja ganí m'múhmu p'u para zantho. Nɛ nup'u ha gá m'múhmu, guesɛ Oja bi hoqui. ² Majuaní ngue mɛnte rá pa dí 'búhmu ua ja rá hái, hínadí nnuhú rá pa dí mpádi ha dí 'búhmu, n'na zihmantho ganí m'múhmu p'u mahɛts'i bí ja má nguú. ³ Ya ja rá 'da'yo ngu ha gá m'múhmu. Hinguí sá gá ɛna ngue hín'yú má ngumhmu. ⁴ Mɛnte dí 'búhmu ua, dí dants'i ngue rá n'u dí sáhu. Hínadí nne gá mma ngue gá ɛna dí xónni gá socua má do'yo. Sinoque nu'a dí xónhmu ngue gá m'múhmu p'u ja rá ngu di 'dacju Oja para zantho, ya hínjon dá dú. ⁵ Guehna xí nsá Oja naya ngue xá hoqui hapú gá m'múhmu. 'Nɛ bá penhna Espiritu Santo gá n'yohú. A nuyá, ngue ya dí n'yohú rá Espiritu Santo, ya dí haxú njuani ya ngue nu te gáma hya mman'Oja, gá dí nja.

⁶ Janangue nuyá, dí há rá ts'edi hangú rá pa hínadí yobɛni. Mɛnte dí 'bucua ja rá xímhái, ya dí padí ngue tobe hínadí 'bup'u ja má ngum'me rá Hmu Jesús. ⁷ Nu'a dí t'omí ngue dí nja, dí haxá njuani ngue majuaní dí nja. ⁸ Ya hínadí yobɛni ngue ngu'a dí nja, janangue dadi xóni gá tu. Porque dí xónni ganí m'mú'be rá Hmu Jesús. ⁹ Pɛ nuyá, mɛnte dí 'bui ogue xca tu, para zantho dí nne gá ɔrpabi rá páhá rá Hmu. ¹⁰ Porque gáthogahú, nu'a te xtá n'yohú ua ja rá xímhái, dá zónna pa dá hyascahú rá güenda rá Cristo. N'na ngu n'na yó ja'i dí t'unni te ja ngue di tocabi, ogue xanho ogue xan'u te xá n'yo mɛnte rá pa xá m'múhra ja'i.

¹¹ A nuyá, nuna rá Hmu Jesús dí nnu mansugá ná, 'nɛ dí nne ngue dá nu manhogui. Janangue nuyá, dádi ja ndummaí ngue gá tapyó mmaí m'i'da yó ja'i ngue dá 'yɛc'ɛi rá hya. Nuna Oja, ya padí te gá dí ɔt'e, dá gue'ahú, xquet'a dí nne ngue guí pahmu hanja'a te dí ɔt'e. ¹² Nuna rá hya dí mma, mamí 'yɛmhmu ngue hontho dádi hoqui te dí mma para ngue dá záp'u gá ɛspi te dí ɔt'e. Sinoque dí xi'ahú xanho hanja te dí ɔt'e, n'namhmu ngue dá záp'u guí nyanju p'u ha di yajpagui yó ja'i. A nuya yó ja'i di yajpagui, guehya dí ho dá 'yɛspabi yó hya p'u ha ya, madague'a hinga njuani yó n'yomfɛni. ¹³ Nu'mó guí ɛnju ngue dí locogá ngue te dí ɔt'e, nu te dí ɔt'e hontho dí honnbi ha di t'ɛspabi Oja. A nu'mó guí ɛmhmu ngue hínadí locogá, gue'mó hontho gdi honi ha gdá japi ngue gá ɔt'ahú rá nho 'mó. ¹⁴ Rángue dí macju rá Cristo, a nuya hondrá páhá rá Cristo dí honi ha gdá ɔrpabi ya. Ya bi dú rá Cristo ngue bi yancju. Janangue dí ɔr'ma güenda ya ngue ɛntho gá dá tuhú 'mó m'i dú'a. ¹⁵ Bi dú rá Cristo ngue dá yani gátho gahú. Janangue ya hinga sánsɛ te gdá 'yohú ya, sinoque ya gdá 'búhmu'a ngue gá ɔrpahú rá páhá rá Cristo, nu'a bi dú 'nɛ bi bɛnnate.

¹⁶ Xiya, çua hontho dá hnu n'na rá ja'i, ya fádi te ja rá mmaí? Nu'a, hinda zá'a. Nu'mó yó pa m'i m'múhra Cristo, dá ɛna ngue dá padí te'o. Pɛ nu te dá bɛngá'u yó pa'u, ya hínma ngu'a ja má n'yomfɛni ya. ¹⁷ A nu rá ja'i ɛc'ɛi rá Cristo, ya com'da'yo rá n'yomfɛni. Ya bi zɛp'u'a te maní n'yo m'met'o. A nu'a te gá 'yo ya, gá má da'yo. ¹⁸ Guehna Oja ɔt'e ngue má da'yo'a te gá 'yo rá ja'i. Ya má amigohú Oja ya ngue bi gurca má ts'oquihú rá Cristo. Janangue bi 'dajhma 'bɛfihu Oja ngue gá xihmu m'i'da yó ja'i ngue dí n'amigoui Oja. ¹⁹ Nuna Oja, há ɛra Cristo para ngue dá japyó ja'i ngue dí n'amigoui Oja. Hímbi bɛntho Oja ngue ja yó ts'oqui yó ja'i. Ya bi 'dacju rá 'bɛfi ngue gá xímhmu rá hoga da'yo hya yó ja'i.

²⁰ A nugä bi 'yot'e ngue rá representantegä rä Cristo. Tengutho 'mø ngue dä zo'asëhë Oja, nu te nne dä man'Oja, guehna rä hyä dí xi'ahë naya. Nuna rä Cristo i nne nä ngue guí n'amigohë Oja. ²¹ Rä Cristo hin temä ts'oqui i ja nä, pë para ngue bi gurca mä ts'oquihë, Oja bi japi ngue bi dü connä ngehma ts'oquihë. Janangue nup'ë ja rá hmí rá dä Oja, nu'mø bi zä dá ëc'ëihë rä Cristo, ya bi nhohmä ts'oquihë p'ëya.

6

¹ A nugä ya, ngue ya rá mëfigä Oja, dí xi'ahë ngue mamí unthohë nä rá mate Oja dí 'da'ahë. ² Porque Oja, nu'a rä hyä nt'ot'i p'ë ja rä Macä Libro i ënä: "Bá ëp'ë rä pa xtä sänni ngue ga 'da'ahë n'na rä mate. Nu'mø ga socë, ga øde te guí xicë. Gue'a rä pa'a ngue dä zä dí nyänni tehë 'në ga fäxahë", ën'Oja. A nuyä, guehrä pä jap'ë i sä guí nzohmë Oja ya. Guehrä pä jap'ë dí nyänni tehë ya.

³ Nu te dí øt'e, dí honí ha nna japi ngue dä gohi xanho, porque hündí nnepe ngue dä 'yengyø ja'í hinguí ho rá hyä Oja dí mma. ⁴ Sinoque dí nnepe ngue dä badí gätho yø ja'í ngue rá 'bëfi Oja dí ørpe. Janangue nugä dí seti hangü rä n'ë dí thogui. Ja'mø hin'yä te ga honí. Ja'mø congba yø ja'í ngue sëqui. ⁵ Ja'mø fëgbagui yø ja'í. Ja'mø cocä fädi. Ja'mø pets'i dä zajthogui yø ja'í. Ja'mø dadí mpëfi hin'yä p'ë rä nzegui. Ja'mø hinga mbongui rä ora ga n'ahä. Ja rä ora ngue ya ga tü rä thuhü. ⁶ Nu'a guí nëqui xanho ngue rá 'bëfi Oja dí ørpe ngue dí 'yo xanho, 'në dí padí xanho hanja nä rä hoga 'da'yo hyä. 'Në ga dí seti te gä ørcagui yø ja'í, i ja mä yemmäi. 'Në fäxcagui rä Espiritu Santo ngue sä dí ørpabi rá 'bëfi Oja. 'Në majuaní ngue dadí madí gätho yø ja'í. ⁷ Dí 'dacrä ts'ëdi Oja ngue nuna rä hyä majuaní dä zä ga mma xanho hanja. 'Në dadí ja ndümmäi ngue gä rä nho gdä n'yo, n'nahmä ngue hinha dí dajpagui rä nts'o i ja ndap'ë bi zä. ⁸ A nuyä, 'bëhyø ja'í ngue nnu mansugui, ximmí 'bëhyø ja'í ngue hinguí nnu mansugui. 'Bëhyø ja'í ngue nnømmanhogui, ximmí 'bëhyø ja'í ngue nnømmanhogui. 'Bëhyø ja'í ëngui ngue dí häte, pë nugä zant'a gä gue'a rä hyä majuaní dí mma. ⁹ Madague'a dadí mpa'be xanho yø ja'í, pë 'bë i'da mma ngue hinguí pagui. Ja rä ora ya dí 'bëi ngue rä ndäte, pë tobe dí pongui. Mbënnngui xä n'ë yø ja'í, pë hinguí hogui. ¹⁰ Madague'a tär'man'ë mä mmäi te dí thogui, pë nuna ja mä n'yo m'fëni dadí johyatho. Madague'a dí hyoya, pë nuna rä hyä dí mma, xandøngu yø ja'í ørpabi rä nho nä rä hyä nä. Madague'a hinguits'ë te dí pets'i, pë nu te gätho i ja, gä gue'a ørcagui rä nho'a.

¹¹ Ague mä zi cü'ahë gyø mmënguhë p'ë ja rä hnini Corinto. Nugä, gä dá xi'ahë te gäma hyä so mä mmäi, hin temä hyä dá co'mí. Porque janjuaní dadí mä'ahë. ¹² A nu'mø ngue hin dadí n'amigoui ya, pë ngue guí nnesë ngue hin dadí n'amigoui. Pë nugui, ëmmëi dí nne ga n'amigoui. ¹³ Nugä dí nzo'ahë tengutho n'na rä papä 'mø nzohyø basí, dadí ja'ahë p'ë. Damí maqui tengutho nnä mä'ahë.

¹⁴ A nuyä, 'yo guí nne guí nsixhë'ë yø ja'í hingyø 'yëc'ëi. Porque n'nan'yo rä hyä gä 'yo yø 'yëc'ëi ngue'a te rä hyä gä 'yo yø ja'í hingyø 'yëc'ëi. A nu rä ja'í ngue gä rä nho gä 'yo, hinga 'da'igu øt'ui rä ja'í nu'a xä nts'o gä 'yo. N'nan'yo gä 'yo'ë, tengutho rä nyot'i, n'nan'yo guí nëqui ngue'a guí nëqui rä 'bëxui. ¹⁵ Porque rä Cristo hinga 'da'igu øt'ui rä zithu'a. Ximmangu n'na rä 'yëc'ëi ya, xquet'a hinga 'da'igu øt'ui n'na rä ja'í hinga 'yëc'ëi. ¹⁶ Nup'ë ja rá nija Oja, hønse'a majuaní ngue Oja i 'bëi i nthanne p'ë. Hin'yä rä nt'ëdi ngue ja dí nthanne p'ë yø dahmu. Gue'ahë i nnøpä nija Oja, porque Oja i ënä: "Gä

n'yo'be'u yø ja'i thannegui. 'Nε gueque rá Ojagä'u, 'nε gue'u ma ja'i'u", εn'Oja. 17 Nunä Oja mahøn'a εnā: "Damī pømhmu p'u ha 'bähyo ja'i xants'o te øt'e. 'Yoguí øthü'a rá nts'o øt'u, n'namhmu ngue dá zä gui sohü ma 'yεgä. 18 Nugä ya dá zä gui 'yøt'e ngue nī papägahü. Nugä p'üya, ga øt'e ngue ma basi'ähü", εnna Oja i jase rá ts'edi.

7

1 Ague ma zi cu'ähü, nguna rá hya di yat'Oja da 'yørcähü ya. Janangue ma ga hεhmü p'u'a te gäma nts'o i ja. Gä hεhmü p'u'u te gäma cosa dí ts'onnga má do'yohü. Gä hεhmü p'u'u te gäma hya di ts'onnga má n'yomfεñihü. Ma ga hähma mmüi ga nnu mänsuhü Oja. Ma ga unma mmüihü Oja para zantho.

2 Ague ma zi cu'ähü, 'yo di junngä nī mmüihü, damī 'yøt'e ngue guj macju. Porque nugä hīnjondī sui. Hīn temä nts'onī dí ørpabi n'na ra ja'i, 'nε hīnjondī här'mä hya ngue te ga hannbabi n'na ra ja'i. 3 Nunä rá hya dí mma, hīnjondī hørpa rá hya ngue ga εmbi hīngui ho te ørque. Ya xtä xi'ähü m'met'o ngue nugä dadi má'ähü mēnte dí 'bui 'nε asta gue'mø dá tü. 4 Nugä dí pa'a njuani ngue gui 'yøthü ya yø hya dí xi'ähü. Nugä dí εts'ähü 'mø dí ya'be yø ja'i, porque dí xifi te guí øthü. Madague'a dí sägä rá n'u, pε nu'mø bi zo má mmügä'a te guí øthü, ya man'natho dadi johya.

5 Nu'mø má søcä ua ja rá häi Macedonia, hīnjam'mø xtä nzä xcä m'mamma pähä. Porque ndap'u bi zä mī ja rá sui. Ya bi dü má mmüi dí εnā ngue xtī ts'onyo ja'i ná ra hya dí mma. 6 Pε nunä Oja, nu'u yø ja'i hīngui hä rá ts'edi, go dí häträ ts'edi nä. Janangue nu'mø mī zøcua rá Tito, Oja bi 'yøt'e ngue man'natho bi hya rá ts'edi má mmüi. 7 Hīnga høn't'a dá johya 'mø má nü rá Tito mahøn'a, sinoque man'natho dá johya 'mø mī xiqui ngue εmmēi gä 'yørpahü má sü mēnte bá m'map'u guí 'bähmü. Porque rá Tito janjuani di johya connä ngue'ähü. 'Nε bi xiqui ngue tü nī mmüihü ngue'a te gnī unngahü má mmügä. I εngui ngue εmmēi guí mbεnjü. Mī zä má øcä nä rá hya nä p'üya, man'na mathoguitho dá johya.

8 Nu'mø má pεn'nahü p'u rá carta m'met'o, bi dü má mmüi ngue'a te rá hya bi mε rá carta. Porque dí pa'a njuani ngue dá dü nī mmüihü 'mø gä nühu'a rá hya nt'ot'i. A nuyá, ya hīngui tü má mmüi ngue'a rá carta dá pεn'nahü p'u. Porque dí padi ngue hīnxmä ma dá dü nī mmüihü. 9 A nuyá, janjuani dadi johya. Pε hīngue dadi johya ngue bi dü nī mmüihü. Sinoque dadi johya ngue nü'a i dü nī mmüihü, bi mpähni n'yomfεñihü. Oja bi 'yøt'e ngue bi dü nī mmüihü ngue'a te gmī øthü, n'namhmu ngue nü'a rá carta dá ot'i bi 'yøt'ähü rá nho, hīngue masque rá nts'onī bi 'yøt'ähü. 10 Porque nü rá ja'i tär'man'u rá mmüi ngue te ga 'yo, ya di 'bätträ mmüi, dá hyεp'u rá nts'o ga 'yo. 'Nε gue'a nnu manho Oja'a, gue'a di nyannä te rá ja'i'a. Pε nü'u yø ja'i njuantho hīngui nne dá 'yεc'ei Oja, madague'a ja'mø tü yø mmüi, pε hīndī nyanyø te. 11 Bi nü manho Oja te gä 'yøthü, porque mī zä gmī nühu rá carta dá pεn'nahü p'u ngue'a rá ts'oqui bi nja, bi dü nī mmüihü p'üya. Ya guí nnuhu te bi nja m'mefa mī zä gmī pahmü'a te bi nja. Gä mbøcühü p'üya, porque guí sühu rá castigo dá ja Oja. Janangue gä hya rá ts'edi ga hejpahü'a bi 'yøträ ts'oqui. Ya di nεqui ngue hīn gadi hothohü'a rá ts'oqui bi nja. A nuyá, janjuani guí nne guí nnuju ya.

12 Nu'mø má ot'ä nä rá carta dá pεn'nahü p'üya, hīnga høntho dí nnegä ngue di njapra castigo'a to bi 'yøträ ts'oqui, nī xīndī fäts'i to ts'ui. Sinoque pa Oja te

dá bɛngá, porque dá negá ngue dá dɪnnɪ mmáihɛ ngue nuna rá hya dí xi'áhu, guehna rá hya guí nnu mansuhɛ ná. ¹³ Gue'a i nhohma mmáigá'a ya.

Pe hinga hont'a i johya má mmá'a, sinoque man'natho dá johya 'mø ma nu rá Tito ngue janjuani di johya conná ngue'a rá nja mmansu guá ørpahɛ. ¹⁴ Nu'mø tobe himmani map'ɛ rá Tito ya, nugá dí embj: "Dí pacá njuani ngue dá 'yørpabi masu yø ja'í ná rá hya ga pennbabi ya", dí embj. Pe nu te dá xicá rá Tito, majuaní ngue gue'a gá 'yøthɛ'a. Ja bi bømp'ɛ majuaní te dá xicá rá Tito ya, tengutho 'mø dámbá m'macá p'ɛ guí 'báhmɛ ya, gá majuaní rá hya dá xi'áhu. ¹⁵ Dí pa'a njuani ngue man'natho di má'áhu rá Tito ya, porque mbɛndya ngue gá gá 'yørpahɛ masu yø hya bi xi'áhu, 'nɛ nu'ɛ yø hya bi xi'áhu, gá ja ndummá ga 'yøthɛ'ɛ. ¹⁶ A nuyá, janjuani dadi johya, porque nu'a te gá guí øthɛ, gá gue'a, hɪnte di 'bedi. Ya hɪndí yobɛni co nu'áhu ya.

8

¹ Ague má zi cu'áhu, dí nne ga xi'áhu hanja ngue bi bøngmanho'a rá njapi Oja bi unyø 'yɛc'ɛi 'bu'ɛ ja yø hɪni ja'a rá hái Macedonia. ² Madague'a 'bammán'ɛ ngue ts'ɛi, pe janjuani dí johya. Madague'a hyoya, pe nu'ɛ yø 'báxte ø't'e, di unna mɛnyu tengutho 'mø di mmɛmmɛti. ³ Dadi jagá majuaní ngue nu'a te yø 'báxte di uní, co gá yø mmá guí uní. Nu'a te xá nzánni di uní, man'na ngue hus'mø bi uní. ⁴ Emmɛj bi 'yáca mate'ɛ yø 'yɛc'ɛi 'bu'a Macedonia ngue dá ma macat'ibi rá güenda yø mɛnyu ngue dá 'yørpá rá 'báxte'ɛ yø 'yɛc'ɛi 'bu'a Jerusalén. ⁵ Nu'a te mɪ so má mmáigá ngue xtá 'yø't'e, hinga hont'a bi 'yø't'a. Sinoque bi 'yø't'e te nne Oja ngue dá 'yø't'e. Rá muditho bi unyø mmá rá Cristo. M'mefa p'ɛya bi má ngue ya 'buí ngue dá 'yø't'a te rá hya dí xifi. ⁶ Má nugá'a te rá 'báxte bi 'yøtyø mmɛngu Macedonia p'ɛya, dá xicá rá Tito p'ɛya ngue mahonda map'ɛ ngue di 'yoprá hya ngue'a rá mɛnyu gá da'mɪ ga petha m'met'o, guí sigue guí petha'a rá 'báxte'a.

⁷ A nuyá, man'na xanho te guí øthu, porque xanzaqui ni nt'ɛc'ɛihɛ i ja. 'Nɛ guí padí guí nxánnbatehɛ xanho rá hya, porque guí tímhmɛ xandønho hanja rá hya. I ja'áhu rá páhá guí 'yørpahɛ rá 'bɛfi Oja. 'Nɛ janjuani gadi macjɛ. Janangue dami ntátehu ya ngue man'na xtangu rá 'báxte guí 'yørpabi ní cuhɛ. ⁸ Hɪnna mangá ná rá hya ná ngue xøgue gadi 'bɛp'áhu guí 'yøthɛ rá 'báxte. Sinoque dí xi'áhu ná rá hya ná ngue dí nne guí pahmá'a te ør'mi'da yø ja'í nuya ja mpáhá dá 'yørpabi rá 'báxte yø mmɪ'yɛc'ɛiui. Nugá dí ɛnɛ ngue xámhmatho di nɛqui ngue 'nɛ'áhu majuaní gadi mahni mmɪ'yɛc'ɛiui. ⁹ Ya di nɛqui xandønho hanja'a rá mate rá Hmu Jesucristo bi 'dacjɛ. Nu'a go rá mmɛti'a te gá i ja'a, bi 'yø't'a hyoya ngue bi madí gáthogahɛ. A nuya ngue bi 'yø't'a hyoya, nu'a rá mate bi 'dacjɛ, mathoguitho di muui.

¹⁰ Nu'a rá mɛnyu ngue rá 'báxte gá da'mɪ gá petha rá jɛya bi thogui, nugá dí ɛnɛ ngue man'na xanho ngue guí juathɛ ya. Porque go rá mudi bi nja'áhu mpáhá gá petha rá mɛnyu ngue mɪ'da yø 'yɛc'ɛi. ¹¹ A nuyá, tengutho gá 'yøthɛ m'met'o ngue gá hyáhu rá ts'edi bi nja rá 'báxte, ximmangudya dami hyáhu rá ts'edi guí umhmɛ hangu ts'ɛ dá zut'a ní ts'edi guí umhmɛ. ¹² Porque rá ja'í majuaní ngue ja mpáhá dá 'yøtrá 'báxte, i nnu manho Oja te øtrá ja'í, madague'a hinguí ngu n'na rá cosa sarpa rá ts'edi di uní. Nuna Oja hinguí ácjɛ n'na rá cosa ngue hɪn'yu gahɛ ná.

¹³ Hɪndí ɛn'áhu ngue guí uní gátho'a te guí pets'i asta dá hɪn'yu te guí sihɛ.

¹⁴ Sinoque hnepe ngue dá 'da'igu, gá di nja te guí sihɛ. A nuyá, ngue ja te

gui sih_u ya, dami unhn_u'a te hommi'da yø ja'i. Pe man'na ra pa p'uya, nu'mø da hin'y_u te gui hyomhm_u, xindi 'da'ah_u p'uya. Janangue n'na ngu n'na'ah_u hinjonda zä ra n'_u, da 'da'igu yø ja'i, gä di ja te da hyoni. ¹⁵ Ya di nja tengutho ra hya mmamp'uja ra Maca Libro ngue ena: "Nu ra ja'i ja xangu te da zi, hinte di pongui, porque di uni. A nu ra ja'i ngue zits'utho ja te da zi, hinte di 'bedi, porque ma t'unni te da zi", i ena.

¹⁶ Dadi ja mammadi Oja ngue tengutho ma n'yomfeni ngue di nne ga øt'ah_u ra nho, njarb_utho ra n'yomfeni ra Tito ya. Xquet'a di ja ndummi ngue nne da 'yøt'ah_u ra nho. ¹⁷ Nu'mø ma xifi ngue da ma da nu'ah_u, ra ndijohya ngue bi ne da ma. Porque n'ese na nne da map'ä da nu'ah_u na. ¹⁸ Nuna ma cuh_u ra Tito, xquet'a da me man'na ma cuh_u ngue da nu'ah_u. Nuna ma cuh_u da me, i nnu manho yø 'yec'ei ndap'u bi zä na, porque nunä, i padi xandønho ha di japi da manna hoga 'da'yo hya. ¹⁹ Nuna ma cuh_u na, bi 'yexyo 'yec'ei ngue ga mme'be Jerusalén, ga ma da'be ra menyu ngue ra 'bäxte. Di nnehe ngue nuna ra 'bäxte na, guehna di mama jama mma di ra Jesucristo na, 'ne da bahyø ja'i ngue ja'ah_u ra pähä gui fäxni mmi'yec'ei h_u. ²⁰ Mente di yoho hyuhe hinte da ja'ä nemhya guehna ra menyu di xihyø 'yec'ei di peti. ²¹ I pa Oja ngue nuna ra menyu hinjonda hyaqui, gä da ma ma dä. Xquet'a di nnepe da badi gätho yø ja'i ngue ga ga dägähe na ra menyu na.

²² Nuya yo nc'ei ya, da me man'na nc'ei ma cuh_u. Nuna, ya padi xanho ha di japa 'befi da 'yøt'e, 'ne di nequi ngue ja mpähä da 'yørpabi rä 'befi Oja. Ya rä 'befitho'a ngue ha da ma. A nuyä, janjuani di johya ngue da map'ä ya, porque ena ngue hingui ya ni mmi ngue gui fäxh_u mi'da yø 'yec'ei. ²³ Nu'mø to da ne da 'yänni hanja ngue ga penhnä p'ä ra Tito, dami xihm_u ngue ma amigo na, 'ne ma mmimmefi'be para ngue da hyoni ha gdi timhm_u ra nho. A nuya mi yoho ma cuh_u da map'ä, dami xihm_u yø ja'i ngue guehya ma cuh_u 'bucua bi huanhni ngue da map'ä ya. 'Ne connä guehna ra 'befi øtya, i nnu mansu ra Cristo yø ja'i. ²⁴ Nu'mø bi ma p'uya di mmangä ya, dami 'yørpah_u ma su xanho, n'nahma ngue nuya yø 'yec'ei ndap'u bi zä 'bui da badi ngue majuanu gadi mahni cuh_u. Porque guehna ra hya di xifi gätho yø ja'i na ngue emmei gadi mahni cuh_u.

9

¹ A nuyä, nuna ra 'bäxte ya xtä xi'ah_u m'met'o gui 'yørpah_u yø 'yec'ei, ya himma hyoni ngue honga otra sacua ngue ga yopä na ra hya na. ² Porque ya di padi xanho ngue ja mpähä gui 'yørpä ra 'bäxte ni cuh_u. Di xicä yø ja'i 'mø ma magä p'ä ja ra häi Macedonia, di embi: "Nuya yø mmengu p'ä ja ra häi Acaya, ya desde ra jeya bi thogui di petra menyu ngue ra 'bäxte da 'yøt'e", di embi. A nuyä, co nuna te ra hya gui øth_u ya, nuya yø mmengu ua ja ra häi Macedonia, xquet'a ya hä ra ts'edi ya ngue di petyø menyu ngue ra 'bäxte da 'yøt'e, tengutho gui øth_u ya. ³ Pe nuyä, da map'ä ma cuh_u ngue di yopra hya. Porque di nne ngue nu'a ra menyu gui mfäxteh_u gui peth_u hante ga mmagä p'ä. Porque ya xtä xicä yø ja'i ngue ya gui 'bui ngue gui mfäxteh_u. ⁴ Xi'mø gue 'da gdä megä'be p'ä 'da yø mmengu Macedonia, da thin'ah_u p'ä ya ngue hin gadi pethoh_u ra menyu gui mfäxteh_u, sä ya xtä mangä p'ä ya ngue ya gui 'bui ngue gui mfäxteh_u. Ga pets'ä ma sä p'ä ya. Xingui pes'ni säh_u ngue da hin'yatho ra menyu ngue ni 'bäxteh_u. ⁵ Janangue nugä di nnu manho ngue di m'met'o ya ma cuh_u da ma di zengua'ah_u. Guehya di ben'nah_u ya ngue nu'a

ra 'bäxte ya xcä yat'i gui pethu, ya di ja 'mø dá mäcähe p'u. Ya di nequi p'uya ngue nu'a ra 'bäxte gui øthu, i ja mpähä gui øthu ra 'bäxte. Ya hinda zäp'u da 'yenyø ja'i ngue go dädi ja ts'edigä ngue gui 'yøthu ra 'bäxte.

⁶ Pe dämi bæmhmä xänho nä ra hya ga xi'ähü ya. Nu rä ja'i ngue zits'utho di unj, xquet'a Oja zits'utho di unni. Pe nu rä ja'i ngue xangu di unj, xquet'a Oja xangu di unni. ⁷ N'na ngu n'na ra ja'i, nu te mi'a mpähä rä mmäi i ja ngue di unj, di unj. 'Yo di ya rä mmäi'a te di unj, 'yo di ena ngue rä ts'edi t'ørpe. Porque Oja i nnu manho rä ja'i nu'a mpähä gui un'a te di unj. ⁸ Nunä Oja, ja rä ts'edi ngue da zä da 'yøt'e ngue gui timhmä'a te ra nho gui homhmä. Mathoguito di unni n'namhma ngue da bongtho p'u'a te gdi faxni mmic'ei hu. ⁹ A nu rä Macä Libro i ena: "Nu rä hoja'i, ngue mathoguito faxhä hyoya, guehnä rä ja'i hinda 'be'a te di unj". ¹⁰ Nunä Oja bädi unna hmudä ngue nthuhu para ngue di nja te da zi yø ja'i, xquet'a di 'da'ähü te gä gui hyomhmä. Ya di nja xangu n'namhma ngue da zäp'u gui 'yøpähü rä nho mi'da yø ja'i. ¹¹ Gui timhmä xangu n'namhma ngue da zäp'u xangu gui umhmä. Nu'mø dá däg'a rä 'bäxte gui pennba mä cühü 'bä mmän'u, gue'a emmei di ja mammadi Oja'a. ¹² Porque nu'mø gui 'yøpähü rä 'bäxte'u mä cühü, hinga høntho da ma mä t'unni te honi, sinoque nu'mø bi hyan'a te mat'unni, janjuani dädi ja mammadi Oja ngue te gui 'yøpähü. ¹³ Guehya da 'yësbabi Oja ya, porque nu'a rä 'bäxte gui 'yøthu gue'a di nequi'a ngue majuanj gui ec'eibahü rä hoga 'da'yo hyä rä Cristo. Yø ja'i da 'yësbabi Oja porque di nequi ngue majuanj ni mmäi gni 'yøpabi rä 'bäxte ni cühü 'bup'u Jerusalén, da gue'u 'bäi ndap'u bi zä. ¹⁴ A nuya p'uya, da mat'Oja connä ngue'ähü 'ne mathoguito di ma'ähü. Porque da nu yø ja'i ngue Oja bi 'yemmei bi xoc'a ni mmähü ngue da zä gui 'yøthu rä nho. ¹⁵ A nuyä, ma ga ja mammadihu Oja ya ngue bä pengahü ua rä Ts'ant'u. Nunä rä mate bi 'yørcähü i tate di muui, porque hinguü sä di hma hangu gangu rä muui'a te bi 'yørcähü.

10

¹ Nugä drä Pablo, jap'u n'na ra hyä di nne ga xi'ähü. Pe mahotho di nne gdä zo'ähü tengutho i nya rä Cristo 'mø mi n'yo ua. A nuyä, 'bä i'da engui ngue di ya manhuëhigä 'mø di yäsehü, pe nu'mø ngue rä cartatho di pen'nahü p'uya, engui ngue høn'mø di ya manzaquigä 'mø. ² Ague mä zi cu'ähü, dämi hyehmü p'u'a te gämä hyä hinga gue'a, n'namhma ngue nu'mø da magä p'u ga ma nu'ähü, ya ga nya manhohü p'uya. 'Yo gui nne ngue ja ga hecähü'a te gni 'yohu. Pe nu'mø tobe 'bäi to xi'ähü ngue di honse ha di hnu manhogui, guehya jatho ngue ga nya manzaqui'be ya. ³ Majuanj ngue nugä drä ja'itho, pe himma hyase nnä ørpabi rä 'befi Oja. ⁴ Hinga guecsequi di honi ha di nthahna rä 'befi Oja di ørpe, porque n'na rä hya ngue rä hyase rä ja'i, hinda zä ha di dahä. Janange nugui, nunä rä 'befi Oja di ørpe, di hacrä ts'edi Oja ngue ga tapra nts'o i ja. ⁵ Oja di 'dacrä ts'edi ngue säp'u di tapra hyä'u yø ja'i di 'yexhä ha ya, guehya honi ha ga ndäcra hyä di mmängä ya, porque hinguü nnepe da bahyø ja'i hanja Oja. Di hä't'i di 'uajpatho yø hyä yø ja'i, dädi japi ngue da 'yec'ei xandønho rä Cristo. ⁶ A nu'mø bi nequi xandønho ngue gui ec'eihü nä rä hya di xi'ähü ya, nu'u yø ja'i fesrä hyä p'uya, ya säp'u ga hä rä ts'edi ngue ga hejpi te øt'e.

⁷ ¿Hanja ngue høntho gui nnuhü te ja n'na rä ja'i, pe hinga 'be gui hacjü ra güenda te ja mbo rä mmäi rä ja'i? A nuya yø ja'i saqui, i ena ngue yø mefi rä Cristo, pe da bädi hanja rä hyä, ngue xquet'a 'nequi rä mefigui rä Cristo.

⁸ Madague'a sä gā hongä mī'da yø hyä ngue gā o'ahū n'yū xānho hanja te nñä 'yo, pē nūnā te rā hyä dī mma, hīndī pēs'mā sä. Porque dī haxā njuani ngue gue'a rā Hmū Jesús dī hacra ts'edi ngue dī mmambrā hya, para ngue man'na dī hyä rā ts'edi nī nt'ēc'ēihū. Hīngue masque dadi ts'on'na nī nt'ēc'ēihū i ja, tengutho øt'ahū mī'da yø ja'i. ⁹ Yo guī ēmhūm ngue høn'mø dī otrā carta dī pēn'nahū ngue dī ya manzaqui. ¹⁰ Porque gue'a mmānyø ja'i'a, ēmbī ngue nū'mø dī otrā carta gā pēn'nahū, gue'mø dī yā manzaqui 'mø. Pē nū'mø dī yasēhū p'ūya, yā ēngui ngue dī yā manhuēhī 'mø. 'Nē ēngui ngue nū'a te rā hyä dī mma, hīngā njuani gā nt'øde. ¹¹ Pē nū to i mmānā rā hyā nā, dā bā'a njuani ngue hīngā høn'mø dī otrā carta dī pēn'nahū ngue dī yā manzaqui, sinoque xquet'a dā zā gā nyā manzaquigā'a rā pa gā mmagā p'ū ngue gā nyahū.

¹² Pē nūnā rā hyä dī mma, hīngui sä mā mmāi ngue gā øt'e tengutho gā yā mī'da yø ja'i ngue ēspabi yø hyä, i ēnā ngue tate yø bamhyā ngue mī'da yø ja'i. Pē guehya yø ja'i mā'bedi yø mmāi yā. Guehya høntho honi ngue ha dī ntāte yø hyä ngue mī'da yø mmixāmbatehū. ¹³ A nugui hīngā n'yēts'itho nā rā hyä dī mma. Nū te dī øt'e, gue'a dī mman'a. Pē høntho dī nne gā xi'ahū ha rā nja nā rā 'bēfi bi 'dacā Ojā. Bi 'dacra 'bēfi Ojā ngue nup'ū ja nī hnīnīhū Corintio, astā ja gā ma mangā p'ū rā hyä Ojā. ¹⁴ A nuyā, hīndā sänse ngue gā mmagā p'ū guī 'bēhmū, sinoque Ojā bi 'dajmā 'bēfi ngue gā mmap'ū. 'Nē guecā rā māditho dā xi'ahū hanja rā hyä rā Cristo ngue mī'da yø mamhyā. ¹⁵ Nūnā rā 'bēfi dī øt'e, guehnā dī nne gā xi'ahū nā. Hīngā gue'a rā 'bēfi n'nan'yo to xā mpefi dī nne gā mma. A nuyā, dī nne ngue man'na xtā nzaqui nī nt'ēc'ēihū, n'namhmā ngue nup'ū ha guī 'bēhmū dā zā gā mpefi xānho. Pē nūnā rā 'bēfi bi 'dacā Ojā, quehnā zant'a dī nne gā ø'nā. ¹⁶ M'mēfa p'ūya, nū'ū yø hnīnī rā nja n'nannī p'ū ha guī 'bēhmū, dā zā gā sigue gā øtrā 'bēfi ngue gā mmānā hoga 'da'yo hyä. Pē hīngā guep'ū ha 'bēhyø 'yēc'ēi ngue n'nan'yo to bī mānā hyā gā øtrā 'bēfi, sinoque n'nannī gā mma mmānā hyā.

¹⁷ A nuyā, nū rā mēfi nne ngue dā 'yēspabi'a rā 'bēfi øt'e, pē gue daque'a rā Hmū bī 'bū mahēts'i i fāts'i dā 'yēspi. Hīngue masque rā ja'i go dī 'yēts'i dā 'yēnā ngue go øse rā 'bēfi. ¹⁸ Porque nū rā ja'i ngue pømmanho rā 'bēfi øt'e, ngue guešē rā Hmū dā mā ngue xānho te øtrā mēfi, hīngue masque rā ja'i'a dā mānsē ngue xānho te øt'e.

11

¹ A nugui, nūnā rā hyä dī nne gā mma, dī nne xīndī nne ngue gā xi'ahū. Pē damī seti te rā hyä gā xi'ahū. ² A nugui, co 'nē'a Ojā janjuani ngue hīndī nnegā'be ngue guī hyēhmū p'ū rā Cristo. Yā dā ja'i ngue gā 'yēc'ēihū rā Cristo yā. A nuyā, tengutho n'na rā hmūte 'mø i ja ngue dī nthāti, hōndra ndø dī mađi, njarbatho nā rā hyä dī xi'ahū yā. Nū'a mā dātho ja ngue guī mađi gātho'ahū, gue'a rā Cristo'a. ³ Tengu rā Eva bi hyātrā zithū, guehnā dī sugā nāya ngue dā thā'i ngue guī hyēhmū p'ū rā Cristo. ⁴ Porque nuyā yø mamhyā sōhø ngue n'nan'yo rā hyä xāmbate, go guī ørpahū masū yā. Conque nuyā yø hyä xān'nahū, hīngā 'da'iguui yā yø hyä dī xān'nahū ngue hanja rā Jesús. N'nan'yo gā xān'nahū hanja rā Espiritu Santo, n'na'yo gā xān'nahū ha rānja rā hoga 'da'yo hyä, hīngā 'da'iguui yā yø hyä yā xtā xān'nahū.

⁵ Nuyā yø xāmbate ēnā i tāte ngue yø representante rā Cristo, hīngā hōndya pađi te mmānya. Xquet'a dī pacā hanja'a rā hyä nne dā xān'nahū yā. ⁶ Madague'a ēngā yø ja'i ngue hīndī pađi gā ut'i xānho rā hyä dī mma, ngue

mahotho da nt'ode, pe nugä nuna ra hya di xännbate, di padi xandønho hanja ra hya. Nu te gäma hya di mmam'mo di xännbate, ya gä 'yohma xanho hanja ra hya.

⁷ ¿Ua gui emhma ngue hingui ho te dá ot'e ngue hinte dá jep'ahä mente dá xi'ahä rá hoga 'da'yo hya Oja? Para ngue dá zäp'ä gui juxni yahä, dá n'ani ngue dá mpefi, dá taha te ga si mente di xän'nahä ra hya. ⁸ Mente rá pa ngue dá xän'nahä ra hya p'ä ja ni hñinñhä, gue'u yø 'yεc'ei rá m'mä'a n'nannj badi pønna mēnyu di honi. ⁹ Nu'mo dámba m'macä p'ä gui 'bähmä ya, ja'mo hñn'yu te ga si, pe hñnjondi äpi te di honi. Nu'u go mä cühä bi zøhø bi 'yε'a Macedonia, go bi 'daqui te di hongä'u. Co ngu'a p'äya, ya hñndä ä'ahä te ga si, 'ne da ngut'a yø pa di ma p'äya, nu te di honi, hñnte di ä'ahä. ¹⁰ A nuya ngue di εc'ei ra Cristo, nuna ra hya majuanj, guehñä di mmanna. 'Ne majuanj ngue nu'u yø 'yεc'ei rá m'map'ä ja ra häi Acaya, hñ tema mēnyu di äpi. ¹¹ Nuna ra hya di mma, mamj 'yεnā ngue hñndi nnu manho'ahä. Nuna Oja, i padi hanja ngue janjuanj dadi ma'ahä.

¹² Mada mi 'dadjä ra mēnyu di honi, pe nugä hinga hanj, n'namhma ngue nu'u yø xännbate høndra mēnyu jep'ahä hñndä zäp'ä da 'yεnā ngue 'da'igu di øthe. ¹³ A nuya yø xännbate di mmangä, i εnā ngue guehya yø representante ra Cristo ya, pe himma juani'a, sinoque guehya yø hyäte ya. Porque maxøts'etho p'ä εnā ngue yø representante ra Cristo. ¹⁴ Nuna ra hya di mmangä ya, hingui ja ngue di 'yødyø ja'i nā. Porque 'neεε ra zithu i sä ngue di pährä hmj p'ä gui nequi, i cohi tengutho n'na ra anxε mahεts'i. ¹⁵ Janangue ja di nequi p'ä xanho ra hya ya, nuya yø ja'i ngue yø mefi ra zithu, xquet'a i sä ot'e ngue maxøts'etho di nequi ngue øtra nho. Pe nu te ga 'yo, nup'ä rá nzequi di nja rá njut'i'a.

¹⁶ A nuyä, mahøndi nne ga xi'ahä ya, masä mi 'yemhma ngue dadi 'becä ra n'yomfñi ngue di mma te di ot'e. Pe nu'mo ngue ngu'a gui mbemhma ngue dadi 'becä ra n'yomfñi, pe damj 'dadjä ra nt'edi ga nya, ga mman'its'u te di ot'e. Porque nu'u yø xännbate saqui, i εspabi yø hya i mma. ¹⁷ Nugä di εnā ngue jatho ga mma te gä di ot'e, mada 'yεngyø ja'i ngue ya hñndi ot'e ngue rá representantegui ra Cristo, sinoque yø ja'i engui ngue dadi 'behra n'yomfñi. ¹⁸ Ya gui nñuhä ngue xangu yø xännbate xi'ahä hanja'a te gäma hya εnā ngue ot'e. Janangue nuyä, nu te gäma hya di ot'e xquet'a 'nequi di nne ga xi'ahä. ¹⁹ Porque gui εnā ngue ya gyø bamhyahä ya. Nu ra ja'i ngue hingui hant'a ga ya, ngue di 'behra n'yomfñi, ya gui seti te xi'ahä. ²⁰ 'Ne nuya yø xännbate gui εc'eiñhä ra hya i mma, i nne di manda'ahä. Pe gui häti gui seti te ot'ahä. Guehya yø ja'i høndra mēnyu i nne da gac'ahä ya. I ot'e ngue ni hmuhä 'ne embj ngue hñnte gadi muhä, astä pep'a ni hmihä. Pe gä gui sethä. ²¹ A nugä p'äya, hingui sä ma mmai ngue ngu'a ga ot'ahä tengutho ot'ahä ya di mmangä. ¿Ua ra 'be'isä te di ot'e ngue hñndi dadi an'ahä?

A nuya yø xännbate i mma te gä ot'e, εspabi yø hya, xquet'a 'nequi da zä ga mma te di ot'e, mada 'yεngui ma'bedi ma n'yomfñi ngue dadi 'yets'i. ²² Di 'yεxya yø ja'i ya ngue εnā ngue yø judío. Pe 'nequi xquet'a drä judío. Di 'yets'i ngue εnā yø mmengu p'ä ja ra häi Israel. Pe xquet'a 'nequi drä mmengugä p'ä. Di 'yets'i ngue εnā yø mbom'meto ra Abraham. Pe xquet'a 'nequi rá mbom'meto gra Abraham. ²³ I mma ngue yø mefi ra Cristo. Pe nugui, man'natho ngue xangu rá 'befi ra Cristo xtä ørpe nguehya di mmangä. A nuyä, hñndi nne ga mma te gäma hya i ja ngue ga mma. Ya man'natho

xangu ra 'befi xtá øt'e ngue nu'ua. Man'natho ngue mathoguitho xtá sägä ra n'ua, xa 'begbagui ngue nu'ua. Man'natho xangu yø nnidi xtá ogä ra fädi ngue nu'ua. Man'natho xangu yø nnidi ya ja ngue da thogui ngue nu'ua. ²⁴ Nu'ua yø judio cat'a nnidi mathoguitho bi 'ungui, bi jaqui 'däte ma'de'ma guto yø mfei. ²⁵ Nhyu ndi bi 'bäzagi. N'na pa ndi bi 'bændogui. Nu'ua yø barco di o, nhyu ndi bi thunt'a mbonthe. N'na pa 'ne n'na xui xøque ya di oxmä xøts'e ra dehe p'ua ja ra jathe ngue bi thuntra barco. ²⁶ Man'natho ngue xtá sä ra ndate ha nnä ma ngue di mmanna hya. Porque i ja ngue dá duxca ra dehe 'mø i po yø dehe p'ua ha di thogui. Yø be ya ja ngue da hyogui. Ma mmijudiohe, ya ja ngue da hyogui. Yø ja'i ngue hingyø judio, ya ja ngue da hyogui. Nup'ua ja yø danihni di mmanna hya, ya ja ngue da thogui. Dä guehyø ja'i himma juani ngue yø hoga 'yec'ei, ya ja ngue da hyogui. Nts'utho p'ua ja yø dapo di thogui. Nup'ua ja yø jathe xtá thogui, nts'utho ngue ga tu. ²⁷ Xanhenñitho na ra 'befi di øt'e, xandøngu ra n'ua xtá sä. Xangu yø nnidi hinga mbongui ga n'aha. Xta sä ra n'ua ngue ra thuhu. Xta sä ra n'ua ngue ra duthu. Xangu yø nnidi ngue nu'mø bi c'ugui te di si, ya hini sihmε. Nup'ua ja yø dapo, xangu yø nnidi xtá sä ra se. Xangu yø nnidi xtá sä ra n'ua ngue hin'ya ra ulu ga he. ²⁸ A nuyá, i ja man'na ra hya ngue di unnga ma n'yomfeni ya. N'na pa ngu n'na pa i tär'man'ua ma mmui ngue hini padi te ga 'yo yø 'yec'ei rá m'm'a n'nanni. ²⁹ Nu'mø dá tingä p'ua ha 'bøhyø 'yec'ei ngue hingui nzaqui yø nt'ec'ei, 'nequi tu ma mmui tengutho ga ndu yø mmui yø ja'i. Nu'mø ngue n'na ra 'yec'ei bi thäti ngue bi 'yøtra ts'oqui, asta 'bähra sibi ma mmui ngue'a ga ndu ma mmui ngue te øt'ua to hätyø ja'i.

³⁰ Ijatho ngue ga xi'aha te di øt'e, høntho di nne ga xi'aha ngue nugui hingui nzaquigui. ³¹ Nunä te ra hya di xi'aha, Oja padi ngue majuanj te di mma. Nunä Oja rá Papá ma Hmuñu Jesucristo, guehna di nnepe ngue da t'espabi para zantho na. ³² Nunä ra häi mađi manda ra dast'abi Aretas, ja jap'ua ra hñini Damasco. Nu'a ra ts'ut'abi mi 'bup'ua ja ra hñini, guehna bi manda ngue bi ma m'mädi ra nenihni. Nu hapu da hnuqui, di mbenngui ngue da joqui. ³³ Pe nup'ua ja ra vana nmi 'bui, bi t'eca n'na ra canasta, bi ma ma ca'migui p'ua ja n'na ra ventana ni gop'ua ja ra jado di thesra hñini. Ja dá pømp'ua, janangue dá pongui.

12

¹ Hinte ga taha ngue ga mmanse ngue xandønho ra hya di mma. Man'na xanho, ma ga mmanya yø hya bi 'yurcagui ra Hmu Jesús, ga xi'aha te dá nu. ² Ya xi 'danyø pa ngue di ec'ei ra Cristo. Ya mmap'ua n'ne'ma goho njeja, bi zixcagui p'ua mahets'i bi 'bähra Hmu Jesús. Pe hini padi ngue'mø 'nehma do'yo bi ma, ogue hin'na, hinda hønse Oja padi hanja. ³ Nu'a go pa'a ngue'mø 'nehma do'yo bi ma, ogue hin'na. ⁴ Pe di padi ngue gue'a ra Hmu bi zixcagui p'ua bi 'bui. Ja dá øcä p'ua da yø hya ngue hini unna nt'edi Oja ngue ga mma hanja na ra hya bá xiqui. ⁵ Nunä ra hya naya, mfađi ngue i sä ga espabi na. Pe nugui hingui sä ga n'yets'i ngue sä ga ena di pase ra hya di mma, nugä njuantho di mma ngue hingui nzaquigui. ⁶ A nu'mø xinga ena ngue ga mmanse ngue xanho te nnä 'yo, da zä ga mma. Hinda zä to da 'yengui ngue himma juani te ga mma. Pe hini nne ngue to da 'yengui ngue di espase ra hya di mma. Sinoque di nne ngue gui nuñu te nnä 'yo, 'ne'a te ra hya gui øhmu, dami hyacsehu ra güenda hanja.

7 Nuya yø hya dá øde, tate ngue mazihotho. Pɛ Oja hinguĩ nneque ngue guehya yø hya gdá 'yɛxá ya. Janangue bi zaca n'na ra n'u, tengutho 'mø ngue dra 'uini bi nõgbagui p'u ja ma do'yo ra zithu. 8 A nuna ra n'u na, nhyu ndi dá äpá ra Hmu ngue da hyagagui. 9 Pɛ ra Cristo engthogui: "Hontho dami padi xanho ngue dadi ma'i. Nugá hinga øthe'i n'namhma ngue di nequi ngue hinguĩ nzaqui'i. Gue'a di nequi a ngue go guecá dadi 'da'i ra ts'edi te gui øt'e", bi 'yengui. Janangue dadi johyagá 'mø hinguĩ nzaquigui. Porque gue'a gui nequi a ngue ra Cristo di 'dacra ts'edi te di øt'e. 10 Dadi johyatho 'mø dí sá ra n'u, ja'mø ts'iqui, ja'mø hin'yua te ga si, ja'mø hinguĩ nne ha da nuyø ja'i ngue sãqui, ja'mø xandõngu ra n'u dí sá ngue rá 'befi ra Cristo dí ørpe, pɛ dadi johyatho. A nu'mø di nequi ngue hinguĩ nzaquigui, ya man'natho di nequi xanho ngue gue'a ra Cristo di 'dacra ts'edi te di øt'e.

11 Nup'u nna bɛngá ya, xøgue ena gue ya dí ya tengutho n'na ra ja'i ngue hinguĩ pesrá sá ngue espabi te ga ya. Pɛ nuna ra hya dá ma, jatho ngue ga mma hanja. Porque nu'u yø xannbate engui ngue hinguĩ ho te di øt'e, hinga täjpaña yø hya. Uanguĩ xtá nzá xqui xihma ngue xanho te di øt'e. Gui pahma ngue nuya yø xannbate gui tennbaha yø hya, guehya ena ngue tate ngue yø representante ra Cristo ya. Pɛ hapu go man'na da ha'a te di ntate yø hya ya p'uya, porque nu'a ra hya pahya, xquet'a gue'a ra hya dí pacá'a, madague'a engui ngue hinte dadi mu'be. 12 Nu'mø dambá m'macá p'u gui 'buhma ngue dá manna hya, bi nequi xandõnho ngue rá representantegui ra Cristo. Ngue'a rá 'befi ra Cristo dá ørpabi, dá hát'i da seti te gama hya mmanyø ja'i. A nuya yø milagro dá øt'e, gue'a gui nequi a ngue rá representantegui ra Cristo. 13 Yo gui emhma ngue 'betyø 'yɛc'ɛi i tate di nnu mansu ngue'aha, ngue nugá hindá xi'aha ngue xqui fãxcha te di honi tengutho ør'mi'da yø 'yɛc'ɛi ngue fãxqui te di honi. ¿Ua gui emhma ngue asta ga n'yo ndantyøhmugá ngue ga äa mpunnbate ngue hinte dí xi'i gui fãxcha te di honi?

14 A nuyá, ya rá hyundi 'mø ngue ga mmap'u mahøn'a ya. Pɛ nu'mø dá map'u, hin tema mɛnyu dí ädi ngue gui 'daci. Hontho dí ädi ngue gui macja. Porque ra papá'a di ja ndummui ngue honna mɛnyu si yø basi. Hingue masque yø basi'a go i pɛpate. 15 Di njadá p'uya, di ho ma mmui dadi mpefi conná ngue'aha. Di nne ngue nu te di øt'e, da 'yøt'aha ra nho 'ne i ja gampähä ngue ga ani te di pets'i ngue ga fãxaha. Pɛ ena man'na ngue dadi ma'aha, entho gue gue'a man'na ga ngohni mmuiha'a ngue hinga egadi macja.

16 Gui pahma xanho ngue ja'mø hin'yua te ga honi, pɛ nugá hinte dí ä'aha. Pɛ 'ba i'da ya ngue di yajpagui, engui ngue ra nthát'itho di øt'aha. 17 ¿Ua gui emhma ngue 'bui toni ja'i di penhá ngue da juc'aha ra mɛnyu? Nu'a, hin'na'a. 18 Xi'mø ma penhá p'u ra Tito ngue bi ma di zengua'aha, 'ne bi mɛ man'na ma cuha, xina ra Tito, ¿ua bi 'yá'aha ra mɛnyu? Gui pahma xanho ngue ra Tito bi 'yøt'e tengutho dí øt'e. Hontho bi ne ngue nuna ra hya bi xi'aha, da 'yøt'aha ra nho. Pɛ hin tema mɛnyu bi 'yá'aha.

19 Yo gui emhma ngue nna mangá na ra hya na ngue hontho dí negá ngue gui nnu manhoju. Nu'a, hin'na'a. Sinoque nuna ra hya nnecria Cristo ngue ga mma, guehna ra hya dí mmana. 'Ne dí nne ngue gue'a Oja da nu manho na ra hya dí xi'aha. A nuya ma zi cu'aha, nuya te gama hya dí xi'aha, di honi ngue ha di zajni nt'ɛ'ɛh. 20 Porque di su ngue nu'mø dá maga p'u, nthambenitho ga tin'aha ngue hinga di 'yohu xanho. Gadi nsathoñ, di 'betyø zeya, di 'betyø cue, di 'b'u di honi ha di dñse ra nho, di 'betyø mambethani, di 'betyø nemhya, di 'b'u dadi 'yɛts'i, di 'betyø 'yøt'i sui. Nu'a ra hya manho

guí nnehũ gdá nyagá'be p'uya, ya hinga gue'a di nja'a. Sinoque ra cuetho di nja porque ga hec'ahũ te gdi othũ. ²¹ Guehna ra hya dí sugá 'mø dá songá p'ũ guí 'bũhmũ naya. Nu te gdi othũ, ga pësta ma sã p'ũ ja rá hmĩ rá dá Oja. Porque asta gara zongá 'mø dá padĩ ngue nu'a ra nts'o xa 'yøt'a m'met'o yø ja'ĩ, hingui nne dá hyep'ũ. Sinoque di 'yots'om'mãitho 'nẽ nu'a te ra nts'o xa bennba yø mmũ yø ja'ĩ dadi siguetho.

13

¹ Ya rá hyu ndi ga mmap'ũ ngue güi zengua'ahũ ya. Nu'mø 'bui to nne di yaprá mmĩ'yec'eiui, mahyonitho ngue di 'bui yoho ogue hyu yø testigo ngue di ja majuanĩ ra hya. ² Nuya yø ja'ĩ xa 'yøtyø ts'oqui m'met'o, co gátho mĩ'da yø ja'ĩ, tengutho ra hya dá xi'ahũ 'mø rá yondi ma magá p'ũ ya, a nu'mø dá magá p'ũ mahøn'a ngue ga ma nu'ahũ 'nẽ ga tĩnĩ ngue gadi siguethohũ ra nts'o, ya hĩnnĩ mantho ga seti te gá guí othũ. ³ Ja guí pahmũ p'ũ xanho p'uya ngue gue'a rá Cristo di hacra ts'edi'a rá hya ga xi'ahũ. Porque rá Cristo hĩnga 'nẽ'a di nya manhuẽhĩ 'mø dá zo'ahũ'a, sinoque di nya manzaqui'a. ⁴ Madague'a hĩmbi 'yudi ngue ja rá ts'edi 'mø mĩ guatra pont'ĩ, pẽ nuyá, ya i 'bui 'nẽ i n'youi rá ts'edi Oja. Dã guecã ya, xquet'a di n'yo'be rá Cristo. A nu'mø dá magá p'ũ, gue'a rá Cristo di hacra ts'edi na rá hya ga xi'ahũ, madague'a t'ẽngui ngue di ya manhuẽhĩ 'mø di yahũ.

⁵ Nu te gnĩ 'yohũ ya, damĩ hyacsẽhũ rá güenda ngue'mø dũ xandønho nĩ nt'ec'eiũ ogue hĩn'na. Damĩ pahmũ xanho ngue'mø guí n'yohũ rá Jesucristo ogue hĩn'na. A nu'mø hingui n'yohũ rá Jesucristo, ya hĩmma juanĩ ngue gyø hoga 'yec'eiũ 'mø. ⁶ Nugã dí enã ngue di n'yo nĩ mmũhũ ngue majuanĩ dí n'yo'be rá Cristo 'mø dá nyahũ, hĩngra nthãtitho ga øt'ahũ. ⁷ Dí äpã Oja ngue dá 'yøt'e ngue hĩnte mant's'o dá dĩn'nahũ. Pẽ nuna rá hya dí mma, hĩndĩ honĩ ha di t'ẽngui ngue go dí øt'e ngue guí 'yohũ xanho, sinoque høntho dí nnegã ngue majuanĩ guí n'yohũ xanho. A nugui, hĩnte ja'a ngue ẽngyø ja'ĩ hingui pømmañho te dí øt'e. ⁸ Nuna rá hya majuanĩ, guehna dí honĩ ha di nthãhã. Hĩndĩ nne ga øt'a n'na rá hya nu'a di ts'onna rá hya na. ⁹ Janangue nugui dadi johyatho 'mø t'ẽngui hĩndĩ ya manzaqui, høntho dí nnegã ngue dá zedi xanho nĩ nt'ec'eiũ. Nugã zant'a di mmat'Oja connã ngue'ahũ ngue dá bømmanho nĩ nt'ec'eiũ, hĩnda t'ẽn'ahũ ngue te dadi 'bedi. ¹⁰ Hante ngue ga mmagá p'ũ ga ma zengua'ahũ, dí otra carta ja ua ngue ga pennbã. Nuna rá carta dá øt'i, i ya manzaqui n'namhã ngue xamhãtho ya hĩmma hyonĩ ga nya manzaqui 'mø dá magá p'ũ ngue ga nyahũ. Nugã, nuna rá 'bẽfi bi 'dacã Oja, guehna dí øt'a na. Nugã dí honĩ ha di zehni nt'ec'eiũ. Hĩngue masque dí honĩ ha gdã japyø hya ngue ga en'a häi te gnĩ 'yohũ.

¹¹ A nuya ma zi cu'ahũ, Oja dá mãxahũ ya. Damĩ hyomhmũ rá nho gdi n'yohũ. Oja dá hyut'a nĩ mmũhũ. 'Nẽ damĩ mmađi n'na ngu n'na'ahũ. Nu'mø ngue ja rá njun'mahya, damĩ nhojpahũ. Nu'mø ngue ngu'a guí 'yøthũ, ya gue'a rá pãhá Oja guí 'yørpahũ p'uya. Nuna Oja p'uya hĩnha di hyc'ahũ.

¹² Damĩ nzengua xanho n'na ngu n'na'ahũ. Dĩ nẽquĩ xandønho ngue gadi ncuha. ¹³ Gátho mã cuhũ 'da'igu mã nt'ec'eiũ i ja, i pen'nahũ rá nzengua.

¹⁴ Di jap'ahũ na mã Hmũhũ Jesucristo ngue dá dĩnnĩ mmũ ngue di mã'ahũ. 'Nẽhra Espiritu Santo dá 'yøt'e ngue dá dĩnnĩ mmũ ngue guí n'yohũ'a. Dã ngut'atho.

Gálatas

Ja ua ra carta bi 'yo'tra Pablo, ngue bi mɛnnba yø 'yɛc'ɛi Galacia.

1 Nugá drá Pablo, rá representantegá ra Jesucristo. Hingra ja'itho rá ts'ánni ngue drá representantegá. 'Nɛ hinjonni ja'i dá bõni ngue dá t'embí bi 'yɛxcagui. Nu'a bi 'yɛxqui, guehna ra Jesucristo co 'nɛhna Oja ma Papáhu nuna bi 'yøt'e ngue bi bɛnnate ra Jesucristo 'mø mĩ du. 2 Nugá ya, co 'nɛhya ma zi cuhú dí n'yogá'be ya, dadi zɛnguagáhe'u yø 'yɛc'ɛi dí mpɛti p'u ja yø hñini ngue ra hái Galacia. 3 Nuna Oja ma Papáhu co 'nɛhna ma Hmuhú Jesucristo, dí nne ngue di jap'áhu 'nɛ dá hyut'a ní mmuihu.

4 Nuna ra Jesucristo bi nese ngue bi tho conná guehma ts'oquihu para ngue dá gugáhu p'u ja ra nts'o ja ua ja ra ximhái. Nuna Oja ma Papáhu, go rá ts'ánni'a tengue bi thohra Cristo ná. 5 Janangue ma ga espáhu Oja hangu ra pa. Dá ngut'atho.

6 Nuna rá mate ra Jesucristo bi 'daciú, Oja bi 'yøt'e ngue bi dímma mmuihu ngue nzongáhu Oja ngue ga ɛc'ɛihu ra Cristo. A nuyá, dadi 'yøthogá hanja ngue n'nahmantho guí nne gui hyehma p'u Oja, guí nne gui tɛnhna mĩ'da yø hya t'embí ngue ra hoga 'da'yo hya. 7 Pɛ nu'a majuaní ngue ra hoga 'da'yo hya, hingui yoho, hyu ja'a, sinoque hõnda n'na. A nuyá, 'bai to øt'e ngue di 'yot'itho ní mmuihu, i nne dá mánna hoga 'da'yo hya ngue te bi 'yøtra Cristo. 8 Pɛ nuyá, madague'a dá guecsegáhe, ougue n'na ra anxɛ di 'yɛ mahɛts'i dá bõni ngue dá xi'áhu man'na ra hoga 'da'yo hya ngue hinda 'da'iguui ná ra hya ya xtá xi'áhe, nuna n'nan'yo ra hya dá ma, dá ma ra castigo ná. 9 Ya xtá xi'áhu m'mɛt'o, 'nɛ mahõn'a ga mmangá ya. Nu'mø to dá xi'áhu man'na ra hoga 'da'yo hya hinda 'da'iguui ná ra hya ya guí ɛc'ɛihu, nuna n'nan'yo ra hya dá ma, dá ma ra castigo ná.

10 Co nuna ra hya naya, ¿ua dá zä gui 'yɛmhma ngue dí hongá ra hya ha di nu manhogá yø ja'i? Nu'á, hin'na'a. Dí nne ngue gue'a Oja dá nu manhogui. Nugá hinná mangá ya yø hya ya, ngue dí nu manhoguyø ja'i. Nu'mø gdi hongá ra hya ngue dá gue'a te nnu manho yø ja'i ga mma, ya hingrá mɛfigá ra Cristo 'mø.

11 Ague ma zi cu'áhu, dami pahma ngue nuna ra hoga 'da'yo hya dadi øt'áhu, hingra ja'itho rá ts'ánni ná. 12 Hinjonni ja'i dá mɛpyagá te bi ma, 'nɛ hinjonni ja'i xánnui te dí mma. Hinda hõnse ra Jesucristo bi jaqui ngue dá paçá ná ra hya ná.

13 Ya xcá 'yøhma te 'be'a nmará n'yogá m'mɛt'o ngue'mø nmi tenná yø nt'ɛc'ɛi yø judío. Guí pahma ngue janjuani hinmi säyagá dí honi ha gda súcá'u yø ja'i Oja. Porque nmi nnegá ngue xøgue xtí m'mehna ra hoga 'da'yo hya ná.

14 Nu'a rá nt'ɛc'ɛi yø judío mĩ ja, man'na tate ngue nmi ɛc'ɛigá'a ngue'u mĩ'da ma mmjudiógáhe 'da'igu ra pa dí 'buhme. Nugá man'na xtá øt'á xanho'a te ra costumbre maní n'yo ma mboxitahu. 15 Nuna Oja bi 'dacrá mate ngue bá huangui hante ngue gá m'mai. 'Nɛ bi zoqui ngue ga øtra 'bɛfi bi 'daqui.

16 Porque bi ne Oja ngue dá mpacá'be'a rá Ts'unt'u, n'namhma ngue dá záp'u ga xicá yø ja'i hinguyø judío te'o ná rá Ts'unt'u Oja. A nugá p'uya, hinjonni ja'i

dá ánni te ja ngue ga øt'e. ¹⁷ N'ε hinga 'bet'o dá magá p'ua Jerusalén ngue xça xádi te mi xännbate'u yø representante ra Cristo bi 'yεxa m'met'o hante ngue da 'yεxqui. Sinoque danj mpagá p'ua ja ra häi Arabia. Dám̄ba pengá p'uya, mahøndá εcá p'ua ja ra hñinj Damasco. ¹⁸ Mi tho'a nhyu jeya p'uya, ja dá magá Jerusalén ngue dá nyagá'be ra Bedu. Pε honda n'ne'ma cat'a dá m'macá p'ua mi 'b'ua. ¹⁹ N'ε hñinjom mi'da ni representante dá nyagá'be, hinda høndra Jacobo nu'a rá n'yohu ma Hmuhu Jesucristo dá nugá p'ua. ²⁰ I pa Oja ngue majuani na ra hya dí xi'ahu.

²¹ M'mefa p'uya, danj mpagá p'ua ja ra häi Siria, 'nεp'ua ja ra häi Cilicia. ²² A nu'u yø ja'í εc'ei ra Cristo di mpeti p'ua ja yø hñinj ngue ra häi Judea, tobe hinga n'na ndi dadi nnugáhe'u. ²³ Hontho nt'ode te hma ngue εnyø ja'í: "Nuna ra n'yohu mi honi ha di zahuø 'yεc'ei' mø man'na ra pa, a nuyá hmanya ngue guehna xihyø ja'í ngue dá 'yεc'ei'a ra Cristo nuna hñinmi nnepe da 'yεc'ei yø ja'í m'met'o". ²⁴ Janangue εspabi Oja yø ja'í, porque nuna Oja bi hyät'i bi pärcagui ma mmi.

2

¹ Mi gua'a rá 'de'ma goho ra jeya p'uya, mahøndá magá Jerusalén. Dá megá'be ra Bernabé cona Tito. ² Dá magá p'ua, porque Oja bi 'yurcagui, bi neque ngue ga mmagá Jerusalén. Bi mpeti'u 'bet'o ra hya p'uya ngue dá nyahe. Dá xicá'u p'uya hanja na ra hoga 'da'yo hya dadi øtä yø ja'í hñingyø judío. Dá ne ngue dá fadi ngue 'da'igu ra hya dí xihme yø ja'í. Porque dá negá ngue hñinj nts'onna ma 'befi ya xtá øt'e, 'nε nimantho dadi mpeti. ³ Pε majuadi dá nyahe, bi hñu manho na ra hya dá ma. Nuna ra Tito ma n'yogá'be hñingui n'youi ra hmεpya ngue ra circuncisión. Pε ya hñinbi ma ma jats'edi ngue di njapi tengutho manna ley ga 'yo yø judío. ⁴ Hñondi 'da yø ja'í mi 'b'up'ua ngue hñinma juani yø 'yεc'ei, bi nepe ngue xta hmεpya na ra Tito. Pε nuyá, guehya yø ja'í cuatyø 'yεc'ei ya, i honi ha di zarcá ma guahu ngue dá zäp'ua di yajpahua m'mefa ngue hñinj øthu'a te gá mmamp'ua ja ra ley. Porque ya dí εc'ei hu ra Cristo. 'Nε guehya yø ja'í di ja ts'edi ngue ga øthu te gá mmamp'ua ja ra ley ya. ⁵ Pε nuna ra hya mmanya, hinga n'na ne dí ørpáhe masu. Porque nuna ra hoga 'da'yo hya ya guí εc'ei hu, guehna ra hya ngue majuani na, ya hinda zä to di pädi.

⁶ Nu'u yø 'yεc'ei 'bet'o ra hya, hñinj mportagá 'mø ngue 'bet'o ogue hñin'na, porque nup'ua ja rá hmi rá dá Oja, ya hñinma hyets'i yø ja'í p'ua. Pε nu'u 'bet'o, hñin tema hya bi xiqui ngue da 'yεngui hinga gue'a ra hya dí mma. ⁷ Hante gue bi mmεyase ngue Oja di färcagui rá hoga 'da'yo hya ngue ga xihyø ja'í hñingyø judío. A nuna ra Bedu bi ma mafäti ra hoga 'da'yo hya dá xihyø ja'í ngue yø judío. ⁸ Porque guesε Oja bi 'yεxra Bedu ngue drá representante ra Cristo p'ua ha 'b'uhyø judío. Pε xquet'a bi 'yεxqui ngue drá representantegá ra Cristo p'ua 'b'uhyø ja'í hñingyø judío.

⁹ Janangue nuya hyu nc'ei ya, ra Jacobo, ra Bedu, ra Xuua guehya 'bet'o p'ua Jerusalén, bi bahya p'uya ngue Oja bi ne ngue di tocagá ra mmεnthi ngue ga øt'a na ra 'befi na. Ya dá mbεnnba 'yεhe p'uya, guehna ra hmεya na ngue jaje ra acuerdo na te ra 'befi ga øthe. Bi ts'ännbaya ngue ga mmεgá'be ra Bernabé, ga ma mangá'be ra hoga 'da'yo hya p'ua 'b'uhyø ja'í hñingyø judío. A nuya dá nyagáhe p'uya, guehya dá xihra hoga 'da'yo hya ya yø judío ya. ¹⁰ Honda n'na ra hya bi sicá'be p'uya, ngue hinda ma mapumbeni yø hyoya, dá 'bäts'i te honi.

Pε nuna ra hya na, hinga ja dí mbεnngagui, ya zant'a dadi ja ndummai ngue da 'báts'i te honyø hyoya.

11 M'mefa p'uya, ya dí 'bucä p'ua ja ra hnini Antioquia, xquet'a bi zøp'ua ra Bedu. Mi ma njammí pa p'uya, bi 'yehra pa ngue hinní 'yup'ua te bi 'yøtra Bedu. Janangue yø hmi yø dá yø ja'i p'ua dá hejpi te øt'e. 12 Rá maditho xanho te bi 'yøtra Bedu. 'Dap'ua bi nsihmeui yø 'yεc'ei hinguí n'youi ra hmεpya di njapyø judío. Mi zø i'da yø ja'i bá nεxpua 'buhra Jacobo, guehya yø ja'i di ja ts'edi ngue da hmεpya gátho yø 'yεc'ei hinguø judío ya. Mi zøhya p'uya, ra Bedu bi zu ngue da ts'ui, janangue bi 'uep'ua 'buhyø 'yεc'ei hinga mhmepya. 13 Nuya mi'da yø judío ngue ya yø 'yεc'ei p'uya, xquet'a 'nεhya bi 'yøt'e tengutho øtra Bedu ya ngue bi nsu, bi 'uep'ua 'buhyø 'yεc'ei hinga mhmepya. Co 'nεhna ra Bernabé bi nte'ti te øtra Bedu. 14 Nu'mø ma nugä te øtra Bedu p'uya ngue ya himma juani ngue gue'a te mmana hoga 'da'yo hya ga 'yo, yø hmi yø dá yø 'yεc'ei p'ua dá hejpi, dí embi: "Ague Bedu, nu'i grä judío, pε asta 'nεse'i, ya xcä hyep'ua 'da yø hya mmamp'ua ja ra ley ga 'yo yø judío. Ya guí øt'e tengutho yø 'yεc'ei hinguø judío. ¿Hanja ya ngue ja guí nnepe da 'yεn'ua yø 'yεc'ei hinguø judío ngue jatho ga øthä te gä mmamp'ua ja ra ley ga 'yo yø judío ya?" dí embi.

15 Dí nne ga xi'a n'na ra hya ya te'o gátho ya ma mmijudío. A nuja, hinna 'buhma ngue ra ts'oqui ga øthä tengutho øtyø ja'i hinguø judío. 16 Pε dí pahma ngue nu'a di nhohma ts'oquihä, hinga gue'a ngue ga øthä te mmamp'ua ja ra ley ga 'yo yø judío'a. Nu'a di nhohra ts'oqui, gue'a ngue da t'εc'ei ra Jesucristo'a. A nu yø ja'i hinguø judío ya εc'ei ra Cristo ya, pε xquet'a 'nεcju ya di εc'eiha na ra Jesucristo ya. 'Nε guehna di nhohma ts'oquihä na ngue dá εc'eiha ra Cristo, hinguε masqe bi nhohma ts'oquihä ngue xcä øthä te mmamp'ua ja ra ley ga 'yo ma mmijudío. Porque hinjonda bøni ngue di nhohrá ts'oqui ngue da 'yøt'e te mmamp'ua ja ra ley. 17 A nuyá, ya dí εc'eiha ra Cristo ngue di nhohma ts'oquihä. Pε mi'da yø ja'i embi ngue ra ts'oqui dí øthä ngue hindí øthä te gäma hya mmamp'ua ja ra ley. ¿Ua sä da 'yεnya yø ja'i ya ngue nu'a te ra hya bi xänngahä ra Cristo, ya i 'yøt'a ngue ga øthä ra ts'oqui? Nu'a, hin'na'a. 18 A nuyá, ya xtä mangä ngue hinguí ja rá ts'edi ra ley ngue di nhohrá ts'oqui. Xi'mø hønga 'bät'i, ga embi ngue ja rá ts'edi ra ley, ya himma juani ngue bi nhohma ts'oquigä 'mø. 19 Pε ya hinní mantho ngue ja rá ts'edi ra ley ya, porque ya bi nja'a ra castigo mi mmana ley. Nugä tengutho 'mø bi hyogä ra ley. Nuyá, ya gdä 'bh'a ngue ga ten'na Oja. 20 Nu'mø mi ma macuat'i ra pont'i ra Jesucristo, 'nεqui di ør'ma güenda ngue ya bi ncuarcagui ra pont'i. Nuya hindí sänse te nna 'bui, hønt'a ra Cristo o ma mmügä ya. A nuyá, mente ra pa dí 'bucä ua ja ra ximhäi, hønt'a rá Ts'ant'ua Oja dí εc'ei ya. Nuná, di maqui 'nε bi ndäse ngue bi tho connä ngueque. 21 Nuna rá mate Oja bi 'daqui, hindí nne ga joni. Xi'mø ngue da gue'a ra ley ga 'yo yø judío di nhohrá ts'oqui ra ja'i, ya säditho bi du ra Cristo 'mø.

3

1 Ague gyø mmenguha p'ua ja ra häi Galacia, rá nzequi ma'bedi ni mmuihü. ¿Hanja ngue gadi n'uní thä'ahü ngue hinguí εc'eiha na ra hya majuaní? Ni hmi ni dähü p'ua dá mangähe na ra hya na ngue ra Jesucristo bi 'dømp'ua ja ra pont'i. ¿Ua ya gä pumbeniha na ra hya naya? 2 Ya guí pahma xandønho ngue Oja

bá pɛn'nahɛ rɔ Espírítu Santo ngue gá 'yɛc'ɛihɛ rɔ hoga 'da'yo hya bi si'ahɛ. Hĩmbi 'ben'nahɛ nɔ rɔ Espírítu Santo ngue gá 'yɔthɛ'a te gá nt'ot'i p'ɛ ja rɔ ley. ³ ǀMba hanja'a nĩ m'mɛmmɛi guĩ ɔthɛ? Ya guĩ pahmɛ ngue gue'a rɔ Espírítu Santo bi 'da'ahɛ rɔ 'da'yo te. Pɛ nuyɔ guĩ ɛnɔ ngue guĩ hyonse ha di gommeanho te gdi n'yohɛ ya. ⁴ Ya xangu rɔ n'ɛ xca sáhu ngue guĩ ɛc'ɛihɛ rɔ Cristo. ǀUa hĩnte nĩ bɔntho'a ya? Pɛ di ɛnɔ ngue ja te nĩ bɔn'a. ⁵ Dami pahmɛ hanja ya ngue Oja bá pɛnhnɔ Espírítu Santo ngue bi 'yɔtyɔ milagro p'ɛ guĩ 'bɔhmɛ. Nguna gá nɔhɛ ngue bi nja rángue gá 'yɛc'ɛi rɔ hoga 'da'yo hya bi si'ahɛ. Pɛ hĩn'i nja nɔ te gá nɔhɛ ngue gá 'yɔthɛ'a te gá nt'ot'i p'ɛ ja rɔ ley.

⁶ Tengutho di xi'ahɛ ya, nguna nt'ot'i p'ɛ ja rɔ Macɔ Libro ngue ɛnɔ: “Ra Abraham bi 'yɛc'ɛi ngue di nja'a te rɔ hya xi xi Oja. Nu'a i 'yɛc'ɛi p'ɛya, Oja bi hojpaɓi rá ts'oqui”, i ɛnɔ. ⁷ Janangue dami pahmɛ ya ngue nu'ɛ nnɔpa mbom'meto ra Abraham, guehya yɔ ja'i ja yɔ nt'ɛc'ɛi ya. ⁸ Nup'ɛ ja rɔ Macɔ Libro, ya manjam'motho nt'ot'i rɔ hoga 'da'yo hya ngue 'nɛ'ɛ yɔ ja'i hĩngyɔ judío di nhohyɔ ts'oqui 'mɔ bi 'yɛc'ɛi Oja. Porque ngu'a bi man'Oja bi nyau i rɔ Abraham ngue bi 'yɛmbi: “Conná ngue'a'i gátho yɔ ja'i 'bɛcua ja rɔ ximhái da ma majapi”, bi 'yɛmbi. ⁹ Nu rɔ Abraham bi 'yɛc'ɛi Oja, 'nɛ Oja bi japi. A nuyɔ, nu to gá da 'yɛc'ɛi Oja, Oja di japi tengutho ra Abraham.

¹⁰ Nu to gá ɛnɔ ngue di nyan'a ngue da 'yɔt'e te gá nt'ot'i p'ɛ ja rɔ ley, da tho rɔ castigo rɔ ja'i. Porque nt'ot'i rɔ hya ngue ɛnɔ: “Nu to hĩngui ɔt'e para zantho'a te gátho nt'ot'i p'ɛ ja rɔ ley, gue'a da tho rɔ castigo'a”. ¹¹ Pɛ di pahmɛ ngue nu rɔ ja'i ɛnɔ ngue da 'yɔt'e gátho'a te mmamp'ɛ ja rɔ ley, hĩnga gue'a di hojpaɓi Oja'a. Porque rɔ Macɔ Libro i ɛnɔ: “A nuyɔ to bi 'yɛc'ɛi Oja, guehya di hojpaɓi ya, 'nɛ di unna 'da'yo te”. ¹² Ya hĩnte nĩ bɔndra nt'ɛc'ɛi rɔ ja'i nu'a ɛnɔ ngue di nyan'a ngue da 'yɔt'e te mmamp'ɛ ja rɔ ley. Porque nt'ot'i p'ɛ ja rɔ ley rɔ hya ngue ɛnɔ: “Nu rɔ ja'i hĩnte di 'bɛdi da 'yɔt'e gátho'a te mmamp'ɛ ja rɔ ley, hɔnt'a rɔ ja'i di t'unna 'da'yo te'a”.

¹³ A nuyɔ, ya hĩnga thomhmɛ rɔ castigo mmamp'ɛ ja rɔ ley ya. Porque rɔ Cristo, ya bi thohra castigo conná nguɛcɔ'a. Nup'ɛ ja rɔ Macɔ Libro i ɛmp'ɛ: “Nu rɔ ja'i maɛuati rɔ za, ya rɔ castigo thogui”. ¹⁴ Ra Cristo bi thohra castigo conná nguɛcɔ n'namhmɛ ngue hĩnga hɔndra Abraham di nthɛui rá njapi Oja, sinoque xquet'a 'nɛ'ɛ yɔ ja'i hĩngyɔ judío di nthɛui. Janangue ya di nja'a te rɔ hya bi yat'a Oja, nu to gá dí ɛc'ɛihɛ rɔ Jesucristo, ya dí n'yohɛ rɔ Espírítu Santo.

¹⁵ Ague ma zi cɔ'ahɛ, nuna rɔ hya gá mmangá ya, gá hyɛjpaɓh'a te ɔtyɔ ja'i. Nu n'na rɔ n'yohɛ ngue'mɔ ɔt'ui n'na rɔ cohi rá mmɛc'ɛiui, 'nɛ bi firma rɔ sɛcua da nangui, ya hĩnda zɔ to da xotra hya bi nja, nĩ xĩnda zɔ ngue to da hyuts'i te nt'ot'i. ¹⁶ Nuna Oja bi yarpabi n'na rɔ hya rɔ Abraham co 'nɛ'a rá mbom'meto bi tɛpap'ɛ. Pɛ hĩnte mmamp'ɛ ha nt'ot'i rɔ hya ngue da 'yɛnɔ “yɔ mbom'meto” tengutho 'mɔ di mma ngue xtángu. Sinoque n'na nc'ɛitho'a mmamp'ɛ, guehna rɔ Cristo nɔ p'ɛya. ¹⁷ Tengutho rɔ cohi ɔtyɔ ja'i, xquet'a Oja bi gohmi n'na rɔ cohi ra Abraham, 'nɛ bi yarpi ngue di nja'a te bi xifi. Mĩ tho'i 430 njeja, bi t'unna ley rɔ Moisés, pɛ hĩmbi nts'onna rɔ cohi mi jaui Oja rɔ Abraham. Nuna rɔ hya ya xi ma mayat'i, di njahma nɔ. ¹⁸ Xi'mɔ hɔnt'ɛ to ɔt'e te gá di manda rɔ ley di t'unna njapi, ya hĩmma hyonj tema hya di yarcáhu Oja 'mɔ. Pɛ rɔ Abraham bi yarpabi Oja ngue di unna njapi, 'nɛ bi unni.

¹⁹ Pɛ ǀhanja ngue bi nja nɔ rɔ ley 'mɔ? Bi un'Oja nɔ rɔ ley para ngue da bahyɔ ja'i te 'bɛ'a rɔ ts'oqui ɔtyɔ ja'i. 'Nɛ bi nja rá ts'ɛdi nɔ rɔ ley asta gue'mɔ mĩ m'mɛ'a rá mbom'meto rɔ Abraham. Nuna, bá ts'ánnbi ngue da 'yɔt'a te

ra hya mayat'i ngue di nja. Nuna ra ley na, yø anxε bi ma hanja, janangue ra Moisés bi xihyø ja'i na ra hya bi manyø anxε. ²⁰ Pε nu'mø mi nyauí Oja ra Abraham ngue bi yarpabi na ra hya na, hinga 'be bi hyonna pøngahya, sinoque bi nyasεui.

²¹ ¿Ua sä ga emhma ngue nuna ra ley bi 'yotra Moisés di njunt'ui na te ra hya bi yat'a Oja? Nu'a, hin'na'a. Porque hin tema ley di ja ngue da hyät'i da 'yotra ja'i te gä di manda para ngue di t'unna 'da'yo te ra ja'i. ²² Pε nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro ngue gätho yø ja'i xa mbent'ui ra ts'oqui. Janangue di pahmu ya ngue hont'u to εc'ei ra Cristo di nthεui'a te xa yat'a Oja ngue di un'u to bi yεc'ei.

²³ Hante ngue da zøcua ra Cristo, gue'a ra ley mađi manda yø ja'i. Bi nja rá ts'edi na ra ley na, asta gue'mø ma pahmu ngue gue'a ra Cristo ga εc'eiha ngue di nhohma ts'oquih. ²⁴ Nuna ra ley bi nopa mädi yø ja'i, ngue di ndäpyø ja'i ra Cristo 'mø mi zøhø. A nu to da 'yεc'ei na ra Cristo p'uya, ya di nhohrá ts'oqui ra ja'i. ²⁵ A nuyá, ngue dí εc'eiha ra Cristo, ya hinnj mantho di mandagaha na ra ley mi fäcju ya.

²⁶ Rängeue dí εc'eiha ra Jesucristo ya, ya yø basigaha Oja ya. ²⁷ A nuyá, nu to gä bi nxixya 'mø mi 'yεc'ei ra Jesucristo, guehya ga 'yo tengutho i n'yo ra Cristo ya. ²⁸ Ya hindj mporta ngue'mø grá judío ogue hingrá judío; 'bħnj hmu ogue hinjo'o ni hmu; ogue grá n'yoha ogue grá xisu. Porque nu'mø ya gä guí n'yoha ra Jesucristo, ya n'na hyatho gui jah'a. ²⁹ Nu'mø ngue guí n'yoha ra Cristo, ya gue'aha yø mbom'meto ra Abraham. 'Nε di toca'aha na te xa yat'Oja ngue di unj.

4

¹ Ya guí nnuha ngue nu'mø rá ngüetho n'na ra ts'ant'u ja ngue da gohmi n'na ra erensia, 'da'igüdi n'na ra hmiqui, madague'a ngue rá mmeti gätho.

² Porque 'bħyø ja'i di ncarga ngue da märpabi te pεts'i asta gue'mø bi zønna pa da zänbabi rá papá ngue di ndäpi. ³ Di njatha p'uya. Hante ngue ga pahmu hanja na ra Cristo, dá ja ndummi ngue ga øthu'u yø costumbre ga 'bħyø ja'i ua ja ra ximhäi. ⁴ Pε nu'mø mi zønna pa bá sän'na Oja ngue bá penhua rá Ts'ant'u, bi øn'a n'na ra xisu. Nuna ra Ts'ant'u na, bi 'yøt'e te mmamp'u ja ra ley ga 'yo yø judío. ⁵ Bí 'yεhε ngue go bi tho'a ra castigo mi ja ga thohmu tengutho di manda ra ley. Janangue nuyá, ya guecju yø basigaha Oja ya.

⁶ A nuyá ngue ya yø basigaha Oja, nuna Oja conná Ts'ant'u bá penhna Espiritu Santo p'u ja ma mmah ngue ga n'yoha. 'Nε guehna ra Espiritu Santo bi bεnnbi te mmanna ja'i 'mø xi Oja ngue εmbi: "Ma Papá'i Oja". ⁷ Janangue nuyá, ngue ya yø basigaha Oja ya, ya hindj 'bħmu tengutho n'na ra hmiqui. A nu'mø ngue ya yø basigaha Oja, tengutho n'na ra basi ja rá erensia, di njatha p'uya, di tocagaha'a te di un'Oja rängeue dí εc'eiha ra Cristo.

⁸ Nu'mø yø pa xa thogui ngue hinmani pahmu Oja, gue'u yø dahmu ngue himma juani Oja gmi nnope hmuha ngue gmi thanneh. ⁹ A nuyá, ya guí pahmu Oja ya, ogue man'na xanho, bi ba'aha Oja. ¿Hanja ngue ya guí nne gui hyεhma p'u Oja ya, mahønguí nne gui 'yεc'eiha'u yø costumbre hin tema ts'edi di ja? ¹⁰ Porque guí supha yø pa di costumbra yø ja'i ngue supj. Nu'mø ra t'usna guí supha. Njεya, njεya i ja mi'da yø pa guí supha. ¹¹ Ya xangu ra

'bɛfi xtá ɔt'e ngue dí xän'nah̄u rā hyā. Guehna dí sugā naya ngue dī nts'onna rā hyā nā.

¹² Ague mā zi cu'ah̄u, dami 'yøth̄u tengutho dí ɔt'ä ngue h̄indī ɔt'ä'u yø costumbre yø judío ya. A nugā dí ɔt'ä tengutho gm̄i ɔth̄u m'mɛt'o. Pɛ nugā dí ɛnā ngue h̄ingui sac̄u tengue dí ɔt'e. ¹³ Guí pah̄mu ngue nu'mø rá mudi mā magā p'u guí 'b̄ah̄mu, dá xi'ah̄u rā hoga 'da'yø hya, nugā nmadī hyɛnn̄i. ¹⁴ Nɛ nu'a rā n'u nm̄i hembā, x̄anh̄enn̄itho ha xtí zā x̄a nyah̄u. Pɛ nu'ah̄u p'uya h̄inga 'yɛmh̄mu ngue h̄inda zā gā nyah̄u, n̄i x̄inga fescathoh̄u rā hyā dá mangā. Hante gue co n'na rā pāhā guí 'yøhm̄u rā hyā dá mangā, tengutho 'mø di 'b̄ap'u n'na rá anx̄e Oja ngue dá zo'as̄eh̄u, ogue tengutho 'mø di 'b̄äse p'u rā Jesucristo dá zo'ah̄u, gā jajū p'u. ¹⁵ ¿Haru gā 'yɛmh̄mu'a rā pāhā b̄i nja'ah̄u'a rā ora dá xi'ah̄u rā hyā? Conque dí pacā ngue nu'a rā 'b̄äxe guí nne xqui 'yørc̄ah̄u, nu'mø di s̄ä asta n̄i dá guí nne xqui hyai ngue xqui 'dac̄u. ¹⁶ Xiya, asta guí nne guí 'yøt'e ngue mā ns̄aih̄u ya ngue njuantho dí xi'ah̄u nā te majuan̄i.

¹⁷ A nuya mi'da yø ja'i ɛmm̄ei nne dá m̄axah̄u, pɛ h̄ingra nho nne dá 'yøt'ah̄u ya. Sinoque h̄ontho nne ya ngue guí hyɛgah̄u p'u, i nne ngue go guí t̄enh̄mu'a rā hyā mm̄anya. ¹⁸ Pɛ ya x̄anho ngue'mø to nne dá m̄axah̄u, pɛgue ya dá n'yo'a ngue rā nho dá 'yøt'e. A nugā xquet'a dí nne gā f̄axah̄u, pɛ h̄inga h̄on'mø di 'b̄ap'u guí 'b̄ah̄mu dí nne gā f̄axah̄u, sinoque hangū rā pa dí nne gā f̄axah̄u. ¹⁹ Ague mā basi'ah̄u, tengutho n'na rā xisu 'mø ja ngue di ɔnnā basi s̄ä rā n'u, d̄i njadā p'uya, mah̄ondi s̄ä rā n'u co nu'ah̄u asta gue'mø guí 'yøth̄u tengutho bi 'yøtra Cristo. ²⁰ Nugā h̄indī san̄i ngue gdi 'b̄acā p'u guí 'b̄ah̄mu ya ngue gā nyas̄eh̄u, n'namh̄mā gā nnu ha gda japā'a rā hyā si'ah̄u. Porque nuyá, janjuan̄i h̄indī padī te gā ɔt'e co nu'ah̄u.

²¹ Nu to gātho nne dá 'yøt'e te gā nt'ot'i p'u ja rā ley gā 'yo yø judío, dami xic̄ju ya. ¿Ua h̄inj̄am'mø guí ɔhm̄u'a rā hyā nt'ot'i p'u ja rā libro ngue rā ley? ²² Ya guí pah̄mu ngue nt'ot'i ngue rā Abraham b̄i m'm̄u'i yoho yø ts'ant'u. Nunā n'na rá ts'ant'u, rá ts'ant'u n'na rā xisu ngue rā gan̄itho. Nunā man'na rá ts'ant'u, rá ts'ant'u nā rā xisu ngue rā mm̄enn̄igu. ²³ Nunā rā xisu ngue rā gan̄itho, h̄ingra 'yabasi nā, jananguɛ b̄i m'm̄hrā basi. Pɛ nunā rā xisu ngue rā mm̄enn̄igu, marā 'yabasi, guesɛ Oja bi yarpabi rā Abraham ngue bi m'm̄hrā basi nā. ²⁴ Ja ua yø hyā mah̄yɛqui. Nuya yoho yø xisu ya, guí nhyejpabi yoho yø cohi i ja. Nunā rā xisu ngue rā gan̄itho n̄i hu ngue rā Agar. Guí nhyejpabi'a rā cohi bá njap'u ja rā t'øhø Sinai. A nuya yø ja'i ɛnā ngue dá 'yøt'e te d̄i manda rā ley ya, guehya nnøpa basi rā Agar. ²⁵ Nunā rā Agar, yoho yø x̄equi mah̄yɛjpi. Guí nhyejpa rā t'øhø Sinai jap'u ja rā häi Arabia. Nɛ guí nhyejpa rā Jerusalén, nu'a ja ua ja rā häi. Porque nuya yø judío 'b̄ap'u, i t̄enthō te nt'ot'i p'u ja rā ley. ²⁶ Pɛ nuya yø ja'i yø ngump'u ja rā Jerusalén bi ja mah̄ɛts'i, h̄indī manda rā ley ya. A nujū, ja dyø mm̄enguh̄u p'uya. ²⁷ A nup'u ja rā Macā Libro, nt'ot'i p'u rā hyā ngue ɛnā: “D̄i nja'i mpāhā grā 'yabasi, nu'i h̄inga pah̄ra ɔnnate. Gā mafi ngue guí johya, madague'a ngue tobe h̄ingui pa'a rā ɔnnate. Porque rā xisu ngue rā 'yabasi bi hyɛp'u rā ndø, pɛ man'na xangu yø basi d̄i m'm̄u, h̄inda gue'a rā xisu 'b̄ah̄m̄i rá ndø”.

²⁸ A nujū ya mā zi cu'ah̄u, tengutho rā Isaac, Oja bi yat'i ngue d̄i m'm̄u. D̄i njathu p'uya, Oja bi yat'i ngue dyø basigah̄u. ²⁹ Nu'mø m̄i nja nā te rā hyā x̄i yat'a Oja ngue d̄i nja, rā Esp̄iritu Santo bi 'yøt'e ngue b̄i m'm̄hrā Isaac. Pɛ nunā rá ts'ant'u rā Agar b̄i mbøcue, bi z̄ahrā Isaac. Xquet'a d̄i njathu p'uya,

nu'u mma ngue øt'e te nt'ot'i p'u ja ra ley i sacju'u. ³⁰ Pe guí pahmu te nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro ngue ena: "Nuna ra xisu ngue ra ganitho, da thøn'athi, da me rá ts'ant'u. Porque nuna rá ts'ant'u na, hĩndi tocabi'a te da hyanna rá ts'ant'u na ra xisu ngue ra mmenni'gu", i ena. ³¹ A nuya ma zi cu'ahu, hingyø basigahu na ra xisu ngue ra ganitho, sinoque gue'a ra xisu ngue ra mmenni'gu yø basigahu.

5

¹ Ya bi hoga ma ts'oquihu ra Jesucristo. Janangue ya hĩndi tēnhu'a ra ley ga 'yo yø judío ngue ga ena di nyanma tehu. Dami hyahu ra ts'edi ya, dami nduhu co nuna ra hya na. 'Yo sá guí ena ngue di nja ra castigo ngue'mø hingui tenna ley ga 'yo yø judío.

² Nugá drá Pablo, dami 'yøhmu na ra hya ga mmangá ya. 'Yo gadi n'uni ngue da hmēpya'ahu ngue sá guí 'yēna gue'a di nhohni ts'oquihu'a. Nu'mø, ya sáditho gá pahmu ra Cristo 'mø. ³ Mahøn'a di nne ga xi'ahu ya, nu gátho yø ja'i ena ngue da mēpya yø do'yo, 'yo sá di ena ngue hønt'a da 'yøt'a, sinoque ja ngue da 'yøt'e gátho'a te nt'ot'i p'u ja ra ley. ⁴ Nuya yø ja'i ena ngue di nhohyø ts'oqui ngue da 'yøt'e te gāma hya nt'ot'i p'u ja ra ley, guehya yø ja'i hēp'u ra Cristo ya. Ya emp'u na rá mate Oja. ⁵ Pe nuju, ra Espiritu Santo di haŕra ts'edi ma mmāihu ngue di tømhm'u'a ra pa rá nze'gui. Guesē Oja da mam'uya ngue ya bi nhohma ts'oquihu rángue di ēc'ēihu ra Cristo. ⁶ A nuyá, ngue ya di n'yohu ra Jesucristo, ya hĩnte di muui 'mø mhēpya ma do'yohu oge hĩnga mhēpyagahu. A nu'a tate di muui ya, guehna ma nt'ēc'ēihu ja naya, 'ne nuna ma nt'ēc'ēihu na, guehna øt'e ngue dadi mahma cuhu n'na ngu n'najh naya.

⁷ Ya xanho te gmanj n'yohu m'met'o. ¿Te'o di ts'on'na ni mmāihu ngue guí hehmu p'u na ra hya majuanj? ⁸ Nuna ra hya di ts'on'na ni mmāihu, hĩngrá ts'ānni Oja na. Porque Oja, i zon'nahu na ngue guí siguethohu te mji ja. ⁹ Ya guí nnuhu ngue n'na zitøqui rá íxi di ixqui gátho rá jani. ¹⁰ Nugá hu ma mmāi ngue ma Hmuhu Jesucristo hĩndi ja'i ngue guí pahni nt'ēc'ēihu ja ja. Pe nuna ra n'yohu nne di ts'on'na ni mmāihu, da jpra castigo Oja na, hønt'o bi zā majai'i.

¹¹ Pe nugá ma zi cu'ahu, nu'mø gdi xi'ahu ngue guí mmēpya ni do'yohu, hĩndi nnu man'ugá yø judío 'mø. Pe nuyá, sacyø ja'i co nuna ra hya di xānbate, ngue ra Cristo bi dup'u ja ra pont'i, gue'a i nyanyø te yø ja'i'a. ¹² Nuya yø n'yohu di pi'ahu ena ngue jatho guí mmēpya ni do'yohu ngue da ma nthēqui, ¿hanja ngue nuya yø n'yohu ya, hĩndi nhyecse xanho asta da ma m'moqui?

¹³ Ague ma zi cu'ahu, bi zon'nahu Oja ngue hĩnni mantho guí suhu ra castigo di manda ra ley. Pe 'yo sá guí emhmu ngue sátho guí 'yøthu ra nts'o so ni mmāihu ya. Nu'á, hĩn'na'a. Para ngue di nēqui ngue gadi mmađi n'na ngu n'na'ahu, a nuya dami mfāts'i n'na ngu n'na'ahu ya. ¹⁴ Hønt'a n'na ra hya ja ngue di nja para ngue di ma macumple te gá nt'ot'i p'u ja ra ley. Guehna ra hya ngue ena: "Dami mahni mmic'ēiui tengutho gni ne ngue di ma mamadi'i". ¹⁵ Pe nu'mø gadi nsothu, ya ja ngue guí nsahu n'na ngu n'na, pets'i guí tũtho ni mmic'ēiui.

¹⁶ Nugá di xi'ahu, dami n'uni ngue gue'a ra Espiritu Santo da xān'nahu te gdi n'yohu. Nu'mø guí hyaxhu'a ra 'yu di 'da'ahu'a, hingui 'yøthu'a te ni pāhāsehu 'mø. ¹⁷ Nu'a ra nts'o so ma mmāihu, hingui nnu manho ra Espiritu Santo'a. Nuna te nne ra Espiritu Santo ga øthu, n'nan'yo na ngue'a ra nts'o so ma

mm̄ih̄u. Guehya d̄i nt̄or'm̄ahya p'̄u ja mā mm̄ih̄u ya. Jan̄angue x̄angu ȳo nn̄id̄i h̄ingui s̄a ga ̄oth̄u'a te d̄i nne ga ̄oth̄u. ¹⁸ A nu'm̄o gue'a r̄a Esp̄iritu Santo da x̄ānnḡah̄u te ga ̄oth̄u, ya h̄ingui ja ngue ga s̄uh̄u r̄a castigo d̄i m̄anda r̄a ley 'm̄o.

¹⁹ H̄ingui h̄enni gd̄a pah̄m̄u ndana gue'a ya ȳo nts'o ̄otȳo ja'i. Gue'a r̄a n'yots'om'm̄ai, ḡa r̄a nts'o ja r̄a mm̄ai r̄a ja'i, h̄ingui nne di ts'amm̄i ngue'a te r̄a nts'o ga 'yo. ²⁰ I thanne ȳo dah̄m̄u, i ̄ete. Di ns̄ahȳo ja'i. H̄ōndra njunt'i nne. I sehya. I ncuē. Di 'yets'i. I 'uēnȳo ja'i ya ȳo hya i m̄ma. Porque h̄ōndra ntapahya i nne. ²¹ I nnepe te p̄esr̄a mm̄ic'̄eui, hote, iti, 'n̄e h̄inha ga nd̄its'i. Ḡātho m̄i'da ȳo nts'o i ja, ḡa ̄ot'e. Nuḡa ya x̄t̄a xi'ah̄u m'm̄et'o 'n̄e mah̄on'a d̄i xi'ah̄u ya, ngue nuya ȳo ja'i njap'̄u, ya h̄inda ma maçat'i p'̄u d̄i m̄anda Oja ya.

²² P̄e r̄a Esp̄iritu Santo di haṭra ts'edi r̄a ja'i te da n'yo. Guehna r̄a ja'i d̄i mah̄r̄a mm̄ic'̄eui na, di johya, h̄u r̄a mm̄ai, seti te thogui, r̄a hoja'i, h̄ingui ya r̄a mm̄ai ngue'a r̄a n̄ho ̄ot'e. Nu te r̄a hya p̄ōnna ne, gue'a ̄ot'a. ²³ H̄indi 'yets'i, h̄āt'i samr̄a mm̄ai. A nuyá, h̄in tema ley di ja ngue da z̄a da mā ngue da ma r̄a castigo ya ȳo ja'i ga 'yo ya ȳo hya d̄i xi'ah̄u ya. ²⁴ Ḡātho ya to n'youi r̄a Jesucristo, ya bi 'yot'e ngue bi m'm̄e'̄u ȳo p̄āh̄a x̄ants'o mañi n'yo. ²⁵ Nuna r̄a Esp̄iritu Santo di 'dac̄u r̄a 'da'yo te. Ja ts'editho ga n'umh̄m̄a ya ngue gue'a r̄a Esp̄iritu Santo da x̄ānnḡah̄u te gd̄a n'yoh̄u. ²⁶ H̄ingui s̄a ga 'yex̄h̄u ya, h̄ingui s̄a ga njunth̄u ya. H̄ingui s̄a ga nseyab̄ah̄u n'na ngu n'naj̄u ya.

6

¹ Ague mā zi cu'ah̄u, nu'm̄o ḡa pah̄m̄u ngue bi 'yōtra ts'oqui n'na ni amigoh̄u, nu'̄u n'youi r̄a Esp̄iritu Santo, gue'̄u d̄i nyaui'a bi 'yōtra ts'oqui'̄u. Da xifi ngue da hyep'̄u'a te ̄ot'e. P̄e gue d̄i nya manhuēhi ha di hejpi. Di mf̄adi x̄anho, h̄inga mb̄ēnn̄b̄u ngue xquet'a 'n̄e'̄u d̄i njap'̄u m'm̄efa'̄u. ² Ngu m̄i'da, ngu m̄i'da, nu'm̄o ḡa nuh̄u te h̄emb̄i n'na ngu n'na dam̄i nf̄ax̄h̄u. Nu'm̄o ngue ngu'a guí ̄oth̄u ya, ya guí ̄oth̄u'a te r̄a hya d̄i m̄anda r̄a Cristo 'm̄o. ³ Nu r̄a ja'i en̄a ngue s̄uh̄ra güenda ngue t̄atese, p̄e h̄inda z̄a to da hyāt'i. Sinoque d̄i nh̄yās̄e 'm̄o ngue h̄im̄ma juani te m̄ma. ⁴ N'na ngu n'na'ah̄u dam̄i hyac̄se r̄a güenda ngue'm̄o x̄anho te gn̄i 'yoh̄u ogue h̄in'na. A nu r̄a ja'i hac̄ra güenda ngue x̄anho te ̄ot'e, ya da z̄a d̄i johya. P̄e h̄ingue masque di johya ngue da den̄na mm̄ic'̄eui ngue h̄ingui ̄otr̄a mm̄ic'̄eui tengutho ̄ot'e. ⁵ Porque n'na ngu n'naj̄u h̄ox̄h̄m̄a xih̄u ngue ga hac̄u r̄a güenda ngue'm̄o x̄anho te d̄i ̄oth̄u ogue h̄in'na.

⁶ Nu r̄a ja'i s̄ān̄b̄abi r̄a hya Oja, jatho ngue da m̄ax̄r̄a x̄ān̄b̄ate ngue di un̄ni te hon̄i.

⁷ Nuna Oja h̄ingra nt'emb̄i na. H̄ercathoh̄u na, mas̄a m̄i 'yēna ngue h̄ingui n̄nu te d̄i ̄oth̄u. Nu te ga 'yo r̄a ja'i, gue'a r̄a njut'i d̄i nja'a. ⁸ Porque nu r̄a ja'i ̄otra nts'o so r̄a mm̄ai, gue'a r̄a castigo da tho'a. P̄e nu r̄a ja'i hax̄ra 'yu x̄ān̄b̄abi r̄a Esp̄iritu Santo, guehna r̄a ja'i para z̄antho di un̄na 'da'yo te r̄a Esp̄iritu Santo na. ⁹ Ogui s̄āyah̄u, ma ga ̄oth̄u r̄a n̄ho. Porque nu'm̄o h̄inga ns̄āya ngue ga ̄oth̄u r̄a n̄ho, da z̄ōnna pa d̄i njurcah̄u. ¹⁰ Jan̄angue nup'̄u da z̄a ga ̄oth̄u r̄a n̄ho, ma ga ̄ōrpah̄u r̄a n̄ho ḡātho. P̄e mā d̄atho'̄u mā cuh̄u n'nat'a mā nt'ēc'̄eih̄u i ja ngue n̄netho ga ̄ōrpah̄u r̄a n̄ho.

¹¹ Nuḡa dr̄a Pablo, dam̄i nuh̄u ya ȳo da letra ga oseḡa ya. ¹² A nuya ȳo ja'i di ja ts'edi da hm̄epya ni do'yoh̄u, h̄ontho nne ya ngue da nu manho ȳo ja'i. Porque h̄ingui nne da z̄a r̄a n'̄u tho'̄u to i m̄ma ngue ya bi nhohȳo ts'oqui ȳo ja'i ngue bi du p'̄u ja r̄a pont'i r̄a Cristo. ¹³ P̄e nuya ȳo x̄ān̄b̄ate ya mh̄m̄epyabi

yø do'yo, ni xinga guehya di øt'e te gä mmamp'u ja ra ley ya. Høntho nne ya ngue da hmεpya'ahε n'namhma ngue nup'u di nya, ya di 'yεts'i, da ma ngue ya guí øth'a ra hmεpya di manda gui 'yøthε. ¹⁴ Pε nugä hĩndĩ nne ngue te gdá 'yεxä, hønt'a dĩ nne ga mma ha bi nja ngue bi du p'u ja ra pont'i ra Jesucristo. Pε rángue bi du p'u ja ra pont'i, ya hĩn dadi hogá'a ra nts'o ga 'yo yø ja'i ua ja ra xĩmhäi. A nuya yø ja'i øtra nts'o p'uya, xquet'a hĩngui nnu manhogui. ¹⁵ Nũ'mø ya dĩ n'yohε ra Jesucristo, ya hĩnte dĩ mmũui ngue'mø mhmεpya rá do'yo ra ja'i ogue hĩn'na. A nu'a dĩ mũui ya, gue'a ngue da gom'na'yo ma n'yomfεnĩhε. ¹⁶ A nuya to gätho da hyaxna ra hya di mmangä, dĩ nne ngue da hyut'a ni mmũihε Oja 'nε di huεc'ahε. 'Nε hĩnga høn'athohε, sinoque gätho'u te'o ya yø ja'i Oja.

¹⁷ A nu ra pa di ma p'uya, hĩndĩ nne to da gun'mahyagui. Nuya yø mēdi n'youi ma do'yo ngue xa ungyø ja'i, ja di nεqui ua ngue rá mēfigä ma Hmu Jesús.

¹⁸ Ague ma zi cu'ahε, dĩ nnegä ngue gä di jap'ahε ma Hmu hε Jesucristo. Da ngut'atho.

Efesios

Ja ua ra carta bi 'yo' tra Pablo, ngue bi mænba yø 'yεc'εi Efeso.

1 Nugä drá Pablo, bá εxcá Oja ngue drá representantegä ra Jesucristo. Nuyá, dadi zenguagä yø ja'í ya o rá 'yε Oja, guehya yø ja'í ya εc'εi ra Jesucristo p'ü ja ra hnini Efeso. 2 Dí nnegä ngue nuna Oja ma Papáhu co 'nεhna ma Hmühu Jesucristo di jap'áhu nε da hyut'a ni mmáihu.

3 Ma ga ja mammadihu na Oja rá Papá ma Hmühu Jesucristo. Porque nuju ngue ya dí n'yohu ra Cristo, ya bi jajpahü Oja. Nup'ü mahets'í 'dama 'dan'yo rá njapi mambi jap'ü, gue'a bi 'daju'a ya. 4 Nu to gátho ya n'yoiu rá Cristo, ya xpá huan'na Oja hante di nhohra ximhäi. I nnepe ngue da hye'ü ra nts'o ya yø ja'í xa huanhni, n'namhma ngue nup'ü ja rá hmi rá dá Oja, hin temá nts'o da thinnbi. 5 Nuna Oja di macju. Ya mandø njam'møtho xpá nzänni ngue ra Jesucristo da 'yøt'e ngue ga cohi ngue yø basigahu Oja. Nu'a te bi nja mpähä Oja da 'yøt'e, gue'a bi nja'a. 6 Nuna rá Ts'unt'ü Oja mathoguiho di mađi, ya mā n'yohü naya. Ja ts'editho ngue zant'a ga εspahu Oja ya, porque mandøngu drá mate bi 'daju.

7 Conná guehrá mate Oja, nuna rá Ts'unt'ü Oja bi du ngue bi yanju 'nε bi punnga ma ts'oquihu. 8 Mathoguiho di macju Oja. Bi xoga ma n'yomfεnihu, bi 'yøt'e ngue dá pahmu hanja rá hya. 9 Nuna rá hya Oja himmi fadi hanja, bi 'yøt'e ngue dá fadi hanja'a te xpá nzänni di nja. 10 Nu'a te ya xpá nzänni di nja, da 'yεhra pa di nja'a. Nuna Oja, da japi di manda ra Cristo gátho'a tema cosa i ja, ngup'ü mahets'í, nguua ja ra ximhäi, gátho go di manda'a.

11 Nu'a te ya xpá nzän'Oja di nja, gue'a øt'a. Ya mandø njam'møtho xpá nzän'Oja ngue nu to gátho ya dí n'yohu ra Cristo, ga nnuhu'a ra nho di un'Oja. 12 Janangue'a, nuya rá maditho dá εc'εihe ngue ra Yante na ra Cristo, ya nnu ra nho ørahe Oja. Guehya jatho ngue ga εspahe Oja ya. 13 Xquet'a nu'mø gmi 'yøhmü na rá hoga 'da'yo hya majuaní ngue di nyanni tehu, ya gá 'yεc'εihu ra Cristo p'üya. A nuyá, ngue guí n'yohu ra Cristo, ya bá 'ben'nahü ra Espiritu Santo. Porque ya xa yat'Oja ngue da pennbabi ra Espiritu Santo te'o gátho ya o rá 'yε. 14 Ngue ya bá 'benhna Espiritu Santo ga n'yohu, ya dí haxhu njuani ngue nu'a te gá ra nho xa yat'Oja di 'daju, gá di nja. Nu'mø bi dát'i dá 'yεc'εi'ü to ja ngue da zo rá 'yε Oja, guehya yø hya jaua da 'yørpe. Nu te gá øt'Oja, gá tate. Janangue jatho da t'εspi.

15 Nugä dí øde ngue janjuaní guí hahní mmü guí εc'εihu ra Hmü Jesús. 'Nε dí øde ngue gadi mahmu gátho'ü to ya o rá 'yε Oja. 16 Janangue nugä hindí säya janjuaní dadi ja mammadigä Oja conná ngue'áhu. A nuyá, zant'a dí mmat'Oja conná ngue'áhu. 17 A nuna Oja, guehna rá Oja na ma Hmühu Jesucristo na, nε guehna ra Papá maguesε na. Janangue nuyá, dí äpä Oja ngue da 'yøt'e ngue da dinni mmáihu xandønho hanja Oja. 18 Nuna Oja, bi zonnghu ngue di tocagahu ra nho m'mefa. Dí äpi ngue da xoc'a ni n'yomfεnihu xandønho, n'namhma ngue da dinni mmáihu hanja'a te ra hya dí tømhmü di nja. Porque mazihotho'a te ra nho xa nzän'Oja di unni te'o gátho ya o rá 'yε. 19 Dí äpä Oja ngue da dinni mmáihu xandønho hanja, ngue nuna

Oja mathoguitho ja rá ts'edi hinha rá nzeGui. A nuna rá ts'edi Oja i ja, guehna fäts'i gätho'u to ɛc'ei na. Nuna Oja na, i udi ngue mathoguitho ja rá ts'edi. ²⁰ Porque guehna Oja bi 'yot'e ngue bi bennate ra Cristo 'mø mi du, 'ne bi zits'i i ma mahets'i ngue i mmip'u ja rá n'yei Oja. ²¹ Nuna ra Cristo bi t'unná cargo ngue Tate, go guehna di manda gätho'u bi ja yø ts'edi mahets'i na, 'ne'cua ja ra häi. Di manda yø dast'abi, 'ne gätho'u to mü'da ja yø ts'edi. Nuna go 'bet'o na ngue gätho, da gue'u 'bahra pa ja p'uya, da gue'u di m'mahyø pa di 'yep'u, gätho go di manda'a. ²² Nu te gäma cosa i ja, Oja bi japra Cristo ngue gä go di manda'a. 'Ne bi japi ngue ra Cristo go di manda gätho yø 'yec'ei'a. ²³ A nu'u yø 'yec'ei, gue'u nnøpa do'yo ra Cristo'u. Nu'a ra Cristo n'youi gätho yø 'yec'ei'a, 'ne 'bui hønbnu bi zä, bi 'bu mahets'i 'ne 'bucua ja ra ximhäi.

2

¹ Nu'mø mam'met'o, xandønts'o te nmi øthu. ðntho ya xtá tuhü ngue ma ts'oquihü mi ja. ² Xtá øthu yø nts'o ja ua ja ra ximhäi. Xtá ørpahü rá pähä ra zithu nuna di manda gätho yø ts'onthi i 'yo ndap'u bi zä. 'Ne gue'a ra zithu xa bennba yø mmü'i'u yø ja'i hingui nne da 'yec'ei Oja ya. ³ Nu'mø man'na ra pa gä xtá njahü p'u tengutho øtyø ja'i hingui pa Oja ya. Xtá øthu'a te ma pähäsehü. Nu'a te ra nts'o so ma mmüihü, gue'a xtá øthu'a. Janangue mama nsähu'a ra castigo da ja Oja, tengutho ra castigo da thohyø ja'i hingui pa Oja ya.

⁴ Pe nuna Oja, mathoguitho di macju, 'ne mathoguitho di huegahü. ⁵ A nuyá, ngue di n'yohü ra Cristo, ya bi 'dacju ra 'da'yo te ya. Porque nuju ya xtá tuhü ngue ma ts'oquihü mi ja. Pe nuna Oja, ra matetho bi 'yot'e ngue bi yanju. ⁶ Nuna Oja, xquet'a da 'yot'e ngue 'necju da zä ga bennatehü tengutho ra Cristo ngue bi bennate. 'Ne da 'yot'e ngue 'dap'u ganü mmühü p'u mahets'i. ⁷ Nguna ra hya xpá nzän'Oja di nja ya, n'namhma ngue hangü ra pa di nequi xandønho ngue janjuani di macju, ngue'a te ra nho bi 'yørcähü conná guehra Jesucristo. ⁸ Nuna Oja, ra matetho bi 'yot'e ngue bi yanju ngue dá ɛc'elhü ra Jesucristo. Hinga emhmü ngue ja tema nho dá øthu ngue bi yanju. Sinoque bi nese Oja ngue bi yanju. ⁹ A nu rá ja'i, hingui sä da 'yena ngue ja tema nho da 'yot'e ngue da zä di nyani. Janangue hinda zäp'u di 'yets'i da 'yena ngue nu'a te ra nho øt'e, gue'a di n'yan'a. ¹⁰ Oja bi 'yot'e ngue ja ma'da'yo dá m'mahmü ngue di n'yohü ra Jesucristo. Ya mam'met'o xpá nzänni ngue ya gda 'bahmü'a ngue gä ra nho ga øthu.

¹¹ A nuya ngue hingyø judío'hü, dami bēni te gmi jahü 'mø yø pa xa thogui. Yø judío himmi nnu manho'ahü porque ni do'yohü himma mhmēpya tengutho øtyø judío. ¹² Nu'u yø pa'u, himgmi pahmü te'o na ra Cristo. Mama hyaqui'ahü ya yø judío 'bup'u ja ra häi Israel. Hingmi pahmü'a te ra cohi mi jai Oja'u. Ni xinga gue'u yø hya di yat'a Oja ngue gdi pahmü hanja. Aha gmi 'buhmü ua ja ra ximhäi, 'be xingmi tømhmü ngue xtá 'yehra pa xtá nyan'ahü Oja. Hingmi pahmü ngue 'bu Oja. ¹³ Pe nuya ngue gui n'yohü ra Cristo ya, 'ne bi du conná guecju, gue'a øt'e ngue gä pahmü Oja'a ya. ¹⁴ A nuyá, ra Cristo guehna bi 'yot'e ngue ga n'amigohü Oja naya. Ngu yø judío, ngu'u hingyø judío, ya n'na 'buiho bi gohyø ja'i ya. Porque bi xotra Cristo ya yø hya mađi hyagahü. ¹⁵ Nu'a ra ndate bi thohra Cristo, ja bi zep'u rá ts'edi ra ley nu'a mađi manda yø costumbre manü n'yo yø judío. Nuya yø 'bui yø ja'i mađi nsüi, ma'da'yo bi mpenhni ngue n'na 'buiho bi gohi. Porque ya gä yø n'youi ra Cristo. Gue'a i hojpa'bi'a. ¹⁶ Porque nu'a i du p'u ja ra pont'i ra Cristo, gue'a

i nhojpau Oja yø ja'i bi 'yεc'εi'a. Ngu yø judío, ngu'ñ hĩngyø judío, nu'a ra njunt'i mi øt'e ngue mađi nsai, ya bi zεp'u. Bi ma ma pεnhni gátho yo 'bui yø ja'i tengutho 'mø n'na nc'eitho bi gohi. ¹⁷ Ra Cristo bá εhε ngue bi xihra hoga 'da'yo hya yø ja'i ngue bi nhojpi. Bi xihra hya yø ja'i hĩmmi pa Oja, ximmangu yø judío ya mi pa Oja xquet'a bi xihra hya. ¹⁸ Conná nguehra Cristo, ngu yø judío, ngu yø ja'i hĩngyø judío, gue'a ra Espĩritu Santo fáxcáhu ya ngue da záp'u ga n'amigohu xanho'a ra Papá. ¹⁹ A nuyá, ya hĩngyø 'dan'yo ja'ihu ya. Ya gue'ahu yø ja'i Oja ya, porque ya ni n'yohu gátho'u yø ja'i ya o rá 'ye Oja.

²⁰⁻²² Nup'u ha nanga n'na ra ngu ngue ra nija, nup'u brá fahra jado, n'youi mi'da yø do di tetra jado ngue rá nija Oja. Gue'ahu'u yø do di tetra jado ngue ra nija ya. Nu'a ra Cristo, gue'a ra do bi du'mra jado'a. A nu'u yø representante p'ya co 'nε'u yø pøngahya Oja, gue'u yø do rá mæditho bi mε ra ngu'u. A nuya conná nguehra Cristo ya, nu yø ja'i hĩngyø judío, ya yø n'youi to gá εc'εi ra Cristo'u ya. Porque gáthogahu, gue'a ra Espĩritu Santo dí n'yohu.

3

¹ Nugá drá Pablo, dí ofádi ngue dí mmangá rá hya ra Jesucristo p'u 'bahyø ja'i hĩngyø judío. ² Ya gui pahma ngue bi 'yørcaguí ra mate Oja bi 'dajma 'befi ngue ga xi'ahu ra hoga 'da'yo hya. ³ Gá dá cuatá ua ja ra súcua'a te gáma hya bi yurcaguí Oja. Hĩmmi fadi hanja na ra hya na. ⁴ A nu'mø gá nuhu na ra súcua naya, ya gui hyaxhu njuani p'ya ngue nu'a rá hya ra Cristo hĩmmi fadi hanja, bi jaqui dá padi hanja. ⁵ Nu'mø yø pa xa thogui, nuna Oja, hĩnjonni ja'i xa mbøni ngue xti japi xta mbahna ra hya na. Pε nuyá, nuna Oja bá pεnnabi ra Espĩritu Santo'u yø representante co 'nε'u yø pøngahya ngue bi japi da badi hanja na ra hya na. ⁶ Nuna ra hya hĩmmi fadi hanja, guehna ra hya ja ua naya: Ngue hĩnga høndyø judío di tocabi na rá njapi Oja, sinoque xquet'a 'nεhyø ja'i hĩngyø judío di tocabi rá njapi Oja 'mø da 'yεc'εi ra hoga 'da'yo hya. Ya gá dá gohi ngue yø ja'i Oja. Porque di tocabi'a ra nho ya xa yat'Oja ngue di unyø ja'i da 'yεc'εi ra Jesucristo.

⁷ A nuyá, Oja bi 'yøtra mate bi 'dajhma 'befi ngue ga mmangá na ra hoga 'da'yo hya. 'Nε guese Oja di 'dacrá ts'edi ngue da zá ga øt'á na ra 'befi na. ⁸ Nugá, man'natho hĩnga njuani gá ngue gátho mi'da yø ja'i ya o rá 'ye Oja. Pε guese Oja bi 'yøtra mate ngue bi tocagá ra mmenthi ngue ga xicá ra hoga 'da'yo hya yø ja'i hĩngyø judío. 'Nε ga xihyø ja'i ngue nu'mø bi 'yεc'εi ra Cristo, mathoguitho ra nho di tocabi hĩnha rá nze gúi. ⁹ I nneque ngue ga japi da badi gátho yø ja'i hanja na ra hya hĩngui fadi. Nuna Oja bi hoqui gátho'a te ja ya, mandø njam'møtho xpa nzán'na te nnepe di nja. Pε hĩmmi fadi hanja, asta ja guehya ja bi fahya. ¹⁰ A nuyá, ya bi zømma pa ngue co 'nεhyø anxε bi ja yø ts'edi mahεts'i da nu'a te da 'yørpabi Oja yø 'yεc'εi. 'Nε da nu ngue mathoguitho ja rá mfadi Oja. ¹¹ Ya mandø njam'møtho xpa nzán'Oja'a te nnepe di nja. Pε ya bi nja 'mø mi t'εc'εi na ra Hmu Jesucristo. ¹² A nuyá, ngue ya dí εc'εihu ra Cristo, ya nthummui ngue ma n'yohu Oja ya. ¹³ Janangue nugá dí xi'ahu ngue 'yo di tu ni mmahu ngue dí ságá ra n'u ngue dí xi'ahu ra hoga 'da'yo hya. Sinoque dami johyahu ngue nu'a te ra n'u dí thocá conná ngue'ahu da 'yøt'ahu ra nho na.

14 Janangue nugä dí ndantyøhmü ngue dadi ja mammaði na rá Papá ma Hmüha Jesucristo. 15 Nuna ra Papá na, nu'ü bí 'bua mahets'i, da gue'u 'bucua ja ra häi, gátho yø Papá. 16 Guehna ma datho ngue ja rá ts'edi na. Janangue dí äpi ngue di zac'a nï mmäihü ngue da penhna Espiritu Santo di ha'ahü ra ts'edi. 17 Dí äpi ngue nu te'o gátho ya guí 'ec'ëihü ra Cristo, høndra Cristo da 'yo nï mmäihü. A nu'ü te gni mahni mmic'ëihü, banjuani ngue nï mmäi gdi 'yøthü. 18 Dí nnegä ya ngue gátho'ahü co gátho m'i'da yø 'yec'ëi, dami pahmu xandønho hague ngu gangu'a te guí macju ra Cristo. 19 Janangue dí äpä Oja ngue da dinni mmäihü xänho hanja na te guí macju ra Cristo, madague'a ngue hinjam'mø da zä ga pahmu gátho'a te guí macju. Pë co ngu'a, man'na man'na di nequü ngue guí n'yohü Oja.

20 Nuna Oja, ma datho ja rá ts'edi na, porque sä di un'a te t'äpi. Hinga hont'a te ra hya so ma mmäi dí äphü di unï, sinoque man'na xangu di unï ngue'a te t'äpi. A nuyá, nuna rá ts'edi Oja i ja, guehna di hacju ra ts'edi naya. 21 Nu to gátho dí 'ec'ëihü ra Jesucristo ya, ma ga 'espa'ü Oja para zantho. Da ngut'atho.

4

1 Nugä dí ofädi ngue dí ørpabi rá 'befi ra Hmu Jesús. Pë nuyá, dí xi'ahü ngue guí mportahü xandønho. Nuna te ra hya i zon'nahü Oja gdi n'yohü, gue'a guí 'yøthü'a. 2 O gadi 'yex'mø guí yahü, mahotho gdi nyahü. Dami seti te gadi n'yørpahü. Di nequü ngue n'na ngu n'na gadi mahni mmic'ëihü. 3 Da max'ahü ra Espiritu Santo ngue da 'yøt'e ngue xøgue n'na hyatho guí mmamhmü. Dami ja ndummi ngue hinjam'mø guí njunthü. 4 Nu to gátho ya dyø 'yec'ëihü, entho n'na nc'ëitho p'ü da nnuju Oja. Nu'a ra Espiritu Santo di n'yohü, n'nat'a'a. Nuna te ra hya dí tømhmü di nja m'mefa, n'nat'a na ra hya gá nzonngahü Oja. 5 N'nat'a ma Hmüha. N'nat'a ma nt'ec'ëihü i ja. N'nat'a ra nxixya i jaju. 6 N'ec'ëi n'nat'a Oja i 'bui, gue'a ra Papá'a ngue gátho. 'N'ec'ëi di manda gáthogahü'a. Gue'a 'bui ndap'ü bi zä'a. 'N'ec'ëi di n'yohü gáthogahü'a.

7 Nup'ü ha di mpeti yø 'yec'ëi, bi zänbä ra Cristo n'na ngu n'naja'a te ja ngue ga øthü. Di hacju ra ts'edi ngue da zä ga øthü'a te ja nnepe ga øthü. 8 Nguna mmamp'ü ja ra Maca Libro ngue ena: "Nuna ra Cristo bi ma mahets'i, pe 'be bi dapi gátho'ü yø nsuiui. 'N'ec'ëi mandøngu drá mate bi unyø ja'i bi gocua ja ra ximhäi", i ena. 9 ;Te nne da manna ra hya embi ngue bi ma mahets'i? I nne da ma ngue ra Cristo bi zøcua ja ra häi 'n'ec'ëi bi mengui, i ma mahets'i. 10 Nuse na ra Cristo bā n'expa mahets'i, bi zøcua ja ra häi. 'N'ec'ëi ma astā ndøya maya bi ja ra 'amahets'i para ngue di nequü ngue ndap'ü bi zä 'bui ngue di manda.

11 N'na ngu n'na yø ja'i, bi zänbä ra Cristo'a te ja ngue da mēfi. Bi 'yexyø ja'i ngue dyø representante. M'i'da p'üya, bi 'yets'i ngue da manna hya di bennbabi Oja ngue da ma. M'i'da p'üya, bi 'yets'i ngue di n'yo ngue da manna hoga 'da yo hya. M'i'da p'üya, bi 'yets'i ngue di m'met'o ngue dyø mamhya p'ü ha 'buhyø 'yec'ëi. M'i'da p'üya, bi 'yets'i ngue dyø xänbäte ngue ra hya. 12 Nuyä yø ja'i bi 'yets'i, guehya da japi gátho yø 'yec'ëi ngue da 'yøtra 'befi di manda ra Cristo da 'yøtyø ja'i ya. Guehya man'na di hatra ts'edi yø 'yec'ëi 'bucua ja ra ximhäi ya. 13 Di mpefi astā gue'mø da zädi ngue xøgue da 'da'igu ma nt'ec'ëihü, 'n'ec'ëi ga pahmu xandønho'a rá Ts'ant'ü Oja. Man'na man'na di thinj xänho hanja ra hya, ya da zä ga n'yohü tengutho i n'yo ra Cristo p'üya. 14 Ya hinga øthü tengutho øtyø t'ubasi p'üya. Porque yø basi hinguü henni ga thät'i. Tengutho 'mø te haxra ndahi nï ma ua, nï ma na, njarbutho yø basi, hont'o bi zä maxädi tenni. A nu'ü yø xänbäte ngue yø hyäte, xøgue ga mbátho da

hyoni ha di hyätyo ja'i. I nne'u ngue ga tenhna'a ra fehni hya i xännbate. ¹⁵ Pe nuju, ma ga ja ndummui ga mmamhma na ra hya majuanj. Ma ga udi ngue dadi mahmu'u yø ja'i di xihmu na ra hya na. Ma ga homhma ra hya ngue man'na gda cohmu tengutho ra Cristo. Nuna ra Cristo, guehna 'bet'o na ngue di manda gätho yø 'yεc'εi, tengutho ra ya ra ja'i i 'bet'o ngue di mandabi ra do'yo. ¹⁶ Ngue guehna ra Cristo 'bet'o ngue di nnopa yaha ya, nu'u yø xequi ha di ntøtrá do'yo ra ja'i p'uya, go guecju'a. A nu'mø ngue ca xanho yø hyundo'yo, gätho 'da gui mpetho, ya xanho i ja. Njarbutho ya, nu'mø di mmađi n'na ngu n'na yø ja'i, gätho 'da ga hyadra ts'edi di mpefi xanho.

¹⁷ Nuna ma Hmuha Jesucristo, go di 'dacä ra ts'edi na guehna ra hya di xi'aha ya. 'Yoni mantho gui øthna'a ra nts'o ga 'yo yø ja'i hingui pa Oja. Nuya yø ja'i ya, nu'a ra nts'o so yø mmui, gue'a øt'a. Pe hinte di muui te øt'e. ¹⁸ I njot'i yø n'yomfεni, hingui pa'a ra 'da'yo te di un'Oja. Porque mandø nna xitho yø n'yomfεni. Hindi n'unj da sifi ha di njap'u di ba Oja, janangue hingui pađi hanja. ¹⁹ Janjuanj ngue xa unyø mmui yø ja'i'a ra nts'o ga 'yo. 'Be xingui ja yø 'be'isä. Ena gue man'na di johya 'mø 'dama 'dan'yo ma nts'o øt'e.

²⁰ Pe hinga ngu'a ra hya ga 'yøhma bi nxännbate ra Cristo. ²¹ Majuanj ngue ya ga 'yøhma na te ra hya bi nxännbate ra Jesucristo. Nuna ra hya naya, guehna majuanj na, 'ne guehna ra hya xänngaha ra Jesús. ²² Janangue nuyá, nu'a te ga ra nts'o gmanj n'yoha mam'met'o, damj hyehmu p'u'a ya. Porque nu'a ra nts'o gmađi ho gui 'yøthna, mi hāt'a'atho ni n'yomfεnihu'a. ²³ A nuyá, damj 'yøt'e ngue da gom'na'yo ni n'yomfεnihu ya. ²⁴ Gätho ma 'da'yo'a te gđi n'yoha. Ga ra nho gđi n'yoha. Tengutho Oja majuanj ngue xandønho'a, gui njathu p'uya, ga ra nho gui 'yøthna, hin tema nts'o gui 'yøthna.

²⁵ A nuyá, 'yo gui mmamhma ra fehni. N'na ngu n'na'aha, ga majuanj gui xihni mmic'εiui. Porque gätho yø 'yεc'εi tengutho 'mø n'na nc'εitho di jahu'u.

²⁶ Nu'mø gui ncueha, man'nan'yo mi 'yøt'e ngue da gohi ngue dra ts'oqui'a ni cueha. Da thotho'a ni cueha, 'yo gui nneha ngue ga ra nganj ra pa gui ncueha. ²⁷ Yo gadi unhna ra 'yu ra zithu ngue gui 'yøthna te ra pähä.

²⁸ Nu ra ja'i mará be, da hyep'u'a rá mfe, di mpefi. Nu ra ja'i ngue rá 'befise da 'yøt'e, gue'a di dñi te da zi'a, janangue di nja te di unyø ja'i hin'ya te da hyoni.

²⁹ 'Yo tema ts'omhya gui mmamhma. Sinoque ra hoga hya gui mmamhma, da gue'a ra hya da 'yørpabi ra nho yø ja'i da 'yøde. ³⁰ 'Yo gui øthna ngue da du rá mmui ra Espiritu Santo ngue n'na ra ts'oqui gui 'yøthna. Porque di n'yoha ra Espiritu Santo, ya di haxha njuanj ngue ya di ohu rá 'ye Oja, 'ne fäcju asta gue'mø bá ep'u ma Yanteha.

³¹ A nuyá, damj hyehmu p'u gätho ya yø hya ga xi'aha ya. Ra sui, ra cue, ra njunt'i, ra ts'ate. 'Yo to gui nnu man'uhu. ³² Nu'a ja ngue gui 'yøthna, damj n'yørpaha ra nho n'na ngu n'na'aha. Di nja ni yemmahu. Damj mpunnbi n'na ngu n'na'aha ngue'mø 'bui to hinga gue'a øt'e, tengutho Oja bi pun'nahu conná guehna Cristo.

5

¹ Nuna Oja, janjuanj ngue di macju ngue ya yø basigaha. Janangue nuyá, ma ga øthna tengutho øt'Oja. ² Ma ga mahma mmic'εi hu tengutho gui macju ra Cristo. Nuna, asta bi nda ngue bi du conná guecju. Oja bi nu manho ngue gue'a bi gohi ngue ra 'bøt'e i nhohma ts'oquiha'a.

³ Ya guí ohw rá 'ye Oja ya. Janangue nuyá, 'yo di so nī mmuih'a ra n'yots'om'mäi. 'Yo temá nts'o guí øthh. 'Nē 'yo guí emhmh ngue gue'a ra mēnyu mā datho dī muii. ⁴ 'Yo temá ts'omhya guí mmamhmm. 'Yo guí mmamhmm yø hya hñte nī bøntho. Porque nuya yø hya ya, hñnni 'yup'h ngue guí mmamhmm ya. Nu'a ra hya nī 'yup'h guí 'yøthh, gue'a ndge njandyatho guí ja mammadihh Oja'a. ⁵ Ya guí pahmm ngue nup'h dī manda ra Cristo, co 'nehrá Papá, nuya yø ja'i ngue yø 'yots'om'mäi hñnda ma macat'i p'h ya. Dá guehyø ts'oc'ei, dá guehya yø ja'i ngue hønt'a te pes'ua ja ra ximhäi so yø mmäi ngue di xandī, hñnda yarbh ya. Porque nuya yø ja'i njap'h, nu'a te rá cosa nī ma yø mmäi, gue'a thanne'a, hñga gue'a Oja i thanne. ⁶ Maonma hyä'ahh ngue guí 'yøthh ya yø nts'o dī xi'ahh. Porque nu to øtya yø hya dī xi'ahh ya, ngue fεspatho rá hya Oja, guehya dá japræ castigo Oja ya. ⁷ Man'nan'yo mī 'yøt'e ngue guí 'yøthh tengutho øtya yø ja'i dī xi'ahh ya.

⁸ Nu'mø mam'mæt'o, gá rá nts'o nmará n'yohh. Pε nuyá, ya mā n'yohh ra Cristo ya. Ma gdá n'yohh'a te nne Oja gdá 'yohh ya. ⁹ Nu rá ja'i ngue xojpabi Oja rá mmäi, gá rá nho ga 'yo ra ja'i. Nu'mø ha ya, gá majuanī te mma. Nu'a te dī manda Oja, gue'a øt'a. ¹⁰ Damī ja ndummmihh ngue nu'a te nnu manho Oja, gue'a guí 'yøthh'a. ¹¹ Man'nan'yo mī 'yøt'e ngue go guí 'yøthh tengutho øtyø ja'i xants'o ga 'yo. Damī japhh ngue dá bahyø ja'i ngue ra ts'oqui'a te øt'e. ¹² Nu'a rá nts'o nt'aguitho øtyø ja'i, ya ra 'bε'isätho ngue dá hmangua'a. ¹³ Pε nu'mø dá ma nsædi rá hya ha rá nja ná rá nts'o nt'aguitho øtyø ja'i, dá bahyø ja'i ngue rá ts'oqui øt'e. ¹⁴ Janangue emp'h ja ra Maca Libro: "Nup'h 'buhyø ja'i εntho ya xā ndū, dá xoc'a nī mmäi rá Cristo. εntho ja guí nnu'a nt'aha", i εna.

¹⁵ Janangue nuyá, damī fāhhm xanho te gdī n'yohh. 'Yo gnī 'yohh tengutho ga 'yo yø ja'i hñngui pa Oja. Sinoque damī 'yøt'e ngue di neqgi ngue guí pahmm Oja. ¹⁶ Damī ja ndummmi guí mpefi ngue guí mmamhmm ra hya. Porque yø pa dī 'buhm, xandøngu rá nts'o i ja. ¹⁷ Janangue nuyá, 'yo gyø 'yammuih. Nu'a te rá pähä mā Hmuhh Jesucristo, damī ja ndummmi ngue dá dñni xanho nī mmuih hanja ra hya, n'namhmm ngue gue'a guí 'yøthh'a. ¹⁸ Para ngue guí m'mamma pähäh, 'yo gadī unni mmuih ra n'iti. Porque rá n'iti xants'o te øt'ah'a. A nuyá, go damī unni mmuih'a ra Espiritu Santo ngue dá gue'a dá xän'nahh te ja ngue guí 'yøthh'a. ¹⁹ N'na ngu n'na'ahh, nu'mø guí yahh, nu'h yø hya mazihotho nt'ot'i p'h ja yø salmo, gue'h damī nxihmm'h, 'nε'h yø hya nt'ot'i p'h ja yø alabansa. Damī ja mammadihh'a ra Hmū Jesucristo p'h ja nī mmuih. Guí 'yεspahh conyø salmo 'nε conyø alabansa guí turpahh. ²⁰ Rāngue guí εc'ei h mā Hmuhh Jesucristo, nuna Oja mā Papäh da 'yø'mø gá zohm. Janangue nuyá, zant'a guí ja mammadihh ya ngue'a te gá ra nho ørcäh.

²¹ A nuyá, ngue guí nnu mansuhh Oja, damī mfäts'i n'na ngu n'na'ahh ya.

²² Ague gyø xisuhh, damī 'yεc'ei nī damme 'mø nzo'ahh. Porque gue'a dī manda rá Hmū Jesucristo'a. ²³ Porque rá n'yohh i 'bet'o'a ngue dī manda rá xisu, tengutho rá Cristo i 'bet'o'a ngue di manda yø 'yεc'ei. Nu'a rá Cristo bi yānyø 'yεc'ei, gue'a 'bet'o'a ya, tengutho rá ya rá ja'i, 'bet'o ngue dī mandabi rá do'yo. ²⁴ A nuyá yø 'yεc'ei i øt'e te dī manda rá Cristo. Xquet'a njarbatho yø xisu ya, dá 'yøt'e te gá dī 'bεpyø damme.

²⁵ Ague n'yø'ahh, damī mahñi xisuhh, tengutho rá Cristo dī mahyø ja'i bi 'yεc'ei, astā bi dū ngue bi yāni. ²⁶ Ngūnā bi 'yørpabi yø 'yεc'ei para ngue di zo rá 'ye Oja. Co nuna rá hya bi 'yεc'ei yø ja'i bi hojpa yø ts'oqui. Bi nxixya p'uya

ngue ya bi hyɛp'ua rā nts'o. ²⁷ I nne ngue nu'mø bá ɛp'ua mahøn'a rā Cristo, gātho yø 'yɛc'ɛi dā 'yɛspi, porque ya hīn temā nts'o dā dīnnbi.

²⁸ A nu yø n'yohu i jatho ngue dī mahyø xisu. Tengutho gā mmāhrā do'yo, di jarbū rā xisu. Porque nu rā n'yohu dī mahrá xisu, i øtrā güenda rā n'yohu ngue rá do'yosɛ dī madī. ²⁹ Nɛ hīnjo'o n'na rā ja'j ngue di sahrá do'yo, sinoque fáhrá do'yo rā ja'j 'nɛ pɛpi. Njarbatho'a te ørcāhu rā Cristo ya, fácjū 'nɛ i pɛjpāhu. ³⁰ Porque rā Cristo, i nnøpe ngue rá do'yogāhu. ³¹ N't'ot'i p'ua rā Macā Libro ngue ɛna: "Nu'mø bi nthatra n'yohu, rā n'yohu p'uya sop'ua rá papá 'nɛhra mamá ngue 'būhmī rá xisu. Nuya yo nc'ɛi ya, dī nne n'na ngu n'na, janangue ya hīnguī yo nc'ɛi, sinoque ɛntho n'na nc'ɛitho", ɛnna rā. ³² Nunā rā hyā nā, māzihotho hmā te nne dā mā. Porque gā mbønī ngue rā Cristo ya yø n'youi yø 'yɛc'ɛi 'nɛ gue'ua yø 'yɛc'ɛi nnøpe ngue rá do'yo. ³³ Pɛ xquet'a i nne dā mā ngue n'na ngu n'na yø n'yohu jatho dī mahyø xisu. Tengutho gā nne ngue dī mā māmadī, di jarbatho rá xisu ya dī madī. A nu rā xisu p'uya, i jatho ngue dā nu mānsu rá damme.

6

¹ Ague gyø basīhu, nu'mø bi zo'a nī papá ogue nī mamá, damī 'yɛc'ɛi te xi'āhu. Porque gue'a jatho ngue dā 'yøtyø basī ya ɛc'ɛi rā Cristo'a. ² Guehna rá māditho rā hyā mmāmp'ua ja rá ley Oja nā, ngue nu rā ja'j dā 'yøt'e te xi Oja, dā dīnnbabi rá njapī Oja. Guehna rā hyā naya ngue ɛna: "Damī su nī papá, damī su nī mamá. ³ Nu rā ja'j dā 'yøtya yø hyā ya, ya'atho rā pa dī m'mācua ja rá hāi, 'nɛ dī m'māmma pāhā", ɛnna hyā.

⁴ A nu yø n'yohu conyø xisu, ngue ya 'būhyø basī, 'yo di honnbi ha dī mbøcue yø basī. Sinoque di tede xanho, dā badī ngue dā zammī. 'Nɛ dā xānnba yø basī ngue dā 'yɛc'ɛi rā Cristo.

⁵ Ague gyø hmīquīhu, damī 'yɛc'ɛi nī hmu gadi mpehmu ua ja rá hāi. Majuanī ngue nī mmūi gdi 'yørpabi masu nī hmuīhu. Nī mmūi gdi 'yøtra 'bɛfi guī pɛhmu, guī 'yø'nī güendāhu ngue tengutho 'mø gdi ørpāhu rá 'bɛfi rā Cristo. ⁶ Guī hyūmbabi 'mø gadi mpehmu. 'Yo guī nnehu ngue høn'mø nnu nī hmu guī hūmbāhu, sinoque guī 'yøt'e ngue yø mɛfi'āhu rā Cristo. Co gātho nī mmūi gdi 'yørpāhu'a te rá pāhā Oja. ⁷ Nu'mø ja te guī pɛhmu, con n'na rā pāhā gdi 'yøthu rā 'bɛfi. Guī 'yø'nī güenda ngue rā Cristo guī ørpāhu rá 'bɛfi, hīngue masque guī 'yɛmhmū ngue rā ja'jtho guī ørpāhu rá 'bɛfi. ⁸ Porque ya guī pāhmu ngue nu'a rā Hmu Jesucristo, nu'a te rā nho xā 'yøt'e n'na ngu n'na rā ja'j, gue'a rá nzābi rā ja'j di un'na. Nu'mø 'būhrā hmu ogue hīnjo'o rá hmu n'na rā ja'j, nu te rā nho xā 'yøt'e, gue'a rá nzābi di t'un'na.

⁹ Ague gyø hmuīhu, damī 'yørpabi rā nho nī mɛfi guī sihu. 'Yo gadi pihmu yø mɛfi. Damī bɛmhmū nā rā hyā ja ua. Ngu'ua yø hmu ua ja rā xīmāi, ngu'ua yø hmīquī, n'nat'a nī Hmuīhu bí 'bū māhɛts'j. A nu'a p'uya, hīnguī huantho yø ja'j ørpa masu'a.

¹⁰ Ague mā zī cu'āhu, damī zajnī mmūi hu connā ts'ɛdi di 'da'a mā Hmuīhu. Porque høn't'a tate ja rá ts'ɛdi'a. ¹¹ Nunā rā hyā dī 'da'āhu Oja ngue gdi mfāhmu, damī 'yøthu ngue tengutho 'mø dā m'mant'j'āhu nā rā hyā nā. Janangue dā zā guī tājpāhu rá hyā rā zithu nu'a nne dā hyācjū. ¹² Porque nunā rā tunhūi dī øthu ya, hīnga gue'ua mā mmīc'ɛi dadī ndūnhū, sinoque nu'ua

dadi ndunhna ya, gue'u yø ts'onthi ja yø ts'edi ngue di manda ra nts'o ja ua ja ra ximhäi. I 'yo maya ndap'u bi zä. ¹³ Janangue di ndu xanho ni n'yomfēñihna ya co nuna ra hya di 'da'ahna Oja, guehna gdi täcju ra nts'o na. Nu'mø da 'yēhra ora ngue gui nthēhna n'na ra hya xants'o, 'yo di dap'ahna. Nu'mø ngue gä 'yøthna na ra hya naya, ya du xanho ni n'yomfēñihna 'mø.

¹⁴ Nu ra soldado 'mø ngue ya xa nsä ngue da ma ra tñhni, ya xa dātra ngut'i, ya ha ra njudi di nyani, 'ne he rá he ngue ra t'ēgui. Dami njathna p'uya ngue gdi nyamhna na ra hya majuanī. Nu'a te xanho, gä gue'a gui 'yøthna'a.

¹⁵ Nu ra soldado 'mø ja ngue ha da ma, ya xa nsä, hinha ga hyēhyø 'boxthi. Dami njathna p'uya, gui ja ndummui ngue gui mma guä mamhna ra hoga 'da'yo hya. Guä xihma ra hya yø ja'i ngue ha di zä di nhojpaui Oja. ¹⁶ Nu ra soldado ha rá njudi. Nu'u yø nsa n'youi ra sibi bi nyø nsaiui hingu thot'i. Gui njathna p'uya co nu'a ni nt'ēc'ēihna i ja, ya hinda zä da dap'ahna ra zithu. ¹⁷ Gui 'yøt'e tengutho 'mø gdi hushna ra fui t'ēgui, hinte da thot'i. Dami njathna p'uya, n'nat'a bēni ngue ya bi nyanni tehna. Nuna rá hya Oja di 'da'ahna ra Espiritu Santo, guehna gui nnøpa juaihna na, ngue gdi taphna ra hya yø ja'i.

¹⁸ Yo di coñni mmuihna, mat'Ojahn hangu ra pa. 'Yāphna Oja'a te gāma hya di bēn'nahna ra Espiritu Santo gui 'yāphna. Gātho yø ja'i ya o rá 'ye Oja dami marpahna Oja yø ja'i, 'yogui säyathohna. ¹⁹ Xquet'a 'necä dami marcahna Oja n'namhma ngue Oja di 'dacrā hya ga mma. Nup'u ha ga mmanna hya, ga ha ra ts'edi ngue ga mmanna hya. Nuna ra hoga 'da'yo hya, hinga su ga xicā yø ja'i hanja na ra hya na. Porque hingu pahyø ja'i na ra hya na. ²⁰ Oja bi 'yexqui ngue drā representantegui ngue ga mmanā na ra hoga 'da'yo hya na. A nuyá, ngue di mmanā na ra hya na, ya di ofādi. Janangue dami marcahna Oja n'namhma ngue nuna ra hya ni 'yēhma xi ga mma, da zä ga ha ra ts'edi ga mma xanho ra hya.

²¹ Nuna mā zi cuhna ra Tiquico, xquet'a emmēi di mpefi ngue ørpabi rá 'bēfi ra Hmu. Nu'mø bi map'u naya, go da xi'ahna te dadi jagā na. 'Ne da xi'ahna te di øt'a ua. ²² Nuna ra Tiquico di et'a p'u na ngue da ma di zengua'ahna. 'Ne dani xi'ahna te dadi ja. Nuna ra hya da xi'ahna p'uya, di hatra ts'edi ni mmuihna na.

²³ Di nnegā ya ngue nuna Oja mā Papāhna co 'nēhna mā Hmuhna Jesucristo di darpabi yø nt'ēc'ēi to gātho ya ja yø nt'ēc'ēi, 'yo dadi njunt'i, sinoque di mahyø mmic'ēiui n'na ngu n'na. ²⁴ Oja di japi te'o gātho ngue yø mmui gui mā'a mā Hmuhna Jesucristo. Da ngut'atho.

Filipenses

Ja ua ra carta bi 'yo'tra Pablo, ngue bi mənba yə 'yɛc'ɛi Filipos.

¹ Nugä drá Pablo, conná Timoteo, yə məfigá'be ra Jesucristo. Nu'ə yə məmhyá p'ə ja ra hnini Filipos, dá gue'ə yə n'yohə ja yə cargo p'ə ja ra nija, gátho mǐ'da yə ja'ǐ ya o rá 'yɛ Oja ngue ya ɛc'ɛi ra Jesucristo, gá dadi zəngua'be. ² Dí nnegá'be ngue nuna Oja mə Papá'ə co 'nəhna mə Hmuhə Jesucristo di jap'əhə 'nɛ dá hyut'a nǐ mməihə.

³ N'na ndi ngu n'na ndi gá mbɛn'əhə, dadi ja məmmadigá Oja conná ngue'əhə. ⁴ Nu'mə dá mat'əhə Oja, janjuanǐ dadi johya. ⁵ Porque dí mbɛn'əhə ngue nu'mə məmbá fudi gá 'yɛc'ɛihə ra hya, gá fəxcahə mɛnte dadi 'yongá ra hoga 'da'yo hya. 'Nɛ asta guetya guí fəxca'əthohə. ⁶ Asta gue'mə gambá fadi gá 'yɛc'ɛihə ra Jesucristo ya, bi 'yət'əhə ra nho Oja. 'Nɛ man'na di 'yət'e ngue guí commənhohə. 'Nɛ dí padǐ ngue go gue'a dá 'yət'e ngue guí pəmmənhohə 'mə ra pa dá ɛp'ə ra Jesucristo'a. ⁷ Nǐ 'yup'ə ngue ɛmmɛi dí mbɛn'əhə, porque gáthogəhə, bi 'yotrə məte Oja ngue bi 'dacə ra 'bɛfi ngue dadi 'yonnəhə rá hya. A nuyá, gue'mə dí ofádi, ogue dí 'bɛcá p'ə ja ra ts'ət'abi, dí tɔxá nə ra hoga 'da'yo hya, 'nɛ dadi ja majuanǐ ngue majuanǐ nə. ⁸ Nuna Oja i padǐ ngue janjuanǐ dadi madǐ gátho'əhə tengutho guí mə'əhə ra Jesucristo.

⁹ Nu'mə dí mmat'Ojagá, dí əpi ngue nu'a te gnǐ mməhə, man'na man'na gdǐ mməhə. 'Nɛ dí əpi ngue dá xoc'a nǐ n'yomfɛnɪhə ngue dá dǐnǐ xanho nǐ mməihə hanja ra hya. ¹⁰ Dí nnegá ngue guí padǐ guí huanhə ndana ra nho i ja ngue guí 'yothə. Janangue nu'a ra pa dá ɛp'ə ra Cristo, ya hǐnte mants'o dá thǐn'əhə. ¹¹ 'Nɛ hont'a ra Jesucristo dá zǎ dá 'yət'e ngue gá ra nho gdǐ n'yohə. Nu'mə bi nu yə ja'ǐ ngue guí 'yohə xanho, ya dá 'yɛspabi Oja yə ja'ǐ.

¹² Ague mə zi cu'əhə, dí nnegá ngue guí pahmə ngue nu'a te gá dá thocá, ɛnə gue gue'a man'na i fəhrə hoga 'da'yo hya'a. ¹³ A nuyá, gátho yə soldado 'bɛcua ja ra palacio, 'nɛ gátho ya mǐ'da yə ja'ǐ 'bɛcua, ya padǐ ngue dí ofádigá ngue dí ɛc'ɛi ra Cristo. ¹⁴ Nu'mə mǐ hnǐ ngue ya dí ofádigá, xangu mə cuhə bi hya ra ts'ɛdi, hǐmbǐ nsu dá məmbrá hoga 'da'yo hya Oja. I padǐ ngue hǐngui hɛgəhə'a ra Hmú.

¹⁵ A nuyá, nu'ə to mmənnə Cristo ya, 'bɛ i'da ngue di seyagui, i nne dá 'yengəhəi. Pɛ mǐ'da p'əya, connə pəhətho gá mmənnə Cristo. ¹⁶ A nu'ə di seyagui, i mmənnə hya ngue dí nu manhosɛ yə ja'ǐ, 'nɛ hǐmma juanǐ ngue yə mməi gá manna hya. Porque ɛmbǐ ngue dá dǐ mə mməigá 'mə gá padǐ ngue gá tɛnyə ja'ǐ'a ra hya mman'ə. ¹⁷ Mǐ'da p'əya, gá mmənnə Cristo ngue dí maqui. I padǐ ngue dí 'bɛi ngue gá tɔxá ra hoga 'da'yo hya ua ja ra ts'ət'abi.

¹⁸ Pɛ hǐnte ja'a, gue'mə gue yə mməi gá manna Cristo yə ja'ǐ, ogue hǐn'na. Pɛ squerangue i hmənnə Cristo, guehna nná johyagá naya. 'Nɛ man'natho dadi johya. ¹⁹ Porque dí padǐ ngue gá pəmmənhogá ua ja ra fadi ngue guí mmərcəhə Oja, 'nɛ fəxcá ra Espiritu Santo bá penhə Jesucristo. ²⁰ A nuyá, nu'mə gá su gá mmənnə hya ngue ra Cristo, ya ra 'bɛ'isətho te dí ət'a 'mə. Hante gue gá hə ra ts'ɛdi gá mmənnə hya hangú ra pa, hǐngue masque gá su ngue dí ofádi. Ogue gá pongui, ogue dá thogui, hǐndǐ mportagá'a. Nugui dadi

ja ndumm̄ai dí honnb̄i ha di hnū manho r̄a Cristo. ²¹ A nuyá, dí nne ngue ya gdá 'b̄u'a ngue ga ørpabi rá p̄ah̄a r̄a Cristo. A nū'mø dá tu, ya man'na ma d̄atho r̄a nho ga nth̄e'be. ²² Nū'mø ga sigue ga m'm̄ucua ja r̄a ximh̄ai, da z̄a ga tap̄a mi'da yø ja'í ngue da 'ȳe'c'ei r̄a Cristo. Janangue nuya h̄indí pad̄i ndana gue'a ex̄a ja ts'editho ga øtya. ¿Ua nuh̄ma x̄anho ngue ga sigue ga m'm̄ai, ua gue x̄anho ngue ga tu? ²³ Nuya h̄indí pad̄i ndana ex̄a ja ts'editho ya yoho yø hya ya. Nū'p̄ n̄n̄a b̄enḡä, man'na x̄anho ngue ga tu, ya gan̄i m'm̄u'be r̄a Cristo p'uya. A nugui, dí nnū manho ngue ga tu. ²⁴ P̄e co nū'ah̄u, ya x̄anho ngue dí 'b̄u'i. ²⁵ Janangue'a dí h̄ax̄a njuani ngue ga sigue ga m'm̄ai, n'namh̄ma ga h̄a'ah̄u r̄a ts'edi ngue dí nd̄u n̄i nt'è'c'ei h̄u. 'N̄e man'na dí n̄ja'ah̄u mp̄ah̄a porque man'na dí nd̄u n̄i nt'è'c'ei h̄u i ja. ²⁶ Nū'mø ga nūju mah̄on'a p'uya, ya man'natho gadi ja mam̄madih̄u r̄a Jesucristo conná nguec̄a.

²⁷ Guí ja ndumm̄ai guí 'yøth̄u' yø hya mmanná hoga 'da'yo hya r̄a Cristo. Dam̄i 'yøt'e te dí xi'ah̄u, gue'mø ga mmagá p'ua ga ma nū'ah̄u, ogue h̄in'na. P̄e dí nne ga øde ngue guí h̄ah̄u r̄a ts'edi 'n̄e 'da'igu guí mmamh̄m̄u. 'N̄e guí hon̄i ha gdi japh̄u ngue dí nth̄a'a r̄a hoga 'da'yo hya ngue'a r̄a nt'è'c'ei ja'ah̄u. ²⁸ Nū'mø dí pi'ah̄u ya yø ja'í s̄ahr̄a hoga 'da'yo hya, 'yo s̄a guí s̄uh̄u. Porque nuyá, nū te øt'e, gue'a r̄a hm̄eya'a ngue dí m'm̄edi. P̄e nū'ah̄u p'uya, nū te guí øth̄u, gue'a r̄a hm̄eya'a ngue dí nyanni teh̄u. Porque gueh̄na Oja f̄ax̄ah̄u. ²⁹ Nuna Oja bi 'da'ah̄u rá mate, h̄inḡa h̄ontho ngue guí 'ȳe'c'ei h̄u r̄a Cristo, sinoque xquet'a ja ngue guí s̄ah̄u r̄a n'ua ngue guí è'c'ei h̄u na. ³⁰ A nuyá, ma ga homh̄m̄u ha dí nth̄ah̄ra hya ya. Ya guí nnuh̄u te dá øt'a m'm̄et'o, 'n̄e ya guí øhm̄u ngue d̄adi sigue dí hon̄i ha nn̄a japi ngue dí nth̄ah̄ra hya.

2

¹ Di h̄a'ah̄u r̄a ts'edi na r̄a Cristo. Nū'a guí ma'ah̄u, gue'a di hoc'a n̄i mm̄aih̄u'a. Nū'a r̄a Esp̄iritu Santo guí n'yoh̄u ya. Ya ja n̄i yemm̄aih̄u ya, 'n̄e ya ja n̄i nhūe'cateh̄u ya. ² P̄e man'na ga johyagá 'mø guí 'yøth̄u ya yø hya dí xi'ah̄u. Dam̄i ne ngue 'darb̄u dí n'yo n̄i hyah̄u. Ḡatho'ah̄u 'da gdi mm̄athoh̄u, h̄injon da b̄oni ngue da n'nan'yo rá n'yomf̄eni. ³ Yo gadi 'ȳex̄h̄u, 'n̄e 'yo guí nne ngue go da nū manho'as̄eh̄u yø ja'í. Sinoque guí 'yøt'e tengutho 'mø h̄inte gadi muh̄u. Guí 'yøth̄u ngue t̄ate x̄anho mi'da yø ja'í ngue'ah̄u. ⁴ Yo guí øth̄u ngue h̄on'as̄eh̄u guí timh̄m̄u r̄a nho. Dam̄i 'yøth̄u ngue 'n̄e hm̄i'da yø ja'í da d̄inna nho.

⁵ Dam̄i 'yøth̄u tengutho bi 'yøtr̄a Jesucristo ngue h̄ingui ts'ua bi 'yets'i. ⁶ Madague'a ngue Oja'a, p̄e bá sop'ua rá cargo mi ja ngue mad̄i manda p'ua mah̄ets'i. ⁷ Bi n'un̄i bi n̄ja'í. Bi gohi tengutho n'na r̄a hm̄iqui. ⁸ Nū'mø mi m'm̄ai ngue r̄a ja'í p'uya, h̄ingui ts'ua bi 'yets'i. Ḡa bi 'yutho'a te rá nt'edi Oja, ast̄a bi n'un̄i bi tho. Bi dup'ua ja r̄a pont'í, madague'a t'emb̄i ngue r̄a 'be'is̄a ngue to da dup'ua ja r̄a pont'í. ⁹ Janangue nuna Oja bi japi ngue ma d̄atho da hnū mansu. Bi japi ngue bi ntate, h̄in jomman'na ngue teng'u'a. ¹⁰ I nnepe ngue nū'mø bi t'øde ngue hm̄ambrá thuh̄u r̄a Jesús, ḡa dí ndantyøhm̄u'ua bí 'b̄u mah̄ets'i, 'n̄e'ua 'b̄ucua ja r̄a h̄ai, co 'n̄e'ua 'b̄up'ua ja r̄a n̄idu, ḡa dí ndantyøhm̄u. ¹¹ Ḡatho da ma ngue r̄a Jesucristo, gue'a r̄a Hmu'a. 'N̄e nū'mø t'esp̄abi r̄a Jesucristo, tengutho 'mø go di t'esp̄abi Oja, rá Papá.

¹² Ague ma zi cu'ah̄u, nū'mø dambá m'm̄ucá p'ua guí 'b̄uh̄m̄u, ḡa 'ȳe'c'ei te dá xi'ah̄u. A nuyá, madague'a yaua dí 'b̄ucá ya, p̄e ma d̄atho dam̄i 'ȳe'c'ei h̄u na r̄a

hya dí pen'nah̄u ya. Ya bi nyanni tehu. Janangue ma datho dami nu mansuh̄u Oja ya. Dami ja ndumm̄i gui hyoni ha di hnu manho'ah̄u. ¹³ Nuna Oja, go di ben'nah̄u na te ra rho ja ngue gui 'yoth̄u na, 'ne da máxah̄u ngue da zã gui 'yoth̄u'a te nne Oja ngue gui 'yoth̄u.

¹⁴ Nu te ja ngue gui 'yoth̄u, 'yoth̄u co n'na ra páhã. 'Yo 'be gui enã ngue ra ts'edi t'ot'ah̄u. ¹⁵ Janangue hin tema ts'oqui da thin'nah̄u. Porque ya yø basi'ah̄u Oja p'u ha 'bahyø ja'i ngue yø ts'oc'ei 'nehyø mmejmahya. Mahyonitho ngue di nequi ngue n'nan'yo'ah̄u ngue yø ts'oc'ei 'bucua ja ra ximhã. ¹⁶ Dami xihmu yø ja'i ha di zã di nth̄ui ra 'da'yo te. A nu'mø bá ehra Cristo p'uya, da zã di nja ga mpãhã connã ngue'ah̄u. Porque ya hinga sãrbutho dá mpecã p'u gui 'bøhm̄u.

¹⁷ A nuyã, ya gui ec'ei hu ra Jesucristo, ya gã unni mm̄i hu Oja ya. Nu'a te gni johyah̄u ya, xquet'a 'nequi dadi johya, madague'a ya ja ngue da thogui co nuna ra hya dá xi'ah̄u. ¹⁸ Pe dami johyah̄u tengutho nnã johyagã, 'yo tu ni mm̄i hu 'mø dá tugã.

-----

¹⁹ Da ne ra Hmu Jesús ngue ga penhnã p'u ra Timoteo, da nu'ah̄u. Nu'mø bá penc'a p'uya, ya ga johya 'mø dá pad̄i te gadi jah̄u. ²⁰ Porque hinjogui pøni ngue di ot'e tengutho di ør'be ra Timoteo ngue di hon'na'be ha gdi timhm̄u ra rho. ²¹ Nuya gãtho m'ida 'bucua, yø 'befise'a ni ma yø mm̄i ot'e, hinga gue'a rá 'befi ra Cristo ni ma yø mm̄i ngue da 'yøt'e. ²² Gui pahmu ngue ra Timoteo di nequi ngue ha ra ts'edi faxcagui ngue di mmam'be ra hoga 'da'yo hya. Tengutho n'na ra ts'ant'u 'mø faxrá papã p'u ha di mpefi, njarbatho na. ²³ Dí nne ga penhnã p'u ra Timoteo, hontho ga pad̄i tengu da gohma asunto. ²⁴ Da ne Oja ngue ya himma ya'atho ga mmagã p'u, ga ma nu'ah̄u.

²⁵ Nuna ra Epafrodito guã penngah̄u ua ngue bá hanngagui ra menyui di honi, xquet'a 'nehna emmei bi máxqui ngue honi ha gdã japra hya. Pe nuyã, dí enã ngue mahyonitho da map'u ya. ²⁶ Porque mi zã mi bad̄i ngue gã 'yøhm̄u ngue bi hyenni, emmei bi du rá mm̄i. Janangue nuyã, ya hingui nnu ra pa da map'u ya, para ngue gui pahmu ngue ya bi zã. ²⁷ 'Ne majuan̄i bi hyenni, ya ja ngue xta ndu. Pe connã guehrã mate Oja himbi du. Nu'mø ngue xta ndu, xøgue di ntimb̄u ma dummaigã p'uya. ²⁸ Janangue nuya dí xenni ga pennb̄uya, n'namhm̄u ngue man'na gui johyah̄u 'mø gã nuhu mahøn'a. Ya xquet'a da hyu ma mmaigã p'uya ngue gui nnuhu ngue ya h̄inte di ja. ²⁹ Gui johyah̄u ngue gui nnuhu, porque gadi ncuhu ngue ra Cristo. Dami nu mansuh̄u gãtho yø ja'i te'o ga 'yo tengutho ga 'yo ra Epafrodito. ³⁰ Ya gui nnuhu, ya ja ngue xta ndu ngue ørpabi rá 'befi ra Cristo ngue bi máxcagui. Bi n'un̄i bi m'ma man'u ngue bi 'yørcagui ra 'bãxte nuna himmi sã gui 'yørcãhu.

3

-----

¹ Ague ma zi cu'ah̄u, dami johyah̄u rángue gui ec'ei hu ma Hmu hu Jesucristo. A nugui, h̄inte ga 'bedi ngue nyondi ga xi'ah̄u na ra hya dá cuatã ra s̄ucua. Nuna ra hya na, da 'yøt'ah̄u ra rho. ² Dami mfãhm̄u ngue'u yø ts'oc'ei 'yop'u h̄inni 'yup'u te øt'e. Guehya embi ngue jatho da hm̄epya yø 'yec'ei ngue di njapra circuncisión. ³ A nuju, nu'a ma hm̄epya hu, gue'a nnã thannehu Oja co gãtho ma mm̄i hu'a. Ya dadi johya ngue ma n'yoh̄u ra Jesucristo. Di pahmu ngue h̄inda zã ga honse ha gdã nyamhm̄u. ⁴ Pe nu'mø to enã ngue da zã da hyonse ha di ma mahojpi, pe ma dathogã ngue gue'a nmi hongã'a. Porque

man'natho mi pommānho te nmará 'yogā ngue mi'da. ⁵ Ja rá hyato mā pa dí 'bucá 'mø mi hmēpyagā bi njacrā circuncisión. Porque drá judíogā. Nuna mā mboxitagā, guehna rá Benjamín. Drá judío 'mø mā mi, 'nē nu'a mā hya, guehna rá hya ngue rá ebreo. Nu'a te nná mangá'a te mmamp'u ja rá ley ca yø judío, gue'a rá nt'éc'ej yø fariseo'a. ⁶ Ngue hijnmi nnegā ngue da thēp'u'a p'uya, nmi sacá'u yø ja'j'éc'ej rá Cristo. Nu'a ngue nmará øt'a'a te rá hya mmamp'u ja rá ley p'uya, hijnjongui engui ngue hinga gue'a te dí øt'e. ⁷ Pē nuya te gátho nmi embā ngue tate mađi muui ngue 'mø ga øt'e, nuya dí ør'mā güenda ngue hinte di muui ya, porque ya dí éc'ej rá Cristo. ⁸ A nuyá, mađague'a ngue nmi engā ngue tate di muui te xtá øt'e, pē nuya dí ør'mā güenda ngue hinte di muui ya. Porque nuyá, man'na tathetho di muui ngue dá pacá'a mā Hmu Jesucristo ya. A nuyá, nu te gátho nmi nnøxá m'met'o, dí engā p'u'a ya ngue dí tenna Cristo. ⁹ Høndra Cristo dí nnøxá ya ngue bi yangui. Ya hinga gue'a ngue ga øt'a'a te rá nho mmamp'u ja rá ley ca yø judío ngue gdá nyanya. Sinoque bi hogagui mā ts'oqui Oja ngue dá éc'ej rá Cristo. Porque Oja di hojpi te'o ngue éc'ej'a. ¹⁰ A nu'a dí nnegā ya, ngue ga pađi xanho rá Cristo. Dí nne di 'dacá'a rá ts'edi Oja bi 'yu'mø mi bennate rá Cristo. Janangue tengutho rá Cristo ngue bi tho, xquet'a 'nēqui dí emma te ya, mađague'a ngue ga tu. ¹¹ Dí nne ngue 'nēqui ga bennate 'mø bi bennate yø ánima.

¹² Di 'betho ga øt'a te gátho ja ngue gdá n'yogā. Hingue masque sä ga ena ngue ya hinte di 'bedi. A nuyá, dađi ja ndummai ngue xamhmatho ga sadi ga øt'a'a te i zongagui rá Cristo ngue ga øt'e. ¹³ Ague mā zi cu'ahū, hinda nne ga mma ngue ga ena ya gá xanho te nná 'yo. Pē hōnda n'na rá hya ja ngue ga øtya. Nu te xa thogui, ya da gop'u'a ya. Nu rá pa di ma p'uya, ma ga ja ndummai ga øt'a te ja ngue ga øt'e. ¹⁴ Nu'mø bi zadi ngue gátho ga øt'a te i zongagui Oja ngue ga øt'e, hinte di 'bedi, nup'u mahets'i di n najhma nzabi ngue ya mā n'yo'be rá Cristo.

¹⁵ Gáthogahū ngue ya bi dimma mmahū xanho hanja na mā nt'éc'elhū i ja, a nuyá, ma ga homhū ya ngue man'na man'na di zā ga n'yo manhohū. Pē nu te'o ena ngue ya hinte di 'bedi, ena ngue ya gá øt'a te nnep'a Oja ngue da 'yøt'e, Oja da xojpa rá mmai rá ja'i ngue da bađi ngue hinga gue'a te øt'e. ¹⁶ Nu'a te gāma hya dí tūmhū ya, gue'a ja ngue ga øthū'a.

¹⁷ Ague mā zi cu'ahū, para ngue gui pađi te i ja ngue gdí n'yohū, tengutho gá nuhū ngue dí øt'a, da gue'a gui 'yøthū'a ya. Ya guí nuhū te ga 'yo yø ja'i nuya øt'e tengutho dí øt'a. ¹⁸ Ya xangu yø nnidi xtá xi'ahū na rá hya hōnga mmangá ya. 'Nē conma guidá nná xi'ahū ngue 'yop'u xangu yø ja'i nu'ū i mma ngue hinte di muui'a i du p'u ja rá pont'i rá Cristo. ¹⁹ Nu'a ja ngue da thoya yø ja'i ya, di m'medi. Guehya hinguí so yø mmai Oja ya, sinoque hōnt'a te yø páhāse so yø mmai. Nu'mø bi 'yøtra nts'o ja ua ja rá ximhāi, gue emma gue di 'yextho, 'be xingui pes'yø sä. ²⁰ Pē nuju, dyø mmenguha p'u mahets'i. 'Nē di tōmhū ngue ja di 'yēp'u na rá Hmu Jesucristo mā Yantehū. ²¹ Nuná, di párcā mā do'yohū porque nuya hinguí nzaquigahū ya. Di japi ngue dá gohi tengutho rá do'yo ngue maguesē. I ja rá ts'edi ngue nu te di manda di nja, gue'a di nja'a.

4

¹ Ague mā zimmādi cū'ahū, janjuani ngue dī nne gā nnu'ahū. Janjuani ngue dadi johya connā ngue'ahū. A nuyá, dí xi'ahū ngue 'yogui hēhmū nā rā Hmū Jesucristo.

² Nūnā rā Evodia, connā Síntique, dí āpra mate ngue 'yo dadi nsui, da 'yot'e ngue dī ncu ngue εc'ei rā Cristo. ³ A nu'j mā mmimēfui, dí ā'i rā mate ngue guí nnu ha gdi japrā hyā dī nxihya mā zi cūhū yō xisu dī nsui. Nūya yō xisu ya, guehya bī māxcagui m'met'o p'ū ha dá mangā rā hoga 'da'yo hyā. 'Nε xquet'a bī māxcagui rā Clemente con mī'da mā cū bī māxqui ngue bī manna hyā. Nū yō thūhū ya yō ja'i ya, i nt'ot'i p'ū ja rā libro nt'ot'i yō thūhū yō ja'i nūya dī nthēui rā 'da'yo te.

⁴ Zant'a dami johya ngue guí n'yohū rā Hmū Jesús. Dadi yopra hyā dí xi'ahū, dami johyahū.

⁵ Nu'a te rā nho gni 'yohū, dami 'yuthū yō ja'i 'bup'ū guí 'bēhmū ngue gyō hoja'ihū. Nu'a rā Hmū, ya hīm mā ya'atho da εcua'a. ⁶ Nu'mō ja te guí hēmphū, 'yo dī su nī mmāihū. 'Yāphū Oja ngue da māxahū 'mō te guí thohmū. 'Nε dami bēhmū ngue xandōngu te ja ngue gdi ja mammadihū Oja. ⁷ Nu'mō guí 'yōthū nā rā hyā dí xi'ahū ya, Oja da hyut'a nī mmāihū. Nu'a dī hyū nī mmāihū p'ūya, mā datho ngue nthūmmāi xandōnho, hīngā ngu'a rā hyā gā ya yō ja'i ngue εmbi nthūmmāi. Ya hīnni mantho te da zū nī mmāihū ngue'mō ya guí n'yohū rā Jesucristo.

⁸ Ague mā zi cū'ahū, ya rá nze guitho nā rā hyā dí xi'ahū ya. Dā zo nī mmāihū ya yō hyā majuanī. Guehya yō hyā bá n'youi rā respeto. Guehya yō hyā njuantho ya. Guehya yō hyā hīn temā ts'omhya bá n'youi. Guehya yō hyā ngue māhotho dā zo nī mmāihū. ⁹ Nu'a rā hyā dá xān'nahū, gue'a guí 'yōthū'a. Ya guí nnuhū te dá ot'ā, dā ngut'a guí 'yōthū ya. Nu'mō guí 'yōthū'a ya, Oja dā hyut'a nī mmāihū.

¹⁰ Dadi johyagā 'nε dadi ja mammadī Oja ngue ya gā bēnjū māhōn'a 'nε gadi zecjū te dí honi. Dí pacā ngue hīn gadi pumbēnjū, pε mam'met'o hīm mī sāp'ū guí zecjū 'mō. ¹¹ Nūgā hīn dadi 'mō hīngui fāxchū. Dadi johyatho hōnt'a ts'ū te nnā 'būi. ¹² Dí padī te nnā tho 'mō dí hyoya, xīndī pā 'mō ngue ja te gā si. Dadi johyatho 'mō dí nīya, ogue dí tū manthuhū. Ngūtho dadi johya gue'mō mbonguitho ogue hīngui ts'ū te gā honi. ¹³ Hōnt'a ts'ū tengue gā thogui, hīndī su, porque rā Cristo dí hacra ts'ēdi.

¹⁴ Xanho te guí ørcāhū ngue guí fāxchū 'mō te dí hongā. ¹⁵ Nu'ahū, gyō mmēnguhū p'ū ja rā hīnī Filipos, nu'mō rá mēdi dambā mangā rā hyā p'ū Macedonia ja nī hāihū, mā thocā p'ūya ngue danī mpagā man'na nguadi, hōn'atho gā fāxchū'a te dí honi. ¹⁶ Nu'mō tobe dambī 'butā p'ū ja rā hīnī Tesalónica, nyo ndi, nhyū ndi gā penngahū rā mēnyū gā si 'mō hīn'yū te gā honi. ¹⁷ Hīngā hōntho dadi johyagā ngue gadi 'dacjū te dí si, sinoque dadi johyagā ngue nū te guí ørcāhū, gue'a man'na dī nū manho'ahū Oja'a. ¹⁸ Nu'a te rā mēnyū guā penhū ngue bá hā rā Epafrodito ngue bi 'daqui, nūgā dá hanī. A nūya mbonguitho te dí honya. Nūnā rā mēnyū nā, cohi como tengutho rā bopō usyō ja'i 'mō øtrā 'bōt'e, māzi hotho gā yāni. 'Nε i nnu manho Oja. ¹⁹ Nu'a mā Ojahū, dī mfāxte ngue dí 'da'ahū te gā gadi 'bēhmū. Porque hīn'yū p'ū rá nze guí i ja rá njapi dí unni to n'youi rā Jesucristo. ²⁰ Para zantho gā εspahū Oja mā Papāhū. Dā ngut'atho.

-----
²¹ Dı pɛnnbabi ra nzɛngua te'o gátho ya n'youi ra Jesucristo. Nuya ma cuha 'bɛcua di 'bɛi, xquet'a pɛn'naɦa ra nzɛngua. ²² Gátho ya yø ja'i 'bɛcua ngue ya yø ja'i Oja di zɛngua'ahɦa. Da guehya 'da yø 'yɛc'ɛi 'bɛp'ɦ ja ra ra dast'abi Roma pɛnhma nzaqui ra hya ngue di zɛngua'ahɦa.

²³ Nuna ma Hmuɦa Jesucristo di japi gátho'ahɦa. Da ngut'a tho.

Colosenses

Ja ua ra carta bi 'yo'tra Pablo, ngue bi mænba yø 'yεc'εi Colosas.

1 Nugä drá Pablo, Oja bi 'yεxqui ngue drá representantegá ra Jesucristo. Co 'nεhna ma zi cuhu ra Timoteo ² dadi zenguagá 'be'u to gátho ya o rá 'ye Oja rá m'mup'u ja ra hnini Colosas. Gue'e ma zi cu'ahu ngue gui εc'εihu ra Jesucristo. Dí nne ngue nuna Oja ma Papáhu di jap'ahu 'ne da hyut'a ni mmáihu.

3 Nuna Oja, guehna rá Papá ma Hmuhu Jesucristo. Guehna zant'a dadi ja mammađi 'mø dá mat'Oja conná ngue'ahu na. ⁴ Porque dí øcá te ja ni nt'εc'εihu ngue ra Jesucristo. 'Ne di øde ngue majuaní gadi mahmu to gátho ya o rá 'ye Oja. ⁵ Xquet'a dadi ja mammađi Oja ngue'a te gá ra nho ya xpá nzáni di 'da'ahu p'u mahεts'i. Ya gui pahmu ngue Oja di 'da'ahu ra nho, porque guehna ra hya n'youi ra hoga 'da'yo hya bi si'ahu na. A nuna ra hya bi si'ahu, majuaní na. ⁶ Pe hinga høn'athohu bi si'ahu na ra hya na, sinoque ma'yoni ra hya ndap'u bi zá rá nguni nximhai. A nuyá, ndap'u bi zá, man'na man'na ni 'yεc'εitho ra hya yø ja'i. 'Ne man'na ni xohyø n'yomfεni yø ja'i ndana ra nho dá n'yo. Porque nuyá, ndap'u bi zá njap'u tengutho'a te bi njap'u gui 'báhmú asta guehyø pa xcá 'yøhmú na ra hya na. Ja bá timp'u ni mmáihu ngue majuaní ja rá mate Oja. ⁷ Nuna ma zi cuhu ra Epafras bi xán'nahu na ra hya na. Xquet'a ørpabi rá 'bεfi ra Cristo tengutho dí øt'a. Nuna ra Epafras di mpefi xanho p'u ha gui 'báhmú ngue manna hya, tengutho 'mø gdí 'bεcá p'u. ⁸ Nuna ra Epafras, guehna bi xiqui hanja'a te øt'ahu ra Espiritu Santo ngue gadi mmáhmú n'na ngue n'na'ahu.

9 Asta guehra pa xtá øcá na ra hya naya, hĩndí sáya dí mmat'Oja conná ngue'ahu. Dí ápá Oja ngue da 'yøt'e ngue gui pahmu xanho'a te gá nne Oja gui 'yøthu. Da xoc'a ni n'yomfεnihu ngue man'na gdí pahmu'a te ra nho ja ngue gdí n'yohu. ¹⁰ Porque dí nnegá ngue gui n'yohu tengutho nne Oja gdí n'yohu. Nu'mø ngu'a gui 'yøthu ya, nuna Oja zant'a jampähá conná ngue'ahu. Dí nnegá ya ngue nuna te gá gui 'yøthu, gá da gue'a te xanho gui 'yøthu. Dí nne ngue man'na man'na gdí mbenthú Oja. ¹¹ Nuna Oja jase rá ts'edi, guehna dí api ngue di 'da'ahu rá ts'edi nuna gui homhmu ngue da záp'u gui sethu'a te gá ra n'u gui thohmu. Zant'a gui johya thohu. ¹² Dí nne ngue gui ja mammađihu Oja, nuna rá Papá ra Jesucristo. Porque guehna bi 'yøt'e ngue di tocagahu na te gá di unnbu mahεts'i'u yø ja'i ya o rá 'ye. ¹³ Nuna guehna bá jugahu p'u ja rá ts'edi ra zithu mađi mandagahu na. Bi 'yøt'e ngue go dá εc'εihu'a te ra hya di manda rá Ts'unt'u Oja. Nuna Oja εmmεi di ma'a rá Ts'unt'u. ¹⁴ 'Ne guehna rá Ts'unt'u Oja bi gurca ma ts'oquihu. Janangue ya bi punnga ma ts'oquihu.

15 Nuna Oja, hĩnjongui nnu na. Pe conná guehra Jesucristo ya fá Oja ya, porque 'da'igu'u. Nuna ra Jesucristo, guehna maguesε na ngue'a te gátho i ja. ¹⁶ Conná guehra Jesucristo i ja ya yø cosa bi hogui, tengutho bi ja mahεts'i 'nε'a te gá ja ua ja ra ximhai. Guehya yø cosa dí nnuhu ngue ja, co 'nε'u yø cosa ngue hĩndí nnuhu. Conná ngue'a, 'bú'u to ja yø ts'edi, 'nε 'bú'u to t'εc'εi,

'nε 'b'u'u yø ts'ut'abi, 'nε 'b'u'u to gätho yø hmu. Porque rä Cristo go bá sänni te gätho ja'a, 'nε go gue'a di manda gätho yø cosa'a. ¹⁷ Nuna rä Cristo, ya mi 'b'u'mø tobe himmi ja'a te ja ya. Pe nu te di nnuhüa ngue ja ya, go gue'a øt'a ya ngue di sigue jatho yø cosa i ja. ¹⁸ A nuyá, nuna rä Cristo guehna 'bet'o na ngue gätho yø 'yεc'ei 'bai, tengutho rá ya rä ja'i, gue'a 'bet'o'a ngue di mandabi gä rá do'yo rä ja'i. A nuna rä Cristo, guehna di unna 'da'yo te'u to gä εc'ei na. 'Nε go 'bet'o na ngue'u to di bennate p'u ha da nt'ägui. Janangue nuna rä Cristo, guehna maguesε na ngue'a te gätho i ja. ¹⁹ Oja bi ne ngue tengutho'a, xquet'a njarbatho rä Cristo ya. ²⁰ Oja bi ne ngue conna Cristo da zá di mpεnhui Oja yø ja'i 'bucua ja rä häi co 'nε'u bi 'b'u mahεts'i. Di nhøjpaui Oja rángue bi du p'u ja rä pont'i rä Cristo.

²¹ Nu'mø yø pa xa thogui, gmi nnu 'dan'yohüa Oja p'u ja ni mmüihüa. Mani nsüihüa na, porque gä rä nts'o gmani n'yohüa. Pe ya bi ne Oja ngue da n'amigohüa ya. ²² Rä Cristo bi n'üni bi tho, n'namhma ngue di hoga ma ts'oquihüa. Janangue nu'mø ya gdi 'bühmüa p'u ja rá hmi rá dá Oja, ya hin tema nts'o di nεquü p'u ja ma mmüihüa. Ya hin tema hya da thjnngha. ²³ Pe jatho ga hahüa rä ts'edi ngue di ndüa ma nt'εc'ei hui i ja. 'Nε 'yo guí yobεniüa guehna rä hoga 'da'yo hya bi si'ahüa. 'Nε guehna rä hya i hma gä rá ngüni nximhäi na. Nugä drä Pablo xquet'a guehna rä hya di mmangä p'u 'bühyø ja'i naya.

²⁴ A nuyá, dädi johyagä ngue di sägä rä n'u connä ngue'ahüa. Porque ya di thocä rä n'u ja ngue ga thogui, tengutho rä Cristo bi zá rä n'u connä ngue'u yø ja'i bi 'yεc'ei. ²⁵ Nuna Oja bi 'dacä rä 'befi ngue ga fäxahüa co gätho mi'da yø 'yεc'ei. Janangue nuyá, gä di mmangä'a te gäma hya n'youi rá hya Oja. ²⁶ Nuna rä hya di mmangä, himmi fa'mø yø pa xa thogui, asta ja nuyä, ja bi fahya. A nu'u yø nyogui ja'i xa m'müi, himbi bahna rä hya na. Pe nuyá, nuna Oja bi japi ngue bi ba'u yø ja'i ya o rá 'ye ya. ²⁷ Oja bi 'yøt'e ngue da fadi hangü gangu rä nho di unyø ja'i hingyø judío. Guehna rä hya naya ngue ya guí n'yohüa rä Cristo. A nuyá, ngue ya guí n'yohüa rä Cristo, ya tinni mmüihüa xandønho ngue majuanü di n'na'ahüa rä nho p'u mahεts'i.

²⁸ Nuna rä Cristo di mmangähe. Dädi consejhe gätho yø ja'i. Di xännbahe rä hya gätho yø ja'i, n'namhma ngue da badi xanho hanja rä hya. Di nnegähe ngue nu'u yø ja'i ya n'youi rä Cristo, gätho rä nho da n'yo n'namhma ngue da nu manho Oja. ²⁹ Guehna ngue nnä ho ma mmüi dädi mpεfi. Porque di hacra ts'edi rä Cristo ngue ga mpεfi ga mmanna hya.

2

¹ Di nnegä guí pahmüa ngue mathoguitho di hogä ma mmüi di mmat'Oja connä ngue'ahüa. 'Nε di mmat'Oja connä ngue'u yø 'yεc'ei rá m'müp'u ja rä hnüni Laodicea. 'Nε di mmarpabi Oja gätho mi'da yø 'yεc'ei hinjam'mø xa nnugüi. ² Di nnegä ngue guí hatra ts'edi ni mmüihüa ngue xøgue da 'da'igu guí mma n'na ngu n'na'ahüa. 'Nε di nnegä ngue hinüü nyobεniüa, guí pahmüa xandønho hanja na rä Cristo. Nuna Oja, go øt'a ngue fadi xanho hanja'a rä Cristo. ³ Nuna rä Cristo, guesεna da xoga ma n'yomfεniüa na ngue da dinma mmüihüa hanja na rä hya tate di müui.

⁴ Di xi'ahüa na rä hya na, n'namhma ngue hinjonda hyär'ma hya'ahüa. Porque 'bühyø ja'i ngue mahotho ga ngucyø hya mma ngue ga nhäte. ⁵ Nugä hinga 'dap'u di 'bühmüa ya, pe høn'atho di mbεn'ahüa. 'Nε hü ma mmüigä 'mø

dí ðe ngue ða xandønhø ní n'yomfɛnɪhɪ, porque guí hãhã rá ts'edi guí ɛc'ɛihɪ rá Cristo.

6 Nu'mø mambá fadi gá 'yɛc'ɛihɪ rá Jesucristo, gá 'yøt'e ngue ní Hmuɦɪ ná. A nuyá, nuna rá Cristo gá 'yøt'e ngue ní Hmuɦɪ, hønt'a zant'a ða 'yo ní mmãihɪ ná ya. 7 Man'nan'yo mí 'yøt'e ngue guí hyehmɪ p'ɪ rá Cristo. Gá 'bãhmɪ conná ngue'a. Dí ndø ní nt'ɛc'ɛihɪ co nuna rá hyã bi sãn'nãhɪ. Guí ja ndummɪ guí ja mammadihɪ Oja.

8 Damí mfãhmɪ xandønhø. 'Yo toní ja'í ðadí ts'on'na ní nt'ɛc'ɛihɪ, sã ða 'yɛna ngue ða xãn'nãhɪ yø hyã ngue yø mfaðisɛ yø ja'í, 'nɛ hinda gue'a rá hyã bí nxãnnbãte rá Cristo ða xãn'nãhɪ. Guehya yø hyãte ya, hĩmma juani te í mma. Gue'a te yø mfaðí yø ja'í ua ja rá xĩmhãí í mmanya. Gue'ɪ yø hyã xã nja manjam'mø í mma.

9 Rá Cristo bi hnu ngue bí nja'í ná, pɛ hĩnte dí 'bedi ngue rá ts'edi Oja. 10 Ya dí n'yohɪ rá Cristo ya, ya hĩnte man'na dí 'bedi. Guehna 'bet'o naya ngue'ɪ to gãtho ja yø ts'edi. 11 A nuyá, ngue ya ní n'yohɪ rá Cristo, ya bí mɛpya'ãhɪ. Pɛ gue hĩmma xøts'etho bí mɛpya'ãhɪ tengutho øtyø judío. Sinoque nuna rá hmɛpya bí ja'ãhɪ, bi hyɛcra nts'o mí ja ní n'yomfɛnɪhɪ. 12 Nu'mø gmí nxixya'ãhɪ, gá 'yø'ní güendãhɪ ngue ya bí zɛp'ɪ rá nts'o gmaní n'yohɪ m'met'o. Guí øthɪ rá güenda ngue 'darbɪ bí t'ãc'ãhɪ rá Cristo. 'Nɛ gá 'yɛc'ɛihɪ ngue ja rá ts'edi Oja ngue bí japi bí bɛnnate rá Cristo 'mø mí ðu. Gá 'yøthɪ rá güenda ngue 'dap'ɪ gá bɛnnatehɪ rá Cristo, gá pahmɪ ngue ya ma'da'yo gá m'mãhmɪ mãhø'n'a. 13 A nu'mø man'na rá pa, gãtho yø ja'í hĩngyø judío, mã hĩn'ya rá 'da'yo te porque hĩmmí pa'a rá 'yu Oja, gã rá nts'o maní n'yo. Pɛ nuyá, bí 'yøt'Oja ngue gá nthɛhɪ rá 'da'yo te conná guehãra Cristo. Nu'a te mã ts'oquihɪ mí ja, ya gã bí punngãhɪ Oja. 14 Mí ja mã ts'oquihɪ ngue xtã festhohɪ rá ley Oja. Pɛ nuna Oja, ya bí hoga mã ts'oquihɪ ngue bí ðu p'ɪ ja rá pont'í rá Cristo. 15 Nu'mø mí ðu p'ɪ ja rá pont'í rá Cristo, bí 'yɛmbã hãí rá hyã'a rá hmɪ ua ja rá xĩmhãí, porque nu'ɪ mã mã mã ðaxquibi, gã bí mã hãí. Xøgue nhmĩte ngue bí 'berpa yø sã porque bí ðapí gãtho.

16 Janangue nuya yø ja'í ɛmbí ngue hĩnguí ho te guí sihɪ, 'yo guí ɛc'ɛihɪ te mmanya. 'Yo guí ɛc'ɛihɪ 'mø ða 'yɛmbí ngue jatho guí suphɪ rá ngo, ogue guí suphɪ rá t'asnã, ogue ða 'yɛmbí ngue jatho guí suphɪ rá pa ngue rá ts'ãya. 17 Nuya yø hyã ya, guehya mí ja ts'editho ngue ðí nja hante ngue ða ɛhra Cristo. Pɛ nuyá, ngue ya bá ɛhra Cristo, ya hĩn'na ya. 18 'Yo guí ɛc'ɛihɪ 'mø ða 'yɛn'ãhɪ ngue rá ts'oquí guí 'yøthɪ 'mø hĩnguí thãnehɪ yø anxɛ Oja tengutho øt'ɪ. ɛmbí ngue dí 'yɛxra ja'í nu'a hĩnguí nne ða 'yøt'e tengutho ga 'yo'ɪ. 'Nɛ guehya yø ja'í mmanya ngue ja yø mfaðí, ɛna ngue nnu yø cosa nu'ɪ hĩnjonguí nnu. Pɛ dí nequí ngue guehya yø ja'í dí 'yɛts'í, porque ɛna ngue pase, guehya yø ja'í hĩnte ðí muí te mmanya. 19 Guehya yø ja'í xã hyɛp'ɪ rá Cristo ya. Conque hønse rá Cristo 'bet'o ngue gãtho yø 'yɛc'ɛí. 'Nɛ guehna rá Cristo fãxyø 'yɛc'ɛí, porque gue'ɪ yø 'yɛc'ɛí nnøpe ngue rá do'yo. 'Nɛ guehna dí 'dacjɪ rá ts'edi ngue gá n'yohɪ xãhø ná, tengutho nneçjɪ Oja ngue gðã n'yohɪ.

20 Damí 'yø'ní güendãhɪ ngue nu'mø mí ðu rá Cristo, xquet'a 'nɛ'ãhɪ ya gá tuhɪ, ya bí zɛp'ɪ'a te yø ts'ãnnisɛ yø ja'í ua ja rá xĩmhãí. Pɛ, çhanja ngue guí ɛmhɪ ngue ní mantho ja ts'edi ya yø hyã ya? Porque tobe guí nne guí

siguetho gui 'yøthü'a te gä 'yo yø ja'i. ²¹ Nuya embi ngue hingui sä dä ts'i 'da yø cosa. Em'mø bi nya: "Yo gui nne ngue gui sä, astä 'yo gui thädi", i gna. ²² Pe gätho yø cosa i ja, xanho ngue dä ts'i, 'ne nu'a te si rä ja'i, i thotho. Janangue nu'a te rä hya xänbäte ya yø ja'i ya, yø hyase. ²³ Majuanj ngue nuya yø ja'i mmanya yø hya ya, enä xøyø bamhya p'ü gui nequi. Porque enä ngue xänbäte'a te ni 'yup'ü ngue di 'yøtyø ndanne yø ja'i. 'Ne xän'nahü ngue gui 'yø't'e ngue hinte gadi muhü. 'Ne xän'nahü ngue gui sammj xandønho'a te rá pähä ni do'yohü. Pe hinte di muui ya yø hya mma, porque hingui hajpabi'a te rá ts'on'yomfëni jap'ü ja rä mmü rä ja'i.

3

¹ Dami 'yø'ni güendahü ngue nu'mø mi bennate rä Cristo, xquet'a 'ne'ahü ya gä bennatehü. Janangue nu te gdi 'bähmü ya, 'yø'ni güenda ngue tengutho 'mø ya gdi 'bähmü p'ü mahets'i bi 'bähra Cristo ja rä n'yei Oja. ² Ma datho dä zo ni mmüihü'yø cosa bi ja mahets'i. Hinga gue'ü yø cosa ja ua ja rä häi gui 'yëmp'hü ngue mä datho di muui. ³ A nuyá, ngue gui n'yohü rä Cristo ya, ya hingui ja ngue gdi 'bähmü tengutho gmanj 'bähmü m'met'o. Nuna rä Cristo, i n'youi nä Oja rä Papá, 'ne guehna fät'a ni tehü naya. ⁴ Nuna rä Cristo rá mmeti mä tehü. Nu'mø bá ep'ü nä, ya dä hnu ngue tate ja rá ts'edi. 'Ne xquet'a 'ne'cju dä hnu ngue ya man'yohü nä.

⁵ Janangue nuyá, nu'a te gä rä ts'on'yomfëni ja ua ja rä ximhäi, dami hyehmü p'ü'a. 'Yo gui 'yots'om'mäihü. 'Yo temä nts'o gui øthü. 'Yo di so ni mmüihü rä nts'o. Nu te gui peshü, 'yo gui nnehu ngue man'na man'na ni nxändi. Porque nuya yø ja'i ngue njap'ü, gue'a te pets'i thanne, hinga gue'a Oja ni ma yø mmü ngue thanne. ⁶ Nuya yø ja'i njap'ü, guehya fëspatho rá hya Oja ya. Janangue guehya dä japra castigo Oja ya. ⁷ Dä gue'ahü 'mø yø pa xa thogui, xquet'a xcä njahü p'üya ngue gmj fëspathohü rá hya Oja.

⁸ Pe nu rä pa ja p'üya, dami hyehmü p'ü gätho ya yø hya gä xi'ahü ya: 'yo gyø cuhü, 'yo høndra njunt'i gui nnehu, 'yo gyø zatehü, 'yo gyø nequisüihü, 'yo gyø ya mants'ohü, ⁹ 'yo gadi nhyät'i n'na ngu n'na'ahü. Nu'a te gmanj n'yohü m'met'o, ya bi mpädi. ¹⁰ A nuyá, ya bi gom'da'yo ni n'yomfënihü ya. A nuna Oja, dä zä dä 'yø't'e ngue man'na man'na gdi pahmü nä. 'Ne dä 'yø't'e ngue nu'a te nne Oja gdi n'yohü, hont'a hont'a dä zo ni mmüihü'a. ¹¹ A nuyá, ya händi mporta ngue'mø rä judío ogue hingra judío ya, mhëmepya ogue hinga mhëmepya rä ja'i ya, rä 'dan'yo ja'i ogue rä ja'i hin'yü rä mfaði, 'bähra hmu ogue hingo'ø rä hmu. A nuyá, nuna mä datho ngue di mporta ya, guehna ngue dä t'ëc'ëi rä Cristo. Porque rä Cristo, guehna n'youi gätho yø ja'i ëc'ëi nä.

¹² Nuna Oja di ma'ahü 'ne bá huan'nahü ngue gui sohü rá 'yë. O gadi 'yëxhü ya, sinoque di nja ni nhucatehü. Di nja ni yemmüihü. Dami 'yø'pa rä nho ni mmic'ëihü. Nu'mø te si'ahü, dami sethü. ¹³ Dami seti te gadi n'yørpe n'na ngu n'na'ahü. Nu'mø ja te gni njunthü, dami mpunnbi n'na ngu n'na'ahü. Tengutho rä Cristo bi pun'nahü, dami njathü p'üya ngue gui mpunnbahü. ¹⁴ Nuna mä datho i ja ngue gui 'yøthü ya, guehna ngue gui mahni mmic'ëjui n'na ngu n'na'ahü. Gue'a di zä gui 'yøthü'a te gä dädi 'bep'ahü gui 'yøthü'a p'üya. ¹⁵ Nuna Oja, bi 'yø't'e ngue xøgue ëntho n'na nc'ëitho ja gätho yø 'yëc'ëi. 'Ne bi zon'nahü Oja ngue hingui nnu 'dan'yo n'na ngu n'na'ahü. A nuyá, gui ja ndumü ngue mamj ts'omhü nä rä hya i zon'nahü Oja. Zant'a gui ja mamadüihü Oja.

16 Nuna rá hya ra Cristo hõnna da 'yo ni mmaihã xandõnho na. Nu'mø guí xãnnbateha ra hya, dami padi ha gdi japha ra hya guí mmamhã. Dami ja mamãdihã Oja co gãtho ni mmaihã mẽnte guí turpãhã yø salmo 'nẽhyø alabansa. 17 Nu'mø ja te guí øthã, ogue ha guí yathohã, dami 'yøthã para ngue di t'ẽspabi mã Hmũhã Jesucristo. Rãngue guí ẽc'ẽihã ra Cristo, nuna Oja mã Papãhã da 'yø'mø gã zohmã. Janãngue nuyã, guí ja mamãdihã Oja ya ngue'a te gã ørcãhã.

18 Ague gyø xisuhã, dami 'yẽc'ẽi ni dammehã. Guehna rá nsãui da 'yøt'e te'o ngue ya ẽc'ẽi ra Hmũ Jesús.

19 Ague n'yø'ãhã, dami mãhni xisuhã. Mãhotho gdi zohmã, 'yo hõndra sui guí nnehã.

20 Ague gyø basihã, nu'mø nzo'i ni papã ogue ni mamá, dami 'yẽc'ẽihã. Porque gue'a di ho ra Hmũ Jesús ngue guí 'yøhmã ra hya 'mø ts'o'ãhã.

21 Ague gyø papãhã, nu'mø guí nzohni basihã, dami hyonnbi ha hĩndi mbøcũe ni basihã, n'namhã ngue hĩnda gohyø mmã.

22 Ague gyø hmiqũihã, dami 'yøt'e te gã di 'bep'a ni hmũ guí 'yøthã. 'Yo guí øthã tengũtho øtyø ja'i ngue hõn'mø nnu yø hmũ di mpefi, hõntho nne ngue da hnu mãho. Rãngue guí nnu mãsuhã Oja, nu te guí pẽhmã, co gãtho ni mmãi gdi 'yøthã ra 'bẽfi. 23 Nu'mø ja te guí pẽhmã, dami ne ngue co n'na ra pãhãtho gdi 'yøthã ra 'bẽfi. Guí 'yø'ni gãendãhã ngue tengũtho 'mø gdi ørpãhã rá 'bẽfi ra Hmũ Jesús. Hĩngue masque guí 'yẽmhã ngue ra ja'ĩtho guí ørpãhã rá 'bẽfi. 24 Ya guí pãhmã ngue nuna mã Hmũhã Jesucristo go da gut'ãhã na co nu'a te gã ra nõ di 'da'ãhã m'mẽfa. Porque guehna mã Hmũhã Jesucristo di mãdagãhã ya. 25 Pẽ nu ra ja'i xãnts'o te øt'e, ra castigo rá njut'i. Porque gãtho yø ja'i, nu te gã xa 'yøt'e, gue'a ra njut'i di nja'a.

4

1 Ague gyø hmũhã, nu'a ni 'yup'ã guí 'yørpã ni hmiqũihã, gue'a guí 'yøthã'a, 'yo mathogũitho gadi amhã. Dami pãhmã ngue xquet'a bí 'bãhni hmũhã mãhẽts'i 'nẽ nnutho te guí ørpã ni hmiqũihã.

2 Guí hya ra ts'edi ngue njandyãtho guí mat'Ojahã. Hĩha rá nzẽgui guí ja mamãdihã Oja. 3 Nu'mø gã mat'Ojahã, xquet'a 'nẽcã dami mãrcãhã Oja, n'namhã ngue nuna Oja da nu ha di japi hãpã da zã gã mãmãngã na ra hya na. Porque yø ja'i tobe hĩngui padi hanja'a ra hya ngue ra Cristo. A nuyã, ya dí ofãdi guehna ra hya di mãmãngã. 4 Dami mãrcãhã Oja n'namhã ngue Oja da xãngui ha gdã japra hya gã mma. Porque nu'mø dá mãngã na ra hya na, mãhyonĩtho ngue da 'yo ni 'yu ra hya.

5 Nup'ã 'bãhyø ja'i hĩngyø 'yẽc'ẽi, dami mportãhã xãnho. 'Nẽ dami hyoni ha gdi xihmã ra hya yø ja'i. 'Yo gadi 'bẽthã ra ora. 6 Nup'ã hãpã guí yahã, dami nehã ngue gã ra hoga hya gdi nyãhã, mãhotho da nt'øde ra hya gdi nyãhã. I jatho ngue ya gdi padi ha gdi japhã ra hya guí xihmã n'na ngu n'na yø ja'i.

7 Nuna mã zi cũhã ra Tĩquico hĩngui hẽgãgui, i fãxqui xãnho. Porque 'dap'ã dí 'yo'be ngue dí ørpã'be rá 'bẽfi ra Hmũ Jesús. Nu te dí øt'ã ua ya, go dani xi'ãhã p'ã na ra Tĩquico 'mø bi mãp'ã. 8 Guehna nnã ẽt'ã p'ã ha guí 'bãhmã nãya, para ngue guí pãhmã te dí øt'ãhe ua. Go da hyut'a ni mmaihã na. 9 Da

mε nā mā zi cūhū rā Onésimo, xquet'a 'nēhnā hīngui hēhrā hyā nā. Guehna n'na n'c'ēi nī mmēnguhū nā. Nūya p'ūya, go dā xi'āhū temā hyā ja ua ya.

¹⁰ Nūnā rā Aristarco 'daua dí ofādigā'be, di zēngua'āhū. Dā guehna rā Marco rá primo rā Bernabé, xquet'a di zēngua'āhū. Ya xtá pēn'nāhū p'ū rā hya ngue nūnā rā Marco 'mō bi zōmp'ū guí 'būhmu, dāmī ūmhū xāho rā ts'āya.

¹¹ Xquet'a di zēngua'āhū nā rā Jesús i Justo. Nū gātho yō judío ngue ya ēc'ēi rā Jesucristo ua ja rā hnīni, hōndya hyū n'c'ēi pōnī ngue nne dā māxqui ngue rá 'bēfi Oja ya. A nūyá, guehya hūrcagui mā mmāigā ya.

¹² Nūnā rā Epafras nī mmēnguhū xquet'a di zēngua'āhū nā. Pē xquet'a ōrpabi rá 'bēfi rā Cristo nā. Nū'mō ngue bī mat'Oja nā, janjuanī ngue āpra mate Oja conná ngue'āhū. Nnepe ngue dī ndū xāho nī nt'ēc'ēihū, n'namhma ngue guí ja ndūmmūi guí 'yōthū gātho'a te rá pāhā Oja, hīnte dī m'mēdi.

¹³ Nūnā rā Epafras, dādi jagā majuānī ngue māthoguitho ho rá mmūi ngue mmat'Oja conná ngue'āhū nā, dague'ū yō ja'ī rá m'mūp'ū ja rā hnīni Laodicea, co 'nē'ū rá m'mūp'ū ja rā hnīni Hierápolis. Gā mmarpabi Oja. ¹⁴ Xquet'a di zēngua'āhū nā mā zi cūhū rā Lucas, nūnā rā médico. 'Nēhnā mā zi cūhū rā Demas, xquet'a di zēngua'āhū.

¹⁵ Nūgā drā Pablo, dí pēnnbabi rā nzēngua'ū mā zi cūhū rá m'mūp'ū ja rā hnīni Laodicea. Xquet'a dādi zēngua'a rā Ninfas co 'nē'ū yō 'yēc'ēi dī mpeti p'ū ja rá ngu nā p'ūya.

¹⁶ Nū'mō ya bi hnu nā rā carta ja ua p'ū guí 'būhmu, dāmī thocjū rā carta, dī map'ū ha dī mpeti yō 'yēc'ēi p'ū ja rā hnīni Laodicea ngue dā hnu. Xquet'a nūnā rā carta gā pēnnbagā'ū yō mmēngu Laodicea, xquet'a di thoqui, dī map'ū guí 'būhmu ngue guí nnuhū temā hyā nt'ot'i. ¹⁷ Nūnā rā hyā ja ua, dāmī xihmā zi cūhū rā Arquipo, guí 'yēmbi: “Dāmī 'yōt'e gātho'a te rá 'bēfi bi 'da'i rā Hmū Jesús, 'yo te dādi 'bēdi”, guí 'yēmbi.

¹⁸ Nūgā drā Pablo, nūnā rā nzēngua ja ua dá otrā letra conmā 'yē. O gadi pūmbēnījū ngue dí ofādi. Dā ne Oja ngue di jap'āhū. Dā ngūt'ātho.

1 Tesalonicenses

Ja ua rá mudi ra carta bi 'yo'tra Pablo, ngue bi mēnba yō 'yεc' εi Tesalónica.

1 Nuga drá Pablo, conna Silvano 'nehra Timoteo, dadi zengugáhe'u ma zi cūhā rā m'map'ū ja rā hnīnī Tesalónica. Nu'ahā, guí n'yohā Oja mā Papáhā co 'nehnā mā Hmūhā Jesucristo guí n'yohā. Dī nnegāhe ngue guehya di jap'ahā ya, 'nε dā hyut'a nī mmūihā.

2 Zant'a dadi ja mammadigāhe Oja connā ngue'ahā. 'Nε zant'a dī mmat'Ojagāhe connā ngue'ahā. 3 Nu'mø dā mat'āhe Oja mā Papáhā, dī mbēn'āhe ngue'a te rā 'befi guí øthū ngue gá 'yεc'εihā rā Jesucristo. 'Nε dī mbēn'āhe ngue'a rā 'bāxte guí øthū ngue gadi mmahmū n'na ngu n'na'ahā. 'Nε dī mbēn'āhe ngue dā nī nt'εc'εihā porque guí tømhmū'a rā pa dā ep'ū mā Hmūhā Jesucristo. 4 Ague mā zi cū'ahā, nūnā Oja dī mā'ahā, 'nε dī haxāhe njuanī ngue Oja bi huan'nahā. 5 Porque nup'ū guí 'būhmū 'mø mā haxāhe p'ū rā hoga 'da'yo hya, hīnga hōndra hya bi zømp'ū. Sinoque rā Espíritu Santo bi hyā rā ts'edi ngue bi xoc'a nī mmūihā ngue gá pahmā ngue majuanī nā rā hyā nā. Damī bēmhmū te dā n'yogāhe 'mø mā mächāhe p'ū guí 'būhmū. Dā negāhe ngue guí tīmhmū rā nho. 6 Nu'ahā, nū te gá nūrcahe, gue'a gá 'yøthū'a. Ya guí øthū tengutho i n'yo rā Cristo. Gá nū manhohā rā hya, madague'a bi zū'ahā yø ja'ī. Pε rā Espíritu Santo øt'e ngue gadi johyathohā. 7 Nu'ū yø 'yεc'εi rā m'map'ū ja rā hāi Macedonia, 'nep'ū ja rā hāi Acaya, nū te bī nū ngue guí øthū, xquet'a gue'a bi 'yøt'a. 8 Nu'ahā ya gá xihmū rā hya yø ja'ī ngue hanja nā mā Hmūhā Jesucristo. Ya hīnga hōmnbū Macedonia 'nε Acaya bi zōnnā hyā, sinoque ndap'ū bi zā fađi ngue guí εc'εihā Oja ya. A nuyá, ya hīmma hyonī ngue hōngā xicāhe te 'bε'a guí øthū'ū ya. 9 Hante gue dī nxise yø ja'ī ya ngue temā hyā bī njap'ū guí 'būhmū 'mø mā mächāhe p'ū. Dī nxihyø ja'ī ha bī nja ngue gá hychmū p'ū yø dahmū, gá 'yεc'εi'a majuanī ngue Oja i 'būi. 10 Nūnā rā Jesús rá Ts'unt'ū Oja, nū'mø mī dū, bi japi bi bēnnate, bī ma mahεts'ī p'ūya. 'Nε ja dī 'yεp'ū mahøn'a ngue dā zøcua. Guehna dī nxihyø ja'ī nāya ngue guí tømthohā dā ep'ū mahøn'a. A nūnā rā Jesús, guehna dā yanjū nā ngue rā castigo ja ngue dī nja.

2

1 Dā gue'a sehū mā zi cū'ahā, guí pahmū ngue nūnā te dā mächāhe p'ū guí 'būhmū, hīnga sārbutho. 2 Guí pahmū ngue nup'ū ja rā hnīnī Filipos, ya xi zēcāhe yø ja'ī, bī unje. Nu'mø mā mächāhe p'ū ja nī hnīnīhū p'ūya, mahømbi ts'ucje. Pε Oja bi hācāhe rā ts'edi ngue dá xi'āhe rā hoga 'da'yo hya.

3 Nu'mø mā xi'āhe rā hya, hīndā homhme yø hyā ha di thā'ahā. Hīn temā hyā dá xi'āhe ngue hīnda gue'a. Hōnt'a te rā hyā dā 'yøt'ahā rā nho dá mangāhe. 4 Porque bā huanngāhe Oja ngue bi fārcahe nā rá hoga 'da'yo hya. 'Nε guehna dī mmangāhe nāya. Hīnna mangāhe nā rā hyā nā ngue dī nū manhogāhe yø ja'ī. Sinoque dī nnegāhe ngue Oja dā nū manhoje. Porque gue'a haspā rā güenda mā n'yomfēnīgāhe'a. 5 Ya guí pahmū xanho ngue hīndā xi'āhe yø hyā ngue gdi honī ha di t'εts'ahā. Dā gue'Oja padī

ngue h̄inna xi'áhe r̄a h̄ya para ngue d̄a z̄ap'ũ ga j̄uc'áhe r̄a m̄enyũ. ⁶ H̄inna mangáhe r̄a h̄ya ngue gd̄i nne d̄a nũ manhogáhe ȳo ja'ĩ, n̄i x̄inga gue'áhu, n̄i x̄inga gue h̄m̄i'da ȳo ja'ĩ. H̄ind̄i ya manzaqui ha n̄na zo'áhu, madague'a ngue s̄ap̄ũ ga nya manzaquigáhe porque ȳo representantegáhe r̄a Cristo. ⁷ Hante maŋhotho n̄na zo'áhu, tengutho øt'a n'na r̄a mamá 'm̄o di hotȳo bas̄i, d̄a ja'áhu p'ũ. ⁸ Mathoguiho dad̄i ma'áhu. Dá negáhe ngue h̄inga h̄ont'a r̄a h̄ya Oja d̄i n'na'áhu, p̄ets'i ngue xcá h̄ahma mm̄wigáhe ngue xcá 'da'áhu. Porque m̄i z̄a ma mpahmu, janjuan̄i ngue dá ma'áhu. ⁹ Ague ma zi cu'áhu, ¿ua h̄inguí mb̄em̄hm̄ũ te r̄a n'ũ dá s̄ágáhe p'ũ ja r̄a 'b̄efi? M̄ente r̄a pa dá xi'áhe rá h̄ya Oja, r̄a pa r̄a x̄uĩ dá m̄pecáhe ngue d̄a t̄aha te dí sihe. Porque h̄ind̄a negáhe ngue di toca'áhu r̄a gasto.

¹⁰ Ya guí pahmu, d̄a gue'Oja pad̄i, ngue h̄injonn̄i 'ȳc'ei d̄a z̄a d̄a 'ȳena ngue h̄inga gue'a te dá n'yogáhe. H̄in tem̄a h̄ya bi th̄inn̄gáhe. ¹¹ Xquet'a ya guí pahmu n̄a r̄a h̄ya ya xtá o'áhu n'yũ, dá hat̄a r̄a ts'edi n̄i mm̄ai n'na ngu n'na'áhu. Tengutho di japȳo bas̄i n'na r̄a papá 'm̄o i f̄adi, dá ja'áhu p'ũ. ¹² Dá xi'áhu ngue guí n'yohũ x̄anho tengutho nne Oja ngue gd̄i n'yohũ. Porque Oja bi zon'nahũ ngue guí n'yohũ to d̄i manda. 'N̄e guí pahmu ngue gue'a tate'a.

¹³ Nuya h̄ind̄i s̄aya dad̄i ja mam̄madigáhe Oja conná ngue'áhu. Porque nu'm̄o ma xi'áhe r̄a h̄ya, h̄inga 'ȳem̄hm̄ũ ngue rá h̄ya r̄a ja'ĩ gá 'ȳc'ei hu. Sinoque bi d̄inn̄i mm̄ai hu ngue majuan̄i rá h̄ya Oja. Conná ngueh̄na r̄a h̄ya guí 'c'ei hu, ya man'na man'na gn̄i n'yohũ x̄anho. ¹⁴ Ya gá s̄ahu r̄a n'ũ ma zi cu'áhu, ngue bi z̄u'a n̄i mm̄enguhũ. Gá thohmu tengutho bi thohȳo 'ȳc'ei thanne Oja p'ũ ja r̄a h̄ai Judea. Porque nu'ũ, xquet'a bi z̄a r̄a n'ũ ngue bi z̄ahȳo mm̄judío hu. ¹⁵ Nu'ũ ȳo judío'ũ p'uya, gue'ũ bi hyo ma Hmu hu r̄a Jesús. Xquet'a x̄a hyopȳo p̄ongahya Oja mam'm̄et'o. 'N̄e nuya 'bex h̄inguí nne har̄u dá nuje. Nu'ũ ȳo judío'ũ, h̄inguí nnepe d̄a hn̄umanho Oja. Xquet'a 'n̄ese ya, h̄inguí nnu manho gátho m̄i'da ȳo ja'ĩ. ¹⁶ Porque nu'm̄o ma xihme ngue h̄inga h̄ondȳo judío ja ngue d̄i nyanȳo te, nu'ũ ȳo judío'ũ, bi hegáhe. Gue'a man'na n̄i duxr̄a ts'oqui'a p'uya. P̄e nuyá, nuna Oja ya x̄a nz̄anni ngue guehya d̄a thohra castigo ya.

¹⁷ Ague ma zi cu'áhu, nu'm̄o rá ts'utho xtá 'c'áhe p'ũ guí 'b̄ahmu, em̄mei dá b̄en'áhu. Asta gue'm̄o ya, z̄ant'a dí nne ga nnu'áhu. ¹⁸ Nugá drá Pablo, n'na nd̄i ngu n'na nd̄i dí s̄anni ga mm̄ahme p'ũ, p̄e r̄a zithu p'uya, d̄i nth̄int'ĩ ngue orcahe.

¹⁹ Con n'na r̄a p̄ahá dí t̄om̄hm̄ũ ngue dá ep'ũ ma Hmu hu Jesucristo. Porque d̄i njaje mp̄ahá ga xihme ngue nuna r̄a h̄ya dá xi'áhu, gá 'ȳc'ei hu x̄and̄onho. ²⁰ Janjuan̄i ngue dad̄i johyagáhe conná ngue'áhu.

3

¹ P̄e ya h̄ind̄a h̄at'áhe ngue xt̄i njarb̄atho ngue xt̄a tho h̄man'na r̄a pa ngue to d̄a map'ũ guí 'b̄ahmu. Dá s̄annáhe p'uya ngue dá cosegá'be ua ja r̄a hn̄in̄i Atenas. ² Dá penh̄n̄a'be n̄a ma cuhu r̄a Timoteo b̄i ma bá nu'áhu. Porque ma mm̄imm̄efigáhe n̄a, d̄i m̄mp̄eh̄m̄i Oja ngue d̄i mmangáhe r̄a hoga 'da'yo h̄ya ngue r̄a Cristo. B̄i ma di ha'áhu r̄a ts'edi ngue h̄ind̄i nts'onni nt'c'ei hu i ja. ³ H̄ind̄i negáhe ngue d̄a gohn̄i mm̄ai ngue'a ga ts'ũ'áhu. Ya guí pahmu ngue jatho ga s̄ahu r̄a n'ũ ngue d̄a ts'uc̄jũ. ⁴ Porque nu'm̄o nmará 'b̄acáhe p'ũ guí 'b̄ahmu, dá xi'áhe ngue jatho d̄a ts'uc̄jũ, p̄e ya b̄i nja'a te dá xi'áhe ya.

⁵ Janangue nugähe, ya hündä tøm̄i ngue xtá thohma man'na ra pa, dá penhna p'u ra Timoteo ngue dá pa'a njuani te ja ni nt'ec'eiha. Dí engä nthambenitho ngue dá dap'aha ra zithu 'ne nu'a ra 'befi nnä 'yogähe p'uya di nts'oni.

⁶ Pe ya bá pengra Timoteo p'u guí 'bahma, bi zocua dí 'bucä'be. Bá hya ra hya ngue xanzaqui ni nt'ec'eiha, 'ne majuañi gadi mmahma n'na ngu n'na'aha. Bi xicä'be ngue emmei guí mbenje, 'ne guí nne guí nnuje, xi mmangugähe p'uya xquet'a dí nne ga nnu'ähe. ⁷ Ma zi cu'aha, nu'a te ra hya bá hya na p'uya, bi hyu ma mmäi'be 'mò ma ocä'be te ja ni nt'ec'eiha, madague'a n'na ra n'u dá n'yogähe. ⁸ A nuyá, man'na dí hagähe ra ts'edi ngue dí haxähe njuani ngue hingui hehma'a ra Hmu Jesucristo.

⁹ Emmei dadi ja mammadigähe Oja connä ngue'aha. Porque nu'mò dá mat'Ojagähe, janjuani dadi johyagähe ngue xanzaqui ni nt'ec'eiha. ¹⁰ Nuyá, ra pa ra xui dí äpähe Oja ngue dá za ga mmäcähe p'u ga nnuha. Dí nne ga xän'nahä hanja'u yò hya tobe hingui pahma xanho hanja. ¹¹ Da ne na Oja ma Papäha co 'nehna ma Hmuha Jesucristo dá 'yot'e ngue ga mmäcähe p'u guí 'bahma ngue ga nnuha.

¹² Da ne na ma Hmuha ngue man'na gdi padi guí mmahma n'na ngu n'na'aha, co 'ne'u hingyò 'yec'ei guí mahma, tengutho nnä ma'aha. ¹³ Da 'yot'e ngue gui hyaha ra ts'edi gui hychma p'u ra nts'o. Porque dí nnegä ngue hin tema nts'o dá din'nahä Oja ma Papäha 'mò ra pa dá ep'u ma Hmuha Jesucristo co gätho'u dá n'youi.

4

¹ A nuyä ma zi cu'aha, jap'u man'na ra hya ga xi'aha ya. 'Ne gue'a ra Hmu Jesús dí 'dacrä ts'edi ngue ga o'aha n'yu na ra hya na. Ya xtä xän'nahä m'met'o te ja ngue gdi n'yoha ngue di nu manho'aha Oja. 'Ne ya gue'a guí othü'a ya. Pe dí nnegähe ngue man'na man'na gdi hyoni ha di nu manho'aha Oja. ² Ya guí pahma ngue nuyä yò hya dá xän'nahä, guehya yò hya di manda ra Hmu Jesús. ³ I nne Oja ngue guí camfeni guí unni mmähha Oja. 'Yo to di 'yots'om'mäi. ⁴ A nu yò n'yoha, n'na ngu n'na di m'mahyò xisu, di nthati, pe dá zupyò xisu, di mañi. ⁵ 'Yo di nnepe ngue di m'mä mman'na yò xisu tengutho othò ja'i hingui pa Oja. ⁶ 'Yo guí nneha n'na ra xisu ngue ya 'bührä ndò. Porque ya xtä xi'aha m'met'o ngue nu yò n'yoha njap'u, mathoguitho ra castigo dá jap'a Oja. ⁷ Porque Ojä, bi zongaha ngue ra nho gdä m'mahma, hingui nneca Oja ngue ra nts'o gdä m'mahma. ⁸ Nu ra ja'i festho na ra hya dí xi'aha ya, hingra ja'i fespabi rá hya, sinoque guesé Oja fespabi rá hya. 'Ne guesé Oja bá penhna Espiritu Santo ngue dá mäxçaha ngue ga hehma p'u ra nts'o.

⁹ A nu'a gni mahni cuha, himma hyoni ngue ga ot'aha'a, porque Oja ya bi xän'nahä te gdi mmahma n'na ngu n'na'aha. ¹⁰ 'Ne nuna ra hya dí xi'aha ya, gue'a guí orpaha gätho ma cuha 'bai ndap'u bi zä ngue ra häi Macedonia na. Pe nuyä ma zi cu'aha, dí ä'aha n'na ra mate ngue nu te guí othü ya, hinga hont'a guí 'yothü'a, sinoque man'na man'na ngue gdi mmahma. ¹¹ Damü ja ndummai guí m'mä mmanhohä. Gue'a te ni 'befise guí 'yothü, hingui nthinthü yò asunto mi'da yò ja'i. Damü mpehma tengutho ya xtä xi'aha. ¹² Janangue hinte guí 'behma. A nu'u yò ja'i hingyò 'yec'ei p'uya, dí respeta'aha.

¹³ Ague ma zi cu'aha, dí nnegähe ngue guí pahma hanja'u yò 'yec'ei ya xandu. Nu'mò to bi dü, 'yo di tu ni mmähha tengutho otyò ja'i hingui pa Oja,

ngue tu yø mmæi 'mø to bi du. ¹⁴ Pɛ dí ɛc'ɛihæ ngue bi du ra Jesús 'nɛ bi bɛnnate m'mɛfa. Janangue nuyá, ma ga ɛc'ɛihæ ngue nu'x xandu 'nɛ ɛc'ɛi ra Jesús, nuna Oja da japi ngue da n'youi ra Jesús 'mø bá ɛcua mahøn'a.

¹⁵ Janangue nuyá, dí nne ga xi'ahæ xanho hanja na ra hya bi xänngahæ ra Hmu Jesús. A nu'x yø 'yɛc'ɛi di 'bætho'a ra pa da ɛp'x ra Hmu, hĩndi m'mɛt'o ngue da ma di nthɛui ra Hmu. ¹⁶ Porque nu'mø bá ɛhra Hmu di 'yɛ mahɛts'i, nu te da ne da 'yøt'e, da ma nts'ɛditho. Co 'nɛ'a ra anxɛ 'bɛt'o ngue yø anxɛ Oja, xquet'a da ɛnna hya. 'Nɛ da nya rá corneta Oja. A nu'x to ya xandu 'nɛ ɛc'ɛi ra Cristo, rá mædi di bɛnnate yø do'yo'u. ¹⁷ A nu'x yø 'yɛc'ɛi di 'bætho, 'da di ts'ixtho mayá bi ja yø gui. Ja danj nthɛui p'x ra Hmu. Ya 'dap'x di m'mæhmæ para zantho ra Hmu p'uya. ¹⁸ Janangue nuyá, co nuna ra hya dí xi'ahæ ya, damj nyathæ ra ts'ɛdi n'na ngu n'na'ahæ.

5

¹ A nuyá ma zi cu'ahæ, hĩmma hyoni ga ot'ahæ hanja ra hya ngue hĩngui fadi temá pa, temá ora da ɛp'x ra Hmu. ² Porque ya gui pahmæ xanho ngue hĩnjongui padj temá pa da ɛp'x ra Cristo. Nu'mø 'yo ra bɛ ngue ra nxui, hĩnjongui padj temá ora da zøp'x ja ra ngu, njarbætho ra hya dí xi'ahæ ya. ³ Da gue'a ra ora ngue dadi n'yɛmbyø ja'i ngue ya 'bæmmanho, hĩn temá hya. 'Nɛ da gue'a ra ora'a p'uya ngue di nja ra ndate. Nthambɛnitho da zøhø, tengutho 'mø bi zønna ora di m'mɛn'a n'na ra xisu hæ rá basi. Ya hĩna di mpommi. ⁴ Pɛ nuyá ma zi cu'ahæ, ya hĩngui 'bæ 'bɛxuihæ ya. Janangue nu'a ra pa da ɛp'x ra Hmu, hĩnga nthambɛnitho da zæ'ahæ. Hĩndi nja'ahæ tengutho øt'a n'na ra bɛ, ngue nthambɛnitho sømp'x ha søni. ⁵ Porque gætho'ahæ ya gni n'yohæ'a ra nyot'i ja ngue ra pa, ya gæ hyɛhmæ p'x'a ra nts'o ja 'mø ra xui. ⁶ Janangue nuyá, hĩngui ja ngue 'nɛcɔ da njot'i ma n'yomfɛnihæ, tengutho mi'da yø ja'i ngue njot'i yø n'yomfɛni. Sinoque nne ngue ga n'yomfɛnihæ xanho. ⁷ Nu'x aha, ra xui aha. Nu'x itj, ra xui itj. ⁸ Pɛ nujæ, ya dá hɛhmæ p'x ra 'bɛxui. Ya nná 'yohæ rá nyot'i Oja ya. Ma gæ sammæ mmæihæ ya ngue hĩnda dajpahæ ra nts'o. Da zɛhmæ nt'ɛc'ɛihæ i ja. A nuyá, ma gæ mmæhmæ n'na ngu n'najæ. Ma gæ segurahæ ngue da yanjæ Oja. ⁹ Porque hĩmbi zæn'Oja dá m'mæhmæ ngue gæ thohmæ rá castigo. Sinoque bá sanni ngue gda nyamhmæ na ma Hmuhæ Jesucristo. ¹⁰ Ra Jesucristo bi du connæ nguɛcɔ. Janangue nu'mø bá ɛhɛ, ngu'x xandu, ngu'x di 'bætho, 'dap'x ga m'mæhmæ para zantho. ¹¹ Damj hyutho ni mmæihæ 'nɛ damj hya ra ts'ɛdi n'na ngu n'na'ahæ, tengutho gui øthæ ya.

¹² Ague ma zi cu'ahæ, dí nnegæhe ngue gui 'yørpahæ masu'x yø mɛfi Oja di mpep'x gui 'bæhmæ. Porque guehya bi huan'Oja ngue di m'mɛt'o p'x gui 'bæhmæ ngue da xän'nahæ rá hya Oja. ¹³ Rångue ørpabi rá 'bɛfi Oja, jatho ngue gui nnu manhohæ, damj mæhmæ. 'Nɛ 'yo gadi njunthæ p'x gui 'bæhmæ.

¹⁴ Damj hyahæ ra ts'ɛdi gui xihmæ'x to hĩngui nne di mpefi ngue 'yo di njap'x. Damj hæthæ ra ts'ɛdi'x yø ja'i 'bæ ndummi. 'Nɛ damj hyonnbahæ ha di zacyø nt'ɛc'ɛi yø ja'i tobe hĩngui nzaqui yø nt'ɛc'ɛi. Damj serpahæ te ga 'yo. ¹⁵ Damj mfæhmæ, 'yo to dadi cosra nts'o t'ørpabi. Hante gue gui 'yørpahæ ra nho n'na ngu n'na'ahæ, co 'nɛ'x hĩngyø 'yɛc'ɛi gui 'yørpahæ ra nho.

¹⁶ Hangu ra pa gui johyahæ. ¹⁷ 'Nɛ hangu ra pa gui mmat'Ojahæ. ¹⁸ Zant'a damj ja mammaðihæ Oja, madague'a ja mø ja te gui thohmæ. Porque Oja, guehnæ nnepe da 'yøt'e te'o gæ tenna Cristo na.

¹⁹ 'Yo gui täcju'a te nne da 'yøtra Espíritu Santo. ²⁰ Dami 'yørpahü masu'a te mmanyø pøngahya Oja, 'yogui festhohü rä hya. ²¹ Dami hyacju xanho rä güenda ngue'mø majuanü ngue rä hya Oja mma, ogue rä hyasε mma. Nu'mø gui haxhü njuanü ngue majuanü rä hya Oja mmanna ja'i, dami 'yet'a mmaihü'a te i mma. ²² Dami hyehmü p'u'a te gäma nts'o i ja.

²³ Nuna Oja ya dá nhojrahü, da 'yøt'e ngue gui unni mmaihü xandønho, gui nsuphü, da mä't'a nü tehü, 'nε da mä't'a nü do'yohü, hin tema nts'o di nequü 'mø rä pa da εp'ü ma Hmuhü Jesucristo. ²⁴ Nuna da 'yøt'Oja, porque guehna bi zon'nahü nä 'nε hingüi hεc'ahü nä.

-----
²⁵ Ague mä zi cu'ahü, dami marcahü Oja.

²⁶ Dadi zengua gätho'ahü.

²⁷ Guehna rä Hmu di hacä rä ts'edi te di mma. Di xi'ahü ngue nu'ü gätho mä zi cühü, jatho ngue di mpeti para ngue da 'yøde te mmanna carta ja ua.

²⁸ Nuna mä Hmuhü Jesucristo di jap'ahü. Da ngut'ätho.

2 Tesalonicenses

Ja ua rá yoho ra carta bi 'yo'tra Pablo, ngue bi mɛnnba yø 'yɛc'ɛi Tesalónica.

¹ Nuga drá Pablo, conná Silvano 'nɛhra Timoteo, dadi zenguagähe'u ma zi cūhū yø 'yɛc'ɛi rá m'map'ū ja ra hñinī Tesalónica. Gue'ahū yø ja'ī Oja ma Papáhu, co 'nɛ'a mā Hmūhu Jesucristo. ² Dī nnegähe ngue guehya di jap'ahū ya 'nɛ da hyut'a nī mmāihū.

³ Ague mā zi cū'ahū, zant'a dadi ja mammadigähe Oja conná ngue'ahū. Nī 'yup'ū ngue gue'a ga øthe'a, porque nī nt'ɛc'ɛihū i ja, man'na nī hyuxtho. 'Nɛ xquet'a man'na man'na gadi mmahmū n'na ngu n'na'ahū. ⁴ A nucsegähe p'ū ha nnā mähme, nup'ū di mpeti yø ja'ī Oja, i jaje mpähä ngue di xihme yø ja'ī hanja nī nt'ɛc'ɛihū. Nu'a te ra n'ū guí sähū ngue sū'ahū yø ja'ī, gā guí sēthū.

⁵ Nuyá, guí sähū ra n'ū ngue guí ɛc'ɛihū rá hya Oja. A nu'a ga dū nī nt'ɛc'ɛihū, gue'a guí nɛquī'a ya ngue gā xanho te øt'Oja. Gue'a di zadi ngue guí thohmū p'ū di manda Oja'a. ⁶ Pɛ nī 'yup'ū di un'Oja'ū te'o di un'ahū. ⁷ A nujū ngue di sähū ra n'ū, da 'yɛhra pa da zɛp'ū'a ra n'ū di sähū. Dī n'nacjū ra ts'äya 'mø ra pa da ɛp'ū ra Hmū Jesús. Nunā di 'yɛ mahɛts'ī, da n'youi yø anxɛ ja yø ts'ɛdi. Nu'mø bá ɛhɛ, dadi yoxnī tengutho guí yoxnī ra sibi. ⁸ Di 'yɛhɛ da mɛnhnā castigo gätho yø ja'ī hñinxā mbā Oja, 'nɛ hñinxā 'yɛc'ɛi ra hoga 'da'yo hyā i hmā ngue hanja'a ra Hmū Jesucristo. ⁹ A nuyā yø ja'ī ya, da ma ra castigo, di m'medi para zantho. Da ma ma'ueque p'ū ja rá hmī rá dā ra Hmū Jesús. Nup'ū da 'yudi hague ngu gangu rá ts'ɛdi i ja, ya hñindī njapi di m'map'ū ngue da nu. ¹⁰ Nu'a ra pa da ɛp'ū ra Hmū, gätho yø 'yɛc'ɛi da 'yɛspabi 'nɛ da danne. Xquet'a 'nɛ'ahū guí m'mahmū p'ū ngue gā 'yɛc'ɛihū nā ra hyā dā xi'ahū.

¹¹ Janangue nuyá, zant'a dī mmat'Oja gähe conná ngue'ahū. Dī äpähe Oja ngue nu'a ra hyā i zon'nahū ngue gdī n'yohū, gue'a gdī n'yohū'a. Dī äpähe Oja ngue nu'a te gā ra nho so nī mmāi guí 'yøthū, di hā'ahū ra ts'ɛdi guí 'yøthū. 'Nɛ di hā'ahū ra ts'ɛdi guí 'yøthū'a te gā ra nho rá nsāui nī nt'ɛc'ɛihū i ja. ¹² Nu'mø da nu yø ja'ī ngue guí 'bahmū xanho, yø ja'ī da nu mansū ra Jesucristo. Xquet'a 'nɛ'ahū da hñu mansu'ahū p'ūya ngue guí n'yohū ra Jesús. Ngunā di nja conná nguehrā mate Oja 'nɛ conná nguehrā mate mā Hmūhu Jesucristo.

2

¹ Ague mā zi cū'ahū, da ɛp'ū mā Hmūhu Jesucristo ngue di pɛrcāhū 'dap'ū gā m'mahmū. Dī nne gā xi'ahū te 'bɛ'a ja ngue di nja. ² Nu'mø to da 'yɛn'ahū, ya da guehrā pa jap'ū da zøhra Hmū ya, da 'yɛnā, 'yo sä dadi fɛ'nī mmāihū. 'Yo guí ɛc'ɛihū te da mā, madague'a da 'yɛnā ngue Oja di bɛnnbi te i mma, ogue da 'yɛn'ahū ngue go dá ot'ā ra sacua n'youi yø hyā da xi'ahū. ³ Xñinda hangū da si'ahū, 'yo gadi n'uni dá thā'ahū. Porque hante da zønna pa da ɛp'ū ra Hmū, i jatho ngue rá mæditho di n'yo yø ja'ī ngue dyø mmɛjmāhya, da gohi ngue yø nswi Oja. Nu'mø bi nja nā ra hyā nā, ja dī nɛquī p'ū ra ja'ī ngue tate ja rá ts'øqui p'ūya. 'Nɛ guehnā ya xpā ts'ännbi ngue da ma ra castigo. ⁴ Nunā guehnā da bønī ngue da zambabi'a te gā thanne yø ja'ī nā, da gue Oja da zwi.

Hõnse nã dã ne ngue dã ma nthanne nã. 'Nẽ da mĩp'ũ ja rá nĩja Ojã tengutho 'mø ngue dã guehñã Ojã nã. Dã 'yẽmp'ũya: "Nũgã, guecã Ojagã ya", dã 'yẽnã.

5 Damĩ bẽmhmũ'a rá hyã dã xi'ahũ 'mø dambĩ 'bucã p'ũ guĩ 'bũhmũ. Guĩ nũu ngue dã xi'ahũ tengu nã rá hyã nã. 6 Ya guĩ pahmũ te 'be'a sãmya ngue hĩngũĩ nẽquĩ nts'edi, hante ngue dã zõmna pa bá ts'annbi ngue dĩ nẽquĩ te'o nã rá ts'oc'ẽĩ nã. 7 Tobe hĩndĩ nẽquĩ xandõnho'a te gã rá ts'edi rá nts'o, pẽ nu'a rá nts'o, ya i ja. Hõntho ngue hĩndĩ unna nt'ẽdĩ'a to sãmmĩ ngue dĩ nẽquĩ xanho te'o nĩ ja'ĩ nã dí xi'ahũ. 8 Pẽ nu'mø bi zõmna pa di t'unna nt'ẽdĩ da 'yũhrã ts'edi, ya dĩ nẽquĩ nã rá ts'oc'ẽĩ dí xi'ahũ p'ũya. Pẽ nu'mø bá ẽp'ũ rá Hmũ Jesũs, ya dã hnũ ngue mathogũitho ja rá ts'edi, porque connã hyanetho di hyo nã rá ts'oc'ẽĩ nã.

9 Nu'mø bi nẽquĩ nã rá ts'oc'ẽĩ nã, rá zithu'a di hatra ts'edi. Dã hnũ ngue ja rá ts'edi dã 'yõt'ũ hmẽya hĩnjongũĩ sã dã 'yõt'e. Gue'a dĩ nhãte'a p'ũya. 10 Xants'o te gãtho dã 'yõt'e. 'Dama' dan'yo te gã dã 'yõt'e, dã hyonĩ ha di hyãt'ũ ja'ĩ ja ngue dĩ m'medi. Nu'a dĩ m'medi ngue hĩmbi ne xtã mbahna rá hyã majuanĩ. 'Nẽ guehñã rá hyã xtĩ nyanyø te yø ja'ĩ nã. 11 Janangue Ojã di japi ngue dã thãt'ya yø ja'ĩ ya, dã 'yẽc'ẽĩ'a rá hyã ngue rá fehnĩ. 12 Gue'a dĩ ma rá castigo gãtho ya yø ja'ĩ, ngue hĩmbi 'yẽc'ẽĩ nã rá hyã majuanĩ. 'Nẽ hõnt'a te yø nts'o gã yo nũu manho.

13 Ague mã zi cu'ahũ, nũnã mã Hmũhũ Jesucristo dĩ mã'ahũ. Janangue nũyã, zant'a jatho ngue gã ja mãmmãdigãhe Ojã ngue te bi 'yõt'ahũ. Porque rá mũditho bi huan'nãhũ Ojã, ya xpã nzãnnĩ ngue dĩ nyannĩ tehũ. Nu'mø gmĩ 'yẽc'ẽĩhũ nã rá hyã majuanĩ, rá Espĩritu Santo bi 'yõt'e ngue gã sohũ rá 'yẽ Ojã. 14 Dã xi'ahũ rá hoga 'da'yo hyã, guehñã rá hyã i zon'nãhũ Ojã nã. I nnepe ngue di toca'ahũ nã rá nho jap'ũ ha 'bũhmã Hmũhũ Jesucristo. 15 Janangue nũyã mã zi cu'ahũ, dĩ ndũ xanho nĩ nt'ẽc'ẽĩhũ ya. Mãn'nãnyo mĩ 'yõt'e ngue guĩ pumbẽñĩhũ ya yø hyã dã xãn'nãschũ. Dã gue'ũ yø hyã dã orpũ ja rá carta dã pẽn'nãhũ p'ũ, mãn'nãnyo mĩ 'yõt'e ngue guĩ pumbẽñĩhũ.

16 Bĩ mãcjũ Ojã mã Papãhũ, 'nẽ bi 'dacjũ rá mate ngue bi hoga mã mmũihũ para zãntho. Xquet'a dí tømhmũ'a rá nho di 'dacjũ Ojã m'mẽfa. Dã ne Ojã co 'nẽ'a mã Hmũhũ Jesucristo di jap'ahũ. 17 Dã ne Ojã ngue di hatra ts'edi nĩ mmũihũ 'nẽ guĩ dũ'ñĩ n'yomfẽñĩhũ ngue nup'ũ guĩ yahũ, rá hyã xtãnho guĩ mãmhmũ. Nu'mø te guĩ øthũ, gã dã gue'a te xanho guĩ 'yøthũ.

3

1 Hõnt'a di 'bẽhya mã zi cu'ahũ, damĩ mãcãhe Ojã, n'nãmhã ngue nup'ũ dí mmãngãhe rá hyã mã Hmũhũ, xtãngu yø ja'ĩ dã 'yẽc'ẽĩ tengutho bĩ njap'ũ guĩ 'bũhmũ. 2 Xquet'a damĩ mãcãhe Ojã n'nãmhã ngue dã yãngãhe Ojã ngue'a te mbẽnnãgãhe yø ts'oc'ẽĩ. Porque hĩngã gãtho yø ja'ĩ dã 'yẽc'ẽĩ rá hyã dí mmãngãhe.

3 Pẽ nu'a rá Hmũ hĩngũĩ hẽgãhũ'a. Dã 'yõt'e ngue guĩ hyãhũ rá ts'edi 'nẽ dã yãn'ahũ ngue rá nts'o. 4 Dãdi seguragã ngue dĩ mfãxte rá Hmũ. Janangue dí pãcã ngue nũnã te rá hyã gã 'bep'ahũ, guehñã guĩ nne guĩ 'yøthũ nã, hĩndã 'yẽhrã pa guĩ festhohũ nã rá hyã nã.

5 Dã ne Ojã ngue dã dĩnnĩ mmũihũ'a te guĩ mã'ahũ Ojã. 'Nẽ dã 'yõt'e ngue guĩ seti hangũ rá n'ũ guĩ thohmũ tengutho rá Cristo bi zeti hangũ rá n'ũ bi thogui.

⁶ Ague mā zi cū'āhū, mā Hmūhū Jesucristo di 'dacāhe rā ts'edi gā xi'āhe nā rā hyā gā mmanya. Nu'ū mā cūhū hīngui nne dī mpefi, 'nē hīngui haxrā hyā dā xān'nāhū, ogādī nsixhū'ū. ⁷ Ya guí pahmū te gdí 'būhmū, hīn temā ndānhyēī gā nurcahe. ⁸ Hīnjondā āptho te dā sihe. Sinoque dā honī ha dā japi te dī homhme. Rā pa rā xui dā mpefi ngue di taha te gā sihe, porque hīndā negāhe ngue di toca'āhū rā gasto ngue te dī sihe. ⁹ Madague'a nī 'yup'ū xcā māngāhe ngue xquí fāxcahe, pē hīnte dā māngāhe. Sinoque dā mpehme para ngue gā ut'āhe te ja ngue gdí n'yohū. ¹⁰ Porque nu'mø dambā m'macāhe p'ū guí 'būhmū, guehna rā hyā dā xi'āhe nā, dā māngāhe ngue nu to hīngui nne dī mpefi, ya hīndī nsihmē. ¹¹ Dī øcāhe n'na rā hyā ua, ngue 'bū i'da nī amigohū hīngui nne dī mpefi. Nu'a te gā 'yo, høndyø ja'ī di ats'ī te gā 'bū para ngue dā zāp'ū di c'a. ¹² A nuya yø ja'ī njap'ū, guesē rā Jesucristo di hacje rā ts'edi ngue gā xifi ngue 'yo nīmantho di orpābī yø ja'ī, njuantho dā ma rā 'bēfi dā dāha te dā zi.

¹³ Ague mā zi cū'āhū, 'yo guí sāyahū, hangū rā pa dāmī 'yøthū rā nho.

¹⁴ Nu'mø tonī ja'ī dā 'yēnā ngue hīndā 'yēc'ēī nā rā hyā dā cuatāhe ua ja rā carta ja ua, 'yo gādī nsixhū, n'namhū ngue dā mēsrā sā. ¹⁵ Pē 'yo guí øt'e ngue nī nsūiū. Sinoque dāmī hejpa'hū'a te øt'e, porque nī cūhū.

¹⁶ Nunā mā Hmūhū Jesucristo guehna dā zā dā hyūt'a nī mmūihū nā. Dā ne ngue hīndā hēc'āhū hangū rā pa. Nu'mø temā hyā guí thohmū, dā hyonī ha di japi ngue dā hyūt'a nī mmūihū, hønt'a bi zā māhya guí thohmū.

¹⁷ Nugūī drā Pablo conmā 'yēsē nnā cuatā nā rā letra ja ua ngue nnā zēngua'āhū. Nu'mø dādī firmagā mā carta 'mø bi gua'a nt'ot'i, guehna rā hyā ja ua dādī cuati. ¹⁸ Nunā mā Hmūhū Jesucristo di japi gātho'āhū. Dā ngūt'atho.

1 ra Timoteo

Ja ua rá mudi ra carta bi 'yo'tra Pablo, ngue bi mēnba ra Timoteo.

¹ Nugä drá Pablo, rá representantegä ra Jesucristo. Nuya bi 'yexqui, guese Oja, nuna ra Yante, co 'nehna ra Hmu Jesucristo bi 'yexqui. 'Ne dí pahmi ya ngue conná nguehra Jesucristo di nja'a te gä dí tøn'ui ya ngue di nja. ² Ague Timoteo, dadi zengua'i. Pe nü'mø dá bēn'a'i, xøgue entho majuanj ngue ma ts'ant'u'i p'u nná bēn'i. Porque go dá ja'i gá 'yēc'ei na ra hya guí ēc'ei ya. Dí nnegä ya ngue nuna Oja ma Papáui co 'nehna ma Hmuui ra Jesucristo, di jap'a'i, di huēc'a'i, 'ne da hyut'a nī mmāi.

³ Damba soc'a'i p'u ja ra hnini Efeso. Nu'mø ma thogui, dá magä p'u ja ra häi Macedonia, dá xi'i ngue guá cop'u Efeso. A nuyá, dí nnegä ngue guí sigue guí m'mep'u, porque jatho ngue nü'u yø fēhni xännbate xännbate p'u, gui hejpbabi. ⁴ Guí xifi ngue 'yonj mantho di xännbate'u yø cuentotho. Porque nuyá, hinha rá nzegui xännbate'u yø hya bá øtyø ndiua manjam'mø. Pe nuya yø hya ya, høndra njunt'i n'youi, hñte nī bøntho. A nuna ra hoga xädi rá n'youi ma nt'ēc'ēihā, guehna nne Oja ngue ga xännbahā yø ja'i nā.

⁵ Damj hejpbabi ya dí xi'i ya, n'namhma ngue gätho yø 'yēc'ei di mmađi n'na ngu n'na. Para ngue da zá dí mahrá mmj'ēiui n'na, jatho ngue dá hyep'u ra ts'on'yomfēni, nü'a te rá nho pađi, gue'a da 'yøt'a. 'Ne himma xøts'etho di nēqui ngue ja yø nt'ēc'ēi. ⁶ Porque 'bū i da yø ja'i ngue ya bi hyep'u na ra hya dí xi'i, høndra njun'mahya nne. ⁷ I nne dá t'embj ngue pađi xanho di nxännbate rá ley Oja. I ya manzaqui 'mø xännbate. Pe himma juani ngue tñnyø mmāi hanja'a ra ley i nne di nxännbate.

⁸ Nuna ra ley ga 'yo yø judío, ya dí pahmi xanho te mma. Pe jatho ngue dá fađi hanja ngue bi ma nt'ot'i na ra ley nā. ⁹ Nu'u yø ja'i ya øtra nho, ya hñ temā ley di ja ngue dá hyaspa ra güenda. Nuna ra ley, bi ma nt'ot'i para ngue dá hyaspa ra güenda yø ja'i festho ra ley. Haspa ra güenda yø mmejmahya. Haspa ra güenda yø ts'oc'ēi øtyø ts'oqui. Haspa ra güenda yø ja'i ngue hñgui su Oja 'ne hñgui ēc'ēi. Haspa ra güenda yø ja'i ho yø papá, ogue ho yø mamá, ogue ho yø mmj'ēiui. ¹⁰ Haspa ra güenda yø 'yots'om'māi. Haspa ra güenda yø n'yohū ørpe tengutho 'mø drā xisu yø mmj'nyohūui. Haspa ra güenda'u yø ja'i ahyø mmj'ēiui ngue sñts'i yap'ũtho. Haspa ra güenda yø mambethani. Haspa ra güenda yø ja'i ngue mmanā fēhni 'ne exā ntestigo Oja ngue enā majuanj te mma. Haspa ra güenda gätho yø ja'i festho nā majuanj ngue ra hoga xädi. ¹¹ Nuna ra hoga xädi naya, rá n'youi ra hoga 'da'yo hya. Nuna, di 'bejpagui'a ma macā Ojai ngue ga xihyø ja'i.

¹² Nuna ma Hmuui ra Jesucristo di 'dacrā ts'edi ngue dí mmanbrá hya. Dadi ja mammađigā nā, porque guehna bi nu manhogui 'ne bi 'yexqui ngue ga øtra 'befi bi 'daqui. ¹³ Bi 'yøt'e ngue drá mēfigui mađague'a xtā nu man'agā mam'met'o nā ra Jesucristo. Porque xtā mangā yø amhya co nuna, 'ne nmj sēcā'u yø ja'i mī ēc'ēi nā. Pe bi huēgagui Oja, porque pa Oja ngue hñđi pađi te dí øt'e ngue tobe hñ mará 'yēc'ēi. ¹⁴ Nuna ra Hmu, mathoguitho rá mate bi

'daqui. Ngue ya dí n'yo'be ra Jesucristo, nuna di hacra ts'edi ngue man'na di ndu ma nt'ec'ei, 'ne ot'e ngue man'na man'na gda madi.

¹⁵ Nuna ra hya ga xi'i ya, majuaní na, 'ne guehna ra hya jatho ngue da 'yec'ei gátho yø ja'i na: ngue ra Jesucristo ba ecua ja ra ximhai ngue da yanyø ja'i ja yø ts'oqui. Nuya yø ja'i dí mmangá ngue ja yø ts'oqui ya, pe man'na ma datho mi ja ma ts'oquigá. ¹⁶ Pe bi huegaguí Oja n'namhma ngue da fadi ngue ra Jesucristo bi zeti te gá dá ørpe, conque nuguí mathoguiho ja ma ts'oqui. Gue'a guí nequi'a ya ngue gátho mi'da yø ja'i xquet'a di punnbabi Oja 'mø bi 'yec'ei ra Cristo, ya di unna 'da'yo te para zantho. ¹⁷ Janangue nuyá, jatho ngue da t'espabi Oja para zantho. Porque nu te gá ja, go dí manda Oja para zantho. Guehna Oja para zantho hinjam'mø da du, 'ne hinjonni ja'i di sá da nu. Hinjom man'na tengu na. Guehna jase rá mfadi. Da ngut'atho.

¹⁸ Ague ma ts'ant'u'i Timoteo, nuna ra hya dí xi'i gui 'yøt'e, di nthui na ra hya bi bennbabi Oja yø pøngahya 'mø yø pa xa thogui, guehya bi ma ngue di nja ni 'befi. Nuna ra hya dadi 'bep'a'i ya, dami hya ra ts'edi gui 'yøt'e gátho'a te ra 'befi bi 'da'i Oja ngue gui 'yøt'e. Di ndu ni nt'ec'ei. 'Yo di tap'a'i ra nts'o. ¹⁹ 'Bu i'da yø ja'i padi xanho ndana ra hya hinni 'yup'u da 'yøt'e, pe gue'a øt'a. Gue'a gui ts'onyo nt'ec'ei'a p'uya. ²⁰ Nguna ra hya bi 'yøtra Himeneo 'nehra Alejandro. Nuya yo nc'ei ya, dá dápra zithu para ngue da badi hanja te øt'e. Porque hingui ho ngue da nømman'u Oja p'u ha ya.

2

¹ Rá mæditho dí xi'i ngue gui xifi gátho yø 'yec'ei ngue da marpabi Oja gátho yø ja'i ndap'u bi zã. Da 'yãpi ngue da máxyø ja'i na Oja. 'Ne di ja mammadi Oja yø ja'i ngue'a rá 'bãxte Oja da 'yøt'e. ² Da marpabi Oja yø dast'abi. Da marpabi Oja gátho yø ja'i ja yø cargo. Porque gáthogahu dí nne ngue ga m'mamma páhãhu, hin temma hya, n'namhma ngue co n'na ra páhãtho gda thannehu Oja 'ne da zãp'u ga n'yo manho. ³ Ma datho mahyonitho ngue ga mmarpahu Oja gátho yø ja'i, porque guehna nnu manho Oja ma Yantehu na. ⁴ Porque Oja, nnepe ngue xøgue gátho yø ja'i di nyanyø te. 'Ne nnepe ngue da dini xanho yø mmui yø ja'i hanja na ra hya majuaní. ⁵ Nuna Oja, n'natho i 'bui. 'Ne xquet'a n'na nc'eitho na da zã da 'yøt'e ngue di nhojpauí Oja yø ja'i, guehna ra Jesucristo na. ⁶ Ra Jesucristo bi n'uni bi tho ngue bi gupabi yø ts'oqui gátho yø ja'i. Nu'mø mi zønna pa bi nja na ra hya na, ya bi nequi xandonho p'uya ngue Oja nnepe ngue gátho yø ja'i di nyanyø te. ⁷ Janangue bi 'yexcaguí Oja ngue drã representantegã ra Cristo. 'Ne penngaguí ndap'u bi zã ya ngue ga ma xihra hya yø ja'i hingyø judío. Nuna ra hya majuaní dí ec'eiui, guehna ga xãnnbabi yø ja'i na. Guí padi xanho ngue majuaní te dí xi'i, 'ne gui padi ngue hĩndi fehni porque dí ec'ei ra Cristo. ⁸ Di nnegã ngue ndap'u bi zã da mat'Oja gátho yø n'yo. Nu'mø ens'yø 'ye yø ja'i ngue mmat'Oja, di unyø mmui Oja, di ja manho yø mmui, hingue di dãnzo yø mmui ngue dadi njunt'ui yø mmui'eiui.

⁹ A nu yø xisu, 'yo dadi 'yex'mø bi nhoqui. Hingra n'yets'i di hocyø ya. Hingra n'yets'i di hye ra ulu xammadi rá muui. Hingra n'yets'i di japyø oro ogue yø perla da japyø he. Sinoque da hye yø he tengutho yø he yø hoja'i, ngue hĩndi 'yets'i. ¹⁰ Nu'a di nejmanho yø xisu, da gue'a ngue ra nho da 'yøt'e. Porque yø xisu ec'ei Oja, mañtho 'mø di nequi ngue øtra nho. ¹¹ Mente ra ora sãnnbabi ra hya yø ja'i, yø xisu 'yo sã di ya ngue da zohyø ja'i, di nja yø ts'u. ¹² Porque hin dadi ungã ra nt'edi ngue di nxãnnbate n'na ra xisu, sinoque ra

xisu i ja ngue da 'yoxtho ra hya. Porque hingui sa di m'met'o p'ua ha 'bahyø n'yohu ngue di manda. ¹³ Porque Oja, ra maditho bi hocra Adan, m'mefa p'uya bi hocra Eva. ¹⁴ Pe ra Adan himbi hyatra zithu'a, sinoque ra xisu'a bi hyatra zithu. Mi thatra xisu p'uya, ya gue'a ra ts'oqui bi 'yot'a. ¹⁵ Pe ra xisu di nyanna te 'mø da 'yøtra 'befi bi un'Oja, ngue di tehyø basi. Hontho ngue ra xisu jatho ngue di nja ra nt'ec'ei, di mahyø mmic'eui, di n'yo xanho, hinda 'yepsi te ga 'yo.

3

¹ Nuna ra hya di mmanga, majuanj na. Ngue nu ra ja'i nne ra cargo ngue di m'met'o p'ua ja ra nija ngue dra mamhya, xandønho ra 'befi nne da 'yot'e. ² Janangue nu ra ja'i ja ra cargo ngue 'bet'o ra hya, jatho ngue hin tema hya da thinnbi. N'na dra xisu da zi. Da zamra mmui. Di mfadi xanho. Da 'yot'e ngue da hnu manho te ga 'yo. Di unna ts'aya p'ua ja ra ngu. Da badi xanho ha di japra hya di nxannbate. ³ Yo di iti. 'Yo dra nequisai. Di nja ra yemmui. Da badi ha di hojpabi yø ja'i di nsui. 'Ne hinga hønra mentyu di ma ra mmui. ⁴ Da badi ngue di manda xanho p'ua ja ra ngu. Da 'yot'e ngue dyø 'yøde xanho yø basi, 'ne di nja yø ts'u yø basi. ⁵ A nu'mø hingui padi di manda xanho p'ua ja ra ngu, ya hinda badi ha di japi di m'met'o p'ua ha di mpeti yø ja'i Oja 'mø. ⁶ A nu'a ra n'yohu da 't'ets'i ngue di bentrá cargo di m'met'o p'ua ja ra nija, hinda gue'a n'na ra n'yohu ngue ts'udra pa xa 'yec'ei ra Jesucristo. Porque nthambenitho di 'yets'i. Ya da 'yøtra ts'oqui tengutho bi 'yøtra zithu manjam'mø ngue bi 'yets'i 'ne 'da di mep'ua ja ra castigo. ⁷ Jatho ngue di n'yo manho n'nambah ngue nu'ua yø ja'i hingyø 'yec'ei da nu mansu. Ya hinda za ha di japyø ja'i da 'yembi ngue hinga gue'a ga 'yo. Porque ra zithu emmei honi ha di ts'onnbj ha ya yø mamhya.

⁸ A nu'ua yø ja'i ja yø cargo ngue faxte p'ua ja ra nija, xquet'a ngut'atho ja ngue da 'yot'e, jatho ngue di nho ja'i, jatho ngue hinda nhate p'ua ha ya. Jatho ngue hinda n'iti. Jatho ngue hinga hønra mentyu di ma yø mmui. ⁹ Nuna ra hya n'youi yø nt'ec'ei i ja, guehna ra hya himmi fadi hanja na, guehna di nxannbate na ra hya na co gátho yø mmui. ¹⁰ Nuya yø n'yohu ya, 'bet'o da hnu te ga 'yo. A nu'mø ngue ya hin tema nts'o bi thinnbi, ya da za di nja yø cargo ngue di mfaxte p'ua ja ra nija. ¹¹ Ximmangu yø xisu faxte p'ua ja ra nija, xquet'a di nequi ngue dyø hoja'i. Hindyø zate. Da zamyo mmui. 'Yo di hep'ua ra 'befi pefi. ¹² A nu yø n'yohu ngue ja yø cargo faxte p'ua ja ra nija, n'na ngu n'na jatho ngue n'na dra xisu da zi. Pe da badi ngue di manda xanho p'ua ja ra ngu. Ngu yø basi, ngu'ua hingyø basi, da badi di manda xanho. ¹³ Porque nuya yø n'yohu ja yø cargo ngue faxte p'ua ja ra nija, nu'mø padi xanho ha di japi da 'yøtra 'befi pefi, ya man'natho nnu mansu yø ja'i. Ya sap'ua da hya ra ts'edi da ma hanja ngue ec'ei ra Jesucristo.

¹⁴ Ague Timoteo, nugá dí xønni ga mmap'ua ga ma nu'i. ¹⁵ Pe nu'mø himbi za dá magá p'ua n'nahmantho, ya dí otra carta ja ua ngue ga pen'a'i p'ua. Porque di nnegá ngue gui padi xanho hanja ra hya nuna ja ngue da n'yo yø ja'i ya o rá 'ye Oja. Nuna Oja na, majuanj ngue 'bui. A nuya yø ja'i Oja ya, guehya färpabi rá hya 'ne tøxhma hyabj rá hya Oja. ¹⁶ Janjuanj ngue mazihotho na ra hya dí ec'eihua. Pe Oja bi 'yot'e ngue bi dinma mmuihu hanja na ra hya na, ngue ra Cristo bi nja'i. 'Ne ra Espiritu Santo bi 'yot'e ngue fadi ngue hin tema

nts'o bi 'yøtrá Cristo. Dá guehyø anxe Oja i nnu mansu. A nuyá, ndap'u bi zä i hma te'o na ra Cristo. 'Né t'éc'ei gä rá nguni nximhäi. 'Né bi zix Oja ngue i ma mahets'i.

4

1 Pë ra Espiritu Santo njuantho xicju ngue nu'mø ni ma dá gaxyø pa, di m'mahyø ja'i dá hyep'u yø nt'éc'ei. Nu'u yø fehni xännbate ngue ra zithu di bennbabi ra hya xännbate, go gue'u dá den'nu. 2 Nuya yø xännbate ya, ra fehni ná ra hya dá má ngue di hyätyø ja'i. Padi xanho ngue hinga gue'a te ø't'e, pé 'be xingui tár'man'u yø mmäi'a te ø't'e. 3 Nuya yø xännbate ya, xihyø ja'i ngue embi hin'yü ra nt'édí di nthatyø ja'i. 'Né xihyø ja'i ngue embi hinga gátho yø cosa sä ngue dá ts'i. Conque Oja bá sänni ngue bá nja'a te ts'i n'nammha ngue nuya yø 'yéc'ei di ja mammadi Oja 'mø bi zi'a te si. 4 Porque nu te gä bi hoc'a Oja ngue dá ts'i, gä xanho. Hinguí sä ga emhma ngue ja rá ts'oqui ra ja'i nu'a si te tñi. Sinoque ma gä ja mammadih Oja 'mø di sih'a te bá sänni ngue ga sih. 5 Porque nu'mø t'áprá mate Oja ngue di japi te ts'i, Oja di japi te si ra ja'i.

6 Nu'mø ngue nguna ra hya guí xännbabi'u má cühü ya, majuaní ngue gue'e rá hoga m'efi i ra Jesucristo 'mø. Dami hyani guí hyu'ni mmäi ná ra hoga xädi ya xäcä bent'i. 7 Pë nu'u yø hya te säma cuento ngue hinga gue'a rá hya Oja, 'yo guí ørpa masu'u yø hya'u, porque hñte di muui. Dami hyoni ha di ndu xanho ni nt'éc'ei i ja. 8 Porque nu rá ja'i ngue xahrá do'yo, di 'yani, man'na xanzaqui cohi ngue'a guí 'yani. Pë má dátho man'na xanhotho ngue di zacrä nt'éc'ei ra ja'i. Porque nuna má nt'éc'eihü i ja, hinga høndra pa jap'u ga tinnbahü rá njapi Oja, sinoque 'nehra pa di 'yep'u. 9 Nuna ra hya ná, guehna ngue majuaní ná. 'Né guehna mahyonitho dá 'yéc'ei gátho yø ja'i ná. 10 Janangue nuyá, madague'a sæcui yø ja'i ya, pé ma ga ho ma mmäi ga ø't'ui ra 'befi bi 'daci Oja. Porque dí haxá njuani ngue nu'a má Ojai i 'b'u. 'Né guehna ja ngue dá yani gátho yø ja'i ná. Pë nu'u yø ja'i di nyanyø te, guehya dá 'yéc'ei rá Cristo ya.

11 Nu'mø guí xännbabi ra hya yø ja'i, nuya yø hya dí xi'i, guehya gui xihyø ja'i ngue dá 'yøtya yø hya ya. 12 Yo guí nne ngue hinjonda 'yø't'a masu ngue grá ts'unt'atho. Sinoque dami 'yu'a te rá nho ja ngue dá n'yo yø 'yéc'ei. Dami 'yudi ngue guí yamanho p'u ha guí ya. Dami 'yudi ngue gadi mahni mmic'e'ui. Dami 'yudi ngue ja xanho ni nt'éc'ei. Dami 'yø't'e ngue dá bahyø ja'i ngue gä rá nho gní 'yo. 13 Mente ga mmagá p'u, dami ja ndummai guí mmambrá hya Oja p'u ha di mpeti yø 'yéc'ei. Dami opan'yu hanja ra hya. Dami nxännbate xanho. 14 Nu'u yø n'yohü 'bet'o p'u ja rá njja bi japyø 'yø p'u ja ni ya, ya bi xi'i te 'be'a má hya nne'e Oja gui 'yø't'e. Nuna rá 'befi bi 'da'i Oja, man'nan'yo mi 'yø't'e ngue te sätho gui 'yø't'e.

15 Nuya yø hya dí xi'i ya, dami ja ndummai ngue gui 'yø't'e te dí xi'i. Dí nne ngue dá nu yø ja'i ngue man'na man'na gdí padi ha gdí japra hya ngue dá zä gui 'yørpe xanho rá 'befi Oja. 16 Dami mfädi xanho, 'né dami mfädi ngue gä dá gue'a rá hya ni 'yup'u guí nxännbate. Nu'mø gui 'yø't'e te dí xi'i, ya di nyanni te, dá guehyø ja'i dá 'yøxra hya guí mma, xquet'a di nyanyø te.

5

1 Nu ra dac'ei ngue hinga gue'a te øt'e, 'yo gui ya manzaqui 'mø ga hejpbabi te øt'e. Mahotho gdi zofu, gui 'yøt'e como tengutho 'mø ngue ni papá'a ra dac'ei. A nu'u yø ts'ant'utho, gui 'yøt'e como tengutho 'mø ngue ni n'yohu. 2 A nu'u yø xisu ngue ya yø dac'ei, gui 'yøt'e como tengutho 'mø ngue ni mamá. A nu'u yø hmute xisu, gui 'yøt'e como tengutho 'mø ngue eni nju, pe ga ra nho gdi n'youi.

3 A nu'u yø 'danxu ngue hijnjo'o to da hyonnbi te da zi, gue'u yø mmi'yec'eiui da mats'i ngue di unni te honi. 4 Pe nu ra 'danxu ngue 'bahyø basi ogue 'bahyø 'bet'o, guehya yø basi na ra 'danxu høxyø xi ngue di unni te da zi. Porque yø pa xa thogui, gue'a rá mamá yø basi bi ja mmansu gá i nte. Janangué ni 'yup'u ngue di ja mmansu yø mamá yø basi 'mø bi ndac'ei. Porque gue'a nnu manho Oja'a ngue yø basi di ja mmansu to bi tede. 5 Pe nu ra 'danxu ngue 'bæc, hijnjo'o to da hyonnbi te da zi, guehna ja ngue da máxyø mmi'yec'eiui na. Porque hinda hont'a Oja nnøts'e 'nε hinguí sáya ra pa ra xui nzo Oja. 6 Pe nu ra 'danxu ngue gue'a te rá pähäc ga 'bai, ja hinda ma m'mäts'i. Porque nuná, emma 'bæi pe tengutho 'mø ya xa ndu. 7 Guehna ra hya gui xifi da 'yøtyø 'yec'ei naya, n'namhma ngue ya hijnjonda 'yembj ngue hinga gue'a te øt'e. 8 A nu ra 'yec'ei ngue hinda unni te 'be'a honna papá ogue rá mamá, ogue rá menj, guehna ra 'yec'ei ngue hinga 'yo'a te ra hya rá nsäui rá nt'ec'ei na. Man'na nu'u yø ja'i hinguø 'yec'ei hinguí njap'u'u, man'na di unni te honyø dac'ei'u.

9 A nu'p'u ja ra lista ngue yø 'danxu gui 'yets'i ngue di mfäxte p'u ja ra nija, da gue'u yø 'danxu ngue tho'i hyate nje'ya 'bai. 'Nε n'nat'a rá ndø xa m'mahmi. 10 Da gue'u yø xisu fadi ngue xa 'yøtra nho, xa tede xanho yø basi, xa unna ts'äya p'u ja rá ngu te'o hijn'yuh ha di nsäya ngue yap'u ni 'yehε. 'Nε fadi ngue hinda 'yets'i ha ya, di ja mmansu yø mmi'yec'eiui. I fäts'i to sä ra n'u. Zant'a ngue høndra nho di ho da 'yøt'e.

11 Pe nu'u yø 'danxu ngue cohra jeya 'bai, 'yogui ets'i ngue di mfäxte p'u ja ra nija'u. Porque nthambenitho ngue da dini to di nthatui mahøn'a, ya da hyep'u'a rá 'befi ra Cristo ørpe. 12 Ya cohi ngue festho'a ra hya xa nhyøxmaxi ngue di mfäxte p'u ja ra nija p'u'ya. 13 Ogue da gohi ngue yø monni, ni yat'i ni bömp'u ja yø ngu. 'Nε hinga hontho ngue yø monni, sinoque di c'a yø mmic'eiui p'u ha 'yo. I mmanyø hya nu'u hinni 'yup'u da ma. Nu'a te ga 'bahyø ja'i p'u ha søni, gá di nthint'i. 14 Janangué di nnegä ngue nu'u yø 'danxu ngue yø hmute xisutho di nthati mahøn'a, di m'mahyø basi, da mahyø ngu. Ya hinda zá ngue toni ja'i da 'yembj hinga gue'a øt'e. 15 Porque 'bu i'da yø 'danxu ngue ya xa 'uegue, ya ørpabi rá pähä ra zithu.

16 Nu'mø n'na ra n'yohu ogue n'na ra xisu ngue ra 'yec'ei, nu'mø bi n'nanxu n'na rá menj, da mats'i, di unni te honi. 'Yo di nnepe ngue gá go yø 'yec'ei da hyonnabi'a te rá gasto honi. Porque yø 'yec'ei, gue'u yø 'danxu hijnjo'o to da hyonnbi te da zi, gue'u ja ngue da mats'i, di unni te honi.

17 A nu'u yø n'yohu 'bet'o ngue øtra 'befi p'u di mpeti yø 'yec'ei, jatho ngue emmei da nu mansu yø ja'i. Da gue'u yø mamhya ho yø mmui di mpefi ngue xänbabi rá hya Oja yø ja'i, ma datho nne ngue da nu mansu yø ja'i ya. 18 Porque nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro ra hya ngue ena: "Damj japi ngue di nsihmε ra ndani nuna nnehyø trigo ngue di ntagui, 'yogui turpabi rá ne", i enna hya. Mahøn'a nt'ot'i ra hya ngue ena: "Nu ra mēfi øtra 'befi, ni 'yup'u ngue di t'unnä nzäbi".

19 A nu'mø ngue ma yapi n'na nc'ei'u 'bet'o p'u ja ra nija, nu'mø ngue hijnjo'o yoho ogue hyu yø testigo di ja majuanj'a te gui nyapi, 'yo gui 'yørpa masu'a

ra yapate. ²⁰ Pɛ nu'a ma yapɪ 'nɛ majuanɪ ngue ja rá ts'oqui, dami hejpabi. Da nu gátho yø ja'ɪ p'ɸa gui hejpi n'namhmá ngue nu'ɸ yø ja'ɪ da nup'ɸa gui hejpi, ya da zu da 'yøtra ts'oqui. ²¹ Nuna ra hya dí xi'i ya, nuna Oja co 'nɛhna ma Hmuɪ Jesucristo co 'nɛ'ɸ yø macá anxɛ bí 'bɸ mahɛts'ɪ øde te dí xi'i ya. Nu'mø gadi n'amigoui n'na ra ja'ɪ, ogue hɪn gadi n'amigoui n'na ra ja'ɪ, pɛ nu'mø ja rá ts'oqui dami hejpahmabi. ²² Nu'mø ja ngue gui 'yɛts'ɪ to dí m'mɛt'o p'ɸ ja ra nɪja, 'yo gui nne ngue ra sønitho'a te gui 'yøt'e. Dami tø'mɪ, 'be gui nnu te ga 'yo ra ja'ɪ. Xi'mø gue gui 'yɛx'a n'na nc'ɛɪ, nu'a fadi ngue ja rá ts'oqui, 'yo gui nne da 'yɛn'a'ɪ yø ja'ɪ ngue gui nnu manho'a ra ts'oqui øt'a gui 'yɛts'ɪ. Pɛ nu'ɪ, 'yo temá nts'o gui øt'e.

²³ Ague Timoteo, nu'mø ngue thojpatho gadi hyɛnnɪ ngue xan'ɸ nɪ mmɸi, 'yo høndra dehe gui si, dami si zits'ɸ ra vino.

²⁴ I 'bɸ i'da yø ja'ɪ ya, hante ngue da thaspabi ra güenda, dí nequi xanho ngue ja yø ts'oqui. Pɛ ximmi 'bɸ mi'da p'ɸya ngue hɪndi nequi ngue ja yø ts'oqui. Sinoque ja gue'mø bi thaspabi ra güenda dí nequi ngue ja yø ts'oqui.

²⁵ Xquet'a narbatho yø ja'ɪ ngue øtra nho ya, dí nequi xanho'a te ra nho øt'e. Madague'a ngue hɪngui fadi te gáma nho øt'e, pɛ m'mɛfatho fadi ngue xanho te øt'e.

6

¹ A nu'ɸ yø 'yɛc'ɛɪ ngue yø hmiqui, jatho ngue da nu mansu yø hmu. Porque nu'mø hɪngui nnu mansu yø hmu yø hmiqui, yø ja'ɪ p'ɸya da 'yɛmbɪ ngue hɪngui ho ra hya nná 'yohɸ. Ya da nømmán'ɸ Oja p'ɸya. ² A nu'ɸ yø hmiqui ngue yø 'yɛc'ɛɪ yø hmu, 'yo dí ɛna ngue ts'ɸtho ja ngue dí nu mansu yø hmu, da 'yɛna ngue ya 'da'igu yø nt'ɛc'ɛɪ i ja, ya dí ncu. Sinoque man'natho ja ngue da hyumbɪ dí mpɛfi, porque ma madɪ'a ra 'yɛc'ɛɪ t'ørpabi rá 'bɛfi. Nguna ra hya gui xihyø ja'ɪ 'mø gui xännbate ya.

³ Nuna ra hoga hya bí nxännbate ra Hmu Jesucristo, guehna rá n'youi ma nt'ɛc'ɛɪ jagüi naya. Pɛ nuyá, ya 'bɸ i'da yø ja'ɪ ngue n'nan'yo ra hya xännbate.

⁴ Guehya yø ja'ɪ dí 'yɛx'mø ya, guehya hɪnte pahya. Ma'bedi yø mmɸi, gá ra njun'mahya gá 'yo. Guehya yø zɛya, yø nequisai, yø nemhya. Hɪngui ɛc'ɛɪ te sifi. ⁵ Hɪnha rá nzeɪgi ra njunt'ɪ øt'ui yø ja'ɪ porque xants'o yø n'yomfɛni. Nuna ra hya majuanɪ, hɪngui padɪ hanja na. I ɛna ngue nuna ra hya ngue rá nt'ɛc'ɛɪ i ja, xangu rá muui, porque ɛna ngue guehna ra hya dí dahá xangu ra mɛnyu. Pɛ nu'a'ɪ, ogadi nsixui'ɸ njap'ɸ. ⁶ Majuanɪ ngue nuna ma nt'ɛc'ɛɪ jagüi, xandøngu rá muui na, porque xandøngu ra nho n'youi. Pɛ ra ja'ɪ, ja ngue dí johyahmá hønt'a zihangu ts'ɸ tɪni. ⁷ Porque nu'mø bí mɪhra ja'ɪ ua ja ra ximhäi, hɪnte bá hya. Ximmangu 'mø bi du, hɪnte da hyats'ɪ. ⁸ Janangue nu'mø ja te da zi ra ja'ɪ, ogue ja te da hye, co nu'a p'ɸya, dí johyahmá.

⁹ Pɛ nu ra ja'ɪ høntho nne ngue dí mmɛmmɛti, guehna ra ja'ɪ hɪngui hɛnnɪ ga hyátrá n'yomfɛni ngue øtra ts'oqui ha dí dɪnna mɛnyu. ɛntho so ra 'dɪhi, porque hønt'ɸ yø páhá hɪnte dí muui so rá mmɸi, gue'a dí m'mɛ'a. ¹⁰ Porque nu ra ja'ɪ ngue høndra mɛnyu dí ja ndummɸi honɪ ha dí dɪni, xangu ra ts'oqui øt'e ngue ha ga ndɪnna mɛnyu. A nuyá, 'bɸ i'da yø ja'ɪ, asta ya xa hyep'ɸ yø nt'ɛc'ɛɪ ngue høndra mɛnyu dí ja ndummɸi honɪ ha dí dɪni. Pɛ nu'a te rá mɛnyu ya xa ndɪni, gue'a ra m'mɸ man'ɸ i tho'a.

11 Pe nu'j, ngue rá mēfi'i Oja, man'nan'yo mi 'yot'e ngue gui 'yot'e tengu ya yø hya ja di xi'i. A nu'a'i dami 'yot'a te xanho. Di nequi ngue ja xanho ni nt'ec'ei. Ja ndummāi dami thanne Oja. Ja ndummāi dami mahni mmic'eiui. Dami seti te gāma hya gui thogui. 'Ne ogadi 'yex'mø gui ya. 12 Dami ja ndummāi ngue ya gdi 'ba'a ngue gui 'yot'a te rá nsāui ni nt'ec'ei i ja, n'namhma ngue gui nthēui ra te para zantho. Porque bi zon'na'i Oja ngue gue'a gui 'yot'a. Nu'a ra pa bi zon'na'i Oja, xangu yø ja'i bi 'yode te gā ma ngue ja ni nt'ec'ei. 13 A nuyá, nuna Oja di unná te gātho'u ja yø te, guehna øde gātho ya yø hya dadi 'bep'a'i gui 'yot'e. Da guehra Jesucristo, nuna bi dá xanho rá hya p'u ha 'bahra Poncio Pilato, xquet'a øde gātho ya yø hya dadi 'bep'a'i gui 'yotya. 14 Gātho ya yø hya dadi 'bep'a'i gui 'yotya, dami 'yot'e. 'Yo te dadi 'bedi, n'namhma ngue hin temā hya da thin'na'i ngue hinda gue'a gui 'yot'e asta guehra pa ngue da ep'u mahon'a ra Hmu Jesucristo. 15 A nuyá, nu'mø bi zonna pa xpā nzānbabi Oja ngue da ep'u, ya da ehε. Nuna mā maça Ojah, guehna hōnse nā jase rá ts'edi nā. Guehna ra dast'abi nā ngue yø dast'abi. Guehna ra Hmu nā ngue yø hmu. 16 Guehna Oja nā ngue hinjam'mø da du. Nup'u ja rá nyot'i 'bui, hinjonda zā da guat'i. 'Ne hinxa 'yehra pa ngue toni ja'i xa mbōni ngue da nu, porque hingui sā di hnu hap'u 'bui. Nuna Oja nā, guehna mā dātho hnu mansu nā. 'Ne guehna jase rá ts'edi para zantho nā. Da ngut'atho.

17 A nu yø ja'i ngue yø mmemmeti ua ja ra ximhāi, dami xifi ngue 'yo dadi 'yets'i ngue ja yø mēnyu. 'Yo sā di enā ngue gue'u yø mēnyu da māt's'i. Porque hinga gue'a rá mēnyu ra ja'i da māt's'i. Dami xifi ngue da hyutho yø mmui ngue gue'a Oja i fāt's'i. Nuna Oja i 'bui, guehna mathoguitho di jajpahā nā, porque nnepe ngue gā johyahā. 18 Nu'u yø ja'i ja xangu yø mēnyu, dami xifi ngue da 'yotrā nho. Porque man'natho xangu di muui ngue xtā ngu ra nho da 'yot'e, hinda gue'a ngue da mēstho rá mēnyu. Dami xifi ngue 'yo di ya yø mmui ngue di unyø ja'i'a te tini. 19 Nuna ra nho da 'yot'e ngue da māxyø mmic'eiui, di nja rá njut'i 'mø yø pa di 'yep'u, gue'a di segura'a ngue di t'unna te para zantho'a te da 'yot'e.

20 Ague Timoteo, nuna ra hya bi ma mafāti'i ngue gui xānbabi yø ja'i, dami fādi xanho ngue da guehna ra hya gui nxānbate nā. 'Yo gui ørpa masu'u yø hya te sātho hinte di muui. Da guehyø ja'i nu'u enā ngue ja xangu yø mfadi, 'yo gui ørpa masu'u yø hya mma, porque himma juani ngue di nthē yø hya i mma. 21 'Ne nuyá, ya 'ba'i da yø ja'i ngue di xāhna ra hya nā, ya mma ngue ja xangu yø mfadi, asta gue'mø da gohi ngue di pumbēni'a rá nt'ec'ei i ja. Ya di xi'i ngue mamī njap'u.

Oja di jap'a'i. Da ngut'atho.

2 ra Timoteo

Ja ua rá yoho ra carta bi 'yo'tra Pablo, ngue bi mɛnnba ra Timoteo.

¹ Nugã drá Pablo, Oja bi 'yɛxqui ngue drá representantegã ra Jesucristo. Bi neque ngue ga xicã yø ja'í ngue Oja di yat'í ngue di unna 'da'yo te to gã dí unyø mmɛi ngue da 'yɛc'ɛi ra Jesucristo. ² Janjuani ngue dadi ma'í, ague ma ts'ant'h'i Timoteo. Dí nnegã ngue nunã Oja ma Papáui co 'nɛhna ma Hmuui ra Jesucristo di jap'a'í, di 'da'i rá mate, 'nɛ da hyut'a n'i mmɛi.

³ Tengutho maní danne Oja'u ma mboxitagã manjam'mø, xquet'a ngut'atho ya, dí thanne Oja co gátho ma mmɛi. Ra pa ra xui dí mmat'Ojagã connã ngue'e. Nu'mø dá bɛn'a'í, zant'a dadi ja mammadigã Oja. ⁴ Dí mbɛngã ngue nu'mø dambã soc'a'í p'u, astã gã nzoni. A nuyá, janjuani ngue dí nne ga nnu'í, n'namhma ngue dí nja ga mpähã. ⁵ Dí mbɛn'a'í ngue himma xøts'etho'a n'i nt'ɛc'ɛi i ja. Nu'a n'i su Loida 'nɛ'a n'i mamá Eunice, rá mæditho bi 'yɛc'ɛi ra hya'u. Dí pacã njuani ya ngue xquet'a 'nɛ'í majuaní ja xanho n'i nt'ɛc'ɛi ya.

⁶ Nugã dí xi'í ngue 'yo guí nnepe dí m'mɛ'a ra ts'edi bi 'da'í Oja 'mø ma japã ma 'yɛ p'u ja n'i ya. ⁷ Porque nne'e Oja ngue hingui nsu. Janangue di 'da'í ra ts'edi ngue 'yogui su yø ja'í. 'Nɛ di 'da'í ra ts'edi ngue guí mahyø ja'í. 'Nɛ di 'da'í ra ts'edi ngue guí sammí xanho n'i n'yomfɛni. ⁸ Yogui embi ngue ra 'bɛ'isã guí xihyø ja'í hanja rá hya na ma Hmuui Jesucristo. Ximmangugã p'uya, 'yogui pes'ni sã guí mma ngue dadi mpahmí, a nugã madague'a dí ofãdi ngue dí mmambã rá hya ra Cristo. Tengutho dí øt'ã ya, damí njap'u, damí ne ngue di ha'í ra ts'edi Oja ngue guí mmanã hoga 'da'yo hya, madague'a guí sã ra n'u connã guehna ra hya na. ⁹ Nunã Oja bi yanju, 'nɛ bi zongaha ngue ga hehma p'u ra nts'o. Madague'a ngue hinga gã ra nho xtã n'yohu, pɛ Oja bi 'yøtra mate bi zongaha ngue da yanju. Porque hante ngue dí nhohra ximhäi, Oja ya xi zãnni ngue da penhna Jesucristo ngue da yanju. ¹⁰ A nuyá, ya bi zøcua na ma Yantehã ra Jesucristo ya. Mí zøcua na, ya bi fadi hanja na rá mate Oja. Ra Cristo bi daprá ts'edi ra ndate. Nunã ra hoga 'da'yo hya bi ma, guehna i bahyø ja'í ngue ha dí nthɛui rá 'da'yo te para zãtho na.

¹¹ Nunã ra hya naya, go bá t'ɛxcã ngue ga mmangã na. 'Nɛ bá t'ɛxqui ngue drá representantegã ra Cristo ngue ga xãnnbabi ra hya yø ja'í 'bɛi ndap'u bi zã. ¹² Janangue guehna nnã sägã ra n'u naya. Pɛ nugã hĩndí pes'mã sã ngue dí ofãdi. Porque nunã Oja dí nnøxã, dí pacã njuani ngue xanho na. 'Nɛ dí haxã njuani ngue ja rá ts'edi Oja ngue da mãqui, 'nɛ da bømmanho te nnã 'yo astã gue'mø rá nzeGUI yø pa.

¹³ Ague Timoteo, nunã ra hoga hya dá xãn'na'í, da ngut'atho ra hya guí xãnnbabi yø ja'í ya. Damí 'yɛc'ɛi ra Jesucristo hangu ra pa. Rãngue guí n'youi ra Jesucristo, damí mahyø ja'í hangu ra pa. ¹⁴ Dí fãt'a'í rá hya Oja ngue guí xãnnbabi yø ja'í. Nunã ra Espiritu Santo dí n'yohu, damí 'yãpi ngue da mãxã'i ngue guí padí ha gdi japra'ia.

¹⁵ Ya guí padí ngue nu'mø ma cuhu ngue yø mmɛngu Asia, gã bi hyɛgagui p'u, tengutho bi jacra Figelo 'nɛhra Hermógenes. ¹⁶ Pɛ nu'a ra Onesiforo, Oja di japi te'o gã 'bap'u ja rá ngu. Porque nunã, xangu yø nnidi bi hoga ma mmɛi. Hĩmbi mestã rá sã ngue dí ofãdi. ¹⁷ Nu'mø mí zøcua Roma na ra n'yohu na, bi

'yεmmεi bi hyongui hapu dí ofädi asta gue'mø mi dingui. ¹⁸ Da gue'e, ya guí nnuse ngue nuna ra Onesiforo xangu ra 'bäxte bi 'yørcagui 'mø dambá m'macá p'u ja ra hnini Efeso. Da ne Oja ngue di unna mate 'mø rá nzeGui ra pa.

2

¹ Ague ma ts'unt'u'i, dami hya ra ts'edi co nuna rá mate di 'da'i ra Jesucristo. ² Ya xangu yø ja'i bi 'yøde hanja na ra hya dá xän'na'i. Nuya yø hya dá xi'i, dami xihyø ja'i nuya ya padi ha di japa hya da ma, da ngu'a ra hya da xänbabi mi'da yø ja'i.

³ Dami 'yøt'e ngue rá hoga soldado'i ra Jesucristo. Gui seti hangu ra n'u ja ngue gui thogui. ⁴ Nu ra ja'i nnøpe ngue rá soldado ra Cristo, nu'a rá Hmu di manda, gue'a ørpabi rá pähä'a. Ya hingui sänse'a rá 'befi ga 'yo. ⁵ Gui 'yøt'e tengutho yø ja'i pa ra taña ngue rá 'dihi. Nu'a hinda 'yøt'e gätho'a te di manda'a to di marca ra 'dihi, ya hinte da daña. ⁶ Gui 'yøt'e tengutho ra mefi di mpep'u ja ra huahi. Nu ra mefi sä ra n'u ngue di mpefi, gue'a ra mefi ja xanho rá nzäbi'a. ⁷ Dami padi hanja na ra hya dí xi'i. Nuna ma Ojai, da 'yøt'e ngue da dinni mmüi xanho te gäma hya dí xi'i.

⁸ Hønna da zo ni mmüi na ra Jesucristo. Nuna rá mbom'meto ra David, guehna ndast'abi naya, porque bi bennate 'mø mi tho na. Nuyá, guehna ra hoga 'da'yo hya dí xicá yø ja'i naya. ⁹ Conná guehna ra hoga 'da'yo hya dí mmangá, guehna ra n'u dí sägá naya. I nthut'igá ua ja ra fädi conyø cadena tengutho 'mø ngue di ja te xca ts'oni. Pe nuna rá hya Oja dí mmangá, hinga 'nehna nthut'i conyø cadena na, siempre di mmamhmagá ra hya. ¹⁰ Nugá, nu hangu ra n'u dí thogui, gätho dí seti. Porque di nnegá ngue da 'yεc'ei ra Jesucristo'u yø ja'i ya xpá huan'Oja. Gue'a di nyanyø te'a, 'ne da dinná rho para zantho. ¹¹ Majuani na ra hya na ngue εna: "Nu'mø dá thojü conná guehra Cristo, ya 'dap'u ga m'mahmu na ra Cristo p'uya. ¹² Nu'mø ngue ga seti hangu ra n'u ga sähu, xquet'a nup'u ha di manda ra Cristo 'nεcju di nja ma 'befihü. Pe nu'mø ngue ga hehmu p'u ra Cristo, xquet'a ra Cristo da hyegahu p'u. ¹³ Xiya, xi'mø ngue hinda jats'i te di mmamhmu, pe nu'a ra Cristo zant'a ngue di jats'i te ra hya mman'a. Porque ra Cristo, nuna ra hya i mma, hinjam'mø ngue dadi padi".

¹⁴ Dami bennbabi yø ja'i na ra hya dí xi'i. Rá hmi rá dá Oja p'u gui xifi ngue hinda njun'mahya co nu'u yø hya hingui ja ts'edi. Porque ra njunt'i hingui pømmanho. Sinoque di ts'onbá yø n'yomfeni yø ja'i øxra hya. ¹⁵ Nuna Oja i hajta ra güenda te guí øt'e. Dami ja ndummuí gui pøni xanho ra 'befi bi 'da'i Oja, ya hin'yu te gdí pes'ni sä. Gui hyats'i xandønho na ra hya majuani, da guehna gui xänbabi yø ja'i na. ¹⁶ Nu'u yø hya hinte di muui ngue hinga gue'a rá hya Oja, ogui xänbate'u, porque guehya yø hya di ts'onbá yø nt'εc'ei yø ja'i ya. ¹⁷ Nuya yø hya xänbate ya yø ja'i njap'u, i 'yo yø hya asta gue'mø da 'yøtra nts'oni. Ngu'a ra nts'oni bi 'yøtra Himeneo, ximmangu ra Fileto. ¹⁸ Guehya bi hyep'u ra hya majuani ya, xänbabi yø ja'i ngue embi himma juani di bennate yø do'yo, sinoque embi ngue nu'a ra mbennate ya bi nja'mø mi 'yεc'ei ra hya'a. Co nuna ra hya na p'uya, di ts'onbabi yø nt'εc'ei 'da yø ja'i. ¹⁹ Pe nuyá, hinda zá ngue di ts'onbabi rá 'befi Oja. Porque nt'ot'i yoho yø hya ngue i du. Nuya yø hya ya, i εna: "Nuna Oja, ya padi te'o gätho ya o rá 'yε". Nu'a rá yoho ra hya p'uya i εna: "Nu ra ja'i ngue nne da denna Cristo, jatho ngue da hyep'u ra nts'o".

²⁰ Nup'u ja n'na ra ngu xannoho, hinga 'da'igu yø mohi jap'u. Jap'u yø mohi ngue yø oro, jap'u yø mohi ngue ra t'axi, jap'u yø mohsa, jap'u yø mohi ngue ra häi. Nuya yø mohi ya, ja 'da ngue nts'upi. Ximmij ja 'da ngue hinga nts'upi. ²¹ Njarbatho p'u ja ra njija ya, hinga gätho yø ja'i hep'u ra nts'o. Pe nu ra ja'i nne ngue da hyep'u ra nts'o, guehna ra ja'i øt'e ngue rá mefi Oja na, i pehra 'befi ngue nts'upi.

²² Yo guí øt'a te ra ts'oqui ør'mi'da yø ts'ant'u. Dami 'yøt'a te xanho. Di nequi ngue ja ni nt'ec'ei. Dami mahyø ja'i. 'Yo to gadi njunt'ui. Da 'da'igu guí 'yøt'ui yø ja'i ya bi hyep'u ra nts'o, ya nzo'a ra Hmu Jesucristo co gätho yø mmäi. ²³ Pe nu'u høndra njun'mahya nne, hingui padi te mma, dami hyep'u'u. Ya guí padi ngue nu'a ra njunt'i, ja bi fap'u ngue di nnu man'u yø ja'i. ²⁴ A nu ra ja'i ngue rá mefi Oja, hingui ja ngue di nnequisai. Sinoque ja ngue 'da di matho gätho yø ja'i. Da badi ha di japi ngue dra hoga hya di nxännbate. Da zeti te mmanyø ja'i. ²⁵ Di nya manhuēhi ha di opan'yu ra hya'u to hingui nnu manho ra hya. Xamhmatho da ne Oja di 'bärpabi yø mmäi, da 'yec'ei ra hya majuanj. ²⁶ Nu'mø bi zohrá n'yomfēni ra ja'i, ya da hyep'u ra zithu o rá 'ye. Porque gue'a ra zithu ørpabi rá pähä.

3

¹ Dami pahna ra hya ga xi'i ya. Nu'mø ya ni ma da gaxyø pa, ya man'na xta n'atho. ² Di m'mahyø ja'i da ne ngue hønse da dinna nho. Høndyø menyu da ne di xandj. Di 'yexpa ha ya. Da 'yēna ngue maguec. Di nsate. Hinda 'yec'ei te da xihyø papá yø ja'i. Hinda bēnna mate t'ørpe. Ni xinga guehna Oja da 'yørpabi masu. ³ Hinda nja yø yemmi. Hinda nja yø nhuēcate. Da nømman'u yø mmic'ēiui. Hinda zamyø mmäi. Dyø nequisai. Porque yø nsaiui'a te gätho xanho. ⁴ Guehya dyø ngujmahyatho ya. Hinha ga nja yø ts'u. Di 'yex'mø ya. Nu'a te yø pähä yø ja'i, gue'a ni ma yø mmäi'a, hinda gue'a Oja. ⁵ Nup'u guí nequi, ena xø majuanj ngue su Oja. Pe himma juanj ec'ei ngue jase rá ts'edi Oja. Ogadi nsixui'u to njap'u. ⁶ Porque guehya yø ja'i ya, ya ja 'da yø ngu ya, ngue ya xa ts'onnbä yø nt'ec'ei yø ja'i. Rá meditho, nuya yø xisu tu yø mmäi ngue ja yø ts'oqui, 'ne hingui padi ha di hocyø ts'oqui, guehya honya ngue da hyät'i co nu'a te yø fehni xännbate. ⁷ Porque nuya yø xisu ya, i nne da badi tema 'da'yo xädi i ja. Pe nu'a ra hya di xädi, hinjam'mø di tynyø mmäi ndana gue'a ra hya majuanj. ⁸ Nuya yø fehni xännbate, øt'e tengutho bi 'yøtra Janes 'nehra Jambres ngue bi mes'ra hya bi manna Moisés. Xquet'a njarbatho ya di mmangä ya. Nuna ra hya majuanj i festho. Guehya xants'o yø n'yomfēni ya. Himmä juanj ngue ten'na ra nt'ec'ei jajü. ⁹ Pe hinda zä da hyät'i xangu yø ja'i. Porque nu'a te yø m'memmi, sär'mø da badi gätho yø ja'i. Di nja tengutho bi ja'u yo nc'ei bi mes'ra hya bi manna Moisés.

¹⁰ Pe ague Timoteo, ya guí padi xanho hanja na ra hya di xännategä. 'Ne guí padi te nnä 'yogä. Guí padi te di øt'a. Guí padi ngue nugä di ec'ei xanho ra Jesucristo. 'Ne di seti te ørcagui yø ja'i. Dadi maça yø ja'i. Nu'mø di sägä ra n'u, ena gue man'na di hä ra ts'edi. ¹¹ Guí padi hanja ngue nnu man'gyø ja'i, hingui nne da nugu. 'Ne guí padi hangu ra n'u xta sägä. Tengutho ra n'u dā sägä p'u ja ra hnini Antioquia, 'nep'u ja ra hnini Iconio, 'nep'u ja ra hnini Listra, dā sä ra n'u ngue hingui nne da nuyø ja'i. Pe nuna gä ra n'u naya, bi yangä Oja. ¹² A nuyá, nu to gätho nne da denna Jesucristo, gä da zä ra n'u ngue

dá ts'ui. ¹³ A nu yò ja'i ngue yò ts'oc'ei 'nɛ yò fehni xännbate, man'na man'na ni go mant'so te ga 'yo. Mente häte, ximmj thät'i.

¹⁴ Pɛ ague Timoteo, 'yogui hehna ra hya bi san'na'i. Ya gui haxa njuani ngue majuanj na ra hya na, porque gui padj ngue nu'u bi xän'na'i ra hya, hingyò fehni'u. ¹⁵ Asta gue'mò mará ngü'e'i, gá xähya yò hya nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro. A nuna ra hya na, ja mmamp'u ngue di nyanna ja'i 'mò da 'yɛc'ei ra Jesucristo. ¹⁶ Gätho'u yò hya nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro, guesɛ Oja bi bennbabi ra hya bi 'yot'u to bi 'yot'a te nt'ot'i. Guehna mahyonitho ga xähmu naya. Gue'a gdá pahmu ndana gue'a ra hya ja ngue ga ɛc'ei'u'a, ndana gue'a hinga ɛc'ei'u. Gue'a gdá pahmu ndana gue'a ra hya hinga gue'a dí ɔthu, gue'a gdá pahmu'a te gá ra nho ja ngue ga ɔthu'a. ¹⁷ Janangue nu ra ja'i ɔrpabi rá 'befi Oja, nu'a di xädi, gue'a di dinnä mmäi'a te gá ra nho ja ngue da 'yot'e, hinte di 'bedi.

4

¹ Rá hmi rá dá Oja, 'nɛ rá hmi rá dá ra Hmu Jesucristo, go guehya ɔhna ra hya dadi 'bep'a'i gui 'yot'e. Porque ra Jesucristo da ep'u mahon'a ngue di manda ua. Nu'mò bá ɛhɛ, ya da hyaspabi ra güenda'u i te, 'nɛ'u xandu. ² Gui ja ts'edi ngue gui 'yò'na ra hya dí xi'i. Damj ja ndummäi gui mmanna hoga 'da'yo hya. Ogui säya gui xihra hya yò ja'i, madague'a hingui nne da 'yode. Gui hyoni ha gdi tapyò mmäi yò ja'i. Nu'u hinga gue'a te ga 'yo, damj hejpabi. Gui japa nts'edi ngue da gue'a te nnu manho Oja da 'yot'e. Gui serpabi te xi'i yò ja'i. Ogui säya damj xännbabi rá hya Oja. ³ Porque da 'yɛhra pa ngue yò ja'i hindä ne da 'yòhna ra hoga xädi. Sinoque da hyonyò xännbate yò ja'i ngue n'nan'yo ra hya da xännbabi, gue'a ra hya da ne da 'yòhyò ja'i'a. 'Nɛ nuya yò xännbate ya, yò mmundotho di m'mäi ngue di nxännbate ra fehni xädi. ⁴ Porque yò ja'i hindä ne da 'yòhra hya majuanj. Nu'u yò hya xa nzänse yò fehni xännbate, gue'u da 'yot'u. ⁵ Pɛ nu'i, damj samsɛ ni n'yomfɛni. Nu'mò gui sä ra n'u, damj seti. Ja ndummäi gui 'yonna hoga 'da'yo hya. Damj 'yot'e xanho na ni 'befi bi 'da'i Oja.

⁶ Ya ni ma da zønna pa ga pøngä ua ja ra ximhäi. Pɛ nuguj dadi n'unj da thogui ngue rá 'befi Oja di ɔrpe. ⁷ Nugä xtä ho ma mmäi di honi ha di nthahra hya. Nu te ra hya bi 'bejpagui Oja ga ɔt'e, dá ɔt'e asta guep'u rá nɛgui. Nuna ma nt'ɛc'ei i ja, dá fädi xanho. ⁸ Nuyá, dí tømj ngue nuna ma Hmu mahets'i hasca ra güenda xanho. Dí pacä ngue di 'dajma njut'i, nuna da ma ma t'unni te'o gá ɔtra nho. 'Nɛ hinga hønghogui di 'daqui, sinoque di unni te'o gá di ma'a ra Hmu Jesús, 'nɛ tømj ngue da zønna pa da ep'u.

⁹ Ague Timoteo, gui ja ndummäi guá ɛhɛ n'nahmantho ua dí 'bucä ngue ga nyaui. ¹⁰ Porque nuna ra Demas bi ho ra pähä ja ua ja ra ximhäi na, bi zogagui ua, bi ma i mpa p'u ja ra hnini Tesalónica. Nuna ra Crescente i ma Galacia na. Ra Tito p'ya, i ma Dalmacia na. ¹¹ Høndra Lucas bi gocua ya. Dí nnegä ngue guá sip'u ra Marco 'mò guá ɛhɛ. Porque nuna ra Marco dí hongä ua na ngue di mpefi. ¹² Nuna ra Tíquico dá penhä na ngue i map'u ja ra hnini Efeso. ¹³ Nu'mò guá ɛhɛ, guá cannguits'u ma tuhu dá socä p'u ja ra hnini Troas, ja rá ngu ra Carpo. 'Nɛ guá ca yò libro dá socä p'u. Pɛ ma datho ja ts'edi guá cannguits'u ma sacua nuya m'mänitho.

¹⁴ Nuna ra Alejandro ngue ra 'yot'a t'egui, xants'o te bi 'yorcagui. Pe Oja da gut'i te bi 'yot'e. ¹⁵ Pe nu'i, dami mfädi xanho 'mø gá nu na. Porque janjuani ngue täcra hoga 'da'yo hya di mmamhmu na.

¹⁶ Nu'mø rá madi mi ma ma juanngagui p'u ja ra ts'ut'abi, dá honi ha da japi ngue da nyani. Pe hinjombi bõni ngue xta mmäxqui. Hante gue gätho'u ma cu bi hyegagui p'u. Da ne Oja ngue hinda bennbatho ngue bi hyegagui p'u. ¹⁷ Pe nuna ra Hmu bi mäxqui, 'ne bi hacra ts'edi ngue dá mangä ra hoga 'da'yo hya p'u 'buhyo ja'i hingyø judío. Oja bi yangui, porque ena yø zate yø ja'i pets'i da dujthogui. ¹⁸ Pe Oja di sigue da yangä p'u ha 'buhyo ja'i xants'o ga 'yo. 'Ne da mäqui xanho para ngue da zixcagui p'u mahets'i badi manda. A nuyá, ma ga espah Oja hangu ra pa. Da ngut'atho.

-----
¹⁹ Dami zenguagui ts'up'u ra Prisca co 'nehna ra Aquila. Co 'ne'u to gä 'bup'u ja rá ngu ra Onesiforo dami zenguagui ts'u. ²⁰ Nuna ra Erasto bá cop'u Corinto na. Nuna ra Tróximo dá socä p'u ja ra hniñi Mileto na ngue mi'u. ²¹ A nu'i, gui ja ndummi guá ehē hante ngue da cätyø pa xta se.

Nuna ra Eubulo pen'na'i ra nzengua na. 'Nehna ra Prudente di zengua'i. Da guehra Lino co 'nehra Claudia, gätho ya mi'da ma cuhu 'bucua, gä di zengua'i.

²² Da mäxa'i ma Hmuui ra Jesucristo. Oja di japi gätho'ahu. Da ngut'atho.

Ra Tito

Ja ua ra carta bi 'yo'tra Pablo, ngue bi mɛnnba ra Tito.

¹ Nugá drá Pablo, rá mɛfigá Oja, 'nɛ rá representantegá ra Jesucristo. Bi 'dacra 'befi ngue ga japi dá 'yɛc'ɛi ra Cristo'u to ya xpá huan'Oja. Ga japi dá badí ngue majuaní na ma nt'ɛc'ɛi hu i ja. ² Janangue dá bahyø ja'i ngue di n'nacju ra 'da'yo te para zantho. Hante ngue di nhohra ximhá, ya xi zán'Oja ngue di 'dajju ra 'da'yo te. A nuna Oja, hingui fehní na. ³ A nuyá, ya bi zonna pa bá sán'Oja ngue dá fadi hanja na ra hoga 'da'yo hya. Nuna Oja ma Yantehu bi 'yɛxqui ngue ga mmambrá hya.

⁴ Dadi zengua'i, ague Tito. Nu'mø dá bɛn'i, xøgue ɛntho majuaní ngue ma ts'ant'u'i. Porque dá ja'i gá 'yɛc'ɛi na ra nt'ɛc'ɛi jagúi. Dí nnegá ngue nuna Oja ma Papáhu co 'nɛhna ma Hmuhu Jesucristo di jap'a'i, di huɛc'a'i, dá hyut'a ni mmái.

⁵ Nugá dá soc'a'i p'u ja ra hái Creta ngue gui juatyø hya di m'mɛp'u 'bahyø 'yɛc'ɛi. N'na ngu n'na yø hñiní, nup'u di mpɛti yø 'yɛc'ɛi, gui 'yɛxyø n'yohu di m'mɛt'o. Ya xtá xi'i ndana gue'a'u gui 'yɛts'i. ⁶ Dá gue'u yø n'yohu hñiní temá hya xa thinnbi gui 'yɛts'i. 'Nɛ n'na drá xisu di si. Nu yø basi di si, dyø 'yɛc'ɛi. 'Nɛ hñjonða zá dá 'yɛnā ngue mathøguetho yø basi, ogue dyø mmejmáhyá. ⁷ Jatho ngue nu to 'bet'o ngue yø 'yɛc'ɛi, hñiní temá hya dá thinnbi, porque nu'a 'bet'o, ørpabi rá 'befi Oja. Janangue dá thanhñi to hñiní 'yɛts'i. Hñindra cɛ. Hñindra iti. Hñiní mpɛte. Hinga høndra mɛnyu di ma rá mmái. ⁸ Gue'a ra ja'i ngue di unna ts'aya p'u ja rá ngu. Di ho dá 'yøtra nho. Dá zamrá mmái. Di nhoja'i. Dá nu mansu Oja. Di mfásc xanho. ⁹ Nu ra n'yohu gui 'yɛts'i, jatho ngue tengutho ra hya bi sännbabi, dá gue'a ra hya di nxännbate'a. Porque gue'a ra hya majuaní'a. Co nuna ra hya naya, dá zá di hatra ts'edi mi'da yø 'yɛc'ɛi. 'Nɛ dá zá dá dap'u te'o hinga gue'a ra hya mma.

¹⁰ A nuyá, 'bui xangu yø mmejmáhyá, hñinte di muui yø hya xännbate, hátyø ja'i. Pɛ ma datho'u yø judío njap'u. ¹¹ Jatho ngue dá thejpa yø hya'u. Porque hinga gue'a ra hya majuaní xännbate. Hontho nne ngue dá gujpabi ra mɛnyu yø ja'i. Ya ja 'da yø ngu ya xa 'bärpabi yø mmái yø ja'i.

¹² Nuna n'na ra bamhya p'u ja ra hái Creta bi ma te ga 'yo'u yø mmɛngu hu. Bi 'yɛnā: "Nu'u yø mmɛngu Creta ga 'yot'a yø fehní'u. 'Bui tengutho yø ts'o zu'ɛ. Hont'a te dá zi honí, ɛmmɛi yø danhyɛi", bi 'yɛnā. ¹³ Nuna ra hya bi manna, gue'a ga 'yo yø mmɛngu p'u gui 'bui. Janangue 'yɛmmɛi damí hejpabi'u yø hyäte, n'namhma ngue dá bømmanho yø nt'ɛc'ɛi yø ja'i. ¹⁴ Ya hñda 'yørpabi ma su'a te sámahya mmanyo judío, ni xinga gue'u yø hya ngue ra ja'itho di manda, guehya yø ja'i hingui nnu manho ra hya majuaní ya.

¹⁵ Nu to xanho yø mmái, hinga hontho di ntøt'ui n'na ra cosa, sá dá t'ɛmbi ngue ya bi nts'onnyø mmái. Pɛ nu to hingui ho yø mmái, ngue hingyø 'yɛc'ɛi, hñiní hapu dá thinnba ra nho. Porque ya xants'o yø n'yomfɛni, ni xingui tár'man'u yø mmái 'mø xants'o te øt'e. ¹⁶ I mma ngue pa Oja, pɛ co nu'a te ga 'yo, di nequi ngue hingui pa Oja. Hingui hnu manho te ga 'yo, porque yø mmejmáhyá, janangue hingui sá temá nho dá 'yøt'e.

2

1 A nu'i ague Tito, nuna ra hya ra nc'at'iui ma nt'ec'eiui i ja, da gue'a ra hya gui xänbabi yø ja'i'a. 2 Gui xihyø daja'i ngue da zamyø mmäi, di nhoja'i, di mfädi xanho. Nuna ra hya majuanä, guehna da 'yec'ei na. Di mahyø mmic'eiui. Da zeti te ra n'u i sä. 3 Ne'u yø xisu ngue yø daja'i, gui xifi ngue da 'yøt'e ngue da hnu mansu. Hinyø zate. Hinyø iti. Gä ra nho da 'yudi. 4 Da xänbabi yø hmyte xisu ngue di mahyø damme conyø basj di madi. 5 Da xänbi ngue di mfädi xanho, 'yo di øtra nts'o. Da mahyø ngu. Di nja yø yemmäi. Da 'yøt'e te xihyø damme. Nu'mø da 'yøt'e tengü na ra hya naya, ya hñjonda zänbabi rá hya Oja.

6 Nu'u yø ts'unt'u, xquet'a gui xifi ngue di mfädi xanho.

7 A nu'i, dami 'yu'a te ra nho ja ngue da n'yo yø ja'i. Nu'mø gui xänbate, dra hya njuantho gui mma. 'Ne di nja ni ts'u. 8 Dra hya xtä nho gui mma, man'nan'yo mi 'yøt'e ngue hinda gue'a gui mma. Janangue nu'u mböcuc da mes'yø sä. Porque hinda dinj ha di japi da nømman'u'ah.

9 Dami xi'u 'bai ngue yø hmiqúi ngue da 'yec'ei yø hmu 'mø nzofo. 'Yo di thatho. Da 'yøt'e ngue da hnu manho te ga 'yo. 10 'Yo tema cosa di haqui. Zant'a da 'yøtra nho n'namhma ngue di nejmanho ra hya na Oja ma Yanteh.

11 Ya fadi hangu gangu rá mate Oja bi 'daci. I nne ngue di nyanj gätho yø ja'i 'bucua nximhäi. 12 Rangue bi 'daci rá mate, ya nne ngue ga hehmu p'u ra nts'o, da gue'u yø pähä ja ua ja ra ximhäi ngue hingui ho, ma ga hehmu p'u. Ya jatho ngue mente di 'buhma ua ja ra ximhäi, ga mfähma xanho. Ga n'yo manhohä. Ga øpaha masu Oja. 13 A nuyá, co n'a na pähätho nnä tömhma'a ra pa da ecua ra Jesucristo. Ga nnuh ngue i tate na, porque nuna, guehna Oja ma Yanteh na. 14 Guehna bi dase rá te conná nguecju na. Bi du ngue da yanju ngue ra nts'o. Bi hoga ma mmäihä. I nne ngue ga sohä rá 'ye. 'Ne i nne ngue ga hahä ra ts'edi ga øthä ra nho.

15 Guehna ra hya gui xänba yø ja'i naya. Dami hatra ts'edi yø ja'i ngue di n'yo xanho. Dami hejpabi 'mø hinga gue'a øt'e. Gue'a ni 'befi bi 'da'i Oja'a. 'Yo gui nne ngue hinda t'øt'a'i ma su.

3

1 Dami xihyø ja'i ngue da 'yøpa ma su ra dast'abi, gätho'u mi'da ja yø cargo xanhets'i. Da 'yec'ei te di 'bepi. Co n'a ra pähätho da 'yøtra hoga 'befi sifi da 'yøt'e. 2 Gui xifi ngue 'yo to di nømman'u. 'Yo dyø nequisi. Di nya manho p'u ha ya. Da hnu ngue di m'mä mmanhuçhi p'u ha 'buhyø ja'i.

3 Ma ga mmbemhma 'mø man'na ra pa ngue 'necju nma yø m'memmhä, dyø mmajmahyähä, hinga gue'a te nmi øthä. Xi bennga ma mmäihä yø pähä xants'o. Xtä m'mä mant's'ohä, 'ne dyø zeyahä. 'Da xi nu man'jthogahä yø ja'i. 'Ne dadi nnu man'uhä n'na ngu n'najä. 4 Pe bi 'yehra pa ngue nuna Oja ma Yantehä, bi fadi hanja na ra mate bi 'yøt'e ngue bi madi gätho yø ja'i. 5 Nuna Oja bi yanju. Hin tema nho dá øthä ngue'a i yanju. Sinoque bi huçgahä, janangue bi yanju. Bi hoga ma ts'oquihä. Bi 'daci ra 'da'yo te ngue ra Espiritu Santo bi 'yøt'e ngue ma 'da'yo dá m'mähmä. 6 Ngue ya bi yanju ra Jesucristo, Oja bá pëngahä ra Espiritu Santo ngue da mäxçahä xandønho. 7 Bi 'yøtra mate Oja ngue bi hoga ma ts'oquihä, bi nepe ngue nup'u 'ba Oja di tocagahä ngue ja ga m'mähmä p'u para zantho. A nuyá, gue'a di tömhma'a ya.

8 Nuna ra hya ja ua, gä majuanä na. Janangue dami hatra ts'edi yø ja'i ngue guehna ra hya da 'yec'ei na. Nu to gä ec'ei Oja, di ja ndummi da 'yøtra nho.

Nuya yø hya ya, xanho 'nɛ da 'yørpabi ra nho yø ja'i. ⁹ Pɛ 'yo guí nnehɛ ngue di nja yø njunt'i hinguí ja te rángue'a. 'Yo gadi njunthɛ co nu'a te xi n'yo yø ndiua manjam'mø. 'Nɛ 'yo gadi njunthɛ ngue conná ley ga 'yo yø judío. Porque ra njunt'i, hin temá nho øt'e.

¹⁰ Nu'mø 'bɛi to øtra sui ngue di 'uecyø 'yɛc'ɛi, dami hejpi. Rá 'dandi ogue rá yondi guí hejpi. Pɛ nu'mø hinguí nne da 'yøde te sifi, ma 'bedi rá mmɛi. Ya di nequí ngue nne rá mmɛi øtra ts'oqui.

¹² Dísanni ngue ga pɛn'na'i p'u ra Artemas, ogue ra Tíquico. Nu'mø bi zømp'u, 'yørquits'u ra máte guá ɛ'a n'nihi, ga nc'atui p'u ja ra hnini Nicópolis. Porque di nne ngue ja ganí nthocá p'u ra se'ye. ¹³ Nuna ra Zenas ra pøngahya ngue ra ley, dami fáts'i te honi. Da guehra Apolos dami fáts'i te honi. Gui unni te da n'yo, 'yo te dadi 'bedi. ¹⁴ Gátho yø 'yɛc'ɛi da badi ngue jatho da 'yørpá ra 'báxte'u ja te hɛmbi. Porque nu'mø hin temá nho ørpabi rá mmic'ɛiui ra ja'i, ya hinte di muui te ga 'yo ra ja'i.

¹⁵ Gátho ya 'daua dí 'bɛcáhe di zɛngua'i. Gui xi'u ma zi cuhɛ p'u guí 'bɛi ngue dadi zɛnguagáhe. Oja di japi gátho'ahɛ. Da ngut'atho.

Ra Filemón

Ja ua ra carta bi 'yo'tra Pablo, ngue bi mɛnɛnba ra Filemón.

¹ Ague ma zimmadi mmimɛfiha Filemón. Nugui, conma zi cuui ra Timotheo, dadi zɛngua'a'be. A nugui, dra Pablo, di ofadigã ua ngue di mmambã rá hya ra Jesucristo. ² Dí pɛnnababi ra nzɛngua'u yø 'yɛc'ɛi di mpeti p'u ja ni ngu. Co 'nɛhna ma cu ra Apia, 'nɛhra Arquipo, nuna fãxqui ngue di 'yonna hya, gã dadi zɛngua'be. ³ Dí nnegã ngue nuna Oja ma Papãha, co 'nɛhna ma Hmuha Jesucristo di jap'aha 'nɛ da hyut'a ni mmihũ.

⁴ Nu'mø dí mmat'Ojagã, zant'a dadi ja mamadi Oja connã ngue'e. ⁵ Porque di øcã ngue janjuanĩ gadi madi to gãtho yø ja'i ya o rá 'yɛ Oja, 'nɛ guĩ hãhni mmũ guĩ ɛc'ɛi na ra Hmu Jesús. ⁶ Nu'u yø ja'i gã japi bi 'yɛc'ɛi na ra hya guĩ ɛc'ɛi, di ãpã Oja ngue da xoja yø mmũ ngue da badi xanho hanja'a te gã rá njapi Oja di 'dacu connã nguehra Jesucristo. ⁷ A nuyã, janjuanĩ ngue dadi johya, ya hu ma mmũ tengue guĩ øt'e, ngue gadi ma'u ma zi cuha. Porque nu'a te ra nho guĩ øt'e ma zi cu'i, di hatra ts'edi yø n'yomfɛni'u ma zi cuha'a.

⁸ Janangue nugã, n'na ra mate di nne ga ä'i. Hingra ngue'mø ngue bi 'dacrã ts'edi ra Cristo ngue ga xi'i te ja ngue guĩ 'yøt'e. ⁹ Pɛ di ä'i ra mate, porque dadi ma'i. Nugã dra Pablo, ya dra dac'ɛigã 'nɛ di ofadigã ngue di mmãbrã hya ra Jesucristo. ¹⁰ Nuna ra mate di ä'i, dami huɛcra Onésimo. Nuna, 'bãi tengutho 'mø ngue ma basigã na. Nuna ra hya dá xicã ua ja ra fãdi, bi 'yɛc'ɛi te dá xifi. ¹¹ Nu'mø yø pa xa thogui, nuna ra Onésimo manĩ hmiqũ na. Himmi pønna güenda te mi øt'a'i. A nuyã, mɛnte di yohmi ya, di hommĩ na ra Onésimo ya.

¹² Ya ga ɛt'a ya ngue da map'u guĩ 'bãi. Pɛ nugã hinha nnã pumbɛni, porque ɛmmɛi dadi madi. ¹³ Dí pacã ngue guĩ nne guĩ fãxqui te di honi. Janangue nmi nne xcã sammã ua na ngue da mãxqui mɛnte di ofãdi, mã'huqui ngue di mmangã ra hoga 'da'yo hya. ¹⁴ Pɛ hĩndã sammĩ, porque hĩndĩ nne ga øt'a'i ra ts'edi guĩ fãxqui. A nu'mø guĩ nne guĩ fãxcãguĩ, nu te da mi'a mpãhã ni mmũ, gue'a di nja'a.

¹⁵ Rã nɛɛgui mi jatho ngue da zoc'a'i p'u ni hmiqũ njammĩ pa. Porque nu'mø bá pengui, ya dra 'yɛc'ɛi, 'nɛ ya hĩnnĩ mantho da hɛc'a'i p'u. ¹⁶ Nuna ni hmiqũ, 'yo ni mantho guĩ ørpe tengutho ørpa yø hmiqũ yø ja'i. Sinoque nuna ni hmiqũ, guĩ mbɛni ngue bi gohi tengutho 'mø ngue ɛni cu na. Nugã ɛmmɛi dadi maçã na ra Onésimo, pɛ da gue'e ma datho ja ngue guĩ madi. Porque nuyã, hĩnga høntho ngue ni hmiqũ ya, sinoque ni cu ya ngue n'nat'a ra Hmu guĩ ɛc'ɛiui ya.

¹⁷ Janangue nu'mø guĩ 'bãi ngue dadi n'amigoui ya, dami unna ts'ãya na ra Onésimo tengutho 'mø ngue go gadi 'dacrã ts'ãya. ¹⁸ Nu'mø ngue bi 'yøt'a'i ra nts'onĩ, oque tu'i ra mɛnyu, go dami jãgbagui. ¹⁹ Ga cuatã ua ja ra sucua na ra hya ja ua: "Nugã dra Pablo, go gã jut'a'i". Pɛ hĩndĩ nne ga bɛn'a'i ngue 'nɛ'i guĩ tuqũ. Porque do dá xi'i ra hya ngue ha di nyannĩ te. ²⁰ Ague ma zi cu'i, ngue n'nat'a ra Hmu di ɛc'ɛiui, 'yørcãguĩ ra mate na ra hya di xi'i. Dami hyurcãguĩ ma mmũ ngue dadi ncuui ngue ra Cristo.

²¹ Dī pēn'nā'i rā hyā ja ua, porque dī pācā xāho ngue gui 'yōt'a te dī xi'i. 'Nē dī pādī ngue mān'na xāngū gui 'yōt'e ngue'a te dī xi'i ya. ²² A nuyá, damī nsā hap̄ ga nsāya 'mō dá magā p'ḥ. Ya dī ɛnā ngue gā mma p'ḥya, porque gue'a gui āphḥ Ojā ngue dī nja'a.

-----
²³ 'Nēhnā rā Epafra, 'daua dī ofādigä'be, pēn'nā'i rā nzengua. Xquet'a bī n'ḥpī ngue ī mmābrā hyā rā Jesucristo. ²⁴ Nunā rā Marco, 'nēhrā Aristarco, 'nēhrā Demas, 'nēhrā Lucas, guehya dī mpēfi fāxqui ngue mmānā hyā ya, xquet'a dī zengua'i.

²⁵ A nuyá, nunā mā Hmūḥ Jesucristo di japi gātho'ahḥ. Dā ngūt'ātho.

Hebreos

Ja ua ra carta bi 'bennbabi yø 'yεc'ei, ca ra nyogui testamento, nt'o't'i ra hya ngue ra ebreo.

¹ Nu'mø yø pa xa thogui, nuna Oja, bi bennbabi yø pøngahya na ra hya bi xihyø nyogui ja'i bi zofø. Xandøngu yø nnidi bi zohyø ja'i, pε 'dama 'dan'yo bi 'yøt'Oja ngue ha gā nzohyø ja'i. ² A nuyá, nua ya rá nzequi yø pa ya, Oja bá penhá Ts'ant'u ngue bi zoc'segahu. Nuna rá Ts'ant'u Oja bá penhua, guehna bi dápi gátho yø cosa i ja ngue di manda na. Conná guehna rá Ts'ant'u Oja bi nhogui te gāma cosa ja nximhäi, da gue'a te bí ja mahets'i bi hoqui. ³ Tengutho Oja ngue magueε, njarbutho rá Ts'ant'u ya ngue magueε, porque 'da'iguui. 'Nε høntho dá ma tengue di nja, ya di sigue jatho yø cosa ja nximhäi, da guep'u mahets'i di sigueho te bí jap'u. Guehna bi hoga ma ts'oquihu na. M'mefa p'uya bi ma mahets'i ha bádi manda, i mmip'u bí ja rá n'yei Oja rá Papá. ⁴ Guehna tate ja rá ts'edi na gue'a ra ts'edi ja yø anxε. Porque ma dátho xanhets'i rá 'bεfi bi tocabi gue'a te ra 'bεfi pεhyø anxε.

⁵ Nuna rá Ts'ant'u Oja i tate na ngue gátho yø anxε. Porque Oja bi 'yεmbrá Ts'ant'u: "Gue'e ma Ts'ant'u'i. A nuyá, da fadi ngue guecá ni Papágui", bi 'yεmbi. Pe Oja, hinjam'mø xa xi'a n'na ra anxε ngue da 'yεmbi rá ts'ant'u. Mahømbi 'yεn'Oja: "Go gueque rá Papágá'a. Nu'a p'uya, gue'a ma Ts'ant'u'a", bi 'yεna. ⁶ Nuna rá Ts'ant'u Oja, guehna tate na ngue gátho. Janangue nu'mø mambá penhá Ts'ant'u Oja ua ja ra ximhäi, Oja bi 'yεna: "Gátho yø anxε, da danne na ma Ts'ant'u", bi 'yεna.

⁷ Pe nu'mø mi man'Oja ngue te pεhyø anxε bi 'yεna: "Nuya yø anxε, guehya yø m'mεnhni Oja ya. 'Nε 'yo yø anxε tengutho gā n'yo ra ndah'i. I ja yø ts'edi tengutho ra sibi ngue hinjonda dáqui", bi 'yεna.

⁸ Nuna Oja, bi 'yεmbrá Ts'ant'u: "Nuyá, gue'e grá Oja ya, 'nε gue'e gui manda para zantho'a te ja ya. Nu'mø gá 'yøtra ts'ut'abi, gā ra nho gui 'yøt'e. ⁹ Gā gue'a ra nho gadi ho gui 'yøt'e. A nu'a hinn'i 'yup'u, hin gadi ho gui 'yøt'a. Janangue nu'a ni Oja, ma datho bi jap'a'i. Bi 'yøt'e ngue mathoguiho gui johya ngue gátho mi'da ni n'youi". ¹⁰ Mahømbi 'yεmbrá Ts'ant'u Oja: "Nu'i, gue'e grá Hmu, ngue nup'u bá fudi bá nja ra ximhäi go gá hoqui. 'Nε conni 'yε gui hoqui te bí ja maya ra c'amahets'i. ¹¹ Pe nu te gátho ja ya, da 'yεhra pa ngue da guadi. Pe nu'i, gui 'bui para zantho. Gátho ya yø cosa gá hoqui, da thogui. Tengutho ra zεbaz'u mø ya hunte pefi, ¹² da jaqui, da ma ma poni. Di njarbutho'a te ja ya. Pe nu'i di sigueho gui 'bui para zantho", bi 'yεn'Oja. ¹³ Nuna Oja, hinjonni anxε bi xifi tengutho bi xihrá Ts'ant'u ngue bi 'yεmbi: "Damj m'cua ja ma 'yei mεnte gā øt'ä ngue gui manda gátho'u ni nseiui", bi 'yεmbi. ¹⁴ Gátho yø anxε, i ja yø te pε hin'ya yø do'yo. 'Nε guehya 'bui ngue ørpabi rá 'bεfi Oja ya. Guehya yø m'mεnhni Oja ya, ngue pa ndap'u bi zā ngue bí fáhyø ja'i nuya tøm'i ngue dá nu ra nho i ja ngue di un'na Oja yø ja'i bi yani.

2

¹ Janangue nuyá, ngue ya dá pahmu ngue tate na rá Ts'ant'u Oja, mathoguiho nne ngue gā ørpahu masu na ra hoga 'da'yo hya bi xicju. Ma ga

ja ndumm̄i ngue h̄inga hehm̄a n̄a r̄a hya n̄a. ² Conque r̄a hya bi manyo anxe Oja 'm̄o yø pa xa thogu, di nja'a te r̄a hya bi ma. Pe nu'u yø ja'i h̄imbi 'yørp̄a masu n̄a r̄a hya n̄a, sinoque bi mestho r̄a hya, guehya bi nth̄eui r̄a castigo ya yø mmejm̄ahya. ³ Janangue nuyá, ¿hague ngu r̄a castigo ga thohm̄a 'm̄o h̄inga ørp̄ah̄ masu n̄a r̄a hoga 'da'yo hya sicj̄a ngue ha di nyanm̄a teh̄a? Porque gues̄e r̄a Hm̄u Jesucristo bi m̄a ngue ha di nyanm̄a teh̄a. A nu'u yø ja'i bi 'ȳe'c̄'ei n̄a r̄a hya bi ma, i hax̄a njuani ngue majuan̄i n̄a r̄a hya bi sifi, janangue bi thogah̄a n̄a r̄a hya n̄a. ⁴ Nuna r̄a hya bi ma, nuna Oja bi japyø ja'i ngue da dinyø mm̄i ngue majuan̄i n̄a r̄a hya bi sifi. Porque bi mf̄ax̄te Oja ngue di japyø m̄efi ngue da z̄a da 'yøtyø milagro p'u ha 'b̄uh̄yø ja'i, 'n̄e bá pennbabi r̄a Espiritu Santo yø m̄efi ngue da mäts'i da 'yøtyø m̄efi'a te ḡa nnepe da 'yøt'e.

⁵ Pe nuna r̄a 'da'yo ximh̄ai di mmanḡa ngue di nja, h̄inte mman'Oja ngue da gue'u yø anxe di manda n̄a. ⁶ Sinoque nt'ot'i p'u ja r̄a Mac̄a Libro te'o bi z̄an'Oja ngue di manda n̄a r̄a 'da'yo h̄ai. I enna hya nt'ot'i: "Aguē ma Oja'i, ¿te 'be'a exa gūi mbennbabi yø ja'i? ¿Hanja ngue mathoguitho gūi ho ni mm̄i conná ngue'u? ⁷ Ma Oja'i, m'met'o ḡá japi ngue bi gohyø ts'edi yø ja'i ngue'a rá ts'edi ja yø anxe. Pe m'mefa p'uya, ḡá japi ngue ma datho da h̄nu mansu. Porque ḡá unná cargo ngue di manda ḡátho yø cosa ḡá hoqui. ⁸ Nu hangū yø cosa i ja, ḡá ḡá japi ngue di manda", i enna hya. Ngue ngun̄a r̄a hya nt'ot'i ya ngue Oja bi japr̄a ja'i di manda ḡátho yø cosa i ja, gue'a gūi n̄equi'a ya ngue nu hangū yø cosa i ja, ḡá bi f̄ati. Pe asta guehya, tobe h̄ind̄i nnuh̄a ngue ḡátho yø cosa i ja, dad̄i manda r̄a ja'i. ⁹ A nuyá, ma ḡa umhm̄a x̄anho r̄a güenda te bi thohra Jesús. Oja bi japi ngue bi gohr̄a ts'edi m'met'o ngue'a rá ts'edi ja yø anxe. Pe Oja bi 'dacj̄a rá mate ngue bi du r̄a Jesús, bi hoga ma ts'oquih̄a. A nuyá ngue bi du r̄a Jesús conná nguecj̄a, Oja bi 'yøt'e ngue mathoguitho h̄nu mansu n̄a r̄a Jesucristo.

¹⁰ Nu te ḡama cosa bá s̄an'Oja ngue i ja, ḡa nja yø cosa ngue da 'yørpabi rá 'b̄efi. Pe nne Oja ngue nu hangū yø ja'i da gohi ngue yø bas̄i, guehya da zixp̄a ha 'b̄ai. Janangue Oja m̄i jatho ngue bi hojpa yø ts'oqui yø ja'i, bi japi ngue bi du r̄a Jesús ngue da yan̄i. ¹¹ A nuyá, nuna r̄a Jesús bi hoga ma ts'oquih̄a. Nu'a rá Papá naya, gue'a ma Papáh̄a ya. Janangue r̄a Jesús ya h̄ingui p̄esrá s̄a da manya ngue dad̄i ncuha. ¹² Ra Jesús bi xihrá Papá'u yø hya nt'ot'i p'u ja r̄a Mac̄a Libro, bi 'ȳembi: "Nup'u 'b̄uh̄yø ja'i dadi ncu'be, ja ga mmanḡa p'u te'o'i. Nup'u hap̄a mandøngu dyø ja'i di mpeti, ja ga tut'a'i p'u yø alabansa", bi 'ȳembi. ¹³ Ra Jesús mahõmbi 'ȳena: "Nuḡa h̄inda hõnt'a Oja di nnõx̄a ya". Mahõn'a emp'uya: "A nuyá, nuyá yø bas̄i Oja bi d̄aqui ngue ḡa f̄ats'i, 'dau di 'b̄u'be", bi 'ȳena.

¹⁴ Nuyá mma ngue yø bas̄i ya, guehya yø ja'i ya. Janangue r̄a Jesús bi nja'i para ngue da gohi tenguthoju. Bi ne ngue da z̄ap'u da du, n'namhma ngue di ts'onnb̄a rá ts'edi r̄a zithu nuna rá ts'oqui p'u bá nja r̄a ndate ngue bi du yø ja'i. ¹⁵ Nuyá yø ja'i m̄i 'b̄u ndumm̄i hangū r̄a pa ngue m̄i su da du, a nuyá bi japi ngue ya h̄inn̄i mantho da zu da du yø ja'i ya. ¹⁶ Nuna r̄a Jesús h̄imbi 'ȳeh̄e ngue yø anxe da mäts'i. Sinoque guehya yø ja'i bi dennbabi rá nt'ec̄'ei r̄a Abraham bi 'ȳeh̄e da mäts'i. ¹⁷ Para ngue da z̄a da máxyø ja'i n̄a r̄a Jesús, m̄i jatho ngue bi nja'i, bi tho'a te ḡama n'u thohyø cu. Nu'mø ngue m̄i tho'a te ḡa m̄i thohyø cu p'uya, ya bi nja rá yemm̄i di huencyø ja'i. A nuyá, ya da z̄ap'u da gohi x̄anho ngue rá mm̄äc̄ja Oja ya, da 'yøtra 'bøt'e ngue di hojpa bi yø ts'oqui yø ja'i. ¹⁸ Nu'mø majapi da 'yøtra ts'oqui yø ja'i, pe r̄a Jesús pad̄i ha

di japi ngue di zajpabi yø mmæi yø ja'i. Porque nuua ja ra ximhäi xangu ra n'u bi thogui, 'ne xquet'a 'neŋe ra Jesús bi njapi ngue xta 'yøtra ts'oqui.

3

1 Ague ma zi cu'ahæ, bi zon'nahæ Oja ngue dyø ja'i'ahæ. A nuyá, dami hyacjæ xandønho ra güenda ngue te rá 'befi ra Jesucristo i ja. Guehna rá representante Oja ua ja ra ximhäi na, 'ne guehna nnøpe ngue rá 'bet'o mmäcja Oja p'u ha bi 'bui ngue faxcahæ na. Porque nuna ra hya di ec'eiæ, guehna gui nequi na ngue ja te pefi. 2 Nuna ra Jesucristo, guehna bi 'yex Oja ngue da 'yørpabi rá 'befi. Pe bi 'yøt'e tengutho bi 'yøtra Moisés, ngue bi 'yøt'e xanho ra 'befi bi xi Oja ngue da 'yørbu ha 'buihyø ja'i Oja. 3 Pe nuna ra Jesús, ma datho ni 'yup'u da hnu mansu na ngue ra Moisés. Tengutho n'na ra ja'i di hoca n'na ra ngu ngue di manda. Nu'a ra ja'i di manda rá ngu, gue'a ma datho hnu mansu'a ngue gátho mi'da yø ja'i 'bup'u ja rá ngu. 4 Porque gátho yø ngu i ja, i 'bui to bi hoqui. A nuyá, nu te gäma cosa i ja, gä gue'a Oja bá zänni ngue bi nja. 5 Ra Moisés bi gohi ngue ra mefitho ngue bi mpep'u ha 'buihyø ja'i Oja. Pe bi 'yøt'e xanho ra 'befi bi xi Oja da 'yøt'e. Porque bi xihyø ja'i te ja ngue di nja m'mefa. 6 Pe nuna ra Cristo ngue rá Ts'ant'u Oja na, bi 'yøt'e xanho te rá 'befi bi un'na Oja ngue di mandabi yø ja'i ya o rá 'ye. A nuja ya, guecju yø ja'igahæ Oja ngue'mø ga hahæ rá ts'edi ga tenhæ rá Cristo asta guerp'u rá nzequi, 'ne ga hahæ rá ts'edi co n'na ra pähä ga tømhmæ'a te ra nho di 'dacju Oja m'mefa.

7 Janangue nuyá, dami 'yørpahæ masu na ra hya mmanna Espíritu Santo p'u ja ra Maça Libro ngue ena: "Nu ra pa ja p'uya, dami 'yøhmæ na ra hya xi'ahæ Oja. 8 Ogui festhohæ ra hya mman'Oja. Mamí 'yøthæ tengutho bi 'yøtyø nyogui ja'i p'u ja rá dapo ngue bi mæstho ra hya bi man'Oja, asta gue'mø mi unna cue Oja te ørpe. 9 Janangue Oja bi 'yena: Nup'u ja rá dapo, mathoguiho ngue bi 'dacra cue'u yø nyogui ja'i. Mente gue'a nyote njeya, nguna ra hya bi 'yøtyø ja'i, madague'a bi nu yø ja'i yø milagro di øt'e. 10 Janangue nugä dá sui. Porque nuyá yø ja'i ya, xoxca nzántho ngue da hyegagui p'u. Hingui nne da hyaxra hya di xifi ngue da n'yo. 11 Janangue nu'mø mi 'dacra cue yø ja'i, dá xi p'uya dá embi: Nuyá, ya hinga cu'ahæ p'u ja rá häi xta sänni ngue xcáni nsayahæ ya", en'Oja.

12 A nuyá ma zi cu'ahæ, dami mfähmæ ya, man'nan'yo mi 'yøthæ ngue to da 'yenná mmæi ngue da hyep'u Oja, da 'yena ngue ya hingui ec'ei Oja. Porque Oja majuaní ngue 'bui. 13 Mente tobe nzocju Oja ya, n'na pa ngu n'na pa dami nhyathæ rá ts'edi n'na ngu n'na'ahæ. Man'nan'yo mi 'yøt'e ngue sägui hyä'ni mmæi gui 'yøthæ rá ts'oqui ngue gui festhohæ ra hya mman'Oja. 14 Nu to gátho ya di ec'eiæ ra hya ya, nu'mø ga hahæ rá ts'edi ngue hinja gdä hehmæ rá hya asta guerp'u rá nzequi, gue'mø di tocagahæ ngue ma n'yohæ rá Cristo p'u ha di manda 'mø.

15 Nt'ot'i p'u ja ra Maça Libro ra hya ngue ena: "Nu ra pa ja p'uya, dami 'yøhmæ na ra hya xi'ahæ Oja. Ogui festhohæ ra hya mman'Oja ya. Mamí 'yøthæ tengutho bi 'yøtyø nyogui ja'i p'u ja rá dapo ngue bi mæstho ra hya bi man'Oja", i ena. 16 Ya gui pahmæ te'o ya yø ja'i bi mæstho ra hya bi man'Oja. Guehya yø ja'i bá juca Egipto ra Moisés. 17 Ne ya gui pahmæ ngue guehya yø ja'i bi æ Oja ngue bi 'yøtyø ts'oqui mente nyote njeya. Janangue bi dup'u ja

ra dapo gátho ya yø ja'í ya. ¹⁸ 'Nε guí pahmα ngue guehya yø ja'í bī mεstho ra hya bī man'Oja ya. Janangue Oja bi xihyø ja'í ngue bi 'yεmbi: “Nuyá, ya hīnga cū'ahα p'α ja ra hāi xtá sänni ngue xcāni nsāyahα ya”, bi 'yεmbi. ¹⁹ Ja di nεquí ua ya ngue hīmbi ma macat'i p'α ja ra hāi mī ja ngue xtāni nsāya porque hīmbi 'yεc'εi ra hya mman'Oja.

4

¹ A nuyá, nuna Oja nzongahα ngue dí cūcju p'α ja rá ts'āya mma ngue dí sāyagahα. Pε tobe nīmantho nzongahα. A nuyá, ya nts'utho, porque nthambenitho ngue di m'mα i'da ngue hīnda ma macat'i p'α ja rá ts'āya Oja. ² Porque tengutho na ra hya bi sicju ya, ngue nne Oja da yanju, xquet'a guehna ra hya bi si'α yø ja'í bī mεstho ra hya manjam'mø naya. Bi 'yøde hanja ra hya, pε hīnte nī bōntho ngue bi 'yøde, porque hīmbi 'yεc'εi ra hya bi sifi. ³ Pε nuju, ngue ya dá εc'εihα ra hya bī man'Oja, ya di cūcju p'α ja rá ts'āya Oja. Pε nuya yø ja'í hīmbi 'yεc'εi ra hya bī man'Oja, guehya yø ja'í bi zα Oja ya. Janangue nguna bī man'Oja mam'met'o: “Janangue nu'mø mī 'dacra cūe yø ja'í, dá xi p'αya, di εmbi: Nuyá, ya hīnga cū'ahα p'α ja ra hāi xtá sänni ngue xcāni nsāyahα ya”, bi 'yεmbi. Pε nuna rá ts'āya bī man'Oja ngue di unī, ya ja na astā gue'mø mī hocra xīmhai Oja. ⁴ Nup'α ja ra Maca Libro nt'ot'i p'α ra hya ngue mma te bi 'yøt'Oja'a rá yoto ma pa. I mma ngue bī nsāya Oja'a rá yoto ma pa ngue bi jua'a te rá 'bēfi bi 'yøt'e. ⁵ Ya mahōn'a guehna ra ts'āya bī man'Oja 'mø yø pa mī 'yεmbyø ja'í naya: “Ya hīnda zā ga cū'ahα p'α hapu mī ja ngue xcāni nsāyahα”, bi 'yεmbi. ⁶ A nuya yø ja'í rá mudi bi 'yøhna ra hoga hya na, nuna Oja, hīmbi sāyabi ya yø ja'í p'α ja rá ts'āya, porque hīmbi 'yεc'εi yø ja'í te xifi. Pε nuyá, tobe nīmantho nthø'mitho mī da yø ja'í ngue dá 'yεc'εi te mman'Oja ngue di unna ts'āya yø ja'í p'α ja rá ts'āya. ⁷ Astā guehyø pa dí 'būhmα ya, hīngui thohna ra hya bi xi Oja yø ja'í ngue εnā: “Nu ra pa ja p'αya”, i εnā. Nu'mø yø pa xa thogui, mī nzo Oja yø ja'í p'α ja ra dapo. Mī ma ndø ya'atho yø pa m'εca p'αya, mahømbi bēnnbabi Oja ra David hanja ra hya bi carpu ja ra Maca Libro ngue bi 'yεna: “Nu ra pa ja p'αya, damī 'yøhmα na ra hya xi'ahα Oja. Ogui fεsthohα ra hya mman'Oja ya”, bi 'yεna.

⁸ Ja di nεquí ua ya ngue nu'a ra ts'āya bi xi Oja yø ja'í ngue di unni, hīnga guep'α ja ra hāi manī zixyø ja'í ra Josué bi xi Oja. Porque nu'mø ra pa mī zixyø ja'í ra Josué, mī thogui ya'atho yø pa p'αya, mahømbi 'yεn'Oja ngue jap'α man'na ra pa ngue dá yutvø ja'í p'α ja rá tsāya. ⁹ Janangue nuyá, jap'α ra ts'āya xa nzānni ngue di sāyabi yø ja'í Oja tengutho Oja ngue bī nsāya'a rá yoto ma pa. ¹⁰ Porque nu ra ja'í ngue da yurbα ha 'bū Oja ngue 'dap'α di nsāyau, guehna ra ja'í ya bi zep'α rá 'bēfi xa 'yøt'e, tengutho Oja 'mø mī jua'a te rá 'bēfi bi hoqui, bī nsāya. ¹¹ A nuyá, gāthogahα, damī hyahα ra ts'edi ya, ma ga ja ndummāi ngue ga cūthα p'α ja rá ts'āya Oja. Man'nan'yo mī 'yøthα ngue gui 'yøthα tengutho bī 'yøt'α yø ja'í hīmbi 'yεc'εi ra hya bi xi Oja. Janangue Oja hīmbi cūrpα ja rá ts'āya.

¹² Nuna rá hya Oja, tatetho ja rá ts'edi ngue di mpεp'α ja rá n'yomfēni ra ja'í. Tengutho n'na ra juai xandø nts'a 'nε ja yoho yø het'i, njarbatho na ra hya mman'Oja ya. Porque thohra hya astā mbo ra mma ra ja'í, bī 'uεspabi rá n'yomfēni ra ja'í. I øt'e ngue rá n'yomfēni ra ja'í di nεquitho 'mø ngue xanho ogue hīngui ho. ¹³ A nuyá, nu te gāma hya ja mbo ma n'yomfēnihα ya, hīnda zā ngue temā hya ga ajpahα Oja, ga εnā ngue hīngui padī te dí mbεhmhα.

Porque mā n'yomfɛnɪhɪ, hɪnte jutɪ, gā pā Ojā te dɪ mbɛmhɪmɪ. Porque nuyá, guesɛ Ojā gā dāphɪ rā güɛnda tengue nná 'yohɪ.

14 Nuna rā Jesús rá Ts'ant'ɪ Ojā, bi yɪrbɪ mahɛts'i, 'nɛ guehna dɪ nnɔpa mmäcɪahɪ p'ɪ ha 'bɪ Ojā naya. Janangue nuyá, nnetho ngue dɪ ndɪ xandɔnhɪ mā nt'ɛc'ɛɪhɪ. 15 Nuna mā mmäcɪahɪ nā, guehna dɪ huɛgahɪ 'mɔ nnu ngue dɪ 'bɪ ndummaɪ ngue hɪnguɪ nzaquigahɪ. Ya padɪ te dɪ thohmɪ 'mɔ dɪ 'bɪ ndummaɪhɪ, porque 'nɛ'a bɪ njapi ngue xtā 'yɔtrā ts'oqui'a. Pɛ nuna, hɪn temā ts'oqui bi 'yɔ'nā. 16 A nuyá, ma gā hahɪ rā ts'edi gā nzohmɪ Ojā ya. Gā āphɪ rā mate ngue dā mächahɪ. Porque Ojā ja rá nhuɛcate. Nu'mɔ gā xihmɪ ngue dā mächahɪ, dɪ mfäxte.

5

1 Nu gātho yɔ mmäcɪa pɔnɪ ngue yɔ 'bet'o mmäcɪa yɔ judío, yɔ ja'itho tengutho yɔ mmɪjudioui. Guehya t'ɛts'i ngue dyɔ representante yɔ ja'i p'ɪ 'bɪ Ojā ya. I ja yɔ 'bɛfi ngue ɔrpabi rā 'bɔt'e Ojā, para ngue dɪ nhohyɔ ts'oqui yɔ ja'i. 2 Guehna dɪ huɛcyɔ mmɪc'ɛɪui hɪnguɪ padɪ te ɔt'e, guehya tapthobi rā ts'oqui ngue hɪnguɪ nzaqui. Nu'a guɪ huɛqui ngue 'nɛsɛ nā rā mmäcɪa hɪnguɪ nzaqui. 3 A nuna rā 'bet'o mmäcɪa, ngue 'nɛsɛ nā hɪnguɪ nzaqui nā, rá madi ɔrpa rā 'bɔt'e Ojā ngue dɪ hocrá ts'oqui. Ja dā 'yɔtrā 'bɔt'e p'ɪya, ngue dɪ nhohyɔ ts'oqui yɔ ja'i. 4 Nuna rā 'bet'o mmäcɪa, hɪnguɪ sänse rá 'bɛfi pɛfi ngue rā 'bet'o mmäcɪa. Tengutho rā Aarón, hɪmbɪ zänse rá 'bɛfi ngue rá 'bet'o mmäcɪa Ojā, sinoque Ojā bi 'yɛts'i.

5 A nuyá, nuna rā Jesucristo nnɔpa 'bet'o mmäcɪa Ojā p'ɪ ha 'bɪ. Hɪmbɪ zänse nā ngue drā 'bet'o mmäcɪa, sinoque Ojā bi 'yɛts'i tengue pɛhya. Porque Ojā bi 'yɛmbɪ: “Gue'e mā Ts'ant'ɪ. Dā bahyɔ ja'i ya ngue guecā nɪ Papáguɪ”, bi 'yɛmbɪ. 6 A nuyá, mahɔn'a nt'ot'i rā hya p'ɪ ja rā Macā Libro ngue ɛna: “Nuyá, gue'e grā mmäcɪa para zantho ya. Guɪ thocra 'bɛfi mɪ pɛhra mmäcɪa Melquisedec”.

7 Nu'mɔ mɪ m'mucua ja rā ximhäi rā Cristo, nts'edi gā nzo Ojā 'mɔ bi mat'Ojā, astā zonɪ. Porque Ojā xtā nzā xtā nyani ngue hɪnxtā ndu. Pɛ Ojā ɔrpabi masu 'mɔ bi zofɔ, porque mathoguiho nnu mansu Ojā. 8 Madague'a ngue rá Ts'ant'ɪ Ojā nā rā Cristo, pɛ para ngue dā zā dā 'yɔrpabi rá pähä Ojā, bi n'unɪ ngue bi zā rā n'ɪ. 9 A nuyá ngue hɪnte dɪ 'bɛdi, gā bi 'yɔt'e te bi zännbabi Ojā ngue dā thoguɪ, janangue ya sā dā yani para zantho yɔ ja'i nuyā dā 'yɔt'e te xifi. 10 Ra Cristo, Ojā bi 'yɛts'i ngue dā gohi ngue rā 'bet'o mmäcɪa, dɪ thocra 'bɛfi mɪ pɛhra mmäcɪa Melquisedec.

11 Dɪ nne gā xi'ahɪ hanja nā rā hya dɪ mma. Pɛ xanhɛnnɪtho ha dɪ zā gā mma, porque hɪnguɪ tɪnnɪ mmɪ te dɪ xi'ahɪ. 12 Ya manjam'mɔtho guɪ ɛc'ɛɪhɪ rā Jesucristo ya. Nu'mɔ gdɪ hahɪ rā ts'edi ya, ya gdi xännbahɪ rā hya mɪ da yɔ ja'i ya 'mɔ. Pɛ astā guetya ngue hɪnguɪ tɪnnɪ mmɪhɪ hanja rā hya guɪ ɛc'ɛɪhɪ ya. Tobe nɪmantho guɪ nnehɪ ngue nu'mɔ sän'nahɪ rá hya Ojā, dā gue'ɪ yɔ hya hɪnguɪ hɛnnɪ guɪ nne dā si'ahɪ. Mahɔnguɪ nne guɪ cohɪmɪ tengutho yɔ basi ngue sidra xi'ba, conque ya ja ngue rā hmɛ dā zi. 13 A nu'ɪ sidra xi'ba, gue'ɪ yɔ basi sutho 'nɛ hɪnguɪ padɪ ndana rā hya njuantho, ndana hɪn'nā. 14 Pɛ nu'ɪ ya si rá hmɛ, gue'ɪ yɔ daja'i. Porque ya padɪ dā hyacra güɛnda te gā 'yo. Pā'mɔ ngue xanho te gā 'yo ogue hɪn'nā.

6

¹ A nuyá, ma ga xähmu yø hya rá nsäui di xä yø daja'i ya. A nu'u yø hya hingui henni gui xähmu p'u bá fadi güá pahmu rá Cristo, 'yo gui nne ngue hont'u gui 'yøhm'u yø hya'u. Ya hinni mantho ja ga xi'ahü ngue hingui 'yøth'u yø nts'o bá n'youi rá castigo, ogue ja ga xi'ahü ngue gui 'yεc'εhü Oja.

² Ya hinni mantho ja ga xi'ahü ngue gui nxixyahü, ogue ja ga xi'ahü ngue gui japni 'yehü p'u ja yø ya yø 'yεc'εi. Ya hinni mantho ja ga xän'nahü ngue di bennate yø ánima. Hinga ja ga xän'nahü ngue jatho ngue dá thaspabi rá güenda yø ja'i, ngue ja dá zännbabi Oja te dá thogui para zantho n'na ngu n'na yø ja'i. ³ Dá ne Oja ngue dá zä ga sigue ga xähmu mi'da yø hya.

⁴ Porque nuya yø ja'i ya xa hyep'u rá Cristo, ya hinte ni bontho ngue mahöndi xännbabi rá hya. Guehya bi xojpahma Oja yø mmui ya, bi nthehmaui rá njapi Oja. Ya bi nthehmaui rá Espíritu Santo. ⁵ Ya bi dindhma yø mmui ngue xanho rá hya Oja. Madague'a tobe hingui søhra Jesucristo ngue di manda rá ximhäi yø pa bá εp'u, pε bi badi xanho ya yø ja'i ya ngue ja rá ts'edi. ⁶ Pε bi hyep'u rá Cristo m'mefa ya yø ja'i ya. Ya hingui sä ngue xøgue rá ts'editho ga ørpe ngue höndi 'bätýø mmui, porque nuya yø ja'i njap'u, tengutho 'mø mahøn dadi cuarpabi rá pont'i rá Ts'ant'u Oja. Di japi ngue thenni gätho yø ja'i mahøn'a.

⁷ Nuya yø ja'i ya, øt'e tengutho yø huahü 'mø bi n'ye, ngue sinna häi rá 'ye. Nu rá huahü bi zinni xanho rá 'ye häi, nu'mø bi nja rá huahü i pø mmanho, ya dá 'yørpabi rá nho'a to bi mpefi. I n'youi rá njapi Oja. ⁸ Pε nu rá huahü ngue bi zinni xanho rá 'ye häi, 'nε höndýø 'uini bi nja, ya di nzo, porque hinte di muui. Guehya yø ja'i dá japra castigo Oja ya.

⁹ Ague ma zi cu'ahü, dá mangä ná rá hya ná, pε händi mmangä ngue gdi εn'ahü ngue ya xcä yehmu p'u rá Cristo. Porque di pacä ngue ya bi nyanni tehü, janangue ya gui øthü rá nho. ¹⁰ Nuna Oja, gä gue'a te ni 'yup'u øt'e. Janangue nuna rá 'befi Oja gui ørpahü, händi pumbeni ná. Dá gue'a rá 'bäxte njandyatho gui ørpabi ni mm'i'yεc'εihü, xquet'a händi pumbeni Oja. Nuna te gä rá nho gui ørpa ni mm'ic'εihü, gue'a gui nequi ngue majuanü gadi mahmu Oja'a. ¹¹ A nuyá, di nnegä ya ngue nuna rá 'bäxte mi'a mpähä ni mmui gui ørpabi ni mm'i'yεc'εihü, dami sigue ngue hangu rá pa dá gue'a gui 'yøth'u. Janangue nu te rá nho gui tøm'i di 'da'ahü Oja, ya rá seguro di 'da'ahü. ¹² Man'nan'yo mi 'yøt'e ngue hingui 'yøthü ya yø hya di xi'ahü ya. Dami yahü rá ts'edi gui 'yøthü tengutho øtyø 'yεc'εi nu'u di nequi ngue ja xanho yø nt'εc'εi. Nu hangu rá n'u thogui, gä seti, 'nε guehya yø ja'i ya ngue di tocabi'a rá nho di yat'Oja ngue di unü.

¹³⁻¹⁶ A nu'mø εnä ngue majuanü te nne dá manyø ja'i, i exa ntestigo Oja. Nu'mø ya bi 'yεxa ntestigo Oja rá ja'i p'aya, nu rá amigo yai, ya hingui sä dá 'yεmbi ngue himma juani te xifi. A nuna Oja, bi yarpabi n'na rá hya rá Abraham, pε nuna Oja hinjongui tate ngue nuna. Janangue rá thuhuse bi nøni, bi xihra Abraham ngue dá jase Oja ná rá hya bi ma. Bi 'yεmbi: "Nugä, majuanü te di xi'i, mathoguitho ga jap'a'i. Gá øt'e ngue εmmei di nxanni basi di m'mai", bi 'yεmbi. Pε rá Abraham, himbi xøtrá mmui ná rá hya bi xi Oja. Sinoque tøm'i, tøm'i ngue di nja, asta gue'mø mi 'yεhra pa ngue bi nja ná te rá hya xi yarpababi Oja ngue di nja. ¹⁷ Oja bi nepe ngue dá badi xanho yø ja'i ngue majuanü gä di nja ná te bi ma, hinte di m'medi. Pε comma ngue hinjo'o to dá 'yεxa ntestigo Oja, rá thuhuse bi nøni para ngue dá fadi ngue

majuani te mma. ¹⁸ Nu te gama hya xicju Oja ngue di nja, i da xanho ra hya, porque Oja hingui fenhni. A nuyá, ya dá áphu Oja ngue da yanju. Nu te ra hya xa mman'Oja, ya dí haxu njuani ngue ra seguro di nja. ¹⁹ Ya hindí yobeni ngue di tocagahu na ra nho di un'Oja. Porque nuna di nnøxu ngue di durca ma n'yomfenihu ya, guehna ra Jesucristo bí 'bu mahets'i na. ²⁰ Nuna ra Jesús bi yarbu mahets'i bí 'bui. Guehna faxcahu na ngue da zá gani m'mahmu p'u bí 'bui. I cohi ngue rá mmäcja Oja para zanθο. Di thocra 'befi mi pe ra Melquisedec.

7

¹ Nuna ra Melquisedec mará dast'abi p'u ja ra hnini Salem. 'Ne guehna Oja maguesε rá mmäcja na. Guehna ra Melquisedec bi ma bi c'at'ui ra Abraham 'mø mambá pengui ngue bá tapra tunhni yø dast'abi madi nsahmi. Mi the p'uya, ra Melquisedec bi 'yáp'Oja ngue di japra Abraham. ² Pe ra Abraham, nu'a te gama cosa bá hap'u ja ra tunhni bá taha, bi hyacra diezmo ngue bi dápra mmäcja Melquisedec. Nuna rá thuhu ra Melquisedec i nne da ma ngue ra dast'abi ngue øtra nho. Ngue bi ndast'abi p'u ja ra hnini Salem, janangue i hutyo ja'i ngue ra dast'abi di hojpabi yø ja'i di nsui. ³ Pe nuna ra Melquisedec hinha nt'ot'i ngue di mma te'o rá papá, ogue te'o rá mamá. Ni xingui fadi te'o rá mboxita. Ni xingui fadi tema pa bá mi, ni xingui fadi tema pa bi du. Høntho nt'ot'i ngue mará mmäcja. Janangue nuyá, gui nhyejpabi rá Ts'ant'u Oja ya, porque nuna guehna ra mmäcja para zanθο na.

⁴ A nuyá, dami hyacju xandønho ra güenda hanja ya ngue mathogutho bi hnu mansu ra Melquisedec. Porque ra Abraham guehna ra 'yu na ngue yø judío, pe nu te gama cosa bá hannbabi yø dast'abi bi dapra tunhni, bi hyacra diezmo ngue bi dápra Melquisedec. ⁵ A nuya yø mmäcja ngue yø mbom'meto ra Levi, di manda ra ley bi 'yotra Moisés ngue nu'a te gama cosa tynyø ja'i, da gambabi ra diezmo. Madague'a yø mēni p'u bá fadi bá m'mahra Abraham, pe da gambahma ra diezmo. ⁶ Conque ra Levi hingrá mēni ra Melquisedec, pe ra Melquisedec bi gambabi ra diezmo ra Abraham nuna ya xi yarpabi Oja ngue di japi. Pe ra Melquisedec mahøn'a bi 'yáp'Oja ngue di japra Abraham. ⁷ Ya fadi xanho hanja ya ngue nu ra ja'i mathogutho hnu mansu, gue'a äp'Oja ngue di japra ja'i ngue co'a ga hnu mansu. ⁸ A nuya yø mmäcja 'buhya, nu te gama cosa tynyø ja'i, jumbabi ra diezmo yø ja'i. Nu'mø bi du p'uya, n'nan'yo ra mmäcja di thojpabi rá 'befi pefi. Pe nuna ra Melquisedec hindí nēqui ngue bi guahrá 'befi na. Sinoque nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro tengutho 'mø ngue di 'butho. ⁹ Nu'u yø mmäcja ngue yø judío 'buhya, jumbabi ra diezmo yø ja'i. Pe gátho ya yø mmäcja ya, gue'a ra Levi ra 'yu p'u bá fadi ngue bá m'mahya. A nuna ra Levi, gue'a ra Abraham rá 'yu p'u bá fadi ngue bá m'mahna. Janangue nu'mø mi hyacra diezmo ra Abraham ngue bi dápra Melquisedec, a nuna ra Levi co gátho mi'da yø mmäcja 'buhya, entho go ma dápi ra diezmo ra Melquisedec. ¹⁰ Porque nu'mø mambá hacra diezmo ra Abraham ngue bi dápra mmäcja Melquisedec, tengutho 'mø ngue bi gurpabi yø diezmo'u yø mbom'meto bi m'mu'a m'mefa.

¹¹ Nuya yø mmäcja ya, di japa nts'edi yø judío ngue da dēna ley bi 'yotra Moisés. Embi ngue di siguetho tengutho bá øtra mmäcja Aarón. Pe nuna ra ley sihyø judío ngue di cuple ya, ya hūnyu rá ts'edi na ngue dá zá di nhøjpai Oja yø ja'i na. Porque jatho ngue ma'da'yo man'na ra mmäcja di m'mui, pe hinda dēntho'a te mi øtra mmäcja Aarón. Sinoque di thocra 'befi mi pehra

mmäcja Melquisedec. ¹² A nuyá, ngue ya bi ma mapädi yø mmäcja ya, xquet'a jatho ngue 'nēhra ley di mpähya. ¹³ Nunā rā 'da'yo mmäcja mmamp'u ja rā Maça Libro ngue di m'mähya, guehna rā Jesucristo na. Pe nunā rā Jesús, hīngrā mēni rā Levī, sinoque rā mēni rā Judá. 'Nē nuya yø mēni rā Judá, hīnjam'mø to xi bōni ngue dra mmäcja ya. ¹⁴ Ya fađi xanho ngue nunā rā Hmu Jesús, rā mēni na ngue rā Judá. Pe nu'mø mambá exyø mmäcja rā Moisés, nuya yø mēni rā Judá hīnte bi ma ngue di nja yø 'befi ngue di mmäcja ya.

¹⁵ Ja di nēqui ua xanho ya ngue ma'da'yo man'na rā mmäcja di m'mui ngue di tocrā 'befi mī pēhra mmäcja Melquisedec. ¹⁶ Nunā rā ley ga 'yo yø judío ngue i mma to di mmäcja, hīnga guehna rā ley bi 'yēxra Jesucristo na ngue di mmäcja na. Sinoque bi mmäcja na rā Jesucristo porque jase rá ts'edi ngue di m'mui para zantho. ¹⁷ Porque guese Oja bi 'yēxna rā mmäcja na ngue bi 'yēmbi: "Gue'e grā mmäcja para zantho ya. Gui thocrā 'befi mī pēhra mmäcja Melquisedec", bi 'yēmbi. ¹⁸ Porque ya bi zep'u rá ts'edi na rā ley mađi manda yø hya manī n'yo yø ja'i m'met'o ya. Ya hīn'yū rá ts'edi rā ley ngue da yanyø ja'i. ¹⁹ Nunā rā ley bi 'yotra Moisés, hīnjonni ja'i xta nzā xti hojpabi. Pe ja man'na rā hya ya ngue man'na Tate ja rá ts'edi, porque guehna di nhojpau Oja yø ja'i na.

²⁰ Guese Oja bi yat'i ngue di mmäcja na rā Jesucristo. ²¹ Gätho mī'da yø mmäcja da thotyø 'befi pēfi ngue yø mmäcja. Pe nunā rā Jesucristo hōnse na ngue Oja ya xi yat'i te gāma hya nt'ot'i p'u ja rā Maça Libro ngue Oja bi 'yēmbi: "Guecā drā Ojagā, majuanī te dí xi'i. Nunā rā hya dí xi'i, hīnjonda zā di pädi. A nuyá, gue'e grā mmäcja para zantho ya. Gui thocrā 'befi mī pēhra mmäcja Melquisedec", bi 'yēmbi. ²² Janangue nunā rā Jesús, ma datho ja rá ts'edi na rā cohi bi nja 'mø mī t'ets'i ngue'a rá ts'edi'a rā cohi mī ja m'met'o.

²³ Nu mī'da yø mmäcja xa m'mui, gā xa ndu. Nu'mø bi du p'uya, n'nan'yo to di thojpabi yø 'befi. A nuyá, mandōnngu dyø mmäcja xa m'mui, pē gā xa thogui. ²⁴ Pe nunā rā Jesús, ya hīnda du na. Nu'a te rá 'befi pēfi ngue rā mmäcja, ya hīnjam'mø da thogui, porque ya hīnjōndi ponnbī. ²⁵ Janangue nuya yø ja'i ya o rá 'yē Oja ya ngue bi 'yēc'ei rā Jesús, ya hīndi m'mehyø te. Porque nunā rā Jesús ya rá 'befitho'a ngue rā mmäcja para zantho p'u ha 'bū Oja ngue da māxyø ja'i nuya ēc'ei.

²⁶ Nunā rā Jesús, guehna rā 'bet'o mmäcja ma datho ngue nmī homhmu na. Hangu rā pa gā rā nho øt'e. Hīn'yū rá ts'oqui. Hīnjam'mø ngue di nnu manho yø ts'oqui øtyø ja'i. A nup'u mahets'i bí 'būhya, ma datho ngue bi hnu mansu ya. ²⁷ A nuya yø judío ngue yø 'bet'o mmäcja, n'na pa ngu n'na pa ørpabi rā 'bøt'e Oja ngue yø ts'oquise. M'mefa p'uya, ja da 'yotra 'bøt'e ngue di nhoxyø ts'oqui mī'da yø ja'i. Pe nunā rā Jesús hōnda n'na ndi bi ndāse ngue bi tho, para zantho bi nōpa 'bøt'e yø ja'i. ²⁸ A nunā rā ley bi 'yotra Moisés, nuya yø ja'i ets'i ngue dra 'bet'o mmäcja, ja yø ts'oqui yø ja'i. M'mefa guehna rā ley na, guese Oja cohi ntestigo na rā hya bi ma ngue rá Ts'ant'ase bi 'yets'i ngue para zantho rā m'met'o mmäcja. Mađits'u te dađi 'bedi, para zantho øt'e xanho'a te rá 'befi.

8

¹ Nunā rā hya ma datho ja ts'edi ngue guí pahmu ya, guehna rā hya ngue rā Jesucristo di nōpa 'bet'o mmäcjanā naya. 'Nē ya bi hup'u mahets'i ha bí ja

rá n'yei Oja na. ² Nup'ua mahets'i bí 'bu Oja, bí ja rá 'befi ngue ra 'bet'o mmäcja. Hinga guecua ja yø nija bi hocyø ja'í øtra 'befi ngue ra 'bet'o mmäcja na.

³ Nu'a rá 'befi ja yø 'bet'o mmäcja, t'ets'i ngue da 'yørpabi ra 'bøt'e Oja. Janangue ra Jesucristo xquet'a mi jatho ngue bi 'yørpabi ra 'bøt'e Oja. ⁴ Pe hinga guecua ja ra ximhäi 'bähra Jesús. Nu'mø ngue ja di 'bäcua, ya hingui sä dä t'emb'i ngue ra 'bet'o mmäcja 'mø, porque yø 'bet'o mmäcja 'bäcua ja ra ximhäi, di sigue øtho yø 'bøt'e di manda ra ley bi 'yotra Moisés. ⁵ Pe nu'a te yø 'befi yø mmäcja 'bäcua ja ra ximhäi, høntho øt'e tengutho ra forma bi ja mahets'i. Porque nu'mø mi nyau'i Oja ra Moisés, bi 'yemb'i: "Damí bēni xanho te ra forma dá ut'a'í p'ua ja ra t'øhø dá nyau'i, da ngu'a ra forma ra nija gui hocya", bi 'yemb'i. ⁶ A nu'ua ya, ngue ma 'bet'o mmäcjuh na ra Jesucristo, tate xandø nzaqui rá 'befi pefi ngue'a ra 'befi pēhyø mmäcja ua ja ra häi. Porque xandønho ra 'da'yo cohi bi hoqui ngue'a ra nyogui cohi mi ja m'met'o. Nunä ra 'da'yo cohi bi nja ya, mathogutho xandønho ra hya di yat'Oja ngue di nja.

⁷ Nu'a ra cohi mi ja m'met'o, hinjonni ja'í bi bōni ngue xtä 'yøt'e te bi manda Oja. Janangue Oja bi hyoni ha di japi ngue ma'da'yo man'na ra cohi bi nja. ⁸ I nnu Oja ngue hingui øtyø ja'í a ra hya di manda. Janangue mmanä Maca Libro ngue Oja bi 'yēnā: "Dä 'yēhra pa ngue nuya yø judío ngue yø mmēngu Israel conyø mmēngu Judea, ma'da'yo man'na ra cohi gä cohme. ⁹ N'nan'yo man'na ra cohi di nja. Ya hinda ngu'a tengutho ra cohi dá co'be'ua yø nyogui ja'í 'mø yø pa dambá jwjpua ja ra häi Egipto. Porque nunä ra hya dá co'be yø ja'í ngue xtä 'yøt'e, himbi 'yøt'e. Janangue dá hecäp'ua yø ja'í. ¹⁰ Bá ep'ua ra pa di nja na ra cohi di mma ngue gä co'be yø ja'í Israel. Nu'mø ya bi nja na ra hya na, gä japyø ja'í ngue dá dīnyø mma hanja na ra hya dädi manda, di nja mpähä yø ja'í da 'yøtya yø hya dädi 'bepi da 'yøt'e. Nuga p'uya, gueque drä Ojagä ya yø ja'í ya. Nuya p'uya, guehya ma ja'í ya. ¹¹ Di ngüē di nnoho, gä da bad'i te'ogui. Ya himma hyoni ngue ja da xännbabi yø mmic'ēui ogue yø cū ja da xänmbi te'ogui. Porque 'da di batyø ja'í te'ogui. ¹² Nu'a ra nts'o xa 'yøtyø ja'í, ga punnbabi. Ya hinni mantho ga mbēnnbabi yø ts'oqui xa 'yøtyø ja'í", bi 'yēn'Oja. ¹³ A nuyä, Oja i mma ngue ma'da'yo man'na ra cohi di nja. Nu'a ra nyogui cohi mi ja m'met'o, di nequi xanho ngue ya bi thogui, porque ma'da'yo man'na ra cohi di nja. Nunä ra nyogui cohi mi ja, ya bi zep'ua na.

9

¹ Nu'a ra nyogui cohi mi ja m'met'o, xandøngu yø hya nt'ot'i ngue ha di danne Oja yø ja'í. Pe nup'ua mi øtyø ndanne yø ja'í, gue'a ra nija ja ua ja ra ximhäi. ² Nu'a ra nija mi ja ua ja ra ximhäi, mi ja yoho yø cuarto. Nu'a rá mädi ra cuarto gui nhuti ngue ra xequi xa ndaxqui. Nup'ua mbo ra cuarto, jap'ua ra mfoxiyo. 'Ne jap'ua ra mēxa hap'ua t'aspabi yø thuhmē Oja ngue da nu. ³ Nu'a man'na ra cuarto brä ja mbo, nup'ua ja ra goxthi, zap'ua ra ulu ngue nnōpa jut'i ra goxthi. Nup'ua mbo p'uya, gue'a ra xequi mathogutho xa ndaxqui. ⁴ Brä jap'ua n'na ra altar ngue ra oro, ja zøp'ua ra bopo. 'Ne jap'ua n'na ra huada ngue gä ra oro maxøts'e, guehna ra huada m'mets'i ra nyogui cohi mi ja m'met'o naya. Nup'ua mbo ra huada, op'ua n'na ra ts'øye ngue gä ra oro, ja op'ua ra thuhmē ni hu ngue ra manä. Da guehrä tøhø ra Aaron nunä bi 'doqui, ja op'ua ja ra huada na. 'Ne ja cäp'ua ja ra huada'ua yø xindo nt'ot'i rá ley Oja, ngue ra nyogui cohi mi ja m'met'o. ⁵ Nup'ua maxøts'e ra huada, 'da'a n'na nguadi yø hyo ra huada mahoqui yoho yø anxē di nzøtyø zahua p'ua maxøts'e ra huada.

Porque nup'u maxøts'e rā huada ja m'møt'e p'u rā ji guí nhohyø ts'oqui yø ja'í. Pē nuyá, hinguí ja ngue 'bexca xi'ahū hanja nā rā hyā naya.

⁶ Guehnā rā forma mī jap'u ja rā nija m'met'o naya. A nu'a rá mudi rā cuarto, n'na pa ngu n'na pa cūtyø mmäcja ngue øt'a te yø 'befi i ja. ⁷ Pē nu'a rá yoho rā cuarto brá ja mbo ngue mathoguitho xā ndaxqui, hōndra 'bet'o mmäcja ja rā nt'ēdi ngue carbu. 'Nē hōnda n'na ndi n'na jēya i sã ngue da yut'ambo. Nu'mø bi yut'ambo p'uya, ni de rā ji da pøt'e ngue di hocse rá ts'oqui, nē xquet'a ni de rā ji da pøt'e ngue di nhohyø ts'oqui mī da yø ja'í. ⁸ Nuya yø hya ja uaya, rā Espiritu Santo nnepe ngue ga pahmū hanja nā rā hyā ngue rā yogui cohi mī ja m'met'o. Mente yø tiempo ngue øtyø ndanne yø mmäcja p'u rá mudi rā cuarto, ya hin'yu rā nt'ēdi to da tho'ambo rā cuarto nuna mathoguitho xā ndaxqui. ⁹ Nuya yø hya ya, di nequi xanho ngue nuya yø 'bøt'e ørpabi Oja yø mmäcja, hin'yu rá ts'ēdi ngue da hyät'i da hyajpa rā nts'o ja yø mmui yø ja'í. ¹⁰ Nuya yø hya mī ja m'met'o, gue'a ngue da huantho yø cosa da zi yø ja'í, i xihyø ja'í temā forma di mpet'e para ngue da zã da danne Oja. Pē gātho ya yø hya ya, bi nja rá ts'ēdi te mī øtyø ja'í mente tobe hinmanj nja rā 'da'yo cohi bi 'yøt'ui Oja yø ja'í.

¹¹ Pē nuyá, ya bá ehra Cristo nuna bi gohi ngue mā 'bet'o mmäcjahū ya. 'Nē guehnā bá hangahū rā nho mī ja ngue di nja naya. Nup'u ja rā nija di mpēhra Cristo ngue rā 'bet'o mmäcja ya, tate ngue xandønho. Hinga ngu rā nija ja ua ja rā hāi ngue rā ja'í bi hoqui. ¹² Rā Cristo bi yarbu ja rā xequi mathoguitho xā ndaxqui. Pē rá jise rā Cristo ní hyā ngue da pøt'e. Ya hingrá ji rā ndanī ogue rá ji rā chivo ní hyā ngue da pøt'e, tengutho øtyø mmäcja ua ja rā hāi. 'Nē ya hinga xøxti yutho ya, sinoque n'na ndiþho bi yut'i para zantho ngue bi yanjū. ¹³ Nu'a rá ji rā ndanī, ogue rá ji rā chivo, ogue rá 'bospi rā ngōndanī zøp'u ja rā altar, nu'mø bi njapyø ja'í nuya t'embj ngue n'youi rā ts'oqui yø do'yo, ya di nhohrá do'yo rā ja'í. ¹⁴ Goma guehrá ji rā Cristo ngue mā datho ja rá ts'ēdi ya. Porque guesē rā Espiritu Santo nuna 'bui para zantho bi hatra ts'ēdi rā Cristo bi ndāse ngue da tho ngue bi nōpa 'bøt'e Oja. Conque rā Cristo, hin'yu rá ts'oqui. Pē bi mämmá ji ngue bi hoga mā ts'oquihū, mī ja ngue xcã mahā rā castigo. Pē nuyá, nuna majuanj ngue Oja i 'bui, ya säp'u ga hā rā ts'ēdi ga thannehū naya.

¹⁵ Gue'a rā hya'a ya, ngue rā Jesucristo go bi hocra 'da'yo cohi ja naya. Janangue nuya yø ja'í nzon'na Oja ya ngue da 'yēc'ēi rā Cristo, nu'a rā nho xā yarpabi Oja yø ja'í ngue di unni para zantho, go di tocabi ya to nzofo. Porque rā Jesucristo gue'a i du'a ngue bi hoga mā ts'oquihū xā nja mente bi nja rá ts'ēdi rā ley mī ja m'met'o.

¹⁶ Ya guí nnuhū ngue nu'mø bi nanga n'na rā sūcua hapū di consta'a te ja ngue di nja m'mefa, nu' di du'a to bi hocra sūcua, nu'a rā sūcua bi xøts'i. Nuna rā hya bi zohra du, i ja rá ts'ēdi rā hya m'mefa. ¹⁷ Pē mente ngue 'butra ja'í bi xoxra sūcua, tobe hin'yu rá ts'ēdi rā sūcua. A nu'mø bi du'a to bi xoxra sūcua, gue'mø ja rá ts'ēdi rā sūcua 'mø. ¹⁸ I njarbutho nā rā nyogui cohi mī ja m'met'o ya. Nu'mø bi tho yø mbo'øni ngue da 'bøt'e, ya ja rá ts'ēdi rā ley. ¹⁹ Nu rā Moisés, mī juadi bi xihyø ja'í nā te gāma hya di manda rā ley, bi gaca n'na nt'o rā isopo, i n'youi rā xide'yo xā nthēni. Nup'u ja rá ji yø ndanī 'nēhyø chivo, bi japra dehe, ja bi dímbū rā t'o. Nu'a rā ji p'uya, bi naspabi p'u ja rā Libro ngue rā ley, xquet'a bi japra ji gātho yø ja'í. ²⁰ Bi 'yēmbyo ja'í p'uya: "Nuyá, gá cohū rā cohi Oja ya, ya bi xi'ahū temā hya ja ngue gdī n'yohū. Nuna rā ji jaua ya, guehnā di hatra ts'ēdi rā hya bi xi'ahū Oja naya", bi 'yēmbj. ²¹ Rā Moisés bi naspabi rā ji p'u ja rā nija 'nē bi naspabi rā ji te gāma cosa ja mbonnija.

22 Nt'ot'i p'ua ja ra ley ngue rá ji yø zu'ε i tho, nup'u ha pε ra ji, ya co mmanho. Pε mēnte hīnte ho ra ja'i ngue dā 'yotrā 'bøt'e, hīn'yua rá mpunnbi ra ts'oqui.

23 Nūua ja ra ximhāi, para ngue dā gommanho yø cosa i ja, māmā hyonitho rá ji yø zu'ε mī tho ngue ra 'bøt'e, ngue majapi yø cosa. Pε nup'u mahets'i ya, xquet'a bi jap'u ra 'bøt'e ngue mā datho ja rá ts'edi. 24 Janangue ra Cristo ya hīnga guehra nīja ja ua ja ra hāi bi hocyø ja'i ja rá 'befi ngue ra mmācja ya. Porque ra nīja ja ua ja ra ximhāi, høntho uhra forma te bi ja mahets'i. Ra Cristo p'uya, ya bi yurbu mahets'i bi 'bu Oja ngue dā māxcahu. 25 A nuna ra 'bet'o mmācja ua ja ra hāi, nup'u ja ra cuarto mathoguitho xa nduxqui, njeya njeya cat'ambo ra mmācja ngue bi pørpabi rá ji yø zu'ε i tho, ya hīngrā jise bi pøt'e. Pε ra Cristo hīnga xøxti dutho ngue hōnda gohi ngue ra 'bøt'e. 26 Nu'mø dā ngu'a ngue xøxti dutho, asta gue'mø mamba fu'a nximhāi xtabá ts'ännbi ngue xøxti dutho 'mø. Pε nuna te bī nja ya, nu'mø ni ma dā gaxyø pa, ra Cristo bi zøcua, 'nε bī ndāse ngue dā tho. Pε n'na nditho bi dū para zantho, dā gohi ngue ra 'bøt'e. Bi gurpi gātho yø ts'oqui yø ja'i. 27 A nuyá, nu hangū yø ja'i 'bui, gātho ja ngue dā dū, pε hōnda n'na ndi dā dū. M'mefa p'uya dā hyaspabi ra güenda Oja te xa n'yo yø ja'i. 28 Njarbatho ra Cristo ya, n'na nditho bi dū, bi gohi ngue ra 'bøt'e. Māndøngu dyø ja'i bi hojpabi yø ts'oqui. A nuyá, mahōnda ep'u ya, pε ya hīndi 'yεhε ngue dā gurpabi yø ts'oqui yø ja'i ya, sinoque di 'yεhε ngue dā yanyø ja'i nuyā tø'mi ngue dā ep'u.

10

1 Nuna ra Moisés bi 'yotrā ley dā n'yo yø judío. Pε nuna ra ley bi 'yot'i, tengūtho 'mø ngue drá xahatho nā te ra nho ja ngue dī nja m'mefa. Porque conna ley, hīmbi nεqui xanho hanja nā ra hyā dī nja m'mefa. Nuyā yø ja'i mī thanne Oja, mī øtyø 'bøt'e dī mānda ra ley. Pε nuna ra 'bøt'e øtyø ja'i, hīnxmā ma hajpabi yø ts'oqui yø ja'i nā, porque njeya njeya øtho ra 'bøt'e yø ja'i mahøn'a. 2 Nu'mø ngue dā gue'a dī nhohrá ts'oqui ra ja'i'a, ngue dā 'yøt'e te gāma hyā dī mānda ra ley, ya hīnni mantho ngue dā 'yøtyø 'bøt'e yø ja'i 'mø. Porque nu ra ja'i øtrā 'bøt'e, n'na nditho 'mø εnā ngue di hocrá ts'oqui, ya hīnguī nne ngue nīmantho dā dū rá mmāi ra ja'i dā 'yεnā ngue ja rá ts'oqui. 3 Ja dī nεqui p'uya ngue nuyā yø ja'i njeya njeya øtho yø 'bøt'e, i sodyø mmāi ngue jadyø ts'oqui. 4 Nu rá ji ra ndāni ogue ra chivo 'mø bi tho, hīnjam'mø dā zā dā hyājpa yø ts'oqui yø ja'i.

5 Janangue ra Cristo, nu'mø ya ja ngue dā εcua ja ra ximhāi, εnna hyā bi xi Oja: "Nu'u yø zu'ε ho yø ja'i ngue pøt'e, hīnguī nnu manho ngue gue'a di hocyø ts'oqui yø ja'i'a. Sinoque guá sānni ngue bā nja mā do'yo ngue guehna dā gohi ngue ra 'bøt'e nā. 6 Nu'u yø zu'ε ho yø ja'i ngue øt'a'i ra 'bøt'e, 'nε uhyø ngø, zøp'u ja ra altar ngue di hocyø ts'oqui yø ja'i, ya hīnga gue'a guī nnu manho'a ya. 7 Janangue di εngā p'uya: Dí 'bucā ua ya mā Oja'i. Ga øt'a'a te guī nnu manho. Tengutho ra hyā nt'ot'i p'ua ja ra Macā Libro te ja ngue ga thogui, gue'a dī nja'a ya", bi 'yεnā.

8 Rá mædi bi xi Oja ra Cristo, bi 'yεmbi ngue i patho ngue Oja hīnguī nnu manho'u yø zu'ε ho yø ja'i ngue ørpabi ra 'bøt'e ngue di hocyø ts'oqui yø ja'i. Nī xīnga gue'u yø zu'ε ho yø ja'i ngue uhyø ngø p'u ja ra altar ngue dī nnu manho Oja. Madague'a ngue nt'ot'i p'ua ja ra ley'a te gā øtyø ja'i, pε ngutho hīnguī nnu manho Oja te øtyø ja'i. 9 Pε ra Cristo mahømbi xi Oja, bi 'yεmbi: "Dí 'bucā ua ya mā Oja'i. Ga øt'a'a te guī nnu manho", bi 'yεmbi. Ja dī nεqui ua ya ngue ya bi zep'u'u yø 'bøt'e mī øtyø ja'i, go dā ze'a te bi 'yøtrā Cristo bi gohi ngue ra

'bət'e. ¹⁰ Porque rā Jesucristo bi 'yət'e te nnu manho Oja. Pē n'na ndiitho bi du, bi gohi ngue rā 'bət'e Oja. Para zantho bi hojpbābi yə ts'oqui yə ja'i.

¹¹ Pē nu' u yə mmācja ngue yə judio, n'na pa ngu n'na pa di siguetho hodyə zu'ε ngue ərpbābi rā 'bət'e Oja. Pē nuya yə 'bət'e ət'yə ja'i, hīnjām'mə də zā ngue da hyacrā ts'oqui ya. ¹² A nuna rā Jesucristo, hōnda n'na ndi bi du, para zantho bi gohi ngue rā 'bət'e. 'Nε ya bi hup'u ja rā n'yēi Oja ya. ¹³ A nup'u bi 'būhya, tōmtho ngue da dāpi gātho yə nsaiui. ¹⁴ Ja di nεqui ua ya ngue n'na ndiitho bi du, para zantho bi gohi ngue rā 'bət'e ngue di punnbābi yə ts'oqui yə ja'i.

¹⁵ Ya dī pahmā ngue majuanī na rā hya na, porque ngu'a mmanna Espiritu Santo p'u ja rā Maça Libro ngue εna: ¹⁶ "Bá εp'u rā pa dī nja na rā cohi dī mma ngue ga cocā'be yə ja'i Israel. Nugā p'uya, ga japyə ja'i ngue da dīnyə mmūi hanja na rā hya dādi manda, dī nja mpāhā yə ja'i da 'yətya yə hya dādi 'bēpi dā 'yət'e", εn'Oja. ¹⁷ Mahōn'a εmp'uya: "Ya hīnni mantho ga mbεnnbābi yə ts'oqui xā 'yətyə ja'i", bi 'yεna. ¹⁸ Janangue nuyā, Oja ya bi punnga mā ts'oquihū. Ya hīmma hyonī ngue rā 'bət'e ga ərpbāhū Oja ya ngue di hoga mā ts'oquihū.

¹⁹ A nuaa ja rā xīmhai, nup'u ja rā xεqui mathoguitho xā ndεxqui, hōndra 'bet'o mmācja mī sā da yat'i. Pē nuya mā zi cū'ahū, gā də zā ga thohmū p'u ja rā hmī rā dā Oja ya. Porque guešē rā Jesucristo bi du ngue bi hoga mā ts'oquihū.

²⁰ Mī zā mī du rā Jesucristo, bi xocrā jut'i nu'a mī jurpū ha 'bū Oja. Bi xogahū rā 'yu ngue da zā ga thohmū p'u 'bū Oja. ²¹ Nuna rā Jesucristo dī nnōpa 'bet'o mmācjahū ya, guehna fāxçahū p'u ha 'bū Oja naya. ²² Janangue ma ga cuathū p'u ha 'bū Oja ya. Ga thanne co gātho mā mmūihū, hīnjām'mə ga nyobēnīhū na mā nt'εc'ēihū i ja. Nu'a mā ts'o n'yomfēnīhū mī ja, ya bi 'beque. Da guehna do'yohū, bī meque para ngue da zā ga thohmū p'u 'bū Oja. ²³ Ma ga hā rā ts'edi ga εc'ēihū ngue dī nja ya yə hya dī tōmhū dī nja. Porque nuya yə hya xā yat'Oja ngue dī nja, dī njahmā. ²⁴ Xquet'a ma ga honī ha gdā nhyathū rā ts'edi ngue man'na gdā mahmā mmīc'ēi n'na ngu n'najū. 'Nε ga hā rā ts'edi ga ətūhū rā nho. ²⁵ I 'būhyə 'yεc'ēi ngue ya hīnguī pap'u ha dī mpeti yə mmī'yεc'ēiui ya. Pē hīnguī ja ngue ga tenthohū'a te ət'u, sinoque ma ga mmāhā p'u ha dī mpeti yə 'yεc'ēi, gā nhyatā ts'edi n'na ngu n'najū. I ja ts'ediitho ngue gue'a gā ətūhū'a, porque ya guī nnuhū, man'na nī guatyə pa ngue da εp'u mā Hmūhū Jesucristo.

²⁶ Pē nu rā ja'i ngue ya pādī ndana rā hya majuanī, 'nε sānni ngue ya dī m'mū'a ngue rā nts'o da 'yət'e, m'mefa ya hīn'ya rā 'bət'e dī nhohrá ts'oqui da 'yət'e. ²⁷ Sinoque hōndra ndate sibi dī danzə da japyə nsaiui Oja 'mə bi hyaspa rā güenda, gue'a tō'mi dī nthēui'a. ²⁸ Conque rā ley bi 'yotā Moisés, nu'mə to mī festho'a te rā hya mmāmp'u ja rā ley, co yoho hyū yə testigo da hyōrpa rā hya, ya hīnjondī huεqui, sinoque da tho. ²⁹ A xiya 'mə, çhague ngu gangū rā castigo da thogui te'o fεpātho te mmānā Ts'ant'u Oja, da 'yεmbi ngue hīnte nī bōntho ngue bi du rā Ts'ant'u Oja? Conque gue'a i du'a ngue bi hocra 'da'yo cohi, bi hyajpa rā nts'o yə ja'i. Pē yə ja'i, nu'a rā mate rā Espiritu Santo nne dī unī, i thenma hyathobi. ³⁰ Pē ya dī pahmā te da 'yət'Oja. Porque bi 'yεna: "Nugā go nī 'yehmā xi ga jagā rā castigo. Go ga jut'ā'a te ət'yə ja'i", bi 'yεna. 'Nε bī man'Oja ngue da hyaspa rā güenda' u yə ja'i ya o rā 'yε. ³¹ Nuna Oja majuanī ngue 'būi, nu te'o da japra castigo, rā ndussutho te da thogui.

³² Damí bεmhmα yø pa xα thogui, nu'mø rá ts'utho xqui 'yεc'εihα rα hyα ya. Mathoguiitho gá sãhα rα n'α ngue bi zα'ahα yø ja'í. Pε gá hyãt'í gá seti te bi 'yøt'ahα yø ja'í. ³³ Bi nja yø pa ngue bi mpεti yø ja'í ngue thenmα hyã'ahα, 'nε bi un'ahα. Mí'da nι mmi'yεc'εihα p'aya gui hεthohα ha gui anyø ja'í, pε hĩngá sutho gui 'yøt'e ngue nι amigohα to ma'ani. ³⁴ Nu'α yø 'yεc'εi bi ma fãdi, gá fãts'í ngue gá unhnα te honi. Nu'mø bi fε'α te gui peshα, astã ja'ahα mpãhã, porque gui pahmα ngue ma datho di muui na rα rho gui nthεhα p'α mahεts'í, 'nε para zãntho i ja nã. ³⁵ Damí hyahα zammui ngue gui sigue dã ngut'a gui 'yøthα yø pa di map'α. Porque xandøngu rα njut'í bi ja mahεts'í. ³⁶ Hønt'a ja ngue gui 'yøthα ya, damí seti te gá rα n'α gui thohmα. Damí ja ndummαi gui 'yørpahα rá pãhã Oja, n'namhma ngue di toca'ahα nã rα hyα xα yat'Oja ngue di nja. ³⁷ Porque nt'ot'í p'α ja rα Macã Libro nã rα hyã bi man'Oja ngue εna: "Ya hĩmma 'ya'atho yø pa ya, ngue dã εp'α ja ngue dã εhε. Ya hĩnni mantho dã hmanya ngue di 'betyø pa. ³⁸ Nu rã ja'í bi nhohrá ts'oqui, di nyanna te ngue bi 'yεc'εigui. Pε nu rã ja'í hεp'α ma hyã, ya hĩndí nnu manho te øt'e". ³⁹ Ague ma zi cū'ahα, hĩngã hehmα p'α Oja, porque yø ja'í hεp'α Oja, gue'α di m'mε'α. Pε nujα, ngue dá εc'εihα Oja, ya di nyanmã tehα.

11

¹ Nu rã ja'í εc'εi ngue majuaní te mman'Oja, guehñã rã ja'í hãxã njuani ngue di nja'ã te tø'mi di nja. Pε di segura ngue majuaní di nja, madague'a ngue tobe hĩngui nnu te 'be'ã ja ngue di nja. ² Nuna Oja, bi nu manho 'da yø nyogui ja'í xã m'mãhmã njam'mø porque bi 'yεc'εi ngue majuaní te mman'Oja.

³ A nuyá, ngue dí εc'εihα ngue majuaní te mman'Oja ya, ya dí pahmα xanho ya ngue Oja høntho bi ma ngue di nja rã xĩmhãi, 'bexpí nja. Nu'ã te gã di nnuhα ngue ja ya, Oja bi hoqui. Porque ma m'mεt'o hĩn temã cosa mĩ ja.

⁴ Nu rã Abel bi 'yεc'εi ngue majuaní te mman'Oja. Janangue nu'ã rá 'bøt'e bi 'yøt'e bi nu manho Oja. Pε nuna rá 'bøt'e rã Caín, hĩmbi nu manho Oja. Janangue di nεqui ngue Oja bi hojpabi rá ts'oqui rã Abel ngue bi 'yεc'εi. A nuyá, madague'a ngue ya xã ndu rã Abel, pε di sigue xãngathohα ngue gã øthα tengutho bi 'yøt'e ngue bi 'yεc'εi ngue majuaní te mman'Oja.

⁵ Nu rã Enoc bi 'yεc'εi ngue majuaní te mman'Oja. Oja p'aya bi zixma tetho bi ma mahεts'í. 'Bexĩmbi dũ nã, ya hĩnhã mambi thĩngua ja rã xĩmhãi, porque Oja bi zits'í. 'Nε mmamp'α ja rã Macã Libro ngue Oja mĩ nnu manho te maní n'yo rã Enoc, m'mεfa p'aya bi zits'í. ⁶ Pε nu rã ja'í hĩngui εc'εi ngue majuaní te mman'Oja, ya hĩngui sã dã 'yεnna ja'í ngue nnu manho Oja te gã 'yo. A nuyá, nu rã ja'í nne ngue rá n'youi Oja, jatho ngue dã 'yεc'εi rã ja'í ngue majuaní 'bα Oja, 'nε dã 'yεc'εi ngue nu'α yø ja'í hon'Oja, gue'α di nsixui Oja'α.

⁷ Nu rã Noé bi 'yεc'εi ngue majuaní te mman'Oja. Bi 'yεc'εi 'mø mĩ xi Oja ngue di nja rã ndate, madague'a tobe di 'betra pa di nja'ã te bi sifi. Pε bi hocra barco bi xi Oja ngue di hoqui. Ja di nyamp'α rã Noé co 'nε'α to 'bap'α ja rá ngu. Rãngue bi 'yεc'εi rã Noé nã rã hyã nã, ya di nεqui ngue rã ts'oqui øtyø ja'í nu'α hĩngui εc'εi te mman'Oja. 'Nε bi ma mahojpi rá ts'oqui ngue bi 'yεc'εi ngue majuaní'ã te bi xifi.

⁸ Nu rã Abraham bi 'yεc'εi ngue majuaní te mman'Oja. Janangue nu'mø mĩ zon'nã Oja, bi xifi ngue dã bømp'α mĩ 'bui, di map'α ja rã hãi xi xifi ngue dã gohmí, 'nε bi 'yøt'e te bi xifi. Bi bømp'α ja rã hãi mĩ 'bui, bi ma. Nι xĩngui padí hapα daní mpa. ⁹ Mĩ zømp'α ja rã hãi xi yarpabi Oja ngue drã mmeti, bi ðĩmp'aya ngue 'bap'α yø ja'í yø mmeti rã hãi. Pε rã Abraham bi 'yεc'εi

ngue majuanj te mman'Oja, bi mihj hap'u di m'mai. Bi hocyø ngun'ulu, ja bi m'map'u. Mi m'mahra Isaac, ngut'a bi 'yøt'e. Mi m'mahra Jacob, ngut'a bi 'yøt'e, guehya bi tocabi ra hya xi yat'Oja m'mæt'o ya p'uya. ¹⁰ Porque ra Abraham bi dø'mi ngue danj m'map'u ja ra danjhni bi ja mahets'i. Guehna ra danjhni ngue guesø Oja bi hoqui 'nē i ja para zantho na.

¹¹ Xquet'a ra Sara bi 'yēc'ei ngue majuanj te mman'Oja. Janangue madague'a ya ra bødac'ei, pē bi m'mahrá ts'ant'u bi xi Oja ngue di m'mai. ¹² Da guehra Abraham xquet'a ya ra bødac'ei, ya bi tho ra ora p'u ngue di m'mahyø basi. Pē madague'a, siempre bi m'mahrá ts'ant'u. Guehna bi nxandi, mandøngutho yø mbom'meto bi m'mai. Nu'a gangu tengutho yø sø bi ja maya ogue tengutho yø 'bomu dehe jap'u ja ra nnengui ra jathe, hingui sä di 'bede hangu gangu.

¹³ Gätho ya yø ja'i ya, bi m'mai, pē bi du. 'Nē himbi nu'a te ra hya xi yarpabi Oja. Pē comma ngue ec'ei ngue majuanj te mman'Oja, januanj ngue di johya porque padj xanho ngue di nja'a ra hya di yat'Oja ngue di nja. Janangue mēnte ra pa bi m'mæcua ja ra ximhäi, bi ma ngue hingyø ngungua, sinoque da ma, danj mpa mahets'i. ¹⁴ A nuya yø ja'i ngue nguna ra hya i mma, ya di nēqui xanho ngue guehya yø ja'i honna häi hapu danj m'mai para zantho. ¹⁵ Pē hinga guerp'u ja ra häi bá pøni honj ngue danj m'mai. Porque nu'mø da gue'a, mi ja ra tiempo ngue xta mmengui ha bi 'yēhē. ¹⁶ Nu'a ra häi honyø ja'i ngue danj m'mai, gue'a ra häi ma datho xandønho bi ja mahets'i. Janangue nuna Oja ya, ya hingui pēsrä sä 'mø mmanyø ja'i ngue embi: "Ma Oja'i". A nuna Oja, ya xa hojpabi n'na ra danjhni hapu danj m'mahya yø ja'i.

¹⁷ Nuna Oja, bi ne ngue da ba'a njuani 'mø ngue ec'ei'a te bi xihra Abraham ogue hin'na. Bi xihra Abraham ngue da zixrä ts'ant'u Isaac ngue da hyo, da 'yørpa ra 'bøt'e Oja. Pē ra Abraham bi 'yēc'ei te xi Oja, bi n'unj ngue xta hyo ra Isaac, xta 'yørpa ra 'bøt'e Oja. Ra Abraham bi 'yēc'ei ngue majuanj te xi xi Oja ngue xi 'yēmbj: ¹⁸ "Nu'mø bi m'mahni ts'ant'u Isaac, di nxandi, di m'mai xandøngu ni 'beto", xi 'yēmbj. ¹⁹ Janangue ra Abraham bi 'yēc'ei ngue majuanj ja ra ts'edi Oja ngue nu'mø xta ndu ra Isaac, ma'da'yo xti m'mai. Pē mi zä ngue himbi du ra Isaac, εntho ja ma'da'yo bi m'mai, porque ra Abraham ya xi zänni ngue xta hyo.

²⁰ Nuna ra Isaac bi 'yēc'ei ngue majuanj te mman'Oja. Janangue ra Isaac bi zojpa ra hya yø ts'ant'u, bi xifi ngue da ðinnbabi rá njapi Oja m'mefa. Guehna ra Jacob 'nehra Esaú.

²¹ Ra Jacob xquet'a bi 'yēc'ei ngue majuanj te mman'Oja. Janangue nu'mø nj ma da du, bi xi'u yoho yø ts'ant'u ra José ngue da ðinnbabi rá njapi Oja. Nguna ra hya bi ma mēnte tosrä tøhø ngue bi danne Oja.

²² Ra José xquet'a bi 'yēc'ei ngue majuanj te mman'Oja. Janangue nu'mø ya ni ma da du, bi xihyø judio ngue da 'yēhra pa da bømp'u ja ra häi Egipto. 'Nē bi zohra hya ra José ngue nup'u Egipto hinda cop'u rá do'yo, sinoque da hyax'mø bi bømp'u Egipto.

²³ Rá papá 'nehra mamá ra Moisés bi 'yēc'ei ngue majuanj te mman'Oja. Janangue nu'mø ra pa mi m'mahra Moisés himbi zudra hya bi manda ra dast'abi, ngue nu'mø bi m'mahyø ts'ant'u yø judío, da thopi. Mi nu ngue ra Moisés mazihotho 'mø mi m'mai. Nhyushna bi 'yagui.

²⁴ Ra Moisés bi 'yēc'ei ngue majuanj te mman'Oja. Janangue nu'mø mi ndan'yohu himbi nu manho ngue da gohi ngue rá tede na rá t'ixu ra dast'abi p'u ja ra häi Egipto. ²⁵ Sinoque bi ne ngue 'dap'u da zäui ra n'u yø ja'i Oja. Himbi ne xta 'yøtra ts'oqui ngue xta hyerp'u Oja ngue xta ngop'u mi 'bai,

nup'u zits'adyo pa xti nja mpähä. ²⁶ Nunä rä Moisés man'na xanho bi nu manho ngue da zä rä n'u tengutho rä n'u ja ngue da zä rä Cristo. Janangue nup'u Egipto himbi ne xtabá ngop'u ngue drá mmeti gátho rä mēnyu mī jap'u. Porque padī xanho ngue xandøngu rä njut'i Oja di nja m'mefa.

²⁷ Rä Moisés bi 'yēc'ei ngue majuanī te mman'Oja. Bi bōmp'u ja rä häi Egipto, himbi zutho ngue mbōcue rä dast'abi. Himbi gohrá mmái, porque padī ngue n'youi Oja, madague'a hinguī hēti. ²⁸ Ra Moisés bi 'yēc'ei ngue majuanī te mman'Oja, bi 'bēpi gátho yø judío ngue da hyo yø de'yo, da zä rä ngo ngue rä pascua. Nu rá ji yø de'yo da hyo, da gospabi p'u ja yø goxthi, n'nammā ngue nu'mø bi thohra anxē ngue da hyo yø ts'ant'u mađa, ya hinda hyopyø ts'ant'u yø judío.

²⁹ Yø judío bi 'yēc'ei ngue majuanī te mman'Oja. Janangue bi zä bi thop'u ja rä Thenga jathe, tengutho 'mø ngue dra 'yönhäi p'u nī 'yo. Yø mmēngu Egipto p'uya, xquet'a bi ne ngue xta thop'u ja rä jathe, pē bi go'mra jathe.

³⁰ Yø judío bi 'yēc'ei ngue majuanī te mman'Oja. Nyoto mā pa bi thēsra hnini Jericó. M'mefa p'uya bi xotyø jađo mađi thēsra hnini. ³¹ Nunä n'na rä xisu nī hu ngue rä Rahab rä mmēngu Jericó, mará 'yots'om'mäi na, xquet'a bi 'yēc'ei ngue majuanī te mman'Oja. Janangue hinga 'da'i duui yø mmēngu Jericó, porque nunä rä xisu na, bi unna ts'äya'u yø judío bi ma bi axra häi m'met'o.

³² ¿Te 'be'a ga øt'e? ¿Ua xøgue mahyonitho ngue ga xi'ahü mi'da yø hya di 'bedi? Pē ya hinga mbongui rä ora ga xi'ahü te bi 'yøtra Gedeón, rä Barac, rä Sansón, rä Jetté, rä David, rä Samuel, co gátho yø pøngahya Oja. ³³ Nuya yø ja'i ya, gátho bi 'yēc'ei ngue majuanī te mman'Oja. Janangue 'bū i'da bi 'yøtra tunhni, bi dapyø dast'abi mī nzaqui te mī mma. I 'bū i'da ngue bi 'yøtra ts'at'abi xanho, bi nthēui rá njapi Oja xi yarpī. I 'bū i'da ngue bi t'ennbū 'būhyø zate, pē himbi za yø zate. ³⁴ I 'bū i'da ngue bi thørbū ja rä sibi, pē himbi nžø. I 'bū i'da, ya ja ngue da tho connā juai, pē pongui. Nu'u yø ja'i t'ēmbi ngue hinga njuani, gue'u bi hya rä ts'edi ngue bi ma rä tunhni 'nē bi dapyø nsaiui. ³⁵ I 'bū i'da yø xisu ngue nu'mø bi du yø basi, Oja bi 'yøt'e ngue nu'a xa ndu mahøndi m'mái.

I 'bū i'da p'uya, i nthut'i ngue mā'uni, sifi ngue nu'mø da hyep'u Oja, ya di mpomni rä ndate. Pē bi n'unī ngue da du, bi ne ngue di tocabi'a rä nho di nja 'mø danī nja rä mbēnnate m'mefa. ³⁶ Mi'da p'uya, bi zä rä n'u ngue bi 'bei. 'Nē bi zä rä n'u ngue rá n'yemma hya yø ja'i. Mi'da p'uya, bi thut'i conyø cadena, bi ma fädi. ³⁷ Mi'da p'uya, ga ndutho'a ngue bi 'bando. Mi'da p'uya, bi ma maheque made rä ja'i connā thegui. Mi'da p'uya, majapi ngue da 'yøt'a te xants'o, pē hinguī nne. Mi'da p'uya, rä juai ga ndu. Mi'da p'uya, bi n'yo ndap'u bi zä ngue hin'yü ha di nsäya. Bi nōpa he yø xide'yo ogue yø xi yø chivo bi hye. Mi'da p'uya, bi zä rä n'u ngue hyoya. 'Nē bi ma mā'uni, gä rä dummái ga 'būi. ³⁸ Nuya yø ja'i ya, yø ndø ho ja'i, hin harü da hyannbabi yø ts'oc'ei 'būcua ja rä ximhäi. Pē bi zä rä n'u ngue bi n'yo dapo, ni xinguī padī harü danī mpa. Bi n'yop'u ja yø daxant'øhø. Bi m'map'u ja yø 'bido. Bi m'map'u ja yø hyado brä ja mbo häi.

³⁹ Gátho ya yø ja'i ya, bi nu manho Oja, porque bi 'yēc'ei ngue majuanī te mman'Oja. Pē tobe himmā t'unni'tho'a te xa yarpabi Oja ngue di unni.

⁴⁰ Porque Oja bi zanni ngue himbi nēquī xanho hanja rä hya, asta guehyø pa di 'būhmā ya. Ya xa nzän'Oja ngue nuya yø nyogui ja'i 'da gdá nuthohü na rä nho xa yat'Oja ngue di 'dacju.

12

1 Ya dí nnuh_h ya ngue mandøngu dyø ja'i bi zeti hangu ra n'ü bi thogui, porque bi 'yεc'ei ngue majuani te mman'Oja. Da guecj_h ya, ma ga seti hangu ra n'ü ja ngue ga thohm_h. Nu'a dí pađi ngue da 'yørc_hah_h ra nts'on_h, ma ga εhm_h n'na nguadi'a. Nu'a ra ts'oqui di ts'onga ma nt'εc'εh_h, ma ga εhm_h p'ü'a. Ma ga ja ndummai_h yø pa di map'ü ya, ngue nu te nnecej_h Oja gdá n'yoh_h, gue'a ga øth_h'a. 2 Zant'a da zo ma mm_hi_hh_h ra Jesucristo. Porque gueh_hna bi 'yøt'e ngue dá εc'εih_h ngue majuani te mman'Oja na. 'Nεgo gueh_hna da 'yøt'e ngue para zantho ga εc'εih_h xandønho. Nuna ra Jesús, madague'a ngue ra 'be'isá ngue to tup'ü ja ra pont'i, pε nuna himbi 'besrá sá. Bi zeti hangu ra n'ü bi thop'ü ja ra pont'i, porque pađi ngue nu'mø mi tho'a te ra n'ü bi zä, ma datho ja mpähä ngue dan_hi mmip'ü ja ra n'yεi Oja. 3 Nu'mø mi unyø ts'oc'ei na ra Jesús, dami bεhm_h hangu ra n'ü bi zä. Janangue nuyá, 'yo di cohni mm_hi_hh_h 'mø dí säh_h ra n'ü. 4 Mente gui honi ha gdi hyc_hhm_h p'ü ra ts'oqui ja ua ja ra ximhäi, tobe hingui sä da hyo'ah_h yø ts'oc'ei.

5 Mami pumbeni_h na ra hya xi'ah_h Oja ngue ya yø basi'ah_h. Nup'ü ja ra Maca Libro, nt'ot'i p'ü ra hya ngue bi 'yεn'Oja: "Ague ma basi'ah_h, dami hyc_hhm_h ra güenda xanho hanja ngue fep'ah_h Oja. 'Yo di cohni mm_hi_hh_h 'mø di hεc'ah_h Oja te gui øth_h. 6 Porque Oja, nu'a ra ja'i di madi, nu'mø hinga gue'a øtra ja'i, di hejpi. Nu yø ja'i ngue ya yø basi Oja, nu'mø hinga gue'a øt'e, i fei". 7 Nu'mø ngue gui säh_h ra n'ü, dami bεhm_h ngue nuna Oja øt'e ngue yø basi'ah_h, gueh_hna fep'ah_h na. Porque gätho yø basi, nu'mø hinga gue'a øt'e, i fehyø papá. 8 Gätho'ü yø basi Oja, gä i fei, pε nu'mø hingui nne ngue da mep'ah_h Oja, zha di zä gui 'yεmbi ngue ni Papá_h Oja 'mø? 9 Conque nu'mø mará güεj_h, nu'a ma papá bi tecj_h. Nu'mø hinga gue'a dí øth_h, i fegbah_h. Pε xquet'a dí nnu mansuh_h. Janangue nuyá, goma gue'a ma Papá_h bí 'b_h mahεts'i ga εnā ngue hinga ørpa_h ma su ya. Porque nuna, i nnepe ngue nma'da'yo ma n'yomfεni_h. 10 Conque ma papá_h 'bucua ja ra ximhäi mente ra pa bi tecj_h, i fegbah_h 'mø εnā ngue ørc_hah_h ra nho. Pε nuna Oja 'mø ngue i fegbah_h, majuani ngue ni 'yup'ü te ørc_hah_h, porque gä ra nho øt'e. I nnepe ngue gä ra nho gdá n'yoh_h, tengutho Oja ngue gä ra nho øt'e. 11 Nu'mø ngue bi mεgbah_h Oja, di säh_h ra n'ü, hĩndi nnu manhoh_h ra mfei di jacj_h. Pε nu'mø bi dīnmā mm_hi_hh_h ngue da 'yørc_hah_h ra nho'a te øt'e, ya hu ma mm_hi_hh_h p'üya. Ya man'natho ga ja ndummai ga n'yo manhoh_h.

12 Janangue nuyá, dami hyah_h ra ts'edi ya, di nd_h xandønho ni n'yomfεni_h. 13 Dami hyaxh_h n'na ra hoga n'yomfεni ngue gui n'yoh_h xanho, n'namhma ngue nu'ü yø ja'i hingui pađi di n'yo xanho, da dīnyø mm_hi ndana ra 'yu njuantho.

14 Dami ja ndummai ngue 'yo gadi njunth_h. Dami hyc_hhm_h p'ü'a te gäma nts'o i ja. Porque hĩnda nu Oja yø ja'i hingui nne da hyc'p'ü ra nts'o. 15 Dami hyamhm_h na rá mate Oja nne di 'da'ah_h, 'yo gadi costhoh_h. Dami mfähm_h xandønho, man'nan'yo mi 'yøth_h ngue to da bøn_hi di ts'onnbabi rá nt'εc'ei ja mi'da yø ja'i. 16 'Yo gyø 'yots'om'mäih_h. 'Yo gui øth_h tengutho bi 'yøtra Esaú ngue bi mεspatho rá njapi Oja. Porque nuna ra Esaú, mi zä mi ntü manthuh_h, høndä n'na ra nts'ihmε i pä'a rá erensia mađi tocabi porque gueh_hna ma dana. 17 Gui pahm_h te bi 'yøtra Esaú. Janjuani ngue hangu ra mben'a m'mefa ngue xta nzo rá 'yε'a te mi ja xti unnä papá. Pε ya himbi zä ha xti japra hya. Madague'a ngue janjuani ja ra zon'a m'mefa, pε ya himbi dīni ha xti xotra hya xi 'yøt'e.

18 Ague mā zi cu'ah_u, nuna rā cohi bi 'dacj_u Oja ngue gdā n'yoh_u ya, mā'da'yo nā, hinga 'da'iguu'ā rā nyogui cohi bi t'unna m'met'o yō judio ngue dā n'yo. Nu'mō mambi t'unna nyogui cohi yō judio ya, nu'a rā t'ohō ja ua ja rā ximhāi bā nya Oja, ja bi map'u. Bi nu yō ja'i ngue di yoxni yō sibi. Bi nu yō ja'i ngue ja rā ts'a'bexui. Bi nu yō ja'i ngue 'yo rā ndate ndahi. 19 Bi 'yōhyō ja'i ngue ya yō corneta. Bi 'yōhyō ja'i ngue bā nya Oja ngue nzofō. Nuya yō ja'i bi 'yōde ngue ts'ofō, bi nsu. Janangue bi 'yādi ngue ya hinni mantho dā 'yōde tema hya mman'Oja. 20 Porque øde te bi man'Oja ngue māda n'na rā mbo'ønitho dā guarb_u ja rā nexant'ohō, dā tho ngue dā 'bando, oque dā tho conyo' lansā. 21 Janjuani ngue rā ndussutho te bi nu yō ja'i. Xquet'a 'nεε rā Moisés bi 'yεnā: “Nugui, asta dī huaqui ngue dī su”.

22 A nuj_u ya, nup'u nnā mähā, gue'a rā t'ohō Sion bī ja mahets'i ja rā hniñi bī 'b_u Oja, ja nnā mähā p'uya. Guehna rā Jerusalén bī ja mahets'i naya. Nup'u, xinga m'medetho yō mahuahī yō anxε i 'bai. 23 Nu'mō gā bi mpeti yō anxε ngue dā 'yεspabi Oja, 'dap'u gā m'mahm_u ya yō basi Oja ya xa cuarpabi yō thuhu p'u mahets'i. A nuna mā Ojah_u guehna rā ts'ut'abi nā ngue gātho yō ja'i. Nuya yō nyogui ja'i ya xa ndu 'nε xa hojpabi Oja yō ts'oqui, gā dadi ncuh_u ya. 24 Nuna rā Jesús, bi hocra 'da'yo cohi ja ya. Nu rá ji bi māni, i ja rá ts'edi ngue di hoga mā ts'oquih_u, hinga ngu rá ji rā Abel ngue n'äst'abitho.

25 Janangue nuyá, dami mfähm_u xandønho ya, man'nan'yo mi 'yot'e ngue gui fspathoh_u rá hya nā Oja nzocj_u. Ya guí nuh_u ngue himbi mpommī rā castigo ya yō ja'i bi mespatho rá hya Oja 'mō rā pa mi zocua ja rā ximhāi. Goma guehya ngue gui 'yεnā gā mpomhm_u rā castigo 'mō gā fspathoh_u te mman'Oja nuna bi nzocεgah_u asta mahets'i. 26 Nu'mō yō pa xa thogui, nu'mō bā nya Oja ngue nzohyō ja'i ua ja rā häi, asta di 'yan'ahāi. A nuyá, mahøn'a εn'Oja: “Nu'mō ngue høndā nyagā ya, gā øt'e ngue di 'yan'ahāi 'nε gā øt'e ngue di 'yan'a te bi ja maya”, bi 'yεnā. 27 Ngue ngunā rā hya mman'Oja dā yør'mō hōmbā nya ya, ya dī nequi ngue Oja dā hyajpabi yō 'befi te gā bi hoqui. Nu te dā bōni ngue hīndi 'yani, gue'a dī nja para zantho'a. 28 Nuna rā xεqui hīndi 'yani, guep'u ha dī manda Oja ja gā m'mahm_u p'u. Janangue nuyá, ma ga ja mammadih_u Oja ya. Ma gā thanneh_u Oja tengutho nnu manho ngue ga ørpañ_u. Porque Oja nī 'yup'u ngue mathoguiitho gā nnu mansuh_u. 29 Porque Oja rā ndussutho, tengutho rā sibi ngue di juadi udi ha sædi.

13

1 Hangu rā pa, dami mmađi n'na ngu n'na'ah_u, tengutho 'mō ngue εgā dī ncuh_u. 2 Mami pumbεniñ_u ya, ngue nu'mō to bi zōp'u ja nī nguñ_u, dami unñ_u rā ts'āya. Porque 'b_u i'da yō ja'i dī unna ts'āya p'u ja yō ngu, pε hingui padī ngue'mō yō anxε Oja' dī unna ts'āya.

3 Nu'mō to bi n'ofādi, dami fāxh_u te honi. Dami fāxh_u gui 'yō'ni güendah_u tengutho 'mō ngue go gdi ofādiñ_u. Gui fāxh_u sā rā n'u ngue mā'anī. Gui 'yō'ni güendah_u εntho go gui thohm_u'a te rā n'u thogui.

4 Nu gātho yō ja'i ya xa nthati, dā zupyō nthati bi 'yot'e. 'Yo di homman'na dī m'mahmī. Porque Oja dā hyaspabi rā güendā yō 'yots'om'māi.

5 'Yo sā guí εmh_u ngue gue'a rā mēnyu mā datho dī muui. Dami conformah_u'a te ts'u maçosa di 'da'ah_u Oja. Porque Oja i εnā: “Nugā, hin dadi pumbεni'i. 'Nε hinga hεc'atho'i”. 6 Janangue nuya mā mmāi gdā mamhm_u nā

ra hya ja ua ya ngue ena: “Nuna ma Oja, guehna faxcagui na. Ya hinda suga m0 ja tema hya mbennagui y0 ja'i”.

7 Dami bemhma te manj n'yo'u y0 mamhya bi xi'ahu ra hya Oja. Dami mepyah'a te ra nho bi 'yot'e mente bi m'mai, da ngu'a gui 'yothu. A nuya y0 mamhya mi da xanho y0 nt'ec'ei ya, dami njathu p'uya, di ndu xanho ni nt'ec'eiha.

8 Nuna ra Jesucristo, ngu'm0 y0 pa xa thogui, xi mmangudya, xquetho para zantho na, hinjam'm0 ngue dadj mpadi. 9 Janangue mamj n'unj da tha'ahu ngue hont'o bi za ma xadi gui tenhnu ngue hinda 'da'iguu na ra hya gui ec'eiha ya. Dami hyannbahu ra mate Oja di 'da'ahu, gue'a di zajni nt'ec'eiha'a. 'Yo di ha'ahu ya y0 ja'i hajtho te si, porque hinga gue'a di zacrã nt'ec'ei ra ja'i a ngue da hyajtho te da zi.

10 A nuju, guehna ra Jesucristo di nnopa 'bot'e ngue di nhohma ts'oquihu. A nuya y0 'bet'o mmäcja ngue y0 judio, 'be ho y0 zu'e ngue 0rpabi ra 'bot'e Oja ya, 'ne ja ra 'bot'e ngue hin'y0 ra nt'edi da za ra ng0 p0ty0 ja'i. 11 Nu ra ji ra zu'e i tho, haxra mmäcja ni ma mbonnija, ja ra xequi mathoguitho xa nduxqui ja bi porbu ra ji gui nhohy0 ts'oqui y0 ja'i. Ra ng0 p'aya bi nt'udi max0ts'e ra hniñi. 12 Njarbatho ra Jesús, bi za ra n'u ngue ba tho max0ts'e ra hniñi. Nu'a ra ji bi mam'm0 mi du, guehna nnopa 'bot'e y0 ja'i ngue i nhohma ts'oquihu na. 13 I emby0 ja'i ngue ra 'be'isã te t'0rpa ra Jesús ngue ba tho max0ts'e ra hniñi. Pe ma ga tenmahu ra Jesús, madague'a t'embi ngue ra 'be'isã ngue di ec'eiha ra Jesús. 14 Porque nuya ja ra ximhai, hin'y0 gahu ua n'na ra hniñi ngue di ja para zantho. Sinoque di tomhma man'na ra hniñi, nuna ja ngue di nja m'mefa. 15 Janangue nuya, ma ga ja mammadihu Oja para zantho, porque nuna ra Jesucristo ma 'bet'o mmäcjah p'u 'bu Oja, go guehna haxpu 'bu Oja'a te nnã ja mammadihu Oja na. 16 Mamj pumbeniha, zant'a dami 'yothu ra nho, gui faxni mmic'eiha co nu'a te gui peshu. Porque gue'a di nequi ngue gadi ja mammadihu Oja'a. A nu'm0 ngu'a gui 'yothu, da numanho Oja te gui 0thu.

17 Nu'u y0 n'yohu di manda p'u ja ra nija, dami 'yot'e te da xi'ahu. Gui 'y0rpuhu masu xanho, porque gue'u fat'a ni tehu'a. I padj ngue nu'a ra 'befi 0t'e, ba ep'u ra pa di dapra guenda Oja. Janangue dami 'yot'e ngue di johyatho ni madihu, 'yo gui honnbahu ngue ha di du y0 mmai. Porque nu'm0 hingui 'yec'ei te xi'ahu, ya hingui sap'u da ma'ahu xanho.

18 Dami marcahu Oja, porque nugu di enã ngue ya xanho te nnã 'yo, 'ne di nne ga sigue ngue nimantho ga n'yo xanho. 19 Nu'm0 ga marcahu Oja, dami 'yahnu ngue da yot'Oja ngue n'nahmantho ga mmagã p'u ga ma nu'ahu.

20 Nuna Oja bi 'yot'e ngue bi bennate ra Hmu Jesucristo 'm0 mi du. Nu'a ra ji bi mam'm0 mi du, gue'a ra ji di ja ts'edi para zantho ngue di nja ra 'da'yo cohi i ja. I 0t'e ngue nuna ra Cristo, guehna ma Macã Madihu na. 'Ne 0t'Oja ngue y0 'yec'ei di madi n'na ngu n'na. 21 Di nnegã ya ngue da 'yot'Oja ngue da zap'u gui 'y0rpuhu'a te ga ra pahã, hinte di m'medi. Da ne Oja ngue connã ts'edi ra Jesucristo gui cohnu tengutho nnepe ngue gui cohnu. A nuyã, ma ga espahu ra Cristo para zantho. Da ngut'atho.

22 Ague ma zi cu'ahu, dami 'yode xanho na ra hya ja ua di xi'ahu. Ya da xi'i ha gdi japi te gui 'yothu, pe hinga yap'utho pa ra hya. 23 Di pen'nhu ra hya ngue nuna ma cuhu ra Timoteo mi ofadi, ya bi b0ts'e. A nuyã, nu'm0 ngue himma ya'atho da z0cua ya, 'da gdã me'be p'u ngue ga ma zengua'ahu.

²⁴ Dadi zengua gätho'« yø mamhya 'b«p'«. Dä gue'« mi'da mä c«h«, gä dädi zengua. A nüya mä c«h« ngue yø mm«ngu Italia xquet'a di zengua'«h«.

²⁵ Oja di japi gätho'«h«. Dä ngut'«tho.

Ra Santiago

Ja ua ra carta bi 'yo'tra Santiago.

1 Nugä drä Santiago, rá mefigä Oja, 'nē rá mefigä ma Hmuh Jesucristo. Dadi zenguagá'á mā cū ngue yø mbom'metoju rá Israel, nu'á 'bái ndap'á bi zá gá rá nguñi nximhai.

2 Ague mā zi cū'ahá, dami johyahá ngue'mø 'dama 'dan'yo man'á guí sáhu. 3 Porque guí pahmá ngue nu'mø guí sáhu rá n'á, 'nē himbi nts'onni nt'éc'eiha i ja, ya man'natho guí seti te guí thohmá 'mø. 4 Dami seti xandønho te guí thohmá, n'namhá ngue man'na di ndá ni nt'éc'eiha p'aya, hñte da t'embj ngue di 'bedi. 5 Nu rá ja'i ngue hñgui paði ha di japi te thogui, da 'yáp'a Oja ngue da mäts'i. A nuna Oja da xännbi ha di japi. Nuna Oja emmei di ho di mfäxte, hñgui ena ngue hin'na. 6 Pe nne da 'yéc'ei rá ja'i ngue Oja da mäts'i, 'yo di yobeni. Porque nu rá ja'i ngue hñga n'nat'a mbeni, ni maua, ni maná rá n'yomfeni, ø't'e tengutho rá jathe 'mø enna ndahi. 7 Nu rá ja'i ngue yobeni, nuna Oja hñte di unni. 8 Nu rá ja'i ngue n'na ra hya da zanni, 'nē yobeni, hñjam'mø di tinná mmái ndana gue'a eda 'yø'te.

9 A nu rá 'yéc'ei ngue hyoya, t'embj ngue hñte di muui, pe di johya hmaha. Porque Oja embj ngue di muui rá hyoya. 10 Pe nu rá 'yéc'ei ngue rá mmemmēti, di johya hmaha 'mø bi ðinná mmái ngue nu'a rá menyu i ja, hñte di muui p'á ja rá hmi rá dá Oja. Porque gátho yø mmemmēti da thotho. Ya guí nnuhá yø paxi 'mø bi ndøni, hñga ya'a rá pa hát'i. 11 Nu'a ga mpa rá hyadi 'mø mā pa, rá paxi da 'yot'i, ya da dáhrá døni, ya di m'me'a te ganho. Njarbutho rá mmemmēti 'mø di xandra menyu ya ngue nnepe xangu di nja, pe nu'mø bi ðu, da zotrá menyu xa xandi.

12 Ra mmēthi di nthēui rá ja'i da zeti hangú rá n'á da thogui. Porque nu'a da zeti te thogui, mman'Oja ngue para zantho 'dap'á di m'mahmi. Guehna di yarpabi Oja ya yø ja'i di mā Oja co gátho yø mmái naya. 13 Nu'mø te'o so rá mmái ngue da 'yø'tra nts'o, 'yo sä di ena ngue Oja di bennbabi'a rá nts'o nne da 'yø'te. Porque Oja hñgui so rá mmái'a ngue tema nts'o da 'yø't'a, 'nē hñdi bennbabi yø ja'i ngue da 'yø'tra nts'o. 14 N'na ngu n'na yø ja'i, i sose rá mmái'a rá nts'o nne da 'yø'te. 15 Nu'mø ngue ya bi nja'a rá nts'o so rá mmái rá ja'i da 'yø'te, ya rá ts'oqui bi 'yø'tra ja'i. Nuna rá ja'i ngue rá 'yø't'its'oqui, ya ndø'mate dra castigo 'mø ngue di sigue.

16 Ague mā zi cū'ahá, nu'a rá nts'o so ni mmái guí 'yø'thá, 'yo sä guí emhmá ngue Oja di bēn'nahá'a. 17 Porque nu'a di 'dacju Oja, gátho gue'a tate xanho'a. Nuna Oja bádi un'a rá nho p'aya, gue'a bi 'yøtyø nyot'i bi ja maya. Nuya yø nyot'i ya, di páhyø hmi ya, pe Oja hñha guí pá'a te mman'a, nu'a mma, i mma. 18 Nu'mø mā ec'eiha ná rá hya majuanj, nuna Oja bá sänni ngue bi 'dacju rá 'da'yo te. Bi zigahá p'á 'bahyø ja'i para ngue dyø madi 'yéc'eiha ná. M'mefa p'aya, xangu m'á da yø ja'i da 'yéc'ei rá hya.

19 Ague mā zi cū'ahá, nu'mø tonj ja'i da zo'ahá, dami 'yø'rahá masu. Hante ngue guí nyahá, 'be hyacra güenda 'mø xanho te guí nne guí mmamhmá,

ogue h̄in'na. Nu'mø guí mbøcueha, hyacra güenda ngue'mø ni 'yup'u guí mbøcueha, ogue h̄in'na. ²⁰ Porque nu ra ja'i mbøcue, h̄ingui øt'a te ra nho nnep'a Oja da 'yøt'e. ²¹ Janangue nuyá, dami hyehmu p'u'a te gá xants'o. 'Yo n̄imantho guí øth'u'a te h̄inga njuani. Dami hyahni mm̄ai guí 'yεc'eiha na ra hya bi ma nthuh̄u p'u ja ni mm̄aiha. A nuna ra hya na, ja rá ts'edi ngue da yan'na ni teha.

²² Pe dami 'yøth'u'a te xän'nah̄a na ra hoga 'da'yo hya. 'Yo sä guí hä'ni mm̄aiha ngue gui 'yεna ngue høntho gui 'yøxthoh̄a ra hya. Nu'a, h̄in'na'a. ²³ Nu'a te'o høntho nne ngue da 'yøde te mmanna hoga 'da'yo hya, 'ne h̄ingui øt'a te mmanna hya, i øt'e tengutho n'na ra ja'i h̄etrá hmi conna hyε. ²⁴ Nu'mø h̄etrá hyε, i nnu rá hmi, pe nu'mø bi ga ra hyε p'uya, ya di pumbeni tengu rá hmi. ²⁵ Nu ra ja'i bi 'yεt'a mm̄ai xandønho'a te ra hya di manda Oja, h̄imbi pumbeni, nu te øde i hma, i øt'e, guehna ra ja'i di jap'a Oja te ga 'yo na. Porque ra hya di manda Oja, tate ngue xandønho, 'ne nuya yø ja'i εc'ei te mmanna ra hya na, guehya ho yø mm̄ai ngue nne da 'yøt'e te di manda Oja ya.

²⁶ Nu te'o gátho h̄ingui sammrá jan̄i ngue xants'o ga ya, 'yo sä di hätrá mm̄ai, da 'yεna ngue ra 'yεc'ei. Nuna ra ja'i na, ya säditho ngue thanne Oja na. ²⁷ Nuna Oja ma Papáha, i nne na ngue nu ra ja'i majuan̄i ngue ra 'yεc'ei, da 'yøt'e te rá nsäui rá nt'εc'ei. Da 'yørpabi ra 'bäxte yø bas̄i h̄injongui 'b̄ai. 'Ne da 'yørpabi ra 'bäxte yø 'danxu 'mø h̄in'yua te da hyoni. 'Ne h̄inda 'yøtra nts'o gá 'yo yø ja'i ua ja ra ximhäi.

2

¹ Ague ma zi cu'ah̄a, ngue guí εc'eiha na ma Hmuh̄a Jesucristo magueε, ya h̄ingui ho ngue'mø guí huanthoh̄a to guí nne guí mah̄ma. ² Xi'mø da yurbu ha gadi mp̄etiha n'na ra mm̄εmm̄eti di ha n'na ra mfo'yε ngue ra oro, di he ra ulu xanho. Xquet'a da 'yøt'a n'na ra hyoya h̄inga njuani rá he. ³ 'Ne go guí nnu mansuh̄a na ra n'yoha xanho rá he p'uya, guí 'yεmph̄a p'uya: "Dami m̄icua ja ra nthuts'i xanho", guí 'yεmph̄a. Pe nuna ra hyoya p'uya, guí 'yεmph̄a na: "Nu'a'i gá 'bäh̄ma, ogue dami m̄icua häi". ⁴ Xi'mø ngue ngu'a guí 'yøth'u, ya guí huantho to gadi mah̄ma 'mø. Ëntho go guí nts'ut'abih̄a ngue go guí sänh̄na ndana gue'a ra ja'i di muui, ndana h̄inte di muui. Ya h̄ingra hoga n'yomf̄eni'a p'uya.

⁵ Ague ma zi cu'ah̄a, nuna Oja, ya xpa huan'n̄u yø hyoya ua ja ra ximhäi, ngue nu'mø bi 'yεc'ei Oja, Ëntho di mm̄εmm̄eti, h̄inda gue'a ja xangu rá m̄enyu. Porque nuya yø hyoya, nu'a ra nho di un'Oja p'u ha di manda, go di tocabi ya. Guehna ra nho ma yat'ibi ya yø ja'i di ma Oja co gátho yø mm̄ai ya. ⁶ Pe nu'ah̄a gadi 'berpah̄a rá sä yø hyoya. Go guí nnu mansuh̄a ya yø mm̄εmm̄eti, conque guehya yø ja'i di pac'ah̄a ya. Nu'mø h̄inga 'yøth'u'a te di manda ya, da ma mabent'i'ah̄a, da ts'ixah̄a p'u ja ra ts'ut'abi. ⁷ Ya fadi ngue guí εc'eiha ra Cristo. ¿Hanja ngue go guí nnu manhoh̄a ya yø mm̄εmm̄eti i ya mants'o 'mø i hnøn'a rá maça thuh̄u na ra Cristo?

⁸ Nup'u ja ra Maça Libro i nt'ot'i p'u ra Ley i tate ngue mi'da yø ley, i εna: "Dami mah̄ni mm̄ic'eiui tengutho gni ne ngue di ma mam̄adi'i". Nu'mø ngue majuan̄i guí øth'u'a te mmanna ra ley na, ya xanho te guí øth'u 'mø. ⁹ Pe nu'mø guí huantho yø ja'i gadi mah̄ma, ya ra ts'oqui guí øth'u 'mø. Ya guí fεsthoh̄a te mmamp'u ja rá ley Oja. ¹⁰ Xi'mø ngue n'na ra ja'i da 'yøt'e gátho'a te nt'ot'i p'u ja ra ley, pe con n'na parte di 'bedi h̄inda 'yøt'e, ya fεstho ra ley. Ya s̄tho 'mø h̄inte bi 'yøt'e te mmamp'u ja ra ley. ¹¹ Porque guesε Oja bi 'yεna:

“Yo grá 'yots'om'mäi”. Mahø'n'a ɛnə: “Yo grá hyote”. A nuyá, nu'mø hingra 'yots'om'mäi ra ja'i, pɛ ra hyote, ya fɛstho'a te mmamp'u ja ra ley. ¹² Gá ra hya manho gdj nyaha. Nu'a te guí øthə, dague'a te nnu manho Oja guí 'yøthə. Porque guí pahma ngue da thats'ahə ra güenda conəa 'da'yo ley bi zän'Oja ngue di n'yo yø ja'i nuya bi nyani. ¹³ A nuyá, nu ra ja'i ngue hündi huɛcrá mmjɛ'ɛjui, hündi ma mahuequi 'mø bi thaspabi ra güenda. Pɛ nu ra ja'i ngue ja rá nhueçate, nu'mø bi thaxra güenda, hñte di njapi.

¹⁴ Ague ma zi cu'ahə, nu ra ja'i ɛnə ngue ra 'yɛc'ɛi 'nɛ hñ temə nho di nne da 'yøt'e, ya säditho ngue ɛnə ra 'yɛc'ɛi ra ja'i. ¿Ua da zä di nyanna ja'i ngue høntho da 'yɛnə ngue ja rá nt'ɛc'ɛi? ¹⁵ Xi'mø ngue di 'bahma cu ngue ra n'yohə ogue ra xisu, hñ'yə ra ulu da hye, ogue hñ'yə te da zi. ¹⁶ Nu n'na'ahə p'əya da 'yɛmbi: “Da hyu ni mmui ya. Nuya hündi sɛ'i ya, 'nɛ hingui tu ra thuhə ya”, da 'yɛmbi. Pɛ nu'mø hündi unna ulu da hye 'nɛ hündi unni te da zi, ¿ndana ra nho ɛnə ør'mø? ¹⁷ Njarbatho ra ja'i ɛnə ngue ja rá nt'ɛc'ɛi ya. Nu'mø hingui nne ngue temə nho da 'yøt'e, ya himma juani ngue ra 'yɛc'ɛi ra ja'i.

¹⁸ Xi'mø di 'bui to da 'yɛnə: “Nuya 'bui to ja rá nt'ɛc'ɛi, ximmi 'bui to øtra nho”, da 'yɛnə. Ga ɛmbəya: “¿Ha di zä di nɛqui ngue ja ni nt'ɛc'ɛi 'nɛ hñ temə nho di fadi ngue guí øt'e? A nuyá, ya da zä guí padj ngue ja ma nt'ɛc'ɛi co nu'a te ra nho di øt'e”, ga ɛmbi. ¹⁹ A nu'i, guí ɛc'ɛi ngue n'natho Oja. Xanho ngue guí ɛc'ɛi ngue høndə n'na Oja i 'bui. Pɛ xquet'a 'nɛhyø ts'onthi i ɛc'ɛi ngue n'natho Oja. Nja ngue nu'u yø ts'onthi i huaquj ngue su'a te da thogui. ²⁰ Nu'i, di 'bɛ'a'i ra n'yomfɛni. ¿Ua hingui padj ngue ra nt'ɛc'ɛi hñ temə nho n'youi, himma juani ngue ra 'yɛc'ɛi ra ja'i? ²¹ Nu ma mboxitahə ra Abraham bi 'yøt'e te bi xi Oja. Janangue bi hojpati yø ts'oqui. Porque bi n'unj ngue xta hyo rá ts'ant'u ngue xta 'yørpabi ra 'bøt'e Oja. ²² Ya guí nnuhə ngue hinga høntho bi nja rá nt'ɛc'ɛi ra Abraham, sinoque bi 'yøt'e te rá nsäui rá nt'ɛc'ɛi. Co nu'a te bi 'yøt'e, di nɛqui ngue majuanj ja rá nt'ɛc'ɛi. ²³ Ya bi nja'a te nt'ot'i p'u ja ra Maçə Libro ngue ɛnə: “Ra Abraham bi 'yɛc'ɛi ngue di nja'a te ra hya bi xi Oja. Nu'a i 'yɛc'ɛi p'əya, Oja bi hojpati”. 'Nɛ Oja bi 'yøt'e ngue rá amigo ra Abraham.

²⁴ Ya guí nnuhə ngue nuna Oja, di hojpa yø ts'oqui yø ja'i ngue øtra nho. Pɛ ngue da 'yɛnə ja'i ngue høntho ɛc'ɛi, ya di punnbabi, nu'a, hñ'n'a'a. ²⁵ Nu ra Rahab, mará 'yots'om'mäi na, pɛ Oja bi hojpati yø ts'oqui ngue'a ra nho bi 'yøt'e. Porque nu'u yø m'menhni ra Josué bi ma di axra häi, bi zømp'u mi 'bahna ra xisu. Nu'mø mi thon'u yø m'menhni, bi 'yagui 'nɛ bi xifi ngue n'nannj man'na ra 'yu di mengui, n'namhma ngue hündi mbɛnt'i. ²⁶ Xi ra ja'i ngue ya xandu, ya hñte pɛfi. Njarbatho ra ja'i ngue himma juani ra 'yɛc'ɛi ya, hñ temə nho di nɛqui ngue di øt'e.

3

¹ Ague ma zi cu'ahə, nu'ahə ya, hingui sä ngue to bi zä da 'yɛnə ngue di nxänbata rá hya Oja. Porque ya guí pahma ngue nugəhe ngue di xänbatahe rá hya Oja, ma datho ngue hascahe ra güenda Oja, a nu'u hingui xänbata nzäni'u. ² Gäthogahə ya, xangu yø nnidi hinga gue'a te dí øthə. Nu ra ja'i da 'yɛnə ngue gä gue'a ra hya mmanya, rá nze'gui gä ra nho ga 'yo na ra ja'i na. Porque nu ra ja'i majuanj ngue padj da zamrá jani, guehna da zä da zamrá mmui ngue'a te rá pähä rá do'yo na. ³ Nu'mø majapi ra freno p'u ja rá ne yø ndøfani, ya sä di ts'ammi p'əya, hñte di ja. Nup'u go da t'ɛmbi di ma, ja di

map'u. ⁴ Nu yø barco, xanno'u. Nu'mø bi nthëui ra ndah'i i tønhi, pë hingui ani. Porque nu'a di 'yoni, høntho da 'yannba rá nt'annbi ngue di n'yo, ya da ma ra barco nup'u go da nepe di ma. ⁵ A nu ma janihu ya, gue'a n'na ra parte n'youi ma do'yohu ngue zitchu. Pë nu'mø dá nyahu, nu'a n'na ne pømma nehu, xangu nja'a.

Nu ra sibi ya, nu'mø ja bi mædi bi nzø, ra t'aspi. Pë da zä di juadi da 'yu'a n'na ra daxant'øhø 'mø bi ndaspi. ⁶ Njarbætho ma janihu ya, entho ra sibi na. Di ts'onna ja'i porque nu'a ra nts'o ja ua ja ra ximhai, gä go mmanna ma janihu. Brä thëp'u ja ra nidu'a ra sibi udi. Porque mente ra pa 'bæhra ja'i, 'bæmman'u ra ja'i ngue ra ts'omhya pønna ne. ⁷ A nu ra ja'i, i sä ngue di maxubi yø zu'ë 'bui, yø zate, yø ts'int's'u, yø c'eya, 'nëhyø zu'ë 'bæp'u ja ra jathe di maxubi yø ja'i. ⁸ Pë nu rá jani ra ja'i, hijnjongui pøni ngue da hyäti da zamm'i. Porque gue'a n'na ra nts'o'a ngue hingui sä di ts'amm'i. Nu ra c'eya 'mø bi za ra ja'i, i tu ra ja'i. Njarbætho ma janihu ya, mman'i da yø hya ngue n'youi ra ndate. ⁹ A nuyä, nuna ma janihu nnä espahu Oja nuna ma Papahu. Guehna ma janihu nnä samhmu yø ja'i na. Conque Oja go øt'a ngue ra ja'i ja rá te tengutho Oja. ¹⁰ Nuna ma nehu espa Oja, guehna ma nehu sate na. Ague ma zi cu'ahu, hingui ho ngue ngu'a ga øthu. ¹¹ Xip'u pøhra hojtehe, hingui sä ngue ja da bæp'u ra ts'othe. ¹² Ague ma zi cu'ahu, hingui sä ngue nup'u ja ra za ngue ra igo ja di nzæp'u ra ndät'a ni hu ngue ra aceituna. Hingui sä ngue nup'u ja rá 'yu ra uva ja di nzæp'u ra igo. Hingui sä ngue nup'u pø ra ts'othe, 'dap'u da bøhmi ra hojtehe.

¹³ Nu'mø to pøni ngue ra njammui ya, ët'ammui ra hya øde, ya da hnu ndana ra ja'i da 'yøtra nho. Nu'a ra hya padi, gue'a øt'a, 'në hingui espas'e'a te øt'e. ¹⁴ I ja man'na ra hya ya, nu ra ja'i ngue ra zeya, ra nequisui, honi ha di nu manhosë yø ja'i, guehna ra ja'i himma juani ngue ra njammui na. ¹⁵ A nuna ra hya pahya yø ja'i njap'u, himma juani ngue Oja di bænnbabi ra hya mma. Gue'a ra hya pahyø ja'i 'bæcua ja ra ximhai padi. Di thëui tengutho rá n'yomfëni ra zithu na ra hya na. ¹⁶ Porque nup'u ja ra nts'eya, ya høndra sui ja. N'na ngu n'na yø ja'i honi ha di hnu mansuse, ya hin tema ntho jap'u. ¹⁷ Pë nu ra ja'i ngue Oja øt'e ngue ra njammui, rá mæditho di nequi ngue gä ra nho ga 'yo ra ja'i. 'Në hingra nequisui, hijnjondi njunt'ui, di jammansu rá mmic'ëiui. I ja rá yemmai. I øtra nho. Hingui huantho'a fäts'i. Co gä rá mmui ga 'yøt'a te øt'e. ¹⁸ Nu ra ja'i di ja ndummai ngue honi ha di nhojpau'i di njunt'ui, ya da zä di m'mu mmanho m'mefa.

4

¹ ¿Ua hingui pahmu hanja ngue gadi njunthu, xøgue høndra nmemhya gui pëfi n'na ngu n'na'ahu? Nu'a ra ts'on'yomfëni ja'ahu, gue'a tap'ahu'a, hingui sä gui 'yøthu ra nho. ² Gui nnehu n'na ra cosa, pë hingui sä gui timhmu, gui nhotehu p'uya. Nu'mø te ga nupabi ni mmic'ëihu, gadi seyabahu. Gui fahmu ra njunt'i p'uya, gui nemhya n'na ngu n'na'ahu. Pë nu te gui nnehu, hendi n'na'ahu, porque hinga gue'a Oja gui äphu. ³ A nu'mø ja te gui äphu Oja, hendi 'da'ahu, porque hinga gue'a ni 'yup'u di un'a te gui äphu Oja. Høntho gui nne ngue di ja te gui umhmu p'u ha gui øni pähahu. ⁴ ¿Hanja ngue gui ehmu p'u Oja? ¿Ua hingui pahmu ngue nuya yø ja'i øt'a te ga 'yo yø ja'i 'bæcua ja ra ximhai, gue'u yø nsuiui Oja'u? Janangu nu to bi zä ngue nne da 'yøt'a te ra nts'o ga 'yo yø ja'i ua ja ra ximhai, gue'a cohi ngue rá nsuiui Oja'a. ⁵ ¿Ua gui

emhmu ngue hĩnte nĩ bontho'a te mmamp'u ja ra Macã Libro ngue ena: "Nuna Oja, bá penhna Espĩritu Santo ngue da mǎcju ua. Guehna hĩnguĩ nne naya ngue ga hehmu p'u Oja?" ⁶ Nuna Oja, øtra mate ngue emmeĩ fǎxcãhũ. Porque nup'u ja ra Macã Libro, i ena: "Nuna Oja, hĩnguĩ nnu manho yø ja'ĩ di 'yets'i. A nuyá, nu'ũ hĩndĩ 'yets'i, gue'ũ fǎx'ũ", i ena. ⁷ Damĩ nehũ ya ngue gui 'yørpahũ rá páhã Oja. 'Yo guĩ ørpahũ rá páhã rá zithu, n'namhna ngue da hyc'ãhũ p'ũ. ⁸ Damĩ 'yøt'e ngue man'na gdi pahmu Oja. A nuna Oja, da 'yøt'e ngue man'na di dinnĩ mmũihũ hanja na. Ague gyø 'yøt'its'oquihũ, damĩ hychmu p'ũ ra nts'o gnĩ 'yohũ. A nu yø ja'ĩ ngue di ho ra páhã ja ua ja ra ximhãĩ nẽ ximmĩ nne Oja, da hyahyø mmũ da hyc'p'ũ ra nts'o ja yø mmũ yø ja'ĩ, da den'na Oja. ⁹ Da du nĩ mmũihũ, damĩ m'mũ ndummaĩ ngue ja nĩ ts'oquihũ. Nu'mø to thede ngue ja mpãhã, da gohi ngue rá ts'onĩ'ã rá thede. Nu'mø gadi johyahũ, da gohi ngue rá dummaĩ'ã gui johya. ¹⁰ Nu'mø guĩ thannehũ Oja, damĩ m'mamma nhuẽhĩhũ. Oja da 'yets'ãhũ 'mø ngu'ã guĩ 'yøthũ.

-----
¹¹ Ague ma zi cu'ãhũ, ogađĩ n'yembãhãĩ te gnĩ 'yo n'na ngu n'na'ãhũ. Nu te'o ngue en'a hãĩ te ga 'yo rá mmĩc'ẽjuĩ, ogue haspa rá güenda te ga 'yo, guehna rá ja'ĩ hĩnguĩ nnu manho te mmannã ley Oja na, embĩ ngue hĩnga gue'a ĩ mma. Pẽ xi'mø guĩ haxhũ rá güenda te mmanna ley, 'nẽ hĩnguĩ øthũ'a te rá hyã mmanã ley, ya guĩ sãnsẽ te gdi 'nyohũ tengutho rá ts'ũ'abi ngue di mmandasẽ. ¹² Pẽ hønt'a Oja 'bũĩ ngue bi unna ley, 'nẽ nu'á, gue'a rá ts'ũ'abi'a. Nu'á, go da man'a ndana rá ja'ĩ di nyani, ndana da ma rá castigo. Pẽ nu'ãhũ, ẽte go mangũ'ãhũ ngue guĩ haspa rá güenda mi'da yø ja'ĩ te ga 'yo?

-----
¹³ I 'bũ'ĩ da ngue di n'yembĩ: "Nuya, ogue nixudi, ga mmãhã p'ũ ja n'na rá danĩhni. Ga ma m'mũhmu p'ũ n'na jeya, ga honĩ te ga pehmu, ga tahmu rá mɛnyu", di n'yembĩ. Pẽ nu to mmanna tengu na, da 'yøhna rá hyã ja ua. ¹⁴ Nu'ĩ, hĩnguĩ pađĩ te ja ngue di nja nixudi. Hĩnguĩ pađĩ temã pa guĩ tu. Guĩ nnu 'mø ngue ja n'na rá gui, ja guĩ nnu ngue jap'ũ, ja guĩ nnu ya hĩn'yũ p'ũ, n'na zihmantho di m'medi. Guĩ njarbũtho ya, guĩ thotho. ¹⁵ Nguna rá hyã ja ngue guĩ mma, guĩ 'yena: "Nu'mø da ne Oja ngue ga m'mũhmu njammĩ pa, ga øthũ'a te rá 'befi da zã ga øthũ", guĩ 'yena. ¹⁶ Pẽ nu'ĩ, ya gnĩ 'bũ'a ngue gadi 'yex'mø guĩ ya. 'Nẽ nu'a rá n'yets'i guĩ øt'e, hĩnguĩ ho'a. ¹⁷ Nu rá ja'ĩ pađĩ ndana guehna rá nho da 'yøt'e, pẽ hĩnguĩ øt'e, gue'a rá ts'oqui'a p'ũya, ngue hĩnguĩ nne da 'yøtra nho i pađĩ.

5

-----
¹ Ague gyø mmẽmmetihũ, damĩ 'yøhmũ na rá hyã jaua. Ga ma'a ts'onĩ ngue'a ra n'ũ ja ngue gui thohmu. ² Nu'a te guĩ peshũ, ya xã 'ya. Nu yø hoga ulu xcã peshũ, ya xã nzi yø zu'ẽ. ³ Xã mboxjuatho nĩ mɛnyuhũ ngue rá oro 'nẽ rá t'axi. Pẽ ngue xã mboxjuatho nĩ mɛnyuhũ, ya di nẽquĩ ngue nu'ũ yø ja'ĩ hĩn'yũ rá mɛnyũ, hĩngã 'yørpahũ rá 'bãxte. Janangue guehna rá castigo gui thohmu na. Porque xøque xa petitho nĩ mɛnyũ gadi xanthũ astã guehyø pa ja p'ũya. ⁴ Nu'ũ yø mɛfi bi mpep'ũ ja nĩ huahĩhũ, hĩngã unhnũ yø nzãbi. Di yap'ãhũ ngue hĩngã jũthũ. Nuna Oja di mandasẽ'a te gãma cosa i ja, øde te mpanya yø mɛfi di yapate. ⁵ Nua ja rá ximhãĩ, janjuani ngue gã m'mamma páhãhũ. Xøgue xã noc'ãthohũ tengutho rá ts'ũdi manõqui ngue da tho. ⁶ Nu'ãhũ, nuya yø ja'ĩ

hĩnte ndupate, go guí sãnhnũ ngue dã tho ya. Nuyã p'ũya, hĩngui tãqui te gui sãnhnũ.

7 Janangue nuyã mã zi cũ'ahũ, ogadi xõhni mmũihũ, dami tõmhũ'a mã Hmũhũ Jesucristo mẽnte dã zõnnã pa dã ẽhẽ. Conque nu'mõ bi duhrã huãhi n'na rã ja'i, hĩndi xõtrã mmũi, tõ'mi astã gue'mõ bi nja'a rã mõi thogui rã 'ye. A nu'mõ bi n'ye'a rã yondi p'ũya, ya padi ngue di nxofo. 8 Xquet'a dami njathũ p'ũya, 'yo gadi xõhni mmũihũ. Porque rã pa dã ẽp'ũ rã Hmũ Jesucristo ya ni map'ũ.

9 Ague mã zi cũ'ahũ, 'yo gadi nyãpi n'na ngu n'na'ahũ, n'namhũã ngue hĩnda thãts'ãhũ rã güenda. Porque nunã rã ts'ũt'abi ja ngue dã hyãrã güenda, guehũã Oja nã. Pẽ ya ni mã dã ẽp'ũ nã. 10 Nu'ũ yõ põngahya Oja hĩmbi xõhyõ mmũi, mãdagũ'a ja rã ora ngue bi zã rã n'ũ. Dami njathũ p'ũya, 'yo gadi xõhni mmũihũ. 11 Porque di pahũã ngue rã mmẽnthi bi nthẽui ya yõ põngahya bi zeti hangũ rã n'ũ bi thogui. Gã 'yõhmũ te rã n'ũ bi thohrã Job, 'nẽ bi zeti. Xquet'a guí pahũã'a te rã nho bi 'yõrpabi Oja 'mõ rã nzẽgui. Pẽ nunã Oja ẽmmẽi ja rã nhuẽcate, 'nẽ ja rã yemmũi.

12 A nuyã mã zi cũ'ahũ, ja ua mã'nã rã hyã ja ts'ẽditho gã xi'ahũ. 'Yo te guí ẽxhũ ntestigo 'mõ guí yahũ, ni xĩngrã c'amãhẽts'i, ni xĩngrã hãi, hĩn temã mã'nã mã cosa gui 'yẽxhũ ntestigo. Nu'mõ guí yahũ, dami 'yẽmhũã: "ahã", ya hõnt'a guí mmãmhmũ'a. Nu'mõ guí 'yẽmhũã ngue hĩn'na, ya hõnt'a. Oguí nnehũ ngue dã mẽn'nahũ rã castigo Oja co nunã te rã hyã guí mmãmhmũã.

13 Nu'mõ 'bũi to sã rã n'ũ, dã mat'Oja. Nu'mõ to di johya, dã dutyõ alabansa. 14 Nu'mõ to di hyẽnni, dã zon'ũ to 'bet'o p'ũ ja rã njãã ngue dã marpabi Oja. Dã gõpa rã aceite rã dãrquẽhi mẽnte tãprã 'bãxte mã Hmũhũ Jesucristo. 15 Nu'mõ dã 'yẽc'ẽi yõ ja'i ngue rã Jesucristo dã 'yõt'e ngue dã yãnnã dãrquẽhi 'mõ ãprã 'bãxte, rã dãrquẽhi dã zã. Nu'mõ sã rã n'ũ rã dãrquẽhi ngue yõ ts'oqui xã 'yõt'e, Oja ja rã mpunnbate. 16 Janangue nu'mõ ja rã ts'oqui rã dãrquẽhi, dã mã, n'namhũã guí mmãrpahũ Oja. Rã dãrquẽhi dã zã hã hẽmbi. A nu rã hoja'i 'mõ ngue janjuãni rã mmũi gã mmat'Oja, Oja i fãts'i. 17 Nu rã põngahya Eliã xquet'a rã ja'ĩtho'a tenguthõjũ. Pẽ janjuãni ngue rã mmũi i mat'Oja, bi 'yãpi ngue hĩndi n'ye. 'Nẽ hĩmbi n'ye nhyũ jeyã mãde. 18 Nu'mõ mi mat'Oja mãhõn'a p'ũya, ngue bi 'yãhrã 'ye, mãhõmbi n'ye p'ũya. Bi nja yõ huãhi yõ ja'i bi uãhi.

19 Ague mã zi cũ'ahũ, nu'mõ 'bũi te'o xã hyẽp'ũ nã rã hyã mãjuãni, nu'a n'na'ahũ p'ũya, dã japi ngue dã pengui mãhõn'a. 20 Dami pahũã ya ngue nu to di 'bãrpã rã mmũi rã mmũc'ẽiui ngue dã hyẽp'ũ rã nts'o gã 'yo, ya bi yãnnã ja'i mi ja ngue dã mã rã castigo. Nu te gã rã ts'oqui xã 'yõt'e, gã bi mpunnbabi.

1 ra Bedu Ja ua rá m̄di rá carta bi 'yo'tra Bedu.

1 Nugá drá Bedu, rá representantegá ra Jesucristo. Dadi zenguagá'u to bá sohyø hái, 'bup'u ja yø 'dan'yo hái. 'Bu i'da p'u Ponto, 'nep'u Galacia, 'nep'u Capadocia, 'nep'u Asia, 'nep'u Bitinia. 2 Bá huan'nah̄u Oja ma Papáhu, porque nuná, ya padí te ja ngue di nja m'mefa. Ra Espíritu Santo bi 'yøt'e ngue gui cohmu ngue yø ja'í Oja. I nne Oja ngue gui 'yøth'a te di 'bep'ah̄u ra Jesucristo, gue'a di hoc'a ní ts'oquih'a conná nguehrá ji bi máni. Dí nnegá ngue emm̄ei di 'da'ah̄u rá njapi Oja 'ne da hyut'a ní mm̄ih̄u.

3 Ma ga espah̄u Oja, nuná rá Oja 'ne rá Papá ma Hm̄uh̄u Jesucristo. Guehna emm̄ei bi 'dacju rá mate na, porque bi 'yøt'e ngue ma'da'yo dá m'mah̄mu. Ma'da'yo dá m'mah̄mu ngue bi bennate rá Jesucristo p'u ha bi t'águi. Janangue zant'a dí tømhm̄u'a te di 'dacju Oja ya. 4 Nu te di n'nacju, hingyø cosa ngue di m'medi, ogue di nts'onj, ogue di m'manh̄ni. Sinoque dí tømhm̄u'a rá nho bí ja mah̄ets'í xa nzán'Oja di 'dacju. 5 Rángue gui ec'eih̄u Oja, nuyá m'mädi'ah̄u conná ts'edi Oja asta gue'mø rá pa rá nzeGui. Nu'mø bi zønna pa p'uya, gui pah̄mu xandønho te gá rá nho di n'na'ah̄u rángue bi yan'ah̄u.

6 Janangue dami johyah̄u ya, madague'a di nja'mø da dü ní mm̄ih̄u ngue 'dama 'dan'yo man'u gui thohmu. 7 Porque gui thohmu rá n'u ngue di ts'á ní nt'ec'eih̄u. Gui pah̄mu ngue rá oro, xangu rá muui, pe di m'medi. Pe nuná rá oro, guerp'u ja rá sibi ts'á na ngue'mø 'datho ogue h̄in'na. A nuyá, nup'u ja rá hm̄i rá dá Oja, man'natho di muui na ní nt'ec'eih̄u i ja, ngue rá muui rá oro. Nu'mø gui thohmu rá n'u, 'ne majuanj gui ec'eih̄u Oja, Oja dá nu manho'ah̄u 'ne dá 'yets'ah̄u 'mø rá pa dá ep'u rá Jesucristo. 8 Nu'a rá Jesucristo gadi mah̄mu ya, madague'a h̄ingá nuhu. Nu'á, gui ec'eih̄u ya, madague'a h̄ingui h̄ethu. Pe gadi johyah̄u co n'na rá páhá h̄ingui sá di hma te ganho. 9 Rángue gui ec'eih̄u ya, di nyanni tehu.

10 Yø pøngahya Oja, bi 'bet'o rá hya ngue'a rá mate Oja di 'da'ah̄u. Nuyá yø pøngahya ya, bi ja ndummai bi hyonj te 'be'a nne da 'yøt'Oja ha di nyanyø ja'í. 11 Porque rá Cristo bi 'yøt'e ngue n'youi rá Espíritu Santo ya yø pøngahya. Nuná rá Espíritu Santo, bi japi dá 'yotra hya ngue rá Cristo i ja ngue dá zä rá n'u, m'mefa p'uya, di mmandase. Pe nuyá yø pøngahya ya, bi ne extá mbaði te'o má ja'í na dá bønij ngue rá Cristo, ogue tema pa di m'mui. Emm̄ei bi hyonj ha di dñi hanja rá hya. 12 Nuyá p'uya, bi 'tut'i ngue hinda fadi te gá mbønna hya bi 'yot'i, asta ja guehyø pa dí 'buhmu ya dá fadi. A nuyá, nu te bi 'yot'u yø pøngahya'u, ya gá tímhm̄u te gá mbønna hya 'mø m̄i si'ah̄u rá hoga 'da'yo hya ya. Porque nu to bi xi'ah̄u rá hya, gue'a rá Espíritu Santo bá 'bennabi mah̄ets'í bi hatra ts'edi. Ya gá pah̄mu ya yø hya ya, guehya emm̄ei nne dá bahyø anx̄e Oja ya.

13 Janangue dami tanni n'yomf̄enih̄u, 'ne dami samse ní n'yomf̄enih̄u. Gui camf̄enj gui tømhm̄u'a rá mate Oja di 'da'ah̄u 'mø bá eh̄ra Jesucristo. 14 Nu te di 'bep'ah̄u na Oja má Papáhu, gue'a gui 'yøth'a. Nu'a rá nts'o xca 'yøth̄u m'met'o 'mø h̄ingmanj pah̄mu Oja, 'yo nimantho gui øth'a ya. 15 Nuná Oja bi zo'ah̄u ngue dyø basj'ah̄u. Nuyá, tengutho Oja ngue tate xanho, xquet'a gui

njathu p'uya ngue tate xtanho te gdí n'yohu. ¹⁶ Nup'u ja rā Maça Libro, nt'ot'i p'u rā hya ngue ɛnā: “Damí 'yøth'u'ā tate xanho, porque nugā tate xanhogā”, ɛn'Oja. ¹⁷ Nu'mø guí mmat'Ojahu, guí ɛmhm'u p'uya: “Ma Papá'i Oja”, guí ɛmhm'u. Pɛ nuna Oja, hinda huantho ndana rā ja'i da hyaspa rā güenda te nná 'yo n'na ngu n'naj'u na. Janangue jatho guí n'yo mansuh'u mente rā pa guí 'yohu ua ja rā ximhäi. ¹⁸ Nu'mø mam'met'o säditho te gman'i m'mahmu tengutho bi 'yut'a ni mboxitahu. A nuyá, ya guí pahmu'a te rā njut'i bi nja ngue bi ma mapøhø'ahu. Nu'ahu, hingra oro ogue rā t'axi bi njut'i ngue guí mpøhm'u. ¹⁹ Sinoque gá mpøhm'u conná maça ji bi mäna Cristo 'mø mi du. Bi tho rā Cristo tengutho 'mø bi tho n'na rā de'yo ngue dā t'øtra 'bøt'e 'nɛ hĩnte mans'to di ja, sinoque di tate xtanho. ²⁰ Nuna rā Cristo, hante ngue di nhohra ximhäi, ya bá ts'ännbi ngue dā du. Pɛ bi zønna pa bi m'mucua ja rā ximhäi 'nɛ bi du conná nguécju. ²¹ A nuyá, rángue gá pahmu rā Cristo, ya guí ɛc'ɛihu Oja ya. Nuna Oja bi xoxpu ha bi t'áhra Cristo 'nɛ bi 'yɛspabi. Janangue nuna guí ɛc'ɛihu ya, guehna Oja nā. A nu'a rā nho bí ja mahɛts'i guí tømhm'u, guehna Oja di 'da'ahu nā.

²² Nu'a te mmanā rā hya majuan'i gue'a guí øth'u'a, nu'a rā nts'o mi ja ni mmäh'u m'met'o, bi hyacra Espiritu Santo'a. A nuyá, ya majuan'i gadí mahni cüh'u ya. Janangue damí ja ndummai guí sigue guí mahni cu n'na ngu n'na'ahu. ²³ Nuna rá hoga 'da'yo hya Oja, i ja para zantho nā. Rángue gá 'yɛc'ɛihu nā rā hya ya, ya ja'ahu rā 'da'yo te. Hĩmbi n'na'ahu rā te ngue di njap'u rá nɛgúi, sinoque guehna rā te i ja para zantho bi n'na'ahu. ²⁴ Nt'ot'i p'u ja rā Maça Libro rā hya ngue ɛnā: “Nu gátho yø ja'i 'bui, tengutho yø paxi ngue dā thotho. Nu'a rā nho gá 'buhyø ja'i, tengutho yø døni yø paxi ngue dā thotho. Rā paxi dā 'yot'i, dā dährá døni p'uya. ²⁵ Pɛ nuna rá hya Oja, ja para zantho nā”. Nuna, guehna rā hya nā ngue rā hoga 'da'yo hya bi ma ma øte'ahu.

2

¹ A nuyá, damí hyɛhm'u p'u'a te gāma nts'o i ja. O guí nneh'u ngue maxøts'etho di nɛquí ngue xtā nho ni mmäh'u, sinoque damí neh'u ngue dā gue'a te majuan'i guí mmamhm'u. O guí ɛyahu. O to guí nnømman'uhu. ² Nu yø 'uene ngue ts'udra pa xa mmi, i nne dra xi'ba ngue di zacyø do'yo. Guí njathu p'uya, damí neh'u nā rá hya Oja ngue n'nat'a, para ngue di zajni 'da'yo tehu. Man'na man'na gadí tímhm'u rā hya, astá gue'mø dā zædi guí mpøhm'u. ³ Nuna guí 'yøth'u ja, porque ya bi dinní mmäh'u ngue xanho rá mate Oja.

⁴ Man'na gdí hyomhm'u hanja nā rā Cristo. Nuna, tengutho n'na rā do ngue rá mædi bi thømba rá ngu Oja. Yø ja'i bi ne bi 'yenna rā do nā, pɛ Oja bá huanhni ngue dā hyømba rá ngu. ⁵ Damí ne ngue dā nøpa nō'ahu Oja p'u ha nthøe n'na rā ngu ngamhat'Oja. 'Nɛ gue'ahu dā nøpa mmäcja'ahu para ngue guí mmat'Ojahu. I nnu manho'ahu Oja, porque guí ɛc'ɛihu rā Jesucristo. ⁶ Nt'ot'i p'u ja rā Maça Libro ngue Oja i ɛnā: “Nup'u Sión, gá pɛcá p'u n'na rā do ngue dā nøpa ts'at'i ma ngu. Gue'a n'na rā do ngue rā thanhni, ngue tate di muui. Nu to dā 'yɛc'ɛi nā rā do nā, hĩjam'mø dā zønna pa dā 'yenna ja'i ngue hĩmma juani'a te ɛc'ɛi”.

⁷ A nuyá ngue guí ɛc'ɛihu rā Cristo, ya guí pahmu ngue tate di muui nā. Pɛ nt'ot'i te dā thohya yø ja'i hĩngu ɛc'ɛi, i ɛnā: “Nuna rā do hĩmbi nu manho yø hyønnigu, guehna rā do brá 'bepo p'u brá fuhra jado nā”. ⁸ Xquet'a nt'ot'i rā hya ngue ɛnā: “Guehna rā do dā 'yøt'e ngue di fesyø ja'i nā. Guehna rā mædo

da 'yøt'e ngue da dāhyø ja'i na". Nuya yø ja'i di fes'na ra do na, tengutho xpa ts'ännbi da thogui to hingui ɛc'ɛibi rá hya Oja.

⁹ Pe gue'ahua ya yø ja'i yø thanhni Oja. Gue'ahua ya yø mmäcja thanne na Oja ma dast'abihua. Nu'ahua, ya gá hyehma p'ua ra nts'o ngue ya yø ja'i'ahua Oja. Janangue gui tansu ra hya ngue tate xanho Oja. Guehna bi zo'ahua 'mø gmí 'yohan p'ua ja ra 'bexui ngue ra nts'o, ngue gdí máhä p'ua ja rá nyot'i Oja. ¹⁰ Nu'mø man'na ra pa, himmayø ja'i'ahua Oja 'mø. Pe nuya, ya yø ja'i'ahua Oja ya. Nu'mø man'na ra pa, himmi tinni mmahua hanja na rá mate Oja 'mø. Pe nuyá, ya bi 'da'ahua rá mate Oja ya.

¹¹ Ague ma zi cu'ahua, gue'ahua hingyø mmenguhua ua ja ra ximhäi, porque gyø mmenguhua mahets'i. A nuua, gui säyathohua ua. Di xi'ahua ngue 'yo di tap'ahua ra nts'o so ni mmahua. Jatho ngue gui samse ni mmahua. ¹² Damí n'yo manhohua p'ua ha 'buhyø ja'i hingui ɛc'ɛi ra Cristo. Nuyá, guehua nno mmān'ahua ya, embi ngue gyø ts'oc'ɛihua. Pe da zonna pa da badi ngue majuaní xanho te gui øthua. Janangue da 'yεspabi Oja 'mø ra pa da zocua.

¹³ A nuyá, rángue gui nne gui yørpahua rá páhä Oja, damí 'yøthua te di manda yø n'yohua xa t'ets'i ngue ja yø cargo. Nu'a ra dast'abi di manda p'ua ja ni häi gui 'buhma, damí 'yεc'ɛihua. ¹⁴ Damí 'yεc'ɛihua ra gobierno xa 'yεxra dast'abi ngue da gotyø ts'oc'ɛi 'ne da nu manho'ua yø ja'i øtra nho. ¹⁵ I nne Oja ngue gui 'yøthua ra nho n'namhma da gatyø hya'ua yø m'memmua ja'i hingui padí hanja ra hya. ¹⁶ A nuyá, ngue bi thøgahua p'ua ra ley nuna madí ja ts'edi ngue ga mmähä ra castigo ya, ya hündi mandagahua naya. Pe 'yo sä gui emhma ngue sätho mahonga øthua ra nts'o. Nu'á, ya hin'na'a. Damí nehua ngue ya gui ohua rá 'ye Oja. Nu te di 'ber'ahua Oja gui 'yøthua, damí 'yøthua. ¹⁷ Damí nu mansuhua gátho yø ja'i. Damí mahni mmi'yεc'ɛihua. Ma datho gui suhua Oja. Damí 'yørpahua masu ra dast'abi 'bet'o ngue di manda p'ua ja ni häihua.

¹⁸ Ague gyø hmiquihua, damí 'yεc'ɛi ni hmuhua, 'ne damí nu mansuhua. Hinga hont'ua yø hoja'i ya mantudi gui 'yεc'ɛihua, sinoque xquet'a 'ne'ua ya manzaqui gui 'yεc'ɛihua. ¹⁹ Nuna Oja, i nnu manho to sä ra n'ua hingui ja te rángue'a, di n'uní sä ra n'ua ngue nne da 'yørpa rá páhä Oja. ²⁰ Pe nu'mø gui øthua ra ts'oqui 'ne gue'a ga 'ber'ahua'a, madague'a gui sati te t'øt'ahua, pe ya hin'yua te di nu manho'ahua Oja 'mø. A nu'mø ngue ra nho gui øthua, 'ne bi ma ma'uni'ahua, 'ne gá sethna, ya gue'a di nu manho'ahua Oja'a. ²¹ Porque guehna i ts'o'ahua na ngue gui njahua p'ua. Nu ra Cristo bi zä ra n'ua conná nguecju. Tengu bi 'yøtra Cristo, da ngu'a gui 'yøthua ya. ²² Porque ra Cristo himbi 'yøtra ts'oqui, 'ne hin tema fehni bi thinnbi. ²³ Nu'mø mi ts'aní, hin madí cots'a te ga ts'aní. Nu'mø mi zä ra n'ua, himbi pihyø ja'i. Sinoque di dádra güenda te t'ørpe co nuna Oja haxra güenda xanho. ²⁴ Ra Cristo bi 'domba rá do'yo p'ua ja ra pont'i, bi tho conná nguehma ts'oquihua. Bi ne ngue ya da zep'ua ra ts'oqui dí øthua, nnepe ngue gá ra nho gdá m'mahma. Bi n'uní ngue bi zetrá do'yo, go bi tho'a ra ndate mi ja ngue xca thohma. ²⁵ Ya xqui hyehma ra 'yu tengutho yø de'yo 'mø bi n'u'eni. Pe nuya gá penju p'ua 'buhni mádi fät'a ni tehu.

3

¹ Ague gyø xisuhua, damí 'yεc'ɛi ni dammehua. Nu ra xisu 'mø 'bührá damme ngue hingui ɛc'ɛi rá hya Oja, da zonna pa da 'yεc'ɛi 'mø da nu'a te ra nho gní

'buhma. Himmā hyoni te guí xihma ngue di 'yɛc'ɛi ra hya. ² Porque ra n'yohu da hyacra güenda hanja ngue guí 'bu mmanhohu, 'ne ja ni ts'uhu. ³ Nu'a te gdí nhocju, hinga hontho gui xø ni yahu ngue mahotho di nequi, ogue gui sarpahu yø oro, ogue gui yehhu ra ulu tate xanho. ⁴ Nu'a te gdí nhocju, gue'a te di nzai ngue dra døni mbo ni mmuihu. Nu'mø gui yahu, mazihotho gdí nyahu. Nuná, guehna emmɛi di ho Oja na. ⁵ Manjam'mø ngu'a maní nhocyo xisu ngue mi nnu mansu Oja. Mi nno x Oja 'ne ni 'yɛc'ɛi yø damme. ⁶ Tengu ra Sara bi 'yɛc'ɛi ra Abraham, 'ne i hutí ngue rá hmu. Nuna ra Sara hinte bi zu, bi 'yøt'a te xanho. A nu'ahu, ya gue'ahu yø t'ixu'ahu naya, ngue'mø gui 'yøthu tengutho bi 'yø'na.

⁷ Yø n'yohu xquet'a dí xifi, dami m'muhma xanho ni xisuhu. Gui 'yøpahu masu, porque yø xisu hingui nzaqui tengutho ga nzaqui'ahu. Dami suhu porque xquet'a 'nehya 'da'in'da'a thohu ra mate ngue ra 'da'yo te. Guehna gui 'yøthu naya, n'namhma ngue nu'mø gui mmat'Ojahu, da 'yø Oja te gui xihma.

⁸ Ja ua na ra hya gui 'yøt'e gátho'ahu. Gui 'yøt'e ngue xøgue da 'da'igu ni n'yomfenihu. Dami 'yøt'e tengutho 'mø egadi ncuhu. Di nja ni yemmuihu. Ogadi 'yɛx'mø gui yahu. ⁹ Nu'mø xants'o te øt'ahu n'na ra ja'i, 'yo gadi cospahu te øt'e. Nu'mø ts'an'ahu, 'yo guí satehu. Hante dami 'yáphu Oja ngue di japi to san'ahu. Ya guí pahmu ngue gue'a i zo'ahu Oja'a, n'namhma di jap'ahu Oja. ¹⁰ Ngu'a nt'ot'i p'a ja ra Maca Libro ngue ɛna: "Nu'mø gui nne gui ho'a te gni 'buhma, ogue gui nne gui nnuhu yø pa xanho, dami samni jani 'mø gui yahu, 'yo guí ya mants'ohu. 'Ne 'yo guí mmanna fehni p'ha guí yahu. ¹¹ Dami hyehmu p'a ra nts'o, dami 'yøthu ra nho. Dami ja ndummai gui hyoni ha gdí hojpa yø mmui'hu su'ahu. ¹² Porque Oja i nnu manho 'mø hetyø hoja'i. A nu'mø bi mat'Oja p'uya, Oja ørpa masu te xifi. Pe nu yø ja'i xants'o te øt'e, hingui nnu manho Oja 'mø hɛti'".

¹³ Te'o guí ɛna di un'ahu 'mø gui øthu ra nho? ¹⁴ A nu'mø guí sáhu ra n'hu ngue ra nho guí øthu, ra mmenthí gá nthehu 'mø. Nu'mø bi pi'ahu yø ja'i, osá gui suhu, 'yo dadi fetni mmuihu. ¹⁵ Dami nu mansuhu ra Cristo, porque gue'a ni Hmuhu'a. Nu'mø to da 'yámi hanja'a ni nt'ɛc'ɛihu i ja, zant'a ya gdí padí te gdí thahma. Nu to nzo'ahu, 'yøpahu masu, pe gui nya manhuehi ha gdí nyahu. ¹⁶ Nu'a guí pahmu ngue xanho, gue'a gui 'yøthu'a. Janangue da mes'yø sá'hu nomman'ahu ngue guí ɛc'ɛihu ra Cristo. ¹⁷ Xi'mø nne Oja ngue gui sáhu ra n'hu, man'na xanho gui sáhu ra n'hu ngue gui nne gui 'yøthu ra nho, hinda gue'a guí sáhu ra n'hu ngue di ja ni ts'oquihu. ¹⁸ Ra Cristo bi zá ra n'hu ngue bi tho. Gue'a i nhogui para zantho gá ma ts'oquihu'a. Nuna ra Cristo ngue ra hoja'i, bi du rangue ma ts'oquihu, para ngue ga nhojpa Oja. Majuani bi du rá do'yo ra Cristo, pe himbi du rá te. ¹⁹ Hante di bennate ra Cristo, bi ma bá xi'a n'na ra hya'hu yø ánima ofádi. ²⁰ Guehya yø ja'i himbi 'yɛc'ɛi ra hya 'mø ra tiempo bi m'muhra Noé. Mente ra tiempo bi hocra barco ra Noé, bi zerpabi yø ja'i Oja. Høndi hyato njá'i bi nyaní ngue bi 'yo ra barco gá nja ra ndate 'ye. ²¹ Njarbatho na ra hya si'ahu ya, guí nyamhma 'mø guí nxixyahu rangue bi bennate ra Cristo 'mø mi du. Nu'mø guí nxixyahu, hinga hontho ngue da bo ni do'yohu, sinoque gue'a ra hmey'a ngue guí áphu Oja ngue di hoc'a ni ts'oquihu. ²² A nuyá, bi ma mahɛts'i ra Cristo, bi 'bup'hu bí ja rá n'yɛi Oja. Gá di manda yø anxɛ, gátho'hu bí ja yø 'befi mahɛts'i, gá di manda.

4

1 Bi zä rā n'ū rā Cristo 'mø mī m'mucua ja rā ximhäi. Dā gue'ahū ya, 'yo guí sū guí sähū rā n'ū, porque nū to sä rā n'ū, gue'a hep'ū rā ts'oqui'a. 2 A nuyá, mēnte rā pa guí 'bāhmū ua, 'yo guí øthū'a rā nts'o nnøpā pähā yø ja'ī, sinoque gue'a rá pähā Oja guí 'yøthū. 3 Dā zep'ū'a rā nts'o xcá 'yøthū yø pa xā thogui ngue gmī øthū tengutho øtyø ja'ī hingui ec'ei Oja. Guehya yø ja'ī hingui nne di ts'ammī, øt'a te yø pähāse. I itī, di hī yø ja'ī p'ū øt'a ngo, hinha rá nzeGui si seī. A nū'mø thanne yø dahmū, xants'o te øt'e. 4 Nuyā yø ja'ī ya, hingui 'yo yø mmūi hanja, ngue ya hingui nne guí 'yøthū'a te rā nts'o øt'e. Janāngue nnømman'ū āhū. 5 Nuyá, guehya dā hyaspa rā güenda Oja ya. Porque Oja, ya xā nzānnī ngue dā hyaspa rā güenda'ū i te, 'nē'ū xāndū. 6 A nuyā yø ja'ī ya xāndū, bi sihra hoga 'da'yo hyā 'mø manjam'mø. Nū to gā bi 'yec'ei nā rā hyā nā, tengutho Oja ngue 'bui para zantho, njarbutho ya yø ja'ī ya, 'bahyø te, madague'a ya xāndū yø do'yo. Porque Oja bá sānnbi ngue dā dū gātho yø ja'ī.

7 N'na pa ngu n'na pa bá cuarta pa ngue dā gua'a nximhäi. Janāngue damī samnī n'yomfēñihū, damī padī xānho ha gdī mat'Ojahū. 8 Nu'a mā dātho ja ngue guí 'yøthū ya, jatho ngue emmēi guí mmadī nā nū n'na'āhū. Porque rā ja'ī di mahrá mmic'eiui, madague'a thojpatho hingui ho te ørpabi, pē di punnbi. 9 Co n'na rā pähā, damī n'unna ts'āya n'na ngu n'na'āhū p'ū ja nī ngumhmū. 10 N'na ngu n'na'āhū di 'da'āhū rā ts'edi Oja ngue dā zā guí 'yøthū 'dama 'dan'yo mā'befi, n'nāmhū ngue guí fāxnī cūhū. Damī 'yøt'e xānho rā 'befi hī n'na'āhū. 11 Nū to bá ts'ānnbi ngue dā manna hyā, pē gue dā gue'a rá hyā Oja dā mā. Nū to bá ts'ānnbi ngue dā 'yøtra 'bāxte, dā 'yørhmā rā 'bāxte nnep'ā Oja dā 'yøt'e. Nū te gā guí øthū, damī 'yøthū ngue nū to ec'ei rā Jesucristo dā 'yēspabi Oja. Nuná, guehna tate nā, 'nē ja rá ts'edi para zantho. Dā ngut'atho.

12 Ague mā zi cū'āhū, ogađi 'yøthohū 'mø bi ts'ū'āhū. Porque jatho ngue dā ts'ū'āhū, n'nāmhū dī nēqui ngue'mø dū nī nt'ec'ei hū ogue hīn'nā. 13 Damī johyahū 'mø guí sähū rā n'ū tengutho bi zā rā Cristo. A nū'mø bi zøcua'a, mā dātho guí johyahū p'ūya. Porque dī nēqui ngue magese. 14 Nu'mø nnømman'ū āhū yø ja'ī ngue guí ec'ei hū rā Cristo, rā mmēnthī gā nthēhū 'mø. Gue'a guí nēqui'a ngue guí n'yohū nā rā Espiritu Santo magese. A nuyā yø ja'ī nnømman'ū Oja, pē nū'āhū p'ūya, guí nnu mānsuhū Oja. 15 Nū to øtra ts'oqui, jatho ngue dā zā rā n'ū. Tengū yø hyote, yø bē, yø ts'oc'ei, 'nē'ū dī nthintyø asunto ja yø mmic'eiui. Pē nū'āhū māmi njahū p'ū. 16 A nū'mø to sä rā n'ū ngue tenna Cristo, 'yo di pēsrā sä, sinoque di ja mammadī Oja ngue ec'ei rā Cristo. 17 Ya bi zønna pa dā madi dā hyaspa rā güenda Oja yø ja'ī. Pē rá māditho dā thāscāhū rā güenda ngue ya yø basigāhū Oja. ¿Pē hague ngu rā castigo dā nū'ū to hingui ec'ei nā rá hoga 'da'yo hyā Oja 'mø? 18 Nguna nt'ot'ī p'ū ja rā Macā Libro ngue ēna: "Xi'mø rā hoja'ī, xānhēnnitho ha dī nyani, ¿hapū go dī nēqui'a ja rá ts'oqui 'nē hingui sū Oja 'mø?" 19 A nuyā, nū'mø ya xpā nzān'Oja ngue dā zā rā n'ū to øtra nho, di siguehū yø ja'ī dā 'yøtra nho, 'nē di dāpyø te Oja. Nunā Oja bá zānnī ngue bá m'mahyø ja'ī, hingui hegāhū nā.

5

1 Nuya yø n'yohu 'bet'o p'u gadi mpetihu, xquet'a 'necä 'da'igu ma 'befigä'be'u, ngue dadi japä majuanj yø ja'i ha bi nja ngue bi du ra Cristo. Nuna ra ts'edi di unna Cristo 'mø bá εhε, 'da di tocathogähe na. Jap'u n'na ra hya di nne ga xi'ahu ya. ² Ague n'yø'ahu, dami fähmu ya yø ja'i xa pet'a Oja p'u ha gui 'buhmu. Pe hingrä ts'editho gdi fähmu, sinoque mpähä gdi fähmu. 'Nε 'yo gui øpahu rá 'befi Oja ngue ra mεnyu gui nnehu, sinoque gui fähmu yø ja'i co n'na ra pähätho. ³ 'Yo gui nne ngue gui mandahu yø ja'i gui fähmu. Nuya yø ja'i xa pet'a Oja, dami cambahu ra 'yu te da m'mui. ⁴ A nu'mø bi zøcua rá Hmu yø mädi, nu'a rá njapi Oja di 'da'ahu hijnjam'mø da thogui.

⁵ Xquet'a yø ts'ant'u di xifi, nuya yø n'yohu 'bet'o p'u ha gadi mpetihu, dami 'yεc'εi te xi'ahu. A nuyá, gätho'ahu, 'yo gadi 'yεx'mø gui yahu. Porque Oja hingui nnu manho'u di 'yεts'i, pe di unna mate ya yø ja'i hündi 'yεts'i. ⁶ Janangue oğadi 'yεxhu, porque gui pahmu ngue hønse Oja ja rá ts'edi. 'Nε da 'yεhra pa ngue da 'yεts'ahu Oja. ⁷ Nu'a te gui hεmphu, dami xihmu Oja, porque guehna fä'ahu na.

⁸ Dami samni n'yomfεnihu, dami mfähmu xanho. Porque nu'a ni nsuihu gue'a ra zithu'a, øt'e tengutho n'na ra zate i guε, di thet'i ngue honi to da za. ⁹ Nu'a ra zithu dami tønhu. Dami zajni mmuihu connä guehni nt'εc'εihu. Ya gui padj ngue nu'a ra n'u gui sähu, xquet'a ngut'a thohni cuhu 'bui gä ra ximhäi. ¹⁰ Guese Oja badi uni gätho rá mate, bi zon'nahu ngue para zantho di toca'ahu rá ts'edi di unna Cristo. Nu'mø ya bi tho'a ra n'u gui sähu, ya mits'adyø pa da 'yøt'Oja ngue ya hin tema nts'o nma thin'nahu, da 'yøt'e ngue gui ndahu, ya ra seguro ngue hinte gui jahu. ¹¹ Nuna Oja, tate ja rá ts'edi para zantho. Da ngut'atho.

-----
¹² Ja ua ra carta di pen'nahu, da gaxma cuhu ra Silvano. Dami 'yεc'εi te da xi'ahu na. Himmä ya'møtho dá ot'ahu na ra sucuä jaua. Di nne ngue ga ha'ahu ra ts'edi, dadi ja'ahu majuanj ngue nuna ra hya dá ot'i, ja mmangua ha di njap'u di jap'ahu Oja. Co nuna ra hya naya, gä dahu.

¹³ I pen'nahu ra nzengua ya ni cuhu 'bucua Babilonia, nuya yø thanhni Oja tengutho'ahu. Nuna ra Marco, εntho ma ts'ant'ugä na, xquet'a di zengua'ahu.

¹⁴ Dami nzengua n'na ngu n'na'ahu, co n'na ra beso tengutho gui nnu mansu'u εxa di ncu. Di nne ngue da hyu ni mmui gätho'ahu ngue gui n'yohu ra Jesucristo.

2 ra Bedu

Ja ua rá yoho rá carta bi 'yo'tra Bedu.

¹ Nugá drá Simu, 'ne drá Bedu, rá mefigá rá Jesucristo, 'ne rá representegá'a. Dadi zengua'a to gá ja ra hoga nt'éc'ei jagáhe ua. Porque nuna ma Yanteha Jesucristo, guehna ma Ojaha i nne na ngue to bi zä ma ja'i da 'yéc'ei. ² Dí nne ngue man'na gdí pahma Oja co 'nehna ma Hmuha Jesucristo, n'namhma ngue man'na di jap'aha 'ne man'na di hyut'a ni mmuiha.

³ Ya 'yo ma mmuiha ngue nzongaha rá Jesucristo, porque ya timma mmuiha ngue maguesé na. Rá ngue dí pahma rá Cristo ya, i ja rá ts'edi Oja da 'yot'e ngue nuna rá hya rá n'youi ma nt'éc'eih, guehna gdá 'yoha na.

⁴ Janangue tate mazihoto rá hya mayat'i ngue di n'nacju. 'Nécju da zä ga otha rá nho ya, tengutho Oja ngue gá rá nho ot'e. Ya hinni mantho ga nne ga otha rá nts'o ja ua ja rá ximhai ya.

⁵ Janangue hinga hont'a di nja ni nt'éc'eih, dami ja ndummai ngue man'na gdí n'yo manhoh. Hinga hont'a gdí n'yo manhoh, dami 'yot'e ngue man'na di xohni n'yomfeniha. ⁶ Hinga hont'a di xohni n'yomfeniha, dami samse ni mmuiha. Hinga hont'a gdí samse ni mmuiha, dami seti te gui thohma. Hinga hont'a gdí seti te gui thohma, dami 'yörpaha rá pähä Oja. ⁷ Hinga hont'a gdí 'yörpaha rá pähä Oja, dami mahni cuha. Hinga hont'a gdí mahni cuha, dami mahma gátho nmi'da yó ja'i. ⁸ A nu'mø ngue gui otha ya yó hya dí xi'aha ya, 'ne gadi ja ndummaiha ngue hinte di m'medi, ya hijnonda 'yembj ngue hinga gue'a gui otha p'uya. Ya hinga sárbahto gá pahma na ma Hmuha Jesucristo p'uya. ⁹ Pe nu te'o hingui otya yó hya dí xi'aha ya, guehya njot'i yó n'yomfeni ya, tengutho 'mø di xädä, hingui tinyø mmui ngue Oja bi punnbaji yó ts'oqui xa 'yot'a m'met'o.

¹⁰ Janangue nuya ma zi cu'aha, dami ja ndummai gui n'yo manhoh, n'namhma ngue di nequi ngue bá huan'nahä Oja, janangue bi zon'nah. Nu'mø gui 'yotha na rá hya naya, ya hinha gni nhyehma Oja p'uya. ¹¹ Gue'a gdí seguraha'a ngue nup'ha di manda para zantho na ma Yanteha rá Hmu Jesucristo, di n'na'aha rá nt'edi gui thohma.

¹² Janangue thojpatho dí nne ga ben'nahä ya yó hya ya, madague'a ya gui pahma hanja, 'ne hingui yobeniha ngue majuaní te mmanna rá hya bi san'nahä. ¹³ Mente di 'bui, dí ena ngue xanho te di ot'e ngue di nzop'a ni nzaquihä ngue gui 'yohma ya yó hya ya. ¹⁴ Porque ma Hmuha Jesucristo ya xa xiqui ngue himma ya'atho ga tu. ¹⁵ Janangue di hogä ma mmui ngue dí xi'aha na rá hya na, n'namhma ngue nu'mø ya xcá tugä, zant'a da zo ni mmuiha ya yó hya ya xtä xi'aha.

¹⁶ Ya dá xän'nahä rá hya ngue jase rá ts'edi na ma Hmuha Jesucristo, 'ne mahonda écuä na. Nuna rá hya na, hingra cuento na ngue dá ts'antho. Sinoque conma dá dá nuhe ngue maguesé na rá Jesucristo. ¹⁷ A nuna Oja rá Papá na, bá nya maya ngue espabi, bi 'yena: "Nuna 'bucua ya, guehna ma Ts'ant'ha dadi madi. A nuya, janjuaní ngue ja gampähä conná guehna", bi 'yena. ¹⁸ Nu'a rá ora ngue nmi 'bucähe p'ha ja rá ndaxca nyuni na ma Hmuha Jesucristo, nguna rá hya dá ocähe ngue bá man'Oja bá nya maya.

¹⁹ Ya dí haxhax njuani, ngue majuaní na ra hya bi 'yotyø pøngahya Oja. Mahyonitho guí xähma na ra hya na, asta gue'mø bi xoc'a ni mmaihaxandønho ra Cristo. Porque nuna ra hya na, tengutho n'na ra lámpara mayot'i p'u ja ra 'bexui asta gue'mø bá pøxra haxasø 'mø ni ma da hyats'i. ²⁰ I jatho guí pahma ngue nuna ra hya bi 'yotyø pøngahya Oja p'u ja ra Maca Libro, hingyø n'yomfñise yø pøngahya ya yø hya bi 'yot'i. ²¹ Pø nuna ra hya bi manyø pøngahya Oja, hñjam'mø ngue yø hyase bi ma, sinoque gue'a ra Espiritu Santo di bennbabí ra hya mmam'mø bi xihyø ja'i rá hya Oja.

2

¹ Nu'mø yø pa xathogui, mi pøn'i da yø judío ngue yø fehni pøngahya. Pø xquet'a di njarba p'u guí 'bähma ya, da bømp'u yø fehni xännbate. Nt'aguitho guí cätyø hya, porque himma juani na ra hya xännbate. Di ts'onyo ja'i ec'ei te mma. Nuya yø fehni xännbate, da gøn'a ra Hmu Jesucristo yø Yante. Pø ya ra castigo xønñi da thogui guehna ra hya da ma. ² Xangu yø ja'i da den'na ra nts'o ga 'yo ya yø fehni xännbate. Go yø ts'oqui ya ngue nuya yø ja'i hingyø 'yec'ei nnømman'u na majuaní ngue ra hoga nt'ec'ei jajü. ³ Nuya yø fehni xännbate, i nne da guc'ähax ra mentyu co nu'u yø fehni i mma. Pø Oja, ya manjam'møtho xpá nzänni ngue da ma ra castigo ya yø ja'i njap'u. Bá ep'u ra pa ngue ra castigo da thogui.

⁴ Porque Oja, himbi punnba'u yø anxè bi 'yøtra ts'oqui, sinoque bi hyørba ja ra nidu, bi dut'i conyø cadena, bi gorbax ja ra 'bexui. I njot'i asta gue'mø ra pa daní thaspa ra güenda. ⁵ Ni xinga gue'u yø nyogui ja'i bi m'mu 'mø manjam'mø xtí punnbabí Oja. Sinoque bi go'mra dehe 'mø mi nja ra ndate 'ye bi jua'u yø ts'oc'ei. Høndi hyato nja'i conná Noé'u bi bongui ngue gätho. Guehna ra Noé bi xihyø ts'oc'ei ngue xtí n'yo xanho. ⁶ Xquet'a bi jua Oja ra danihni Sodoma 'nehra danihni Gomorra. Bi 'yudi asta gue'mø mi gohi bi m'mospi. Bi 'yot'a Oja na ra ndate na, n'namhma ngue nuya yø ja'i xants'o te ga 'yo, da badi ngue ja ra castigo da thogui. ⁷ A nuna ra Lot ngue mará hoga n'yohu na, bi yan'Oja na. Nuna ra Lot madí anná n'yomfñi ngue nnutho te ga 'bähyo ja'i xants'o ga 'yo. ⁸ Nuna ra hoga n'yohu, nup'u mi 'bähyo ts'oc'ei, ja mi 'bap'u. N'na pa ngu n'na pa tár'man'u rá mmái ngue øde te mmanyø ja'i, 'nè i nnuse te gäma nts'o ga 'bähyo ja'i. ⁹ A nu yø ja'i ya thanne Oja, nu'mø ja'a man'u thogui, da zä da yan'Oja. Pø yø ts'oc'ei ejpatho ra castigo da tho 'mø ra pa daní thaxra güenda. ¹⁰ Nuna Oja, ma datho da japa castigo gätho yø ja'i xants'o ga 'yo, guehya øt'a te yø páhäse, nu'a ra hya di manda Oja, 'be xingui ørpatho ra güenda'a.

Nuya yø fehni xännbate hingui hant'a ga ya, ena ngue pase. Hingui su da zan'u tate ja yø ts'edi. ¹¹ Conque yø anxè, man'na tate ja yø ts'edi, pø nu'mø 'bap'u ja rá hmi rá dä Oja, hingui sänni da zan'u cohyø ts'edi. ¹² Pø nuya yø n'yohu ya, hingui tynyø mmái ngue tate ja yø ts'edi ya sani. 'Bai tengutho yø zu'è, nu'a te so yø mmái, gue'a øt'a. Nu ra zu'è nu'a ja rá danyu, i tho'mø bi zo. Njarbatho ya yø ja'i ya, ngue da du. ¹³ Da ma ra castigo ya yø ja'i ya, ngue di annba yø mmái yø mmic'eui. Porque di ho da 'yøtra nts'o so yø mmái, madague'a fadi. Nuya yø ja'i ya, nu'mø pap'u ja ra ngo gui øthü, pø'yø sä yø 'yec'ei 'mø bi nu ngue 'bap'u. Pø 'be xingui tár'man'u yø mmái'a te ra nts'o øt'e. ¹⁴ N'na ra xisu da nu, n'na di ho. Hinha rá nzequi'a ra ts'oqui øt'e. Di ts'onnba yø mmái yø ja'i hingui nzaqui yø nt'ec'ei. Nu te gä sahyø dä, i nne ngue gä dyø mmeti. Guehya yø ja'i da ma ra castigo ya. ¹⁵ Gä ra m'medi ga 'yo, nu'a ra

hya njuantho, i hep'ua. I ot'e tengutho bi 'yotra fehni pongahya Balaam nuna ra ts'ant'ua ra Beor. Ra ts'oqui bi 'yot'e ngue bi ne xta ndahra menyu. ¹⁶ Nuna ra burru ra Balaam bi nya tengutho ra ja'i, bi hejpabi'a ra ts'oqui mi nne xta 'yot'e. Bi zambabi ra mmai ra pongahya, ena mi loco.

¹⁷ Nuya yoh'ua ya, hinte manho da 'yot'aha. Gui nnuha n'na ra poso 'mo xa xa ra dehe, oge n'na ra jogui 'mo hingui 'ye, njarbatho yoh'ua ya. Guehya da map'ua ja ra castigo, ja ra ts'a'beixui para zantho ya. ¹⁸ Porque espabi yoh'ua i mma, pe hinte di muui te mma. Nja ngue nuya yoh'ua ja'ia ya xa hyep'ua ra nts'o man' n'yo, i orpabi ngue di unna nt'edi hond'a 'yotra nts'o tengutho ga 'yo mi da yoh'ua ja'ia. ¹⁹ I xihyo ja'ia ngue da 'yot'a te da nepyo mmai da 'yot'e. Pe 'nege ya hingui sa da hyep'ua ra nts'o ga 'yo ya. N'na ngu n'na ra ja'ia, nu'a te ra 'yu xa bent'i, ya hingui nne da hyegui. ²⁰ Nu ra ja'ia ya bi hyep'ua ra nts'o jaua ja ra ximhai ngue bi ba'a ma Yanteha ra Hmu Jesucristo, 'ne hondi 'batra mmai ngue da 'yotra nts'o, ya man'na xanhet's'i ra ts'oqui bi 'yot'e ngue'a te ra ts'oqui mi ja m'et'o. ²¹ Man'na xanho ngue hinxta mba'a ra 'yu njuantho ya yoh'ua ja'ia ya, ngue nu'mo mi badi hanja ra hya, m'efa bi hyep'ua ra maca hya bi 'bep'a Oja xti n'yo. ²² Go bi 'yotya yoh'ua ja'ia ya yoh'ua mahyequi, ngue ena: "Ra fo'yo, mahombi zi ra ts'odi xi zogui. Nu ra ts'adi ja bi ma m'met'e, mahombi yarbua ja ra xabohai".

3

¹ Ague ma zi cu'aha, ya ra yoho na ra carta da ot'a ya ngue ga pen'nahe. Mente guehya yoho yoh'ua carta ya, janjuani dadi ben'nahe na te ra hya ya xa si'aha, porque di nneg'a ngue gui hyaxu n'na ra hoga n'yomfeni. ² Dami bemhma'a te ra hya bi manyo maca pongahya Oja 'mo yoh'ua pa xathogui. Da gue'a ma Yanteha ra Hmu Jesucristo dami bemhma'a te ra hya bi manda. Nu'ua yoh'ua representante ra Cristo, ya bi xan'nahe hanja ra hya. ³ Dami 'yorpaha ra guenda na ra hya jaua ya. Nu'mo hante da gua'a nximhai, di m'mahyo ja'ia da dentho na ma nt'ec'eiha i ja, guehya da 'yotho'a te ga yoh'ua pahase xants'o. ⁴ Da 'yena: "Gui mmahma ngue ra Cristo bi ma ngue da eh. Xiya, ihapu 'buhya? Ua ngut'a mpa xa thogui gue'mo xa ndu yoh'ua ndiua, 'ne xquetho te di nnuha ngue ja, asta gue'mo mamba fa'a nximhai", da 'yena. ⁵ Nuya yoh'ua ja'ia ya, nnerba ena ngue hingui padi hanja ra hya, ya fadi ngue Oja bi hoca c'ammahets'i 'nehra hai. 'Ne bi zanni ngue bi nc'a ra hai made ra dehe, 'ne gue'a ra dehe gui mpepra hai 'mo bi n'ye ya. ⁶ 'Ne xquet'a gue'a ra dehe bi go'ma hai 'mo manjam'mo. Porque bi ma majuadi yoh'ua ja'ia mi 'ba'a nximhai ngue bi nja ra ndate 'ye. ⁷ Pe nuya te di nnuha bi ja maya, daguecua ja ra hai, nuna Oja, ya xa zanni ngue di nzoh'ua sibi. I nt'ejpitho ngue di nzoh'ua 'mo ra pa dan' nja ra ts'at'abi. A nuya yoh'ua ts'oc'ei da ma ra castigo ya.

⁸ Hond'a n'na ra hya ja ya ma zi cu'aha. O gadi pumbenih. Nup'ua ga mben'a ma Hmuhe Jesucristo, nu'a n'na pa, tengutho 'mo da n'na mahua'ni nje'ya'a. Nu'a n'na mahua'ni nje'ya p'ua, tengutho 'mo da n'na patho p'ua ga mben'a. ⁹ Nuna ma Hmuhe Jesucristo bi ma ngue da ep'ua. Pe nuya, 'buhyo ja'ia embi ngue ya bi thohra pa p'ua da eh. Pe hingui thohra pa p'ua da eh, sinoque 'bet'o serpabi yoh'ua ja'ia, hingui nnepe da ma ra castigo yoh'ua ja'ia, i nnepe ngue gatho yoh'ua ja'ia di batyo mmai da hyep'ua ra nts'o ga 'yo.

¹⁰ Nu ra pa da ep'ua ra Hmu, da gue'mo ra ora ngue hingui fadi, tengutho ra be 'mo da zoh'ua ngue ra xui hingui fadi. Nu'a ra ora'a, asta dadi thon' ra c'amahets'i. Nu te di nequi bi ja maya, ga da guadi di nzoh'ua. Nua hai p'ua, nu te ga jaua, ga di nzoh'ua. ¹¹ Guehna ja ngue di ma majuadi te ga ja naya.

Janangue mā dātho i nne ngue guī nsuphū ha gđi thānnehū Oja mēnte rā pa guī m'māhmū ua. ¹² A nuyá, ya guī tōmhū ngue dā zōnnā pa dā ε Oja. Dāmī ja ndummūihū ngue dī nja rá 'bēfi Oja, n'nāmhū ngue n'nāhmantho dā εp'ū. Nu'a ra pa'a, nū te bí ja māya dī nzø connā sibi. Nū te gā bí ja māya dā migui connā sibi. ¹³ Pē Oja, ya xā yarcāhū ngue dī nja rá 'da'yo c'amāhēt's'i, 'nē dī nja rá 'da'yo hāi. Nūnā rā 'da'yo hāi nā, gā rā nho dā m'māhyø ja'ī. Guehna nthø'mitho dī nja nāya.

¹⁴ Janangue nūya mā zi cū'ahū, mēnte guī tōmhū ya yø cosa mā'da'yo dī nja ya, dāmī ja ndummūi ngue hīn temā nts'o dā dīn'nāhū Oja. Nu'a te hīndī zū'ahū Oja, gue'a guī 'yøthū'a. ¹⁵ Dāmī pahmū ngue nu'a hīngūá 'y'ē'a mā Hmūhū Jesucristo, porque nnepe dā dīnyø mmūi mī'da yø ja'ī ha dī nyanyø te. Nūnā rā hyā dī xi'ahū ya, xquet'a ngut'ātho rā hyā bi cuarpū ja rā carta bī mēn'nāhū mā cūhū rā Pablo. Gue'a Oja bi bēnnbābī nā rā hyā bi mēn'nāhū.

¹⁶ Gātho'ū mī'da yø carta bi 'yot'i, bi cuarpū ya yø hyā dī xi'ahū ya, mādague'a ja 'da yø carta xānhēnnī ha gā thīnī te gā mbøni. Nu'ū yø ja'ī hīngūi padī xānho rā sūcua p'ūya, hīngūi nzaquī yø nt'ēc'ēi, i nne dā mā te gā mbøni'a te mmāmp'ū ja rā sūcua, pē hīngā guep'ū gā mma. Njarbūtho mī'da yø hyā nt'ot'i p'ū ja rā Maçā Libro ya, nū te gā mbøni, hīngā guep'ū gā mmanyø ja'ī. Ya dī jase rā ja'ī p'ū dā ma rā castigo.

¹⁷ Ague mā zi cū'ahū, ya guī pahmū ya yø hyā bi si'ahū m'mēt'o ngue dī m'māhyø fēhni xānnbate. Janangue dāmī mfāhmū ya, 'yo guī nnehū ngue nūya yø hyāte, dā ja'ī guī 'yøthū'a rā nts'o gā 'yo ya. Māmī ts'onni nt'ēc'ēihū i ja ngue go gđi māhā'ū. ¹⁸ Hante gue dāmī nehū ngue nu'a rá mate nā rā Hmū Jesucristo bi yanju, mān'na gđi tūmhū hanja. Dāmī 'yøt'e ngue mān'na dī dīnni mmūihū xānho te'o nā. A nūnā, guehna t'ēspābī nā hangū rā pa para zāntho. Dā ngut'ātho.

1 rā Xuua

Ja ua rá mēdi rā carta bi 'yo'trā Xuua.

1 Nūnā rā Jesucristo di unnā 'da'yo te, dādi cuat'ahū ua ja rā carta te'o nā. Guehnā ya mī 'būi hangū rā pa nā, hante ngue dī nhohyō cosa i ja. Dā ōhme te bī mamp'ū ha bī nūyā. Di 'bāhme p'ū di hēthe. Majuanī dā nūhe, 'nē dā thādi conmā 'yēhe. 2 Nūnā di unnā 'da'yo te, bi 'yōt'e ngue dā fādī te'o nā. Dā nūhe, janangue nūya dādi jahe majuanī ngue dā nūhe. Nūyā, dī xi'ahū ngue nūnā di unnā 'da'yo te, hīn'yū ha bā fūdi 'nē hīnha rá nzēgui ngue 'būi. Nūnā, mambī 'būp'ū bī 'būhrā Papá, pē bi zōcua ngue dā nūhe. 3 Dī xi'ahū ngue dā nūgāhe nā, 'nē dā ōsehe te bī mā, n'nāmhā ngue 'nē'ahū 'da gdā n'amigohū nā Ojā mā Papáhū, connā Jesucristo rá Ts'ant'ū Ojā. 4 Nūya dī ot'ahū ya yō hyā jaua, n'nāmhā ngue mān'na māthoguiitho gui jōhyahū.

5 Nūnā rā hyā bi xānngahe rā Jesucristo, guehnā dī xi'ahū nāya, ngue nūnā Ojā xandōnho, hīn temā hyā dādi nēquī ngue hīnga njuanī. 6 Nū'mō dī ɛnā ngue dādi n'amigohū Ojā, 'nē hīnga njuanī te dī ōthū, ya dī nēquī ngue hīmma juanī te dī mmāmhū. 'Nē hīmma juanī ngue dī padī gā ōthū rā nho. 7 A nū'mō dī 'yo mānhohū tengūtho Ojā ngue gā rā nho ōt'e, majuanī ngue dādi n'amigo n'na ngu n'najū 'mō. 'Nē dī nhogui gātho mā ts'oquihū connā guehrā jī bī mānna Jesucristo.

8 A nū'mō gā ɛnā ngue hīn'yū mā ts'oquihū, dādi nhyāsehū 'mō, hīmma juanī te dī mmāmhū. 9 Pē nū'mō gā xihū Ojā ngue ja mā ts'oquihū, di punnga mā ts'oquihū, di hogahū 'a te gāma nts'ohū i ja. Porque Ojā dā 'yōt'a te nī 'yup'ū, di punngahū tengūtho bī mā. 10 Pē nū'mō gā ɛnā ngue hīn temā ts'oqui xtā ōthū, nū'mō ya dī nnu bēthanīhū Ojā 'mō. Nūnā rá hyā Ojā p'ūya, ya hīnga ɛdi ɛc'ɛihū.

2

1 Ague mā basī'ahū, dī ot'ahū ya yō hyā jaua n'nāmhā ngue hīngūi 'yōthū rā ts'oqui. Pē nū'mō to bi 'yōtrā ts'oqui, i 'bū'a mā hojpatēhū p'ū bī 'būhmā Papáhū. Nūnā guehnā rā Jesucristo nā, 'nē guehnā hīn'yū rá ts'oqui nā. 2 Nūnā rā Jesucristo bī dū ngue bi hoga mā ts'oquihū, 'nē hīnga hōngtho gahū, sinoque bi dū ngue di hojpaibī yō ts'oqui gātho yō ja'ī 'bū'a nxihmāi.

3 Nū'mō dī ōthū te dī manda Ojā, ya dī haxhū njuanī ngue dī pahmū Ojā 'mō. 4 Pē nū te'o ngue ɛnā: “Nūgā dī pacā Ojā”, i ɛnā, pē hīngūi ōt'e te dī manda Ojā, nūnā, guehnā rā ja'ī fēhū nā, hīmma juanī ngue rá mpādīui Ojā. 5 Nu rā ja'ī ngue ōt'e te dī manda Ojā, guehnā majuanī ngue padī xānho ha dī mā Ojā nā. Gue'a guī nēquī ngue n'youi Ojā rā ja'ī'a. 6 A nū rā ja'ī ɛnā ngue n'youi Ojā, i ja ngue dī n'yo tengūtho i n'yo rā Jesucristo 'mō nū m'mācua.

7 Ague mā zi cū'ahū, nūnā rā hyā dā ot'ā ua ja rā carta dādi 'bēp'ahū gui 'yōthū ya, hīmma 'da'yo nā. Guehnā rā hyā bī m'mēp'ī gui 'yōthū 'mō gāmbā ɛc'ɛihū rā hoga 'da'yo hyā mā m'mēt'o nā. 8 A nūyā, ɛntho mā'da'yo nā rā hyā dādi 'bēp'ī guī 'yōthū ya, porque majuanī ngue nūnā rā hyā nā, ja dī 'uecrā 'bēxui yūcua ja rā ximhāi nā. A nūya ngue ndap'ū bī zā mā'yoni rā hyā ya, ɛntho dī dāyot'ā n'na rā nyot'ī p'ū nī mā rā hyā. Nūnā rā Jesucristo, nū te

gä mmanna ra hya jaua, Gä bi 'yot'e. A nuyá, xquet'a 'ne'ahü guí øthü'a te mmanna ra hya naya.

⁹ Nu ra ja'i ena ngue ya xanho te ga 'yo, pe nnu man'ü drá cu, guehna ra ja'i di siguetho ngue xants'o ga 'yo na. ¹⁰ Nu ra ja'i di mahrá cu, ya xanho te ga 'yo. Hin'yü p'ü di t'embj ngue go rá ts'oqui p'ü øtra ts'oqui mi'da yø ja'i. ¹¹ Pe nu ra ja'i porque nnu man'ü drá cu, emma 'bui, pe ra nts'o ga 'yo. Hingui padj te da n'yo, porque nu'a ra nts'o ja rá mmüi, gue'a corpa rá n'yomfeni'a.

¹² Ague ma basi'ahü, nguna ra hya dí ot'ahü ua ja ra carta jaua, porque ya bi punnga má ts'oquihü Oja ngue bi dü ra Jesucristo conná nguecju. ¹³ A nu yø daja'i, nguna ra hya dí ot'ahü ua ja ra carta, porque bi zøni gá pahmü te'o na ya mü 'bui hante ngue di nhohyø cosa i ja. A nu yø ts'ünt'ü, nguna ra hya dí ot'ahü ua ja ra carta, porque ya gá taphü ra zithu.

Ague ma basi'ahü, nguna ra hya dí ot'ahü ua ja ra carta, porque bi zøni gá pahmü Oja ma Papáhu. ¹⁴ A nu yø daja'i, nguna ra hya dí ot'ahü ua ja ra carta, porque bi zøni gá pahmü te'o na ya mü 'bui hante ngue di nhohyø cosa i ja. A nu yø ts'ünt'ü, nguna ra hya dí ot'ahü ua ja ra carta, porque guí dähü ngue gá 'yec'ëihü rá hya Oja p'ü ja ni mmüihü. Ya gá taphü ra zithu.

¹⁵ Yo gadi hohü ra nts'o jaua ja ra ximhäi. Nu to di ho ra nts'o jaua ja ra ximhäi, guehna ra ja'i hingui padj di ma'a ma Papáhu na. ¹⁶ Porque nu'a te gá ra nts'o jaua ja ra ximhäi, hingrá ts'ännj Oja, sinoque rá ts'ännise yø ja'i. Nu yø ja'i ø't'a te yø pähäse. Nu te gá hëti, gá nne ngue dyø mmeti, di 'yets'i' ngue'a te gá 'bui. ¹⁷ Pe yø ja'i da thogui, da gue'a te yø pähä yø ja'i da thogui. Pe nu ra ja'i ørpabi rá pähä Oja i 'bui para zantho.

¹⁸ Ague ma basi'ahü, ya ni ma da gaxra pa ya. Nu'ahü, ya xcá 'yøhmü ngue rá nsüiu ra Cristo i ja ngue di m'mai. A nuyá, ya 'bui xangu yø ja'i s'a ra Cristo ya. Janangue di pahmü ngue ya ni ma da gaxra pa. ¹⁹ Nu ra ja'i ngue rá nsüiu ra Cristo, guehna himma juani ngue ma mmi'yec'ëihü na, janangue 'uegue. A nu'mø nmajuani ngue ma mmi'yec'ëihü, 'daua gdí n'yohü 'mø. Pe i 'uegue para ngue di nequi xanho ngue himma juani ma mmi'yec'ëihü.

²⁰ Pe nu'ahü, ya bá pen'nahü ra Espiritu Santo ra Cristo. Guehna ra Espiritu Santo øt'e ngue guí pahmü ndana ra hya majuanj, ndana himma juani. ²¹ Hindá ot'a ua ja ra carta 'da yø hya hingui pahmü, sinoque ya guí pahmü ngue majuanj ya yø hya dí xi'ahü. 'Ne guí pahmü ngue nuna ra hya majuanj, hin tema fehni n'yoi.

²² Ma ga pahmü ndana ra ja'i fehni ya. Nuna ra fehni ya, guehna ra ja'i i mma ngue ra Jesús hinga guehna ra Cristo bá ex Oja ngue di ndast'abi na. Nuna p'üya, guehna rá nsüiu ra Cristo na, porque cøn'a ra Papá, 'ne cønnebaji rá Ts'ünt'ü Oja. ²³ Nu ra ja'i embj ngue hinga guehna ra Jesús rá Ts'ünt'ü Oja, guehna hingui n'yoi ra Papá na. Pe nu ra ja'i i mma ngue ra Jesucristo, guehna rá Ts'ünt'ü Oja na, guehna ra ja'i n'yoi ra Papá na.

²⁴ Janangue dami 'yët'ammüihü na ra hya rá madi gá 'yøhmü. Nu'mø ngue guí ët'ammüihü na ra hya rá madi gá 'yøhmü, ya guí n'yohü rá Ts'ünt'ü Oja 'mø, xquet'a 'ne'a ra Papá guí n'yohü p'üya. ²⁵ 'Ne xquet'a ra Jesucristo bi yat'i ngue di 'daczü rá 'da'yo te para zantho.

²⁶ Dí ot'ahü na ra hya na, n'namhma guí pahmü ngue 'yop'ü 'da ngue nne da hyä'ahü. ²⁷ Ra Jesucristo bá penhna Espiritu Santo da mä'ahü. Janangue nuyá, ya himma hyoni ngue to da xän'nahü te'o ya yø fehni dí xi'ahü ya. Porque gues'e ra Espiritu Santo da xän'nahü gátho, ndana majuanj, ndana himma

juani. A nu'a te da xan'nahu na ra Espiritu Santo, ga gue'a majuanj, hingra fehni. Janangue nuyá, hont'a ra Cristo da 'yo ni mmaihya ya, porque gue'a xan'nahu ra Espiritu Santo'a.

²⁸ Ague ma basi'ahu, hont'a ra Cristo da 'yo ma mmaihya ya, n'namhma ga hahu nzammái 'mø dá nuhu'a, ya hinga pes'ma sahu 'mø bá ehé. ²⁹ Ya gui pahma ngue ra Jesucristo, ga ra nho i n'yo'a. Xquet'a jatho ngue gui pahma ya ngue nu to ga 'yo manho, gue'u yø basi Oja'u.

3

¹ Ma ga pahma ya ngue majuanj di macju na Oja ma Papahu, porque nuyá, ya yø basi gahu Oja ya. 'Ne majuanj ngue guecju yø basi gahu Oja. Pe mi da yø ja'i, hingui padj ngue yø basi gahu Oja'u, porque yø ja'i hingui pa Oja.

² Ague ma zi cu'ahu, ya yø basi gahu Oja ya, 'ne tobe hinda pahma xanho tengu ga cohmu 'mø rá nzequi. Pe di pahma ngue nu'mø bá ehra Jesucristo, ya ga cohmu tengutho'a, porque ya ga nurpahmu rá hmi tengu. ³ Nu te'o ga tømí ngue da gohi tengutho ra Jesucristo, ya hep'ra nts'o, i nne di n'yo xanho ra ja'i tengutho i n'yo ra Jesucristo.

⁴ Nu to ga øtra ts'oqui, guehya nuispabi rá ley Oja ya. Porque ra ts'oqui, gue'a ngue nhuits'i ra ley'a. ⁵ Ya gui pahma ngue ra Jesucristo bá ecua ja ra ximhai ngue di hoga ma ts'oquihu. Pe nuná, hin tema ts'oqui bi 'yø'na. ⁶ Nu to gátho n'youi ra Jesucristo, ya hinda siguetho øtra ts'oqui. Pe nu to gá øtra ts'oqui, guehya hingui timp'u ja yø mmái hanja na ra Jesucristo ya, 'ne hingui padj te'o na ra Cristo.

⁷ Ague ma basi'ahu, 'yo to di há'ahu ngue gui 'yøthu ra ts'oqui. Nu ra ja'i 'yo manho, ya xanho tengutho ra Jesucristo xanho'a. ⁸ Pe nu'u ga 'yot'a ngue ra ts'oqui øt'e, ra zithu n'youi'u. Porque ra zithu di siguetho øtra ts'oqui'a, asta gue'mø mambi du'mi bá øtra ts'oqui. Janangue bá ecua rá Ts'unt'u Oja ngue di ts'onnbá rá 'befi ra zithu.

⁹ Nu'u yø basi Oja, ya hingui øtra ts'oqui, porque ya bi nthui ra 'da'yo te di un'Oja. Ya hingui nne di sigue da 'yøtra ts'oqui, porque ya yø basi Oja. ¹⁰ Ja di nequi ua ya, ndana gue'a yø basi Oja, ndana gue'a yø basi ra zithu. Nu to gá hingui nne da 'yøtra nho, ogue hingui nne di mahrá mmic'eui, guehya hingyø basi Oja ya.

¹¹ Nuna ra hya rá madi gá 'yøhmu, guehna mmanna ngue n'na ngu n'najh, jatho ga madi gátho ma mmí'yc'e'ei'u. ¹² Hinga øthu tengutho ra Caín ngue mará n'youi ra zithu, janangue bi hyo rá n'yohu. ¿Ha bi nja ngue bi hyo? Bi hyo, porque ra Caín xants'o te mi øt'e, janangue bi seyabi rá n'yohu nuna mi øtra nho.

¹³ Ague ma zi cu'ahu, nu'mø bi nu man'u'ahu yø ja'i ua ja ra ximhai, 'yo gadi 'yøthohu hanja. ¹⁴ Porque mam'met'o emma di 'buhmu, pe entho ya xtáda tuhmu. A nuyá, ya dá nthehu ra 'da'yo te ya. Dí pahma ngue dá nthehu ra 'da'yo te, porque dadí mahma cuhu. Nu to hinda mahyø cu, emma 'bui, pe entho ya xa ndu. ¹⁵ Nu to gá nnu man'u rá cu, saho ngue ra hyote. 'Ne gui pahma ngue nu'a ya ga 'bu'a ngue ra hyote, hinga n'na di nthui ra 'da'yo te. ¹⁶ Ra Cristo bi 'yurcahu te ga mbøn'a ngue di mahrá mmic'eui n'na, ngue bi unni bi du conná guecju. Xquet'a ga njathu p'aya, nu'mø ja ngue da thojm conná guehmu cuhu, ya da zä. ¹⁷ Xi n'na ra ja'i ngue xangu te pets'i, 'ne da nu rá cu ngue hin'yu te da hyoni, nu'mø hinda huequi ngue di unni te honi, ¿hague da

nzá dā 'yēnā ngue dī mā Oja p'ū ja rá mmwī 'mø? ¹⁸ Ague mā basi'ahū, hinga hōntho dā bōmma nehū ngue dadī mahmā mmīc'ēihū, sinoque dī nēquī ngue majuanī dadī mahmū, ma gā fāxhū mā mmīc'ēihū.

-----

¹⁹ Nu'mø majuanī dadī mahmā mmīc'ēihū, ya dī pahmū njuanī ngue dī øthū'a te mmannā hya Oja 'mø. Ya majuanī ngue hū mā mmwīhū ngue ya hīnda xacjū Oja p'ūya. ²⁰ Xi'mø ngue sū mā mmwīhū ngue hīndī øthū xanho'a te mmannā hya, pē nu'a go dā man'Oja, gue'a dī nja'a, hinga nu'a go ga mmamhū. Porque pasē Oja te øt'e. ²¹ A nuya mā zi cu'ahū, nu'mø ya hīngui sū mā mmwīhū ya, ya sār'ū gā hahū rā ts'ēdi gā nzohmū Oja 'mø. ²² Nu'mø te gāma cosa gā āphū Oja, dī 'dacjū Oja te dī nnehū, porque nuya yø hya dī manda, dī ēc'ēihū, nū te nnu manho Oja, gue'a dī øthū'a. ²³ Nuna rā hya dī manda Oja, guehna ngue gā ēc'ēihū rā Jesucristo rá Ts'ant'ū. 'Nē gā øthū te dī manda nā p'ūya ngue n'na ngu n'najū gā mađī gātho mā mmī'yēc'ēihū. ²⁴ Nu to gā øt'a te rā hya dī manda Oja, ya yø n'youi Oja. Nu'a nnā pahmū ngue dī n'yohū Oja, ngue bá pēngahū rā Espiritu Santo.

4

¹ Ague mā zi cu'ahū, nū to bi zā mā ja'ī dā 'yēnā ngue rā Espiritu Santo dī bēnnabī rā hya dā mā, 'yo sá 'bexque'a guī ēc'ēihū te mma. 'Be damī hyacjū rā güenda xandōnho te rā hya mma, n'namhmā guī pahmū ngue'mø majuanī rā hya Oja mma, ogue hīn'na. Porque xangu yø fehni pōngahya ya 'yo ndap'ū bi zā. ² Nuyá, gā xi'ahū ha gdī pahmū ngue'mø majuanī rā Espiritu Santo dī bēnnba rā hya mmanna ja'ī ogue hīn'na. Nū to gātho mmānya ngue rā Jesucristo majuanī bi nja'ī, guehna rá hya Oja mmanna. ³ Pē nū to gātho mmānya ngue hīmbī nja'ī rā Jesucristo, guehna hīngui n'youi rā Espiritu Santo nā, sinoque guehna rā hya ngue rá nswiui rā Cristo nā. Pē ya xcá 'yøhmū ngue ja ngue dī n'yo ua ja rā xīmhāi'a rā hya ngue rā fehni. 'Nē ya 'yo'a rā hya'a ya.

⁴ Ague mā basi'ahū, ya yø ja'ī'ahū Oja ya. Janangue ya gā taphū'ū yø fehni pōngahya. Porque nuna rā Espiritu Santo guī n'yohū, man'na xanzaqui nā ngue'a rā zithu n'youi yø ja'ī ua ja rā xīmhāi. ⁵ Nu'ū yø fehni pōngahya, yø n'yohū yø ja'ī 'bucua ja rā xīmhāi'ū, janangue mman'a te ja ua ja rā xīmhāi. Yø ja'ī 'bucua ja rā xīmhāi p'ūya, nnu manho rā hya mmānya yø fehni. ⁶ Pē nujū, ya yø ja'īgahū Oja. Nū te'o ya rá mpadiui Oja ya, di ho dā 'yøhya yø hya dī xāmbahe yø ja'ī. Pē nū to hīngrá mpadiui Oja, hīngui nne dā 'yøhya yø hya dī xāmbahe yø ja'ī. Guehna gdā pahmū naya ndana rā ja'ī majuanī rā hya mma, ndana rā ja'ī hīmma juanī te mma.

-----

⁷ Ague mā zi cu'ahū, nu'ū mā mmī'yēc'ēihū ya, jatho ngue gā mmahmū n'na ngu n'najū'ū ya. Porque nu'a dī mahrá mmīc'ēiui, guehna øt'a te rá ts'ānnī Oja nā. Nu'a dī mahrá mmīc'ēiui, gue'a rá basi Oja'a. Gue'a rá mpadiui Oja'a. ⁸ A nu'a hīndī mahrá mmīc'ēiui, hīngrá mpadiui Oja'a, porque Oja dī mađī gātho yø ja'ī. ⁹ Ja dī nēquī p'ūya ngue dī macjū Oja, porque bá pēnhā 'dants'ant'ū ua ja rā xīmhāi, para ngue dā zāp'ū gā nthēhū rā 'da'yo te connā ngue'a. ¹⁰ Xīnda hangū gadi mahmū Oja, pē hīnjām'mø dā zā gā øpahū tenguitho guī macjū. Pē bi 'yurcāhū Oja ha guī macjū, ngue bá pēnhua rá Ts'ant'ū ngue dā dū ngue dī hoga mā ts'oquihū.

11 Ague mā zi cū'ahū, nu'mō ngu'a bi 'yōt'Oja ngue i macjū, nu'ū mā mmi'yēc'ēihū, jatho ngue ga mmahmū n'na ngu n'najū ya. 12 Nunā Oja, hīnjam mō to dī nnu na. Pē nu'mō dādī mmađī n'na ngu n'najū, ya dī n'yohū Oja 'mō. 'Nē majuanī dādī mahmū Oja 'mō.

13 Nunā Oja bā pēngahū rā Espíritu Santo, guehna ōt'e ngue ga pahmū ngue dī n'yohū Oja. 14 Nunā rā Ts'ant'ū Oja, dá nusegāhe nā, janangue dādī jahe majuanī ngue rā Papá bā pēnhnā Ts'ant'ū ua ja rā ximhāi ngue dā yanyō ja'ī. 15 Nu rā ja'ī mma ngue ēc'ēi ngue rā Ts'ant'ū Oja nā rā Jesús, guehna rā ja'ī rā n'youi Oja nā, ngu Oja, ngu rā ja'ī hīnha guī nhyēgui. 16 Ya dī pahmū ngue dī macjū Oja, nu'a dī ēc'ēihū ngue majuanī'a.

Nunā Oja dī mađī gātho yō ja'ī. Janangue nu rā ja'ī dī mahrá mmi'ēiui, ya rā n'youi Oja rā ja'ī, n'na ngu n'na hīnha guī nhyēgui. 17 Jatho ga mahmū Oja co gātho mā mmāihū, n'namhma ngue ya hīnte ga sūhū 'mō rā pa danī hyaxrā güenda. A nuua ja rā ximhāi ya, nunā Oja rā Papá nā rā Jesucristo, guehna mā Papá nā. 18 Nu rā ja'ī ngue rā mmāi guī mā Oja ya, ya hīngui sū dā zū Oja rā ja'ī. ¿Teni mantho dā zū rā ja'ī 'mō ya rā mmāi guī mađī? Sū rā ja'ī dā zū Oja, pē gue'mō hīngrā mmāi guī mađī.

19 A nuju dādī mahmū Oja ya, porque bi dīmma mmāihū ngue rā mađi go bī macjū Oja. 20 A nu rā ja'ī dā 'yēna ngue dī mā Oja, pē nnu man'ū drá cū, guehna rā ja'ī fehni nā. Porque rā ja'ī hīndī mahrá cū nunā i nnu, ¿hague dā nzā dī mā Oja nunā hīngui nnu 'mō? 21 Guehna rā hyā dī manda Oja naya ngue nu rā ja'ī ēnā ngue dī mā Oja, jatho dī mahrá cū.

5

1 Nu to gātho ēc'ēi ngue rā Jesús guehna rā Cristo nā, guehna rā ja'ī rā basi Oja nā. A nuyá, nu rā ja'ī dī mahrá mmi'n'yohūi, co 'nē'ū yō basi nā rā n'yohū mā mađī jatho ngue dā ma mā mađībī. 2 Janangue nu'mō dādī mahmū Oja, 'nē dī ōthū'a rā hyā dī manda, ya dī pahmū ngue nu'ū yō basi Oja jatho dā ma mā mađī. 3 Porque rā ja'ī dī mā Oja, gue'a ōt'e te dī manda Oja'a. Nu'a te gā dī manda Oja, gā ōt'e, hīngui nnu manhēnnītho dā 'yōt'e. 4 Porque nu to gātho ya 'bui ngue rā basi Oja, ya hep'ū rā nts'o jaua ja rā ximhāi. Nunā mā nt'ēc'ēihū i ja, guehna ga thapra nts'o jaua ja rā ximhāi nā. 5 Hīnjongui sā dā hyep'ū rā nts'o jaua ja rā ximhāi, hōndya yō ja'ī ēc'ēi ngue rā Ts'ant'ū Oja nā rā Jesús, guehya yō ja'ī hep'ū rā nts'o ya.

6 Mambá ēcua rā Jesucristo, bi fađi ngue rā Ts'ant'ū Oja 'mō mī nxixya p'ū ja rā dehe 'nē'mō mī máná ji p'ū bi dū. Pē hīnga hōntho bī nxixya, sinoque bī nxixya 'nē bi tho. Guesē rā Espíritu Santo dī ja majuanī te'o nā rā Jesucristo. A nunā rā Espíritu Santo gā majuanī te mma. 7 Pē nuya hyū ya, bađi ja majuanī p'ū mahēts'ī ngue rā Jesucristo guehna rā Ts'ant'ū Oja nā. Nu'a rā mađi, gue'a rā Papá. Rā yoho, gue'a rā Ts'ant'ū Oja, nunā ōt'e ngue fađi hanja Oja. Rā hyū p'ūya, gue'a rā Espíritu Santo. Nuya hyū ya, 'da'igu mma. 8 'Nēcua ja rā ximhāi, guehya dī ja majuanī ya hyū yō hyā ya, ja dī haxhū p'ū njuani ngue rā Ts'ant'ū Oja nā rā Jesucristo. Nu'a rā mađi, rā Espíritu Santo ōt'e ngue tīmma mmāihū hanja rā hyā. A nu'a rā yoho, bī nēqui xanho 'mō mī nja rā nxixya. A nu'a rā hyū, bi fađi xanho 'mō mī tho rā Jesucristo. Gātho ya hyū ya, 'da'igu mma ngue guehna rā Ts'ant'ū Oja nā. 9 Xi'mō bī man'a n'na rā hyā yō ja'ī 'nē dá ēc'ēihū te bī mā, goma gue Oja hīnga ēc'ēihū te mmamp'ūya. A nunā

Oja, guehna di jase majuanı te'o na ra Ts'ant'u na. ¹⁰ Nu'a ec'ei bi ra Ts'ant'u Oja, pase p'u ja ra mmıi ra ja'i ngue majuanı te ec'ei. Nu'a hingui ec'ei'a te mman'Oja, guehna ra ja'i nnu bethanı Oja na, porque hingui ec'ei'a ra hya bi man'Oja ngue te'o na ra Ts'ant'u. ¹¹ Guese Oja di jaju majuanı ngue di 'daju ra 'da'yo te para zantho. 'Ne nuna ra 'da'yo te na, di n'nacju 'mø ga ec'ei hu ra Ts'ant'u Oja. ¹² Nu'a to n'youi ra Ts'ant'u Oja, ya ja ra 'da'yo te. Pe nu to hingui n'youi ra Ts'ant'u Oja, ya hin'yu ra 'da'yo te.

¹³ Nuya to ec'ei bi ra Ts'ant'u Oja, da cuarpabi ra carta ya yø hya jaua, di nnepe da badi ngue ja ra 'da'yo te para zantho. ¹⁴ Nu'mø da mat'Ojahı, di hahı nzammıi, porque di haxı njuanı ngue nu'mø di äphı Oja n'na ra cosa nu'a da ne di 'daju, nuna Oja ørpa masu te di xihmı. ¹⁵ Nu'mø di pahmı ngue ørcahı masu Oja 'mø tema cosa di äphı, nu'mø da mat'Ojahı p'uya, di pahmı ngue di 'daju Oja te di äphı.

¹⁶ Nu'mø to padi ngue bi 'yøt'a n'na ra ts'oqui ra cu, 'ne da zä di mpunnbi, da marpabi Oja. Oja p'uya di unna 'da'yo te 'mø ngue sä di mpunnbabi ra ts'oqui. Porque ja ra ts'oqui ngue hin'yu ra punnbi, ya ra castigotho tømra ja'i. Nuna ra ts'oqui na, hınte di xi'ahı ngue da zä gui marpahı Oja ra ja'i ngue di mpunnbi. ¹⁷ Nu'a te xants'o, ga ra ts'oqui'a. Pe ja ra ts'oqui ngue sä di mpunnbabi ra ja'i. ¹⁸ Di pahmı ngue ra ja'i nnoøpa Papá Oja, ya hınga 'yøt'a ngue ra ts'oqui da 'yøt'e. Porque ra Ts'ant'u Oja fähra ja'i ha nı ma, ya hımma japi ra zıthu di ts'onnbä ra mmıi ra ja'i.

¹⁹ A nuyá, di pahmı ngue yø basıgahı Oja ya. A nuya gätho mı'da yø ja'i 'bıi ra nganı nxımhäi, ga o ra 'ye ra zıthu.

²⁰ A nuyá, ya di pahmı ngue ra Ts'ant'u Oja bá ecua, 'ne ya bi xoga ma n'yomfēnıhı ngue dá pahmı ndana gue'a majuanı Oja. A nuyá, ya di n'yohı'a majuanı Oja ya, guehna ra Jesucristo ra Ts'ant'u Oja na. Guehna majuanı ngue Oja na, 'ne di unna 'da'yo te para zantho.

²¹ Ague ma bası'ahı, 'yo gui thannehı yø dahmı. Da ngut'atho.

2 ra Xuua

Ja ua rá yoho rá carta bi 'yo'tra Xuua.

¹ Nugã dí 'bet'o ngue rá hya Oja, dadi zenguağã nã mã cu ngue rá xisu rá thanhni Oja. Xquet'a 'ne'u ni basi dadi zengua. A nugã, majuanj ngue gã dadi mã'ahũ. 'Ne hinga hongthogã, sinoque di mã'ahũ gãtho ya to pahna ra hya majuanj. ² Porque gãthogahũ ya, 'da'igu mã nt'εc'εihũ i ja. 'Ne dí pahmũ njuanj ngue guehna majuanj nã. Guehna gã εc'εihũ para zantho naya.

³ Nunã Oja mã Papáhũ, dã guehna rá Jesucristo rá Ts'ant'ũ, di huεgahũ, di 'dacjũ rá njapi, dã hyurca mã mmũihũ. Dã 'yõt'e ngue gã hãxhã nã rá hya majuanj 'ne dã 'yõt'e ngue gã mãhma mmi'yεc'εihũ.

⁴ Emm̄ej dadi johya, porque dí haxã njuanj ngue nu 'da ni ts'ant'ũ ya hãxra hyã majuanj tengutho di 'bejrahũ Oja mã Papáhũ ngue gã øthũ. ⁵ A nuya mã zi cu'i, dí nne gã xi'i n'na ra hyã ya. A nuna ra hyã gã xi'i, himma 'da'yo nã, sinoque 'da'iguui nã rá hyã bi m'mejpahũ m'met'o gã øthũ. Ngut'a dí xi'i ya ngue n'na ngu n'najũ, jatho gã madi gãtho mã mmi'yεc'εihũ. ⁶ Nu'mø dadi mãhma Oja, gue'mø dí øthũ'a te di mãnda Oja 'mø. A nuna rá hyã di mãnda Oja p'hya, guehna rá hyã ya xcã 'yøhmũ m'met'o nã, gue'a ngue di mãhrã mmic'εiui n'na.

⁷ Guehna dí xi'i naya, porque nua ja rá ximhã, ya xangu yø mmãmhyã 'youa ngue yø fehni. Nuya p'hya, i mã mã ngue rá Jesucristo himma juanj bi njã'i. Nu rá ja'i ngue ngunã rá hyã mãnya, guehna rá hyãte nã, 'ne rá nsũui rá Cristo. ⁸ Dami mfãhmũ n'namhma ngue hĩndi m'mε'a rá 'befi guí øthũ. Dami nehũ ngue dã mã mã juati xãhho rá njut'i di n'na'ahũ.

⁹ Nu rá ja'i ngue hinga hont'a te rá hyã bi nxãnnbate rá Cristo nne dã mã, sinoque mmãmmi'dã yø hyã ngue himbi nxãnnbate rá Cristo, guehna rá ja'i hĩngui n'youi Oja nã. Pε nu rá ja'i ngue hont'a te rá hyã bi nxãnnbate rá Cristo i mã, nunã, guehna n'youi rá Papã nã, dã gue'a rá Ts'ant'ũ Oja n'youi. ¹⁰ Nu'mø to dã zøp'ũ guí 'bũhmũ, dã 'yεnã ngue dã xãn'nahũ rá hyã Oja, pε hĩngui xãnnbate'a rá hyã bi nxãnnbate rá Cristo, 'yo gadi unna ts'ãya p'ũ ja ni ngũhmũ, 'ne 'yo gadi zenguahũ. ¹¹ Porque nu'a di zengua nã rá ja'i nã, tengutho 'mø dadi hãtrã ts'edi ngue di nxãnnbate'a rá hyã hinga gue'a.

¹² Xangu mi'dã yø hyã dí nne gã xi'ahũ. Pε hĩndi nne gã cuati gãtho yø hyã ua ja rá carta gã pãn'nahũ. Porque dí tøm̄i gã mmap'ũ gã mã nu'ahũ, n'namhma gã nyaschũ, mãn'natho di njajũ mpãhã p'hya. ¹³ Dí zengua'i ya yø ts'ant'ũ ni juhuε, xquet'a rá thanhni Oja nã.

3 ra Xuua

Ja ua rá hyu ra carta bi 'yo'tra Xuua.

¹ Nugá dí 'bet'o ngue rá hya Oja, dadi zengua'i, ague ma ndø'amigo Gayo. Janjuani dadi ma'i.

² Ague ma zi cu'i, dí äpä Oja ngue da máxa'i te guí øt'e. 'Né dí äpi ngue xta nzaqui'i, tengutho ga nzaqui ni nt'éc'ei ja. ³ Janjuani dá johya 'mø ma øde te mmanya ma cuha bá sømp'u guí 'bui. Mí zä mî zøcua, bi xiqui ngue gue'a ra hya majuaní guí hats'i. ⁴ Hín'yagui man'na ra johya jag'mø dí øde ngue nuya ma basi ya haxhna ra hya majuaní.

⁵ Ague ma zi cu'i, ya xanho te guí øt'e ngue guí ørpabi ra 'bäxte'u ma cuha, madaque'a n'nanní ní 'yehé, pè guí fäts'i. ⁶ Mambá pengya ma cuha, bá sømp'u guí 'bui. Nu'mø ma mpetihe, bi xicje ngue emmei gadi madi. A nuyá, nu'mø bi mapu mahøn'a, dami 'yøtra mate ngue guí fäts'i te honi n'nammha da zä di sigue'a te ga 'yo. Guí 'yørpabi tengutho nne Oja ngue guí 'yøt'e. ⁷ Porque nu'u 'yo ngue ørpabi rá 'befi ra Jesucristo. Nuya yø mefi ya, hingui tømí ngue gue'a yø ja'i hingui éc'ei Oja da mäts'i. ⁸ Janangue jatho ga fäxhu'u to mmaná ra hya majuaní, n'nammha ngue gätho gaha ga mfäxhu'a te ga 'yo ra hya.

⁹ Nugá dá ot'a n'na ra carta ga pennbabi yø ja'i di mpeti p'u ja ra nija. Pè nuna ra Diótfes ngue nne di m'met'o p'u 'buhyø 'yéc'ei, hingui ørpatho masu te dí xifi. ¹⁰ Janangue nu'mø ga mmagä p'uya, ga xi'aha hanja ngue hingui säya mmanyø fehni conná ngueque. 'Né hinga høn't'a øt'a p'uya, sinoque händi unna ts'äya'u ma cuha sømp'u 'bui. Nu'u te'o nne di unna ts'äya, hingui nnepe, 'né høn'athi p'u ha di mpeti yø 'yéc'ei.

¹¹ Ague ma zi cu'i, 'yo guí øt'e tengu na ra nts'o øt'a dí xi'i ya. Sinoque gue'a xanho guí 'yøt'e. Nu ra ja'i øt'a te xanho, gue'a rá basi Oja'a. Pè nu'a to øt'a te xants'o, ya hingrá mpadiui Oja'a.

¹² Gätho yø ja'i i nnømmanho na ra Demetrio, 'né majuaní'a te dí øde i hma. Nugähe xquet'a dadi jahe majuaní ngue xanho te ga 'yo na, 'né guí pahmu ngue nu'mø dá mangähe n'na ra hya, majuaní'a te di mmam'me.

¹³ I ja mî'da yø hya dí nne ga xi'i, pè händi nne ga ga cuatä ua ja ra carta yø hya. ¹⁴ Porque dí tømí ngue himma ya'atho ga mmap'u, ya da zä ga nyasui p'uya.

¹⁵ Da hyut'a ni mmui Oja. Di zengua'i ni amigo 'bæcua. 'Yørcä ra mate dami zengua quits'u n'na ngu n'na'u ma amigogähe 'bap'u guí 'bähma.

Ra Judas

Ja ua ra carta bi 'yo'tra Judas.

¹ Nugä drá Judas, rá mēfigä rá Jesucristo, dadí n'yohugä'be rá Jacobo. Dadí zēngua to gā bi zon'nā Oja. Emmēi dī mā'ahū Oja. Rá Jesucristo p'uya, fā'ahū. ² Dī nne ngue man'na di dinnī mmāihū ngue di huēc'ahū Oja. Dī nne ngue emmēi dī mā'ahū Oja 'nē dā hyūt'a nī mmāihū.

³ Ague mā zi cū'ahū, janjuani dá ne ngue xca ot'ahū rá carta ya yø hya n'youi nā rá nho dá nthēhū ngue ya dá nyamhmū. Pē jap'ū man'na rá hya ja ts'editho gā otrā carta gā pēn'nāhū p'ū. 'Yo guí nnehū ngue to di ts'onna rá hya dí ēc'ēihū, guehnā rá hya i ja para zantho nā. Pē n'na nditho bi un'Oja te'o gā o rá 'yē. ⁴ A nuyá, 'bū i'da yø ja'i ngue hīngyø hoga 'yēc'ēi. I hāte, guehya mmanya ngue sá gā siguetho gā øthū rá nts'o, porque ja rá mpunnbate Oja, i ēnā. Pē ngue ngūnā rá hya mma, ya cøn'a mā Ojahū, co 'nē'a mā Hmuhū Jesucristo cøni. A nuyá p'uya, ya manjam'møtho nt'ot'i p'ū ja rá Macā Libro ngue guehya yø ja'i dá ma rá castigo ya.

⁵ Madague'a ya guí pahmū nā rá hya gā xi'ahū ya, pē dí nne gā bēn'nāhū te xā 'yøt'Oja yø pa xā thogui. Porque nu'mø mambá jupū ja rá hāi Egipto ya yø ja'i Israel, m'mēfa p'uya, bi hyo'ū to hīmbi 'yēc'ēi te bi mā. ⁶ Damí bēmhmū te bi tho'ū yø anxē hīmbi zuprā 'bēfi mī pēfi, sinoque bi zop'ū'a te mī pēp'ū mahēts'i. Nūnā Oja, xā ndut'i conyø cadēna p'ū ja rá 'bexuī mēnte dā zønna pa dí nja rá ts'ut'abi. ⁷ 'Nē damí bēmhmū te bi jap'a Oja'ū yø mmēngū p'ū ja rá hnīnī Sodoma 'nehra hnīnī Gomorra conmī'da yø hnīnī guerp'ūtho mambí ja. Mī njap'ū yø ja'i mī 'bap'ū ngue 'yots'om'māi tengutho øtyø ja'i 'bap'ū guí 'bāhmū ya ngue 'yots'om'māi. 'Bū i'da ngue yø mmīn'yohūse mādi 'berpa rá sá tengutho 'mø drā xisu. Pē bi nzø ya yø hnīnī ya n'namhmā ngue nu' to gātho øtyø ts'oqui dā badí ngue dī njaprā castigo m'mēfa connā sibi para zantho.

⁸ Tengutho di xi'ahū ya, xquet'a njarbutho'a te øtyø fēhnī xānnbate p'ū guí 'bāhmū. Nu'ū, di ts'antyo dá, ēnā ngue bi t'utī ngue dá zā dá 'yøt'a xants'o ngue di ts'onnyø do'yo. Embi ngue hīngui ja ts'edi gā øthū ya yø hya di 'bejpahū Oja gā øthū. 'Nē nnømman'ū'ū tate ja yø ts'edi. ⁹ Nu'mø mī dū rá Moisés, nu'a rá 'bet'o anxē Miguel bi njun'mā hyaui rá zithū ngue di nuennbābi rá do'yo. Pē nu'a rá Miguel hīmbi hyā rá ts'edi xta nnømman'ū rá zithū, xta 'yēmbi ngue dá ma rá castigo. Sinoque høntho embi: "Di hēc'a'i Oja", bi 'yēmbi. ¹⁰ Pē nuyá yø n'yohū dí xi'ahū ya, nnømman'ū'ū ja yø ts'edi 'nē hīngui padī hanja. Tengutho yø zu'ē ngue hīn'yū yø n'yomfēni, nu'a rá nts'o so yø mmāi gue'a øt'a, njarbutho ya dí xi'ahū ya, guehya dī m'mehya.

¹¹ Nuyá yø ja'i ya, hague ngu rá n'ū dá zā ya. Porque tenthō rá nts'o bi 'yøtrā Caín. A nuyá p'uya, øtrā ts'oqui ngue dá dahra mēnyu, tengutho bi 'yøtrā Balaam. Pē dī m'mēdi tengutho rá Coré, dī m'mēdi ngue hīmbi ne xta 'yøde te mman'Oja. ¹² Nu'mø pap'ū ja rá ngo guí øthū ya yø ja'i dí xi'ahū ya, di 'berpābi yø sá'ū yø ja'i njuantho yø 'yēc'ēi. Porque nuyá yø ja'i ya dí ho dī nsihmē, pē hīngui nnu mānsū mī'da yø ja'i 'bap'ū ja rá ngo. Høntho nne ngue dī nnīyāsē. A nuyá, hīn temā nho dá 'yøt'ahū ya. Ya guí nnuhū n'na rá joguī 'mø bá hā rá ndahī, 'nē hīmbi n'yē, njarbutho ya. Nuyá, guehya tengutho yø za hīngui zū'mø bi zønna pa dí nzādi. Ya xandū, janāngue hīngui zūdi, 'nē majuāni ngue xandū ngue nu'mø mī sat'i, bi c'ats'i. ¹³ Nuyá yø ja'i ngue høntra nts'o gā 'yo,

guehya yø ja'i gui nhyejpa yø funthe jap'u ja ra jathe ya, nup'u ni gohra ts'othe xants'o rá fugui hots'e, njarbutho ya. Guehya tengutho yø sø 'mø dadi pomp'u thogui. Guehya da ma ra castigo para zantho ya, da map'u ja ra ts'a'bxui.

¹⁴ Dato yø papá bi m'mai bá fadi asta ra Adán, mi m'mu'a rá yoto, ya ra Enoc. Guehna ra Enoc bi ma te di nja, bi 'yena: "Nu'mø bá eua Oja, yø mahuhitho yø maça anxε da n'youi. ¹⁵ Dá ehe ngue da 'yøpa ra ts'ut'abi gátho yø ja'i. Gátho yø ts'oc'ei hingui εc'ei Oja da ma ra castigo ngue'a te gāma nts'o xa 'yøt'e, da gue'a te gāma ts'omhya xa xi Oja p'u ha ya", bi 'yena. ¹⁶ Nuyá yø nemhya, hinjongui pōni ngue di nnu manho. I nne ngue nu'a te go nnepyø mmái da 'yøt'e, gue'a di nja'a. Nu'mø ya, εna ngue pase. Di hoqui te xihyø ja'i, para ngue da záp'u da gajpabi te honi.

¹⁷ Ague ma zi cu'ah, dami bεmhm na ra hya bi xi'ah m'met'o ya yø representante ma Hmuh Jesucristo. ¹⁸ Nuyá, bi ma ngue hante da gaxyø pa di 'yep'u, di m'mahyø ja'i ngue da denth'o'u yø hya xandaxqui. Guehya yø ja'i da 'yøtho'a ra nts'o so yø mmái ya. ¹⁹ Guehya yø n'yoh 'uenyø ja'i ya. Gue'a ra 'yu cābbase yø n'yomfēni da 'yøt'e. Hinga gue'a ra 'yu di unna Espiritu Santo ga 'yo. ²⁰ Pε ague ma zi cu'ah, dami 'yøt'e ngue man'na di ndu ni maça nt'εc'ei hu i ja. Nu'mø gui mmat'Ojah, dami unna 'yu ra Espiritu Santo ngue di bεn'nah te gui mmamhm. ²¹ 'Yo gadi anthoh ra mate Oja. Nuna ma Hmuh Jesucristo ja rá nhuεcate na. Ma ga tōmhm ngue di 'dacu ra te para zantho.

²² Nu to yobēni, dami hathu ra ts'edi ngue 'yo di thät'i. ²³ Pε nu'u ya xa thät'i, dami yani, tengutho 'mø gui hya'a n'na ra nzunza di o sibi ngue hingui nnepe da guadi di nzø, gui jarbu. Di nja ni nhuεcatehu ngue mi'da yø ja'i, pε dami mfāhm, mamj njahu p'u tengu øt'u. Nup'u gdi bεmhm ya yø ja'i ya, tengutho 'mø xanguahyø ulu ngue'a ra nts'o ga 'yo, hingui sä ha di mbēnnbi.

²⁴ Hōnse Oja ja rá mfadi, 'nε ja rá ts'edi ngue fā'ah hingui 'yøthu ra ts'oqui. Oja da 'yøt'e ngue hinte mant'so da din'nah 'mø ra pa gui m'māhm p'u ja rá hmi rá dā. Nu'a ra ora'a p'uya, ya da zā gui johyah. ²⁵ Nuna Oja bi yanju conná guehra Jesucristo. Maguesε Oja ngue jase rá ts'edi, 'nε guehna tate hangū ra pa para zantho na. Da ngut'átho.

Apocalipsis

Nuna ra Jesucristo, ja ua ya yø hya bi 'yutra Xuua, bi japi da badi te ja ngue di nja m'mefa.

1 Nuya yø hya ja ua, guehya nnepra Jesucristo da fadi hanja ya. Oja bi japra Jesucristo ngue nu'u yø mæfi Oja, da badi hanja ya yø hya ja ngue n'na zihmantho di nja. Nugä drä Xuua, ra Jesucristo bá penngagui rá anxε, bi jaqui dá padj hanja na ra hya na. ² Ma ga xi'ahua te gä dá nu. Ga xi'ahua hanja na te gäma hya dá øde. Ra Jesucristo bi xiqui xanho hanja na rá hya Oja.

³ Nuna rá hya Oja bi t'urqui, ra mmenthj di nthæui te'o da manna hya p'u ha di mpæti yø 'yεc'εj. 'Nε xquet'a ra mmenthj di nthæui yø ja'i da 'yøde hanja ya yø hya n'tot'i. Nu te ra hya da 'yøde, gue'a da 'yøt'a. A nuya yø hya ja ua, himma ya'atho di nja ya.

⁴ Nugä drä Xuua dadi zenguagä'u yø 'yεc'εj rá m'mæp'u yoto yø hnini rá njap'u ja ra häi Asia. Oja di jap'ahua 'nε da hyut'a ni mmæihua. Nuna Oja i 'bæhya, ximmangu dyø pa xa thogui ya mi 'bæi, 'nεhyø pa di map'u, hangu yø pa di sigue di m'mæi. Di jap'ahua na ra Espiritu Santo, nuna entho yoto yø nyot'i i nεqui p'u ni hyandra nthuts'i Oja. ⁵ Di jap'ahua na ra Jesucristo, guehna xifi xanho yø ja'i hanja Oja na. Go rá mæditho bi bennate 'mø mj dü na, 'nε guehna ja rá ts'edi ngue di manda gätho yø dast'abi 'bæcua ja ra ximhäi na. Guehna ra Cristo di macju 'nε bi dü. Nu'a rá ji bi mäni, gue'a i hoga ma ts'oquihua'. ⁶ Nuna ra Cristo øt'e ngue ma n'yohu p'u ha di manda ngue ndast'abi. Bi 'dacju ra 'bæfi ngue dyø mmæcjhua, para ngue da zäp'u ga thanneha na Oja rá Papá. A nuyá, ma ga εspahua na ra Cristo magesε, ngue ja rá ts'edi para zantho. Da ngut'atho.

⁷ A nuyá, nuna ra Cristo, nu'mø bi zøhø di 'yε mahεts'i, da n'youi ra gui. Gätho yø ja'i da nu. Nuya yø ja'i bi cuarpu ja ra pont'i da nu 'mø bi zøhø. Nu'mø bi nu yø ja'i 'bæcua ja ra ximhäi, gä di nya dümmæi. Da ngut'atho.

⁸ Nuna ma Hmuha Oja jase rá ts'edi, nguna ra hya xicju, i εna: "A nugä para zantho di 'bæi, porque ya nmi 'bæcä p'u bá fadi bá nja yø cosa ja ya. Da guehya, nu yø cosa i ja, jap'u rá nzequi, pε nugä ga sigue ga m'mæi para zantho", i εna. Porque nuna Oja i 'bæhya, ximmangu dyø pa xa thogui ya mi 'bæi, 'nεhyø pa di map'u, hangu yø pa di sigue di m'mæi.

⁹ Nugä drä Xuua, gä dadi ncuhua, gäthogahua, ya ma n'yohua ra Jesucristo. A nuyá, di tocagahua ngue di sähu ra n'u ya. Pε gä di ohu rá 'yε ra Cristo nuna di hacju ra ts'edi ngue ga seti hangu ra n'u ja ngue ga thøhma. A nu'mø ma m'mæcä p'u Patmos, ja n'na ra t'ähäi ja maðe ra jathe, ja dá op'u ra fädi. Bi joqui ngue dá mambrá hya Oja, dá xicä yø ja'i te'o na ra Jesucristo. ¹⁰ Nuna n'na ra pa ngue mi thanne yø ja'i ra Hmu Jesús, ra Espiritu Santo bi pärcagui ma nhandi, 'da ma'dan'yo dá nu. Dá øcua ja ma xätha ngue nts'edi ga nzoca n'na n'cεj. Nup'u dá øde, tengutho 'mø bi 'bixtra corneta. ¹¹ Nu'a bi zoqui bi 'yεngui:

—A nugä para zantho di 'bæi, porque ya nmi 'bæcä p'u bá fadi bá nja yø cosa i ja ya. Da guehya, nu yø cosa i ja, jap'u rá nzequi, pε nugä ga sigue ga m'mæi para zantho. Ague Xuua, damj cuatru sacua te gä gui nnu ya. Gui pennbä

ra sɛcuɑ yø 'yɛc'ɛi 'bɛ'u yoto yø hnɪni rá njap'u ja ra häi Asia. Nuya yoto yø hnɪni ya, guehna ra hnɪni Efeso, ra hnɪni Esmirna, ra hnɪni Pérgamo, ra hnɪni Tiatura, ra hnɪni Sardis, ra hnɪni Filadelfia, ra hnɪni Laodicea.

¹² Nugá drá Xuua, dá 'bärbɛya ngue dá hɛt'a nzoqui. Pɛ nu'mø ma 'bät'i, dá nu yoto yø mfoxiyo ngue ra oro. ¹³ Nup'u ja'u yoto yø mfoxiyo p'uya, dá hɛti ngue ɛt'inde n'na ra n'yohu. He rá he söt'e astá yø gua. Rá tija p'uya, gá ra oro di ngat'i. ¹⁴ Yø xtá p'uya, gá ra t'axi, ɛna ra t'axca xide'yo ogue ra t'axca ɛ. Yø dá p'uya, di yoxni tengutho rá thai rá sibi. ¹⁵ Yø gua p'uya, di yoxni tengutho rá t'ɛgui 'mø bá pømp'u ja ra orno ngue xa mma mats'uxt'i xandønho. Nu'a ga nt'ode 'mø bi nya p'uya, tengutho gui hi ra ndate dehe. ¹⁶ Nup'u ja rá 'yɛ ngue rá n'yɛi, i ha yoto yø sø. I pømp'u ja rá ne n'na ra ts'anjuai ja yoho yø hɛti. Rá hmɪ p'uya, di yoxni tengutho gui yotra hyadi 'mø hinte juü.

¹⁷ Ma hɛrpu 'bäi, dá tägui tengutho n'na ra du, dá sop'u ja yø gua. Bi macrá 'yɛ ngue rá n'yɛi, bi doscagui, bi 'yɛngui:

—'Yo gui su. Go guecä di 'bai para zantho, porque ya nmi 'bacä p'u bá fadi bá nja yø cosa i ja ya. Da guehya, nu yø cosa i ja, jap'u rá nɛgui, pɛ nugá ga sigue ga m'mai para zantho. ¹⁸ Guecä di 'bai hangu ra pa. 'Nɛ bi hnu ngue dá tu, pɛ nuya di 'bai para zantho ya. Go di hagá ra nsogui ngue ra ndate, go di hagá ra nsogui p'u 'bɛhyø ánima. ¹⁹ A nuyá, dami cuatra sɛcuɑ te gáma hya gui nnu ya. Cuatra sɛcuɑ'a te bi nja ya, dá gue'a te di nja m'mefa. ²⁰ Nuyá, ga xi'i te ga mbønya yoto yø sø gá nuya ja ma n'yɛigá ya. Co 'nɛhya yoto yø mfoxiyo ngue ra oro di másqui, ga xi'i te ga mbøni. Nuya yoto yø sø gá nu, guehya ga mbøni ngue yoto yø mɛfi Oja ya. Guehya 'bet'o p'u di mpeti yø 'yɛc'ɛi ngue yoto yø hnɪni ya. A nuya yoto yø mfoxiyo gá nu, guehya ga mbøni ngue yoto 'bai yø 'yɛc'ɛi ya.

2

¹ Dami 'yotra carta, gui pennbabi rá mɛfi Oja 'bet'o p'u 'bɛhyø 'yɛc'ɛi'a ra hnɪni Efeso. Ja ua ya yø hya gui 'yot'i, gui 'yɛmbi: “Nguna ra hya mmanna ja yoto yø sø p'u ja rá n'yɛi, nuna di therbu made ha ja yoto yø mfoxiyo ngue ra oro. I ɛna: ² Dí paçá te gá gui øthu. Dí paði ngue gui ha ra ts'edi gui ørpuhá rá 'bɛfi Oja. 'Nɛ gui seti hangu ra n'u gui thohmu. Dí paçá ngue hin gadi nsixu yø ts'oc'ɛi. 'Nɛ di paði ngue pønyø ja'i ngue nne da hyä'ahɛ, i ɛna ngue ma representante. Pɛ gá hyaspahá ra güenda te ga 'yo ya yø ja'i ya, 'nɛ gá tinnbahɛ ngue guehya fehni ya. ³ Gui seti hangu ra n'u gui thohmu, 'nɛ 'bu i'da ngue ɛmmɛi ørcagui ma 'bɛfi, hinha ga ngohyø mmɛi. ⁴ Pɛ nugá jap'u n'na ra hya nná sɛ'ahɛ. Nuna ra hya na ngue zits'atho gadi macju, ya hinni mantho gadi macju tengutho p'u bá fadi, ngue janjuani gá hyo ni mmɛi gá macju. ⁵ Dami bɛni ha bi njap'u guá ɛts'i ngue gadi macju. A nuyá, dami 'bä'ni mmɛihɛ n'na zihmantho, dami macju tengutho gmɪ øthu m'met'o. A nu'mø ngue hingui nne gui macju, ga mmagá p'u ngue ga hacá ni mfoxiyohu p'u ha ja. ⁶ A nuna n'na ra hya jap'u gui øthu, di nnu manhogá na, ngue madits'u gui nnu manhohu'u yø hya xännbabi yø ja'i ra Nicolás. A nugá p'uya, xquet'a 'nɛqui madits'u di nnu manhogá na ra hya na. ⁷ Nu ra ja'i ja rá gu, dá 'yøhya yø hya ja ua xihyø 'yɛc'ɛi ra Espiritu Santo, i ɛna: Nu ra ja'i dá bøni ngue da dapra nts'o i ja, ga unna nt'edi ngue da zaprá ndät'ä ra za 'bäp'u ja rá nhuaza Oja. Nu'mø bi za ra ndät'ä ra ja'i, ra ja'i p'uya di m'mai para zantho, i ɛna”.

⁸ Damí 'yotra carta, gui pennbabi rá mefi Oja 'bet'o p'u 'buhyo 'yɛc'ɛi'a ra hnini Esmirna. Ja ua ya yø hya gui 'yot'i, gui 'yɛmbi: "Nguna ra hya mmanna ya mi 'bu' mø mambá fudi bá nja yø cosa i ja ya, 'nɛ di sigue di m'mai para zantho. Guehna bi du na, pe mahømbi m'mai. I ɛna: ⁹ Dí paçá te gá gui øthu. Dí padí ngue xangu ra n'na gui sãh. 'nɛ di padí ngue gui hyoyaha, ngue hin'ya ra mɛnyu. Pe madague'a, tate di muui na ra rho di 'da'aha Oja. Dí padí ngue nnømman'h'aha yø ja'i nuya ɛna ngue yø judío. Pe nuya yø ja'i ya, guehya hingyø ja'i Oja ya, sinoque guehya yø ja'i ra zithu ya. ¹⁰ Yo gui suhu'a te ra n'u ja ngue gui thohmu ya. Porque ra zithu di nja ra pa da 'yøt'e ngue gui n'ofádiu. Ja da fap'u p'uya ngue mø majuaní gui ɛc'ɛigahu xanho, oque hin'na. Di sã'aha ra n'u n'net'a ma pa, pe 'yogui hegahu madague'a gui tuhu. Cabo ga jut'aha conna 'da'yo te para zantho. ¹¹ Nu ra ja'i ja rá gu, da 'yøhya yø hya ja ua xihyo 'yɛc'ɛi ra Espiritu Santo, i ɛna: Nu ra ja'i da bøni ngue da dapra nts'o i ja, ya hinda tho'a rá yondi ra ndate, i ɛna".

¹² Damí 'yotra carta, gui pennbabi rá mefi Oja 'bet'o p'u 'buhyo 'yɛc'ɛi'a ra hnini Pérgamo. Ja ua ya yø hya gui 'yot'i, gui 'yɛmbi: "Nguna ra hya mmanna pønna ne n'na ra juai mandø nts'atho, ja yoho yø heti, i ɛna: ¹³ Dí paçá te gá gui øthu. Dí padí ngue gui 'buhmu p'u ha 'buhyo ja'i di manda ra zithu. Pe dí padí ngue gui ɛc'ɛigahu xandønho. Nu'mø ra pa mi hatra ts'edi ra zithu'u ni mmɛnguhu ya, ngue bi benra Antipas bi hyo, bi øpi ngue xifi xanho yø ja'i hanja'a ma hya, pe hingá hyegahu. ¹⁴ A nuyá, jap'u 'da yø hya gui øthu ngue hinda nnu manhogá. Porque nuna ra hya bi nxännbate manjam'mø ra Balaam, 'bap'u 'da ni amigohu ngue tenna ra hya na. Guehna bi xännbabi ra Balac, bi xifi ngue da japyø judío da 'yøtra ts'oqui, ngue da zi'a te pørpabi yø dahmu, m'mefa p'uya di n'yots'om'mái. ¹⁵ Nuna man'na ra hya p'uya, xquet'a 'bap'u 'da ni amigohu ngue tenna hya bi nxännbate ra Nicolás. Conque nuna ra hya xännbate na, madits'u ngue di nnu manhogá na. ¹⁶ Pe nuyá, 'yo gadi unna 'yu yø ja'i ngue di xahya yø hya bi nxännbate na dí xi'aha ya. Damí xihyo ja'i ngue nuna ra hya xännbi, da hyep'u. Porque nu'mø himbi ne yø ja'i da hyep'u na ra hya di xádi, ga mmasegá p'u. Nuya yø ja'i hingui nne da hyep'u ya yø hya di xádi, ga sãsegá be conna juai pømma ne. ¹⁷ Nu ra ja'i ja rá gu, da 'yøhya yø hya ja ua xihyo 'yɛc'ɛi ra Espiritu Santo, i ɛna: Nu to da bøni ngue da dapra nts'o i ja, ga japi da zi ra hme bí ja mahets'i, guehna ra hme hingui facua ja ra ximhai na. 'Nɛ ga unna n'na ra t'ado xa nt'axi. Nuna ra t'ado ga unni, nt'ot'i n'na ra thuhu ma'da'yo, hinjongui padí hanja. Sinoque ja ngue da base hanja'a to da hyanna do, i ɛna".

¹⁸ Damí 'yotra carta, gui pennbabi rá mefi Oja 'bet'o p'u 'buhyo 'yɛc'ɛi'a ra hnini Tiatira. Ja ua ya yø hya gui 'yot'i, gui 'yɛmbi: "Nguna ra hya mmanna Ts'ant'u Oja, nuna di yoxni yø dá tengutho gui 'yotra thai ra sibi. Yø gua p'uya, di yoxni tengutho ra t'egui mats'uxt'i xandønho. I ɛna: ¹⁹ Dí paçá te gá gui øthu. Dí padí ngue gadi macju 'nɛ di padí ngue n'na ngu n'na gadi mmahmu. Dí padí ngue gui ɛc'ɛigahu xandønho. Dí padí ngue gui ørpahu rá 'befi Oja. Dí padí ngue nu'a te ra n'u gui thohmu, gá gui sethu. Dí padí ngue nu'a te ra rho gui øthu, man'na tate xanho te gui øthu ya, ngue mø rá mædi. ²⁰ Pe nugá, jap'u n'na ra hya nna s'aha. Porque nuna ra hya xännbate ra Jezabel, gadi unthohu ra 'yu. Nuna ra xisu na, i ɛna ngue Oja di bennbabi ra hya xännbate, pe himma juani. Porque dí padí ngue hat'u yø ja'i xännbi. ɛmbi ngue sãtho

dí n'yots'om'mäi ra ja'í, 'ne ėmbi ngue sätho da za ra ngø pørpabi yø dahmu. ²¹ Nugä dí tømä nä ra Jezabel, xamhmatho da hyep'u'a rá n'yots'om'mäi ga 'yo, pē hinguí nne da hyep'u. ²² Janangue nuyá, ga japi dí hyenni da 'yoxrá t'ots'i. Gá japi da zä ra n'u. Nu to gá xa hyät'i ngue n'yots'om'mäiui, nu'mø hündi 'bätýø mmui ya hä't'i ngue da hyep'u ra nts'o øt'e, xquet'a ga japi ngue mathogutho da zä ra n'u. ²³ Nunä ra Jezabel, ga hogä yø ja'í nuya xa hyät'i, i nnøpe ngue yø basí. Ja da bap'u yø 'yεc'ei 'bui ndap'u bi zä p'uya ngue dí parbabi yø n'yomfēni yø ja'í, nu te gāma hya mbēmp'u ja yø mmui n'na ngu n'na, gā dí padí. N'na ngu n'na'ahu, nu te gā guí øthū gue'a ra njut'i dí nja'a.

²⁴ Pē nunä ra Jezabel xännbate ra hya p'u ja ra hnini Tiatira, xangu hinguí nne gui tenhna nä ra hya nä. Porque nuya yø hya exa dí xähýø ja'í ngue nne da badi xändønho te εga 'yo rá hya ra zithu, ya hinguí nne gui xähmu ya yø hya ya. Pē conni parte, ya hün'yū te gdá sū'ahu. ²⁵ Nunä ra hya ya xcá benthū, dami sigue ngue gue'a gdí n'yohu'a ya, asta gue'mø dá εcä mahøn'a. ²⁶ A nuyá, nu to da böni ngue da dapra nts'o i ja, 'ne da 'yøt'e te dadi 'bēpi, 'ne di sigue da 'yøt'e asta guep'u rá nzeɣui, guehna ra ja'í ga unná cargo ngue dí manda yø nación. ²⁷ Mä Papá bi 'dajmä cargo, ga ja'ahu p'uya ga 'da'a ni cargohū. Pē mandø nzaquitho ra ts'edi ga 'da'ahu. Nu'mø himbi 'yøtyø ja'í nä ra hya guí xihmu da 'yøt'e, gui japhu yø ja'í tengutho 'mø bi thespa rá t'εgui n'na ra ts'øye, ngue 'bexti mpøde. ²⁸ Xquet'a ga 'da'ahu rá dasø bí pøx'mø xudi. ²⁹ Nu rá ja'í ja rá gu, da 'yøhna rá hya xihýø 'yεc'ei rá Espiritu Santo”.

3

¹ Dami 'yotra carta, gui pennbabi rá mēfi Oja 'bet'o p'u 'bahýø 'yεc'ei'a ra hnini Sardis. Ja ua ya yø hya gui 'yot'i, gui 'yεmbi: “Nguna ra hya mmanna to pennbabi rá Espiritu Santo ya yoto yø hnini, nunä hä yoto yø sø. I εnä: Dí paçá te gá guí øthū. Dí padí ngue nup'u ha guí yahū, guí εnä ngue ya guí øthū xändønho rá 'bēfi Oja. Dí paçá p'uya ngue himma juani guí n'yohū rá ts'edi Oja. ² Yo nimantho guí säyathohū, dami mpefi ngue gui hathū rá ts'edi yø ja'í. 'Yo guí nnehū ngue nimantho da hyep'u Oja mi'da yø ja'í. Porque dí nnugá ngue guí säyathohū, guehna hinguí nnu manho ma Ojagá naya. ³ Man'nan'yo mi 'yøt'e ngue gui pumbēni ya yø hya bi sän'nahū. Nu te gāma hya bi si'i guí 'yøthū, da gue'a guí 'yøthū'a. 'Yo nimantho gui säyathohū. Nu'mø hingá ja ndummui guí 'yøthū ya yø hya dí xi'ahu ya, jagui thambēnihu ya ga søcá p'u guí 'bahmu, tengutho 'mø bi zøhra bē, porque hinguí pahmu temä ora ga søhø. ⁴ Pē dí padí ngue nup'u ja ra hnini Sardis, 'bap'u 'da yø 'yεc'ei ngue hündi ts'onýø he bi ün'Oja. Guehya 'dap'u ga n'yo'be ya, da hye yø t'axca he. Gue'a yø njut'i'a ngue himbi ts'onýø he bi t'unni. ⁵ A nuyá, nu to da böni ngue da dapra nts'o i ja, gue'a da hye rá t'axca he'a, 'ne hinga thujpabi rá thuhū p'u ja rá libro nt'ot'i yø thuhū ya yø ja'í ja rá 'da'yo te. Nup'u 'bahma Papá, conyø anxε 'dap'u 'bahmi, ja ga mmangá p'u ngue guehya mä ja'í ya. ⁶ Nu rá ja'í ja rá gu, da 'yøhna rá hya xihýø 'yεc'ei rá Espiritu Santo”.

⁷ Dami 'yotra carta gui pennbabi rá mēfi Oja 'bet'o p'u 'bahýø 'yεc'ei'a ra hnini Filadelfia. Ja ua ya yø hya gui 'yot'i, gui 'yεmbi: “Nguna ra hya mmanna majuaní ngue gá ra nho øt'e, 'ne nu'a rá hya mma gá majuaní. Guehna hannbabi rá nsogui rá dast'abi David. Nu'mø bi xocra goxthi, hñjongui sä da nøt'e. Nu'mø bi nøtra goxthi, hñjongui sä da xoqui. I εnä: ⁸ Dí paçá te gá

guí øthú. Dí padí ngue nuna ma 'befi, mađi zits'u guí ha ra ts'edi guí 'yøthú na ra 'befi na. A nu'a gni 'yøpaha masu na ra hya dí mma, hinguí cøngaha ma thuhú, janangue dá xoc'aha n'na ra goxthi ngue hinjonguí sá da nøt'e. ⁹ A nuya yø ja'í o rá 'ye ra zithú, guehya exa ena ngue yø judío ya, pø himma juani ngue guehya ma ja'igá ya, sinoque fehni. A nuya yø ja'í ya, ga japá ngue di ndantyøhmú p'u ha guí 'bahma. Ja da bap'u p'uya ngue dadi ma'aha. ¹⁰ Nugá dí xi'aha ngue guí seti hangú ra n'u ja ngue guí thohma. Nuna ra hya dá 'bep'i guí 'yøthú, gue'a gá 'yøthú'a. Janangue nuyá, ga fäxaha 'mø gá sähú ra n'u da thogui gátho yø ja'í 'bái rá nguñi nximhäi. Ja da fap'u ndana ra ja'í da bøni ngue xanho rá nt'ec'ei. ¹¹ N'na zihmantho ga ma ecá. 'Yo gadi thøhmu na ra hya ya xca benthú, n'namhma ngue hinga n'nan'yo to di tocabi ra njut'í ja ngue di n'na'aha. ¹² A nuyá, nu to da bøni ngue da dapra nts'o i ja, gue'a da gohi ngue drá dots'e rá ngu ma Oja'a. 'Nø hinjam'mø da 'uemp'u di m'mái. Nu'a rá thuhú ma Oja, ga cuarpabi rá ja'í. 'Nø ga cuarpabi rá ja'í rá thuhú na ra 'da'yo Jerusalén bi ja mahets'i, gue'a rá hnini ma Oja'a. 'Nø xquet'a ga cuarpabi rá ja'í ma 'da'yo thuhú. ¹³ Nu ra ja'í ja rá gu, da 'yøhna ra hya xihyø 'yec'ei ra Espiritu Santo”.

¹⁴ Damí 'yotra carta, guí pennbabi rá mefi Oja 'bet'o p'u 'bøhyø 'yec'ei'a ra hnini Laodicea. Ja ua ya yø hya guí 'yot'i, guí 'yembi: “Nguna ra hya mmana zant'a majuaní te mma. Nuna xifi xandønho yø ja'í hanja na ra hya majuaní. Conná nguehna bi nhogui te gäma cosa bi zän'Oja ngue bi nja. I ena: ¹⁵ Dí pacá te gá guí øthú. Dí padí ngue ni xinga gue'a guí hyegagui p'u, ni xinga gue'a gdi ha ra ts'edi guí tennagui ma hya. A nuyá, i nne guí sanní te guí 'yøt'e. O bien ngue guí hyegagui p'u, oque xingui hya ra ts'edi guí tennagui ma hya. ¹⁶ Pe comma ngue xøgue zi juat'atho guí ec'ei'guí, nuya njuantho guí mma thi ya. ¹⁷ Guí ena ngue ya gyø mmemmetihú, ya hinte gadi 'behma. Ya gá gue'a te guí øt'e guí emhma ya. ¿Ua hin gadi umhma ra güenda ngue ra 'yanthi gá ntheha? Porque mađi zits'u te di ja'aha. Guí hoyaha nup'u go bi zä. Gyø xädähu nup'u go bi zä. Conque ni xingra ulu di ja ngue guí hyehú. ¹⁸ Janangue dí xi'aha ngue guí tängbaha ra oro ma datho xandønho, ya xpá thop'u ja ra sibi. Nu'mø ngue da guehna di ja'aha na, ya majuaní ngue guí mmemmetihú 'mø. 'Nø guí tängbaha ra ulu tate mandø nt'axitho guí hyehú, n'namhma ngue ya hinni mantho guí pes'ni sä ngue da hin'yu te guí hyehú. Damí tängbaha ra 'yethi ni hu ngue ra colirio, di coxni dähú, n'namhma ngue da zä ni nxädä guí thohmu. ¹⁹ A nuguí, nu'u gá dadi mađi, nu'mø hinga gue'a ga 'yo, nugá dí fei ngue dadi hejpi te øt'e. Janangue nuyá, ga fep'aha 'mø ngue hinguí hya ra ts'edi guí 'bäni mmähú ya. ²⁰ Dí 'bäcä p'u ja ra goxthi dí nzonhnategä. Nu ra ja'í da 'yøde te di xifi, da xogagui rá mmäi ga cut'i. Gá nsäya p'u ja rá mmäi ra ja'í. Gá n'amigo'be, 'dap'u ga nsihme'be. ²¹ A nuyá, nu ra ja'í da bøni ngue da dapra nts'o i ja, ga unna nt'edi ngue 'dap'u ga mm'i'be p'u dadi manda. Tenguthogá ngue dá dapra nts'o, janangue nup'u di manda ma Papá 'dap'u dí hu'be. ²² Nu ra ja'í ja rá gu, da 'yøhna ra hya xihyø 'yec'ei ra Espiritu Santo”.

4

¹ Mi tho'a te gäma hya dá nugá p'uya, mahøndä nnøts'e ngue da hanmahets'i. Dá handa n'na ra goxthi ngue nsoqui. Nu'a nmi ya'be p'uya, nu'mø nzoqui, ena gue'mø m'mixt'i ra corneta'a ga ya. Bi 'yengui:

—Bí 'yεcua ya. Ga ut'a'j te ja ngue di nja m'mεfa —bi 'yεngu'i.

² Nu'a rá ora'a p'uya, bi párcagui má nhandi rá Espiritu Santo. Dá handa n'na rá nthuts'i bí ja mahεts'i. Nup'u ja rá nthuts'i p'uya, ja hup'u Oja. ³ Nuna dá handi ngue huxp'u ja rá nthuts'i, dá nu ngue di yoxni p'u hudi, tengutho gui yoxni rá dospí ngue rá jaspe, n'youi rá cahu xa ntheni ngue rá cornalina. Nup'u hudi, jap'u n'na rá nyot'i ngue rá sano, gá rá jaxhmu. ⁴ Xá 'yεt'inde 'däte magoho yó nthuts'i p'u hudi. N'na ngu n'na'u yó nthuts'i hup'u n'na nc'εi, gá he yó t'axca he. 'Da'a n'na rá corona ngue rá oro oxyo ya. ⁵ Nup'u hu Oja, ja póp'u yó húi, ja nεxp'u yó ngáni m'ò bi nya. Nup'u ni hyandrá nthuts'i Oja, jap'u yoto yó nyot'i ngue danzò. Gue'u nnòpa ts'edi rá Espiritu Santo'u yó nyot'i. ⁶ Nup'u ja rá xequi socra nthuts'i p'uya, titho tengutho rá jathe p'u gui nεqui. Pε thotrá nhandi rá ja'j tengutho rá xito.

Nup'u ja rá nthuts'i, gá goho yó ts'at'i 'bái 'da'a n'na'u ja yó te. Ngu rá hmi, ngu rá xatha, gá ja yó dá. ⁷ Nu'a rá mudi, di nεqui tengutho n'na rá dafanzate. Nu'a rá yoho, di nεqui tengutho n'na rá ndòtoro. Nu'a rá hyu, ja rá hmi tengutho rá ja'j. Nu'a rá goho, di nεqui tengutho rá dátäni di mahyò zahua. ⁸ Gá goho, i ja 'dato yó zahua n'na ngu n'na. Nup'u ja yó zahua, ngu yó 'bizahua, ngu máxòts'e, gá má zinni ja yó dá. Rá pa, rá xui hinguí sáya ngue εna:

—Nuna Oja ná, guehna má datho di nsupi. Guehna má datho di nsupi. Guehna Oja rá hmu ná ngue jase rá ts'edi, guehna 'buhna ya, 'nεhyò pa xa thogui ya mi 'bai, 'nεhyò pa di map'u, hangu yó pa di sigue di m'mai —i εna.

⁹ Nguna rá hya gá 'yεspabi Oja 'nε di ja mammađi Oja. N'na ndi ngu n'na ndi dá 'yεspabi Oja, ¹⁰ nu'u 'däte magoho huxyò nthuts'i di mäspu hu Oja, gá ndantòhmu ngue thanne Oja nuna 'bai para zantho. N'na ngu n'na εnyò corona ngue sop'u ni hyant'Oja. I εna:

¹¹ —Ague má Oja'j, gue'e má Hmu'áhe. Gue'e ni 'yup'u mathoguitho dá hnu mansu'j. 'Nε ni 'yup'u dá t'εts'a'j, porque jase ni ts'edi ngue gá hoqui tanto yó cosa i ja. Nu'j, bi nja'j mpähá guá sänni te bi nja, gue'a ja'a ya.

5

¹ Nuna Oja huxp'u ja rá nthuts'i, dá hεt'i ngue fo rá n'yεi n'na rá súcua ngue m'máni. Nt'ot'i mbo rá súcua 'nε nt'ot'i máxòts'e. Nup'u ja rá nyani rá súcua n'youi yoto yó seyo sammj ngue hñdi nxadi. ² Dá nu n'na rá anxε ngue mandò nzaquitho ga ya, rá ndòts'edi gá 'yòtra nt'änni, i εna:

—¿To dá bñni di ntate ya ngue dá zä dá xòjpa yó seyo samra súcua, para ngue di nxadi? —bi 'yεna.

³ Pε hñjombi bñni ngue xtá nzä dá xudi, ni xinga guerp'u mahεts'i, ni xinga guecua ja rá häi, ni xinga guerp'u 'buhyò ánima. Hñjombi bñni ngue xtá nzä xtá xòjpa yó seyo rá súcua ngue xtá nnu te nt'ot'i. ⁴ Nugá p'uya janjuaní ngue di zoni, porque hñjombi bñni ngue xtá xocyò seyo ngue xtá nnu yó letra nt'ot'i rá súcua. ⁵ Nu'u 'däte magoho nja'j, bi 'yεnga n'na:

—'Yo nimantho gui zoni, porque nuna ni hu ngue rá dafanzate, rá mεni rá Judá 'nε rá mεni rá dast'abi David, go bi dahna ya. Go dá zä dá xocyá yoto yó seyo samra súcua naya.

⁶ Dá nugá n'na rá Dε'yo ngue 'bäp'u 'bu Oja p'uya. Di nεqui ngue n'yodui yó mεdi bi nja 'mò m'i tho. Xá 'yεt'inde'u di mäspu 'bu Oja. Ja yoto yó dani, ja yoto yó dá. Nuya yó dá p'uya, guehya nne dá má ngue rá Espiritu Santo handi gá

rá ngan̄j nximhäi. ⁷ Nuna ra De'yo, bi ganna súcua m̄j ca rá n'yεi Oja p'ua hudi. ⁸ M̄j ganna súcua p'uya, nuya goho i 'bäi n'na ngu n'na yø ts'at'i ra nthuts'i, co 'nēhya 'däte ma goho hup'ua ja yø nthuts'i, gä bi ndantyøhm̄j p'ua 'bähra De'yo. I ha 'da'a n'na ra 'bida ni h̄j ngue ra arpa. Nε the 'da'a n'na ra mohi ngue ra oro, yup'ua ra hoga bopo. Nuna ra bopo, guehna rá mhmat'Oja øtyø ja'i ya o rá 'yε Oja na. ⁹ Nε tuta n'na ra thuh̄j ngue ma'da'yo, i εnna thuh̄j: "Nu'i, gue'e ni 'yup'ua ngue gui canna súcua, gui xøjpa yø seyo n'youi. Porque gue'e bi tho'i, 'nε conn̄j ji gá jurpabi yø ts'oqui yø ja'i ya o rá 'yε Oja. Guehya yø ja'i 'bäi ndap'ua bi zä yø häi, 'nε 'dama 'dan'yo yø hya gá nya n'na ngu n'na. ¹⁰ Gá unyø 'bēfi yø ja'i ngue dyø mmäcja, para ngue da dānnesε Oja. 'Nε gá unyø 'bēfi yø ja'i ngue di ndast'abi, ngue di manda gä ra ximhäi".

¹¹ Ma nu mahøn'a p'uya, dá nu ngue mandøngu dyø anxε xá 'yεt'inde'ua 'däte magoho di mäts'ua goho 'bäp'ua ja yø ts'at'i ra nthuts'i. Pε nu'a gāngu yø anxε dá nugä, yø mahuah̄j ngue yø mahuah̄j'a gandøngu yø mahuah̄j yø anxε dá nugä ngue tuh̄j. ¹² Janjuani ngue ra ndøts'edi gá 'yεna:

—Nuna ra De'yo bi tho, guehna ni 'yup'ua ngue da 'yεspabi yø ja'i na. Da manyø ja'i ngue guehna jase rá ts'edi na, 'nε di manda'a te gāma cosa i ja, go guehna jase rá mfadi na. Janangu ni 'yup'ua da hnu mansu 'nε da t'εspi.

¹³ Dá øcä p'uya ngue mandøngutho i tuh̄j. Gätho'a te bá s'at'Oja ngue ja yø te, gä tuh̄j, ngup'ua mahets'i, nguua ja ra ximhäi, ngup'ua 'bähyø ánima, ngup'ua ja yø jathe. Gá 'da gä 'yεntho:

—Nuna Oja hup'ua ja rá nthuts'i, co 'nēhra De'yo, guehya ma datho nne ngue da hnu mansu ya. 'Nε dá hma ngue maguesε ja yø ts'edi. Guehya jatho ngue dá t'εspi hangu ra pa ya —i εna.

¹⁴ A nu'ua goho i 'bäi n'na ngu n'na yø ts'at'i ra nthuts'i, 'da gä 'yεntho:

—Xandønho ngue ngu'a di nja —bi 'yεna.

A nuya m̄j 'däte magoho di mäsp̄u h̄j Oja p'uya, gä bi ndantyøhm̄j ngue thanne Oja nuna 'bäi para zantho.

6

¹ Dá nugä ra De'yo p'uya, ngue bi xøts'a rá mudi'ua yoto yø seyo. Nu'a n'na'ua goho 'bäp'ua ja yø ts'at'i ra nthuts'i p'uya, ra ndø ts'edi gä ya, εna ra ngāni p'ua dá øde ngue εngu:

—Bí 'yεcua, n'namhma gui hyεti xanho —bi 'yεngu.

² Ma nhannigä p'uya, dá nu n'na ra t'axa ndøfani. Nu'a ra tøgue, fo rá 'yε n'na ra nsä. Bi t'unna n'na ra corona. Bi ma p'uya ngue da øtra tunhni. Pε himbä thapi. Nuná, ndap'ua bi zä ni ma bí tãhra tunhni.

³ Nu'a ra De'yo p'uya, m̄j xøts'a rá yoho ra seyo. Bi 'yεngä'a rá yoho 'bäp'ua ja rá ts'at'i ra nthuts'i p'uya:

—Bí 'yεcua, n'namhma gui hyεti xanho —bi 'yεngu.

⁴ Ma nugä p'uya, bá εp'ua n'na ra thenga ndøfani. Nu'a ra tøgue, bi t'unna ts'edi ngue da japi di ndunhyø ja'i 'bæcua ja ra ximhäi. N'na ngu n'na di nhyo. Bi t'unna n'na ra majuai.

⁵ Nu'a ra De'yo p'uya, m̄j xøts'a rá hyu ra seyo. Bi 'yεngä'a rá hyu 'bäp'ua ja rá ts'at'i ra nthuts'i p'uya:

—Bí 'yεcua, n'namhma gui hyεti xanho —bi 'yεngu.

Ma nhannigä p'uya, dá nu n'na ra 'bondøfani. Nu'a ra tøgue p'uya ha n'na ra pesa. ⁶ Dá øcä p'uya ngue bá nya'a hup'ua made hapu 'bä'ua goho 'bäp'ua ja yø ts'at'i ra nthuts'i. Bi 'yεna:

—Nu'a n'na kilo rā trigo, dī mūui'a te nthāhā n'na pa rā nzābi. Nu'a hyu kilo rā cebada, dī mūui'a te nthāhā n'na pa rā nzābi. Pē rā aceite 'nēhrā vino hīnda nexrā mūui'a —bi 'yēna.

⁷ Rā Dē'yo p'uya, mī xōts'a rā goho rā seyo. Bi 'yēngā'a rā goho i 'bāp'u ja rā ts'at'i rā nthuts'i p'uya:

—Bi 'yēcua, n'namh mā gui hyēti xānho —bi 'yēngui.

⁸ Mā nhannigā p'uya, dá nū n'na rā nduhmī ndōfanī. Nu'a rā tōgue p'uya nī hu ngue rā Ndate. Nup'u ja rā xūtha rā tōgue, bá 'bēfa p'ua rā xēqui 'bēhyō ánima. Guehñā bi t'unnā ts'edi ngue dā hyo n'na cuarto yō ja'i 'b'u'ā nximhāi nā. Dā japi ngue dī nhyo yō ja'i p'u ja yō tunhñi dī nja, dā dū yō ja'i ngue rā thūhū. Dā dū yō ja'i ngue rā guēhī. Dā dū yō ja'i ngue dā za yō zate.

⁹ Rā Dē'yo p'uya, mī xōts'a rā cāt'a rā seyo. Dā nugā yō te yō ánima xā tho ngue mmambrā hyā Oja. Guehya hīngui sāya'a manī manñā hyā, janāngue bi tho. Nūya p'uya, gā 'būp'u ja rā altar. ¹⁰ Yō ánima p'uya, nts'edi gā 'yēnā:

—Ague grā Hmū mā Oja'i, gue'e majuanī ngue gā rā nho guí øt'e. 'Nē dī pacāhe ngue dī nja'a te rā hyā xcā mā ngue dī nja. Xiya, ¿astā njam'mō gui hyaspabi rā güenda ya yō ja'i 'b'u'ā nximhāi bi hyogāhe ya? —i ēnā.

¹¹ Bi t'unyō t'axcā he ya yō ánima n'äst'abi, pē bi sifi ngue dī nsāyahmā mīts'u rā pa. Dā dō'mīts'u, astā gue'mō dā zēdi ngue dā thopya yō cū ørpa rā 'bēfi rā Cristo, tengutho i dū ya yō ánima.

¹² Rā Dē'yo p'uya, mī xōts'a rā 'dato rā seyo. Dā nū ngue mathoguitho bi 'yan'ahāi. Rā hyadi bi gohi ngue rā pothi tengū rā 'bo'ulu. Rā zanā bi gohi tengū rā ji ngue xā nthenī. ¹³ Bá hōhyō sō mayā bi zo hāi. Guí nnu 'mō ngue huātrā ndahī yō 'ya'igo, 'da guā hyōmtho ngue sō hāi, bī njarbātho. ¹⁴ Rā c'ammahēts'i p'uya, bī m'mēdi tengutho 'mō m'māni n'na xi'to rā xucua. Yō t'ōhō 'nēhyō t'uhāi ja made rā jathe, gā bi dāmp'u ha ja. ¹⁵ Yō dāst'abi 'b'u'ā nximhāi p'uya, gātho yō hmū, gātho yō mmēmēti, gātho yō general, gātho mī'da yō ja'i ja yō ts'edi, gue'u 'bēhyō hmū, gue'u hīnjo'o yō hmū, gā bi 'dagui, bī n'yamp'u ja yō 'bido. Bi yarbū ja yō hyādo ja mbo rā hāi. ¹⁶ Yō ja'i bi 'yēmbyo t'ōhō, bi 'yēmbyo nyūñi:

—Bā tāhmū ya, n'namh mā guí cogbahe, hīnda dīngāhe nā hup'u ja rā nthuts'i. Porque rā ndussutho rā castigo dā ja rā Dē'yo, hīndī nne gā thocāhe'a rā castigo'a. ¹⁷ Nūya mfađi ngue bi zōhrā pa dī nja rā castigo ya. Ya hīnjonda zā dā dāqui te dī nja ya —i ēnyō ja'i.

7

¹ Mī tho'a te dá nugā p'uya, mahōndā handī goho yō anxē 'bāi ngoho mats'at'i nximhāi, ngue samra ndahī n'na ngu n'na. Hīndī japi temā ndahī dī n'yo maxōts'e rā hāi, nī xīngā guep'u ja rā jathe dī japi dī n'yo rā ndahī. Hīndī japra ndahī ngue temā za dā 'yanī. ² Dā nugā man'na rā anxē p'uya, ngue bī 'yēp'u nī bōxyadi. Hannbabi rā seyo nā majuanī ngue Oja i 'bui. Nūñā rā anxē, rā ndōts'edi i matya goho yō anxē xi t'unyō ts'edi ngue dā 'yōtrā ndate p'u ja rā hāi 'nēp'u ja rā jathe. ³ Bi 'yēmbi:

—'Yo sā temā ndate guí øthu p'u ja rā hāi, nī xīngā guep'u ja rā jathe, nī xīngyō za, 'be gā mmēpyagāhe ya yō ja'i yō mēfi Oja, dā ma mā seyobi yō dē yō ja'i —bi 'yēmbi.

⁴ Dā oca hangū gangu ya yō ja'i bi mē rā seyo Oja p'u ja yō dē. Nūya 'dē'ma yoho yō ts'ant'u rā Israel, nū hangū yō mēñi 'bui, n'na ciento 'nē yote magoho mahuañi bi zēdi. ⁵ Nūñā rā Judā, nūya yō mēñi bī m'm'u'ā m'mēfa, bi zū'i

'de'mayo mahuahij bi ma ma seyo. Nunā rā Rubén, nuya yø mēni bi m'mu'a m'mefa, bi zu'i 'de'mayo mahuahij bi ma ma seyo. Nunā rā Gad, nuya yø mēni bi m'mu'a m'mefa, bi zu'i 'de'mayo mahuahij bi ma ma seyo. ⁶ Nunā rā Aser, nuya yø mēni bi m'mu'a m'mefa, bi zu'i 'de'mayo mahuahij bi ma ma seyo. Nunā rā Neftalí, nuya yø mēni bi m'mu'a m'mefa, bi zu'i 'de'mayo mahuahij bi ma ma seyo. Nunā rā Manasés, nuya yø mēni bi m'mu'a m'mefa, bi zu'i 'de'mayo mahuahij bi ma ma seyo. ⁷ Nunā rā Simeón, nuya yø mēni bi m'mu'a m'mefa, bi zu'i 'de'mayo mahuahij bi ma ma seyo. Nunā rā Leví, nuya yø mēni bi m'mu'a m'mefa, bi zu'i 'de'mayo mahuahij bi ma ma seyo. Nunā rā Isacar, nuya yø mēni bi m'mu'a m'mefa, bi zu'i 'de'mayo mahuahij bi ma ma seyo. ⁸ Nunā rā Zabulón, nuya yø mēni bi m'mu'a m'mefa, bi zu'i 'de'mayo mahuahij bi ma ma seyo. Nunā rā José, nuya yø mēni bi m'mu'a m'mefa, bi zu'i 'de'mayo mahuahij bi ma ma seyo. Nunā rā Benjamín, nuya yø mēni bi m'mu'a m'mefa, bi zu'i 'de'mayo mahuahij bi ma ma seyo.

⁹ Mí tho'a te gá dá nugá p'uya, mahøndá nhanni, pe mandøngu dyø ja'i dá nu ngue xpí 'yēhe 'dama 'dan'yo yø häi, ndap'u bi zä yø xequi, ndø yap'atho yø mmēngu 'da. 'Nē 'dama 'dan'yo yø hya gā ya n'na ngu n'na. Gā 'bāp'u ni hyant'a huxrā nthuts'i ha 'bāhrā De'yo. Pe mandøngu dyø ja'i 'bāp'u, hingui sã di 'bede. Pe gā he yø t'axcā he, 'nē gā cā yø palma. ¹⁰ Gātho yo ja'i, gā mafi, pe rā ndøts'edi gā 'yēnā:

—Nunā mā Ojahū hūhnū ja rā nthuts'i ya, guehñā bi yanjū nā, co 'nēhra De'yo mā Yantehū —i ēnyø ja'i.

¹¹ Gātho yø anxē, xā 'yēt'inde ya 'dāte magoho ēt'inde ya goho 'bāhyø ts'at'i rā nthuts'i, gā bi ndantyøhmū p'uya ngue thanne Oja. ¹² I ēnā:

—Majuani ngue ngu'a bi nja ya. Pe nuyá, ma gā ja mā mmađihū Oja hangū rā pa ya. Porque nunā guehñā jatho ngue gā εspahū nā. Guehñā jase rá mfadi nā. Guehñā mā dātho ja ngue dā hñu mansu nā. 'Nē jase rá ts'edi. Nū te sānni ngue di nja, gue'a nja'a. Dā ngut'atho.

¹³ Nū'a n'na' 'dāte magoho p'uya bi 'yānngui, i ēnā:

—¿Te'o ya he yø t'axcā he? ¿Harū gue xpí 'yēhe? —bi 'yēngui.

¹⁴ Nugá p'uya dí ēmbi:

—Ague grá hmu, nu'i go guí padí te'o.

Ya ēngbūya:

—Nūyū, guehyū mathoguitho xā nzā rā ndate yū. 'Nē guehyū bi menyø he, bi bo yø he connā ji rā De'yo. ¹⁵ Janāngue ja 'bāhnū ni hyandrā nhūđi Oja ya. Rā pa rā xui thanne Oja nū hūđi. Nunā Oja ya, guehñā fādi ngue hñte dā ja. ¹⁶ A nuyá, ya hñnni mantho di ntū manthūhū. Ya hñnni mantho di ntūthe. Ya hñnni mantho dā zā rā n'u'a gampa rā hyadi. ¹⁷ Porque nunā rā De'yo 'bāhnū ja rá nhūđi Oja ya, guehñā rá mādi yø ja'i nā. 'Nē dā zixpū pøhrā dehe ngue rā 'da'yo te. Nū'ū yø guidā i ja ngue xā nzoni, dā dujpabi Oja.

8

¹ Nunā rā De'yo, mī xøts'a rá yoto rā seyo n'youi rā sūcū. Nup'u mahçts'i commā māden'ora hñte bi 'yaní. ² Mí tho'a rā ora'a p'uya, dá nugá yoto yø anxē 'bāp'u ni hyandrā nthuts'i Oja. Nuya yø anxē bi t'unñi 'da'a n'na rā corneta.

³ Hømbá ep'u man'na rā anxē p'uya, bá den'na rā t'uts'i gā rā oro. Bi m'māp'u ja rā altar. Pe xandøngu yø bopo bi t'unñi ngue dā yūspā rā t'uts'i, dā japra

bopo p'u ja ra altar ngue ra oro. Ja n'youi p'u yø mhmat'Oja yø ja'i nuya o rá 'ye Oja. ⁴Nu'a rá 'bifi ra bopo bi japra anxε p'u hu Oja p'uya, ja n'youi p'u yø mhmat'Oja yø ja'i nuya o rá 'ye Oja. ⁵Ra anxε p'uya, nuna ra t'uts'i the, bi yatyø dεspi mi caxpu ja ra altar. Bi 'yεmbu ja ra ximhái p'uya. Bi nja yø ngani, bi nja yø huei. Bi 'yan'ahái. Janjuani ngue ra ndihi.

⁶Nuya yoto yø anxε ha 'da'a n'na yø corneta p'uya, bi nsä ngue da mixt'i.

⁷Nu'a rá madi ra anxε bi mixtrá corneta. Bi nja yø ndo. Bi nja yø sibi n'youi ra ji. Gä bi 'yεmbu ja ra ximhái. Bi nzø n'na xεqui ra häi p'uya, pε himbi zε hmade bi nzø. Nup'u ja ra häi bi nzø, bi nzø yø za, bi nzø yø c'amdapo.

⁸Nu'a rá yoho ra anxε p'uya, bi mixtrá corneta. Nu'a dá nugä bi t'εmbu ja ra jathe p'uya, tengutho n'na ra daxant'øhø 'mø ni danzø. Nup'u ja ra jathe bi zo, bi gohi ngue ra ji ra dehe. Pε himbi zε hmade ra jathe bi nji. ⁹Nup'u ha bi nji ra dehe p'uya, Gä bi du yø zu'ε mi 'bup'u. Yø barco mi 'yo maxøts'e ra dehe, Gä bi m'medi.

¹⁰Nu'a rá hyu ra anxε p'uya, bi mixtrá corneta. Bá tä'a n'na ra dasø mahεts'i p'uya, bá danzø. Bi zo ra sø p'u ja yø dathe 'nep'u pøhyø t'athe bi zo. Pε himbi zε hmade yø dehe ja nximhái bi zo. ¹¹Nuna ra dasø, ni hu ngue ra ndate gandønju. Nup'u ja yø dehe bi zo, Gä bi juhyø dehe. Mandøngu dyø ja'i bi du ngue xanju ra dehe bi zi.

¹²Nu'a rá goho ra anxε p'uya, bi mixtrá corneta. Bi boca n'na parte ra hyadi, pε himbi zε hmade ra hyadi bi boqui. Xquet'a bi boca n'na parte ra zana. 'Nε bi boca n'na parte yø sø. Nu'mø ra pa, ngoho ora m'mεxui ua ja ra ximhái. Nu'mø ra xui, ngoho ora ngue hin tema sø di nεqui.

¹³Dá handä man'na ra anxε p'uya, ngue bi 'yo mahεts'i. Ra ndø ts'edi ga 'yεna:

—Huεcate. Huεcate. Huεcate yø ja'i 'bu'a nximhái 'mø bi mixtyø corneta ya mi hyu yø anxε di 'bεhya —bi 'yεna.

9

¹Nuna rá cut'a ra anxε p'uya, bi mixtrá corneta. Dá handä n'na ra sø bá tä mahεts'i. Mi zocua ja ra ximhái, bi nεqui ngue ra anxε, bi t'unna n'na ra nsogui ngue rá nsogui ra ots'i hinha rá nzequi ganhe. ²Mi xospa rá njo'mi ra ots'i, bá pøxra 'bifi tengutho rá 'bifi n'na ra orno. Nu'a ra 'bifi bá pøts'e, bi go'ma häi, bi 'berpabi rá thai ra hyadi. ³Nup'u ja ra 'bifi p'uya, n'youi p'u yø mmäcja t'axi, sø häi. Nu'u yø mmäcja t'axi p'uya bi t'unyø ts'edi ngue da za yø ja'i tengutho ga sate yø ixtehe ua ja ra häi. ⁴Bi si p'uya ngue hindj t'sonyø c'amdapo ja ua ja ra häi. Ni xingyø za di ts'onj. Sinoque bi sifi ngue da za yø ja'i nuya hingui n'youi rá seyø Oja p'u ja yø dε. ⁵Nuya yø ja'i da za, bi sifi ngue hindä hyo, sinoque ncat'a zana bi t'unna nt'edi ngue di sätra n'u yø ja'i. Pε nu'a ga n'u p'u sa, tengutho gan'u p'u sa ra ixtehe 'mø bi za ra ja'i. ⁶Nu'u yø ja'i da za p'uya, da ne ngue da du ngue'a gan'u 'mø bi za, pε hindä zä da du. Mada ne yø ja'i da du, pε hindj nthεui ra ndate ya yø ja'i di sä ra n'u.

⁷Nuya yø mmäcja t'axi, nup'u gui nεqui, εna yø ndøfani ya xa nsä ngue da ma ra tunhni. Nup'u ja yø ya, oxä n'na ra corona ngue ra oro. Yø hmj p'uya, rá hmj ra ja'i gui nεqui. ⁸Ja yø xtä tengutho n'na ra xisu. Yø ts'i p'uya, εna yø ts'i yø dafanzate. ⁹Gä ra t'εgui yø njudi ja yø tiya. Nu'a gui hi yø zahua, tengutho gui hi yø carro 'mø jutyø ndøfani ni tih ngue ni ma ra tunhni. ¹⁰Ja yø ts'u, tengutho yø ts'u yø ixtehe ngue ja yø 'bite. Di sätra ndate yø ja'i 'mø bi mihi. Pε ncat'a zana tho mä t'unni ra nt'edi ngue da mihyø ja'i. ¹¹Nuya yø

mmäcja t'axi, 'buhÿ hmu di manda, guehna n'na ra anxε di manda p'u ja ra ots'i hinha rá nzeGui ganhε. Nuná ra anxε na, nu'a ra hya ngue ra ebreo gui hutj ngue ra Abadón. Nu ra hya ngue ra griego p'uya gui hutj ngue ra Apolión, j nne dá manna ra hya na ngue ra Hyote.

¹² Ya rá mæditho ra ndate na p'uya. Pε tobe di 'berhmi yoho di nja.

¹³ Mi mixtrá corneta'a rá 'dato ra anxε p'uya. Dá øde ngue bá nya n'na nc'ei p'u made ha maqui goho yø danj ra altar ngue ra oro, ha nj hyant'a Oja.

¹⁴ Nuná bá nya p'uya, bi zo'a rá 'dato ra anxε mi ha rá corneta, bi 'yεmbi:

—Dami xoqui goho yø anxε nthat'j p'u jonna dathe Eufrates.

¹⁵ Bi ma mathøgue'u goho yø anxε p'uya ngue dá hyo n'na parte yø ja'i 'bu'a nximhäi. Pε hinda zü hmæde dá hyo. Ya yø 'befitho'a, gue'a bá ts'ännbi ngue dá 'yør'mø bi zønna ora, bi zønna pa, bi zønna jeya ngue dá 'yøt'a te ja ngue dá 'yøt'e. ¹⁶ Dá øcä p'uya, ngue mma hangu gangu yø tøgue ngue yø ts'edi nj n'youi'u goho yø anxε. Bi ma ngue yo ciento miyones yø ts'edi nj n'youi.

¹⁷ Guehna bi zahma dá naya, dá nu yø ndofani, dá nu yø tøgue. Nup'u ja yø tiya yø tøgue, gä rá t'εgui yø njudi. N'youi yø cühü ngue ra theni, ra c'angui, ra c'axt'i, n'youi p'u ja yø njudi. Yø ndofani p'uya, εna yø ya yø dafanzate yø ya. Yø ne yø ndofani p'uya, pønyø sibi, pønyø 'bifi yanj ngue ra asufre. ¹⁸ Bi hyo yø ja'i ya hyu yø ndate pønyø ne yø ndofani. Pε nu hangu gangu yø ja'i 'bui, himbi zü hmæde bi hyo. ¹⁹ A nuya yø ndofani, n'youi ra ndate yø ne, n'youi ra ndate yø ts'u. Porque yø ts'u yø ndofani, ja yø ya ngue sate tengutho ra c'εya 'mø sa yø ja'i.

²⁰ Pε nuya yø ja'i bi bongui, ngue hin'i du ya yø ndate ya, himbi ne bi 'bätyø mmæi ngue xta hyep'u yø dahmu. Sinoque bi siguetho ngue thanne yø ts'onthj. Bi siguetho thanne yø dahmu ngue ra oro, oque ra t'axi, oque ra bronce, oque ra do, oque ra za. Conque nuya yø dahmu thanne yø ja'i, hingui 'yo, hingui zø yø dá, hingui øhra hya 'mø nzohyø ja'i. ²¹ Himbi ne xta hyep'u'a te manj n'yo yø ja'i. Bi siguetho bi nhote, bi siguetho bi n'εte, bi siguetho bi n'yots'om'mäi, bi siguetho bi mpe.

10

¹ Mandø nzaquitho man'na ra anxε dá nugä ngue bi 'yε mahεts'i bá o ra gui. Rá ya ra anxε, n'youi ra sano ngue ra 'becjani. Rá hmi p'uya, di yoxni tengu rá hyadi. Yø gua, gä rá sibi. ² Ça rá 'ye n'na ra súcua. Nu'a rá gua ngue ra n'yεi, brá nnerbu ja ra jathe. Nu rá gua ngue ra gaha, brá nnerbu ja rá häi. ³ Dá øde ngue ra ndøts'edi gä ya, tengu 'mø guε ra ndøzate ngue nne di mmafi, njarbætho. Mi juadi bi mmafi, yoto yø ngäni dá øde ngue bi thoni. ⁴ Mi thoni'u yoto yø ngäni bá nya p'uya, dá ne xcä cuatrá súcua'u yø hya bi ma. Pε dá ø p'uya ngue bá nya mahεts'i Oja, bi 'yεngui:

—Nuna rá hya bi man'u yoto yø ngäni bi nya ya, 'yo gadi cuatrá súcua, n'nammæa ngue hinda fadi hanja ra hya —bi 'yεngui.

⁵ A nuna ra anxε dá nugä ngue brá nnerbu ja rá jathe, man'na rá gua p'uya brá nnerbu ja rá häi, bi 'yεsmaya rá 'ye ngue ra n'yεi p'uya. ⁶ I εxa ntestigo Oja nuna 'bui para zantho, bi hoqui te bi ja maya, bi hocra häi, bi hocra jathe, bi hoqui te gama cosa i ja. Bi 'yεna:

—A nuyá, ya dá guehra ora ja p'uya. Ya hinni mantho dá thotra pa ya.

⁷ Porque nu'mø bi zønna ora dá mixtrá corneta'a rá yoto ra anxε, ya bi nja gætho'a te xpä nzän'Oja di nja p'uya. Nuná rá hya Oja xa japyø pøngahya xa xihyø ja'i, ya gä bi nja'a te xa hmamp'uya.

⁸ Nu'a xtadá øde ngue bá nya mahets'i p'uya, mahømbi zoqui, bi 'yengui:

—Ní ma ya. Damí cannbabi rá sũcuá cá rá 'ye rá anxé brá nnerbũ ja rá jathe, man'na rá gua p'uya brá nnerbũ ja rá hái —bi 'yengui.

⁹ Dá magá p'ũ 'bãhã anxé p'uya, ngue dá äpra sũcuá cá rá 'ye. Nuna rá anxé bi 'yengui:

—Ja ua rá sũcuá. Damí sa. Nup'ũ ja ní ne xtá n'ũ ra sũcuá tengutho rá t'afi. Pẽ nu'mø bi zøt'a mbo ní mmã, ya xtá nju —bi 'yengui.

¹⁰ Dá cangã rá sũcuá mĩ cá rá 'ye rá anxé p'uya ngue dá sa. Nu'mø mã yafi, xan'u tengutho rá t'afi. Pẽ nu'mø mã tut'i, ya mandø njutho. ¹¹ Ya bi t'engã p'uya:

—A nuyá, nuna te rá hya ja ngue dá thogui gátho yø ja'i nuya 'dama' dan'yo yø hya ga yá ya, conyø dast'abi, gui mmã te ja ngue dá thohya yø ja'i ya.

11

¹ Bi n'nacã n'na rá t'o ngue rá t'eni p'uya. Bi t'engui:

—Gã 'yo ya, damí 'yennbabi rá njã Oja, 'nẽ damí 'yenna altar. Damí pede hangũ yø ja'i ndanne p'ũ ja rá njã. ² Pẽ nu'a rá thinnija, yogui eni. Porque nu'a, gue'a di t'unyø 'dan'yo ja'i'a. Nuya yø 'dan'yo ja'i, guehya yote mã yoshná dá nepa hái rá maça danihni Oja ya. ³ Gã penhã yoho mã m'menhni dá mangbagui mã hya, mente gue'a n'na mahuahĩ 'nẽ yociento 'nẽ hyate mã pá. A nuya p'uya dá hye yø he ngue di m'mũ ndummi —bi 'yena.

⁴ Nuya yonc'ei ya, guehya gã nnøpe ngue yonza yø olivo ya. 'Nẽ guehya gã nnøpe ngue yoho yø mfoxiyo jap'ũ ní hyant'Oja di manda nximhã. ⁵ Nu'mø toni ja'i dá ne dá hyo ya yonc'ei ya, hinda zã dá hyo. Porque pønna sibi yø ne, di juadi dá 'yuhyø nsuiui. Janangue nu to dá ne dá hyo, go dá duse rá ja'i nne di nhot. ⁶ Nuya p'uya, ja yø ts'edi ngue dá zã dá 'yøt'e ngue hĩndi n'ye mente rá pa dá mambrã hya Oja. 'Nẽ xquet'a ja yø ts'edi ngue dá zã dá 'yøt'e ngue dá gohi di nji rá dehe. 'Nẽ ja yø ts'edi ngue nua ja rá ximhã, dá 'yøt'e ngue di nja yø ndate n'ũ, hønt'a gomã ora dá nepe di nja. ⁷ Nu'mø bi juahyø 'bafi ngue dá manã hya, nu'a rá ndate zũ'ẽ bi pøxpũ ja rá ots'i hĩnha rá nzequi ganhẽ, guehã dá 'yørpabi rá tunhni nã, dá dapi 'nẽ dá hyo ya yonc'ei ya. ⁸ Nuya yø ánima bi tho, nu yø do'yo bomp'ũ ja yø caye ja rá danihni bi ma macuati rá pont'i rá Hmu Jesús. Nuna rá hĩni nã, gui nhyejpabi rá hĩni Sodoma 'nẽ gui nhyejpabi rá hái Egipto. ⁹ Nhyu pa mãde bi m'momp'ũ yø ánima. Hĩmbi mã nt'ãgui, porque bi hnepe ngue dá nu yø ja'i nuya 'bã ndap'ũ bi zã ngue 'dama' dan'yo yø hya ga ya. ¹⁰ Nuya yø ja'i 'bũ nximhã 'mø bi nu ngue ya xã ndũ, astã øt'ango ngue di johya. Nu te tĩni n'na ngu n'na di mpennbi. Porque nuna rá hya Oja mĩ mmabya yonc'ei bi du, janjuani ngue mãdĩ nnbã yø mmã yø ja'i. ¹¹ Pẽ nu'mø mĩ gua'a nhyu pa mãde ngue bomp'ũ yø ánima, Oja bi 'yøt'e ngue mahømbi m'mã. Nu to gã bi nu ngue ya 'bã mahø'n'a, janjuani ngue bi nsũ. ¹² A nuya yonc'ei mĩ mmãbrã hya Oja m'met'o p'uya, bi 'yøde ngue bi ts'o mahets'i, bi t'embĩ:

—Bi 'yẽhmĩ ua ya —t'embĩ.

Bi mã mahets'i p'uya, bi 'yo n'na rá gui. Nu'ũ yø nsuiui p'uya bi nutho há i mã mãyã. ¹³ Nu'a rá ora'a p'uya, janjuani ngue bi 'yan'ahã. Nu hangũ gã ndøngu yø ngu jap'ũ ja rá danihni, nu'a n'na ciento yø ngu, 'det'a yø ngu bi xot'i. 'Nẽ yoto mahuahĩ nja'i bi du ngue'a i 'yan'ahã. A nu'ũ yø ja'i hĩmbi du p'uya, janjuani ngue bi nsũ. Bi mãnyø ja'i p'uya ngue janjuani ja rá ts'edi Oja bi 'bũ mahets'i.

¹⁴ Ya bi tho'a rá yoho rá ndate ya, pẽ mahømbã ẽrpũ'a rá hyu rá ndate di nja.

15 Bi mixtrá corneta'a rá yoto rá anxε p'uya. Nu'u bá nya mahεts'i p'uya rá ndots'edi ga nt'ode rá hya bi ma ngue εna:

—A nuyá, nuna Oja co 'nehra Cristo, ya dá 'yuhra ts'edi ya, ngue para zantho di manda ga rá ximhai.

16 A nu'u 'däte magoho di mäspu ja rá nhudi Oja, ga bi m'memfo hai ngue bi danne Oja. 17 Gä 'da ga 'yεntho:

—Dadi ja mamjadi'áhe ya grá Hmu. Gue'e grá Oja ngue jase ni ts'edi. Gue'e gui 'bahya, 'ne ya gmi 'bwi mente yø pa xa thogui, 'ne gui sigue gui m'mai mente yø pa di map'u. Jammadigáhe ya ma Oja'i ngue ya gá du'mi gui manda te gá ja ya. 18 A nuya yø ja'i 'bu'a nximhai mi mbøcue, xa mmešto ni hya. A nuyá, xquet'a ya bi zønna pa gui mbøcue ya. Nu yø ánima xandu, ya bi zønna ora gui hyaspa rá güenda ya. Gui unyø nzäbi ni mefi xa mmamp'a ni hya. Gätho yø ja'i ya o ni 'ye di ngüe di nnoho, te'o ngue nnu mansu'i, ga gui unyø nzäbi. Ya bi zønna ora gui jua'u yø ja'i øtra nts'on'i ua ja rá ximhai ya, ngue'a te gäma nts'o øt'e.

19 Dá nugá p'uya ngue bi xohrá nija Oja bí ja mahεts'i. Nup'u mbonnija, di nequi ngue jap'u rá huada m'mets'i rá cohi bi gohmi m'met'o Oja yø ja'i. Bi nja yø huei, janjuani di hi yø ngäni. Bi 'yan'a hai, bi nja yø ndate ndo.

12

1 Bi nequi p'u mahεts'i n'na rá hmεya ngue n'na rá xisu di mpäxa n'na rá ulu ja rá hmi tengu gui yotra hyadi. Nup'u tøgue di nequi ngue rá zana nnets'i. Rá ya p'uya, oxá n'na rá corona n'youi 'de'ma yoho yø sø. 2 Nuna rá xisu p'uya, ya há rá basi, pe mafi ngue sä rá n'u ngue ya di m'meni.

3 Mahøndá handá mahεts'i p'uya, dá nu man'na rá hmεya ngue n'na rá ndate ts'ozu'ε xa ntheni, ja yoto yø ya, ja 'det'a yø daní. 'Da'a n'na rá corona oxyø ya. 4 Di futrá ts'u ngue bi hømyø sø bí ja maya, so ua ja rá hai. Pe himbi za hmáde'a gangu yø sø bá hømmi. Rá ndate zu'ε p'uya, bi m'mäp'u ni hyandra xisu há rá basi. Høntho di m'meni, 'bextá zaprá basi. 5 Nuna rá xisu mi há rá basi, bi m'mährá ts'unt'u nuna ja ngue dá zedi di manda ua ja rá ximhai. Pe nuna rá ts'unt'u bi zixpu bí 'bu Oja ngue 'dap'u daní mmihmi. 6 Nuna rá xisu bi 'dagui, i map'u bí ja rá dapo, ya xi zännbabi Oja n'na rá xequi di m'mai. Ja di t'unnbu te dá zi mente n'na mahuahí 'ne yociento 'ne hyate ma pa.

7 Mi tho'a p'uya, bi nja n'na rá datunhni p'u mahεts'i. Bi 'yøtra tunhni'a rá hmu yø anxε ni hu ngue rá Miguel. Bi mfäxui mi'da yø anxε di manda. Bi ndunhui ná rá ndate zu'ε, 'ne xquet'a bi mfäxui yø anxε ná p'uya. 8 Pe nuna rá ndate zu'ε, bí 'behra tunhni p'u mahεts'i. Ya hin'yü ha di m'mai. 9 Nuna rá ndate zu'ε bá t'engua ja rá ximhai, ga bá n'youi yø anxε di manda. Nuna, guehna rá nyogui c'εya ni hu ngue rá zithu 'ne rá Satanás. Guehna hätyø ja'i 'bwi gá rá ngani nximhai naya.

10 Mahøndá øde ngue bá nya maya man'na, pe rá ndots'edi ga 'yεna:

—Ya bi zønna ora dá yan'Oja yø ja'i ya. Oja ya udi ngue ja rá ts'edi, dá guehra Cristo ya udi ngue ja rá ts'edi. Porque nuna rá pa rá xui mađi yahma cüha p'u ha 'bu Oja, ya bá thøn'athi naya. 11 Guehya ma cüha bi dapra zithu ya, porque nu'a i du rá De'yo, ja rá ts'edi ngue bi hojpa yø ts'ouqi. Guehya himbi zu bi ma ngue ε'ei rá De'yo ya. Himbi zu bi manna hya, madague'a bi tho. 12 Bí ja rá johya mahεts'i. Di johya to gá bí 'bup'u. Pe huecate yø ja'i 'bup'u ja rá hai, dá gue'u 'bup'u ja rá jathe, huecate. Porque nup'u ja rá ximhai ya, ja 'bup'u rá

zithu. Janjuani ngue mbøcuc ya, porque padī ngue ya mīts'u dra pa da thaspa ra güenda —bi'yēna.

¹³ Nuna ra ndate zu'ε mø mambá t'engua ja ra ximhäi, bi hyoni ha 'bähra xisu nuna xi m'mührá ts'ant'u, porque sai. ¹⁴ Pε nuna ra xisu, Oja bi japi ngue bi nja yø zahua tengutho n'na ra pents'u, ngue bi zä bi 'dagui. Bi zop'u ra ndate zu'ε, bi map'u ja n'na ra dapo xi zännba Oja ngue di m'mui. Nup'u ja ra xequi bi zoni, ja bi t'unnba te bi zi mente nhyu jeya made. ¹⁵ Nu'a ra ndate zu'ε, bi bønna dehe p'u ja rá ne, bi gohi ngue ra ndate dehe. Bi nepe ngue xta nduxra xisu 'mø xtī nthēui. ¹⁶ Pε ra xisu, bi mäxra häi ngue bi duxra dehe bá pømp'u ja rá ne ra ndate zu'ε. ¹⁷ Janangue nuna ra ndate zu'ε mathoguito bi mbøcuc ngue sahna rá xisu himbj zädi. Bi ma p'uya ngue bi 'yørpabi ra tunhni'u yø basj ra xisu. Nuyá, guehya yø ja'ī øt'e te di manda Oja ya, hingui nne da hyc'a ra hya bi zohra Jesucristo.

13

¹ Dá m'mäcä p'u ja ra nenga jathe p'uya. Dá handj ngue bá pøxma xøts'e ra dehe man'na ra ndate ts'ozu'ε ja yoto yø ya, ja 'det'a yø danj, 'da'a n'na ra corona oxyø danj. Yø ya p'uya, nt'ot'i p'u yø thuhu ngue hingui nnu manho Oja. ² Nuna ra ndate ts'ozu'ε, di nequi tengu ra tigre. Ja yø gua tengutho yø gua ra oso. Rá ne p'uya, tengutho rá ne ra dafanzate. Nuna man'na ra ts'ozu'ε ngue ra thēni p'uya, guehna ra zithu na, bi japi bi nja rá ts'edi na ra ndate ts'ozu'ε bá pøxpu ja ra jathe. Bi unná nthuts'i ngue da mj, di manda'u to di manda ra zithu. ³ Nuna ra ts'ozu'ε p'uya, di nequi ngue xi ts'ennbabi n'na rá ya, ya ja ngue da du. Pε bi zä rá ts'et'i mj ja. Mj nu yø ja'ī ngue bi zä rá ts'et'i, bi nsu gätho yø ja'ī 'bwi rá nguni nximhäi p'uya, ya i mähä yø ja'ī na ra ndate zu'ε p'uya. ⁴ Bi danne yø ja'ī ra zithu p'uya, porque bi bahyø ja'ī ngue gue'a ra zithu xi unna ts'edi ra ndate ts'ozu'ε. 'Nεsc'a ra ndate ts'ozu'ε bi danne yø ja'ī p'uya. I εnyø ja'ī:

—¿Haru gue 'buhman'na ngue tate tengu na ra ndate zu'ε? ¿Te'o da bōni ngue da zä di ndunhui na? —εnyø ja'ī.

⁵ Bi t'unná ts'edi na ra ndate ts'ozu'ε p'uya ngue bi xohra ne, bi nya. Bi manyø hya ngue di 'yets'i, 'nε bi manyø hya ngue nnømman'u Oja. 'Nε yote ma yoshna bi ts'ännbi ngue di nja rá ts'edi. ⁶ Bi nømman'u Oja p'uya. Bī nømman'abi rá thuhu. Bi nømman'abi rá nija Oja, co gätho'u bi 'b'u mahets'i bi nømman'u. ⁷ Bi t'unná nt'edi p'uya ngue da 'yørpabi ra tunhni yø ja'ī ya o rá 'yε Oja, 'nε da dapi. 'Nε bi t'unná nt'edi ngue di manda gätho yø ja'ī 'bwi ndap'u bi zä yø häi, ngue 'dama 'dan'yo yø hya ga ya. ⁸ Nuna ra ndate ts'ozu'ε p'uya, gätho yø ja'ī 'bwi rá nguni nximhäi, gä bi danne. Guehya yø ja'ī hinga nt'ot'ibi yø thuhu p'u ja ra libro ca ra De'yo nuna bi tho. Nuna ra libro na, hante di nhohra ximhäi ya bá nt'ot'ibi yø thuhu te'o gätho ja ngue di nthēui ra 'da'yo te.

⁹ Nu ra ja'ī ja rá gu, da 'yøhya yø hya ja ua. ¹⁰ Nu ra ja'ī sixrá mmic'eiui ngue da got'i, xquet'a 'nεsc ra gote da jot'i. Nu ra ja'ī da hyo rá mmic'eiui conna juai, xquet'a ra hyote jatho ngue di du conna juai. Janangue nuya yø ja'ī ya o rá 'yε Oja, jatho ngue da zeti hangu ra n'u ja ngue da thogui, 'nε da 'yεc'ei xanho ngue di nja'a te ra hya bi man'Oja ngue di nja.

¹¹ Mahōndá nugá man'na ra ts'ozu'ε p'uya ngue bá pøxma xøts'e ra häi. Nuna p'uya, ja yoho yø danj tengutho ra De'yo. A nu mō mj nya, bi nya tengutho ga ya ra zithu nuna ra thenga zu'ε. ¹² Nu'a te gä rá ts'edi mj ja m'met'o na ra ndate ts'ozu'ε rá mudj, gue'a rá ts'edi bi japi bi nja'a, i nnuho te gä bi 'yøt'e. Nuna rá

yoho rā ts'ozu'ε bá p̄oxp̄a ja rā hāi, bi japyō ja'j 'b'u'a nximhāi ngue dā danne nā rā ndate ts'ozu'ε xp̄i b̄oxp̄a ja rā dehe, nuna xi zā rā ts'et'i m'met'o. ¹³ Nuna rā yoho rā ndate ts'ozu'ε p'uya bi 'yōtyō milagro, yō hm̄i yō dā yō ja'j astā øt'e ngue bi tāhyō sibi mahets'i, so ua ja rā ximhāi. ¹⁴ Bi t'unnā ts'edi ngue dā 'yōtyō milagro mente n'youi nā rā mm̄its'o zū'gui rā m̄edi. Bi nepe ngue gue'a di hyātyō ja'j 'b'u'a nximhāi ngue di m̄ahā. Bi xihyō ja'j p'uya ngue bi hocā n'na rā dahm̄u di nequi tengutho rā hm̄i nā rā ndate ts'ozu'ε xi ts'eni connā juai ne xi zā rā ts'et'i. ¹⁵ Mi hocrā dahm̄u yō ja'j p'uya, nu'a rā yoho rā ndate ts'ozu'ε xp̄i b̄oxā hāi, bi t'unnā ts'edi ngue bi japi bi nja rā te rā dahm̄u ngue di nya. 'Ne di manda nā rā dahm̄u, ngue dā tho'u yō ja'j hinda ne dā danne. ¹⁶ Nuna rā ts'ozu'ε p'uya, bi ja ts'edi ngue gātho yō ja'j dā ma mamarcabi yō 'ye ngue yō n'yei ogye yō dē. Gā bi ma mamarca yō ja'j, dingūe d̄innoho, yō mm̄em̄eti, yō hyoya, gue'u 'bahyō hm̄u, gue'u h̄inj'o yō hm̄u, gā bi ma mamarca. ¹⁷ Ya h̄injonda zā dā dāi 'ne h̄injonda zā dā mā ngue'mō h̄ingui n'youi rā marca ngue rā thūh̄u rā ndate ts'ozu'ε, ogye gue'u hangū yō número n'youi rā thūh̄u. ¹⁸ I nne ngue di n'yomf̄eni xanho rā ja'j, para ngue dā d̄inya yō hya ja ua. Dā zānnbi hangū yō número p̄ots'e ngue n'youi rā thūh̄u rā ndate ts'ozu'ε. Gue'a rā número n'youi rā thūh̄u rā ja'j'a. Nuna rā número nā, guehna ngue 'dato ciento 'ne hyate mā'dato.

14

¹ Ma nhannigā mahōn'a p'uya, dá nugā rā Dē'yo 'bāp'u ja rā nyuni Sión. 'Dap'u 'bāhmi'u n'na ciento 'ne yote magoho mahuah̄i nja'j. Guehya n'ot'ibi rā thūh̄u rā Dē'yo p'u ja yō dē ya, connā thūh̄u rā Papā. ² Mahōndā ocā m̄i'da yō hya bí ja mahets'i. Pē rā ndōts'edi gā nt'ode yō hya. Nup'u dá øde ngue gui h̄i yō hya, tengutho gui h̄i yō dehe, ogye tengutho p'u gui thon̄i rā ngāni p'u dá øde. Yō mē'bida ngue yō arpa p'uya xāndōngu dá øde. ³ Guehya tutā n'na rā 'da'yo thūh̄u p'u ni hyandrā nhūdi Oja ya, hapu nhuya 'dāte magoho di māsru hu Oja, hapu 'bā'u goho 'bāp'u ja yō ts'at'i rā nthuts'i. Nuna rā thūh̄u tuti, h̄injongui pad̄i temā thūh̄u, sinoque pase'u n'na ciento 'ne yote magoho mahuah̄i, guehya yō ja'j bi nyanyō te ua ja rā ximhāi ya. ⁴ Guehya yō ja'j h̄inha gā hye Oja, bi nsup̄i hangū rā pa. 'Ne n'youi rā Dē'yo hapu ni ma. Guehya yō ja'j rā m̄editho bi ma map̄oh̄o p'u 'bahyō ja'j nximhāi ya, para ngue dā zo rā 'ye Oja co 'nehrā Dē'yo dā zo rā 'ye. ⁵ Guehya yō ja'j h̄injam'mō bi manna f̄ehni ya. Nuna Oja, h̄in temā nts'o bi d̄innbi ngue di zai.

⁶ Dā handā man'na rā anxē bí 'yo maya p'uya. I mm̄anna hoga 'da'yo hya nuna ja rā ts'edi para zāntho. Bi xihra hya yō ja'j 'bai gā rā ngun̄i nximhāi, nuya yō ja'j 'dama 'dan'yo yō hya gā ya. ⁷ Pē rā ndōts'edi gā nt'ode rā hya bi mā, bí 'yēmb̄yō ja'j:

—Dami sūh̄u Oja. Dami 'yēs̄pah̄u, porque nuna Oja, ya bi zōnna ora dā hyaspa rā güenda yō ja'j ya. Dami thanneh̄u nā Oja bi hoqui te gā bí ja maya, 'ne bi hoqui te jaua ja rā hāi. 'Ne bi hoqui te gā jap'u ja rā jathe. 'Ne bi xityō dehe hapu gā p̄oh̄o —bi 'yēmb̄yō ja'j.

⁸ Mahōmbā ērp̄atho man'na rā anxē p'uya. Bi 'yēna:

—Bi guadi. Bí guahra dan̄ihni Babilonia. Porque guehya yō ja'j Babilonia bi ḡatrā 'yu nā rā nts'o øtyō ja'j 'b'u'a nximhāi. I tenthō'a te rā nts'o øtyō ja'j Babilonia.

⁹ Nuna rā hyu rā anxē bá nya maya p'uya, rā ndōts'edi gā 'yēna:

—Nu to gā thanne rā ndate ts'ozu'ε 'nε thannebi rá dahmu, ogue di n'unj da ma mamarcabi rá dε ogue rá 'yε, ¹⁰ guehya yō ja'i di nthēui rā castigo xa nzān'Oja ya. Porque nuya yō ja'i sū Oja, ya xa nzānni ngue di sātra ndate p'ū ja rā sibi di danzō connā asufre. Dā nudyō anxε Oja, dā guehra Dε'yo dā nūtho te dā thohya yō ja'i ya. ¹¹ Nu'a rā 'bifi dā pōxpū ha dā zā rā ndate yō ja'i, para zāntho dī nja rā 'bifi. Rā pa rā xui dā zā rā ndate to thanne rā ndate ts'ozu'ε ogue thannebi rá dahmu, ogue mā marca rā ja'i connā thūhū rā ndate zu'ε. ¹² Janangue nuya yō ja'i ya o rá 'yε Oja, jatho ngue dā zeti hangū rā n'ū ja ngue dā thogui. Dā 'yōt'e te dī mānda Oja, 'nε 'yo di hε'a gā 'yεc'εi rā Jesús.

¹³ Dā ōcā man'na bá nya mahets'i p'ūya, bi 'yεngui:

—Dāmī cuatrá sūcuā ya yō hyā jaua ya. Rá mmēnthī dī nthēui yō 'yεc'εi di du'ā ngue ōrpa rá 'bēfi rā Jesús. Porque guehna rā hyā mmanna Espiritu Santo nā ngue εnā: “Ya bi zep'ū'a te gā rā n'ū xa thogui. Nu'a rá 'bēfi Oja xa 'yōrpe, bí ja rá njut'i p'ū mahets'i”.

¹⁴ Mahōndā handā maya p'ūya, dā nū n'na rā t'axcā gui, hūxpū n'na nc'εi, oxrā ya n'na rā corona ngue rā oro. I hā rá t'exū het'i xandōnho. ¹⁵ Nup'ū ja rā nija bí ja mahets'i p'ūya, bá pōmp'ū n'na rā anxε ngue rā ndōts'edi gā mmat'a hūxma xōts'e rā gui. Bi 'yεmbi:

—Ya bi yaxyo hmūdā ja gā rā ximhāi. Ya bi zōnna ora gui hyets'i —bi 'yεmbi.

¹⁶ Nunā hūxpū ja rā gui p'ūya, bi hyexyō hmūdā mī jap'ū ja rā hāi. Gā bi peti.

¹⁷ Bá pōm man'na rā anxε p'ū bí ja rā nija mahets'i p'ūya. Bá hyā man'na rā t'exū ngue het'i xandōnho. ¹⁸ Nup'ū ja rā altar, bá nēxpū man'na rā anxε ngue ja rá ts'edi ngue dā ja rā sibi. Rā ndōts'edi gā mmat'a hā rā t'exū p'ūya, bi 'yεmbi:

—Ya bi yaxyo uva jap'ū ja rā ximhāi. Dāmī hyequi —bi 'yεmbi.

¹⁹ Nunā rā anxε ts'o p'ūya, bi hyecyō uva mī jap'ū ja rā ximhāi, gā bi peti. N'narbu bí gatyo uva ngue dā thēmī. Nunā rā hyā nā p'ūya, i nne dā ma ngue rā ndate castigo dā ja Oja. ²⁰ Nu'ū yō uva bí ma nthē'mī p'ū maxōts'e rā danīhni. Nup'ū bi mā nthē'mī yō uva, nu'a rá ngui bi bōni, gā rā ji. Nu'a gā 'yensyo ya yō ndōfani' mō njumbi rá freno, nup'ū ha pōxrā ne, gue'a ganhε rā jí'a. Nu'a ganzant'i p'ū ha ja yō ji, bí ma astā hyū ciento kilómetro.

15

¹ Dā handā mahets'i man'na rā hmεya ngue mathoguitho rā ndussutho. Dā nū yoto yō anxε. N'na ngu n'na ya yō anxε, i hā rā n'ū ja ngue dā ja. Nu'mō bí nja ya yoto yō ndate n'ū, ya bí nja gātho'a te rā castigo ja ngue dā ja Oja p'ūya.

² Dā nugā n'na rā xεqui ngue titho, tengutho rā jathe p'ū gui nεqui, dī nεqui tengutho rā xito 'mō brā o rā sibi mbo. Ja tōp'ū gātho ya yō ja'i xi dapra ndate ts'ozu'ε p'ūya, ngue hīmbi ne bi dannebi rá dahmu. 'Nε hīmbi ne yō ja'i xta mma māmarca connā número n'youi rá thūhū rā ndate ts'ozu'ε. Gā hā yō 'bida xi un'Oja. ³ I tūtra thūhū mī tūtra Moisés rá mēfi Oja. Guehna rā thūhū tūrpabi rā Dε'yo p'ū ha 'bāi. I εnā:

—Mathoguitho māzihotho te guí ōt'e grā Hmū, mā Oja'i. I jase nī ts'edi. Majuani ngue gā xanho te guí ōt'e. Grā dast'abi ngue yō ja'i 'bui rá ngani nximhāi. ⁴ ¿Te'o dā bōnya grā Hmū ngue dā 'yεnā hīnda nū mānsū'i? ¿Te'o dā bōni ngue dā 'yεnā hīnda zā dā 'yεts'a'i? Porque hōn'atho nī ngue gā rā nho guí ōt'e. A nuyā, dā εhε gātho yō ja'i 'bū'a nximhāi ya ngue dā danne'i. Porque ya bí nū yō ja'i te guí ōt'e, gā gue'a nī 'yūp'ū guí ōt'e —bi 'yεnā.

⁵ Mí tho'a p'uya, dá nugä ngue bi xohra nija bí ja mahets'i. Nup'u mbonnija, ja dá nugä p'u ra xequi mathoguitho xa nduxqui, ja m'mets'i p'u yø xindo nt'ot'i rá ley Oja. ⁶ Nup'u ja ra nija p'uya, bá pømp'u yoto yø anxε ya xtá nu m'met'o ngue bá hya ra ndate n'u ja ngue dá ja. Gá di t'axca he, 'ne gá di ngutra oro yø tiya. ⁷ Nu'a n'na 'báp'u ja rá nhudi Oja p'uya, bi unni 'da'a n'na n'na trahi ngue rá oro'u yoto yø anxε. Nup'u ja yø mohi bi unni, ja yup'u ra ndate castigo dá ja Oja nuna 'bai para zantho. ⁸ Nup'u mbonnija p'uya, yup'u ra 'bifi n'youi rá ts'edi Oja maguesε. Pε hinjongui sá dá yat'ambo nnija. Dá zä, pε asta gue'mø gá bi nja'u yoto yø ndate n'u ja ngue dá ja ya yoto yø anxε.

16

¹ Mahøndá øcä man'na ra hya bá nya p'u ja ra nija mahets'i p'uya. Pε ra ndots'edi gá xi'u yoto yø anxε, bi 'yεmbi:

—Ní mähä ya. Nu'u yoto yø mohi guí theu ngue n'youi rá castigo dá ja Oja, dami 'yømmi p'u ja ra ximhäi ya —bi 'yεmbi.

² Nu'a rá mædi rá anxε p'uya, nu'a rá mohi mi the, bi 'yømp'u ja ra häi. A nuya gátho yø ja'i mi n'youi rá marca rá ndate ts'ozu'ε p'uya, 'ne xi dannebi rá dahmu, bi nja yø ndate sasj ngue mandø n'utho.

³ Rá yoho rá anxε p'uya, nu'a rá mohi mi the, bi 'yømp'u ja ra jathe. Rá dehe p'uya bi gohi ngue rá ji, εnā bi ts'enna ánima. Gátho'u mi ja yø te p'u ja rá jathe, gá bi du.

⁴ Rá hyu rá anxε p'uya, nu'a rá mohi mi the, bi 'yømp'u ja yø dathe, gátho p'u ha pøhyø dehe. A nuyá, gátho yø dehe, gá bi gohi ngue rá ji. ⁵ Dá øde ngue bá nya rá anxε nu'a bi ts'onuyø dehe, bi 'yεnā:

—Nu'i grá Hmu mā Oja'i, gue'e guí 'buhya. Mente yø pa xa thogui xcá m'mui. Pε gá rá nho gnj 'bai. A nuyá, nu'a rá castigo guí øtya, ya ni 'yup'u'a ya.

⁶ Porque nuya gádi japrä castigo ya, guehya bi hyo yø ja'i o ni 'yε ya, 'nehyø pøngahya xa mmamp'a'i ni hya, gá xa hyo. Janangue guí unyø njut'i ya, gá japi ngue bi zi rá dehe bi nji.

⁷ Dá øcä mahøn'a p'uya ngue bá nya man'na p'u ja rá altar. Bi 'yεnā:

—Nu'i grá Hmu mā Oja'i, gue'e majuanj ngue jase ni ts'edi. Nu'a te rá castigo guí øtya, ya ni 'yup'u'a ya —bi 'yεnā.

⁸ Rá goho rá anxε p'uya, nu'a rá mohi mi the, bi 'yømp'u ja rá hyadi. Rá hyadi p'uya man'na mandø mpatho. Mathoguitho uhyø ja'i'a gá ndømpa.

⁹ Mathoguitho bi nzø yø ja'i ngue'a te gá ndømpa rá hyadi. Pε hinjui nne yø ja'i di 'bätyø mmui ngue di n'unj dá 'yεspabi Oja. Sinoque man'na nnømma'n nā Oja ja rá ts'edi ngue bí pennbabi rá n'u thogui.

¹⁰ Rá cat'a rá anxε p'uya, nu'a rá mohi mi the, bi 'yømbabi p'u ja rá nthuts'i rá ndate ts'ozu'ε. Nup'u ha gá di manda na p'uya, gá bi gohi ngue rá 'bexui. Asta ya yø jani yø ja'i ngue sá rá ndate. ¹¹ Pε madague'a bi zä rá ndate yø ja'i ngue yø ndate sasj, himbi ne xti 'bätyø mmui ngue xtá hyep'u ra nts'o gá 'yo. Sinoque εnā man'na bi nømma'n nā Oja bi 'bu mahets'i.

¹² Rá 'dato rá anxε p'uya, nu'a rá mohi mi the, bi 'yømp'u ja rá dathe Eufrates. Rá dathe p'uya bi 'yot'i, para ngue dá zä dá tho'u yø ts'edi yø dast'abi mambá ep'u, ni 'yep'u ni bøxyadi.

¹³ Dá nugä p'u ja rá ne rá ndate ts'ozu'ε xa ntheni, 'nep'u ja rá ne'a rá mmits'o zu'εui, 'nep'u ja rá ne'a rá fehni pøngahya, 'da'a n'na rá ts'onthi bá pømp'u ja yø ne, di nequi tengutho rá 'ue. ¹⁴ Guehya yø ts'onthi dá zä dá 'yøtyø milagro. Bi bønji ngue dí peti gátho yø dast'abi 'bu'a nximhäi. Nu'mø rá pa dá ep'u nā Oja

jasε rá ts'edi ngue dā hyaspa rá güenda gátho yø ja'í, guehya dā nangui ngue dā 'yørpabi rá datunhni Oja ya.

¹⁵ Gátho ya yø ja'í øhya yø hya nt'ot'i ua, dami 'yøhm xanho ná rá hya mmanna Cristo, bi 'yεna:

—Nu rá pa ga ma εhe, n'na zihmantho ga søhø, tengutho 'mø ha bi zønna be, hingui fadi tema pa dā zøhø, di njarbatho. Pe rá mmenthi di nthēui to hingui aha, i fährá t'acxa he n'namhma ngue hīndi n'yo mangøtho, 'ne hīnda mesrá sã ngue dā hīn'ya rá t'acxa he dā hye —i εna.

¹⁶ Nu'ya yø dast'abi bá ts'i p'uya, bi mpēti p'ya ja rá xequi gui hutyo ja'í ga ya rá hya ngue rá ebreo, ngue rá Armagedón.

¹⁷ Rá yoto rá anxε p'uya, nu'a rá mohi mi the, bi 'yømp'ya ja rá ndahi. Nu'a rá nija bi ja mahets'i ha ja rá nhūdi Oja, ja bá nya p'ya man'na, pe rá ndøts'edi ga 'yεna:

—Ja bi zεp'ya te ja ngue di nja ya —bi 'yεna.

¹⁸ Bi nja yø huei p'uya, bi nja yø ngāni. Janjuani ngue rá ndihj. Bi 'yan'ahāi, mathoguiho rá ndøts'edi i 'yanj. Mente yø pa xa m'mahyo ja'í ua ja rá ximhāi, hīnjam'ø xi nja'a te bi nja. ¹⁹ Nunā rá dānihni Babilonia, hyu xequi bi bōni ngue bi t'i'ahāi. A nuya gátho yø hīnīni ja rá ngāni nximhāi, gā bi xot'i. Oja bi unná njut'i'a rá hīnīni Babilonia, bi mennbabi rá castigo ngue sai. ²⁰ Gátho yø t'uhāi ja mādε yø jathe, 'ne yø t'øhø, ya hīnha mambi nequi. ²¹ Bi zoxyø ja'í yø ndate ndo bi nja. Pe mandø nnohotho, yote kilo ganhyu n'na rá ndo. Pe yø ja'í p'uya, nu'a ga nzá rá ndate ngue yø ndo bi nja, εna gue gue'a man'na ga nnohman'ya Oja'a.

17

¹ Bá ε'a n'na'ya yoto yø anxε mi the yø mohi p'uya. Bi 'yεngui:

—Bi 'yεcua ya. Ga ut'a'í rá castigo dā thohnā xisu mathoguiho rá 'yots'om'māi, huxma xøts'e rá jathe. ² Yø dast'abi 'bui gā rá ngāni nximhāi, gā xa n'yots'om'māiui ná rá xisu ná. Dā guehyø ja'í 'bui gā rá ngāni rá ximhāi, gā xa itibi ngue di sitra sei ngue rá 'yots'om'māi —bi 'yεngui.

³ Rá Espiritu Santo bi párcā mā nhandj. Rá anxε bi zixcagui p'ya bí ja rá dapo. Ja dá nugā p'ya n'na rá xisu huxma xøts'e rá ndate ts'ozu'ε xanthēni, xpí bōxpū ja rá dehe. Nup'ya ja rá do'yo ná rá ts'ozu'ε p'uya, mā zīnni p'ya yø thūhū nu'ya mma ngue hingui nnu manho Oja. Nunā rá ts'ozu'ε ja yoto yø ya 'ne ja 'det'a yø dāni. ⁴ Nunā rá xisu p'uya, rá 'bojepoi rá he conā thēni. N'youi yø dōni ngue rá oro rá he, n'youi yø ts'ado mazihotho gui nequi, n'youi yø do ni hū ngue rá perla. I the n'na rá mohi ngue rá oro. Nu'a te gā rá nts'o xa 'yøt'e, gue'a pop'ya ja rá mohi'a, porque ja rá ts'oqui ná rá xisu ngue rá 'yots'om'māi.

⁵ Nt'ot'i n'na rá thūhū p'ya ja rá dε rá xisu ngue hingui fadi te ga mbōni. Pe nu'a ga mbōnna rá hya ná ngue εna: “Nunā rá dānihni Babilonia, guehna rá mamā ná ngue gátho yø 'yots'om'māi 'bui'á nximhāi, 'ne'a te gāma nts'o i ja”.

⁶ Nunā rá xisu, dá nu ngue itj. Porque xa nzipyø ji ya yø ja'í Oja xa thopi ngue hingui nsāya mma hanja ná rá Jesús. A nugā p'uya dādi 'yøtho hanja te dá nu.

⁷ Rá anxε p'uya bi 'yεngui:

—¿Hanja ngue gadi 'yøtho? Nugā ga xi'i te ga mbōn'a te gā nu ya, ngue rá xisu, huxrá xatha rá ndate ts'ozu'ε, nunā ja yoto yø ya, 'ne ja 'det'a yø dāni.

⁸ Nunā rá ndate ts'ozu'ε gā nu ya, guehna ya fadi ngue mi'bu'a m'met'o naya, 'ne nuya hīnha mādi nequi ngue di 'bui'ya. Pe hōnda pōxpū ja rá ots'i hīnha rá nzequi ganhe. Rá nzequi p'uya dā ma rá castigo. Astā gue'mø mambá fu'a

nximhäi, ya bá nt'ot'i p'ua ja ra libro yø thuhü ya yø ja'i ja ngue di nthëui ra 'da'yo te. Pë nuya yø ja'i hinga nt'ot'ibi yø thuhü p'ua ja ra libro, nu'mø bi nu ngue di 'bui mahøn'a ra ndate ts'ozu'ε, dadi 'yøtho.

⁹Nuya yø hya jaua, i nne ngue da dani xanho rá n'yomfëni ra ja'i, para ngue da dñi xanho hanja ra hya. Nuya yoto yø ya ra ndate ts'ozu'ε, guehya ga mbøni ngue yoto yø nyuni nnøpa nthuts'i ra xisu ya. ¹⁰Në xquet'a nuya yoto yø ya i ja, ga mbøni ngue yoto yø dast'abi. Ya bi du'ua cat'a yø dast'abi. A nu'a n'na'ua p'uya, i nts'at'abitho ya. A nu man'na p'uya, tobe hñdi bentrá cargo. Pë nu'mø ya bi mi ngue di bentrá cargo, hinga ya'atho di nts'at'abi. ¹¹Nuna ra ndate ts'ozu'ε mi fadi ngue mi 'bu'a m'met'o, 'në hinha madi nequi ngue di 'buhya, guehna rá hyato ra dast'abi di m'mahna. Mayø n'youi'ua yoto yø dast'abi m'met'o. Rá nzequi ya, ya da ma ra castigo.

¹²A nu'ua 'det'a yø dani gá nurpi, gue'ua ga mbøni ngue 'det'a yø dast'abi'ua. A nuyá, tobe hñdi bentyø cargo ngue di ndast'abi ya, pë nu'mø ya bi bentyø cargo ngue di ndast'abi, 'da di ndast'abiui na ra ndate ts'ozu'ε p'uya. Pë honda n'na ora di ndast'abi. ¹³Nuya 'det'a yø dast'abi 'da'igu da ma. Di nhecayá, ngue nu te da manna ra ndate ts'ozu'ε, gue'a da 'yøt'a. ¹⁴Guehya da 'yøpa ra tñhni ra De'yo ya. Pë ra De'yo di ntatetho, porque guehna ra Hmu na ngue yø hmu. Guehna ra dast'abi na ngue yø dast'abi. A nuya yø ja'i hinha ni hychra De'yo p'uya, ya yø n'yohu, porque guehya yø thanhni Oja ya. Janangue bi zohni ngue da 'yε'εi ra De'yo.

¹⁵Ra anxε p'uya mahømbi 'yεngui:

—Nuna ra jathe gá nu ngue huxra xisu ngue ra 'yots'om'mäi ya, ga mbøni ngue guehya yø nación i ja gá ra ximhäi ya. Guehya yø ja'i 'bup'ua ja yø hñni, 'dama 'dan'yo yø hya ga ya ya. ¹⁶Nu'ua 'det'a yø dani gá nurpabi ra ndate ts'ozu'ε, guehya da nu man'ua ra xisu ngue ra 'yots'om'mäi ya. Guehya di sãra n'ua ra xisu, asta da mõpa ra xisu ngue da za. Nu te di pongui da 'yudi. ¹⁷Nuya 'det'a yø dast'abi bi nhecayá ngue 'da'igu da 'yøt'e. Di n'uni ngue ra ts'ozu'ε bi unyø ts'edi, ya gá 'yøpa Oja'a ngue ngu'a da 'yøt'e n'namhma ngue di nja'a te xpa nzã'n'Oja ngue di nja. ¹⁸Nuna ra xisu gá nu p'uya, gá mbøni ngue guehna ra danhni di manda gätho yø dast'abi 'bu'a nximhäi na.

18

¹Mi tho'a te dá nugá p'uya, mahøndá nugá man'na ra anxε bí 'yε mahets'i. Di nequi ngue xandø nzaqui, asta gá ra ximhäi di yot'a te gui yoxni. ²Pë ra ndøts'edi ga mafi, i εna:

—Bi guadi. Bi guahra danhni Babilonia. Bi gohi ngue yø ngu yø ts'onthi ya. Ja bi 'yørbu yø 'bafi yø ts'int's'ua xandønts'o. ³Porque gätho yø ja'i 'bu'a nximhäi xa itibi ra vino jap'ua ngue'a rá 'yots'om'mäi ga 'yo. Nu'ua yø dast'abi 'bui rá ngani nximhäi, gá yø 'yots'om'mäi, porque øt'e tengutho mi øtya yø ja'i mi 'bup'ua ja ra hñni. Gätho yø pøhø 'bu'a nximhäi, gätho xa mmεmeti ngue mathoitho man' unyø menyü ya yø ja'i ya.

⁴Dá øcä man'na ra hya bí 'yε mahets'i p'uya, bi 'yεna:

—Ague ma ja'i'ahu, dami pømhmu p'ua ja ra danhni. 'Yogui øthua ra ts'oqui øtyø mmεngu p'ua, n'namhma ngue hinguí thohmu'a ra castigo da tho'ua.

⁵Porque nuya yø ts'oqui øt'e, xøgue ja di fixta p'ua, i søni asta mahets'i. Nuna Oja p'uya, ya hinguí hãt'i da zeti hangü ra nts'o øtyø ja'i.

⁶Bi sihyø anxε p'uya, bi t'εmbi:

—Dami jahua ra castigo ya. Nu te xa 'yørpabi yø ja'i xa'uni, ndoble ra n'uni guí japhua ya. Nu'a te ga nzaqui ra vino xa unyø ja'i ngue xa nzi ya, ndoble

drá nzaqui rá vino gui unhnú da zi ya. ⁷ Mathoguitho xanja mpähä yø ja'í, xa 'yets'í ngue mí ja yø mēnyú. Gue'a mathoguitho rá n'ú gui sáthn'a ya. Porque mí emp'ú ja yø mmái: “éntho dí ndast'abihú ua dí 'báhmú, híntho dádi 'bēhmú, 'nē hínjam'mò da 'yēhra pa ga nnuhú rá dummái”, mí ená. ⁸ Janangue nuyá, n'na patho dí nja rá ndate dá thohya. Dí nzoni, dí ntú manthuhú, dá dú yø ja'í, dí nzø rá hníní. Porque jase rá ts'edi ná rá Hmu Oja, ngue dá japrá castigo ná rá hníní na.

⁹ Nu'ú yø dast'abi 'b'ú a nximhäi ngue 'da'igu xa 'yøt'ui ngue 'yots'om'mái 'nē xa 'yets'í ngue ja yø mēnyú, guehya dí nya dummái ya, 'nē dí nzom'mò bí nú bí nangrá 'bifi ngue dí nzø rá hníní. ¹⁰ Yap'útho dá 'bähya ja'í ngue dá hyandi te dí nja. Porque dá zú yø ja'í'a rá castigo dí nja. Dá 'yēmbra hníní p'úya: “Huēcate rá daníhni Babilonia. Mí ja rá ts'edi, pē nuyá n'na ts'úquits'útho í nja rá castigo bí thohya”, dá 'yēnyø ja'í.

¹¹ Nu'ú yø pøhø 'b'úi gá rá nguñí nximhäi, dí nya dummái 'nē dí nzoni ngue te dá thohrá daníhni. Porque ya hínjo'o to dá dämbyø 'bēni bá dú ngue dá má. ¹² Ya hínjo'o to dá dämbyø 'bēni ngue rá oro, oque rá t'axi, oque yø ts'údo mazihotho, oque yø perla. Ya híntho thányø hoga ulu ní hù ngue rá lino, oque yø seda, oque yø 'bojəpoi, oque yø thēni. Ya híntho thányø za 'dama 'dan'yo gá yəni, ní xinga gue'ú yø daní mahotho gui nēqui 'mò bí ma mahoqui, oque yø hoga za, oque yø bronce, oque yø t'ēgui, oque yø do ngue rá mármol. ¹³ Ya hínjonda dämbyø 'bēni ngue yø canela, oque yø cosa mahoqui ngue mahotho gá yəni, rá bopo t'úts'í, rá mirra, rá perfume, rá vino, rá aceite, rá hojani ngue rá trigo. Ya hínjonda dányø ndani, oque yø dē'yo, oque yø ndofani. Ya hínjonda dányø carro. Ya hínjonda dämbya yø ja'í pá ngue øtra 'bēfi híngui táha. ¹⁴ Yø pøhø p'úya dá 'yēmbra hníní: “Nu'ú yø cosa mathoguitho mádi ho'a ní mmái gui si ya, ya hín'yú p'ú'a ya. Para zantho gá 'bēhni mēnyú co gátho'a temá cosa mí øt'a'í rá nho”, dá 'yēmbi.

¹⁵ Nu'ú yø pøhø mádi pøhya yø cosa ya, janjuani ngue xa mmēmetitho ngue'a te mí päp'ú ja rá hníní. Pē nuyá yø ja'í ya, yap'útho dá 'bái ngue su'a rá castigo dí njap'ú ja rá hníní. Dí nya dummái p'úya, asta dara zoni. ¹⁶ Dá 'yēna: “Huēcate rá daníhni. Mí 'b'úi tengutho n'na rá xisu ngue mí he yø ndøhoga ulu. Mí he yø ulu ngue rá 'bojəpoi. Mí he yø ulu ngue yø thēni, n'yoi yø døni ngue rá oro, n'yoi yø ts'údo mazihotho, n'yoi yø perla. ¹⁷ Pē nuyá, n'na ts'úquits'útho í guadi te mí pēsya”, dá 'yēna.

Yø barco 'yop'ú ja yø jathe, op'ú yø ja'í ngue yø hmu, conyø pasajero, gátho'ú to ja yø 'bēfi, yap'útho dá nsäya yø barco ngue dá hyandyø ja'í te dí nja. ¹⁸ Nu'mò bí hyandi ngue ya dí nzø rá daníhni p'úya, asta dara mahyø ja'í. Dá 'yēna: “¿Harú gue ja man'na rá daníhni tengu ná rá hníní ná?” ¹⁹ Dá 'yēnyø fonthái yø ya yø ja'í p'úya, dí nzoni. Dí nya dummái, dá 'yēna: “Huēcate rá daníhni. Gátho'ú to dí 'yonyø barco p'ú ja yø jathe, xa mmēmetitho ngue ja mí mpäp'ú ja rá hníní, ngue mayøndø mmēmeti yø mēhníní. Pē nuyá, n'na ts'úquits'útho í guadi te mí pēts'í”, dá 'yēna.

²⁰ Gá dí johya'ú bí 'b'ú mahēts'í conná ngue'a te bí thohrá daníhni. Dí johya yø representante rá Cristo, co gátho yø pøngahya Oja. Gátho mí da yø ja'í ya o rá 'yē Oja, gá dí johya, Nu'a rá castigo bí njaprá hníní, bí hyaspa rá güenda Oja'a te xa ja'áhn yø ja'í ya.

²¹ Man'na rá anxē p'úya, mandø nzaquitho, bí hyaxá n'na rá ndødo ngue híngha nēts'í'a ganhyá, éntho rá molino. Bí 'yēnnú ja rá jathe p'úya. Bí 'yēmbi:

—Tengutho rá do jaua ya ngue hín harú nma hnu, dí njarbútho ná rá daníhni Babilonia ya. Ya hín harú nmí nēqui mahøn'a. ²² Nup'ú ja yø caye

ra hnini, ya hijnam'mø nma t'øde mahøn'a ngue di m'mahyø m'e'bida ngue yø arpa. Ya hijnma t'øde ngue di m'mahyø mixt'a corneta ogue yø flauta. Ya hijnma hnu ngue di m'mahyø m'efi 'dama 'dan'yo ma'b'efi da 'yø't'e. Ya hijnma t'øde ngue dadi hi yø njani. ²³Ya hinni mantho da hnu ngue hondi nja yø nyot'i ngue yø lámpara. Ya hinni mantho da hnu ngue høn dadi hi yø ja'i p'u di nja ra nthati. Da guahra danihni, madague'a entho mayø hmu'u madi mpøp'u ja ra danihni. Nu'a te yø nt'ete man'i n'yo, mi hāt'i gātho yø ja'i 'bu'a nximhai.

²⁴Ra danihni Babilonia bi njapra castigo, porque xa hyopyø pøngahya Oja, 'ne xa hyo mi'da yø ja'i ngue o rá 'ye Oja. Go yø ts'oqui p'u tho yø ja'i ya o rá 'ye Oja ya gā rá ngani nximhai.

19

¹Mi tho'a p'uya, mahøndá øcā mi'da yø hya p'u mahets'i ngue mandøngu dyø ja'i ra ndøts'edi gā 'yēna:

—Ma gā espah Oja ya. Porque guehna ma Yanteha na. 'Ne guehna maguese ja rá ts'edi na. ²Porque nuna Oja haspabi ra güenda yø ja'i, gā majuanj ngue gue'a ni 'yup'u ø't'e. A nuyá, bi japra castigo yø ja'i Babilonia ya. Nuna ra hnini na, entho n'na ra xisu ngue ra 'yots'om'mai. Xa ts'onj gā ra ximhai ngue'a te rá n'yots'om'mai gā 'yo. Nuna Oja p'uya, di cots'i te xa njapyø m'efi xa thopi.

³Mahømbi 'yēnyø ja'i p'uya:

—Ma gā espah Oja. Porque nunā rá 'bifi ra danihni bi nzø, hinha di nsäya nu, di m'fani para zantho —bi 'yēna.

⁴Nuya 'däte magoho di mäspu ja rá nhudi Oja p'uya, co 'ne'u goho 'bäp'u ja yø ts'ant'i ra nthuts'i, gā bi m'memfo hai ngue bi danne Oja p'u hudi. Bi 'yēmbuya:

—Janjuanj ngue ni 'yup'u te bi hma. A nuyá, ma gā espah Oja ya —bi 'yēna.

⁵Nup'u hu Oja p'uya, bi t'ø hman'na ra hya ngue bi 'yēna:

—Nu to gā suprá xudi Oja ya, da danne, da 'yēspabi Oja di ngüe di nnoho —bi 'yēna.

⁶Nu'u yø hya dá øde, mandøngu dyø ja'i di hi yø hya, tengutho p'u gui hi yø ndøthe, tengutho p'u gā nt'øde ra ngani. Bi 'yēnna hya:

—Nuna Oja ma Hmuha ya, ma gā espah. Porque guehna jase rá ts'edi ngue ndap'u bi zā di manda na. ⁷Ma gā johyah ya, di nja'aha mpähä ngue gā espah Oja. Porque ya bi zonna ora di nthatra De'yo. Nuna rá xisu da me, ya xa nsä. ⁸Porque bi n'unj bi ma mahete ra hoga ulu xa nt'axi, di yoxni.

Nuna ra t'axca he, guehna gā mbøni ngue gā ra nho gā 'yo yø ja'i ya o rá 'ye Oja na. ⁹Nuna ra anxē p'uya bi 'yēngui:

—Dami cuarta sacua ya yø hya ja ua ya. Ra mmenthi bi nthēui to bi t'ørpa ra invitación ngue da nu ra ngo p'u di nthatra De'yo.

Mahømbi 'yēngui:

—Nuya yø hya gā cuarta sacua ya, guehya majuanj ngue rá hya Oja ya.

¹⁰Nugā p'uya, dá ndatyøhmu p'u 'bähra anxē ngue di nne xcā thanne. Pe ra anxē bi 'yēngui:

—Hin'na, 'yo gui thannegui. Nugā xquet'a rá m'efigui Oja tengutho'i ngue rá m'efi Oja, tengutho'u mi'da ni cu ngue ha ra ts'edi mmambrá hya ra Jesús. Hønsē Oja i ja ngue da ma nthanne —bi 'yēngui.

Nu'u di m'efi ngue mmambrá hya ra Jesús, gue'u yø pøngahya Oja'u.

11 Dá nu p'uya ngue bá xohra c'amahets'i. Bi nequi n'na ra t'axa ndofani, huxpa n'na nc'ei. Nuna ra togue p'uya, guehna fadi ngue hinha ga hyc Oja, ga majuaní te mma. Ga gue'a te ot'e. Porque nu'a ra tunhni ot'e, ga majuaní ngue gue'a ra ts'ut'abi ni 'yup'u ot'e. 12 Yø dá p'uya, di yoxni tengutho gui 'yotrá thai ra sibi. 'Né xangu yø corona jap'u ja rá ya. Nt'ot'i n'na ra thuhü p'u ja rá dε ngue hingui fadi te ga mbøni. I pase teni bøni. 13 Nu rá he, njots'i ra ji. Nuna gui hu rá thuhü, guehna ni hu ngue rá Hyá Oja. 14 Gä ni den'u yø ts'edi bi 'bu mahets'i, pε ga di togue huxyø t'axa ndofani. 'Né ga he yø hoga ulu ngue yø t'axca he. 15 Nup'u ja rá ne ra togue ni 'bet'o p'uya, pømp'u ra juai ngue het'i xandønho. Gue'a di ndunhui yø ja'i 'bu'a nximhäi'a. 'Né da zedi ngue di manda yø ja'i. Nu'mø bi hyaspa ra güenda yø ja'i, da nehí conyø gua tengutho 'mø tem'yø uva ra ja'i conyø gua. Da japi da zi ra vino nu'a n'youi ra ndate castigo da ja na Oja jase rá ts'edi. 16 Nup'u ja rá pahni 'nehrá guxendehe nt'ot'i p'u n'na ra thuhü ngue εna: "Guehna rá dast'abi naya ngue yø dast'abi 'bui. Guehna rá hmu naya ngue yø hmu 'bui", bi 'yεna.

17 Dá handá man'na ra anxε ngue 'bäp'u ja ra hyadi p'uya. I mmatyø ts'int's'u 'yo maya. Pε ra ndøts'edi ga nzofo, bi 'yεmbi:

—Damí mpetihya. Porque da 'yøt'ah'u n'na ra dants'ihmε Oja. 18 Nuya gui saphu yø ngø yø dast'abi ya. Gui saphu yø ngø yø general, gátho yø ja'i ngue yø nexhmite. Gui saphu yø ngø yø ndofani. Gui saphu yø ngø yø togue. Gui saphu yø ngø yø ja'i 'buhyø hmu, dague'u hijnjo'o yø hmu, di ngüε di nnoho, ga gui saphu yø ngø.

19 Dá nugä ra ndate ts'ozu'ε p'uya, gátho yø dast'abi 'bu'a nximhäi, ga n'youi yø ts'edi. Ya xi mpeti ngue da 'yørpabi ra tunhni'a ra togue huxrá ndofani co gátho'u yø ts'edi na p'uya. 20 Nuna ra ndate ts'ozu'ε p'uya, bi ma mabent'i ngue da jot'i, 'da i mbent'ui na ra fehni pøngahya xi 'yøtyø milagro m'met'o, ngue xi unnä ts'edi na ra ndate ts'ozu'ε. Porque gue'u yø milagro bi 'yøtra fehni pøngahya i hyärpa yø mmui yø ja'i nuya bi n'uni bi mε rá marca ra ndate ts'ozu'ε, 'né bi n'unyø ja'i bi dannebi rá dahmu. Janangue nuna ra ndate ts'ozu'ε ya, co 'nehna ra fehni pøngahya, 'da i thøtho p'u ja ra zabi danzø conna sibi ngue ra asufre ya. 21 A nuya yø ja'i ngue yø 'yøt'a tunhni p'uya, i du conna juai pønna ne ra togue. Nu'u yø ngø yø ánima p'uya, gue'a i nniya yø ts'int's'u 'yo maya'a ngue bi zapyø ngø.

20

1 Mi tho'a te dá nugä p'uya, dá nu man'na ra anxε bí 'yε mahets'i bá hyannbabi rá nsogui ra ots'i hinha rá nzequi ganhe. Ba ca rá 'yε n'na ra ndø cadena. 2 Nuna ra anxε p'uya, bi bentra ndate ts'ozu'ε, nuna rá nyogui c'εya, ga mbøni ngue ra zithu ni hu ngue ra Satanás. N'na mahuahí njeya bi dut'i. 3 Bi hyørba ja ra ots'i hinha rá nzequi ganhe p'uya. Ja bi gorbä ra zithu. Bi japra seyo maxøts'e ra ots'i para ngue hinní mantho da hyätyø ja'i 'bu'a nximhäi, asta gue'mø bi zøn'a n'na mahuahí njeya. Nu'mø bi tho'a n'na mahuahí njeya p'uya, mahønda ma mathøgue njammí pa.

4 Mi tho'a te dá nugä p'uya, dá nu xangu yø nthuts'i. Ja hup'u xi bentyø cargo ngue di nts'ut'abi da hyaxra güenda. Guehya yø ja'i xi tho ya ngue bi t'øjpa yø ya. Bi n'upi ngue hingui säya mma hanja na rá hyá Oja, hingui säya mma hanja na rá hyá bi nxännbate rá Jesús. Guehya yø ja'i himbi n'uni xta ndanne ra ndate ts'ozu'ε ya. 'Né himbi dannebi rá dahmu. Xquet'a himbi

n'unj ngue xta ma mamarcabi yø dε, ogue yø 'ye. Dá nugä ya yø ja'i p'uya ngue mahømbi m'mai, 'ne 'dap'u bi nts'at'abiui ra Cristo n'na mahuañi njeya. ⁵ Guehya yø ja'i rá mædi bi bennate ya. Pe nu'u mi'da yø ánima hinga 'bexpi bennate'u, sinoque ja bi bennate 'mø mi gua'a n'na mahuañi njeya. ⁶ Ra mmenthí bi nthëui yø ja'i di nthëui rá njapi Oja ngue rá mædi di bennate. Guehya dá gohi ngue yø mmäcja dá danne Oja co 'nehra Cristo dá danne. 'Ne 'dap'u di nts'at'abiui ra Cristo n'na mahuañi njeya. Guehya yø ja'i hinda tho'a rá nyondi rá ndate di nja ya.

⁷ Nu'mø mi gua'a n'na mahuañi njeya p'uya, bi ma mathøgue ra zithu p'u ofädi. ⁸ Mahømbi ma dá hyätyø ja'i 'bui gä rá nguni nximhäi. Gue'u yø ja'i gui nhuñi ngue rá Gog 'nehra Magog. Bi ma di petyø ja'i ngue dá 'yørpabi rá tunhñi Oja. Pe mandøngu dyø ja'i bi peti, tengutho gangu yø 'bomu dehe p'u ja rá jathe. ⁹ Bá nangyø ja'i gä rá nguni nximhäi. Bi mäsrä danihñi 'bahyø ja'i Oja. Guehna rá hnini di ma Oja na. Pe bi 'yøt'Oja p'uya ngue bá tähyø sibi mahets'i. Bi juadi bi 'yudi gätho yø nsuiui. ¹⁰ Nuna ra zithu xi hyätyø ja'i p'uya, bi thørbu ja rá zabi danzø conna sibi ngue rá asufre. Guehna rá zabi xi thøtra ndate ts'ozu'ε ná p'uya co 'ne'a rá fehñi pøngahya xi thørbu. Nup'u bi thørbuya, rá pa ra xui ja dá ma ma 'uni p'u para zantho.

¹¹ Dá nugä n'na ra t'axa nthuts'i ngue ja hup'u Oja. Pe nup'u hu Oja p'uya, rá häi 'nehra c'amahets'i, gä bi m'merpatho, ya hinha mambi nequi. ¹² Dá nugä yø ánima p'uya ngue 'bup'u 'bu Oja, di ngüε di nnoho, gä 'bup'u. Bi ma nsots'i yø libro p'uya. Co 'ne'a man'na rá libro bi ma nsots'i, gue'a rá libro ngue mma to gä bi nthëui rá 'da'yo te. Nu'u yø ánima p'uya, bi thaspabi rá güenda te xi n'yo. Porque nu te gä xa 'yøtyø ja'i, gä nt'ot'i p'u ja yø libro. ¹³ 'Bup'u yø ánima xa ndup'u ja yø jathe. Nu hangu yø ánima xa ndu, gä 'bup'u. Gä bi thaspabi rá güenda te xa 'yøt'e n'na ngu n'na. ¹⁴ Ya hinda du yø ja'i, sinoque di m'map'u ja rá castigo εntho rá zabi di nc'uats'i conna sibi, gue'a rá yondi rá ndate'a p'uya. ¹⁵ Nu to gä himbi thinnbabi yø thuhü ngue dá nt'ot'i p'u ja rá libro ngue mma to di nthëui rá 'da'yo te, gä bi thørbu ja rá zabi di danzø.

21

¹ M'mefa p'uya, dá nugä ra 'da'yo c'amahets'i 'nehra 'da'yo häi. Nu'a ra c'amahets'i mi ja m'met'o 'nehra häi mi ja m'met'o, bi m'merpatho. A nu yø jathe mi ja, xquet'a gä bi m'merpu. ² Nugä drä Xuua, dá nugä rá maca danihñi ngue rá 'da'yo Jerusalén bi 'ye mahets'i bi 'bu Oja. Xi nhoqui tengutho n'na ra novia 'mø xa nhoqui ngue dá me rá ndø. ³ Dá øcä n'na ra hya bi 'ye mahets'i p'uya, pe rá ndøts'edi gä 'yεna:

—A nuyá, nuna Oja 'dap'u 'buhmi yø ja'i naya. 'Ne gue'u yø ja'i Oja'u. Yø ja'i p'uya, nuna Oja guehna yø Oja na. ⁴ Nuna Oja, dá dujpabi yø guidä yø ja'i mi ja m'met'o. Ya hinda du yø ja'i. Ya hinda nizoni, ya hinda nya dummai. Ya hinda hyenni. Porque nu hangu rá n'u mi ja m'met'o, gä bi zεp'u.

⁵ Nuna Oja hup'u ja rá nthuts'i p'uya, bi 'yεna:

—Nuyá, ya dá øt'a ngue gä bi gom'dan'yo te mi ja m'met'o ya —bi' yεna.

Mahømbi nya p'uya, bi 'yεngu:

—Dami cuatro sacua ya yø hya gä mmangä ya. Porque nuya yø hya di mmangä, gä majuaní. Guehya sä ngue gui 'yεc'εi ya yø hya di xi'i ya —bi 'yεngu.

⁶ Mahømbi 'yεngbaya:

—Ya bi nja'a te gä mi ja ngue di nja ya. A nugä di 'bui para zantho. Porque ya nmi 'bucä p'u bä fudi bä nja yø cosa ja ya. Da guehya nu yø cosa i ja, jap'u rä nzequi, pe nugä ga sigue ga m'mai para zantho. A nuyá, nu to tütthe, nup'u pøhra dehe ngue ra 'da'yo te, ga japi da zitho, hñte da gut'i. ⁷ Nguna ga ørpe to da bønñi ngue da dapra nts'o i ja. Gue'a da gohi ngue ma basi'a. Nugä p'uya, gueque drä Oja gra ja'i. ⁸ Pe yø ja'i ngue su da zä ra n'a connä ngueque, da gue'u bi hyep'u ma hya, yø ts'oc'ei, yø hyote, yø 'yots'om'mäi, yø 'yete, 'ne'u thanne yø dahmu, gätho yø mambethani, guehya di tocabi da map'u ja ra zabi di nc'uats'i ngue di danzø connä asufre ya. Gue'a rá yondi rá ndate'a p'uya.

⁹ Bá é'a n'na'yoto yø anxé mi theyø mohi ngue yu'u yoto yø ndate di nja, bi 'yengu'i.

—Bí 'yécua ya. Ga ut'a'i rá novia, rá xisu rá Dε'yo.

¹⁰ Ra Espiritu Santo bi pärcä ma nthandi. Dä nu ngue rá anxé bi zixcagui p'u bi ja n'na ra danyuni xandønhts'i. Ja dá nugä p'u ra macä danihñi Jerusalén ngue bí 'yε mahets'i bí 'bu Oja. ¹¹ Nuna rá danihñi p'uya di yoxni, porque ja 'bup'u Oja. Nu'a gui yoxni, tengutho gui yoxni yø do mazihotho, tengu yø do ngue rá jaspe. Nthanditho asta mbo rá hñini, porque rá hñini, ja tengutho rá xito ngue thotrá nthandi ra ja'i. ¹² Nuna rá hñini p'uya, gä rá jado rá nyani. 'Nε xanhets'i rá jado n'youi. Ja 'de'ma yoho yø goxthi. N'na ngu n'na yø goxthi p'uya, 'bäi 'da'a n'na rá anxé. Nup'u ja yø goxthi p'uya, nt'ot'i p'u yø thuh'u 'de'ma yoho yø ts'ant'u rá Israel. ¹³ Nup'u ja rá hyo rá hñini ngue ni bøxyadi, ja hyu yø goxthi. Nup'u ja rá hyo rá hñini ni gohi ngue norte, ja hyu yø goxthi. Nup'u ja rá hyo rá hñini ni gohi ngue sur, ja hyu yø goxthi. Nup'u ja rá hyo rá hñini ni hyu rá hyadi, ja hyu yø goxthi. ¹⁴ Nu'a rá jado di thesra hñini p'uya, nup'u bá fudi, n'youi 'de'ma yoho yø do ngue brä bebo. N'na ngu n'na'yø do, nt'ot'i p'u yø thuh'u 'de'ma yonc'ei yø representante rá Dε'yo.

¹⁵ Nuna rá anxé bi zocä p'uya, ha n'na rá t'o ngue rá oro ngue di 'yenna danihñi. Co 'nεhyø goxthi da 'yennbi, connä jado di thesra hñini da 'yeni. ¹⁶ Ra danihñi p'uya, ja goho yø ts'at'i, gä 'da'igu ga njønni gä goho yø hyo. Ra anxé p'uya bi 'yenna danihñi connä t'o i ha. Nu'a bi zähra t'eni 'mø mi 'yeni, yo mahuahñi 'nε yo ciento kilómetro ga njønni rá hñini. Gä 'da'igu ga njønni gä goho yø hyo. Co 'nε'a ga nhts'i yø ngu, gä 'da'igu. ¹⁷ Mi 'yenna jado di thesra danihñi p'uya, tengutho yø t'eni yø ja'i di 'yonñi, njarbatho rá t'eni bi 'yøtra anxé. Bi zä'i hyate magoho metro rá t'eni.

¹⁸ Nuna rá jado di thesra hñini p'uya, gä gue'u yø do mazihotho ni hu ngue rá jaspe n'youi. Rá hñini p'uya gä rá oro, pømhysat'i rá hñini tengutho rá xito. ¹⁹ Nu'u yø do brä n'youi rá ndæcjado, mazihotho yø do n'youi. 'Dama 'dan'yo yø cñh yø dønñi n'youi. Nu'a rá mædi rá do, rá dospi ni hu ngue rá jaspe. Nu'a rá yoho rá do, rá c'angä do ni hu ngue rá zafiro. Nu'a rá hyu rá do, rá 'boc'anguñi ni hu ngue rá ágata. Nu'a rá goho rá do, rá jaxhmñi ni hu ngue rá esmeralda. ²⁰ Nu'a rá cät'a rá do, rá mægo rá do, má uants'i rá t'axi ni hu ngue rá ónice. Nu'a rá 'dato rá do, rá thenga do ni hu ngue rá cornalina. Nu'a rá yoto rá do, rá c'axt'i ni hu ngue rá crisólito. Nu'a rá hyato rá do, rá jaxhmñi ni hu ngue rá berilo. Nu'a rá gæto rá do, rá c'axt'i ni hu ngue rá topacio. Nu'a rá 'det'a rá do, xä nc'ammñi ni hu ngue rá crisoprasa. Nu'a rá 'de'ma'da rá do, rá c'anguñi ni hu ngue rá jacinto. Nu'a rá 'de'ma yoho rá do, rá 'bojμpoi ni hu ngue rá amatista. ²¹ A nu'u 'de'ma yoho yø goxthi p'uya, gä rá perla'u 'de'ma yoho yø jut'i. N'na rá perla bi zits'i n'na ngu n'na'yø jut'i. Nu'u yø caye rá danihñi gä rá oro. Pømhysat'i yø caye tengutho rá xito.

²² Nup'u ja ra hnini, hinte ni nija dá nugä p'u. Porque nunä Oja mä Hmuhä jase rá ts'edi, guehna 'bui gä rá nguni ra hnini na. Da guehra D'e'yo p'uya, xquet'a 'bui gä rá nguni ra hnini. ²³ Nup'u ja ra hnini, ya himma hyoni p'u rá nyot'i ra hyadi, ogue rá nyot'i ra zana di yorbä. Porque Oja co 'nehra D'e'yo, gue'u di yot'i gä rá nguni ra hnini'u. ²⁴ Nu'a ra nyot'i bi nexpu ja ra danihni, gue'a nnopa nyot'i yø ja'i 'bap'u ja yø nación. Nu'u yø dast'abi 'bui gä rá nguni nximhäi, nu te gäma cosa pets'i, gä penhni, ni map'u ja ra hnini ngue madäpi Oja. Porque nu'a te mat'unni Oja, gue'a ga ndanne Oja yø ja'i'a. ²⁵ Nu'u yø goxthi jap'u ja ra hnini, hangu ra pa nsoqui. Porque ya hin'yä p'u ra xui. ²⁶ Nu hangu yø ja'i 'bap'u ja yø nación, nu te gä pets'i, gä haxpu ja ra danihni ngue madäpi Oja, porque gue'a ga ndanne Oja yø ja'i'a. ²⁷ Nup'u ja ra hnini, ya hin tema nts'o dá ma macat'i p'u. Nu ra ja'i xants'o te ga 'yo, ya hinda yarb'u'a. Ni xinga gue'u yø ja'i mmanna fehni da yarb'u. Nu'u yø ja'i dá ma macat'i p'u, gue'u yø ja'i nt'ot'ibi yø thuhu p'u ja ra libro ca ra D'e'yo. Porque nunä ra libro na, ja nt'ot'i p'u yø thuhu ya yø ja'i di nthëui ra 'da'yo te.

22

¹ M'mefa p'uya, mahømbi 'yurcagui ra anxë p'u ja rá nhudi Oja co 'nehra D'e'yo, ja bi pøp'u n'na ra ndø hogdehe di unna 'da'yo te. Di yoxni ra dehe tengu gui yotra xito. ² Nunä ra dacaye jap'u ja ra hnini, made ra caye o rá 'yu ra dehe. 'Da'a n'na nguadi yø hyo ra dehe p'uya, 'bap'u yø za di unna 'da'yo te. 'De'mä yondi zadi ngue n'na jeya. Porque n'nashna ngu n'nashna zadi. Nu'u yø xi ra za p'uya, gue'a ra nt'øthe ua ja ra ximhäi'a. ³ Hinjam'mø tema nts'o di njap'u ngue di nja ra castigo. Porque Oja co 'nehra D'e'yo, nup'u ja ra hnini ja rá nhudi p'u. Nu'u yø ja'i Oja p'uya, ja 'bap'u ngue thanne. ⁴ Nuya yø ja'i ya, dá nurpa rá hmi Oja, 'ne nt'ot'ibi rá thuhu Oja p'u ja yø de yø ja'i. ⁵ Ya hin'yä ra xui p'u ja ra hnini. Yø ja'i 'bap'u, ya hingui honyø lámpara di nyot'i. Ni xingra hyadi di honi ngue di yorpi. Porque guehna Oja yø nyot'i yø ja'i. A nu'u yø ja'i 'bap'u ja ra hnini, gue'u di ndast'abi hangu ra pa'u.

⁶ Nunä ra anxë p'uya bi 'yengui:

—Nuya yø hya ja ua, gä majuanj ya. Da zä gui 'yec'ei gätho ya yø hya ya. Nunä ra Hmu mä Ojahä, nu'mø yø pa xathogui, xa bennbabi yø pøngahya ya yø hya bi mä. Pe nu ra ora ja p'uya, nunä ra hya ja ngue di nja n'na zihmantho, guesë rá anxë Oja bá penhya ngue dá xipyø mæfi Oja ya yø hya ja ua.

⁷ Nunä ra Jesús bi 'yëna:

—N'na zihmantho 'mø dá ecä —bi 'yëna.

Ra mmenthi di nthëui yø ja'i dá 'yec'ei na ra hya ja ua, 'ne dá 'yøt'ya yø hya nt'ot'i ra libro ja ua.

⁸ Nugä drä Xuaa, go dá øcä ya yø hya ja ua. Nu te dá nu, gue'a ra hya nt'ot'i'a. Høntho dá øde 'ne dá nu'a te ja ngue ga nnu, dá ndantyøhmü p'uya ngue di nne xca thanne ra anxë bi 'yurcagui ya yø hya dá nu. ⁹ Pe ra anxë bi 'yengui:

—Hin'na, ogui thannegui. Porque xquet'a rá mæfithogä Oja tengutho'i ngue rá mæfi'i Oja. Co 'ne'u ni cu mmambrá hya Oja, co 'ne'u yø ja'i ec'ei na ra hya na 'ne di ho dá 'yøt'e te gäma hya nt'ot'i ra libro ja ua, gä yø mæfitho Oja. A nu'i, dami thanne Oja —bi 'yengui.

¹⁰ Pe mahømbi 'yengui:

—Yogui co'mrä hya nt'ot'i ra libro ja ua. Porque man'na ni guatra pa di nja ya yø hya nt'ot'i ua. ¹¹ Nu ra ja'i ngue nne di siguetho rá nts'oc'ei, ya

di siguehṁa rá nts'oc'ei 'mø —εṁa—. Nu ra ja'i di ho da 'yøtra nts'o, ya di siguehṁa da 'yøtra nts'o 'mø —εṁa—. Pe nu ra ja'i di ho da 'yøtra nho, di siguehṁa da 'yøtra nho. A nu ra ja'i ya xa unná mmái Oja, di siguehṁa da den'Oja, 'yonjam'mø di hegui.

¹² Rá Jesús mahømbi 'yεna:

—A nuyá, n'na zihmantho 'mø dá εcä. Ga ma hannbabi yø nzäbi n'na ngu n'na yø ja'i ngue ga jut'i. Ogue xanho, ogue xants'o te xa 'yøt'e, gue'a yø nzäbi da hyän'a. ¹³ A nugä dí 'bwi para zantho, porque ya nmi 'bwcä p'u bá fadi bá nja yø cosa ja ya. Da guehya, nu yø cosa ja ya, jap'u rá nzeGui, pe nugä ga sigu ga m'mai para zantho.

¹⁴ Rá mmenñi bi nthēui ra ja'i da menyø he ngue hangu ra pa xta nt'axi. Porque guehya yø ja'i di njapi da zaprá ndät'ä ra za di unna 'da'yo te ya. 'Nε di njapi da yurbu ja ra danihni. ¹⁵ Pe nu'u yø ja'i himbi 'yεc'ei ya yø hya ja ua, da gop'u thi'u. Yø 'yete, yø 'yots'om'mai, yø hyote, da guehyø ja'i thanne yø dahmu, 'nehyo mambethani, ga da go'a thi.

¹⁶ Rá Jesús mahømbi 'yεna:

—Nugä drá Jesús, dá penhnä mā anxε bi manya yø hya ja ua, n'namhṁa da sifi gätho yø 'yεc'ei di mpeti ndap'u bi zä. Go guecä rá mbom'metogä rá David, 'nε go guecä'a rá dasø bí pøx'mø xudi di dayot'i rá thai —bi 'yεna.

¹⁷ Nu'a rá Espiritu Santo co 'nehrixisu rá De'yo, i εna n'na ngu n'na:

—Bá εhe.

A nu to gätho øhya yø hya ja ua, xquet'a jatho da 'yεna:

—Bá εhe —da 'yεna.

Nu ra ja'i tuthē, dá εhe da zidra dehe nuna di unna 'da'yo te. Hinte da gut'i.

¹⁸ Nu to gä øde hanja na rá hya Oja nt'ot'i ra libro ja ua, dami 'yøhmū xanho hanja na ra hya na. Nu to da hyuts'i zits'u ra hya ja ua, xquet'a Oja da hyuspabi'a ra ndate nt'ot'i ra libro ja ua. ¹⁹ Nu ra ja'i da hyaqui zits'u ya yø hya nt'ot'i ra libro ja ua, xquet'a da hyajpabi Oja rá thuhu ra ja'i p'u ja ra libro nt'ot'i yø thuhu yø ja'i di nthēui rá 'da'yo te. Ya hñdi njapra ja'i di m'mup'u ja ra macä danihni mmanña libro ja ua.

²⁰ Nu'a mmanya yø hya ja ua, i εna:

—N'na zihmantho 'mø dá εcä —i εna.

Xanho ngue ngu'a di nja. Bá εhe grá Hmu Jesús.

²¹ A nuyá, nuna mā Hmuhñ Jesucristo, di japi gätho'ahñ. Da ngut'atho.